

I. RÁKÓCZY GYÖRGY

ÉS

A PORTA.

LEVELEK ÉS OKIRATOK.

A M. TUD. AKADÉMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTETTÉK

BEKE ANTAL ÉS BARABÁS SAMU.

BUDAPEST, 1888.

KIADJA A MAGYAR TUD. AKADÉMIA.

ELŐSZÓ.

Jelen kötet kiegészítő részét képezi azon collectiónak, melyet 1883-ban a Történelmi-Bizottság megbízásából »Levelek és Okiratok I. Rákóczy György keleti összeköttetéseihez« cím alatt kiadtam. Bármily terjedelmes és vastag kötet volt is az, annak, ki e gyűjteményt forgatta, feltűnhetett, hogy az még nem teljes collectio; de úgy a mint volt, megérdemelte a közzétételt, mert Rákóczy György portai összeköttetéseit egészen új világításba helyezte, s aztán — megvallom — hogy miután azokat a levéltárakat, melyekben adalékokat reméltem találhatni, eredménytelenül kutattam át — s tudva, hogy az erdélyi levéltárak mennyi romboláson mentek keresztül: nem reméltem, hogy a gyűjtemény jelentékeny gyarapodást nyerhessen.

És ime, a mit nem reméltem, megvalósult. Beke Antal tisztelt barátom szerencsés keze épen oly nagy halmaz Rákóczy-correspondentiára akadt, mint a milyen már megjelent. A Történelmi-Bizottságnak jelentést tevén a nagybecsű leletről, felvette azt, mint a már megjelent kötetnek kiegészítő részét, kiadványai sorába, s a kiadás vezetésével szives volt alólírtat megbízni.

A correspondentia jelentékeny része I. Rákóczy György sajátkezű fogalmazványaiból, egy másik része titkos jegyekkel irt levelekből állott. Az általam kiadott kötet előszavában jeleztem, hogy a »rejtelmes levelek« megoldásában s Rákóczy rettenetesen rossz fogalmazványai dechiffrirozásában Barabás Samu szíves segédkezését vettem igénybe. Most is legindokoltabbnak látszott a Rákóczy-levelek lemásolására, a titkos jelekkel írottak egy részének feloldására és a correctura végzésére őt kérni meg, mint a ki erre kellő gyakorlattal bír. Annyival szükségesebbnek mutatkozott ez, mert Beke Antal urat hivatalos állása a fővárostól távol tartá.

E kötetten I. Rákóczy György portai összeköttetéseinek képe olyan teljességben áll előttünk, mint egyetlen korszaké sem Erdély történetében. Nem lehetetlen, hogy egyes tarlózatok elvétele fognak egyet és mást kiegészíteni, de olyan gyarapodást, a mi jelentékenynek lenne mondható, az többé alig fog nyerni. Európa történetének egyik legérdekesebb korszaka, a harmincz éves háborúé, nyer ezzel nagy fontosságú adalékot; s ha még a Történelmi Bizottság a velencei és római levéltárak ide vonatkozó adatait kiadja, lehető lesz I. Rákóczy György diplomáciai összeköttetéseinek történetét megírni.

Budapest, 1888. deczember 4.

Szilágyi Sándor.

1631.

Keresztési Pál főkövetsége.

1631. január 9.

Anno domini 1631. die nona mensis Ianuarii Albae Iuliae. Az minemű ezüstművet, pénzt és egyébféle eszközöket az mi kegyelmes urunk ő nagysága az portára ez mostani adóban főkövet Keresztési Pál uram ő kegyelme által elküldött, azoknak rend szerint való jegyzése.

Hatalmas császár számára tizezer arany nro 10,000

tíz virágos kupa hat-hat girások,

huszonnégy sólyom,

egy mosdó-medencze korsóstúl, melyet Mikó

Ferencz uramtól várjon ő kegyelme.

Az kajmekámnak tallérokát nro 1000

öt kupát, kiben hat-hat gira.

Hafiz Ahmed passának tallért » 300

két virágos aranyas kupát.

Kapitány passának tallérokát » 300

két virágos aranyas kupát.

Csilaloghli Memhet passának tallért » 200

két virágos aranyas kupát.

Bajram passának tallért » 200

két virágos kupát.

Kinán passának tallért » 200

két virágos kupát.

Kezlár agának tallért » 200

két virágos kupát.

Nizancsi Juszuf passának tallért » 200

Az muftinak három kupa.

Ibrahim effendinek két kupa.

Csausz passának egy kupa.

Cancellariusnak egy kupa.

Defterdárnak egy kupa.

Az főtolmácsnak talleros » 200

Juszuf agának fizetésében talleros » 200

Császár udvarában levő külömb-külömbféle		
tisztviselőknék talleros	nro	150
Vezér emberének talleros	»	50
Az kapitihaja mellett levő csausznak talleros	»	25
Az főkövetnek magának talleros	»	600
Az kapitihájának dutkát	flor.	50
Ottbenn való költségekre dutkát	»	500
Ez summa dutkát az kapitihájának, Szalánczi István uramnak kezében adtuk.		
In summa az odaadott tallér.	nro	3875
Dutka	fl.	550 den. —
Ezeken kívül rendelt ő nagysága az defterdártnak tallért	nro	200
Azelőtti kapucsi passa az ki volt, annak is rendelt ő nagysága tallért	»	200
Ezeken kívül, melyet Mikó Ferencz uramtól kell várni Brassóban, hat kupát.		
Mely négyszáz tallér és kupák mostan még meg nincsenek adva, hanem azt az Keresztesi uram industriájára, hogy az hova szükséges leszen és kívántatik, ő nagysága bírta, hogy oda convertálja.		
Mindezekon kívül Herczeg Zsigmond uram kezében adatott ő nagysága külömb-külömbféle szükséges dolgainak véghez vite-lére, melyekről ő kegyelménél ő nagyságá-nak instructiója vagyon, talleros		
	»	3000
Másfélpenzes ó garast.	fl.	500 den. —
Ó aprópénzt is.	fl.	500 den. —

Stephanus Kovács Debrecinensis m. p.

Eredeti.

1631.

Tholdalaghi Mihály budai követsége.

1631. február 21.

Tekintetes és nagyságos vezér, méltóságos úr jó akaró apánk. Isten nagyságodat éltesse, örvendetes napjait ez földön sokasítsa és hatalmas győzhetetlen császáruk hűséges szolgálatjában méltóságát és fényes állapotját öregbítse.

Nagyságod becsületes levelét, hozzánk érkezvén Ali csausz az nagyságod embere, megadá, melyet becsülettel lástunk, szeretettel olvastunk és jó kedvvel megértettünk. Nagyságodnak reánk és országunkra való ilyen szorgalmatos gondviselését hálaadó szível vevén, hatalmas császárukna mindenkor igaz, engedelmes szolgája, és nagyságodnak háladatos jó akaró fia vagyunk és leszünk mindenkor. Mi mind eleitől fogva semmire inkább nem ügyekezünk, minthogy az jó békességnek megtartásával hatalmas császár országa és határi csendességben és kár nélkül maradhassanak. De palatinus az elmúlt napokban, amint immár arról nagyságodnak ezelőtt levelünket küldöttük, hadait által bocsátván az Tiszán Szatmárba, azok ott mindjára ellenséges dolgokat kezdettenek, és az mi hadaink közül némelyeket, ugyan országunkban lakó székely híveinket levágtanak, el is vittnek benne. Palatinus nemhogy elmenne Kassáról, de még inkább napoként megügyekezi magát erősíteni. Ezek is az Szatmárba jött hadak ott vannak az városban ellenünk és hatalmas császár országának határi ellen kártételre való ellenséges igyekezettel, kik ellen mi is bocsátottunk vigyázókat és őrizzük országunkat, magunkat. Nagyságod is hogy immár elindított jó vigyázása szerént az ő hatalmassága hadait felültesse, készen tartsa, igen méltó; kiről nagyságodnak szóval izentünk Tholdalaghi Mihály hívünk által. Minket nagyságod tartson mindeneben igaz jó akaró fiának. Eltesse isten nagyságodat sokáig bódog jó egészségben. — Iratott az mi váradi várunkban 21. napján Bőjtelő hónap, 1631. esztendőben.

Nagyságodnak mindeneben igaz jó akaró fia.

P. S. Levelünket már megirattuk vala nagyságodnak, azonban érkezének híreink, hogy palatinus nemcsak által az

Tiszán az innen való földre bocsátotta hadait, hanem Erdélyország határában is küldötte kártételre való igyekezettel. Tegnapelőtt erdélyi nemes-rend híveinknek szállásokra az erdélyi határon belől reá mentenek, kárt töltek, prédáltak, kiből mi jöhessen ki és mi szándéka legyen, nagyságod bölcsen megítélheti. Ha nagyságod hatalmas császár országára és reánk is illendő gondot nem visel, így nem kezd az dolog jól lenni. Akarók, hogy nagyságod ezt is értvén gondolkodjék méltóképpen bölcsen az dolog felől.

Hátán: Ad vezerium datarum par.

1632.

Tholdalaghi Mihály főkövetsége. *)

I. 1632. márczius 24.

Életünkig való alázatos hűségünket, jámbor szolgálatunkat ajánljuk nagyságodnak mint kegyelmes urunknak, fejedelmünknek. Kévánunk az szent istentől nagyságodnak minden lelki és testi jókat boldogul megadatni.

Alázatos írásunk által akarók kegyelmes urunk nagyságodat az itt való állapotunkról tudósítani. Kibocsátván innen az nagyságodnak vásárlottunk szőnyegekkel az szekereket és Csuda uramékat 6. die Martii, ugyanazon nap érkezék be Kovács Péter az nagyságod nekünk szóló kegyelmes parancsolatival és az vezér leveleivel, és mivel mindaddig is az spahiáknak sok insolentiájok miatt derekason minden dolgait nagyságodnak nem adhattuk volt az vezér eleibe, az mely napra audientiát adott volt, azon 9. napján ez hónap mind az Kovács Péter hozta leveleket és dolgokat az előbbi derék dolgokkal együtt, az mint tudtuk, eleiben adtuk az vezérnek ő nagyságának külön az publicumokat elsőbben és annakutánna az secretumokat is. És hogy inkább mindeneket jobban megértethessünk ő nagyságával, rövid szóval, de az mennyire lehetett jó értelemmel, mindeneket törökül is leirattunk volt. Mind szónkat szép csendesen meghallgatván s mind az írásokat elolvastván kedves szókkal mondá, hogy minden dolgokra jó gondviselése lészen és mindeneket telhizbe irat és beküldi hatalmas császárnak. Annakutánna az mi secretumunk volt, arról való iratásunkat is elovas-

*) Lásd *Levelek és okiratok I. Rákóczy György keleti összeköttetései történetéhez. A m. t. Akademia Történelmi Bizottságának megvizsgálásából szerkesztette Szilágyi Sándor. Budapest, 1883. 6—12 ll.*

tatók Zülfikár agával előtte, kiket felette jó kedvvel hallgata meg és azt mondá, hogy nem bizza másra, hanem maga viszen minden dolgokat be hatalmas császár eleibe. Strasburgh uramat kérdező is, mikor érkezik be; azonkívül is sok ottkinn való dolgok felől tudakozék, kikre, az mennyire isten nekünk is értelmet adott, mindenekre választadtunk. Az Strasburgh uram szállását is kérdé, hogy ha itt mi velünk együtt meglehet-e; de mivel ez ház magunkkal is teli vagyon, megmondók, hogy itt közel mi hozzánk más illendő szállás kelletik, mert ez illetlen volna olyan nagy fejedelem ember követének; kire meghagyá hogy gondunk legyen s volna is, csak érkeznék el ő nagysága. Ezek után kegyelmes urunk úgy bocsáta az szállásunkra majd két óráig való tractatusunk után, az mellett követe, hogy megbocsássunk arról, hogy eddig nem beszélhetett velünk, okát a spahiaság tumultuálását adá és meghagyá, hogy harmad vagy negyed nap felmenjünk hozzája esmét minden dolgok felől való beszélgetésre.

10. praesentis kegyelmes urunk az keresztyén oratorokat jártuk el; az többit csak salutáltuk s az nagyságod leveleit adtuk meg, de az hollandussal bőven tractáltunk minden nagyságod dolgai felől. Az Strasburgh uram jövetelének kegyelmes uram az is igen örüle és szálláson hogy hol legyen, úgymint mi hozzánk közel itt Konstanczinápolyban, elvégezők vele.

11. die kegyelmes urunk Szküderben levén császár az vezér is által ment hozzája, fogta az mi dolgunkat is bevinni akkor eleibe. Azonközben kegyelmes urunk érkeztenek császárhoz az Murteza passa emberei az Huzref passa fejével és azmellett valami hat fejekkel, kiket mikor császár megmutatott Reczep passának ő nagyságának, nem javallotta az dolgot; siratta is azt mondják, de nem tudjuk, ha azokat-e vagy magokat. 12. die kegyelmes urunk megértvén az vitézlő rend az Huzref passa halálát egyszersmind feltámadának császár ellen, és így mi is minden dolgunkban meggátolódánk, mert az császár állapotját és maga életét kellett inkább oltalmazni az vezérnek is, hogysen mások dolgát igazgatni. Ez rút tumultus közben érkezék be kegyelmes urunk Armpruzter uram is az nagyságod leveleivel, de semmi egyéb gondot arra sem viselhettünk, mert sohova nem járhattunk, hanem az keresztyén oratoroknak küldtük meg az nagyságod leveleit. Hanem vártuk lecsendesedését az rút összeveszésnek. Mely rút indulatnak okát, mi az mennyire értjük, és egyéb állapotját is az mint tudjuk, nagyságodnak ím alázatosan megírjuk.

Demjén Ferencz uram hisszük hogy nagyságodat tudósította volt az Hafiz Ahmed passa halála felől, kinek oka az volt, hogy ő maga, az vezér, az mufti, az fűtefterdár, az jancsár aga és császárnak egy belső kedves embere Muza aga, és azok után az szejmen passa voltanak tanácsosi abban az dologban császár-

nak, hogy Huzref passát mazullá tegye, kiért akkor Hafizt megölvén, az szejmen passa elfutott. Az többinek császár nyert kegyelmet, mindent igérvén és sokat is adván nekik. De akkor mikor az Hafiz halála lött, nem tudta azt az vitézlő rend, hogy Murteza passánál olyan parancsolat vagyon, hogy megölje Huzref passát, és neki is minekutánna azután is nem parancsoltak mást annál, ő is procedált dolgában s menten ment utánna, itthon azonközben megölték Hafizt, és Reczep passát, Huzrefnek jó akaróját, kinek amannak mazulságában híre nem volt, annál inkább halálában, fűvezérré tötték. És így levén az dolog, ő nagysága csendesítette le aztán az vitézlő rendet.

Akkor szépen megcsendesedvén az dolog, abban az kis csendességben volt nekünk is audientiánk az vezérnél, az mint feljebb is írok, kegyelmes urunk. Azonközben érkezék meg az Huzref feje császárhoz és annak haláláért úgy támadának fel másodszor és rá mene az egész vitézlő rend császár udvarára kérdvén okát annak, hogy miért ölette olyan jámbor, hű szolgáját meg és miért bontotta el olyan kész hadát, ki most oda által volt az persákra. Ez tumultus közben olyant is beszélettenek, hogy más császárt csinálnak, ezek mellett az mazul tefterdárt, az jancsár agát és Muza agát is, kik mazulságának s mind halálának Huzref passának okai voltak, igen kérték kézben. Azon nap ez rút zurzavarban mulván el, másnap azt kezdték beszélni, hogy hatalmas császár az öcseit megölette azért, hogy ne legyen kit mást császárrá választani, azokat is kezdték aztán elő kérni császártól olyan fenyegető szóval, hogy ha megölette és elő nem adhatja, tatár hámat hozzák az császárságra. Ezenközben császár is az kikhez bízott, behívatta, az aczamoglánokat, boztancsiákat begyűjtötte, az kapukat becsináltatta s lövő szerszámokat készítettett ellenek. Imitt az fűvezér és mufti futottak, hogy lecsendesíthessék az dolgot és kezesek löttek, hogy nem ölték meg az császárfiakat, hanem előállatják s megmutatják őket, s az kiket kézben kérnek, azokat is kézben adják, azokért is feleltek fejek vesztése alatt, okát ők is az Huzref mazulságának s mind halálának azoknak tulajdonítván és azt mondván, hogy azok lopták volt el elméjét hatalmas császárnak sok tanácsokkal, hogy mazullá tétesse és meg is ölesse Huzref passát. Így annakutánna az császárfiakat előhozták és megmutatták, hogy élnek; Muza agát, ki császár házában volt, kézben adták, de az tefterdár és jancsár aga elfutottak és búttak volt ez idő alatt; és mivel az vezérek s mufti feleltek volt felölök, hogy előhozzák és kézben adják őket, ki miatt bizony felette sok búsulások lón mind az fővezérnek s mind az többinek, mert éjjel nappal, hogy az magok életeket megtarthassák, magok is fenn voltak és keresték őket mindaddig, mig megtalálták. Elsőben az jancsár agát találák fel és azt 15. die praesentis meg-

ölék; az tefterdárt 21. die estve találák meg és 22. azt is megölék, és az új mecsetnél, az hová az jancsár aga testét akasztották volt, ennek is testét oda akaszták; azután azt hiszem, hogy ezalatt sok adomány is volt, s úgy csendesedék meg az dolog, ha esmét fel nem bomlana.

Mi is kegyelmes urunk tegnap 23. die mindjárt által mentünk az keresztyén oratorokhoz, mert az vezértől audientiánk nem lehetett, és azokkal tractáltunk. Elsőben az hollandushoz mentünk s azzal minden dolog felől beszélettünk, és az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint az nagyságod Strasburgh urammal való tractatussáról való articulussokat megmutattuk ő nagyságának, de paríáját nem adtuk, azt is megmondottuk neki, hogy az előbbi nagyságod kívánsága szerint való ötödik és hatodik articulussokat is includálni akarjuk az többi közé. Így minden dolgokat eleiben adván olyan választ tőn, hogy mindenek igen jól vannak és helyesen, s jó lelkiismerettel egyik részre is jobbat nem kívánhatnának, az austriai és stiriai dolgon kívül, mivel azokat nem hiszi, hogy az keresztyén fejedelmek, kiváltképen az svécziai király approbálja, mivel neki ennyi sok szolgálatjáért, munkájáért nem lehet más jutalma, hanem az austriacusoknak patrimoniumok, kik között Bécs legfűvebb, kire nézve nem hiszi, hogy arra rá menjen. Mely szavát kegyelmes urunk értvén mi is, azt, hogy hol legyen Alsó-Austria, Stiria, describálók neki, és azt mondá, hogy mi tőlünk s az több keresztyén fejedelmektől távol vagyon, s nekünk mindegy akármelyik confoederatus fejedelem birja, csak az ellenség ne birja. Esmét más ratióját találá s azt, hogy lehetetlen dolog az, hogy Bécs az imperiumtól elszakadjon, holott az legerősebb kapuja egész Németországnak. Kire kegyelmes urunk mi is azt mondók, hogy ha nagyságod is egyik leszen az confoederatus fejedelmek között, az is nem derogál semmit, mivel legközelebb nagyságod és Magyarország mind Alsó-Austriához, mind Stiriához; kire nézve méltóbb, hogy azok nagyságodé legyenek. Végre kegyelmes urunk azt mondá: hogy én csak mondom az én értelmemet, de nem lehet az, hogy azt az erősséget más fejedelem birja, hanem az ki császár leszen; nem is jó volna azt az helyet oly fejedelemnek birni, kinek az törökkel békessége volna vagy lehetne, mert az miatt az hely miatt az egész Németországnak veszedelme lehetne (itt hol járjon elméje, nagyságod kegyelmes urunk bölcsen megítélheti); de mindazáltal miérthogy ha isten engedte, azt az erősséget az svécziai királynak derék haddal kell megvenni, ő rajta áll az is, kinek engedi birni. Ott kegyelmes urunk elvégezvén beszédünket, úgy mentünk mind együtt az francziai király követe szállására, utánunk az anglus is oda jöve, az velenczés betegséggel excusálá magát, de bizonyos okát nem tudjuk, az-e vagy

más. De azok előtt kegyelmes uram az nagyságod Strasburgh urammal való tractájában semmit meg nem mondottunk, fundáltuk csak az előbbi tractatuson dolgunkat, kit mind egyértelem-ből tractáltak Szalánczi urammal és azt kérdettük meg tőlök, hogy bizonyosan mondják meg, hogy ha nagyságod intromittálja magát az confoederatus fejedelmek ligájában az szerént az articulusok szerént, nem fogyatkoztatják-e meg nagyságodat mind az had dolgában s mind az pénz dolgában, s az pénzt most itt úgymint ötvenezer tallért deponálják-e, vagy nem, arról adjanak categorice választ, hogy írassunk bizonyost nagyságodnak, mert nagyságod bizonyos fundamentum nélkül és az pénznek depositója nélkül meg nem indul. Kire kegyelmes urunk mind egyértelem-ből úgy resolválák magokat: hogy minekünk az urunktól még ezekről válaszunk nincsen, és valameddig azoktól parancsolatunk nem jó, addig azt az summát nem deponálhatjuk, hanem megvárjuk Strasburgh uramat, és talám leszen nála arról való parancsolat, vagy azalatt más úton jű parancsolatunk róla, és ha jó, úgy itt mindjárt szerét tesszük és deponáljuk. Miért is nem deponálnók ő nagyságának, ha az ő nagysága praedecessorának deponáltuk? — de addig, míg az urunktól válaszunk nem jó, nem lehet. Mindazonáltal mi bizonyosan assecuráljuk ő nagyságát, hogy az mi uraink sem hadból, sem pénzből ő nagyságának meg nem fogyatkoznak, csak ő nagysága most az alkalmatosságot, ki talám soha elő nem jó, ne hagyja elmulni hejában, hanem most in mense Aprili et Maio induljon meg az austriacusok ellen. Ezeket így értvén kegyelmes urunk megkérdők, ha nem irnak-e ők is ezen dologról nagyságodnak s rá ígérék magokat hogy irnak, kit, ha által hoznak ígíretek szerént, nagyságodnak megküldjük.

Immár kegyelmes urunk nagyságod érti, micsoda instructióval jó Strasburgh uram; ha vagyon instructiója, úgy deponálják, de különben nem, azt itéljük. Immár kegyelmes uram nagyságod accomodálhatja magát mind felülése s mind otthon készen létele felől ahhoz képest is, az mint ottfenn viseltetik az dolog. Ezek után kegyelmes urunk csinálának ilyen kérdést, hogy mivel az törököknek ilyen változó állapotjuk, ha interim azt kezdenék nagyságodnak parancsolni, hogy fel ne üljön, in tali casu fel ülne-e nagyságod s megindulna-e, vagy nem? Arra azt mondók, hogy mivel az eddig in foro nem volt, nagyságod is minekünk nem irt az felől semmit, de azt bizonyosan tudjuk, hogy ha semmi segítséget nem adnak is, csak ellenségek ne legyenek, nagyságod felül az keresztyén fejedelmek mellett, csak jó fundamentummal végezessen ő felségekkel. Azután kérdék azt is, de nem olyan serio mint az másikat, hogy az német császár az ő régi practikája szerént látván hogy erejében megfogyatkozott s tractát indítana nagyságoddal, és mindent, talám arany hegyeket is ígírne, leül-

tethetné-e nagyságodat, hogy meg nem indulna nagyságod? Kire csak breviter azt mondók, hogy iam sumus experti, et non illis credimus, kit igen akarának és nagyságodnak sok jókat kívánának. Végre tudakozának az törökök segítsége felől, hogy azból mit akarnak? Arra azt felelők, hogy immár megparancsolták, hogy igen erős parancsolatokat irjanak az egész végekre, és az két oláh vajdákra és tatár hámra, hogy valamikor nagyságod őket megtalálja, mindjárt felüljenek, és nagyságod az hova kívánja, oda menjenek. Erre kegyelmes urunk azt mondá az hollandus követ, mivel az többi még novitiusok, hogy az igen jó, de azelőtt is sokszor adtak olyan parancsolatot, de másfelől megírták, hogy vesztességben legyenek, s ha az német fel nem bontja az frigyet s rá nem jó Erdélyre vagy határára, rájok ne menjenek, ki bizony úgy volt sokszor, kihezképest ők nem nagyra böcsülük az török segítséget s nem is kívánják azt, hogy felbontsa az frigyet Ferdinánd-dal császár. Ratióját azt mondá, hogy ha felülne is, úgy ő is elfoglal valahol egy darab országot vagy tartományt, azt ők pedig nem akarják, hogy csak egy falu is ő kezekben essék ő miattok. Arra mi kegyelmes uram azt mondók, hogy ha szinte az segítségek nem volna szükséges is, de jó azért felültetni őket, hogy az magok határában táborban legyenek, mert úgy tartván az ellenség tőlök distrahálódik, s ha szükséges lészen, mi is az kész hadnak mindjárt hasznát vehetjük. Ezt kegyelmes urunk ő nagyságok is javallák.

Igy végezvén erről kegyelmes urunk úgy jöttünk el tőlök; várjuk immár leveleket, kit nagyságodnak küldjünk. Strasburgh uramnak szállást szerzünk itt közel hozzánk, és minden nagyságod rajtunk való dolgait akarjuk mennél hamarébb elvégezni és minden jó válaszszal nagyságodhoz menni sietünk.

Murteza passa felől kegyelmes urunk sok hírek vannak; ki egyképpen, ki másképpen mondja hogy megölték, de az estve izené egy szolgálója, hogy tegnapelőtt jött szolgálója ide, és semmi gondja nincsen, békével volt ötezer magával, hogy passaságában ment. Irt kegyelmes urunk nagyságod az vezérek állapotjuk felől is, de kegyelmes urunk mi nem halljuk, az mint némelyek talám hallják, hogy most is csak heten vannak mint azelőtt, hanem szemünkkel látjuk őket, és noha Hafizt megölték s Murteza elment, de még is kilenczen vannak divánülő vezérek: 1. a fővezér Reczep passa, 2. Csigaloghli Mahmud passa, 3. Barjan passa, 4. Huszain passa, 5. Kenán passa, 6. miziri Mehmed passa, 7. Juszuf passa, 8. az kapitány passa, 9. az tefterdár Huszain passa, 10. Gürcsi Mehmed passát mi ittlétünkben küldék által Brusára, az is bizony elég panaszkodással mene el, oly ember is pedig, hogy most is némelyek tartnak vala tőle, hogy elkapja az fővezérséget; magyarul is ért keveset. Ezeknek hetét kegyelmes urunk megelégtettük, mert azoknak való pénz volt nálunk; de

még ketteihez nem mentünk, mert az kupák mellé nem volt pénzünk; magunkat nem, de hozzánk való emberinket azoknak emberei bizony eléggé orozázzák; ha pénzünk lehet, meglátjuk őket, mert nem lehet egyéb benne; kupánk kegyelmes urunk vagyon, de bizony oly vagyon némely benne, hogy szegyen vezérnek vinni, oly kicsinyek. Mi kegyelmes urunk az nagyságod javát valamiben látjuk, azt követjük.

A kénésőt hogy jobban adhassuk el, még mindeddig tartottuk, mert annyi sok felől való kénésőt hoztak ide, hogy felette megolcsóították; im most árultuk el egy-egy oroszlanys talléron okáját, kit ha eladhatunk, nagyságod számára igyekeztünk mindeneket nagyságodnak kedve szerént vásárlani. Az szőnyegeknek is még nem adtuk meg az árát, ezt vártattuk vélek.

A tengeren túl való hírek felől kegyelmes urunk azt írhatjuk, hogy még Musul hatalmas császár kezénél vagyon, de némelyek azt mondják, hogy az persák most nem régen obsideáltak; hisszük, hogy Murteza passa serio oltalmazza, ha miben módja leszen, azért is, hogy inkább gratiát captálhasson az vitézlő rend között magának.

Az flandriai követ kegyelmes urunk beszélé, hogy nem az uraitól, hanem más bizonyos helyekről jött olyan híre, hogy az hispaniai király megholt, azt megértvén egynehány erős városok s nagy tartományok mindjárt levágták az király praesidiumit és az confoederatus fejedelmekhez állottanak. Az francziai királyt is mondá hogy személye szerént nagy haddal immár kiment országából az austriaiak ellen s declarálta magát ellenségképpen Ferdinánd ő felségének. Mondá azt is kegyelmes urunk, hogy ez uj esztendőben lött egy fia Fridericus királynak, és februariusnak ő megnevezé melyik napján kereszteltette meg, és maga is azon nap indult ki Hágából igen nagy haddal; az angliai király hadon kívül is hatszázezer tallért adott neki és több urak herczegek is adtak mind pénzt hadat, hogy az Palatinatusban bemenjen.

Az vajdák állapotja felől is parancsolja kegyelmes uram nagyságod, hogy el ne felekedzünk; az vezérnek az több derék dolgokkal együtt proponáltuk azt is, arra ígérte magát az havas-elföldi vajdaságnak állapotja felől, hogy császár előtt annak is gondját viseli; immár mit cselekedik, de mi könnyen nem hagyjuk. Az moldovai vajdaság míg mi bejöttünk, addig immár elkölt volt, hanem az havaseli vajdaságot kell sollicitálnunk, azt is jártatja az más kis Alexandor vajda is; meglátjuk kegyelmes urunk, mire vihetjük az dolgot.

Irt volt kegyelmes uram nagyságod nekem ¹⁾, hogy ha

¹⁾ Tholdalaghi Mihály.

Strasburgh uram beérkezik, itt maradjak vele; az mostani levelemben kegyelmes uram magam tetszésemre hagy abból. Nem mondhatom kegyelmes uram, noha sok szóval nem menthetem magamat, de bizony nekem is bántódásomra lenne az, ha úgy kellene lenni; de az Strasburgh uram bejövetele tanít meg bennünket, és ha nagyságodnak kárát ítéljük közönségesen az én kimenetelemben, én nagyságod szolgája vagyok s az nagyságod javát kell keresnem s itt kell úgy maradnom; de ha nagyságodnak kárát nem esmerjük kimenetelemben, úgy kimegyek. — Az szent isten éltesse és tartsa meg kegyelmes urunk nagyságodat. Datum Constantinopoli 24. die Martii 1632.

Illustrissimae celsissimae dominationis vestrae

servitōres perpetui

Michael Tholdalaghi m. p.

Stephanus Seredi m. p.

Czim: Illustrissimo principi, domino domino Georgio Rakoczy, dei gratia principi Transsylvaniae, partium regni Hungariae domino et siculorum comiti etc. domino domino nobis semper clementissimo.

Eredeti.

II. 1632. május 17.

Életünkig való sat. Az szent isten sat.

Decima tertia die praesentis mensis beérkezvén ide Barcsai Ákos uram, nekünk is reménységünk és akaratunk ellen még minket is az nagyságod leveleivel itt benn ére, kikből megértvén az nagyságod kegyelmes parancsolatit, mint eddig, igyekeztünk ezután is nagyságodnak mindenekben akaratja szerint szolgálni elégségünk szerint.

A Strasburgh uramnak szóló nagyságod levelét kegyelmes urunk velünk egyező értelemből Szalánczi uram vivé meg, tudván azt, hogy ő kegyelme is az ő nagyságával való beszélgetésben fogyatkozást nem teszen. Mivel immár annakelötte is előbbi írásunk szerint mind együtt azon dolgokról vele elég beszédünk volt, Strasburgh uram, az mint nekünk referálá Szalánczi uram, az derék dolgokról most is azt mondotta, az mit azelőtt mondott vala, kiről hisszük, hogy Szalánczi uram nagyságodnak bővebben fogott írni. Azt most is iterálta, hogy ha nagyságod csak vesztég lenne is, de úgy is ha az ő ura jó szerencsésen progrediálhat dolgában, úgy is az Tiszán innen való részét Magyarországnak nagyságodnak engedné. Ha pedig nagyságod

is promoveálja az dolgot, úgy annál inkább semmi jó akaratjában meg nem fogyatkozik nagyságod az urának.

Az özvegy fejedelemasszonynak dolgából, az mint az minapiban (kit megirtunk volt nagyságodnak) panaszkodásképen mondotta volt Zülfikár aga uramnak, hogy mi suspicálunk hozzá, noha ő mi ellenünk semmit sem akar az vezérrel tractálni az fejedelemasszony dolgából, hanem azokról csak magunkkal akar végezni és azt fogja kívánni, hogy Balling uram, mivel virtuosus és illendő ember, bátor benne maradjon az munkácsi kapitányságban, csak hogy nagyságod az nagyságodhoz való hűtit, kötelességét szabadítsa fel. Most azt az szavát Szalánczi uram előtt többítette és akaratját jobban aperiálta azzal, hogy azt mondotta, hogy mivel az fejedelemasszonynak egyik atyafia is mellette nem volt, sem azoknak consensusokból nem lött az nagyságoddal való contractussa, ergo nem fog in vigore maradhatni; az mely dolgról azt mondotta, hogy ő az hollandus követ praesentijában akar mi velünk tractálni s concludálni, kit eddig nem igen sollicitált s most is nem urgeálja, mi is hallgatással mulatjuk; de ha ugyan megindul benne, resolutusok vagyunk, mint tractáljunk vele, és úgy is, mint vigyük az dolgot az nagyságod kegyelmes személye eleiben. Ha pedig az vezér előtt akarna vagy kezdene valamit indítani (kit nem remélünk), ott aztán bezzeg nekünk is többet kellene szólnunk, de ott is csak úgy, hogy csak nagyságod eleiben menne az dolog.

Mondotta azt is, hogy értette volna, hogy az confoederatus fejedelmek és császár ő felsége közé az francziai király akarja magát interponálni, hogy megbékéltesse; kiről az hol és mikor ha gyűlések leszzen az keresztyén fejedelmeknek, arra nagyságod is reája vigyázzon és követét küldje oda, hogy most is, mint ezelőtt valami száz esztendővel való azféle békességről való gyűlésekben az keresztyén fejedelmeknek ne excludáltassék az magyar nemzet és ne tractáljon az német császár az magyar nemzetért, hanem nagyságod, kiben, jó akarója lévén nagyságodnak az ura, mindekben promoveálja az nagyságod dolgát ott is. Maga is levelet irt kegyelmes urunk nagyságodnak, kit in inclusis nagyságodnak küldtünk, akaratját kegyelmes urunk abból is megértheti nagyságod.

Az hollandus követnek és anglusnak szóló nagyságod leveleit magától küldtük meg Ákos uramtól, hogy inkább is esmerkedhessék. Az hollandus követ is irt nagyságodnak, azt is megküldtük. De minden dolgokról azt látjuk, hogy akkor adnak derekas választ, az mikor mi ki fogunk indulni és annakelőtte velek tractálunk; de kegyelmes urunk mi nem hisszük, hogy akkor is más külömb választ adjanak, mint eddig adtanak, ha addig való üdő alatt valami bizonyos hírek valamely fellől nem

kezd jöni. Tegnapelőtt valami csak magunk között való privatus dolgunkért jött vala által hozzánk a francus követnek secretariussa, az is mondá, hogy az ő királyok akarja magát interponálni az unitus fejedelmek közé, hogy császárral ő felséggel megbékéltesse; mondá azt is, hogy az urok tartván attól, hogy az öcsese és anyja ide hátra valamit nem moveáljanak, maga valami tizezer emberrel vizen haza jött, derék hadát úgymint 80,000 embert hagyta Olaszországban.

Értjük kegyelmes urunk azt is, hogy Sennyei István uram jó alá nagyságodhoz, vagy már el is jött, és olyant is értünk az nagyságod leveléből, mintha nagyságod nem késleltethetné. Kihez kegyelmes urunk nekünk talám, mivel supra nos vagyon, nem kellene szólanunk; de most ebben találkozáván az nagyságod szolgálatjában, azért itéljük kegyelmes urunk, hogy nagyságodnak irnunk kellett felőle s bizony nekünk az tetszenék, hogy nagyságod mint valami partialis gyűlésre való tractáig tartóztatná meg, és azalatt innét is értene mindenekről bizonyos választ; akkor azt is megértvén s az ő kívánságát is látván, jövődőre való hasznos dolgokat alkalmatosban végezhetne. Mert így mi is mind addig, míg bizonyoson nem resolválják itt magokat, semmi bizonyost sem török részről, sem az követekkel való nagyságod dolgairól nem írhatunk azért, mert még sem az szóval való válasz utolsóképen nálunk nincsen, sem az levelek kezünknel nincsenek; azokat azért megírták, de míg ki nem adják, mindenikben változódás, másolódás lehet. Az keresztyén követek is, ha utólszori resolútiójokat nem várjuk, azután ha addig nagyságod otthon valamit végez, causálhatnak ellenünk, noha mi bizony azt hisszük, hogy csak olyan leszen az válasz, az mint megírtuk; de ha (mondjuk) az ottkinn való nagyságod végezése nem esnék kedvek szerint, úgy aztán reánk hárítanák az vétket, ha lehetne, mint tavaly az más részről való uraim. Nekünk is bizonyos reménységünk az, hogy nem késünk, ez héten elbúcsuzunk és haza felé indulunk; eddig is talám megindulhattunk volna mi, de az király követét is mi velünk együtt akarják elbocsátani, kire mi is okot adtunk, hogy ne maradjon itt hátunk megett való tractára; most az vezér is megizente neki, hogy készülődjék, mi is sollicitáljuk, hogy itt ne késsünk, mert az mi itt való késedelmünk mind az urának s mind nagyságodnak kárára fog lenni, s bizony szívünk szerint akarnánk mi is immár haza felé menni. Juszuf aga uram jó ki velünk; az kaftányok is ma elkészülnek. Eddig azért még Strasburgh uramat is nem feletőbb büntethetjük, mivel Francziára, Angliára, Hollandiára, Velenczére és az urához is kellett leveleket expedálni; azoknak is penig addig nem írhattott, valameddig dolgáról itt valami bizonyost nem látott.

Lovakat kegyelmes urunk bizony nehezen találtunk; de immár találtunk illendőt kettőt vagy hármat is, de felette bajos megárlulni rajtok, mivel nagy embereknel vannak, drágán is akarják adni; de valamint leszen, de ugyanazokat kell megvennünk, mert olyanokat még nem találtunk. Az mi egyéb vásárlása volt nagyságotoknak, azokat alkalmasint megvöttük.

Mivel kegyelmes urunk az nagyságod szerencsáját s állapotját nekünk úgy kell örzenünk és féltünk, mint az magunk életét, azért mégis az Sennyei uram jövetelire kelletik valami néhány szóval térnünk. Nekünk egyáltalában az tetszenék, hogy az innen való válaszig várakodnék; lám ők eléggé tarták az nagyságod követét az nagyságod költségén oda fel; itt hiszem ő is ellehetne az nagyságod szép kenyerén egy ideig. Mi bizony félünk tőle, mert inkább esmérjük személyénél egyéb állapotját etc. De ha ugyan semmiképen illetlenül az várakodás nem lehetne, mit végezzen nagyságod vele, az az nagyságod bölcs ítéleti, ahoz nekünk szónk nincsen, hanem csak írjuk azt, hogy immár az dolog mind ottkinn s mind ittbenn az mennyiben vagyon, igen caute kell cselekedni; és ha szinte nagyságod az német császárral való soha nem állandó békességet valami ideig való csendességért, kivel valami más, talám nagyobb dolgot akar eltávoztatni, vagy valami egyéb dologra nézve akarja is roborálni: azon igyekezzék, hogy ne offendáltassék az svécziai király is az több confoederatus fejedelmekkel együtt; Tokajnak és Munkácsnak elvételével penig nekünk látszik igen is offendáltatni. Azok nélkül penig mind magára, országára és mind az itt portai állapotra nézve nagyságodnak is kegyelmes urunk ellenni nehéz, nem jó s nem hasznos. Úgy talám, hogy az fejedelemasszonynak summáját nagyságod letévén jönének azok, azon az részen kívül, ki most is nagyságod kezénél vagyon, nagyságodnak kezéhez, talám nem offendáltatnék az király is; hiszem ha nagyságodnak császár ő felsége gratificálkodni akar, talál más módot is benne; hiszem lám vagyon Szatmárja, Kállója, Hajdúsága, Kassája, az kik mostan is kezénél vannak, de ím ezekben csak az successiót s azt is nem perennaliter adhatná nagyságodnak úgy is az pénzt letévén; mert hogy mint palatinus uramat ezelőtt Munkácsért mással contentálá, nem tudjuk kegyelmes urunk, hogy ha vagyon abban mód, hogy az fejedelemasszonyt úgy mással contentálja mostan. Nagy hasznát látjuk mi nagyságod alázatos hívei abban császárnak ő felségének, hogy ha az özvegy fejedelemasszony dolgán s annak jószágán öszve tudják nagyságodat az svécziai királylyal veszteni; bizony nagy nyereség lenne az nekik és Sennyei uramnak is nem kevés gratiával tartoznék ő felsége császár, ha azt obtineálhatná az mellett, hogy ha nagyságodat leültetheti s megcsendesítheti, vagy bátor

csak az üdőt, alkalmatosságot mulattathassa el is nagyságoddal. Nekünk kegyelmes urunk tetszenék az is, hogy talám valami oly kívánsággal, kire ő is míg esmét felmenne, nem ártana in suspense tartani az conclusiót, azonközben mi is innen haza mennénk, az hadak Pesthez, Kanizsához, Eszékhez és Egerhez mind felmennének, tul is az királytól és mind az több confoederatus fejedelmektől válasz jőne, kikből mind tanulhatna nagyságod, és az dolog is valamire válnék császár és az király között, és így alkalmatosban végezhetne, concludálhatna nagyságod mindenekről, ha kellene concludálni, s hanem fegyverhez is nyulhatna; és így az svécziai királynak is eleget tenne nagyságod, mert az ellene való hadnak csak az vigyázásért is distraháltatni kelletnék, császárt is derekasan nem ledálná nagyságod, mivel immár az ő felsége részéről bántódott meg az békességnek állapotja. S talám lehetne olyan kívánság, hogy levelet immár eleget adtak, de ázalatt mást cselekedtenek, azért immár levélnek nem adhatni hitelt, hanemha megbüntetik az eszvesztő embereket vagy kézbe adják, és az Tiszáig való részét is az békességnek bizonyosabb voltaért adnák nagyságodnak kezében. Ezzel az kívánsággal menne fel egyszer, azalatt az török hadak, az hol írák, lennének csak ott helyben vigyázásban, nagyságod is lenne Váradon. Ezzel talám azért mi kegyelmes uram csak vétet teszünk az írásunkkal, kiért hogy nagyságod kegyelmesen megbocsásson, alázatosan kérjük; bizony mi jó akaratunkból, igaz hűségünkből írjuk, ha bolondság is. — Itt mi kegyelmes urunk úgy látjuk, hogy az francus, anglus, hollandus követek sincerusok hozzánk és az fejedelemasszony szolgájának is bejövetele inkább kedvetlenségekre, hogysem mint kedvekre volna nagyon, csakhogy annak is szép szót kell adniok, de azért nagyságodat hátra nem hagyják.

Az hadakra való parancsolatok kegyelmes urunk mindenfelé meg vannak készen írva, csakhogy még ki nem adták. Murteza passának kegyelmes urunk szablyát, kaftányt vivének, hogy hatalmas császár parancsolatjára Huzref passát megölte; dicsírik, immár tisztiben megyen. Kucsuk Ahmed passa esmét meggyülekezett, de azt is nem várta Ellesz passa, hogy az hadak mind melléje mehessenek, ő maga ment reá, de ötet igen megverte Ahmed passa, kevesed magával szaladott el, ki azt mondja felőle, hogy várba szorult s ki azt, hogy búdosóban vagyon, de nagy reménység vagyon felőle, hogy kézben akad; tegnap többet hoztak 200 fűnél az divānba az győzödelemnek bizonyos jelére. Azt mondják, hogy az maga hadai árulták volt el és úgy verték meg; de az hadai sem mind árulták volt el, hanem az szejmenek, topcsiák, kik csak mind fojtással lőttek mind álguyokból, pus-kájokból; az lovassa igen vítt mellette; azokban kevés ment el

magával. Itt is most csendességben vannak. Az szent isten éltesse és tartsa meg kegyelmes urunk nagyságotat. Datum Constantinopoli 17. die Maji 1632.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

servitores perpetui fideles humiliter

Michael Tholdalaghi m. p.

Stephanus Seredi m. p.

Czím: Illustrissimo principi, domino domino Georgio Rakoczy, dei gratia Transsylvaniae principi sat.

Eredeti, Tholdalaghi írása.

1632—1633.

Szalánczi István kapitliha. *)

I. 1632. február 5.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságotnak mint kegyelmes uramnak, természet szerint való fejedelmeknek. Az uristen nagyságotat éltesse sokáig bódogul jó egészségben, jó szerencsáját nevelje, birodalmát terjessze és mindennemű dolgaiban nagyságotnak ő szent felsége adjon bódog és jó szerencsés előmenetelt.

Kegyelmes uram. Tusnádról 25. die Ianuarii nekem iratott kegyelmes levelét nagyságotnak az brassai posta 4. die Februarii igen jó reggel adá meg, melyből értvén az nagyságot búsulását, hogy nagyságotat az ide be való állapotról nem tudósítottam, bizony nem keveset búsulok kegyelmes uram rajta; nem is most kezdettem penig kegyelmes uram én ezen búsulni, hanem még akkor mindjárt, az mikor Kovács Pét uram jöve be s nem az én szolgám. Mely búsulása nagyságotnak az én fogatkozásom miatt vagy-e, vagy mi okon, nagyságot bölcsen megítélheti; holott az nagyságot szolgáit az levelekkel az vezér ő nagysága eleiben hivatja, kaftánt is ad némelyikére ha nem mindenikére is, mihelyt ő kegyelmeket praesentálom az vezér előtt, az én szabadságom alól mindjárt kiesnek, és így nem akkor bocsáthatom el kegyelmes uram őket, az mikor én akarnám és az szükség kívánná, hanem az mikor az vezér expedálja, mert ha hírek nélkül bocsátanám el, főképpen az mostani felfordult állapotokban, oly suspitióokban eshetném kegyelmes uram, hogy több kárt tennék véle; most is nem hiszik, hogy nem irtam nagysá-

*) Lásd *Levelek és okiratok sat.* 13—110 H.

godnak s azért késnek az követek. Gávai uram által ez okon könyörgöttem vala én az elmúlt nyárban nagyságodnak, hogy járjanak az én szolgálaim és nem nevezetes szolgálai nagyságodnak, hogy azokat nem kellene az vezér eleiben vinnem, s valahányszor az szükség kívánná, akkor küldhetném őket vissza nagyságodhoz, senki nem kérdené tőlem őket; és ha itt valami oly dolog történnék, arról alázatosan tudósíthatván nagyságodat, az dolognak itt való állapotjához képest találhatná meg nagyságod őket az dologról, és így az magok tollokból lövöldeztetethetnének. Mivel pedig az mostani dolgai nagyságodnak onnat kiül való dolgok, nem ide be valók, az mint Demjén Ferencz uramot nagyságod ide be expedialta volt, ő kegyelme ittben lévén, ő kegyelmével együtt én itt sollicitáltam volna az nagyságod dolgát, az én szolgálaim ezalatt jöttek s mentek volna, nagyságod mindeneket érthetett volna, minden állapotokat ahozképest is alkalmaztathatott volna nagyságod búsulás nélkül. Most pedig hogy ilyen hamar egymás után ennyi postája érkezék nagyságodnak, soha nem akarják az dolgot úgy érteni, az mint eleikben adhatjuk is, megmértékelhetetlen importunitásságok miatt, hanem így discurrálnak, hogy az nagyságod hozzájok való hűsége és igazsága ebből tetszenék meg, hogy ha az adó idején bejött volna, s ilyen dolgokat az adó mellett kellett volna sollicitálni s mi dolog, hogy az sollicitálás felettébb is megvaygon s az adó, az kiből hozzájok való hűsége nagyságodnak kitetszenék, annak híre sincs. Idegen embertől kegyelmes uram nem merek levelet küldeni, mert az mint kegyelmes leveléből nagyságodnak alázatosan értem, az kiket eddég idegen embertől küldtettem nagyságodnak, azokat meg nem vitték, kik miatt mint eshetik kegyelmes uram dolgom, ha szememre kezdik őket hozni, bizony nem keveset gondolkodom róla; ha szolgálaim ittben lehettek volna, köntösömet kellett volna is magamról levetnem, mivel nincs is egyéb mihez nyulnom, nem szántam volna kegyelmes uram azt is elvesztegetni s mégis tudósítottam volna nagyságodat mindenekről. Az mikor pedig valamiben módom volt kegyelmes uram s bizonyos embert kaphattam, el sem mulattam, mert az mostan budai vezérré lött Musza passának állapotjáról, az Murat passa bosznai passaságának megváltozásáról és hogy az nagyságod tekintetiért esmét az temesvári passaságot adák neki, az német fejedelemaszonynak hogy szolgálja jött be s itt mit tractál, ki által, és addég miben volt állapotja, és az akkori itt való állapotokról, erről is hogy ha valaki nagyságodat úgy informálná, hogy Musza passának változnék az budai vezérsége, mivel igen valónak rajta, hogy Abazának adják, nagyságod szavoknak helyt ne adjon, és ezen Musza passát mely igen jó akarójává töltük nagyságodnak, az Murtazán passa bejöveteliről, ezeken

kiül is minden akkori itt való állapotokról, egy Zöldfíkar aga nevű főember szolgájától küldett alázatos levelemben bőségesen tudósítottam vala nagyságodat 26. die Decembris, az mely hiteles szolgáját nagyságoddal való derekas esmeretségnek okáért igen kedvesen küldette vala nagyságodhoz. Azután 13. Ianuarii Kovács Pét uramat expediálván az vezér, ő kegyelmétől küldett levelemben viszontag alázatosan mindenekről tudósítottam vala nagyságodat, kit úgy reménlek, hogy ad 23. vel 24. Ianuarii az nagyságod méltóságos szeme eleiben is juttattanak Brassóban, az mint ezelőtt negyed nappal egy fejérvári görög bizonyosan beszélé, hogy nagyságod Vizkereszt napján indult Fejérvárról Vinczre, onnat Brassó felé jó nagyságod; az napokat computálván, mivel mind az kétfelől való útát alkalmasént jártam Brassónak, én így computáltam volt, az kiben reménlem, hogy meg sem fogyatkoztam kegyelmes uram, az mint azon görögtől az Kovács Pét uram útát is értettem vala. Esmét ím csak az elmúlt napokban is egy Rácz Péter nevű embertől, az ki egy gyarmati ifju legény rab sanczáért mene ki Gyarmatra, kére, hogy könyörögnék nagyságodnak mellette, nagyságod kegyelmesen méltóztatnék salus conductust íratni mellette, attól is kegyelmes uram, az mire mertem terjeszkedni, nagyságodat alázatosan tudósítottam.

Az mi az követuraim késéséről való mentséget nézi kegyelmes uram, arról is ha mit tudtam volna kegyelmes uram alkalmatost mondatni, el nem mulattam, csak fogott volna; de azt az ő kegyelmek bejövetele választja kegyelmes uram el, mennyére fogott, ha isten ő kegyelmeket behozza; mondtam azt is, hogy utban vannak ő kegyelmek, bizonyos, nem is késnek, ha az utnak alkalmatlan volta és az itt való állapotról valami értelem nélkül való emberek szava utjokban valahol meg nem késlelteti ő kegyelmeket; de az szolnoki török, az kitől az budai Musztafa teftertihaja állapotja felől parancsolt vala nagyságod, az megmondotta vala, hogy nem értette ő kegyelmeknek oly állapotjokat, hogy mostanság megindulhattanak volna ő kegyelmek s ne is várják még mostanság ő kegyelmeket.

Az mi az Musztafa teftertihaja állapotját nézi kegyelmes uram, Hüsztref passa eladta volt tisztit, de vigyázása lévén magára szolgáját küldette volt be, és jó akarója lévén Zöldfíkar aga, pénzen visszaszerzette vala neki s helyben marada; az nagyságod reája való kegyelmes provisioját értésére adtam, bizonyos ember által megizentem neki, hogy ha valami dolga leszen itt benn, megtaláljon, s mivel értém kedvét nagyságodnak hozzája, az miben lehet, az nagyságod parancsolatjára immár az mire elégséges leszek, nem szánom fáradságomat mellette. Habib

agának is, az ott való magyar tolmácsnak, megszerzők állapotját Musza passánál, ha ezután el nem bontják.

Kegyelmes uram, Murtazán passa 1. Ianuarii érkezvén be itt nem mulata, hanem 22. dip általmene az tengeren Iszkiderben; az még ott volt az császár, addég mind Iszkiderben lakék, czidazott ott velle mindennap, azonban az mi dolgok volt, tractáltanak arról is; igen kedvében esett vala az császárnak, az diarbekiri beglerbékséget és az oda által való szerdárságot adák neki, hogy az tengeren tul minden helyeken ő parancsoljon. Szerencsés lőn általmenetele, mert Ellez passa mindjárt az császárhoz holdola minden hadával; annak Diarbekirhez közel az Murtazán passasága szerdársága alatt az urfai, maraziai beglerbékségeket adák neki, ezekhez arpalugságul az mantiliai békséget is nekie adák. Oda által most kész had egyéb az ő hadaknál nem marada, az több hadakat mind házokhoz bocsáták, az tatárság maradott volt Esdrumban, azok is kéreznek haza, nem tudom, minémő válaszok leszen, még itt vagyon emberek. Hüsztreff passa is haza jó, három, négy nap után haza várják második vezérségre, ha megcsendesíthetik az vitézlő rendet, de még távollétében is untalan felrezzennek, valamint tiirik meg magokat, ha haza jű közikben, mert csak ötet suhajtják. Iszkiderből 19. Ianuarii indula Murtazán passa, 60 szállást írt az hatalmas császár maga Muszulig neki, igen sietve parancsolta hogy menjen; Muszult féltik igen az persától, azért siettetik; az elmúlt napokban alája jöttek volt, de csak nyargalódtak alatta, esmét visszamentenek.

Az még itt lőn Murtazán, háromszor voltam nála; az német fejedelemasszony állapotja felől írt nagyságodnak, az kit az hollandusra bizott hogy megküldje nagyságodnak; az több dolgokról Iszkiderben halasztott vala hogy onnat ír, de az császártól nem érkezett, azt izené, hanem az hatalmas császárral végezett nagyságodnak minden dolgairól s megparancsolta az császár, hogy írva hagyjon mindent; két írást hagyott, husz articulus benne, az mint arnót Ali agától izené, Zöldfikárnak is azont mondotta, egyiket az császár maga kezénél hagyta, az másikat az muftira bizta, nekem azt izente vala, hogy az mufti hozzája hívat és tractál velem az dolgokról. Egy vezért küldenek Lándorfejérvárra szerdárnak, az mint maga beszélgeté, had elég leszen velle kegyelmes uram, az ki felől világosbat akarok érteni és Demjén Ferencz uramtól nagyságodnak alázatosan értésére adom. Az 20 articulus hiszem kegyelmes uram hogy husz igen nehéz kívánság, avagy talám mindenik articulus kettős-kettős kívánság leszen; Moharimpassa jött vala be, az veszte mindent. Derecskének is valóban kötözé állapotját Zöldfikárral együtt; engemet fenyegete is kegyelmes uram mind szememben s mind Zöldfikár által, de én csak azt mondám, hogy ha az vezérek meghallgatnának

mindkettőnket, az kettőnk szavából az mit hasznosbat találának, cselekednék azt; isten behozván Tholdalaghi uramékot, próbálja ő kegyelme is. En erre nézve az 100 aranyat nem adám kegyelmes uram meg Zöldfikárnak, megmutattam neki, szépen megszorgattam egyik markomból az másokban előtte, kívántattam velle, s bizony el is nyeri vala kegyelmes uram, ha Moharim ne érkezék, mert immár nem tud vala hová lenni, annyéra lenyomtam vala; hanem az 50 arannyal, másfélszázra telvén az arany szám azzal az 50 arannyal, az kit Huszti uramtól küldett vala nagyságod az keszkenők árában, az másfélszáz arany harmincezer oszporát tón, az 11,880 oszporáját, ugymint 59 aranyat és 80 oszporáját az Kemény János uram 108 tallérjáért egy lóért adám kegyelmes uram, az kit Huszti uram kívün ő kegyelmének; az többit az töröknek adám, még maradtam adóssa neki kilencezerhét száztiz oszporával, az kiért valóba firtatja az nagyságod zsidóját, valahol látja.

Az nagyságod öve még el nem készüle, csak tudhatnám, hamuszínüen is ha világos színű legyen-e, ugymint egy ezüst színű, vagy sötétebb; akarnám, ha nagyságod kegyelmesen parancsolna erről. Az selymet kegyelmes uram meg nem küldhetém, nem lön pénzem; isten behozván Tholdalaghi uramat, ha pénzt hoz ő kegyelme reá, első alkalmatossággal mindjárt megküldöm kegyelmes uram. Az uristen nagyságodat éltesse sokáig jó egészségben. Datum Konstantinápoly die 5. Februarii, anno 1632.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Zalánczi István m. p.

Itt kegyelmes uram igen bizonyosan beszélük, hogy megholt az lengyel király; tudom, hogy nagyságod régen értette, de hogy itt is tudják halálát, azért írom meg nagyságodnak; oda is az két-három nap alatt megindul az csausz, az kiről Demjén Ferencz uram által bővebb írással tudósítom nagyságodat, vagy talám még maga is az csausz nagyságodhoz be fog menni informáltatni akarván magát; kolosvári fi kegyelmes uram, az, az ki felől ez tavasszal írtam vala nagyságodnak, hogy megjött Lengyelországból és mit beszél.

Czím: Illustrissimo principi domino domino Georgio Rakoczy dei gratia principi Transsylvaniae sat.

Eredeti.

II. 1632. február 5.

Generose domine mihi plurimum observandissime. Servitiorum meorum debitam paratissimamque semper commendationem. Az uristen kegyelmedet áldja meg ez uj esztendőnek min-

den részeiben kívánsága szerint való jókkal, ez mostani útját is jó szerencsésévé tevén, hozza bódog állapotban hozzánk.

Brassóból 21. Ianuarii nekem írt levelét kegyelmednek quarta die Februarii hozá meg az brassai posta jó reggel, melyből értvén okát az kegyelmed útjában való megtartozásának, énnekem uram elegendendő mentség. Én azt azelőtt is, az kiknek illet, itt sokaknak mondtam, hogy az kegyelmed megindulása bizonyos nálam, kegyelmed utban vagy, de attól félek, hogy valami innét menő értelem nélkül való emberek szava meg ne késleltesse az kegyelmed útját, mivel az én kegyelmes uramnak ő nagyságának most is egy néhány rendbeli postái régtől fogva mulatnak itt benn. De hogy az kegyelmed levelét megfordíttassam törökre s úgy adjam be, vagy ha audientiám lehetne is, szóval azt mondanám, hogy azért késik kegyelmed az adóval, hogy oda ki változás állapotú hír vagy, s annak megcsendesedését várja kegyelmed: igen hertelen indulásom lött vala uram, emlékezhetik kegyelmed reá, nem érkeztem vala testamentumot tenni, s mivel nem oly készülettel jöttem be, hogy haza ne menjek, öremest kerülném az tengert, ha lehetne; nem vettem azt az érdemet, az kiért halált szenvedhessek. Isten behozván kegyelmedet experiálja kegyelmed, hogy meghalt Gürcsi Memhetpassa, Merta (*így*) Huszain passa s az többi, igen mostohákra jutottunk uram. Az adó késésében ezt az kárt látom, hogy ha Recsep kajmekámságában bejő vala kegyelmed, Derecske bizony megszabadul vala, az az Havasalföldéből beküldött rabok is megszabadulnak vala, mert mindenik ígéretben vala, Hüsztrefel sem leszen vala kegyelmednek közi; de immár most, ha az emberek szava igaz, Hüsztrefet el nem kerülhetjük, s csoda pedig, ha az első lovon nem találja kegyelmed, vagy ha nem találja is, de az kegyelmed itt benn létében nagy csoda, ha reá nem ér, az mint az emberek szava jár, s látom az mostani elsőnek is szomorú kedvetlen állapotját, félek, arra ne találjon kegyelmed, az mit ír hogy került; öremest kegyelmednek olyat írnek, az kihez képest útját alkalmaztathatná, de bizonyost ember nem érthet, mert néha oly közel hozzák, hogy csak két napi járóföld, s néha pedig azt mondják, hogy még Muszulról csak mostanság indult meg, s nem tudok mit írni; azt látom, naponként öregbedik hozzánk való kedvetlenségek. Hogy Kovács Péter érkezett vala, jó karban fordult vala állapotunk valamennyire, de az Huszti uram jövele, az mi lött vala is, fenékkal felfordítá, s nem tudok mit írni, mert látom az dobronikok állapotját, az kiknek állapotjokat félhetjük mi is, Recsep passa idejében érkezvén ide, az változás itt éré őket, azolta itt vannak, az új vezér ajándékjáért haza kellett küldeniek, addég el nem bocsáták őket; az pecsétet régen megküldette Hüsztref, ennél vagy, de az vitézlő rend ugyan beszél azfelől.

Én nem írok többet erről, mivel bizonyost nem tudok írni, isten behozván kegyelmedet, meglátja kegyelmed, miben forgottam én az egy esztendő alatt; az kit kegyelmed helyemben hoz, miben jó, meglátja nyavalyás. Jó akaró uram, ha vagyon valaki, de még nevét sem tudom, nem tudom ki legyen, ha vagyon; ha pedig nincs, visszaküldjen kegyelmed érette s eljöjjen, mert én bizony elállék uram s nem is győzőm tovább soha, isten behozván kegyelmedet s állapotomat meglátja, elhiszi kegyelmed. Hozza isten jó egészségben kegyelmeteket mind fejenként s oly állapottal, hogy megepedett állapotomban én is vehessek vidámulást, az kiből orvosság csak az megszabadulás isten után. Datum Konstantinápoly die 5. Februarii, anno 1632.

Generosae dominationis vestrae

servitor paratissimus
Stephanus Zalánczi m. p.

Uram. Rácz Péter, az Bethlen Ferencz uram kezesse ez ösfelt*), Bukurestre kiküldvén feleségét s minden javait az elmúlt héten, maga is utánnok mene, hanem vigyázzon kegyelmed reá, ha ez levelem Bukurest táján találja kegyelmedet, Bukuresten és ott körül való falukban is, de Bukuresten inkább, mert ott vagyon az háza, felesége is ott lakik; ha pedig ez levelem azon innét találja kegyelmedet, az uton vigyáztassa; én meghagytam vala neki, az uton hogy megkeresse kegyelmedet, de azt tudom, hogy nem cselekedti.

Seredi uramnak ő kegyelmének szolgálatomat írom, ő kegyelme semmit ne bántkodjék; Zöldfikár uram kedvesen várja ő kegyelmét. Én is, hogy isten ő kegyelmét s kegyelmeteket mind fejenként hogy isten jó egészségben hozza be s kedves állapottal, istentől szívem szerint kívánom. Akarnám uram, ha érthetném, kikkel leszen kegyelmed, és ha elérnek-e mind itt, vagy más szállást is kérjünk, s kiket kell másua szállítani, tudnék ahhoz képest szállást szerzeni, érthetném, sasnak való fészek kell-e, vagy czingének.

Czím: Generoso domino Michaeli Tholdalaghi de Erese, illustrissimi domini domini principis nostri nunc ad fulgidissimam imperatoriam turcarum portam supremo legato et iudici regio sedis siculicalis Maros etc. domino mihi semper observandissimo.

Eredeti.

*) este.

III. 1632. május 19.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, természet szerént való fejedelmemnek. Az uristen nagyságodat éltesse sokáig örvendetes jó egészséghen sat.

Kegyelmes uram, az nagyságod 14. Aprilis Fejérvárról nekem írt kegyelmes parancsolatját die 8. Maji hozá meg az brassai pösta, melyben mit parancsoljon nagyságod főkövet uraimmal ő kegyelmekkel egyetemben énnekem, alázatosan megértvén, az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént elsőben is Strazburgk uramhoz elmentem, és hogy hitelesbben essék az dolog, az nagyságod leveléből az mit illet nekí tudni, elolvastam; az ura tekintetiért reája való kegyelmes gondviselését és gondviselésre való serkegetését nagyságodnak nagy háladással vevé. Az Ekkemberk herczeg Velenczében való követsége felől azt mondja, hogy mivel az velenczések az ő urának jó szerencsáját még meszszől is felik, az német császárnak peniglen immár naponként megerőtlenedését látván, hogy az német császárral az urának szomszédságát távoztathassák, az még lehet, ez okon nem mondja, hogy nem effectuálja követségét Ekkemberk, főképpen ha az tőlek elvett várakkal, városokkal kezdi őket kínálni; de haddal az velenczések nem segíthetik császárt, mert emberek nincsen, hanem mivel az császár ez sok szerencsétlenségében fegyverből igen megfogyatkozott, talám fegyverrel s pénzzel segíteni fogják; de hogy teljességgel az császárhoz kössék magokat, s az ő urát ellenségeknek agnoscálják, azt nem cselekedik. A lengyel segítség és egyéb hadak felől azt mondja, hogy tudja ő, hogy az császárnak még egyszer az alatta való országokból s Lengyelországból is lehet hada, de esmeri ő, kik legyenek az lengyelek; derekas had sem mehet Lengyelországból, mert az muszkákra kell menniek; az maga országából való német hada az ki lehet, az tanulatlan had, csak annyi parasztság; Spanyolországból s pápától az még hada érkezik, istennek kegyelmes segítségével az ő ura addég véghez viszi itt alatt dolgát, azután az spanyol és pápa segítségek ellen is elérkezik; eddég is tartóztatta meg az bavarus induciája, de mivel ellenségnek declarálta immár magát, senki el ne higye azt az ő ura felől, hogy aluszik és nem vigyáz, vagy akármi kicsiny ellenségét is semminek vélje; ezután immár minden órában abbéli állapotja felől is az urának örvendetes hírt vár. Az magyarországiak felől, hogy felültetik őket, mivel nem biztathatja nagyságod, hogy az keresztény oratorok nagyságoddal véget nem érének, és pénzbeli segítségek sem lőn, hogy azzal nagyságodat az több punctumokról assecurálják vala, azt mondja kegyelmes uram, hogy lássák, az ő ura Magyarországra annyi hadat nem küld, az mennyivel Wolstáj az üdvezült kegyelmes urunkra jött volt,

hogy éhel háljanak meg, hanem 12 ezer embert küld; ha annak 4 ezere meghal, esmét küld 4 ezeret, egyszóval az 12 ezer embert nem hagyja megfogyatkozni s azokkal mindenkor bír ő Magyarországgal. Az mi nézi kegyelmes uram az punctumokról való discursussát és most az pénzzel való securitást, arról ím mindketten írtanak az hollandussal nagyságodnak, abból megesmeri nagyságod, hol jár elméjek.

9. die Maji mentem vala kegyelmes uram által az hollandiai követhoz, Strazburgk. uramot is ott találám. Ő nagyságok mint olyan eloquens emberek nem keveset discurrálának velem, mutatják sok ratiókkal, minemő módja vagyon mostan nagyságodnak minden dolgokban, kiről, hiszem, írtanak bőven nagyságodnak. Az hollandus azt mondja, hogy mivel még válasza nem jött az urától, pénzt nem adhat, de assecurálja nagyságodat, hogy az ő uraiban semmiből meg nem fogyatkozik nagyságod, az több oratorokkal is mindenikkel írat nagyságodnak, megnyitják szüeket; Ztrazburgk uram is arra ígéré magát, hogy derekason tractál vélek, és mikor kimegyen, mivel immár nem késik, akkor ő maga mindenekről derekas választ viszen nagyságodnak tőlek, de mind ezek előtt az urától vár mind hamarébb s mind derekasb választ nagyságodhoz. Bonczidai Márton uram levelét olvasván előtte igen haraguék reá, hogy így megjedett, nem tud elmenni, szégyenli, hogy commendálta nagyságodnak; Lőcsei Pálhoz bízik, hogy elment.

Az francziai király felől itt ilyen hír vagyon, hogy az császár és svécziai király közé interponálta magát, meg akarja őket békéltetni, kiről Strazburgk uram így discurrál, hogy nem tatár az ura, hogy azt mondhassa, hogy nem békéllik, de induciát nem szerez, hogy azalatt békéljék, hanem az fegyvert kezében tartja az tracta alatt, el is jár dolgában mind addég, az még az békesség véghez megyen köztök. Ilyent is mond kegyelmes uram, hogy ha úgy lenne az és az békességet derekason kezdenék tractálni, nagyságodnak reá kellene vigyázni, ne maradna az magyar nemzetség most is ki az frigykötésből, mint annakelőtte, hogy esmét császár tractáljon az magyarok képében.

Az német fejedelemaaszony állapotja felől kegyelmes uram öremest nem hinné hogy férjhez megyen; azt mondja, hogy írt volt az német fejedelemaaszony ő neki az felől, ő is informálta volt, hogy ha elmegyen az lengyel úr hozzája, mint viselje magát hozzá; az mostan ide bejött szolgáljától is írt volt, tudakozott szóval is az szolgáljától s azt mondja, hogy mindenekben úgy cselekedett, az mint ő informálta volt. Kérdém, ha mondja-e az szolga, hogy Csáki uram esmét mellette vagyon; s azt mondá, hogy nem mondja, nincsen mellette; s megmondám az nagyságod írása szerint, hogy ott vagyon. Arról ottan az több

írásiban is suspicálni kezdé s nagy búsulással mondá, hogy lássa, az mit ő neki az ura és az elector parancsoltanak, ő azt mind megcselekedte in superfluo, ha még sem fogadja, innét kimenvén csak hozzája sem megyen, hanem directe megyen az urához. Kérdém, hogy ha addég férjhez megyen, az még ő nagysága innét kimegyen s kérni kezdi nagyságodtól az munkácsbeli marháját, mivel az menyegzőre kelletik főképpen ruhái, azok nélkül nem lehet; s mondá nagy affectussal: ne adja ő nagysága az én kimenetelemig, ha férjhez megyen is s ha nem is. Az Munkácsról való fassiója felől az német fejedelemaaszonynak kegyelmes uram még az vezérek előtt semmit nem emlékezett kegyelmes uram Strazburgk uram, mert arra Zöldfíkar aga által (mivel az vezér parancsolatjából mindenütt véle kellett lenni, valamikor valakivel szemben leszen) főkövet uraimnak s az én kicsiny állapotom szerént énnekem is vigyázásunk volt. Lehet azért szívében valami akaratja felőle, mert az elmúlt napokban ilyen szót ejte, hogy az Ballingh és Kemény János uranék nagyságodhoz való kötelességeket nagyságoddal fel kell szabadíttatni; azután esmét énnekem ilyen szót ejte, hogy egyébaránt mind jól volna az dolog, de az német fejedelemaaszonynak atyafiai híre nélkül esett donatiója, nem tudja, mint állhat meg. Én az donatióértém az fassiót kegyelmes uram, de se főkövet uraim azelőtt, se én most semmi altercatióra való okot nem adtunk, ezt keresvén benne, hogy innét vihetnék ki főkövet uraim, és erről végezne nagyságoddal aztán; vagyon azért ilyen szándékja is, hogy az vezéreket eljárván s azoktól resolútiója lévén, az hollandus követ előtt beszélgessen főkövet uraimmal az német fejedelemaaszony állapotja felől; az kiről főkövet uraimmal így beszélgettünk, hogy onnat is, valamint lehet, csak igen csendesen nagyságod eleiben igazítsuk ezt reménlvén, hogy ha egyszer innét kimehetne, talám azután ezért az dologért be nem jőne, s azonban isten oly karban állatja ennek is állapotját, hogy vagy ő sem futja többszer, vagy ha futni akarná is, nem leszen módja benne; ha pedig ugyan nem nyugszik, az nagyságod kegyelmes leveleiből elég ratiójok lehet főkövet uraimnak ő kegyelmeknek ellene.

Palatinus uram ő nagysága ha eleitől fogva követte volna kegyelmes uram ezt, az mit ő nagysága most ír, avagy innár akár csak ezután követné is, szent dolog volna; de félek kegyelmes uram, hogy az ő nagysága írása most is kételenségből vagyon inkább, hogysem mint olyan szeretetből, az minémőt levelében mutat. Bosnyák uram is ad extremum az mely jó akaróra mutat nagyságodnak Róti uramnak írt levelében, tavalyi hadi expeditiójában palatinus uramnak nem tudom, hol voltanak kegyelmes uram s ezután is hol lesznek, ha az szükség kívánja, erre emlékezem, hogy ha isten meg ne szűgyenítse, min-

den ok nélkül országával együtt nagyságodra jönnek vala; akkor nem praevaleálhatnak s ez ősszel ujobban mit indítottak vala kegyelmes uram, ha isten elé bocsássa szándékjokban; az békeség kegyelmes uram szent dolog s félelem nélkül való bátorság békességszerető emberrel. Az uristen kegyelmesen vezérleje nagyságodat szent lelkének általa úgy, hogy kegyelmes szeméi előtt levő mostani két állapot közül választhassa azt nagyságod, valamelyik elsőben az ő nagy nevének dicsőretire s azután nagyságodnak örökké való jó hírére nevére s dicsőretire, ez kicsiny maroknyi magyar nemzetséggel egyetemben békességes megmaradására leszen. Én mégis alázatosan könyörgök nagyságodnak, hogy ha külemben nem is, valami dologról való replicaciónnak színével az császár követivel vártassa meg nagyságod főkövet uraimat, vagy ha abban sem leszen mód, halaszsa nagyságod az dolgot főköveteinek felküldésére; itt immár nem mulatnak főkövet uraim, hanem héthben kelve, minden reménységünk az kegyelmes uram hogy megindujanak ő kegyelmek Ztrazburgk urammal együtt, ad 20. avagy 21. Junii nagyságodhoz érkezhetnek, értse nagyságod ő kegyelmektől bőven az itt benn való állapotokat is mind az hatalmas császár részéről s mind az keresztény oratorokéről; azonban az svécziai királytól is az nagyságod postáiban lehetetlen, hogy valamelyik meg ne érkezzék, ide az keresztény oratoroknak is emberek, válasszok érkezik, interim az oda fel való állapot is az üdő alatt bizonyosb állapotot mutat, az hadakozásnak ideje sem mulik el kegyelmes uram; az üdvezült kegyelmes urunk soha angusztusnál előbb meg nem indult, s mégis jól felérkezett mindenkor.

Az német császár első levelét kegyelmes uram Ztrazburgk uramnak mi meg nem mutatók, mivel inserálva vala az Ztrazburgk követsége felől való certificatiója is nagyságodnak, hanem tegnap ide jöven főkövet uraimhoz, az utolsó levelet ő kegyelmek megmutaták ő nagyságának, el is olvasá; kiről való discursussáról bő írásom olvasásával nem terhelem nagyságodat, tudom, Tholdalaghi uram ő kegyelme nagyságodnak bőven megírja. Hanem sok szavai között ilyen szót ejte, hogy ha ő nagyságának mind az üdvezült fejedelemmel s mind maga személyében ő nagyságával Ferdinánd császárnak frigykötéséről való elég példa nincs előtte ő nagyságának, kössen ő nagysága; nagyobb assecuritásért kívánja ő nagysága azt az hét vármegyét, az kit adott volt az üdvezült Bethlen Gábor fejedelemnek, vagy ad minus ő nagysága kérje csak az Tiszáig, az kit annakelőtte egy nehányszor öremest megadott volna, experiálja ő nagysága minden jó akaratját, minemő assecuritássa lehessen ő nagyságának tőle. De ha ő nagysága ugyan köt esmét velle s meg nem állja, az mint eddég is hogy soha meg nem állotta, s az keresztény fejedelmek segítsége kívántatik ő

nagyságának; vel ut ut sit, ha megállja is: az keresztény fejedelmek mit ítélhetnek ő nagysága felől, az kiket oratori által és maga levelei által is megtalált ő nagysága, vagy az porta, az kinek ő nagysága ilyen nagy commendatiójában vagyon ő nagysága. Az porta állapotjáról méltán is mondhatja kegyelmes uram talám; mert emlékezzék nagyságod kegyelmesen reá, tavaly hányszor hány levelekben commendálák innét nagyságodnak az békességet, hogy megbékélték nagyságod az palatinussal, végre ugyan meggátolták utját nagyságodnak, és noha jó szerencsét, diadalmot ada isten nagyságodnak ellenségén, de még sem bocsáták nagyságodat által az Tiszán; s hogy nagyságodnak kételesen az ő instantiájokra meg kelle békélni nagyságodnak, mint haraguának nagyságodra és mennyi suspicióval suspicálának nagyságod felől; hát most kegyelmes uram (nagyságod kegyelmesen megbocsásson, hogy alázatosan kegyelmes szeme eleiben támasztom, nagyságodnak alázatosan könyörgök) mennyi leveleivel és kegyelmes levelei mellett mennyi szóval való instantiámmal sollicitáltam őket nagyságod kegyelmes parancsolatjából az én méltatlan voltomra csak én is, azután pedig immár most főkövetei nagyságodnak az porta segítségét; ez mellett commendálván az svécziái király barátságát is, az kinek embere hogy bejőve, azt mely nagy néven vevék nagyságodtól és az nagyságod commendatiójáért mely nagy kedvesen látták s minemő nagy hitele is vagyon kegyelmes uram itt: mint eszes ember szépen megmutogatván, világos ratiókkal bizonyítván, hogy fundamentumból és semmi kétség nélkül való igaz jó akarója az ő ura az hatalmas császárnak, mert valakik az hatalmas császárnak ellenségei, ugymint spanyol, német, lengyel, azok az ő ura ellenségei is; de valakik az hatalmas császárnak confoederatussi, ugymint francia, Anglia, muszka, hollandiai és velencei respublica, azok ő nekie is baráti; ide pedig ő hatalmasságához valaki ő hatalmasságának az egész kereszténységben valaki igazabb híve, az által confugiált, és akar confoederálni, ugymint nagyságod által. Mely szavaival kegyelmes uram itt bizony hitelt szerze az urának, és még Recsep passa, az kinek bizony derék dolgok közül minden állapotok felett legnagyobb inclinatióját az békesség megőrzésére s tartására láttam, mikor magok között való confusio jól meg nem csendesedett és az tengeren tul Ellez passa csilali vala, megparancsolá az budai vezérnek az által az főagája által, az kit az budai vezér Nagy Pál uram által nagyságodnak tött ígéretire beküldött vala, hogy oda ki az hadak mindjárt táborban szálljanak; főkövet uraimnak is az parancsolatokat az két oláh vajdára, Kantamirra megigéré az több beglerbégekkel, passákkal egyetemben, az kikre kérék ő kegyelmek; hát most kegyelmes uram, mikor oda által Ellez pas-

sát, az ki csilali vala, bizonyosan megverték, az elmúlt vasárnap hozák be az császár divánjában az csilaliak fejét.

Murtazánnak állapotja, az ki felől nagy suspicióban estenek vala az spahoglának fenyegetése miatt, félnek is vala igen töle, hogy feltében csilalivá leszen, megcsendesedék, úgy az mint Hafiz elbocsátotta volt az egész tengeren tul való minden hadaknak szerdárságára szablyát, botot, kaftányokat küldének alatta lévő több beglerbégekkel egyetemben; úgy vagyon kegyelmes uram, hogy az Recsep passa halála Iszkiderben érte őket, ez okon visszahozták mostan, de ez az vezér is megküldi neki, mert igen jó akarója, az császár is igen szereti, s némely emberek így is beszélgetnek kegyelmes uram, hogy ha oda által az kazulokra derék hadoknak kell lenni, csak megküldik az pecsétet neki s fővezérré teszik, s ez kajmekám leszen (de mivel az az híre, hogy megholt az kazul király, most békével vannak onnat is). Az vitézlő rend is megcsendesedék, és Recsep passa helyett (mivel ötet ez elmúlt hétfőn mintegy tíz órakor behívatá az császár maga szarájában s megfojtatá az seditiókért, mivel azt tartották még akkor is, hogy ő az seditiónak fundamentuma, akkor is alig kapták volt az spahoglának, hogy meg nem ölette volt az császár) ez mostani vezér kegyelmes uram az, az ki felől írtam vala Arumpruster uramtól küldett alázatos levelemben, hogy nagyságodnak igen jó akarója, nagy maga ajánlással vagyon nagyságodhoz és rövid nap fővezérségre megyen; ez az fővezér kegyelmes uram jó gondviselő ember, az oda ki való hadi állapotra nagy inclinatiója vagyon, ha szerdárnak kelletik vala kinemni oda ki Buda felé, ő leszen vala szerdár; azelőtt is minden vezérek felett ő neki tetszett az, hogy az svécziai király barátságát vegyék s az németre hadat bocsássanak; jó ratiójok is vagyon kegyelmes uram, mert az minemő ajándékkal tartozik az király ide be, tavaly kellett volna beküldeni s nem küldették; az elmúlt ősszel is az miket cselekedének, azt tartják, hogy felbontotta az frigyét. Ezek így lévén kegyelmes uram, nagyságodnak alázatosan könyörgök, az hatahmas császár híre nélkül ne legyen az békesség az némettel, hanem ha nagyságodnak kegyelmesen arra leszen inclinatiója, hogy az német császárral megbékéljék, legyen ezeknek annuentiájokból; most ezeknek szárazon hadok nem leszen egyéb az budai vezér expeditiójánál és Abaza hadánál; Abaza mellé feles hadat fognak rendelni, hogy az lengyelre vigyázzon, ha kívántatik kegyelmes uram az lengyelek ellen, csak megtaláltassa nagyságod, mindenkor készen találják; az tatárság is éppen otthon vagyon, az kiket az kazulokra küldtettenek vala, haza menének, ha kívántatnék az lengyelek ellen hogy nagyságodnak ugyan hadának kelletnék lenni, most jó idején levelével meg kellene nagyságodnak itt ezeket találni s mindjárt paran-

csolnának Abazának. Az Feketetengerre az kozákok felesen jötte-
nek, az kapitán passa igen készül ellenek, nem késik, megindul
reájok, ha meg nem térnek az kozákok; az Fejértengeren is van-
nak, keresztény hajók ma negyed napja hogy hozának egy nyert
hajót tőlek, ezektől három hajót vittek el, váltig vesztegetik
nyavalyás Cornelius Hagát, az hollandiai követet érette.

Barcsay Ákos uram 13., s az utolsó brassai posta 18. Maji
érkezének kegyelmes uram; ő kegyelmektől küldett leveleiben való
kegyelmes parancsolatira is főkövet uraimmal gondunk vagyon
kegyelmes uram. Lókeresésben ő kegyelmek magok is igen
fáradnak; találtunk is, noha bizony nem olyanok, az kivel dereka-
son megtelhetnék szemünk, de jó lovak, csak érhetnénk véget
felőlek, de mód nélkül drágák; mindazáltal ló nélkül nem men-
nek ő kegyelmek nagyságodhoz.

Kegyelmes uram, alázatosan könyörgettem vala nagysá-
godnak, hogy nagyságod parancsolná meg Fejérvárról és
Kolosvár felől expediált postáinak, mivel utjokban házam,
ha akarnak, semmi kerülés nélkül betérhetnek, ne kerülnek
el házamat, érthetnék házamnépe felől tőlek, mivel nem
tagadhatom kegyelmes uram, ez számkivetett állapotomban mos-
tan legnagyobb búsulásom az kegyelmes uram: immár három
holnapja, hogy semmit felőlek nem érthetek; mégis alázato-
son könyörgök nagyságodnak, parancsolja meg nekik, akár
csak az legyen kegyelmes uram vigasztalásom ez nagy tereh-
viselésemben. Vannak kegyelmes uram, nem tagadhatom, sok
háborgatóim ottbenn, de nagyságodnak sok gondját látván,
mostan azokról nagyságodat nem búsítom elhívén, hogy ha
isten haza viszen, mindazokban kegyelmesen gondomat viseli
nagyságod. Az uristen nagyságodat éltesse és tartsa meg sokáig
jó egészségben, és vezérelje nagyságodat minden dolgainak jó
végbenvitelére. Datum Constantinopoli die 19. Maji, anno 1632.

Nagyságodnak alázatos szolgája szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

Egy negyed íven: Kegyelmes uram, megírván ez alázatos
levelemet, nem mehetének el az posták vélle, és ezalatt 20. die
Maji az új vezérrel szemben lévén, akarám alázatosan tudósítani
nagyságodat némely szavairól. Azt mondja, hogy az nagyságod
tetszése szerint az hadakat kiszállítja mindjárt, az oláh vajdákra
és az többire is az parancsolatokat megiratja és főkövet uraimat
hétben kelve elbocsátja vélle; de nagyságod egyáltaljában csak
mód nélkül meg ne induljon véllek, hanem legyen készen nagy-
ságod és igen vigyázásban úgy, hogy csak térden üljen nagy-
ságod, hogy mihelyt kívántatik, mindjárt talpán találtathassék,
hogy az jó alkalmatossággal nagyságod mindjárt élhessen; mert

directe egyáltalában nem jó reá menni, mert tudják ők, hogy felbontotta az frigyét, tudják azt is, hogy ha oda fel az német véghez viszi dolgát, mindjárt reájok fordul; de nagy dolog az hűt, mód nélkül ők azt fel nem bontják, hanem igen vigyázzon nagyságod oda fel, és ide minden oda való állapotokról éjjel nappal igen gyakorta tudósítsa nagyságod postái által. Ezt azért írárok meg nagyságodnak, hogy nagyságod ebből is megismerhesse, mint jár elméjek, és csak hírek nélkül ne legyen az békesség, hanem ő hírekkel; ha az alkalmatosság is azt mutatja onnan feljül, nem lesznek ellentartók az békességben.

Az Ztrazburgkal bejött szakács és franczia legény még velle vagyon kegyelmes uram; derekason nem tudakoztam, hogy meg ne ijedjenek és el ne hagyják, de az mennyére érthettem szándékjokat, ha ezután meg nem változtatják, visszaigyekeznek esmét velle menni Erdélyben. Az mely puska felől írtam vala nagyságodnak, hogy Recsep passának fülében esvén izent, hogy írjak nagyságodnak felőle, halála előtt csak harmad nappal ujobban megkérdeztette vala tőlem, ha írtam nagyságodnak felőle s micsoda válaszm jött, ő tőle immár elmarada, de ha nagyságod ellehet nála nélkül és valamit nem teként, vagy valamire nem néz az beküldésében nagyságod, ennél is nagy kedvet talál nagyságod velle; úgy látom pedig, hogy ez nemcsak szóval ajánlja magát, hanem derekason igyekezik praestálni jó akaratját nagyságodhoz; én ennyi emberböcsülést nem láttam kegyelmes uram benne, sinceritást, mint ebben, ha nem corruptálnák ezt is, mint Hafizt.

Az Konyespolczki török deákja küld az urának egy levelet, nagyságodnak azon könyörög, jó alkalmatossággal küldje meg nagyságod az urának. — Elfelejtettem volt kegyelmes uram megírni: Habesben, az ki Aegyptumon még tul vagyon, az mely passa megyen vala passaságra, négy vagy öt hete, hogy innét megindula, az Fejértengeren elfogták az olaszok mind hajóstól, minden javaival, szolgálival elvitték.

Czím: Illustrissimo principi domino domino Georgio Rakoczy sat.

Rákóczy kezével: 6. Iunii A. I. 1632., hora 5 matutina.

Eredeti.

IV. 1632. július 18.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, természet szerént való fejedelmeknek. Az uristen nagyságodat éltesse örvendetes jó egészségben sat.

Kegyelmes uram, az nagyságod 20. Iunii Fejérvárról nekem írt kegyelmes parancsolatját az Ztrazburgk uramnak szóló levelével és több pariákkal egyetemben 11. Iulii reggel adá meg az havasalföldi vajda ő nagysága kapikthája olykor, az mikor

Ztrazburgk uram szintén indítani akarja vala cselédjét, mivel maga az nap hátra maradott vala Galatában az hollandus követ-hez, és 12. die aztán az hollandus maga szekerén vitte az cselédje után Kucsugcsokmegyéig. Innét böcsületesen bocsáták el, négy szekeret fogadott az vezér ő nagysága Drinápolyig neki maga fizetésén, az drinápolyi kadiának megparancsolta, hogy kedvesen fogadja és böcsületesen gazdálkodván neki, császár fizetésén esmét szekeret szerezzen neki és úgy késértesse szintén az Dunáig. Lón egy kis kedvetlensége is kegyelmes uram, mert neki is megígérték volt az lovakat több ajándékokkal együtt, mint szintén Tholdalaghi uraméknak, tudom ő kegyelmek megbeszélétték nagyságodnak, de ő nagyságának is szintén úgy adák meg, mint minekünk; mi mégsem írtuk volt meg nagyságodnak, hogy lovakat küldnek, de itélem, ő nagysága megfogta írni az urának is, ennyivel nyertesben járt mi nálunknál. Az nagyságod levelet azon nap megadván az hollandusnál neki, mivel itt Kustanczinápolyban nem lón üressége, kére, hogy által menjek hozzája, nagyságodtól igen kedvesen vevé; az mit én általam izent neki, az hollandus előtt aperiálám követvén nagyságod szavával az hollandust, hogy nagyságod levelet nem írt neki; az svécziai király állapotján igen örülének, az nagyságod tudósítását nagy háladással vevék, az Ingolstadium állapotját és Linz tájára való érkezését nem tudták. Az német császár követe követ-ségét neveték; Ztrazburgk uram azt mondá, hogy tudta ő, hogy ilyen követsége leszen, mert mindenfelé való követségek olyan magoktól ígéret, másokat megutáltatnak, ha lehet. Az ijesztésre ezt mondá, hogy kit hallott valaki, hogy bántott volna az ő ura meg, az ki vétett is, nemhogy nagyságodat, ki ennyi jó akarat-ját mutatta az ő urához mint nagyságod; immár utban vagyon, isten nagyságodhoz juttatván, nagyságoddal személye szerént akar mindenekről beszélgetni. Az válaszáda hogy haladott, azt igen akará, mert úgy reméni, hogy nemsokára maga személye szerént vinné meg nagyságod[nak] az követséget; az hollandus ezent approbálta minden szavával. Az Pázmán uram követségéről való tudósítást is igen akará, noha ő is értett volt valamit benne, az kiről tudósította is volt nagyságodat, de ilyen világosan nem értette. Váradra való menését is nagyságodnak igen örüli, ő is követi nagyságodat naponként. Hogy az lengyelek megégették az ura levelét, azt örömet nem hiszi vala, ha egyéb lehetne benne; úgy látom kegyelmes uram, maga is áltálja, nemhogy az ura ne általlaná és boszút ne igyekeznék érte állani. Az nagyságod parancsolatja szerént mondám magamtól: mikor az svécziai királytól derekas válasza jöhet vala nagyságodnak és mostan confederatiója volna az királylyal, az levélégetésért való boszú-állásában az királynak segíthetne nagyságod, vagy bár csak

innét az keresztyén oratoroktól lehet vala is nagyságodnak derekas válasza az punctumokról, vagy bár csak most mehetne is Ztrazburgk uram által derekas assecuratoriája. Az hollandus azt mondá, hogy bizony ők is akarták volna s ha elébb kezdettünk volna az dologhoz, úgy is lőtt volna, mert nincs arról kétség, hogy jó válaszok ne jöjjen, csak hogy nem tudja mikorra érkez-nék; sőt ő nekiek reménységek az, hogy az svécziai királytól jű nagyságodnak derekasb resolútiója erről, hamarébb is, mivel az ő urok az svécziai király híre nélkül semmit nem cselekednek, megtalálták felőle, s ő felsége kezdi nagyságodat mindenekről elsőben certificálni; sőt ők ilyen reménységben vannak, hogy mivel nagyságodnak is fel kell ülni Magyarország szabadítására, személye szerént kezd nagyságod az svécziai királylyal erről concludálni. Az punctumokat akkor hertelen nem paríálhatám kegyelmes uram, hanem az mely két punctumokat nagyságod most beküldött, azt mutatóm az hollandusnak ugyan Ztrazburgk uram előtt; nem láttam semmi idegenségeket tőle. Az több oratoroknak kegyelmes uram nem jelentettem most semmit, mert az velencei követben semmi állhatatosságot nem látok; ez tavaszfelt *) mikor követ uraimék az francziai követ szállására gyűjték őket, akkor is beteggé tevén magát az velencei követ, nem jöve az többiek közé; azután is semmi jó indulatját nem láttuk. Az francziai követ felől az mint alázatosan írtam vala nagyságodnak, hogy az mely kozákoknak szóló levélnek paríáját nagyságodnak kiküldtettem vala, azzal az paríával annyéra irritálták vala azt itt való barátok, hogy az vezérnek vádolták az hollandus követet az itt való patriarchával együtt, nem kevés búsulások volt miatta; az keresztesókolás felett is az velencezéssel oly gyűlötségben vannak, hogy nem is akarják egymást látni; kikről én is írtam ezelőtt is nagyságodnak, főkövet uraim is referáltak, tudom. Az angluspenig főkövet uraimnak mikor búcsuzának tőle s kérdék, azokról az dolgokról mit izen nagyságodnak, mondá, hogy nam megmondotta, hogy ő szolga s az urától vár resolútiót felőle; azelőtt kegyelmes uram magok sollicitálnak vala, de most az király szerencsáját látván, végben ment dolognak tartják.

Követ uraim kimenések után Ztrazburgk uram semmit az német fejedelemasszony állapotjáról nem tractált; az Munkácsról való fassiókat én nem mutattam kegyelmes uram, mivel nem kellett az vezér előtt, ezt kerülvén kegyelmes uram benne, mivel szokták mondani, hogy nulla regula, quae non patitur exceptionem, valami exceptiót ne recolligáljanak belőle pro futura cautela. Az bizony dolog kegyelmes uram, hogy az német fejedelemasszonynak volna olyan szándéka, hogy revocálja az fassiót, de nem

*) tavasszal.

talála módot Ztrazburgk uram annak offendálásában, mert olyigen szűekben oltódott az itt az embereknek, hogy az ottkünn való cautionak praevenialására cselekedtette nagyságod az fassiót, hogy az adversa pars törvény szerént való útot se találjanak Munkácsra, hogy csak azt objiciálták, hogy nem cselekedte volna nagyságod, ha jónak nem aránzotta volna, bár Tokajjal is azt cselekedte volna nagyságod.

Az híreket az vezérnek megmondván kegyelmes uram, nagyságodtól felette kedvesen vevé, törökül fordittatá s úgy vitte be az császárnak. Az svécziai király követségét az lengyelekhez igen akará hogy érté; az levél megégetésén nem győz vala álmélkodni. Nagyságodat azon kéreti én általam, hogy nagyságod ennekutánna is az mi állapotokat érthet, mennél hamarébb lehet, ő nagyságának értésére adja, nagyságodtól kedvesen veszi; azt mondja, hogy úgy vagyon, hogy az velenczések is meghozzák, de az nagyságod írása hitelesb az ő írásoknál, nem mindenkor úgy írják be, az mint az dolog volna.

Zöldfikár aga mondá kegyelmes uram (mert most igen jó szolgálja nagyságodnak), hogy az budai vezér kapiktiháját hívatta az elmúlt napokban az vezér, kérdetten, hogy hol vagyon az ura. Ő nagysága úgy tudja, hogy Buda volna közelebb Bécshez Erdélynél, Budára ő semmit nem tud, nagyságod Erdélyből minden állapotokról igen nyilván fogyatkozás nélkül tudósítja az császár postalovain, ő restelli szolgálja fárasztását, s nagyságod nem szánván költségét egymást éri az nagyságod levele, nagyságod az hatalmas császár örálló vigyázója, nem az budai vezér. Az egi Ibrahim passára reá irata, hogy ha az hatalmas császár hívének tartja magát, az Csáki uram barátsága nélkül ellegyen, mert ha többé olyant ért felőle, messzebb távoztatják Csáki uramtól; szóval azt mondá felőle, hogy most adták ujabban meg tisztit, mert mindjárt megváltoztatná; de reá vigyáz, gondja leszen reá.

Az lengyel generalisnak az király halála felől 14. Maji költ levele 5. die Iulii érkezék kegyelmes uram; Wladislaust nevezi választandó királyoknak; ajánlja magokat az békességnek szentül való megtartására; az kozákokat az Feketetengerről elfogta, és mihelyt új királyt választznak, mindjárt követeket küldik be az frigykötésnek ujonnan való megerősítésére.

Az kazul követ kegyelmes uram tegnap érkezett Iszkiderben, nem tudom, mikor hozzák által, nem főkövet, hanem csak internuncius; nem tudom kegyelmes uram mivel jött, de nem igen kedves követ, nem tudom, végre mint jár, de most ki jedikulára itéli, ki penig hogy orrát, fülét messék el s úgy bocsásák vissza. Az hatalmas császár kegyelmes uram minden új állapotokat az régi állapotokra akarván hozni, igen változ-

tatja az tiszteket, az vezéreknek tiszteket ad, kiküldi, hat, hét vezérnél ittben többet nem akar tartani; ez kegyelmes uram nem lenne gonosz, kevesebb ajándék menne reájok. Az mint ez elmúlt napokban alázatosan jelentettem vala nagyságodnak, hogy az kapitán passát megváltoztatták, mivel az felesége, Szultán, addég töröködött az hatalmas császárnál érette, hogy emez utjában levén az hajókkal, féltében jót haladott, az még az posta megvitte az hírt neki, hogy vissza kell jőni; most sokképpen beszélnek felőle, két hajót választván magának ki Maltában mondja hogy ment, ki Manoglihoz; akár hova ment kegyelmes uram, ide még nem jöve s ha elmegyén, az sem egyéb leszen, hanem ellenség. Ellez passa felől azt mondják kegyelmes uram, hogy megjű ide az hatalmas császárhoz, eddég sem az hatalmas császár ellensége volt, hanem az spahoglánok kergették, azoktól oltalmazta magát. Az anadoliai passának, az ki megverte volt Ellezt, az tisztit egyik vezérnek adják, de még két vezér közül nem tudják melyiknek adják, ezért várakoztattam szolgálmat eddég, hogy lássam, mik lesznek, mert úgy vala, hogy elválják állapotjuk.

Az változásból ezeken az diván-napokon ilyent is beszélnek, hogy az tengeren tul egy Konya nevű városnál igen gyülekezik az spahoglanság, az mint mondják kegyelmes uram, immár ugyan sokan gyülekeztenek. Úgy vala, hogy Abazát is behozzák ide, az emberek úgy beszélnek vala felőle, hogy fővezérségre hoznák, mivel az mostani jámbor emberséges ember, az mostani felfordult állapotokban keményebb vezér kellene; ha az bejőne, ez Budára menne, de az lengyel hadakat értvén hogy fenn vannak, őszig helyben hagyják. Ezt azért jelentem alázatosan nagyságodnak, hogy mivel most közel vagyon nagyságodhoz, nagyságod most derekas esmeretiséget vethetne véle, kiről annakutánna talám ő is megemlékeznék. Most az változtatást az hatalmas császár nem bizza az vezérre, hanem mind maga változtatja őket. Az bosznai passát micsoda kedves emberének mondják az hatalmas császárnak, az tisztit az jancsár agának adá s az bosznai passát akarta Abaza helyében hozni, de mivel Abazának helyben kelle maradni, mazulságban vagyon; csak követ uraim megindulások előtt adá az urumeli beglerbékiséget egy kedves dovancsi passájának, főmadarász mesterének, most annak az tisztit adá Huszain vezér passának, s annak az dovancsi passának adták volt az temesvári passaságot. Szintén akkor, az mikor az nagyságod levele érkezett vala Murad passa felől, akkor voltanak ezek az változtatások, s hogy mondotta az császár az vezérnek, hogy Temesvárat annak adta, az vezér mondotta: bátor hatalmas császár, de az erdélyi király Murad passa mellett azon könyörög, hogy az bosznai passaságot add vissza neki; s mondotta az császár: az nem lehet, de az erdélyi királyért maradjon meg Temesvárat; így maradott kegyelmes uram meg

tisztiben nagyságodért, mert olyan emberben nem láttam kegyelmes uram gondviseletlenb embert az maga javára annál; miolta innét kiment, azolta ennyi változásban neki embere nem volt itt-benn, az kapiktihája penig oly gyarló ember, hogy mind az egész török kapiktihák között sincs annál gyarlóbb ember; az vezér ő maga is panaszkodik reá, miolta tisztiben állott ő nagysága, azolta nem érdemlette, hogy se levele, se embere által megtaláltassa. Nagyságod írta vala, hogy emberét küldi be; nem küldé kegyelmes uram, nem is küldi, mert itt igen sokkal adós; az többi adóssága ám járná, ő gondja, hanem Zöldfikár agától kért volt pénzt; magának annyéra való pénze nem volt, az mennyi kellett volna, az felesége pénzét s az felesége bátyja pénzét adta neki, nem akarván megfogyatkozni neki az nagyságod tekintetiért, azt mondja, hogy látta, hogy kedves embere nagyságodnak; most az felesége bátyja csorbacsiaságot vón, nagyságodnak könyörög Zöldfikár aga én általam s én is könyörgök nagyságodnak, nagyságod írjon neki, most Ztrazburgk urammal megyen ki szolgája Zöldfikár agának az végre, hogy nagyságod segítségével Temesvárra menjen hozzája, adja meg pénzét, mert bizony nem használ vélle, ha elidegeníti tőle. Most hogy megmondá Oszmán aga nevű atyafia mazulságát, nem találkozik bizony oly jó akarója, az ki csak merte is volna tudakozni mazulságát, ő maga az az telhesci Oszmán aga is, hanem engem vün be Zöldfikár aga, s mi emlékeztünk az vezérnek felőle s úgy mondá, hogy mazullá lött volt, de az nagyságod töröködésére megengedte az császár; annak aztán az dovanci passának, hogy bizonyosbák lehessünk az Murad passa állapotjában, mivel nem régen mene ki, itt sok jó akarói vannak, az clisi bégséget kértük meg Bosznában, immár ne féljen most egy kevéssé Temesváratt. Nagyságod kegyelmesen megbocsásson alázatosan könyörgök nagyságodnak, itt ő nagyságának parázna és részeges neve vagyon, mindenét úgy költi el, azt beszélék felőle.

Kegyelmes uram, Zöldfikár aga könyörög nagyságodnak, hogy egy kövés költség nélkül ne hagyja nagyságod, most igen megszűkült, úgy látom; nincs oly nap, hogy nem kér hogy írjak nagyságodnak, nem tudom, ha azért-e, hogy ő véllek közös dolga nincsen most nagyságodnak, vagy ugyan eszére tér immár; de bizony most öremest szolgál, az nagyságod méltóságát bücsülettel viseli, ha mind így viselte volna magát, kevesebbet öszültem volna.

Az vajda állapotja felől kegyelmes uram, miolta kimenének követuraim, veszteg voltam, hanem ez minapi levelemben láték kegyelmes uram nagyságodnak emlékezetet felőle, akkor én is csak mulólag emlékeztem vala felőle s meg is leszen vala kegyelmes uram, de az kis Alexander vajda ad 6. diem Iulii

virradólag nagy hertelen meghala, megfogták étetni, azolta én veszteg voltam felőle; hanem 15. Iulii hívata az vezér s kemény szóval ugyan tovább egy óránál beszélgete velem felőle, s ugyan akkor megmondá azért, hogy nincs gonosz végre az beszéd, meg ne írjam nagyságodnak. Ma ujonnan követtete Zöldfikár aga által és hagyá, hogy felmenjek hozzája; találtaték oly vajda fiu, az ki most is megigéri az hatezer aranyat, de nem tudom, ha megadják-e annak, vagy nem; az kihez biznám hogy megadják, annak izentem kegyelmes uram magam, de még válaszom nem jöve; mi csak bonthatunk kegyelmes uram, de vajdát nem nevezhetünk. Én teljes tehetséggel azon vagyok kegyelmes uram, hogy nagyságodnak hasznót szerezzek ebben is; isten mire segít, azt ő szent felsége tudja, elválík nemsokára, mert szintén in agone az dolog. Az molduai vajda fiának, Radulnak fogják adni, izentem is neki, de még válaszom nem jöve.

Kegyelmes uram, az lókeresésre gondom volt; az mely daruszörű kék lóra ez télben találtam vala, s nem lón pénzék követuraimnak hogy megvehessék, az ki kezében akadott vala, megöleté az császár, s mivel féltik vala az lovat az császártól, megvehetem vala kegyelmes uram, de nem lón pénzem. Ménlónak, az kit követuraimmal megvettünk vala nagyságodnak, javallanám, mert zabált, egyéb bénasága nincs, csakhogy háromszáz tallérnak alatta ennyi bénasággal sem akarja adni; az ló nagy s igen szép, miolta ittbenn vagyok sem láttam szebbet, de szörnyű béna, nehéz tőle azféle lovat venni, mert haragszik, ha ember megesmeri bénaságát, ók mind ép gyanánt akarják adni akármely bénát is.

Itt az a híre kegyelmes uram, hogy az lengyelek megverték az reájok ment tatárokat. Az uristen nagyságodat éltesse és tartsa meg örvendetes jó egészségben jó szerencsésen. Datum Constantinopoli 18. die Iulii, anno 1632.

Nagyságodnak alázatos szolgája szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

Kegyelmes uram, szolgám mellé való utitársban megfogatkozván ma el nem meheti szolgám, és most estve szintén vacsora felett jöve egy jó akaróm, az ki sub rosa jelenté, hogy egy úrember jó akaró szomszédja, az ki az hatalmas császárhoz be szokott járni, az jelentette neki igen titkon, hogy ma az császár szájából hallotta hogy mondotta az kazul követ felől, hogy hozzák által Iszkiderből, vendégeljék egy néhány nap, mi is mindjárt Abazáért küldünk, behívatjuk s reája küldjük az ebekre, legyen fővezér Abaza passa, menjen reájok, Memhet passa maradjon itthon kajnekámságban; nem tudá mondani, ez öszön mindjárt indítja-e, vagy tavaszra kelve, az Abaza passa bejöve-

tele mutatja meg indulásokat; ha mindjárt bejű, most ez öszön elmegyén, ha valamennyére késik, tavaszra indulhat meg, előbb nem.

Az molduai Alexander vajda fiától is, Radul vajdától válaszom jöve; nagyságodnak szolgálatját ajánlja, s ím levelet küldett nagyságodnak; én az hatezer aranyat kértem tőle, ő mit ígér, leveléből kegyelmesen megértheti nagyságod; ígélet nélkül nincs az dolog, mert az kötéslevelet főembere keze beadásával ígerte meg azon főember által, az ki által az megholt kis Alexander fia is az adóslevelet adta vala, annak halála után, minthogy mind ennek reménlik az vajdaságot, ehhez adta magát, az atyja is Molduából ezen dologról meg fogja nagyságodat találni követe által; itt kegyelmes uram egyéb állapotunk nincsen, hanem elbonthatjuk vajdaságokat, az mint ez őszszel Mózesnek s most ennek, de vajdát nevezni nem merünk. Most Leon is egy néhány boérját küldette be, hogy ha lehet, helyére állassák vajdaságát, engemet is igen sollicitálnak, hogy töröködjem mellette; az ígélet meg is vagyon tőlem, de nem lehet kegyelmes uram, mert az nagyságod intercessiójára cselekedik az mit cselekednek, ezeken kívül mások is találtattanak meg ezeken kívül; az többtől az kötéslevelet mindeniktől kérém, mivel nem tudom kegyelmes uram, az sok közül melyiknek jut, örömet manuteneálnám mindeniket, mert az vezértől is az ígélet mindeniknek megvagyon, ezektől nem kérém, mivel tudom, nagyságoddal végben vagyon immár; más az, nagyságod ellen most sincs több remediumok annál, ez okon nem incitálhatom, mert orvosságokra esnék. Az megholt kis Alexandernek maradott kegyelmes uram egy bátyja, ki Radul vajdának, az megholt kis Alexander atyjának, nagyságod kegyelmesen meghoesásson, szolgálójával való fia volt, igen jó ifju legény, az is megígerte az aranyokról való levelet, maga volt nálam, kezét adta, hogy hétezer aranyról való levelet ad, ím az is írt nagyságodnak levelet; nagyságod ne szegje kedvetek, írjon mindenik felől ide be külön-külén, legyen parájok is az leveleknek, noha reménységem az kegyelmes uram, hogy csak az még ez alázatos levelém kegyelmes szemei eleiben jut is nagyságodnak, elvállik dolgok, de még is legyen levelek, ha nem kell, elszaggathatom vagy visszaküldhetem nagyságodnak; ha kell, az melyik mellett látom hogy be kell adnom, az mellett írt levelet adom be; erről pedig, még mennél hamarébb lehet, esmét alázatosan tudósítom nagyságodat. Nagyságod az elfutott boérokban is akkor aztán, ha kívántatnék, küldene esmét, de derekasb állapottal kellene, hogysen mint most.

Czím: Illustrissimo principi domino domino Georgio Rakoczy sat.

Rákóczy kezével: Prima Augusti redditae essent Albae Juliae 1632.

Eredeti.

V. 1632. augusztus 29.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Az uristen nagyságodat éltesse sat.

Kegyelmes uram, az Barcsay Ákos úram beérkezése után másod nap, ugymint 29. Iulii beérkezék Juszuf aga is; az vezér ő nagysága elsőben velle szemben levén, sok beszélgetések után ugyan az ő jelenlétében behívata engemet is, nagyságod nevével salutálván Barcsay Ákos uramtól küldett levelét nagyságodnak megadám, s az mely írást nagyságod beküldett vala (kit az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint mind törökre való fordításával egyetemben im visszaküldettem nagyságodnak) in specie az magyart beadám. Nagy bús állapottal kérdé, mit kíván most nagyságod én általam ő nagyságától; s mondám, hogy az nagyságod írásából ő nagysága megért mindeneket; s mondá, hogy én tőlem akarja elsőben érteni; s mondám, hogy az mit nagyságod immár majd két esztendőttől fogva én általam sollicitált, s ez elmúlt tavasszal beküldett főkövetei által is legfőképpen, most sem egyebet annál: tisztí s kötelessége szerint hatalmas császárhoz való kedveskedéséből akarja nagyságod értésére adni hatalmas császárnak, hogy az német császár hatalmas császárhoz csak színből, és az mostani gyenge állapotja miatt csak kételenségből tartja az békességet, nem tökéletesen, és valamikor az mostani oda fel való hadakozásának vagy fegyvere által, kitől isten oltalmazzon, vagy békesség által végét vetheti, mindjárt az hatalmas császárra fordítja hadait és minden erejét. Mely szűkekben elrejtett szándékjokat csak az bódog emlékezetű Bethlen Gábor fejedelem halálával is mindjárt kimutoták, mert az palatinus napa temetésére jövésének színe alatt mindjárt Erdélyre indula, kinek hadait ha isten nagyságod által meg ne szégyenítsé, csak azzal az kevés alkalmatossággal is megmutatja vala, mint tartaná az békességet, ha miben valami módja volna.

Itt agensének írt levelei akadván kezemben az német császárnak, kiket Recsep passa kezében adtam vala, azt írta vala, hogy ha itt az palatinus állapotjáról kérdezkednek, megéri azzal, hogy az ő híre nélkül cselekedik, nincsen hírével. Jelenti nagyságod esmét mostani erőtlen állapotját az német császárnak, maga országban minemő hatalmas ellenségi támadtanak és mint elbirták; és mutatja nagyságod az jó alkalmatosságot hatalmas császárnak, kivel ezt az szomszédját, az ki csak színnel tartja barátságát, mely könnyen kivethetnék és tökéletes szomszédot szerezhetnének helyében; kire hatalmas császárnak ha kedve vagyon, az hadakat nem jó késleltetni, hanem adjon oly parancsolatokat Juszuf agának, hogy mindjárt induljanak az hadak oda, valahová az szükség kívánja és nagyságod is parancsolni fogja, mely parancso-

latokkal mindjárt induljon Juszuf aga; ha pedig hatalmas császárnak nincsen kedve az hadakozáshoz, ne legyen nehéz hatalmas császárnak, nagyságod megerősíti békességét az német császárral ő felségével. S mondá az vezér, hogy vagyon az, hogy egyképpen azt mondjuk, hogy az császárnak rossz állapotja vagyon, másképpen békélni akarunk vélle, hiszem ha erőtlen, miért kell vélle békéllenünk; s mondám, hogy ha csak egy lovász legénységre jutna is állapotja, de hatalmas császártól levén dependentiája nagyságodnak, ha hatalmas császár békességet tart vélle s nem akar hadakozni, nagyságodnak is meg kell vélle békélni; s mondá: Juszuf agát úgy küldettük vala el, hogy Temesvárra s onnan Budára menjen, miért nem bocsátotta el nagyságod; s mondám, hogy későnek aránzotta nagyságod, hanem úgy küldette be nagyságod, hogy ezeket ő általa hatalmas császár és az fényes porta eleiben támosztván, az hadak mindjárt induljanak; s mondá, hogy el kellett volna bocsátani, de még székes helyében sem várta nagyságod Juszuf agát hatalmas császár kaftánjával, hogy ország előtt böcsületesen vette volna nagyságod hatalmas császár kaftánját. Több ezféle heábanvaló szó elég lón, de arról való írásom olvasásával nem terhelem nagyságodat. Mondám, hogy nem volt szokás s az országnak is nehéz volna, ha csak egy kaftán eleibe is convocálná nagyságod az országot. Temesvárra, Budára való nem mehetésén Juszuf agának azért húsulnak kegyelmes uram, úgy gondolom, az mint utjában Barcsay Ákos uramnak is jelentett valamit Juszuf aga, s itt én is az két ágával gyakorta való discursusokból is concipiáltam, hogy valami kívánságok volt nekiek nagyságodtól, kiről az két passa által kellett volna tractálni nagyságoddal; mert itt nekem tréfában hogy már Zöldfikár aga ugyan kinevezé: hogy az 7 szancsakságot, kiket elvettetek császártól, Füleket s az többit ígérjétek meg s mind jól leszen az dolog; s mivel nagyságod énnekem még ez télben parancsolt vala, hogy ha valamit fognának kívánni nagyságodtól, mit mondjak, az nagyságod parancsolatja szerint feleltem erről; s mondának: hát mint, de mind csak tréfában hogy már, mert ha nem adtok s nem is ígérték, bizony az császár sem fárasztja heában az ő hadát, mert az hatalmas császár sok fizetéssel tartja az ő hadait; az szegény Bethlen Gábor mikor ilyen dolgokat kívánt hatalmas császártól, egyik főkövete az másikat érte, az aranyat, tallért, dutkát nem kéméltették.

Cornelius Haga az elhunyt hétfőn, ugymint 23. Augusti tractálván az fővezérrel, mondotta Cornelius Haga, hogy az svécziai király mely kevesed magával indította meg az hadakozást az több keresztény fejedelmek mellett s isten immár mely nagy jó hírt nevet, diadalmot adott neki, az hatalmas

császárnak is azt az jó dolgot nagyságod által segíteni kellene, sőt mind emberi segítséggel s minden állapottal hozzá kellene nagyságodat segíteni, építeni hatalmas császárnak; s mond az vezér: mert pénzt adtok az svécziai királynak s azért hadakozik, de nem adtok hatalmas császárnak; mert hatalmas császár is hadakoznék, ha pénzt adnátok. De erről és minden állapotokról Cornelius Haga uram maga leveleiben fogja tudósítani nagyságodat, erről való írásom olvasásával sem terhelem.

Az brassai postától küldött német könyvet nagyságodtól igen kedvesen vevé Cornelius Haga uram; az híreken igen örüle, neki is Velenceze felől azon híreket azelőtt való nap szintén ezen formán hozták meg. Az brandenburgumi herczeg tántorgását öremest nem hinné, ha egyéb lehetne benne. Az királytól hogy resolútiója nem jött nagyságodnak, az postákat félti, hogy valahol megfogták őket; mert az kamarás úr, kinek levelét nagyságod ide beküldette, vala, az egy néhány levelében írt felőlek, hogy az király mely kedvesen látta őket és minden reménysége az, hogy igen kedves válaszzal bocsássa őket.

Az angliai követnek megadván az nagyságod levelét igen kedvesen vevé nagyságodtól, kész is nagyságodnak az szolgálatra, azt mondja; most mivel az pestis kezdé imitt-amott jelengetni magát, kiment falura, nem írhatta nagyságodnak.

Az francziai követnek is megadám kegyelmes uram az nagyságod levelét, örömost is ígéré magát az szolgálatra, az miben szolgálatja kívántatik nagyságodnak; de nem merék semmi dolgot velle közleni, hanem arra fogék, hogy megtalálom ő nagyságát, az mikor az szükség kívánja, most nincs semmi oly dolog; mert egy néhány jesuvita levén mellette annyira corrum-pálták, hogy se ura parancsolatjára, se hazája dolgára annyi figyelmezése nincsen, mint azok szavára; azt mondja, hogy akármit műveljen az ura most, de ő tudja, hogy igaz pápista s eszében kell magát venni és reformálni valami időre. Ura s hazája felől írt állapotokat sem jelentém meg neki, mert látom, mint jár elméje, magától hozá elé, hogy igen szép békessége vagyon az ő urának, császárnál residense, az svécziai királynál penig continuus követe vagyon; hozá ezt is elé csak magától, hogy az nagyságod dolgai felől való írására nincsen semmi resolútiója az urától, de immár ezután naponként várja az választ. Az mellette való jesuvitáknak megparancsolá az vezér az patriarchával való veszekedésekért és sok hamis hírek költésekért s több illetlen magok viselésekért, immár vagyon öt vagy hat hete, hogy mind elmenjenek, több azoknál itt ne maradjon, az kik azelőtt is itt laktanak, mert mind az tengerben hányatja őket; ő*) fogá pártjokat, most mind

*) A franczia követ.

mellette vannak, azt mondja, hogy ha azokat nem szenvedik itt, ő is elmegy. Nem dicsírhetem kegyelmes uram állapotját, kevés jó akaratját látom itt, böcsületit is keveset, az törökök majomnak nevezték.

Az nagyságod beküldött iratását Zöldfikár aga törökre fordítván hogy beadta az vezérnek, ujabban behívata az vezér 2. die Augusti s azt kérdé tőlem, ha erdélyi vagyok-e én és Erdélyben micsoda állapotú ember vagyok. S minthogy az szükség kíváná, mondám: én erdélyi ember vagyok s az portának oly régi szolgálója, hogy még János király idejében is az én jó bátyám, Kemény István ide bejáró főkövet volt, valamég élt, ugyan itt holt meg is, halva vitték ki innét az testét; az ő holta után egy bátyám, Zalánczi László, az is mind holtig ide járó főkövet volt; magamat is elsőben még az üdvezült Báthori Gábor fejedelem küldött be Naszup passa idejében; az ő holta után az bódog emlékezetű Bethlen Gábor kétszer küldött be; most immár nagyságod szolgálatjában majd két esztendeje leszen, hogy ittbenn vagyok. Ezek után nagyságod felől kérdezkedék, s valamint Hafiznak (az mikor nagyságodat Huszain aga által, az ki nagyságodnak az zászlót vitte vala, többire hit szerént kérdezi vala) az mit izentem vala, szintén az szerént szépen mind eleiben számlálám az nagyságod állapotját (kiről most alázatos írásom olvasásával nem terhelem nagyságodat, mivel akkor megírtam vala nagyságodnak); s mondá, hogy megnyugutt hatalmas császár az nagyságod hűségében s ő nagysága is megnyugutt, de ez az dolog talám nincsen ország hírével, hanem talám csak az maga jószágát akarja nagyságod ottkünn vélek oltalmaztatni; mert Bethlen Gábor fejedelemségében mikor ilyen dolog volt, az országnak is mindenkor levelét hozták sok pecsétek alatt; s mondám, hogy most is meglehetett volna az, ha nagyságod szükségesnek ítélte volna, de ilyen nyilván való hasznos dolgában hatalmas császárnak elégségesnek ítélte nagyságodezt, az mit eddég cselekedett; s mondá esmét, meglássam, ha én is erdélyi ember vagyok; s mondám, hogy az vagyok s nem is valami levent ember, hanem feleségem, gyermekem vagyon, Erdélyen kiül más országban egy talpalatnyi földöm sincs, mesterséget sem tudok, az kivel élhetnék, ha azt elveszteném, az ki Erdélyben vagyon, s ha valami gonoszt látnék ez dologban, soha ő nagyságát ennyi szóval nem terhelném; s mondá esmét, az budai vezér miért nem ír erről az dologról, nagyságod miért nem adja értésére az budai vezérnek is, hadd írna ő is ide be, mert nem bír egyedül ezekkel, azt mondják, hogy ha úgy volna az dolog, az mint nagyságod írja, ő is megírná, mert közelb Buda Bécshez Erdélynél. Az budai vezérre szörnyen haragszik*); most előttem azt

*) A nagyvezér.

kérdi vala az agáktól, hogy melyik volna jobb Budára: Abaza-e, vagy ez az Kucsug Ahmed, az ki Ellez passát megverés behozá ide. Ha megmaradhat az fővezérségben, mást küld Budára, nem hagyja Musza passát ott; de maga felől is sokszor költék csak immár is, hogy mazullá tötték. Az mostani jancsár agát, az ki igen németes ember és minden dolgaiban nagyságodnak nagy akadály, azt mondják, hogy fővezérré teszik; most azért az vezér is igen felnyitá szemét ellene, mert tegnap minden főtisztviselőit, jancsár tiháját, tornaczi passáját, minden csorbacsiáit megváltoztatá, az jancsár aga maga is igen szomorun jöve ki előle. Az nagyságod írásának pariaját Budára küldette, hogy mi tetszik ő neki arról az dologról, miért nem ír az portára ő is; ez mellett igen keményen írt neki, az postát minden órában várja vissza, Barcsay Akos urammal mind azt vártatta eddég, de még meg nem jöve az posta, az nagyságod írásának penig törökre fordítását ő maga az vezér az muftinak vitte, s az mint Cornelius Haga uram mondja, hogy az mufti beszélette neki, az vezér az muftinak erősen commendálta nagyságodat s mind igyekezetit nagyságodnak, az vezéreknek az szerént. Az vezérek közül egy Juszuf passa nevű vezér kapván az dolgon, az két agát hozzá hívatta, sokat discurrált véllek, az dolgot megértvén meg is indult az dolgon, de semmiben elé nem mehetnek, az császár előtt mindjárt elbontják; Bécsből ez tavasszal 5000 tallért hoztanak volt, azzal igen elvonák az embereket.

Nagyságodnak ím egy levél párját küldtettem kegyelmes uram, kinek az originálja német, Temesvárról hozták volt az német agensnek, ki az Murad passa levelei között az vezér kezében akadván, Zöldfikárnak adta, hogy törökre fordítsa, ő nekem adta s németből magyarra én fordítottam aztán az Cornelius Haga secretariussával, megláthatja nagyságod, minemő hírekkel biztatják magokat. Most 25. Augusti ujobban posta jöve Bécsből, az mint az véllek jött budai török posta beszéli, esmét sok aranyat hoztanak, híreket ilyeneket, hogy az svécziai királyt megverték, ő maga is igen sebesen szaladott Norimbergában, azt reá szállotta az császár hada s talám eddég is megvették Norimbergát s az királyt magát is megfogták; az hírt az arannyal erősítik s hitetik el s így juttatják császár fülében s az vezér így fogytkozik meg s nem mehet elé dolgában, mert el kell hinnünk, hogy várnának is nagyságodtól valamit; de mivel látják az jó alkalmatosságot, ha az vezér úgy birhatna véllek, az mint kellene, s így titkon el nem bontanák, az vezéren egy óráig sem mulnék az dolog; de ez minap az két agától igen titkon nekem azt izené, hogy ő vétkének semmit ne tulajdonítsak, mert ő rajta bizony semmi el nem mulnék, de nem mer császártól; énnekem biztában izeni, tudja, tőlem tovább nem megyen, de csak nem régen igen kicsiny tisztadásért kétszer állattatta ötet

császár térdre, hogy fejét vegyék, utólszor az mucsavecséjét is az diván-patyolatot kivették volt fejéből. Végre izené, hogy azt állatják ő ellene, hogy az hittel kötött frigyét nem jó felbontani, hanem ha tudnánk valamit, az mit az frigy ellen cselekedett volna az német, írnök le; Zöldfikárral aztán 23 articulust, dolgokat írtunk, az mi hol eszünkben jutott, hogy cselekedtenek az frigykötés után, azt az budai vezér nevére iratta, hogy ő írta Budáról, úgy adta be, de mind hiában; várják az Budára felküldött postát mivel jó, de leginkább vigyáznak oda fel az mostani öszvegyült hadaknak állapotjának exitussára, mert az készületes megparancsolták kegyelmes uram, s az derekas mustrát is mind Urumelyben, Bosznában, oda ki az budai vezérségben is, 26. Augusti vivé el két kapucsia az parancsolatokat. Az mely mustra az mint alázatosan írtam vala nagyságodnak, hogy az vezér azt mondá nekem, hogy azzal az mustrával oda fel akarnak hadat derekasán készíteni, mert elhigyje nagyságod kegyelmesen, hogy későre s nehezen indulhatnak meg, de ha megindul, bizony derekas hadat indít, ha az oda fel való állapot hozza; de arra vigyáz, mód nélkül meg nem indul. Úgy veszem szavakból eszemben, az mely Huszain vezér passát alázatosan írtam vala nagyságodnak hogy Urumelyben mi végre küldették, eltörött az lába; kucsin megyen volt, s az kucsis lovak megijedtenek az tevéktől, elragadták az kucsit s úgy meghordozták, hogy eltörött az lába.

24. Augusti érkezvén be az brassai posta az nagyságod nekem írt kegyelmes levelével, 25. nem leheték szemben az vezérrel, Iszkiderben hívatta volt által császár, Ellez passáék akkor érkezdegeltenek s arról discurráltak, hanem 26. voltam szemben velle; akkor az német agensnek is audientia ígértetvén jelen vala, s előtte hívata be az vezér; közel két óráig beszélgetett velünk az agákkal együtt, s bizony kegyelmes uram, mivel az két aga régtől fogván forgódtanak ebben az dologban, egyik egyfelől s másik másfelől ugyan neki-neki riaszkodtanak az vezérnek, hol egy, hol más példát vetettek eleiben, az mi eszekben jutott: ennek idejében így vala, ezt cselekedé, ilyen jó következek belőle, akkor ilyen alkalmatosság nem volt az dologban, fejedelem ilyen igazsággal soha nem volt hatalmas császárhoz; reánk tekinte s mondá: igaz az fejedelem s ti is igazok vagytok, bizony az budai vezérben hatalmas császárhoz annyi igazságot nem látok, mint az fejedelemben; de vállal voníta s az fejét rázá, néha magam eljöttem volna előle, s nem bocsátott, azt mondotta: ne menj, hadd gondolkodjam s gondolkodjatok ti is, hol mi jutna eszünkben. Az muszka császárnak való iratás igen tetszék ő neki is, s noha még Ahmed aga sem jöve meg tőlek, de most ujobban ezzel az dologgal esmét főemberét küldi az vezér hozzájuk. Ilyen búsult állapotjában kegyelmes uram én se az adó dolgát, se Derecske

dolgát nem merém említeni; azt mondá Zöldfikár, hogy az égig raknák fel arannyal s neki adnák, sem merné megemlíteni, hanem ha nagyságod kegyelmes tetszése, lássuk, mire válik az dolog, micsoda választ adnak az derékről, s ha nagyságod ugyan parancsolja, megemlíthetjük; Juszuf aga csak igen gyengén első szemben létében emlékezett volt felőle, s mondá, hogy még sem felejtette el azt az kívánságát, micsoda 15,000 tallér, csak az derék dolgot háborgatja véle. Derecske felől azt mondotta, hogy ki háborgatja benne, hogy nem hallgat vesztég, nam most senki nem panaszkodik felőle; Ibrahim effendi pedig azt mondotta: hogy ha olyan emberek szállottak reá az többinek kapitánya, hadnagya s palánkot csináltak reá, azt mondjátok, hogy 20,000 lehet az hajdúság, ki bántja ott őket, ha ők nem bántnak senkit, az több városokat is csak úgy szállották meg, hallgassatok vesztég, ha ők senkit nem bántnak, most az erdélyi fejedelemmel hatalmas császár hívei. Az én vékony tetszésemből kegyelmes uram bizony csak vesztég lakjanak, csak hogy ne garázdálkodjanak, panaszlásra az törököket ne irritálják; csak Moharim passa elmuljék is arról az földről, bizony senki meg nem említi, mint az többit; de azt mondják kegyelmes uram, hogy hitek ellen nagyon az nekik, ha földet kezekből kieresztenek.

Az magok állapotjok felől kegyelmes uram az persa követe még itt vagyon, békességek nem lehet, mikor bocsátják el nem tudom; nagyságod kegyelmesen megbocsásson, az nagyságod méltóságos személyét követem, egy török asszonynyal mondják hogy kapták, csak költötték-e, vagy mint vagyon dolgok, az török asszony fogva vagyon, most hallgatásban vannak felőle, mind az Ellez passa állapotjában forgolódnak, tegnap vétette császár fejét Iszkiderben; Kucsug Amhátra is sok panaszló jű, valamint állhatja meg az is. Elleznek sok pénze volt igen s mind véle volt, császárnak külön hozott pénzt s azonkiül is igen sok volt véle, tisztet reménylett császártól, mivel hitre jött volt ki az várból. Az mazul kapitán passa is megjöve, még nem bánták, de állapotja sincs semmi. Szahin Giraj szultán is kegyelmet kér császártól, az Demer kapinál (*így*) vagyon, ha megkegyelmez neki császár, 32,000 tatárral igéri magát hogy az kazulra megyen császár mellett; ha azzal is véget érhet császár, nem leszen aztán sohult egyéb ellensége az kazulnál.

Az havasalföldi új vajdának állapotja felől kegyelmes uram ezelőtt 2 héttel nagyságodnak bőven írtam volt az elfutott boéroknak Tholdalaghi uramékkal ide küldett követ atyjaifaitól, tudom, eddég nagyságod kegyelmes szeme eleiben jutott alázatos levelem; most sem tudok nagyságodnak annál egyebet írni, úgy igéri most is magát, mint akkor. Leon vajdával az pejló felől még nem szólhaték kegyelmes uram, mert nem szabad

most neki künn járni, se másnak idegen embernek hozzá menni, de módot találván kegyelmes uram az szemben lételben, vagy ha embert találók, az ki által kérhessem tőle, gondom leszen kegyelmes uram reá. Itt bizony mi lovat nem találánk jót, Ellez passa jövetelihez bizunk vala, volt is emberem oda, de nem volt jó lovok egy is eladó, itt az mineműeket találtunk, Barcsay Ákos uram megtudja mondani nagyságodnak.

En kegyelmes uram Barcsay uramat tovább nem merém mulattatni, mivel az brassai posta is érkezék, hanem ugyan az vezér híre nélkül elbocsátám, valamint járok velle, mert az vezért egy nehányszor kértem hogy elbocsássa, de el nem bocsátá. Az nagyságod parancsolta vásárlásokban, az minek szerét tehetők, ím megvásárlottuk kegyelmes uram, csak lennének jók, nagyságodnak kedve szerént valók; az mi pénz marada, Barcsay uram visszavivé, ő kegyelme költötte, tudom, ő kegyelme felírta, kit hova s mire adott. Az czafragra való virágokhoz hozzá nem merénk kezdetni, mert az mely virágokhoz képest nagyságod akarja varratni, ahhozképest igen sokban telnék, mert nagyok lesznek az virágok, sok skofium megyen reá; mindazáltal az virágokat külön válogattuk, csak parancsoljon nagyságod felőle, hamar megvarrják. Az nyeregre való boglárokhoz sem foghatánk, mert szafelynak nem tehetik kegyelmes uram bőven szerét elegendőnek; az nagysága mekkora legyen külön-külön mindeniknek, ezen sem igazodhatánk el, hanem ím formát irattam, nagyságod, az mint szereti, parancsoljon felőle, az árát is Barcsay Ákos uram megtudja mondani; ahhozképest immár mit parancsol nagyságod, úgy cselekedem. Nagyságodnak alázatoson könyörgök, kegyelmesen megbocsásson, hogy bő írásom olvasásával terhelem nagyságodat, azért igyekezem mindeneket megírni az mi eszemben jut, hogy elnéjeket inkább megesmerje nagyságod, mint jár. Az uristen nagyságodat éltesse sokáig öröndetes jó egészségben. Ex Konstantinápoly die 29. Augusti, anno 1632.

Nagyságodnak alázatos szolgája szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

Czím: Illustrissimo principi domino domino Georgio Rakoczy sat.

Eredeti.

VI. [1632. őszszel.]

Magnifice domine, domine et amice observandissime.

Ex literis heri Venetiis allatis intelleximus, serenissimum regem Sveciae prope Norimbergam conflictum habuisse cum Valstenio et duce Bavariae, quod profligavit divina favente

gratia, et accepit ab iis 130 vexilla, et 40 cornetta equitum, omnia bellica tormenta, apparatus bellicum et commeatum, civitatem Norimbergensem totam implevit captivis ex ducibus, capitaneis et praecipuis nobilibus. Dux Weimariensis pro rege Sveciae occupavit civitatem fortissimam Lindau, quae Germaniam ab Italia separat, et ex tota provincia Sveviae imperatoris et fratris eius Leopoldi milites expulit. Alius generalis regis Sveciae occupavit Cobolentzium fortissimam civitatem electoris Trevirensis sitam ad confluentes Rheni et Mosellae prope Coloniam, unde elector Coloniensis cum suis et sua supellectile et thesauro aufugit in Coloniam. Quot autem in certamine milites ceciderunt, nondum scribitur. Apud meos dominos etiam strenue pugnatur, et in singulas horas expectamus deditionem civitatis Maestricht, quae fortiter oppugnatur, et se strenue defendit. Habeo literas ad magnificum dominum Straesburgh a secretario regis Sveciae, quando offeret sese occasio mittendi aliquem, vestra magnificentia mihi, quaero, significet. Ego non dubito, quin brevi cursor aliquis a sua serenitate venturus sit, qui nos de pugna illa ulterius edocebit. Interim magnificentiae vestrae studia ac officia mea offero. In aedibus die Lunae.

Magnificentiae vestrae
addictissimus amicus ac servitor
Cornelius Haga m. p.

Czim : Magnifico ac generoso domino Stephano Zalanczi, serenissimi principis Transsylvaniae ad hanc excelsam portam oratori continuo, domino ac amico honorandissimo.

Eredeti.

VII. 1633. a u g u s t u s 3.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Az uristen éltesse nagyságodat sat.

Kegyelmes uram, ez alázatos levelem megadó brassai postát érvén itt jelenté, hogy nagyságodhoz megyen. Ezzel az alkalmatossággal akarám nagyságodnak alázatos levelem által jelenteni, hogy Abaza passától Silistréről ma érkezém ide Bukurestre; elég maga ajánlással bocsáta kegyelmes uram, nem tudom, mint praestálhatja, mert még eddég igen kevesed magával vagyon, most költöződik által az Dunán aprónként. Itt is kegyelmes uram, itélem, holnap válaszom leszen. Ha az passától megnyerhetem vala, hogy itthon hagyja az vajdát, reménységem vala kegyelmes uram, hogy nem járok heában, de meg nem nyerhetém; ugyanis ha ezekkel nem megyen, az tatárokon kiül más hada kevés leszen, mert ezer emberének felette török had nincsen most véllé. Ku-

stanczinápolyban az nagyságod kívánsága szerint elküld, tegnapelőtt, ugymint 1. Augusti fogadá hogy megindítja emberét; akartam volna kegyelmes uram, ha Pap Márton uramat itt érhettem volna, megmondottam volna, hogy reá vigyázzon, ha küldi-e be emberét fogadása szerint, vagy nem. Oda be való bizonyos hírt nem tudok nagyságodnak írni. Beszélnek ilyent, hogy az császár az divānban hat ezer jancsárt vágatott le az belső udvara népével, az fővezért is mazullá tőtte s most igen nagy zuzavar állapotjok volna; de bizonyosan nem írhatom nagyságodnak, mert nem tudom, ha nem merik-e bizonyosan hirdetni, vagy hogy talám nincs is semmi benne, de csak titkon egymás között beszélgetik.

Pap Márton uram tegnap fölöstököm után ment el innét, az vajda paripát adott ő kegyelme alá; hiszem kegyelmes uram, hogy sietve akar ő kegyelme járni, azért kérte az paripát. Az uristen éltesse nagyságodat öröndetes jó egészségben. Datum ex Bukarest die 3. Augusti, anno 1633.

Nagyságodnak alázatos szolgája szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

Czím: Illustrissimo principi domino domino Georgio Rakoczy sat.

Rákóczy kezével: 8. Aug. A. I. 1633.

Eredeti.

1633. február—julius.

Keresztési Pál főkövetsége. *)

I. 1633. május 14.

Serenissime princeps.

Quamvis XX. die Aprilis late et pluribus verbis ad serenitatem vestram scripserim de omnibus negotiis, quae magnificus dominus legatus Paulus Kereztessi mihi communicavit, tamen nolui, ut idem sine literis meis, quibus denuo fidelia studia ac officia mea serenitati vestrae offerrem, hinc discederet; quemadmodum etiam magnificentiam eiusdem rogavi, ut idipsum oretenus praestaret et serenitatem vestram certissimam redderet, nullam rem mihi in hac excelsa porta magis cordi esse, quam eiusdem comoda, et ea, quae ad regni Transsylvaniae securitatem et prosperitatem spectant, promovere, sicut hactenus pluribus exemplis et argumentis demonstravi, et idipsum praepotentibus dominis ordinibus generalibus reipublicae belgicae gratissimum esse novi.

Non sine magna admiratione mea a dicto domino legato et continuo oratore intellexi magnificum dominum Davidem Zolimi ob clandestinas contra serenitatem vestram et regni Transsylvaniae tranquillitatem machinationes captum, et in arcem Fogarasensem conductum fuisse; sed multo magis admiratus fui, quod magnificentia eius seipsam excusaverit, quasi arma sua pro auxiliandis confoederatis evangelicis principibus in Germania suscepta fuissent, et quidem me atque magnifico domino legato Paulo Straesburgh consociis et talis consilii sui participibus. Ad me quod attinet, serenitas vestra certo certius credat, mihi nunquam de proposito vel attentatis dicti domini Zolimi sive per literas domini Straesburgh, sive alterius alicuius, sive alia ratione aliquid constitisse, multo minus me ullam cum domino Zolimi hactenus correspondentiam habuisse, prout serenitas vestra toto negotio bene examinato rem ita sese habere procul dubio comperiet. Certe virum nobilem minime decuit actiones suas aliorum innocentium accusatione excusare, praesertim etiam me tam longe absentem

*) László Levelek és okiratok sat. 111—112 ll.

et ipsi tantum nomine notum in medium adducere voluisse. Serenitas vestra rem longe gratissimam mihi faciet, si proximis literis suis me edocebit, per quem, vel qua ratione dominus Zolimi se consilia sua de auxilio evangelicis in Germania ferendo mihi aperuisse dicat. De constitutione huius imperii nihil scribam, cum serenitas vestra ex relatione dicti domini legati sui eam abunde intellectura sit.

Ex Germania a longo tempore nihil novi huc allatum fuit praeterquam, quod rex Galliae cum valido exercitu confoederatis suis contra domum austriacam succurrere velle dicitur. Rex Magnae Britanniae eosdem quoque per extraordinarium legatum suum ad constantiam adhortatus fuit, et de auxilio suo securos reddi curavit; idem a dominis meis clementissimis factum fuit. Nihil aliud superesse videtur, quam ut serenitas vestra arma quoque sua cum armis amicorum serio coniungat, quod ipsum omnes ab eadem expectant et ardentibus votis expetunt, nihil dubitantes, quin, auxiliante deo, hoc modo coniunctis viribus bona causa tandem triumphatura, et firma atque segura pax in omnibus christiani orbis partibus stabilienda sit, quae dum domus austriaca stabit, et imperio romano totque regnis ac provinciis imperabit, sperari vix potest.

A multo tempore nihil de dicto domino legato Straesburgh audiavi ita, ut ignorem, an adhuc ibidem commoretur, an vero discesserit. Obnixè serenitatem vestram rogo, ut quotiescunque occasio sese offert mittendi huc cursorem, eidem idipsum significare dignetur, quo ad me de institutione itineris sui perscribere, et praeterea illustrissimum dominum cancellarium Oxenstiernium de negotiis suis per crebras literas certiorum facere possit, quem mihi constitit valde mirari, quod raro literas a domino Straesburgh accipiat, unde in directione negotiorum suorum in imperio non parvum damnum sentit, cum hinc et a serenitate vestra magni momenti diversionem speret, vel saltem quid expectare debeat, scire desideret. His deum optimum maximum ardentibus votis rogo, ut serenitati vestrae longaevam vitam concedat, et consilia eius ad nominis sui gloriam atque amicorum salutem et solatium dirigere velit. Datae Constanti-nopoli 14. die Maji, anno 1633.

Serenitatis vestrae
ad omnia studia ac officia paratissimus
et fidelissimus servitor
Cornelius Haga m. p.

Czím: Serenissimo principi ac domino domino Georgio Rakoczy sat.

Rákóczy kezével: 18. Iunii A. I. 1633.

Eredeti.

II. 1633. május 14.

Serenissime princeps.

A deputatis beatissimi domini patriarchae Cyrilli redditae mihi fuerunt serenitatis vestrae literae, datae in arce Szamos-uy[v]ariensi die 10. Aprilis, ex quibus libenter intellexi perfidum illum Isaacum in potestatem eiusdem venisse, et arcissimae custodiae in munita aliqua arce traditum fuisse. Quo nomine summas serenitati vestrae gratias ago, quae ea ratione dictum dominum patriarcham atque universam graecam et orthodoxam orientalem ecclesiam a barbara istius nefandi hominis et romanae curiae persecutione liberavit. Quod vero ad fratrem eiusdem attinet, ille eo proposito in Moldaviam iverat, ut Isaaci perfida consilia in hac porta apud turcas promoveret et novam proditionem ordiretur; qua de causa nullo modo consultum videtur, ut ipsi huc veniendi libertas concedatur, sed potius ut una cum fratre Isaaco in carcere detineatur, donec alia tempora alia consilia requirent. Sunt inter metropolitae graecos adhuc nonnulli, qui propter hostiles contra dominum patriarcham machinationes magnos poenas merentur, et alia ratione, quam praedicti rebelles, puniri vix possunt, si cum venia serenitatis vestrae fieri poterit, rationem idoneam dominus patriarcha inveniet, ut unus illorum ad illustrissimum Valachiae principem, dominum Matheum et inde ad serenitatem vestram opportuno tempore mittatur, super qua re eiusdem assensum et mandatum expectabo, quae ut quam citissime ad me permittat, obnixè rogo. His serenitati vestrae cum prospera valetudine omnium votorum suorum felicissimos successus ex animo precor. Datae Constantinopoli 14. die Maji anno 1633.

Serenitatis vestrae
ad omnia studia ac officia paratissimus et
fidelissimus servitor
Cornelius Haga m. p.

Czím: Serenissimo principi ac domino domino Georgio Rakoczy sat.

Rákóczy kezével: 18. Iunii A. I. 1633.

Eredeti.

III. 1633. május 14.

Serenissime princeps.

In literis meis his adiunctis de negotiis beatissimi domini patriarchae Cyrilli et publicis ad serenitatem vestram scripsi. Cum autem ante discessum magnifici domini legati Pauli Straesburgh eidem mutuo dederim mille et ducentos tallerós imperia-

les ad emendum ex mandato serenissimae dominae principis Catharinae pro augustissima domina sorore sua regina Sveciae res aliquas turcicas, ea spe, quod serenitas sua in Transsylvaniam reversa eosdem imperiales promptissimo animo dicto domino legato persolveret, et ad me per aulicum meum generosum Theodorum Crollium (quem ea de causa potissimum istuc misi) confestim perferri curaret. Et nunc tot mensibus elapsis solutionem dictae pecuniae consequi non potuerim ob excusationes, quas dictus dominus Straesburgh adfert de absentia suae serenitatis, nullam aliam rationem consequendi debitum meum video, quam si serenitas vestra ex bonis, sive redditibus serenissimae dominae principis Catharinae idipsum domino Straesburgh refundere dignaretur. Quod si fieri posset absque serenitatis vestrae incommodo, gratissimum mihi esset, alioquin facile coniecturare possum, dictum dominum Straesburgh propter insperatum serenissimae dominae principis in ditiones caesareae maiestatis discessum, et luctuosissimam augustissimi et invictissimi regis sui immortalis memoriae caedem, longamque in hac legatione absentiam, immensos sumptus, loci distantiam aliasque difficultates, dictam pecuniam, quemadmodum se post adventum suum in Transsylvaniam statim facturum promiserat, mihi remittere nullo modo posse. Quamcunque benevolentiam serenitas vestra in hac re mihi praestiterit, eam ego gratissimo animo agnoscam et dictus dominus Straesburgh procul dubio id efficiet et serenitati vestrae satis cavebit, ut talis pecuniae summa in rationes serenissimae dominae principis Catharinae referri possit. His deum optimum maximum precor, ut serenitatis vestrae negotia ex animi sui sententia feliciter procedere faciat, et eidem cum longaeva vita omnem prosperitatem concedat. Datae Constantinopoli die 14. Maji, anno 1633.

Serenitatis vestrae
ad omnia studia ac officia addictissimus et
fidelissimus servitor
Cornelius Haga m. p.

Czím: Serenissimo principi ac domino domino Georgio Rakoczy sat.

Rákóczy kezével: 18. die Iunii A. I. 1633.

Eredeti.

IV. 1633. május 16.

Serenissimo prencipe.

Ricevo con particolar obligatione le salutationi e concetti cortesi di vostra altezza che mi vengono in sue lettere de 8. Febraro reseme con ufficio amorevole dal signor Paolo Keresesi suo ambasciatore; così anche l'annuntio di prosperità, e la

confidenza, che mostra hauer de suoi negotii qui alla porta nella sincerità mia in servirla, come rappresentante la serenissima republica. Io posso affirmare a vostra altezza la stima grande, che fa del suo valor, e della sua prudenza, e la sua singolar propensione verso il merito dignissimo di lei, accompagnata da desiderio de suoi avanzamenti in prosperità; il che m'obliga nell' occorrenze di lei qui alle corrispondenze proprie della mia somma osservanza, di che mi sono ben espresso col signor ambasciatore, che porterà a vostra altezza colle presenti la mia pronta dispositione, mentre rendendole pienissime gratie di tant' honore, prego il signor dio che la felicità con lungo corso d' anni e d'altre prosperità. Dalle vigne di Pera a' 16. Maggio, 1633.

Di vostra altezza

affettionatissimo amico et servitore
Pietro Truanni.

Czím : Hiányzik.

Eredeti.

V. 1633. j unius 13.

Illustrissime et celsissime princeps, domine observandissime. Officiorum meorum commendatione praevia illustrissimae celsitudini vestrae salutem precor.

Postquam ex benigno celsitudinis vestrae mandato generosus dominus commissarius me in Temeszvar comitatus esset, recta ibi transire meumque in Italiam iter proseguì decreveram. Verum accidit, ut eo ipso tempore tam Budae, quam in aliis arcibus finitimis de suecorum insigni victoria contra hostium exercitus fama percubuerit; ac dominus passa Temeszvariensis mihi vel invito ac nolenti honorem deferre, et me cum generoso domino commissario ad se invitare voluerit. Ibi iteratis vicibus serio a me rogavit, ut haud gravatim ipsi indicarem, an foederi cum unitis regibus et principibus illustrissima celsitudo vestra nomen quoque dedisset? — quid ratione publici, quid in causa serenissimae principis Catharinae obtinuissem, quove responso et declaratione a celsitudine vestra ego dimissus essem? — suo enim muneri incumbere, sibi que iniunctum ac demandatum esse, ut ad illustrissimum supremum vezirium aliosque proceres in porta de iis omnibus diligenter et accurate scriberet. Quod cum intellexissem, contenta scriptae declarationis, quam ab illustrissima celsitudine vestra sub discessu accepi, praesente generoso domino commissario et ungaricae linguae interprete breviter exposui. Ubi inprimis animadverti dominum passam ad mentionem pacis inter caesarem Ferdinandum ac celsitudinem vestram concludendae vehem-

menter commotum fuisse, de quo generosus dominus commissarius ad celsitudinem vestram pluribus referre poterit. Coeterum per hasce literas illustrissimam celsitudinem vestram etiamnum rogare et hortari volui, ut cum mobilibus et immobilibus bonis serenissimae principis dominae Catharinae ita agat, quo dispensationis suae rationem reddere possit, cum informata et rectius edocta porta ottomannica, tum etiam unitorum armis divina benedictione progredientibus certo tandem futurum sit, ut omnia et singula, quae celsitudo vestra hostibus tradiderit, largo cum fœnore ab eadem repetantur, et desiderium aliena habendi occasionem daturum sit propria amittendi. De quibus cum integro anni spatio scriptis et oretenus cum celsitudine vestra satis prolixè egerim, ad illa eandem observanter remitto. Hisce illustrissimam celsitudinem vestram divinae protectioni commendans. Dabantur in Temeszvar 13. die Iunii, anno 1633.

Illustrissimae celsitudini vestrae

omni cultu et observantia addictus

Paulus Strasburgh m. p.

Czím : Illustrissimo et celsissimo principi domino Georgio Rakoczio sat.

Rákóczy kezével : 17. Iunii Vincz, 1633.

Eredeti.

VI. 1633. július 11.

Serenissime princeps.

Iamdū amplas celsitudini vestrae gratias egissem, quod me suis Alba Iulia literis per illustrem virum Paulum Kerezesi de Nagy-Megyer dignata fuerit, nisi multis gravibusque negotiis, quae mihi ab eo tempore, quo redditae sunt, non magis sortis meae, quam aemulorum invidia obtigere; accessisset illustris viri me inscio discensus, per quem mea grati animi monumenta celsitudini vestrae significaturum me, et quae libuit celsitudini vestrae, in mei gratiam vota facere, pro foelici anni exordio cumulate repensurum speraveram. Saepius celsitudini vestrae, qua potui animi contentione, testatus sum, nihil mihi gratius posse contingere, quam ut aliquid in obsequium celsitudinis vestrae veniret praestandum, meam ex literis celsitudinis vestrae devotionem probari sibi conjicio; et tamen qua de causa penitus ignoro, neminem adhuc e suis vidi, qui pene legationis suae causam, nedum momenta, explorare voluerit. Ego deum testor, ne ambirem quidem, nisi meae in obsequium celsitudinis vestrae devotioni christianissimi regis domini mei clementissimi mandata accessis-

sent, nec de suorum incuria quererem, nisi e re celsitudinis vestrae esse crederem, ut intelligat faustos forsan magisque foelices res suas successus habituras, si earum promotioni sacrae maiestatis domini mei clementissimi nominis autoritas immixta foret. Hanc quoties iusserit celsitudo vestra, adhibiturum me spondeo. Cui de caetero fausta quaeque ex votis et celsitudinis vestrae dignitate deus optimus maximus concedat, enixissime rogo. Datum Perae die 11.ma Iulii, anni christiani 1633.ⁱⁱ

Celsitudinis vestrae

devotissimus servus
Marcheulle.

Czím: Hiányzik.

Eredeti.

1633—1634. eleje.

Körössy István kapitih. *)

I. 1633. augusztus 4.

Illustrissime princeps domine domine mihi benignissime. Servitiorum meorum sat.

Az felséges isten nagyságodat kegyelmes uram jó egészséges hosszú élettel megáldván, minden dolgaiba tegye jó szerencséssé s boldoggá.

Ezen órába sötét estve küldé meg az nagyságod méltóságos leveleit kegyelmes uram az Máté vajda mostan ittben való követe, melybe mit parancsoljon nagyságod kegyelmesen, megértettem kegyelmes uram. Ha ez alkolmatosságom nem talált volna érkezni, hogy nagyságodnak alázatosan annak az követnek segedelmével levelet nem küldhettem volna, kételenséggel szolgálmat kellett volna kiküldenem nagyságodhoz kegyelmes uram, érté-sére akarván nagyságodnak alázatosan adni, most ittben mi karba vagy hatalmas császár és az német között az dolog. Én kegyelmes uram, látja az uristen, eleget voltam és törekedtem benne, hogy innét követet ne bocsátanának az némethez; az csaszokra is nem panaszkodom, mivel tökéletesen és igazán igyekeztenek ebbe szolgálni, de bizony kegyelmes uram soha nem effectuálhatók, noha sok ratiókkal állattuk, hanem az követet elküldik és attúl ajándékokat, szinte az német császárhoz men-

*) Lásd *Levelek és okiratok* 113—168 II.

vén, nemcsak Esztergamba. Úgy volt kegyelmes uram, az budai vezér kiháját küldjék, de az megváltozván Recsep passának az mely kihája, mely egyszersmind atyjafia is volt, Rezmán kihájának híják, azt küldik; de ezt kegyelmes uram nem annyira futja az német, mint azok az német lelkű budai passa és az egész budaiak és Murat passa. Ezek kegyelmes uram éjjel-nappal sollicitálják az portát érette s bizony dolog kegyelmes uram, hogy ha az fővezéren állott volna csak az dolog, oly reménységem vala, hogy füstbe ment volna, de itt mindent inkább az mufti igazgat ez is igen vonván az németekhez. Tudom kegyelmes uram, hogy ha az követ oda fel való küldését elbonthatam volna, az levén az fundamentum, ruente fundamento, ruissent et aedificia. Immár most azon volnék kegyelmes uram, hogy akár csak késedelmesen érne fel Bécsbe az követ, ehé kegyelmes uram reménységem volna; mindazáltal ezfelől is micsoda kimenetel leszen, ezután való üdő megmutatja. Az követ itt kegyelmes uram semmit nem késvén megindítják, nagyságodnak bizonyosan irhatom.

Strasburgh felől parancsol nagyságod kegyelmes uram, hogy vigyázásom legyen reá, ha bejő. Ha bejő kegyelmes uram, az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint cselekeszem; de én ma negyed napja hogy azt hallám s bizony nem szinte alávaló embertől kegyelmes uram, hogy Nándorfejérváratt az kajmekámja az budai passának megtartóztatta, és az budai vezérnek érté-sére adván az ugyan megfogatta volna; de ugyan teljességgel bizonynyal ezt nem irhatom nagyságodnak kegyelmes uram.

Az mi kegyelmes uram az segítség sollicitálásnak dolgát illeti, nagyságod kegyelmes uram kegyelmesen megbocsásson, de bizodalmon azfelől nem lehet, valamig ezek derekason öszve nem állanak, és az szpahiák s jancsárok között való nagy antipatia nem sopiáltathatik; mindazáltal kegyelmes uram én minden tehetséggemmel azon leszek, melyet ha semmi uton nem effectuálhatnék, ahhoz kezdek lenni (az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint), hogy licentiát adjanak nagyságodnak az hadakozásra és assecuratoriát nagyságodnak, (ha az szükség úgy hozná) hogy megsegítik nagyságodat. Bizonynyal jelentem nagyságodnak kegyelmes uram alázatosan, hogy ha az fővezéren állana csak az dolog, hogy mind az licentiát s mind az segítséget effectuálhatnám, de az mint feljebb is nagyságodnak alázatosan jelentém, itt pap uram dirigálja inkább csak mind az dolgot, kin az vezér is kegyelmes uram bizony nem keveset búsul; sőt kegyelmes uram nem régen hogy szembe voltam velle, én kijövén, Zöldfí-kár aga penig hátra maradván azt mondotta neki, hogy nem tudjátok ti (ugymond) micsoda tűzbe égek én.

Az mi kegyelmes uram az Székely Mózes dolgát illeti,

nagyságod kegyelmesen megbocsásson, nem kell csak semminék azt vélni, ki tudja, az országba is kicsodák és mennyin lehetnek complicessi, mert az latorságnak gyakorta sok társai (és többek, hogysen az jámborságnak) találkoznak; hanem nagyságod kegyelmes [uram] mind maga s mind országa nevével mindjárt és sietséggel találja meg az portát és az szultán Szulimán atnáméja szerint kézbe kell kérni. Nagyságodnak alázatosan könyörögök kegyelmes uram, hogy nagyságod absolute sietséggel írja meg, ha ugyan nem ment-e az békesség végbe, hogy tudjam én is egyátaljába hozzá tartani magamat és egyátaljába az keresztyén oratorokkal minden dolgot közleni, az kik énnekem ittben az nagyságod szolgálatjába nagy erősim lesznek, mivel kegyelmes uram (nagyságod kegyelmesen megbocsásson) majd ambigue vagyon az nagyságod méltóságos írása. Ezek kegyelmes uram az oratorok nem kicsiny búsulásba valának s majd ugyan fenyegetődött is az anglus Baresay uram előtt az nagyságod megbékélésén.

Az Moiszin vajda jó szomszédságának kegyelmes uram hogy jobb fundamentumot vethessenek, reá mentem vala és megmondám neki, hogy ha azt akarja, hogy az uraságba végiglen megmaradjon, nagyságoddal híti és fogadása szerint való jó szomszédságot tartson. Annakutánna kegyelmes uram az vezérnek is emlékezém felőle, hogy azelőtt nagyságodhoz mint ros ember igen böcsтеленül viselte magát (noha az én kegyelmes uram egyebet becsületi megadásánál nem kívánt túle), azért ő nagysága meghagyja neki, hogy úgy ne viselje magát, mert ki tudja, mi találja, akkor aztán az porta ne mondja, hogy idején meg nem jelentettük; és így kegyelmes uram az vezér is igen eleibe adta, hogy nagyságoddal jó szomszédságot tartson. Elmene kegyelmes uram, de itt folyó híről olyant is beszéllenek, hogy meghallván az otthon maradt boérok, hogy Barnoczkit megölette császár, Luppul nevű főboért csinálták vajdának, melyet mindazáltal én nem hihetek.

Lengyelországot kegyelmes uram igen megcsapta az tatár; Kantamir maga ott nem volt, hanem két fő merzája, kiknek szinte Czuczoráig utánna jöven hét ezer kozák, és az derekát ott elérvén igen megverték őket, de az előljárója bizony dolog kegyelmes uram hogy sok rabot hozott el, kikbe ide is egy néhány hajóval hozván igen árulák szegényeket. Az tatár hám fiát is bizonnal értém kegyelmes uram, hogy Akirmany felől hatvan ezered magával kiindult, de hova, nem meheték végére, ki azt mondja kegyelmes uram hogy Lengyelországra s ki azt, hogy muszkákra megyen; az bizonyos, hogy az lengyelekkel most jól volt. Abaza passa is igen kezdett volt kegyelmes uram gyüle-

kezni, és Lengyelországra akarták küldeni, de az is el fog csendesedni.

Az nagyságod hozzám való fejedelmi kegyelmes maga ajánlását kegyelmes uram fejedelmem, nagyságodtól nagy és alázatos hálaadással veszem. Az nagyságod kegyelmes ígretibe énnekem kegyelmes uram semmi kétségem nem lévén, bizonyítom az szíveknek áttallató istennel, hogy abba gyönyörködném, ha az én kicsiny szolgálalatocskámát mentül kedvesben és hasznosban mutathatnám be nagyságodnak, imádságimban is erre az én istenemet segítségül híván.

Az jaspisokat kegyelmes uram mind az két rendbelieket elkészíttettem; az kengyelbe valókért még 25 reál tallért kell fizetni. Nagyságodnak alázatosan könyörgök kegyelmes uram, nagyságod kegyelmesen tudósítson (ha posta jó be), ez levelem juthatott-e nagyságod méltóságos kezeihez, avagy nem, mivel nem szinte igen bizonyos ember által kelleték kételenség alatt elküldenem; bizony tartok is kegyelmes uram némely írásomra nézve. Azon is könyörgök nagyságodnak kegyelmes uram, hogy nagyságod kegyelmesen megbocsásson, hogy ilyen alkolmatlanul irtam, mivel kegyelmes uram igen sietséggel és éjjel kelleték írnom az posta igen reggel el akarván menni.

Zöldfikár agának kegyelmes uram Murat passa minden jószágát elvette esztendőitől fogván való proventussával együtt kiváltképpen azért kegyelmes uram, hogy az németek ellen való dologba szolgálattját és forgolódását megértették, mivel ő neki az vezér megengedte volt, minthogy ő tolmács, az felől itt is lakjék, oda ki is bírja szpahiasága után való jószágát. Juszuph aga kegyelmes uram, biztonnyal írom nagyságodnak, nagy hűséggel viseli nagyságodhoz magát. Az uristen sat. Datum Constantino-poli, die 4. Augusti nocte et raptim.

Illustrissimae vestrae celsitudinis

servitor humillimus perpetuusque

Stephanus Keőreőssy m. p.

de Várad.

Czím: Illustrissimo principi domino domino Georgio Rakoczy sat.

Rákóczy kezével: 27. Aug. 1633. ugyanazon órában és posták hozták mint az másikat.

Eredeti.

II. 1633. augusztus 7.

Illustrissime princeps sat. Servitiorum meorum sat. Az uristen sat.

Az nagyságod kegyelmes parancsolati felől kegyelmes uram

tegnap délután az vezérrel ő nagyságával szembelevén, közel másfél óráig kívánságom szerint beszéltem, praecambulumot ilyent csinálván szómnak, hogy tudja (mondok) azt nagyságod, hogy nagyságod én nekem megparancsolta vala, hogy az én kegyelmes uramnak ő nagyságának megírjam, hogy az némettel semmi úton meg ne békéljék; ha pedig ugyan meg akar békéllen, igen vigyázzon, hogy valahogy meg ne csalják, mivel (ugymond) az igen csalárd nemzetség, mely nagyságod szavára nézve (noha azelőtt is igen vigyázott az én kegyelmes uram) mindazáltal sokkal inkább és szorgalmasan vigyázzván teljességgel kezekbe kapta, hogy minden dolgok csak hitetlenség és csalárdság volt az nagyságod szava szerint. Melyre nézve kegyelmes uram noha még az követek ott voltak, mindazáltal az békesség végbe nem mehet, hanem fegyverre kél az dolog. Azért az én kegyelmes uram hatalmas császárhoz, ő hatalmassága után pedig nagyságodhoz nagy reménységgel ragaszkodik, hogy legyen segítséggel ő hatalmassága sok ígíreti szerint mostani szükségének idején az én kegyelmes uramnak sietséggel, hogy ő hatalmasságának híre neve az egész világra terjedjen, hogy minden hozzá ragaszkodóknak minemű nagy kegyelmességgel vagyon ő hatalmassága; azt ezután megmutogatván kegyelmes uram sok ratiókkal, melyet az írás sok volta miatt be nem fog, minemű nagy haszna és sok lenne belőle hatalmas császárnak és az egész ottoman nemzethez, ez alkalomatosság (mondok) soha többé elő nem jöven. Melyekre kegyelmes uram azt mondá egy néhány rendbeli suhajtással, hogy hatalmas császárnak hittél való békessége vagyon az némettel, az isten is megveri azokat az embereket, az kik hiteket megszegik. Más az, ugymond, hogy hatalmas császár immár az követet is elkészítette, melyet az némethez az végezés szerint akar küldeni, azért az nem lehet. Melyre kegyelmes uram én azt mondtam, hogy nem egyképpen, hanem egy néhány százképpen könnyű azt megmutogatni, hogy az az békesség régen mind öszveromlott, az követet is könnyű még megváltoztatni itt lévén; de ebbe is, hogy ezbéli deliberatiójokat hogy megváltoztassák kegyelmes uram, annak semmi módját nem látom. Annakutána kegyelmes uram mondtam, hogy az segítség felől hatalmas császárukba még is nagy erős bizodal[om]mal vagyon az én kegyelmes uram, én is elhívén, hogy abba ő nagysága mindazáltal is ugyan meg nem fogyatkozik; ez mellett mégis adna és szerezne nagyságod levelet arról az én kegyelmes uramnak, hogy jövődöbe is, ha az szükség úgy hozná, hatalmas császár az én kegyelmes uramat megsegíti derekason és szabadságot ad az reá való menésre az németre; de az szabadság, mondok, régen megvagyon, mivel nagyságod énnekem egy néhányszor megparancsolta, mondok, hogy az én kegyelmes uramnak megírjam,

hogy semmi okon meg ne békéljék az némettel. Az elsőre azt mondá kegyelmes uram, hogy abba is szinte úgy felbomlanék az frigy, ha levelet adna, mintha segítséget adna hatalmas császár. Melyre kegyelmes uram én azt mondám, hogy ha az én kegyelmes uramnak valami nagy szüksége találna érkezni (melyet isten azt hiszem, hogy eltávoztat), hatalmas császárnak erős atnáméja szerént az assecuratoria nékül is meg kell az én kegyelmes uramat segíteni; miért kell hát nagyságodnak ez kis levélnek kiszerezését neheztelni. Melyre azt mondá, hogy az igaz, és ha az úgy lenne, akkor aztán hatalmas császár segítségébe meg nem fogyatozik az urad.

Annakutánna mondám kegyelmes uram, hogy az én kegyelmes uramnak ő nagyságának minden reménysége hatalmas császár után csak nagyságodba vagyon, azért nagyságodnak alázatos reménységgel könyörgök, hogy nagyságod ez kis leveleskét szerezzen ki hatalmas császártúl, hogy nagyságod jó híre neve az egész magyar nemzetnél terjedhessen el és lehessen jó emlékezetbe, mint az régi jó emlékezetű némely vezéreknek, az kik noha megholtanak, mindazátal jó hírekbe nevekbe most is élnek az magyar nemzet között, és az én kegyelmes uramat hatalmas császárhoz ennél is nagyobb hűsége kötelezze, és az országot örökké való hálaadósságra. Mely levelet nagyságod ha kiszerez (mondok), meglátja nagyságod, hogy csak két holnap alatt is istent segítségül híván bizony hirt hall nagyságod az német felől. Mi ismerjük mi (mondok) azokat, és lovainknak lábai azoknak tapodtatásokba meg is unakozott mi nekünk, egy néhány főgenerálissokat földre vágván és minden levő szerszámit elnyervén, noha így szörnyítik mondok az budaiak passájokkal egyetembe. Melyre azt mondá kegyelmes uram, hogy meglehetett, mert jó paizsotok volt hátatok megett hatalmas császár; de mi nekünk (ugymond) az oda fel való híreket is mind különben írják, nem úgy, az mint ti értésünkre adjátok, mert noha oda fel egy nehányszor az német hadát megverték, mindazátal igen nagy erős hadai vannak és semmi félelme nincsen. Melyre kegyelmes uram én azt mondám, hogy az én kegyelmes uram ő nagysága soha ide oly hirt nem irt és nem ír, az kibe fogyatkozás volna, mivel bizonyos emberi jövén s menvén, azok szemekkel látó dolgot és kézzel megtapasztalhatót hoznak, és ő nagysága azt írja ide be; de az mi állapotunk csak ebbe is nehéz (mondok) nagyságos uram, mivel ide Budáról török hordja be az híreket, ha másunnat hozzák is penig, de az budai passa hírével hozzák be, azokat penig az német sok adománnyal és ígérrel megcsalván az minemű híreket Bécsből csinálnak, azokat küldik ide be, és török hozván be, azoknak szavok hiteles, nem az mienk, holott mi keresztyéneknek mondatunk; de az isten kimutatja az

igazságot, és csak az egy levél legyen, meglátja (mondok) nagyságod, mint leszen a dolog. Az uristen minden emberek reménységek szerént az keresztyén fejedelmeknek szerencsés kimenetelt adván, az én kegyelmes uram ott is egyik szeme leszen (mondok) hatalmas császárnak, és semmi akadálytúl nem leszen onnét is tartandó.

Azt is causáltam kegyelmes uram, hogy az szegény megholt fejedelemnek az oda fel való keresztyén fejedelmekkel olyan kötése és híti volt, hogy ha szinte ő meghalna is, de az utánna való fejedelem is tartozzék megállani. Jelentém kegyelmes uram ő nagyságának, hogy négy vagy öt nap alatt mindenekről ennél is bizonyosbat és bővebbeket várok nagyságodtúl, és az derekas resolútiót akkorra halasztám. Nagyságod azért kegyelmes uram mind az fővezérnek, muftinak s mind Ibrahim effendinek az assecuratoria felől, mentül hamarőbb lehet írasson egy-egy igen szép levelet, ez nemzet között az levélnek igen nagy tekinteti levén, igen meg is kívánják.

Az mint kegyelmes uram nagyságodnak alázatosan ennek-előtte is jelentettem, ha az vezéren állana csak az dolog, onnét bizonnal írom nagyságodnak hogy mindent effectuálhatnék, de az mufti dirigál itt minden derekas dolgokat, kit isten vesztene el. Még így is kegyelmes uram reménlettem volna az assecuratoriának extrahálását, ha nagyságod kegyelmesen elébb parancsolt volna felőle és olyan hír nem jó vala be, hogy nagyságod megbékéllik. Melyre nézve ők is immár teljes-séggel elkészítették és indítani akarják szinte Bécsbe követeket; meg is írták kegyelmes uram, hogy az követet megindították, (noha még itt vagy). Melyre nézve kétséges vagyok kegyelmes uram az dolog felől, noha semmit megpróbálatlanul nem hagyok, ebbe én nekem teljes tehetségek szerént való segítségim levén az hollandus és anglus követek; és mindazáltal kegyelmes uram mindent az utólszori resolútió mutat meg. Az követjek el nem küldésébe is nincsen kegyelmes uram mód, mivel az mint feljebb is alázatosan jelentém nagyságodnak, immár régen értésére adták az németnek, mely ellen én azt causáltam, hogy ezzel (mondok) féltő hogy jövődöbe azt az győzedelmes hadat hatalmas császár országára ne vonják. Most abba forgolódnám kegyelmes uram, hogy olyan lassan menjen az követ, hogy két holnapnak előtte Budára ne érkezék, ezt kegyelmes uram reménységem oly vagy hogy effectuálhatom, talám addig oda fel is megharczolhatnak, ha akarnak, mert azoknak késedelmek szerzi az ellenségnek nevedését és az török nemzetnek is megbotránkozásokat győzedelmek felől, ki felől énnekem ittben néha elég vexatióm is vagy, igen könnyű levén mindazáltal kegyelmes uram erre az felelet.

Az Székely Mózes és Petki dolgát kegyelmes uram az vezér

maga hozá előkérdeven tőlem, ha vagyon-e híremmel; melyre kegyelmes uram én azt mondtam, hogy vagyon; s kérdé, hogy miért futottanak el; én mondtam, hogy egyébnek nem mondom pápista praktikánál, hogy inkább az én kegyelmes uramat meggátolhassák ellensége ellen való indulástúl; azt hiszem, hogy az Zólyomi uram mételege fakadott ki rajtok. Én bizony csudálom mondom, hogy megbolondultanak, mivelhogy jámbornak feleségétől nem-hogy el kellene futni, de messzéről is hozzá kellene sietni; azt tudom, hogy az én kegyelmes uramtól bizony semmi bántódások nem volt. Nagyságodnak azon könyörgök (mondom), hogy nagyságod parancsolná meg az tömösvári passának, hogy küldené haza őket az marczonákat, oly kegyelmes fejedelem az én uram, hogy bizony nem bántaná őket. Melyre most kegyelmes uram csak azt mondá, hogy szépen bánják (ugymond) vélek, ne futkossanak így. Melyre kegyelmes uram én azt mondtam, hogy bizony az én kegyelmes uram soha törvény nélkül senkit nem bánt, sőt az hol törvény-nyel módja volna is benne, csakhogy inkább megbecsülnék magokat, nem keresi őket, noha az az tékozló német asszony (mondom) teljességgel az fejedelmi jószágot eltékozlotta és kicsalták kezéből, melyet az egész ország egyenlő akaratból végezett el, hogy ő nagysága visszasedjen, és könyvébe is beírta az ország, még sem eszelekeszi, csakhogy inkább vesztég lennének, de némely emberrel, mondom, az gonoszság vélle születik és el nem hagyhatja; azt bizonyosan tudom, mondom, hogy Székely Mózes noha többire csak gyermek vala az szegény megholt fejedelem idejébe, mind-azáltal akkor is vala elszökő szándéka. Ezt is kegyelmes uram az nagyságod leveleinek beérkezésére halasztá.

Az mint tegnap bizonyosan értém kegyelmes uram, Strazburgh Drinápolyba érkezett, az bizonyos, és hogy ő vélle Velenceze felől az keresztyén fejedelmeknek is új követje jőne. Az Strazburgh állapotja felől én eleget beszéltem kegyelmes uram Cornelius urammal eleibe adván igen szorgalmasan, hogy valahogy az német fejedelemasszony dolgát itt ne agálja, hogy valahogy az egész unitus fejedelmeknek és az religiónak is az nagyságod indulásában való propositumába akadályt és gátlást ne csináljon; mert ha ezfélebe töri fejét, végbe sem viszi, és az egész confederatus fejedelmeknek és az religiónak is (mivel itt kegyelmes uram ez oratorok az religiót forgatják igen) megbecsülhetetlen kárt teszen, kiről az keresztyén fejedelmeknek és az ő mostani urának, az cancellariusnak az ő életének elfogyása nem elég számadás. Ennekem kegyelmes uram Cornelius uram erős hittel azt mondá, hogy attúl nem kell félni, mert bizony az nem leszen, sőt ha szinte nagyságod meg akarná is neki adni Munkácsot és az benne való jókat, ők nem engednék soha különben, hanem ha az országba bejő és ott lakik. Melyre kegyelmes uram én azt mon-

dám, hogy ugyan is megítélheti nagyságod, hogy az én kegyelmes uram hogy hogy cselekedhesse azt, hogy olyan erősséget az ő ellenségének az németnek kezébe ejtsen, az mineműek azok, melyekből az országnak mindenkör nagy romlására lehetne, ezt ő is igen jóvá hagyván. Immár kegyelmes uram bevárom és mindjárást szembe leszek velle s meglátom, mit akar. Azon leszek istent segítségül híván, hogy ha abba töri fejét, ellene álljak, melyről nagyságodat is alázatosan, mentül hamarébb lehet, informálok kegyelmes uram.

Az budai vezér felől kegyelmes uram oly reménységbe vagyok, és az az közönséges hír, hogy megváltoztatják, kit az uristen megadván Murat passának is állapotja füstbe menne. Azt is bizonyosan értém kegyelmes uram, hogy az kanizsaiak Horvátországba egy sokadalmot felvervén az szolgáló rendbe az horvátok közül felest vágtanak le; melyet az budai passának az mely törökök megvittek hírül, azoknak mind fejeket szedette. Az kanizsaiak az körülöttök való végekbe mindenüé hirt adván nagy támadásba vannak és igen gonosz szándékba hozzá, kiről az portát is meg akarják találni. En is kegyelmes uram az vezér előtt tacite igen vagyok érette, hogy megváltoztassák; nem régen is azt mondám kegyelmes uram az vezérnek, hogy oda ember kellene, nem gyermek, az ki száraz dajka nélkül nem lehet. Az bizonyos kegyelmes uram, hogy az vezérek közül az tisztit sollicitálják egy néhány felől.

Az német ellen való dolgokba kegyelmes uram bizony igen nagy hűséggel viselik magokat az mi csauszink mind ketten, úgy semmit ez dologba nem panaszkodhatom Zöldfikárra is; nagyságodnak alázatosan könyörgök az gyűrűt küldje meg neki. Azon is könyörgök nagyságodnak kegyelmes uram, hogy Cornelius uramnak az adósságot küldje meg, mert, látja isten, immár egy nehányszor kérette és maga is oretenus kérte tőlem; azon is panaszkodik, hogy miért nem ír nagyságod nekie.

Azt is nagyságodnak kegyelmes uram akarám alázatosan értésére adnom, hogy csak mostanába az végek között olyan dolog történt. Az vácziai valami hódolatlan faluból egy néhány gyermekeket kaptak volt el. Híre levén az budai passának, mindjárást hívatta az váczit béket; amaz megindulván, valami katonák ugyan felesen lesték, és reá ütven magát is levágták az váczit béket, az kik velle voltanak is, kevesen szaladtanak el. Ebbe hírek levén a közelvaló végbeli törököknek, utánok siettenek, és elérvén őket, itt úgy hozák csak ma kegyelmes uram, hogy viszont azokba is kevés szaladott el, mind levágták és elfogták őket sokat vivén Budára bennek.

Várnám igen kegyelmes uram az postát, kitül az nagyságod

méltóságos írása szerint érthetnék mindenekről bővebben és nyilvánban. Az felséges isten sat. Datum Constantinopoli die 7. Augusti hora prope vespertina, anno 1633.

Illustrissimae vestrae celsitudinis

servitor humillimus perpetuusque

Stephanus Keőreössy m. p.

de Várad.

Czím: Illustrissimo principi domino Georgio Rakoczy sat.

Rákóczy kezével: 19. Augusti A. I. 1633., havasalji vajda postája
Csizmadia István.

Eredeti.

III. 1633. augusztus 14.

Illustrissime princeps sat. Servitorum meorum sat. Az felséges isten sat.

Die 10. praesentis mensis délután tájba érkezvén be kegyelmes uram Pap Márton uram, méltóságos leveleit praesentálánagyságodnak, melybe mint ilyen lábom miatt való fogyatkozásomban is tartozásom szerint minemű szorgalmatossággal procedáltam, isten ő kegyelmét kivívén, nagyságod kegyelmesen megértheti. Az időnek rövid volta miatt kegyelmes uram és némelyik dolgának nagyságodnak még in suspensio volta miatt, az posta is akarván indulni, minden dolgokról nagyságodat kegyelmes uram nem lehet informálnom, hanem kiváltképpen az francziai király követével való beszélgetésemről és discursusomról, in praesens levén Pap Márton uram is. Egy napi járó föld lévén ide Konstantinápolyhoz kegyelmes uram majorháza az követnek, és oda levén, tegnapelőtt jött meg, tegnap azért szembe levén velle, az alkolmatosság úgy hozá, hogy maga ada alkolmatosságot az nagyságod nekem kegyelmesen irt parancsolatjának közelejtésére, igen kerülő beszéddel proponálám az nagyságod méltóságos postulatumit. Ad 1-mum azért resolutiója ez kegyelmes uram, hogy nem úgy fogott fegyvert, hogy az császárságot kitekerje kezéből fegyverrel is, mert az, ugymond, nem volna igaz út az császárságra, mivel az császárokat libere szokták eligálni. Ebből kegyelmes uram sok kérdezkedések és discursusok levén aztán, conclusiója mind azoknak csak az lón, hogy ha az unitus fejedelmek istennek segítségéből teljességgel győzedelmesek lesznek, akkor aztán ujobb electio leszen; az ő ura úgy vagyon, ugymond, hogy nem magát, hanem az bavarust akarja promoteálni, de az electoroknak szívek minden kétség nélkül az ő urához és ura kezébe

vagyon szorítva absolute; ha ez idejébe végbe nem mehetne is azbeli propositumok, de statutum, hogy soha az austriaca domus közül több császár ne legyen. Ad 2-dum. Ebben mind az unitus fejedelmek és electorok is consentiáltak, hanem az bavarus, Moguntinus és Colonus az szegény svécziai királytól féltvén az religiót, úgy szakadtak volt el. Ad 3-tium. Az hispanussal olyan békessége vagyon, hogy egyik az másik országára ne menjen fegyverrel, de egyéb országok határiba, és egyik az másiknak ellenségének megsegítésébe meglehet, és igen meg is vagyon az halálos ellenkedés. Ad 4-tum. Az pápa igen is mellette vagyon, és egyetért véle, mivel mind az császár és hispaniai király hadai Olaszországra szegvén ennekeltte egy néhány esztendővel, az ő ura sok vérrel és költségével verte ki őket onnét. Ad 5-tum. Az confoederatus fejedelmek hírek és akaratjok nélkül soha még nem békélhetik, astrictus levén erősen egymással. Vevén azért eszembe kegyelmes uram ez beszéd közbe velem nagy affectussal való beszédét, mivel oly közel üle szembe velem, hogy az térde ugyan megérte az térdemet, távoli és kerülő szóval így kezdém el csak magamtól az nagyságod méltóságos postulatumit: Hatalmas isten (mondok), bezzeg szép dolog volna az király ő felsége mellett ez nagy és mély propositumba az magyarokat is melléje venni, és azoknak az nehéz hadaknak, mint az madárnak sugár szárnyul adni. Minemű vitéz nemzet legyen penig az magyarai nemzet, igen bőséggel és ujjal mutatja ki az felső esztendőkhöz az német császárral való hadakozások, kinék felette nagy és erős hadát az oda fel való fejedelmek, sőt egész Európának nagy része el nem nyomhatván, mi mind az két generalist: Buquit, Dompirt megölők, és hadát földre vágván, minden munitióit elnyerők. Mindezeket ő is igen javalván, és helyen hagyván kegyelmes uram, mondtam, hogy mikor az én kegyelmes uram is ebbe az dologba az királylyal ő felségével egyetértene, hiszem szép dolog volna. Mely ő neki is igen tetszvé, mondtam, ha az én kegyelmes uram valahogy arra menne, assecurálná-e az király ő felsége ő nagyságát, hogy ha szinte római császárral valahogy békességre menne is az dolog, abba az confoederatióba tisztességesen be leszen nagyságod foglalva mind haeressivel, successorival és magyarországi jószágával, mind mostanival és következőkkel egyetembe. Melyre azt mondtam kegyelmes uram, hogy igenis, és nagyságod injuriájára és kárára meg sem békéllének.

2-do. Hogy ha nagyságodat, avagy successorit nagyságodnak császár avagy más meg akarná is háborítani, megoltalmazná.

3-tio. Hadat nem adhatna, mivel igen messze való ország az ő országok, de pénzt adna mint szinte az több fejedelmeknek is és az svécziai királynak is, az belgáknak is. Kérdém tüle, hogy az belgáknak az király annuatim mennyit szokott adni;

azt mondá kegyelmes uram, hogy négy százezer koronás aranyat. Melyre mondám, hogy az mi országunk az pénzen kívül mindennel felette igen bővelkedik, az hadakozás pedig pénzzel szokott járni; bizony azt tartom, hogy ha csak százezer aranyat adna is az király ő felsége az én kegyelmes uramnak, reá vehetné, avagy csak minden holnapra (mivel az magyarok hóra szoktak fizetni) bár csak tizenhat avagy tizenhét ezer tallért, ezt (mondok) aránza-e nagyságod hogy megadná és az felső kérdésekre, avagy az előszámláltakra az egy had adáson kívül az király ő felsége reá menne. Melyre kegyelmes uram azt mondá, hogy ő abba az reménységbe vagyon és azt hiszi, hogy megadná, de ezt nagyobb seriummal és instructiómmal is kellene tractálnunk. Melyre kegyelmes uram én azt mondám, hogy ezt ennél nagyobb seriummal tractálni nem lehet, az én kegyelmes uramnak akarátja ellen pedig nem is tractálok semmit (ennyire látván az alkolmatosságot kifakasztám kegyelmes uram); ha azért az én kegyelmes uramnak instructiója volna ez tracta felől nálam (mondok), nagyságod hozatna-e minden előszámlált dolgokra az én kegyelmes uramnak ő nagyságának az királytól ő felségétől egy erős assecuratoriát, kibe ő nagysága nyughatnék meg. Melyre azt mondá kegyelmes uram és conclusum is ez lőn, hogy nagyságod mentül hamarább ez dolgok felől küldene egy credentionalist neki, az ki mellett ez dolgot az király ő felsége eleibe terjeszthetné és ő oly reménységbe vagyon, hogy az mellett az dolog in effectum megyen; sőt az míg az credentionalis beérkezik is, ez dolgot ő az királynak értésére adja. Kérdém azt is kegyelmes uram, hogy ha valahogy, mondok, az én kegyelmes uram az credentiát beküldi és nagyságod is derekason megindul benne, derekas resolútiója mikorra lehetne az királytól. Melyre kegyelmes uram azt mondá, mivel igen messze való dolog ez, hat holnap alatt meglehetne, melyet én kegyelmes uram igen hosszú üdőnek mondék lenni. Ez kegyelmes uram egy néhány ízbe engem igen sollicitála felőle, hogy nagyságod az ő ura fizetését felvenné, hogy az békességbe is fizetése lenne nagyságodnak az királytól, és az mikor az király akarná, akkor tartoznék nagyságod felülni az király mellett. Melyre én azt mondám kegyelmes uram, hogy nagyságodnak értésére adom az dolgot. Azt is mondá kegyelmes uram, hogy ez szerént való fizetésén az ő urának egy néhány fejedelmek vannak, az többi között nevezé az Sabauldust is.

Mindezekből én kegyelmes uram az én maroknyi elméském szerént azt colligálom, hogy aperto Marte az francziai király ez mostani császár ellen az császárságért nem akar hadat indítani, hanem az keresztyén fejedelmeknek reá való támasztá-

sával és azokat pénzzel való segítésével, annakfelette hogy sohonnat meg ne segíthessék, az segítségének haddal való ellene állásával is dolgát tacite effectuálni, s kiváltképpen ahoz is bízván, hogy az hadakozást addig in suspensio tartván, az míg ennek az császárnak holta történnék, minthogy öreg ember is, és úgy aztán mind az fenn való hadak, s mind tacite fizetésén való fejedelmek, mint valami nagy árvizek mindenfelől kitűdülván, maradékja kezéből az successiót (melyet az austriaca domus csinált volt) az római császárságba, tekerhesse könnyen ki. Mely felől kegyelmes uram nagyságod bölcs itéletivel, és nagyságod méltóságos tanácsinak is értelmével tovább terjedhet, ez nem az én elmémhez való dolog levén. Mondám azt is kegyelmes uram neki, hogy talám az király ő felsége az hadakozás alatt való halálához bízik az római császárnak. Melyre kegyelmes uram azt felelé, hogy ő azt nem tudja, de az is meg[lehet]. Melyre kegyelmes uram én azt mondtam, hogy bizony jobb volna ő felségének ez mostani alkolmatossággal valóba keményen az dolgot fogni, mert az mint szokták mondani: in mortem alterius spem tu tibi promittere noli. Melyre azt monda kegyelmes uram, hogy ha szinte az ő ura megtalálna halni is, de vagy az ő urának successora, és soha többé nem engedik, hogy az austriaca domus közül való legyen római császár. Az meritumja kegyelmes uram mind ez levén az beszédnek és discursusnak, de felette sok szóval mind ebéd előtt és ebéd után is, ebbe hagyók az dolgot.

Az mi kegyelmes uram az Székely Mózes dolgát illeti, azon nagyságod semmit se búsuljon, és ne gondolkodjék, mert bizonynal írom nagyságodnak, hogy az isten megszegyeníti, az mint ennek-előtte is minden árulóit és gonosz akaróit hogy megszegyenítette nagyságodnak. Mely megszegyenüléseket az vezér ő nagysága szavából írom nagyságodnak, csak hogy nagyságod kegyelmes uram igen megnézzze, az három nemzet közül kik jönnek be követségen és ugyan az hívébe jöjjenek nagyságodnak be, mivel kegyelmes uram becsület, tisztesség és isten áldása legyen az jámboroknak és nagyságod igaz híveinek, de én elhittem, hogy lehetnek olyak is az emberekbe, kiknek vadhusokhoz sok timsó kellene kiétetésekre, az mint csak ilyen rövid idő alatt is nagyságod immár egy néhányszor megtapasztalhatta. Bővebben kegyelmes uram az Székely Mózes, Strasburgh dolgokról nagyságodat alázatosan Pap Márton uram által akarom informálni és egyéb dolgokról is. Strasburgh kegyelmes uram ez elmúlt pénteken érkezett be, csak maga, egyéb posta, sem követ nincs velle. Az uristen nagyságodnak minden gonosz akaróit megyszegyenítvén, nagyságodat tartsa és áldja meg jó egészséges boldog hosz-

szű élettel. Datum Constantinopoli, die 14. Augusti post meridia (egy), anno 1633.

Illustrissimae vestrae celsitudinis

servitor humillimus perpetuusque

Stephanus Keőreössy m. p.

de Várad.

Külön papírszeleten írva: Azok felől az beszökött áru-
lók felől kegyelmes uram hogy már az ország nevével énnekem
is irattassék egy levél, melyet megfordittatván, azt is be akarom
az vezérnek adni ő nagyságának.

Czím: Illustrissimo principi domino domino Georgio Rakoczy sat.

Rákóczy kezével: 27. Augusti A. I. 1633., 6 órakor reggel Pápai
István havasalji vajda postája.

Eredeti.

IV. 1633. augusztus 19.

Illustrissime princeps sat. Servitorum meorum sat.

Az felséges isten sat.

Az nagyságod kegyelmes parancsolatjából álló intését
kegyelmes uram értem nagyságod méltóságos írásából, mely
extendál az fősvénységről, melyet énnekem kegyelmes uram
nagyságodtól alázatos hűséggel veszek; mert ugyanis nemhogy
mind kegyelmes urától egyszersmind, mind kegyelmes fejedelmé-
től, de csak felei közül is valaki az jó és hasznos intést megveti,
közel áll az az ember szégyenvallásához avagy utolsó veszedel-
méhez is. Mindazáltal kegyelmes uram s kegyes fejedelmem,
vannak oly particuláscskák benne, azt kit gyalúságom miatt
mind szomorú szível s mind könnyező szemmel olvasék conscien-
tántól semmibe nem furdaltatván; eleget is hánytam maroknyi
elmémet kegyelmes uram fejedelmem, hogy mibe erráltam volna,
de én bizony fel nem találhatom. Azért nagyságodhoz énnekem
kegyelmes uram nagy bizodalommal és submisze ragaszkod-
ván alázatosan könyörgök, hogy terjessze ki ezbeli kegyelmes-
ségét és fejedelmi kegyességét rajtam, és adja kegyelmesen érté-
semre, mibe impingáltam, tudván én fejedelmimhez mindenkor
kegyelmes uram engedelmisséget mutatnom, ha erráltam, kész
vagyok magamat recorigálnom, csakhogy az felőlem való
informatio legyen igaz kegyelmes uram fejedelmem. Mert gyaló
edényke lévén én is eleshettem, az mint szokták mondani: nemo
sine crimine vivit; annakfelette: hominum (egy) est errare,
diabolicum est autem perseverare. Ha kegyelmes uram fejedel-

mem úgy kell értenem az nagyságod méltóságos írását, hogy valamely árulótúl (az pénznek szomjuhozása miatt) ne corruptáltatnám: én bizony kegyelmes uram innár tovább nem tudok mennem hűségem felől nagyságod előtt való hitelszerzésembe, az lelkemet kegyelmes uram hogy ki nem adhattam érette, és nagyságod ittbenn való dolgainak hasznos eventusiból is megtapasztalhatta azokon kívül, az kiket egy néhány rendbeli követei is nem effectuálhattanak nagyságodnak. Soha bizony kegyelmes uram sem előttem való, sem utánnam következendő kapikihái nagyságodnak az nagyságod méltóságának inkább meg nem feleltenek, és nem verbis, hanem facte, s ennyi üdö alatt több dolgait, avagy csak annyit is nem effectuáltak nagyságodnak, az mennyit (istent segítségül híván) effectuáltam hitelt is szerezvén nagyságodnak. De mind ezeket kegyelmes uram fejedelmem és az én nagyságodhoz való hűségemet az vég mutat meg, és hiszem istent, hogy akkor el is hiszi nagyságod kegyelmesen. Én mindenkor jámbor voltam és fejedelmimhez igaz; bizony kegyelmes uram, ha én az ígíreten avagy az adományon kaptam volna, azt hiszem, hogy énnekem is több volna, de még az bizonytalan állapotokba is az hűségre s nem jövedelemre néztem kegyelmes uram. Ha pedig úgy kell értenem kegyelmes uram s kegyes fejedelmem, hogy ittbenn vagy igen szűken költenék, avagy asztalomtól rosszul tartanám, abból is kegyelmes uram ártatlan vagyok, mivel kegyelmes uram ordinarie énnekem asztalomra, az mikor idegen ember nálam nincs, négy tál éteknél alább nem főznek, mikor idegen ember vagy, akkor többet, hanem ha kegyelmes uram nem találának, mivel ez is megesik, de ritkán. Szolgáimnak az kiknek házámnál is borok nem jár, itt sem szoktatom reá; asztalomnál is pedig emberséges emberek szoktak lenni gyakorta; annakfelette kegyelmes uram, az kit (én úgy tudom) hogy egy kapikiha sem cselekedett s nem is tartoznék véle, (mivel nagyságod ide be való költséget ad mindennek) miulta ittbenn vagyok, valakik még ide bejöttek, ha egyedül, avagy akár mennyi magával volt is, de ebédjére, vacsorájára úgy tudom, hogy csak negyven oszporát sem költött, hanem az nagyságod méltóságáért s hogy kedvet találjak nagyságod előtt, és az magam becsületemért az én költségemből kellett meglenni; sőt kegyelmes uram valamikor abrakom volt, mindenkor valamint az magam lovaimnak kétszer, az szerént az nagyságod emberinek is kétszer adattam abrakot. Úgy vagy kegyelmes uram, hogy Barcsay uram lovainak abrakot nem adathattam, mert magamnak sem volt, közel két hónapig az míg fűvelés tarta egy szemet sem adván, akkor ő kegyelme nyolcz lóval volt, most abrakom levén, ha többel jó is, az míg leszen, örömet adatok; ezeknek nagyságod kegyelmesen végére mehet azoktúl (ha consci-

entiose akarják referálni), az kik ide bejárnak; de az gonosz embert kegyelmes uram semminemű jó tétéménnyel meg nem enyhíthetni, és mint színte az pók az édes materiáról is mérget szí, azont cselekeszi, és az gonosz nyelv a tisztá kristályt is megmoskolhatja. De én kegyelmes uram az egy czélomra, tudniillik az nagyságod hűségére és javára egyenes szemmel nézék, soha bizony kegyelmes uram fejedelmem fősvény ember nem voltam, econtra el sem tékozlottam az mit isten adott, egyenlő vétekek tartván az fősvénységgel az tékozlást.

Ha pedig azt kell kegyelmes uram értenem, hogy Moiszin vajdának és Haszon passának promotiójokba nagyságod híre nélkül szolgáltam, melyre nézve jutalomnak avagy adománynak kellett benne forgani: az mi kegyelmes uram az Moiszin vajda dolgát illeti, nagyságod kegyelmesen emlékeztetik reá, hogy énnekem azt parancsolta vala nagyságod kegyelmesen, hogy arra vigyázzak, az porta kit akar promoveálni; de ha szinte nagyságod nem parancsolta volna is, propositióm inclinatiójára nézett volna az portának, mind hasznát s mind egyéb javát abból látván kijőni nagyságodnak, ha nem contrálok azfelől, az ki immár teljességgel statutum volt; nem is kellett ehez kegyelmes uram semmi szolgálat, mert azfelől való edictum maga szájából jött ki császárnak, melyre bizonynyal írom nagyságodnak, hogy az vezérnek semmi akarátja nem volt, sőt ellene, mivel az Bernoczki halálának is fő autora ő volt, kin az vezér ő nagysága igen sokat is búsult. Mind ezeket pedig kegyelmes uram Moiszin az mufti és bosztancsi passa által effectuálta. Azt kegyelmes uram nem hirdethettem, hogy nem szinte kedvünk szerént vagy az dolog, nagyságod bölcsen megítilheti, hanem hogy nagyságod is általán igen serio törekedett előmenetelibe; kiváltképpen az alkoholosság úgy hozá, hogy az vezértől ő nagyságától szinte akkor jövék ki, az mikor az moldvai boérokat, az ki Bernoczkival bejöttek vala, mindjára nyomomba hivatá be, és arczczal jövé reám mondam, hogy ti nektek jó választokat hiszem lenni, és ugyanakkor az vezér ő nagysága úgy jelentette ki császár akarátját. Mely circumstantiából az jött aztán kegyelmes uram ki, hogy mindenek azt hitték külsőképpen, az kik derekason és belsőképpen az dolgot nem tudták, hogy az én általam való törekedésére nagyságodnak adták neki az vajdaságot, akkor pedig kegyelmes uram az Barcsay uram elbocsátása felől mentem vala be az vezérhez. Annyiba kegyelmes uram szolgáltam neki, hogy tudván immár az deliberatiót vajdasága felől, izentem az boéroknak, az szegény Bernoczkit hogy megölék, hogy őtet sollicitálnák, sőt magam is szólottam az vezér házána vélek. Bizonynyal írom nagyságodnak kegyelmes uram fejedelmem, hogy énnekem csak tiz pénz érő marhá sem adott,

hanem mikor az nagyságodnak küldött reversalist igen nehezen elvégeztem volna véle, ígírte arra magát, hogy ha székibe beül, nem lesz háládatlan hozzám; melyről levele is vagyon, de tudom, hogy ő sem küldi meg, ha reá megyek én is, bár meg ne adja, minthogy az levele csak simpliciter és nem hittel vagyon.

Az Haszon passa dolga felől pedig kegyelmes uram: én Haszon passát vagyon kilencz vagy tiz esztendeje hogy ismerem, igen jámbor becsületes, magyar szerető ember s jó magyar is, az ki többig esztendőnél az ő szent földökre, Tiabéra járván, itt viszont csaknem esztendeje, hogy sok költséggel és fogyatkozással lakik, kivel egyszer beszélgetvén, kére, hogy ha módom volna benne, ne lennék feledékeny róla. Melyre kegyelmes uram én azt mondtam neki, hogy az én kegyelmes uramtól mindennap embert várok és ő nagyságát megtalálom felőle; sőt ha alkalmatosságom leszen reá ez idő alatt is, magamtól megemlítem ő nagyságának. Kovács Péter ezután mintegy negyed nap mulva érkezvén és az harczoknak formáit behozván, szembe lők az vezérrel ő nagyságával; és hogy az képeket mutogatnám, az vezérnek igen jó kedve érkezvén, annakutánna igen kerülő beszéddel és szép könyörgéssel proponálám előtte kicsoda, s kifele, micsoda hasznos és magyar szerető ember s mennyit szolgált; annakfelette az szegény megholt fejedelem is igen szerette; Ibrahim effendi is jelen lévén kegyelmes uram, hát ő is jó akarója és ismerője és szóla mellette; én pedig szómat úgy concludálám, hogy az én kegyelmes uram is (mondok) tudom, hogy nagy kedvesen venné nagyságodtól. Melyre mindjárt azt mondá kegyelmes uram, ihon (ugymond) az fejedelem tekintetiért az kanizsai passaságot adom neki, köntösét megcsókolván ezután. Én azért kegyelmes uram mit tehetek róla, ha nagyságod után az én alázatos könyörgésecskémnek is vagyon valami kicsiny tekinteti. Én bizony azt akarnám kegyelmes uram, hogy az nagyságod méltósága után mindennek szolgálhatnék oly dolgokba, az kikbe az nagyságod méltósága és fejedelmi jó híre neve (melyet véremnek kiontásával is nagyságodhoz való kötelességem szerént) meg ne sértődnek; mert tudom azt kegyelmes uram, hogy ebből az nagyságod nagy tekintetinek nagy emlékezeti származnék ki, gonosz akarót nagyságod (ez török nemzet között kiváltképpen) jóakaróivá csinálná, némelyeket pedig közülök megrettentene meggondolván azt, hogy ha nagyságod némelyek[nek] közülök használhat, némelyeknek árthat is. Abba nagyságod kegyelmes uram kegyelmesen megnyugodjék, hogy ha közel volna tisztí nagyságod szomszédságához, ezzel bizony nem úgy járna nagyságod, mint Murat passával, hanem kedveskedőképpen szolgálna nagyságodnak, az minthogy maga is egy néhányszor mondotta akkortájba, hogy soha az nagyságod jó akaratjáról el nem feledkezik. Hogy pedig kegyelmes uram ezt

én valami jutalomért cselekedtem volna, az uristen az magamét is mindenemet ellenségem kezébe adja, ha énnekem csak egy pénzt, avagy egy pénz érfő marhát is adott avagy ígért. Azért legyen nagyságod igaz bírám kegyelmes uram, hogy semmibe sem impingáltam nagyságodnak ellene, mégis alázatosan könyörögvén nagyságodnak kegyelmes uram fejedelmem, ha tudhassam meg nagyságod kegyelmes jó akaratjából, mibe vétettem nagyságod ellen, mert én bizony nem tudom feltalálni. Az felséges isten nagyságodnak napjait megsokasítván jó egészség[gel], boldog hosszú élettel látogassa nagyságodat. Datum Constantinopoli 19. Augusti, anno 1633.

Az mi kegyelmes uram az Amhád aga dolgát illeti: minemű igaz legyen azbeli informatiója annak az jámbornak, Pap Márton uramtól nagyságod kegyelmesen megértheti, hogy én azt mondtam volna, az, meddő marhát Erdélybe 3 s 4 forinton megvehetni. Mivel kegyelmes uram az az becsületes főember ez elmúlt napokba látogatnom jöven, két izbe is tanubizonyságot tőn róla csak magától, hogy 3—4 reál talléron mondtam hogy megvehetni; úgy is mondtam penig ő neki, azt is nagyságodnak hasznára, s nem is szinte bolondul cselekedtem, mert ha őt s hat talléron mondtam volna megvételtét, azt könnyen meggondolhatta volna kegyelmes uram Amhád aga uram, hogy nagyságod is annál feljebb akarja eladni és így annyira menne vámjával, harminczadjával és egyéb sok bajával az dolog, hogy itt is megvehetné közel úgy; kire nézve soha bizony kegyelmes uram emberét hogy kiküldje, reá nem beszélhettem volna. Az behajtásába penig mennyi kár, költség és baj lett volna, azt nagyságod bölcsen megítélheti; azért szólottam azért kegyelmes uram olyan közel az árához, hogy inkább reá beszélhessem. Úgy vagy on kegyelmes uram, hogy Barcsay urammal privatim beszélgettem úgy, hogy az fejedelem mondok 3 s négy forinton talám az közönségessét megvétetheti Abrughbánya felé, az javát ha feljebb is, igen szép nyereséggé leszen ő nagyságának belőle, ha tiz talléron eladhatja ő nagysága; de én kegyelmes uram Barcsay urammal nemcsak ezféle, hanem egyéb derekas és nagy dolgai felől is úgy beszéltem, mint nagyságodnak belső és meghitt szolgálja előtt.

Illustrissimae vestrae celsitudinis

servitor humillimus perpetuusque
Stephanus Keőreössy m. p.
de Várad.

Czím: Illustrissimo principi domino domino Georgio Rakoczy sat.

Rákóczy kezével: 3. Sept. A. I. 1633., Pap Márton.

Eredeti.

V. 1633. augusztus 20.

Illustrissimis, magnificis, generosis et egregiis dominis mihi plurimum observandissimis. Servitorum meorum sat.

Az felséges isten nagyságtokat és kegyelmeteket mind végiglen csendes és békességes állapotban megtartván minden zuzavar indító embereknek nyughatatlan igyekezetjek ellen tartsa és áldja meg, amen.

Az mi kegyelmes urunkkal fejedelmünkkel egyetembe extendálván nagyságtok és kegyelmetekre is itt az portán való gyenge szolgálatocskám, tudván azt is, hazájához és fejedelméhez való hűsége mit kívánjon az jámbor szolgátúl országának; annafelette énnekem is feleségem, gyermekim és az mi kevesem vagyok, nem egyebütt, hanem nagyságtok és kegyelmetek között az mi kegyelmes urunk fejedelmünk birodalmában és országában vagyok, — mely ratiókra nézve akarám nagyságtokat és kegyelmeteket mostani ittbenn álló állapotjáról certificálnom ez levelem által. Nyilvánban lehet nagyságtok és kegyelmeteknél, Székely Mózes csak nemrégen nagyságtok és kegyelmetek országából mi módon szökött ki, ötet nevelő édes hazájából, melyre azt hiszem, hogy ötet semmi nem egyéb, hanem az minden ratio nélkül való aspiratio vitte, az ki az elmúlt napokba ide be az fővezérnek, muftinak és egyebeknek is levelet írván és promotiója felől serio törekedvén Jenőt, Lugast, Karánsebest nekik ígírte, és az végbeliek az tömösvári passával, sőt még az budai vezérrel is consentiálván az végeknek annak iszonyú és gyalázatos alkolmatlanságának hogy már kezekbe való esésével felette igen futják az portát. Melyet én nagyságtok és kegyelmeteknek nem valami conjecturából, circumstantiából, vagy külső informatióból tudok és írok, hanem szemmel látó és megtapasztaló dologból, melyet conscientiose is írok nagyságtoknak és kegyelmeteknek. Nagyságtok és kegyelmetek azért ez dolog felől úgy provideáljon, hogy az az egy maroknyi országunk nagyságtok és kegyelmetek idejébe olyan megbecsülhetetlen kárt ne valljon, ki miatt még az maradékoknál is alkolmatlan emlékezeti nagyságtok és kegyelmeteknek ne maradjon; azomba én is ittbenn minden tehetséggemmel az mi kegyelmes urunkkal fejedelmünkkel egyetembe nagyságtok és kegyelmetek igaz szolgálja akarok lennem, az uristent segítségül híván. Tartsa és áldja meg az uristen nagyságtokat és kegyelmeteket egész országostúl jó egészséges és jó szerencsés boldog állapotba. Datum Constantinopoli die 20. Augusti, anno 1633.

Illustrissimarum, magnificarum, generosarum ac egregiarum dominationum vestrarum

servitor paratissimus fidelisque
Stephanus Kecseßy m. p.
de Várad.

P. S. Ez nagyságtok és kegyelmeteknek szóló levelet immár megírtam vala, hogy bizonyosan jelenték, hogy az mely ötezer aranyat az ország adajából az szegény megholt fejedelem defalcált volt, Székely Mózes azt is megígírte.

Czím: Illustrissimis, magnificis, generosis ac egregiis dominis, item prudentibus et circumspectis dominis trium nationum incliti regni Transsylvaniae etc. dominis mihi plurimum observandissimis.

Eredeti.

VI. 1633. augusztus 22.

Illustrissime princeps sat. Servitiorum meorum sat.

Az felséges isten nagyságotat kegyelmes uram jó egészséges és jó szerencsés boldog hosszú élettel megáldván, minden gonosz akaróit és ellenségit lábai alá vesse nagyságotnak.

Az Székely Mózes és az több árulók dolga felől kegyelmes uram Pap Márton uramnak beérkezése után másnap mindjárást az vezérrel ő nagyságával szembe lévén, ad minus két egész óráig agitáltaték köztünk arról való disputatio és discursus az Murat passa dolgával egyetembe, Székely Mózes ellen ezekkel az ratiókkal élván: 1. hogy manifeste constál mind nagyságotod s mind az országnál, hogy palatinus és Csáki practikája, melyet Horvát István által effectuáltanak az végre, hogy nagyságotat utjából inkább visszavohassák; 2. Székely Mózes nagyságotnak adatott hitit (az többi is az szerént) posthabeálta; 3. az országnak ebbe sem híre, sem akarátja nincsen, sőt igen nagy zendülés volt az országba, hogy nagyságotod ezféle árulókba soha egyet sem büntet meg; 4. hogy ez igazán az atname ellen való dolog, hogy az árulókat hatalmas császár országába avagy birodalmába nemcsak befogadják, hanem egyszersmind oltalmazzák is; 5. hogy soha nagyságotod senkivel az ország törvénye és akarátja ellen semmit nem cselekeszik s ezekkel sem cselekedett, sőt még az ország törvényébe is sokba nem procedál nagyságotod, csakhogy inkább (az eleitől fogván való mód szerént) az emberek ne nyughatatlankodjanak; 6. hogy azokat én jól ismervén sem eszek, sem tekintetek, sem értékek semmi nincsen, sőt Székely Mózes az szegény fejedelem udvarából is kiűzte vala az rossz magaviseletlenségéért; 7. hogy az országot is Csákival együtt ezelőtt is német kézben akarván ejteni, ezután is azon ember volna ő, ha módja volna benne, mivel onnét is vett alkolmatlanságot (*így*) ez nagy latorságra. Ezeken kívül is kegyelmes uram több dolgokat, valamiket feltalálhattam, mindeneket, melyeknek nagy része eszembe sem jut, de akkori alkolmatossággal élván, az feljül specificált ratiókat is igen breviter terjesztvén nagyságotod kegyelmes szemei

eleibe, az pedig igen sok szóból állván, melyeket Pap Márton uram (conceptussa lévén) megvilágosíthat nagyságod előtt alázatosan. Mint protegálja Murat passa azokat az árulókat, és minemű fenyegetődő levelet írt mind nagyságodnak s mind az karánsebesiek és lugasiaknak miattok, igen bő szóval eleibe adtam az vezérnek ő nagyságának annakutánna kegyelmes uram; sőt az melyik ártalmasb két levél volt, azt magam elnagyarázván, és Zöldfikár az vezérnek ő nagyságának törökül ugyan előttem megfordítván, nem kicsiny haraggal hallgatá ő nagysága és rút gyalázatos emlékezettel is lévén Murat passa felől, két izbe is esküvéssel mondá, hogy sem híre, sem tanácsa nincs hatalmas császárnak, sem ő neki benne, sem pedig akarattjából nem cselekedte. Annakutánna jelentém az Fiát Zsigmond megfogattatását is, mely abszurdum, hogy követet megfogjanak. Melyen annál inkább búsulván azt mondá, hogy mindjárást megparancsolja hogy elbocsássák, de mind ezeket Murat passa részeg és bolondságból cselekedte, azt mondá, kegyelmes uram. Annakutánna igen submitte is, de úgy is az közben kegyelmes uram hogy meg is érthette valóságosan, mondám, hogy az istenért könyörgök nagyságodnak, hogy nagyságod ez igen nagy dolog felől siessen provideálni és ez dolgot megorvosolni, mert az egész országba ez dologért most felette nagy zendülés vagyon, hogy azok az árulók is kiszöktenek az országból és mindjárást nyomába mind az fejedelmet az én kegyelmes uramat, s mind országokat tűzzel vassal fenyegeti követjét is megfogatván az én kegyelmes uramnak, az országnak becsületes atyjokfiát. Emlékezzék meg nagyságod arról, mondok elsőbe, miultától fogva az én kegyelmes uramat isten az fejedelemségre választotta s nagyságodat is erre az méltóságra helyheztette, minemű nagy bizodalommal volt ő nagysága nagyságodhoz; annakfelette mind az országnak és fejedelmünknek igazságának és szabadságának minemű nagy akadályára nézendő dolog ez, melyet ha nagyságod bölcs elméjével lecsendesíteni nem siet, nem tudom, mi következhetik belőle, mivel Szinán passa idejébe az ország majd hasonlóul megbúsulván ennél kisebb dolgon, kilencz avagy tíz esztendeiglen való tűz jött ki belőle. Hogy az nagyságod fővezérségének igazgatása idején valami zurzavar és háborúság ne indíttassék és minden nemzetség eleibe terjedjen, hatalmas császár minemű nagy igazsággal birja minden híveit és hozzá ragaszkodóit, nagyságodnak is (mondok) (kit isten eltávoztasson sok esztendeig) holta után is éljen jó híre neve az magyar nemzet között, az mint több paradicsomba bement vezéreknek is, és az boldog emlékezetű szultán Szulimán és mostani hatalmas császárunknak is atnaméja meg ne sértődjék: mindezeket nagyságod kegyelmes szemei eleibe vévén és bölcsen megítélván, azokat az árulókat paran-

csolja kézbe adattatni mind az országnak s mind az fejedelemnek az én kegyelmes uramnak, kiért nagyságodnak is az én kegyelmes uram ő nagysága országával egyetemben örök háladáshoz lehessen hatalmas császáruk után. Mindezeket is kegyelmes uram igen szép csendességgel elhallgatván, azt kezdé kérdezni, hogy micsoda emberek lehetnek azok. Kiknek miveltoakat kegyelmes uram fejedelmem én ez mostani állapathoz illendőképpen describálám. Annakutánna kegyelmes uram azt kérdé tőlem, hogy talám az ország akaratjából jöttek el, avagy valami nagy bántódások volt. Melyre kegyelmes uram én azt mondtam, hogy nagyságod előtt az fejemet kötöm belé, hogy sem híre, sem akaratja az országnak abba nincs, sőt igen nagy ellene vagyon; magokat is az ország törvénye kívül soha az én kegyelmes uram nem bántotta, sőt az országba ő nagysága mindeneket többire érdeme felett is becsül. Melyre kegyelmes uram azt monda, hogy semmi gondolkodásba az urad ne legyen, az ország is csendesedik meg, mert ha az ország akaratjából nem lesz elszökések, semmi gonosz innét nem leszen, elő sem veszik azoknak szavokat, ez mondását az vezér kegyelmes uram két rendbeli esküvéssel affirmálván, csak hogy ugymond, elsőbe igazán végére kell menni az dolognak. Melyre kegyelmes uram én viszont azt mondtam, hogy, hogy merném fejemre kötni, ha különben volna. Melyre azt monda, hogy hadd értsünk csak az más részről is. Tovább ezt kegyelmes uram alkalmatlannak ítélvén urgeálni, annakutánna mondam, hogy én úgy tudom, hogy mind az ország s mind az én kegyelmes uram becsületes követeit bocsátja ide be ez nagy dolog felől, mely ország követi, ha tanubizonyságot tesznek felőle, hogy az ország híre s akaratja nélkül szökött el, immár ebbe igazságát mutassa nagyságod, hogy az atname tartása szerint aztán adassa kézbe. Melyet kegyelmes uram fejedelmem (igazsággal írok nagyságodnak) hogy megcselekeszi vala, sőt el is kezdette vala megigírni, melyet magam is eszembe vök; annakutánna Juszuph aga is privatim megmondá, de az áruló Zöldfikár aga akadályt csinálván benne, az halasztatá az vezérrel ő nagyságával, hogy az atnamét felkeresteti, és mindenekbe az szerint akar cselekedni. Az Murat passa dolga felől pedig kegyelmes uram azt monda, hogy az mint kereste, úgy találta.

Ez audientiánk végbe menvén kegyelmes uram, harmad nappal utánna érkezett Murat passának az öcscse, Nezir aga nevő, de nem az szolnoki alajbég, az ki mind Murat passától s mind Székely Mózesétől levelet hozott mind az fővezérnek ő nagyságának, muftinak és Ibrahim effendinek, hogy ötöt promoveálják az fejedelemségre, Lugast, Karánsebest, Jenőt nekik adja, annakfelette az ötezer arannyal is audeálja (*így*) az ország adáját, mely ötezert szegény megholt fejedelem minuált

volt. Mutogatott az áruló valami levelet is Tömösváratt, hogy az ő atyjának (nem tudom melyik császár) úgy adta volt az erdélyi fejedelemséget, hogy ő reá is reá szálljon. Az feljül specificált promissumokra nézve azért kegyelmes uram az végbeliek igen serio fogták az dolgot, úgy annyira, hogy mind Musza passátúl s mind az végbeliektől külön (az mint ez Nezir aga mondotta) utban vannak követjeik; ezen dologról pedig Zöldfikár agának mind Székely Mózes és Murat passa levelet írtanak, az következő követek is levelet hozandók. Mely Zöldfikár aga, ha módja volna benne kegyelmes uram, bizony teljes tehetségével promoteálná az dolgot; de én is annyira praeveniáltam tacite és annyira megkötöztem, hogy az mufti és az fővezér ő nagysága előtt (az pedig kegyelmes [uram] az szép dolog, hogy ugyan maga átal) hogy ott csak meg sem meri említeni. Az Murat passa atyjafiátúl is elvette ugyan az leveleket az vezér ő nagysága, de magát megszidogatván kiűzte előle; bizony azt hiszem kegyelmes uram, hogy ha igen kedves lett volna követése, olyan gyalázatosan nem járt volna. Requiráltam volt ez-előtt is alázatosan nagyságodat kegyelmes uram fejedelmem, hogy nagyságod az után az hitetlen és hálaadatlan Murat passa után egy cseppet se járjon, ihon most is mennyi erő ajándékot küldött nagyságod neki; most is kegyelmes uram azon dologról akarom nagyságodat az szerént alázatosan requirálnom, mert az lator embert semminemű jótéteményekkel meg nem enyhíthetni, az ajándék is csak oda leszen; istent segítségül híván azon vagyok, hogy nem is árthat nagyságodnak semmit.

Minekünk kegyelmes uram fejedelmem audientiánk viszont die 21. Augusti lón az vezérnél ő nagyságánál, Zöldfikárnak nagy kedve ellen, akkor resolválván az vezér ő nagysága fideliter magát, kinek sok szép gyönyörűséges beszédit és discursussit hogyha nagyságod valahonnét hallgathatta volna, bizonylyá fróm nagyságodnak kegyelmes uram, hogy annak az egy néhány ház jobbágnak, melyet nagyságod kegyelmességéből ígért, harmadánál inkább akartam volna; hallhatta volna nagyságod, mely atyai kedvvel, mely jó akarattal és mely sok szép maga ajánlásával lón nagyságodhoz országával egyetembe, úgy annyira kegyelmes uram, hogy nem hiszem, hogy akármely időbeli vezér is erdélyi fejedelemhez és az országhoz nagyobb affectussal lehetett volna. Mert azt egy néhány ízbe iterálván erős hittel pedig, hogy valamig nagyságod hatalmas császár hűségébe megmarad országával egyetembe, ő nagysága nagyságodnak édes atya akar lenni országával egyetembe, és soha addig innét bántódástúl csak ne is gondolkodjék nagyságod, ezt egy néhány ízbe committálván énnekem, hogy megírtam ez szerént nagyságodnak kegyelmes uram; Pap Márton uramnak is igen megparancsolá, hogy se

többet az velem való beszédhez ne tegyen, se el ne vegyen benne, hanem ez szerént mondja meg nagyságodnak.

Hogy nagyságod kegyelmes uram méltóságos fejedelem-ségének mutatója felől dubitál, azt az vezér ő nagysága igen nehezteli; sőt hogy nagyságod többé azfelől ő nagyságának ne írjon, énnekem meghagyá, hogy megíriam nagyságodnak. De mindezekről kegyelmes uram fejedelmem bőségesben Pap Márton uram oretenus informálhatja nagyságodat, mivel ő nagyságának sok szép beszélgetésinek és maga atyai ajánlásának sok üdő kívántatnék megírásába, kiváltképpen ha eszembe jutna, melyet hízkelés kívül írok nagyságodnak kegyelmes uram fejedelmem, nem lévén az soha kenyerem; én is penig az mi kicsiny tehet-séget az uristen adott, meg akarnám mutatnom mind hűségemet s mind maroknyi industriacskámat az beszédbe és discursusba. Azt is előmbe adá kegyelmes uram, hogy megírnám nagyságod-nak, hogy nagyságod, az kikkel illik, az országba szerettesse magát, az kik penig vétenek, büntetetlen ne hagyja nagyságod.

Mind ezeknek azért kegyelmes uram conclusiója az lón, hogy nagyságod külön, az három nemzet viszont külön-külön Márton uramnak kérézése után követeket küldjön be, az kik tanubizonyságot tegyenek, hogy azok az árulók az országnak híre s akarátja nélkül szöktének ki, s akkor aztán valamit az atname continuál, az szerént cselekesznek. Nagyságod azért kegyelmes uram az követeket igen megválogattatván, mentül nagyobb és igazabb hívei lesznek nagyságodnak, sietséggel expediálja be őket mind az három nemzetből, s az szerént az nagyságod követét is, ezek penig kegyelmes uram ugyan férfi emberek és gravis personák legyenek. Ehez kegyelmes uram fejedelmem úgy kell nyulni, az többi is ezféle gonosz humorú emberek példát vehessenek, mivel azt is mondotta kegyelmes uram az Murat passa embere, hogy még több főemberek is jönnek azok után az árulók után, melyre nagyságodnak kegyelmes uram igen nagy vigyáztatásának kell lenni, én nagyságodnak ennekeltte is megírván alázatosan, hogy gyökeri is lehetnek még annak az gonoszszágnak Erdélybe.

Ha az kapucsi passa Budáról olykor érkeznek meg kegyel-mes uram, hogy az országnak gyűlése fennállana, talám nem ártana az országnak behivatni és előtte tanubizonyságot tenni az árulóknak ratio nélkül való kiszökések felől, és az átal is írni az vezérnek ő nagyságának, muftinak és Ibrahim effendinek. Ha penig kegyelmes uram eloszlott volna is és nagyságodnak kegyelmesen tetszenék, az méltóságos tanácsi együtt lévén, hi-vatná be és instruálná az szerént, de nagyságod kegyelmes uram ott ne lenne. Én kegyelmes uram az országnak is ím egy levelet küldöttem, ki ha gyűlés felett találná ő nagyságokat és

ő kegyelmeket, akarván incitálnom ez dolognak valóba felserkentésére. Mind ezeket pedig kegyelmes uram azért kell cselekedni, hogy noha igen jó az fundamentum, mindazonáltal teljességgel megmozdulhatatlan legyen. Az uristen kegyelmes uram nagyságodnak jobbjá felől lévén, bizonynyal írom nagyságodnak, hogy ezeket megszegyeníti, az minthogy eddig is minden gonosz akaróival is az szerént cselekedett nagyságodnak. Ugyanazon nap kegyelmes uram az muftival maga kertjébe szembe lévén csak privatim Cornelius urammal és Pap Márton urammal, salutálván praesentálám az nagyságod méltóságos levelét, verbis pedig proponálám azoknak az árulóknak kiszökéseket, és Murat passának tüzzel vassal való fenyegetődését, az kin igen csudálkozván azt mondá, hogy nem az hatalmas császár, sem az porta akaratjából cselekedte, és számot is kell adni Murat passának arról az cselekedetéről, azt elhigyjem. Proponálám kegyelmes uram azoknak az árulóknak is nagyságod ellen való ártalmas és mód nélkül való intentumokat. Melyre azt mondá kegyelmes uram, hogy oly atyai szível vagyon nagyságodhoz az fényes porta, hogy valamig nagyságod és országa hatalmas császár hűségébe meg marad, soha nagyságodhoz csak szándékkal is gonosszal nem leszen, az ő jó akaratjába is nagyságod semmit ne kételkedjék. De ezeket is kegyelmes uram strictebb írom ki, hogysem az beszéd lón. Annak alkolmatosságával kegyelmes uram az assecuratoriát is kezdettem vala sollicitálni; de arra többire semmi válaszon nem lón.

Az árulók dolga felől pedig kegyelmes uram én azt conjiciálom, hogy ha kézbe nem adnák is valahogy, avagy az, hogy törökké kell lenni, mintegy Márkházi Pálnak, avagy törekednek mellettek, hogy nagyságod megkegyelmezzon nekik. De hogy elő mennének nagyságod ellen való lator propositumukba, arról nagyságodnak kegyelmes uram nem illik csak gondolkodni is, mert bizonynyal írom nagyságodnak, az mint azelőtt is, hogy valamig az ország az nagyságod hűségébe és igazságába megmarad, kapikihája is legyen jámbor nagyságodnak, az soha nem leszen.

Nagyságodnak kegyelmes uram fejedelmem akarám aláztatosan értésére adnom: itt az portát kiváltképpen csak két ember gubernálja, az fővezér és az mufti; ezeknek igen kedves és titkos tanácsok Ibrahim effendi, az is bizony nagyságodnak kegyelmes uram igen jó akarója lévén, ha nagyságodnak úgy tetszik kegyelmes uram és nagyságod kegyelmes jó akaratja, most hogy az ország követeivel az nagyságod követe is bejő, az ajándék de kiváltképpen az fővezérnek ő nagyságának legyen olyan méltóságbeli fejedelemtől jött, az mint nagyságod. Itt én egy kegyelmes uram egy rossz embernél több gonosz akaró-

ját nem látom nagyságodnak, áldott az uristennek neve, hanem mind jó akarója.

Az nagyságod méltóságos írása szerint nagyságodnak kegyelmes uram alázatosan könyörgök, hogy az adót nagyságod idejébe szolgáltatassa be; mert valamikor nagyságod kegyelmes uram azt cselekeszi, mindannyiszor kötelezi nagyságod hatalmas császárt és az portát, hogy nagyságodat és országát igazságába és szabadságába megtartsák.

Én kegyelmes uram tacite azon vagyok, hogy Murat passát megváltoztassák az uristent segítségül híván; abba az reménységbe is vagyok kegyelmes uram, hogy ha hertelen nem is, de effectuálom; nagyságod is több keménységet, hogysem utánna való járást mutathat immár hozzá. Hogy Fiát Zsigmondot elbocsátassa, arról való parancsolatja az vezérnek ő nagyságának régen elment kegyelmes uram.

Az mi kegyelmes uram az Strazburgh dolgát illeti, mihelyt beérkezett, másnap mindjárást szembe voltam velle az Cornelius uram házánál ő nagysága praesentiájába, ott lévén Pap Márton uram is, kinek kezét fogván úgy kezdém el szómat, hogy az én kegyelmes uram azt tudja, hogy nagyságod Velenceze felé ment, mivel úgy concludált volt ő nagyságával. Melyre kegyelmes uram ex rancore azt mondá, hogy ő nem subditussa nagyságodnak, mint mi, hogy az nagyságod parancsolatjától dependeálna. Melyre én viszont azt mondám, hogy az én kegyelmes uramnak sok subditussi vannak ilyenek, mint nagyságod, tudja maga is. Annakutánna kérdém, mit akar sollicitálni. Egyáltaljába nem denegálá, hogy publicumot és privatumot; privatumot az Caterina dolgát. Én azt kérdém, az Caterina dolgának sollicitálására kitül vagyon instructiója. Melyre kegyelmes uram azt felelé, hogy ő neki az boldog emlékezetű svécziai királytúl, melyet írásával bizonyít meg. Melyre kegyelmes uram én azt mondám, hogy az uristen immár ötet elkévánván az élők közül, ő velle együtt az az instructio megholt és füstbe ment. Melyre kegyelmes uram azt mondá, hogy ha tíz királyok meghalnak is, de az követségek fennállanak. Melyre én azt mondám kegyelmes uram, hogy ha az követségek ad publicum regni extendálnak, fennállhatnak; de ha ad aliquam privatam personam, elromolnak és semmivé lesznek. Melyet kegyelmes uram azont állatván én viszont azt kérdém túle, hogy kitül vagyon most dependentiája. Ő azt felelé, hogy az királynétül és az tanácsitül; azt penig minden ember úgy tudja, hogy az cancellariustül, Oxisternel uramtül ő nagyságátül. Melyre kegyelmes uram azt mondá, mind ő nálánál s mind nagyságodnál elébbvaló fejedelmek vannak, az kik ez dologra nézendők. Én viszont azt mondám kegyelmes uram (sőt úgy megbúsultam vala, hogy ha másutt lesz vala,

bizony megöklözni sem szánom vala), hogy az én kegyelmes uram, tudják azt mindenek s magad is, ha conscientiose szólasz felőle, hogy az keresztyén fejedelmek között egyik és nem is utolsó, tenéked is érdemed felett való jóval volt ő nagysága; de ezféle szavaiddal azt akarod-e, hogy az én kegyelmes uramat az keresztyén fejedelmeknek ellenségévé csináljad, avagy barátjává. Melyre azt mondá kegyelmes uram, hogy lássa, úgymond. Melyre én viszont azt mondtam, hogy elég számot az te életednek elfogy[ás]ával ezfelől az keresztyén fejedelmek előtt nem adhatsz. Melyre azt mondá kegyelmes uram, hogy ő neki az ő protestatiójára oly resolutiója vagyon nagyságodtól, az ki ő neki elégséges számadás. Annakutánna elolvastván előttem mind végig az protestatióját, minemű resolutiót tölt kegyelmes uram nagyságod, utánna azt is de verbo ad verbum elolvasá, mely énnekem kegyelmes uram az én vékony értelmem szerint igen csudálatosnak és nehéznek is tetszék jövődökre nézve, még pedig méltóságos sigillumja alatt lévén nagyságodnak. Annakutánna mondtam, hogy az mikor az én kegyelmes uram ez resolutiót adta volt, azkor külömben volt az dolog, mert ő nagyságának bizonyosan meghozták volt, hogy induciát csináltanak az unitus fejedelmek az római császárral, mely alatt békélleni akarnak; ő nagysága is az én kegyelmes uram ahozképest úgy közelített volt az békeséghez, hogy mind maga ő nagysága, s mindenek azt tudták, hogy megleszen az békesség. De mihelyt ő nagysága securussá lett az oda fel való induciának füstbe haszontalanul menetelibe, ő nagysága is in suspenso hagyta az békességet. Ez szó után kegyelmes uram az csomó levelet, melybe mind az nagyságod, Oxisternel uram és egyéb levelek is voltanak kezébe adám azt mondván, hogy úgy cselekedjék, hogy az unitus fejedelmeknek csak maga fejétül való járásával kárt ne (*így*) tenni ne igyekezzék, mert bizony végbe sem viszi, akadályt is csinál igen nagyot pedig. Ez szókra nézve kegyelmes uram csak princeps vesternek mondván nagyságodat, én azt mondtam, hogy még az uraid is másképpen emlékeznek az én kegyelmes uram felől, és felkelvén kijövék. Cornelius uram utánnam jövőn kegyelmes uram, és megcsendesítvén viszont öszvehoza bennünket, hát ő is (az Oxisternel uram levelét is megolvastván) másképpen beszél. És ezek után az az conclusio, hogy addig semmit sem urgeálnak (melyet Pap Márton uram előtt ugyan hitekre is assecurálának), valamig nagyságodtól válaszom nem jó, hogy ha bocsátotta-e nagyságod ez ideig római császárnak kezébe valami javát az német fejedelemasszony-nák, avagy nem, mivel azzal akarna az német császár egyfelől az confoederatus fejedelmek ellen hadat fogadni. Ennekutánna becsülettel válánk meg egymástól. Mindezekből kegyelmes uram azt nemcsak conjiciálom, hanem bizonyosan hiszem, hogy ha

nagyságod az némettel megbékéllik oly formán, hogy az Caterina javaiba nagyságod császár kezébe ad, az unitus fejedelmek ellenségei lesznek nagyságodnak, s még az török nemzet is megbotránkozik, hogy ennyi időtől fogva zergőlődnünk *(így)* az német ellen való hadakozásra, azomba csak abba hagyjuk; avagy az econtra, hogy az német császár ellen való hadakozáshoz kezd nagyságod, úgy viszont ellensége az német császár leszen nagyságodnak; de nagyságod bölcs tanácsával együtt azt hiszem, hogy azon igyekezik, hogy mindenüé az békességgel satisfaciáljon nagyságod kegyelmes uram.

Az francziai király követével való discursus felől immár ez előtt való levelembe alázatosan informáltam nagyságodat, melyet ezelőtt ötöd avagy hatod nappal küldöttem el.

Az muszkák kegyelmes uram itt az mit sollicitáltanak, obtineálták az sok adományra nézve; másodszor, hogy arra kötötték magokat, hogy az persákat derék haddal hátul vevén, satisfaciálnak nekik; harmadszor, adatott olyan alkalmatosságok is, hogy az kozákok nem régen egy tenger melléki mezővárasra kiütvén, az többi között egy főmullának fejét vevén, feleségét elrablották és rútul élvén velle, hat ezer talléron kiváltották volna, de nem adták, hanem elvitték. Melyekre nézve hadat conscribáltanak az lengyelek ellen Abaza és Kantámir passák szerdársági alatt, és mentül nagyobb hadat készíthetnek azon vannak kegyelmes uram, ehez toldalékul adván az havasalji és moldvai vajdákat. Úgy értem kegyelmes uram, hogy oda is az hepmán vigyázásba vagon, kiknek exitussokat az hamar való idő megmutatja. Ha pedig kegyelmes uram meg nem mérnek víni (az lengyelnek is az dologhoz jó készületi lévén), azon mulik el, hogy ezek nem mertek belékapni; ha pedig készületi az lengyelnek nem leszen hozzá, bizony nagy romlást szenvednek szegények, mert bizonyos dolog az, hogy az parancsolat kin vagon, hogy reá menjenek. Vagon olyan folyó hír is kegyelmes uram, hogy az főhán fia felette nagy rablást tött volna Muszkországba, melyet én két okból hiszek el; elsőbe, az bizonyos, hogy régen elment valahová; másodszor, az is bizonyos kegyelmes uram, hogy Abaza passa ez elmúlt napokba egy levelet irt az vezérnek ő nagyságának, hogy az tatár hámmal ő nagyságával oly végezése volt, hogy egymással bizonyos helyen megegyezvén, úgy menjenek Lengyelországra; de ő az végezést posthabeálván, régen másua ment.

Az persáknak dolgokat kegyelmes uram most úgy értem lenni, hogy az mely felette erős és szoros utakon Persia felől az geörgianusokra volna az út, melyet itt gürcsiknek hínak, azt az erős utat állottá[k] be az gürcsiak, hogy reájok ne mehessen az ellenség. Melyet az persák látván, hogy felette nagy kár

nékül ha hozzájok térni is de nem lehet, ahozképest felette igen sok parasztságot hajtván fejszékkal reá, egy nagy havason akarnak átal utat nyitni reájok; melyet ha végbe vihetnek kegyelmes uram, obruálják őket, mivel most is nem az győzelemért, hanem az oltalomért hadakoznak; eleget sollicitálják az portát, immár régen is vannak itt, de még ez ideig rövid válaszok vagyon; ha az elkel tőlök, bizony kegyelmes uram nagy paizsok héjával lesznek; most az persák is egyesek az egy főuron kívül, mely az gürcsiakhoz szökött volt.

Mano Ogli is országostúl elpártolt kegyelmes uram császartúl, kinek compescálására egy felől az sámi passa, másfelől az kapitán passa ment az vizi erővel.

Az patriarchával kegyelmes uram Pap Márton uramnak praesentiájába beszélvén, az oda be való fogoly papnak ígíretit és az görögöknek azfelől való kezességeket csak magamtúl proponálám, és igen kerülő beszéddel, hogy valami contributióval lenne, igen felette gyengén csak magamtúl persvadeálám; de arra nem resolválván magát kegyelmes uram azt monda, hogy az papságnak generalis gyűlése levén, becsülettel akarja nagyságodat meglátogatni követe által. Melyre én azt mondám, hogy ha arannyal az bőrét megtöltenék is, de arról soha ne gondolkodják, mert soha bizony nagyságod akaratja ellen el nem bocsátja. Melyet igen felette köszöne kegyelmes uram.

Az muszkákkal is szembe voltam kegyelmes uram, megadván az nagyságod méltóságos levelét, de azoknak csauszok Zöldfikár, az ki felette igen őrzi őket, privatim bizony még ez ideig kegyelmes uram hozzájok nem térhettem; ha módot ejthetek benne, azon leszek kegyelmes uram.

Az kar-vas felől kegyelmes uram bizony eleget törekedtem és eleget futkostattam az Józsefet, de sohult többet nem találtam egy örménynél, az ki meg tudta volna csinálni, mivel az kar-vas diakbekiri mű, ez örmény is ott tanulta az mívet; másfélszáz oroszlányos tallérba igen nehezen alkudtam meg vélle kegyelmes uram. Ennekem bizony igen olcsóba tetődvén*) az alkuvás, s azt kívántam, hogy ismeretes embereket vessen kezesnek, mivel előpénzt 40 tallért kell adnom, az kar-vasnak is nála kell állani; arra is ígírtém kegyelmes uram magamat, hogy ha kedvem szerint csinálja, két avagy 3 tallérral megjobbitom az szegődséget; de bizony kegyelmes uram három holnapnak előtte meg nem csinálhatja, azon penig ugyan meg is esküvék, hogy éjjel nappal rajta leszen, és addig semmit egyebet nem dolgozik; holnap kell

*) tetszván.

kegyelmes uram immár az kezeseket elő állatni. Még azután csináltathatni aztán olyan drága kar-vasat, az minemű felől nagyságod énnekem kegyelmesen parancsolt. Az mostani karvasnak megcsináltatása és tisztításátúl kegyelmes uram adtam 900 oszporát; nyolcz avagy kilencz kő héjja volt.

Ha nagyságodnak kegyelmes uram embere jó be, viszont írjon nagyságod Murteza passának levelet, kiváltképpen az oda fel való minden állapotokról; melyet most nagyságod küldött volt, azt immár elküldöttem az kihaja által. Huszain agának is kegyelmes uram megadtam az nagyságod méltóságos levelét, azt mondá, hogy megfordittatja; ezután is nagyságod kegyelmes uram ne feletkezzék el róla, az most igen kedves ember császárnál, fő kapucsilár kihaja.

Az mely két mandatumoknak az vezértül ő nagyságátúl való extrahálások felől nagyságod kegyelmes uram parancsolt vala kegyelmesen énnekem, azt két okra nézve el kelle halasztanom; egyikért, hogy ilyen nagy dolgok közé elegyítenem alkalmatlannak tetszék; másikért, hogy Pap Márton uram azt mondá, hogy azokra nézve kell extrahálni, hogy mikor nagyságod vagy Fejérváratt, vagy itt az portán vásároltatni akar, harminczadosok és egyéb tisztviselők utjába az nagyságod emberit meg ne háborítsák velle; az nagyságod parancsolatja pedig kegyelmes uram azt tartotta, hogy az postákat ne háborgassák, sőt postalovakkal is segítsék, hogy hamarébb járhasanak; ez nemzet között pedig kegyelmes uram én úgy tudom, hogy sem az postaló adás, sem az gazdálkodás nem szokás; azt hiszem kegyelmes uram, hogy fel sem vennék, hanem ha csausz leszen velle. Kiváltképpen postalovat én ugyan nem látám kegyelmes uram hogy adtanak volna, maga kétszer is voltam szegény megholt kegyelmes uram idejébe Nándorfejérvárra szegénynek szolgálatjába, még azon belől is egyszer. Mindazonáltal kegyelmes uram nagyságod ujobban parancsoljon kegyelmesen felőle, és ahoz tartom magamat, az mit nagyságod kegyelmesen parancsol.

Itt kegyelmes uram egy nyomorult vén rab vagyon, Piskóti Máténak hivattatja magát, az kit még Eger megszállásakor hódolt földről, az debreczeni mezőről göboly mellől vittenek volt el, nem tartván nyavalyás, mivel az hely hódolt volt. Mely szegény öreg embernek rokonsági most is mind Piskóton s mind magam Gálos-Petri nevő jószágocskámba vagyon, mely Gálos-Petri az Ér mellett Piskóthoz egy kis mélyföld; az kiket nevez kegyelmes uram, magam is ismerék benne. Reménykedik nyavalyás és esedezik az istenért is, hogy törekedném szabadulásába. Nagyságodnak alázatosan könyörgök szegény mellett, hogy nagyságod írna egy levelet szegény mellett az vezérnek ő nagy-

ságának szabadulása felől; azt hiszem kegyelmes uram, hogy nem sok törekedés kellene hozzá, az nagyságod tekintetiért és levelét látván; az uristen is megáldja nagyságodat kegyelmes uram érette, szegény elesett vén embernek ha szabadulása leszen az nagyságod kegyelmes providentiája után.

Ha kegyelmes uram még az marhát meg nem indították volna, az szegény Bairam csausznak és Józsefnek egyet-egyet méltóztatnék nagyságod kegyelmesen küldeni, bizony eleget szolgálnak kegyelmes uram szegények.

Az jeruzsálemi patriarchátul, sőt az egész görög nemzettől el akarván mind erővel, ravaszsággal és sok ígrettel, adomány-nyal kegyelmes uram az olaszok az patriárkaságot venni, és az ott való szent helyektől őket elrekesztetni, nyavalyás vén ember az patriárka maga fáradott ide Konstantinápolyba, és az itt való patriarchával együtt magokat igen erősen akarván meg-ótalmazni igazságok mellett, minket is, az kik közel való hiten vagyunk hozzájuk, requiráltanak vala felőle kegyelmes uram. Mely felől Cornelius urammal beszélgetvén, az mint lehetett, törekedtünk vala is mellettek, és hiszem is istent, hogy kedves exitussa leszen; ellembe az francziai király követe és az velencei követ is az olaszok mellett igen törekedtenek, sőt az mint bizonyosan értettem kegyelmes uram, többet ötven ezer arany-nál ígirték volt az fővezérnek, muftinak, kazeskereknék és Ibrahim effendinek s egyebeknek is. Én azzal az ratióval állattam kegyelmes uram, hogy noha nagyságod énnekem nem parancsolt felőle, de nagyságod is többire egy hiten lévén véle, nagyságodnak nagy szomorúságára lenne, ha az hit dolga megváltoznék ott, mely egy néhány száz esztendőttől fogván fennállott; ezen-kivül állattam több magok hasznára és kárára is nézendő dolog-gal, az mint feljebb is alázatosan jelentém nagyságodnak. Hisz-sziük istent, hogy az patriárka részekről szerencsés kimeneteli leszen, melyre nézve kegyelmes uram az jeruzsálemi patriárka is nagyságodnak egy hálaadó levelet irt, és arra is az messze való szent földre nagyságodnak jó híre neve terjed.

Az fővezér ő nagysága kegyelmes uram nagyságodnak sok köszönetét hogy írjam, két ízbe is megparancsolá. Itt Pap Márton uram kegyelmes uram becsülettel viseli magát; egyéb-ként csintalan szabású, én nem tudom kegyelmes uram, mit látott. Az felséges isten sat. Datum Constantinopoli, die 22. Augusti hora vespertina, anno 1633.

Illustrissimae vestrae celsitudinis

servitor humillimus perpetuusque

Stephanus Keőreössy m. p.

de Várad.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem kezével: 3. Septembris A. I. 1633., Pap Márton.

Eredeti.

VII. 1633. augusztus 25.

Georgius Rakoczy sat. Generose fidelis dilecte. Salutem sat.

Hűséged 7. praesentis Konstantinápolyból írott levelét 23. huius hozá meg a havaseli vajdának egy postája, kire most derekason választ tenni nem akarunk, mivel az Székely Mózesék elmenetelek miatt országunknak statusi mostan generalis gyűlésekben lévén itt Fejérváratt, nem kevésbé indultanak meg azon a dologon, és hogy az ide ki való némely török tisztviselők favorral mutatják magokat hozzájuk és biztatják annyira, hogy egyező szível kicsinytől fogva nagyig azon szóval mondják kiáltják, készebbek inkább mind egy lábíg meghalni, mintsem régi szép szabadságokban így megromlani, melyet az nagyemlékzetű szultán Szulimán császár dicsíretes erős athnaméjával megengedvén és állatván országul ő kegyelmeknek, azolta minden hatalmas császárok intacte megtartottak, melyet hűséged igen hamar bőségesben és voltaképpen megért vitézlő Balogh László hívunktól, kit az egész statusok internunciusul választván ez dologból beküldeni az fényes portára, ezen holnap vagy holnapután minden bizonnyal elküldik.

Mi, istennek legyen hála, ide ki mostan békével és csendességben vagyunk. Az eperjesi tractának is immár tizenöt nap alatt egyfelé valamelyfelé el kell vállalni, s inkább hisszük azt, isten jó végre adja, mintsem kedvetlen kimenetelit várnök. Az oda fel való állapot mégis azonban vagyon, erőssen hadakoznak, kiméletlenül huzzák vonszák egymást. Nekünk egy néhány felől bizonyosan írják, hogy csak az elmúlt két vagy harmadfél holnap alatt négy vagy három helyen külön-külön való generálisok között nagy erős harcok, vérontások lötenek és mindenik harczon az svedusoké lőtt volna a győződelem. Ezután ha mi ujobbak érkeznek, ismét el nem mulatjuk hűségedet tudósítani. Ipsi de coetero sat. Datum in civitate nostra Alba Iulia, die 25. Augusti, anno domini 1633.

G. Rakoczy m. p.

A fejedelem kezével: Az assecuratoriát ha kegyelmed jó módjával impetrálhatna, nem árt, hogy ha végben nem menne az eperjesi tracta, abból se legyen fogyatkozásunk.

Czím: Generoso Stephano Keörcössy de Várad, in fulgidissima porta ottomanica continuo oratori nostro etc. fideli nobis dilecto.

Kőrössy kezével: Székely Jánossal együtt jött levél, melyet egy kalarás hozott die 10. Septembris circa horam 9., 1633.

Eredeti.

VIII. 1633. augusztus 30.

Az uristen ő felsége minden idvösséges jókkal áldja meg kegyelmedet.

Balog Lászlót előbb az itt való nagy dolgok miatt az ország nem expediálhatta mánál. Vezérnek, muftinak micsoda levelet írt az ország, im azoknak is paríáját küldtük kegyelmednek. Hogy külső pecséti az itt való káptalané, azt az ország arra való respectusban cselekedte, tessék meg abból is, egy akaratból írták leveleket, és mintegy autentice is legyen. Kiről ha kegyelmedtől az fővezér, mufti tudakoznának, nem árt kegyelmednek informálni, ez ilyen pecséttel az kit megerősítnek, micsoda nagy ereje legyen, mivel az káptalanok ország házainak szoktak neveztetni, pecséte is az egész országban igen helyes és autoritativus szokott lenni; belől sok pecsétek, kézírások vannak rajta, az öreg urén és az eperjesi s jenei tractán levőkön kívül az tanácsuraké is ott vagon. Az öreg uréról ha tudakoznának, kegyelmed ilyen ratióval élhet, hogy az fiát, Bethlen Pétert most házасította meg, azt kellett arra megindítani, be nem jöhetett az gyűlésre személyében, de követje itt volt; ilyen és több helyes ratiókkal ezt kegyelmed tollálhatja, ha questio lenne róla; s ha ők okot nem adnak reá, kegyelmed is tacite mulassa.

Az itt való gyűlésben mit agitáltak s mit is concludáltak, arról kegyelmed Balog Lászlótól bővebben értekezhetik, és vigyázni is igen-igen szükséges kegyelmednek két kiváltképpen való dologra vagy háromra. Egyikre az Zólyomi uram állapotjára, s ha azt kegyelmed eszében vehetné, hogy az porta bánja ilyen állapotját, szabadulása felől hatalmas császár is parancsolni akarna, vagy vezér, mufti, éjjel éjjel (így) nappal annál előbb igyekezzék kegyelmed minket tudósítani; és ha mit kegyelmed effélel venne eszében, elrontsa kegyelmed minden igyekezetivel állatván az ország szabadságát s törvényt; s ha pedig kegyelmed semmit nem ért, okot se adjon még csak említésére is. Másik, az elszökött árulók állapotja mint forog az portán, nagy, vagy kis dolognak tartják-e, akarják-e promoteálni, vagy csak kereskedni akarnak velek, mi szándékjok, ugyan ellenségink akarnak-e azokért az rosszakért lenni. Harmadikra erre kellene kegyelmednek vigyázásának lenni: az Székely Mózesék dolgában Keresztési Pál uramra holmi circumstantiákból igen nagy suspikálkodás vagon az statusoktól, gondolkodnak, talám ottbenn tractálta az

dolgot, ő hozott onnét levelet promotiójáról neki, mivel Székely Mózes sem elébb, sem utolban el nem ment, hanem hogy szemben lőtt Keresztési Pállal; egyéb jelek is vannak sokak, melyeket Balog László uramtól megérthet kegyelmed. Ittkin úgy elmékednek: ha Keresztési tractált valamit oda be, érteni kellett Zöldficárnak; abból is okossággal illendő simulatióval, módjával való expiscálással ha kegyelmed valamit vehetne ki tőle, nem ártana.

Az jenei tractára 25 napja ma hogy Apafi uramék elmentek, és csak hogy Jenőben vannak is ma 20 napja, de még semmi dologhoz nem kezdettenek, mert az vezér emberi Temesvárra gyültek, azt kívánják, Gyulára menjenek az mi comissariussink; még az szegény megholt fejedelem idejében való dolgokat is elő akarják forgatni, határt akarnak igazgatni; sok illetlen kívánságok vagyon, ugyan garázdát keresnek; azt is kívánják, Derecskéről elszállítsam az hajdúkat, maga azelőtt csak azt kívánták, azt az summát fizettessem meg az hajdúkkal, melyet az paraszt-emberek adtanak; kit ha kegyelmed ottbenn elvégezhetne, akarnánk, bár Zöldficárnak ígérne kegyelmed száz aranyat, csak végezze el, hogy az derecskei hajdúk annuatim adjanak háromszáz forintot, egyebet semmit se, s erről kellene levél az császár pecsége alatt, hogy feljebb ne verhessék soha. Bár elvégezné kegyelmed. Bizonnyal tudjuk, ennyi summát szolgálatjokkal együtt is nem tött volna az derecskei paraszt-emberek summájok, de csak menekedhetnének meg tőlök, nem gondolunk vele. Az jenei dézma állapotjáról is úgy informáltuk Apafi uramékat, hogy az előtti 4 dézmából csináljanak két dézmát, lássa mind török s magyar úr, mint osztóznak császárral, fejedelmével; de nem akartak még eddig semmit is kezdeni, hanem elsőben is az szolnoki sancsokságon akarnák elkezdni az igazítást s azután gyulain, lippain, világosvárin, mi penig soha ezekről csak in questionem sem bocsátottuk. Mi kívántuk Keresztési uram által, hogy az vezér csak az jenei néhány faluknak dézmáinak eligazításaért bocsásson embert ki, az mások lator cselekedetekért mindjárt ne töltsék boszujokat az jeneiek. Ha azért ottbenn szó lenne az jenei tracta felől, kegyelmed értse, azért íránk meg. Az vezérrel Szép-Udvaron végeztük volt özszegyüléseket, ím ezek már Gyulára kívánják; mi rajtunk semmi el nem mult eddig is az dologban, ezután sem mulik, valami méltó és illendő leszen. Ide ki ezek az végbeli passák igen rosszul viselik magokat. Az szolnokiak ím nem régen az szalontaiaknak 120 lovakat vitték [el] valami pusztá telkekről, hódolást kívánnak attúl is, maga Várad szállásától fogva soha attúl senki nem hódolt, sem nem fizettenek tőle. Efféle és több bántódások esnek tőlök, kiket mi illendőnek ítélvén, hogy értsen kegyelmed, szükségesnek látjuk; illik is kegyelmednek gondot

viselni reájok. Mi úgy látjuk, ha az portán ottbenn el nem igazodhatik, ittkin az el nem igazodik, mert ki-ki az adom-ot várja, maga hasznát nézi, elunja az ember őket tölteni; egy vezér idejében ha végben menne is, másik még elbonthatja; ottbenn kellene mindent elvégezni, igazítani. Az temesvári passa igen gonosz akarónkká vált, ott hordozza az vezért, az hol akarja; majd inkább hallgat tőle az vezér is, mintsem az hallgatna tőle. Ha Zöldficárnak haragja volna az temesvári passára, nem külső színes, hanem ugyan ex toto corde valósággal, bezzeg Kőreösi uram azon kellene lennünk, vethetnénk ki tisztéből; mindazáltal ebben igen-igen caute cselekedjék kegyelmed. Több dolgokról szóval izentünk kegyelmednek Balog Lászlótúl. Adja isten, tanálja kegyelmed szerencsés órában. Datum Albae Iuliae 30. Augusti, anno 1633.

G. Rakoczy m. p.

Az comissariussinkban is válogat az temesvári passa, nem akar Apafi uramékkal megelégedni, azt kívánja, oly embert küldjünk az tractára, az ki 60, 50 esztendőből fogva való dolgokat tudjon; ebből is kegyelmed eszében veheti kegyelmed álnokságát. Kegyelmed azon legyen, az főkövetek eleiben az Dunáik kapoccai jöjjön, legyen becsületes bevitelek követink[nek]. Ez uram nagy solemnis legatio leszen; az főkövetek, ha elébb nem is, prima Octobris meg fognak indulni.

Czím: Generoso Stephano Kőreössy de Várad sat.

Kívül: Reddita est a domino Ladislao Balogh, die 15. Septembris vespertina, anno 1633. Stephanus Kőreössy de Várad m. p.

Eredeti, a fejedelem kezével.

IX. [1633 nyarán.]

Illustris ac magifice domine, domine ac amice colendissime. Praemissa officiorum meorum delatione.

Cum famulum illustris magnificentiae vestrae viderem, sperabam tabellarium ex Transsylvania advenisse, sed cum secus res sese habeat, libenter ea, quae ex literis illustrissimi domini legati Straesburgh intellexi illustri dominationi vestrae communicabo. Scripsit ad me 12. die Maji ex Alba Iulia, et literas mihi misit per Valachiam significavitque, se intra paucos dies discessurum esse, et pecuniam ipsi mutuo datam (de qua cum illustrissimo domino legato Keresztessi et illustri dominatione vestra coram collocutus fui) per aulicum meum Theodorum Krollium missurum. Nova autem, quae mihi indicavit, sunt haec, quae sequuntur verbotenus ex literis eiusdem descripta.

Nova quod concernit: Henricus Matthaeus comes de Turri adhuc in vivis, et Silesiae cum summo imperio praeest; is conjunctionem cum serenissimo principe Rakoczio literis 4. die Aprilis ad me datis serio urget. Altringerus a Gustavo Horn graviter caesus, viginti quatuor tormentis, quinque hominum millibus amissis, ita ut bavarus tota ditione sua exutus sit praeter Ingolstadium, quod arcissima obsidione cinctum est. Alsatia svecorum armis occupata sponte regi Galliae tradita est, ut cum austriaca domo acrius committeretur. Walstenii res vehementer nutant, cuius miles in Moravia et Austria mirum in modum grassatur. Potentissimi domini ordines Belgii vires immensas parant.

Haec sunt, quae literis domini Straesburgh continentur. Expectamus in dies literas Venetiis, quae cum advenerint, non intermittam illustrem dominationem vestram certiore facere. Interea eidem cum prospera valetudine omnem prosperitatem precor.

Illustris dominationis vestrae
ad omnia studia ac officia paratissimus
amicus ac servitor
Cornelius Haga m. p.

Czím: Illustri ac magnifico domino Stephano Keőreőssy de Várad, serenissimi principis Transsylvaniae ad hanc excelsam portam oratori continuo, domino ac amico colendissimo.

Eredeti.

1633—1634.

Mikó Ferencz főkövetsége. *)

I. 1633. deczember 14.

Georgius Rakoczy sat.

Spectabilis et magnifice fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

Hogy kegyelmeteket mind elmenetelektől fogván is ilyen ritkán érttettük levelünkkel, nem az rólok való feledékenységgünk, vagy dolgokra való gondviseletlenségünk volt az oka, hanem hogy Tholdalaghi Mihály és több Budára küldött híveink oda lévén, kellett az vezérrel való dolgokra várakoznunk. Mely híveink beérkezvén Budára, az mint magát az vezér akkor mutatta, ahozképest több valóságot remélettünk volna minden dolgokban tőle, hogysen mint lőn végtére. Mert októberben irván nekünk Tholdalaghi uramék, a Székely Mózesék dolgából úgy végeztek volt az vezérrel, hogy az ajándokon feljül magának négy ezer tallért, az kihájának ezért adjunk, és magára vállalta volt az vezér ez meglévén, véghez viszi az portán, hogy Székely Mózeséket avagy Rhodusban, avagy az jedikulában küldjék. De ő kegyelmek semmi levelet az vezértől effelől nem extrahálván, azután hogy a pénzt megküldöttük, másképpen kezdetek beszéleni; kiért mikor Tholdalaghi Mihályék is a pénznek meg nem adását említették volna, esett olyan szó is a kihájától, hogy ha úgy nem akarják, mint akkor utoljára az vezér beszélt, hozzák vissza a pénzt, ők nem gondolnak vele. De az időhöz és állapathoz képest a mit sietésekben-e, vagy mint találtak volt ígérni, vissza nem hozhatták, hanem oda kellett adniok nekik; melyet mi nem egyébnék, hanem az ő szokott természeteknek és magok viselésének tulajdonítunk. Mindazáltal sok altercalkodások után micsoda levelet adott az vezér, kit hitivel is szóval erősített, kegyelmednek in paribus ím megküldtük.

Az végbeli dolgok felől is arra kötelezte volt magát az vezér, hogy az mint Tholdalaghi Mihályékkal elvégezték, valaminemű levelet mi arról az dologról beküldünk, ő is olyant ad

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 172—182 ll.

minekünk. Melyreképest mi arról való levelünket mind magyarul magunk keze írása és pecsétünk alatt, mind törökül ismét pecsétünk alatt török deákunk subscriptiójával, vele iratván alája nevünket, megküldöttük, kiket az vezér bevött és magánál megtartott, de más nekünk maga neve, pecséti alatt nem adott Tholdalaghi Mihályéknak; ő kegyelmek is haza való siettekben-e, vagy mint oda hagyták, és így bizony elég kicsiny papirossért vagy semmi valóságért kellett az ötezer tallér költségünknek lenni. De az idők és állapotok mivoltának kedveznünk kell, noha immár azért újabb emberünket kell ismét újabb költséggel bebocsátanunk, ha valamit kiszerezhetnénk, avagy hasonlót vehetnénk tőle, mely levelünket is in paribus megküldöttük kegyelmednek.

Az elmúlt pénteken érkezvén be követeink hozzánk, az vezérnek is egy főember szolgálja jött velek, kit olyan instructióval mondott az vezér hogy bocsát: az mi fejedelemségünknek megerősítését jelentse, és az nekünk való igaz hűségre intse az statusokat, és az portára ugyan innen bemenvén, ott a Székely Mózesék dolgát igyekezze úgy effectuálni, a mint az vezér ígírte volt. Midőn azért a tegnapi napon derekason lőtt volna audientiája tőlünk, elég szót monda magunknak is ez két dologról, és kimenvén tőlünk, hogy az uraknak s statusoknak is, az kik jelen voltak, megmondja az vezér izenetit, azt beszélte elő csak valami elmulólag: mint legyen megerősítve fejedelemségünk s micsoda hűséggel, engedelmisséggel legyenek hozzánk az statusok, és Székely Mózesék dolgának mint kelljen lenni. De az mint írók, ezeket csak általmenőleg beszélgetvén, az Zólyomi Dávid elbocsátását urgeálta, csodálatos, igen serio annyira, hogy édes-egy volna is az vezér Zólyomival, inkább nem urgeálhatná dolgát, mint ez urgeálta az statusok előtt s mind magunk előtt is. És midőn kérdetett volna, miért kelljen olyan igen fogni az Zólyomi dolgát, azt felelte: csak azért, hogy szolgálatra való ember és hatalmas császárnak igaz híve. Ha kérdetett: kicsoda kezességére bocsáttathatnék el? — azt felelte, hogy maga az vezér és egész végbeliek lesznek kezesek érötte. És így annyira instált azon, hogy ugyan in instanti de facto kívánta elbocsátását. Kire hogy válasza nem lőtt, azt mondotta, hogy egyáltalában eltökélt szándoka, végezése az hatalmas császárnak, hogy elbocsátassék Zólyomi Dávid s meg kell lenni. Melyreképest (kegyelmednek mint meghitt igaz hívünknek megírjuk) az volt mind mellettünk levő tanácsúr híveinkkel egyetemben tetszésünk és akaratunk, hogy ezt a töröket visszaigazítsuk Budára és a portára ne bocsássuk. De semmiképpen egyebet nem akarván benne, ha holnap nem is, holnapután egyáltalában megindul és bemegeyen. Az dolgokról azért semmit tovább kegyelmednek nem

írunk, mint kellessék vigyázni, mit kellessék ottbenn cselekedni, mert azt kegyelmed maga jó experientiája és prudentiája szerint jól tudja; akarók csak azt megírni, miben legyen ennek ide való jöveteli, és ez postánktól éjjel nappal kegyelmednek értésére adni, hogy értsen, tudjon mindeneket, s ahhoz igazgathassa dolgait, kívánván csak és parancsolván is azt kegyelmednek, ha a portán is valami afféle intentiót, igyekezetet értend lenni, éjjel nappal igen sietséggel minden szempillantásban értésünkre adja kegyelmed, tudhassuk mi is a szerint magunkat alkalmaztatni. Mert hogy ugyan megírjuk kegyelmednek, készebbek vagyunk életünket elfogyatni, fejedelemségünköt megválni, hogysen mint Zólyomi Dávidot országul kegyelmeiteknek veszedelmére, romlására elbocsássuk, és feleségünknek, gyermekinknek is torkokat megmæssük. Várunk az kegyelmed informatiójától.

Magunk állapotja felől ezeken kívül, istennek hála, csendes békességet írhatunk, és mind fejedelemasszony szerelmes atyánkfiaival, édes gyermekinkkel türhető egészségben voltunk mind eddig. Az pestis is isten áldásából igen szűnt és csendesedett mind Háromszéken, Csikban és Udvarhelyszékben is jó részént, Kolosváratt is annyiban, hogy csak kettőt mit, legfeljebb hármát temetnek napjában, kiből reménységünk vagyon, hogy az idő is immár meghidegedvén, az uristen kiveszi nemzetünkéből.

Római császár ő felsége követségével Melith Péter és Buttkai István uramék itt vannak, kik az elmúlt szeredán érkezvén be és tegnap lévén utolsó audientiajok, az mi dolgok a végezések szerint hátra voltak, kit kegyelmed tud, elvégeztük, és immár két-három nap alatt elbocsátván ő kegyelmeket, az innepeket isten kegyelmes engedelmeiből itt akarjuk Fejérváratt elmulatni, azután isten áldásával fogarasi házunkhoz igyekezünk, és a telet ott is akarjuk elmulatni.

Egyéb folyó híreket így írhatunk kegyelmednek: Nekünk egy nehány felől bizonyosan hozzák, mi mindazáltal úgy nem írjuk mind addig is, valameddig valóságot benne nem tapasztalunk, de az híre az, hogy lengyel király ő felsége Zmolenskát felszabadította az obsidio alól és nyolcz mélyföldnyire repellálta alóla az muszkákat. Tiz-tizenöt napra ezután haza várjuk Jármí Ferenczet, kit ennekelötte szintén oda az táborban expediáltunk volt, s azután bizonyosabbat írhatunk. Az oda fel való hírek sok változással folynak. Az elmúlt napokban nagy serény hírek futamodtak vala Valstein herczegnek progressusi, és az svédeknek debelláltatása felől, de hamar lecsendesedének; és in contrarium csak ez estve micsoda írást hoztanak legyen azon dologról, ím azt is transsumáltatván megküldöttük kegyelmednek. Ezt nekünk nemcsak egyfelől írják; de mint legyen, az idő megmutatja rövid nap. Valahogy vannak, de semmi vigasságos vagy jó állapotnak

jelei nincsenek köztök. Gávai Péter is még meg nem jöve, várjuk őtöt is naponkint elhívén, hogy bizonyosbat érthetünk tőle minden állapotokról, és minden dolgokat értésére adni kegyelmednek nem nehezteljük. Ezzel jó szerencsés járást és bódog megjövetelt kívánunk istentől kegyelmednek. Datum in civitate nostra Alba Iulia die 14. Decembris, anno domini 1633.

G. Rakoczy m. p.

A fejedelem kezével külön papíron: P. S. Székely Mózes dolgáról mi kegyelmedet Pap Márton által küldött levelünkben voltaképpen instruáltuk. Ha kézben nem adják, kegyelmed magokat ki nem híhatja úgy, az mint mi irtuk. Impetrálja azt hatalmas császártól, küldje oly messze való birodalomban, soha híret se hallhassuk, mert Budán, vagy ittkin akárhol, avagy Konstantinápolyban tartani nem jó volna sok okokra nézve, mert vagy az ittkin való budai vezérek kereskednének velek, vagy kívánnának valamit mellettek, pénzzel nem győznénk kegyelmetekkel együtt s nem adhatna ember, s mihentest nem adna, gonosz akarójává tenné ember vele az budai vezért. Ha pedig végházat kívánna, azt annál inkább nem adhatna ember, ottan az végbelieknek ha valami kedvek szerint nem lenne, mindjárt garázdálkodnának vele; innét belől is valakiknek elméjek lator, szívek ázróló, valami reménységtől viseltetvén vagy oda szöknének hozzájok, vagy innét animálnák őket, életünk nagyubb periculum alatt forgana. Nekiünk azért egy sommában csak az tetszik, ha kézben nem adják, azt vigye kegyelmetek végben, vitessenek messze. Ennek mért kell lenni, irhatnám több okait is; de megnyugodván mind hűségében, okosságában kegyelmednek, arra hagytuk.

Az fővezérnek kegyelmed megküldje az ládát, ha nem szolgálhatná is meg ezután, szolgált annyit, megérdemli, talán küld is egy jó lovat.

Az hollandus követnek száz aranyánál többel nem vagyunk adósok, arról kegyelmed contentálja; az többit szegény Keresztési Pál (ki ezen hónap 21. napján holt meg házában) maga szükségére költötte el, mi készek vagyunk az maradékkal contentáltatni. Amhát dolgáról is irtunk kegyelmednek; ha meg nem akarja adni s hasznát látna kegyelmed, közölje az kajmekámmal neki adván az poenát, csak az derekáról contentáltasson, vagy akárkinek másnak is, ha vele contentáltathat vele az 3700 tallérról és az 500 forintról, kit itt mi, ötet megbecsülvén, adtunk szolgáljának kölcsön. Az patriarkát is tanáltassa meg kegyelmed, ha miatta kárban esett Ahmet aga, bizony elbocsátjuk az embert, kit fogságban tartunk. Ha pedig kegyelmed ugyan semmit nem vehet kegyelmed rajta, hozza meg mind az

zálogot és adósleveleket, módot keresünk benne, mint vehessük meg.

Az erdélyi házhoz szolgáló csausznak az mi rendelt fizetése volt, azt kegyelmednek szükség megadni; Huszain agának is az szerént. Ha pedig nincs ordinarie rendelt fizetések, mi az kegyelmed industriájára hagytuk, mit adjon nekik. Zöldficárnak elegendő fizetése vagyon, azzal megéri, mi bizony nem többítjük, hanem az mi vagyon rendelve, igazán meg kell adni; ez esztendőben is küldtünk mi ő neki pénzt, ajándékot 200 tallér érőt, esztendő mulva még többet kérne s így mindenkor feljebb-feljebb verné; nem kell őket arra szoktatni; postájáról, atlaczáról, ha járt, contentálni kell.

Császárnak való iramó paripa ha volna istálóban, látja isten, két kézzel küldeném; tudja kegyelmed maga is, mi nem tartunk. Im mind itt az országban, Lengyelországban, valahol feltanálthatjuk érte leszünk, hogy ő hatalmasságának küldhessünk kedve szerint valót.

Híreket kegyelmednek eleget [irhatnánk], de az sok írást foglaltván be, im kegyelmednek németül az Gallo-Bellicus-t megküldtük, deákat bizony még nem kaphattunk, némely részét ennek deákul fordittatván kegyelmednek is megküldtük, kegyelmed Cornelius uramnak adhatja az németet, abból eleget érthet. Ennek kikéltése után most egy néhány felől ezeket az híreket írják bizonyoson: Ratisbonát 15. Novembris vötte volna meg Berhardus Vájmári ostrommal, azután még más várost is Straunbrig nevűt s Passaviát is Felső-Austriában, az egész parasztság is mellé állott volna, és naponként az Duna mellett igyekeznének Bécs felé nyomulni. Valstan herczeg minekutánna Grofontur Tubaldot megfogta volna, Gallast bocsátá volna Misniára, Saffkocs nevű mezei generálissát az stiriai városok occupálására. Nyavalyás Grofontur magát Crosnán, Ligniczen és Glogovián megváltván elbocsátott[a] Valstan herczeg, maga Frankofurt felé indult volt ad Oderam; de midőn Gallas erejéhez bizván harczot adott volna Misniában az Saxo-Brandenburg hadainak, nemcsak az victoriát vesztette volna el, hanem maga is Gallas foglyá esett volna; Saffkocs is Tum alá menvén, kiben az Tubald öccse volt, az emberül acceptálván, ment onnét 500 embere hijával el. Valstan herczeg ezeket megértvén visszatért, és most minden hadával Csehországban mondják lenni; Saffkocsra is reá gyülekeztvén Slésiában, kelleténél hamarébb jött volna az is Csehországban. Hirdetik azt is, hogy mind az belgák generálissa az spanior derék hadat, mind Oxister az bavarus segítségére jött spanior hadat megverték volna.

Császár ő felsége ad 19. Februarii hirdetett Magyarországnak generalis gyűlést hirdettetett (*így*), de kevés ember hiszi, hogy

megleghessen velek arra, mivel palatinus extraordinariákat akart szolgáltatni császár akaratja ellen is, ezzel akarta volna ő fel-sége azt megelőzni, avagy elbontani. Nekünk is ez úrember mit izent, kit ugyan írásban küldött, im megküldtük kegyelmednek, eleget érthet kegyelmed belőle. Az öreg urat is citáltatni akarták Ecsedért, de az is elhaladt; az bizony dolog, mihentest törvényre kel, azt elveszik; eszében kezdette ő kegyelme venni, az mint hallom, micsoda az német gratia s az mért is volt; nekem elég kárt tón és akadályt ő kegyelme s az keresztyén fejedelmeknek is, legkiváltképpen az isten tisztességének, az én szegény hazám szabadságának. Mi is az gyűlésre fel fogunk küldeni, noha nem hittak, meg akarjuk látni, mit fognak végezni. Ha tetszeni fog, jó; hanem bizony contradicálunk ellene.

Az lengyelek felől kegyelmednek semmit nem tudunk írni. Im 5 nap mulva 2 egész holnapja lesz, hogy oda vagyon Jármí Ferencz; minden órában váránk; ha megjöhet, bizonyost tud mondani, mert ő szinte az királyhoz ment. Ha mit hallunk, értünk, el nem mulatjuk értésére adni kegyelmednek.

Az jó istennek áldomásából még eddig türhető állapattal voltunk. Az pestis mindenütt szűnik. Erős zuzmarásos időnk jár ma 10 naptúl fogva. Ezután két hét mulva Fogarasban megyünk az uristen áldomásából. Adja isten, kegyelmedet is láthassuk szerencsés egészségben, amen.

Gávai Péter im most 5 órákor érkezék Bécsből. Igaz az Ratisbona megvétele, Gallas megverése, bódulás vagyon Bécsben, kétség az ország gyűlésének meglétele; kéret az cardinal, küldjük követünket fel, ki az haza szabadságának oltalmazásában viseljen jó correspondentiát az vármegyékkel, kit meg is cselekedünk.

Kegyelmed az gyermekek számára hozzon két teveször velenczét, az gazdasszonynak 2 font arany fonalat. Szegény Kapi uram is igen beteg ottkin, reménytelen élete. 30. Decembris 1633. Albae.

Czím: Spectabili et magnifico Francisco Mikó de Hidvégh, camerario, thesaurario et consiliario, ad fulgidam portam ottomannicam expedito legato nostro, et sedium siculicalium Csik, Gyirgyó et Kászon capitaneo supremo etc. fideli nobis sincere dilecto.

Eredeti.

II. 1634. január 24. *)

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Az uristen nagyságodat ez uj esztendőnek minden részeiben áldja meg sat.

*) E levelet Szalánczi mint a Mikó Ferencz vezette követség tagja írta.

Kegyelmes uram, Fejérváratt 16. Decembris méltóságos kezeivel nekem kegyelmesen irt levelét 6. Ianuarii adá meg Pap Márton uram. Hogy nagyságod méltatlan szolgáljáról kegyelmesen megemlékezett és irni méltóztatott, nagyságodnak nagy háladással igyekezem megszolgálni. Elsőben értvén az nagyságod békességes és jó egészséges állapotját, annak szüem szerint örültem, mely jó egészségben hogy az uristen nagyságodat sok esztendőig bódogul éltesse, és azokban ő szent felsége nagyságodnak jó szerencsáját kegyelmesen nevelje, birodalmát terjessze, ő szent felségétől tiszta szüüből kívánom.

Hogy én nagyságodnak ekkedig alázatos leveletem nem küldöttem, nagyságodnak alázatosan könyörgök, kegyelmesen megbocsássa, mivel az úr ő nagysága azmikor nagyságodnak irt, mindenkor hivatott ő nagysága és megjelentette ő nagysága írását. Látván hogy ő nagysága mindeneket igen szorgalmatosan és semmi fogyatkozás nélkül megirt, azonkiül nem is lévén más materiám az írásra, nagyságodat alázatos írásom olvasásával nem akartam terhelni. Az mi az emberek mesterségét illeti kegyelmes uram, noha ők nem írásból tanulják, hanem csak szokásból veszi egyik az másiktól, de mivel nekik az nevek is az, az hol valami hasznokat látják, annak elnyerésében szorgalmatosok is. Végezetre emlékeztet nagyságod kegyelmesen mind az több követuraimmal egyetemben az nagyságodnak tartozó hűségünkre, melyben nagyságod írja kegyelmesen, hogy meg is nyugutt nagyságod. Hogy nagyságod minekünk alázatos szolgáltatnak méltatlan szolgálatunkban kegyelmesen megnyugutt, nagyságodnak nagy hűséggel igyekezzük megszolgálni az mi együgyü erőtlen voltunkhoz képest. Kegyelmes uram, az mire elégségesek lehettünk volna, bizony tiszta szüüből mindenekben úgy ügyekezünk, hogy az úr ő nagysága után nagyságodnak és hazánknak mostani reánk bizott dolgaiban fogyatkozás nélkül szolgáljunk, semmihez hertelen és magunk gondolatlan nem nyultunk, hanem akármi dologról is az úr magához gyűjtven bennönket, serio consultálkodván velünk, az mit feltalálhattunk, semmit az úr megpróbálni nem praetermittált, hanem mindeneket igen szorgalmatosan sollicitálta is ő nagysága; és hogyha absoluta instructiónk leszen vala kegyelmes uram, legelsőbe is jóval igérték vala magokat, kiről az úr mindjárt tudósította is vala nagyságodat; de azután Budáról postájok érkezvén, informatio éré-e onnatőket, vagy ugyan könyörgéssel való instantia, az Gesariában való küldés csak Rhodusra jöve. Most ujobban hogy Mamhud aga érkezék, bizony nagy idegenséggel volt, egy néhány nap nem jött az urhoz, hanem az kapukot járta. Noha derekas bizonyost nem érthetett az úr, hogy mit sollicitál, de úgy vettük eszünkben, hogy némely dolgokban contra volt inkább, hogysen mint pró.

De az úr ő nagysága mihelyt értette vala jövetelit, mindjárt audientiát kére az kajmekámtól és jövetelitől az miben féltünk volna, mindazokat praeveniálá ő nagysága az kajmekámnál. 19. érkezvén be Petki Ferencz szállás szerzeni, noha bujurdumot extraháltak volt az kajmekámtól, hogy behozzák őket és szállást rendeljenek nekik, de az úr kapitihája urammal együtt én általam megtalálván az kajmekámot felőle, nem hozák be őket, hanem tegnap ugymint 23. hozák fel őket Kucsugcsokmegyéről és az váraszon kiül az Ijub-kapu eleiben az tenger szakadék mellé jutván vélek, az kapun kiül separálván az több szolgálitól, csak egynehányod magokkal ültették peremekben őket, az Urumeli Hiszarban (bőrvárnak az kit szoktak hini) oda vitték, úgy az mint azelőtt az urnak ígérték vala magokat, hogy be sem hozzák, hanem egyik várban viszik őket addig, míg gályát készítenek nekik; vagyon ez hátra ígéreteken, hogy onnat Rhodusban vigyék. Istent híván segítségül az úr, ezután immár annak sollicitálásában lészen foglalatos. Nem efficiálhatván Mamhud aga behozásokat, 21. az urhoz jött vala discursusban is indulván az urral, az úr voltaképpen megérteté véle az dolgokat, s ő is megadá magát. 22. esmét az budai vezér kapitihájával jött vala az urhoz, akkor is nem kevés discursusok levén az urral, az úr jól tartá őket, az kapitiháját megajándékozá ő nagysága s elég magok ajánlásával menének el. S mivel istennek kegyelmességéből markokban szakada az dolog, ha miben ellenkezni akartak volna is, nem praevaleálhatának; hiszem kegyelmes uram, hogy immár resistálni fognak. Mikor Budán is így fogták volna kegyelmes uram az uraim az dolgot, mint itt az úr, avagy csak rejiciálták volna is nagyságodra, ne ígérték volna mindjárt, megdondolván, hogy ittben nagyságodnak auctoritativus ürember követe vagyon, most ebben az mostani állapotjokban kissébb helyen megtéríthetjük vala az dolgot, s nekünk is kevesebb búsulásunkkal s multságunkkal; de mi igen félünk kegyelmes uram, hogy ne fogják itt is megkéránni az expensát, értvén, hogy Budán könnyen nyertek. Egyéb dolgokról kegyelmes uram, tudom, az úr nagyságodat mindenekről voltaképpen tudósítja, több írásom olvasásával nem terhelem nagyságodat. Az uristen éltesse nagyságodat sat. — Datum Constantinopoli die 24. Ianuarii, anno 1634.

Nagyságodnak alázatos szolgálja szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

Czím: Illustrissimo ac celsissimo principi ac domino domino Georgio Rakoczy sat.

Rákóczy jegyzete: 9. Februarii 1634. Fiátfalva, Pap Márton.

Eredeti.

1634—1635.

Réthy István kapitálya. *)

I. 1634. márczius—április

Az végbeli törökök panasza méltatlan, kiról más levelünkben kegyelmednek bőven irtunk. Csak igazán érthesse meg császár ő hatalmassága, soha bizony nem féltjük az dolgot; de ők mind többet-többet kívánnának, ma ha minden dolgot elvégeznénk is, holnap még újabbat kívánnának; mi csak azt kívánánk, tartanák magokat ahhoz, az mint Murtezán passa ő nagysága idejében elvégezték volt. Mikor az lugasi falut elrablották, igenis kárt tettek sok szegény embernek; bezzeg ha én kegyelmednek lehettem volna, külömben tudtam volna én megfelelni az olajbéknek. Hatalmas isten, mennyi jobbágy szökött alá Jenő, Desni, Bély, Várad, Papmező, Déva, Illye tájáról alá, hát mi is azokat ezen az uton mind felhozathatnánk, az földesurak is, kiknek jobbágyi alászöktek, ez szerint procedálhatnának; nekünk a sokat el kell szenvednünk, ők az keveset sem akarják. Memhet aga nem igazán mondja, hogy mi jobbágyinkat elvittettük volna helyekről s hajdúkat szállítottunk volna helyekben (az egy Derecskén kívül), hanem elpusztítván az falukat az kemény saczczolatással, el kellett bujdosni az szegény embernek, s hogy pusztán ne álljon az föld, úgy kellett hajdúkat reá telepítenünk. Ennek más oka is ilyen vagyon: míg hajdúk nem laktak közöslég az parasztsággal, akármi kicsiny parancsolatját ne effectuálta is a szegénység az török urának, Egren felült estve lovára, 20—25 lóval reájok ment, egy nehányat felkötözött benne, elvitte, sanczon bocsátotta el; most hogy azt nem cselekedhetik, azt bánják. Mi kegyelmednek bizsonnyal irhatjuk, magyarországi jószágunkban valahol hajdúk holdolt jobbágyok közt telepedtenek meg, azok is sanczot adnak az falu közé; de azt kívánná az ispaia, hogy szántana, vetne, kaszálna és egyéb dolgot tenne nekik az vitézlő rend, ez penig soha nem volt. Vagyon 25 esztendeje miulta az atyánk megholt, akkor is hajdúk laktanak Bölcsön, Hernád-

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 183—231 ll.

Németin, Luczon, Kismeténben (ilyen felesen nem mint most, igaz dolog), pénzt, vaját fizettek az szegénység közé s nem háborgatták őket. Ezután ha erről mentio lenne, kegyelmed így felelhet meg nekik. Halljuk, egy egri török rútul gyalázott, kiről kegyelmednek akkor is meg kellett volna tanálni az kajmekámot, s most is mindjárt megtanálja, panaszoja meg Ibrahim effendinek ő nagyságának is, olyan rossz embertől nem yehetjük fel, mi hatalmas császártól böcsületet veszünk s ő nagyságoktól. Az több szavaira is könnyű volna megfelelni Memhet agának.

Az mely pénzt kegyelmed kezénél Pap Márton hagyott, azon kegyelmed mindjárt vétessen tatár sisakokat és küldje ki Székely Jánostól. Az Pap Márton mondja, 25 aranyat, 8 tallért, 130 forint ára dutka pénzt hagyott kegyelmednél, az egy sumában 16,200 oszporát teszen, 500 oszporán vevén meg egy sisakot, vehetni rajta 32 sisakot, marad még 200 oszpora, az pán-célja vastag legyen, talám ott lehet, Juszup visszamehet Konstantinápolyban, meghozhatja. Kegyelmed személyére is gondviseléssel akarunk lenni s rövid nap derekasabban expediáljuk be emberünket.

Kegyelmednek mindenfelé füle, szeme legyen. Jenőt ám emlegessék ők, csak kegyelmed arra okot ne adjon szavával, hogy valamit vehessenek eszekben. Jenőből, tudja az igaz isten, nincsen semmi bántódások; de ők ha azt ma övékké tethnék, azután Desnit, Papmezőt végre Váradot kérnék. Nincs kegyelmednek több hazája Erdélynél, ezt s ennek szabadságát, megmaradását, jó hírét nevét életénél, böcsületénél is feljebb kell szeretni s böcsülni; okossággal, simulatióval, moderate s néha keménységgel is viselje kegyelmed magát.

Akartuk volna, ha az vásárlást Pap Márton meghozhatta volna; Zöldfikár agátúl is megérdemelhattuk volna, hogy kezes lött volna érettiünk, bizony benne sem hagytuk volna. Kegyelmed bárcsak azon igyekezzék, hogy az czapragokat miért varrnák meg, írhasssa meg, küldenénk mi pénzt; ha penig kegyelmed varrathatja is ez idő alatt, rajta bizony nem hagyjuk az emberen. Legyen azon kegyelmed, Székely János hozhasssa ki a sisakokat.

Római császár követit mikor bocsátják el, mi válaszsza, érte legyen kegyelmed, idején adhasssa értenünk. Ugyan személy szerént megyen-e ő hatalmassága az lengyelekre, vagy nem és ki leszen szerdár? Ottbenn az portán melyik vezér passa maradott, ki őrzi az széket, tudósítson nevéről, ha irnunk kellek, adhasuk meg illendőképpen titulussában is böcsületit. Juszup aga tegnap indult vala el, de visszahívatván ma igen reggel s mintegy három óráig üle beszélvén, míg elbocsátánk, lassu egészséggel vagon. Marótit ha kegyelmed bebeszélheti, assecurálja bizvást,

nem leszen bántódása. Ezután kegyelmednek bővebben írunk. Adja isten, minden jót hallhassunk. Kegyelmednek füle, szeme legyen mindenfelé, valami ártalmast, károst érthetne ellenünk valót, éjjel nappal adjá értenünk. Arról is tudósíts kegyelmed, az keresztyén oratorok benn maradtanak az portán. Hatalmas császáruink indulatja tetszik-e mindennek az nagy emberek közül, vagyon-e kedve a hadakozáshoz az vitézlő rendnek.

Kivül más kézzel: Anno domini 1634. talám márczius vagy április ad Réthy oratorem datarum *par.*

II. 1634. május 14.

Az uristen minden jót adjon Réthy uram kegyelmednek.

Juszup agát tőlünk elbocsátván, 4 nap mulva Lengyelországból érkezének szolgálk, kik ott az mit hallottanak, úgy tetszék, adjuk értésére az kajmekámnak, és az minapi Pap Mártontól küldött levelére is most ítélők illendőnek lenni hogy választ írjunk, s micsodás leveleket irtunk oda be, azoknak ím verissima parájokat küldtük nemcsak magyarul, hanem törökül is, kit magadtól be is adhatsz az kajmekámnak. Minthogy pedig az ottbenn való állapotjuk az nagy tisztviselő embereknek igen változás alá vettetett, ím mi titulus nélkül egy levelet küldtünk be azvégre, hogy ha valamint az kajmekám állapotja ez idő alatt változnék vagy változott volna, annak megíratván reá titulussát, add azt be az szerdárnak. Ha pedig helyben tanáltatik az kajmekám hivataljában, [avagy ha nem is, ugyan beadd az neki irt levelünket megkövetvén róla, mivel ő nagysága irt volt nekünk azbeli állapotjában az dologról, igen érteni akarjuk adni az dolgot] ¹⁾ ezt az titulus nélkül való levelet tartsd meg magadnál, s az kire reá vagyon titulussa, add azt be becsületesen. Ha pedig ez mostani kajmekámot szerdárára tenné is császár, [ugyancsak az neki szóló levelünket adja meg neki megkövetvén róla, hogy mi még nem tudtuk állapotját]. ²⁾ Az híreket pedig érteni azért adtuk ő nagyságának, hogy maga kívánta, emberink jöjjenek menjenek Lengyelországban s vigyáztassunk, s az mit értünk, közöljük is ő nagyságával. Bepraesentálván kegyelmed az leveleket, mint acceptálja, nem akart (*így*) kegyelmednek igen reá vigyázni s magát mindenekben oly okosan, industrie viselni, mi reánk, országunkra csak legkissebb suspiciónak nemét se vonja. Tudjuk, kegyelmed eddig eszében vehette, hatalmas császár fog-e tovább mulatni Drinápolyban az ujságnál; *)

¹⁾ ²⁾ A [—] közé foglaltakat Rákóczy oldalt javította, törülvén helyet-tek a levél szövegében.

*) Holdtölte.

maga megyen-e személy szerint az lengyelek ellen, vagy csak szerdárt bocsát; az kicsoda; az hadakozáshoz legyen-e nagyobb kedvek, vagy az békeséghez az nagy embereknek; s ha hatalmas császár színte megbékélhetnék is az lengyelekkel, másfelé való szándék nincsen-e. Ezeket kegyelmed mi úgy hiszszük, mind (industriájával) végére mehetett ezeknek, szükség is volt, mert kegyelmed mind az mi hozzánk való kötelességének, hazája szeretetinek s mind maga hivataljának úgy felelhetett meg dicséretesen s maga részére is hasznosan; nincsen kétségünk benne, hogy ezekről kegyelmed minket ez levelünk elvétele előtt is Székely János által nem fogna bőségesen informálni; tudja kegyelmed, még az törvényben is az rest igazságot el szokta gyakorta nyomni az gyors hamisság, az külső fegyverzörgésben is az erős, vigyázatlan hadat is kevés erős megtántoríthatja.

Az ország gyűlése holnapután kezdetődik, mindjárt főemberünket küldjük be s az ország is úgy lehet, attúl kegyelmednek bővebben írunk és provideálunk is kegyelmed felől. Albae Iuliae 14. Maji, anno 1634.

Kivül más kézzel: Anno 1634 Maji 14. Alba Iulia ad Stephanum Réthy per Ioannem Székely datarum paria.

A fejedelem írta.

III. 1634. május 16.

Alázatos hűséggel való méltatlan szolgálatomat offerálok nagyságodnak sat., és kívánom az uristennek szent áldásit nagyságtokra kiterjedni, és (sok gonosz akarói ellen) mind végiglen nagyságtokon megmaradni etc.

Kegyelmes uram, 28. Aprilis és 2. Maji irt két rendbeli leveleit nagyságodnak 11. praesentis reggel adá meg Székely János az posta; mit írjon nagyságod az kajmekám ő nagysága levelére, én azon nap törökül megfordítottam mind az oda fel való hírekkel együtt, és másod nap kajmekámhoz bevittük; nagyságod jó egészsége felől tudakozék, semmi kedvetlenséget nem mutata. Én szóval is declarálám az helynek messzevoltát, és akár az Radnán, akár az Ojtozon menjen be az posta, mennyi időre mehessen az hatmanhoz, mivel magam is tudom az helyeket, maga is jóvá hagyá, monda azt, im értésére adom hatalmas császárnak is ezen máj nap.

Az mi az muszkák felől való híreket illeti kegyelmes uram, mihelyt Zöldfikár megérté, azonnal igen megháborodék rajta, mostan is igen malecontentus, ő azt soha, ha mind ez világ mondaná is, el nem hiszi; azt állatja ilyen hitvány ratióval: amaz ugymond nagy hatalmas császár, akármely könnyen

vagyon háromszázezer hadra való népe, lengyel király csak egy király, soha százezeren sem ülhet fel; ha az úgy volna, csak ma is tatár hánnak jött ide levele, nem irták volna-e meg hatalmas császárnak. Nagyságodnak nyilván írom, csakhogy nincsen mit tenni, de ha lehetne egyéb benne, ágyából sem kelne fel, oly nagy búval, bánattal vagyon, két nap is mind feküdt, hevert betegen. Annak penig ratióját, elhittem, nagyságod kegyelmesen tudhatja, mire obligálta ő magát, hogy az muszka császár soha az lengyel császár akarátja s híre nélkül meg nem békéllik, lengyel királyt sem hiszi hogy székeiben nem volna Krakkóba; ha ez motusban megél Zöldfíkár, szerencsés ember leszen, ez okból mondom, hogy ha az békesség megleszen köztök. Én kegyelmes uram transferáltam magyarul igen világos értelemmel, mivel az török igen rövid értelmes szóval szokott élni; ekkeddig reá nem vehettem az agát, hogy beadjuk, Haczi Juszup agának beérkezésére akarná halasztani; én minden nap stimulálom beadására, de ha reá nem vehetem, nagyságod kegyelmesen meggondolhatja, magamtól semmi módomban nincsen az beadásban, mert talám elvesznék miatta; nekem természetemet is ezmiatt meg kellett változtatnom annyi részéből, hogy úgy kell faveálnom neki, mint egy köteles földesuramnak, hogy valamiben ne offendáltassék, ki miatt kedvetlen legyen az nagyságod és országához való szolgálásban; Temesvár felé volt öt falui, azokat itt mostan eladá pínzen. Nagyságod az mibe lehet, mindenekben mutassa kegyelmességét hozzá; helyesen is vüseli serény forgolódásával nagyságodhoz való hűségét. Úgy vagyon, hogy mostan igen haragszik, mivel az nyusztbéllest visszahozzák; jobb lőtt volna csak akkor megtudni meghozását, mikor itt lőtt volna, így csak egyszer haraghatott meg, de immár kétszer haragszik, noha hamar az is elmúlik. Elhigye nagyságod, igen kedves ember mostan mind császár, vezérek előtt; én bizony nem bánám, ha meghalna, mert igen felette tudja agálni mind az erdélyi s mind az magyarországi eleitől fogván való állapotokat. Nagyságod kegyelmes uram Huszain agának is írasson akár csak egyszer, nem hitvány ember; elhigye nagyságod, ha él, Erdélynek arra jut ügye, el nem kerüli, igen serény, vagyon is okossága.

Hogy nagyságod mostani kegyelmes információjából értem az Hernád mellett avagy körül való faluk állapotját, szinte idein felett korán vagyon, mert mostan is itt vagyon amaz hűtölen vén török Muharon passa, noha mazur, de mégis nyughatatlankodik, ha nem lehet is, ügyekezniék ártani; igen várja ide az végekből az kétszáz számú panaszló paraszt embereket, de ekkeddig el nem érkezének; elhittem, abból is megfogytokzik, mert immár annak sok ideje hogy hirdeti.

Az római császár oratora in expresse jelenté, hogy neve-

zet szerint az mely falukban nagyságod hajdúságot telepítettett, szállíttatott, azoknak neveket, az helyeknek situsát ugyan mappára iratta le; minemű akadályos lehessen az szolnokiaknak, abból akarja megmutogatni; Debreczenből is nem az szokás szerint adják meg az saczczot. Több ezféle hamis dolgokat is forgatott, az vezérnek úgy akarja beadni, csak vár az időtől, kikre ha kívántatik, vezér előtt immár az nagyságod kegyelmes informatiója szerint correspondeálni tudok. Itt nyilván azt állatják, hogy mind az derecskei és azon kül való egyenetlenség indecise maradtanak, most is abban áll, mert az nagyságod Budára küldött követei semmit ott azokról nem concludáltak. Úgy vagyon, hogy Tholdalaghi uram akkor azt mondta, hogy mindeneket complanálnak, hogy sem egyik fél, sem az másik méltán nem panaszkodhatik azfelől azután; az vezért megajándékozták, s csak úgy maradt hátra. Az vezér is immár értvén, hogy az panaszlók el akartak jöni, nem tudott mit cselekedni egyebet, noha mentegette magát azzal, hogy ő is azt tudta, addig el ne menjenek, miglen el nem végeződik azok felől való controversia; ha eljönnek az panaszra, ők lásák az végbeliek, úgy jöttek el. Úgy vagyon, mind az temesváriak, egriek innen elmentek, de plena instructióval hagyták itt Muharem passát, ez sollicitálja, csak várni kell immár Juszup agát, mi választ irt nagyságod az vezérnek ezekre, azután úgy akarja császárnak értésére adni, ki ha ugyan nem csendesedik, nem lehet abban egyéb, hogy nagyságod egy főember követét ide be ne bocsássa; ha kívántatik, abban semmi hátra nem marad, hogy én az nagyságod immár arrúl való informatiójából valamit abban hátra hagynék.

Az német legatus ma búcsuzik el császártól, ez héten innen elindul, az öcsését ma egy hete hogy postán elküldé császárhoz; Forgács Adám is holnap postán elmegyen, az anyjának halálára hivatják, nem ért el vénségbe. Az békességet confirmálta császár és az horvátországiak az mely rablást cselekedtek császár birodalmában, annak és egyéb egyen[et]lenségnek complanál[á]sára bizonyos commissariusok menjenek, de ezalatt Horvátországból az elvitt rabok mindjárt elbocsáttassanak. Itt semmi nagyságod ellen való dolgot nem tractált az ő felsége legatussa, elhiggye nagyságod bizonyosan.

Tegnap reggel érkezett ide Budáról az vezér levele kajmekámnak, az budai vezér itt való kapitihája beszélette Zöldfikárnak ez elmúlt este, hogy ide irta, kajmekám is innen nagyságodnak küldjön kaftánt, lovat és nagyságodat az mellett nagyságodat animálja, hogy innen portárul semmi bántása nem leszen nagyságodnak, mert ő neki úgy adták értésére, hogy nagyságod igen féelmes portárul valaki informatiójából, netalám az pápista

urak dolga lehet; ő mostan lovat, kaftánt küldött nagyságodnak, irt is azfelől nagyságodnak, hogy semmit nagyságod arrúl ne gondolkodjék. Az aga is ezféle dologrúl emlékezik nekem, hogy szegény fejedelem idejében is az hadak ottfenn lévén, gubernator uram ő nagysága akkor Erdélyben locumtenens lévén, azt irta volt oda fel szegény fejedelemnek, hogy Oczman szultán Hutin alatt létekor az erdélyi fejedelemséget akkori molduai Radul vajdának adta volt, melyben semmi nem volt, nem is ütközött soha senkinek csak elméjében is azféle hűtötlenység, bolondság, ő penég szinte akkor talált volt kimenni Erdélyben, csak elálmélkodott rajta, minemű zurzavar volt akkor Erdélyben ez hamis hír mia, szegény fejedelem is kicsiny lőtt héja hogy hadaival alá nem jött volt. Hütire, lelkire vevé az aga is, hogy ő nagyságodnak s mind az országnak, meddig kötelessége mutatja, igaz szolgálja; de nagyságod semmi idegen gondolattal ne legyen, mert illetlen dolog. Ezeket ez elmúlt éjjel csak ketten tovább tractáltuk egy óránál. Ma jó reggel divánba mentünk császár udvarába, keresém igen Muharen passát, hogy szembe lehessen vele, de nem találám ott, volna beszélgetésem vele. Az kajmekám az budai vezér kapikihájának azt mondta: mostan, mint értem, Juszup aga jövő útjában vagy, mi válasszal jön, meglátom; azután ha itílem illendőnek, az idő megmutatja. Kegyelmes uram, csak az végek körül ne építenének palánkokat az hajdúság; az jenei kapitányságot is nagyságod megváltoztatná, mint Petneházy Istvánt hogy amoveálta volt tisztitól szegény fejedelem, mert ő is akkori időben sok szokatlan dolgokat cselekedett az császár földén, minden dolog helyes volna, ezt állatják vezér előtt egyszer-másszor. Ezek felől nagyságod bölcs itéleti, mint gondolkodik. Ezt is forgatják: mikor itt Drinápolyban az fejedelemséget császár szegény fejedelemnek adta volt, akkori athnaménak egyik articulussa az, hogy meddig Zsigmond fejedelem hatalmas császár hűsége mellől el nem állott, az minemű helyek akkor Erdélyhez bíráttak, szegény fejedelem is azzal contentus legyen, lippai, gyulai, szolnoki, jenei szancsákságbeli határokhoz ne nyóljon. Azmint nagyságod engemet informál, hogy szegény fejedelem ideiben való határozás kül Murteáz passával való végezésen kül semmiben az végbeliek meg nem bántották, bátor szegény fejedelem végezett lőtt legyen is, de ha valami része concernálja az megírt szancsákságokat, ahoz nincsen semmi közü erdélyi fejedelemnek, azt mondják, mert nem azt contineálja szegény fejedelemnek adott athnamé; úgy írhatom nagyságodnak, az mint azfelől az szó vagy, nagyságod nekem kegyelmesen megbocsásson.

Az keresztyén oratorok közül több itt nincsen, hanem az római császár ő felsége residence, az is az főlegatus innen meg-

indulván, visszamegyen portára. Az francziai orator elment csak harmad magával; császár azt parancsolja, többé az ide ne jöjjön, mást küldjenek; mint értem, ugyancsak futva szaladott.

Császár indulását senki nem tudja, igen titkos dolog; én mindazáltal kegyelmes uram ex rerum circumstantiis látva hiszem etc.

Székely Mózesnek is elfogták volt kicsiny praebendáját; császár eljövele után ide küldte vala egy rossz szolgáját vezérhez felőle.

Kegyelmes uram, eljöveleltemkor vöttem két tegeznek való veres és szederjes bársonyt, kiket sohul nem találtathattam, mindjárt megszábattam, talám ekkedig közel megvarrották. Az czapragoknak való bársonyt bizony kegyelmes uram meg nem vehettem, mert soha hitelbe, sem az zsidó kezességén el nem vehetém, magamnak pénzem nem lőn, mert megveszem vala. Skófium aranyat, ezüstöt is itt egy helyen találtam csak, de szerényő drága, négy tallér alól nem adják papirossát, mert ide is portárul hozzák nyereségre. Az sisakokat elkészítették vala, mikor eljöttem, az zsidót, beteges állapattal lévén, honn kellene hagynom, írtam neki, hogy alá jöjjön, kezességen ha ide adják, hozza alá őket, máig el nem jöve. Az mi kevés pénz én nálam vagyon, kit Pap Márton uram nálam hagyott, dutka 131 forint, annak kegyelmes uram harminczegy forintja nem jó, egyet is azokban sem itt, sem az portán el nem vesznek, mert azok mind elegyesek rézzel, lengyel Zsigmond király apró dutkái, Bocskay István és Báthory Gábor dutkái félek, ezeket vissza kell küldenem. Az aranyak 25, azoknak is semmire kellő ketteje; nyolcz tallér; vagyon azokon kül nálam kegyelmes uram jóféle pénz: auri 23, talleri 8, dutka fl. 100, mely dutkák teszen itt nyolczezer oszporát, nyolczvan oroszlanos tallért, én ezeket a sisakokért küldöm fel. Szinte az portán is egy helyen annyi skófium aranyat, ezüstöt nem találhi, jól tudom, mert eljövéseimkor is csak egy zsidó csináltatja vala; de ezen két nap írok oda, ha honn érik az zsidó Józsefet, készíttessen mentül hamarébb lehet; ha penég alá jön, mindjárt magát visszaküldöm az sisakokért. Kegyelmes uram, nagyságod ha vásárlani való pénzt küld ide ortos dutkákat, arany és tallért küldjön, az gréczi tallér 115 teszen itt.

Kegyelmes uram, locumtenens az portán Kinán passa harmadik vezér, igen jeles ember, affabilis, nem komor, kedvetlen. Az aga könyörög nagyságodnak 17 sing kétszer ványolt két brassai posztó felől köpenyegeknek, bátor fizetésébe deputáltasék. Murteza passánuak, kajmekámnak, Ibrahim effendinek és ez uj muftinak ne neheztelje nagyságod egy-egy török kocscikot posztóval beburítani az ő módjok szerint; az mufti kocscijának lenne fekete színű zöld valami szépféle posztó az borítékja; ezek-

tül várhatunk kegyelmes uram isten után ez itt forgó állapotokban minden jót. His eandem sat. Datae Hadrianopoli 16. Maji hora 12, anni 1634.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor humilis
Stephanus Réthy m. p.

P. S. Kegyelmes uram, alázasosan könyörgök nagyságodnak, az két vég potyolatoknak és az türkesekért adott tizezer-négyszáz oszporámot kegyelmesen méltóztassék megküldeni, száz-négy oroszlanos tallért teszen. Az hátra maradt türkesek ár-ért kezes az zsidó József, igen kéri rajta. Az türkeseknek az többi is kész nro 61.

Czím: Illustrissimo principi domino domino Georgio Rakoczy sat.

Rákóczy kezével: 26. Maji A. I. 1634., Székely János posta estve 8 órakor hozta.

IV. 1634. június 28.

Az uristen ő felsége minden idvösséges jókkal áldja meg kegyelmedet.

11. die huius mensis irt kegyelmed levelét 22. die küldte vala meg az havaseli vajda, kire kegyelmednek Zaláncki uram által bőségesen izentünk; 18. die huius mensis irt levelét viszont kegyelmednek ma jó reggel vöttük el, az ott való állapotnak változását is értjük, kin egy olyan hatalmas császárnak nem kellett volna úgy moveáltatni. Mert hogy az lengyel hetmannak kémjei jártak s voltak császár táborában, az mindenkor szokott úgy lenni, még az keresztyén királyok és fejedelmek hadakozásiban is. Emlékezem is reá, egyszer szegény urunkkal oda fel jártában úgy fogák meg egy kémjét táborában Bosnyák Tamásnak, s szegény még megajándékozá s úgy bocsátá el, maga megizenvén, hogy megyen s elegendő erővel, készülettel vagyon el-
lenek. Bizony mikor mi császárnak löttünk volna, úgy cselekedtünk volna, kivel magnanimitásságát mutatta volna meg ő hatalmassága, mert mi azt kétség nélkül elhittük, ha egy nap tizet megölnék is benne, de ugyan leszen az lengyeleknek kémjek a császár táborában. Indulása is ő hatalmasságának szabad akaratjában vagyon, kegyelmed csak arra vigyázzon, hogy ha ugyan megindul ő hatalmassága, idején adhassa kegyelmed értésünkre, azt is, ha ugyan Oroszcsiknál fog-e által költözni, kivel mi nem irhatjuk az országnak bántódást és gondolkodást nem szerez ő hatalmassága, melyet kegyelmednek minden uton el kellene fordítani s bontani. Az bizony dolog, meunél távoliban költözik az tengertől által az Dunán császár, az szaporoski kozákságnak

annál nagyobb módja leszen az tenger melléki városok, tartományok háborgatására. Úgy hiszem, eddig kegyelmed mind indulását, költözését ő hatalmasságának bizonyosan megérthette, és míg ez levelünk kegyelmed kezébe jut is, tudósít róla. Ha ugyan meg nem kezdene változni az hídcsinálás, Szalánczi urammal együtt arra kellene kegyelmeteknek gondot viselni, securitást mutatna császárr.

Az temesvári passa emberének ott való beszélése mind hazugság; követem nála Fiát Zsigmond volt, kitől kegyelmed mindeneket megérthet; mi látogatni küldtük volt, izenvén az mellett neki, hogy az mely faluk soha nem holdoltanak, ne hagyja háborgatni, tartsa jól az szomszédságot, többet kit kegyelmed megérthet Fiát Zsigmondtól. Igaz dolog, becsülettel fogadta, házat öltöztetett fel neki, becsületesen vitette fel is, de midőn, kérlette volna tőle: mit hozott; megizente: én semmit sem, mert ő nagysága is az én kegyelmes uramot mikor látogattatta, csak egy keszkenőt sem küldött; az én uramnak is becsületinél drágább előtte semmi nem lévén, nem küldött; de ha ő nagysága az előtti temesvári passáknak magok viselése szerint az erdélyi fejedelemnek is úgy adja meg becsületit, nincs kétségem, az én kegyelmes uram megfelel az ő nagysága reménységének; Murat passa mihentest temesvári passa lött, mindjárt emberét ajándékkal küldte látogatására, az én kegyelmes uram is megküldte hozzá emberét, megmutatta fejedelmi állapotját s hozzá való jó akaratját, noha az én uramnak mindene elég vagyon, de az maga becsületit, az előtte való fejedelmeknek jó rendelését nem akarja elveszteni. Ezeket értvén az passa, szemben sem lött vele, hanem csak kezében küldte az levelet, s szállására késértette s úgy bocsátotta el. Ebből kegyelmed eszében veheti, így tractálhatott-e valamit az passával, igazak-e az temesvári török szavai. Mi bizony egyebet hozzá nem küldöttünk s Temesvárnak kérését csak meg sem gondoltuk, nem is kérjük, csak ők hagynának békét az mienknek. Német császárhoz ha folyamodnánk, nem volna csoda az ő állhatatlan magok viseléseért, kapdosásokért és minden igaz út kívül való sok szántalan rágalmazásokért, illetlen vádlásokért és cselekedetekért. De mi bizony oda nem ragaszkodunk soha is hatalmas császár kárával, valamig hatalmas császár minket megtart fejedelemségünkben, országunkat szabadságában, azt kegyelmed akárhol is hítivel is erősítheti. Az jeneiekre való panaszok s vádlások hamis mindenekben, mert azok miatt bizony békével nyughatnának, hanem római császár birodalmából járnak ki, és azok cselekeszik az tolvajlást; az jobbágyokat miért hozzák fel, az két dologról kegyelmed Szalánczi uramtól elégséges informatiót vehet. Költséget is küldtünk

Zalánczi uramtól. Adja isten, hallhassunk minden jót kegyelmed felől. Datum Albae Iuliae 28. die Iunii, anno 1634.

Hogy elihessék oda be, honnét csatáznak hatalmas császár birodalmára, kéresse el az kajmekám az temesvári passától az kállai kapitány levelét, kit mi oda küldtünk s megláthatják abból.

Kiül más kézzel: 28. Iunii 1634., Alba ad Stephanum Réthy domino Stephano Szalánczi datarum *par.*

Alább: 19. Septembris in castris mihi assignatum.

V. 1634. augusztus 14.

Illustrissime princeps sat. Servitiorum meorum sat. Az uristen nagyságodat áldja meg sat.

Kegyelmes uram, az nagyságod kegyelmes parancsolatját és Szalánczi uram által való informatióit (drinápolyi táborból megérkezvén Konstantinápolyban az erdélyi háznál találván Székely Jánost 5. Augusti) vöttem. Az nagyságod parancsolatja szerint az agákkal együtt kajmekámhoz mentünk, az nagyságod méltóságos nevével salutáltuk és az neki való dolgokat törökül fordítván in scriptis kezébe adtuk, kit jó neven vevén sok szóval tudakozék nagyságod jó egészsége felől s micsoda mulatsági lehetnek mostan nagyságodnak, s hul volt akkor nagyságod, mikor az levelet irták. Ezek után emlékezek az molduai vajdának való parancsolás írás felől, kit maga is igen javalla; sőt azt mondá, ennekelőtte is így kellett volna lenni az dolognak hamarébb való végbemeneteliért; az vajda kapikiháját mindjára behivatá s megparancsolá, hogy reggel az mely lovasok elmenendők, im mindjára az vajdának iratok, igen sietséggel vigyék meg neki, sőt magad is megird, mikor az erdélyi fejedelemnek embere érkezik hozzá, meg ne késedelmeztesse, elegendő késérőket adasson mind jövet, menet. Az cancellariussának is ugyan előttünk megparancsolá, hogy mindjára megírja, szóval penig nekem igen meghagyá, nagyságodnak irjam meg, nagyságod végső derekas választ vegyen az hetmantúl, ne haladoztassa tovább-tovább, hatalmas császárt nehezen vihették arra, hogy ennyire haladjon ez dolog.

Szalánczi István uram informatiójából értém kegyelmes uram, az ötszáz, avagy ha ezer szem gyöngy megvétele lehetne is, mit parancsoljon nagyságod kegyelmesen. Nyilván irhatom nagyságodnak, itt mostan az gyöngy oly drága, kinél én soha sem nem láttam, sem nem is hallottam drágábbat; egy zsidónál sok kereséssel találtam, öt százat kiválogattam benne, árut is szakasztottam vele, 126 hasonló ez includált pecsét alatt való gyöngygyel, két

száza valamivel apróbbak, az többi ugyan jóval azoknál is kisebbek, némely része viült, nem újak is. Az 126 szem gyöngyöt külön-külön öt-öt tallér alól nem adá, öszvességgel kegyelmes uram alkudtam meg vele másfélszáz oszporán; egyért, az nagyságod kegyelmes tetszése, Székely János megmondhatja, négy tallért adnak vala ez beküldött egy szem gyöngyért; ha ezer leszen vala, bizony mindjárt oda adom vala négy ezer tallérba, valamire jutott volna ügyem. Kegyelmes uram, mostan itt az vágni való marha nem drága, vehető négy-öt oszporán az tehénhus; igaz, eléggé keresteték árost, de nem találkozik, ha ezután talállok, azon leszek tehetségem szerént. Az keneső felől való küs jegyzést kegyelmes uram nekem az aga adá csak her-telen, üzenő, hogy includáljam levelemben, nagyságod tudja az dolgot, mert irt volt nagyságodnak felőle annakelőtte is; én soha semmi emlékezetet felőle nem érttettem annakelőtte, mostan megtalálám magát is felőle, az kik azt irták neki, hivassa elő őket alkodjunk meg az áron úgy, hogy levelet is adjanak, hogy ha behozzák, elveszik; megnaposítók az dolgot, de senki elé nem jöve közülök, mostan kegyelmes uram ennek is ebbe kelle maradni.

Az Amhet agánál való ötszáz forint garas pénz adósságot az mi illeti kegyelmes uram, mely tesz kétszázhetvennyolcz tallért, az mint az obligatoria contineálja: Székely Jánost egynehány napok alatt azért kellett itt mulattatnom, hogy házához jöjjön Drinápolyból Amhet aga, kivel immár szembe jutván ma felette sokat veszekedtünk s csak abba marada, mivel nagyságodtól kegyelmes uram nem vagyok informatus, hanem csak az 80 tallér felől, kiért az lovat adta nagyságodnak az Haczi Juszuf aga, én az héjával kértem az adósságot 198 tallért, de ő arrúl azt mondja, száz tallért neki az vezérnek kell adni, mert tüle mindennap kéri, oda is vagyon rendelve az úr Mikó uram itt benn létekor; az ötven tallérát ismét Zöldfikárnak kell adni, mert neki ebből kell őket contentálni; az negyvennyolcz tallért kész megadni. En kegyelmes uram nagyságod kegyelmes parancsolatja nélkül nem exigálom, azt magam is nyilván tudom, hogy azok az adósságok nyilván való; azt is tudom, hogy sokszor solicitálták Zöldfikár agát az fővezér házánál való gondvüselők, az kiknek beadtuk vala ez elmúlt ősszel az 12 száz tallért.

Kegyelmes uram, küldtem 33 papiros schofium aranyat, hét papiros fejr schofiumot, papirossát vöttem 280 oszporán, kik közül ha valamelyik jó nem lenne, vissza kell hozni, mást kell adni, úgy alkuttam, öt hétre kezest kellett állatnom az árért. Nyusztláb bállést tizenháromezer oszporán igen szépet alkuttam, egy czimer nyusztot is azon embernél igen szépet választottam, pecsét alatt vagyon, öt hétig azt is el nem adja, ötszáz reál tal-léron kértem, de hétszáz tallér alól nem adá, az bállés szép

valóba; hütire, lelkére monda, hogy 800 tallérában áll magának is az nyusztlábbal együtt. Azzal is így alkudtam kegyelmes uram, adjak itt kezeset s egy néhány tallért, megpecsétli, az béléseket maga szépen illendőképpen uthoz készíti, ha nagyságodnak nem tetszenék, hozzák vissza kár nélkül, jó gondviselés alatt s visszaveszi az ő marháját. Selymet is vizsáltat sárgát küldtem 5 nitrát, testszint egy nitrát, az vizsált selymet 350 oszporán vöttem, az másikat asperis 300. Az több hátra maradt vásárt kegyelmes uram, ugymint az 20 sing páris posztó és az 50 nitra selyem, mivel kezességen ide nem adák, ebben kelle hagynom.

Az hollandus orator kegyelmes uram általam salutáltatja nagyságodat mint jó akaró urát, és religiójában is ugymint kegyes patronussát; precario kéri nagyságodat, hogy az mely Isacus neű görög papi rend nagyságod birodalmában fogva volt, s úgy tudja, hogy mostan is fogva vagy, nagyságod az istennek igaz ecclesiájához való szeretetiért s keresztyén fejedelmi jó hírének nevének öregbedéseért el ne bocsáttassa, akármit írjen is nagyságodnak, mert ha szinte írnie is valamit, de annak sohol semmije nincsen; oly hütötlen ember penég, kinek mássa alig lehet, mert ha elszabadul, az egész török birodalombeli görög ecclesiákat elfordítja oly practicus ember. Rövid nap irnak nagyságodnak mind az patriarchával együtt, az nagyságod abbéli kegyelmes jó akaratjának megmutatása sem leszen héjában, mivel szegény igen sok fizetésben volt ekkedig; mint értem kegyelmes uram, azon vannak, hogy mindkét szemét kitolják s úgy bocsássák el, az kajmekámot akarják sollicitálni felőle, mint maga mondja az hollandus.

Semmi uj hirt irni nagyságodnak nem tudok, mert az sok hamis hírek közül nem tud ember bizonyost választani. Császáruk ő hatalmassága ez két nap által megyen tengeren Iszmitbe, egy mulató helyet csináltak ott ez elmúlt esztendőbe, egy ideig ott leszen, harmad vagy negyed nap járó föld Konstantinápolyhoz, mint mondják onnan fog menni Bruszszába. Az budai vezér 10. Augusti éjjel ment el Konstantinápolyból, Nándorfejérváratt leszen egy holnap mulatása, ha meg nem változik.

Kegyelmes uram, tegnap mentünk vala Zöldfikárral az kajmekámhoz, szembe voltunk vele; jövő utunkban (hogy onnan kijövének) monda nekem Zöldfikár, immár holnap és azután teljes tehetséggel azon leszek, hogy Székely Mózeset innen elküldetem s azonnal értésére adjuk az fejedelemnek ő nagyságának; itilem, az vezér jelentette ezt neki. His eandem quam diutissime feliciter valere desidero. Datae Constantinopoli 14. Augusti, anni 1634.

Eiusdem vestrae celsitudinis

servitor humilis
Stephanus Réthy m. p.

Czím : Illustrissimo principi domino domino Georgio Rakoczy sat.

A fejedelem kezével : 25. Aug. in castris Szászsebes positis 1634.

Eredeti.

VI. 1634. augusztus 25.

Georgius Rakoczy etc.

Egregie fidelis dilecte. Salutem et gratiam nostram.

Hűséged 14. praesentis Konstantinápolyból irt levelét ma reggel hat óraker tájban adá meg Székely János itt az Szászsebesnél levő táborunkban s írását értjük. Az moldovai vajdának való commissiót azért az nagyságos kajmekám vezértől emberinknek az hetmanhoz való késértetése felől az mi illeti, jobb lőtt volna, hogy hűséged azt sollicitálta s mi kezünkhöz küldötte volna, magunk küldöttük volna meg az vajdának, hogy ha akarta volna is akármi tekintetből, annál inkább ne vonhatta volna meg magát emberink késértetésétől. Mégis azért megtudakozván hűséged szorgalmatosan, ha meg nem küldötték az vajdának azt a commissiót, és ha hirtelenében meg nem békélhetnek s kívánják továbbra is ez dologban való fáradozásunkat, hogy ezen jó végre emberinket arra jártassuk, igyekezze hűséged a commissiót extrahálni s küldje nekünk, hadd magunk adathassuk kezében az vajdának. De ez ha kellek is, ha nem is, erről hűséged semmi jó alkalmatossággal meg ne szűnjék az nagyságos kajmekám vezért sollicitálni. Tavaly mikor az nagyságos vezér Mehemet passa, akkor ozi beglerbég, az lengyelek ellen hadban vala, Barsai Ákos szolgánkot küldöttük volt a vezérhez táborában bizonyos dolgokkal, és Moldovában holmi latrok reájok találván felverték, megfosztották, vagdalták őket, némelyik meg is holt közülök, akkor azok az latrok az lengyel hetmanhoz tartottak s bejártak alattomban Moldovában s az vezér táborában is s hírrel tartották az hetmant, az mint azután tudakoztunk felőlök, a midőre Ákos a sebből meggyógyulván az vezérnek is megtérése után haza verekedheték. Most pedig, úgy halljuk bizonyosan, hogy azon latrok az vajdának volnának Moldovában szolgálai. Azért hűséged ebből nevünkkel illendő módon megtalálván az kajmekám vezért, legyen azon, extraháljon seria commissiót az vajdára, mivel akkor is az mi szolgánk, Ákos hatalmas császár szolgálatjában járt, mert holmi állapotokról, hírekről tudósítottuk az vezért általa, mint maga is Mehemet vezér passa megmondhatja. Azért az vajda felkerestetvén szolgálai között azokat az latrokat, elégíttesse meg Ákost káráról és fájdalomról, mind pedig maga mellett lévő akkori kárvallott,

sebet szenvedett szolgálait, ne muljék hatalmas császár szolgálatja mellett szenvedések hejában.

Az gyöngyöt meghozá Székely János s látjuk, de a micsoda áron tartják, igen drága. Ha azért az 126 ide adják három-három talléron s meghisznek az árán, vegyétek meg s hozza ki Pap Márton; de ha úgy nem adják, avagy meg nem hisznek rajta, hagyjatok békét neki. Az szkófiomot mind ezüstöt, aranyat visszaküldtük, mert rútak, temérdekek s némelyik réz is fog lenni az ezüstiben kiváltképpen. Az selymek is azonképpen régi avult meghányt marhák. Az nyusztláb bélésekről tanuságot adtunk Pap Mártonnak, ahoz alkalmaztathatja hűségtek magát; czimer nyuszt nekünk onnét nem kell, mert azt eleget találhatunk másutt is könnyebb áron. Az páris posztó s más jobb selyem vétel felől is tanusága vagyon Pap Mártonnak s egyéb holmi vásárlásokat is biztunk reá, s az szerint cselekedjék hűségtek. Az vágó marhának ottbenn való olcsóságát értjük, de most nekünk nincs afféle marhánk, az ki volt, eladtuk. Az kéneső árából váltig megteréfálódtunk volna, ha az hűséged írására mindjárt be találtuk volna küldeni; ez ilyenben cautusabbnak és circumspectusabbnak kellene hűségednek lenni, kiről és holmi egyéb dolgokról szóval is izentünk Pap Mártontól.

Amhet agának az adósságról való maga mentése merő hazugság, mert Mikó uram mind fővezért, Zöldfikár agát s az vezér házainak gondviselőit, mindeneket contentált illendőképpen ottbenn létekor, az mint maga testál róla, s nincsen egyéb semmi hátra, kit abból az ő adósságából kellene defalcálni, hanem az Juszuf agától vött ló ára, 80 tallér. Azért a százkilenczvennyolcz tallért = talleros 198 éppen sollicitálja hűséged Amhet agától, ne fizesse ő az mi adósságunkat, kit mi nem mondunk, megtalál minket, ha kinek mivel tartozunk; de az kiket most nevezett, megadta azoknak Mikó uram mind az mi kellett. S megbocsáss uram, de sok kárban vagyunk immár miatta, hogy efféle dologból némelyben nem azt cselekeszi hűséged, a mit mi parancsolunk, hanem a mit ott mások eleiben adnak. Azért effélére oly szorgalmatossággal vigyázzon hűséged, meglássa, kinek hiszen, és ne járjon a más ember szava után, hanem a mit parancsolunk, azt cselekedje, s megmondja Amhet agának, ide-tova ne mutogasson, adja meg egészen az 198 tallért, mert bizony görögöt tartatunk ittkin meg érette.

Az hollandus köszöntését jó néven és becsülettel vöttük, irtunk mi is most Pap Mártontól köszöntő levelet neki. Az ittbenn való fogoly pap dolgát a mi nézi, miolta az patriarcha hozzánk kiküldötte, azolta nekünk nem kevés költségünk volt reája, mert mi tarttattuk kosztunkon, borunkon s megitílheti akárki, miben telhetett; ő érettek immár törekedő emberek is voltak előttünk s mindazok

és magok is ugyan sokat ígérnek, ha elbocsátanók úgy, hogy bár el is ne bocsássuk, valameddig le nem teszik az mit ígérnek. De mi eddig minden ígéretek kisebbnek tartottuk a patriarcha jó akaratjánál, mivel maga is jó ígretet tött vala nekünk a patriarcha elszabadulástól ha megoltalmaztatnók ezeket; mégis azért ha nem késik az patriarcha ígretinek megfelelni, az ő jó akaratját becsüljük nagyobbra ezeknek sok ígreteknél.

Az ott való mi híreket értjük, melyeknek kimenetelit mind az idő mutatja meg. Az Székely Mózesék elvitetéseken igen szorgalmatoskodjék hűséged, Pap Márton is kiváltképpen azért küldöttük most be. Azért igen sollicitálja hűségtek mind az kajmekám vezért és Ibrahim effendit is, ő nagyságok törekedjenek valósággal hatalmas császáruk elött, ne halassza immár tovább, hanem kegyelmes jó ígreti szerint vitesse el őket, azon legyetek minden tehetségekkel.

Az ide ki való híreket megértheti hűséged Pap Mártontól. Mi hatalmas császár parancsolatjára kiszállottunk, táborban vagyunk. Az szerdár követével tegnap voltunk szemben, holnap elfogjuk bocsátani. Mikó uram is Cseffi Lászlóval oda vagy on az szerdárhoz s az mint az állapotok forognak, úgy reméljük, az békesség végben kezd hatalmas császár és az lengyelek között menni. Hűséged mindenekben szorgalmatos vigyázásban lévén, minket mégis gyakorta tudósítson. Secus non facturus. Cui in reliquo gratiosi manemus. Datum in castris nostris ad Szászsebes positus die 25. Augusti, anno 1634.

Más kézzel: 1634. 26. (így) Augusti ex castris ad Szászsebes positus, ad Stephanum Réthi oratorem post Martinum Pap Petro Kovács datarum par.

VII. 1634. augusztus 26.

Illustrissime princeps sat. Fidelium servitiorum meorum sat. Kévánok az uristentől nagyságodnak minden sok jókat bódog szerencsés hosszú életet etc.

Kegyelmes uram, az brassai szolga 14. die praesentis érkezék, kinek jövő útjában akadályá lett volt: egy fő törökkel szemben találkozáván visszavitte Murtaza passához, az levelet vezér tüle elvétette, és azok közül az nagyságod nekem küldött kegyelmes parancsolatját felszakasztatta; micsoda deákja lehetett, elég nagy stupiditas tüle, az ura levelét, mely magyar stylus-sal való, ki nem esmérven az többi közül, az posta nekem ide hozta, kit Zöldfikárral megfordítottam törökül, s ismét vissza-küldtem neki igen követvén írásomban, mibe lehetett az fogyatkozás, s az posta is miért nem lehetett ő nagyságával szembe

Nekem nagy emberséggel irt vala törökül, az postának az levél felszakasztásért bántása tülem ne legyen, mert nem teljességgel magában szabadságában volt. Az kajmekám levelét kegyelmes uram az pariábúl azon nap, melyen ide érkezék az posta, törökül megfordittatám és másodnap reggel beadám nagyságod méltóságos nevével salutálván, kit jó neven s jó kedvvel, böcsülettel láta, tudakozék is az nagyságod egészsége felől. Az Huszain aga levelét is megfordittattam és maga főember szolgája által megküldtem neki, tengeren által még mostan is oda vagy on császárral. Hogy penég az postának ennyit kellett itt mulatni 15 napokat, az császárnak honn nem léte [az oka]; ez elmúlt héten egynehány magával az várost perlustrálni jött volt által az tengeren csak szolgarend öltözetiben. Az nagyságod levelére való választételt az kajmekám császárnak beküldte, kit az császár approbált, de harmadnap hozták ki onnan is. Kajmekámnak dispositiója kegyelmes uram az volt, hogy maga főkapucsiájátúl küldje meg császár levelét az temesvári passának nagyságod főemberivel együtt. Annak kegyelmes uram igen nehezen obstáltam, gondolván, minemű expensa menne arra; az mi nagyobb, talám illetlen dolog volna kapucsiának Erdély határdolgát rectificálni. Errül eltérítvén az kajmekámot, azután másod avagy harmadnap ezen dolog felől tractált Ibrahim effendivel s concludáltak, hogy Haczí Juszuf agát küldjék ki. Én azt akarom vala inkább kegyelmes uram, bátor ötet se küldik vala, de nem lehet egyéb az dologban semmi okon, mivel az nagyságod kajmekámnak küldött levele sem collimál arra, hogy senkit oda küldjenek. Ez immár reggel megindul, az postának meghagytam, az Dunán mihelyt által mennek, az agát hagyja el és postán igen sietséggel menjen nagyságodhoz. Azon igen instáltunk ezen alkolmatossággal, hogy megváltozzék ugyan mostan az temesvári passaság, ki felől igen jó reménységben vagyunk mostan is, itt való házánál is voltunk Bikir passának, az kihájával is eleget beszélettünk ez dolog felől, meg is irta az urának az hadba. Nyilván vagy ő, avagy az Abassa passa öcsce Ipser aga leszen helyette, mert én megmondtam az kajmekámnak, hogy nagyságod, sem penég országa azzal békeségben nem lehet, az mint magát vüseli.

Egyéb mostani új hirt nagyságodnak irni nem tudok. 22. die praesentis estve későn Abassa passát az császár megfojtatá, mindennemű jóvait elhordatá (kiért az szent istennek az ő neve legyen áldott) etc., az teste egy éjjel kün hevert, reggel nagy solennitással az itt való mód szerint eltemeték Murat passa (ki budai vezér is volt) temetése mellé, mind kajmekám, Kinán passa, az mufti, Ibrahim effendi ott valának az temetésen. Tengeren túl való hadak felől semmi hirt bizonyost nem hallunk.

Irhatom nagyságodnak ezt is, az szegény fejedelemhez jött

vala Fogarashban létében egy francia uri renden való ember (kinek immár, mint reá emlékezem, vagyon hat esztendeje, talám több is), ki proscriptus volt hazájából, azzal együtt jött volt be ide portára egy Jacobus nevű főember is svécziái királytúl, azokkal együtt Mikes uram is jött volt be ide velek, Haczi Juszuf aga is szinte akkor velek együtt jött volt Erdélyből, mostan érkezett ide Muszkaországból, Galatában az hollandusnál vagyon szálláson, kétszer is hivatott által, hogy velem beszéljen, én nem mentem. Ez elmúlt héten egy néhány magával jöve hozzám, azonnal az házakat kezdé nézelni s kére azon, vagy husz napig adnék szállást neki, meddig itt való dolgát elvégezhetné, mert ő neki innen Erdélyben is ki kelletik menni, mivel az ő mostani járása nagyságodat is concernálja. Mivel jó választ neki nem adhaték, szernyen haraguék, nagy zelussal mene ki az ajtón; én igen szép emberséges választ tők neki: mivel nagyságodnak főkövetét várom, ki immár utban lehet, annak egyebütt való szállása ezen kívül nincsen. Igen derekas dologban fárad, nyilván irhatom nagyságodnak; mind az két agát hivatta által az hollandushoz, de csak Juszuf aga ment vala által, vele beszélett eleget; nagy részét vötte eszébe az aga, mibe fárad, nagyságodhoz kiérkezvén megbeszéli nagyságodnak; mint értem, az hollandus oratornak is igen vagyon inclinatioja arra, az mibe az fárad. Mivel az nímet agens csak közel vagyon hozzám szálláson, híre lött benne, hogy szállást nem adtam az svétnek, egy szolgáját küldé hozzám, s azt üzené: csak maga részéről is felette jó neven veszi, hogy be nem fogadtam, ő igen jól tudja, mibe jár, meg is írja császár ő felségének, hogy szállást nem adott neki az erdélyi fejedelem ő nagysága oratora. Csak mostanság jöve alá kegyelmes uram császár ő felségének Bécsből egy postája, kit szinte most akar expedálni az residens; ha itt szállást adtam volna neki, ezen posta hírét megvitte volna oda fel. Az muszkáknak ujabban ismét követei tegnap érkezének, egyik úremler, másik az császár secretarius, martiusban mondják hogy kijöttek országokból.

Az Maróthy György dolga kegyelmes uram ebben vagyon: immár az nagyságod kegyelmességéhez ragaszkodott, ennek utánna az nagyságodnak való hű, igaz, jámbor szolgálatjában akarja életét is elfogyatni; kezét beadván erős hűtellel is kötelezte magát, itt is ha mi oly dolgot ért nagyságod ellen, nekem értésemre adja. Az behozandó adóval az mely főember követét nagyságod ide beküldi, azzal együtt kijő és valamit ő tud, hűti szerént nagyságodnak referálja. Ehezképest kegyelmes uram én nagyságodnak mint kegyelmes uramnak alázatosan könyörgök, immár egyszeri megígirt kegyelmes gratiájába kegyelmesen vegye be, elvesztett kicsiny böcsületit recuperálhassa, az nagyságod kegyelmessége által kicsiny jószágocskájának is dominiu-

mát apprehendálhassa, kiért feje fennállásaig teljes életében híven szolgálja nagyságodat, hüti szegettnek senki méltán nem mondhatja, mert őtet senki nagyságod hűségére meg nem eskette. Az szolgarendek közül tizennégyet mostan küldtem ki, ezek mind székelek; ezeket is kegyelmes uram ugyan esküvéssel assecuráltam, hogy az nagyságod kegyelmessége rajtok, senkitől semmi bántások ezen dologért nem leszen; meghagytam nekik, addig el se oszoljanak, hanem nagyságodat requirálják és nagyságod lábaihoz esvén az nagyságod ujjabb kegyelmességében ott is részesüljenek.

Akarám erről is nagyságodat informálnom: Minapi itt létében Pap Márton uram mely selyemszőnyegeket látott egy árus töröknél, az szebbiket másfél száz tallér, az ketteit száz-száz tallér alól nem adják, az két divány szőnyegeket penég 300 talléron, én azokat nem láttam, nem is tudtam semmit az dologban, hanem ezen órában hozák pecséti alatt levelét, kit Zöldfikár agával megfordítottam magyarra, és nagyságodnak kiküldtem; kénesőt is, mint üzené nekem, elveszen az áraban pro asperis 126 okkáját. Kegyelmes uram, az schofium és selyem ára azon kül 4000 oszpora, kit Pap Márton uramnak itt adtam vásárlásra in universum facit 180,000 és 30 oszporát-tizennyolczezer és harmincz oszporát; nagyságodnak mint kegyelmes uramnak könyörgök, legelső alkalmatossággal egy posta hozza meg, mert az zsidó tovább az öt hétnél nem vár, másszor nem fog nála emberiségem, jól esmeri Pap Márton uram azt az zsidót, mert nem adta neki oda hitelbe az schofiumot, selymet.

Minemű választ irt lengyel király az vezérnek Murtaza passának írására Sahin aga által, Feketetengeren postán küldte ide megfordításra kajmekámnak, Zöldfikár tisztí volna, ha tudna hozzá, én fordítottam meg magyarra, tulit alter honores etc., az paríáját Nagyságodnak küldtem, ha nincsen semmi haszna is, az kajmekámnak irt levele is ezen stylussal vagyon. Kegyelmes uram, nagyságodnak hogy megírom az kajmekám hagyá, nagyságod az adó administratiójának az régi usut kövesse: szent Mihály napba megindították az régi időben, szent Demeter nap tájba itt be is adták; az solymok is azért vesznek el az utban az hidegben; az tél idővel nem kell harcolni; az ide bocsátandó követnek is jobb az jó üdön visszatérni; ez néhány esztendőben szokták csak hul karácson után, hul penég azután két három holnappal behozni; ugyan sok szóval agálá, az dobronikat hozzá elő például, az ugymond csak egy váras, az adaja 12,000 arany, ők az napja előtt mindenkor egy holnappal behozzák.

Az nyavalyás zsidó Józsefnek szegény fejedelemtől igen szép conventionalis levelei vannak, kik közül nagyságodnak kegyelmes uram az egyiknek paríáját nagyságod kegyelmes sze-

mei eleibe küldtem; nagyságodnak könyörög, szegény fejedelem adta levelét confirmálja, sőt ez elmúlt három esztendei fizetésébe, ki tenne fl. 150, melyből többet neki meg nem adtak hat ezer oszporánál, restálna fl. 90 hungaricales, nagyságod erről is kegyelmességéből contentáltatná nyavalyást; elég fáradtsága vagy on bizony kegyelmes uram, ha ez el történ halmi, bizony ez helyben soha az erdélyi házhoz ilyen szolgálta nem találtatik, csak az tudhatja, az ki ide jár az nagyságod szolgálai közül. Immár több 32 esztendeinél hogy erdélyi szolgálta, még egy darab posztót nem látott ruházatjára. His eandem sat. Datae Constantino-poli 26. Augusti, anno 1634.

Eiusdem celsitudinis vestrae

servitor humilis
Stephanus Réthy m. p.

Czím: Illustrissimo principi ac domino domino Georgio Rakoczy sat.

Rákóczy följegyzése: 13. die Sept. 1634., reggel 10 órakor brassai posta Forrai.

Eredeti.

VIII. 1634. szeptember 23.

Alázatos igaz hűséggel szolgálók nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Kévánok az uristentül nagyságodnak minden sok jókat etc.

Kegyelmes uram, semmi új hírt innen mostan irni nagyságodnak nem tudok egyebet: az mely vezéreket ez elmúlt őszszel hatalmas császáruk mazurrá tétetett volt, azokat ez elmúlt héten Rhodusból visszahozták, hárma itt vagy on, az negyedik Kabeba ment volt Czigaloghli neű passa. Akarám nagyságodnak kegyelmes tudására adni, hogy ha elébbi állapotokat recuperálhatják, tudom, azok is az adó behozásakor honorariumot kívánnak az szokás szerint; talám csak ez jövő kedden is megmutatódik, ha divánba jönnek, mivel akkor leszen szembe az muszka követ hatalmas császárral. Az megjött passáknak nevek: Mehemet passa, Musztafa passa, Juszup passa. Kegyelmes uram, itt az kéréstől és az ajándék várástul ugyan az elsőbb emberek is nem idegenek. Nagyságod Ruznamecsi Ibrahim effendinek véteszen négy fehér herélt lovakot, egy borított török kocsival együtt, maga tegnap az vezér kapujáról szállására mentében találkozik reám, haza késérem, maga több szavai között tolmácsoltatá, hogy az árát megadja, csak ne legyenek déczegek olyanok, mint az szegény fejedelem küldött volt négyet, tiz, tizenhat ember sem birt velek, itt sem tanithatták meg őket; azt is meghagyá, ha mikor azokat elhoznák, bátor ide be ne hozzák, hanem mikor az várástul egy jó mélyföldnyére lenne, tudósítsam felőle, gondot

vüseltet reá. Én kegyelmes uram bizony senkinek egy füllér erő ajándékot sem ígírtem, ennek is (az nagyságod jó akarójának) utat sem mutattam kérésére, legyen az nagyságod kegyelmes arbitriumába.

Az Maróthy György dolga miben vagyon kegyelmes uram, nagyságodat ennekelőtte informáltam, várja az nagyságod kegyelmességét. Az svét, ki felől csak minap is irtam nagyságodnak, itilem, tegnap kajmekámmal szembe volt; minemű követsége lehetett, itilem, referálta azt is, igen sietne kimenni nagyságodhoz és onnan ismét ide visszajőni. Tudom, nagyságodnak Haczi Juszup aga megbeszélte, mibe fárad, noha nekem is jelenté valami részét; az hollandus interponálta magát vezérnél, hogy végbe viszi. Az római császár residence igen jól vüseli hozzám magát; immár egy nehányszor jött hozzám, noha én egyszernél többszer nem voltam nála, akkor is az úr Mikó uram küldött vala hozzá; felette tudakozik oda fel való hírek felől, én ekkedig semmit nem tudtam neki mondani. Nagyságod (ha mi oly hír jutna neki való) méltóztassék irni, hadd kedveskedjem én is neki felőlök való hírekkel, valamit ő tud s hall itt, nekem mindeneket referál; tegnap is az tolmácsát hozzám küldte vala, üzene oly dolgot, kit én el nem hihetek ilyen könnyen; ha való leszen, illik az vigyázásnak lenni. His eandem quam diutissime feliciter valere cupio. Datae Constantinopoli 23. Septembris, anni 1634.

Eiusdem celsitudinis vestrae

servitor humilis

Stephanus Réthy m. p.

Czím: Az én kegyelmes uramnak adassék.

A fejedelem följegyzése: 6. Octobris 1634.

Eredeti.

IX. 1634. szeptember—november.

Kegyelmes uram, nagyságod nekem szegény alázatos igaz hívének kegyelmesen megbocsássa, hogy én mégis sollicitálok az Maróthy dolgát. Látja az nagy isten szüvemet, lelkemet, sohunnan erre való írásomra alkolmatosságot nem vöttem egyebűnnen, hanem csak magamtúl indítottam ez egyszeri felőle való írásomra; erre is nem egyéb végre, hanem az nagyságod csendességére, mert ha lehetne, ez áruló Mózesnek mindkét szemit (hogy így szóljak) kivinném innen, csak vakon hagynám ittben egyedül. Immár ez áruló veszni tért, mert az egyike ördöggé lőn immár, senki oly mellette nincsen az egy rozsz bolond Horváthnál, valamely sövénynek támaszit kiszedik mellőle, corruálni kell de necesse, ezt tekintettem kivályképpen, senki az Mózes dolgában

mind Erdélybül való kijövetelében s mind ittbenn való ekkedig létében; jövődre is mi reménysége táplálja Mózes: Maróthy tudná referálni nagyságnak, mert én sem egyszer, sem más-szor bizony ő tőle semmit nem tudakoztam az egy nálok való levél dolgán kül, hanem azt akartam, hogy maga mondja nagyságnak meg. Immár több két holnapjánál, hogy elkészült hogy velem kijöjjön; mikor megesketém itt az erdélyi háznál nagyságnak hűségére, magam is hűtöt adtam neki, hogy nagyságod ez egyszer kegyelmessége alá veszi; azon hűtben azon is megesküött akkor, hogy ő Székely Mózesnek meg nem jelenti, hogy én őtet megeskettem, sőt ennekutánna is valameddég egyink az másink hűtit fel nem szabadítja, senkinek soha meg nem jelentjük. Így lévén kegyelmes uram ez dolog, azután ő mind Mózes-sel volt gyakortabb, mit értett s mit tud minden dolgában Mózesnek, referálni tudná. Nagyságodat mint kegyelmes uramot követem, semmit ebből az egy sinceritásnál egyebet ne ítéljen, hogy én az Maróthyra való tekintetbül, avagy ő hírével irtam volna mostan is nagyságnak ezeket; egyedül csak álljon ez dolog az nagyságod bölcs arbitriumában etc. Ha Ferencz deáktól meg nem értettem volna az Maróthy dolgát, én csak kivitem volna recta, mert az mint irtam nagyságnak, elkészült vala; itilem penég, fogta Ferencz deák is megmondani neki etc.

Eredeti töredék orsz. ltár, gyfvári osztály, újabb rendezés alatti irományok

VII. csomag 29.

X. 1634. október 21.

Georgius Rakoczy sat.

Egregie fidelis dilecte. Salutem sat.

Ezelőtt minden órán akartuk ez alább megirandó dologról hűségedet tudósítani, s kívántatott volna is, mert elhisszük, hogy mások igen sokkal külömben mondják a hírét, mintsem az dolog volna; de sok bús gondaink és foglalatosságink miatt nem érkezhétvén gyakortabb, azonközben néha meg is feledkeztünk. Most azért akarók igazán megiratni az dolgot, hogy tudjon, a hul kívántatik, bátorsággal szólni felőle.

Tizenkét vagy tizenhárom nappal ezelőtt az lippaiak és jeneiek között esvén holmi veszekedés, emberhalál is történt mind két félből közöttök. Mely dolognak hírét ha eddig meg nem vitték is a portára, de megviszik, elhittük, minden órán, mert holott kisebb marczona dolgot is eleitől fogva duplason vittek meg, ezt is el nem mulatják, hogy az portát nem untatnék érette. Akarnánk azért, ha mi tőlünk értené hűséged elsőben, s mások tőled azután, míg ők megvinnék a panaszt. De ha eddig meg

vitték s akárki is hűségedet szemben fogta vele, egyebet nem tehetett, nemtudommal s reánk való halasztással kellett hallani; azért, hogy ezután hozzá szólhasson, akarók hogy értse. Ha pedig meg nem találták volna vinni az hirt, míg ez levelünk érkezik, hűséged mentől hamarébb való jó alkalmatossággal igyekezzék praeveniálni egyebek hirvitelét, szemben lenni az vezérrel, és szép csendesen audientiát nyervén így rendelje szavait ő nagysága előtt:

Jó emlékezetiben lehet ő nagyságának, mi mind eleitől fogva mely nagy szorgalmatossággal akartuk és igyekeztük hatalmas császárnak ittkün való végbeli vitézivel az békességes és barátságos jó szomszédságot őrizni és megtartani; de az végbeliek semmit az olyannal nem gondolván, az jó szomszédság és szent békesség ellen untalan sok illetlen dolgokat cselekedtenek, rablásokat, dúlásokat hol együtt, hol másutt töttenek, jámbor igaz embereket levágtanak, az szegénység köziben kiment dézmásinkat üldözték. Mi pedig ellenben csak békességes tűrésben, csendességben voltunk, semmit egyebet nem cselekedtünk, hanem az fényes portát találtuk meg egy néhány uttal, kit tudhat jól ő nagysága, s epelkedtünk, könyörgöttünk, ő nagyságok parancsoljanak az vitézlő rendnek, tartsanak békességes jó szomszédságot az mi hozzánk tartozókkal; és hogy azt velek inkább megtartathatók, tavaly is egy néhány falukat engedtünk ki kezünkől, hogy nekünk ne dézmáljanak. De az lippaiak semmit az olyannal nem gondolván, most is dézmásinkra támadtak, és azokat kergetvén egy prédikátor házába beszorították, azt reájok ostromolták. Egy közülök lovára kapván beszaladott jargalt Jenőben, hirt tött, ne hagyják, ótalmazták meg az dézmásokat, mert az törökök mind levágják, avagy rabbá teszik őket. Erre az jeneiek kimenvén úgy találták, hogy immár az törökök elállottak az dézmásokról s az eming is kiment az faluból, s ők is mindjárt vissza akartak arra képest menni, semmit nem cselekedtek. Azonban hírek esvén benne, hogy az lippai bék zászlóstól, seregestől kün vagyon, megállapodtanak, néhány emberséges főembereket elküldöttek az békhez, beszélgessenek vele, kérjék barátságosan, ne engedje az vitézeknek, hogy az dézmásokat bántsák, lám ők semmit nem cselekedtenek, magokat az jó szomszédsághoz tartják. De az lippaiak mihelyt látták azt a néhány emberséges embert, csak egy szótól sem vártak, mindjárt reájok arczczal támadtak, hozzájuk lövöldöztek és egyet közülök, Szentandrás Tamást derékban általlótték, a ki meg is holt; az többit az jeneieknek álló helyekre szemek közé visszahajtották és zászlóstól, seregestől is arczczal ellenségekppen az jeneiekre reájok mentek, semmit afféle dolgot csak gondolni is az jeneiek nem tudván. És így véletlenül rajtok lévén az vesze-

delem, sem egy sem másfelé kapni, hajolni nem tudhattak, hanem kéntkételen ótalmazni kellett magokat, s így lött minden dolog a mi lött. Mely esetet és dolgot ha valaki az nagyságos vezérnek különben írt, mondott volna, vagy írta és mondana is, semminek ő nagysága hitelt ne adjon, mert ennél különben nem volt s nincsen. ¹⁾ És noha az jeneiek csak magokat ótalmazván cselekedték az mit cselekedtek, de az dolgot bizony magunk is igen bántuk s bánjuk, noha az jeneiek semminek nem okai, de az meglött dolgot leetlené nem tehetvén, mindjárt hogy harmad napján az dolog értésünkre esett, postán elküldtünk az budai nagyságos vezérhez Landorfejérvárra, az dolgot megizentük ő nagyságának, kértük, hogy ha mások különben mondanák is, annak hitelt ne adjon és rajta meg ne induljon, hanem az dolognak menjen valóságosan végére, mi is tudakozunk jobban felőle, és isten ő nagyságát felhozván Budára, igazítsunk minden dolgot az barátságos jó szomszédságnak kívánsága szerint el. Azért az nagyságos vezért is kérjük nagy szeretettel, így értvén az dolgot, ha ki mint különben hirdetné is, ne higye ő nagysága és meg ne induljon rajta, s hatalmas császár fényes portája is meg ne induljon, hanem parancsoljanak inkább az budai nagyságos vezérnek, ő nagysága is valami hertelenségből semmit az jó békesség ellen ne cselekedjék, hanem az dolgot jól igazán megértekezvén és megtudván, nekünk adja értésünkre, s mi is megtudván, ha valaki az alattunk valók közül vétkesnek talál-tatik, hogy valamire okot adott volna, ez országnak törvénye lévén, a szerint minden igazsággal megbüntetjük.

Igy mentől rövidebben lehető világos értelemmel, szép csendesesen eleiben adván hűséged az dolgot az vezérnek (úgy viselvén minden szavajárását az mi írásunk szerint, hogy semmi-ben az jeneieket vétkesekké ne tegye, hanem inkább az veszedésre való minden okok adását az lippaiakra hárítsa) s kérvén az csendesesen maradásra s hozzánk jó akaratra, egyebeknek is így adhatja eleiben az dolgot; kiben mint munkálódhatik és micsoda indulattal leszen ez dolgon mind az vezér és egyebek, micsoda itílettel, értelemmel felőle, minket hűséged igen szorgalmasan tudósíson. Secus non facturus. Datum in civitate nostra Szászsebes, die 21. Octobris, anno domini 1634.

Kivül: Ad oratorem Stephanum Réthy in negotio casus Lippensis cum Ieneiensibus 1634. 25. (így) Octobris.

Fogalmazvány és annak egy töredéke.

¹⁾ Megvan egy eddig terjedő másolata is.

XI. 1634. november 9.

Illustrissime princeps sat. Servitiorum meorum sat. Az uristentül nagyságodnak sat.

Kegyelmes uram 6. die praesentis reggel vöttem az nagyságod (21. die mensis Octobris proxime praeteriti) irt kegyelmes parancsolatját, melynek sensusát mentül kevesebb szókkal lehetett, szép tenorral azon nap törökül az agával megfordítottattam; más nap reggel igen jó alkolmatossággal szembe lőnk az vezérrel, elsőbe az nagyságod informatiójából igen szép világos értelemmel articulatum megbeszélém, az dolog mint történt, azután az levél translatióját is exhibeálám. Zöldfikárral mindjárt megolvastatá, nagy csendesesen meghallgatá, semmi kedvtelenségét nem mutatá, csak maga egyedül volt egy küis magának való házban. Elsőbe kérdé, ha az adóval immár utban vannak; az hadat nagyságod ha eloszlatta; az lengyel legatusnak itt való létét tudta-e nagyságod. Mind ezekre választ töttem, mivel maga is tudhatta, hogy az úr Mikó uram mennyi ideig volt az vezér mellett az lengyel ottlétekor. Az mostani történt dologra fordítá szavait s mondá: im írunk mind az budai vezérnek, temesvári passának, hogy nyilván igen bizonyoson végére menjenek, mint lött az dolog, miből indultatott; az erdélyi királynak, magad tudod, mind hatalmas császár s mind magunk irtunk, csauszt is bocsátunk oda, hogy meg értse, meg tudja az urad, kik lesznek okai és érdemek szerint megbüntesse őket. Úgy vagyon, az csausz elmenetele után is hatalmas császárnak az lippaiak sok számú pecsétek alatt való leveleket küldtek, kit még hatalmas császárnak be sem adtunk; ők magokat igen mentik, hogy semminek nem okai, hanem az jeneiek miatt nincsen nyugodalmok, hatalmas császár földén sok mód nélkül való dolgokat cselekednek. Az lippaiak levelét ugyan megmutatá, talám az lovászok is mind megpecsétlették, mennyi sok pecsét rajta. Zöldfikár mondá, hogy Ibrahim effendi és Sahin aga consulálták az vezért, hogy császárnak be ne adja. Istennek az ő szent neve legyen áldott kegyelmes uram, reménységem kül engedelmes választéttel, csendes jó akaratból nagyságod felől való emlékezettel bocsáta el előle hoc addito: mit írjon az erdélyi király is, im hatalmas császárnak értésére adom, az posta visszamehet, szorgalmaztassa az adót elhozni. Ezeknek utánna kegyelmes uram ugyan azon nap Ibrahim effendihez és Sahin agához is elmentünk, és az szerint mint szinte az vezérnek mindeneket rend szerint referáltunk mind szóval, írás szerint, de az erdélyi részről az törvényt szóval is egyik helyen is nem excludáltam. Tudom, immár egymással ezen dolog felől bővebben tractálnak, mert vezér házánál minden nap együtt ülnek divánt; látom, Sahin agát is igen böcsüli az vezér, negyedik hozzá az leülésben.

Kegyelmes uram, tegnapelőtt estve küldé hozzám az havaselföldi kapikiha nagyságod Pap Márton uramnak küldött levelét, gondolván azt, netalám nekem is fog abban includálva levelem lenni, ahozképest felszakasztám, mert ezen kül meg nem cselekedtem volna, az mely inclusa volt, azt az hollandus papjának megküldtem.

Az hírek felől gondolkodván, az mi az nagyságodnak való sincera fidelitást illeti, tudom, nyilván legküssebb nem lehetek nagyságodnak több alázasos hívei közül, csak magamtól az nagyságod abbeli kegyelmes informatiója szerint tudósítottam Cornelius Haga uramot, kit igen szeretettel kedvesen meghallgatván, ugyan recreatiót vón magának ez hírekből és nagyobb hitelt is ada ez tülem értett híreknek, hogysem mint iminnen-amonnan való sok relatiókból. Kegyelmes uram, nagyságod ebből kegyelmesen veniámot engedjen, hogy én másnak hivataljában elegyítettem az dologból magamat. Az muszka követ ma reggel indula el Feketetengerre gályával, immár vagyon több egy heténél, hogy császártól expeditus, akkor megjött vala császár. Az lengyel legatus ez elmúlt hétfőn mene el, itt császárral az elbúcsuzásban szembe nem volt, mert itthon az várason nincsen, hogy Drinápolyból megjött, azután egy hétig egymás után itt az városon nem volt, imitt-amott az hul latrokat, tolvajokat érthet, azonkül egy elein megölt Reczep neű vezér passának is akkori párttartóit tudhat, azoknak is kergetésében, megölésében continuus; csak minap is tengeren tul Izmitből megjöven, kiket által hozata, utczánként nyolczat horogba hányata közülök, négyet penig karóba vonata; az Reczep passa kihája penég, miolta az urát megölték, imitt-amott búdoklott, Izmitben tartották egy két esztendőben, hogy ez minap császár által ment, megfutamodott és ide házához jött, onnan császár irt az vezérnek, hogy megfogassa és ölesse meg; az nagy öreg ember éjjel nappal lova hátán lévén nagy szorgalmatossággal kereste, de nem találta fel; azután az ő jó szerencséjével talám Galatában találtatta fel és ugyanott vágatta le.

Ez rend ember ideiben Konstantinápolyban, azt mondják, soha ilyen csendes, békességes járása-kelése az utczákon széljeljáróknak nem volt, mint mostan vagyon, most vötték ezekbe magokat, vagyon urok.

Kék bársonyt kegyelmes uram találtam Galatában azon embernél is, kitől az minapi kivitt bársonyt vöttük volt; ha mód leszen vala kivitelében, magam emberségére is ide adják vala. In reliquis sat. Datum Constantinopoli 9. die Novembris, anni 1634.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor fidelis
Stephanus Réthy m. p.

Cím : Illustrissimo principi ac domino domino Georgio Rakoczy sat. Rákóczy kezével : 22. Novembris Vajda-Hunyad, Markó.

Eredeti.

XII. 1635. február 7.

Illustrissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Az uristentül áldott legyen nagyságod minden dolgaiban.

Kegyelmes uram, Markó posta Ferencz deákkal együtt érkezének ide 2. die praesentis mensis szinte estve; az nagyságod leveleit másod napján bejöveteleknek törökül megfordittatván kinek-kinek megadtuk, mindenik böcsülettel vevé. Murteza passa közsvényben fekszik, mostan divánban sem mehet. Az mint ennekelőtte is egy néhány ízben irtam nagyságodnak, az adó felől mostan is az szerént igen meghagyá az vezér kajmekám, hogy ismét irjak nagyságodnak felőle, sőt ennekutánna így többszer ilyen későre való behozása ne maradjon, noha mostan így tetszett lenni, maga is irt nagyságodnak felőle. Az kéneseő vámát, harminczadját megengedé ő nagysága, commissiót is extraháltam róla; az levél taxájáért az Réz-cancellarius talleros 3 vón, soha ezer oszporánál kevesebet nem akart elvenni, sok szép szónkat tékozlók reá Zöldfikárral; azt is kegyelmes uram Markó posta kezéhez adtam, meghagytam neki, ha valahul találja Tholdalaghi uramot, adja kezéhez, talám fogja az Dunán tul találni az kéneseőt, mert az gyirgyói vámosnak is sonál az levél; mikor ideje korán érkezik vala kegyelmes uram az nagyságod arrúl való parancsolatja, régen Brassóban lött volna az vámról való relaxationalis. Az áros török, valami az ő bótjában találtatik, az kéneseőért ide adja, de ő nála egyéb ezekenél nincsen: az kárpitok, kiket Pap Márton urammal láttunk; szőnyegek vannak elégségesen; az lóra való szerszámoknak való megszerzésére is reá ígíre magát, azért is kéneseőt elveszen. Ezekről reversalist igen kérek vala, de nem ada, nehéz kedvvel is hallá, hogy ő magát írásával kötelezné, az mit ő mond, igaz az. Riskását is tiz mázsát adnak kéneseőért; ezeken kül kegyelmes uram minden vásárláshoz pénzzel kell jutni, mivel az marhák külön-külön való áros embereknél találtathatnak. Tigrisbőrt itt mostan nem találni; párdoczbőröket találunk, de az is kegyelmes uram mostan, mivel hadra mennek, áros. Az galatai áros emberrel való esmeretséget nem kell kegyelmes uram semmiben hátra hagyni, én nem találtam itt ahoz hasonlót; az mi nála nincsen, arra ígíri magát, másutt is megkeresi, kezes is leszén érette, annál atlaczot is találhatni alkolmasint; bátor mostan az szeke-reken valami két sajtot hoznának neki ajándékul, nálók azféle igen kedves, mivel ő azt sem tudja, az kéneseővel való kereskedés

mi legyen. Itt kegyelmes uram ha mindjártást éppen el nem adhatjuk is az kénest, de nem vesztí el árát, elhiggye azt nagyságod; immár az egész hetet abban mulatom el, hogy az egész zsidóságot feljártassam és árost szerezzek reá, és az nagyságod commissiója szerént az vásárlást hul találhassam fel, az vásárláskor ne legyen valami késedelem, hátramaradás. Schophium aranyat, ezüstöt ígért egy zsidó is kénest, ha meg nem másolja, de itt igen állhatatlan minden nemzetség.

Tegnap kegyelmes uram az hollandussal szembe voltam, három óránál tovább beszélttem vele állatván az pápisták dolgát, lengyel és spanyol királyok dolgát az confoederatusok ellen, kin ugyan felgerjede, és ezen alkolmatossággal az túle megtudakozandó dolognak derekát kimondá annyira, hogy abbúl nagyságod kegyelmesen megértheti.

Mivel nekem igen jó akaró barátom az budai vezér, elmentelekor innen azt mondá nekem: noha az római császár és hatalmas császár között békesség vagyon, de nekem csak ennyi levelem érkezzék, mint az két ujjom, portárúl, mindjártást felülök római császár ellen. Többi között sok szókkal állatá, mi lehetne effectussa jövendőbe, ha mostan nagyságod is derekasképpen insurgálna az pápisták ellen, mint az jó emlékezetű szegény fejedelem, az jó alkolmatosságot nem kellene praetermittálni nagyságodnak. Ez ennyibe vagyon az dolog kegyelmes uram.

Ferencz deákat itt kelle marasztanom egy néhány napra, mivel maga is az hollandus akar irni nagyságodnak, azonkúl is ha mi oly dolog occurrál, legyen ki által informálnom nagyságodat. Mani Ogilit mondják ez két nap hogy behozzák, ki felől mi nap írtam volt nagyságodnak.

Kegyelmes uram, az svét Jacobus Rosellus, az mely Muszkaországbul ide jöve alá immár hat holnapja, minden akaratja az, hogy nagyságodhoz menne, ha az nagyságod kegyelmes jó akaratját tudhatná; reám haragszik, hogy szabad utat nem szerzek neki kajmekámtúl az Erdélybe való menetelre, sem penég nagyságodnak nem írtam ő felőle etc.

Semmi egyéb mostani uj hirt nagyságodnak irni nem tudok. Vagyon csak az nagy hadra való készület, az mint megírtam ezelőtt is, minden nap menten mennek, maga is császár ez következő ujságnak ötöd avagy hatod napján Szkiderbe által száll, ott nem késik, mert 25. die Helephen kell lenni az fővezérnek mostani ide való írásához képest, mivel az ott való usus szerént az uj esztendőnek az az első napja; meddég császár oda érkezik, Murteza passa leszen főszerdára császár hadának. Az fővezér állapotja mostan jó karban áll, böcsületes emlékezeti vagyon itthon császár előtt.

Küldtem kegyelmes uram házfüstölni való eszközt, kit

aszylbentnek hínak, kétszáz ötven dram, ötödfél száz oszporán megküldtem Markótúl. In reliquis sat. Actum Constantinopoli 7. Februarii, anni 1635.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor fidelis

Stephanus Réthy m. p.

Külön papiroson: P. S. Kegyelmes uram, Ibrahim effendi levelét is viszi nagyságodnak Hacı, ki mellett szóval való igen bőséges üzenet is referálja nagyságodnak az Sólými Dávid elbocsátása felől; csak ez minap is kajmekám úgy akart, hogy mivel az vezéreknak ennyi instantiákra nagyságod el nem bocsáttatta, az országnak parancsoljon császár elbocsátása felől. Mint az atyámtúl hallottam kegyelmes uram, szultán Szulimán parancsolt volt az országnak, hogy Izabellát az fiával együtt az erdélyi fejedelemségre behozzák, mert ha be nem hozzák, Erdélyre hostiliter hadait bocsátja. Errül kajmekámot Ibrahim eltérítette; mert csak ez egy ember láttatik nekem az egész császár udvarában minden dolgokat dirigálni; ez valameddig durál, de nagy hütele vagyon császár előtt; egy napja nincsen, melyen kajmekámnál nincsen, semminemű dolog ennélkül (az mely derekas) véghez nem megyen etc.

Az mi az Leon vajda dolgát illeti kegyelmes uram, Pap Márton uram ittlétekor egy Opra kapitán neű bojérával mit tractált itt az vajdaság felől, az az bojér, meddig én megérkeztem, megholt, az az dolog az Máthé vajda kapikihájának fülébe akadt; hogy én megérkeztem, mindjára nekem megmondá, de én azt vele elhitettem, hogy ha szinte ide az erdélyi házhoz jött is, de abban semmit ne higgyen, hogy az felől lött volna csak emlékezet is, mert ő az maga dolgát futotta, hogy az én kegyelmes uram az vajdánál szerzené meg, mehetne be az országban, mert elunta az itt való tekergést, magamot is egy nehányszor requirált, meddig hadba nem mentünk volna, hogy irnék mellette az én kegyelmes uramnak, de én azt sem cselekedtem; ha ez dolog felől egymás közt így nem beszélgettünk volna, az vajdának meg akarta másod nap írni. De ez immár jó karban vagyon kegyelmes uram, az vajdánéért adta az urának, kész nagyságodnak kedvét keresni, csak hogy nagyságod is instáljon kajmekámnál mellette; igen bízik nagyságod jó akaratjában. Ezen kül Alexander is futja igen az fia vajdaságát, kinek fautora az bosztancsi passa. De mindezeknél inkább az Raduly vajda fia sollicitálja, Nikolaki, igen jó termetű az is, annak majd több sollicitatora vagyon, mint nekem mondják, ezt Zöldfűkár is gyakorta commendálja mind kajmekám és Ibrahim effendi előtt. Immár melyik

leszen, arra igen szorgalmatos vigyázásom lesz, ez is csak mellettem lakik közel, jó barátom.

Uzím : Illustrissimo principi ac domino domino Georgio Rakoczy sat.

Rákóczy kezével : 19. die Februarii 1635., estve 7 órakor Markó.

Eredeti.

1634. június—október.

Szalánczi István követsége Drinápolyba. *)

I. 1634. július 2.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Az uristen sat.

Kegyelmes uram, mi ide Bukurestre tegnapelőtt ugymint ultima Iunii tíz órakor érkezvén, azon nap mindjárt elsőben Barcsai Ákos urammal szemben lévén és ő kegyelmétől az itt való dolgairól nagyságodnak voltaképpen értekezvén, Szávat is mindjárt hívtam, kinek igen sok beszélgetésem után az obligatoriák paráit megmutattam, megmondottam azt is, hogy az derék levelek is nálam vannak, és mi végre adta nagyságod hozzám, azt is megmondottam. Az. vajdának ugyanakkor tőle igen sok szóval és bizony méltósága ellen való szókkal is izentem, emlékeztettem azelőtt való minden dolgaira, fogadásira, és hogy ezután is az nagyságod kegyelmessége nélkül semmi üdőben el nem lehet, megizentem. Tegnap szemben lévén velle ujjban, sok szóval, csaknem ugyan török formán beszélgettem ő nagyságával, hallgatta Fiát uram, és ugyan megmondám, hogy némely helyekre az mit adott, azt jobb lett volna nagyságodnak küldeni, meg is lehetett volna. Mely szavaimra való választételével, írásom olvasásával nem fárasztom nagyságodat, mert Barcsai uram mindazokat eléggé megbeszéli nagyságodnak. Ez bizony nem külemb, mint az elállott ló, az kit akár mint sujtának is, csak nyeg s ugyan nem megyen; azt mondja, hogy Barcsai uramat nem késlelteti, kibocsátja, most az dézmákat adta el, onnan vár pénzt minden órában, s az császár adaját is (kit most minden órában be kell küldeni, mivel ez ősszel nem küldhette volt éppen be az adót, ez tavasszal is küldött, immár most az hátramaradott restantiát kényszerítették beküldeni) ha fogyasztással, héjával kell beküldeni is, nincs mit tenni, akár megyenek (*így*) neki, de nagyságodnak küld, azon lesz, hogy az négy ezer aranyat küldje meg, de ha az nem lehet is, két vagy három

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 232—243 II.

ezeret okvetetlen küld nagyságodnak, az többit is azon leszen, ha állapotjában megmaradhat, hogy nagyságod haragját többé magára ne vonja, hanem megküldje nagyságodnak. Ha pedig állapotjától priváltatik, ő Kustanczinápolyban nem megyen, se másua, hanem az nagyságod kegyelmes szárnya alá, árnyékában, az nagyságod ölében hajtja fejét; akkor nagyságod minden értékét meglátja, comperiálhatja is, ha háladatlanság vagy vakmerőség viseli-e, azvagy az lehetetlenség, nagyságod kegyelmes-ségében leszen s azt cselekedje véle, az mit akar nagyságod; nagyságod kegyelmesen megnyugodjék abban, azon esküszik, hogy senkinek annyi igazsággal nem igyekezik lenni, szolgálni is, mint nagyságodnak, az mire elég; ebből is nem itéltetné magát nagyságoddal, de az mi kezéhez jöhetne is, csak meg sem látja ő gyakorta, vitten viszik. Szintén divánt ül vala szokása szerént, az mikor felvitete bennönket, a silistrei Halil passa levelét olvasatja vala, az levélhozó emberi is ott valának Halil passának, két besliája hozta vala, kiben írja, hogy az híd alá való hajók Silistrére immár felérkeztenek és két vagy három nap alatt Girgyóhoz érkeznek vélek, hanem az hidnak való fákat, deszkákat mindjárt éjjel nappal szállittassa alá Girgyóhoz, mert igen sietve kívánja császár az híd készületit; követi levelében, megbocsásson, mert maga tudja hogy nehéz ennyi munkája, hogy ennyi helyre szállítottatott fát vélek, de nincs mit tenni, mert ő is csak szolga az dologban. Ezek kegyelmes uram igen megijedtenek az híd felköltöztetésén, egyáltaljában egyébre nem magyarázzák, hanem hogy nagyságodra megyen, Erdélyt megvévén passát hagy benne, s az ő vajdaságokban is egy-egy béket helyeztetnek. Azt mondják, hogy soha annyiszor nem hallották az törököktől azt mondani, hogy kár ezt a három országot keresztényeknek birni, az mint most mondják. Ezt ilyen okokból recolligálják, hogy bizonyoson mondotta egy fő török az vajdának, hogy az császár visszamegyen Kustanczinápolyban, immár meg is irta Kinán passának és az bosztancsi passának, hogy ott hon készüljenek és eleiben jüjjenek; okát visszamenetelinek ezt mondotta, hogy az kazul igen nagy haddal vagyon oda által és immár ez esztendőben tizenkét békségét foglalta el császárnak; az mennyi hada az vezérnek oda által vagyon ekkedig, azokkal eleiben nem mer szállani és meg nem meri szerencsáját vélek próbálni, hanem hadat kér oda által, az császár küldi is hadait erősen által. És így császárnak kevés hada maradván most ide által, az lengyelekre most nem mehet, hanem szerdárját bocsátja, Abaza passát, az egész urumeli beglerbékséget, boznai passaságot, silistrei beglerbékséget melléje adja, tatár hánt Kantamirt, az két Oláhországot is melléje veheti, ha akar, de ezeknek most hadi készületről semmi parancsolatjok nem jött régtől fogva,

hanem az éktelen pénzkérés, baromélés és szekérkérés rajtok, kit nem kicsiny oknak tartnak arra az veszedelemre, az kit feljebb írék nagyságodnak, ezt akarván, hogy ezek is készületlen találattnának és könnyebben megnyomhatnák őket.

Az lengyelek megbékéltetésében való forgolódását nagyságodnak az vajda nem javalja; azt mondja, hogy sőt azon kellene lenni nagyságodnak, hogy kijünének, ha tovább nem is, Hutinhoz, ott lennének oly készülettel, hogy mihelyt látnák, hogy az Dunától távozni kezdene az török csak egy napi szállással is, az bizonyos oka, jele lévén az nagyságodra való menésének, jöhetne mindjárt az nagyságod segítségére. Ő még mást is mond kegyelmes uram, ha csak hat vagy nyolcz ezer magyarja lehetne is, által nem bocsátaná az Dunán őket. Ilyent beszél, kiről Barcsai uramtól bőven fog izenni nagyságodnak, nekem azt fogadá; én is megmondom Barcsai uramnak, el ne hagyja felejtetni, declarálja magát, nem árt nagyságodnak elméjét expiscálni, lássa nagyságod, hol jár elméje. Az végbeliekre vigyázni igen kívántatik kegyelmes uram, mert ha szándékjok ilyen vagyon ezeknek, azok is rezgelődni fognak, ezalatt pedig az nagyságod készületi igen kívántatik; mivel nagyságodat hadban kívánják, annak színe alatt jó módja vagyon nagyságodnak mindenben.

Itt az dolgok így lévén kegyelmes uram, itt mi nem késhe-ténk, hanem istent híván segítségül im mindjárt indulunk, continuáljuk is utunkat, az mennyére isten segít, marháink is bírní fogják az munkát. Az vajdának ez tettvék, hogy az híd ide hozása felől emlékezzünk hogy nem jó, s nekünk is Fiát urammal úgy tetszik, hogy ilyen szóval kegyelmes urunk nem árt emlékeznünk, hogy ezzel ellenségeknek szívet adtak, ennek az országnak hadi készületekben hátramaradást, ha nem használhatunk is, mégis expiscálhatunk valamit tőlek. Az ajándék vitele felől kegyelmes uram az nagyságod kegyelmes információja engem reménységem szerint itt nem ére s el nem merém hagyni, hanem Barcsai uramat kértem hozzá, hogy ha úgy érkeznek, hogy az Dunán innét érhetne, maga hozná ő kegyelme utánnom az nagyságod kegyelmes parancsolatját, hogy ha valamit vissza kellene hozni ő kegyelmének, hozná vissza; de ez mostani állapotokhoz képest kegyelmes uram mivel ők alkalmatosság fiai, ez alkalmatlanságokra képest az szép ajándék talám csendesítené császárt; én javallanám az császár ajándékját ha elvinnők. Az pénzbeli expensában kegyelmes uram minden uton módon azon leszek, hogy haszontalan expensával nagyságod mód nélkül ne terhelődjék. Az *Zólyomi uram* *) állapotja felől mit ír Réti uram, im in specie az ő kegyelme levelét nagyságodnak küldettem; ehez-

*) Titkos jegyekkel.

képest ha nagyságod ujjban informál, nagyságod bölcs ítéleti rajta. Adja isten kegyelmes urunk, hogy hamar üdön az emberek vélekedése kiül való örvendetes állapotoknak gyönyörködtető híreivel jöhessünk nagyságodhoz és találhassuk nagyságodat örvendetes jó egészségben. Datum ex Bukurest die 2. Iulii, anno 1634.

Nagyságodnak alázatos szolgája szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

Czím: Illustrissimo principi et domino domino Georgio Rakoczy sat.

Rákóczy följegyzése: 5. Iulii. A. I. 1634., délest egy órákor.

Eredeti.

II. 1634. j u l i u s 27.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak sat. Az uristen sat.

Kegyelmes uram, nona die Iulii Kolosról nekem irt kegyelmes levelével Feltóti uram Drinápolyban 20. Iulii ikindikor érkezék; másodnap jó reggel szemben voltunk az kajmekámmal, az lengyelországi állapotot, Sahin aga állapotjáról, az király jöveteliről, gyűlés celebráltatásáról megmondám, egyebekről nem kérdezkedék; s minthogy úgy látom, hogy nem kapnak egyéb oda való állapotoknak tudakozásán, ultro én sem offerálám magamat vélle, hanem az oda fel való állapotokat kérdezé, azokat mondtam. 23. érkezék az molduai vajdának egy török beshiája Sahin aga levelével s az hetnannak is 7. és 10. Barból költ leveleivel, mindenik kezemben volt, de lengyelül lévén írva nem meheténk kegyelmes uram végére derekasan, mit irt, hanem az kajmekám tihájának lévén egy rab inasa lengyel fi az mit el tuda olvasni benne, azt olvasá kegyelmes uram, hogy Sahin agát Vlnára küldette volt királyhoz, most immár Varsván vagy on az királylyal, onnan nemsokára az király visszabocsátja; az mint értém, Sahin aga is azt irta, hogy azok az békességet pénzen is megvennék, az hadakozáshoz császárral nem volna kedvek, ha császár veszi az békességet, reménysége az, hogy nemsokára fő lengyel követtel jó vissza. Hatalmas császár azért nem akarván az üdöt heában mulatni, 22. die megindította vala hadát, az mint az Máthé vajda postájától irt alázatos levelemben alázatosan megirtam vala nagyságodnak, ez hirre sem térté vissza, hanem jödegélnek az hadai. Tegnap Jambolhoz tértem vala az szerdárhoz, mivel hagyta vala drinápolyi táborban, hogy híre nélkül el ne jüjje, hanem az utban is szemben legyen vélle; ma Szaraj nevű kis török váraskához szálla, addég mi is véllek jötünk, innét is levelet küldé nagyságodnak, (kit), hogy nagyságod leveléből is hamarébb értse akaratját, ím megküldettem nagyságodnak; nekem hagyá, megírjam nagyságodnak, hogy nagyságod

igen készen legyen, kilenczed vagy tized napra Oroszcsikhoz érkezik ő az Dunára, onnat mindjárt főember követét küldi nagyságodhoz, ha az lengyeleknek emberek nem érkezik az Dunára hozzá, hatalmas császár készületit nem hagyja heában, hanem reá küldi megindított hadait, nagyságod is indulhasson ő nagysága mellé.

Mi az instructio mellől is nem akarván kegyelmes urunk recedálnunk, s mivel az császár is személye szerént nem indulna, s több egy néhány ratiókra nézve is, mivel magok sem kérdeztek directe, ha jó-e nagyságod melléjek vagy nem, az fel nem ülés felől semmit nem töröködtünk, mivel ha nagyságodnak kegyelmes tetszése az lenne, ahoz elég ideje nagyságodnak, ha ugyan kívántatni fogna, isten s az üdő azt megmutatja nagyságodnak. Ez látom az szerdár hogy felette nagy szeretettel vagyon nagyságodhoz, mások előtt is igen jó emlékezettel volt nagyságod felől; tegnap sub rosa izené, hogy nincs oly tolmácsa, ki által derekason beszélgethetne velem, noha igen kívántatnék, de isten nagyságodhoz juttatván megmondjam nagyságodnak, hogy némely nagyságod mellett lévő gonosz akarói tanácsára hatalmas császárnak most meg ne fogyatkozzék, mert bizony nem használ nagyságod véllé, hanem most mutassa meg nagyságod igazán hivségét s nagyságod hatalmas császártól örökös hitelt szerez magához, jövődöben gyermekihez is; az szegény megholt fejedelem is ebben az állapotbeli szolgálatban nyerte volt az hitelt, mely még az atyjafaira is maradt. Alljon az nagyságod bölcs ítétlin kegyelmes uram, de ha nagyságodnak is tetszenék és módját láthatná nagyságod, még se szánná nagyságod embere fáradságát az királyhoz s commendálná nagyságod az békességet. Ahhoz ne bizzék, hogy császár személye szerént nem megyen s derekas hada sem lehet ez okon, mert hada kegyelmes uram bizony felesen vagyon; én török hadat ilyen szín-hadat s fegyverest soha bizony nem láttam; az békességre ezek is igen készek volnának kegyelmes uram az békességhez, noha nem írnak nagyságodnak felőle, de bizony igen kedves dolgot cselekednék nagyságod nekik, ha nagyságod által lehetne meg az békesség. Murtafán passát ugyanazért választák szerdárrá, hogy azt reménlék, hogy ez az békességet is szereti, ha kénálják véllé, nem veti meg, fava is vagyon pedig az lengyeleknél, mert ha csak hadat akarnak vala, Abazára bizzák vala az szerdárságot. Isten nagyságodhoz juttatván, isten alkalmatosságot adván nagyságodnak az meghallgatáshoz, erről nagyságod többet ért.

Az császár változtatá Drinápolyban való mulatságát, szombaton beindul Kustanczinápoly felé okvetetlen, ugymint 29. huius Iulii; okát azt mondják, hogy az anyja holt meg; de igen titkon mondák nekem, hihető is kegyelmes uram, mert elsőbe is

az szultánák indulának meg. Az temesvári passa állapotját, az mennyében lehete, commendálók kegyelmes uram, reménységünk az, hogy vagy Szarhoz Ibrahim passa, vagy egy Bekir nevű kanizsai passa fog succedálni; emlékeztvén kegyelmes uram reá, Ibrahim passa egi passaságában nagyságodhoz mint viselé magát, az agákat azon kérém, hogy Bekirt promoteálják nagyságod szavával; nekiek is ehez volna nagyobb kedvek, ha véghez vihetnék.

Lovat kegyelmes uram jót nem találhaték, rosszal nagyságodat nem akarám busétani. Pap Márton uramat kegyelmes uram örömet megvárjuk vala, mert az mint írá, ez elmúlt pénteken fogott megindulni Kustanczinápolyból, kedden vagy szeredán ott lehetett Drinápolyban; de mivel válaszunk lón kegyelmes urunk, sietve is hagyá az kajmekám hogy jöjjünk, itélettől félvén nem várhatók. Több dologról való írásom olvasásával kegyelmes urunk nagyságodat nem terhelem, mert ha isten egészségünket adja mind magunknak lovainknak s az kerekék is birhatnak, éjjel nappal igyekeznénk nagyságodhoz jutni. Adja isten sat. Datum ex Komarova 27. die Iulii, anno 1634.

Nagyságodnak alázatos szolgája szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

Czím: Illustrissimo principi et domino domino Georgio Rakoczy sat.

Rákóczy följegyzése: 3. die Augusti délest 2 órakor Feltóti György étekfogónk hozta anno 1634., Albae Iuliae.

Eredeti.

1634. november.

Szalánczi István követsége a temesvári pasához.

1634. november 18.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Az uristen sat.

Kegyelmes uram, mivel nagyságod nekem kegyelmesen parancsolta vala hogy Karánsebesben két nap is elmulassak, míg az Bornemisza Pál uram állapotjáról kegyelmesen informálhat nagyságod, az Kornis Zsigmond uram ő nagysága szolgáját Szászsebesben találván az Bornemisza uram szolgáit pedig Pÿen*) táján, reménlvén azt, hogy nagyságod az információval nem késik, mert azoktól nagyságod kegyelmesen mindenekről értett. Hogy az nagyságod kegyelmes parancsolatja közelebb érjen, igen lassan jártam és még Karánsebesben is egy nap mulattam; onnat megindulván utamat úgy viseltem, hogy csak 16. érkeztem Temesvárra, ott az passa elegedendő böcsülettel acceptálván előmben küldött, tisztességes szállást rendeltetvén, arra elegedendő gazdálkodással volt, az nap készöle mindjárt velem szemben lenni, s másod napra annyi panaszló jöve reá (nem tudom kegyelmes uram, ha csak az én oda való jövetelemre gyűltek volt-e, értvén, hogy ott vagyok és lássam, mely nehezen szenvedik az lippaiak halálát, vagy ugyan méltó az panaszok), hogy szemben nem lehet velem miattok; kívánták ugyan az panaszlók hogy felhivasson, de azt izené Omer agától titkon, hogy mivel nagyságodnak ő hozzája még ilyen állapotallal való követi nem ment, nem akarja, hogy az sok megkeseredett emberek közül valaki böcstelenséggel illessen, mert maga s maga mellett levő emberi böcsülettel láttak, de az vitézlő rend, főképpen az ott lakosok igen felbódult elmével látom hogy vannak; két aga ugyan jó rendű emberek jöttek vala hozzám s mondák több szavok között, hogy nem méltók immár hogy ők férfiaknak hívatassanak, kapát sem méltó fejeken viselniük, hanem asszonyember módjára araszint, mert őket immár az magyaroknak csak az asszonynépe is dulatja, szintén Temesvár alá küld, onnat hajtátja, viteti el ma-

*) Oláh- és Szász-Pián, mindkettő Szebenmegyében.

gok s jobbagyok lovait, kit semmiképpen el nem szenvedhetnek, hanem nyílván ők is elcsapnak egyfelé. Ezt énnekem kegyelmes uram sub rosa egy keresztény ember izené, hogy elvégzett dolgok az gyulaiaknak, lippaiaknak, temesváriaknak (de se passa, se olajbék, se egyéb oly tisztviselő ember nem tudja köztök szándékjokat), hogy beüssenek Jenő megé, de nem tudja hova; csak valahogy az dévai lakodalomra ne szándékoztak volna kegyelmes uram, mert ide minden tudja azt az lakodalmot. Az passa az sok panaszlónak nem tudván mit mivelni, csak elűzte előle őket; egy Haszan hocziát és Kajgán Juszuf aga nevű spahiát fogadtak aztán itt s úgy indultak ma Landorfejevárra az vezérhez, igen nyelves két embernek izené tegnap az passa őket, leszen kegyelmes uram ott mire felelnem, csak vezéreljen isten ő szent felsége az feleletre. Nagyságodnak tartozom az szolgálattal, valamig isten ő szent felsége éltet, de másért szenvednem kegyelmes uram bizony nehéz; az édes Petnenháziné (*így*) asszonyomnak eszében kellett volna kegyelmes uram jutni, hogy az lippaiakkal való dolog is az ő kegyelme szolgálján kezdetett, ki miatt való búsulása nagyságodnak még fennáll, s nem kellett volna ő kegyelmének sok esztendeig való adónak meg nem adásáért most ezeket dulatni, megtalálta volna ő kegyelme ezután is; én nem hiszem kegyelmes uram némelyek hogy studio nem cselekedik; az gyulai Mehemed zahim levágását is az ő kegyelme emberire vetik hogy azok cselekedték, kinek az mint látom kegyelmes uram nem kevesebb sajnálják halálát az lippaiak halálánál, azt mondják, hogy nemcsak Gyulán, hanem körül ott mind az vidéken sem maradtott olyan ember az mint az volt.

Im nagyságodnak leírták az két három nap alatt esett dolgokat, kit in specie ez alázas levelemben includálván nagyságodnak elküldtettem; az doroghiak állapotjáról az kikről írtak, mivel én úgy tudom kegyelmes uram, hogy az felső pártra valók, úgy is resolváltam magamat. Ma reggel aztán felhívatván az passa nagy böcsülettel látott, nagyságod felől kedvesen kérdezkedett, az minemő kevés szavú ember, ajánlá magát nagyságodnak, mind itt laktában s mind azután nagyságodnak igazsággal igyekezik kedveskedni. Az atlacz használt volt kegyelmes uram Omer agának, noha arra nem tanította volt meg, hogy azt relaxálja; ezt kegyelmes uram bizony még azelőtt is megcsendesíthették volna; engem eléggé informála per tertias personas, az panaszlók ellen mint éljek Landorfejeváratt, azonkiül sem szólott csak egy idegen szót is; azt monda, hogy elhitte, hogy nagyságod mint hatalmas császárnak igaz híve, országa s maga méltóságos személye megmaradásáért ebben hatalmas császárhoz való hívségét s az budai vezérhez való szeretetét megmutatja s megbünteti, mert akár mint esett, megholtak azok az úr és főrendű törökök.

Izmael olajbék ott lévén mondá, hogy tudja, ő hogy nagyságod hírével nincsen, akaratjából sem esett nagyságodnak, de soha soha nem lehet külemben, halálért halálnak kell lenni. Mondám, hogy tudja, mert szomszédunk, hogy mi az fejedelmeket az törvényre szoktuk megesküttetni az mikor választjuk, az ország meg nem engedné nagyságodnak, hogy törvény nélkül bántassa őket. Mondá hogy tudja, ők sem kívánják külemben; napját nem nem kíváná az törvénynek, én sem praebealék kegyelmes uramansát. Hanem fez jegyzésben írt dolgokról való gondviselésre kéreti az passa elette igen nagyságodat, én is alázatosan könyörgök nagyságodnak, talám az vezér is csendesednék kegyelmes uram valamit, ha az lovakat meghoznák s egyéb elvitt marhá-jokat s az török megölése az más pártiakra bizonyosodhatnék, az faluk égetése az szerént. Petnenháziné asszonyomra azért haragusznak kegyelmes uram, azt mondják, az ő kegyelme szolgája veszett össze az megholt békkal, az bék azon való búsultjában cselekedte aztán az mit cselekedett; ezt azért kegyelmes uram csak igen némelyek mondják ki, az kik nem sok gondolkodás után szoktak szólni.

Isten holnapot adván békével érhetnem kegyelmes uram érhetnem, jó reggel megindulok innet is, holnapután ugy-mint 20. die, ha hab az Dunán meg nem gátol kegyelmes uram, beigyekezem Landorfejérvárra menni. Az Juszuf aga expeditió-járól az sok panaszlókra nézve, kik elől Landorfejérvárra mentek s az Izmael bék szaváról is bölcsen ítéletet tehet nagyságod.

Az gyűrükben kegyelmes uram külen-külen mindenikben hét-hét gyémánt vagyon. Kegyelmes uram, vagy 15 éretlen citromot találtatván Temesváratt, nagyságodnak elküldöttem, tudom kegyelmes uram, hogy tisztességet nem vallok vélek, de hogy nagyságod elhigye kegyelmesen éretlenségéről, hogy ez minap nem találtam Landorfejérváratt, azért küldém el, ezt is egy olasznál találták, egy barátja kedveskedett volt ujságban neki véle.

Szebenből 11. Novembris nekem kegyelmesen íratott levelét nagyságodnak 16. küldé meg Nagy Pál uram Temesvárra Lugosról. Nagyságodnak alázatosan könyörgök, az uj dolgokról, kiket ez jegyzésben nagyságodnak beküldtettem, ha valami ment-ség lehet, kegyelmesen informáljon nagyságod mennél hamaréb. Az uristen éltesse nagyságodat sat. Datum ex Parcza *) die 18. Novembris hora vespertina, anno 1634.

Nagyságodnak alázatos szolgája szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

Czim: Illustrissimo principi et domino domino Georgio Rakoczy sat.

*) Ma Parác Temesmegyében.

Más kézzel: Ex Parcza cis Danubium 1634., Zaláncei uramnak az tömösvári passához való járása az jeneiek dolga felől. Az mely új történet dolgokról való jegyzést emleget, nem találtam benne.

Rákóczy följegyzése: 21. Nov. Vajda-Hunyad 1634.

Eredeti.

1634. augusztus — október.

Mikó Ferencz követsége a lengyelek ellen küldött vezérhez. *)

I. 1634. szeptember 4.

Illustrissime et celsissime princeps sat.

Az elmúlt estve Beléni uram 9 órakor érkezék ide az nagyságod nekem kegyelmesen írta levelével, az több ahhoz való írásokkal együtt, kit ő kegyelme megadván, igen diligenter megolvasván, két kivályképpen való dolgot concipiálok belőle, kikre itt vigyáznom kell és az vezérnek proponálnom. Az mai napra virrasztván azért isten, Cseffei urammal is közölvén, én nem akarám tovább halasztani az vezérnek az dolgokat eleiben terjeszteni, mivel már az lengyel követ is közelgett. Reggel látogatni küldvén, izenvén, hogy nagyságodtól érkezett levelem, szemben lennék vele. Hát szintén egy kertben akart menni, izené, oda vár. Mi azért oda menvén, noha több nagy urak is valának vele, de csak magának vévén bennünköt, elsőben jelentém, hogy nagyságod nekem írta: egy embere érkezett az lengyel táborból, kit az oda való dolgoknak hallására, látására, de kivályképpen az lengyel követnek megindulásának bizonyoson való hírt vitélére küldött volt. Megérkezvén azért, az oly hírt vitt volna nagyságodnak, hogy az lengyel követ egyenesen az portára császárhoz menne, ott akarná az békességet végben vinni, nem először ő nagyságával végezné el. Ki ha úgy lenne, nagyságod írja, megjelentsem, az nem esnék böcsületire, mivel ő nagysága indította, az az módja, végben is ő vigye, melynek jó végben vitélével mindenekről assecurálhatja, hogy hatalmas császár confirmálja azokat, itt először végben vivén, úgy jó vége lévén itt, beindulhat császárhoz az confirmatiójára az végezéseknek, az hadak is mind az két részről eloszolhatnak hamarébb. Ebbeli jó akaratját nagyságodnak az vezér igen köszöné először s mondotta: Úgy vagyon, az követ császárhoz indult egyenesen. Az mi dolgok voltak, neki úgy írta Sahin aga, nagyobb részént ugyan ő ott

*) Lásd *Levelek és okiratok sat.* 252—260 II.

elvégezte, mivel volt arról tanúsága. Az mi hátra maradt volna, azért jó először hozzá ide, hogy elvégezvén, szépen kész dologgal bocsássa be az portára, ki nekem is híremmel leszen, mert azért tartóztatott itt, hogy jelen legyek, lássam, halljam, minden bizonyost vihessek nagyságodnak. Ezt dicsérem az dolgot és ebben hagyók.

Az mi az második dolgot nézi, tudniillik az 12-ik articult, mivel az Hatti levelének pariajából kilátszik, hogy az már Sahin aga előtt in foro volt, Sahin agának pedig, ha min akadályozták, vagy régen meg kellett írni, avagy ha eddig meg nem írta is, az lengyellel kit elbocsátott egy főembert, az által írja vagy izeni, javalván ez is hozzá, hogy az havaselve vajda honnat értette, már régen izent róla, hogy olyan hírt híngettek: előbb Sahin aga concludálta volna az békességet, de nagyságod és ő az oka. Nekünk az tetszék, hogy azt is ne halaszszuk, ezen occasióval előhozzuk. Úgy is cselekedtünk, mondván az vezérnek, erről is akarta tudósítani nagyságod: úgy informáltatott némely jó akarótól, hogy az lengyelek Erdély, az két Oláhországnak is állapotját forgatják az mostani békességben, melyet nagyságod sem az ország hogy cselekedjenek, okot arra semmit nem adott. Ha szintén afféle volna is, nem az mi hazánkhoz való szeretet viseli, hanem az magok haszna, mivel közönséges példa: kinek szomszéd háza ég, már ha eleit nem veszi, az magáét éri s megemésztí. Így mivel Moldva, Havaselfölde, harmad felől Erdély is környül vette, hihető, bizony féltik, kiválképpen szintén elpusztulását látván az két Oláhországnak, magokat, hogy ezeknek elpusztulásával, kitől isten oltalmazzon, reánk is sok gonosz akaróink nevelkedésével ha mi gonosz jőne, reájok ér annak azután ereje. Ezt az nagyságod informatiója szerént declaráltam, de az vezér kegyelmes uram vagy semmit meg nem érte az dologban, avagy ha ért, contemnálja. Arra csak azt mondotta: nincsen, sem lehet affelől semmi akadály, nem ő igazgatások, hanem tatár, kozák palánkokról vagyon az veszedés. Isten akaratjából mindazonáltal menvén hatalmas császárt postán mindenekről tudósítja és az jó békességeket minden akadály nélkül végben viszik. Én ezt csak ebben hagyám, tovább nem urgeálám.

Elérkezvén az lengyel követ, abba is az nagyságod kegyelmes parancsolatját követtem, elében is küldöm vala ím két emberséges szolgálmat, ha jó módját látom, köszöntetni. Nem remélem, hogy az mia is nagy búsulásunk lehessen, mert az szent isten az nagyságod jó szerencséjére szegény hazánkhoz is irgalmasságát akarván mutatni, itt bizony az vezérnél az mi személyünk oly kedves, hogy én az ő nagy emberséges sok maga ajánlásit, jó akaratjának mind most, mind ezután való ígérétit

írni meg nem győzőm; mert ha törökül eleget tudnék, azt mondja, velünk sötétednék, virradna, étele is mindenkor, azt akarná, velünk volna. Ezeket pedig hogy színből cselekedné, ez alatt valami fekünnék, soha azt eszemben nem vehetém, sem hihetem, mert az affectusok mutatják, hogy igazán viseli magát, nem külömben. Most is maraszt vala kedvesen ebédre, vendégségek leszen az kertben, de még Cseffei uram az török módon való élést az szafrakuál meg nem szokhatván, haza jövének ebédre.

Az szerdár emberét mint expediálta nagyságod és mint akarta az pénzt is, kit neki adott, ott hagyni, míg az nagyságod levele érkezett, addig panaszából értettem; tegnapelőtt estve késén jövének meg, tegnap igen reggel esmét az hatmánhoz küldi. Mint, mit referált, én azt nem hallhatám, de az vezérnek semmi idegenségét eszemben nem vehettem.

Az vezér itt az dolgot az lengyel követtel elvégezvén, őtöt elbocsátja be, postán császárnak az dolgokat értésére adja, onnat vár az hadak eloszlásáról; de az mint azelőtt is írák nagyságodnak, ha az tatár el nem menne által szép szóval, ezen hadakat reá vizsik, addig el nem oszol. Ezeket ma ujabban így referálá.

Az lengyel követnek expediálásával minket is haza bocsát. Immár nagyságod mit parancsol ezekhez képest, álljon az nagyságod jó akaratján, küld-e valakit, ki bemenjen az portára most mást, avagy Pap Márton uram is elég leszen, mivel az válasz is nagyságodtól azonban jöhet meg, az mint calculálom az napokat; és valamit kíván-e ujabbat, hogy az szerdár most írjon nagyságod dolgai felől, vagy főkövetit készíti és magával együtt az ő bemenetelére várakozik: mindezek álljanak az nagyságod bölcs ítéletin. Nekem igen tetszenék, az főkövet magával együtt menne be. Én az adónak dolgát nem említettem eddig, oka az, úgy ítélem jobbnak; az dolognak vége mutatja meg azt, mint kellessék megemlítenem; el nem mulatjuk azt is. Itt pénz valami kétszáz forint vagyon még. Nagyságod parancsolja, lovat vegyünk, ha egyébre nem kelletnék is, az nem sok; haszontalan helyre nem költöttem, nagyságod meglátja, 25 forintjánál többet, de annak is akkor úgy kelle lenni. Adja az szent isten, nagyságodnak hasznos igaz szolgálatunknak jól végezésével hamar napon lássuk nagyságodat jó egészségben. Írák Gyirgyónál az török táborban 4. Septembris, 1634.

Illustrissimae celsitudinis

servus humillimus et fidelis
Franciscus Mikó m. p.

Czím: nincs.

Fredeti.

II. 1634. szeptember 13.

Illustrissime et celsissime princeps sat.

Belény uram nagyságodhoz haza menvén mégis két-három szóval akarám nagyságodat tudósítani ide való állapatról. Itt az a dolog most csak várakozásban vagyon, mivel Sahin aga elmaradt volt nem úgy az lengyelek kényszerítéséből, mint maga akaratjából, az mint az lengyel követ referálja, 11 napja, hogy postán elsőben érette mentek, ujabban még hatod napja, míg ő megérkezik, itt csak pausálnak; mert az mint Sahin aga vitte ki az téli lengyel követet az portáról haszon nélkül, így az vezér tőle akarja ezeket beküldeni az dolgoknak végben vitelével. Az mi akadályok voltak, mindazáltal itt azok nagyában végben mentek, kiről szolgálom által postán tudósítom nagyságodot, mihelyt Barcsai Akos uram érkeznék. Tegnap reggel érkezék András deák, Barcsai uramat nem találta hátul, s nekem ő semmi írást nem hozott.

Lovak állapotjáról nagyságodot tudósíthatja Beléni uram; közönséges lovat, mint az alábbvalója az nagyságod lovainak, találnánk, de nagyságod alá való lovat itt nem; az vezérnek is bizony apró lovai vannak, itt ő kegyelme mindent látott. Az szent isten nagyságodot szerencsésen tartsa jó egészségben. In Gyirgyó 13. Septembris, 1634.

Illustrissimae celsitudinis

servus humillimus et fidelis

Franciscus Mikó m. p.

Külön féleven: P. S. Az szerdár parancsolá, hogy mégis ne siessem postám elbocsátani, mert ma, vagy virradtig postáját várja az portáról. Most azért reggel érettünk küldvén, felmenénk hozzá s mondá, hogy az ő emberi megjöttek nagyságodtól, az nagyságod búsulást azoktól is érti. Azért legyen csendességben, innét magammal együtt főember szolgáját bocsátja ki az végekre, és ha mi alkolmatlanságokat cselekedtek, lecsendesíti; azt akarja, hatalmas császár birodalmiban ide erre az földre mindenütt panasz nélkül való állapot legyen, csendesen, békeségben éljenek; esküvék az ő módjok szerént nagy esküvéssel, ő Erdélyországnak, nagyságodnak igaz jó akarója. megmutatja cselekedetivel is nemcsak szavával, mert ma is mindjárást postát bocsátván az portára, ujabban megírja, hogy emberi, kit oda bocsátott volt nagyságodhoz, megérkezvén, ott az dolgot úgy látták, találták, mint kívántatott, és hogy nagyságod minemű igazsággal viseli magát hadaival készen, az mellett még münköt hozzá küldött, ebből is nagy engedelmességet, jó akaratot mutatott. Mind efféléket bő szóval beszéle hogy császárnál, vezéreknél

commendálja nagyságodat, isten bevívén, az nagyságod árulóit, azokat az rossz gyermek hajnokot (*ügy*) oly helyre igazíttatja, hírért se hallják. Bizony oly emberségesen oly nagy szeretettel ajánlja magát, én még mást nem láttam hozzá hasonlót, hanem Merhan Huszain passát szegény urunkhoz. Kegyelmes uram, ez szegény urunkhoz mikoron nagy szeretettel volt, magáért is volt, nemcsak érettünk, mert akkor nem ez az kedves állapotja volt; de most ez használhat nagyságodnak s nekünk, nem mi ő neki; nagyságod értse bölcsebben. Mondá, nagyságodnak ő is mindjárt ujabban irat esmét. Jó volna nagyságodnak most ezzel az alkalmatossággal apjává fogadni, vagy kétszer maga már fiának mondotta nagyságodat, az jó alkalmatosságért ne szánjunk kicsiny költséget kegyelmes uram. Azt olvastam egy poétánál: Auro venit honos, Auro conciliatur amor. 13. Septembris 9 órákor.

Czím: Illustrissimo et celsissimo regni Transsylvaniae principi etc. etc. domino mihi elementissimo.

Más kéz: 13. Septembris 1634., Mikó uram Gyirgyórol, Belleni János hozta.

Eredeti.

III. 1634. szeptember 13. után.

P. S. Kovács Péter tegnap reggel érkezett vala meg. Úgy hisszük, eddig Sahin aga is beérkezhetett s az tatárok dolga is egyfelé elválhatott, mentek-e önként(!) vagy nem által. Csak Kantamir ne ebelkedjék, mi úgy reméljük, az többi nem mer roszalkodni considerálván az passával hatalmas császárnak nagy erejét lenni, s azt is hogy ugyan meg kell lenni. Noha Juszup agával tegnap hogy szemben valánk oly szót ejte, mintha az portán nem igen tetszenék mindennek, hogy az tatárokat által költöztessék, hanem csak megzaboláznák s az moldovai vagy havaseli adóból rendelnének tizezer tallért nekik; de ha egyszer már ezen által mentek s végezték, s változása lenne, az lengyelnek nagy ok adatnék az hadakozásra és scrupulus is lenne a szívéen, s hatalmas császár méltósága ellen is lenne. Itt táborunk bizony soká nem lehet, mert, látja isten, elbetegesednek, az mint magunk is vagyunk az rossz nátha hurut miatt; pestisben is halnak; előbb ha megyünk, még más földet is elpusztítunk. Már úgy rendeltük, eszten napig itt leszünk s azután eloszunk; hanem az mezei katonákat (kik vannak 2500 lóval) szállítjuk bizonyos helyre, hogy pénzekén éljenek. Kegyelmed is legyen azon, az vezérnek se legyen ellene, hogy le kell szállanunk, mert az

kételenség viszen reá; egy nap sincs hogy az nemesség közül kit felesége s gyermeke halálokra ne hínának haza. Fogarásban sincs módunk az menetelben, mert bizony ott is halnak pestisben még az jószágban is. Más akadály az is, hogy ha azt is most szénából elélnék az hadak, isten ő felsége télt adván érnünk, telelő helyünk sem lenne; most pedig, tudja kegyelmed, oda kevés széna is lőtt az Olt vizének árja és az szárazság miatt. Harmadik, az passa az ország népét kívánja hogy táborban tartsuk, s ha azt elbocsátanánk, megvihetnék neki, kikkel vagyunk, s ottan nehézségére lenne; tudja kegyelmed, jőnek, mennek az görögök, törökök be s értésére lenne. 4. Minthogy kiszállásunk tisztességesen volt, leszállásunk is úgy leszen, ha még székes helyünkben szállhatnánk vissza. 5. Az bizonyos számú főembereknek is sulyos lenne ő nekik fennlenni s más barátomnak felesége mellett heverni.

Az moldovai vajdától való megbántódásunk igen nehéz, bizonytal higgye kegyelmed. Ezután is valami tisztességes utakat, módokat feltalálhat kegyelmed onnét való exturbálásában, el ne mulassa.

Az Zólyomi dologáról mint, hogy emlékezett kegyelmetek, értjük azt is. Az uristen kegyelmedet meghozván az többi dolgokról szemben beszélhetünk kegyelmetekkel.

Mi Juszup agával tegnap lőttünk vala szemben, sokat is beszélgetvén véle s declarálván igaz hűségünket most is hatalmas császárhoz lenni, és assecurálván is arról, hogy mi ezután is abban meg akarunk maradni, csak ő hatalmasságától is országul tartassunk meg szabadságunkban, és ő hatalmassága oltalmában is ne fogyatkozzunk meg az szükségnek idein. Az Zólyomi dologát is ex fundamento megbeszélvén neki, nem válaszásképpen, hanem csak informatio szerént ottan mindjárt azon kezde kérni, bocsássuk vissza az passához, hogy ő maga is mondhasa meg az passának, szánkból mit hallott. Mi ezt csak gyengén mulatván, ez estve behívatta Tholdalaghi uramot, sok beszéde után ő általa is azon kéretett. Ma még délest 3 órakor szemben lévén véle, ugyan igen serio kezdé kívánni s noha nekünk sem vala kedvünk hozzá (megtudván azt gondolni, hogy kegyelmetek ottbenn nagyon ugymint főkövetünk), hogy elbocsássuk, de mivel kegyelmed mostani levelében is írja, legnagyobb szükségünket az hitelt látná lenni az portán, ebből is vécén fundamentumot elbocsátására s tanácsúr híveinknek is az tetszvé, el kellő bocsátanunk; de nem úgy, hogy mi követségünket hordozná és titkosabb dolgokat érthetett volna annál, az kiket kegyelmeteknek is értésére adtunk. Már ő tudja, hogy mi jónkra megyen-e, vagy miért; az passa szívéből akarja-e az felőlünk való kételkedést kigyomlálni, isten s az ő szíve tudja; nem árt

kegyelmednek reá vigyáztatni s magával is beszélni, s meg is inteni, viselje úgy magát az passa előtt való beszédében, ne tegyen kárt véle nekünk; azt fogadta, visszajő, mivel török deákunk nem lévén, mi sem az kajmekám levelét, sem az passáét meg nem fordíthattuk. Temesvárra is, ha visszatér, úgy akar menni.

A fejedelem kezével: Az svedusoknak most az szerencse nem jól virágzik. Az ifju király 4. Septembris Norlingát, ki Donaverthez csak 3 avagy 4 mélyföld, megszállván, az vájmári herczeg Gustavus Hornnal conjungálván magát 5. Septembris, megsegítette és 2 órától fogva setét estvéik nem kevés vérontással való velitatiójok volt, s az nap jól is succedált nekik az dolog dirimálván egymástól az éjszaka őket. Gustavus Hornnak az volt tetszése, másnap ne víjjanak meg, hanem várják melléjek Ramgroffot, ki csak 6 avagy 10 mélyföldön volt hozzájuk 8 regimenttel, azokkal az gyalogokkal, kikkel az szegény király derekasabb dolgokat végben vitt. Az vájmári herczeg nem fogadván Hornnak tanácsát, másnap ugymint 6., 5 órakor reá mentek az királyra (mert az király reájok nem ment volna), korán harczot kezdtek és tartott az harcz délest egy óráig, alternatim viselvén addig magát az harcz; tandem megcsüggedvén az svédek, kik mind is 20 ezeren ha voltak, — az király hada volt 50 ezeren, mert azon éjjel az spanyor segítség is, ki 8 ezer volt, elérkezett, — megfutamodtanak, minden lövészerszámokat, hadi szekereket, sok zászlót ott hagytanak; Gustavus Hor[n] sebben, több főtisztviselőkkel kezében vannak az királynak; az vájmári herczeget ki elesett, ki sebben elszaladtnak mondja, de bizonyost még eddig nem érthettünk felőle, noha im csak ez estve juta Csontos Bécsből s nyomtatva is meghozta ezeket; rövid nap még ismét megharczolnak, mert az cancellarius is kiszállott s mindenfelől melléje most hivatja az generalisokat; még, úgy hiszem, mezei hadok lehet, ha nem több, 50 ezer; az király részéről is nagy: olasz és francus s német emberek vesztenek el.

Az francziai király teljes . . . esztendeik confoederált az velenczésekkel, az hadakozást urgeálta az francofurtomi gyűlésben, kinek még 20. Augusti, tudjuk bizonynyal, vége nem volt. Az belgák Coloniát akarták megszállani. Lotaringiát az francus éppen occupálta. Az helvetusok is kétféle szakadtanak: az pápisták spanyor király mellé, az mi vallásunkon valók az francziai király mellé állottak. Nem régen az saxo könyörgésen lévén, feje felett egy égő tüzes gerenda jelent meg, Arnimbnak is egy bot az szerint, kinek alsó, felső része lobogott. Az meglőtt harczig az egész imperiumban nevezetes város az ő felsége

hűségében: Colonia, Monasterium és Ratisbona volt; ezután mint leszen, meghalljuk.

Ezeket kegyelmed mint jelenti meg az vezérnek, álljon kegyelmed censuráján. Tudja Juszup aga is némelyiket, mert megmondtuk neki; talám jobb kegyelmednek előbb megmondani.

Eredeti töredék, Batthyány-ktár 5. IV. 5. 197.

IV. 1634. október 3.

Illustrissime princeps sat.

Tizenhárom naptól fogva, miolta Kovács Péter elment tőlem, nagyságodnak nem írtam semmit, oka az: nem is occurráltak oly dolgok; vártuk, ma holnap érkezik Sahin aga, ki csak tegnapelőtt, azaz 1. praesentis érkezék el bizonyos számú lengyelekkel, többítván az hatman, tekintetesbé is akarván tenni az legatiót az portára való bemenésbe, mint ide jöttek. Mivel azért az passa velünk ezeket vártatta, expediálván ma az lengyeleket, azontól hozzá mentem, kívántam, minköt is már elbocsásson; megígíré, ez héten elbocsát; tudakozta, ha jöttek emberim, levelim, várna választ Juszuf agától írt levélre és az többire; velünk készíti ő is emberit nagyságodhoz. Immár én abban leszek foglalatos, mint jobb móddal válhassunk meg tőlök.

Sahin aga mikor az vajdával szemben volt, akkor is emlékezett az nagyságod emberinek Varsovára való érkezéséről, hívatván vele való szembenlételire s nem cselekedte; ki ha jó dologban járt volna, vele szemben kellett volna lenni, az vajda az armássától izenvén erről az estve. De ha szintén nem izent volna is, immár ennyészer tudósítván arról ugyan nem mulattam volna el, hogy szemben nem löttem volna vele. Az mint ma jó reggel napfelkölte előtt hozzá mentem (előbb nem lehetvén alkalmatosságom, mert neki sok alkalmatlansági lévén, üresen az két nap nem volt), mivel azelőtt is egymást üsmertük, bücsülettel látott, belső sátorában vivén, mint járt, hogy járt kérdezvén, ezután való hátra maradt útát is az ő szokások szerint szerencsételtvén léptünk az dolgokra, hogy gonosz akarói mire fordították s magyarázták oda bejárandó követinek, postáinak járását, tudniillik hogy az lengyellel kötött volna hatalmas császár ellen frigyet etc. Elvárván erről való bő beszélésim, mondá, hogy igazak azok az én szóim, hogy afféle szókkal az ő fülei Lengyelországban tele voltak és szüvében nem kevés kétséget adott, hogy az nagyságod emberit hivatta Varsován, vele szemben sem lőtt. Arra azt feleltük, hogy nagyságodnak azon igen nagy búsulása volt, haragutt, most is neheztel arra az emberre, hogy őtöt s hatalmas császár követit meg nem bücsülte s meg nem látogatta; de az az ember nem erdélyi ember volt,

tudatlan is lévén afféle dologban; sem is egyéb dologban járt, hanem magyarországi jószáginak gondviselője lévén, határok igazítására ment volt inkább be. Igaz, hogy más postái jöttek, mentek nagyságodnak szintén Muszkaországban is, mivel általam az télben az kajmekám, viszont Abaza azután is levelekben parancsolták az portáról, hogy nagyságod emberit gyakorta jártassa be, hírrrel tartsa az portát, az jó békességre intse; kit nagyságod meg is cselekedett, az mint az dolognak vége megmutatja; mert ha nagyságod affélére ígerte volna magát, különben viselték volna az lengyelek magokat, nem oly könnyen léptek volna az békességre. Arra azt felelé, hogy ő nem tudatlan az ide ki való dolgokban, más volna, hitelt adna afféle dolgokra, ő ezeket csak füle mellől bocsátja el; isten bevivén az portára, nem-hogy vétne nagyságodnak, inkább szolgálni igyekezik, ha miben kívántatik; megírom én is az kapitihajának, őtöt megkeresse, nagyságod követi is, ha beérkezik, vele szemben legyen, mivel ő ott mulat, az által is, ha mi dolgai lesznek nagyságodnak, kedveskedni akar. Az az kegyelmes uram az sok jó beszéd után ez is minden jóval ígéré magát; mint effectuálja, azt az exitus mutatja meg. Nem ártana, nagyságod kedveskednék neki, küldene is, mert ez most ottbenn ezért az szolgálatért kedves leszen. Ennek az vezérnek csak szolgája, még is oly bücsülettel fogadta, látta, mintha egy király követe lőtt volna. Itt az szolgálatnak bücsületit, jutalmát látjuk.¹⁾

Kantamérinak az nikápolyi békséget adták, csak jőne reá immár, de még nem érkezék. Az Abaza tisztit, kit azelőtt bíra itt: ozi, szilisztrei beglerbékségeket az mely passának adták vala, mazullá tévén, másoknak oszták kétfelé, ujjab passákat kettőt bocsáta innét belé az vezér. Ultima Septembris az császártól érkezék egy fő török, az passának szablyát, kaftánokat hozza, parancsolatot, ha az lengyel követ elérkezik, mindjára beküldje, de maga itt vesztegségben legyen, onnat várjon. Az lengyellel való békességben pedig semmi difficultas fenn nem maradt. Immár miért kellene fennmaradni itt az hadaknak, ha az tatár is elköltözik, mire magyarázni nem tudjuk; mert igaz, mi itt bizony sem az vezér, sem másoktól nagyságodhoz, országunkhoz semmi idegenséget nem látunk; oda be az portán az állapotok mint legyenek, nem értjük.

Nekünk az tetszenék, küldené el nagyságod az portára követit, az adót küldené el mentől hamarább, az mivel tartozik, az üdeje is eljött, ne vontatná. Az szerdárnak ide hogy nagyságod papírossát kimilli, mi bizony csudáljuk; im hét hete, hogy

¹⁾ *Rákóczy sajtókezű oldaljegyzete*: NB. De halál az vége, s mennél feljebb emeltetik, annál hamarább közelítrossz kimenetele. [Itt egy érthetetlen mondat következik.]

itt vagyunk, egy levelet nem küldö nekí. Az adót elküldje nagyságod, az istenért kérem; ne is emlékezzék most affélett, hogy meg nem küldené, nincsen annak ideje az mi látásunk szerént. Most az ideje, hogy hamisítsa meg nagyságod sok gonosz akaróinak az ő szavokat, gonosz ügyekezeteke elnyomván. Amaz tökéletlen Katercsit is eléfogtam vala, eskeszik, szabódik, hogy ő afféle dolgokat nem beszélett volna, az mit tudék, beszélék vele mind szép szóval s mind másképpen. Immáron istennek kegyelmességiből mü is itt nem mulatunk, hanem nagyságodhoz megyünk, az mit meg nem írhatunk, azt nagyságodnak szóval referáljuk. Quod reliquum est vestram celsitudinem ad annos quamplurimos feliciter valere desidero. Datum in Gyirgyó die 3. Octobris, anno 1634. *)

P. S. Kantamér az új tisztnben nem siet, félti életét mind itt s mind tatár chántól. Az tatár is hogy derekason költöznék, az híre megcsökönék. Az vajdák tartnak tőlök, reájok ne csapjanak; nem árt vigyázni nálunk is, mert kegyelmes uram vannak azok 20 ezeren, akár merre csapjon, zavarást, kárt tehet, ő tatár. Irtóznak az által való menésre; mindazáltal az vezér azt mondja, nem mernek egyebet tenni, kételenek vele s ha nem menne, ő reájok megyen, levágtja őket.

Az nagyságod hadainak leszállását azután nem urgeáltam; én talám csak könnyebben is hagyom, mikoron elbúcsuzom is, mert noha az vezérnek, utánna való emberinek nagyságodhoz, szögény hazánkhoz bizony az egy jó akaratjoknál egyebet nem látok, de még is talám jobb vigyázni. Az ratio semmit affélett sem dictál, sem elménkkel, szemünkkel olyat nem látunk, kitől tartani kellene. Mint feljebb is írák, az portáról semmit nem értek, de nekem nagy gondolkodásim vannak az Juszuf aga követségín Zólyomi felől, ki nekem azt mondá itt, hogy már ugyan császár parancsolatjából írt nagyságodnak az kajmekám és Ibrahim effendi etc. Mi azon leszünk, itt az vezérnél lekössük, de ő még itt mulat; míg ő oda megyen, Juszuf agát talám előbb válasszal bocsátja nagyságod.

Illustrissimae celsitudinis

servus humillimus et fidelis

Czím: nines.

Franciscus Mikó m. p.

Eredeti.

V. 1634. október 4.

Georgius Rakoczy dei gratia princeps Transsylvaniae sat. Spectabilis et magnifice fidelis sincere nobis dilecte. Salutem et gratiam nostram.

*) Eddig a követség valamelyik tagja írta. Az utóirat Mikó írása.

Istennek legyen hála, mi mind ennyi pestises időben is még békével és türhetőképben vagyunk, noha bizony csak ezen falucskában is, a ki mellett vagyunk, Lankereken, minden nap kettőt, hármat s többet is temetnek s táborunkban is azonképpen halogatnak; mindazáltal mégis helyben sátor alatt vagyunk. Ma két egész hete, hogy kegyelmedtől semmi levelet nem vöttünk; az hopmester szolgája azután jöven el tőle, a mint láttuk neki írott czédulájában, attól sem tudósított kegyelmed semmi ott való állapotokról; Kovács Péter is tized napja ma hogy megérkezett, kívántuk volna, hogy azolta mégis levéllel értetett volna s az állapotokról tudósított volna kegyelmed. Az tiz után a két nap is szintén eltelik, a meddig a vezér kívánta fennlétünket, s immár sokáig egyáltalában hogy itt nem várakozhatunk, mert a földet teljességesen eléltük, s a mi nagyobb, a pestis benne lévén a táborban, félő, hogy kevesebb számúan ne kezdjünk haza térni, ha azt várjuk, hogy derekason occupálja táborunk népét, s ennyi becsületes urakkal, főrendekkel magunk is szemlátomást nem vonhatunk halált magunkra. Azért Szentpáli Istvánt bocsátván be kegyelmedhez, el ne mulassa minden állapotokról éjjel nappal tudósítani, s Szentpálitól, ha mi oly dolog volna, kit kegyelmed pennára nem bízhatna, bátorságosan megízenheti; s ha mi oly állapot történnék, hogy kegyelmednek mégis tovább való mulatásának kellenék ott lenni, tőle minden dolgok felől izenjen és informáljon. Ujabb hírt egyebet kegyelmednek most is nem írhatunk, a mit Belleni Jánostól megírtunk, azoknál; ha ezután mi olyat hallhatunk, kegyelmednek értésére adni nem nehezteljük. Ipsi in reliquo gratiose manentes. Datum in castris nostris ad Szászszebes positis die 4. Octobris, anno 1634.

G. Rakocz y m. p.

Czím: Spectabili et magnifico Francisco Mikó de Hidvégh, thesaurario, camerario, consiliario, sedium siculicalium Csik, Gyergyó et Kászon capitaneo supremo, ac ad illustrissimum exercitus turceici eis Danubium generalem expedito legato nostro etc. fideli nobis sincere dilecto.

Eredeti.

VI. 1634. október 8.

Illustrissime et celsissime princeps sat.

Markótól 3. praesentis írtam vala nagyságodnak kegyelmes uram, hogy az vezér az lengyel követnek portára való expediálása után nekünk is elbocsátásunk ígéré. Tegnap estve felé azért felhívatván, vele való itt lételünk alatt egyszer is másszor is az mint beszélettünk, azokat szép rendre vevén választ is úgy adott

reá, az mint kívántuk mindenekre, atyai szép intéseket izenvén nagyságodnak tőlünk, ajánlván böcsülettel, nagy sinceritással ezután való atyai szeretettel való jó akaratját mind mostani bemenésében az portán, s mind ezután míg él. Mi azért búcsut vevén tőle, im isten áldomásából szintén indulunk, egy böcsületes főagát rendelt velünk nagyságodhoz, egy lovat is küld tőle, mi csodást, még nem tudom. Mához hatod nap, ha az mennyei úr engedi, ki akarunk Erdélyben érkezni, ha mit előnkben nagyságod parancsol, itéltem, immár az nehezebb, ennyi unalmas itt való lakásunk után mégis messze kell nagyságodhoz fáradnom, házamnál nem nyughatom. Markótól írtam vala nagyságodnak, hogy az portáról az vezérnek mit írtnak legyen: az lengyel követet sietséggel bebocsátván itt várakozásban legyen, onnat várjon, azalatt mi feketnék, gondolkozásra való okok; de az mint az vezérrel most utólszor beszélénk, bátorságos állapotunknál egyebet eszünkben nem veszünk, s nem is fog itt sokat mulatni az híd elkészülvén, mert az tatár hogy el ne költöznék, már abban kétségek nincsen; ha nem lenne pedig jó akarat, úgy látom az ozi, szilisztrei passák mellé rendelnék hadakat, de arra az dolog nem megyen, és így innét isten áldásából nagyságodnak jónál egyebet bátorságnál most nem írhatunk. Az hadakat, tudom, nagyságod elbocsátja; ha el nem bocsátotta volna is, az vezér is már jó szívvel annuált. Belleni uram ide pénteken este jöve; talált lovat, csak vehesse meg. Juszuf agának fáradsága ide szükség nem lőtt volna, nem szintén úgy látta az vezér, mint ő reméltette; mindazáltal az nagyságod méltóságáért, tudom, illendő válaszsza bocsátja. Az adónak említésénél megbúsult volt az vezér reá, mint szavából értők, de az mind semmi. Adja az szent isten, nagyságodat szerencsésen való jó egészségben lássuk. In Gyirgyó 8. Octobris hajnalban, 1634.

Illustrissimae celsitudinis

servus humillimus et fidelis

Franciscus Mikó m. p.

Egy darabka papíron: P. S. Gyirgyóból nem expediálhatván az ifju legény szolgámat nagyságodhoz, mivel az brassai bírónak is kelle írnom, hogy az havasra küldene lovakot előnkbe. Azután ma hajnalban az kihajához menvén, az vezérnek Juszuf aga felől alkalmatlan dolgokat beszéle, az vezér szavából is gyengén vevők eszünkben tegnap, de ő az maga méltóságához képest nem annyira jelenté; mindazáltal nagyságod azon kegyelmes uram ne búsuljon, mert az ő tökéletlenségének itt fogozatja nem volt; ha nagyságodat nem nézték volna, feladták volna neki az követséget, mert nem jámborul s nem nagyságod javára járt. Nagyságod ezen meg ne induljon mindazáltal, semmi

kárára ez, hanem hasznára lött nagyságodnak; már ismerje, tudja ezután, ki legyen. Branesten 2 órakor délután 8. Octobris.

Más darabkán: Az velem menő török tengerentúl való, szintén mazul főember, ezekre az országokra nem járt, olyan vén mint magam, az vezérrel jött által Diarbekirből, felesed magával vagyon. Nagyságod, mint menjen s tegyen, tudósítson felőle, elhagyassam-e lovait vele valahol, ha maga is akarja, vagy mindenestől odavigyem, 40 avagy 50 lóval leszen.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy kezével: 12. Oct. 1634., reggel 10 órakor Mikó uram szolgálja.

Eredeti.

VII. 1634. október 9.

Illustrissime et celsissime princeps sat.

Markó tegnap az nagyságod parancsolatjából Gyirgyónál keresett, ott nem érvén, ma délután három órakor érkezett ide, az nagyságod kegyelmes parancsolatját értem. Én tegnap bocsátám egy inasom el, ide érvén az estve, lovat nem adhattak alája, maga lován sietett el, valamint mehet Erdélyig, gondolván, nemalám ez ha szintén szeredán virradtig nem is, de estig odaérkezik, mégis nagyságodat általa is akarám tudósítani.

Az vezér minköt itt szombaton estve úgy expedíált kedvesen minden resolútiókkal az egy adón küül, valamint kívánhatta volna maga nagyságod; annak is megadását ratiókkal stabilálja, kit, isten nagyságodhoz vivén, megért. Az tábornak leszállásának jó szívvel annuált: leszállíthatja hadait, maga is házaihoz szállhat, vigyázásban levén mindazonáltal nagyságod. Most én is egyebet nagyságodnak hirtelen nem írhatok, isten nagyságodhoz vivén, ha mit meg nem írtunk, megvisszük magunk aláztatosan; jónál egyebet nem tudok innét írni. Az mint az idő engedné, én is sietnék. Az mely főembert velem bocsátott az vezér, 40 lóval leszen. Remélem, az inasom is nagyságodhoz elérkezik szeredán, ha az én parancsolatomhoz tartja magát, lovat kaphat, attól levelet írtam. Az szent isten nagyságodat tartsa jó egészségben. In Bukurest 9. estve Octobris, 1634.

En azt remélettem előbbi Illustrissimae celsitudinis írásához nagyságodnak, már el-servus humillimus et fidelis oszlatta táborát, az mint Belleni Franciscus Mikó m. p. uramtól is írt vala nagyságod.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem kezével: 11. Octobris estve 7 órakor 1634., Markó.

Eredeti.

1635.

Tholdalaghi Mihály követsége. *)

1635. j unius 27. ¹⁾

Sok köszönetemnek és jó akarattal való szolgálatomnak ajánlása után istentől minden jókat kívánok kegyelmednek hatalmas császárunk jó szerencséjére megadatni.

Nagy szübeli lelkem fájdalmával kellett kegyelmednek írnom. Kegyelmed tudja, hogy az miolta én kegyelmed által Juszuf aga uramat megesmertem, annakutánna mindenkor jó akarattal voltam hozzája, az miben lehetett, szolgáltam is nekie; most utolszor is hogy együtt kiindultunk portáról, mely jó egyességgel indultunk ki, azután is mind úgy voltunk. Haza érkezvén az én kegyelmes uramhoz ő nagyságához, az országot is mind együtt gyűlésben találtuk, én ő kegyelmek előtt egész országul az ő kegyelme jámbor hűségét, tökéletességét mindenben dicsértem, magasztaltam és ugyan feleltem felőle mindenekben úgy, hogy olyan hitelt szerzettem neki majd miut magamnak volt mind az én kegyelmes uram ő nagysága és az egész ország előtt; de nem vöttem volt eszemben, hogy ő kegyelme mind az igazságtól s mind az hűségtől messze távozott volt, azt az akkor rajta való hatalmas császárunk követségét is meg nem becsülvén, meg sem elégedett azzal, hanem amaz árulóktól is követséget és levelet vött titkon magához, mely leveleket és hamis követséget behozta ide Erdélybe, az leveleket az kiknek megadhatta megadta, szóval is, az mit tudott, mindent mondott, kire tudom, hogy az kajmekámtól ő nagyságától nem volt tanusága. Az kiknek pedig az árulók leveleit megadta és követségeket megmondotta, azok előttök viselvén mind hatalmas császárunkhoz s mind urunkhoz ő nagyságához való igaz hűségeket, nem akartak az ő szavának hitelt adni, sem azon meg nem mozdultak, az levelet el sem olvasták, hanem mindjárt postán küldötték

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 262—266 ll.

¹⁾ E levelet, bár nem tartozik szorosan Tholdalaghi ez évi követségéhez, tartalmánál fogva nem találtuk elhagyandónak.

urunknak ő nagyságának, kik közül úgy tudom, hogy némelyet ő nagyságának az kajmekámnak urunk ő nagysága be is küldött. Így nyilatkozott ki az jó uramnak hamis practikája. Most immár minthogy én commendáltam az ő hűségét és én feleltem is felőle, most is egy uton, egy követségben jártam véle, én reám is kétséget hozott, hogy netalán én is egyet értettem volna véle. Mely ő kegyelme reám hozta rettenetes gyalázatomat, ilyen vénségembeli nagy kissebbségemet akartam kegyelmednek levelem által megpanaszolnom, hogy oly barátomtól, kihez soha nem hittem volna, ilyen nagy méltatlan dolgot, tisztességemben való megsértést kell ártatlanul szenvednem. Másikért azért is írtam meg kegyelmednek, hogy ha én azért hogy most véle együtt jártam, igazságát dicsírtam, ilyen kétséget vöttem magamra, bizony talán kegyelmed is megbántódott az jó uramtól ebben, mivel kegyelmed az főtolmács, semmit itt úgy értik hogy kegyelmed nélkül ő ottbenn nem cselekedhetik. Ehez azért isten oltalmazzon attól, hogy én olyant mondjak, hogy kegyelmed is részes lött volna, de csak az, mint írák, lehet vélekedések az embereknek. Kire nézve nekem tetszik, hogy kegyelmed is, ha ő cselekedte ezt az hamis dolgot, ugyan magával tisztíttassa ki magát s mind engemet, ki különben uram nem lehet, hanem az ő kegyelme szégyenével, vagy veszedelmével; mert ha azt magától cselekedte, hogy hatalmas császáruk méltóságos igaz követségének színe alatt hatalmas császáruknak ősitől maradt ilyen szép békességes országát akarta felháborítani, összevesztetni gonosz practikájával, lehetetlen dolog, hogy ő nagysága meg ne büntesse érte az kajmekám, holott tudja kegyelmed, mint bocsátá el az kajmekám, ő nagysága és nekem is ugyan maga előtt mit monda, hogy: noha ő nagysága az fejedelem hatalmas császáruk, sem nekem semmit nem írt, sem izent amaz rossz emberek Székely Mózesék felől, de megmond mégis én szómmal ő nagyságának, hogy azok felől semmit ne gondolkodjék, mert abból bizony sem ő nagyságának, sem az országnak semmi búsulása nem leszen. Kire én ő nagyságának mit mondtam, az is juthat kegyelmednek eszébe, és igen meg is köszöném az ő nagysága abbeli jó akarátját mind az én kegyelmes uram s mind pedig az ország nevével. Ez uram az rettenetes dolog, hogy én tőlem ő nagysága maga füle hallottára Juszuf aga uramnak ilyent izent, kit mind az országnak s mind az én kegyelmes uramnak megmondtam, kit tökéletesen el is hittek volt, s ím másfelől miben járt ő kegyelme; ő nagysága kegyelmesen megbocsássa az kajmekám, de ha ezért meg nem büntetné, az ő hamis követsége ítéltenék úgy igaznak s az ő nagysága tőlem való izeneti maradna félben, kitől isten oltalmazzon. Itt ő kegyelmének oly hitele vala, hogy most is sem az ország, sem az én kegyelmes uram más követet mellette nem

külde portára, hanem mind leveleit, szóval való köszönetit ő reá bízák; az mellett szépen megajándékozák: urunk ő nagysága százötven tallért, egy szép aranyas kupát ada neki, azfelett tiz sing atlaczot, egy szép kocsit egyéb sok egyetmással együtt; az ország is külön kétszáz tallért ada neki ugyan én általam. De ő kegyelme ezekre semmit nem nézett, sem hacziságát meg nem böcsüllette; arról is, hogy urunknak ő nagyságának hűtös szolgálja volt, meg nem emlékezett, hanem ugyan abban az rút árulók practikájokban s azoknak hamis követségekből elegyítette ő magát, ki miatt uram, bizony elhigye kegyelmed, hogy igen megütkezött az emberek elméjek, holott én általam mit izent az kajmekám ő nagysága azok felől, s más felől ugyan akkor velem kijött ő nagysága követe miben járt legyen ittkin, maga megitélheti kegyelmed, mint illjék össze. Istennek hála, az mi kegyelmes urunknak elméje nem olyan hajlandó vagy gyenge, mint némelyeknek volt azelőtt való fejedelmeknek, mert az ilyen dolgon megtántorodhatnék, ha olyan volna.

Akarnám, ha ez levelemet kegyelmed az vezér ő nagysága előtt elolvasná. Attól az szent isten minket oltalmazzon, hogy hatalmas császárunkra és az kajmekámra ő nagyságára ebből mi vétket tulajdonítanánk, mert bizonynal hisszük, hogy nyavalyás az maga hasznáért cselekedte, az mit cselekedett hír nélkül. Bezzeg az jó uram az mivel azelőtt másokat hátok megé szólott, most igen megmutatá, hogy ő maga volt az, az ki felől ő hirdette. Kérem kegyelmedet, hogy az egymás között ez ideig való esmeretséért, jó akaratért levelemre írjon választ, és vigasztalj valamivel, mert halálos szégyenemnek tartom ez rossz dolgot rajtam. Isten tartsa meg kegyelmedet. Datum ex Szászváros 27. die Iunii, 1635.

Kegyelmednek régi jó akarója és mint atyjafia

Tholdalaghi Mihály.

Kivül: Anno domini 1635. die 27. Iunii *paria* literarum generosi domini Michaelis Tholdalaghi ad Zölfikár agam datarum.

1635. június—1636. január.

Szentpáli István követsége a portára. *)

1636. január 1.

Illustrissime princeps, domine domine mihi clementissime. Humillimorum perpetuorumque servitiorum meorum in gratiam illustrissimae celsitudinis vestrae debitam subiectionem. Kívá-
nom az uristentől, éltesse nagyságodat sokáig jó egészségben, virágoztassa országlásában és ajándékozza meg mind fejedelem-asszonyunk ő nagyságával s nagyságtok szerelmesivel örvendetes új esztendőkkal.

Noha Markó által, mint legyen processusom nagyságod kegyelmes parancsolatiban, megírtam vala alázatosan nagyságodnak, mindazáltal most is alázatosan jelenthetem kegyelmes uram: Haczí Aszszánnak megfizettem, az reversalist visszavöttem. Az két czaprag kegyelmes uram elkészül okvetetlen mához tíz nap alatt az rojtján kívül, rá is ment immár a kettőre 80 papiros scofium, de félek, százra ne teljék; valamennyi leszen, de félbe nem hagyatom, itt akarok az felmérésén is lenni, kihez-képest nem remélhetem kegyelmes uram, hogy még az rojtjára is pénz jusson; rojtot találni készen is eleget, affelől bátor informatiót írna kegyelmes uram nagyságod, mi forma legyen az rojt, olyan-e mint az másnak a réGINEK, mert ha pénz marad is rá, s az követek késnek, nem veszek addig, míg az informatio leszen; ha pedig nem késnek s leszen mivel, olyant veszünk, mint az régi; de ha látom, hogy ugyan nem akar császár szembe is lenni, nem késem, hanem kapiktihája uramra bízom s kimegyek; megvárnám kegyelmes uram, de az magam pénzéből is kifogyok, 80 oroszlanos tallérát költöttem magamra, lovaimra karácsonig nagyságodnak, immár az magaméra szorultam. Az szablya-vasra gondviselésem vagyon kegyelmes uram; karácson előtt nem találánk, azután az sokféle innep jöve be, de holnapután megnyittatnak minden patikák, megcsináltatjuk az forma szerint kegyelmes uram, ha szent Miklós pénzére kell is. Az ló mindennap drágo-

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 267—273 ll.

dik. Itt azt hirdetik, kazul követ jó császárhoz. Az embereket itt valóba mészárolják; Kurt Cselebit ma negyed napja hogy felakaszták s nyakon is vágák az fán, talám nem választ több vajdát, az erdélyi szél is fogott azért neki ártani.

Még az ifju vezérrel magával szemben nem lehetünk, az kihájával azért eleget beszélettünk, azt fogadá, szembe juttat az urával, mert az nem ül az maga szarájában, császár körül vagy on mindenkor. Tartsa meg az uristen kegyelmes uram nagyságot bódog, idvességes hosszú életben. Datum Constantinopoli die 1. Ianuarii, anno domini 1636.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humillimus cliens

Stephanus Szentpáli m. p.

P. S. Az zsidók assecurálnak róla, hogy az ó czapragot szépen más bársonyra vehetik; mind azért annakokáért s mind hogy az harmadik czapragot is talám hozzá fogja csináltatni nagyságod, nem viszik ki azt, ha nagyságod nem parancsolja, kivihetik azt paripán is; megújittatása felől is informáljon kegyelmes uram nagyságod; az rojtja nem leszen jó, ha más nem leszen.

Czím: Illustrissimo principi domino domino Georgio Rakoczy sat.

A fejedelem följegyzése: 12. Ianuarii Kolos 1636., Kovács Péter délest.

Eredeti.

1635.

Maurer Mihály követsége.

1635. augusztus 6. *)

Georgius Rakoczy dei gratia princeps Transsylvaniae, partium regni Hungariae dominus et sicularum comes etc. — Universis et singulis cuiuscunque status, conditionis, ordinis, honoris, gradus, officii, dignitatis et praeeminentiae hominibus extra quidem ditionem nostram constitutis et commorantibus praesentes nostras visuris salutem et prosperitatem, fidelibus autem nostris gratiam nostram. Ez levelünk praesentáló Maurer Mihály étekfogónkat kelletvén sietséggel az portára küldenünk, birodalmunkon kívül levő minden rendeket azért szeretettel requirálunk, híveinknek pedig hagyjuk, sőt parancsoljuk is, ez levelünket látván, megnevezett étekfogónkat mind menő, jövő útjában békével bocsátván véle levőkkel késedelem nélkül postálovakot adjon alája, s el is késértesse és gazdálkodjék is neki. Illos bene valere cupientes, fideles nostros secus non facere iubemus. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce nostra Fogaras die sexta Augusti, anno domini millesimo sexcentesimo trigesimo quinto.

G. Rakoczy m. p.

Hátán más kézzel: Anno domini 1635., Maurer Mihály salus conductussa, kit szolgája elvesztett volt. Brassó mihi assignatus.

Eredeti.

*) *Jegyzet.* E levélen kívül egyéb nyoma Maurer ez évi követségének nincsen.

1635. október—1636. február.

Nagy Pál főkövetsége. *)

I. 1635. november 22.

Életemig való alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak szüből kívánván az mindenható istentől, látogassa nagyságodat minden idvességes és szerencsés jókkal, boldog birodalommal.

Istennek jóvoltából kegyelmes uram 12. praesentis Kucsuk-csekmegyére érkezvén, kedden ott voltunk, szeredán jó reggel megindulván az csausz passa böcsülettel előnkbe jött, az tolmácsok is kijöttek előnkbe kapiktihaja urammal együtt, s szombaton az vezérrel szemben voltunk, nagyságod ajándékát böcsülettel beadtuk. Ő úgy mutatá, hogy jó szível lát bennünket, az ő szíve tudja immár; azt igen emlegetik, hogy kocsit ígértünk s meg nem hoztuk; nem is ártottunk volna talám velle, ha hoztunk volna.

Hogy pedig ez ideig nagyságodat nem tudósítottam semmiről, oka nem egyéb, hanem az itt való bizonytalan állapot. Itt az hírek sokfélék; közönséges emberek beszélnek azt is, hogy ha császár, haza jó, mind nagyságodat s mind az moldvai, havaseli vajdákat megváltoztatják; de ezt emberséges embertől senkitől nem hallhatni; az havaseli, moldvai vajdákat meg lehet ugyan változtatni, mivel azoknak úgy parancsolnak, az mint akarják, de hogy mostan nagyságod ellen valamit cselekednének, én abban kegyelmes uram semmi módot nem látok, mivel az tengeren tul is annyira elveszett az had s ki Riván alatt s az több várak alatt is, ki pedig éhség mia, hogy felette sok kár lött benne, lovaik is pedig annyira elhitványkoztak, hogy semmirekellő minden lovok, az rosszát haza bocsátották ugyan, de azok is elég vajudt állapattal vannak mind magok, lovok, az mint szemeinkkel látjuk, az derék hada pedig mind oda által telel. Így ehez képest nem látok semmi módot semmi dologban, ha mit akarnának is. Császár még, az mint beszélnek, 20 nap alatt meg nem jó, noha sok üdőtől fogva hirdetik már, hogy 10—16 nap alatt megjő,

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 274—276 ll.

ha módja leszen az megjövetelben, megjő; az az híre, tavasszal ismét mindjárt elmegy; ha császár megjő, akkor hallhatunk kegyelmes uram mindent bizonyosan meg; megjöveteliig itt mind csak hejába folyó hírek vannak; bizonyosan beszélnek kegyelmes uram, hogy tiz vezér jó vele, ajándék pedig csak hétnek vagyon az kajmekámmal együtt, amazoknak mivelhogy nincsen, tudom hogy elég zugolódás leszen; az kincstartónak is kegyelmes uram csak egy kupa vagyon, az mely tallérokat elváltotunk, ha megolvassák az pínzt s tallér számra nem telik, félt kegyelmes uram, bizony nekünk azt ki kell pótolnunk, mivel az egy kupánál egyebet neki nem adhatunk. Mivel az graeczi tallér 120 oszporába jár, egyéb közönséges tallér 115 oszporába, nem tudom, ki adta volt nagyságodnak értésére, hogy az graeczi 150 oszporába jár, de nem találta volt mondani, ha megkezdik kegyelmes uram kívánni az tizenöt-öt oszporát, abból kell bizony kegyelmes uram kisülni, az kit nagyságod Szentpálinak adott; erre való képest én neki is nem hagytam semmit vásárolni, valamig császár meg nem jó; mindazáltal én azon igyekezem, hogy nagyságod abban is kárt ne valljon, ha lehet. Az mely 117 tallért adott nagyságod az császár és vezérek kapujára, az az 117 tallér csak az császár kapujára való; az vezér kapujára kegyelmes uram most is bizony az magaméból adtam talleros 40; az több vezér kapuin is mindenén két-két tallér kell. Az mely tallért kegyelmes uram nagyságod Koncz Páltól utánnam küldött, az oly meghányt tallér volt, hogy abba bizony 25 jó nem volt, az mind rossz volt. Az Zölfikár 70 tallérát sem adhattam még ez ideig meg, mert az Berham csausz 20 tallérához kettőt tévén, 22 talléron kellett egy lovat vennem az nagyságod szekérébe, mert egyik az lovaknak semmire jó nem volt, még az Novák-havassán kidőle az szekérből s azután megholt. Tavaly is kegyelmes uram mikor Tholdalaghi uram beadta az adót, itélem, ő kegyelme is megbúsult volna az pínz miatt, de mivel Ibrahim effendinek nagyságod egy kocsit küldött volt, meg sem hagyta ő az pínzt olvasni, hanem csak felrakatta gyorsan, s elindultak az pínzzel; de most Ibrahim effendinek is csak két kupa vagyon, egy pínz sincsen, az kincstartónak az szerént, félt, megolvassák, meg is búsulunk miatta. Az kajmekám ktiájának is mondom vala hogy nagyságod kupát küldene, a bizonyos, hogy szokás volt, mások is megadták, ám eleget búsítnak érette; hogy abban is kegyelmes uram akadályunk ne legyen, én az kapiktiájának való kupákban adok egyet neki, mivel azok igen apró, eltörédezett kupák is.

Az mely levelet kegyelmes uram Koncz Páltól kapiktiája uramnak nagyságod küldött volt, ő kegyelme semmit nem szólott az vezérnek az mi bejövetelünkig, hanem közölvén ő kegyelme én velem is az dolgot, nem itéltük szükségesnek azokat megmon-

dani az kajmekámnak, mivel azok igen utoljára való dolgok, itt pedig (az mint feljebb is írtam) kegyelmes uram azokban az dolgokban semmi bizonyos nincsen; én bizonytalan hírekkel nagyságodat nem ijeszten, hanem arra valók vagyunk itt kegyelmes uram, hogy ha mi bizonyost érthetünk, nagyságodat éjjel nappal tudósítom felőle. Tartsa és vezérelje az uristen nagyságodat sokáig jó egészségbe birodalmában. Datum Constantinopoli die 22. Novembris, anno domini 1635.

Nagyságodnak teljes életébe igaz alázatos szolgája *)

Nagy Pál m. p.

Nagy Pál kezével: P. S. Az mi az Székely Mózes dolgát illeti kegyelmes uram, úgy veszem eszemben, sem egy, sem más uton nem fogunk neki ártani, hanem ha visszahíthatnók. Az vezérnek azért elméjét próbálván, Zöldfikárnak elsőben is ígéretet tévén sok szóval eleiben adám az dolgot neki és nagyságod nevével sokat ajánlván magamat neki, beszélene az vezérrel: jesztené meg és izenné neki, jöjjön haza, ne búsítsa az ország se hatalmas császárt, se az vezéreket ennyiszer, mivel míg itt leszen, sem nagyságod, sem az ország addég, míg itt leszen, csendességben nem lehet mind ennyi atnaméjára is császárnak, jószágát nagyságod megadja, írok azfelől nagyságodnak; ha tisztí volt megadja, ha nem volt, ad; ha az vezér interponálná magát, visszajőne, az ország nem hagyná hiában ő nagyságánál. Az izenet elég volt kegyelmes uram. Egyelsőben az vezér mondotta, nem tudja mit kell cselekedni, mivel ilyen példa nincsen előttök; annakutánna Géczy Andrást elé hozván Báthori Gáborral öszvebékélteté az vezér, kapucsi passákat küldvén ki mindenikhez. Az vezér gondolkodván azt mondotta, magammal is beszél, de császár híre nélkül meg nem meri cselekedni, császár haza jövének megemlíti. Isten adván érnem, az vezérrel beszélvén mindeneket eleiben adok, az nagyságod méltóságát előttem viselem, de nem lenne méltósága ellen ez nagyságodnak, ha nagy ígéretet tenne is neki, az melyet nem érdemlene; két gonosz között az küsebbiket kellene választani; az költés is gyakorta még nagyobb, s ha ittbenn marad s mód leszen benne, nem mulik hiában, csak vihethűk ki, azután senki tőle nem félne, annakutánna mások is leütnék az szarvokat. Az istenért kérem nagyságodat az istenért, tegyen nagy ígéretet neki, ha reá veszi magát, hogy kijöjjön, mert valameddég ez itt leszen, sem nagyságodnak, sem az országnak addég nyugodalma nem leszen. Az ország pedig hogynem veszedelmet szenvedjen, akárkit inkább fog uralni, az mint az emberek ismerem; sőt azzal biztatják magokat, hogy az országnak jobb része melléjek áll.

*) Eddig Szaláncezi írta a levelet.

Ilyen hír is foly kegyelmes uram, hogy az kazulnak követe jött volna az vezérhez, Rivánt kívánja vissza az kazul és közakarattal rontsák el Bakdádót, kész az békesség; ezért is késett eddég császár. Az mint megijedtek most az persáktól, félő kegyelmes uram, meg ne békéljenek, azután az mi dolgunk veszedelmesebb ne legyen.

Erről engem nagyságod éjjel nappal tudósítson, ha reá veszi magát császár hogy kibocsássa, mi leszen az ígélet és mit kellessék cselekednem, mivel nagyságod azt írja, semmi ígéletet ne tegyek, de az ígélet tudom én hogy nem ártana; ez mind áll csak az nagyságod kegyelmességén ígér-e, nem-e?

Czím: Illustrissimo principi domino domino Georgio Rakoczy sat.

A fejedelem följegyzése: 7. die Decembris Koncz Pál 1635., délest 3 órakor. Az gyalog kapitány írása is itt vagyon Székely Mózes felől.

Eredeti.

II. 1635. december 23.

Életemig való alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat.

Kegyelmes uram, az tegnapi napon érkezék be Kovács Péter az nagyságod kegyelmes parancsolatival, mely nagyságod kegyelmes parancsolatiból értem az nagyságod reám való neheztelését, hogy én csak Zölfichártól értenék itt mindent, én pedig úgy tudom kegyelmes uram, hogy ha Zölfichár nagy veszedelmünkre valót értene is, nem igen mondaná meg nekünk. Ezt nyilván beszélük mindenek, hogy 10 vezér jó az császárral; nekem meg kellett írnom, nagyságod kegyelmessége, küld-e valakinek valamit vagy nem küld; Ibrahim effendit nagyságodtól is hallottam sokszor hogy jó akarója nagyságodnak; mivel ilyen dolgok állanak nagyságod előtt, akartam csak abból is nagyságodtól értelmet venni.

Markót kegyelmes uram ezért kellett tartóztatnom, az vezér erősen megparancsolá, hogy az tallért aranyá tegyük; mivel császárnak immár értésére adta volt, hogy bennvagyunk az adóval, megparancsolta császár mindjárt az vezérnek, hogy azt az tizezer aranyat mindjárt Tyabéba küldje több arannyal együtt. Az vezérrel másodszor szemben lévén, megkérde tőlem, ha aranyul vagyon-e az adó mind; megmondám kegyelmes uram, hogy nincsen 3800-nál több benne arany, az többi ki ort s ki tallér, az minek szerét tehette nagyságod az országban. Felette igen megbúsula az vezér értvén, hogy nem arany az adó, erősen megparancsolá, hogy mind aranyá tegyük az adót mindjárt. Látván annékül is, hogy az vezér nem igen jó aka-

rója nagyságodnak, hogy nagyobb neheztelését eltávoztathassuk, az kétezer talléron ezer aranyat váltottam, mert különben kegyelmes uram soha nem válthattam; az mely aranyat Szentpálinak adott volt nagyságod, abból adtam az nyolczszáz aranyhoz kétszázat s úgy töltöttük kegyelmes uram 5000 aranyra, hogy az vezér neheztelését nagyságodról eltávoztathassuk. Az vezér kegyelmes uram rá erőltete, hogy az adót beadjuk, be is kelle küldenem, az elváltott tallérokat száz-száz oszporát computálván egy-egy tallérért, és két-két százat egy aranyért éppen beadtuk az 10,000 aranyat, melyet megolvassván, megmértvén, hánytak ki benne 127 aranyat, az nagyságod aranyából kellett kegyelmes uram az helyébe mást adnunk, mert nem volt honnét szerét tennünk. Az 5000 arany ára ortokra, kikben egy aranyért két-két száz oszporát computáltunk, még 30—30 oszporát, azaz in toto 150,000 oszporát kérnek még, mert az vezér azt mondja, hogy különben az adót egészen nem tudják, quitantiát sem adnak róla, mert ő neki az nagy böcsületibe jár. Így azért kegyelmes uram mit kellessék cselekedni, nagyságod jó itéleti rajta, mert ezt mi rajtunk mindennap kérik; az mint eszembe veszem pedig kegyelmes uram, ezt különben bizony nem is engedik, nagyságod instruáljon felőle, mit kellessék cselekednünk, itt kölcsön is bizony senkinél nem találni. Nagyságod írja kegyelmes uram, hogy 340 tallér volna nálam, de én nálam kegyelmes uram bizony nincsen, hanem az graeczi tallérból az szegesből az kit kihánytak, azoknak is 10 héja lévén, avval együtt vagyon nálam 70 rossz tallér, de én nálam annál több kegyelmes uram bizony nincsen. Császár is immár kegyelmes uram megérkezik nemsokára, Izmitben mondják hogy jött tegnap, az kegyelmes uram nem igen messze, én is voltam ott, onnét hamar megjöhetne, de Izmitben s Szkiderben mennyit mulasson, senki nem tudja. Hogy kegyelmes uram tavaly meg nem olvasták az adót, és nem mentem volna jól végére, én nem magamtól, sem Zölfi-chártól nem értettem, hanem kapitihája uram jelen lévén akkor is ő kegyelme mondotta s most is azt mondja. Bizony kegyelmes uram én itt Zölfi-chártól igen kicsiny dolgot értek, mert én két hétig is alig látom egyszer, tolmácsolást ő vele kell ugyan cselekedtetnem, mert egyéb nem lehet benne, de ezen kívül igen kevés tractám volt vele.

Az mi kegyelmes uram az Székely Mózes dolgát nézi, én nem mástól értettem felőle, hanem az vezér szájából. Az nagyságod instructiója szerint kezdtem el beszédemet velle, hogy hatalmas császár ölesse meg, avagy adja kézbe, ennyi hűségeért legyen annyi tekinteti mind nagyságodnak s mind az országnak, ne búsítsuk mind hatalmas császárt ennyiszor s mind ő nagyságát érette; mert az ország összeesküdt nagyságoddal, hogy ké-

szebb mind egy halomba rakatni az országnak magát, feleségét, gyermekét rabságra adni, hogynem mint Székely Mózeset valaha uralni. Erre az vezér azt mondá: hogy öletné meg hatalmas császár, avagy hogy hogy adná kézben; ha csak egy madaracska emberhez jó is, még azt sem öli meg, sőt csak egy bokorban is mególtalmazza magát. Így Székely Mózes is hatalmas császárhoz jó akaratjából jöven, hogy illenék az hatalmas császárhoz, hogy megöletné vagy kézben adná; ha isten hatalmas császárt meghozza, mindjárt elküldi Rhodusban. Látván azért kegyelmes uram, hogy szónk semmit nem fog, úgy beszélttem aztán Zölfi-chárral magamtól, hogy jobb volna az vezérnek visszaküldeni, ne búsulna se hatalmas császár, se ő nagysága miatta, mert soha Erdély addig meg nem nyugszik, valamig ilyen árulója Erdélynek itt leszen; de hogy én nagyságod nevével Zölfi-chárnak beszélttem volna olyant, oltalmazzon isten engemet attól. Ha kegyelmes uram császár megjő s az vezérek, az mire isten segít, mindeneket megpróbálok; ha ugyancsak semmivel kellene innét kimennünk kegyelmes uram, mondok én annyit az vezérnek, hogy alkalmasul érthet róla; mostan úgy veszem eszembe kegyelmes uram, bizony magát is igen félti az fojtástól, talám ha császár megjő s veszi eszébe, hogy meg nem ölik, talám csendesb elmével gondolkodik az Székely Mózes dolga felől. Kegyelmes uram, hogy sem egy, sem más uton az árulóknak nem árthatnának, én azt nem Zölfi-chártól értettem, hanem bizonyos dolog, hogy senkit az jedikulába feléje sem bocsátnak, hanem jancsárok őrzik, egy szabója vagyon, az ki ki- s bejár hozzája; még Maróti is igen ritkán megyen be hozzája; az szabó után váltig jártatok] hogy ide vehetném, hitlevelet is küldtem vala neki, de igen-igen fél, azon leszek adományommal is hogy ide vehessem.

Hogy azt írtam kegyelmes uram, hogy az országban nem minden emberhez bizzék nagyságod, ezt én sem Erdélyben, sem itt nem értettem kegyelmes uram, hanem ezelőtt való példák-ból láttam; mert Báthori Gábor soknak bizony eleget ada, de mi-helyt rászorula, mindjárt bizony cserbe hagyá minden ember. Ezt kegyelmes uram talám nekem nem kellett volna írnom, de igen későn veszem eszembe magamat; de én ezt kegyelmes uram nem gonosz végre írtam. Istennek hála kegyelmes uram, mostan itt semmi oly gonosz hírek nem folynak, nagyságod felől is semmi gonoszt nem értettem; ha császár megjő, akkor értünk mindenekről minden bizonyost. Kovács Pétert kegyelmes uram addig el nem bocsátom, míg császár be nem jó, hogy minden bizonyost ír hassak nagyságodnak. Az császárnak való poharak s vezérek s az madarak itt vannak; császár megjövetelikor adjuk be, arra halasztja az vezér. Az vezér kegyelmes uram tegnap

ment császár eleibe Izmitbe, mivel ugyan maga hivatta császár, az anyja is s az felesége holnap el fognak menni Szkiderbe eleibe.

Az mint nagyságodnak kegyelmes uram feljebb is írtam, én nálam az 340 tallér nincsen, hanem az mint írtam, az kétezer talléron közönséges talléron váltottam ezer aranyat, hanem ha annak az superfluumját tudatná nagyságod annak, isten kegyelmes uram haza vivén én nagyságodnak mindenekről számot adok; nemcsak én vetettem kegyelmes uram itt az számot, mert én deáktalan vagyok, az komornik deák jegyzése szerint cselekedtem mindenben.

Azelőtt is írtam kegyelmes uram nagyságodnak, itt igen vékonyon gazdálkodnak mi nekünk, az magamét bizony igen költöm, de abból is szinte bizony kifogyok.

Lovak felől írt vala nagyságod kegyelmes uram hogy kerestetnék, mindennap váltig jártatok érette, de jót sohul nem találni, az ki csak valamennyére való is 600—700 talléron tartják; ha császár bejő s oly ember volna, a ki az lóhoz esmerne, pénz volna készen, akkor lehetetlen hogy ne találának. Az kis urak ő nagyságok számára is találtam volna kegyelmes uram egy lovat, nem nagy az ló, de szép, teste is meg vagyon, 600 graeczi talléron tartják, talám valamivel alább is megvehetni; másutt is találtak egyet, az sem igen nagy, de szépnek dicsírik 800 talléron tartják. Tartsa meg az uristen nagyságodat kegyelmes uram sok esztendeig jó egészségben. Datum Constantinopoli die 23. Decembris, anno domini 1635.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Nagy Pál m. p.

Czím: Illustrissimo principi domino domino Georgio Rakoczy sat.

Rákóczy följegyzése: 3. Ianuarii 1636. Markó, Gyahn.

Eredeti, Szentpáli kezével.

1635. október—1636. február.

Szalánczi István követsége a budai pasához. *)

I. 1635. október 30.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Az uristen nagyságot éltesse sat.

Kegyelmes uram, az mint Békésről 12. huius Octobris alázatosan írt levelemben jelentettem vala nagyságodnak, hogy az vezér felindult Eszékről Buda felé, és immár nem mulat tovább utjában, hanem continuálni fogja utját és én is egyenesen Buda felé jövék fel, az vezér felérkezésére vigyáztván Kőrösön három nap mulattam, onnat Nemegy nevű faluban érkezvén, noha azon nap ugyan bejöhettém volna Budára, de mivel az vezér is ugyan azon nap ugymint 18. Octobris érkezék be Budára, előmben küldé az kajmekám s megírá, hogy ott mulassak, az nap be ne menjek, 19. is ott voltam, hanem 20. die aztán úgy jöttem be; Pesten kiül alkalmas darab földön küldette két főkapucsi passáját két vagy háromszáz emberrel előmben, az vezér maga is kün volt közönséges csausz állapattal, de tudván hogy megismerem, közel az sereghez nem járt, maga igen vigyáztam reá, mert megmondották vala, hogy kün vagyon, így acceptált és szállított ahoz az házhoz, az hol Székely Mózes volt ittlétében szálláson, és 22. voltam elsőben szemben velle s praesentáltam az nagyságod küldte ajándékokat ő nagyságának békével s egészségben mind lovakat s minden egyéb ajándékokat is épségben; az szekér lovastól kedves is az mint látom, immár kétszer is volt ki rajta az mezőre. Másodszor 24. volám szemben, az mikor ugyan bőven beszélgettem is ő nagyságával; de mivel maga is beszélett ugyan bőven, akkor nem mehetvén minden dolgokra, 27. voltam harmadszor szemben velle, akkor aztán minden dolgokat eleiben adtam ő nagyságának kérvén azon, hogy ne mulattasson, hanem ő nagysága is böcsületes főember szolgálját készítvén nagyságodhoz, expedialjon mennél hamarébb, kire ígéré is magát. S mivel az késértetést is megunták úgy

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 277—281 ll.

látom, ettől az reménységtől viseltetvén hogy nem késleltet, csak megindulásomkor akartam nagyságodat certificálnom alázatosan eddég való állapotomról. Tegnap újabban találtatám meg Habib aga által, kéretém, hogy ő nagysága ne késleltessen, vagy ha valami okon késedelmeknek kell lenni, ő nagysága adasson uti levelet s késérőt is, tudósíthatnám eddég való állapotomról nagyságodat, s úgy küldje aztán uti levelet s izenét, hogy noha magamat is négy vagy öt nap alatt expedíálni akar, de mivel emberét küldi velem s lovat is küld nagyságodnak, ki miatt lassan járhatok, bátor bocsássam emberemet; s úgy kellett azután Veres István uramat expedíálnom nagyságodhoz, mivel velem volt, ha nagyságod kérdezkedni kezdene valami itt való állapotokról, tudhassa informálni szóval is nagyságodat. Én kegyelmes uram ez emberben semmi megváltozást nem esmerék, nagyságodhoz való kötelességét ő maga elé hozá, ajánlá is mindenekre magát. Az szentpéteri malom és Tedej állapotját írva is beadtam, hogy ha informáltatni akarja magát felőle, valami sinistra informatio ne corruálja szóval való expositiómat. Az temesvári passának is írat, azt fogadá. Az Székely Mózses állapotjáról és egyebekről is, valamiben kívánni fogja nagyságod jó akaratját, mindenben jó akaratját ígéré, erről is derekas beszédünk volt, kiről hiszem, hogy követségem vagy szóval, vagy írás által derekasabb is leszen. Immár császár is megjű, azt mondá s jó mód leszen erről való gondviselésben.

Hírt kegyelmes uram nem tudok mit írni. Jöve egy posta Kustanczinápolyból ma negyed napja, de az mit az beszél az császár hazajövetelén kiül, csak hallgatni is meguntam vala, nemhogy nagyságodat arról való írásom olvasásával terhelném, hiszem, nagyságod is ért mindeneket. *Bethlen Péter uram**) állapotjának itt még semminemű rendek között híre nincsen. Zolnokban értém kegyelmes uram, azután itt is s ugyan bizonyos is, hogy egy nagy hajú ifjú ember ment be az portára, azt mondotta, hogy *Zólyomi uram**) szolgája, Székely Mózseshez megyen az portára, de ki legyen az neve, végére nem meheték, Veres István uram Pataki névre nevezé; hagyám, hogy Váradon végére menjen annak az legénynek hogy hol vagyon, vékony német szakállát vagy rab-haját mondják. Nagyságodnak azért akarám értésére adni, hogy Nagy Pál uramat informálhassá nagyságod felőle, tudjon ottbenn jobb módjával reá vigyázni. Isten utat adván Zolnokról Ferencz deákot esmét elküldem nagyságodhoz és alázatosan tudósítom nagyságodat menésemről. Tartsa meg isten és éltesse

*) Titkos jegyekkel.

nagyságodat sokáig jó egészségben. Datum Budae ultima die Octobris, anno 1635.

Nagyságodnak alázatos szolgálja szolgál míg él
Zalánczi István m. p.

Czím : Illustrissimo principi domino domino Georgio Rakoczy sat.

Eredeti.

II. 1635. december 31.

LAVS DEO SEMPER.

Anno 1635. die 14. Septembris az én kegyelmes uram tekintetes, méltóságos és nagyságos Rákóczi György urunk, Erdélynek igaz választott fejedelme, Magyarországnak egy részének ura, székelyek ispánja engemet méltatlan szolgáját az tekintetes és nagyságos Naszup Huszain vezér passához (ki hatalmas császár udvarából főimrehorságból, főlovász mesterségből, succedála az budai vezérségre Czýafer passának, ki ezen hatalmas császár udvarából vízi kapitányságból felette nagy értékkel succedált vala Musza passának, Czýafer passát hatalmas szultán Murad császár parancsolatjából fogva vitetvén eleiben Landorfejevárra ott megfojtatta és ugyanott el is temettette) Budára köszönteni küldvén ő nagysága, magának személyében két öcscsén és egyéb udvaranépén kívül (nem szokás szerént), hanem mivel az mi kegyelmes urunknak fejedelmünknek ez megnevezett hatalmas császártól országunk fejedelminek régtől fogva observáltatott szokása szerént fejedelemségében bottal, szablyával, zászlóval való confirmálására ez megnevezett Naszup Huszain vezér passa jött volt az mi kegyelmes urunkhoz, és akkor az mi kegyelmes urunk atyjafiává fogadván az megnevezett vezért s attól fogva ő nagysága az mi kegyelmes urunk hatalmas császár fényes portáján minden állapotiban manu-teneálta, az megnevezett vezér is az mi kegyelmes urunkat igen observálván, szolgált is az mi kegyelmes urunknak. ő nagyságának, az régi fogadott atyafiuságnak megerősítésére küldött én tőlem ilyen ajándékokat, ugymint:

öt aranyas virágos kupákat;
egy mosdó medenczét korsóstól;
egy ebenumfából csinált igen szép órát;
egy igen szép veres bársonyos superlátos hintót igen szép hat fejréké lovakkal, kiken igen szépen megezfírozott szirnyos (így) hámok, fékek voltak;
item két zacskóbam négyszáz tallért.

Az öcscsének, Ali béknek egy fedeles udvari aranyas kupát, száz tallért.

Az kisebbik öcscsének, Juszuf béknek egy fedeles aranyas udvari kupát s ötven tallért.

Az tihájának, Mehemed agának egy fedeles aranyas udvari kupát, száz tallért.

Az budai kajmekámnak, Ibrahim effendinek, ki Budát elfoglalta és Czäfer passát megfogta, egy fedeles aranyas udvari kupát, száz tallért.

Az cancellariussának, Haszoneffendinek huszonnyolcz tallért.

Az lovászmesterének, Khevan agának tizenhat tallért.

Az kapucsilár tihájának, Haszon agának tizenöt tallért.

Az főteskerecsinek, Hodaverdi effendinek tiz tallért.

Az kis teskerecsinek, Bisak effendinek tiz tallért.

Az csausz passának, Musztafa agának hat tallért.

Az bulyuk passájának, Haszon agának öt tallért.

Az mezőre sereggel előmben kiküldött két kapucsi agájának Kara Ilan Ibrahimnak és Bekir agának tiz tallért.

Hafiz niszancsinak, ki mektupcsi is, öt tallért.

Ismael csausznak, az csauszlar tihájának tiz tallért, de ennek nem szokásból adtam, hanem az én kegyelmes uramnak az oda ki való uraságabeli jószági állapotja felől sollicitatióm levén az vezérnél, ő reája is nézvén az dolgok, mivel az vezér ezféle dolgokról igen értekezett tőle, hogy azokban segítséggel legyen, az minthogy lőn is, azért kellett adnom.

Az magyar tolmácsnak, Habib agának száz tallért, de ez conventiós szolga s mivel háza is megégett vala, most azért adtam egyszersmind annyit neki.

Az cancellariusnak s azon alól aztán kiknek írtam hogy adtam, az én kegyelmes uram azoknak mit adjak industriámra bizván kegyelmesen, conferáltam az portán az fővezér s annak honn nem létében kajmekám portáján lévő emberinek mit szoktak adni az emberek, követek s itt annál az mennyivel alább való az állapot, ahoz rendeltem adásomat.

Ezek közül penig magam személyemben az vezérnek az öregbik öcscséhez, tihájához, kajmekámjához mentem csak s azoknak praesentáltam magam az én kegyelmes uram ajándékját az vezérrel való első szembenlétem után mindjárt szállásokon, de az többinek, mind az kiknek levelek volt az én kegyelmes uramtól s mind az kiknek nem volt is, az váradi Veres István uramtól, az én kegyelmes uramnak váradi fizetett szolgájától küldöttem meg az tolmácscsal együtt, mert az én kegyelmes uram méltósága így kívánta.

Buda megégése miatt mivel az vezér késék felmenő útjában s parancsolatom az én kegyelmes uramtól az volt, hogy az vezér

felérkezése előtt Budára ne menjek, így continuáltam utamat, hogy 19. Septembris Váraddá érkezvén az én kegyelmes uram parancsolatja szerint egy emberséges váradi szolgáját az én kegyelmes uramnak másodnap mindjárt expediáltam Budára az kajmekámhoz levelemmel igen postán, melyben elsőben köszöntvén végre kértem azon, hogy certificáljon az vezér felérkezése felől s certificálja az vezért is menésemről. Az vezér késése miatt az váradi katonának késése esvén Pesten (mert nem vitték fel Budára) én is 19 nap késtem Váradon. Végre az én kegyelmes uram parancsolá Fejérvárról, hogy tovább ne várakozzam Váradon, induljak meg s keressen meg az vezért az hol megtalálom. S mivel az vezér Eszéken mulatott, Gyulára mentem alá; ott megértvén hogy az vezér megindult Eszékről Buda felé, én is Zolnok felé indultam fel; Zolnokhoz közel Kengyel nevű rácز faluig az gyulai had késért szokások szerint, oda az zolnoki gyalog jött előmben, azok késértek Zolnokig; Zolnokhoz közelgetvén az zolnoki bék az tiháját s az alajbékjét kiküldötte előmben jó csoport lovassal Kengyelre, igen böcsületesen gazdálkodott, két főembertől küldött ki; Zolnokra jutván noha ott meg nem szállottam, de kucsimra szép eleven halakkal, kalácsokkal, borral gazdálkodott az bék, az alajbék az szerint, az késérő haddal az alajbék maga eljött. Az nap Kőrösre érkezvén megértém, hogy az vezér Budára még sem érkezett volna be, s mindjárt azonnapi jobban levéllel emberemet expediáltam az kajmekámhoz akarván értekezni az vezér érkezéséről, ki két éjjel s egy nap megjárván, az kajmekám az pesti tatár Inán agát küldé előmben s írta, hogy egyenesen mindjárt menjek Budára, mert az vezér is az nap érkezik be, s én is menjek be; de én gondolván hogy nem excipiálhatnak az nap úgy, az mint az én kegyelmes uram méltósága kívánná, egy Nemegy nevű magyar falucskában szállék, az hová csakhamar érkezék az kajmekámnak más levele is, kiből írta, hogy az vezér az én kegyelmes uram tekintetiért böcsülettel akar excipiáltatni, hanem szálljak be egy faluban s megizenik aztán ők, mikor kellessék onnat megindulnom. Másodnap jó reggel kiküldé hozzám az kajmekám, esmét izené, hogy mivel az vezér új ember s péntek napra talált bemenni, mecsebben megyen s nem érkezik bevitetni, hanem szombaton jó reggel induljak meg tőlök se várjak, az mezőn kün találom az vezér előmben kiküldött emberit; szombaton aztán jó reggel megindulván Nemegyről Inán agával Pesten kiül jó dőlő földön találtam Kara Ilan Ibrahim és Bekir nevű kapucsi agáit két vagy háromszáz lovas-sal maga udvaranépevel az vezérnek, kik Habib agával az tolmács-sal két főembert egy néhány lovassal ugyan messze előmben küldvén salutáltattak, az én kegyelmes uramat tudakoztatták országával együtt mint hagytam. Végre az sereghez közel

jutván az két aga az seregből előmben jöven három vagy négy főemberrel, lóhátról úgy fogtunk kezét, az mi kegyelmes urunkat az vezér szavával ujjban igen nagy böcsülettel kérdezték országával együtt, azok aztán Budán igen szép módjával szintén szállásomra késértek; ott megszállván az vezér főemberét küldötte hozzám nádméz, viaszgyertyák, szőlő ajándékkal, salutáltatott, ujjban kérdeztette az én kegyelmes uramat, velem lévő emberimet megszámlálták, lovakat ahozképest, élésemre azon nap pénzt rendeltetett elegendőt s annak gondviselésére s kiszolgáltatására főember csauszt rendeltetett mellém, más csauszt az lovaim mellé. Bemenésemnek harmadnapján ugymint hétfőn ardivānt hirdetvén mind az maga udvaranépét s mind az ott való fizetett rendet felgyűjtven délelőtt tíz órakor tizenkét lovas csauszt küldvén szállásomra, magam alá köves szerszámban öltöztötett lovat, úgy vitete fel, én is az szekeret igen szépen megtisztittatván, az lovakat az új szerszámban öltöztetvén ez megspecifikált ajándékokat is hat ember kezében adván úgy vittem fel s praesentáltam mind épségben istennek hála, elsőben az én kegyelmes uram nevével salutálván, azután követtem az én kegyelmes uram nevével, ő nagysága megbocsássa s az én kegyelmes uramnak idegenségének ne tulajdonítsa, hogy Ladorfejérvárra nem küldött ő nagysága látogatni, hanem Budára, mert mivel mind az én kegyelmes uramnak úgy lőtt volna alkalmasabb s mind követének könnyebb, hogy olyan közel látogattatta volna meg ő nagyságát, oda küldött volna ő nagysága látogatni, de mivel mind az én kegyelmes uram kapitihája az portáról s mind az ő nagysága budai kajmekámja Budáról az ő nagysága jövének állapotjáról úgy tudósították volt az én kegyelmes uramat, hogy Ladorfejérváratt ő nagyságának késése nem leszen, hanem felsiet Budára, az ő nagyságának küldett ajándékoknak jobb részét (hogy az én kegyelmes uram követe annyival hamarabb érkezzék Budára ő nagyságához) kiküldette volt Váradra s annakutánna az én kegyelmes uram vigyáztatván az ő nagysága jövetelire, két posta-követetis ugyanértelmes főembereket küldött volt ő nagysága az én kegyelmes uram Ladorfejérvárra két versen is, kiknek az egyike megjövén, az én kegyelmes uramat úgy tudósította az ő nagysága állapotjáról, hogy semmit nem késik Ladorfejérváratt, az másik pedig hogy immár az Száván által költöztötték az ő nagysága sátorit és maga sem késik ő nagysága, hanem mindjárt megindul, kire való képest az én kegyelmes uram engemet is mindjárt megindítván Fejérvárról ma 39 napja, Váradá érkezvén ott 19 nap kellett mulatnom, hogy az ő nagysága utjának bizonyos állapotjáról nem érthettem, maga ide Budára is küldöttem. Végtere Eszék felé indulván alá az én kegyelmes uram parancsolatjából

ő nagyságához, Gyulán értettem meg, hogy ő nagysága Eszékről megindult és istennek kegyelmességéből naponként közelget Budához, s úgy tértem aztán magam is Buda felé. Ezek után praesentálván az én kegyelmes uram levelét, commendáltam az ajándékokat is.

Az vezér elsőben igen kedvesen kérdezvén az én kegyelmes uramat országával egyetemben, azután köszöntését az én kegyelmes uramnak ő is köszönné, mind levelével, ajándékjával való látogatását kedvesen megköszöné. Arról, hogy Fejérváratt meg nem látogattatta ő nagyságát az én kegyelmes uram, azt mondá, hogy: az mi kedves atyánkfia elsőben Landorfejérvárra küldött emberitől megizentük vala, hogy elküldheti ő nagysága hozzánk; Landorfejérváratt ér; de ha úgy nem lött, minthogy el nem mulatta ő nagysága, hanem meglátogattatott, jól vagyon most is, az ő nagysága jó egészségét hogy halljuk, annak inkább örülünk, mivel immár mi is közelb jöttünk ő nagyságához, csak egészségünk legyen, hatalmas császáruk szolgálatjára reá érkezhetünk s ha isten adja, minden dolog jó leszen. Ezek után mondám, hogy az én kegyelmes uramnak szóval való követsége is vagyon, ő nagysága megfordittatván az én kegyelmes uram levelét, ő nagysága adjon audientiát az meghallgatására s ő nagysága ne is késleltessen, hanem ő nagysága is főemberét készítvén az én kegyelmes uramhoz bocsásson el, juthassunk egy nappal elébb az mi kegyelmes urunkhoz, s az ő nagysága jó egészsége s méltóságos állapotja felől mondassunk örvendetes hirt az én kegyelmes uramnak.

Ad 2. Harmad nap mulva ugymint szeredán másodsor is lovas csauszokat s magam alá esmét köves szerszámban öltöztetett lovat küldvén, úgy vitetett fel, de kevesebb solennitással, mert az vitézlő rendet akkor fel nem gyűjtette, és noha ugyan az diván-házban jött ki, ott beszélett velem, de titkosban, mert az tolmácscsal csak hármon voltunk, akkor is elsőben köszöntvén, mikor leültem volna, az én kegyelmes uram követségét így kezdém proponálni: Hatalmas császáruknak az ő nagysága fejére terjesztett kegyelmességét ez budai vezérségnek méltóságos tisztit az ő nagysága fején mint örülje az én kegyelmes uram, s ő nagyságának az én kegyelmes uramhoz ő nagyságához ilyen közel jó egészségben való jövetelit hogy hallja, annál inkább minemő nagy öröme legyen azon, ha én nem mondanám is, ő nagysága könnyen megítheti, holott hatalmas császáruk fényes portáján való kapitihaságomban csak én általam is ez méltóságos tisztnek hatalmas császáruktól való megnyerésére mint szorgalmaztatta, ő nagyságát intette, sőt ugyan kérte is ő nagysága, emlékezhetik reá, ajánlván ő nagysága az én kegyelmes uram annak élémozdításában ő nagyságához minden jó akaratját, segítségét, ha kívántatott

volna, kit immár isten megadván, noha az én kegyelmes uram az ő nagysága előtt levő vezérekkel is igen nagy egyességben, szeretetben élt s minden hatalmas császárukra nézendő dolgokban ő nagyságokkal egyetértett, de az én kegyelmes urammal ő nagyságának mivel hűtes atyafiuságnak kötelessége is köteleztetett, kívánja ő nagyságától az én kegyelmes uram, hogy ő nagysága az én kegyelmes urammal egyetértsen, és valamit hatalmas császáruk javára vagy kárára ért ő nagysága, azt az én kegyelmes uramnak jó idején értésére adja ő nagysága, hogy így az mi hatalmas császáruk javára nézendő dolog, azt ő nagyságok jó végben vihessék, az mi pedig kárára lehetne, azt eltávoztathassák, az én kegyelmes uram is azont cselekedj; így ő nagyságok között meglevén az egyesség, parancsoljon ő nagysága az ő nagysága alatt lévő passáknak, békeknek és minden tisztviselőknek, hogy az én kegyelmes uram végbeli kapitányival, ugymint azon egy hatalmas császár igaz híveivel, egymást értsék minden dolgokban, az alattok valót fenyték alatt tartsák, semminemű dologban eszveszésre okot ne adjanak; ha pedig valami efféle esnék is közöttök, abból ne mindjárt induljanak fegyverre, hanem elsőben levelekkel s követek által csendesítsék az dolgot, végére menvén jól elsőben az dolognak; ha magok lecsendesíthetik az dolgot, jó, hanem ő nagyságát találják meg felőle s ő nagysága az én kegyelmes uramat, hogy ő nagyságok akármi dolgot is az dolognak igazsága szerint szépen lecsendesítsenek és derekas öszveveszésre ne menjen semmi dolog, az én kegyelmes uram ezent cselekedteti.

Minthogy pedig az veszekedés az végbeliek között gyakorta ilyen dologból is szokott következni, hogy noha az szegénység sanczokat, szokott adajokat jó idején be szokták vinni, szokott szolgálatjokat is idején megcselekedik és abból az török vitézeknek semmi méltó okot az kijáráásra nem adnának, de azzal nem gondolván az török vitézek, kijőnek az holdolt falukra és azokat untalan ujjabb-ujabb adózásra, szokatlan szolgáltatásra, terehviselésre erőltetik s nemcsak magok az spahiák pedig, de im most az temesvári passa is ő nagysága ostor-adót vetett fel, ki soha ennekötte nem volt, az szegénység, csak miolta ő nagyságához indultam s ide vagyok, egy néhány uttal futott fel az én kegyelmes uramhoz, sínak, rínak, tesznek tudományt erőssen, hogy pusztán hagyják az földet, valamely felé szemekkel látnak, elfutnak; az én kegyelmes uram írt az temesvári passának felőle, kire még semmi válasza az én kegyelmes uramnak nem jött; az szegénységet felrakják az holdoltságról, elviszik oly helyre, az ki nem holdolt; az török várak háta megett való holdoltságról szokott adajokat, saczczokat sok helyekről vagyon két vagy három esztendeje hogy nem engedték feladni, s még fenyegetőd-

nek, hogy ha érette mennek, mint járnak; ő nagyságát kéreti az én kegyelmes uram, ő nagysága parancsoljon mind temesvári, egri passának, hogy ezféle szokatlan dolgokat se magok ne cselekedjenek, se alattok valóknak cselekedni ne engedjék; az mely ostoradót az temesvári passa most felvetett, az hol még fel nem vette volna az szegénységen, az megadásra ne erőltesse őket; az mely embereket az holdoltságról elvittek s az én kegyelmes uram végbeli vitézi megtalálják felőle, adassák meg; az hátramaradott adót is az honnat meg nem adták, mind az mennyi üdőre való nálok hátra vagyon, adassák meg; parancsolják meg az török vitézeknek, hogy lakó vároktól az holdolt szegénységre ki ne járjanak, mert bizony az felső pátról alá járó csavargók is olyankor találják őket, mikor afféle helyre járnak s magok részére is gonosz messze való járások. Az egri passaság alatt lévén az én kegyelmes uramnak magyarországi uraságából való jószági holdaltatva ugyan feles faluk, ő nagyságát kéreti az én kegyelmes uram, azokat is ő nagysága vegye kiváltképpen való oltalma alá és parancsoljon az egri passának, hogy azokat ne hagyja az török uroknak oly keménységgel háborgatni, mint az más emberek holdolt jobbágyit, hogy ebből is az ő nagysága jó akaratja után hatalmas császárunknak az én kegyelmes uramhoz való jó akaratja tessék meg, hogy ebből is ő nagyságáról az én kegyelmes uramról mások is jó példát vévén ragaszkodhassanak bátorságosan hatalmas császár köntöséhez. Ugyanezen egri passaság alá holdolt jószágiban az én kegyelmes uramnak vannak más megbántódási is, de azt leírom és azokról való kívánságát az én kegyelmes uramnak írva küldöm ő nagysága eleiben, hogy abbéli kívánságát az én kegyelmes uramnak ő nagysága jobb móddal megérthetvén, nagy igazságát is látván, kedvesebb választ adhasson, de ugyan kedveskedhessék is ő nagysága az én kegyelmes uramnak. Az szentpéteri malom és Tedej állapotját írva úgy küldettem aztán törökre fordítva be eleiben, kikről ám jó leveleket is küldött velem az én kegyelmes uramhoz küldött agájától.

Az vezér mosolygással tolmácsoltatá, hogy: úgy vagyon, mind mikor minket hittel atyjafiának kötöleze az mi kedves atyánkfia s mind általad egy nehányszor kért ennek az tisztünknek megnyerésére, de nem lehetett mindjárt, hanem ihon mikor hatalmas császárunk tisztre érdemesnek esmert, noha mást, hasznosb tisztet is nyerhettünk volna hatalmas császártól, de az mi kedves atyánkfia kedvére csak ide igyekeztünk, hogy az mit egymásnak hittel fogadtunk, azt meg is bizonyítsuk. Az mit mondasz, hogy az urad az mi kedves atyánkfia kíván mi tőlünk hogy magunkat mint viseljük, akarjuk, mert mi is azont kívánjuk csak ő nagyságától s mi bennünk fogyatkozás sem lészen;

az temesvári passának s az egri passának is iratunk, abban is kedvét keressük, jószága felől is iratunk, hogy könnyebben legyen az ő nagysága jobbágyinak dolgok. De hogy az török vitézek ki ne járjanak jobbágyi közé, nem jól esék az az szód, te is nemes ember vagy, ha kimenned nem léssen szabad jobbágyid közé, mint léssen az, ez nem jó fenyegetés. Mondám, hogy énnekem az én jobbágyimmal dolgom külemben vagyon, mert istennek hála az kivel az én jószágom szomszédos, ha külemben nem alkatunk, szokott törvényünk vagyon s az eligazítja köztünk; de meghigye ő nagysága, hogy noha ő nagyságának nem tetszik abbéli kívánsága az én kegyelmes uramnak, de szintén olyan méltó kívánság mint az többi, az én kegyelmes uram végbeli vitézi nem is járnak s meglátja ő nagysága, rövid nap ő nagysága is megesmeri, hogy nem jó; mert ha két atyafi között, az kik egy testek s egy vérek, az egy jószágban való lakás eszvesztést és örökké való gyűlölséget szerez, annál inkább idegenek között. Annál keményebben fogá s ugyan haraggal mondá, hogy külemben az nem lehet. Végre mondá az vezér: de én meg mást kérdek tőled; miolta az én atyámfiaival mi atyafiak löttünk, mindazolta hatalmas császár előtt is mikor haza mentünk volt, az vezérek előtt gyakorta, s miolta hatalmas császár lovászmestere löttem volt, kezeimmel hatalmas császár kengyelét tartottam, füleim az mi atyánkfia ellen vádolókra voltak, elménk, nyelvünk mindjárt az ő nagysága mentségére, fejünket kötöttük mindjárt ő nagysága mellé, ihon mikor kijöttünk ide, mindenütt rosszat hallunk, mi dolog az? Mondám, az én kegyelmes uramtól erre ugyan tanúságom volt, ha ő nagysága elé nem hozta volna is, az én kegyelmes uram izente ő nagyságának, tudja az én kegyelmes uram ő nagysága azt, hogy isten ő nagyságát ide méltóságos tisztiben juttatván az német pártról az én kegyelmes uramat ő nagyságának sokképpen fogják vádolni, ő nagyságát azon kéreti az én kegyelmes uram, hogy azféle vádlásoknak ő nagysága helyt ne adjon addég, hanem az én kegyelmes uramnak adja értésére az dolgot, tudja az én kegyelmes uram mivel magát menteni; mert azok az vádlások nem egyébre valók, hanem mivel tudják az én kegyelmes uramat minemő erőssen és nagy hívességgel legyen ragaszkodva hatalmas császárunkhoz, azt irigylik s azért vádolkodnak, hogy hatalmas császárnak haragjában ejthessék, és azzal hatalmas császár köntösétől s hívsege alól azzal elszakaszthassák az én kegyelmes uramat. -- Kire mondá az vezér, azt tudja s ugvis cselekedik, hogy értésére adja az én kegyelmes uramnak, de bizony még azok ő neki semmit nem szóltak, hanem hatalmas császár hívei török üremberek, s mi dolog az? Mondám, hogy bizony nem kicsiny kérdés, az jó füge termő fáról mint szedhetnek bojtorját, holott ő nagysága esmeri

az én kegyelmes uramat szintén úgy mint én, s tudja ő nagysága, hatalmas császárnak mint akart az én kegyelmes uram szolgálni, mert arról az ő nagysága fejét is gyakorta fájlaltam én kapitihaságomban; ha hatalmas császárukunk igaz híve nem akart volna az én kegyelmes uram lenni, olyan nehéz szolgálatot bizony nem kívánt volna; de azolta s most is hatalmas császár, az széles világon való kereszténységnek állapotja miben forogjon, kitől érti mástól az én kegyelmes uramon kívül, az én kegyelmes uram szemei, fülei egyik tengertől fogva másikig, vagy csaknem ez széles keresztény világnak egyik szegeletitől fogva az másikig vannak terjesztve, ki mennyi költséggel lehet meg, ő nagysága bölcsen megítélheti; tavaly hatalmas császárnak az lengyelekre való induláskor ha az tolmács az portán jó lött volna, hatalmas császár vagy hogy igen diadalmas leszen vala az lengyelen, vagy ha idején meg nem indula ő hatalmassága, végre csak ki sem kell vala indulni, az én kegyelmes uram úgy viselt gondot s mindent igazán beküldött az portára; de az tolmács nem úgy adta az vezér eleiben, az mint az dolgot beirta az én kegyelmes uram, hanem az mint ő akarta; végre az kajmekám kívánságából békességet kezdé az én kegyelmes uram hatalmas császár és lengyelek között jártatni, azt költék az én kegyelmes uramra, hogy nem jártatja az békességet, az mely szolgáját bejártatta, azon szolgáját az lengyel király levelének nem mássával, hanem magát az lengyel király levelét küldék be; végtére is noha az dicsíretet más vevé el, de az én kegyelmes uram két úr követét küldé Murtazán passa mellé, azok vívék véghez az békességet; az ki ilyen hasznos dolgokat cselekedik, azt méltán nem ítélnék gonoszul, de minálunk egy példabeszéd vagyon, ilyen: hogy az méh akárhonnat is mézet szed, de az pók az mézről is mérget szed; ha ennyi hasznos munkáit is az én kegyelmes uramnak gonoszra ítélik, immár egyebet mit tud cselekedni, nem ő nagysága az vétkes, hanem az ki ennyi hasznos dolgait ő nagyságának nem esmeri. Monda mégis az vezér, hogy azt mondják, hogy ha hatalmas császárnak az kereszténységre, az németre itéráló lenne hada, nem ülne fel az mi atyánkfia hatalmas császár mellett. Kire mondék, az hatalmas császár portáján penig azzal vádolják az mi kegyelmes urunkat, hogy az két hatalmas császárt öszve akarta az én kegyelmes uram veszteni, s mint egyez ez, melyiket kell hinni; az én kegyelmes uramnak állapotját ő nagyságának nem kell mástól kérdeni, sőt beszélje ő nagysága másnak is. Mondá esmét az vezér: azt mondják, hogy falukat vett el Jenő körül, végeztenek föléle s az urad az mi atyánkfia meg nem állotta, se levéllel való kötését meg nem állja se szavát. Mondám, kötés-levelét az én kegyelmes uramnak hiszem hogy még eddég nem mutatták ő nagyságának s talám nem is mutat-

ják, nyolcz falunak az dézmáját tudom hogy megengedte az én kegyelmes uram, Musztafa bék az tefterti haja azt mondja, hogy nem nyolcz falu vagyon írva az levélben, hanem birkacsi, egy néhány, mint legyen írva az levél, nem tudom, de mi nálunk az mi szónkban az egynehányon négy, öt, hat értetik, nem több, ezeknél pedig több nyolcz; de az mint mondtam ő nagyságának, az pók az mézről is mérget szed; de micsoda falukon kapdos valaki, ihon az én szakállom is fejér, ím látja ő nagysága, mikor Báthori Zsigmond Lippát, Jenőt megvevé, tudom, azokat az falukat is akkor foglalták mind oda az két várossal; az megholt fejedelem Bethlen Gábor mikor Lippát megadá, azt is tudom, én jártam az szegény fejedelemtől az ő nagysága bódog emlékezetű atyjához Naszup passához, mivel fővezér vala, ő utánna Kara Memhet fővezér passához, ha meg ne betegedjem, az Lippa kócsát is én tőlem küldik vala be, de én megbetegedém s Mikó uramtól küldék szegénytől aztán be, akkor az mi falukot Lippához akartak adni, oda is adták, az ki hozzá való volt oda vagyon, senki nem kéri vissza, nem is foglalta senki, az ki ide maradott, Jenőhöz való, soha azolta senki nem kérte még csak amaz nyomorék német fejedelemasszony idejében is, most miért kell kérni az én kegyelmes uramtól, de ő nagyságától is mennyi ideje csak hogy kéri; ennek más az oka, én tudom, ezt ki sugta az ő nagysága fülében, mit akar az az ember ezzel, azt is tudom, ha ő nagysága meg nem unakozott volna beszédem hallgatásától, megbeszéléném ő nagyságának, de ha ő nagysága most meg nem hallgathatja, ő nagyságát kérem ne nehezeltse, még adjon egy napot, mert követségemet sem mondtam mind meg ő nagyságának. S monda az vezér, látja, én is megfáradtam az beszédben, mivel gonddal jár az követség mondás, neki is dolgai vannak, gondolkodjam s harmadnap mulva esmét szemben leszen velem, most menjek szállásomra.

Ad 3. Másodszori szembenlételemnek negyednapján úgy mint szombaton esmét azon solennitással csak mint az másodszor való szembenlételemkor felvitete és azon diván-házban kijöven, elsőben salutálám s leültetvén, kiküldé maga belső emberit is házából s monda: te Kustanczinápolyban sokat laktál s tudod, hallgatással többet használ ember. S mondtam, hogy nem akarok ő nagyságának olyat szólni, kivel ő nagysága megbántódjék, de tudja ő nagysága, hogy Kustanczinápolyban is csak akkor hallgattam én, mikor dolgom nem volt, de az uram dolgait ott is meg kellett mondanom, itt is követ lévén az uram reám bízott dolgait az ő nagysága füleiben kell rakogatnom, hogy értse ő nagysága. Az mely dolognak okát mondtam vala ő nagyságával szembenlételemkor hogy megmondom ő nagyságának, ha ő nagysága akarja, mondom, s jobb is, ha érti ő nagysága, s ha nem akarja ő nagysága meghallgatni, muljék, követségem-

nek hátramaradott részéhez fogok, azt beszélem meg. S mondá: vaj mondjad, meghallja s tudni is akarja. S mondék aztán: az mely ember az nagyságod füleiben legtöbbet sugott, tudja az én kegyelmes uram s okot sem adott annak az embernek az én kegyelmes uram erre az sugásra, mert az még ottbenn voltam, szintén úgy viseltem az én kegyelmes uram parancsolatjából gondját annak az embernek, mint az én kegyelmes uram reám bízott dolgainak, s az én kegyelmes uram reá való gondviselésének hasznát is vette az az ember; mert hatalmas császárnál való töröködése után az én kegyelmes uramnak beglerbékséget viselt, ha egyikből megváltoztatták, soha maga sem tudta az portán hogy gondviselés volt reá, egyenesen csak az másik tisztiben szállott. Nem is volt tiszt nélkül még az én kegyelmes uram jó akaratját vette, de mihelyt azt megvetette, ottan kiesett tisztiből, most csak szancsokbékséget is nehezen kap az mint látom, az én kegyelmes uram pedig fejedelem istennek hála s az is leszen, mert az erdélyi fejedelemség nem oláhországi vajdaság, mine-mőnek az az ő nagysága füleiben sugó ember tartja, hanem Erdély hatalmas császárhoz maga szabad jó akaratja szerint folyamodott, fényes köntöséhez szeretetből nem kételenségből ragaszkodott hatalmas császárnak igen nagy ügyeiben, kiről akkori hatalmas császártól az bódog emlékezetű szultán Szulimántól erős atnahménk vagyon, kit ő hatalmassága után való hatalmas császárok is minden fejedelminknek megerősítnek, mikor botot, szablyát, zászlót küldnek, azt is megküldik az mint-hogy ő nagysága is meghozta az mikor az én kegyelmes uramnak az botot, zászlót hozta, az mely atnahméban ez vagyon irva, hogy hatalmas császár Erdélynek fejedelemségére gondot semmit ne viseljen, ha valaki oly ember találtatnék is, hogy hatalmas császárhoz bemenne s kérné az fejedelemséget, ne adja, mert be nem veszik, ha cselekedné is hatalmas császár hogy valakinek adja, hanem Erdély az kit akar azt választhassa, hatalmas császár szablyát, botot, zászlót aztán annak küldjen, az kit az ország választ és ő hatalmasságához követét beküldi az szablyáért, botért, zászlóért és atnahméért, ki eleitől fogva meg is tartott minden hatalmas császároktól, kire példa egy Márkházi Pál nevű igen eszes, okos és nagy értékű úremler állapotja, ki hatalmas császárhoz bemenvén Kustanczinápolyban Báthori István király idejében, hatalmas császár igen keményen fogta volt Márkházi Pál mellett, de az atnahmét akkori hatalmas császár méltóságos szeme eleiben terjesztvén, hittől való kötelezését hatalmas császár látván, bölcsen csak megcsendesedett s megparancsolta Márkházi Pálnak, hogy mindjárt kijűjjen, választott fejedelmétől fejének kegyelmet nyerjen, hazáját, nemzetségét árultatásáról megkövesse, engesztelje, mert többé méltatlan

panaszával méltóságos füleit terhelni nem szenved; ha pedig ki nem akar jöni, válasszon benne, akár törökké legyen s akár halálra adja magát, mert hatalmas császár külemben ott nem szenved; törökké lett aztán, az fiaiban én is esmertem kettőt is, az felesége az mikor az kapitihaságról kijöttem akkor is élt. Az én időmben Géczi András támadta, az szegény üdvezült Báthori Gábor fejedelem beküldékövetségen, ő az követséget hátrahagyván, az mely kapitihaját vele beküldettek volt megölette valami latrokkal még menet Kucsugcsokmegyén, elárulta fejedelmét s magának botot, zászlót kért ország nevével sok pecsétű levelet csinálván, hogy csak adja meg hatalmas császár az botot, zászlót neki, az ország őtet készen várja s mindjárt választja; eljőve bottal, zászlóval, Brassó be is fogadá, esztendőnél tovább lakott Brassóba, onnat csatázdogált ki, hatalmas császártól az bódog emlékezetű szultán Ahmedtől mostani hatalmas császáruink atyjától eléggé kérete segítséget, de ő hatalmassága is ezen atnahmét szeme előtt viselven nem ada segítséget, hanem végre is csak meg kelle magát alázni Géczi Andrásnak, kijöve Brassóból, térdre esék az szegény Báthori Gábor fejedelem előtt s valamig az fejedelem nem mondá hogy felkeljen, addég fel nem költ, térdén állott előtte, úgy kegyelmezett aztán meg neki. Nagy András az szerént három vagy négyszázad magával ide az végekre kiszökök, itt sokáig tekerge, akkor is támadtak az végbeli török vitézek közül, kik futották az portát mellette, de hatalmas császár csak megparancsolta, hogy haza jűjjen, haza jött s kegyelmet kért az szegény fejedelemtől. Most az az ember is, ki az ő nagysága fülében sugott, nem azért sug, hogy igaz volna az mit sug, hanem két ifju legény szökök ki Erdélyből, azt gondolván az sugó ember, hogy az erdélyi fejedelmek állapotja olyan gyenge, mint az oláh vajdáké, mind az két ifju legény számára halászna azzal az vádolkodással, az én kegyelmes uramat akarná ő nagyságával untatni, de isten ő nagyságát méltóságos állapotjában sokáig éltetvén, megismeri ő nagysága annak az embernek is mesterségét s az én kegyelmes uram igazságát is, mert külemb állapotban ő nagysága az én kegyelmes uramat nem találja annál, az miben eddég esmerete, azféle mód nélkül sugó embert nem is kellene szenvedni, mert az az hasznos szolgál, az ki urának gonosz akaróból is jó akarót szerez, az háboruságra való okadást ha látja, békességre fordítja. De ezféle dolgokról (mihelyt érti) az én kegyelmes uramat csausz postája által levelével találja meg ő nagysága, s könnyen eligazítják egymás között, mert az én kegyelmes uramnak semmire nincsen szorgalmatosabb igyekezeti, mint az hatalmas császár fényes portájának kedve találására.

Az én kegyelmes uramnak hátramaradott követsége pedig ez rövideden, hogy ez két gyermek felől találtatta volt

meg hatalmas császárt követi által, ne szenvedné fényes portáján őket, követi által hatalmas császár akkor az én kegyelmes uramat országával együtt azzal biztatta volt nahmójával, hogy fényes portáján nem szenvedí őket, hanem vagy Rhodusban vagy szintén Gesaerban elküldi őket. Drinápolyban hatalmas császárhoz az én kegyelmes uram ajándékokkal mikor küldött vala, énnekem az én kegyelmes uramtól arra tanuságom nem lévén, nem emlékeztem semmit felőle, csak magától az mostani kajmekám én tőlem az én kegyelmes uramnak azt ízené, hogy ígéreti szerint hatalmas császárnak Gesaerban eddég el nem küldették az két gyermeket, oka ez, hogy hatalmas császárnak az lengyelekre való indulása lévén, az hajókat az kozákok ellen kellett mind az Feketetengerre küldeni, de ím hatalmas császár visszatér Kustanczinápolyban, az három ujját mutatá az kajmekám s azt mondá, hogy: küldjen az urad csak ennyi levelet, az mennyi ez, érthessük belőle, hogy azt kívánja hogy elküldjük s mindjárt küldik s nemhogy elküldték volna, de most is ott vannak, sőt ez elmúlt tavasszal azt próbálták, hogy Haczi Juszuf agát, ki az én kegyelmes uramnak is füzetett szolgálja, az adó s ajándék bevitt követivel én kegyelmes uramnak az régi jó szokás szerint kaftányokkal kiküldvén az én kegyelmes uramhoz, tőle ők is levelet küldettek; megadván Juszuf aga az levelet, fel sem szakasztották, hanem az szerint az mint küldötték volt nekik, az én kegyelmes uramnak küldötték, kiben azt irták, hogy hatalmas császár őket régen beküldötte volna az fejedelemségre, de ők nem akartak; mely leveleket az én kegyelmes uram beküldvén az kajmekámnak ő nagyságának, Juszuf agát felhivatta s az kajmekám előtt siketté, némává tőtte magát s azzal szabadult meg, maga hatalmas császárnak atnahméja ellen az ki ilyen dologban igyekezik, nahméja ellen pedig esmét ilyen ellenkező dolgokról való levelet ír, s hatalmas császár méltóságos levelét az ki hordozza, hatalmas császár követségét viseli, azon követ hatalmas császár követsége és levele mellett ilyen levelet hordoz, ki hatalmas császár nahmójával teljességgel ellenkezik, az ilyen emberek mit érdemlenének, ő nagysága bölcsen megítélheti; soha szokás nem volt, hogy hatalmas császár adajával, ajándékjával beküldött követi mellett az fejedelmeknek ország is követét küldje, de erre az cselekedetekre való képest ím most küldették, kin az ország nem kevésbé búsul, hogy úgy kell lenni, de kételenek vélle, mert elbúsultak, hogy hatalmas császárnak mind az mi kegyelmes urunkkal együtt igaz hívei lévén, adajokat fogyasztás nélkül idején beküldik, s hatalmas császár azokat az gyermekeket mégis ott tartja ország búsulására, meghallja ő nagysága, az ország követe micsoda panaszt fog ottbenn tenni. Így immár értvén ő nagysága azoknak az embereknek sugások

mire valók, és semmi jó dolgokból ki nem jó, hatalmas császárnak is semmi haszna nincs sugásokban, ő nagysága többé sugásokat az olyan embereknek ne hallgassa, sőt ő nagysága értven immár az dolgot, mindezekből az mi hatalmas császárnak is javára, az mi szegény országunknak mostani búsulásának lecsendesítésére, az mi kegyelmes urunknak fejedelmünknek is kedvére esnék, ennyi sok példákbl az kiket ő nagysága előtt elszámálálék, választaná azt, s kedveskednék az mi kegyelmes urunknak országával együtt; jobb venné ő nagysága azt, az kit másnak adnánk. Mindezekre az vezér mondá: kinek nevezéd az első embert az ki törökké lött volt? — s mondám Márkházi Pálnak, s maga kétszer is mondá az nevét. Kevés hallgatás után mondá: azok rossz emberek, nem jó az mi atyánkfíának országával együtt azokért búsulniok; s mondám, nem kellene, de látja ő nagysága azoknak az épületekre az én kegyelmes uramat mivel vádolják; s mondá: no immár megértők az dolgot s úgy kezdek én is ezfelől gondolkodni, ha isten adja, hogy jó dolog legyen belőle. Ezzel az szállásomra bocsátván, Habib agától azonnapi mindjárt izene arról az dologról, az mivel emberét az én kegyelmes uramhoz küldette vala, azután mind az még ott voltam ha maga izenetivel jött Habib aga, ha penig mint ha csak magától expiscálódott volna Habib aga úgy tetette, de ugyan megmondotta azért, honnat vagyon eredeti, készek is valának ők az derékra lépni, de énnekem arra instructióm nem lévén, arra nem terjeszkedhettem.

Ad 4. Die 7. Novembris ugyancsak olyan solennitással esmét felvitete, és azon diván-házban sok fő török ember praesentiájokban kijöve és leültetvén mondá: elmennél-e immár; s mondám, immár ugyan sok ideje az én kegyelmes uramtól hogy eljöttem, tudom, ő nagysága kegyelmesen vár és örömet is hallana jó hirt az ő nagysága jó egészséges állapotja felől; s mondá, hogy nem tartóztatlak tovább, elbocsátlak, adja isten, hogy az uradat az mi kedves atyánkfíát igen jó egészségben találhasd, mi is ihon ezt az főember szolgánkat, agánkat veled ő nagyságához az mi atyánkfíához elküldjük, egy szép lóval is kedveskedünk, annakfelette mind ő nagyságának s mind fiainak szép kaftányokat küldünk, azonkiül is az miről az mi kedves atyánkfia minket megtalált, az miben lehetett, kedveskedünk ő nagyságának, ez agánktól minden veled való beszédinkre bőven izentünk, ott ne késleltesse, hanem hamar hozzánk visszabocsássa. Hogy az váradi kapitány ezt az törököt az tolvajoktól elvette s ide küldette, jól lőtt, s ezután is úgy legyen; de ihon ezek az úremberek azt panaszoják, hogy sok zolnoki spahiának az ő holdolt helyekről az szokott adót be nem hagyják adni, mi dolog az? S mondám, hogy vagy az, hogy az spahiák panasza nem

helyes, vagy az mint mondtam volt ő nagyságának, szokatlan adót kívánnak s azért nem adják, mert az én kegyelmes uramtól arra parancsolat nincsen, hogy szokott adajokat meg ne adják, sőt az mint erről nekem követségem volt ő nagyságához, ők is írják fel mind az magok neveit s mind az faluk neveit az honnat be nem adják, én azért vagyok követ, hogy az mit előmben adnak, azt az én kegyelmes uramnak megmondjam, ő nagysága az én kegyelmes uram el is igazítja tudom. Mondá az vezér: egy Derecske nevű várast hatalmas császár csongorádi gyalog vitézítől elvött az urad, hajdúkat szállított reá, azt hatalmas császár nem akarja semmiképpen. S mondtam: igaz, az én kegyelmes uram immár ugyan régen hogy az német pártról való hajdúságnak kapitányit, hadnagyit, tizedessit és holmi jó élékölt legényeket szállított arra az kis faluhelyre azért, hogy az mikor az szükség kívánja, ezekkel az többit is birja hatalmas császár hívségére, de nem károk-kal az csongorádi vitézeknek, mert az mi summájok az csongorádi vitézeknek abból az kis faluból járt (mert az igen kicsiny falucska volt mikor paraszt ember lakta, csak azolta város, miolta az hajdú vitézek megszállották), az debreczeni adajából az mi kegyelmes urunknak megadják esztendőnként; azonban Musztafa bék az tefterti-haja s még két főember elészólának, kiáltani kezdének: nem adják Debreczenből, de még azon kívül azok az tolvaj hajdúk sok faluhelyeket foglaltak el; mondá az vezér: hatalmas császár azt semmiképpen nem akarja, az hajdúk elmenjenek róla; mondtam: az portán is megengedettett így azoknak az hajdú vitézeknek ott való lakások, hogy az csongorádiak summáját letegyék, az én kegyelmes uram meg is adatja azt mindenkor; esmét kiálták: nem kell, az hajdúk menjenek el róla; az vezér mondá: mond meg az uradnak, azt semmiképpen nem akarja császár. Ezek után emlékezém Koncz György felől ujjban; mondá az vezér: úgy értjük, hogy meg saczczolt, de ha meg nem saczczolt, meghagyom ennek az agánknek az ki veled elmegyen hogy kezedben adja, ezzel is kedveskedünk az mi kedves atyánkfiaának. Ezek után magamra egy igen rossz kaftányt terítének, inasim számára egy darab rossz skarlatint, ezzel jöttem el istennek kegyelmességéből tőle. Datum Claudio-poli die ultima Decembris et anni 1635.

Eredeti.

1636. február—ápril.

Szalánczi István és társai budai követsége. *)

I. 1636. február 26.

Tekéntetes és nagyságos vezér sat.

Egy néhány nappal ezelőtt ezen közönséges gyűlésünkben Huszár Mátyás atyánkfia által küldött levelünkben ígértük vala nagyságodnak, hogy bizonyos követünket főuri ember atyánkfiát küldjük nagyságodhoz teljes tanusággal Bethlen István uram dolgából. Isten akaratjából azért gyűlésünkben minden igaz és méltó dolgokat végezvén, kiváltképen Bethlen Istvánnak akaratunk és hírünk nélkül indított mostani dolgai felől, böcsületes atyánkfiáit és követünket egész országul mind három nemzetből elküldöttük nagyságodhoz, ugymint tanuságot adván nekiek minden végezésünk és akaratunk felől, kiknek szavoknak hogy nagyságod szintén oly hitelt adjon, mintha egész országul három nemzetül mindnyájan nagyságod előtt állanánk, és az igazságot egy szájjal mondanók meg, azon nagyságodat felette bizodalmason kérjük.

Hogy penég nagyságod minden dolgokat bizonyosan érthessen, valamint itt mi előttünk gyűlésünkben az dolog forgott igazán, az szerént mindeneket nagyságodnak megírtunk és követünk által megízentük. Szalánczi István kedves atyánkfia valamivel nagyságodtól és Bethlen Istvántól megjött, minden panaszit és kívánságit neki az mi kegyelmes urunk és fejedelmünk előnkben adott és az mi ítéletünkre támasztotta ígérvén arra magát, hogy valamit mi az mi hazánk törvényi szerént ő nagysága az mi kegyelmes urunk között és Bethlen István között ítélnék, annak engedelmes leszen, kit bizonynal írtunk nagyságodnak, hogy soha még csak egy fejedelem is nem cselekedett. Csak magunk egész országul külön lévén együtt és minden panaszit s kívánságit megolvassván Bethlen István uramnak, igazán írjuk nagyságodnak, igen csudálkoztunk cselekedetin. Mert bátor nagyságodat ezzel ne fárasztotta volna és immár vénségire

*) Lásd *Levellek és okiratok* sat. 285—291 ll.

ilyen szokatlan utat ne vött volna eleiben, csak két emberséges szolgálai által is ha minket közönségesen, az mint illendő lőtt volna, megtalált volna, így az mint mostan, szintén úgy eligazítottuk volna dolgát. Mi Bethlen István uramot gyermekeségitől fogván esmertük, közöttünk nőtt, nevededett, lakott, uraságát jól tudjuk és minden állapotját, szerencsését, bizonynyal írjuk nagyságodnak, mi nem tudjuk, hogy semmi uraságát az mi kegyelmes urunk ő nagysága elvötte volna, sőt csak tiz házjobbágyát is maga osztotta gyermeki közben, kimenvén ez országból, kit mostan is birnak fiai, s Bethlen Péter egy nemes embert ölt meg két kezivel, attól való féltiben futott ki ez országból, de csak egy házjobbágyát is törvénytelen erővel az mi kegyelmes urunk el nem vötte, ez mai napig mind ő számára birták. Noha az mi kegyelmes urunk azzal nem tartozott volna, hogy az mi ítéletünk alá bocsássa magát mindenestől, de hogy igazsága és ártatlansága inkább kitessék, a végre cselekedte. Az közönséges jó törvények és igazság szerint az mit mi az maga dolgaiban ítéltünk, követinktől nagyságod bőségesben megértheti. Ha Bethlen István uramnak az jó békesség és az közönséges igazság kell, megnyughatik az mi kegyelmes urunk kegyelmességin és az mi közönséges ítéletünkön. Az mi pedig országul három nemzetül az mi szabadságunkat, törvényinket, békességes állapotunkat, ő hatalmasságához való igaz hűségünket az mi kegyelmes urunkkal ő nagyságával együtt illeti, abból mi Bethlen István uramra semmit nem bízunk országul, reá nem kértük, nem is kívánjuk, hogy az mi dolgunkat forgassa, isten kegyelmességiből az mi kegyelmes urunkkal együtt hazánkra, szabadságunkra, törvényinkre, megmaradásunkra mint eddég nála nélkül is gondot tudtunk viselni, a mint eddég hogy közöttünk nem lakván és minket nem segítvén semmiből békességben maradtunk hatalmas császáruk jó szerencsésére; országul közönséges dolgainkban az mi kegyelmes urunkkal mely szép egyességünk legyen, kikről ő hírünk és akaratunk ellen panaszkodott, azt is nagyságod főkövetinktől megértheti. Mi mindénekről az mi kegyelmes urunk ő nagysága között és Bethlen István s fia között oly igaz törvényt tettünk országul, kit ez világra ország leveliben is ki merjük bocsátani, az mi kegyelmes urunk az mi törvényünknek és minket arról levelével is bátorságossá tölt, hogy azt megtartja, megállja. Ha Bethlen István uram igazat akar követni és háborúságra való igyekezeti nincsen, Bethlen István uramnak is meg kell rajta nyugodni. Ha pedig annak nem enged, nagyságod bölcsen megítélheti, hogy ő neki nem békesség kell, ha nem elégszik előbbeni uraságával, hanem háboruságos állapotra és az mi szegény hazánk s szabadságunk veszedelmire igyekszik. Mi mostan Bethlen István uramot mint vérünket, tagunkot, atyánkfíat úgy

hijjuk közinkben hatalmas császár hűségire szép uraságában mind fiával együtt ezen levelünk által hátorságossá tévén, hogy mind személyekben, uraságokban, böcsületekben teljes életekben közöttünk hátorságosan megmaradhatnak, csakhogy Bethlen István uram is fiával az mi kegyelmes urunkhoz fejedelmünkhöz velünk országul illendő hűségeket és engedelmességeket megmutassák, és velünk egyetértsenek minden közönséges jó dolgokban. Ha hul mostan szép intésünket és hivatalunkot Bethlen István uram megveti, annakutánna vérünknek, tagunknak nem tarthatjuk, jót neki nem kívánhatunk, sőt teljes erőnk, tehetségünk szerént ellene kell állanunk, mint édes hazánk, nemzetünk s országunk mi mindnyájunk szabadsága ellen veszedelmünkre igyekező ember ellen, hatalmas császárunkat és fényes portáját is fárasztanunk kell alázatos könyörgésünkkel, mert szabadságunk mellől el nem állhatunk nagy romlásunkkal is. Nagyságodat mint jó akaró bizodalmas urunkat kérjük nagy szeretettel, követünket lássa kedvesen, szavoknak mindenben teljes hitelt adván mutassa hozzánk igaz jó akaratját. Mi hatalmas császárunknak igaz alázatos hívei vagyunk egy egész országul vagyunk, Bethlen István uram egy magán való úr, ki mi tőlünk mostan meghasonlott. Mi igazságot, békességet, hatalmas császárunk birodalminak békességes állapotját kívánjuk, Bethlen István uram háboruságot, az szegény népnek romlását kereste ezen ez uton, intse nagyságod őket és parancsoljon nagyságod neki, az mi kegyelmes urunk kegyelmességét vegye, és az mi igaz itéletünkön nyugodjék meg, jöjjön vissza közinkben nyugalomra, előbbeni szép uraságára. Ha penég sem az közönséges igazságnak, sem hivatalunknak nem enged, sem neki az szép békességes uraság, nyugalom nem kell, fenytse meg őt és hatalmas császárunknak az mi igazságunkat, igaz hűségünket és hozzá való tökéletes jó akaratunkat mind az mi kegyelmes urunkkal együtt ha hozzánk visszatér megírván, kényszerítse akaratja ellen is az haza jövetelre és másképpen is legyen gondviselése reá mind ő hatalmasságának s mind nagyságodnak, szünjenek meg az sok háboruság szerző emberek közöttünk és hatalmas császárunk jó szerencséjire nyughassunk békességben; felelünk mi az mi kegyelmes urunk ő nagysága felől egész országul három nemzetül, hogy az ő hatalmassága tökéletes igaz hűségében teljes életiben velünk együtt megmarad ő hatalmasságának ő nagyságán az mi kegyelmes urunkon és mi rajtunk országul kegyelmes otalmazását szabadságunkban megtapasztalván. Az mint nagyságod eddig is hozzánk és az mi kegyelmes urunkhoz is sok jó akaratját mutatta Bethlen István uramot az jó békességre intvén, mostan is nagyságod hozzánk mutassa jó akaratját és az jó békességet vigye végben, azzal az nagyságod jó híre neve terjed, hatalmas császárunk kegyelmes-

sége is az nagyságod fején nevededik, mi is országul nagyságodnak reánk való gondviselésit háládóképpen megigyekezzük szolgálni.

Más kézzel: Nomine regnicolarum ad illustrissimum vezarium Budensem Claudiopoli 26. Februarii 1636. Stephano Szalánczi et reliquis legatis datarum *par.*

II. 1636. márczius 10.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Az uristen nagyságodat éltesse sat.

Kegyelmes uram, mind ilyen erőtlen állapotomban is az uraimmal ő kegyelmekkel egyetemben Turról tegnap kilencz óraker tájban érkezvén Zolnokban, noha az elől elküldött váradi katonának majd illetlenül beszélgettenek, de mi elérkezvén Muharem passa az tiháját s Nizir agát egy néhány agákkal csak gyalog, mivel bairamjok volt, az Tisza hidján által küldötte előnkben, egyen-egyen köszöntvén bennünket tisztességesen excipiáltata, szállásunkra gazdálkodtatott. Jelentvén hogy nagyságodnak neki szóló levél nálunk s magunknak is megparancsolta nagyságod hogy meglátogassuk, mind négyünk alá lovat küldött s tisztességesen vitetett be. Ott az nagyságod levelét, az mellett egy kupacskát is praesentálván neki nagyságod nevével köszöntém, nagyságod nevével ez volt; ezután országod nevével is köszöntém, követém, hogy privatim országtól levele nem volna, mert instructiónk lévén, kit in specie meg is mutaték ugyan kiterjesztve az pecséteket mondám, hogy követségünk az országtól hozzája, kit meg is mondanánk, ha privata audientiánk lenne, az több agákat mind kiküldé csak Nizir agát hagyá benn s mondám, hogy az ország ő nagyságát mind az kik személyekben esmerik s mind az kik csak hírét hallották tudván, hogy ő nagysága eleitől fogva Erdélyhez csak közel lakott, Erdélynek mind békességes s mind háboru állapotjára emlékezik, az mikor Erdélynek békessége volt, ő nekik is végbeliekül akkor volt békességek s mikor nekünk háboruságunk volt, akkor nekik is háboruságok volt, mert egy hatalmas császár hívei lévén ellenségünk egy, jó szerencsénk is egy, az háboruság pedig azelőtt miből indultatott, arra is emlékezhetik, s tudja az nemes ország, lehet ő nagyságának hírével, Bethlen István uram immár alkalmas időtől fogva erdélyi jószágát, várait fiai közé osztván az egy Huszton kiül, Erdélyből kijött német császár birodalma alá, itt lakott az hol nagyságodnak hatalma ő nagyságán nem volt, ha szintén nagyságod háborgatni akarta volna is, de soha azon nagyságod nem igyekezett s csak meg sem gondolta, sőt böcsülettel mindenek előtt apám uram volt ő nagyságának neve nagy-

ságodtól, mostan Budára felment az vezérhez ő nagyságához nagyságod vádolni, mikor megindult mind az magyarországi vármegyékre s mind az erdélyiekre s Erdélyben minden rendekre kemény vádlásokkal irt leveleket küldött, melyeket minden rendek nagyságod kezében hozván, mostani országos gyűlésében nagyságod az ország eleiben küldötte, elsöben istent s annak-utánna az országot megbírálván, mivel minden dolgait tudhatja az ország nagyságodnak, ország ítéletire hagyta nagyságod azokban ha vétke-e nagyságod, vagy nem és méltó okot adott-e nagyságod arra az panasza. Az mellett én tölem Bethlen István uram ő nagysága az minémő bántódásiról való panaszt beküldötte, azt is az ország eleiben küldvén azokat az nemes ország mind igen meghányván vetvén nagyságod között és Bethlen István uram között jó lelkek esmeretek szerint az mit igazabbnak találtak, pecsétek és kezek írások alatt írva küldik az vezérnek ő nagyságának, ő nagyságát is kéri, hogy ő nagysága is mivel az dolgot úgy tudja mint az nemes ország, legyen az békességnek végbenvitelében egyik jó munkálkodó, ne jusson ügyünk esmét az régi rossz állapatra czféle rossz dolgok mia, kiben hatalmas császárunknak is búsulásnál egyéb semmi haszna nincsen s országának pusztulása, romlása; ezenkiül az Bethlen Péter uram állapotját és Budán hogy az mit ország nevével szólott, az ország arról ugyan feddé etc. elészámláltam mind Erdélyről való athnaméját hatalmas császárnak s mind magyarországi jószágáról való athnaméját, az szegény Mikó urammal ottbenn létünkben az mostani kajmekám által erős hittel tött ígéretit. Ezekre így resolválá magát kegyelmes uram, noha ugyan kitetszik szavából, hogy hord szüében Bethlen István uramhoz, hogy hatalmas császárnak kedves ifju vejinek jű egy főkapucsi passája az Bethlen István uram szolgálival, azt mondják, hogy az azzal jű, hogy az végbelieket eljárja és az mit az talál az végbeliektől,¹⁾ az legyen. Az mint értém kegyelmes uram, az mely szolgálja Murtazán passának nagyságodnál volt Szászsebesben-e vagy az táborban Ibrahim csauszszal, Dervis aga²⁾ nevű, az fog lenni (ennek is kegyelmes uram ajándék kellene ha jutna, de nem tudom mint jut, mert ha nagyságodtól az szultánának ajándék nem érkezik, az superfluum arany mellé az kupákban kell szakasztanom neki.³⁾ Mondá mindazáltal, hogy azon leszen ha felhijják, hogy békességre menjen az dolog; ez mellett azért Nizir agát választotta tizenkettöd magával fel Budára, ő maga meg-

¹⁾ *Oldalt a fejedelem jegyzése:* Szép libera electio, az végbeliek válasszanak fejedelmet, nem az ország.

²⁾ *Szintén a fejedelem kezével:* Igen részeges török.

³⁾ *Oldalt a fejedelem kezével:* Megvitték az materiát, mégis viselheti.

mondá, Derecske felől és amaz faluk felől, kiket írva bevitettem vala nagyságodnak, hogy panaszoljanak nagyságodra, mert be nem hozták summájokat. Nizir aga kijött vala az szállásra hozzánk, velünk ött ebédet, az nagyságod parancsolatja szerént meg is ajándékozáam az kisebbik kupával; itt nem igen fenyegetődzék, nem tudom Budán mint fogja magát viselni. Nagyságodnak talám mégis parancsolni kellene kapitán uramnak,¹⁾ vice-ispán uramat erőltetné reá, küldetné meg, ne lehetne ebből is méltó panaszok nagyságodra, más vakmerőlkedik s nagyságod az itéletben s gyűlölségben. Az mely váradi katonát Váradról Budára felküldöttem vala kegyelmes uram egy szolgámmal, ez hajnalban érkezének meg; mivel jöttek, im in specie küldtem nagyságodnak, nagyságod ítéle magok írásából őket. Bethlen István uramat általvitték Budára, Budán vagyon, mihelyt Huszár uram eljött, mindjárt általment s ugyan oda is szállott az ő kegyelme szállására, míg meg nem jöttek az szolgálai. Igaz-e vélekedések vagy csak rossz emberek szava, olyant beszélnek volt Zolnokban az váradi katonának, hogy botot, zászlót hoz,²⁾ ki ratio nélkül való dolog, annak nagyobb híre volna, Nagy Pál uramék tudósították volna is arról nagyságodat, Muharem passa is kipottyantja vala, ha valami azféle volna, az mint beszédben indult vala. Kegyelmes uram, mivel ugyan denominálják az napot mikor menjünk be, előbb nem is igyekezem immár menni, ne legyek molestus rajtok. Isten bejuttatván, az nagyságod parancsolatja szerént minden uton módon tudósítani igyekezem nagyságodat az oda való állapatról, most is vagyon emberem odabe, kit azelőtt expedáltam, minekelőtte még meg nem jött vala szolgám; ma bemegyen, holnap kijő hozzám, meghagytam, két felé vigyázzon; ha mivel jó kegyelmes uram, mindjárt tudósítom nagyságodat.

Kegyelmes uram, Kassay István uram által beküldött alá-
zatos supplicatióban emlékeztettem vala nagyságodat igen
alázatosan szamosujvári kegyelmes ígéretiről; supplicatióm ki
nem jöve, hanem szóval való újabb kegyelmes ígéretét jelenté ő
kegyelme. Az nagyságod kegyelmességét alázatosan hallottam
kegyelmes uram, én nagyságodat nem is búsítom vala felőle,³⁾
mert látom szerencsétlenségemet, de mivel betegség is vala
rajtam s egészségemre, meggyógyulásomra tekintve, esmét ezt
az nagy terhes és szerencse alá vettetett utomat látván előt-
tem, akarom vala kegyelmes uram, ha maradékim utánnam szol-

¹⁾ *Szintén a fejedelem írása e szó:* Irattunk.

²⁾ *Ugyancsak a fejedelem jegyzése:* Szobbi szabadság lenne, előbb adnák meg az zászlót, botot, mintsem az ország választana. Ilyenről sem az portáról, sem követink nem irnak.

³⁾ *Rákóczy oldaljegyzése:* Másszorra kellett volna ezt hagyni; az mit ember másban nem javai, magának sem kellene azt követni.

gálatomról való, vagy inkább azzal nyert donatiót láthatnak vala, ne gyaláznának azzal holtom után, hogy csak járni szerettem, de nem tudtam szolgálni, mert ha szolgáltam volna, érdemét is láttam volna. Nagyságod még Kustanczinápolyban létemben alázatos könyörgésemre írásában kegyelmesen ígérte vala, hogy az szegény Sükösd György testamentumában az mit hagyott, kegyelmesen megadja s annál többet is ad nagyságod, azt nagyságod, az kit nekem hagyott volt szegény Petki István uramnak adá s én az nélkül vagyok, az Nagy Pál uram tisztartaja érdemes lón szegénynek testatiójára, én nem leheték kegyelmes uram, ki minémő keserves (mert törvénnyel is nyerhetnék én abból az jószágból az minémő vérségem benne), nagyságod kegyelmesen ítélje meg. Nagyságodat alázatosan találtam vala meg Segesvárat Rákos felől, mivel immár azféle jószág több annál nincs az nagyságod kezénél, nagyságod úgy resolválá magát, hogy Mikó uramnak adta nagyságod pénzen, ő szegény immár meg nem veszi, nagyságodnak alázatosan könyörgök, nagyságod ne tekéntse haszontalan voltomat, hanem azt hogy örömet fáradok, se életet se halált nem néztem, az nagyságod szolgálatjára mindenkor kész voltam s nagyságod kegyelmesen adja nekem; hallom kegyelmes uram, hogy mások is kéri, de nam én is fáradok; én nem vérségre kérem kegyelmes uram, mert úgy sokan osztoznának velem, hanem várom az nagyságod kegyelmességét, kit én is alázatos hűséggel szolgáltam s igyekezem ezután is teljes életemben megszolgálni nagyságodnak, építhessem magamat belőle az nagyságod szolgálatjára. Az uristen éltesse és tartsa meg nagyságodat jó egészségben. Ex oppido Kőrös die 10. Martii, anno 1636.

Nagyságodnak alázatos szolgálja szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

Czim: Illustrissimo principi domino domino Georgio Rakoczy sat.

A fejedelem kezével: 16. Martii Savanyu-viz 1636. váradi katona délest 12 órakor.

Eredeti.

III. 1636. márczius 26.

Georgius Rakoczy dei gratia princeps sat.

Generose fidelis nobis sincere dilecte. Salutem et gratiam nostram.

Kegyelmednek két rendbeli leveleit vöttük, kikre rövid nap választ is teszünk derekasabban. Az ígretet akartuk volna ha kegyelmed bárcsak addig halasztotta volna is, még az portáról jövő kapucsiának követségét érthette volna, és azt is láthatta volna, jó-e ki az öreg úr, nem-e, azok is bocsátják-e ki, avagy

nem, mivel az ígretnek hatalma mindenkor kegyelmed kezében lőtt volna, és talám jobb lőtt volna utólbán megmondani, de a már meglőtt, s meg is kell lenni, tudósítjuk is kegyelmedet, az több dolgokkal együtt az kihajánál akarjuk-e letétetni, avagy innét küldjük meg. Eddig az kapucsia is elérkezhetett s kegyelmetek derekasabb dologhoz is foghatott, és minket is tudósíthatott eddig is, az ki igen kívántatik; az ígretet nem sajnáljuk, csak legyen tapasztalható haszna, és ne történjék egy költségből kettő. Az derecskei adót kegyelmed ugyanott Budán, úgy a mint Tholdalaghi uram Musza passával elvégezte volt, az kegyelmednél lévő magunk pénzéből tegye le; az több falukról is hogy beszolgáltassák, im ugyan az vice-ispánoknak sub amissione officii parancsoltunk, magok kimenővén szedjék ki, s addig el se jöjjenek és mindjárt szolgáltassák be kegyelmednek; mint lesznek contentusok s micsoda satisfactiónak fogják tartani az törökök, szükség kegyelmednek igen reá vigyázni és minket is róla tudósítani. Mi egyáltaljában valamit az közönséges igazság és az jó szomszédság kíván tőlünk az ő részekről is, eleget akarunk tenni, csak onnét is legyen meg az mi igazunk.

Feltolti György étekgogónk 9. die huius mensis indult ki az portáról; igen nagy híre vagyon, hogy hatalmas cászár maga személye szerint menne az persa ellen. Zölfikár aga miatt nyavalyás Sebessi uramnak elég nagy búa s hátramaradása vagyon, 4 egész napra lehetett szemben most is miatta az kajmekámmal, akkor is ígretért; egyáltaljában nem jó akarónknak ismerte magát lenni. Eidem nos in reliquo sat. Datum in nostra salis curia Desiensi die 26. Martii, anno 1636.

Az *) aranylánczot is megküldjük, noha már ezután, elhittük bizon, minden vezér felesége azt meg fogja kívánni, az kiről már elég példáink vannak. Az temesvári passa is im ide küldte az öcsését, ki csak tegnap juta be s ma löttünk szemben vele; mit írjon, in paribus megküldtük kegyelmednek; szóval való izeneti ez: az szomszédságban semmi panasz nincsen reánk, igaz atyafiuságot, jó szomszédságot akar tartani, ne gondolkodjunk semmit is, mert ennek az dolognak csendességre kell menni; az mely levelet Fiát Zsigmondtól neki írtunk volt, azt törökül is megfordítván az portára küldte, hatalmas császárhoz való igazságunkat az fényes portára igazsággal megírta. Ha ez felől Budán kegyelmed előtt valami szót ejtenének, miért kell az passának emberének hozzánk járni, holott neki is az vezér feje, szép ratiója lehet kegyelmednek is: ha csak egy spahia jű is hozzánk, mi becsülettel szoktuk látni, sokkal inkább egy passa emberét, az semmiben az vezér méltóságát, autoritassát nem is sértegeti,

*) Innen kezdve a fejedelem fogalmazványa.

többször minket így nem is látogattatott meg, az jó szomszédságnak bizonyosságára cselekeszi.

Volt panasz Huszár Mátyás előtt arról is, hogy mi az temesvári passához küldtük volt az Bethlen István dolga felől Fiát Zsigmondot, melylyel mi kéntelenek voltunk megértvén, hogy Bethlen István minden végbeli passáknak, békeknek leveleket írogatott, s azok előtt is vádoskodnék reánk, mi is méltónak s illendőnek ítéltük, hogy az temesvári passával is megértethessük az igazságot; nem is kértük mi arra az passát, hogy békességet szerezzen köztünk, mert arra az vezért ő nagyságát méltóságosbnek, elégségesbnek ismertük lenni, az ki ugyan offerálta is magát arra. Mi úgy látjuk, hogy Bethlen István vétett volna inkább, hogy az végekben mindenüvé panaszolkodó levelet bocsáta az vezér autoritássa ellen, neki nem kellett volna azt megengedni az vezérnek, Fiát Zsigmondnak is mit írt volt Husztról, in paribus megküldtük kegyelmednek, bár megmutatná kegyelmed az vezérnek; micsoda mocskos leveleket (*így*) levél legyen ez is, ő nagysága egyfelől békességet akar szerzeni, másfelől ő háboruságra igyekezik és fenyegetőzik mind mi reánk s mind az országra; mi itt az ő nagysága tanácsából csaknem a az földik aláztuk meg [magunk], fejedelmi hivatalunkra való gondviselésben mindkét kezünköt csaknem kebelünkben töttük, ő pedig onnét mindent akar cselekedni, ő nagysága idegenül ne ítéljen, ha mi is jobban fel kezdünk serkenni.

Alább a levelet írni kezdő kézzel: Anno domini 1636. die 27. (*így*) Martii, Deés ad g. d. Stephanum Szalánczi Budae *par.*

1636. j u n . — a u g . , s z e p t . — o k t .

Szentpáli István követségei a kozákokhoz. *)

I. 1636. n o v e m b e r 6 .

Illustrissime princeps sat. Humillimorum servitiorum sat.
Kévánom az uristentől sat.

Noha Balling uram leveléből elsőben s azután Bálintffi uram által értettem én is, de ez az nagy ország is eltölt az nagyságod dicséretes triumfussának hírével, mindazáltal mivel kegyelmes uram nagyságod nekem szegény méltatlan szolgájának az 20. Octobris Jenőtől írt levelében, kit ez órában vők el, igen kegyelmesen s bőségesen megírta, alázatosan megszolgálok mint kegyelmes uramnak nagyságodnak kérvén az egy élő istent, szerelmes fiának vééréért tartsa meg azon áldását nagyságodon, és napról napra terjessze, valaha egyszer térülne meg az pogány az ő gonosz utáiban és szégyenülne meg, melyet én bizony igen reméllek s hiszem is, hogy az végre köszörülte meg ő felsége az élő isten az nagyságod szablyáját, hogy az ki az ő nevére hamisan megeskünnék, érezze meg, ki ellen vétett.

Minden ide való állapotokról 1. Novembris Bálintffi uram által bőségesen írtam kegyelmes uram nagyságodnak, most azokat nem repetálok, hanem mégis írhatom kegyelmes uram, hogy semmit itt az szélben is az tatárok felől nem érthetek, nem megyen immár ez idén, nincs is módja benne, hiszem s jó reménységgel is hiszem, az uristen oly kimenetelit adta eddig az nagyságod dolgainak, hogy talám az törökök alább hagynak benne; az *hítvány*¹⁾ bezzeg előttem is azt az limitatiót nem beszélte, hanem csak simpliciter szólott, de *meg tudnak ijedni* látom én, vala is mitől, bizony alig *felelhet vala meg fogadásának*, mert felette kevesen is vagyon amahoz képest; annakfelette kegyelmes uram *quisque sibi in curia reges* (!), de legyen áldott az urnak szent neve, most úgy vagyon az állapot, hogy provideálhatni de futuris contingentibus; immár kapitán bosával meg is alkuttam vala, hogy

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 300—314 ll.

¹⁾ A dült betűkkel szedettek tirkos jegyekkel.

érkezik az nagyságod kegyelmes parancsolatja; sub bona spe magát azért várakozás alatt ugyan az obligatio alatt hagyván ma megindulok Ilyvóban. Az mit nagyságod az szerszámok felől parancsol kegyelmesen, mind abból s mind egyébből ahoz alkalmaztatom alázatosan magamat, Szaraszi uram még ott vár. Tartsa meg az uristen kegyelmes uram nagyságodat bódog szerencséjében. Ex Ustya ad Dynastrum 6. Novembris, 1636.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

Kegyelmes uram, alázatosan akarnám érteni nagyságodtól, ha ugyan haza vigyem-e az szerszámokat s melyre Munkácsról, s mellette legyek-e vagy kire bizza nagyságod.

humillimus cliens
Stephanus Szentpáli m. p.

Cím: a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem kezével: 18. Nov. 1636.

Eredeti.

II. 1637. január 30. *)

Életemig való alázatos méltatlan szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat.

Mivel tavaly is nem egyszer bántam meg kegyelmes uram, hogy az clavist ők is tudják, kívántatik igen, hogy más clavis legyen, melyet én alázatosan leírtam, kérvén nagyságodat mint kegyelmes uramat, ne neheztelje ez clavison magyarázni írásimat, mert alioquin félek intercipiálván, az írásból tanulnak ki mindent magok, s nekem is ha ír, méltóztassék azon írni nagyságod.

Az mely dolgokról nagyságod kegyelmesen emlékezik, akarnám írás által érteni, az mineralis s musqueták dolgát s az többi, vasárnap estig elérne még az posta Marusvásárhelyt, de aztán nem biztatom, mert igen elkéstünk, s az mint lehet elrándulok.

Tudom megkérdezik, örömet akarnék kegyelmes uram arról is tudósítani, az török részéről mostani expeditióban mi csoda békek, agák s egyéb főrendek vesztek el; Kucsuk Ahmed ugyan elfogatott-e, mint s hogy az budai, bosznai passák s az tömösvári is ugyan bizonyosan mibe vagy; császár készül-e. Az nagyságod kegyelmessége ha tudósít róla kegyelmesen, mind

*) E levél mintha egy újabb követségbe indulását jelentené írójának a kozákokhoz, azért nem mellőztük.

az authoritas conciliálásáért s mind fiducia csinálásáért használ
His eandem stb. Datum Medgyesini 30. Ianuarii, 1637.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humillimus cliens

Stephanus Szentpáli m. p.

Czím : Illustrissimo principi domino domino Georgio Rakoczy sat.

Eredeti.

1635. február—1637. július.

Sebessi Boldizsár kapitáha. *)

I. 1635. február 5.

Én Sebessi Boldizsár adom emlékeztetire, mivel engemet az én kegyelmes uram fejedelmem az tekintetes és nagyságos Rákóczy György, isten kegyelmességéből Erdélyországának fejedelme, Magyarországnak részének ura és székelemek ispánja az fényes portára az continuus oratorságnak tisztiben akar állatni, esküszem a szent, az élő istenre, ki Atya, Fiu, Szentlélek, teljes Szentháromság, egy Bizony Isten, hogy én abban az tisztben az megnevezett kegyelmes uramnak igaz és hű leszek, barátjának barátja, ellenségének ellensége; valamit az én kegyelmes uram vagy most szóval, írással vagy ezután maga írása vagy más híve írása vagy izeneti által akármi dologról engemet certiál, tudósít, parancsol avagy értésemre ad, azt életem, lelkem vesztésével senkinek ki nem jelentem sem írás, izenet és semmi egyéb kigondolható és kijelenthető eszközökkel, írásokkal, szókkal, cselekedetemmel, sem az írást magát, se paráját másnak nem adom. Azonkűl az melyek nem titkosok s rám bizott bizandók és parancsolandó dolgait ő nagyságának az én tehetségem szerint híven és igazán igyekezem végben vinni, s az mikről ő nagyságát tudósítanom kelljen, azt is idejében igyekezem végben vinni s az melyekből penig kára, veszedelme következhetnének vagy haszna, előmenetele ő nagyságának, azokat is nem titkolom, hanem hova hamarébb lehet megjelentem; egy szóval valamiből ő nagysága hasznát, előmenetelét, megmaradását eszemben veszem, azt teljes erőm szerint promoveálni, végben vinni igyekezem. Mindennemű dolgaira ő nagyságának, az melyek az én tiszttemre nézendők, oly gondot viselek, hogy abból ő nagyságának, országának jova, ne kára következzenek, az magam hasznánál mindenben elébb viselvén az ő nagysága és országa jóvát. Mely-

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 315—416 ll.

nek megtartására mégis engemet isten úgy segéljen s úgy adja lelkemnek üdvességét. Datum in arce Fogaras die 5. mensis Februarii, anno 1635.

Idem qui supra
Balthasar Sebessi m. p.

Hátán más kézzel : Anno domini 1635. 5. Febr. kapikihaja Sebessi Boldizsár reversalissa.

Eredeti.

II. 1635. junius 8.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, nagyságodnak mostan semmi oly derekas portai új híreket egyebet nem írhatok, hanem azt bizonyosan írhatom nagyságodnak, hogy az nagyságod hűtös atyafiát az Naszup bassa fiát, az ki az császárnak mostan főlovászmestere vala, budai vezérre tötte az császár, mostan utjában is vagyon, megindult az császár táborából, rövid időn beérkezik ide Kustanczinápolyban; úgy értem kegyelmes uram, hogy itt is nem leszen késedelne, hanem menten megyen tisztiiben. Ha isten behozza, vigyázásom leszen reá és nagyságod jó akaratját, atyafiságát commendálok és ajánlom neki és ez új tisztiiben böcsülettel salutálom ő kegyelmét, és ha mi oly dolgot érthetek tőle, az melyet nagyságodnak értésére kelletik adnom, megírom nagyságodnak. Úgy értettem kegyelmes uram, hogy igen nehéz neven vötte nagyságodtól, hogy nagyságod hűtös atyafiának fogadván és tartván, mégis főkövet uram által sem levelével, sem egyéb jó akaratját nagyságod nem mutatta hozzá; igen panaszkodott másoknak, hogy bárcsak levelét látta volna nagyságodnak. Mint-hogy immár az isten az ő jó szerencséje (*így*) erre vitte dolgát, hogy az vezérségre megyen, nagyságodnak nem árt kedvét keresni és minden jó akaratját, atyafiságát hozzá mutatni és ez panaszát elvetni nagyságodnak magárúl.

Azt is írhatom kegyelmes uram, hogy mostan az ittbenn levő áruolónak ismét újabb emberek érkezett ide be ezelőtt negyed vagy ötöd nappal; nem mehettem végére, hova való legény lehet és kitől jött, mert nem magok szolgálók féle. Látám magam is az legényt, egy kisdéd feketeszeg legény, de nem ismerem; az formája székely, úgy veszem eszemben. Nagy dolog kegyelmes uram, hogy nagyságodnak csak egy vigyázó igaz embere nincsen, az ki az utakra vigyáztatna, mert nyilván eddig kézben akadott volna vagy egy közülök. Nagyságod mennél jobban úgy vigyáztasson az utakra, ne legyen ilyen szabados jövések menések ki s be, mert minden ottbenn való állapotokat és híreket ezek hoznak

be. Az elszökött szolgálók féléért, az kit minapiban megverettetünk vala Pap Márton urammal, engem kegyelmes uram halállal fenyegetnek az árulók érette, megesküdtek az ő hamis hűtökre, hogy vagy magamat avagy szolgálóimat kaphatják, de megadják az kölcsönt. Nagyságodnak talám nem ártana az bassának írni felőle, hogy riasztatná meg őket, mert igen nagy szarvat emelnek az árulók.

Ezt is akarám nagyságodnak értésére adnom, hogy az havasalföldi bojérok, az ki ittben voltak sok üdőtől fogván, ugymint Kulcsár, Nedelko és Barbul, mostan innét az portárul haza menvén nagyságodnak valami praetextus alatt ki kellene magához hivatni őket, és igen titkon velek beszélni nagyságodnak, mert ezek minden ittben az portán forgó dolgokról nagyságodat igen bizonyosan informálhatják; volna is magoknak is kedvek az kimenetelre nagyságodhoz, hitelt is adhat nagyságod szavoknak, mivel kegyelmes uram úgy vöttem eszemben, hogy nagyságodnak nem gonosz akarói: netalám az mint szavokból is értettem, oly dolgokat is expiscálhat nagyságod az árulók ottbenn lévő complicessek felől is, kik legyenek, végére fog menni nagyságod tőlök, csak nagyságod mutassa jó akaratját és kegyelmességét hozzájuk.

Azt is írhatom nagyságodnak, hogy itt valóba költöztetik az örményeket, görögöket, zsidókat ki az várasbúl, most is ujabban minden utczákon megkiáltották, hogy tizenkét nap alatt valaki ki nem megyen s megkaphatják, felakasztják az kapuja fájára és minden marháját császár számára elveszik. Mindezek után a szent isten nagyságodat tartsa meg sat. Datum ex Konstantinápoly die 8. Iunii, anno 1635.

Nagyságodnak alázatos szegény szolgálója

Sebessi Boldizsár m. p.

Czím: Serenissimo principi domino domino Georgio Rakoczy sat.

A fejedelem kezével: 25. Iunii in termis Gyógy 1635., délest 5 óraker.

Eredeti.

III. 1635. június 19.

Az uristen ő felsége minden idvösséges jókkal áldja meg kegyelmedet.

Pap Márton ma igen jó reggel 4 óraker adá meg kegyelmed levelét; értjük, mint [ment] végben az vásárlás, akartuk volna, ha mind meghozhatták volna. Minthogy penig még ottbenn is maradt kéneső, kegyelmednek kegyelmesen parancsoljuk, melynél hamarébb igyekezze pénzzé tenni, s legelsőben is contentálván az galatai áros embert az 1993 tallérról, az mi attúl megmarad, vegye meg kegyelmed ezer tallérik azt az hiuzmál

béllést, kit Pap Márton kezdett volt árulni, valamivel kegyelmed adóssá marad kegyelmed (*így*), minél hamarébb megküldjük. Az minemű marhákat még hozatni akarnánk, im leíratuk, kegyelmed menjen végére, kit-kit külön mint szokták adni, írja meg kegyelmed, arról is tudósítván, ha viaszszat küldenénk be, mint vennék el okáját, adnának-e marhát érte. Legyen az uristennek hála, mi békével s türhető állapattal vagyunk. Rövid nap postánk megyen kegyelmedhez, attúl bővebben írunk s költséget is küldünk kegyelmednek. Oda fel az békesség igen tractáltatik, sőt hogy az saxóval császár megbékélt volna, igen hirdetik. Bizonyos, Augustát megvették császár hadai. Adja isten sat. Datum Albae Iuliae 19. die Iunii, anno 1635.

G. Rakoczy m. p.

Nem küldtük be, mi marhák kellenének, mert az ároknak végére mehettünk itt is.

Czím: Egregio Balthasari Sebessi de Saard in fulgida porta ottomanica continuo oratori nostro etc. fideli nobis dilecto.

Eredeti, a fejedelem írása.

IV. 1635. július 12.

Az uristen ő felsége sat.

Szentpálit kegyelmedhez mi ezelőtt két héttel úgy expediáltuk vala, hogy Juszuff agának bemenetelit megelőzván, reá bizott dolgainkban kegyelmeddel együtt eljárván, viszont sietéssel fordult volna ki. De Barcsai Ákos bejárónk tegnap jutván meg, bizonyos okokra nézve Szentpálit tartóztatta utának sérényen való continuálásától, s úgy is értjük tőle, hogy ma kellett kiindulni Bukerestről; mivel penig Szentpálinak igen-igen lassan kell járni (kinek okát ezután kegyelmed meg fogja érteni), kegyelmednek kegyelmesen parancsoljuk, mennél hamarébb ezekre viseljen gondot, s minket éjjel nappal ezekről tudósítson. Juszuff aga Barcsai Ákost Bukerestről mi hozzánk ilyen fogadásokkal s ígéretekkel bocsátá vissza elsőben, hogy ő minekünk tökéletes igaz jó akarónk leszen; másikkal, hogy az jenei dologban kedvünk s kívánságunk szerint való választ szerezz s nyer az portától; 3-dikat, hogy mihentest beérkezik, minden uton módon végére fog menni, az innét beszökött árulók kiktől vittek levelet; 4-dik, hogy Mikes Zsigmond állapotjában is oly bizonyos dolgokat elegendő bizonyosságokkal aperiál kegyelmednek, ki miatt feje elesését is meg fogja érdemleni, s mind ezekről kegyelmed által bennünket, egyébről is valami nekünk ártalmunkra lehetne, tudósít. Minthogy az Szentpáli bemenetelével ő lehetetlen hogy ne offendáltassék, maga kérését (*így*) szerint kegyel-

mednek felette igen-igen kegyelmesen parancsoljuk, minekelőtte Szentpáli István beérkeznek, minden uton tisztességesen és jó okossága szerint industriálkodjék abban, ezekben Juszuff aga igazsággal fogja-e magát viselni, megfelel-e ígéretinek, melyet ha ő in silentio hagyja is, vagy dilatálni akarna, kegyelmed serio rajta legyen s emlékeztetvén ígéretére, s nekünk tött fogadását (*így*), s akármit tapasztalhasson kegyelmed meg benne, de éjjel nappal minket róla tudósítson. Juszuff agának Barcsai Akos is írt levelet, kegyelmed azt is adja meg neki, annak alkalmatosságával is leszen módja kegyelmednek hogy ígéretire emlékeztesse. Legyen az uristennek szent neve áldott, mi most is mind országunk lakosival együtt csendességben vagyunk. Még két hétik derekas aratás nem leszen.

Az felső állapotok még azon elébbeni zurzavarban vannak; igen hirdetik, hogy császár ő felsége megbékélt volna az saxóval; ha mi bizonyost érthetünk, éjjel nappal kegyelmedet mindekről tudósítjuk; ha mi új hírei kegyelmednek lesznek, tudósítson róla. Adja isten, kegyelmed felől hallhassunk minden jót. Datum Szamosujvár, 12. die Iulii, anno 1635.

G. Rakoczy m. p.

Kegyelmed minden industriájával azon legyen, végére meghessen s kivehesse Juszuff agából mennél hamarébb, kiváltképpen az Szentpáli bemenetele előtt, az Juszuff aga ígérete igazsággal, tökéletességgel vagy csak csalárdsággal voltak, és minket éjjel éjjel (*így*) nappal tudósítson ezen postánk által; mindjárt rajta legyen kegyelmed Juszuff agán; ha csavarog, halogat s üdöztetni akarná effectuálását, eszében veheti kegyelmed, hogy csalárdság dolga.

Czím: Generoso Balthasari Sebessi de Sárd, oratori nostro in fulgida [porta] invictissimi turcarum imperatoris continuo etc. fideli nobis syn-cere dilecto.

ito
ito
ito
ito
ito
itissime

ito
ito
ito
ito
ito
itissime.

Rákóczy írta eredeti.

V. 1635. j u l i u s 21.

Az uristen ő felsége minden idvösséges jókkal áldja meg kegyelmedet.

Reméljük, eddig kegyelmed elvehette mind Szentpálitól és Kovács Pétertől küldött leveleinket, s azt is megérthette, Szent-

páli Istvánt ha az utban elérte Kovács Péter, ő neki miért kellett megtérni. Azt is elhittük, kegyelmed az dolgokban úgy fogott eljárni, az mint arról kegyelmesen parancsoltunk kegyelmednek; igen is várnánk, hogy érthetnénk az dolgot, és Juszup aga is felel-e meg annak az ígretinek, melyet Barcsai Ákos által tött volt nekünk. Ha azért Juszup agát kegyelmed tökéletlenségben tapasztalja, írjon sietséggel Szentpáli Istvánnak, siessen bemenni az portára, és az mint itt eleiben adtuk, procedáljon az szerint; kegyelmed is pedig minket éjjel nappal tudósítson mindenekről. Mi, legyen az uristennek szent neve áldott, minden cselédinkkel türhető állapattal és csendességgel vagyunk, csak-hogy dolgaink naponkint nevednek, és majd ugyan reánk rakodnak, mert az tanácsos hazafiai igen fogynak, az szegény Mikó Ferencz uram is 4. die huius mensis megbetegedvén, 19. die ugymint tegnapelőtt 11 órakor szinte mulék ki ez világból. Úgy vagyon, hogy szegény felől elég szó jött a fülünkben, mert im csak minap is Juszup aga azt mondta volt Ákosnak: az Székely Mózes dolgát bizvást communicálhatja vele, mert Székely Mózesnek igen jó akarója; s midőn Barcsai Ákos tudakozta volna Juszup agától, honnét tudja ő azt, egy Kuti János nevű Brassóban lakó emberre igazította, hogy az mondta neki, sőt ezen Guti (*gyy*) Jánosnak egy levelét is adta volt Juszup aga Ákos kezében, kit mi ide hivatván, arestomban is vagyon. Kegyelmed azért jó alkalmatossággal kérdje meg Juszup agától ugyan lelkére kényszerítvén, Barcsai Ákosnak ő mondta-e az feljebb megírott dolgokat Kuthi János és Mikó Ferencz felől; mit fog kegyelmednek mondani, igen fideliter írja meg kegyelmed; im Barcsai Ákos maga is írt Juszup agának ezen dolog felől, kegyelmed adja meg neki az levelet, lássa arra is mit fog szólni, és mindekről kegyelmed hova hamarébb tudósítson.

Az havasalföldi vajda küldte vala hozzánk bojérit, contentáltata is minden adósságinkról; kegyelmed azért az vajdát szinte úgy igyekezze vajdaságában oltalmazni, mint magunkat fejedelmi állapotunkban tartozik oltalmazni, sőt ártalmára valót is akármit értsen kegyelmed, de ottbenn levő emberinek megigyekezze kegyelmed jelenteni, és minden becsületünkre, javunkra néző dolgokban nem árt kegyelmednek kapitihájával egyet is érteni.

Az felső állapotok igen csendességben vannak, nem hallhatni derekas bizonyost. Az saxóval való megbékélését császár ő felségének bizonynyal mondják, némelyek meg másképpen beszélének, rövid nap mindeneket megvilágosít az idő. Bizonyos emberink vannak mindenfelé, valamit bizonyost érthetünk, kegyelmed által az kajmekámnak éjjel nappal értésére adjuk.

Im egy gyöngyszemet küldtünk includálva kegyelmed kezében, ilyen 48 szem kellene, kegyelmed kerestessc fel, s tudja

meg, mint adják s árulja meg is, s az árát mindjárt megküldjük, avagy ha kegyelmedet meghiszik, ugyan küldje ki kegyelmed. Ilyenforma öreg rubint is 5 kellene, apróbb mint az kissebbik forma kellene negyvennyolcz, ezeket is kegyelmed vásárolja meg s küldje ki mennél hamarébb; ha elébb nem is, de minden bizonnal az főkövet által contentáltatjuk, ki okvetetlen az uristen azt adván érnünk, szeptembernek az utolján úgy fog megindulni, hogy szent Demeter napjára uj szerint okvetetlen, beérkezzék menni. Itt most derék aratás vagy on, őszi, tavaszi veteményt az uristen mindent eleget ád, de borunk igen-igen kevés leszen. Adja az uristen, kegyelmed felől hallhassunk minden jót. Datum Albae Iuliae 21. Iulii, 1635.

G. Rakoczy m. p.

Hátán: Anno domini 1635. 21. Iulii ad Balthasarem Sebessi oratorem in porta ottomannica, Acatio Baresai ad Transalpinensem expedito datarum *par*.

VI. 1635. augusztus 1.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, mivel nagyságodnál nyilván vagy on ez itt való örménynek marhájának elvétele, ki miatt immár nem egyszer kétszer, de sok uttal búsítván az kajmekámot felőle, az kajmekám is engemet, én is mind arra mutatván, hogy nagyságodnak megírtam, arra választ várok nagyságodtól, az örmény is tőlem várván, mostan Szempáli uramtól küldött leveléből mit írjon nagyságod nekem felőle, hogy menjen ki vagy maga vagy bizonyos embere, és az mit annakelőtte marhájában nagyságod megígért volt adatni most is megadatja, az többiről törvény szerint láttatná nagyságod meg, ha a törvény megítéli neki, azokról is nagyságod contentáltatja. Ez örménynek eleiben adván az nagyságod választételét, nem contentus vele, hogy nagyságoddal perelhessen egy szegény idegen ember lévén, hanem ismég a vezérre akarván menni, nem bocsátottam, tudván minő dologban forgolódunk Szempáli urammal, hogy azzal is nagyobb kedvetlenséget hozunk magunkra, az mint annakelőtte volt is, hanem nagy minden veszélylyel, szép szóval, esküvéssel arra vöttem, hogy nagyságodhoz vagy maga avagy bizonyos embere kimegyen. Nagyságodat az istenért is kérem mint kegyelmes uramot, ne törvénykezzék nagyságod vele, hanem contentáltassa elvött marháiról, nam elég ször, kötél vagy on az nagyságod országában és egyéb marhákat is elveszen, ne fussa, búsítsa az portát többször ez dologról, mert kegyelmes uram ez adó adójobbágya az császárnak, konstantinápolyi örmény, és továbbá való búsítása ha leszen

az vezérnek felőle, bizony kegyelmes uram csak igen nagy kedvetlenséget hoz nagyságod magára, és ha ilyen kicsiny dolgot is nagyságod meg nem cselekedik, nem tudom, mi nekünk is hogy legyen kedvünk s kívánságunk szerint való válaszuk itt-benn az portán, ha mi dologrúl megtaláljuk az portát, nagyságod bölcs ítéletire támasztom.

Minthogy kegyelmes uram sok írásim között megfélekedvén hogy nagyságodnak írjak az Rezmány állapotja felől, mostan ez alkalmatossággal nagyságodnak akarék írnom, mivel nagyságod conventiót adván neki hogy igaz hű szolgálattal legyen itt-benn mellettem, és az élést is ha adnának, kifogója lenne. Itt kegyelmes uram ezelőtti rossz, hamis csausz az élésnek, az mi kicsint vetettek is, kettédét elvötte, nem tudom melyik kapikiája rendelte volt neki, ez is az Rezmány azt akarná követni, s minthogy nem látom a conventiójában hogy nagyságod íratva volna, hogy ő is kivége a kettédet, hanem csak az nyolczvan tallérról vagyon conventiója, igen lenne kegyelmes uram hogy két-felől vegye el fizetését, sokra menne, ha ugyan kiadnák élésünket. Más az, hogy jövődöre kell ebben nézni, hogy szokatlan dolgot ne szerezzünk. Nagyságod azért mennél hamarébb certificáljon felőle, mit cselekedjem. Az élésnek ki nem adása felől is nagyságod írasson az ország neve alatt az kajmekámnak, mert különben nem vehetjük semmi hasznát, és így elveszti az kapikiháknak való élését, én utánnam csak így sem leszen, mert minden igyekezetek az, hogy semmissé tegyék, én vétkem ne legyen kegyelmes uram, ha elvesztik. Immár egy néhányszor irtam nagyságodnak felőle, mostan nem lőn módunk benne, hogy avval is búsítsuk az passát, hogy az nagyságod instructiója szerint szóljon az élés felől Szempáli uram, mivel nagyobb dolgok voltak előttünk. Mindezek után a szent isten nagyságodat jó egészségben tartsa meg sok esztendőig mind az én kegyelmes asszonyommal és az urfiakkal ő nagyságokkal. Datum Konstantinápoly die 1. Augusti, anno 1635.

Nagyságodnak

alázatos szegény igaz híve
Sebessi Boldizsár m. p.

Czim : Serenissimo principi domino domino Georgio Rakoczy sat.

A fejedelem kezével : 24. die Nov. (*igy*) Marosvásárhely 1635., Zaban csausz temesvári passa követe hozta.

Eredeti.

VII. 1635. augusztus 5.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek mint nekem jó akaró uramnak. A szent isten kegyelmedet kívánsága szerint való sok jókkal és jó egészséggel áldja meg minden kedvesivel egyetemben.

Kegyelmednek uram Szempáli uramtól küldött leveléből értvén, hogy még eddig isten ő szent felsége kegyelmednek egészségét megtartotta, melyet igen örvendetesen hallok s kívánom istentől ő szent felségétől, hogy ennekutánna is ezen atyai gondviselését terjessze kegyelmeden és minden örvendetes híreket engedjen kegyelmed felől hallanom. Magam felől kegyelmednek azt írhatom, hogy igen megbomlék egészségem juliusnak az fogytától fogva, nem tudom, isten ezután mire adja.

Kegyelmednek uram semmi új portai híreket nem írhatok egyebet, hanem az hatalmas császáruk minden hadaival az kazulnak egy Réván nevű erős várassát vitatja, mely Ezdrum nevű várashoz csak két vagy három napi járó földni lehet; az kazul mind kiköltöztette az várasbúl az asszonyi állatokat, cselédeket, hanem tizenkétezer harczra való gyalogokkal rakta meg és bőséges éléssel az várast. Maga a kazul elment előtte minden hadaival, úgy halljuk nagy bizonnyal, hogy vagyon nyolczvan ezereleddel, de még is nem akarván megvinni az császár hadaival, azt hiszem, hogy stratagemával akarja reá venni őket, le is vágta, csapkodtak az császár előljáró hadaiban egy néhány ezert, kivályképen egy Kucsuk Amhet nevű passa hadaiban, maga is csak alig szaladt el, jobb része hadának elveszett. Drágaságot igen nagyot mondanak az császár táborában, hogy egy ember megeszik ötvön oszpora ára kenyeret jó szível, csak kaphasson, egyszeri ételével; dög is nagy vagyon köztök, igen hálnak az népek; széna, abrak felől nem is emlékeznek, mivel mind elégettette az kazul mindeneket; abrakot még valami szükön öt talléron kilaját kaphatni; onnan jött ember nagy bizonnyal beszélette ez dolgokat csak mostan Szempáli uram kimenetele után.

Az mi uram az ittbenn levő árulók irogatását és practikájokat illeti, arrúl kegyelmednek nem írok, mivel kegyelmednek urunk ő nagysága tudom megjelenti, mint jártunk ittbenn velők és mire vihettük az dolgot Szempáli urammal az vezér előtt. Mózzest az jedikulában tétette az passa, a többbit ugyanazon szarájban hagyták a kiben voltak azelőtt, maga nem úgy vala az fogadása a bassának, de a sok nem jó akaróink kiverték eszéből a bassát; igaz, hogy nem olyan szabadoson járnak kin, mint eddig, igen meg vagyon parancsolva nekik, hogy ne sétáljanak kün. Juszuf aga is az vén áruló mihelyt ide beérkezék, harmad

napon némává tövé magát tudván latorságát, mind ez ideig is úgy fekszik és senki idegen ember meg nem szólthatja, hanem csak házanépe között ha szól valakinek, de egyéb embernek se töröknek se nekiünk semmit sem szól. Az kegyelmed neki küldött levelét s mind az Barsai Ákos uram levelét elolvastam előtte, de csak mint egy fél bolond és néma úgy gugogat; hogyha azért valamiképen megszólalna, azon leszek, hogy minden dolgoknak végére menjek tőle, ha szép szóm, ígéretem és magam ajánlása fog valamit, nem kimélem tőle, csak expiscálhatnék valamit ki belőle, de úgy veszem eszemben, hogy Zöldfikár parancsolja és ő nem engedi semmit hogy mondjon, mert az nekünk természet szerint való nem jó akarónk, sőt csudálkozásra méltó dolog, hogy mi magunk akaratja szerint fizetésünkkel, kenyereinkkel, ruhánkkal ellenséget nagyot tartunk kebelünkben, minden keresztyén emberek csudálkoznak rajtunk, az kik ittbenn tudják dolgát. Kegyelmetek egész tanácsul ő nagyságával együtt keresse más módját, mert bizony megárt nekünk az ő tolmácsága, eddig is igen sokat ártott, többet is fog ártani, ha kegyelmetek más módját nem keresi.

Marótinak eleiben adván uram az kegyelmed írása szerint az dolgot az magok állapotja felől, és az kegyelmed írását is elolvassván előtte szóval is mindenképpen intettem az urunk ő nagysága kegyelmességét ajánlván neki, az mint isten tudnom adta, eléggé rajta voltam. Ilyen választ tőn, hogy Székely Mózzsal beszélvén mire mehetnek s mire nem, tudósít felőle minél hamarébb; talám isten adja, hogy az jobb felekre kezdenek fordulni, kegyelmednek mindjárást értésére adom írásom által, ha látom, hogy leszen akaratjuk reá.

Hogy kegyelmed ajánlja jó akaratját, atyafiságát, az miből kegyelmedet házamnépe meg fogja találni ő nagysága előtt, örömost igéri fáradságát, azt kegyelmedtől mint jó akaró uramtól igen kedvesen és jó neven veszek. Engedje isten, hogy kegyelmednek én is az én vékony állapotom szerint szolgálhassam meg. Kegyelmednek hogy Szempáli uramtól levelet nem küldhettem, oka nem egyéb volt uram, hanem Marótiék úgy elbúkáltak vala, hogy ki nem mert volna az két szemiért jární senki közülök és az kegyelmed írását nem communicálhattam vele, hanem mostan az zsidó József által hivattam ugyan az zsidó házához nagy hitre, úgy beszélgettem vele az dolog felől és így immár írhattam kegyelmednek, ezután bővebben is írok kegyelmednek minden dologról. Kegyelmed uram nekem jó akarójának parancsoljon, valamire elégséges leszek ittbenn, örömost szolgállok kegyelmednek mint uramnak, de kívánom istentől, hogy ottkin kegyelmetek között kívántatnék inkább vékony szolgálatom, hogysem ittbenn. Mindezek után az uristen kegyelmedet jó egészséges hosszú

életben tartsa meg minden kedvessivel és engedje látnom kegyelmedet az én szemeimmel nemzetem között életben és egészségben. Datum Konstantinápoly die 5. Augusti, anno 1635.

Kegyelmednek

szentül szolgáló jó akarója

Sebessi Boldizsár m. p.

Czím: Az nemzetes és vitézlő Tholdalaghi Mihály uramnak, az mti kegyelmes urunknak belső tanácsának és Marosszéknék kapitányának, nekem jó akaró uramnak adassék ez levelem.

Rákóczy kezével: 23. Aug. A. I. 1635., havasalji vajda küldte Kovács Péter által.

Eredeti.

VIII. 1635. augusztus 7.

Az uristen sat.

Hogy az pénzt bátorságosabban beküldhessük, s mind azért, ha kegyelmed az vásárlást megszerezheti, jobb módjával küldhesse ki: ím ugyan Maurer Mihályt étenkfogónkat (*így*) küldtünk be, kitől éppen ötszáz tallért küldtünk. Felette igen kegyelmesen parancsoljuk kegyelmednek, legyen érte, mind azokat az vásárlásokat küldhesse meg, kiket Szentpáli Istvánnak parancsoltunk volt meghozni, és az rubintokat s gyöngyszemeket, melyekről Fejérvárról írtunk kegyelmednek, és mind rubintnak papiroson formáját küldtük s mind az gyöngyszemét, ugyan gyöngyszemnek egyét formáért beküldtünk, minden bizonnal az főkövet által egy fillérik contentáltatjuk őket. Ne is késlelje kegyelmed Maurert, mivel ha az alkalmatosság engedi, circa 5. vel ad summum 10. die Septembris Várad felé akarnánk indulni az uristen engedelmeiből. Adja isten sat. Datum in arce Fogaras, 7. die Augusti, 1635.

G. Rakoczy m. p.

Kívül: Az kitől kegyelmed az hejuzmál bállést vötte, ha az elvárhatná az követ bemenetelit, ezen az beküldött 500 talléron az marhákat kellene kegyelmednek megvásárlani; mindazáltal az mint kegyelmed jobbnak itéli, kövesse azt. Az skofiom arany, ezüst el ne maradjon, az többiben is semmi.

Czím: Generoso Balthasari Sebessi de Saard in fulgida porta ottomannica continuo oratori nostro etc.

Eredeti, a fejedelem írása.

Ehez csatolva egy, más kéz másolta következő levél:

Portai kajmekám Bairam passa levele.

Az Messiás vallásán való nagy uraknak dicséretes fejedelme etc.

Hatalmas császáruk fényes portájára küldött leveleteket meghozták, megfordítván, értelmében valamit írtatok, mindeket megértettünk. Mindenek felett az Torokban való várban fogva levő Székely Mózes küldte, brassai bírónak szóló levelet megláttuk, tőle megtudakozván kérdezvén, nem tagadta, hogy nem küldte volna, mert az brassai bíró az atyjának jó akarója volt, jelentette, és hogy semmi gonoszt nem írt volna mondotta, hanem csak jó akaratból írta. Mivel azért akaratunk, sem penig engedelmiért az Torokban való várból felvivén, az jedikulában levő híres tömlöczházban tétettük, csak egy szolgát hagyunk mellette, hogy vele senkit is szemben ne juttasson az jedikulai porkolábnak erősen megparancsoltuk; az emberit mellőle elvé tettük, többé oda embere, sem levele nem megyen; hatalmas császárukhoz postát küldöttünk, és hogy Rhodusban küldessék, tudósítottuk, ő hatalmasságától megérkezvén, Rhodusban küldjük, affelől semmi kétségtek ne legyen. Az levelet oda vivő Csonka Juszuf igen megbetegedett, nyelve, szája befogódott, nem szólhat, jól lett (*így*), haszintén meggyógyul is, soha nem szolgáltattunk vele. Nekünk jó akarónk, az erdélyi adót több szokott ajándékokkal együtt ez esztendőben szent Demeter napnak előtte beküldjétek, hogy hatalmas császáruk boldog szerencsével megérkezvén, készen találja. Az négy részről való bizonyos híreket bizonyosan hozzánk megírnia el ne mulassa. Az szomszédságokban levő végekben lakókkal szépen éljétek, az köztötök való békességnek szolgálatjában szorgalmatoskodjatok. Egyéb szükséges dolgokat kapitilátok leveléből és emberetektől megérthettek. Íratott Konstantinápolyban, Sefer havának elein, ezer negyvenöt esztendőben.

IX. 1635. augusztus 7.

Az uristen sat.

27. die Iulii írt kegyelmed levelét Markó ezen hónap negyedik napján délest negytfél órakor hozá ide meg nekünk. Az kajmekám hogy elsőben Rodusban ígérte volt az árulóknak vitelét ha effectuálta volna, abban mégis több sinceritást tapasztaltunk volna, noha abban is állandót nem. Eddig kegyelmed experiálhatta, tétette-e őket az jedikulában, noha onnét is akkor bocsáthatják el, az mikor akarják; mivel most az kajmekám szolgáinak is megizente: akár ördögben mennének, most

kellene kegyelmednek azoknak jó szót adni s assecurálni őket, jőnének haza, bár Nagy Istvánnak is, az ki minap beszökök, megadná kegyelmed az assecuratoriát, de úgy, hogy bejövén mindeneket igazán megmondana, ne nyomorgattatná atyját, atyafiait, barátit, kik már mind fogva vannak. Marótinak is kellene kegyelmednek jó szót nyújtani, az előbbi kegyelmességünk úgy az mi conditióval ígértük volt fején lehetne. Mindezekben pedig kegyelmednek úgy kellene magát viselni, mintha nekünk hírünk sem volna, míg egyéb lehetne benne. Juszuff ágát mi elhittük Zöldfiskár aga tötte némává s beteggé magára nézve is; abban is micsoda satisfactiónk leszen az kajmekámtól, kegyelmed ha eddig nem is, de rövid nap experiálhatja, az jó alkalmatosságra vigyázni kell kegyelmednek, és büntetését sollicitálni az kajmekámmál, az árulóknak is onuét Rodusban való elviteleket. Az brassai bíró most itt levén, megjelentettük neki az dolgot; igen-igen menté magát, kinek mi hitelt is adtunk, mivel ha ő neki abban része lőtt volna, mi kezünkben az árulók levelét nem küldte volna, csak kétséget akarna Székely Mózes efféle beszédével az bírónak szerzeni, hogy inkább maguévá tehetné. Mi az bíró hűségében, úgy tetszik megnyughatunk.

Barcsai Akosnak az mire Juszuff aga felelt volt, mi azt akkor sem hittük el, hogy ő annak igazán megfeleljen, csak tökéletlenségét, cigányosságát akartuk napfényre hozni, kit ezután mi hozzánk ne küldözzenek, mert el akarunk nála nélkül lenni, nem is akarunk ezután neki fizetni mint árulóknak. Ha most ott volna Huszain aga, vagy kinek hijják, az ki jó magyar is, annak kellene kegyelmednek jó szót és reménységet nyújtani, ha magát híven viseli és kegyelmedet mindenről fogja tudósítani valósággal, való igazságot tapasztalván kegyelmed hűségében, commendálni fogja nekünk.

Hogy kegyelmetek az galatai áros embert contentálta, azt nem bánjuk. Im az kegyelmed írása szerint négy száz tallért küldtünk, hogy inkább hitelt szerezhessünk, az többit is az főkövettől egy fillérig igazán megküldjük. Legyen azon kegyelmed, ha azokat az vásárlásokat Szentpáli ki nem hozta vagy meg nem vehette volna, vegye és szerezze meg, s minél hamarébb küldje ki. Az mely rubintok és gyöngyszemek felől kegyelmednek Fejérvárról írtunk, azokat is küldené meg kegyelmed, az mint megírtuk, minden bizonnal megküldjük az árát. Az hejuzmál bélést akarnánk ha szépen hozná Szentpáli István. Mi, legyen az uristennek áldott szent neve, mindnyájan békével s türhető állapattal vagyunk. Most mindenütt derék aratásunk vagyon, az uristen üdőt is jót kezdé 5 naptól fogva szolgáltatni.

Császár ő felsége mint békéltet meg az saxoniai electorral, im kegyelmednek német nyomtatásban is megküldöttük, álljon

kegyelmed itéletében, császár ő felsége agensének mutatja-e előbb meg (kinek urával, hogy oly parasztul írom, considerationk is vagyon), vagy Cornelius Hagának, avagy mindeneknek előtte az kajmekámnak praesentálja be, az ki nekünk majd mindennél inkább tetszenék, paríáltathatná kegyelmed amazoknak. Csak tegnap írák, hogy már Norimberga is megadta volna magát. Írnak oly hírt is, hogy az belgák igen megverték volna az spányor király hadát és Coloniát is megszállották volna, ki ha úgy leszen, rövid nap jobban megértjük s kegyelmedet tudósítjuk róla, egyéb dolgokról is, az melyek szükségesek lesznek.

Az új budai vezér még sem érkezék fel, most is egy postánk Lugasra vagyon, ott várja, ha mit érthet Fiát Zsigmond felől, kinek Landerfejérvárat kell az vezért várni, éjjel nappal kell hozzánk sietni, ottan mindjárt indítjuk Szalánczi uramat, s az porta (*így*) is, talám ugyan ő kegyelme leszen az főkövet. Ittkin fejér viasz nincsen, hanem sárga viasznak tehetjük szerét, ennek is mint jár okája, kegyelmed írja meg. Mi az kegyelmed hűségében megnyugodtunk, s mi is kegyelmedhez minden fejedelmi kegyelmességgel akarunk lenni, s kívánjuk az uristen-től, mostani egészségtelenségét fordítsa jó egészségre, amen. Datum in arce Fogaras 7. die Augusti, anno 1635.

G. Rakoczy m. p.

Az mely vásárlásokat Szentpálinak hagyunk volt, legyen érte kegyelmed, küldje meg, az skofiom arany és ezüst el ne maradjon. Az saxóval való békességét császár ő felségének hogy kegyelmed hamarabb érthesse, im deákul is megküldtük.

Éppen megküldtük az 496 tallért, mert tallérul küldtünk nro 400, aranyat küldtünk nro 48, az ki teszen tallért nro 96, talám még többet közönséges tallért. Felette kegyelmesen parancsoljuk kegyelmednek, ha mi elmaradt volna is az Szentpáli István vásárlásában, kegyelmed legyen érte, ezen levelünk megadó postánk hozhassa meg mind az rubintokkal és gyöngyökk[el] együtt, fogyatkozás nélkül megküldjük az árokat. Az minemű jó szagú eszközzel szokták császár házait füstöltni, az mineműt Réti uram is küldött volt, kegyelmed olyant is küldjön vagy 20 okát.

Ahmet aga még közel 200 tallérunkkal volna adós; ha ott volna, kegyelmed urgeálná, adná meg; az hitlevélnek mássát, im megküldtük kegyelmednek, azt is, miről contentált. Ahmet aga minket ide többről nem contentált, hanem Juszuíf agától vöttünk volt egy fekete lovacsát 80 közönséges talléron, az többiről szegény Mikó urat kellett volna contentálni, kiről szegénynek quientantiájának (*így*) kell lenni Ahmet agánál, kegyelmed abból számot vethet vele, mi úgy gondoljuk, 120 tallér leszen hátra.

Uzm: hiányzik.

Eredeti, a fejedelem írása.

X. 1635. augusztus 13.

Georgius Rakoczy dei gratia princeps Transsylvaniae sat.
Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

Szentpáli István conservatorunk tegnap délest két óraker juta meg, a kegyelmed levelét is az több nekünk szóló levelekkel együtt meghozá. Miben állapotott meg most az Székely Mózesék dolga, bőségesen értjük, de még ebben nem akarjuk hagyni, kiváltképpen ha az uristen jó alkalmatosságot szolgáltat, hanem az főkövet által is urgeálni fogjuk mostani ígéretével (*így*) effectuálását az kajmekámnak, melyet hogy kegyelmed is érthessen és jó alkalmatossággal nála sollicitálhasson, im Szentpálitól küldött levelének mássát is megküldöttük kegyelmednek. Az kajmekámnál kegyelmednek mégis sollicitálni kell, előbbi ígéreti szerint üzesse el az árulókat onnét, kik még szabadon vannak. Ratiója kegyelmednek szép lehet, mert noha Székely Mózes vagyon az nevezetben, de Marótinak s Horváth Istvánnak tanácsán járt, s ezelőtt is az fényes portán mind azok által futotta dolgát, s vala-mig azok is vagy szabadon járnak kívül az jediculán, avagy ott lesznek, az mi szívünk, elménk csendes addig nem igen lehet, sőt ő nagyságát is gyakortább kelleltik búsítanunk és megtalál-nunk, mert azok soha nem szűnnek meg lator practikájoktól, ő nagysága is tőlök búsittatik, országunk is az ő hatalmassága athnaméjához erősen ragaszkodhatnék; több efféle szép ratiókkal kegyelmed előtte viselvén az jó alkalmatosságot, procedálgasson abban, hogy onnét vitethesse el mind egyig őket, ez ily állapotban pedig, a mint kegyelmednek megírtuk Maurer Mihálytól is, azon serénykedjék, hogy Marótit küldhesse ki, biz-vást assecurálhatja kegyelmed, úgy az mint már erről kegyelmedet egy nehány ízben informáltuk. Juszuf aga is ha felgyógyul (noha mi elhittük, csak czigányság dolga), az ő büntetését is sollicitálja kegyelmed az kajmekámnál. Azt kegyelmed igen-igen okosan cselekedte, hogy az mi s maga becsületiért megszóllalt az kajmekám előtt, ezelőtt sem kellett volna az árulókkal egy sorban ülni kegyelmednek.

Az ottbenn tanuló ifju legény felől mi csak úgy írtunk volt, ha arra való lött volna. Az uj budai vezért megtaláltatjuk az árulók állapotjáról is, ezután innét magunkon kívül hirt nem irogatnak. Zölfcár dologáról leszen instructiója az főkövetnek. Az főkövet minden bizonnyal 15. Octobris meg fog indulni, és az adót beviszi, az ajándékot is az usus szerint az vezéreknek és egyebeknek, de hogy azt többítsük, azt mi nem cselekedhetjük,

mert jövődre törvénynyé költenék. Az temesvári passa panassza nem helyes, mert mi őtet Szalánczi uram által is ez elmúlt ősszel nemcsak levelünkkel, hanem ajándékunkkal is meglátogattattuk, de ő tőle mi semmit nem vöttünk, melyre mi noha nem szűkültünk, mindazonáltal a mi becsületünkre nézve megvártuk volna tőle; ha pedig új passa volna, úgy is az előbbi usus szerint az passának kellene elsőben minket meglátogatni s ajándékával tisztelni s nekünk is azután úgy kellene, a kit ha kegyelmed ott való kapitihájának megjelent is, nem bánjuk.

Az oda fel való állapotok igen változnak. Vojmartia (*így*) is megadta ő felségének magát, nagy progressussa vagyon császárnak. Bizonyos, hogy az francziai király nem megvethető haddal indult az imperiumban. Most szinte Hamburghban küldtük emberünket az tenger mellé, ha mi új hírünk jó, tudósítjuk kegyelmedet. *)

Az kénésőt kegyelmed eladja valamint adhatja, kénésővel computálván az hiuzmál bállásért is írása szerint; az több kénésőt az mint kegyelmed eladhatja, adja el, és vegyen kegyelmed három olyan köves kardot, a mineműt Pap Márton hozott; czapragot is hármat olyant. Pap Márton az három kardot hozta volt pro talleris nro 420, az három czapragot pro talleris nro 600, ha kegyelmed még tizenegy mázsa kénésőt ad az bállásért, marad ugyis kénéső huszonhárom mázsa, kinek ára teszen circiter talleros nro 1200. Az ötszáz tallért ehhez computálván, kit Maurer Mihálytól beküldtünk és az 12 tallért, ki kegyelmednél maradt, teszen in summa talleros nro 1712. Az czaprag s kardok ára teszen talleros nro 1020; az virágok kiváltására kelletik oszpora nro 4000, ki teszen közönséges tallért nro 40, marad mégis tallér nro 652; ezen kegyelmed még vegyen skofium aranyat ötven papirossal, kiért kell adni taller. nro 125; ezüstöt husz papirossal, kell érte adni talleros nro 50; kell venni két font arany fonalat jót, egy font ezüst fonalat; az négy keskeny demeczki kardocskáért talleros nro 40; az mely rubintokat kegyelmednek hagyunk volna küldeni és gyöngyöket, arra tudunk talleros nro 357. Ha pedig ettől ebben annyi maradna, hogy kegyelmed vehetne egy lóra való szerszámot, és az füstölőért is megfizethetne, vegyen azt kegyelmed, és ezeket is kegyelmed Maurer Mihálytól mind küldje ki, mivel mi is, ha az alkalmatosság engedi, circa 17. Septembris Várad felé akarunk indulni, érnének ittben vele. Egyéb dolgokról kegyelmednek ezután írunk. Adja isten,

*) Innen kezdve egy féliven ismételtetik a levél, mely félív alján a fejelelem kezével ez olvasható: Ez levelünket vötte-e kegyelmed el nem-e, tudósítson róla, az havasalji vajda kezében dirigáltuk volt. Most is kegyelmednek kegyelmesen parancsoljuk, vegye meg s küldje ki.

hallhassunk minden jót kegyelmed felől. Datum in arce nostra Fogaras 13. Augusti, anno 1635.

G. Rakoczy m. p.

Szegény Vas János is megholt.

Czím: Generoso Balthasari Sebessi de Saard sat.

Eredeti.

XI. 1635. augusztus 18.

Adjon az uristen kegyelmednek minden idvösséges jókat.

Mi, legyen [hálá] az uristennek, most is békével vagyunk s egészséggel, s ma innét ebéd után indulunk, és okvetetlen 24. die huius mensis Fejérváratt fogunk lenni, s ha az üdő, alkalmatosság fogja mutatni, circa 10. Septembris ki is indulunk Várad felé. Reméljük, ha Maurernek békességes útja lehetett, ma vagy holnap bemegyén kegyelmedhez, s valamint ez levelünk ott érné, kegyelmed ne késlelje, küldje ki mennél hamarébb, érhetne még bennünket Fejérváratt. Az budai vezérhez ez elmúlt héten is postakövetünket küldtük tudósítván, mivel ő nagysága Fejérváratt nem akar késni, minden bizonyal Budára főember követünket küldjük hozzá; mi úgy is reméljük, hogy eddig is elindult Fejérvárról Buda felé, igen szép tisztességes ajándékot készítetünk neki, egy szép bársonyos, atlaczos superlátos hintót arany prémest, ki megér 500 tallért; hat szép szekeres lovat, ez is megér 300 tallért; kész pénzt 600 tallért; egy szép mosdó medenczét korsóstól, ki megér 200 tallért; hat virágos kupát, ki megér 300 tallért, in summa teszen taller. nro 1900. Mi bizony egy budai vezérnek is ennyit nem küldtünk; az utánnavalóknak is tisztességes ajándékot küldünk. Az kammekámja, kit elől Budára küldött volt, még eddig igen-igen emberül viselte magát hozzánk; mi is tisztességes ajándékot küldünk neki.

Ittbenn az jégeső sok károkat tön csak ezen az héten; Magyarorszában is egy Tolcsva és egy Bene nevű falunk háttarin az záporosó megbecsülhetetlen kárt tött az szőlőkben; semmi vala az hidegtől esett kár, de ez bezzeg sok grádiicscsal superálja. Borból igen szük esztendő fog ez lenni.

Császár ő felségének az imperiumban igen jól succedál az hadakozás, Vornatia is megadta magát, az ki nagy hatalmas város az imperialis városok között, szinte az Renus mellett vagyon Spirához nem messze. Úgy vagyon, az gallus nem megvethető haddal indult meg, de annak Gallast expediálták számos haddal, nem úgy mindazáltal, hogy vele megharczoljon, hanem csak tartózsa (*így*), s ide hátra az király inkább procedálhasson dolgában. Félő bizony, succumbálni ne kezdjenek az unitusok, ha ezután meg nem fordul az szerencse. Az lengyelek is igen tra-

ctálják az svedusokkal való békességet s az a híre, meg is fognának egyezni, melyről kegyelmednek csak 3 hét alatt is bizonyosbat foghatunk írni.

Úgy értjük, az moldvai vajda az fiának akarná szerezni az havasali vajdaságot, s most is igen futná az portán ezt az dolgot. Kegyelmednek azért igen-igen kegyelmesen és serio parancsoljuk, vigyázzon szorgalmatosan és értekezzék, s ha valamit érthet, éjjel nappal az havasalji vajdának s nekünk is adja értésünkre s minden tehetségével azon legyen, Máté vajdát meg ne változtassák, mert nekünk Máté vajda jó szomszédunk, Luppul pedig rossz, igen kevély ember; sőt ha kegyelmed módot látna benne, azon kellene mesterkedni, hogy változtatnák meg Luppult. Ha mi új hírei lesznek kegyelmednek, s tudósít róla, kegyelmesen vesszük kegyelmedtől. Adja isten, hallhassunk minden jót kegyelmed felől. Datum in curia Komana, 18. die Augusti, anno 1635.

G. Rakoczy m. p.

Egy külön féleven: P. S. Az kegyelmed kijövele felől hogy semmit nem írtunk, azt studio cselekedtük, mert mi oda kegyelmedet nem 8 holnapra, hanem 12. küldtük; s ha kegyelmed jól gondolkodott volna felőle, minket azzal kegyelmednek olyan intempestive nem is kellett volna búsítani; kiről mi most is kegyelmednek egyebet nem írhatunk, hanem az uristen elhozván az esztendő mikor kegyelmed azt az szolgálatot elkezdette, ha egy vagy két holnappal továbbra haladna is, de azon vagyunk, mást küldjünk be kegyelmed helyett, mert mi igazán írjuk, kedvetlen szolgát akármikor is nem kedvellettünk, kiválképpen értvén az praefectusnak írt leveléből kegyelmednek olyan szándékát, hogy ha ottbenn tartjuk, meg fogjuk bánni. Maga bizony azt az írást mi kegyelmedtől nem érdemeltük volna, mivel oda is nem annyira magunkért, mind az maga előmenetelinek jutalmáért küldtük vala mi kegyelmedet oda; de ha kegyelmed meg nem tudja becsülni sem az mi fejedelmi kegyelmességünket, sem hazájához való szeretetét, lássa, mi hasznát veszi. Conscientiánkat is forgatja kegyelmed azon írásában, melyet bizony mindennél nehezebben szenvedünk, mert régi mondás szerint: fama, fides, oculus non patitur iocum; nem is viseltünk kisebb állapotunkban is beteges lelkiismeretet. Intjük azért kegyelmedet, ne sértegetse conscientiánkat másoknak való irogatásával, mert megnyugodjék kegyelmed abban, bizony istennek hálá, tisztával s jóval bírnunk, mert kegyelmesen nem vehetjük kegyelmedtől.

Czím: Generoso Balthasari Sebessi de Sárd, continuo in fulgida porta ottomannica oratori nostro sat.

Kívül a fejedelem kezével: Sebesi Boldisár.

Ereleti, Rákóczy írása.

XII. 1635. augusztus 21.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, az havasalji kalarások nagyságodnak három rendbeli leveleit 10. Augusti megadván, melyet nagyságod Fejérvárrúl expedialván 22., 23., 29. Iulii, melyekből kegyelmes uram megértvén az nagyságod parancsolatit bőségesen, noha egy némelyikére az dolognak nekem is igen nagy gondom volt, vagy on is kivályképpen az árulóknak kibeszélésére. A Szempáli [uram] ki-menetele után látván az alkalmatosságot, hivattam volt Marótit az zsidó által ugyan az ő házához, eleget fogdostam szóval, in-tettem is mindenképpen az nagyságod kegyelmességét is ajánlván neki, az Tholdalaghi uram levelét is elolvastam előtte, minden-képpen, az mint isten tudnom adta, eléggé fáradoztam benne, de akkor halaszta Székely Mózesre, hogy előszer vele beszélgetvén választ hoz nekem, és mindenekről tudósít; de kegyelmes uram abban semmi nem telék, nem is telik, mert merő tökéletlenség dolgok, csalárdság. Igen nagy reménység viseli őket, hogy mihelyt az császár megjűne, mindjárást beküldené őket fejedelemségre, mivel megígérte volna. Igaz is penig kegyelmes uram, hogy meg-ígérte, mostan is levelet küldött az császár, igen biztatá, hogy tőrjőn, várjőn míg haza jű, mindjárást beküldi, nemkülömben mintegy Báthori Gáborral úgy cselekeszik nagyságoddal is kétfelől is hadakat bocsátván nagyságodra, innen az két olá vaj-dákat törökkel együtt, másfelől a végbelieket és így nagyságodat kiűzeti országából. Mely dolgokat az vezér kihaja asztalánál ebéd felett beszélgetett az kihaja Székely Mózesnek. Mikor az jedikulá-ban vitték még kérdezősködött az kihaja Székely Mózesről: mivel ajándékozná meg őt, ha az fejedelemségre mehet; amaz min-denképpen ajánlotta magát. Ennek ez dolognak így mentem ke-gyelmes uram végére igazán, hogy nekem vala egy brassai fi, ifju legény szakácsom, az ki negyed napig az bemenetelünkort elig lőn nálam, elszöktették tőlem Zöldfikár és az háznál való hamis csausz, az kit kivetettünk mostan, azok kedveskedtenek az vezér kihajának vele és ott vagyon, immár alkalmasint tud töröktől, ez inas az asztalnál udvarlott és minden beszélgetéseket eszében tartotta, reá is vigyázván, nekem egy czédulában igen titkon egy görögtül megírta; azután hozzá küldöttem az itt tanuló ifju le-gényt is, eszerint neki is megmondotta és megizente tőle nekem, hogy így biztatta az kihaja Székely Mózes; itt kegyelmes uram nem titok, hanem igen publice beszélük mind az egész várason.

Az mi az Juszuf aga dolgait nézi, még eddig csak abban vagyon dolga, merő tökéletlenség és cigányság minden dolga,

eléggé fogdostam szép szóval, ígértem, ajánlottam nagyságodnak minden kegyelmességét neki, az Barcsai Ákos uram levelét is elolvastam előtte, de semmit sem veheték ki belőle, nem akar szólni mint az föld, maga most immár megszólalt; hogy penig kegyelmes uram az vezér megbüntesse, azt nem cselekeszi, mert egyáltalába csak színül vannak hozzánk, csak egy jó akarója is nagyságodnak itt mostan nincsen, mind Mózesék pártja azok, a kizlár aga, az bosztancsi bassa, az jancsár aga, az teftedár, maga is az kajmekám mind az kik itthon vannak, ugyanazok verték is el róla az vezért, hogy ne küldje Rodusban Mózes, mert elküldi vala. Nagyságod kegyelmesen megbocsásson, hogy semmi örvendetes híreket nagyságodnak nem írhatok, mindazonáltal az uristen mind jobban adhatja és minden hamis, gonosz igyekezeteket meggátolhatja és minden jót hozhat ki belőle, legyünk jó reménységben, az uristen megtart bennünket.

Az Mikó Ferencz uram halálát értvén az nagyságod leveléből, bizony kegyelmes uram egy részről elég kár megholta, de más részről az isten penig hogy kivette ez világból, mert az itt benn levő árulóknak igen nagy reménységek volt hozzá, úgy anyyira, hogy Maróti szájából hallottam magam hogy azt mondta, hogy csak egy ember akarja, mindjárt beküldi az császár Mózes az erdélyi fejedelemségre, még Drinápolynál hogy volt az császár, akkor is Murtozán által be akarta volna küldeni, de csak egy emberen mult el akkor is, az az ember nem javallotta és abban kellett elmulni; az egy ember nem egyéb volt, hanem Mikó Ferencz, ezt nyilván elhigye nagyságod. Hogy most megértették halálát, igen-igen búsulnak rajta.

Az felső országbeli híreket kiszedegetvén az nagyságod leveleiből törökül fordítottam Zöldfikárral az mely nap érkezé-nek vele, második nap beadók az kajmekámnak, nem igen tetszék neki kivályképen az csaták állapotja, azt tolmácsoltatá, hogy megírja az végekben minden bassáknak, békeknék, hogy super-sedeáljanak, ne indítsanak háborúságra való okot, mert bizony mind megöleti őket.

Bizonyosan írhatom nagyságodnak, hogy Csafer bassát, az budai vezér ki volt, megölték, el is temették ugyan Budán, talám nagyságodnak is értésére lehet eddig.

Az vásárlásról mostan nagyságodnak semmit sem írok, hanem Maurer uramtól tudósítom nagyságodat bőségesen. 18. Augusti érkezék be Maurer uram is a lovai igen elbágyadtak, hitványnak itt kelletik három vagy négy nap mulatni lovai kedviért, ezalatt talám valami új híreink is, jöhetnek valamely felől; az kik eddig voltak, ime irtam egy fél árkos papirosra, ez levélben includálván nagyságodnak küldöm. Mindezek után az uristen

nagyságotat sok esztendőig tartsa meg sat. Datum Konstantinápoly die 21. Augusti, anno 1635.

Nagyságodnak alázatos, igaz hű szolgája

Sebessi Boldizsár m. p.

Egy negyed íven : P. S. Alázatosan jelentem nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, nagyságodnál nyilván lehet, hogy Szempáli uram által is írtam volt nagyságodnak az én állapotom felől. Innmár lassan-lassan isten elhozván az adónak beküldésének is idejét, tudhatja penig nagyságod azt, hogy az régi szokás szerint mindenkoron az főkövettel szokták beküldeni az kapikihákat, hogy egyiket az másikkal kiváltassák; én is szegény igaz hű szolgája nagyságodnak alázatosan könyörgök mint kegyelmes uramnak, nagyságod tekintse az istent elsőben, annakutánna az én szegényrendű állapotocskámat, ne terheljen erőm felett való terhes szolgálattal tovább, hiszem elég egy ilyen szegényrendű nemes embertől, hogy ha esztendeig hazámért rabságot és házamnál való kimondhatatlan sok károkat, fogyatkozásokat szenvedek, feleségemet, gyermekimet számkivételre hagytam, hanem mutassa kegyelmességét nagyságod hozzám, szabadítson ki innét, ne kellessék életemnek itt az pogány nemzet között elfogyni, hiszem ittkin is kegyelmes uram életem fogytaig nagyságod szegény szolgája lévén, valamire elégségesnek ítél nagyságod, jó szível szolgállok mint kegyelmes uramnak, mert ha ebben nagyságod kegyelmességét nem mutatja, nem tudom azután is mire menjek haza, ha szintén életemet isten megtartja is; nem olyan állapot vagyom itt mostan az portán, hogy annyi ideig lehessen itt egy kapikihaja, nemhogy én lehetnék, mert itt sem becsületünk sem élésünk semmi nincsen, itt bizony csak propter formam hogy itt vagyunk. Én kegyelmes uram még sem reméllettem azt, hogy nagyságod tovább tartasson itt esztendőmnél, mivel nem is tartozom de iure vele, hanem csak esztendeig, másokkal is próbáltassa nagyságod, az kiknek nagyságod fejedelemségében sok kegyelmességét mutatta másoknak instantiájokra, eleget gyűjtöttek, hozzanak be ide benne, mert igazán mondom kegyelmes uram, hogy oly megháborodott szível vagyok, hogy csak az isten tudná megmondani; nem reméllettem volna én nagyságodnak ilyen kegyelmességét, hogy rabságra vessen nagyságod és így epedjek, fogyjak el az nagyságod szolgálata mellett, feleségem, gyermekim, cselédim éhhez halóvá legyenek. Mégis nagyságodnak mint kegyelmes uramnak könyörgök az istenért is és az nagyságod jó szerencsés előmeneteliért, hogy mutassa kegyelmességét szegény szolgájához, kiért az isten nagyságotat sok jókkal áldja meg érette.

Nagyságodtól mint kegyelmes uramtól jó választ várok.

Egy külön féleven: Az ide be való hírekről nagyságodnak azt írhatom, hogy igen nehéz igaz híreknek végére menni itt az császár állapotja felől; mindazonáltal mind addig hallgatózom és expiskálódom némely jó akaróink által, hogy ugyan mégis sokat meghallunk benne, micsoda állapotjok vagyon. Ez elmúlt 9. Julii érkezvén az császár hadából egy lónyergelője az császárnak, az ki ugyan bizonyos dolgokat beszélett egy török barátunknak, nem tudván hogy ide tartana hozzánk; azt beszélette, hogy az császár Ezdrumban kiválogatván hadainak a színét az rosszát, örögit, betegessit az embereknek és marháknak is ott hagyta; olyan szándékkal volt, hogy minden hadával megnyugodjék vagy két hétig, de az fővezér nem javallván tovább nem engedte nyugonni hatod napnál. Minekelőtte megindult volna, előljáróban Abaza bassának az öcsését öt ezere magával elbocsátván, hogy megkémli az kazult, mi állapattal lehet és... fogjanak. Azok elmenvén az kazulnak is vigyázása és lesse lévén egy néhány lovast kibocsátván eleikben és hátot adván nekik szinte az lesre üzték őket, amazok is oly emberül forgódván, hogy mindegy lábíg levágták azokat, csak egy nehányod magával szaladt el Aboza (*igy*). Megértvén ezt az nagy gazda, igen megbúsult rajta és mindjárást két vezéreket Kucsug Amhátot és más vezért is, kinek nevét nem tudom, negyven ezere magokkal válogatott néppel elbocsátá, hogy Reván alá menjenek és sancznak való helyet járjanak, honnét volna módjok az várvitásban és tábornak való helyek hun lehetne s az kazulnak volna-e derekas hada, tudnák meg bizonyosan hozni. Azok is elmenvén bebocsátották őket az kazulok magokat elrejtvén, hogy immár mikor ezek nagy bátorsággal nyargalnák az vár alját és senkitől nem félnének, egy éjjel a hun leszállott az tábor, megütette az kazul, mind levágták őket az mint mondják, csak száz is abban el nem jött; azután más bassa hada féle hozott... az kazulok közül mintegy tizenhatig valót, három főember is békek lévén köztök, az nagy gazda eleiben vitték őket, ott igen megexaminálván maga az gazda, megtudakozván mit akarna az kazul, nem félt ő tőle, hogy porrá teszi országát magát is rabbá, miért nem hajolna meg. Emezek azt felelvén: mi hatalmas császár csak szolgák vagyunk, az mit nekünk parancsol az kazul, abban kell eljárunk, vagy ölet vagy vágat hatalmasságod, azt mondhatjuk, hogy egyáltalában meg nem hódol az mi urunk; okát azt mondja: hogy ha Revánt, Babilont, más várat is, kinek nem tudom nevét, ha ezeket neki adnám és az országnak adaját beszolgáltatnám s rabja akarnék lenni, úgy tudom megbékélhetném vele, de nem cselekeszem; ha pedig követünket küldenők is hozzá, megöletné; és ezekre az okokra képest nem hódolok, istenre hagyom minden ügyemet, váljék el egyfelé, kinek isten

adja az diadalmot, legyen azé. Ezeket azokat megmondván az nagy gazdának, mindjárt ott szeme előtt levágatta az többbit, csak a három főembert hagyta meg.

Murtazán bassa felől azt írhatom nagyságodnak, hogy egy Halil passa nevű vezért öletett meg az császárral büntelenül, azután eszében vevén az császár magát is meg akarta öletni az hóhért is elélhivatván, maga szeme előtt le is térdepeltette volt, fojtogatni is kezdette volt a hóhér, az fővezér ott találván szerencséjéül lenni, térdére esvén egy nehányszor és megcsókolván az földet és az gazda lábait kegyelmet nyert nagy nehezen akkor neki, de ugyan megigérte neki, hogy ezután is meg kell lenni; arra való boszuságból olyan gyalázatos tisztet parancsolt neki, hogy az egész hadainak zsákmányos szolgálknak legyen vezére és úgy viseljen gondot reájok, hogy ha elvesznek benne, meg kell érte halni. Tatár kegyelmes uram csak egy sincsen mellette még eddig, bizonyos, mert nem mehettek által az Kasmir országán, ki az kazultól függ és szomszédja is, noha az császárnak is adót ad, de inkább mégis a szomszéd mellett fogott. Csak drágaság, betegség igen nagy vagyon közöttök, noha azelőtt olyan hír jut vala, hogy elment volna a kazul előtte minden hadaival, de nem igaz volt, mert Reván városán tul négy napi járó földön vagyon táborban igen nagy erővel, vagyon két száz ezer néppel, azelőtt nyolczvan ezeret mondnak vala, de most igazabban mondják, Revánban is gyalogja tizenhat ezer vagyon, lovassa négy vagy öt ezer csak, gyermeket és asszonyembert nem hagytak benne, csak az vitézlő rendet. Igen jó reménységben legyünk kegyelmes uram, mert az mint az indulatja vagyon, nagyon is rosszul kezd succedálni neki, megbünteti isten, mert igen felfualkodással vagyon és nagy tirannussággal az maga hadai között is, mind egyaránt vágatja őket, ő is elég ellenség rajtok. Itt igen félnek az kozákoktól az Feketetengeren és az Fejértengerről is igen tartanak, csak minapában is valami csavargó kozákok egy néhány sajkákkal alá jövőn oly hírt vittek volt az táborban, hogy annyira megbódulva voltak, hogy csak alig csendesíthette le az gazda őket, míg postája érkezék ide be éjjel nappal jüvén, innen úgy írta meg az kajmekám az dolgot, úgy csendesíték le.

Az nagyságod leveleiben írt híreket odafel valókat kiszedegetvén, a ki illet törökül fordittattam Zöldfikkárral, 21-egyedik Augusti adtam be az vezérnek, melyek nem szinte kedve szerint lőnek, kivályképen az csaták állapotja azt tolmácsoltatván, hogy megírja mindenüvé az végekben, hogy supersedeáljanak, alioquin rosszul járnak az békek, bassák.

Czím: Serenissimo principi domino Georgio Rakoczy sat.

A fejedelem kezével: 4. die Sept. A. I. 1635., havasalji vajda szolgálja
Bálint deák post meridiem hora 2.

Eredeti.

XIII. 1635. augusztus 21.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek mint jó akaró sógor uramnak sat.

Kegyelmedet mint igaz jó akaró sógor uramat kelleték megtalálnom írásom által bizván az kegyelmed atyafiságához. Kegyelmednél nyilván vagyom, miben lött legyen állapotom, hogy az én kegyelmes uram csak elő rántván mint egy rossz korpás zsákot, ide be az portára küldé ilyen nagy súlyos szolgálatra avagy inkább rabságra, még csak könyörgésemet is meg nem akarván hallani, hanem csak eligazíta ő nagysága. Immár uram ekkedig az én vékony értékem és állapotocskám szerint az mint elérkeztem a szolgálatra, minden módon azon igyekeztem, hogy fogyatkozás ne essék dolgomban; úgy is gondolom, hogy ha szintén esett volna is valami kicsiny fogyatkozás, az sem volna csoda az minémű áruló tolmácsunk vagyom.

Ez elmúlt 10. Augusti hozák ő nagyságának az kalarások három leveleit, az egyikből úgy veszem eszemben az ő nagysága írásából, mintha esztendőre is itt benn akarna ő nagysága hagyni nem tudom micsoda conscientiátul viseltetvén ő nagysága, ha ugyan el akar-e vesztetni avagy rabbá akar tétetni, avagy azt akarja-e, hogy feleségem, gyermekim, házamnépe mind éhvel halóvá legyenek, hiszem uram mind isten s mind az emberek megítélhetik, hogy engem is nem terhelhetne ő nagysága feljebb, mint előttem való kapikihákat, nem is tartozom tovább esztendőnél hogy senki rabságát viseljem. Ha ő nagysága arra néz, hogy az adó behozásik nem telik el esztendőm, nem én vétkem, mert tudja kegyelmed, hogy négy egész holnapig vekektete (*így*) ő nagysága, házamtúl csak egy nyommá sem mehettem, semmi életet nem kereshettem házamnépnek, gondolván azt, hogy azt sem tudom, mely órában érkezik az ő nagysága parancsolatja az megindulásról; ha akkor megindított volna ő nagysága, most igen jókor esnék az esztendőnek eltelése. Egyik ratio ez. Másik az, hogy ha szintén egy vagy két holnap híja lenne is az esztendőmnek, mivel az adót mostan októberben fogja beküldeni ő nagysága, ugymint 26. napjára szent Demeter napjára, a követnek is legtovább itt benn mulatása egy holnapig, lehet az, hogy novembert itt fogja eltölteni, decemberben ha kiindulhat, a haza menetellel úgyis csak egy holnap híja lehetne az én esztendőmnek, mert én házamtúl ultima Ianuarii indultam ki, el is betegesedtem, semmi egészségem

nincsen, miolta Szempáli uram kijött, bizony két ízben is feküdtem meg az ágyat, mostan is csak nagy erővel írtam leveleket, mivel senki nincs mellettem, az ki írásból valami segítséggel lenne. Kegyelmedet kérem az istenért is, hogy kegyelmed szóljon mind Gerendi Márton uramnak s mind másoknak az kiket gondolna, hogy kegyelmeddel együtt szolgál[ná]nak ő nagysága előtt az én kiszabadulásomban; Macskási uramnak is írtam; ő nagysága ittkin szolgáltatson velem, valamire elégségesnek ítél, életem fogytáig igyekezem ő nagyságát szolgálni mint kegyelmes uramat, csak ebből az rabságból szabadítson ki ő nagysága. Írtam volt Szempáli uramtól ő nagyságának ezen dolog felől, most is írtam. Kegyelmed azért fáradjon benne, ha isten éltet, háládatlan nem leszek érette. Ha penig ő nagysága semmi kegyelmességét nem akarja mutatni, hanem csak az nagy keménységben akarja magát tartani s ki nem akar szabadíttatni, kegyelmednek hűtömre lelkenre írom, hogy nem fog használni ő nagysága vele, ha engemet erővel rabságban szolgáltat, mert én sem tartozom többel mint szintén a többi meglássa ő nagysága. Mindezek után a szent isten kegyelmedet tartsa meg jó egészségben sok esztendeig mind az édes hugaimmal egyetemben. Datum Konstantinápoly die 21. Augusti, anno 1635.

Kegyelmednek

jó akaró sógora
Sebessi Boldizsár m. p.

P. S. Uram azelőtt is írtam volt kegyelmednek valami öt bokor új keresztyénkések felől hogy küldjön kegyelmed, valami az ára leszen, kegyelmed írja meg, az minemű marha kívántatik itt való kegyelmednek, olyant veszek az árával és kiküldöm kegyelmednek; ne legyenek igen drága érők; két-két kés legyen egy-egy hüvelyben, ne is legyenek igen nagyok, csak apró szerűek, csakhogy szép formák legyenek.

Czím: Generoso domino Volfgango Deli de Sard universorum bonorum illustrissimae suae celsitudinis praefecto necnon decimarum arendatori in Transsylvania etc. domino mihi et affini observandissimo.

Eredeti.

XIV. 1635. a u g u s t u s 21.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek mint nekem jó akaró uramnak sat. A szent isten sat.

Kegyelmedet mint jó akaró uramat kényszeríttetem írásom által nagy biztomban megtalálnom az én innen való kiszaba-

dulásom felől. Kegyelmednél is nyilván lehet, az én szegény renden való állapotocskám miben volt s vagyon is csak azulta is, miolta ide vagyok, csak isten tudja, szegény feleségem, házamnépestül mint s hogy éltek nem lévén csak egy pénz jövedelmek is sohonnan, én is innen belől is nem táplálhattam őket, mivel nekem sincsen, magam is csak vagyok a mint vagyok ittbenn is az mostani állapathoz képest. Kegyelmedet az istenért is kérem mint uramot, kegyelmed legyen jó törökődő urunknál ő nagyságánál, hogy ő nagysága az adó beküldéseket küldjön más kapikihát helyettem. Írtam ő nagyságának is ez dologról, praefectus uramnak is írtam, kegyelmed több jó akaróit is kérje hozzá, szóljanak kegyelmeddel együtt, ne fogyassa ő nagysága ittbenn életemet az pogányok között, hanem vegye szolgálatomat ittkin, valamire ő nagysága elégségesnek ítél, életem fogytáig igyekezem ő nagyságát szolgálni mint kegyelmes uramot; de az ittbenn levő szolgálatra elégtelen vagyok és annyira elbetegesedtem, hogy két pénz ára egészségem nincsen se magamnak, se szolgálóimnak, ő nagysága ilyen szegény voltomra ne erőltessen erőm felett ilyen nagy súlyos szolgálattal, mert az isten is szánja az én itt való nyomorúságomat. Hiszem én is uram nem fátúl szakadtam volna, hanem az nemes vármegye egyik tagja volnék, kegyelmeleknek kellene valamiben könnyebbíteni dolgomat ő nagysága előtt, nam más kapikihákat ő nagysága tovább nem tartatott ittbenn esztendőnél, én hozzám is alázatos szegény szolgálójához mutassa kegyelmeségét s ne tartasson tovább rabságban, hiszem elég egy ilyen szegényrendű nemes embertől esztendeig rabságot szenvedni hazájáért, próbáltasson ő nagysága másokkal is, hadd lássák, mi ízű az porta kenyere. Az istenért az lelked üdvösségiért kérem kegyelmedet, mutassa minden jó akaratját kegyelmed hozzám, kit én is kegyelmednek, az kegyelmed fiainak is teljes életemben szolgálhassak meg, az isten is minden jót adjon kegyelmednek érte. Mindezek után a szent isten kegyelmedet tartsa meg jó egészségben sat. Datum Konstantinápoly die 21. Augusti, anno 1635.

Kegyelmednek

szeretettel szolgál
Sebessi Boldizsár m. p.

Czim: Az nemzetes és vitézlő Macskássi Ferencz uramnak, az mi kegyelmes urunknak belső-tanácsának és udvari kapitányának, Fejérvármegyének főispánjának, nekem jó akaró uramnak adassék ez levelem.

Eredeti.

XV. 1635. augusztus 21.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek mint nekem jó akaró uramnak sat.

Kegyelmednek uram az elmúlt napokban is küldöttem vala egy levelemet az vajda kalarássitúl, megadták-e avagy nem, nem tudom. Irtam vala kegyelmednek az Marótiék állapotja felől, hogy akkor igen jó alkalmatosság vala a dologban, mivel igen megszeppentek vala; halasztá Székely Mózesre, hogy vele beszélgetvén választ ad, de merő csalárdság minden dolgok, más reménység viseli őket, ahhoz biznak. Uram kegyelmednél nyilván lehet az ittben való rabságos állapotom, s mind ottkűn való házamnál levő sok kárain, fogyatkozásim mennyik lehetnek, csak az isten tudhatja. Immár lassan-lassan az uristen elhozdogálja az adónak beküldésinek is idejét, kegyelmedet mint jó akaró uramot az istenért is kérem, hogy kegyelmed több jó akaró urainkkal töröködjék urunknál ő nagyságánál, hogy küldjön más kapikiát, váltasson ki innen ez pogány hazug nemzetség közül, próbáltassa másokkal is az portai kenyeret, hiszem elég leszen egy ilyen szegényrendű nemes embernek esztendeig ilyen sulyos szolgálatot vonnom; nem is tartozom de iure tovább vele, hiszem ő nagysága Erdélyben elég embert talál, az ki külömben megfelelhet a szolgálatnak; látja isten, hogy el is betegesedtem, hogy semmi egészségem nem szolgál se magamnak, se szolgálaimnak, hiszem ő nagyságának ottkűn, a mire elégséges leszek, életem fogytáig szolgálók. Irtam Macskási uramnak, praefectus uramnak is, kegyelmed ő kegyelmekkel egyetértvén szolgáljon ebben az dologban, kiért az uristen kegyelmedet áldja meg érlette, én is teljes életemben szolgálhassak meg kegyelmednek mint uramnak. Szempáli uram által is írtam volt ő nagyságának erről az dologról, hogy ne vethesse ő nagysága azt, hogy idején korán értésére nem adtam, mostan is írtam könyörgő levelet ő nagyságának, ha kegyelmességét mutatja ő nagysága ilyen szegény, igaz, hű szolgálájához, azt ő nagyságának mint kegyelmes uramnak megszolgálom; ha pedig csak annyi keménységben tartja magát ő nagysága, lássa, de bizonyos legyen ő nagysága benne, hogy semmi uton el nem maradok az követ urtúl, hanem kimegyek akár megyen (*egy*) ő nagysága; tudja azt kegyelmed, hogy négy egész holnapig várakoztata ő nagysága bennünket, én semmi dolgomhoz nem láthattam, házamtól csak egy nyommá sem mehettam várván minden órában csak az ő nagysága parancsolatját, hogy meginduljak, ezt itt az utban tölthettük volna el, nekem csak annyi, mint ha ugyan itt töltöttem volna el. Mivel ő nagyságán mult el, nem mi rajtunk, mégis édes jó akaró uram kérem kegyelmedet, legyen minden segítséggel isten után ebben

az dologban, nekem is jó akarójának kegyelmed parancsoljon, jó szível szolgálók kegyelmednek mint uramnak. Mindezek után az uristen sat. Datum Konstantinápoly die 21. Augusti, anno 1635.

Kegyelmednek szeretettel szolgál
kegyelmed jó akarója
Sebessi Boldizsár m. p.

Czím : Az nemzetes és vitézlő Tholdalaghi Mihály uramnak sat.

Eredeti.

XVI. 1635. augusztus 26.

Életemig való alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Továbbá kegyelmes uram az nagyságod nekem küldött leveleit Maurer Mihály uram 18. Augusti megadván, megértettem nagyságtoknak országával együtt való békével és csendességgel való létét és jó egészségét, melyért az uristennek legyen áldott szent neve, ennekutánna is ezen kegyes isteni áldása maradjon nagyságtokon mindvégiglen.

Nagyságod ír nekem az Juszuf aga dolga felől, hogy az Barsai Akosnak tött ígését beteljesíti-e avagy nem, venném ki belőle; neki küldött levelét is megadván el is olvasván előtte megcselekedtem. Eléggé ajánlottam nagyságod kegyelmességét, jó akaratját neki, mindenképpen rajta voltam, hogy mit vehessek ki tőle, de kegyelmes uram minden dolga álnokság, tökéletlenség; azt mondja, hogy minden hazukságra, tökéletlenségre Barsai Akos adott utat, okot vele elhitetvén, hogy Székely Mózesnek igen jó akarója, sőt ugyan sógora volna, és minden jót kívánna neki, az ő szavaira képest mondott volna a mit mondott volna, de ő senkit nem nevezett volna, hogy tudná, kik volnának Székely Mózes complicessei, nagy esküessel eskütt meg előttem az ő hamis hitére. Végre kegyelmes uram mind addig fogdosván szóval mikor Mikó Ferenczet kérdettem volna tőle, hogy ha volt-e részes a Székely Mózessel való árultatásban, arra azt mondá, hogy volt igenis, kivályképen ő volt nagyobb oka az árultatásnak, ő hozzá biztak ezek is az árulók. Immár kegyelmes uram adhatunk-e hitelt szavának nem-e, nagyságod bölcs ítéleti rajta; azt hiszem kegyelmes uram, hogy alkalmasint talám eddig is nagyságod megtudhatta avagy érthetett felőle, volt-e részes benne avagy nem.

Az több árulók felől is ír nagyságod nekem mint viseljem magamat hozzájok, és ez mostani alkalmatossággal kibeszéljem őket assecurálván az nagyságod kegyelmessége felől. Ha szintén nagyságod nem urgeálná is, megfordult kegyelmes uram az fejemben, igenis voltam rajta, lesznek is ennekutánna is, csak lássam

módját, idejét és az alkalmatosságot, megpróbálom őket, mire vehetem; bárcsak Nagy Istvánt vehetném reá, de az mint ennek-előtte is nagyságodnak megírtam egy néhány levelemben, igen nagy bizodalnok vagyon, talám az uristen mind jobban adja, nem úgy mint ők elgondolták.

Nagyságod valami vásárlást parancsolt volt mind Maurer uram által s mind azelőtt való leveleiben. Én kegyelmes uram igen vékony vásárló ember vagyok, nemhogy nagyságodnak tudnék kedve szerint vásárlani, de még magamnak is igen rossz vásárló ember vagyok; mindazonáltal kegyelmes uram az nagyságod parancsolatja szerint mindeneket megvásárlottunk Maurer urammal, nagyságodnak kedve szerint leszen-e nem-e, bizony igen félek rajta, hogy talám nagyságod nem fogja kedvelni kivályképpen az gyöngyöt. Bizony kegyelmes uram sokat jártattam ezért is az míg találtak, nem kaphatni szép gyöngyöt itt olyant mint az forma gyöngy, mindazáltal ha valami műben való leszen, talám meglehet, sok közül választottuk ezt is; az negyvennyolcz szem gyöngyért egy mázsa kénesőt és huszonnégy okát adtam, rubintot is negyvenötöt küldtem az minéműeket az sok közül választottuk nagy minden veszéllyel; igen szűk kegyelmes uram itt afféle marha, mivel mind Persiából jött ide azelőtt, mostan nem jöhet. Füstölni való materiát is vöttem kegyelmes uram tizenöt okát, okáját nyolczszáz oszporán, hat okát kivitt Maurer uram, az többi ittbenn maradt. Aranyfonalat is vöttünk háromszáz dramot; egy vég patyolatot is asszonyunk számára, annál itt sohult szebbet nem találtunk, elhiggye nagyságod. Hevedernek való majczot is vöttünk. Az nagyságod övét is kiküldöttem. Az szablya vasakot az beküldött formára tiz-tiz tallér alól meg nem csinálják; mi igen drágállók, nagyságod tudósítson róla, ha megcsináltassuk-e avagy ne. Az nagyságod nekem küldött ötszáz tallért megadván Maurer uram elvásárlottunk benne száz negyvent nagyságod számára, a melyről suscriptióm és pecsétem alatt való jegyzést vitt ki Maurer uram, abból nagyságod megtudhatja, hová költöttük, háromszázhatvan tallér maradott nálam, kit az szöcsnek az hiuzmál béllés árában kell adnom, az többiről kénesővel contentáлом, maradunk adósok csak az galatai Hacı Aszán nevű árosemernek, ki elvár az adó behozásának idejéig; úgy tetszik, hogy négyszázkilenczvenhárom tallérral vagyunk adósok, azt nagyságod megküldje. Az nálam hagyatott kénesőről kegyelmes uram nagyságodnak számot adok, kit hová költöttem, az ki megvagyon hanem ha azt is vásárlásban temporáljuk el, alioquin el nem adhatjuk kész pénzen, mert azt is Persiában szokták volt vinni, mostan nem vihetik sohová, azért nem kell senkinek. Az viasznak okája kegyelmes uram itt hatvanöt-hetven oszporán kel el, nagyságod micsoda nyereséget vehet rajta ahöz-

képest mint Erdélyben jár fontja, megítélheti; igaz, hogy itt kész pénzen is örömet elveszik, marha árában annál inkább.

Pap Márton uram ittben létében íérte volt az házhoz szolgáló zsidónak, hogy nagyságodnál törökodik az fizetése, ruházatja felől, azolta én is kegyelmes uram nyughatatlan lévén miatta, sollicitált sokszor, hogy adnék akár csak egy mázsa kénesőt ruházatjára, most hogy Maurer uram beérkezék, ő kegyelmét is sollicitálván serio azt praetendálván, hogy egy erdélyi hatalmas fejedelem szolgálja lévén ilyen rongyosan szégyenli csak ki is menni az városban; erre képest kegyelmes uram egy mázsa kénesőt adtam neki, az melynek az árával mindjárást ruházatra való posztót vött, ha nagyságod nem nehezteli, hogy parancsolatom nem lévén róla nagyságodtól, azt nagyságodtól én is szegény szolgálja lévén megszolgálom; ha pedig nagyságod nem akarja acceptálni, meg kell az árát adni, nagyságod kárt nem vall, de úgy tetszik kegyelmes uram, hogy eleget talpal, szolgál éjjel nappal nyavalyás, talám megérdemli ebbéli hozzá való nagyságod kegyelmességét.

Nagyságodnak ide való híreket ezeket bizonyoson írhatom, hogy az hatalmas császár megvötte az kazulnak egy Reván nevű erős vég várát ostrommal vitatván három vagy négy felől is igen nagy barom-álguykkal, melyeknek csak az egyikét is negyven bialok vonták, egyiket az kapujának fordittatván, maga az császár az lövő szerszám mellett lévén elsőben is úgy lötette, a kapuja kétfelé szakadott, másodsor is neki igazittatván az kapu felett való tornyot úgy találtatá lötetni, hogy egyszersmind leszakadott sok benne való embereknek veszedelmekkel; úgy vagyon, hogy az császár hadaiban is sok veszett el, mert elsőben igen jól forgódtak az kazulnak emberi is úgy annyira löttek ki, hogy sohult sánczot nem vettethet volt az császár, de végre az fővezér egyik nagy álguyval egyfelől, Kucsuk Amhát ismég ugyan olyan nagy barom-álguyval, népével, harmad felől maga az császár, úgy vitétték majd mintegy kilenczed napig, látván az benne valók, hogy meg nem tarthatják, kijűttek belőle ketten az kik gyenerálisok voltak az várban és megadván az várat az császárnak megkegyelmezett nekik, sőt ugyan el is bocsátotta őket, az kik vissza akartak menni az kazul hűségéhez, az ki peniglen az császárhoz hajlott, azokat is békével meghagyván mellette vannak; az főbassának neve emir Gyune Canogli, neki az boznasági bassaságot adták, úgy halljuk hogy jú is utjában volna, de ezt nagyságodnak bizonynyal nem írhatom. Az sok hírek közöl ma hallám azt is, hogy Bagdátot ugymint Babiloniát is megadták volna, de nem fog igaz lenni. Itt harmad napig mind lövék kegyelmes uram az örömet, mostan peniglen az egész városokon mindenütt Bezestent, Zaraczinát, minden boltokat, utcákat felöltöztetvén

minden kazdasággal, öltözötökkel, nyitva tartatni parancsolták kiáltották harmad napig, örömkben az utcákat is zöldágakkal sok helyeken bevonták, így örvendeznek, valamint adja isten ennekutánna. Azt is bizonyosón írhatom nagyságodnak, hogy az kizlár agát is megváltoztatta az császár, más jött egy rossz szerecsen az heréltek közül helyében. Ez éjjel az császárnak két ifju legény öcsseit ölette meg az császár, tegnap érkezvén az kapucsilár kihaja postán csak azoknak halálára, az egyikkel kegyelmes uram atyjárúl anyjárúl, egy volt az császár, az másikkal anyjárúl volt egy, az egyiket szultán Bajezetnek hitták, a másikat szultán Murhatnak (!) volt huszonnégyszendős az egyik *) volt, megfojtatta mind az kettőt, az anyjok valóban nagy sirást, rivást, jajgatást cselekeszik, ma akarták el is temetetni őket, el is temették az atyjok szultán Mehemet mellé őket.

Nagyságodnak a bassa is küldött levelet, melyből azt ítélem kegyelmes uram, hogy híreket fogott írni nagyságodnak, noha nyilván nem tudom. Az kapucsilár kihaja tegnap ugyint 25. Augusti érkezék postán igen nagy sietséggel az bassa házához jüvén ugyan lovon, én is ott fenn találkozván lenni az divänba, nagy sietséggel mindjára leszállván lováról az garádics végén, menten mene fel az bassához; ez kegyelmes uram három parancsolatjával jüvén az császárnak, első az volt, hogy az kizlár agát megváltoztassa, az kit mindjára megcselekedte, mivel előtte csak félórával is elig érkezett vala az a rossz utálatos szerecsen, hogyha látta volna nagyságod, micsoda fertelmes rút kis emberke, csak elsodálkoznék rajta; második parancsolatja császárnak az volt, hogy megöljék az két öcsseit; harmadik az, hogy háromszáz gályákat készíttessen éjjel nappal az vezér, mivel az császárnak ilyen feltött szándéka vagyon, hogy a persákat meggyőzvén és meghódíttatván mindjára a vizen fordítsa vizi erejét az maltákra, megesküvén azon az császár, hogy az uristen neki lelkét, üdvösségét ne adja, sőt lovárúl szakassza nyakát az isten, ha visszatér Konstantinápolyba, valamig mind vissza nem veszi az birodalmakat, az melyeket az atya annakelőtte occupált volt; igen nagy felfuakodással vagyon valamint jár végre. Több aprólék híreket is kegyelmes uram, az mik itt közönségesen forognak, nagyságod Maurer uramtól mindeneket megérthet.

Az Székely Mózeséknek megbüntetése felől azt írhatom kegyelmes uram, hogy semmi nem telék benne, nem is telik ezután is, a mint eszembe vöttem. Nagyságodat ennekutánna is minden ittben forgó dolgokról éjjel nappal tudósítom írásom által. Mindezek után az uristen sat. Datum Konstantinápoly die 26. Augusti, anno 1635.

Nagyságodnak

alázatos, igaz hű szolgája
Sebessi Boldizsár m. p.

*) Két értelmetlen szó.

P. S. Kegyelmes uram, semmi nem telik az énnekem való élésemnek is kiadásában, sőt miolta Szempáli uram bejött, mind ez ideig is többet nem adtak két heti kenyér pénznel, semmit nem is adnak, hanem csak napról napra mutogatnak. Nagyságodnak egy levelet kellene az bassának az ország neve alatt küldeni és kérni, hogy ő nagysága vezérségének idejében ne vesztené el régi császároktól rendeltetett kapikihák élését, tudom hogy lenne talám úgy valami tekintet, de nagyságod instructióban adván semmit sem gondol vele, akár ha megígéri is, de azután semmi sem telik benne, mert ő nálók nem szemérem az hazukság, hiába viselik az nagy personatus szakált.

Nagyságodnak azt is írhatom, hogy Huszain aga, az ki azelőtt is tolmács volt Zöldfíkar mellett, 23. Augusti jöve meg az császár táborából Ezdrumtúl megtérvén, mivel Tholdalaghi uram írt vala mellette az fővezérnek, hogy visszabocsássa ő nagysága, mert nem lehetnénk szolgálatja nélkül; az fővezérnek megadván az levelet minden jó akaratját ajánlotta nagyságodhoz és az országhoz, meg is confirmálta az elébbeli császár adta levelet, hogy ennekutánna is az császár tolmácsa is az ország szolgálatjában legyen foglalatos és visszabocsátotta igen jó válaszszaal, mostan kegyelmes uram valóban is vagyon szükségünk reá, ugyan jobb, igazabb leszen ez kegyelmes uram, hogysem Zöldfíkar. Nagyságod minél hamarébb tudósítson felőle, mert én általán fogva hogy ha lehet s módot találok benne, elállok Zöldfíkar mellől, csak nagyságodtól várok, mert az merő árulónk, veszedelmünkre igyekezőnk, kit nagyságod jól tud, meg is unt hallani is. Nagyságodnak alázatos szolgálatját ajánlja én általam mint kegyelmes urának, arra ígervén magát, hogy nem külömb igazsággal, szolgálattal, hűséggel leszen, szolgál az országnak s nagyságodnak, mint szintén egyik az hazafiai közül. Nagyságod talám nem árt, írjon neki és valamiben mutassa kegyelmességét hozzája, mert bizonynyal tudom, hogy külömben szolgál Zöldfíkárnál.

Külön papiroson : P. S. Kegyelmes uram, csak most mehettem végire, hogy az bassa ígérete szerint az árulóknak szolgálát ördögben elküldeni ígérte vala; úgy is volt kegyelmes uram, hogy megparancsolta volt, hogy akár hova ördögbe menjenek el az városról, mert semmi uton itt lakásokat meg nem engedi, de az kizlár agához esvén az addig töröködött mellettek a bassánál azt praetendálván, hogy hova tudnának menni, mert Erdélyben nincs annyi fejek hogy merjenek menni, más idegen országra nem tudnak hová búdosni, költségtelenek is, éhhez is meghalnak és így szerzette meg dolgokat, hogy vesztég legyenek császár megjöveteléig. Nagyságodnak talám nem ártana még egyszer beküldeni valamely főember meghitt hívét, mivel most vagyon

alkalmatosságunk reá, hogy serio kívánná nagyságod inset ki-
üzetni avagy elküldetni őket, mert én ha szintén elindítom is
kegyelmes uram, de semmit nem foghatok praeficiálni, mindazon-
által legyen az nagyságod jó akaratja rajta. Azt hiszem kegyelmes
uram, hogy noha mostan nem írhatok az kizlár aga halála felől
nagyságodnak semmit, de úgy veszem eszemben, hogy rövid napon
meg fogom írni nagyságodnak halálát, mert nagy titkon hallám,
hogy meg vagyon parancsolva, hogy megfojtsák ötet is, csakhogy
most egyszersmind az császárfiakkal együtt nem akarták meg-
ölni, enékül is el fognak lenni az árulók.

Czím: Serenissimo principi domino domino Georgio Rakoczy sat.

A fejedelem kezével: 9. die Septembris A. I. Maurer Mihály 1635.
délest 2. Galatai árosebernek adósok vagyunk tall. nro 493 tallérral,
azt írja.

Eredeti.

XVII. [1635.] október 29.

P. S. Kegyelmes urám. Az levél megírása, becsinálása
után juthat eszemben, hogy az ittbenn levő árulóknak szolgálóktól,
az Daczó László szolgálja felétől, a Szabó András nevűtől ilyen
szó is adatott egy meghitt emberem előtt, mikor vele beszélge-
tett volna az Székely Mózes állapotja felől: mi reménység lehetne,
mert ha szintén mostan az császár beküldené is Mózes s nagy-
ságodnak ki kellene menni is előtte, azután is ugyan reá jűne
nagyságod haddal és kiűzné az országból, szégyenvallására hova
tudna búdosni, mert többé ide be az portára nem volna annyi
feje hogy bejűne, és így is nem ülhetné meg az országot. Arra azt
mondotta a Szabó, hogy megvetették volna ők annak az ágyát ré-
gen, hogy nagyságoddal is úgy fognának bánni mint Bátori
Gáborral, tovább élete nagyságodnak meg nem maradna, kivált-
képpen ha Várad felé menne ki nagyságod, mindenfelé nagysá-
godra igen nagy vigyázással volnának és gondjok lenne nagysá-
godra. Valakik lehessenek azok az emberek, nem tudhatom. *)
Ilyent is mondott, hogy nagyságodat így is könnyen elveszthetik,
kitől isten ő szent felsége oltalmazza nagyságodat, hogy mivel
gyakran megyen nagyságod nyulászni ki a mezőkre, erdőkre és
csak egyedül is magának szakad (*így*) néha-néha nagyságod, úgy-
is csak egy lövés által is megölettethetik nagyságodat, mert
nagyságod mellett sok gonosz akarói vannak nagyságodnak.
Azért kegyelmes uram tudom, hogy isten erre nem segíti őket,
sőt szent Dávid mondásakint: valakik mások alá vermet ásnak,
az magok nyaka szakad belé; ne is mentse isten ő felsége őket

*) Sebessi mondja ezt.

tőle. Mindazonáltal kegyelmes uram nagyságod igen vigyázzon magára, mert sok példákat találhatunk, eféle rossz áruló szegény latroknak sokat igérvén más practicáló úr árulók, megpróbálhatnák oly alkalmatosságot keresvén és időt.

Tegnap i napon j u t a Budárúl az vezérnek egy postája, eleget beszélgettem véle az divānban, azt monda, hogy kilenczed napra j ü t t be, semmit sem veheték ki belőle, mi dologbúl kellett olyan sietséggel j ü n i. Szalānczi uramot kérdezvén azt monda, hogy ott Budán hagyta. Másoktúl értém fülhegygyel, hogy kin volna még az bassa, nem eresztették volna be az várba az budaiak, valami contraversia volna köztök, nem tudom, ha igaz-e avagy nem. Datum die 29. Octobris.

Eredeti, töredék Sebessi leveléből Batthyány-ktár 5. IV. 5. 162^{1/2}.

XVIII. 1635. november 26.

Ar uristen ő felsége sat.

Markó 10. és 12. die huius mensis írt kegyelmed leveleit egyszersmind 24. die eiusdem mensis Koronkán reggel 6 órakor adta vala meg. Értjük, hogy kegyelmed mind Rezmántól s Koncz Páltól küldött leveleinket elvötte, ezután is kegyelmedről sem ott, sem itt házanépéről feledékenyek nem akarunk lenni. Az bizony dolog, az lengyel király már igen megerősödék királyságában, s mindenfelől békességet s securitást szerze birodalmának; most ország gyűlése leszen nemsokára. Ha hatalmas császár el tanált hadai közül jöni, mi nehezen hisszük mások relatiója után is, hogy az fővezér megtarthassa az hadakat, s még ki tudja, cilalivá is ne tanáljon sok közülök lenni. Az mit Musza passa forgatott, isten ő felsége azt ő nekik soha ne adja érni. Ha Várad övék lenne, oda lenne Erdély s Magyarország. Zék[ely] Mózesnél hogy hatalmas császárnak levele volna promotiója felől, mind meglehet, de Szalānczi uram midőn ez mostani expeditiójában az budai vezérnek több szavai között azont tanálta volna mondani, az fejére kötötte magát, hogy nem volt s nincsen is. Murat passának írt levele is akada Székely Mózesnek kezünkben, kinek ím mását megküldtük kegyelmednek, ez is gyengén erősíti az vezér szavait, sőt az moldvai vajdának is az mit írt, kinek mását is beküldtük, melyet kegyelmed csak titkon tartson meg, abból is eszében veheti, mi állapattal vannak. Barcsai Ákost küldtük volt az vajdához, ezten kedden j u t a meg, ott vanak nála az szolgálai 10, fizetést rendelt nekik, az bostancsi passa levelével mentek oda; kijöttek volna benne, de az vajda nem eresztette ki, noha egyfelől ajánlja magát, de cselekedetiből mind rossz magaviselése tetszik ki; most sok ajándékkal expediálta követét be az portára; úgy értjük, mégis az havasalji vajdaságot

futja az öcscsének; értettünk olyant is felőle, mintha úgy elmélkednék, hogy ha azt is impetrálhatná, Erdélyre vágyódnék. Azt kegyelmednek biztonnal írhatjuk, ez nyáron megküldtek volt neki mind botot, zászlót az portáról az havasálji vajdaságra; igen-igen szükség azért kegyelmednek reá s emberére vigyáznod, mert az akár mint esküdjék, nem kell hinni. Régen készül Székely Mózes az bejövetelre, de még eddig az uristen reá nem segítette, s ezután is, biztonnal hisszük, megcsalatik. Murat passát Zalánczi uram Budán nem látta, 24. die estve jutott vala hozzánk Zalánczi uram ide. Az vezér követjét *) 25. die igen becsülettel hozattuk be, 26. jó reggel voltunk szemben vele; mivel jött, érthet kegyelmed gyalog kapitány uramtól; igen-igen ajállja magát s atyafiúságát az vezér.

Szabó András az árulók szolgája biztonnal végére ment Szalánczi uram, hogy Temesváratt nem volt, hanem Drinápolyból tért vissza.

Az mely Rédei János nevű rab haju ember most bement, ittkinn is vala Fejérváratt s Pajor Demeternek egy lovát kérvén el Kolosvárig, azon szökött el is, ki igen-igen tökéletlen legény; ottfenn mért fogták volt meg, mi azt nem tudjuk, rabságából nekünk is esedezett szabadítsuk ki, mivel az mi szolgálatunk mellett esett volna rabságban, de hazugság volt expositiója, mert senki nem is esmerte szolgáink közül; hogy ő reá valaki derekas dolgot bizott volna, azt úgy tetszik nem hihetnénk, mivel ha palatinusnak ellenünk való igyekezete volna, mért bizná olyan rosszra, ottbenn volna császár agense, s maga szolgáinak is beküldésében volna módja. Az mi békességünk nem most ment végben római császárral, azért is mért kellett volna ez rosszat beküldeni. Mi egvébre nem magyarázhatjuk, hanem ittkinn sem volt semmi állapotja, sem industriája, ki után élhessen, már azután akar élni, nem árt kegyelmednek reá vigyázni. Mi abban is kételkedünk, hogy az vezérnek [vala] mely (!) levele volna nála s Budán is volt volna; nekünk az reménységünk, meg fogja kegyelmed tapasztalni mind egyiket s mind másikat, hogy csak cigányosság dolgok s magoknak hízkelnek afféle hírekkel, bennünket akarnának ijeszteni, noha azt sem mondjuk, másképpen is nem volna valami benne; római császárral, úgy vagy, békességünk régen végben ment, s kit meg is akarunk tartani, míg onnét is megtartják; de azért hogy mi aval hatalmas császáruk köntösét elbocsátottuk volna, avagy hűségünkről elfeletkeztünk volna, nem, kellett az ő hatalmassága parancsolatjának elég[et] tennünk, s kedvünk ellen is megbékélnünk, kiről ha Zöldficár aga igazat akar mondani, ebben nekünk elég

*) A név helye üresen hagyva.

bizonyosságunk lehet, s Juszup aga is, úgy emlékezünk reá, csak mintegy ilyen dologról írt vala, s nekünk is alkalmatosságunk hozván, igen szépen resolváltuk vala kegyelmednek magunkat in mense Septembri vagy 11. avagy 17., keresse fel kegyelmed őket, most is az hol kívántatik, kegyelmed az portához való igaz hűségünk felől úgy declarálhatja magát, kiben kegyelmed bizony meg sem csalatkozik s fogyatkozik. Palatinust is mindjárt megtanáljuk ez Réдай felől, s eddig is kegyelmed érthetett, mivel s kitől ment be, Mikó Ferencz szolgája nem volt. Az felső pártról ha practicálnának s kinyilatkoznék, tudnánk, mit kellene cselekednünk; Ecsedből is ha azt kezdenék, soha császár s palatinus híre, engedelme nélkül az nem lehetne ez mostani ország articullusa ellen, ugyis tudnánk, mit kellene cselekednünk. Nem árt kegyelmednek mind egyikre s másikra vigyázni, s ha mit érthet, éjjel nappal értésünkre adni, sőt magától az nímet agensét is megtanálni s panaszolkodni előtte s mondhatná kegyelmed: tudja kegyelmed, ért mindeneneket, tárt (*így*) fel, ha valamint római császár birodalmából kezd fundamentoma lenni az praktikának, s nyilván fog lenni, mi meg ne búsuljunk, császár ő fölsége diplomája ellen is leszen, s az én uramra, tudhatja nagyságod, az porta nehézsége csak az békességért vagyon; ha az uram ő felsége ellen fegyvert fogna, mindjárt kedvessége s hitele is nagyobb lenne. Többeket is mondhat kegyelmed neki, lássa, hol jár elméje; mi úgy reméljük, ha ő nem (*így*) érti, megindul rajta s talám császárnak is fog írni, kit kegyelmednek jó ratiókkal spersvadeálni (*így*) is nem ártana.

Betlen Péter mind az atyjával együtt Posenban indultanak fel az octavára, mivel Ecsedért citálták őket, bizony félő is, el ne essék tőlök; már Betlen Pétert kétszer sententiázták meg; az vármegyén contemnálák kegyelmességünket s mi is utánnok nem járunk. Mikó Ferencz körül az zsidó doctor forgolódott, s meg tudja mondani, hazudnak az árulók, mert soha még lelkünket olyan álnoksággal meg nem sértettük. Cornelius uram magaviselesít nem dicsérik. Máté vajdát kegyelmeteknek vajdaságában igen kell oltalmazni. Az mely tatárok császár parancsolatjára el nem mentek volt, azok ellen császár az ozdi (*így*) béknek parancsolt volt, hogy menjen és levágassa őket, s reájok is készült volt, s az tatárok is 4 mursaság: Kantamir, Salmasa, Oram (!), 4-dik nem jut eszemben, öszveállván készen várták; az bék nem mert megvívnia velek s eloszlott, s az tatárok az Prutt mellé szállottak; vannak 40,000, az a híre, de mi nem hihetjük. Kövér Mihályt és Huszti Menyhártot küldtük volt parpal (*így*) vinni be az Prutt mellé, látták tüzeket, im pénteken jutának meg, úgy értettük, ott akarnának telelni, kit az lengyelek könnyen nem reméljük hogy szenvedjenek; vigyázásunk nagy vagyon reájok.

Megtart az uristen Sebesi uram bennünket, mert igaz igyünk vagyon. Az jenei dolog nem igaz, mert azok most békével élnek, nem is történt semmi közöttük, hazugság volt az lippai török szava. Az kalandáriomot ím megküldtük, az deákot magának kegyelmednek, az magyart Zöldficárnak.

12. die írt leveléből értjük kegyelmednek, hogy az mért Koncz Pált beküldtük, annak elindítására kegyelmed bevárja az követet, s noha mi azt inkább akartuk volna, ha kegyelmed az mi parancsolatunk szerint járt volna el abban, mivel mikor arról az tanácsurakkal elméltünk, úgy tanáltuk vala jobbnak, addig legyen, míg az főkövet be nem érkezik, úgy is lött volna jobb, de az immár elmúlt. Mi bizony sem lengyelhez, sem némethez magunkat még nem kötöttük s nem is kötjük, ha hatalmas császár el nem úz magától, kiről, az mint feljebb is íránk kegyelmednek, Fejérvárról in mense Septembri bőven irtunk volt. Országul jobb volna meghalnunk, hogysen Jenő, Várad török kézben esnék; átkozott hazafia az, ki maga promotiójáért azt cselekeszi, bizony megveri az uristen érette őket; nem árt kegyelmednek annak is valamit nyújtani, az ki azt adta kegyelmednek értésére.

Az mely egy mázsa kénessőn kegyelmed maga számára lóra való szerszámot vött, örömet adjuk kegyelmednek ajándékon. Markó jövő utjában semmit nem értett az kapucsiák felől, s még eddig Máté vajda sem tanált meg, vigyázásban vagyon, mivel mi is ez elmúlt héten megizenők neki az Luppul álnokságát, erről is tudósítjuk. Az vásárlásról most kegyelmednek semmit sem írunk, meghittük mi nagyubban is kegyelmedet. Sohonnét semmi új híreink nincsenek. Az itt való mustrát ma végeztük el; pénteken bemegyünk Kolosvárra. Adja isten, kegyelmetek felől hallhassunk minden jót. Datum Marosvásárhely 26. Novembris, anno 1635.

G. Rakocz y m. p.

Az budai vezér emberével is ím most is lőn[k] szemben 9 óraker reggel; oly dologgal expediálta hozzánk, melyet ha végben viszen, nekünk most csak az kellene, kiről kegyelmed érthet az gyalog kapitány leveléből, azt is igen nagy néven vötte. Az mely törököt császár pártján lakó csavargóktól Ibrányi uram elvétellett s Budára küldte, s az latrok most Váradon vannak fogva, 4 igen-igen híres lator volt az együtt, exequálják is őket. Az temesvári passának is tegnapelőtt jut vala ide egy Zakcsin (!) nevű Lippán lakó követe, nincs semmi az jenei hírben, azt is ma bocsátánk vissza. Rédainak az vezér Landorfejérváratt adott volt uti levelet, kinek Szalánczi uram Budán ment végére, de ez az vezér embere tagadja. Az vezér emberét Kolosvárról expe-

díadjuk vissza. Az vásárlást kegyelmed siesse kiküldeni mennél hamarébb. Az mivel Koncz Pált is beküldtük volt, azt se mulassa, halaszsa megmondani az kajmekámnak, hadd vegye eszében az kajmekám, vagyon vigyázásunk.

Czim : Generoso Balthasari Sebessi de Sard sat.

A fejedelem írta eredeti.

XVIII. 1635. december 8.

Az uristen sat.

Koncz Pál kegyelmed 22. die Novembris költ levelét tegnap adta vala meg. Az mely levelet kegyelmednek Uzonból írtunk volt, azt mi tanácsból cselekedtük vala s az végre, hogy kegyelmed azt is cselekedje, az ki bizony nem is lött volna ártalmunkra, ha kegyelmed azt is cselekedte volna, s ezután is azokat illendő alázatossággal s keménységgel megmondani kegyelmeteknek, mi úgy reméljük, nem lenne haszontalan. Igazgassa az uristen minden jóra kegyelmek elméjét. Az vásárlott marháknak kiküldését kegyelmed ne halaszsa; az czaprág árát megküldjük mennél hamarébb jó alkalmatossággal. Legyen az uristennek szent neve áldott, mi most is türhető állapattal s csendességgel vagyunk. Adja isten, kegyelmek felől is hallhassunk minden jót. Datum Claudiopoli 8. die Decembris, anno 1635.

G. Rakocz m. p.

Czim : Generoso Balthasari Sebessi de Saárd, in fulgida porta ottomannica continuo oratori nostro etc.

A fejedelem írta eredeti.

XIX. 1636. január 1.

Életünkig való alázatos szolgálatunkat ajánljuk nagyságodnak sat. kívánván az uristentől sat.

Alázatosan kelleték kegyelmes urunk nagyságodat tudósítanunk, az mint ezelőtt is intimáltuk vala alázatosan, hogy a tizezerszáz oszporás tallérnak supplementumát ugymint 150,000 oszporát mostan valóban sollicitálják, sőt nagy veszélybe is vagyunk miatta, mert megértettük, hogy eddig is császárral szembe lehettünk volna, ha meglött volna, de mindaddig sem leszen császár szembe velünk, valamig az adó be nem teljesítettik. Mi kegyelmes urunk eljártuk mind kajmechámot, Ibrahim effendit, tetferdárt, próbáltunk minden utat, hogy megállathatnók úgy, a mint nagyságod kegyelmesen disponált vala felőle, a mi kevés hejányossága vagyon annál (*így*), valamit feltalálhattunk, minden-nel állattuk, tentáltuk, de mi bizony soha meg nem állathatók,

hanem ím ma kemény fenyítéssel is megparancsolák, hogy meglegyen, mert nem leszen jól a dolog. Az isten oltalmazhatja nagyságodat, hogy abba ne essék, a mit eleitől fogva kerültünk, magunknak is pedig hogy arestumba ne essünk, nem kezdés semmi reménység biztatni; az magunkéból is letennők, de nekünk bizony egyikünknek sincs, valahová tesznek; valakiket tudhattunk kegyelmes urunk, mind requiráltuk az várason is, hogy ha találhatnánk akár nagyságod, akár magunk neve alatt, de soha szerét nem tehetők. Az istenért is kérjük nagyságodat kegyelmes urunk, mitől hamarébb erre legyen oly kegyelmes gondviselése nagyságodnak, hozzák meg mitől hamarébb, mert bizony el nem kerüljük a veszedelmet. Az mely háromszáz 40 tallért ír nagyságod hogy itt vagyon, lám azelőtt is megírtuk kegyelmes urunk, hogy az az közönséges kétezer tallérnak supplementuma lőtt volna, s ugys csak száz-száz oszporájával, de avval az kétezer tallérral mind felivel együtt ezer sárga aranyat kelle váltanunk, melyet ha nem váltottunk volna, megítilheti maga is nagyságod kegyelmesen, most mint volna állapotunk. Az 40 tallér nélkül pedig nem tölt volna ki az graeci tallér 10,000 száz oszporás tallérra, oda kellett adnunk. Császár szent István napján jöve be, micsoda császári pompával, alkalmasan referálhatja Kovács Péter; ma hatod napja, hogy celebrálják az innepet. Immár kegyelmes urunk az több vezéreket is mind köszöntöttük. Az uristen éltesse és tartsa meg nagyságodat bódog virágzó birodalmában. Datum Constantinopoli die 1. Ianuarii, anno domini 1636.

Illustrissimae principalis celsitudinis vestrae
humiles, fideles et obsequentissimi servitores.
Paulus Nagy m. p.
Petrus Szénás de Balyok m. p.
Balthasar Sebessi m. p.

Czim: Illustrissimo principi domino domino Georgio Rakoczy sat.

Rákóczy följegyzése: 12. Ianuarii Kovács Péter délest 4 óraker 1636.
Kolos. Fösvény embert soha senki ne küldjön portára.

Eredeti.

XX. 1636. február 9.

Serenissimo prencipe.

Con gran mio dispiacere intendio, come non solamente in quelle parti molte persone s'affatichano per turbare la publica quiete, et il riposo di vostra Altezza mà etiandio qui si scuopran per poco fedeli, quelli che doueriano esser più ch'ogni altro. Io scriuo in fretta et stimo che il residente vero et fedele servitore

di vostra Altezza le darà notitia di tutto; ne hò voluto anco mandare per questa via una à sua maiesta cesarea mio signore. Supplico vostra Altezza che voglia quanto prima farla capitare, et qui per fine à vostra Eccellenza con ogni riverenza auguro le felicità che brama. Di Constantinopoli alli 9. die Febuario, 1636.

Di vostra Altezza serenissima

umilissimo et divotissimo servitore
Giovanni Rodolfo Schmid m. p.

Eredeti.

XXI. 1636. február 18.

Tekintetes és nagyságos vezér, méltóságos úr igaz jó akarónk. Az uristen nagyságotat éltesse sat.

Noha minekünk ennehány gonosz akaróink, kik hatalmas győzhetetlen császárunknak gondjait öregbíteni akarják, sok méltatlan panaszolkodásokkal, vádlásokkal az ő hatalmassága méltóságos és fényes portája előtt minket terhelnek, kivel csak azon mesterkednek, hogy minket, ő hatalmasságának igaz hívét ő hatalmasságához való igaz hűségünktől elidegenítsenek és elijesztszenek. Mindazáltal abban hejában mesterkednek, mert mi nem német császár birodalma és hűsége alól, nem a végre folyamodtunk és ragaszkodtunk hatalmas császárunk köntösihez, hogy azt könnyen kezüinkből kibocsássuk; míg élünk és ő hatalmassága kegyelmességit fejünkön látjuk, soha attól el nem akarunk szakadni, ha annál sokkal több hamis vádlóink találkoznak is; mert elhittük azt, hogy ő hatalmassága az mi igyünknek igazságát soha szemei elől el nem veti senki méltatlan vádlására. Ellenünk való sok hamis vádlásokat nemcsak írásunkkal, szónkkal akarjuk hejában valóvá tenni, hanem cselekedetünkkel. Miolta az nagy isten kegyelmességiből és hatalmas császárunk akaratjából ez országnak fejedelme vagyunk, az ő hatalmassága országát békességben tartjuk, ellenség reá nem jött, egy talpa aljányi határát el nem veszítettük, az szegénység épült, hatalmas császárunk adaját ajándékunkkal esztendőnként beküldtük, az ő hatalmassága szolgálatjára engedelmesek voltunk, ő hatalmasságához való tökéletes igaz hűségünket megtartottuk. Így legyen-e ezek?, nem egy avagy két nyughatatlan elméjű embereknek vádlásának higgyen nagyságod, hanem az országnak mostani csendes állapotjából tegyen abból ítéletet. Az mi igazságunkban oly nagy bizodalmunk vagyon, hogy kifutott gonosz akaróinknak minden ellenünk való panaszolkodásokat és kívánságokat bátron az egész ország ítélete alá bocsátjuk, valamint az egész ország maga szabadsága, törvénye és Bethlen István kívánsága felől

végezett, azt mű is jóvá hagytuk és ahhoz tartjuk magunkat, kit még csak egy fejedelem is előttünk nem cselekedett. Mind ennyi háboruságink ellen is azért és az sok rettentő hírek között meg nem tántorodunk, hanem csak az ő hatalmas-sága méltóságához folyamodunk; az ő hatalmassága császári méltóságos széki igazságnak széki, s ahozképest mi is tökéletes hűségünk és igazságunk szerint való oltalmat várunk ő hatalmasságától. Az egész ország három nemzetül és mi is ez posta követünk nemzetes vitézlő Huszár Péter után, mentől hamarébb lehet, követünket az fényes portára beküldjük, és azok által is az tiszta, nyilván való igazságot hatalmas császárunknak és az fényes portának eleiben támasztjuk azon könyörögvén alázatosan ő hatalmasságának, az Bethlen István és több gonosz akaróink szavoknak, panaszkodásoknak, méltatlan vádlásoknak hitelt ne adjon az meddig követink az fényes portára be nem mennek. Nagyságodat azért böcsülettel és nagy szeretettel kérjük,* megemlékezvén nagyságod hatatalmas győzhetetlen császárunknak az mi gonosz akaróink ellen nekünk tött kegyelmes ígéretiről, melylyel nagyságod minket mind ezelőtt két esztendővel s mind csak tavaly is beküldött főkövetink által igen bizonyosan biztatott, hogy ha husz avagy huszonöt áruló felkelne s bemenne is a fényes portára, valamig ő hatalmassága az országot egységben tapasztalja és ellenünk az országnak a három nemzetből álló követit szokott pécétes leveleivel nem látja, csak küldjük be adónkat idején ajándékinkkal együtt, hűségünket mint addég, azután is ő hatalmasságához tartjuk, megváltozást nem látunk. És így értvén nagyságod mostan is minden igazsággal egyező* szándékunkot és kívánságinkot hatalmas császárunk méltósága előtt hasznos törekedésével és fényes divánját bölcsen igazgatásával, foganatos tanácsmondásával segítse igaz igyünket minden gonosz akaróink ellen. Elérkezvén a követek, akkor aztán a mi igazságunkat, tökéletes igaz hűségünket az Bethlen István vádlásával egybenvetvén az fényes porta, mint éjjeli setétséget az szép fényes nappali világosságtól, szintén úgy külömbözteti meg egymástól. Azt mi bizonynal megírhajtuk nagyságodnak, Bethlen István, Székely Mózes és a több nyughatatlan elméjű és háboruságot kereső emberek oly híreket folytatnak hatalmas császárunknak ellenünk való haragja felől, hogy ha igazságunkban, tökéletes hűségünkben és az ő hatalmas-sága nagy kegyelmességében, császári ítélő székinak igazság kiszolgáltatásában nem biznánk, sem követünket, sem levelünket az ő hatalmassága fényes portájára bátorságosnak nem tartanók, mely bizodalmunk szerint hogy az nagyságod jó akarátja és segítsége által ő hatalmassága könyörgésünket és igazságunkot megérteni, minket tökéletes hívít minden háborgatóink ellen

oltalma, gondviselése alá venni, az szent békességnek háborgatóit megfenyíteni, büntetni, zabolázni méltóztassék, mégis nagyságodat bizodalmason kérjük, hogy így azok is az országbeli más jámborokkal értsenek egyet és velünk együtt szolgáljanak ő hatalmasságának hűségesen; ő hatalmassága mostani igazságunkban minket megoltalmazván, ez egész világon kiterjed aval az ő hatalmassága nagy kegyelmességének és igazságszolgáltatásának dicséretes híre neve, és mű is az egész országgal együtt ő hatalmasságához való tökéletes hűségünkben egész életünkig megmaradunk. Nagyságodnak is penég ebben reménységünk szerint mutatandó igaz at[yai?] jó akaratjáért, segítségért minden alkalmatosságokra kedveskedő köz jó akaratunkot igyekezzük mutatni. Tartsa meg isten nagyságodat sokáig kedves jó egészségben. Irattatott kolosvári városunkban 28. napján Bőjtelő havának, 1636. esztendőben.

Hátán más kézzel: 1636. die 20. (így) Febr. Kolosvár domino Petero (így) Huszár nomine suae celsitudinis ad caimecham portensem, et alios (excepto quod inter notas * additum est) vezeries communiter mufti, kezlar aga, ruznamecsi.

Másolat.

XXII. 1636. márczius 29.

Életemig való alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, 23. Martii ugymint husvét napján beérkezvén ikindi tájban Huszár Péter uram, az nagyságod levelét elvöttem, mit parancsoljon nagyságod, megértettem. Harmadnapján az vezérrel szemben löttünk, megadván neki mind az nagyságod és az ország küldötte leveleket. Az császáruknak szóló leveleket is azon valánk az nagyságod parancsolatja szerint hogy maga Huszár uram adhassa meg császáruknak, de a vezér nem akará, nem is engedé meg, hanem az megfordításra Zöldfikárnak kiadá mind az császáruknak szóló s mind az magának szóló leveleket azt parancsolván neki, hogy éjjel nappal rajta legyen az megfordításon és elkészülvén, maga beviszi császáruknak. Tegnap ugymint 28. die vitte be az császáruknak. Immár micsoda válaszuk leszen reja, nem tudom, de az mint az vezér szavából vövkök eszünkben akkor, az mikor megadók az leveleket neki, úgy reménlem, hogy ugyancsak az követ Nagy Pál uraméknak adott válasz fog mostan is lenni, mindazonáltal nem tudjuk. Az vezéreknek szóló leveleket ma avagy holnap adjuk meg, mivel az vezér hamarébb voltáért, mivel sok írással voltak a levelek, azt parancsolá Zöldfikárnak szemünk előtt, hogy az császáruknak és az magának szóló leveleket készítse elő-

szer, azután azok elkészülvén az vezéreknek is adjuk meg, annak-utánna munkálódjék azoknak is megfordításában; azért kellett kegyelmes uram eddig haladni, hogy meg nem adtuk az vezérek leveleit. Az itt való Huszár uram mulatása, úgy reménlem, nem sokáig fog lenni, talám ez jüvendő kedden avagy szeredán kiindulhat ő kegyelme. Az követeket igen örömost várnák, az mint eszemben veszem, mert gyakorta emlegetik.

Nagyságodnak az ittbenn való mostani állapotokról, istennek hála, semmi szomorú hírt nem írhatok, mivel mostan igen csendességben vagyunk. Betlen Istvánnak még nem érkeztek másrendbeli emberi ide az portára, jöllehet az budai vezérnek jöttek levelei császárukhoz, nem tudhatom mi dologból, vigyázásom leszen mindenekre, az mire isten segít. Revánnak megvétele felől semmi bizonyost nem hallhatunk, de úgy veszem eszemben, hogy elig ha el nem költ tőlik, a hadak mind által takarodtak. Az császáruk megindulása felől mostan semmi hír nincsen, azelőtt nagy bizonnyal hirdetik vala bariam után való megindulását, mivel minden hadi készületit, lovait is mind általköltözteté vala Szkiderben; úgy hallom, hogy az fővezér írta volna neki, hogy itthon maradjon, ne menjen el, hanem csak hadakat küldjön által, abban tartozott volna meg. Beszéli azt is közhírrrel, hogy augusztusban akarna megindulni és oda akarna telelni, Bagdát megvételeire igyekeznék. Mindezek után az uristen ő szentfelsége sok esztendeig jó egészségben tartsa meg nagyságodat szegény hazánknak nagyságod szárnyai alatt való oltalmára és békességesen való megmaradására; engedje isten, hogy minden jó híreket hallhassunk nagyságotok felől. Datum Konstantinápoly die 29. Martii, anno 1636.

Nagyságodnak alázatos igaz hív szolgája

Sebessi Boldisár m. p.

P. S. Kegyelmes uram, Huszár uram ő kegyelme az utnak szörnyű nehéz volta miatt nem siethetett elébb bejöni. Az lovai úgy elvesztek ő kegyelmének, hogy egyike ugyan meghal, az másika is nem messze tőle, rútol felveszett hátok, lábok az sok sáros ut mia. Az mi peniglen kegyelmes uram az vásárlást nézi, azon leszek, hogy az rubintokat kivigye Huszár uram nagyságodnak, az czapragot is kiküldöm.

Czím: Serenissimo principi domino domino Georgio Rakoczy sat.

Rákóczy kezével: 9. Apr. A. I. 1636. estve 8 órakor Bálint deák, havas-alji vajda szolgája.

Eredeti.

XXIII. 1636. április 1.

Az uristen sat.

Az temesvári passa ő nagysága küldte vala hozzánk becsületesen Memhet békét, melyet mi is mind az passa tekintetiért s mind az magunk becsületiért kedvesen s becsületesen excipiáltunk, ugyis bocsátottuk el. Mivel penig az passa ő nagysága bizony még eddig panasz nélkül viselte magát itt az szomszédságban, az latrokat nem szereti, igazságot is szolgáltatott, mi hozzánk is jó akaratot visel: felette kegyelmesen parancsoljuk kegyelmednek, ottbenn úgy igyekezze dolgait promoveálni, mint jó akarónkét; mi azt kívánnók s akarnánk, soha más helyette ne lenne. Mehemet bék uramnak is kegyelmed igyekezze állapotját promoteálni, mi nálunk becsülettel viselte magát, nem is elmétlen ember; ha kegyelmedet requirálja, igen segítse kegyelmed, mehessen elő az mi segítségünk által. Adja isten sat. Datum Szamosujvár die prima Aprilis, anno 1636.

G. Rakoczy m. p.

Czim: Generoso Balthasari Sebessi de Saard in fulgidissima porta otthomannica oratori continuo nostro sat.

Eredeti, a fejedelem írása.

XXIV. 1636. május 7.

Az uristen sat.

24. die Aprilis írt kegyelmed levelét nekünk 6. die huius mensis délest 3 órakor hozák meg mind az includált levéllel együtt, kit ezön mai napon küldtünk az hova szólt; de hogy az választ mi küldjük be, az nem lenne jó sok okokra nézve, kiről ezután tudósítjuk kegyelmedet. Az mi kegyelmességgel löttünk kegyelmedhez, annál jövődőben, az uristen életben megtartván, többel akarunk lenni. Hogy kegyelmed ultima Martii s 3. Aprilis írt leveleinket elvötte, azt felette igen akarjuk; azután is írtunk kegyelmednek, kiről tudósítson is kegyelmed, elvehette-e kegyelmed. Mi az uristennek szent áldomásából most is békével s türhető állapattal vagyunk. Az sok szárazság után az uristen igen-igen szép essőket ada. Az szegény Rákóczy Pál öcsénk testét 20. die huius mensis fogják eltemetni Szepesvármegyében Szepesvár alatt, kinek temetésére 5. die huius mensis bocsátánk ki az öregbik fiunkat, becsületesebb temetése hogy legyen, magunkat is az emberekkel meg ne ítéltsük; elhittük, ezzel is Betlen István ártalmunkra akarna lenni, de az uristen nyakára fordítja; sárosi jószágunkhoz csak 4 mélyföld az hol temetik, Seredi István uram, Bornamiswa Pál uram, Betlen Ferencz,

Mintszenti Gábor, Sulyok István, vagyon vele erdélyi gyalog 100, váradi lovas száz. 20. die Maji végbenmenvén az temetés 21. Sárosra visszajőnek, 25. die Makoviczára megyen, onnét az uristen áldomásából 2. vel 3. Iunii alá indulnak Patakra, itt is vagy 10 avagy 15 napik mulatnak, Munkácsra jőnek s onnét Kővár felől fognak bejűni vele. Ha azért ottbenn híre lenne s kegyelmednek objiciálnák, azért írjuk meg, értse kegyelmed. Próbáink ifjúságunktól fogva elég voltak, de az uristen minket mindenkor örömré vezérlett ki belőle; így is jár mindenkor az hívek állapotja, ők soha nincsenek kereszt nélkül, ez is használ az léleknek, noha az testnek igen nehéz; mi most is igen nagy bizonyos reménséggel hiszszük, az uristen csendes és örvendetes kimenetelit fogja ez mostani állapotunknak érnünk, mert valaki istenben veti reménségét, lehetetlen, hogy azt az isten elhagyja és megcsalatkoztassa; testünk, hivatalunk kívánja, hogy ő felségét buzgó könyörgésünkkel pártunkra vonjuk, kiben az mi emberi állapotunk szerént eddig is el nem mulattuk.

Az lengyel követ felől az mint kegyelmedet informáltuk, csak úgy cselekedjék kegyelmed. Luppul vajda magaviseléséről kegyelmednek sokat írhatnánk, de máskorra halasztjuk.

Betlen István hogy szolgálát fogja beküldeni, volt hírünkkel, s mi is azért küldtük be Markót, ki, úgy hiszszük, régen bement; el is hittük, mindennel vádol, de csak ne tegyenek felperesnek törvényt, könnyű leszen elrontani; az mit kegyelmednek Zöldficár jelentett nem új vádlás-e, mint könnyű azokra az felelet, megmondja az gyermek, hogy megverték, de nem azt, miért; bár bevigyék, nekünk az is leszen jobb, elhittük, ha megkezdí látni az tenger vizét, pénze is fogyni kezd, eszében jut jobban Ecsed, Huszt s az többi. Noha mi másunnan is értjük gondos állapotjokat az török szomszédoknak, azt is hogy elég distractiójuk vagyon, mindazáltal mi igen nagy vigyázatban vagyunk; noha hirdetik hatalmas császár indulását személye szerint, de ha az persa leszen győzedelmes, mi annál inkább elmenését nem hihetjük sok okokra nézve, kit pennára ezen uton nem bizhatunk. Az kajmekánmal való szembelétele kegyelmednek mint succedált, hiszszük, Markótól megírja kegyelmed, szükséges is értenünk. Zöldficár latorságától mindenkor mi tartottunk, s mi sokszor meg akartunk volna tőle válni, de remélvén, eszében fogja magát venni, voltak is más akadályok is, haladni kellett; egyáltalában nekünk így ár[t]hat többet, mintsem ha az (*így*) leszünk nála nélkül, mert most minden dolgainknak ő általa leszen az vezér értője, kiben csak azt mondhatja meg, az mit akar s az mi neki tetszik, s az mi tollunkból lövődöz, de amugy ez nem lehet; mindenkor ártalmasabb az titkon való gonosz akaró, mindsem az nyilván való; az követek bemenvén, tanál kegyel-

metek ebben tisztességes módot, itt pedig mi ugyan derék consiliumot fogunk degradálása felől is tartanunk.

Az követek készen valának, szinte indulni is akartak, de az budai vezér ő nagysága kemény (!) izeneti s az Betlen István kívánsági megtartóztaták. Im ad 25. diem huius mensi[s]re (*így*) generalis gyűlést promulgáltunk az statusoknak, ezt egyáltalában szükséges megvárniok első azért, hogy most még újabb kívánsági is vannak, 2. hogy az ország dolgát mégis futja s ország személyét akarná hordozni, 3. Toldalagi praesidens, 4. az székelység között legnevezetesebb ember, tanácsrend is, 5. az dolgok itt miben állapadnak, értenék, 6. az országnak is újabb követiséget is kell Toldalagi uraméknak adni, 7. újabb levelek is kívántatnak, 8. tudja kegyelmed, ittbenn az tanácsos emberek s az kire néznénk s tekintet is volna, igen meg kezdetek fogytokozni, most pedig igen nagy derék consultatióknak s deliberatióknak kell lenni, létele felettébb szükséges; de abban kegyelmed megnyugodjék minden bizonnal, ez jövődő holnapban ugymint juniusban megindulnak, hogy azon holnapban beérkezessenek. Im 4 avagy 5 nap alatt postaképpen Balog Lászlót is az kajmekámhoz be fogjuk küldeni, értésére akarván adni késedelmeknek okát az követeknek, s derekasabb dolgokról fogunk kegyelmednek írni. Az budai vezér magaviseléséről kegyelmednek Markótól írtunk, érthetett kegyelmed abból, az öcsce is csakugyan török, nekik mind Kinán s Haszon az nevek, jobban adja az uristen, mintsem ők kívánnák. Mi Jenő, Lugas s Karánsebes megadásával, bizonnal higgye kegyelmed, nem kedveskedhetünk; csak ez esztendőben üljön is Betlen István az portán, az más esztendőre nem fog bizony annyi pénze maradni, hogy sokat adhasson. Szegény Máté vajda állapotja bizony elég sok búval s bajjal vagyon, kegyelmed ne hagyja, legyen minden segítséggel neki s oltalommal. Az békességet oda fel tractálni akarják. Az eperjesi octava elnult. Az Betlen István elmenetele palatinus hírével volt, Ecsedet neki is ígérte volt, kiről kegyelmednek ezután bővebben írunk. Adja isten, kegyelmed felől hallhassunk minden jót. Datum Albae Iuliae 7. die Maji, anno 1636.

G. Rakoczy m. p.

Gyakorta írjon kegyelmed.

Czím: Generoso Balthasari Sebesi de Sárd sat.

A fejedelem írta eredeti.

XXV. 1636. május 8.

Életemig sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, Markó beérkezvén 2. Maji reggel 8 órakor az nagyságod leveleit elvöttem, melyekből értvén elsőben azt, hogy

nagyságod jó egészségben, békességben lévén országával együtt, igen öröndetes szívvel hallom, kívánom is istentől ő szent felségtől könyörgésem által sat.

Az örög úr két szolgálai az kik Budáról bejöttek volt, Laskai és Haczakon lakó Tomburás János neű szabados még eddig itt voltak, ma ugymint hetedik napján indult ki az szabados egy budai török csauszszal, az másik szolgálja itt maradt; Laskai, úgy értem, az mely Huszain csausz neű török jött most 4. Maji az német császártól küldött postával, aval akar visszamenni. Vagyon olyan hír is felőlek, hogy az köveket megvártatná vele, a vezér is azt mondotta vala, de bizonyoson végére nem meheték, noha bizony elegendő cirkáltatok utánnok egy néhány felől való meghitt emberemmel, az adom-ért mindent meghoznak, az mit meghallhatnak bizonyoson. Én kegyelmes uram nagy embert is hozzá kérvén hogy végére mehessek, mivel bocsátják ki ökö, cirkáltatám, úgy hallom bizonyoson, hogy aval a válaszsza mennének most vissza Budára az a feljül megírt szabados Ali aga neű budai törökkel leveleket vivén az budai vezérnek és az örög urnak is, hogy az egész budai örög embereket az környül valókat is mind öszvehívassa az vezér, tudniillik az értelmes embereket és legyen consiliumok, lássák, az mit jobbat feltalálhatnak az nagyságtok és az örög úr, Székely Mózes contraversiájok között, azt cselekedjék, hogy minden zürzavaros állapot lecsendesedjék, utánna vetvén azt is, hogy az három közül nagyságodot-e, az örög urat-e avagy Székely Mózeset ítélk illendőbbnek az erdélyi fejedelemségre; az melyiket nagyságtok közül illendőbbnek találják, azon nyugodjanak meg. Az bizony dolog kegyelmes uram, hogy az mint azelőtt való elküldött levelemben is megírtam vala, hogy 4000 tallért, 3000 aranyat, 12 kupát hoztanak be, ugyan az budai vezér öcscsével Ali agával együtt jöttek, az vezérnek két ezer aranyat adtak, az siliktár ifju passának ezeret, a több vezéreknek is mindeniknek adtak kinek tallért, kinek kupákat, Ibrahim effendinek is egy kupát adtak, annakfelette császárukknak ötvenezer tallért ígértek, az kajmekámnak és után succedáltaknak annovatim ezer-ezer aranyat ígértek. Ez is bizonyos dolog, hogy mindenik vezéreknek levelet is hoztak nagyságod ellen való sok hamis vádlást, a vezér csak egyszer volt szemben velek, de azután minden dolgokat, levelek fordítását, az vezérek eljárását, ajándékok bemutatását mind Zöldfikár vitte végben, neki is ujolag ötven aranyat, két kupát hoztanak, megítélheti nagyságod, hogy hogy tudjak én itt hasznoson szolgálni nagyságodnak s hazámnak ilyen áruló tolmácssal. Nagyságod nem fogadá szómat, hogy idején megválnok vala tőle, most immár ha megválnok is, nem tudom, mi hasznát vesszük; én nem hiszem, hogy az országbeli egy-

némelyik nagyságod gonosz akaróitúl nem volna informatus Zöldfíkár, nemcsak az adom-ért, sem az öreg úr kedviért cselekedni ő azt, hanem miolta Nagy Pál ittben lón, azolta lón ilyen nyilván való áruló, noha azelőtt is megtapasztaltam volt egy néhány dolgokban, de még sem volt szintén annyira mint most. Az mely budai törököt Szalánczi uram kért volt hogy vele szemben legyen, ha az volt, az ki mostan kimene, eléggé voltam rajta, hogy beszédben indulhassak vele, de soha szónak nem adta magát, ugyan került az hol látott is, talám ugyan hagyva volt, mivel itt visszaéljük mi az világot, az ki legjóakarónk volna is kegyelmes uram, de nem mutathatják publice, talám az budai vezér is attól fél, meg a temesvári passa is hasonlóképpen, nem is merjük megemlíteni is itt azt, hogy ki legyen jó akarója nagyságodnak, mert annak csak kárt tennénk. Az vezér kihája Murat aga még meg nem jöve Budárúl, azt is fogják Laskaival vártatni; az temesvári vezérnek is az öcsce még be nem jöve, az kihájával igen barátságosan élünk, igen-igen emberséges ember, bizony kegyelmes uram itt török annál jobb akarónk egy is nincsen, valamit ért, hall, mindeneket értésemre ad; talám nem ártana valami kicsiny jóakaróját nagyságodnak hozzá mutatni mind az urára s mind magára képest.

A követeknek eddig való késedelmeket én nem javallom, valaki adja nagyságodnak tanácsul azt, hogy augusztusban indítsa meg nagyságod őket az adóval és egyéb ahöz való ajándékkal, igen jó volna arra nézni, hogy nagyságodnak kétszeri költsége és az követeknek is annyi fáradsága ne esnék, hanem egy munkával, fáradsággal minden dolgot végben vinnének; de én ezt ratiókkal állatom. Egyik ratiója ez, hogy mind nagyságod s mind az nemes ország megírta hatalmas császárunknak, az egész portának, hogy beküldi elválasztott követit, azok által minden igazságát megvilágosítja az porta előtt. Másik ratiója ez is lehet, hogy láttatunk subcumbálni és igazságunkhoz mintha nem biznánk,ilyent is gondolhatnak benne. 3. ez is lehet, hogy mindenkör az első vádolóknak igen meghallgattatik szava és azután akármt mutogassa igazságát, de igen nehezen viheti helyére még a kereszténység között is, nemhogy ilyen idegen nemzet között. 4. ratiója, a ki legnagyobb, ez is lehet, hogy soha egyszer ilyen jó alkalmatosság és idő nagyságod idejében nem adatott az innen való jó válasz vételre, mint most volna, ha az bejűő követek igazán forgatnák az dolgot; mindazonáltal az nagyságod bölcs itéleti legyen rajta. Toldalagi uram akaratjára nagyságod ne hagyja, mert bizony félek rajta, hogy vele nagyságod úgy ne járjon mint az másikkal.

Lupulnak Kantemir murzával bizonyos hogy jó correspondenciájok vagyón, táborban is szállott Lupul; úgy hallom, Kanta-

mér hada is igen gyülekezik; úgy hallom, innen is két kapucsi passától kaftánt küldött az császár az tatár hánnak és Kantamérnek, meg is parancsolta, hogy oly készen legyenek oly vigyázásban, valamikor parancsolják, menten indulhassanak, kiszálljanak az határszélben. Kinán passa is ezelőtt egy néhány nappal indult el innen silistrei passaságnak tisztiben. Mindenfelé meg vagyon parancsolva az császártúl, hogy készen legyenek és induljanak is ide melléje az kazul ellen; de vigyáztasson nagyságod mindenfelé, nem árt a vigyázás. Én bizony nyíltan merem írni nagyságodnak, hogy most semmi módját nem látom, hogy nekünk árthasson, csak oltalmazhassa magát, annyi felől való ellensége támadott. Máté vajdának nemhogy valami segítséggel vagy oltalommal lehetnék ittbenn az nagyságod írása szerint, de még említeni sem merem, mivel nem hasznolt, hanem kárt tennék neki; bizony ő is nagy félelemben, rettegésben vagyon. Az is igen nagy ellenek volt, ittbenn azt hallották, hogy Máté Tirguvistára ment lakóul, igen tudakozá a passa az kapikihájátúl; még aval is vádolták volt, hogy hatezer magyar hada vagyon lesben az erdélyi határ és havasalji határ között és valamikor kivántatik, mindjárást azok megsegítik; erre megfelelt a kihája illendőképpen, elhité a bassával, hogy nem úgy vagyon, a minthogy nincs is. Zólyomi Dávid felől semmi emlékezet nincsen. Az lengyel követnek audientiája még nem volt; úgy veszem eszemben, hogy itt ültetik egy . . . Az mi dolgunkról, hogy valami emlékezet lőtt volna avagy instructiójában lőtt volna, abban semmi sincsen. Egyszer szemben lévén az lengyel követtel hogy bejőve harmad napján, igen tául kerülő beszéddel vöm ki belőle, ilyen formán kezdém el beszédemet salutatio után, hogy: minémű sok ellenségi támadtak szegény hazánknak s nagyságodnak mindenfelől ugyanarra, hogy csak az uristen tarthat meg bennünket, bezzeg mostan nagyságtok isten után jót tehetne, ha valami mentiőt tenne itt az portán mi felőlünk is a követségben. Arra mondá mindjárt, hogy: volt arról discussio, de nem akartunk suspicióban ejteni kegyelmeket, más módot találtunk abban fel. Én is abban hagyván szómat, nem expiscálhatom tovább; az követsége az Lupul dolga felől volt, és az Kantamér elűzése felől, innen minémű válaszsza fog kimenni, nem tudom, de arra is vigyázásom lévén, nagyságodnak értésére adom minél hamarébb.

Az német császárnak is postája érkezett ide 4. Maji az agenshez, az vezérnek is levelet hozott az csaták megszüntetése felől és rablás felől. Az agens hivatván engem, mutatá Betlen Istvánnak levelének paríáját, melyet császárnak írt volt nagyságod ellen, sok illetlen dolgokkal vádolta nagyságodat; de az mint az agens mondá, nem adott semmi hitelt neki az császár, sőt írt szép intő levelet neki, hogy nagyságoddal megegyezzek, ha-

zája romlására ne igyekezzék; a budai vezérnek is hasonlóképpen írt. Csernel György uramat is mondá a posta hogy Bécsben látta császárnál. Palatinusnak is úgy hallom, hogy parancsolva vagyon, hogy vigyázásban legyen. Igen jó akarattal, igazsággal vagyon hozzánk az agens, nagyságodnak nem árt egy levélben talám megköszönni, azután annál is inkább jobb szível leszen hozzánk, most is elvégeztem vele, hogy ez alkalmatossággal az levél beadása mellett valami formán azon beszéd között ha a vezér neki mentiőt tenne az örög úr felől, tehát azzal az alkalmatossággal mondja meg neki, hogy: úgy hallom, hadat akar az örög úr indítani Magyarország ellen, nyilván lehet nagyságodnál, hogy a Tiszán innen nagy darab országa lévén német császárnak és sok vitéze, az kik többire elegy laknak az Erdélyhez tartozandó hajdusággal és atyafiasok, szomszédosok, sőt az mi legnagyobb, Ecset is az német birodalomban lévén, ha valami zürzavart, hadat indít az örög úr, csak meg ne induljanak az mi pártunkon valók is látván az ő nemzetségeknak veszedelmeket, romlásokat, és így az két császár között való békesség fel ne homoljon, mert mikor látják az szomszéd házáat égni, a magokét is várhatják azon veszedelemre jutni. Ezeket a szókat még meg nem mondotta, de mihelyen alkalmatossága leszen reja, megmondja, talám nem ártunk evel, ha valamit nem használunk; minémű választ mond arra az követnek, azt is megírom nagyságodnak.

Hírek felől azt írhatom kegyelmes uram, hogy Revánt megvették, az benne valókat többet huszezer embernél mind levágták, Murtazánt is megölték, egy béket nyáson süttetett meg az kazul, sokat nyásoltatott fel benne, rútul kínoztatta őket, ölette, akasztatta kiméletlenül; az ki kazullá lött, azt nem bántották. Más várát is vötte meg az kazul az töröknek, nevét nem tudhattam meg. Magának császárunknak hadban való indulása igen bizonytalan, noha készületi bizony nagy vagyon, de az lengyel tőn kárt, mert elment volna okvetetlen; hogy látja immár ennyi felől való ellenségit, nem reménlem, hogy egyfelé is menjen, noha igen hirdetik és kiáltják az ő módjok szerint a hadra az embereket, a vizen mind Fejér- s mind Feketetengeren künn vannak az kozákok, ispanusok, maltaiak nagy erővel, igen meg is harczoltak, ultima Aprilis volt harczok, igen nagy veszedelemmel megverték az keresztények ezeket, két vagy három béket is fogtak el mind hajóstúl; ma 8. Maji leszen ujobban ütközetek. Kapitán passát visszahivatja császár, megesküdt, hogy megöleti, diribrül darabra vágatja, mert ő tanácsából jött volna haza hatalmas császárunk Reván alól, mert alioquin ott akart telelni hadaival együtt és annyi kárt nem tött volna a kazul.

Az nagyságod parancsolatja szerint kegyelmes uram vöttem 42 rubintokat hat-hat talléron. Látja isten kegyelmes uram,

eléggé voltam rajta, hogy olcsóbban vehettem volna meg, de bizony különben egy batkával is meg nem vehetém, az is mostan eldrágádott, nem úgy mint másszor; ötfelé is esmerőimhez elküldöttem, megláttatám, ha jó rubintokféle, és mire becstillenék, mint merem megvenni, öt-öt tallérre becsülték egygyel-mással, de soha azon meg nem vehetém; Huszár uram ittbenlétekor is azért nem vöttem, hogy én igen drágállottam, ő kegyelme is bizonyságom lehet; Lengyelországban hallom, hogy olcsóbban megvetethetné nagyságod, nam jű s megyen emberi nagyságodnak oda, itt bizony csak magok is azt mondják, hogy sok ideje, hogy ilyen drága nem volt mint most; de immár kegyelmes uram, ha drága, csak lenne nagyságodnak kedve szerint, igen akarnám; többet peniglen nem vehettem, mivel pénzzel fel nem értem, magamnak kegyelmes uram bizony sohul több nincsen száz talléromnál, a kit sugorgattam utolsó szükségemre, immár szintén ahhoz kell nyulnom, magamot is meg nem fogyatkoztathatom, nagyságod kegyelmesen megbocsásson. Az majczot, czapragot is kiküldöttem, az két litra sodrott selymet is elküldöttem, az miben lehetne kegyelmes uram, minden tehetséggemmel azon volnék, hogy nagyságod parancsolatja szerint cselekedném mindenekben. Hogy peniglen nagyságod a majczot merőn selyemül kívánná, abban mód nincsen, mert egyáltaljában czérna nélkül nem csinálják se császárnak, se másoknak, ha mind skofiumoson csinálják is, mert úgy szokták csinálni, másoktól is nagyságod végire mehet, különben nem találja. Mindezek után az uristen sat. Datum Konstantinápoly die 8. Maji, anno 1636.

Nagyságodnak alázatos igaz híve

Sebessi Boldisár m. p.

P. S. Kegyelmes uram, az mely két czapragot Kovács Péter uram kivitt vala, annak az egyiknek az árában még száz-tizenkilenczedfél tallérral vagyunk adósok, a szegény zsidót meg is fogták vala érette, kezesekeket vetett bizonyos napig, ha nagyságod meg nem küldi, bizony az tömlöczre vetik nyavalyást; azelőtt is egy néhány levelemben írtam volt nagyságodnak felőle, de azt hiszem, nagyságod megfeletezett róla sok búsulási között. Maurer és Szempáli István uramék is tudják ez adósságot, ha pedig nagyságod kételkednék, ha isten kiviszen innen, mindenekről számot adok nagyságodnak igazán, mert vagyon jegyzésem róla.

P. S. Az nagyságod számára való vásárlásnak jegyzése.

Huszár Pét uram hozott volt én kezemben száz aranyat, az melyet én itt két-két egész tallérban költöttem el, az mely száz arany tött kétszáz tallért; adott ugyan Huszár uram akkor

száznolczvanhat geréczi tallérokat, az mely in summa tött 300 nyolczvanhat tallért, az kiből az vásárlás így következik :

1. Vöttem ötven papiros aranyat, ezüstöt, kétszáz kilenczen oszporán papirossát, tött az ára talleros százhuszonegyet.

2. Smaragdot vöttem nro 35 pro talleris nyolczvanhét egy fél.

3. Az majcz ára ötvenkét tallér, megméretvén nyomott dramot ezer háromszáz tizenötöt, melynek az ára oszpora számra hatezer száz hetvenöt, az mely teszen talleros ötvenkettőt.

4. Rubintot vöttem tizenkettőt hat-hat talléron, kinek az ára hetvenkét tallér.

5. Maradt nálam az háznak épületire ötven tallér az nagyságod parancsolatja szerint. In summa teszen mindenestől 300 nyolczvankét tallért s felet; maradt ebből nálam negyedfél tallér, adtam az czaprag ujításáért három tallért, mégis maradt egy fél tallér.

Markó is hozott mostan fél tallér hiján kétszáz tallért, az melyből vásárlottunk elsőben harmincz rubintokat száznolczvan talléron, hat-hat tallérral computálván.

Az sodrott két litra selyem öt-öt oszporára tudván teszen ezer oszporát, tallér számot nyolczat, 40 oszporát; maradt nálam ebből az kétszáz tallérből tizenkettő, de ennek hárma nem jó, nem veszik el, szeges tallér, rossz, a többi jó. Nagyságod vettesse meg jobban ebből az jegyzésből.

Czím : Serenissimo principi domino domino Georgio Rakoczy sat.

A fejedelem kezével : 19. die Maji A. I. reggel 7 óraker Markó 1636.

Eredeti.

XXVI. 1636. május 16.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

Bethlen Istvánnak Budán mutatott méltatlan kívánságira, és a micsoda dolgokat utoljára forgatott azokra képest országunkbeli statusoknak ismét generalis gyűlést kelletvén publicálnunk, immár azt ad diem 25. praesentis indicáltuk ide Fejérvárra. Mely miatt az követeknek oda be való megindításának mégis valahány nappal haladni kelletvén, annak megírásával küldöttük be kölpenyi Balogh László hívünket az kajmekámnak szóló levelünkkel, melyekről akarók kegyelmedet is tudósítani, hogy ha az állapotok és időnek alkalmatossága úgy fogja kívánni, Balogh László hívünkkel egyértelemből tudjon valósággal igaz mentségünkhöz szólani és azt megmutogatni. A követek beindításának s jutásának azért hogy haladni kellett, oka az: Budáról az ott forgott dolgoknak akadályos volta miatt nem sok héján harmincz napokig követinktől semmi levél hozzánk nem jöhetett, nem tud-

hattuk, miben legyenek az dolgok, és az követek készítését nem tudhattuk, szorgalmaztatni kellessék-e vagy csendességben hagyjuk. Midőre levelünk jöhete Budáról, egyszersmind tudósítának arról is, hogy utban vannak, hozzánk sietnek és a dolgokat is értésünkre adván, tanácsúr híveinket az követek hazajutásokra magunkhoz hívtak, s az dolgokat in seriam consultationem vévén, mindnyájan ő kegyelmeknek egyező tetszésekből az gyűlést publicáltuk, mert ilyen közönséges dologban semmit az ország híre, egyező értelme nélkül cselekedni nem akartunk, s így a gyűlést az követekkel is meg kellett vártatnunk mindazért, hogy magok is az követek mindnyájan főtisztviselő emberek, minden derekas gyűlésekben, végezésekben jelen kell lenniük, s mindazért is, hogy az egész országnak közönséges egyező értelméből, akaratjából leendő valóságos dolgokkal mehessenek be. Azoknak késedelmében azért a fényes porta meg ne ütközzék, felőlünk az országgal idegen gondolkodást elméjében ne vegyen, mert késedelmeknek ennél semmi egyéb oka nincsen. Az gyűlés első napja az kajmekám levelének íratásához két hét volt, abban is már néhány nap elmúlt, im immár szintén előttünk leszen, s a gyűlés végeződén, mindjárt megindulnak isten áldásával az követek, s egész országunkkal együtt izent és szájakban adandó valóságos dolgokkal be igyekeznek sietni; mert mi egész országunkkal egyetemben tökéletes igazsággal állván az ő hatalmasságához való igaz hűségünkben, csak holmi gondolt dolgoknak követségével nem akarjuk ő hatalmasságát és a fényes portát terhelni, hanem mindenekről egy szívből, elméből való dolgokat akarunk a követek által megizenni. Erről azért ha szó lenne, így mentheti kegyelmed az követek késedelmét, és országunkkal együtt nekünk ő hatalmasságához való állhatatos igaz hűségünket commendálhatja, valahol annak módját, alkotmatosságát látja. Ha pedig nagyobbik fiunknak Magyarországon való felmenetelit emlékezetben hozná, annak is semmi egyéb nem az oka, hanem Magyarországon egy méltóságos tisztbeli nagy úr atyánkfíát, kivel magunk egytestvérek voltunk, Rákóczy Pál uram öcsénket az uristen ez világból kiszólván, az mi szokásunk és keresztényi rendtartásunk szerint eltemetésekor lévő utolsó tisztességét, becsületit kellett megadnunk egytestvér atyafi voltunknak kötelessége szerint, a hová magunk személyünkben fejedelmi hivatalunkhoz képest nem mehetvén, magunk képünkben is kellett a nagyobbik fiunkat olyan atyánkfíának utolsó becsületinek megadásáért felküldenünk, nincsen semmi egyéb oka s más vélekedésben erről is a fényes porta ne legyen, ha mások egyebet akármit hirdetnének is felőle, de ez az igaz és való dolog.

Az Lengyelországban való vitézlő nép fogadásáról ha szó lenne, abbéli igaz mentségünket ezelőtt is intimáltuk kegyelmednek

s most is csak azt írhatjuk: hatalmas császárhoz való igaz hűségünk ellen abban is semmi igyekezetünk, gondolkodásunk egy csepp is nincsen; mert az uristen ótalmazzon, hogy csak gondolatunkkal is az ellen cselekedjünk avagy valamit lenni szenvedjünk az mi részünkről, valamig ő hatalmasságának eddig mutatott kegyelmességét és ótalmát látjuk, érezzük magunkon és országunkon, mert így soha az tökéletes hűségből hátra nem állunk. Hanem Bethlen István mind elfutásától fogva nyilvánvaló ellenséges igyekezettel, gonosz szándokkal viselvén és mutatván hozzánk magát, s most is az egész ország követaineik megtalálására az szép egységre, csendességre nem akarván hajolni, hanem ellenséges akaratját, szándokát annál nyilvánban kezdvén mutogatni, ő ellene magunk ótalmára nem akarunk vigyázatlanul taláztatni, az istennek erős törvénye, parancsolatja is nem tiltván el senkit az maga igaz ótalmazásától. Ebből is egyebet az nagyságos vezérek és fényes porta ennél ne gondoljon, se semmit ne vélekedjék és be ne vegyen, el ne higgyen, akármit mondjon, hirdessen felőlünk és micsoda hamis vádlásokat tegyen, de csak fontolja meg az fényes porta nekünk mindennapi magunk viselését mindazoltától fogva, hogy hatalmas császárnak fényes köntösét megfogluk, és most is naponként a mint ő hatalmasságához igaz hűségünket minden engedelmes kedveskedésünkkel bizonyítjuk, azt tapasztalja meg igazán, hogy állhatatos hívei vagyunk országunkkal ő hatalmasságának, és semmit olyat bennünk nem találhat, a mi az ellenünk való vádlásokat legkissebb punctban is igaznak mutathatná. Mely igaz hűségben mi ezután is mindvégig tökéletesen megmaradunk, csak ő hatalmassága s a fényes porta minket is ótalmában, szabadságunkban, békességünkben tartson meg. In reliquo sat. Datum Albae Iuliae die 16. Maji, anno 1636.

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generoso Balthasari Sebesi de Sárd sat.

Eredeti.

XXVII. 1636. május 20.

Életemig sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, hogy gyakrabban nagyságotat nem tudósíthatom írásom által az portai állapotokról, oka nem egyéb emberemnek nem léténél, mivel mostan az vajda kalarássi is megszűnének az ide be való járástól. Mostan kegyelmes uram, istennek legyen áldott szent neve, nagyságotnak nem szintén kedvetlen hírel kedveskedem, hanem azt írhatom nagyságotnak, hogy az öreg urat igen rövid napon alá hozzák onnan ötöd avagy hatod magával Szakiz nevű várban, Rodoson alól az Fe-

jértengeren két avagy három napi járó földön vagyon; erre igen nagy bizonnal ígéré magát az kajmekám és meg is hagyá, hogy nagyságodnak bizvást megírhatom, de igen titokban tartsam. Meg is írtam kegyelmes uram ez levélben includált fél árkos papirosra, mint forgatám az dolgot a vezér előtt az örög úr szolgálja ellen, abbúl nagyságod megértheti, noha tudom talám nem szintén az viszi-e reja ökö, hogy azt cselekedjék, de az uristen kegyelmes providentiája lévén rajtunk, oly állapotot gördített eleikben, hogy el fognak minket felejtteni, elvégzett gonosz szándékokat az uristen jónkra fordította velek. En kegyelmes uram nem is kételkedem mostan az kajmekám szavában, mivel ugyan azt mondá, hogy elvégzette az hatalmas császárukkal az dolgot; úgy veszem eszemben kegyelmes uram, hogy az egész porta tanácsából fogott ez kimenni a mostani üdözhöz képest, de én is tegnap ugymint 19. huius mensis jó órában találtam volt felmenni és proponálni ez megírt dolgokat.

Az veressek (*így*) az tengeren túl igen forgolódnak, hatalmas császáruink nem megyen által, bizonyos dolog; vagyon olyan hír, hogy Drinápolyban megyen nemsokára, talám csak két hét mulva is, ott leszen egy ideig, a hadai mindenfelé az Duna mellett mind fel fognak ülni, ha valamelyfelől ellensége találkozónék, mert meg vagyon parancsolva; én úgy reménlem, hogy ők mostan senkit nem fognak bántani, csak ő ellenek ne legyen más; rút állapotot hall nagyságod még e nyáron, úgy látom indulatját, magok között, ha valahogy le nem csendesíthetik őket. Lupul és Máté vajda megmaradnak uraságokban, mi úgy reméljük. Kantamér murzának is kardot, kaftánt küldött császáruink, meg is parancsolta, hogy veszteg üljön ott a peres földön, sohova onnan ne mozduljon. Az lengyel követnek itt igen rossz becsületi, tekinteti vagyon, mert elsőben igen fennkezdé az dolgot, az mint nagyságodnak megírtam volt; még eddig semmi derekas válasza nincsen, szembe sem lött császáruink vele még eddig, sokáig fogják itt ültetni úgy veszem eszemben. Kinán passának Dobrocsánban vagyon valami kevés hada, Szófiánál is gyülekeznek hadai császáruknak, itt Szkidernél nincsen semmi hada táborában, hanem csak az maga udvaranépe. Itt olyan hír is lézeg (!) vala minapiban, hogy tatár hám is meghasonlott volna és elállott volna az töröktől, de bizonyoson nem érthetem még, igaz-e nem-e, meghalljuk jobban. Sahin Girajt mondják vala hogy Rodosbúl felhozzák, azt küldenék fel hánságra. Bizonyos dolog ez kegyelmes uram, hogy Bécsben német császárnál követe volt a tatár hámnak, Lengyelországban is hasonlóképpen, melyet itt igen orroltak, hogy meghallotta Lengyelországban levő követit, de németnél levőt nem tudják. Az császár postája, az ki Bécsből jött ide az agenshez, ott hagyta Bécsben, mikor ide indult, Csernel György uramat is. Az budai

vezér is német császárhoz Ibrahim effendi nevű törököt küldött úgy hallom, miért, nem tudom; azt hiszem, nagyságod talám eddig is megérthette, mi dologban járjon. Budáról is 17. huius mensis tizednap alatt posta jött ide hatalmas császárunknak és az siliktár passának hozván leveleket, nem tudhatám meg, mi dologbúl; az mint azért érthetém valami homályoson, az öreg úr dologárúl volt. Azt bizonyoson írhatom nagyságodnak, hogy mostan is nem szünnék meg némelyek az nagy emberek közül, az országbúl igen serio sollicitálják az öreg urat, hogy forgódjék, mert most az ideje, mivel nagyságodnak semmi hada nincsen; nagyságod jól gondolhatja, kik legyenek azok, de az uristen bizony az magoknyakátszakasztja meg szent Dávid mondása szerint.

Murat aga az budai vezér kihája még meg nem érkezék Budárúl. Az áruló Laskai is itt vagyon még. Itt mind elveszik az adom-ot örömost. Az áruló Laskai ilyen szókat is mondott az német agensnek, hogy azok az nagyságod ide berendelt négy követi az öreg úr részére, javára és fejedelemségre való bevitelre való követséget kezdenék itt a portán forgatni. Azért kegyelmes uram ha ez igaz lenne, bizony nagyságodnak meg kellene változtatni őket és küldeni másokat, csak kettő is elég leszen: egyik az ország részérúl, másik az nagyságodérúl, csak legyenek igaz hívei nagyságodnak, nem kell több ide, költség is nem megyen annyi reájok. Toldalagit, ha lehet, nagyságod be ne küldje, mert egyáltalán fogva nem javallom; okát is, ha isten kiviszen innét, megmondom nagyságodnak. Ha mostan nagyságod az adóval küldi be hamarsággal őket, bizony Székely Mózeset is Rodusban vitethetik, ha igazán járnak el hivatalokban, evel nem is kellene semmit késni nagyságodnak; a posta, a ki tizenheted (*így*) jött Budárúl, holnap elmegyen innen, az fogja megvinni az vezérnek az örög urnak alá küldését. Nagyságodnak vigyáztatása legyen Budára, tudom, hogy ha igaz leszen a kajmekám mondása, nagyságodnak vezér is megírja Budárúl; hogy ha peniglen az dolog így nem kezdene lenni, nagyságod igen nagy vigyázásban legyen, ne essék valami csalárdság dolgokban, az kit én nem remélek, de a vigyázás mindenkoron kívántatik.

Nagyságodnak én is alázatoson könyörgök mint kegyelmes uramnak, az én innen való kiszabadulásom felől is kegyelmességét mutatván provideáljon, kit én is nagyságodnak életem fogytaig igekezhessem megszolgálni mint kegyelmes uramnak. Bizony kegyelmes uram szintén megemésztetem a sok búsulás mia, csak isten mondhatná meg, minemű sok impedimentomim voltak s vannak mindenfelől. Mindezek után sat. Datum Konstantinápoly die 20. Maji, anno 1636.

Nagyságodnak alázatos igaz hív szolgálja

Sebessi Boldisár m. p.

P. S. Kegyelmes uram, az örög úr szolgája Laskai itt valóban futván, járván az öreg úr dolgát sok adománnyal, mindenféle sok ígéretekkel az mint az Markótól küldött levelemből is eddig: nagyságod megérthette, én is utánna vigyázván, most az bariámokon nem lehettem szemben a vezérrel 4 nap alatt, tegnap reggel felmenvén, az maga házánál levén diávnja, Zöldfíkárt sok szép kérésemmel, beszédemmel reja birám, hogy a vezérhez bemenjünk. Be is menénk elvárván az embereknek tágulását, felkele a vezér hogy kijöjjön más házában az üveges folyosós tornáczbúl, szintén az ajtóban találkozánk öszve. Mihelyt megláta, mindjára szólíta kérdvén, mi dolgom volna. Mondám: nagyságos uram igen nagy dolgom, beszédem volna nagyságoddal. Mindjára az ajtón kiül leüle és mondá, hogy szóljak. Én Zöldfíkárt által mondám, hogy: emlékezhetik nagyságod arra, hogy mind hatalmas császárnak kétfrendbeli követinktől küldött leveli mind az én kegyelmes uramnak s mind az országnak kegyelmeségét mutatván jó válasszal bocsátotta követinket, nagyságod is hasonlóképpen ugyan esküvéssel fogadta békességben való megmaradását szegény hazánknak; ím csak ez elmúlt napokban is nagyságodat ugyan ezen dologból megtaláltam vala, akkor is nagyságod minden jó akaratját mutatván jó válasszal bocsáta el előle; én ahoz tartván magamat és várván minden órában az követeket, ezalatt az Betlen István szolgája mind egyaránt futja, járja az ura dolgát, nagyságodnak alázatosan környörgök, nagyságod megemlékeztvén elébbeli jó akaratjáról, mostan is mutassa minden jó akaratját és ne végezzen, se ne concludáljon semmit, az porta hitelt se adjon semmi szavának, valamig a követek be nem jönnek, és azok által nagyságod meg nem érti az én kegyelmes uram és az országnak igazságát, akkor nagyságtok ítéletet tehet az két fél között, ezt is hozzá tevé, hogy mostan is az én kegyelmes uram azon igyekezik, hogy az hatalmas császárnak adaját egy munkával megszerezze és beküldje, az követeknek késedelmének is az egyik oka, aval is meg akarja az én kegyelmes uram igaz hívségét az portához mutatni. Ezeket mind igen csendesesen meghallgatá s mondá, hogy: bizony jól gondolkodtak felőle, hogy egy fáradsággal az adót is beküldjék, azt hatalmas császárnak is kedvesen veszi, de ebből a dologból semmit ne gondolkodjál se te, se az urad, se az ország, hogy valami bántása lenne hatalmas császárnak részéről, mert bizony valamint az előtt megmondottam egy néhány uttal, megnyugodjék benne mind az urad s mind az ország, de mostan bizvást megírhatod az uradnak, hogy igen hamar időn, igen rövid napon alá hozzák Betlen Istvánt ötöd vagy hatod magával és ide Konstantinápolyban sem hozzák, hanem Gyálibol nevű városra az szárazon hozzák alá, onnan hajóra ültetvén az Fejértengeren

vitten viszik Szakizban egy erős várban Rodoson alól, két vagy három napi járó földnyire vagyon Rodoshoz és üljön ott a jámbor. Másodszor is mondá, hogy semmi kétsége nagyságodnak ebben ne legyen, hanem írjam meg nagyságodnak, hogy az országnak ne rettegjen, üljön vesztig, meg ne bóduljon, mert bizony semmi bántások nem leszen. Erre az jó választételre egy nehányszor megcsókolám köntösét aval eljövén előle. Az mely dolgot, hogyha praestálnának egy elsőben, igen méltán megérdemlenék hozzájuk való jó akaratunkat. Most én úgy veszem eszemben kegyelmes uram, hogy más nagyobb dolgot is véghez vitethetne nagyságod itt benn az követek által olyat is, hogy most végezhetnénk egy állandóságot szegény hazánknak régi szabadságában való megmaradására az mostani jó alkolmatossággal, mert vagy adatik másszor ilyen alkolmatosság avagy soha nem, ezt nem kellene nagyságodnak praetermittálni, akárki mit mondjon nagyságodnak, csak az bejűő követek legyenek igazak nagyságodhoz. Ha a követeket itt (*így*) éri ez levelem, nagyságod küldjön az kajmekám feleségének valami becsületes ajándékot asszonyi állatnak valót, valami új keresztyén szép forma apró késeket, a mellett egyebet is valami kedvére valót, mivel császárunknak néneje, kajmekám is nagyságodtól igen kedvesen veszi, nem árt kegyelmes uram kedveskedni, a mennyiben lehet, kivályképpen eféle aprólékokból. Az vajdának is írtam, hogy az nagyságodnak küldött levelemet éjjel nappal siesse nagyságodnak megküldeni. Az követek megindulása előtt nagyságod küldjön postát be, tudósítson idején korán mindenekről.

P. S. Ez írásomat nagyságod addig ne communicálja senkivel az tanácsok közül, míg Budárúl is nagyságod meg nem érti az dolgot, legyen nagyságodnál secretumban, azután onnét is megértvén, meglehet. Oka nem egyéb, hanem tudom, az kik oda faveáltanak, hogyha idején értékre lehetne, együld alattomban ismég más karban ütnék örömost, ha lehetne; tudom bizony, hogy egy némelyeknek elszakad az inok, mihelyen ezt meg fogják hallani, alább fognak hagyni az dologban. Az vajda itt benn lévő kapikihája nagy emberséget tőn mostan, maga szolgáját bocsátá el maga lován ez levélnek kivitelére, igen emberséges ember, jámbor urának igaz híve.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem följegyzése : 31. Maji A. I. 1636. reggel 10 órákor.

Eredeti.

XXVIII. 1636. május 25.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

Istennek legyen hála, mi mégis csendes békességben s egyébképpen is tűrhető állapotban, egészségben vagyunk. Promulgált gyűlésünknek első napja ma vagy, de még az statusok eddig volt (*így*) kevesen gyűltenek be, a mint kegyelmed maga tudja az itt való szokást, hogy az rendelt napjára kevesesen (*így*) jönnek reá; reméljük azért, hogy ma estvére és holnap elgyűlvén mindenfelől, ezen héten ő kegyelmek minden dolgokon általmennek és mindeneket jó végben hagynak, s valami leszen kimenetele gyűlésünknek, arról is kegyelmedet mindjártást voltaképpen tudósítjuk. Balog László hívünk is; elhittük, beérkezik a portára, meddig ez levelünket kegyelmed elvenné, s az általa lött intimatióknak, certificationknak szerént az követeket megkéslelni nem akarjuk, hanem az gyűlés után minden okvetetlen meg fogjuk egyáltaljában indítani és az fényes portára beküldeni. Irhatjuk továbbá bizonyoson azt is kegyelmednek: római császár ő felsége az egész imperiumnak s ahoz tartozó birodalmoknak Ratisbonában generalis gyűlést, avagy imperialis generalis gyűlést promulgáltatott, s az mint nekünk írják, holnap leszen magának is Bécsből arra a gyűlésre indulása; teljes minden igyekezeti, szándoka az ő felségének, a mint mi bizonyosan informáltatunk, hogy minden aemulussival, ellenkezőivel megbékélték, és az keresztyénségben minden hadakozást, háboruságot lecsendesítsen, és egy közönséges állandó békességet csináljon; annakfelette, hogy fiát az ifju magyar királyt in regem Romanorum eligáltassa, választassa, melyeket ha nem mindeniket is, de az ifju királynak in regem Romanorum eligáltatását, úgy hisszük és reméljük, végben is viszi ő felsége, mert az egész electorok mindnyáján ő felsége részéről és pártján vannak, az potior avagy maior vox ő felségéé leszen s az választásnak azon kell megállani; melyet ha effectuál ő felsége, annál inkább reá hajolnak az megbékélésre, ha kik alioquin abban ellentartók volnának is vagy lennének; mert eddig is azt nézték, s azért vontatták, nyujtották az hadakozást, s nem akartak a békességre egyaránt hajlani, hogy vén ember lévén császár, ha az hadakozás alatt holta történik, elkél familiájáról a császárság és azután más uton-módon inkább complanálhatnak minden állapotokat, lecsendesítnek minden hadakozásokat. De ha eligálják az ifju királyt, ebbeli reménységre való várákozásuk abscindáltatván, inkább reá mennek mindenek a békességre. Mely dolog valamire leszen és miben marad, valamint mi megtudhatjuk és végére mehetünk, a szerént

kegyelmednek mindeneket késedelem nélkül értésére adni el nem mulatunk; most ebben és eddig vagyon az állapot. Adja isten, kegyelmedek felől minden jó híreket érthessünk. Ipsi et de reliquo gratiose propensi manentes. Datum in civitate nostra Alba Iulia die 25. Maji, anno 1636.

G. Rakoczy m. p.

Rákóczy kezével: Nekünk egy igen jó kőművesmester kelle-ne, az ki az vizek fenekéről (!) is kőfált tudna felhozni, s egy igen jó papiroscsináló. Kegyelmed forgolódjék benne, Velenczéből vagy másunnét szerezhesse meg, igen nagy kegyelmesen vesszük kegyelmedtől.

Külön kis darab papiroson: Mi ilyent is hallunk, hogy az bement lengyel követnek az is instructiójában volna: megmondja a portán, nekünk bántásunk ne legyen, mert rajta megindulnak respublicául, mi, tudja isten, nekünk hírünk s kívánságunk nélkül vagyon. Ha azért eddig az lengyel követ nem proponálta, kegyelmed találja meg, cselekedjék úgy, hogy az hol nekünk használni akarnának, ott kárt valamint ne tegyenek; azt placidis verbis megmondhatná talám, hogy hallottunk olyant, mintha Bethlen István Erdélyt is háboruságban akarná bekeverni, s ha az hadakat ide az határra szállítják, annak tulajdonítsák, mert mikor az szomszéd háza füstölög, az magokéra is vigyázni kell akkor.

Czím: Generoso Balthasari Sebesi de Sárd sat.

Eredeti.

XXIX. 1636. j u n i u s 13.

Életemig sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, az nagyságod nekem írt 25. Maji költ levelét 9. huius mensis küldé meg az havasalji vajda, melyből értvén, hogy nagyságod mind országával egyetemben békeségben, jó egészségben vagyon, azt bizony szívem szerint örülém és kívánom, hogy az uristen ennekutánna is azon atyai kegyes gondviselését mind végiglen fentartván nagyságodon, mind országával együtt őrizze, oltalmazza minden reánk következtetendő háboruságtól és szomorú állapotattól, és engedje ő szent felsége, hogy minden időben örvendetes híreket hallhassak nagyságtok felől.

Az itt benn forgó állapotok felől kegyelmes uram írhatom nagyságodnak, hogy az örög úr szolgálai mind Laskai s mind Török Miklós, az ki Balog László uram itt benn létekor jüve be,

még itt vannak, az követeket vártatják; nekik még semmi derekas válaszok nincsen, noha bizony dolog, hogy valóban voltak rajta s vannak mostan is, hogy jó választ vihetnének az uroknak; azon is voltak igen serio, hogy mostan aratás előtt ebben az két hónapban juniusban és juliusban mehessenek be, a szilik-tár passa ugyan fel is fogadta volt nekik, hogy végben viszi császáruknál, addig untatták, járták és ajándékozták; a szégyen fejedelem süvegébe való tolltokat avagy betrát, az kit szokott volt viselni, azt is neki küldötte mostan az örög úr Török Miklóstúl; de az mint ide feljebb is megíram, mind az követek bejövetelire halasztják őket. Én kegyelmes uram nem tudom, ha csak magokat hizlalják-e az örög úr szolgálai azzal, hogy oly reménység viselné őket, hogy az követek ha bejűnének, ő nekik igen jól sukedálna a dolog, avagy csak itt az portát akarnák aval elhíttetni. Mindazonáltal úgy lehet-e avagy nem, nem tudom, de bizonyoson végére mentem, hogy csak nem régen is egy az tanácsurak közül írt az örög urnak Budára, valamelyike lehet, nem vehetém ki belőle, az ki nekem ezeket megmondotta, azt is mondá, hogy most Török Miklós kilencz nagyságos úr pecséti alatt és suscriptiója alatt való levelet hozott volna be, azt is igen nagy bizonnyal mondá, én nem hihetem el, mivel tudom, hogy Erdélyben mindenestől is alig lehetnének az nagyságos urak annyin, úgy nagyságod részére egy sem volna, ha ez igaz volna. Ilyent is beszéle, hogy Budán is egy az követek közül titkon egy ott való budai doctortúl izent volna az örög urnak és felette igen követteté az urat az doctor által, hogy ne legyen nehézségére az oda való menetelek és ellene való contentiójok, mert kételenségbűl kell cselekednie, de bizonyoson elhiggye ő nagysága, hogy azt akarnák mindnyájan, hogy egy órában vihetné dolgát végben az örög úr és mehetne be fejedelemségre; az is bizonyos dolog, hogy igen nagy becsülettel, jó kedvvel látta az örög úr és tartotta az követeket, vendéglette őket, és mikor elindultak is onnan, dobbal, trombita szovával maga is jelen lévén, úgy késérteté el őket egy darab földig. Az ilyen dologbűl bizony én semmi jót nem remélhetek. Azt is igen nagy bizonnyal mondotta, hogy az örög úr maga pecséti és suscriptiója alatt való albákat küldött ide be a hollandusnak, hogy ha mire kívántatnék, irattathasson reja, az kiknek szükség leszen. Ez dologért kegyelmes uram általmentem vala az hollandushoz és az francziához is, eleget beszélgetvén velek az örög úr dolgárúl, azt nem tagadá, hogy neki is nem írt volna levelet, és Laskaival is nem beszélett volna, de azt mondá, hogy ne adja az uristen, hogy ő valamely keresztyén országnak és nemzeteknek romlásokra, pusztulásokra való dolgot ha látna, hogy ő abban senki mellett szolgálna s töröködnék se császár, se vezérek előtt;

úgy látja pedig ez dolgot, hogy az örög úr bemenetele a nélkül nem lehetne, hogy ha több törökkel, tatárral menne be, és tudja azt is, hogy Erdélynek ismég egy nagy vára oda lenne, mint Betlen Gábor idejében; de ha szintén arra menne is az dolog, hogy várat ígérne az örög úr s kivályképen Gyenőt, tudja ő azt, hogy soha német császár és Magyarország azt meg nem engedné, hogy török kézben ejtené, mivel Magyarországnak egyik kapuja nyílnék meg az töröknek és onnan mindenkoron veszedelme és búsulása lehetne az magyar nemzetnek. Felette sokat panaszkodék is az követekre, hogy mindeneknél alább való embernek tartották őtet, mivel az többinek az nagyságod küldötte levelet mind megadták, és az ő neki szóló levelet meg nem küldötték, csak azt sem érdemlette, hogy egyik legkissebbik szolgája által is megküldje, az kiért igen nagy nehéz szível volt, vagyon is és nagy gyaláztatnak tartja, mert ő huszonnégy avagy huszonöt esztendőktől fogva sokat is szolgált Erdélynek. Én nagyságodat bizony igen mentettem és az követek magaviselésekre fordítottam az vétket. Úgy vagyon, hogy Szempáli urammal együtt általküldött vala Nagy Pál és az nagyságod leveleit az többinek megadtuk volt, de akkor a hollandust honn nem találván, visszahozók az ő levelét; annakutánna soha meg nem akará küldeni, hanem az én szűnyögöm alatt hevervén egy néhány napig, én untalan mondtam Nagy Pálnak, hogy meg kellene neki küldeni, mert bizony nagy gyalázat leszen, azt mondotta, hogy: magam is által megyek hozzája és magammal viszem; még azután elkéreté tőlem, hogy megküldje, én bizony azt tudtam, hogy megküldötte, de abban semmi sem tölt. A franczia igen nagy emberséggel mutatja magát, a szívek hol jár, nem tudom, de bizony istenére, lelkére esküvék meg előttem az nagy főember, hogy se levelét, se szolgáját nem látta Betlen Istvánnak, de ha szintén hozzája megyen is vagy levele vagy embere az örög urnak, de nem fárad abban a dolgában; ez, úgy hallok másoktól, hogy Székely Mózesnek faveál többet, hogysem másnak. Azok is mindketten biztatnak kegyelmes uram, hogy mostan semmit sem kell tartani innen, csak a követek bejűjjenek, mostan igen jó alkalmatosság leszen dolgunkban.

Az tatár hám dolga és az szpahiaké, jancsároké hasonlóképpen az előbbeli állapotban vannak. Mostan semmi hadi hírek itt nem forognak, hogy császárukunk indulása legyen avagy lenne, augusztusban mondják hogy megindulna Bagdát alá, de ha meg nem egyezhetik az népével, egyfelé sem mehet, az tengeren túl valók is együtt lévén Tokat Sivasnál, sem ide, sem a kazulra nem mennek, hanem csak veszteg vannak. Úgy hallogatám fülhegygyel, hogy a kazul egy néhány várocskáit és kastélyit vötte el az császárnak. Drágaságot, szükségét valóban nagyot mondanak oda által, senki-

nek nincs kedve az oda való hadakozáshoz. Az Fejértengeren is valóba feresztik egymást az oloszokkal, egy nehányszor volt harczok kapitán passával, ezután is leszen; az Feketetengeren is ujabbán kiütött a kozák mintegy harminczöt sajkákkal. Az lengyel követ még itt vagyon, nem lőtt audientiája, sem el nem eresztik, sem audientiát nem adnak neki, csak itt tartják. A vezér az császárnak küldött levelet kéreti volt az követtől, hogy adja oda, ő beviszi császárnak, de emez is nem adta azt mondván, hogy: ha magammal szemben nem akar lenni, én az levelet visszaviszem, nem adom senki kezében, mivel instructióban vagyon, hogy magam adjam meg császárnak; nem is adta oda, nem is adja, ha e nyáron mind itt tartják is. Mindezek után az uristennek kegyelmes gondviselése és oltalma alá ajánlom nagyságodat. Datum Konstantinápoly die 13. Iunii, anno 1636.

Nagyságodnak alázatos igaz hív szolgája

Sebessi Boldisár m. p.

P. S. Kegyelmes uram, ez levelemet akarván tegnap ugyan mint 13. huius mensis nagyságodhoz expediálni egy kalarás által, azomban igen jó reggel érkezék Markó is az nagyságod leveleivel, melybű lmegeértvén az ide be való állapotok és gyűlés mi karban álljon, azonkívül is nekem mit parancsoljon nagyságod, az passának szóló levelet kegyelmes uram ugyan tegnap délután felvittük vala, hogy megadjuk neki, de szemben nem leheténk vele, mivel honn nem lőn, egész östig várakozván haza nem jöve, hanem ma felmenvén, szemben levén vele megadók az levelet; a mellett egyéb szavaim is lőnek vele, noha nem mondhatám azért mind el, az melyeket el akartam előtte mondatni, mivel sokan búsítják vala mindenfelől, szomorú állapattal is vala; mindazonáltal alkolmasint oda mondánk benne, az többbit az levelet megfordítván mikor beadjuk, a ki máról elmarada, akkor megmondom és elébe számláltatom mind egy szóig, valami illendő leszen, elhigye nagyságod. Az hírek felől kezdte tudakozni: oda fel Németország mi karban legyen; én megmondám neki, hogy májusnak 16. napján indult fel német császár Bécsből az imperiomban, Ratisbona neű városban generalis gyűlést promulgáltatott és mindenfelől mind pápa, s mind ispanus, s mind franczia, s mind svecusok, s mind lengyel király és egyéb rendbeli hercegeknek és keresztyéneknek bizonyos komissáriussi, választott követi oda gyülekeznek és a békességnek tractájához kezdenek, azon lesznek, hogy minden hadakozást letegyenek és megbékéljenek, az fiát peniglen császárrá eligáltassa és koronáztassa. Ezt megmondván, mindjárt másfelé kezdte beszélni, nem örömet hallá, nem tetszék neki. Ez beszédek után mondá, hogy:

bizony nagy dolog, hogy el nem hiszi az urad, mennyiszer írtuk meg neki, hogy senkitől semmit se tartson, mert semmi bántása nem lesz, csak igazsággal és hűséggel legyen a portához, az országnak adaját szolgáltatassa be; ebben marada szava. Akkor monda azért azt, hogy fordítsa meg Zöldfikár az levelet, és megértvén mit írjon nagyságod, választ teszen reja, akkor nekünk is talám jobb alkalmatosságunk lesz az bő beszélgetésre, mely most eddig vagy. Zöldfikárnak és az vajda kapikihájának az nagyságod ajándékát megadtam; az kihaja bizony nagy becsülettel köszöni nagyságodnak, Zöldfikár is hogy már, de én nem külömbe tartottam, mintha magamé lett volna és az sárban hajtottam volna, mivel tudom kicsoda s mind érdemli, azelőtt nagyságod is nem akará semmiben kegyelmességét hozzá mutatni, most idő után is meg kellett lenni, igen hiában is peniglen; nagyságod kegyelmesen megbocsásson, sokszor írtam én tavaly is nagyságodnak, hogy ha nem lehetünk szolgálatja nélkül, kedvét kell keresni; ezt ebben hagyom.

Az követek bejüvetele, az mint eszemben veszem az nagyságod írásából, még ebben a hóban nem lesz. Én immár többet arról nem írok, mivel sokat is írtam talám; adja isten, hogy legyen jó kimenetele dolgunknak, valamint nagyságodnak és tanácsossinak tetszik, legyen úgy, én nem bánom, ha novemberben, decemberben júnek is be, csak nagyságodnak ne ártson. En úgy veszem eszemben kegyelmes uram, hogy mégsem ismeri nagyságod az erdélyi embereket voltaképpen, nagyságod megbocsássa.

Ez bizony dolog, hogy most újabb parancsolatja ment ki császárunknak, hogy Filibi nevű városhoz szálljanak ki táborban mindenféle rendek, valaki ki nem száll vagy hadban nem akarna menni, karóban verik mindjárt; az a híre, hogy Lengyelországra akarja az tatárt indítani rabolni és ha a lengyel utánna fogna júni, mindjárt az kész hadak indulhassanak ellenek, de bizony kegyelmes uram igen félek rajta, hogy Erdély ne legyen Lengyelország. Nagyságod azért úgy vigyázzon és oly gondot viseljen, hogy magát, országát oltalmazassa, ha kívántatik, kit az uristen eltávoztasson; de bizony én az mint az itt való állapotokból, experienciákból kolligálok, igen féltem hazámot s nagyságodat, nem is kellene peniglen az mostani állapotokra nézve a törököknek félni, tartani, de bizony ottbenn vannak az tűzfellobantók, igen félek rajta. Markót egy kevés ideig itt-benn tartom, lássam, mire megyen az állapot, tudhassam nagyságodat újabban informálni.

Rubintokat szépeket, tisztákat, az formák szerint valókat nem találhatni; igen drága is, talám nagyságod el nem hiszi, de olyanszerűeket, mint az kiket kiküldöttem volt, 8—9 tallér

alól meg nem vehetni; a követek bejűvén, ő kegyelmek előtt veszem meg, addig talám együnnen is másunnan is szerét tehetem, ha késő nem leszén. Az előbbeli forma smaragd nálam vagyon, nem vesztettem el, ki is küldöm Markótúl, még a mellett vagyon más is, annál nagyobb forma smaragd, aranyban foglalva, két örög gyöngyszemes. Az mostani beküldött smaragd nélkül (!) elhiggye nagyságod, hogy el nem rejtem csak egy pénzára marháját is nagyságodnak. Papiroscsinálót itt nem találni, másunnan hozzák ide is az papirosat, itt csak papiros-sikárlók vannak. Kőművest találánánk, ha reja vehetnők az kimenetelre, de Nagy Pál ittbenn létekor is két kőművesmesterekkel alkudtunk vala meg, ki is mennek vala azok, eddig elég vize volna az nagyságod konyhájának és egyebűtt is, a hun kívántatnék, de azokat is megtréfálók, nem küldé ki Nagy Pál; ha ugyan kívántatik az kőműves, írjon nagyságod, ha a követek bejűnek, írjon nagyságod, akkor kivihetik, ha találhatunk olyant, az ki elmenjen. Az mely párok felől írt nagyságod, nálam vannak, megküldötte volt a vajda.

Datum 14. Iunii ikindi után.

Czím: a rendes a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 26. die Iunii in termis Gyógy 1636. délest 4 $\frac{1}{2}$ órakor havasalji vajda szolgálja.

Eredeti.

XXX. 1636. j u n i u s 27.

Életemig való alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, az ide be való állapotok mostan is azon karban vannak, az mint ezelőtt mind az vajda kalarássitúl és Markótúl küldött leveleimbűl nagyságod eddig megérthette, semmi ujobb híreink nincsenek, semmi bizonyost nem érthetűnk, a kazulok állapotja miben vagyon; hadra való készületi igaz hogy vagyon hatalmas császárunknak, hirdetik is, hogy Bagdát alá menne, augusztusban megindulna, de igen bizonytalan, nem is látom semmi módját.

Az örög úr szolgálai még itt vannak. Murat aga is Budárúl 24. huius mensis jöve be, Memhet bék is az Bikir passa öcsce azelőtt két nappal érkezék be, eleget beszélgettem mind a kettővel minden dolgokrűl. Memhet bék az nagyságod nekem küldött levelét is megadá; azt úgy látom, hogy nagyságodnak jó akarója, igaz barátságos szomszédunk mind az passatbenn lévő kapikih ájával. Az mely dolgot nagyságod Bikir

passára és Memhet békre bizott volt, el fogtak benne igaz hűséggel járni, mind az vezér előtt jó emlékezettel, jó szóval, törekéssel voltanak, császárunknak is fogtak valami dolgot értésére adni, a melyről mi választ tött, nem tudom, az Mehmet bék leveléből nagyságod meg fogja érteni. Murat aga mind az urával együtt nem jó akarója nagyságodnak, az örög urnak faveálnak, ezt nyilván megtapasztaltam az Murat aga beszédiből, mert egyáltalában csak mind az örög úr dolgát forgatá, szinnel hogy már ide is jó akaratját mutatja. Az lengyel követ még itt tartóztatás alatt vagyon; meddig tartják itt, nem tudom. Az örög úr alá hozattatásában semmi mozdulást nem látok; úgy látom, hogy a követeket várják be, azután mire mennek, nem tudom; bizony nagy álmélkodással csodálják az követeknek ilyen későre való bejöveteleket, mi lehessen az oka. Itt olyan hír is forgott, hogy az ország népe meghasonlott volna és egymást vágták volna le, úgy lehet-e avagy nem, bizonyost nem hallhatunk, én el nem hittem, de a porta igen kételkedik, hogy úgy ne volna; bizonynal úgy ismerem kegyelmes uram, hogy nagyságodnak nem fog javára lenni az követeknek be nem jövetelek, mindazonáltal az nagyságod kegyelmessége, mit cselekeszik, de nekem nem tetszik, hogy megjátszodtatjuk a portát, hitelünk evvel is kevesebb leszen előttök az mint eddig volt is. Én igazán mondom kegyelmes uram, igen félek a hátul ütő pálczátúl, noha a sok szép szót nem kimillik, sőt ugyan mintha nagy jó akaratot mutatnának, de csak az alkalmatosságra vigyáznak; addig kellene elejét venni, ha lehetne, és azt kellene eltávoztatni, a mitől félünk, most volna üdönk reja, ha azt továbbra-továbbra halogatjuk, együld azt is az alkalmatosságot is elvesztjük. Én kegyelmes uram bizony nem győzőm orczával és a hazukságból is kifogytam előttük, nincs is orczám a vezér eleiben való menésre, ha mégis tovább halad bejövetelek; papirossal, irogatással itt bizony semmit sem használunk, hanem még ártunk vele, mivel irton írja nagyságod, hogy ekkor s meg ekkor indulnak meg és ugyan nem érkeznek be; ezt ebben hagyom. Itt kegyelmes uram minden mi állapotunkat jól tudják és hallják, oly dolog nem eshetik Erdélyben, az kit itt nem tudnának, Budáról meg írják ide és itt én akármit mondjak, akár mint állassam dolgunkat, de annak bizonynal semmi hitele nincsen; csak azt vetik szememre, hogy ha igazságunk volna, bejöttek volna a követek eddig.

Bizonnyal írhatom nagyságodnak, hogy nem kicsiny búsulásban forgottunk egy néhány nap az áruló Szabó András mia. Azon volt az eb, másoknak tanácsából-e avagy maga fejétül cselekedte, egy áros töröknek persiainak egy magyar ifju legény rabja volt, elszökött és valami egyetmását is vitte el, annak, tudakozván és ígervén nagyfizetést a ki nyomába igazítaná, ez Szabó Bakóra igazította,

hogy Bakó szöktette el és az erdélyi házhoz hozta, én kiküldöttem, maga látja az uristen, hogy ebben az egyben sem nekem, sem Bakónak semmi vétkünök nincsen. Az tethtedárt futván az káros ember hivatta szabót a tethtedár, engemet is hivata oda házához, de én nem tudtam miért hivat; az divánbúl alá jötömben menék oda Zöldfikárral, szolgálímmal, az tethtedar nagy emberséggel beszélé meg ez dolgát a káros embernek, és mikoron mentettem volna magamat előtte, Bakót is hasonlóképpen, azt mondá, hogy: bizonyság vagyón Bakóra; azomban bejöve Szabó, oda elé álla, azt mondá szememben, hogy én iktattam ki Bakó által; én mondám neki: hazudsz áruló bestye lélek kurvafia árulóul, mert te egy hamis áruló vagy, ellenségünk vagy, a te szódnak nem lehet hitelen mi ellenünk jámborok ellen; arra mondá nekem, hogy: hazudsz te bestye lélek kurvafia, mert te vagy áruló, mert mi hatalmas császáruink könteséhez ragaszkodunk, de az te urad hatalmas császáruknak árulója, ellensége, országa pusztítója, égetője és az uraknak levágatója, öletője. Nagyságod kegyelmesen megbocsásson, a mint volt úgy írhatom, nem egy ember sem kettő. de volt a házban is huszonöt ember, kiül is rakva volt az udvar mind törökkel s mind magyarral, valamint szájából ki fért, úgy szidott bennünket; én két uttal is protestáltam mind tethtedár mind a többi előtt. Meg is akarják vala ugyan ott vendégleni az árulót, de nem lőn mód benne. Ez így lévén másodnap jó reggel felmenék a vezérhez Zöldfikárral és Hatvanit is elvivém velem, hogy vegye eszében a vezér, hogy ha meg nem büntetteti, nagyságodnak embere lévén itt, talám gondol valamit; megpanaszlám neki, mindjárást két csauszt elküldvén felhozák, kétszer is estem térdre a passa előtt, hogy megölesse, el ne szenvedje ilyen nagy hitetlenségét, mert ha az uramnak hírével leszen, igen megbúsul rajta, és mit reménlhessen hatalmas császáruink és nagyságtok kegyelmességéhez, ha csak ilyen rossz alávaló embert is nagyságtok meg nem büntet. Arra azt mondá, hogy: ihon szemed láttára megbüntettetem, kivitette, két százat ütének a talpára, két rendbeli emberek verték, egy-egy tallért ígértem nekik, bizonyára úgy meg verték, hogy ugyan ficzkándozott a vére a talpából, úgy annyira, hogy utoljára nem is jajgatott, fogák, az csausz passzi kihája megkötözteté és elviteté tömlöczben, ott nyugszik most, tudom nyilván, hogy nem áll a talpára egyideig; noha én igazán mondom, hogy ígéretemmel is azon valék, hogy felkössék, de nem fogá merni a passa, az mint fülhegygyel értém, a császártól, híre nélkül nem meré felkötteni, de azt ígérék, hogy többször cselekszik kisebb dolgot is, mindjárást felkötik. Ebben a dologban Zöldfikár, az csausz passzi, az kajmekám kihája nagy emberséggel, serénységgel forgolódának és szolgálának mellettünk, mely emberségekről nagyságod el ne feledkezzék, mert bizonynal írha-

tom nagyságodnak, ezután is azok jó szível szolgálnak, valamilyen kívántatik; az temesvári kapikihajához is mutassa nagyságod jó akarátját, bizony nagyságodnak igaz jó akarója. Memhet bék nem sokat akarna itt ülni a mint beszél, csak a követeket várná. Ez eddig vagyon. Más dolog avagy búsulásunk ilyen vagyon kegyelmes uram a miatt az hamis áruló Szabó miatt, hogy ugyan rajtunk kereskedik az káros ember. Ma elővittem volt Bakót az kajmekám és kazileskerek eleiben törvényre, de semmi bizonyosságot elé nem állathata csak egyet is, hanem egyenest a Szabóval a ki vádló is, bizonyosságnak is azt akarja reánk hozni, arra készerítsék, hogy várják meg gyógyulását az árulónak, aval akar bizonyítani, megítélheti mind isten s mind nagyságod, lehetne-e avagy nem, itt igen pogányul élnek aféle bizonyossággal, kezességem alatt vagyon az gyermek; nagyságodat mint kegyelmes uramot kérem azon, írjon a kajmekámnak felőlünk, ne háborgassanak ok nélkül bennünket, azonkiül is elég búsulásunk, fáradságunk vagyon; ha pedig a követek útban lennének, nagyságod azok után is irasson felőle az vezéreknek és egyéb főrendbeli embereknek. Ha nagyságod ajándékot küld, nem ártana követ uraimnak is abbúl velem egyetérteni, mivel én tudom, ki érdemli meg s ki nem, ne adnók oly helyre, a húl semmi szaporája nincsen; egy néhány főembereknek ígírtam egy-egy bokor kést, nagyságod arrúl is írjon avagy parancsoljon követuraméknak, adjanak vagy öt bokor késeket, ne maradjak gyalázatban, ugyan magok előtt adom meg nekik, helytelen helyre bizony nem adom kegyelmes uram; tudom én, hogy követuraméktúl csak egy bokrot is nem kérhetnék, ha nagyságod nem parancsol felőlök. Ibrahim effendi igen elment az előbbi nagyságodhoz való jó akarát mellől, Székely Mózesnek igen jó patronussa, a hollandus is az örög urnak; nagyságod írjon nekik, mind az keresztyén oratoroknak, vessék ki szívekből a búsulást, mivel Nagy Pál úgy tréfálá meg őket, talám nem ártana. Lupulra legyen nagy vigyázatása nagyságodnak minden időben, az az eb is nem jó akarónk. Hatvani uram szóval is nagyságodat az mostani itt benn forgó állapotokrúl tudósíthatja.

Ezek után kegyelmes uram igen alázatosan, de bizodalmason emlékeztetem nagyságodat könyörgésem által az nagyságod kegyelmes ígíretire. Tudván vagyon nagyságodnál, hogy eltölt volna immár az nyolcz hónap, még megszerzettem annyival az itt benn való rabságos, nyomorúságos szolgálatot; bizonyára úgy ki fáradtam belőle kegyelmes uram, hogy tovább immár semmi úton nem szolgálhatok ebben az állapotban, hanem az istenért is nagyságodnak jó szerencsés előmeneteliért könyörgök, hogy küldjön más kapikihát az követekkel avagy utánnok, mert nagyságodnak mindenek felett való

kegyelmességének tartanám s tartom, ha nagyságod jó akaratját mutatja és kiszabadíttat innen; hogy ha peniglen nagyságod kegyelmessége nem accedál, bizonynyal írom nagyságodnak, hogy tovább nem leszek itt benn az követek bejövetelénél, ha csak a rajtam valóban kell is kimennem, valahova tétet nagyságod, akár vágáson s akár ölessen, akármit cselekedjék velem szegény legkisebbik aláztos szolgálójával, nagyságod eleiben viszem a fejemet. Az istenért könyörgök nagyságodnak, erről nekem megbocsásson, bizony nem egyéb viszen reja, hogy embertelenkednem kell, az kételenségnél, hiszem én is meg tudnám kegyelmes uram az emberséget gondolnom, az mostani idő s állapot is mit kívánna, de interim nincs több fejem nekem is egynél, azt inkább akarnám nemzetem között nagyságod hűsége mellett elfogyatnom, hogyszem itt az idegen nemzet között számár temetésem lenne. Mindezek után sat. Datum Konstantinápoly die 27. Iunii, anno 1636.

Nagyságodnak aláztos legkisebbik igaz hű szolgálja
Sebessi Boldisár m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy kezével: 9. die Iulii A. I. 1636., Hatvani étekfogó reggel 9 órakor.

Eredeti.

XXXI. 1635. június 30. *)

Generose domine sat. Servitiorum meorum sat.

Áldja meg isten kegyelmedet minden lelki testi javaival együtt azokkal, kikkel istentől kegyelmed kívánja.

Juszuff aga uram mint viselte legyen itt az szép szín alatt magát az urunk ő nagysága leveleinek párjaiból, és Szentpáli uramtól is, s mind pedig az én Juszuff agának s Zülfikár agának írt leveleimnek parájokból bővön megérti, azokról én kegyelmednek nem írok bő szóval; mint kellések abból magát kegyelmednek viselni, abból is az urunk ő nagysága parancsolatjából mindeneket eszébe vehet.

Akarék most kegyelmednek kíváltképpen írnom. Tudja kegyelmed, Maróti György én velem a mint kétszer szemben lévén, a maga és közönségesen a magok hazajövelelek felől a mint kíváná azt tőlem, hogy onnan isten haza hozván engem, urunk ő nagysága előtt instálnék azért a dologért, és ha mi kegyelmességét ő nagysága akarná mutatni, arról én írnék neki.

*) E levél tévedésből került az 1636-ik évi levelek közé, holott datuma szerint az 1635. jun. 19-iki levél után volna helye.

De én arra nem menvén hogy neki írnék, ő maga kívánta azt, hogy kegyelmednek írjak hát felőle, hogy ha lehet-e reménységek, ő csak azt érthesse ő aztán kegyelmed által meg én tőlem, annakutánna találtnak ők aztán módot abban, hogy az vezér által elindittatják az dolgot. Azért uram kegyelmed én szómmal mondja meg neki, hogy minthogy a maga személye dolgából immár egyszer meg fogott ő nagysága családhozni, kihezképest idegenitődött ő nagysága és nem akarta sokáig, hogy sem jót, sem gonoszt abból én tőlem értsenek, de ő nagyságát hol egy s hol más alkalmatosságnak idején alázatos könyörgésemmel addig búsítottam, hogy ő nagysága immár valamennyiben annuált könyörgésemnek, úgy hogy ha látja az onnan való bizonyos dolgot, és a kajmecham ő nagysága interpositióját, akkor ő nagysága is előbb megyen az dologban, de különben s addig ő nagysága semmit sem cselekedik. Immár a barátim vagy inkább nem barátim lássák mit cselekednek, ha jó élet és haza kell nekik, ne készenek dolgokkal, mert bizony elhiggyék, hogy egy fejedelemre és egy ilyen országra s azoknak igaz mondásokra vagyon s leszen több tekintet és hitel portán, hogynem mint az ő imitt-amott való csalárd beszédekre, s úgy lehet a dolog, hogy előbb meglátják az tenger fenekét, hogysem Erdélyt; ne az haszontalan reménységgel, hanem biztassák magokat hazájoknak szeretetivel és abban jó mód alatt való lakásokkal, hogysem mint oly haszontalan reménységgel mint ott amaz apró tengerszínin járó jelkounan (*így*) madarak, kik örökké a magok rettenetes nyukhatatlanságokra, fáradságokra, végtére veszedelmekre az tengerszínin végtelenül üzik, kergetik az szelet, kik noha benne járnak, de azért soha el nem érik, hanem magok emésztődnek s fogynak el, mert ha ők is eszekben nem veszik magokat, végre csak úgy járnak a bolond lator reménység mellett.

Asszonyomnak a kegyelmed feleségének megizentem, hogy ha miben bántódása lenne ő kegyelmének, nekem is parancsoljon s örömet urunk ő nagysága előtt való intercessiómmal szolgálók ő kegyelmének. Kegyelmed is onnan parancsoljon, ha miből szolgálatom kívántatik. Az szent isten áldja és tartsa meg kegyelmedet. Datum ex Alba Iulia die ultima Iunii, 1635.

Generosae dominationis

servitor semper benevolus
Michael Tholdalaghi m. p.

Egy darab papiroson: P. S. Talám nem árt kegyelmednek az én levelemet in ea parte, a mennyiben ő rólok írtam, előtte elolvasni, de úgy azért, hogy az ott való állapathoz képest, kit ott lévén kegyelmed inkább ért, ha tetszik kegyelmednek is, és ez ide alább való írásomat is, ezt is elmetszván az kis

postscriptámot az alább való postscriptámtól, azt a más postscriptámot is olvassa el kegyelmed előtt.

P. S. Kegyelmed uram ugyan megmondja Maróthi uramnak, hogy ha ezt az mostani alkalmatosságot is elvesztik, mulatják valami bolond reménységből viseltetvén, bizony soha többször-elekben nem kerül ennél többször.

Kivül: Anno domini 1635. die 30. Iunii generosi domini Michaelis Tholdalagi etc. ad Balthasarem Sebessi oratorem in negotio reditus profugorum et proditorum Moisis Székely in patriam par.

XXXII. 1636. július 12.

Georgius Rakoczy sat.

Generosi, prudens et circumspecte fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram.

Ide uram sokféle hírek viseltetnek, s az bizonyos dolog, mind havaseli, moldovai vajdáknak s Kantamir passának császár parancsolt igen serio hadra való készülétek felől, s azok készülnek is, várják csak második parancsolatját császárnak. Azt is egy néhány felől írják, s bizonyos dolog is, hogy mindenütt a szegénységnek parancsoltak az törökök, hogy a mely szekerekkel és adóval akármely derekas táborozásra tartoznak, mindazokat minden órában készen tartsák és beszolgáltassák. Írják azt is, hogy a budai vezér maga is táborban akarna szállani, a bosznai had is utjában volna, az temesvári passa is készülne. Mindezek mire való készülétek legyenek, nem lévén mostan ide ki Európa császárnak ellensége, sokféle gondolkodásra való materia. Nekünk császár semmit nem parancsol, s környülünk mindennek parancsol. Bethlen István uram ezelőtt alkalmas idővel megírta ezeket az apparatusokat, a mint megírta, úgy vannak. Noha az kajmekám ő nagysága istenre, hatalmas császár fejére esküszik s biztat, hogy ne féljünk, mert Bethlen István szavának nincs hitele, semmit érette nem cselekednek, sőt Rhodus felé egy szigetben vitetik, de az apparatus mást mutat. Kegyelmed azért ezeket értvén, jó alkotmatossággal proponálhatja a vezérnek panaszolkodásképpen, kiváltképpen ha táborban szállásunkat vinnék oda be, ehez képest való okát adhatja kegyelmed, hiszem ha az vezér ő nagysága istenére s hatalmas császár fejére esküszik s biztat bennünket egyfelől, másfelől ilyen nagy apparatusokat nem kellene nekünk mutogatni. Az ország gyűlésekor a mint a Bethlen István uram dolga agitáltatott Budán s a portán, ahoz képest deliberalhatott az ország is. A gyűlés után érkezvén meg Balogh László.

a portáról az kajmekám levelével, abban nyilván írja, hogy hatalmas császár parancsolatjából ha akarjuk s kívánjuk, Bethlen István uram Budáról felvételik és Rhodus felé egy tenger szigeten vitetik. Ez császárnál elvégezett dolog lévén, akármint kénálja az ország békességgel ötet, de maga hatalmában nem lévén nem accipiálhatja, s talám nem illik nekünk is császár deliberatióját háborgatnunk abban is bizonyosok lévén immár egy néhányfelől való relatiókból, hogy az országnak mostani resolútióját is nem fogja acceptálni Bethlen István uram. Ez okokra nézve azért, és több consideratiókra nézve is bátor kegyelmek még mostan in ea parte az instructio szerint ne procedáljon és ne kívánja azt, hogy Bethlen István uramot Budáról visszaküldjék, hanem a mint immár eddég két levelében írta a vezér alá vitetését, azt sollicitálja kegyelmek, hogy igireti szerént a vezér vitesse el Budáról, próbáljuk meg, ennyiszeri írását és esküvését effectuálja-e avagy csak szóval tartnak bennünket; hiszem ha aláviszik, az idő és az állapot megmutatja, ha mód leszen az ország deliberatiója szerént a visszahivataljában. Akármint hivatassa az ország követi által s akármennyit ígrijünk mi neki, de ha az porta egyáltaljában nem consentiál kijövetelének, heában haza hivatásában fáradni kegyelmeknek. Ha azt obji-ciálnák, hogy lám az ország nem azt kívánja, hogy Rhodusban küldjék, hanem inkább haza hivatja, megmondhatja kegyelmek: Igaz az, hogy az ország hivatta, de nem jött, sőt az országot meg sem becsülte úgy, a mint az ország érdemlette volna tőle a mikor hivatta; az ország is immár látván vakmerőségét hogy neki békesség nem kell, hanem csak boszuját akarja űzni s oly háboruságot akar indítani császár segítségével által, kinek végét bizony ő soha sem látja, sem nem tudhatja, mikor leszen, mire megyen s meddig terjedhet az ki, melynek ő soha bizony végit nem éri, s császárnak is egy igen derék hadakozást szerezhethet belőle. Az kajmekámnak két rendbeli leveleire micsoda választ töttünk és micsoda ratiókkal urgeáltuk oda bevitetését Bethlen István uramnak, az levelek pariait kegyelmednek megküldöttük s megértheti, kegyelmek is azokkal a ratiókkal és több az ott való állapotokból vött ratiókkal urgeálja oda vitetését; tanácsúr híveinknek, kik udvarunkban mostan jelen vannak, unanimiter úgy tetszik, jobb alá vitetését kívánni, holott Budáról visszajövelele igen-igen bizonytalan. Kegyelmed igen-igen szorgalmatosan menjen végére és extraháljon parancsolatot a budai vezérre alá vitettetése felől és minekünk ha több dolgokról nem írhatna is, de csak ez egy dologról is bizonyost írjon; mert talám Szalánczi uramot addig Budára meg nem indíthatjuk, holott nem lenne jó, ha kegyelmed a portán különbet tractálna, s Szalánczi uram Budán még különbet.

Az adó beküldéséről írtunk a kajmekámnak, a mint leve-
lének pariajából megértheti s a szerént assecurálhatja is.
kegyelmetek annak beviteléről, okvetetlen szent Demeter napja
előtt beküldjük, ha az ide ki való hadak, állapotok meg
nem késlelik s kiváltképpen ha az vezér ígérete szerént Beth-
len István medio tempore alá vitettetik; mert ha alá nem vitet-
tetnék, s a hadak is mindenfelé környülettünk így talpon
állanának, a miatt sok vélekedésünk lehetne. Mindazáltal az
adó beküldésével csak úgy sollicitálja kegyelmed az Bethlen
István uram alávitettetését, azt ne magyarázza belőle, hogy aval
akarjuk cogálni elvitetésére, hanem inkább hogy az maga ígiretin.
és levelein fundáljon és hogy abból lehet ide ki csendesség.
Egyéb dolgokról nagyon kegyelmeknek elegendő instructiója,
Sebesi Boldisártól is megértheti, mint folytanak minden dolgok s
kegyelmetek a mit ott láthat, érthet, az uristent segítségül híván
s hozzánk, édes hazájához való keresztyéni szereteteket, hűségeket
szemek előtt viselvén, cselekedje azt kegyelmetek.

Ezek után kellették ilyen dolgot is intimálnunk kegyel-
meteknek. Egy Szabó András nevű valami rossz ember elszaladott
rabját kereső egy görögnek vádolta volt a kis Bakót, hogy ő
lappangtatná avagy el is szöktette volna az rabot. A dolog
Sebesi Boldisár hívünk eleibe kelvén, a vetélkedés közben találta
megszidni Sebesi Boldisár Szabó Andrást s ő aztán nem elé-
gedvén meg azzal, hogy csak Sebesi uramot szidja rút, undok,
fertelmes szitokkal, magunkat is és országunkat egyben szidott,
rútított nyelvvel, kiért Szabó András talpának noha jól-jól meg-
fizettek, de már várják gyógyulását és Bakó ellen aval az elvetett
lator rossz emberrel akarnak bizonyítani, ki felől megítélheti ke-
gyelmetek, ha nem igyekezi-e az ifjat veszedelembe hozni. Sebesi
Boldisárral kegyelmetek szemben lévén, bőségesben megértheti
ezt is az dolgot. Megtudván azért bővebb valósággal, erről is
kegyelmetek, mikor idejét, alkalmatosságát látja, tegyen igen seria
expostulatiót, quaerelát az vezér előtt Sebesi Boldisárral egy
értelemről, nem úgy mindazáltal (ha Sebesi uramnak is úgy fog
tetszeni), hogy mi írtuk volna kegyelmeknek, hanem csak
magoktól mintha ottbenn másunnan értvén elsőben úgy tuda-
kozta volna meg Sebesi uramtól és becsületünket látván magunk-
nak és az országnak is benne forgani, el nem szenvedhette, hogy
ő nagyságának meg ne panaszolja és az ártatlan ifjat is igaz-
ságában ne oltalmazza. Ő nagysága erről is legyen oly jó
akarattal, gondviseléssel, ne gyalázzon akármely ember is ezután
bennünket méltatlanul s az ifjunak is ártatlan voltára bántása
ne legyen. Ha pedig Sebesi uramnak úgy tetszenék, hogy ugyan
mi írásunkkal, izenetünkkel kell expostulálni, lássa kegyelmetek,
de nekünk úgy tetszik, neheztelés lenne a vezértől Sebesire, ha

megértené, hogy erről nekünk írt volt. Hagytuk ezt is az kegyelme-
metek jó discretiójára. Egyéb minden dolgokban is kegyelme-
mentől nagyobb haszonnal igyekeztvén forgolódni, minket minden
dolgairól, ott való állapotokról, hírekről gyakorta tudósítson.
Secus etc. Datum Albae Iuliae 12. Iulii 1636. — Talám az origi-
nál datumja undecimára vagyon, mert Markó 12. Iulii estve
ment el.

*Kivül : 1636. 12. Iulii post reditum Ioannis Hatvani dapiferi ex porta
ad legatos cursori aulico Rácz Marconi datarum par.*

XXXIII. 1636. a u g u s z t u s elején.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek mint jó akaró sógor
uramnak. A szent isten sat.

Kegyelmed uram Pap Márton uramnak adván négy tallért,
hogy kegyelmednek venne rajta ő kegyelme igen szép két jáspis
gyűrűben való veres köveket és három örög türkese-
ket, ő kegyelme hozzám adván mind az tallérokat s mind az kegyelmed adta
jegyzést, mivel ő kegyelme sok búsulási, ide s tova való járási,
foglatossági miatt nem érkezett, hogy kegyelmednek abban
szolgáljon, én uram Józseffel az zsidóval kerestettem, szál-
lásomra hozták az mineműeket találhattak; vöttem is négy jáspis
köveket, kettei veresek, az kettei zöldek, türkést is négyet, hegyes
örög türkese-
ket, azokat bizony sok közül választottuk, nem tudom
uram, ha kegyelmed kedveli-e avagy nem. Tudja isten, hogy
magunk is Pap Márton urammal jártunk, fáradoztunk az urunk
ő nagysága vásárlásában, majd minden helyeket bejártunk mind
Konstantinápolyban s mind Galotában, hogy köveket látunk;
találtunk mindenütt, de igen szűk az jóféle türkés, jáspis.

*Czím : a szokott a fejedelemnek. *)*

A fejedelem följegyzése : 23. Augusti.

Eredeti.

XXXIV. 1636. deczember 26.

Életemig való alázatos szolgálomat ajánlom nagyságod-
nak sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, az nagyságod Lunkojnál 12. Novembris
nekünk írt levelében includált nekem szóló levelét elvöttem 24. De-
cembris, melyet bizony örvendező szível láttam, értvén az nagysá-
god béke-
ségben és egészsé-
gben való létét mind országával egye-

*) Miként a hátára írt cím mutatja, egy a fejedelemhez írt levél borí-
tékául szolgált. Valószínűleg sárdi Deli Farkasnak írta Sebessi.

temben, melyet ezután is engedjen az uristen minden időben hallanunk nagyságod felől, és az mostani zürzavaros ellenkező állapotokat is nagyságtok között szállítsa le és adja minden jó exitussát szegény hazánknak javára és megmaradására, nagyságodnak peniglen jó hírének nevének kiterjesztésére. Értvén kegyelmes uram azt is nagyságod mit parancsoljon levelében, valamire kegyelmes uram elérkezem, mivel tudom, hogy tartozom a szolgálattal, jó szível, igazsággal igyekezem megfelelni hivatalomnak, a meny nyiben az mostani üdő és itt való állapot engedi. Hogy nagyságodat levelemmel sok üdőktől fogva nem requiráltam, arról nagyságod kegyelmesen megbocsásson, mivel nem volt semmi módom az levél elküldésben, mivel nem is volt szabados, magam is csak isten tudja mint voltam és állapotunk is mint forgott mindnyájunknak; ezután immár kegyelmes uram a békesség meglévén arrúl való panaszszát nagyságodnak el igyekezem távoztatni.

Az mi az rubintok megvételét és kiküldését illeti, bizony kegyelmes uram eddig régen megvöttem volna és ki is küldöttem volna, ha bizonyos emberünk ment volna ki, de az Toldalagi uram szolgálja is mint s hogy mehetett ki, abban is igen bizonytalanok voltunk, hogy békességben juthasson nagyságodhoz, mostan peniglen Ugron Tamás uramat is igen sietséggel kellett követ-uraméknak kibocsátani, ő kegyelmétől is ki nem küldhetém, mert meg sem volt szerevezve és véve; de immár tovább kegyelmes uram nem halad, minden okvetetlen első alkalmatossággal megvevén küldöm nagyságodnak, az ára még megvagyon, noha bizony szintén reja kezdek vala szorulni. Egyéb ittbenn forgó állapotokról nagyságodat közönségesen írott levelünkben tudósítottuk. Bizony szívünk szerint várnök és kívánnók hallani az békességnek nagyságtok között végben menetelit finaliter, de még semmi bizonyost nem érthettünk; engedje isten, hogy végben menvén hallhassuk mi is voltaképpen. Mindezek után az uristen nagyságodat szent lelkének általa vezérelje minden jóra sat. Datum Konstantinápoly die 26. Decembris, anno 1636.

Nagyságodnak alázatos legkisebbik szolgálja

Sebessi Boldisár m. p.

P. S. Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak alázatosan könyörgök az istenért is, mutassa kegyelmességét kiszabadulásomról.

Cím : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy kezével : 7. die Ianuarii 1637., Nagy-Cserged, Ugron Tamás.

Eredeti.

XXXV. 1637. márczius 5.

Életemig való alázatos, hűséges szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, 15. Februarii Turi beérkezvén tiz avagy tizenegy órakor tájban, az nagyságod nekem küldött levelét elvettem, melyből értvén az nagyságod jó egészségben, békességben való létét mind országával egyetemben, szívem szerint örvendezvén rajta, kívánom istentől ő szent felségétől, hogy ennekutánna is ezen atyai kegyes gondviselése és oltalma legyen nagyságodon, mind életét s mind egészségét az uristen nagyságodnak sok esztendeig tartsa meg szegény igyefogyott nemzetünknek, hazánknak oltalmazására.

Értvén azt is kegyelmes uram, hogy nagyságod elvötte Markótól küldött levelemmel együtt az harmincznégy rubintokat, melyeket, úgy veszem eszemben, nagyságod nem szintén fogott kedvelni, az mint nagyságod írja, hogy mind quantitássára s mind szépségére nézve nem volnának olyanok, mint az előbbiek voltak. Ennekem kegyelmes uram úgy tetszik, hogy az nagyságod nekem küldött forma két rubintoknál csak három avagy négy sem volna alább való azok között, sőt az örögbik forma rubintnál egy néhány az örögiben jobbak vannak, olyak is, hogy egyet-egyet csak magát külön husz tallér alól meg nem vehetett volna akárki is; hogy peniglen olcsó volna, azt nem mondhatom én is, de az uristen látja, hogy vélekedtem rajta, én is látván drága voltát, megvegyem-e ne-e, de ismég mivel egy néhányszor parancsolt nagyságod felőle, tudván azt is, hogy nagyságodnak szüksége vagy on reja, nem mertem elhallgatni az megvételtét. Tudja isten, hogy mostan oly áros minden marha itt, hogy senki el nem hihetné, az ki ittben mostanság nem forgott volna, kivályképpen az rubint, egy néhány felől nem egyszer, kétszer, hanem számtalan sokszor elhozattam az zsidóval, az rubintos zsidókat meg elbocsátottam drágálván, mindenütt megpróbáltattam mások által is, de olcsóbban nem juthattam az megvétéléhez, kit jól tudnak az követurak is, másokkal is nagyságod megpróbáltathatja az megvételtét; az mikor azokat kiküldöttem akkor elfeledkezvén róla, hogy az forma rubintokat is kiküldjem, azokat is melléje tévén úgy láthatta volna nagyságod meg, ha vannak-e olyanok avagy nincsenek. Az mi peniglen kegyelmes uram az Barcsai Ákos uram itt az köntösi között hagyott másfél száz aranyát nagyságodnak parancsolja nagyságod hogy felkeresvén, hogy nagyságod kárt ne valljon, egyebet arról mostan sem írhatok nagyságodnak mint azelőtt Markótól írtam volt. En rejám ő kegyelme semmit-semmit sem bízott, semmit sem adott kezemben, nem is tudtam, vagy on-e arany nála avagy nincseni különben, hanem

mikor monda ő kegyelme egyszer, hogy Zöldfikárnak küldött nagyságod egy néhány aranyat, itt bizony fel nem találtuk, kire bízta ő kegyelme egyetmássát, ő kegyelme tudja; azt bizony kegyelmes uram csak az én részemről is nem kicsiny gyalázatnak tartom, hát az követurak ő kegyelmek annál inkább. Én az nagyságod írása szerint nem vásárolhatok semmit nagyságod számára, mivel én nálam nincsen pénz, Toldalagi uraméknak is elfogyott költségek, ő kegyelme is nem adhat, azt hiszem, írt is ő kegyelme nagyságodnak felőle. Egyéb ittbenn forgandó dolgokról is az közönségesen írott levelünkben nagyságodat bőségesen tudósítottuk. Istennek hála kegyelmes uram, innét ártalmunkra való dolgot nem látunk, hanem minden jóval igéri magát mind hatalmas császázunk s mind az egész porta, csak az adó hija. Ezek után az uristen sat. Datum Konstantinápoly die 5. Martii, anno 1637.

Nagyságodnak alázatos legkissebbik szegény szolgája

Sebessi Boldisár m. p.

Kegyelmes uram, oda fel szóló levél is nagyon, nagyságodat felette igen kéreti az felküldéséről, minél hamarább lehet, küldje meg.

Czím: nincsen.

Eredeti.

XXXVI. 1637. márczius 13.

Életemig sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, Huszti Menyhárt uram beérkezvén 5. praesentis tiz avagy tizenegy órájában ebédkor, az nagyságod nekem küldött czéduláját elvöttem, mit írjon nagyságod megértettem. Értvén azt is Huszti uramtól s mind az közönségesen írott nagyságod leveléből, hogy nagyságod mind országával együtt egészségben, csendes állapotban nagyon, melyet örvendező szível és nagy örömmel hallottunk, kiért az uristennek nagy neve dicsértessék, áldassék, engedje isten ő szent felsége, hogy ezen örvendező jó híreket hallhassunk nagyságtok felől minden időben.

Az mostani ittbenn forgó állapotokról kegyelmes uram az nagyságodnak írott közönséges levelünkből nagyságod megérthet mindeneket, Huszti uram is nagyságodat informálhatja, mivel ő kegyelme is értett hulmi híreket s állapotokat is vehetett eszében, minemű dolgok forogjanak mostan az portán. Itt kegyelmes uram csak mind az adó dolgát avagy be nem küldését forgatják és vetik okul, egyébként jól beszélnének, melyet nagyságod megérthet mind az fővezér s mind az budai vezér Musza passa leveléből, az melyeket most az követek az Musza passa embereivel

együtt kivittek nagyságodnak. Azért kegyelmes uram legyen az nagyságod bölcs ítéleti rajta, mit kellessék cselekedni, tudom, feltalálja nagyságod bölcs tanácsival. Az uristen nagyságodnak elméjét, szívét vezérelje szent lelkének általa minden javára és békességben való megmaradására szegény hazánknak nagyságoddal együtt. Ezek után az uristen sat. Datum Konstantinápoly die 13. Martii, anno 1637.

Nagyságodnak alázatos szegény legkisebbik igaz hű szolgája

Sebessi Boldisár m. p.

P. S. Kegyelmes uram, nagyságod kegyelmesen megbocsáson, alázatosan követem nagyságodat mint kegyelmes uramat, hogy ilyen gyakorta bántódik nagyságod az én sokszori sollicitálásonnal is, tudom azon kül is elég búsulása vagy on nagyságodnak, de bizony nekem is nagyságod szegény alázatos szolgájának elég jutott benne, sőt ugyan több kelleténél, ki miatt bizony az rossz világot is úgy meguntam, hogy inkább akarnám, hogy az uristen kivenne ez állhatatlan változandó világbul, de ha az uristennek így tetszett, hogy az én bűneimért ezt érdemellem, nincs mit tennem, legyen úgy, az mint isten akarta. Ezek után kegyelmes uram nagyságod én rólam is szegény legkisebbik szolgájáról provideáljon és mutassa kegyelmességét, ne hagyjon, szabadítson ki, hadd fogyassam nagyságod mellett való szolgálásban életemnek hátra maradott kicsiny részecskéjét hűséges szolgálattal; költségbul is ne hagyjon nagyságod, mert bizony szintén a fogytán vagyok.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése : 27. die Martii Meggyes, 1637. Huszti Menyhárt.

Eredeti.

XXXVII. 1637. márczius 22.

Életemig sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, noha ezelőtt nem sok üdövel is Huszti uram által írtam volt nagyságodnak, szóval is alkalmasint érthetett nagyságod ő kegyelmétül minden ittben forgó állapattokrul, de mégis az alkalmatosság adatván, akarám mostan is nagyságodat tudósítani hulmi dolgokrul. Nagyságodnak írhatom, hogy ma ugymint 21. Martii indult el az fővezér Barian passa Szkiderbul az persák ellen való hadra valami kevés emberrel, az mennyivel lehetett, talám volt, az mint mondják, három ezered magával, ezután talám többen is fognak utánna takarodni, de nem sokan lehetnek azok is, mivel innen is az tengeren volna ki ellen fegyvert fogniok, csak volna módjok benne. Tudom ke-

gyelmes uram, eddig nagyságodnak értésére lehetett az tatár hán Kantamirra való jövetele és megverése, itt bizonyosan 19., 20. hallottuk még megverését és elfutását Kantamirnak, hogy által szaladott volna a Dunán egy Karaszin nevű török városban egy nehányod magával és utánna több hozzá tartozó udvaranépe is mintegy százhatvanon lévén, ki peniglen többnek mondja, az Dunán az jég alattok beszakadván egyszersmind oda löttek, az több tatárság mind az hán mellé állottak. Mely hírt mikor bizonyosan megértettem volna, bizony tiszta szívből nagy hálákat adtam az uristennek rajta, hogy egyik fenyegető ostorát mi rólunk szegény bűnös fiairúl, keresztn szomszéd országoknak kegyetlen pusztítójával így cselekedett és büntette meg ő szent felsége igaz itéletiből, kiért bizony méltó, hogy mind az napot, az melyen az isten megbüntette ugyan az maga nemzete által, megszenteljük és az istennek nagy háladással, buzgó szível könyörödjünk egész országul mind mi s mind az szegény két Oláország s még Lengyelország is. Innét kegyelmes uram az öreg gazda utánna küldött csauszokat, hogy behozzák magát is fogva, meg is fognak neki fizetni, ha behozhatják; Kinán passa mellől csak eljött titkon, nem mert szemben vele lenni futtában, itílem, hogy attól félt, hogy megfogván beküldi. Ezen az dolgon nem kicsiny búsulások vagyon itt az embereknek, nemcsak az idegeneknek, hanem másoknak is. Az tengeren túl való fővezérnek is megjövetelében semmi nincsen, bizonynyal írhatom; oda is bizony vagyon gondjok, az uristen ingyen való kegyelmességéből rajtunk megkönyörülvén elfelejtetett velek.

Ezt ebben hagyván, mi kegyelmes urunk valóba várnók az adó hírmondó hozóját, mert mi alioquin innen ki nem szabadulhatunk; hogy ha peniglen az nem leszen, mégis továbbra kezd baladni, együld az utját annak is az tatárok meg fogják gátolni és ugyis elmarad, mi is bizony csak tartsuk az nyakunkat, avagy ha szintén életünk megmarad is, de rabok leszünk, nem úgy mint eddig voltunk, külömben kezdenek hozzánk nyulni. Nagyságod böles itletire támasztom azért kegyelmes uram, nagyságod találjon módot s útat kiszabadulásunkban, hogy ne nyomorgattassunk mégis tovább ennél is s nagyobb rabsággal is, mert az igaz istent hívom itíló bírájul, hogy nem érdemem szerint szenvedem én ezt az nyomorúságot arra nézve, hogy nagyságodnak igaz híve és kötölességem szerint való tökéletes szolgája nem löttem volna, avagy most is nem volnék, ha penig az vagyok, nem kelene nagyságodnak ide hagyni veszni. Tudom kegyelmes uram, hogy az üdő és állapot eddig nem engedte, de ha ezután is ugyancsak egy ebben marad állapotom, akár csak annyi kegyelmességét mutassa nagyságod hozzám alázasatos szolgájához, hogy írja meg, mihez tartsam magamat, viselhessek gondot magamról,

mert csak egy próba vagy on hátra, azon is által kell mennem, ha a szükség kívánja. Az követurak is csak nagyságodtól várnak most, ha az adó híre beérkeznék, mindjárt kiindulnának; vagy on azért még is olyan vélekedések, hogy Musza passa után mennek Landorfejevárig, de bizonyos on nem írhatom nagyságodnak. Mindazonáltal ha így történék lenni kegyelmes uram, nagyságodnak igen nagy vigyáztatása legyen Karánsebes, Lugos felől, hogy valamely jó akarójok levelekkel ne értethessék őket. Egyéb-ként kegyelmes uram nagyságod minden búsulásától üres lehet, nem kell tartani egyfelől is.

Szegény Bikir passának, az temesvári passa ki volt, 14. prae-sentis vétette fejét az császár az maga divánjában. Az híre az, hogy az budai vezért is aláhozattatja, érte küldött volna kapucsi passákat, azt is megöleti. Német császár halálát is 18. hozák meg ide hogy meghalt volna Bécsben, igaz-e nem-e, nem tudjuk, de úgy itilem, az mint az agens is beszél, hogy igaz fog lenni. Itt olyan hír is forog külső emberek között, hogy Lupul vajda is a hánnal egyetértene, de nem bizonyos. Tudom, nagyságod az külső híreket és állapotokat mi nálunknál jobban értheti, minket is nagyságod tudósíthat valóságosban, mert itt sok hamis hírek forognak. Ezek után az uristen sat. Datum Konstantinápoly die 22. Martii, anno 1637.

Nagyságodnak alázatos híve legkissebbik szolgája

Sebessi Boldisár m. p.

P. S. Az nagyságod Huszti uramtól küldött császárunknak szóló levelét be nem adták császárunknak, bizonyos on írhatom nagyságodnak; több is sokszor volt úgy az dolog, aféle mia esett sok fogyatkozás; törökül szóló levél kellene, mert valamig Zöldfikár tolmács leszen, addig semmi jó dolog nem leszen, az császár nem érti az dolgot úgy, az mint kellene.

Czím : nincsen.

Eredeti.

XXXVIII. 1637. márczius 26.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

Kegyelmed levelét elvöttük, értjük írását s mind izenetét Thuritól, kiket mind kegyelmesen vöttünk kegyelmedtől. Az mint kegyelmednek már egy néhány ízben megírtuk, ott sokáig nem tartjuk, hanem az új oratort rövid nap beküldvén, kegyelmedet onnét haza váltjuk. Az Ákos által beküldött pénz felől valóság nélkül lévő dolgot nem írtunk volt, mert ottbenn hagyta volt, s ím csak egy héttel ezelőtt úgy jelentette, hogy az mely selymet

vásárlott volt, azok közül kötetten volt, kit most talám ki is hoztak. Az míg pedig az új orator bemegyén, azonközben is hogy dolgainkban szorgalmatosan eljárjon és mindenekről voltaképpen tudósítson kegyelmed, kegyelmesen parancsoljuk kegyelmednek. Ittkin igen halnak az emberek, 22. praesentis virradóra szegény konyhamesterünk holt meg, 23. az szegény praefectus Deli Farkas, de mindennek úgy kell lenni, az mint az uristen akarja. Cui in reliquo sat. Datum in civitate nostra Medgyes die 26. mensis Martii, anno domini 1637.

G. Rakoczy m. p.

Czím : Generoso Balthasari Sebessi de Sárd sat.

Eredeti.

XXXIX. 1637. ápril 10.

Életemig sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, 7. Aprilis beérkezvén Toldalagi uramnak egy Bajcsi Miklós nevű szolgája, az nagyságod külön nekem írt levelét elvöttem, melyből értvén nagyságodnak jó egészségét és az gyűlésnek is minden jó végét, szívem szerint örvendeztem rajta; ennekutánna is az uristen engedje sat.

Ertvén kegyelmes uram azt is az több írási között, hogy az szegény Deli Farkas praefectus uramat, Mikó Mihály uramékat az uristen kiszóltotta ez világból, kiknek halála, tudom bizony, nagyságodnak is szomorúvan eshetett, mivel nagyságodnak igaz hívei lévén, úgy tudom jámborul szolgálták nagyságodat, nem is haszontalan szolgálai voltak nagyságodnak; de ha az uristennek kedve és akarátja ez volt elrendelve felőlök, nincs mit tennünk, legyen ő szent felségének jó tetésése. Bizony kegyelmes uram nekem is nagyságod alázatos szolgájának nem kicsiny szomorúságomra, búsulásomra lón ez szomorú hír úgy annyira, hogy meg sem tudnám azont írni, mivel kegyelmes uram énekiem atyámfia helyett való jó akaró uram volt gyermekségétől fogva, mivel többire ugyan együtt is nőttünk volt fel, nagyságod mellett is nekem csak olyan jó akaró uram sincsen immár több az egy Gerendi uramnál; de ugyan csak azt mondhatjuk szent Jóbbal együtt, hogy legyen úgy, mint isten akarta. Csak azon fáj kivályképpen az szívem, hogy utolsó szükségének és hidek tetemének eltakarításában honn nem lehettem, ki bizony igen szomorúan esék most véletlenül, nem várván ilyen hírt; tudom kegyelmes uram, hogy én felőlem is nemsokára olyant fog hallani, ha az uristen az én gonosz akaróim igyekezeteket előbocsátja, de talám ő szent felsége, ha kedves akarátja, megoltalmaz ellenek; ezt ebben hagyom.

Értém kegyelmes uram, az adónak beküldése felől is nagyságod mit írjon kétféle leveleiben is, hogy beküldené; de én attúl félek kegyelmes uram, hogy addig halogatja továbbra való beküldését, hogy minekünk itt az életünk fogy el, mert oly dolgokat is jelent nagyságod írásában, hogy tatár hán, lengyel, az többi mit akarjanak s hadra mint készüljenek, nem tudom kegyelmes uram, az ilyen hírrel használunk-e, avagy nagyobb tüzet gyujtogatunk magunkra.

Nagyságod kegyelmesen megbocsássa, az itt benn forgó állapotokról kegyelmes uram semmi oly derekas dolgot nem írhatok egyebet, hanem hogy ezt bizonytalannal értettem, hogy császáruk nem vinni küldötte által a fővezért Barian passát az kazulokra, mivel elégtelen arra mostan, hanem hogy káraval is megbékélték vele, ha amaz is akarja az békességet. Az hán követét ez elmúlt hétfőn bocsátotta el császáruk vissza, úgy értettem, hogy olyan válasszal, hogy behozatja Kantamirt és az tengeren túl küldi, oda ad lakóhelyet neki; de ilyen hír is vagyon alattomban, hogy ha behozzák, megöleti, kitől isten ne mentse; az egyik fiát küldötte volt el ide császárhoz az is törökedvén, le nem vágatja, csak Dautpassán volt szemben mind az fiával s mind az követivel, onnét bocsátotta el is őket. Egyéb dolgok, istennek hála, kegyelmes uram semmi ártalmunkra valóknak nincsenek.

A Székely Mózes kivitele felől semmi bizonyost most nagyságodnak nem írhatok; ezután az isten mire vezérli az nagy embereknek elméjeket, szíveket, az üdő is mit hozon magával, tudósítom nagyságodat mindenekről; talám ha az adót csak utban hallanak is jöni, egyiket meg fognák cselekedni a kettő közül; kiváltképpen az mostani üdőre nézve is azon leszünk kegyelmes urunk, hogy fáradozzunk mind az kettőnek meglételében, isten segítsége velünk lévén. De az istenért is könyörgök nagyságodnak, hogy ha be akarja küldeni az adót, ne késedelmeztesse az megindítását és minél hamarébb küldje meg az hírét előljáró postájátúl. Ezek után az uristen sat. Datum Konstantinápoly die 10. Aprilis, anno 1637.

Nagyságodnak alázatos szegény szolgálja, igaz híve

Sebessi Boldisár m. p.

P. S. Kegyelmes uram, nagyságodat alázatosan kérem s könyörgök is nagyságodnak, hogy provideáljon költség felől is és kimenetelemről is, mert bizony nagyságod kegyelmessége, segítsége nélkül én ki nem mehetek csak úgyis, az mint bejöttem volt, mert nem tagadom, kit nagyságod is tudhat, volt száz tallérocskám, lovaimnak az ára, azt sugorgattam eddig kimenetelemre, de bizony abban sincsen több 45-ötnél, mert sok üdőtől fogva nem küldött nagyságod költséget, itt sem adtak sem-

mit, ahoz kellett nyulnom, azt költöm immár régulta, aval élek hatodmagammal lévén, nagyságod bölcs itéletére támasztom. Tovább írásommal nagyságodat nem terhelem, hanem az nagyságod kegyelmességét várom naponkint szegény méltatlan szolgálja lévén.

Czím : hiányzik.

Eredeti.

XL. 1637. ápril 26.

Életemig sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, noha nagyságodnál eléggé nyilván van, minden dolgok sokszori írásunkból, mindazonáltal mégis nagyságodat akarám levelem által hulmi aprólék dolgokrúl tudósítanom. Az Musza passa embere, az ki az követekkel nagyságodhoz bement vala, 22. praesentis érkezett ide be nagy sietséggel járván, az mint Zöldfíkártúl értettem, még Landorfejérvárra nem ért volt Musza passa, hanem útban találkozáván Landorfejérváron innét ez embere vele, minémű válasszal bocsátotta el nagyságod Musza passához, megértvén az választ mindjárást igen nagy sietséggel küldötte be; az mint mondotta Zöldfíkárnak, ha igazán referálta, Zöldfíká nekünk azt mondá, hogy 21-egy napja hogy nagyságodtól eljött volna. Én kegyelmes uram nem tudom mivel jött, minthogy én előttem mindenek eltitkolva vannak; mindazonáltal azt mondotta hiszem, hogy nagyságod neki azt mondotta volna, hogy husvét után okvetetlen az adót beküldené nagyságod, melyet itt kegyelmes uram, nagyságod megbocsásson, követem nagyságodat mint kegyelmes uramat igen alázatosan, de kétséggel hiszik itt az nagy emberek, mivel mind titokban s mind publice az c[mber]ek szájában csak az forog, hogy nagyságod némettel, lengyellel, tatárral és az két Oláországgal mind egyetértene és császáruk ellen akarna hadat indítani titkosképpen, mivel az circumstantiák is mintha olyant mutogatnának; mi nem hisszük azt úgy lenni teljességesen, de bizonyos okokra nézve ha szintén úgy történnék benne is, nem volna csoda, és bizony nem is nagyságodnak tulajdoníthatnók igazán, hanem más nyughatatlan elméjű és hazája nem szerető s magok privatumára néző embereknek tulajdoníthatjuk vétkül; de ezt ebben hagyom, azt hiszem, hogy az uristen igazgatója és vezérlője minden dolgoknak.

Német császárnak is Bécsből 19. eiusdem mensis érkezvén postája, az agentstől tudakozván, mivel jött volna onnan feljül és minémű állapotok, hírek volnának oda fel, egyebet nem monda, hanem hogy azt írta volna az uj császár ide s mind az bécsi kapitán császárunknak és az kajmekám-

nak, hogy onnan az ő részéről az atyjával tölt békesség mindenekben megtartatik és ők semmire okot nem adnak s háborúságot nem indítanak, szentül s igazán megtartják az békességet, valamint az atyja idejében volt, csakhogy innen is az törökök részéről is úgy tartassék meg és ők is okot ne adjanak semmire, az mi részünkről nincs mostan semmi mentio. Az megholt császárt aláhozták Geréczben temetni; itt az portának nem igen tetszik az, hogy alá hozták, mert ők olyant forgatnak, hogy azt hallják, hogy igen nagy pompával és had alatt akarják eltemetni, és úgy veszem eszemben, hogy mintha tartának valamitől; azt is mondják, hogy az előttebbi (*így*) császárokat Prágában szokták volt temettetni, ezt miért nem oda. Onnan felül ezek a hírek forognak mostan itt.

Térek immár arra, hogy ezen posta maga is mondá nekem, hogy az budai mazul Huszain vezért Landorfejérvárat érte hátul (!) csak magához tartozó népével; Musza passát ez is innen Fejérváron látta; az temesvári és bosznai passákat mondja hogy tisztekben mentek volna, ő bizonyosan mondja, de itt olyan hírek vannak, hogy Drinápolyban volnának császáruk parancsolatjából, és az hadakat is mindenfelől oda gyűltenék, mivel az tatár hántul féltenék Drinápolyt; még császáruk felől is lézөгő hírrel beszélnek azt közönségesen, hogy az kucsuk-barian után maga is oda menne, az mely bariamjok májusnak 10. avagy 11. napjára fog esni, de ezt bizonyosan nem írhatom nagyságodnak, ezután isten, az üdő megmutatja. Az tatár hámot ugyan ott halljuk lenni, az hol eddig volt. Kantamér passát 23. praesentis östve hozták be mind fiastul, úgy értjük, bizonynyal beszélnek, volt nekünk is emberünk vigyázásban, de magát nem láthatta, tatárit látta; mondják, hogy igen beteg volna, köszvény fogná lábait, igaz-e nem-e, nem tudom, mivel sok rossz hamis hírek forognak; de én ezért úgy reménylem, hogy, talám meg fognak neki fizetni érdeme szerint, csakhogy igen titkon leszen, nem publicálják azt bizonyos okokra nézve. Barian passát Konia nevű török városban mondják az tengeren tul hogy érkezett volna és hogy fűre is ott fogna kibocsátani. A kazulnak is főkövetét mondják hogy júne egy Van nevű városig a fővezérhez, igaz-e nem-e, nem tudom. Az Feketetengerre az kozákok eleiben az mely 40 hadakozó gályákat 16. praesentis indítottak vala nagy hadi apparatussal, még az Bozbouaz (!) nevű török latton (*így*) innen Konstantinápoly felől Jenikői nevű városnál vannak, ott hevernek, mondják, hogy az rodosi béket várnák fel előttök járó vizi kapitánnak, de úgy veszem eszemben, hogy nem igen mernek a szoroson feljül messze földre menni, mivel noha sok az gálya, de mindenestül is hadakozó ember lapátoson kívül 4000 elig lehet, kozákságot pedig sokat mondanak künn lenni, csak már is sok károkat is tőtenek

az tenger mellyékén. Ez elmúlt 23. két kazul kimeket vágatott le az császárunk, onnan Diarbekir felől küldötték volt őket. Mikor ez levelet írtam volna, azomban ide érkezvén szállásunkra az Musza passa Mamhat nevű embere az követekhez Zöldfikárral, a szája minden jót mond s beszél nagyságod felől és az adó beküldése felől; az közönségesen írott levelünkéből erről nagyságod többet fog érteni.

Az Székely Mózes kivitele felől kegyelmes uram én bizonyost semmit nem érthetek, bocsátják-e ki vagy nem; az gratiája felől is mikor írt volt Toldalagi uram nagyságodnak, semmit sem tudtam benne, maga nekem is tudnom kellett volna, ha jól akarták volna, akkor tudtam, mikor az gratiáját nagyságod megküldötte; én azt sem merem mondani egyáltalában, hogy kiviszik, azt sem, hogy nem viszik, de ha egyéb lehetne avagy lehetett volna, úgy vöttem eszemben, hogy nem igen akarták volna kiküldeni; még most is csak isten, az tud mit hozzon magával, úgy látom, hogy arra néznek és attúl várnak, mindazonáltal lehet valami vékony reménység az kiadása felől, talám Toldalagi uram nagyságodat haszontalan dologgal nem requirálta volna, ez is ezután nemsokára megtetszik, ha leszen-e valami valóság benne, ha pedig leszen, Barian passa itthon léte-kort volt végeztések Zöldfikár által és titokban volt nálok, mert ez mostani kajmekámnak csak elő sem merték volna hozni kibocsátását, nemhogy sokat fáradtanak, törekedtenek volna kibocsátásán, mivel ez semmit nem tudott az ő dolgokban az minemű tractájok végeztések volt az Barian passa idejében. Ezután mint lehessen az dolognak véghez való vitele, nem tudom, hanemha az adó mellett ujjobban kezdik el az tractát hatalmas császárunkkal ez által az mostani kajmekám által. Én ezt mostan ebben hagyom. Ha más követeket küld vala nagyságod, biztam volna úgy, így is mindazonáltal talám ezek is semmi nélkül nagyságod eleiben nem mennek ki. Azt bizony kegyelmes uram nem szeretem, hogy annyi levelek jőnek ide be némely emberektől, az kinek nem kellene lenni, de tudom nem nagyságod hírével volt, de az embert nagyságod bocsátotta be, ez is hogy járjon, mivel immár meglőtt, csak ezután ne lenne több is.

Immár kegyelmes uram térek az magam állapotomra, és az nagyságod kegyelmességét isten ő felsége után naponkint nagy reménységgel várnám kiszabadulásom felől, de még eddig semmi bizonyossal nagyságod nem certifikála, ki miatt immár az sok vélekedés is segítvén, az nagy búsulás miatt bizony szintén elepedtem és elnyomorodtam, hogy az jártomni erőm is elég vagon, s még ezután is ennél is nagyobbbról csak az isten oltalmazhat meg, kivályképpen ha az adó be nem jű, megítélheti nagyságod bölcsen, hogy történhessék dol-

gom. Azért kegyelmes uram alázatosan könyörgök nagyságodnak, hogy nagyságod elégelje meg eddig való nyomorúságotomat és szabadítson ki innét ez nagy inségből, rabságból, kiért én is méltatlan szegény szolgája nagyságodnak teljes életem fogytáiglan szolgálhassak meg nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Ezek után az uristen sat. Datum Konstantinápoly die 26. Aprilis, anno 1637.

Nagyságodnak alázatos igaz hű szolgája

Sebessi Boldisár m. p.

Czím : hiányzik.

Eredeti.

XLI. 1637. május 4.

Életemig sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, az nagyságod 6. Aprilis írt levelét nekem megadván 23. eiusdem mensis az kikre bizattatott volt nagyságodtól, alázatosan elvöttem, és értvén elsőben az nagyságtok jó egészségben és békességes állapotban való létét, örvendező szívvel adok istennek hálákat rajta sat.

Ezek után kegyelmes uram értém azt is, hogy nagyságod mit írjon az adó beküldése és indittatása felől is. Adná az uristen kegyelmes uram, hogy lenne meg egyszer, mert én nemkülömben várnam kiszabadulásomra nézve, mint a szent angyalok várják és örvendeznek az üdvezülendő lelkeken menyországban; noha nagyságod szegény hazánknak jövődöbeli szabadságának és régi megrögzött törvényeinek felállatására és helyben való hozására nézve halasztotta ennyi hosszú üdöre, de ha másoknak nem tetszik és nem akarják hazájokat úgy oltalmazni, az mint kívántatnék, isten előtt adjanak számot ők róla. Ezt ebben hagyván, én kegyelmes uram attúl félek, hogy nagyságod addig halasztja elébb-elébb az adó beküldését, hogy máskülömben fog fordulni az állapot, és az üdö mit hozzon magával, csak az isten tudja, ennyi sok felől felhuzott fegyver között minékünk is mint történhessék dolgunk, csak az uristen oltalmazhat meg bennünket; de énnekem kivályképpen sok gonosz akaróim miatt félek, hogy életem is rövid üdön el ne fogyassák, ezt nagyságod elhiggye, noha ezelőtt is egy nehányszor tudósítottam s könyörgöttem is nagyságodnak írásom által, de mind ez ideig is nagyságod semmi kegyelmességre nem indittatván kiszabadulásom felől, nem tudom semmi jóra vélni; talám nagyságodnak nem úgy szolgáltam, az mint kívántatott volna, az penig távul legyen, isten oltalmazzon, mert mind isten s mind maga nagyságod ítélje meg, ha az én tehetségem szerint igaz szolgája nem voltam volna s most is nem volnék, de úgy veszem eszemben kegyelmes uram,

hogy nagyságod előtt csak elvetett ember vagyok, nincs mit tennem kegyelmes uram, ha szegény feleségem, gyermekim árvaságra maradnak is, magam penig vagy életem elfogyására avagy örökké való rabságban való esésre jut is állapotom, úgy kell lenni, az mint az jó isten elvégzette felőlem, kevés kárt vall egy ország s nagyságod az én ide való veszésemmel, de bizony isten előtt azok adnak számot róla, az kik okai lesznek veszedelmeknek, mert az uristen látja, hogy ártatlanul kell szenvednem. Ezt is ebben hagyván, én kegyelmes uram isten után úgy biztam, bízom is az nagyságod kegyelmességében, mint egy erős köszik-lában, az uristen nagyságodnak szállja meg szívét, lelkét és indítsa minden kegyelmességre nagyságodat minden igaz híveihez s hozzám is szegény szolgáljához. Szegény Markótúl küldöttem volt kegyelmes uram az feleségem atyjának és az feleségemnek, az vőmnnek egy-egy leveleket egy korpásban csinálván, úgy tudom kegyelmes uram, hogy semmi ártalmára való dolgok nagyságodnak benne nem voltak, nagyságod elvéén Markótúl úgy resolválta volt magát, hogy megküldi házamnépének, nincs is abban kétségem, hogy nagyságod ki nem adta volna, hogy megadják, de az házamnépe kezéhez nem jutott; egy kis rubintos gyémánt kő is volt az feleségem levelében csinálván, az is oda vagyon, nagyságodat mint kegyelmes uramat alázatosan kérem, tudakoztassa fel, ki kezénél maradt, mivel bizony nekem is nem bitangom volt, hanem pénzen csináltattam vala nyavalyás feleségemnek.

Ezt is ebben hagyván, kegyelmes uram itt való állapotok-ról az mi bizonyos dolgokat érthettem, nagyságodat azokról is tudósítom. Az hatalmas császárunknak Drinápolyban való kiszállását bizonyoson hirdetik, ha meg nem változik, barianjok után hogy kimenne. Oroszlyán passát bizonyoson beszélük, hogy ismég hadat gyűtene császárunk ellen az derék Görögországban. Az Fejértengerről is az rodosi bék 2. Maji felérkezvén 19 gályákkal, az innét 16. Aprilis kiindult 43 gályákkal együtt az Feketetengerre mentenek az kozákok ellen.

Székelly Mózesnek egy Horvát István nevű szolgálja ment volt Kantamir passához szállására és fejedelemségét sollicitálván Kantamirtúl, amaz olyan választ tött, hogy: most én magammal is jó tehetetlen rab vagyok mint szintén az urad, hanem ha hatalmas császárunk elbocsátana és visszamehetnék Bucsakban, örömost segítséggel lennék bemenésedben. Imezek arra kötik s ígírik volt neki magokat, hogy valamennyi kár esett volna mostan ebben az elkergetésében, mindenik helyen Erdélyből más adatnék neki érette. Az budai passát az nagyságod nem atyjafiát is más két társaival hozzák, bizonyos dolog, meg is fognak neki fizetni, úgy gondolom, nem kerüli el az Bikir passa tánczát,

de igen szép szín alatt beszélék alá és be. Itt mostan igen nagy búsulásban vagyom minden rend az sok rossz hírekre képest és ez Huszain passára is sok igen az kiáltás és átkozódás, nagy szerencsén maradhat élete meg, ha szintén megmarad is, de az igen kétséges, isten se mentse tőle.

Hogy nagyságodat az brassaiak be nem bocsátották volt s mint járt volt nagyságod velek, azt is besugallották mind kajmakámnak s mind császárunknak is azt állatván azzal is, hogy az ország nagyságodat nem akarja uralni, még többeket is sokakat olyakat, az kit titokban kellett volna tartani, de az nincsen. Amaz áruló Laskai is még eddig mind itt tekergett, mi reménységgel volt, nem tudom, most úgy hallom, hogy az velenczés követtel akarna elmenni, az holnap fog megindulni, vigyáztatásom leszen reja, elmegyen-e vagy nem, ha el nem megyen, Székely Mózeshez lehet bizodalma. Ide olyan hír is érkezett ez elmúlt napokban, hogy Kameniczhoz 4000 kozákok jöttek volna, kire képest az kajmekám hivatván mindjárást az moldovai kapikihákat mindjárást megparancsolta nekik, hatiseráfit küldvén az vajdának, hogy éjjel nappal siesse megkémletni mind az kozákok alájövést s mind tatár hám állapotját és be siesse küldeni az hírt bizonyoson, tudhassanak gondot viselni. Az havasali vajda is ő nagysága megírta ide, hogy az hám nyolczvan tatárit oda küldvén 4000 tallért és négy kocsit kérnek; mikor az kajmekámhoz felmentek volna az kapikihák és az levelet megadták volna és megértette volna az dolgot az kajmekám ő nagysága, csak azt kérdete, ha azelőtt valamikor adtak adót tatár hámoknak az ország; imezek azt mondták, hogy soha nem, csak fejét csóválván abban hagyta akkor.

Egy erdélyi görög husvét előtt való szeredán avagy csötörtökön nagyhéthben elindulván Fejérvárrúl, itt az adó felől úgy beszélett nekünk, hogy semmi híre nem volt az adó beindításának ott akkor, mikor ő eljött onnan, nagyságod pedig Szamosujvárra akart menni husvét innepe után. Ezen bizonyára mind mi s mind ittbenn az porta is igen megütközött, de engemet mindazonáltal az nagyságod levele és írása, a melyet 6. Aprilis írt volt, nem hagy teljeslegesen (!) megszorodni, de ha ez jövő héten is tova csötörtök avagy péntek felé is nem jű bizonyos hírünk, azután minden reménységünk elfogy vala mi hozzánk (!) azután, hanemha mind törökké leszünk; biztatnak mindazonáltal az oláh atyafiak, szomszédok, de nincs semmi bizonyos hírek nekik is. Kegyelmes uram, alázatosan könyörgök nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, nehéz neven ne vegye ez írásomat, mert látja az uristen, hogy kételenségből kell cselekednem, mivel csak isten tudja állapotomat miben legyen, azonban csak egy órát is várnom igen nehéz, mert csak veszedelmet

várok minden órán fejemre. Hogy penig nagyságod írja, ne kiméljem papirossamot, tentámot; valamint azelőtt nem kiméllettem, mikor üdöm s módom volt benne, mostan is aszerint cselekedném, de bizonyos okai vannak, kit pennára nem bizhatok megírni, nagyságod megbocsásson, de eddig a mint volt, ezután úgy sem fog lehetni, mert az idő nem fogja megengedni. Mindezek után az uristen sat. Datum Konstantinápoly die 4. Maji, anno 1637.

Nagyságodnak alázatos szegény legkissebbik szolgálója

Sebessi Boldisár m. p.

P. S. Kegyelmes uram, elfogyatkoztam, látja az uristen, költségbül, hatodmagammal ittbenn szolgálván nagyságodat, nincs immár mihez nyulnom; azért könyörgök alázatosan, nagyságod provideáljon arrúl is immár addig, míg kiszabadított innen. Ha penig az adót nagyságod nem küldené be valami bizonyos okokra nézve avagy utját meggátolná imez tatárság, nagyságod tudósítson engemet, mihez tartsam magamot, viselhessek gondot életem megtartásáról.

Czím: hiányzik.

Eredeti.

XLII. 1636—37.

Ne gondolkodjék az urad, se az ország, mert bizony senkinek sem leszen semmi bántása, valamint azelőtt mind hatalmas császáruk s mind mi megíránk, sőt hatalmas császárukkal elvégeztem én azt, hogy mostan igen hamarsággal innen postánk menvén Budára levéllel az vezérnek megparancsoljuk hatalmas császáruk akaratjából, hogy Betlen Istvánt ötöd vagy hatod magával aláhozzák az szárazon egy *) városig, az mely város az Fejértenger mellett vagyon, onnat hajóban szállítván vitten viszik Fejértengeren Szakiz nevű erős várban, az mely Rodoson alól két avagy három napi járó földre vagyon, üljön ott, ha az ottbenn (!) elunta volt ülését; ebben bizonyos légy és ír meg az uradnak, hogy semmi kételkedése ne legyen, az ország meg ne bóduljon, csendességben legyen, ide Konstantinápolyban sem kozzák, hanem vitten viszik alá a tengeren. Nem is kell kegyelmes uram semmit ebben kételkedni, hogy meg nem lenne, mivel mostan oly állapot vagyon itt, hogy nem jó akaratjokból, hanem az hételenség viszi reja őket; még nagyobbbat is megcselekednének mostan, csak nagyságod az követeket küldené be mennél hamarébb és egy munkával az adót is hoznák, bizonyára nagyságod nagy hitelt és kedvet szerzene magának nemcsak egy kicsiny ideig valót, hanem ugyan sok ideig való állandóságot szegény

*) A város nevének üres hely van hagyva.

hazánknak megmaradására, mivel csak ilyen alkalmatosságot kellett volna magunknak is istentől kívánnunk, ezt nem kellene praetermittálnunk, mert nem tudom, másszor fordul-e ilyen alkalmas idő elé avagy nem, csak isten tudja. Nagyságodat mint kegyelmes uramat kérem azon, hogy ha az követeket itt éri ez levelem, nagyságod küldjön az kajmekám feleségének valami tisztességes ajándékot szép új keresztyén apró késeket, az mellett egyebet is nekik valót, tudom, igen kedvesen veszi nagyságodtól maga is az kajmekám, az szultána is, mivel császár urunknak nénje, mutasson nagyságod szentül való kedvet hozzájuk.

Hátán : Barian passának választételéről való jegyzés.

Fogalmazvány, Sebessi írása.

XLIII. 1637. július 20.

Memoriale.

Első. Egyik practikájok ez volt az athname ki nem adásában, hogy Zöldfikár által értéséreadták az vezérnek, hogy olyan végezések volt itt benn nagyságtoknak az tanácscsal, hogy ha arra menne is az dolog, hogy fegyvert kellene fogni is az országnak császárunk Betlen István mellé adott hada ellen is, és ha szintén meg találnák verni is őket, de az ország ugyan nem szakad el az portától, hanem ugyan ide tartja az hűséget, adaját megküldi, ha szintén nagyságod máshova némethez, lengyelhez akarná is kötni magát, de az ország soha arra nem megyen.

Második oka ez is, hogy az mit az törökök nem tudtak is, eszekben sem vöttek volna is, ugyan Zöldfikár által olyan dolgot is juttatott eszekben az vezérnek, hogy Jenő nem az erdélyi határban volna, hanem az Partiumban, azért az szultán Szulimán athname levele nem comprehendálja az partiumbelieket, hanem csak az erdélyieket; azért ez mostani budai passával tölt békeségben az is Erdélyhez esnék, ha az athnamét az mostani végzés szerint adnák ki, és az régi athnaménál többet kívánnánk. Más az, hogy az régi athname is csak egyedül Erdélyt comprehendálja ugymint az országot, nem néz az fejedelmekre, ez mostani pactában peniglen nagyságod azt is kívánja, hogy életéig nagyságodat fejedelemségében megtartsák, kit ezek mindeneknél nehezebbnek tartnak, mért, nagyságod bölcsen megítélheti.

Harmadikkal ezzel is fogták az dolgot, hogy ő nekik plenipotentiát, autoritást adott mind nagyságod s mind az ország, és valamit ők végeznek, mindenekben megtartatnak, és gy elhittették az portát, hogy az ország nem akarja nagyságodat uralni, hanem más fejedelmet kíván.

Negyedikkel ilyen dologgal is állatták az dolgot, hogy

nagyságod az respublikához kötötte magát, és ha mostan az felindított dolgot félbenhagyják, tehát azután nagyságod megerősödven, ki nem tudhatják semmi úton, Havaseljöldét, Moldovát nagyságod melléje vonzza és ellenségei lesznek azok is császárunknak, azt is megjelentvén az vezérnek, hogy Máté vajda nagyságodhoz s az országhoz kötötte magát erős hittel.

Abbúl is alkalmason kitetszik ez dolog, hogy Huszti Menyhárt uramnak is soha egy bujurdit nem akara szerzeni Zöldfikár, soha a passa eleiben nem akara menni nem egyébért, hanem attúl félt, hogy az passa megexaminálja: kinek kell avagy kinek kéri az bujurdit, mivel ő nem tudott semmit abban, hogy nagyságodnak embere jött császárunknak szóló levéllel és Barian passának is hasonlóképpen, mivel Barian passa azt eltitkolván császártúl és be nem adván attúl félt Zöldfikár, hogy ha az új kajmekám eszében veszi ez dolgot, rajta fogják veszteni, az ő sok pratikájok mind kinyilatkoznának. Ez volt az oka, hogy soha szemben nem lőn az bujardi impetrálásáért. Azután bizonyoson tapasztalhatóképpen vöttem eszemben, mikor az adónak beküldéséről való levelet és hírt megmondánk, az melyeket 16. Martii hoztak vala Megyesrül, isten látja, semmi hibázás ebben nincsen, Zöldfikár azért nem szerze bujurdit Huszti uramnak, hogy félt attúl, hogy az kajmekám kapitán passa megkérdezi tőle: kinek kell az bujardi, és ha megmondja, hogy nagyságod embere jött császárnak és Barian passának szóló levelekkel, együld megkérdi: ha beadták-e avagy nem császárnak szóló levelet, és imez tudja, hogy be nem adták és nagy búsulást hoz mind Barian passára s mind magára. Annyira félt Zöldfikár, hogy engemet is tiltott, hogy ne járjak fel az divānban, míg el nem megyen Barian passa Szkiderbül az hadakkal.

Az havaseljöldi adót mikor behozták, akkor velök jött egy legény levelekkel, ezt is agálta az vezérek előtt, hogy nemcsak nagyságod követe, nem is választotta volna nagyságod (!), hanem az egész ország is választotta őtet. Ugron Pál mondása: hogy azt gondoltuk mi, hogy Nagy Pál essék ebben, az miben mi vagyunk most.

4. Aprili voltunk az kajmekám kapitán passával szemben az ország végezése szerint való adó beküldése felől való levelet praesentálván neki, hogy bejőne az adó; olyant monda kétszer is, hogy...*) kaftán[t] kérdé, hogy kellene-e adni az követeknek; imez monda, nem kell most, hanem akkor mikor derekason (!) meghozza az posta az adó hírt. Imez tudatlan ember azt tudta, hogy el akarnak búcsuzni a követek és azért akart kaftánt adatni, mivel ő nem tudta álnokságokat mint Barian passa.

*) Olvashatatlan két szó.

5. És legelső mesterségek ez is volt, hogy az postának menését, jüvését az passától kérték, kit soha a passa nem is cselekedett volna, ha ezek nem persvadeálták volna neki. Ez azon volt, hogy ne küldhessenek se ők, se én urunknak leveleket, hogy semmit ne tudhasson az portai állapatról.

6. Ez is volt, hogy minden dolgok itthon tanácsbúl menvén ki, Zöldfikár által certifikálták a passát, és így mikor aztán szemben kellett vagy magoknak vagy nekem vele lennem, a szerint adott választ, az mint ezek informatiója volt; ezt eleitől fogva cselekedték mind kapitán passa kajmekámságáig.

7. Az magok megtartóztatása, hogy Markó meghozá az Betlen István és az budai passa között való békességnek leveleit, aval az pratikával élének, hogy dolgokat eszünkbe ne vegyük; ezután is valamikor embere jut urunknak, mindenkor az mink (!) emberi itt ha megújították jancsárokkal az szállást.

8. Valamikor könyörgő levelei érkeztenek urunknak ide be, de azokban császárnak nem adtak be semmit, hanem az mit akartak, mivel Barian passával egy végezések volt kezdetitől fogva végeig, Zöldfikár, Ibrahim effendi, Musza passa, Murat aga, az budai kasper kihaja, siliktár passa által cselekedtették ez rossz dolgokat, de az több főembereknek nem volt semmi hírek benne se muftinak, se az több vezéreknél, császárunk sem vötte eszében az pratikájokat, még mostanig is nem tudja valószínűsán.

9. Huszain aga bemenetele is ő tanácsok, pratikájok volt, hogy bemenjen Erdélyben és ott kémelkedjék, az embereket ijeszsze és az pártosokkal tractáljon, Székely Mózesnek pártokat csináljon, noha az adó sollicitálása volt az praetextus, de más pratika volt alatta, kinek kimenését Szumlyánál (!) fogadták, engemet próbáltak, hogy ha vöttem-e eszemben pratikájokat, majd egy egész holnapig avagy mind az megjöveteléig Huszainnak, még azután is mindegyaránt ijesztgettek, próbáltak félvén attól, hogy eszemben vöttem dolgokat. Én mind változtatám sokképpen előttem itéletemet, hogy ne vegyék eszekben, hogy én is tudom, hogy ő hírek és tanácsokból ment el és az brassaiakat is, ötöt veték okúl, hogy biztatta volna az urunk ellen való rebellióra. El is kell hinni, hogy úgy is volt, de másoknak informatiójából lött, kire csak mind az ő fejére hárintának tudván, hogy ő török, neki semmit sem árthat az erdélyi fejedelem. Hogy megjöve, itt igen nagy haraggal rút orcát mutatván hogy már hozzája mind az emberek, pro forma et providenter el is pirongaták, hogy azután 6 egész hétig nem jött feléjük is, az embereknek szídták, rútolták, árulolták (*így*), de ezek mind csinált mesterséges pratikák.

Mikor Koncz Pál és Turi innét kimenének, akkor is Zöldfikár és Huszain aga felmenvén az passa kapujára, a passát

honn nem találván, mivel az császár után ment volt ki Dautpassára, oda is hált, másod nap jött be, mégis olyan válasszal jövének alá az tolmácsok hogy már a passától, hogy ha ez világ kincsét igérnök is immár, de semmiképpen urunkat hatalmas császár meg nem hagyja fejedelemségében. Ebben pedig semmi nem volt, magoktól hoztak ilyen választ, az én öreg legény szolgám utánnok cirkálván azon napon, így kapta őket meg az hamisságban. A passa másod napon jöve be. Én ezt szintén így megmondtam az követeknek, meg is kérdék Huszaint fölé; az is hogy látta, hogy akkor miben kapják, nem tudta egyebet hazudni, hanem azt monda, hogy ő nem volt oda be a passa házában, hanem Zöldfikár volt, nem tudja, volt-e szemben a passával avagy nem. Én arra mondek: hogy lött volna, ha honn sem volt, Dautpassára hált, nem tudta, mit kavillálni aztán. Én Toldalaginak megmondtam, hogy hogy bocsátja és írja meg ilyen dolgot nagyságodnak, holott immár kitetszik, hogy nem császár sem a passa szavai ezek, hanem csak az tolmácsok hamissága. Ők ugyan megírák nagyságodnak, mely kitetszik ezen levelekből, ilyen hamissággal ijesztették számtalan sokszor nagyságodat levelekben, kiket mind magok Zöldfikárral forraltak. Ugyanakkor Koncz Pál itt létekor, mikor ez volt, az Toldalagi házában ülven az asztalnál mindnyájan az követek, az két tolmácsok is ott lévén, pro forma Toldalagi kezde sopánkodni azon, hogy miért kellene császárunknak olyan szép adó adó országát mint Erdélyt így veszteni, pusztíttatni, raboltatni, mi vétke volna az országnak. Arra monda Zöldfikár, hogy császár nem akarja az országot pusztíttatni, mert az ország semmit sem vétett, hanem az latrot akarja kiűzetni az országból ugymint nagyságodat. Arra az hamis szavára is csak egyik is az követek közül is még csak hazuttat (*így*) sem mondák, mely szavaiért, ha lehetett volna, azon helyen megöltem volna az ebet. Ebből is kitetszik minden igaz hűségek, egy rossz tolmácsnak elszenvedik fejedelmiünknek nagy gyalázatos illetését, méltatlan szavát. *)

Egyik és nem kisebbik mesterségek ez is volt, hogy én mellőlem még idején mind elbeszélették Zöldfikár által, valakik hozzám hulmi hírekkel jó akaróim jöttek, és az passa kapuján is kapucsiáit a passának és császár barátimat, belső inassi közül is voltak, az kik által hulmi dolgokat érthettem volna, mind elidegeníté őket Zöldfikár kit szép intésével, kit fenyegetésével, hogy a passának beadja őket azért, hogy semmit ne érthessek. Ezekről is mind az követek informáltak.

Ez az bizonyosága, hogy egy elsőben mikor a divānból haza jöttem, egyszer-másszor igen-igen examináltak sokféleképpen

*) Ide Rákóczy ezt jegyezte: 20. Julii 1637.

néha mind együtt lévén, néha külön-külön próbáltak, ha egy nyomon beszélem-e az oda fel hallott híreket. Én mint igaz ember megmondottam igazán nekik az miket értettem, még akkor nem vöttem vala eszemben hamisságokat, és ha mi olyat találtak benne, az ki nekik nem tetszett, azt vizsgálták, hogy kitől hallottam, meg is találtam egy néhányat nevezni közülök, azokat fenyegette Zöldfikár aztán meg. Még egy ifju legény Nyagoje vajdához is tartott, de egy belső szerecsen főember szolgálja lévén nagy dolgokat megértett, én hozzám igen tartott, egyszer az divánbúl jövén haza felé, elől találám, három vagy négy törökökkel megyen vala, derekason nem mere velem beszéleni, de csak két vagy három szóval mellém jövén mondá, hogy bizonyoson értette volna, hogy az magyarok Pestet felverték volna és sok törököt vágtak volna le, az passa kihája is ott veszett volna. Ő nyavalyás nem értette volt jól, de a szalontai harcrolásnak híre jött volt akkor igen titkon meg. Ezt én itthon megmondám az követeknek, mindjárást kezdék kérdezni, kitől hallottam. Meg találván mondani nekik, ismerték is jól az legényt, mivel hozzám járt gyakran, akkor csak elhallgaták, azután két avagy három nap mulva felmenénk a passához mindnyájan, hát ők Zöldfikár által és Bakó Péter által ugyan elvégezték a passánál, hogy felkeressék a legényt, meg is fogták, mikor mi szintén a passa előtt állottunk volna, ittkin akkor kalafáztaták keményen meg, és hova tötték azután; többször semmit fölele nem hallhaték. Mikor eljöttünk volna haza, itthon mindjárást mindenik külön-külön az követek próbára vonának, hogy ha vöttem-e eszemben dolgokat, és így tréfáltanak velem, hogy az nagyságod boincát (!) igen megkalafázták, Haller Péterrel csaknem öszve is veszénk asztal felett miatta, eszemben vóm én is magamat, bezzeg azután arra nem vehettek. Elig lón három avagy négy nap ebben, csak meghozák Csatalcsiához igen császárnak, hogy megverték a magyarok az Betlen István hadát, de az embert mindjárást elröjtették, császár eleiben sem bocsátották. Ezt megértvén az követek igen titkon, én semmit sem tudván ez dologban, csodálatos nagy bánatban, szomorúságban és sírásban is némelyek voltak, Toldalagi berekeszkedvén a házban, asztalra borulván úgy sirt, búult, hogy csaknem ütötte őket meg a gutta. Azután öt vagy hat nap mulva az havasali kalarások hozák az nagyságod levelét, melyet az harcznak és diadalomnak meglelte fölöl írt volt, bezzeg annál inkább elszakada az inok követuraméknak, én peniglen az istennek földre arczczal leborulván adtam hálákat ez nagy irgalmasságáért, hogy megszégyenítette ellenségünket. Azt a levelet megfordittatván felvitték a passához, az is eléggé búsula rajta, szidá is a budai vezért igen-igen. Ez levélnek hozásáért az vezér csaknem felakasztatván az oláh kapikihákat rútol szidván őket,

Ibrahim effendi is hasonlóképpen szidta őket, fenyegette, hogy ha többször levelet hordoznak, felkötik őket. Ez is Toldalagi, Zöldfikár mestersége volt, ugyan szemekben vádolta a passa előtt és Ibrahim effendi előtt Zöldfikár őket, hogy mind Erdélyből s mind innét is ők visznek, hoznak nekünk leveleket. Mikor peniglen nekem azt az levelet kezemben adák az kapikihák, erős hűt alatt adák kezemben, mert féltek igen, én eléggé mondtam az követeknek, hogy titkoljuk el, hogy ne mondjuk ki őket, hanem mondjuk azt, hogy egy görög hozta, áros ember, avagy elég sok szolgálak vannak itt, azok közül mutassunk egyikre, de ők soha nem akarák, hanem ugyan veszedelmekre igyekezének nem is egyébért, hanem hogy inkább ne vigyék, hozzák nagyságodtól leveleket, ők is menthessék azzal magokat, hogy örömost gyakorlatossággal írtak volna uruknak, de nem volt kitől elküldeni. Az oláhok is azután oly emberül cselekedének kívánságok szerint, hogy még csak szolgáljokat is sok ideig felénk sem bocsátották, nem-hogy levelünket vitték volna el, ezt keresték fel benne, mert ők nem is akartak írni és nagyságodat tudósítani itt való állapotokról, hogy így nagyságod semmit se érthessen; azt is oltalmazták benne, hogy én titkon ne küldhessek levelet tőlök, de én is okoskodván ugyan elvitték az én leveletem igen titkon és nagy hűt alatt.

Az Szolnoktól való töröknek útigazgatása is, merre kelljen járni az magyarok ellen, valamint Zöldfikár leveléből kitetszik, ez is mind Toldalagi igazgatásából volt, és abból írta Zöldfikár az levelet az budai vezérnek; ennek bizonyosága ez, hogy Zöldfikár előtt szállásunkon egy néhányszor számlálta mind az utakat meg, szállásának helyeit, napjait, hány napon és meddig s merre kell járni az hadakkal Huszain passának; az mely igazgatását mind vöttem eszemben mire tendálnak, abból is semmi úton ki nem mosdhatik, mert így volt és ő hírekkel írta Zöldfikár az levelet.

Az felebbi(!) hadak hogy fel nem akartanak ülni, egy csausz, kit oda küldöttek volt s megjöven, az mondotta volt meg az anglus követ tolmácsának, s olyan hírt is mondott volt, hogy Betlen Istvánt levágták volna. Az anglus nagy emberséggel az követekhez küldvén evel a jó hírrel egy főember secretariussát, megizente az által és mindnyájan bennlén az Toldalagi házában nagy örömmel megmondván, Toldalagi addig tudakozá az főembertől, kitől hallatott volna ez hírek, amaz megmondá az csauszt. Evel elmenvén akkor, azután másod napján Huszain aga oda jöven, Toldalagi megbeszélgette neki ez híreket, az kit más igen titkon izent meg és meghagyta neki, hogy felkeresse az csauszt, megértekezvén tőle megmondja neki, hogy ha szintén úgy vagyon is az dolog, ne beszélje senkinek, mert elesik

a feje. Huszain felmenvén a divānban én is utánna, ottan hamar tehát immár őregen beszélett az csauszszal; az csausz megtagadta, mivel ő is titkon mondotta volt az anglus emberinek ez dolgot. Azután előfogta az anglus emberit az csausz: miért kellett kinevezni őtet, ő rosszul járhat, ha a passának fülében esik ez dolog; az anglus is azután nekem sokat panaszolkodék azon főember által, és ő is az (*így*) nem izengetett híreket, eszében vévén dolgokat követuraméknak.

Econtra ők egy Bikany Rézmány nevű magyarul tudó török, kit Laskai mellé rendeltek volt mintegy kapikiha mellé csausznak, mely török éjjel nappal mellettük volt, és Bakó Péter, Ugron Pálnak egy Barbély István nevű törökül tudó szolgája, egy magyar asszonyember, ki gyaluinak mondotta magát, Görög Péter felesége volt ezelőtt Belényesben, igen tökéletlen hamis hazug asszony, ki Székely Mózeshez bejárt jediculában, Laskaihoz is hasonlóképpen, ezt ugyan Zöldfikár Zsófiának is nevezték vala, ezeknek nem volt egyéb dolgok, éjjel nappal jöttek s mentek Toldalagihoz, és mennél nagyobb ártalmára, veszedelmére való csinált híreket feltalálhattak, aval jöttek s mentek ide, szörnyítették iszonyuan, mint vesz el mostan Erdély nagyságod miatt, én előttem beszélette egyik-másik azt gondolván, hogy én teljességgel bolond vagyok s elhiszek minden hazukságot, hogy inkább megijedvén melléjük vohassanak. Más az, hogy ezt is gondolták benne, hogy nagyságodnak alattomban ha írok is, semmi biztató hírt ne írhaszak, hanem ijesszem nagyságodat tüzzel vassal, mivel gondolták jól, hogy az én írásomnak nagyságod hitelt fog adni inkább, hogynem az övéknek, bejövetelektől fogva egyik pratikájok ez volt végezetig; Bakót is ők szöktették el és Ugron Pálnak Barbély István nevű szolgájokat, félvén attúl, hogy ha kiviszik ezeket, mivel minden pratikájokat tudták ezek s ő ellenek ártalmakra kezdik kivinni, egyiket Laskai mellé igazították, szerzették, a másikat Bakó Pétert Székely Mózes mellé ijesztvén én velem őket, hogy nagyságodnál minden dolgok nyilván lehetnek, meg fogja büntetni őket, költséget is adtak nekik biztatván az jövendővel, hogy Székely Mózessel együtt még kiviszik őket fejedelemségre; levelet is Bakótól úgy vött pro forma Toldalagi, ugyan maga azelőtt való napon informálván mit írjon, mivel mentse magát nagyságod ellen, hogy ki nem mehetett, maga egy nehányszor hallattatott szájából, hogy valamig nagyságod erdélyi fejedelem leszen, addig Erdélyben nem megyen.

Ez is nem kicsiny véték az többi között, hogy valamikor nagyságod leveleiben nekik hulmi titkos dolgokat írt ugmint igaz híveinek gondolván és tartván őket nagyságod, mondom hogy egy nehányszor öszveszóllalkoztam velek, hogy Zöldfikárral is mindent akartak közleni, hogy ő is megértsen minden titko-

kat. Én előttem nem merték neki mondani hogy már, de másfelől oda küldvén az nagyságod levelét, mindeneket jól tudott, és a passának mindent fülebe sugott, mikor felmentünk a passához, immár minden dolgot tudván szintén a passa, akkor az mint viselte a passa szavait és kérdezkedését, világosan kitetszett, hogy igen informatus volt Zöldfikár által. Ezen is gyakorta öszveszóllalkodván az követekkel, mint kell ennek így lenni csak ütötték (!), vonták, tagadták az dolgot. De nemhogy Zöldfikár nem tudta, értette volna az titkos dolgokat, de mind Székely Mózes s mind Laskai is mindeneket tudtak Bakó Péter által, mert annak egyéb dolga nem volt hét holnapig annál, hogy éjjel nappal csak mind az árulókat jártatták véle, minden dolgokról informáltatták őket még az hollandust is számlálhatatlan sokszor, kit oretenus izentek tőle, kit írásban küldöttek. Más is vala egy Barbély István nevű legény Ugron Pál szolgálja, az is hasonlóképpen cselekedett az urak parancsolatjából, kiket aztán utóljára elszöktettenek magoktól, hogy látták, semmit sem succedála nekik a szerencse, ugysis az egyik Laskai szolgálja lön, Bakó Péter Székely Mózesé, noha oly praetextust csinálának, hogy zsidóvá lött volna Bakó, de az is hamisság, mert még azelőtt, minekelőtte Balog László uram bejött vala, metszettette volt meg magát Maróthi akaratiából egy Örtakő nevű zsidó faluban az Feketetenger mellett titkon, de nem a végre, hogy ittbenn maradjon és ugyan zsidó legyen, hanem azt praetendálván benne, hogy az atyja is azon valláson volt, nem is volt semmi szándéka az ittbenn való maradásra; de hogy ő is árultatásban avatta magát mások instantiájára és nem succedála az dolog, elijesztette Toldalagi azzal, hogy én régen megirtam mindeneket felőle nagyságodnak, és ki ne menjen, mert bizony rosszul jár, maga nem azféléért (!) állatta, hanem az magok dolga elfedezése.

Az tracta hogy ittbenn nem forga, hanem oda ki hagyák az budai vezérre, és innen informatiója levén mindenekről és ott akarák végben vinni az békességet, nem itt az követek által, ez is azért lön, hogy császártúl féltének, hogy ki ne nyilatkozzék dolgoknak hamis pratikája, mivel az császárt mind különben informálta az vezér Barian passa, csak egy csepp vétke nem volt császárunknak, most is nem tudja voltaképpen az dolgot, mely kitetszik csak az Bikir passa halálából is, hogy olyan igen és előre elkötötték és elhitették az császárt hamis vádlásokkal, és az mint értem adományokkal is, hogy nem is adhata igazságot császár, első két avagy három szavai után mindjárt megölték, attúl félének az ittbenn levő vezérek, hogy az ő nyakok is meg ne szakadjon belé, minthogy igazság szerint ezek érdemlették meg, az kik indítói voltak és nagy okai ez háboruságnak, szilik-

tárta se vessenek, mert teljességgel Barian passa, Musza passa, Ibrahim effendi, az követek tolmácsokkal együtt voltak az okai.

Az had megverése előtt is kétszer is kérdzván én általam elbocsátotta a vezér ugyan magok informatiójokból és akaratajokból kettőt közülük, de soha egymás között meg nem egyesülhetének, hogy szakadozva menjenek ki egymás nélkül. Azután mindjárt más pratikával és tanácscsal élván azt találák fel, hogy egy supplicatiót irjanak és adják be hogy pro forma, hogy én eszemben ne vegyem hamisságokat, és elvinnék s beadnák; de ezalatt Zöldfikár által ugyan informatus volt a vezér, hogy: mi könyörgünk, hogy mi hármunkat elbocsáss, de te el ne bocsáss. Úgy is lőn, aztán magok között szörnyen átkozták hogy már, hogy azelőtt elbocsátott volt két izben is kettőt közülök, most immár egyet is el nem bocsát, Toldalagira vetettek mind az háрма hogy már, de egyértelemből cselekedtek minden pratikákat. Az harcz után is a szerint supplicatio által kérdzettek hogy már, de semmi kedvek nem volt reá, hogy elbocsássák őket, mert mégis reménység táplálta őket, hogy másszor is Székely Mózes által is ujjobban próbáljanak, mivel mind oda be az több complicessekhez biztak, hogy elkezdett dolgokat végben vihetik, és mindenképpen abban fáradoztanak Zöldfikár, Huszain aga és Laskai hollandus és Székely Mózesnek Horvát István nevű szolgálja által s több törökök ugymint Musza passa, Ibrahim effendi által, talám ugyan meg is leszen vala, mert ugyanis e végre detineáltatták magokat utoljára, hogy Markó behozá az békességről való leveleket; de hogy aztán mind tatár hán indulása bizonyos lőn, és az fővezérnek is az tengeren túl való hadakkal való pártütése hírei érkezének, így gátolá isten meg gonosz szándékokot, alább kezdék aztán hagyni pratikájokat, mivel az törökök is nem biztathaták őket. Az magok arestálását peniglen akkor cselekedék, mikor Markó bejőve az békességgel és a passához felmenénk, akkor Zöldfikár által a passa hírével a mazur agátul kértek jancsárokat, és az én szolgálomot kérdette egy ismerő jancsárunk azon órában, hogy: miért kértek több jancsárokat, nam nagyon egy, nem elég-e az; mondotta az én szolgálom: nem kérünk mi, nekünk nincs hírünkkel; amaz mondotta: bizony Zöldfikár, ott valék, mazur aga előtt állok vala, hogy kére az követek szavával és akaratajából; a mazur aga még nem akart addig adni, míg be nem ment az passához, megkérdette, úgy adott. Azután is valamikor nagyságodnak postája jött, azok itt létég mind ujjobbakot kérttek azok előtt, kit mind Markó s mind Turi s mind Huszti uramék megtapasztaltak s megmondhatják lélek szerint, hogy így volt.

Ez is ő mondások volt, hogy oly plenipotentiával, autoritással bocsátották őket mind nagyságod s mind az ország, hogy valamit itthenn végeznek, mindenekben megtartják őket. Ezt

egy nehányszor agálták a passák, vezérek előtt, hogy inkább hitelek lehessen, de mind visszaéltek véle fordítva. Erre képest mindent agáltattak alattomban Zöldfikár által egy nehány főemberek előtt, a többi között Ibrahim effendi előtt is megmondotta Zöldfikár, hogy nem ott jár az főkövetnek, Toldalaginak a szíve, az mit küssóképpen agál, más vagy a szíven; ugyan hihető, hogy derekason megjelentette az dolgot neki, hogy nem akarja az ország nagyságodat uralni, kit Ibrahim effendi az oláh kapikiháknak meg is jelentett volt tául kerülő beszéddel, azok peniglen énnekem szolgám által megizenték azon napon. Ez dolog Barcsai Ákos itt benn létekor volt azon napon, az melyen ki kellett indulni, ki is indula, igen sietséggel elijesztvén indíták el az követek, és én igen futva irtam nagyságodnak egy levelecskét akkor, addig is kétszer is jött rejám Toldalagi hogy megtudta, hogy írok nagyságodnak és úgy vigyázott, hogy ne ír hassak oly dologról, ki contra lenne az közönségesen irt levél ellen; ugyan nem is lehete egyéb benne, meg kellett olvasnom előtte; Barcsai urammal is semmit külön nem beszélhettem, oly vigyázásban voltak rejánk; de ugyan érthetett nagyságod az én levelemből, úgy irtam volt, de még akkor derekason nem is vöttem volt eszemben dolgokat, hanem azután.

Az hatezer tallérnak is el nem vétele végezésből volt, hogy a kajmekám el nem vövé, hanem visszaadatta, nem is egyébért cselekvé azt, hanem hogy azzal is megmutassa nagyságodhoz való idegenségét, hogy ő hozzá semmi bizodalma ne legyen, hanem minden reménységét nagyságod innét elvegye. Másikért azért is adatta vissza, hogy ezek a követek gondolván azt, hogy ki tudja, mint fordulhat az állapot együld, ha valahogy Betlen Istvánnak nem succedál az dolog kívánsága szerint, az követeknek is itt benn késedelmek és mulatások fog lenni, és lehessen költségek, az ki úgy is lön, aval élének itt benn 8 avagy 9 holnapig; de ez is mind csinált dolog volt, mert kitetszett az több circumstantiákból. Az kezdeti is dolgoknak mindjárt megmutatá, hogy mit akarjanak, mert mind visszakelének (!) minden dolgok,

En hogy láttam volna, hogy rosszul kezdik el követségeknél procedálását, öszveszóllalkozván velek az Toldalagi házában ezt mondván nekik: én nem szeretem Zöldfikár mint procedál az tolmácsságban, azért semmi jó exitussát ennek nem várom, azért én vele fel nem járok, nem kapikiháskodom, mert úgy látom, hogy mind maga kapikiha s mind tolmács, azért én az én igazságomat nem elegyítem öszve az ő hamisságával, hanem lássátok mit csináltok, én fel nem járok vele, vesztég ülök avagy szólítsátok meg róla, az mit nem szeretünk dolgában. De ők arra csak azt mondák, hogy csodálkoznak rajtam, hogy nagysá-

god tanácsival elvégezte, hogy tolmácsságában megmaradjon, s te egyedül akarsz reluctálni fejedelmed és tanácsi és egy ország végezése ellen, lássad mit csinálsz, mert te csak egy ember vagy. Én aztán nem tudék, hanem protestáltam mind magok előtt s mind isten előtt, hogy én oka semminek ne legyek, mivel minden árultatásának, hamisságának dolgait jól tudván meg is mondtam az követeknek még Kucsukcsokmezőn, minekelőtte bejöttenek volna az városban, azután is soha csak egy pénz ára dolgát is szóttalan el nem hallgatám, mindenkor valamit vöttem eszemben és kaptam a házán, oda fel jártunkban divānban és egyebütt is, mindeneket megmondtam az követeknek, de ők csak színes beszéddel mulaták el, mert egyek voltak mindnyájan minden hamisságnak forgatásában, engemet csak pro forma et propter indító(!) küldöztének fel a passához Zöldfikárral, de ugyan azelőtt mind elvégezték Zöldfikár által az passánál, micsoda választ adjon avagy mondjon; néha mikor nem talált vele beszélni a passa, én is besiettem vele együtt menni a passához, kiküldött előle és vele tractáltak elsőben, azután hivatott be és úgy adott választ, itthon pedig az követek, minthogy ő információjokkal volt minden választétele az passának, jól tudták; én is bizony sokszor öszveszóllalkoztam velek, hogy hiába pro forma fárasztanak fel. Ez eleitől fogva végezetéig mind így volt.

Hogy magokat arestálták is Markó ittbenn létekor, azután is Turi bejövetelekor is, tudván dolgokat öszveszóllalkozám velek Zöldfikár is jelen levén mondván: miért nagyon ez, hogy őrizet alá vetettek bennünket, azelőtt nem őriztettek, mikor békességben semmi nem volt, most megvayon a békesség, mi lehet ennek az oka. Arra mondá Zöldfikár: nem egyéb, hanem csak azt mondja az passa, hogy az császár gyakran jár alá s fel, együld ott Balatban is ha talál fordulni és eszében veszi, hogy nincsenek jancsárok az követek mellett, meg ne szólítsa a passát róla, hogy gondot nem visel. Én mondám: bizony fel kell mennünk, kérdjük meg magát a passát; nem tudának hová tekeredni, hanem más nap felmenénk a passához, megkérődök, ő is csak olyan választ izene. Olyant is kezdetek hirdetni, hogy az adóért; abban sem volt semmi, hanem ez volt az oka, hogy Székely Mózes akarták ismég reánk hozni, csak practextus volt az adóért való arestálás.

Mikor utólszor Barian passátul elbúcsuzának az követek, akkor is szabadbá hagyá őket, hogy akár elmenjenek, akár itt maradjanak, lássák, beszéljenek Musza passával is, de úgy cselekedjenek mindazonáltal, hogy: ím énnekem el kellitik men-nem, bizony árvául maradtok, és nem leszen, ki az ti dolgotokat csinálja, óltsa, hanem bizony inkámb gyujtják. Ezt arrúl mondotta Barian passa, hogy mivel ő neki el kell menni és ő általa volt

ezeknek minden pratikájok, s ő fedezte dolgokat, ezután senki nem fogja fedezni, ha kinyilatkozik dolgok akármilyen kicsiny dolgokban is császár előtt, nem fogják mások takargatni, fedezni dolgokat, az mit indítottak és minemű rossz dolgot csinálának, mert csak teljességgel Barian passa, Ibrahim effendi, Zöldfikár, Musza passa tudtak és forraltak ezekkel együtt minden pratikákat. Musza passának is el kellett Budára menni, és így tudta az passa, hogy nem leszen, ki dolgokat fedezze, s maga is igen félt a passa, hogy ha kinyilatkozik valami módon, és az császárnak csak azt adták értésére, az mit akartak, az sokszori beküldött könyörgő levelekben is csak az mi nekik úgy tetszett. Azelőtt is egyszer Barian passához menvén maga hivatva vala fel az követeket Zöldfikár által elsőben, hogy békességnek hírt hozták vala az budai passa kapucsiái; felmenvén egyéb több beszédi között az békességnek jó hírére is megmondván mondá azt is Toldalaginak, hogy mosassa meg az fejét, ne gyászoljon, immár az békesség megvagy, nemsokára elbocsátunk haza benneteket minden jó válaszsza, innen az mi részünkről minden jól leszen, csak ti magatok között ne legyen valami tarkaság. Azt is a passa nem egyébről mondá, hanem tudta a passa, hogy itt semmi dolgok ki nem nyilatkozik, csak magatok közül ugymint én ne vádoljam nagyságod előtt őket, mert a passa mindenképpen tudta, hogy én semmiben nem consentiálok velek és én miattam lehet valami bántások nagyságod és az ország előtt.

Az 40 ezer tallért is üdő után ígérék császár urunknak kajmekám által, nem akkor s nem addig, míg nem concludáltak vala semmit az Betlen István fejedelemségre való bevitele felől, hanem megvárák az conclusiót, és az sententiát kimondaták Barian passával Barcsai Ákos előtt igen nagy mesterséggel, tudván azt, hogy nagyságodnak igen belső embere és hitele leszen szavának. Ezután pro forma kezdenek zsibogni egymás között, és úgy találák fel, hogy ígérjenek 40 ezer tallért császárunknak, hogy nagyságodat hagyja meg fejedelemségében és az országot is ne pusztíttassa, Székely Mózes adja ki, Betlen Istvánt küldje haza. Én akkor is contra valék ebben az ígéletben, tudja Barcsai Ákos uram, mert énnekem az tetszik vala, hogy azelőtt kellett volna ígérnünk, most már üdő után vagy és semmit sem fogunk vele használni se nagyságodnak, se hazánknak, és netalán úgy adja isten, hogy még nagyságodnak succédálhat az dolog és megmaradhat nagyságod országában. Mivel én tudtam azt az nagyságod sokszori írásiból, hogy fegyver nélkül be nem megyen senki az erdélyi fejedelemségre, biztam az istennek kegyelmességében is, és mondtam nekik, hogy ha

igérnénk is, csak hazánknak teszünk kárt, mert valamire ígérük is magokat, de ugyan nem praestálják, azonközben mi tőlünk megkivánják az ígéretet. De az én szómnak semmi helye nem lőn, még a torkomban verék a szót, Barcsai Akos uram is velek consentiálván ötön lőnek, én egyedül, megigérék, de azt is mire való képest cselekedék, azután is az dolognak exitussa megmutatá, hogy csak frustra(!) volt. Az harc után is nagyságod írt volt egy levelet, melyben írta volt nagyságod a több írási között, hogy az 40 ezer tallért és az 10 ezret az kajmekám-nak, az kit ígértek az követek, megadják, csak azon legyenek, hogy másodszor is fegyvert rejánk ne küldjenek, Székely Mózes, az öreg urat bocsássák ki. Akkor is ujobban az nagyságod írására, ismég mikor az levelet paríaltaták velem, akkor is nekem nem tetszik vala, hogy megigérők másodszor is tudván azt, hogy bizony másodszor nem küldnek hadakat rejánk, mivel téli üdő vagyon, egyik ez. Másik az, hogy nem volt hada, ki rejánk mehesen, mivel ha lett volna, az ördögöt is kiindították ellenünk annál inkább, hogy egyszer szégyent vallottanak és Székely Mózes is ki nem fogadák bocsátani; akkor is nekem egyáltalában nem tetszik vala az másodszori ígéret, ki is hagytam vala az párbúl, de ugyan kedvem ellen Zöldfikár jelenlétében íraták oda velem, még sokáig veszekedtünk Haller Péterrel, hogy én nem akartam írni, neki mondották az követek, hogy ő írja, ő sem akarta írni, így veszekedtünk az íráson. Én láttam minden hamiskodásokat, végre nem tudék mit tenni Zöldfikár előtt gondolván, hogy a passának bead, meg kelle lenni, oda íram, de az istennek nevére, keresztyéni hűtömre, lelkemre írom, hogy minden, valamiben e szegény ország és nagyságod esett, mind ő miattok lött, és nekik köszönjék minden károkat, ostoradókat, hiába való sok költségeket, valamit az ő ide bejövetelektől fogván teremtettek (!); ki győzné az ő sok külömb-külféle felkeresett praktikájakat, csak az isten tudná előszámolni.

Markó minekelőtte meghozta volna bizonyoson az békeségnek hírét, annakelőtte mind azt suhajtották, csak jőne embere nagyságodnak valami jó hirrel. Elérkezvén Markó *) meghozá az békeségnek végben menetelit írásban, és minemű conditiókkal ment végben nagyságtok között az öreg ural és Huszain passával, mely jó híren ők úgy tettetek, hogy igen örvendeztek, de oly igen búsultak rajta, hogy csaknem ütötte meg őket a gutta, mely ki is tetszék még ugyan Markó ittben létében, mert az polgármester bejőve az én házamban, Haller is ott jelen lévén, nagyokat kezde suhajtani, mondék én neki: mit suhajtoz uram, nam istennek hála jó hírünk vagyon, kit azelőtt

*) A megérkezés napjának üres hely van hagyva.

kivánsággal vártanak; mondá erre nekem polgármester: mit használ minékünk az a békesség, semmi hasznunkra nincsen; én mondám: hát azt kívánod-e, hogy elrabolják az országot.

Az mikor írtak is nagyságodnak, mindenkor mennél ijesztőbb és gonosz híreket tudtak formálni, afélékkel ijesztették nagyságodat, melyekben kevés volt igaz, sőt ugyan is aval is akarták nagyságodat fejedelemségből kiijeszteni, mely kitetszik az magok írásokból, az kit egyszer-másszor írtunk. Én mind jól tudtam s láttam, hogy csinált hírek, de nem mertem semmit szólani kezek alá, nekem is suscribálnom, pecsételnem kellett; de mikor módom volt avagy lehetett, én titkon írtam nagyságodnak mind contrariumot az ő írások ellen, de igen valóságot, az mely kitetszik írásomból, és az üdőnek mivolta és az dolognak kimenetele is világosban megmutatá, hogy az én írásom igaz volt, de az övék nem, keressék elé az leveleinket, hozzák egybe, vonják próbára, meglátják és kitetszik azokból világoson. Elsőben Toldalagi az életét kötötte egy levele írásában, úgy emlékezem reja, hogy semmit nagyságod ne tartson, mert nem leszen semmi bántása és nagyságodra való menése az töröknek; ezzel csak reja akarta nagyságodat venni, hogy készületlen találkozék, mely ki is mutatódék hogy hamisság volt, mivel különben lőn azután az dolog. Ez az harcz előtt való írása volt, még nagyságod az országában lévén. Ez is nagy hátramaradásokra lőn, hogy Barian passának el kellett menni, mivel ő általa vihették volna ezután is végben dolgokat még annál jobban, hogy fővezérré tőtte hatalmas császáruk, de mivel el kellett menni az kazulok ellen, markokban marada és nem indíthaták el ujobban elkezdett dolgokat ez uj kajmekám által, hanem csak hallgatásban (!) és silentiumban hagyák dolgokat félvén attúl, hogy ki ne nyilatkozzék dolgok, az kit azelőtt Barian passa és Zöldfikár által tractáltanak.

NB. Musza passával azért nem mentenek el az követek, hogy azt találták fel ő magok javára és dolgoknak jobban való elfedezésére, hogy jobb nekik itt maradniok, mert innét elmennek, nagyságodnak más követinek kell ide bejönni az adóval, és így az ő pratikájok ittben mindenek előtt kinyilatkozik, és kitudódik; de ha ő általok adatik be az adó, úgy elboronálhatják és elfedezhetik dolgokat. Másik oka ez, hogy ha az adót ők adják be, tehát valamivel vagy levéllel vagy Székely Mózzessel fognak kimenni is, üres kézzel nem mennek nagyságod eleiben, alioquin micsoda orczával mennének ki nagyságod eleiben.

Die 13. szemben lévén az követek az passával az adónak bizonyos híre megindítása és bejövele felől; az passa igen nagy örömmel hallá, noha immár azelőtt két nappal tudta az oláh kapikihák és az vajda levele által. Annakutánna több szavok

után emlékezteték a passát arra, hogy ezelőtt arra ígérték volt magokat, hogy mihelyt az adó beindításának hírért bizonyoson meg hozzák, elbocsátják őket, és az felesége megholtát is említé Toldalagi uram; kérdzének ugyan hogy már pro forma, mivel nem lehetett különben, mert nagyságod parancsolta levélben nekik, de ők Zöldfikár által az posta bejövetele után másodnapján elvégeztették az passánál, hogy: mi kérdzünk ugyan, de ő nagysága ne bocsásson. Ez penig csak így lött, hogy a passa eszében ne vegye dolgokat és még ne examinálja, miért kellene ennek így lenni; csak azt találták fel magok között, hogy Zöldfikár csak mintegy magától persvadeálja a passának az audientia kérés mellett, hogy: feljönek holnap és el is fognak kérdzeni, de nagyságod el ne bocsássa addig, míg bizonyosb hír nem jár, mert ki tudja, minemű csalárdság lehet alatta. Még képmutatásban Toldalagi ötven tallért ígért Zöldfikárnak, csak ki-szerezze hogy elbocsássák, melyet nekem Ugron Pál uram monda meg azt alítván, hogy én elhiszem, hogy szívek szerint volnának az kijövéshen, de bizony minden dolgok merő hamisság volt eleitől fogva; csak abból is jórészent kitetszék, hogy az mikor az megyesi gyűlésből 16. írt levelében az adó felől írta nagyságod hogy az ország deliberalt, hogy beküldenék, bizvást megmondhatják az kajmekámnak és az többinek is az kiknek illik, akkor is hogy felmentünk volt, akkor Zöldfikár nem beszélett volt azelőtt az kajmekámmal, és az kajmekám akkor megmondván az adó hírért, mindjáraft kaftánt akarának rejájok adatni azt gondolván, hogy el kell őket bocsátani, de Zöldfikár megszólítván a passát ezt mondván: nem kell mostan, hanem ha bizonyoson meg hozzák, hogy megindították az adót, akkor kell őket megkaftánozni. Ha azután mikor bizonyoson megmondák neki az adó hírért és az vajda is megírta, miért nem kellett hát elbocsátani őket, csak abból is kitetszik cigányságok, hamisságok, mert bizony azelőtt is egy nehányszor elmehettek, csak az lelkiismeret és az magok vétke ne furdolta volna őket. Mikor Barian passátul utólszor elbúcsuzának és a passának is előtte álló utját szerencsélteték, és nagy búcsuvétellel válának el egymástól csaknem sirva, mikor mind ugyan ott voltanak az követek, akkor is szabadon hagyá őket, hogy akár elmenjenek haza, akár Musza passával menjenek el, lássák: mert immár én elmegyek és ti árvául maradtok, és nem leszen, az ki az dolgokat fedezze, takargassa és gondotokat viselje, hanem bizony gerjeszti, gyujtja tűzét rejátok; azt is bizonynal lelkem szerint írom, hogy nem az országrúl mondá, hanem az követek magok állapotokról, mivel ő tudta minden pratikájokat és mindenben egyetértettek egymással, de másoktól igen titokban volt, azt gondolta a passa, a bűne, hogy ha itt maradnak, ki fog nyilatkozni, dolgok is hatalmas császár fülei-

ben esik, magának is búsulása ne következze miatta császártól, mert az mit azelőtt császártól titkoltak, az mind ki fogott volna nyilatkozni.

Mikor nagyságod az megyesi gyűlésből 6., 16. Martii írott leveleit az kalarások meghozák, és az 16. levelében kivályképpen megírja, hogy az ország elvégezte, hogy az adót beküldjék, azért minden okvetetetlen nagyságod beindíttatja, bizvást mind az kajmekámnak s mind másoknak az kiknek illik, megmondhatják az követurak, mondom akkor egymással beszélgetvén, hogy felmenjünk az kajmekámhoz és az nagyságod levelét is mutassuk meg neki, szóval is szólhatnak, mivel nem oly nagy dolog volna, ők penig nem akarák ezt, mivel ezt vötték vala eszekben, hogy olyan írás is vagyon az levélben, hogy az ország szabadságtalanságát és az atname mégis az adó mellett sollicitáltatni akarja nagyságod. Ezen igen megütköztvén és azt gondolván, hogy ha csak az nagyságod levelével mennek fel, tehát valami abban írva vagyon, szóval én előttem meg kell azt nolle velle mondaniok, mert ha meg nem mondják a szerint, tehát úgy is én eszemben veszem, mit akarnak elkerülni, hanem azt találták fel hármon Zöldfikárral, hogy fordítsa meg az levelet, és csak azt írja belé, az mit akar, tudniillik az adó beküldését, de amaz két dolgot hagyja ki belőle. Én ezt eszemben vevén mit kerüljenek, nem akarám paríálni az nagyságod levelét semmi úton ezt praetendálván, hogy nem szükség volna olyan kicsin dolgot is fordításban beadni. Ezen iger őszveháborodánk; ők ugyan megfordíttaták és maga Toldalagi paríálta az levelet. Nem is örömost akartanak volna felmenni magok is, mivel ez az uj kajmekám az ő ebbeli sok pratikájokban semmit sem tudott és attúl féltének, hogy valami kicsin beszéd között is találkozhatik oly szó, az kiből veszen a passa valamit eszében, kivályképen az atname-nak és az ország szabadságtalanságának sollicitálása felől ha valaminemő leszen, hanem azért lön az fordíttatás, hogy afélet elkerülhessenek, mivel nem Barian passa atyjokkal volt dolgok. Mely dolgot noha ugyan kerültenek, de mégis úgy adá isten, hogy valami részecskéje ugyan kitetszik, minthogy Zöldfikár azelőtt nem végezhetett volt az kajmekámmal mint az elébbelivel volt végezések, és egymást értvén cselekedtek mindeneket, mondom, nem volt evel végezések az passá[val], hogy megmondák neki az adó beküldését az ország végezéséből, és minden haladék nélkül beküldi nagyságod, akkor az athname és az ország szabadságtalansága felől semmi mentiőt nem tőnek, hanem az törökül fordíttatott levelet olvastaták el Zöldfikárral és oda is adák neki, hogy császárunknak is megmutathatja ő nagysága az kajmekám. Világosan kitetszik csak ebből is, hogy nem akarták, hogy császárunk eszében vegye, az atname és az ország szabadság-

talansága hogy ujobban fennforogjon, holott azelőtt kiadták volt, és ezek Barian passával vesztették esztét. Másik dolog ilyen is mutatódék ki ugyanakkor, hogy mivel Barian passa és Musza passával úgy végzetek volt ezek Zöldfikár által, hogy mihelyen az adó behozásának bizonyos híre érkezik ide be, és a val követei felmennek ez mostani kajmekám eleiben, mindjárt megkaftányozván őket elbocsátja békével, és meg is parancsolta Barian passára e szerint az kajmekámnak. És hogy elolvasa Zöldfikár az fordítást, az kajmekám meg akarja őket kaftányoztatni és elbocsátani, az mennyire érthetém szavait, de Zöldfikár azt mondá: nem, ideig még nagyságod is útban levén, immár második posta érkezvén, akkor kell. Imez tudatlan, és abból is kitetszik, hogy nem végzett volt Zöldfikár vele először, hogy a val eljűvénk szállásunkra. Én itthon kerülő beszéddel fogdosám elsőben Ugron Pál uramot ezt mondván: úgy tetszik, hogy meg akarja vala a passa kegyelmeteket kaftányozni és elbocsátani, az mint szavábúl eszemben vövém, hogy Zöldfikárnak szóla és kaftánt is említe, kérdé is, hogy talám el akarnak búcsuzni immár és meg kell kaftányozni őket. Ugron Pál erre csak azt mondá akkor nekem, hogy: én is úgy vövém eszemben, hogy meg akar vala kaftányoztatni bennünket, nem tudom, ha az jó hírmondásért-e avagy miért. Ez dolog akkor ebben marada. Azután ők öszvebeszélgetvén Toldalagival, két avagy három nap elmulván és egymással ugyan Ugron Pál uram által megbékélvén Toldalagival, úgy hozá elő Toldalagi én előttem az dolgot, hogy kaftánt akart rejájok adatni ez tudatlan kajmekám az jó hírmondásért; ebben vetették (!) akkor is dolgokat, maga az uristen látja, hogy el akarta bocsátani őket, azért akarta megkaftányoztatni. Ennek bizonyossága az, hogy azelőtt való nap egy török jött Toldalagihoz, ki olyan hírt hozott neki, hogy holnap elbocsátják őket. Más az is, hogy nem szokás soha az törökök között mást megkaftányozni, hanem tulajdon magát az hírhozót avagy az levélhozót.

Haller Péterrel, mivel éjjel nappal egy házban laktunk és sokat discurráltunk az mostani háboruság állapotjáról, az több sok szavai között találá olyant is mondani, hogy: no én istenem tudom, hogy már urunknak is disgratiájában esém, és két helyen való inscriptiós jószágom lévén: Kővár vidékén és Fogaras vidékén, azoktól, tudom, meg kell válnom, mert tudom, ő nagysága elveszi és másnak adja; de csak ő nagysága az többit hagyja meg nálam, ugyan élélhetek belőle, megvonszom magamot szebeni házámnál és veszteg ülök ott, elveszem magamot udvartól és az főemberek közül. Én mondé nek: miért beszélene így, hiszem nemhogy ő nagysága elvonná kegyelmed jószágát, de inkább nagyobb kegyelmességgel leszen kegyelmedhez, miért

kellene disgratiájában csni ő nagyságának. Arra csaknem kimondá pratikájakat, de azomban szolgálva érkezvén a házban, elhagyá, én is nem kérdeztem azután, mivel énnekem mind úgy kellett viselnem magamot köztök, mint egy némának avagy tudatlannak. Azután is éjjel az ágyában fekvén csak ketten voltunk a házban, akkor is előhozá nagy suhajtással, hogy ő miben ejtette volna magát, nem tudom, ha csak engem próbált-e vele, hogy mit vehessen ki belőlem, avagy ugyan azon volt, hogy megjelentse nekem, mi bántja az gyomrát, az lelkiismerettől viseltetvén, furdaltatván és attúl is félvén, hogy én általam ugyan nagyságodnak értésére leszen minden dolgok. Az harcz meglévének sokáig nem jöve embe-rünk nagyságodtól, semmi bizonyost nem érthettünk vala egy ideig Lippárúl (!), mint vagyon az állapot nagyságtok között, és minden nap csak azon sopánkodtak, kivályképpen Haller példázván én előttem, hogy valaki de őket elárulta nagyságod előtt, mert lehetetlen dolog, hogy sem levele sem embere nagyságodnak nem jű hozzájuk, igen sokszor példázódtanak előttem, de én csak elmutatám őket; sokszor olyan igen búsultak, hogy siratták magokat és az magok vétkeket, miben estenek, én akkor örvendeztem, mikor peniglen ők örültenek valami újabb hazug híreken, én akkor ismég búsultam, mind így volt életem velek.

Ilyen mesterségek is volt, hogy noha kelletinél is több szolgálók lévén mind az nagy követuraknak, de a szükségnek idején, mikor leginkább kelletett volna nagyságodat tudósítani írások által igen nagy szükséges dolgokrúl, soha csak egyet is ki nem akartának bocsátani nagyságodhoz benne, maga törökül tudó is volt három is köztök, én sem küldhettem ő miattok, mert nem is engedték volna nekem azt meg; eleget veszekedtem velek, hogy miért eszik az nagyságod praemendai pénzét itt hiában, hiszem . . . vakok volnának, hogy mikor a szükség kívánná, akkor szolgálának; de elig értem elnyelni, úgy megtorkoltak róla azzal mentvén magokat, hogy nem szabadosok vele, hogy hír nélkül kibocsássanak csak egyet is közülök; más az, hogy nem is tudják az útatok, nem is tudnak mindent(!), de ezek mind fogások voltak; hanem elutoljára (*így*) az harcz után sok üdövel pro forma mégis nagy nehezen addig veszekedém velek, úgy nem tudának mit tenni, egy szolgáját Toldalagi úgy bocsátá nagyságodhoz. Bizonnyal írom, hogy tiltva nem volt az postáknak ki s bejárások külömben, hanem az magok hamisságával informálván a passát hogy én előttem megtiltsa, de soha csak egy hang szót sem mondott volna, mivel az török nemzetség között nincs aféle tiltogatás, és levelek intercipiálásával nem élnek ők, hanem szabadoson jű s megyen mindenféle ember, csak ezektől magoktól

volt ez praktikájok, hogy inkább mentségek lehessen ez dologban, ha valahogy nekik nem succedálna az dolog.

Székely Mózes az Betlen István szégyenvallása után igen serio sollicitáltatá mind Zöldfikár által, s mind Horvát István által, s mind Laskai által, s mind egy Bika Rézmány nevű török által, s mind egy hitvány asszonyember által az követektől az fejedelemséget. Bizony indítottak vala is valamit, de abban is az uristen meggátolá őket az tengeren túl levő fővezér elhasonlásával és pártütésével, úgy szakada markokban az is.

Fogalmazvány.

1636. november—december.

Haller István és társai budai követsége. *)

L. 1636. november 9.

Az vezértől ő nagyságától ilyen assecratoriát kell kívánni mind az ő nagysága s mind az ország részéről.

Mi vezér Huszain passa etc. adjuk emlékezetre és erős biznyságul mindeneknek az kiknek illik, nevezet szerint az tekintetes és méltóságos Rákóczi Györgynek, isten kegyelmességéből Erdélyországának választott fejedelmének, Magyarország részeinek urának és székelyek ispánjának etc. és a nemes Erdélyországában levő tekintetes és nagyságos uraknak, főrendeknek, gyorsaságos vitézlő tisztviselőeknek, az népeknek eleinek s eszes okos biráknak, polgároknak és az magyar, székely és szász három nemzetből álló minden rendeknek, hogy az minemű egyenetlenség Erdélyországának állapotjáról Bethlen Istvánnak Ecsed várából Budára érkezése után mi előttünk és az fényes portán való panaszolkodásiból ez elmúlt napokban következett volt, azokat mi szép csendességre akarván hozni, kiváltképpen mikoron mind a fejedelem ő nagysága és az ország követi által ő nagyságának és mind az országnak ő hatalmasságához és fényes portájához való igaz hűséget megtapasztaltuk volna, s arról mind az országnak s mind pedig a fejedelemnek hűlevelet kezünkben vöttük volna: mi is mind az mostani fejedelmet Rákóczi Györgyöt ő nagyságát, mind pedig az erdélyországbeli három nemzetből álló rendeket, hatalmas császáruk-tól nekünk ez dologban mostani szerdárságunkról adatott teljes hatalom szerint, bizonyossá és bátorságossá tesszük ez alább megírt czikkelyekről. Először, hogy Bethlen Istvánt ugyanezen hűlevelek megcserélések alatt hazájában minden uraságiban,

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 417—421 ll.

jóságiban, jovaiban, azoknak békességes birodalmiban haza küldjük; Székely Mózes is hasonlóképpen hogy minden hozzá-tartozóival hazájában *) visszaküldetik hatalmas császáruktól. Az tömösvári passasághoz s mind az szolnoki szancsághoz való faluk, határok az holdoltság dolgából hogy valamiben az megírt fejedelem Rákóczi György ő nagysága idejében talál-tattanak, ezután is mindenekben abban maradnak és ezt a czikkelyt az fényes portán is hatalmas császár nekik adandó athnamejában ez szerint beíratjuk. Mostan pediglen ez velünk levő hadakat mindjárt mindenestől lakó helyekben elosztatjuk, kit-kit közülök hazájokban házokhoz visszabocsátjuk, és az szent békességet mindenütt az ő hatalmassága végeiben kicsinyekkel, nagyokkal, holdolókkal, holdolatlanokkal, kereskedőkkel, uton-járókkal, vitézlőkkel és minden rendekkel szentül megtartatjuk s magunk is az szerint minden hiba és fogyatkozás nélkül meg-őrizzük. Annakfelette, a mint az fejedelem ő nagysága és az erdélyországi három nemzetből álló rendek kívánják mi tőlünk, hogy ez mostani felháborodott dolgoknak jobb állapotra való hozásáról hatalmas győzhetetlen császáruktól kívánságok szerint való bizonyos erős athname levelet szerzenénk, tudnillik mivel azon országbeli rendek a megírt mostani fejedelemnek hatalmas császárukhöz és fényes portájához való tökéletes hűségéről erős hűtlevelek által feleltének, mind pedig maga az fejedelem ő nagysága arról nekünk bizonyossá tevő hűtlevét küldötte: ő hatalmassága is életéig Rákóczi Györgyöt ő nagyságát az fejedelemségben mind kegyelmes athname levelének s botnak, szablyának, kaftánnak, az fényes portának régi szokott jó rend-tartása szerint, küldésével megerősíti és abban minden hábor-gatás nélkül meg is tartja minden hozzá tartozóival, és alatta valókkal megtartatja, és hogy az országot is régi megrögzött törvényiben, szabadságiban, mostani holdolt és holdolatlan ha-táriban, s az paradicsomban boldogságban nyugovó jó emlékezetű szultán Szulimántól nekik adatott fejedelem szabad választások-ban minden bántódás nélkül az szerint ennekutánna megtartja; Bethlen Istvánt is és Székely Mózeset minden hozzájuk tartozók-kal együtt visszaküldi, és ha ezután efféle hazájokból kifutó nyughatatlan elméjű emberek találkoznának, azoknak panaszokra az ő hatalmassága részéről hogy az szent békesség fel nem bontatik, sem háboruság nem indittatik, hanem afféléknek panaszok, vádolkodások az ország közönséges meglátására és eligazítására halasztatik és bocsáttatik. Mely feljül megírt punctoknak minden részeiben, czikkelyiben fogyatkozás nélkül

*) Innen kezdve eredetileg e mondat így hangzott: »visszaküldessék, hatalmas császárnál való törekedésünkkel minden uton módon azon leszünk.

való megteljesítéséről a megnevezett fejedelmet ő nagyságát és Erdélyországának három nemzetből álló minden rendeit bizonnyosokká és bátorságosokká tesszük az mi szent hitünkre erős nagy hittel való megesküvésünkkel, és a mi szent prophetánk Mahumet Musztafának igaz vallására s holtunk után lelkünk boldogságára mindezeket beteljesíteni fogadván az mi tisztünk és hivatalunk szerint minden módon, az minthogy esküszünk, s mindezeket beteljesíteni ígadjuk és megálljuk ez levelünk által.

Kivül: Anno domini 1636. die 9. Novembris, ilyen assecuratoriát kívánt ő nagysága az országgal az budai vezértől.

Másolat.

II. 1636. november 25.

Illustrissime princeps sat. Az uristen nagyságodat hosszú élettel és minden bódogságos jókkal megáldja.

Kegyelmes urunk, nagyságod parancsolatja szerint magunk mentünk volna vissza nagyságodhoz, de az vezér el nem bocsátván bennünket, Farkas Ferencz és Koncz Pál uramékat bocsátottuk el, kik által írásunk mellett nagyságodat itt való állapotok felől akarók alázatosan tudósítani.

Az vezér kegyelmes urunk minden hadait elosztatván és bocsátván, maga is ma reggel mene el Buda felé, itt az tiháját és Bethlen István uramot hagyván az tractának finalis decisiójára. Az minémű levelet nagyságod maga és az ország nevével küldött Koncz Pál uramtól, azzal mégis contentus nem lévén, az minemű levelet kíván nagyságodtól kegyelmes urunk, leírva küldtük nagyságodnak, az országtól is hasonlót kíván per omnia. Az vezér is minemű levelet ad nagyságodnak és az országnak, annak is paráját küldtük nagyságodnak, kit ismét vissza várunk nagyságodtól küldetni. Bethlen István uram is mint replicált az nagyságod utólszori resolútiójára, azt is in specie küldtük nagyságodnak, az nagyságod resolútiójával együtt. Az vezértől minemű levelet kívánt nagyságod hogy extraháljunk, kiből az császár athname levelét is formáljuk, azt az formulát is visszaküldtük nagyságodnak az végre, hogy érthesse nagyságod, attól mennyire kellett recedálnunk; de mindezeket visszaküldetni kívánjuk kegyelmes urunk, mert szükségünk vagyunk reájok. Úgy látjuk kegyelmes urunk, hogy ennél többre nem vihetjük őket, mert nagy kételenségtől és félelemtől fog viseltetni az vezér, hogy az reá bizott dolgot nem effectuálhatta, és immár ezzel akar az tractatussal kedveskedni császárnak. Kinán passának és tatárnak is megírta kegyelmes urunk az vezér, postáját még tegnapelőtt elbocsátván, hogy azok az hadak is eloszoljanak;

mindazáltal nagyságod azoknak az hadaknak állapotjokat nálunknál jobban értvén, nagyságod bölcs itéleti, mint disponál magában felőlök; nekünk kegyelmes urunk az tetszenék, ne lenne nagyságodtól azoknak is bántódások; ha Máthé vajda mit cselekedik, ő adja okát cselekedetinek.

Az nagyságod és ország vezérnek adandó levelében hogy mind az derecskei hajduk elszállítása, mind az Zólyomi Dávid elbocsátása ilyen indeterminate irattatott, hogy azoknak időt nem praefigáltunk, oka az, hogy semmiképpen az vezér nem engedé belé írunk, hanem maga ad arról levelet, hogy Derecskéről az hajduk mostantól fogva két hónap alatt elszálljanak (noha az mellett fejére affidált bennünket az tihája, hogy az két holnap eltelve is, adnak elég időt hozzá, hogy alkotmatossággal elszállhassanak, csak legyen így az írásban).

Az Zólyomi Dávid elbocsátása is hogy az császár athname levele meghozása után legyen, arról is az vezér ad levelet, kiben kegyelmes urunk mi nem is látunk semmi ártalmas akadályt, ha levelet ad mindenik dologról.

Székely Mózes dolgából volt kegyelmes urunk nagyobb akadályunk az vezérrel, mert azt kívánta, hogy teljességgel kihagyjuk az levélből; de mi mindazáltal mint írtuk volt be engedelmesebb szókkal, nagyságod az kivont írásunkból megláthatja, de ugys nem akarván semmiképpen helyen hagyni, arra ígerte magát az vezér, hogy nagyságodnak arról privativim ad levelet, hogy teljes tehetségével visszaküldeti. Mint adott pedig levelet, látja nagyságod. Okát pedig azt mondja az Székely Mózes dolgának, hogy az ő reá nem bizattatott és látjuk magunk is, hogy fél ahoz szólani.

Kegyelmes urunk, nagyságodat alázatosan kérjük, megbocsássa kegyelmesen, hogy az nagyságod mi előnkben írva adott instructiójának egy cikkelyét kérdésben bocsátjuk nagyságod eleiben, mert minekünk úgy látszik, hogy az nem volna szükséges és az ország szabadságának is és egyszeri szabad electionának derogálni láttatik, ha botnak, kaftánnak, szablyának megadását kívánjuk, kit ők ultro offerálnak. Azért ebből nagyságodnak ujjabb deliberatióját várván, az mit nagyságod parancsol felőle, mi az tevők leszünk, az írásban is annak helyt hagyunk. Ha kegyelmes urunk nagyságod bölcs itéleti azon megnyugszik, hogy levelet az mi írásunk szerint adjon az vezérnek maga és ország nevével, és az Bethlen István replicatióinak is consential az mennyiből lehet, úgy reméljük, mindjárt visszabocsáttatunk nagyságodhoz az levelek permutatiója után, és Bethlen István uram is velünk együtt vagy bejö (kin igyekezzünk is), vagy Várad felé Ecsedben megyen. Toábbá nagyságodnak könyörgünk, ne késlelje megküldeni az leveleket, mert az itt való szokatlan eledel egész-

ségünknek is meg kezd ártani, kik szokatlanok vagyunk hozzá. Eltesse isten sat. Datum in Temesvár die 25. Novembris, anni 1636.

Illustrissimae celsitudinis vestrae
servitores fideles et humillimi
Stephanus Haller m. p.
Stephanus Zalánczi m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Eredeti, Haller írása.

1636. j u n i u s 20—1637. j u l i u s.

Tholdalaghi Mihály főkövetsége.*)

I. 1636. j u l i u s 4.

Életemig való alázatos, hűségemet, jámbor szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Áldja meg az szent isten nagyságodat sat.

Eddig való utunknak módjáról kegyelmes uram nem tudósítottam nagyságodat, mivel nem is kívánta az alkalmatosság. Az elmúlt hétfőn megindulván kegyelmes uram Rosnyóról az havason által Rukarig jöttünk, onnan megindulván kedden Terguistiára jöttünk; ott ugyan jó messze jött ki valami ötven gyaloggal és megannyi lovassal az nagy vornik Inacsko székéren előnkben és székérre vevén úgy vitt szálásunkra; szeredán onnan megindulván egy faluban háltunk, tegnap onnan jöttünk be ide Bukorestre; itt is két zászlóalja kurtánt tovább két mélyföldnél küldött előnkbe az vajda, azok salutálván az szokott helyig jöttenek velünk oda az fű szpotárig, az itt való kapitány esmét más két zászlóval jött ki dobbal előnkbe, úgy excipialván hoztak szállásunkra, azután veszteg voltunk s most levénk szemben az vajdával mintegy nyolcz órakor tájban. Elsőben az audientia házában, tanácsai előtt beszélgettünk ő nagyságával, annakutánna az maga házában bevívén engem privatim beszélett velem, s én is az nagyságod rajtam való kegyelmes parancsolatja szerént elsőben holmi hírek felől tudakoztam tőle; annakutánna hogy vigyázása legyen Drinápoly, Bodon, Nikápoly és Szófia felé, az felől szólottam vele; harmadszor úgy kérdettem meg arról, hogy ha (ígireti szerént) az szükség úgy hozza, megsegít-e bennünket. Ezeknek vége lévén, úgy szólottam az lovak állapotja felől.

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 422—492 ll.

Az hírek felől kegyelmes uram azt mondá, hogy valahon-
van valami híre jött, eddig is értésére adta s ezután is értésére
adja nagyságodnak. Most még nincsen egyéb híre, mivel vagyon
egy hete, hogy senki portáról nem jött annál, az ki azelőtt is
volt. Az tatár hán dolgát mondá hogy bizonyos az, hogy csá-
szártól elhajlott, Kefét megvötte, az benne való passát, muftit,
kadiát levágatta, ki ellen bocsátották Kenán passát portáról,
hogy haddal menjen reja, innen is az vajdától ezer puskás
gyalogot kértenek s Moldovából is annyit, de mivel az kozákok
is kin vannak az tengeren és igen verik fel az falukat, városokat,
egy Köprikői neű falut, ki bizony ugyan messze vagyon az tenger-
től, úgy vertek fel, hogy azon nap jött el onnan Kenán passa s
mindjárt utánna felverték, ő magát nem érték ott. Ahozképest
az haddal való megpróbálással most csendesben vannak, ha-
nem békességgel vannak utánna, hogy lecsendesítsék. Az ten-
geren tul való hadak bizonyos hogy megtértenek akaratja ellen
császárnak, s fenyegetőzve jönnek. Az füvezér idébb jött Diarbe-
kirből, azt hiszem, hogy ott nem állhatta tovább s császár rá
akart küldeni hogy megöljék, de megértvén az kajmekám bement
császárhoz nagy sirással, sok panaszkodó szóval kezdette
kérni császárt, hogy öltesse meg őtet. Kinek okát kérdezvén
császár, amaz azt mondotta, hogy: hatalmas császár az halálotmól
nem félek, mivel azt ugyan kérem hatalmasságodtól, s az oka
annak ez, hogy az mennyi sok vitézidet, jó szolgálidat immár
megöletted, annak száma nincsen, maradott hátra az egy szolgád
Mehmedt passa és én magam, most azt is meg akarod öletni, az-
után aztán én kivel szolgáljak nincsen, s jobb hogy addig öllessen
meg hatalmasságod, hogy ne érjem én azt az üdőt, mert magad-
nak is, nem tudom, aztán mint leszen dolgoz, ellenséged sok,
barátod senki nincsen. Mely szavain s ahoz hasonló sok szaván
megindulván császár, az füvezér megölésére sem küldött el s az
kajmekámot is nem bántatta, hanem megajándékozva bocsátotta
ki előle, s azután nem is öletett senkit meg. Drinápolyban akar-
tak valami hadat gyűjteni, de az is csak abban vagyon, nem
gyűlnek. Azt mondá, hogy csak nagy tanácskozásban vagyon az
porta és vesztegségben. Ha mi hírei lesznek az én elmenetelem
után is, első dolga az leszen, hogy nagyságodnak értésére adja.
Olyant is monda kegyelmes uram, hogy noha az törökök közön-
ségesen azt hirdetik, hogy az tatár hán az lengyelekkel ért egyet,
de ő magától azt hiszi inkább, hogy az oda által való hadakkal
ért egyet az hán. Az kapitány passát is mondá hogy megverték
az tengeren az olaszok vagy hispanusok. Az Drinápoly felé
való vigyázásról azt mondá kegyelmes uram, hogy mint maga
fejének oltalmáért úgy vigyáz, abból fogyatozás nem leszen,

most is vannak emberei mindenfelé, s ha mi leszen, mennél hamarébb értésére adja nagyságodnak.

Az harmadik dologról kegyelmes uram azt mondá, hogy valamig az feje fennáll, addig nagyságodnak meg nem fogyatkozik, mert isten után ő nekije is nincsen másua reménysége, hanem nagyságodhoz.

Az lovak felől kegyelmes uram azt mondá, hogy bizony hűtíre meg nem tartaná az fakó lovat is nagyságodtól, ha az nem volna benne, hogy császár adta ajándékon neki s hogy abból is ne vegyenek gonosz akarói okot az ellene való vádolkodásra, hogy feljebb böcsülötte nagyságodat hatalmas császárnál és hogy ajándékát is nagyságodnak adta; az utban s itt is én is tudakoztam kegyelmes uram s azt mondják, hogy bizonyos dolog, hogy császár adta, immár nem tudom, hogy ha ugyan úgy vagyon-e vagy csak az vajdának kedveznek, de ő maga bizony szovával mondá. Az kantáros paripa felől is szólottam aztán kegyelmes uram, hogy ugyan olyant kellene küldeni, az ki lenne oly, hogy ne csak az erdei vadakat űzhetné nagyságod rajta, hanem, ha kívántatnék, az ellenséget is. Arról kegyelmes uram azt mondá, hogy itt az bojérok között is felkeresi, de most Dobrocsára is által küldött s meglátja, onnan micsodásokat hoznak s nagyságodnak olyat igyekezik küldeni, az ki szolgálatra való jó ló legyen, jobb valami imilyen amolyan szerecsen lónál; most is mindjárt küldene, de többet küldött 25 jó paripánál az portai uraknak az sok lovakon kiűl fűparipákat. Így elvégezvén kegyelmes uram az szót ő nagyságával, úgy aztán az uraimat is mind behivatta és úgy együtt búcsúztunk el ő nagyságától. Im már isten engedelmeből csak ebédet eszem és mindjárt megindulok s azon leszek, hogy ad 17. vagy 18. diem Iulii portán benn legyek. Vigyázok az utban is s ha mit értek, nagyságodnak kegyelmes uram mindjárt értésére adom.

Zülfikár aga micsodás levelet írt volt ide Huszain agának, nagyságodnak includálva beküldte, az nagyságod levelében penég olyant látok, hogy most is azon áruló mint azelőtt, de hogy az dolgot nem értem, nem tudok ítéletet tenni az mostani dologról, míg be nem megyek. Hogy ha úgy volna az dolog, az mint ő írta, nem sokat kellene Bethlen István uramtól tartanunk, de azért kegyelmes uram nekem mind jobbnak tetszenék, hogy ha Erdélybe nem jó, bátor menne Ecsedbe s nekem az ugyan jobbnak is tetszenék, mert ott császár ő felsége büntetetlen nem szenvedné ezután, de akárhova vigyék most pro tempore oda által, de favente fortuna esmét elé hoznák ellenünk. Én nem bánám, ha menyországba menne is, csak ne lenne ott, az hol vagyon. Az felől sem értheték kegyelmes uram semmit, azután az budai dolga mire válék az barátja holta után. Bethlen Péter

uram Husztba az mely levelet írt volt, annak paráját, s Bethlen István uram is az mely levelet szegény kegyelmes uramnak írt volt, kiben consulálja, hogy ne higgyen az töröknek, ha nagyságod kegyelmessége, talán nem ártana utánnam küldeni igen sietve. Azt is akarnám kegyelmes uram nagyságodtól érteni, ha merjem-e én agálni az Bethlen István uram palatinus urammal való egyértelmét és hogy annak Ecsed az oka, mert valahol mit feltalálok, bizony rá akarom azt teríteni, hogy nem nagyságod az, az mivel nagyságodat vádolja, hanem maga, s bizom is az nagy hatalmú istenben, hogy bizony elégséget ad reja, én is elmélkedem rajta, jó ratiókat, világos bizonyosságokat találok ellene ő nagyságának. Mégis alázatosan könyörgök nagyságodnak, ne neheztelje leveleit, embereit küldeni s minden dolgokról tudósítani benniünket, hogy ahozképest mi is szolgálhassunk alkalmasban kegyelmes uram nagyságodnak. Az szent isten éltesse és tartsa meg nagyságodat. Datum ex Bukorest 4. die Iulii, anno domini 1636.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor perpetuus fidelis humillimus

Michael Tholdalaghi m. p.

Cím : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy kezével : 11. Iulii Albae Iuliae 1636.

Eredeti.

II. 1636. július 5.

Életemig való alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Áldja meg az szent isten nagyságodat sat.

Az tegnapi írásom szerint kegyelmes uram megindulván, ugyan tegnap az Argis mellé jöttem, s ma onnan megindulván idejöttünk mind együtt, Huszain agát elől elbocsátottuk Gyirgyóra, hogy míg mi oda megyünk, az hajók készen várjanak, isten segítségével velünk lévén úgy igyekezzünk menni, hogy míg megvirrad, az réven legyünk. Azon igyekezzünk kegyelmes uram, hogy immár az midőre megindulhattunk, utunkban ne késsünk, ott is, isten odavivén benniünket, hejában üdönket ne töltsük, hanem az miért oda mentünk, ahoz lássunk. Sebessi uramnak kegyelmes uram egy levelét hozá Hatvani uram, kiben noha ő kegyelme elég papirosat írt be, de semmit nem világosít az maga dolgán kiül, hanem halaszt az bemenetelünkre. Maga felől írja kegyelmes uram, hogy teljességgel elunakozott az ottbenn való lakástól, kér felette engem, hogy ha levele otthon ér, nagyságod előtt intercedáljak, hogy nagyságod küldjön mást érette. Ugyan meg is éri kegyelmes uram ő kegyelme eddig ott való lakásával, ha az

nagyságod kegyelmessége accedál. Ma is találánk kegyelmes uram elől az vajdának egy onnan jövő szolgáját, annak is heted napja hogy megindult, attól is tudakozván, az is olyant mond, hogy jó lött volna az adót most bevinnünk, de az elmúlt; hanem nekem az tetszenék kegyelmes uram, az mint tegnap is írtam nagyságodnak, hogy szent Demeter nap előtt jőnének be vele úgy, hogy szent Demeter napba adnák be, az híre, hogy jó az követ az adóval, minket is érne ottbenn, vagy bátor az nagyságod levele jőne csak előbb be, kiben tudósítaná az vezért, hogy szent Demeter napra bejő az adó, hogy lenne az bizonyossága az mi szónknak, mert mi azt mondhatjuk, hogy annak idejében adónkat, ajándékunkat megadjuk, hűségünket praestáljuk s ezeket bizonyítaná ottbenn létünkben az nagyságod levele s annakutánna ac ipsa res. Ez azért kellene kegyelmes uram, hogy az mit elkezdünk, minden cunctatio nélkül vihetnők végben és ellenségeinket szégyeníthetnők meg, mert ott, az mint én értem kegyelmes uram, sok rossz elegy-belegy szó vagyon ottbenn úgy, hogy ott az igazat is kétségesen hiszik, kit azért, ha isten beviszen bennünket, diluálni akarunk és mást akarunk szüvökbe oltani; de mindezeknek bizonyossága az adónak behozása lenne kegyelmes uram, annak pedig mivel későre is meg kell lenni, hasznosabb, ha annak idejében jó idején megleszen és szavunk is bizonyosodik. Az szent isten sat. Datum ex Herpitem 5. die Iulii, 1636.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor perpetuus fidelis humillimus

Michael Tholdalaghi m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem kezével: 9. Iulii Albae Iuliae 1636., Hatvani.

Eredeti.

III. 1636. j. Iulius 27.

Postscripta. Az némely napi postscriptámban is írtam volt kegyelmes uram nagyságodnak, hogy tizenhatod napja táján augusztusnak hatalmas császárunk meg fog az persák ellen hadra indulni, azt mostan is (noha igen titkon) de bizonyosan mondják, honn való apparatussával oly készen is vagyon, hogy azfelől mindjárt megindulhat. Az hadak dolgából is akárki mit mondjon, de az mely hadakat az budai vezér mellé Magyarország felé való vigyázásra és Kenán passa mellé Lengyelország felé való vigyázásra nem rendelték, az tatáron kiül from, egész Európából az maga udvari hadaival együtt magával mind elviheti s azok mellette lévén, az tengeren túl való hadakban is ha ki el nem

akarna menni is, azoknak erejekkel elviheti azokat is magával. Az lövő szerszámokat is már mind hajókra rakták porával golyóbissával együtt valami igen könnyű harmincz vagy negyven taraczkon kívül, az kiket maga személye mellett az szejmenek között akar mindenkor hordoztatni, az többit vizen egy Pajazet nevű várig, ki Halephez közel vagyon az tenger parton, akarja vitetni és onnan Halepre igen titkon. Az az híre, hogy Bagdátra leszen meneteli, noha még míg meg nem hirdetik vagy által nem megyen, addig senki nem tudja; eddig is megindult volna, de az aratást, nyomtatást várták hogy az szegénység elvégezze, hogy inkább élést találjanak, noha oda által is egy néhány helyen immár igen sok élést szerettek, gyűjtöttek össze. Ezek kegyelmes uram mind azt mutogatják, hogy által megyen hatalmas császár az persákra, kihez képest olyan derék dolgot, tengeren innen is hogy minket is megkezdjenek, kit jól tudnak, hogy nem könnyen vihetnek jó végben, én bizony el nem hiszem annál inkább, hogy hüttel is mondják, hogy nem cselekedik, kitől ezután is megoltalmaz isten, csak legyünk egyesek és nekik is adjuk meg azt idején, az mivel tartozunk, Bethlen Istvánt is az mint ígéri hogy haza küldik s megegyeztetik velünk, annál inkább nem leszen okok mi mellett patvarkodjanak velünk.

Az budai passa állapotja, magaviselése felől kegyelmes uram én kettőt gondolok: egyiket, hogy corumpáltatott Bethlen uramtól és azért viseli olyan állapattal magát, de akarátját isten s az ittbenn való emberek meggátolták s nem eresztik arra, hogy valamit cselekedjék; másikat, hogy azért viseli olyan hír nélkül titkon az hadak felülésének okát, hogy azzal Bethlen István uramat is ugyan reménységben tartsa és az mit eddig el nem vonhatott rajta, elvegye azt is, és azért is, hogy nagyságodat s minket országostól ijeszsen, rettegessen, interim rajtunk is el vehesse az mit elvehet, s mikor azt végben viszi, aztán úgy mutassa jó akarátját, de itt azt az ő mesterségét nem értették meg eddig; én azért beszélem az hol illik, hogy talám így lehet, mindazáltal kegyelmes uram ugyan jártatni kell hozzá az tömösvári passa intése szerint nemcsak ő érette, hanem hogy annak színe alatt máshoz is jár hassanak és azoktól is hírt vehessenek.

Az Bethlen István alá vitetését, azt hiszem kegyelmes uram, kevés szóval végben vihetnők, de mivel visszaküldését már megígérték, jobb azt effectuáltatni, mert az mint az minapiban is megmondottam itt nekik, ha menyországba vagy pokolba nem küldik, az magok birodalmából akár honnan elő hozhatják az mikor akarják s úgy soha nem lenne az mi dolgunknak abból vége. Itt kegyelmes uram hogy mi többet vegyünk annál, az mit hüttel, szóval mondanak, nem lehet, csak immár azt effe-

ctuáltathassuk velek; kikhez és mind az egyéb itt való circumstantiákhoz képest én bizony annyira azt hiszem inkább, hogy most nem bántnak avval, hogy bántanának, hogy ha meg kellene eskünnöm is, azon eskünném meg, hogy most nem bántanak, hogysen mint azon, hogy megbántanának mostan. Mindazonáltal ezt én nem persvadeálok úgy nagyságodnak, hogy nagyságod arra való teljes bizodalmából az nagyságod méltóságos személyére, szerelmessire és mireánk is országostól gondot ne viseljen, s az ország hadának székeshelyeken való fennlételeket is nem tiltom, mert annak okát adhatjuk; sőt az Betlen István uram szavát ugyan czáfolhatjuk vele, az mint itt azt hirdette, hogy nagyságodat az ország népe megfogja s nemhogy felülne mellette azzal, hogy felültek s fennvannak, híven szolgálnak s meg sem fogták nagyságodat, s az felülés mellett szelid alázatóságot is kelletik mutatni. De kegyelmes uram az idegeny hadakat is szinte az utolsó szükségre kell tartani és akkor kell behozni, mert ha azt addig, míg valami ellenünk való actiót látunk, behozzuk, nem tudom, mint vesszük eleit dolgunknak. Én gondolom, mit mondhatnak, de az én vékony ítéletem szerint helytelen az is jövődre nézve. Hogy pedig, kit isten ne adjon, megbántódlásunkig, míg megkezdenének vagy egyenesen ránk indulnának, addig várakozzunk, abban is fogatkozást látok, de azért idején híre lehetne abban nagyságodnak, csak az is, hogy ha Pancsovánál vagy Szurdoknál vagy Péterváradgyánál kezdene által költözni az bosznai had, kiváltképpen ha Pancsovánál vagy Szurdoknál és az tömösvári had is ott Tömösvár mellett kezdene táborozni, úgy bizonyos jelei lennének ezek az ellenünk való hadaknak és indulatnak, in tali casu eljöhetnének s el is érkeznének az idegeny hadak is, addig szóval is kellene őket tartani; de ha az tömösvári hadak felindulnak, az bosznai hadak is az megnevezett réveken által nem kezdenek költözni, az is szemmel látható bizonyosága annak, hogy nem mi ellenünk vagy on igyekezetek és hadok, kihez képest annál inkább nem kell az hadakat öszvehozni vagy csak fenn is tartani, mert azzal az tömösvári hadat is az felmenéstől megtartóztathatjuk, és valamint akarnak ellenünk ide vádolódni, arra is ők, noha nem igaz, de ugyan okat találnak. Hiszen kegyelmes uram nagyságodnak minden tisztviselői hívei és emberek, s ha azok, kit én úgy hiszek, tíz nap alatt az erdélyi hadat mind öszvevihetni, kiváltképpen az székelységet, s bizony mikor amazok Pancsovánál lesznek, attól sem kell tartani, hogy még akkor késő volna az hadakat táborba vinni, szállítani, tudniillik azért, hogy az gonosz hírt hallván nem ülnének fel, bizony csak legyen ember köztök, mind felülnek, mert akkor kellene attól tartani, mikor benn volna az országban egyfelől is s másfelől is az ellenség, de ha szinte három felől

lenne is az, de mind egy üdőbe fogna az lenni és érkezni; de vagyon Moldovának hova az lengyelre vigyázni, Havaselföldének, Dobrocsának az tatár hánra vigyázni és Kantamér passát az tatár hántól oltalmazni. Kikhezképest kegyelmes uram bizony el nem hihetem, hogy most innen minket bántsanak, ha magunk rejánk nem vonszuk az üdő előtt való magunk mutogatásával, mert bizony lehet az budai passának egyik legkiváltképpen való stratagemája az is, hogy felültessen bennünket és aztán vádoljon, hogy mi ültünk fel ellenek és úgy nyomjon hadat rejánk.

Im kegyelmes uram valamire vihettük az vezért, abban igyekeztünk, mi többre ennél nem vihettük, immár csak vagyon az hátra, hogy az Bethlen István uram hazaküldését effectuálják igiretek szerint, azon is igyekeztünk, nagyságodnak, mind az országnak szép leveleket írt ő nagysága hatalmas császár akaratjából, az kit úgy hiszek, hogy különben nem is leszen, melyet nagyságodnak megküldöttünk Markótól. Irtam kegyelmes uram én is Háromszékre Ke[d]ves Tamás uramnak és Dániel Mihály uramnak az itt való állapatról s oda Marosszékre, kire noha pecsétemet rá csináltam, de nyitva hagytam azért, hogy lássa nagyságod, mivel az Háromszékre és Brassóban írt leveleim is mind conformisok, azt vigyék meg nagyságod kezéből, csak csinálják be. Áldja és tartsa meg az szent isten nagyságodat kegyelmes uram. Datum Constantinopoli 27. die Iulii, 1636.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor perpetuus fidelis humillimus

Michael Tholdalaghi m. p.

Az nyavalyás József zsidó könyörög, nem tudom micsoda czaprag áráért lött volt kezes, nagyságod szabadittassa meg belőle, fél, hogy megfogják. Még kegyelmes uram sem nekem, sem az uramnak egy pénzt, sem semmi élést eddig nem adtak.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem kezével: 5. Augusti Markó délest 5 órakor 1636., 27. Iulii indult el 8 órakor délest.

Eredeti.

IV. 1636. augusztus 10.

Georgius Rakoczy sat.

Generosi, prudens et circumspecte, fideles nobis dilecti.

Salutem sat.

Kegyelmetek 23. Iulii írott levelét az havaseli vajda postája 3. praesentis Augusti hozá meg. Addig való actájokat értjük, s mind azt, miképpen rendelte az kajmekám császárnak

beadandó ajándékot, a ki nem kevés költség, s félő, ezután ezt is (usznak ne nevezzék) fel ne költség, és ők ne praescribáljanak az ajándékoknak beadása felől, ki mely veszedelmes lenne, magokra hagyjuk megítélését. Az tíz ezer tallérnak megígírése, adja isten, lőtt legyen alkotmányos időben; de meddig jó exitussát az dolognak nem látjuk, mi mind tartunk, úgy ne járjunk mint Musza passával, s több költségben is ne essünk; mert ha csak császárnak kelletik azt adnunk, elhittük, az kajmekám s az ifju vezér is fáradságok jutalmát meg fogják várni. Nekünk úgy látszott volna jobbnak, bátor kegyelmek oly hamar az ígrettel ne sérénkedett volna, mert az megígírése mindenkoron kezében lőtt volna kegyelmeknek, s bátor elsőben Bethlen Istvánnak alávitetését urgeálta volna kegyelmek; de ha immár a kiküldését kezdette urgeálni, abban inhaereáljon és azon legyen kegyelmek, hogy császár parancsoljon Bethlen Istvánnak, jöjjön vissza, kiről parancsolatot is kellene extrahálni császártól az budai vezérre, hogy ott Bethlen Istvánt ne tartóztassa, bocsássa el, sőt ugyan kényszerítse elébbeni uraságában való visszajövetelre az mi hűségünk alá, az mellett oly fő kapudsi passát is küldene ki az kajmekám császár nevével, ki által parancsolná meg Bethlen Istvánnak, hogy békét hagyván egyéb dolgoknak, csak szintén maga dolgára viseljen gondot, megelégedvén elébbeni uraságával, mert hatalmas császár külföldben nem akarja, Erdélyt s minket is szabadságinkban érette nem háborgat, sőt ha neki elébbeni uri állapotja nem kell, hanem háborúságra igyekezik, az fényes portát is tovább búsítja, tengeren túl oly helyre vitetik fogságra, a hunnan nehezen leszen csak szabadulása is. Ha Budára kapudsiát fognának küldeni, annak olynak kellene lenni, a ki mihozzánk addictus volna, ugyis kellene azt hozzánk kötelezni, Budán ne corrumválhatná. Ezzel pedig kegyelmek semmit se késsék, hanem mentől hamarébb vegye ki az visszáját, mert ezt addig volna jobb megértenünk, meglátunk, mit akarnak, kiküldik-e vagy aláviszik, minekelőtte az adóval bemenne a főkövet, ha be akarna jőni, jőne. Ez azért is volna jó, hogy az főkövet aztán az adó mellett köszönné meg császárnak ebbeli kegyelmességét, ha kiküldené avagy alávitetné is. Ha pedig elébbeni uri állapotját nem acceptálná Bethlen István s vissza nem akarna jőni, azon kapudsiával az egyszeri ígreti szerént vitetné alá, az főkövet is az adó mellett a portán menne tovább az dologban Bethlen István ellen, ne kelletnék ujjobban csak azon dologért az portára küldenünk. Ezt azért így kellene minden órán in effectum immár vinni és kegyelmeknek egyáltalában csak megtudni, kiküldik-e? nem-e? aláviszik-e? avagy ott Budán akarják tartani; mert ha egyiket sem kezdik cselekedni, holott már az kajmekám alávitetését nagy szóval

ígírte meg, könnyű eszében venni akárkinek is, mire várakoznak. Nekiünk az ittkin való hírekhez képest, s kiváltképen látván az végbelieknek gyülekezeteket, s szünetlen is jövőn fülünkben s közönségesen beszélvén, hogy ellenünk való készüllet, és Bethlen István mellé rendelt hadak volnának azok, tudósítanunk kelle kegyelmeteket, hogy az kozákokért elküldöttünk volt s kétszáz már benne ki is jött, ezeket vissza nem küldhetjük már, kiknek is nagyobb része olyak, hogy szegény fejedelem idejében is laktak ittben, ezek hatalmas császárnak nem ártanak, maholnap haza bocsátjuk őket, többet ki sem hozatunk, ha sok költségünkkel kell is ottbenn tartanunk a többit, csak lássunk valami realitást az Bethlen István kiküldésében avagy alávitetésében. Hiszem ha Illyésházi Gáspárnak s Bethlen Péternek magyarországi gyaloggal szabad hatalmas császár országára csatázni, olyan erősséget mint Huszt magyarországi gyaloggal rakva tartani ellenünk, nekünk többet kell azért cselekednünk, hogy hatalmas császár országától Huszt vára el ne idegenedjék.

Az Székely Mózes dolgához úgy szóljon és abban úgy viselje magát kegyelmetek, hogy az mi méltóságunkat, becsületünket igen szeme előtt viselje, azt úgy ótalmazza, hogy akármi kicsinben is megsértődése ne legyen, ne láttassunk mi utánna járni, mint az vezér is megintette kegyelmeteket, s így ha kihozhatja, lássa; de hogy mi avagy több jószágot ígírjünk annál, kit elhagyott, avagy valami nagy tisztet, állapatot, az nem leszen egyáltalában, avál senkinek latorságra való ansát, alkolmatosságot ezutánra is adni nem akarunk s nem adunk.

Császár még 14. Iulii el nem ment volt Linczből, az idő alatt ment-e nem-e, meghalljuk.

Az oda fel való állapotokat és hadakozásokat alkolmas rész szerént megérti kegyelmetek csak ez beküldött írásból is, melyet nekünk németül hozván meg deákul fordítottunk s beküldöttünk kegyelmeteknek.

Ezután is lehető eszeveszett profugusok ellen való kegyelmetek kívánságára jó szót adott az vezér, melynek valóságát is kellene már megmutatni. Azon legyen azért kegyelmetek szorgalmatosan, arról a szóval lött választételről authenticice vegyen jövődöre való assecuratoria erős levelet, melyet addig végben is vigyen cum effectu, a meddig az adóval levő főkövet bemegyen a portára, mint elébb is intimálánk, annak aztán ne maradjon fenn az kegyelmetek követiségebeli dologban semmi, legyen csak az egy gratiarum actio és adónak, ajándékoknak bemutatása gondja.

Sebesi Miklós beérkezését is kegyelmetek másik leveléből látjuk. Mind egyik s mind másik rendbeli levelek beadását azért akkor cselekedhette kegyelmetek, mikor az idő és alkolma-

tosság mutatta, s ezután is arra kell vigyázni kegyelme-
teknek. Az Markó és Sebesi után a havaseli kalarás vitte leveleinken
hogy megindult volt az vezér, értjük, de ha látná ő nagysága az
ittkin való állapotokat s tudná az híreket, melyek naponként
az mi fülünkben jönek, bizony nem dorgálnék az válaszá-
ban, ha szavával szíve is egyez hozzánk való jó akaratjában;
mert ittkin akármely felé tekétsen, nézzen is ember, egyebet
nem lát az nagy hadi apparatusoknál, s nem hall külömbet az
Bethlen István biztatásánál, mint csak ez 29. Iulii Ecsedből írt
és intercipiált Bethlen Péter leveléből és megtetszik, kit Huszt-
ban küld volt, s úgy jutott kezünkhöz szolgálk vigyázása által,
kiben is mint biztassa az husztiakat, látja kegyelme-
tek, s nem csoda hát, hogy azokat is a leveleket írunk kellett az fényes
portára.

Az Bethlen Péter dolgát és Sennyei Sándor követségét
hogy mostani írása szerint kegyelme-
tek bőséges szóval, declara-
tióval forgassa és tractálja, igen is kívántatik, declarálván igen
bizonyos dolognak, hogy római császárhoz kötötte magát atyja
akaratjából, mint az kassai generalis nekünk írta levélből is
meglátja kegyelme-
tek, aholott írja: megintette Bethlen Pétert,
hogy az ő felségének adott fogadása ellen semmit ne merészeljen
cselekedni; megtetszik, hiszem, ebből magának oda való kötele-
zése, melyet bizonyos, hogy apjával egyértelemből cselekedett,
melyet igen exaggerálni is kegyelme-
tek szükséges, miért kel-
lene hatalmas császárnak Bethlen Istvánt és Pétert ótalmában
venni, holott noha ő hatalmasságát untatják ellenünk, vádolnak
minden igazság ellen minket, de magok német császárhoz köte-
lesek. Bethlen Péter sokkal az atyjának elmeneteli után eskü-
tt oda az kötelességre, melyet az generalis emleget levelében, s
atyja akaratjából cselekedte pedig, mert ők posták és levelek
által mindenekben egyetértnek, a mint megmutogatók, s akárki
is hiheti, s az maga Bethlen Péter levelének postscriptájából is
kitetszik. Nem is egyébrét engedik az magyarországi gyalogot
Husztban tartatni, hanem Bethlen Péternek oda való esküvése-
ért, a ki csak abból az levélből is constál, melyet minap Róthi
Orbán hívünknek írt volt Bethlen Péter, kit in specie beküldöt-
tünk kegyelme-
tek; az levelet kegyelmed el ne veszesse, igen
diligenter megtartsa, de ha kívántatik, az kajmekámnak in ea
parte megmutathatja, megtapasztalhatja lám világosan az fényes
porta, hogy Bethlen Péter oda való esküvése szerint az némethez
bízik, s abból is apjával hogy egyetért, megmutatja a maga
levele. Ki látott soha ilyen dolgot, hogy hatalmas császár és a
fényes porta némethez eskü-
tt és oda tartó s bízó embereket
segített volna, ótalmazott volna ilyen hűséges országa ellen ha-
talmas császárnak, és mint mi is tökéletes igaz híve vagyunk ő

hatalmasságának, ember ilyent nem látott, nem hallott, hanem ha az nagyságos vezérek magok akarnák ellenségeket erősíteni, kivel ő aztán, ha előmenne is ellenünk, az németnek adott hűtit meg nem szeghetné, hanem ugyan oda tartaná az hűséget a mostani eskütt volta szerint, s ítélje meg az fényes porta, ha magok nem adtanak volna-e fegyvert kezében, s kit vádolhatnának érette magoknál egyebet? etc. etc., mint erre az mindennapi alkolmatosság is elegendendő materiát szolgáltathat kegyelmeteknek, hogy megtapasztalhassa a porta, ha Bethlen Pétert segíti, ugyanakkor németet segít maga ellen, s egy lévén atyjáéval az ő dolga, akármelyiket segítenék, azon egyet cselekednék, a mint íránk.

Császárral szembenlételekről s kegyelmetekhez, dolgainkhoz magaviseléséről a szembenlétel után mindjárást vagy Sebesi Miklós vagy más által, a kit kegyelmetek illendőbbnek itél, éjjel nappal tudósítson kegyelmetek, s a derék választ minden ahoz lévő jó levelekkel igyekezze hova hamarább kivenni, meddig az adóval menő követ bejutna, mint már kétszer is megíránk. Az vezérekkel s egyebekkel, a kikkel kívántatik, szembenlételekben az időt és alkolmatosságot kell követni kegyelmeteknek, mint elhittük, az mi becsületünknek őrzésével ahhoz is alkalmaztatja magát. Az keresztyén oratoroknak salutátatások jól lött; az ő magok ígretit az idő mutatja meg, mindazáltal az is jól esett. Az velenczés oratornak is küldöttünk most azon szerint és azon datumra egy credentia levelet mint az többinek, azt követ-heti kegyelmetek benne, az mi jobb.

Az kocsikra való költésről immár nem tehetni, csak, adja isten, ne legyen heában, melyet minden ereje, tehetsége szerint igyekezze kegyelmetek isten által megszerzeni.

Kőrösi uramat küldtük Budára az vezérhez, micsoda instructióval, levelekkel, ím mind megküldtük kegyelmeteknek, tegnap reggel hozák levelét, annak is paráját küldtük, kegyelmetek eszében veheti, mint viselje magát az budai vezér, miképpen ótalmazza Bethlen Istvánt. Landorfejérvárról is jutának emberink csak tegnap is meg, azok olyat beszélnek, hogy ott Bethlen István számára hadat kiáltanának; az bosznai passa Eszéknél táborozna. Isten tudná a sok híreket megírni. Palatinusnak szolgálai voltak Bethlen Istvánnál. Ha egyéb ennél nem volna is, csak abból is ő nagyságának az kajmekámnak eszében kellene venni, honnan való praktikából áll az Bethlen István bemeneteli. Lám mikor Székely Mózes elmene, nem jártak ő hozzájok az palatinus emberi, szolgálai, nem értettek egyet, nem akarták promoveálni. Mi bizony csodáljuk, ha az fényes porta ilyen behunyt szemmel nézi ezt az Bethlen István praktikás elmene-telit. Bizonyosan értjük, most is szolgálai mentek be az portára,

nem árt kegyelmeteknek is reájok vigyázni. Noha, az mint kegyelmek az Kőrösi István leveléből megláthatja, ajánlja jó akaratját, atyafiságát az budai vezér, de az állapot s maga feddődése, s Bethlen István óalmazása mind mást mutat.

Mindezekről kegyelmeket azért akaránk tudósítani, értesen mindent az ittkin való állapotokban is. Mi az vármegyéket is mind haza bocsátottuk, sohul semmi had fenn nincsen az mezei hadakon kívül, hanem 900 lovas és 700 gyalog székely vagyon az Brettyó mellett, mivel az uj generalis most jó által a Tiszán hajduság és az végházak látogatására, nekünk is vigyáznunk kell; Huszt alatt vagyon ismét 200 muskatéros, szász és székely gyalog in universum 500 és mintegy 100 lovas az mezei katonák közül.

Istennek hála jó takarodó idő jár. Ittbenn mindenütt csendesség vagyon, vigyázatban s kész állapotban igen-igen jóban vagyunk.

Ha valamint a Zólyomi Dávid dolga előfordulna, s azt ugyan serio forgatnák, elbocsátása felől kegyelmek ígretet ne tegyen, sőt éjjel nappal értésünkre adja kötelessége szerint, ha ugyan serio fognák szabadulását. Egyéb dolgokról s állapotokról is kegyelmek gyakorlatossággal igyekezzék tudósítani s oly válasszal megjöni, építhessünk ugyan állandóságot rajta. Isten segítse minden jóra kegyelmeket. Quibus de cetero gratiose manemus. Datum Albae Iuliae die 10. Augusti, anno domini 1636.

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generosis, prudenti ac circumspecto Michaeli Tholdalaghi de Erce sat., Paulo Ughron de Ábránfalva sat., Petro Haller de Hallerkeő et Francisco Reits sat. praecipuis ablegatis nostris sat.

Tholdalaghi kezével: 24. Augusti sunt exhibitae per cursorem Transalpinensem.

Eredeti.

V. 1636. a u g u s z t u s 10.

Postscripta. Az mint az közönséges levelünkben is írtuk kegyelmes urunk, mi úgy akarunk innen kimenni, hogy az Budára menő főemberrel együtt menjünk ki innen, és az míg együtt megyünk vele, mindenekről végezünk vele, kiváltképpen arról egyikről, hogy úgy igyekezze utját continuálni, hogy mi is azalatt érkezhessünk nagyságodhoz, hogy nagyságod az mely embereit akarja, értvén az innenváló választ is, Budára küldeni, azokat is akkora, mikorra ő oda fel Budára érkezik, küldhesse fel nagyságod. Mi itt az passával úgy akarunk végezni, hogy ha Betlen István ugyan meg nem akar békélleni, ezen most oda menő főember költse fel onnan Budáról és vigye által Rodusba, ha lehet, s ha oda nem vinnék, bátor csak Szakizba, mert az is jól alá vagyon s nem

tractálhat onnan úgy, az mint akarja; ha pedig békéllik, immár azt megmondotta az passa, hogy azon fűember jöjjön be vele Erdélybe, ha nagyságod akarja. De kegyelmes uram én az istenért igen alázatosan kérem nagyságodat, hogy nekem megbocsásson, ebben az Bethlen István dolgában, az mint lehet, viselje úgy magát, hogy valamint és hogy vihezzük ki innen, mert akárhol legyen ezeknek birodalmokban, mindenkor félelembe, fáradságba, költségbe leszünk miatta, isten kit szent fiáért eltávoztasson, végre veszedelem is jöhet rejánk belőle sokképpen. Az igen nagy fejedelem Mátyás király éppen birta az egész magyar korona alatt való országokat, egy úr lévén Magyarországon, Ujlaki Miklós insurgált ellene, noha az nem confugiált sem törökhöz s némethez, de mégis nagyobb dolgokra nézvé az eszes fejedelem, úgy megalázta magát, nemcsak jószágát, az kit ő is el nem vött volt tőle, engedte birni, hanem sok kegyelmességei között herczek nevet adott neki, és mikor felment Budára udvarhoz, az maga várában, maga házai-ban szállította, noha volt volna amannak háza, az hol szállhatott volna. Mi lött kegyelmes uram belőle: Mátyás királyon isten kegyelmessége maradt, mind életéig szerencsésen regnált, amazt az ő hitetlenségeért megverte isten, mind maga s fia megholt, teljességesen deficiált, jószága az királyra és annak dispositiójára szállott. Bizony elhittem, hogy az isten ezt is nem szenved el, az ki az maga kevés ideig való hasznáért ilyen szép hazájának szép szabadságát, kit isten tudja, mint találtak az régi eleink, akarja megrontani, békességét felbontani, sok szegénységet az rabságra adni, és isten nagyságodat megtartja és áldja. Ezt kegyelmes uram nem azért írom mintha azt tudnám, hogy nagyságod eddig is nem viselte volna magát sziliden hozzá, mert tudom azt, hogy sok dologból inkább megbirta magát nagyságod ő nálánál; sem azért nem írom, hogy neki kedveznék, mert látja az én istenem, az egy fiam vagyok, de ha az akarná szegény hazánkat így rontani, annak is nem kívánnám életét az végre. Azért kegyelmes uram az nagyságodhoz való igaz hűségem és szegény hazámhoz való szeretetem viszen arra, hogy így írjak nagyságodnak. Győzzük meg kegyelmes uram tökéletes szilidséggel az gonoszra igyekező felfualkodott mérget s oltuk el az tüzet, s bizony-bizony megáld minket nagyságoddal együtt az isten s amazokat megveri.

Az Huszt dolgából ma bocsátottuk be kegyelmes urunk Zülfikár agát az vezérhez, és azt adtam eleibe, hogy ha ugyan meg kell nagyságodnak hatalmas császáruk szavát az békességre is nézve fogadni, kit ugyan meg is kell fogadni, hogy ebben is az nagyságod ellen való causálása az budai passának ne lehessen (az ki immár kétszer is könyörgött azon írása által császárnak, hogy megváltoztassák az nagyságod fejedelemségét s most is ő

írta azt, hogy Jenőben nagyságod német gyalogot küldött, s az moldovai vajda írta esmét azt, hogy lengyel és német hadat fogadott nagyságod) és tovább való okot ne találjon, kivel nagyságodra felindíthassa császárt: abban ilyen izentem Zülfikártól, hogy Máramaros olyan, mint egy külön magának való országocska, s annak az Lengyelország felé való egyik részében vagyon Huszt, az kit Betlen Gábor fejedelem adott inscriptióban az öcscsének, de azon kiül az egész tartomány, kiben sok fűemberek laknak és nemesek, mind az országhoz való, és ha az hadat abból az tartományból kihozatja nagyságod, akár lengyel hadat s akár németet s akár magyart vihet bele Betlen Péter, minthogy most is az Illyesházi gyalogjai vannak benne; másik esmét az, hogy azokat az fűembereket és nemeseket, és mind az egész szegénységet elrontják az várból, ha ott őrzői azoknak nem leszen, és így ha az várkapuin elől, az mely vár Bethlen Istváné, elhozatja is nagyságod az hadat, de abból az vármegyéből, tartományból ez két okért ki nem hozathatja, mert mind az szegénységet, az ki nem Betlen Istváné, kell őrizni s mind azt, hogy idegen hadat ne vigyenek bele, arra is vigyázni kell. Ehez képest kegyelmes uram, ha az nagyságod kegyelmessége accedál, talám nem árt ide is megírni nagyságodnak postán, s az akár érne itt engem s akár ne, nem is hiszem, hogy itt érjen, de hogy hatalmas császár parancsolatjának engedelmes nagyságod és az vár alól elhozatta hadát, de ez okokra nézve az tartományból ki nem hozathatta, s az okokat is meg kellene írni, melyet én is itt az fülében adok az vezérnek, úgy talám megelégednének vele. Azért legyen az nagyságod bölcs itéleti, én írom csak az én tettszésemet, hiszem ha az hadak ott lesznek, nem az vár alatt s nem az uram jószágában, míg elvállik, békéllik-e vagy nem, és onnan is rá vigyázhatnak, és bátor csak valami marhát vinnének is be az szegénység közül, mindjárt panaszt kellene rájok ide írni, s úgy azzal rá szabadítanának bennünket mindjárt, és így jobb lenne az dolog; és Budára is úgy kellene csak írni, nem kellene azfelől semmit írni, hogy ki ne csatázzanak belőle, azt inkább ugyan akarni kellene, hogy valami kicsint cselekednének, kivel culpálhatnók őket, mert azt mi eléggé megmondottuk, hogy azt immár eléggé megcselekedték, de ugyan csak az lőn az válasz, hogy hatalmas császár most kívánja és cselekedjük meg, s ha ezután cselekedik, ők lesznek az bűnösök.

Hogy Marótit ki ne bocsássa az vezér, Székely Mózesék azzal fenyegettek, hogy az vezért megtalálják felőle, akarnám azt praeveniálni, tegnap megmondám az vezérnek, hogy immár eljött Maróti onnat és kijő velem, ő nagyságának ne legyen ellene. Lám azt mondja, hogy ha mind kijőnek is, nem bánja, s most is azt mondá, hogy: menjen el, menjen el, mi nem bánjuk, ki bántja,

ha akarjátok, magát is hijjátok el, és ha elmegyen, azt is nem bánjuk, az is menjen el. Még utánnunk is hogy kijövünk vala előle, akkor is azt mondá: ide sem hittuk egyiket is, azt sem bánjuk, ha elmennek, egy néhány száz oszporával kevesebbet költünk.

Hogy az tömösvári passának is írjon, parancsoljon hatalmas császár, hogy az békességben forgolódjék, az passa kihája s javallá, ma az is itt volt jó reggel nálunk, mihelyt megvirrada.

Az mely hajókat írtam volt az némely nap kegyelmes uram nagyságodnak hogy lövő szerszámmal megrakták, abban nemcsak lövő szerszámokat raktak s port, golyóbist, hanem némelyikébe az császár fegyverházabeli sok pánczélt és egyéb hadi szerszámokat raktak, hogy az szárazig azon vigyék el, s meg is indították volt őket szejmeneket adván melléjük, de az alsó végihez az jedikulához mentek csak Konstantinápolynak, tegnapi ott voltak, az szejmenek nem akarnak elmenni csak magok, azt mondják, hogy félnek az jancsároktól oda által; míg nem complanálják őket, nem tudom mint mennek el, de azt hiszem, complanálják, mert abban igyekeznek.

Egy bízott uram mondá, hogy: az istenért az mint lehet, császár kedvét ne szegjétek, mert bizony immár kétszer, háromszor is írtak, könyörgöttek hatalmas császárnak, hogy az fejedelemnek fejedelemségét megváltoztassák, de az kajmekámtól nem fértek hozzá, annak is úgy keressétek kedvét, mert számtalan kénscet s várat ígértek s megcsalják vele az embereket. Nem írhatom meg nevét az embernek, de itt való nagy főember s nekem régi esmerőm az ki mondá, nagyságodnak igen jóakarójának szolgálja. Az szent isten éltesse sat. Datum Constantinopoli 10. Augusti, 1636. post meridiem.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor perpetuus
fidelis humillimus
Michael Tholdalaghi m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy kezével: 22. die Augusti Albae Iuliae 1636. reggel 8 órakor
Pattantyus György havasalji vajda postája.

Eredeti.

VI. 1636. augusztus 19.

Georgius Rakoczy sat.

Generosi fideles nobis dilecti. Salutem sat.

Kegyelmetek közönségesen írt levelében több dolgok között ír arról is, hogy mind császár s mind az vezér megháborodott volt Huszt megszállásán, s azzal csendesítette meg császárt az

vezér, hogy nem lőtettük álgýúkkal; azután az vezér előtt proponálván azon dolgot kegyelmetek miben maradott meg, nem értjük. Mindazáltal ezután Huszt megszállását mint akarjuk continuáltatni, szükséges, arról információja legyen kegyelmeteknek. Úgy vagyon, ez ideig álgýúkkal Husztot nem lőtték, hanem egy palánkot vőttek meg, [s ab]*)ból csak az lövő lyukakat lövöldözték valami falkonyokkal. De mivel az[*zal bíz*]tatnak bennünket, hogy ha vagy két öreg álgýút vitetünk oda, egy kőfalt elro[nthatn]ak és ostrommal bemehetnek, avagy megrémülván az benne valók hamarőbb felad[já]k az várat, az vár situssának meglátására német kapitányunkat oda küldtük, ha reménység lehet megvétele felől, álgýukat küldünk oda, ha pedig reménység ne[*m le*]het, nem küldünk; de mi kegyelmedet Sebesi uram úgy informáljuk, mintha már oda is küldtük [vol]na őket. Ha azért az budai vezér és Bethlen István uram ujjolag megírják az portára, hogy álgýúkkal lőtetjük Huszt várát, és császár s az vezér megindulna rajta, és azt mondaná az vezér, hogy az követek külömbet mondtak s arra feleltek, hogy nem lövik álgýúkkal, hanem csak vigyáznak szolgálunk az husztiak kiütések ellen, az követek szavát így mentheti kegyelmed az vezér előtt, hogy az követek igazán mondták, mert akkor álgýúkkal nem lőtték, de annakutánna Bethlen Péternek és egy magyarországi urnak kémjét fogván meg az katonák, azt mondtotta, hogy több magyarországi gyalogokat akarnak Husztban vinni, és azon vannak, hogy több magyarországi gyalogokkal is megerősítván Erdélytől elszakaszszák. Azért nem annyéra Bethlen István uram ellen, mint az benne való magyarországi idegen emberek kezéből akarjuk az ország tetszéséből kezünkhöz vennünk, míg idegen kézben nem esnék. Mi az országgal együtt ezt látjuk hatalmas császár országának hasznára, ha Huszt vára erdélyiek kezénél s az ország számára lészen; ha Bethlen István uram visszajő hűségünk alá, velünk és az országgal együtt császárnak szolgálni akar. Míg Bethlen Péter atyja tanácsából minden szolgálvaival meg nem esküött német császárnak és az kémet is szolgálunk meg nem kapták, addig mi sem lőtettük álgýúval, csak meg voltak rekesztve, hogy szolgálunkra ki ne üthessenek; de hogy aztán az esküvés is meg lött, az kémet is megkapták, Huszt várát féltvén idegen kézben eséstől, úgy kezdték álgýúkkal lőni tanácsink tetszéséből, az országnak is végezése lévén felőle, hogy idegen kézbe Huszt várát ne ejtsük, császár s az vezér ó nagysága nyugodjék meg egy ország végezésén és higye el, hogy Huszt várának Erdélytől el nem szakadása nagy hasznára vagyon az ő hatalmassága országának, elszakadása pedig nagy veszedelmére

*) A [] közt valók az eredetiben kiszakadva.

Huszt várában még csak főember sincs egy is, nagyobb része az bennvalóknak elegy-belegy magyarországi gyalogok, kik nem az ország hasznát, sem Bethlen István uram avagy Bethlen Péterét nézik, hanem oda kedveskednek inkább az hova valók, és az hol atyjokfiai vannak, s az hol örökös lakásuk lehet; ki ha lenne, mely nagy veszedelme következnék az országnak, mi látjuk azt jobban az budai vezérnél, nem is halaszthatjuk sokára, mert az tél is elközelget, ott hadat nem tarthatunk, az várbeliek megszorodhatnak s idegen kézben ejthetik s elszak[aszh]atják az országtól Huszt várát. Ennek akarjuk azért eleit venni, jobb, haszn[osb m]ind ő hatalmasságának, mind az országnak, hogy az az vár az ország számára [legyen] inkább, hogynem mint valami elegy-belegy emberek kezénél, ez mostani állapotb[an] pedig Bethlen István uram békességre nem tér. Ezeket kegyelmed csak magában tar[tsa], és mind addig is ne proponálja az vezérnek, míg ők okot reá nem ad[nak] s mi is az álgúkat oda nem küldjük, s az budai vezér is ujjal nem [ír] felőle az portára; ha ugyan álgúval kelletik hozzá fognunk, arról is info[rm]áljuk kegyelmedet. Ha Huszt alá álgúkat kelletik vitetnünk, az is léssen oka, hogy az ott való hadaink meg nem maradhatnak az várból való nagy lövések miatt, hanemha az lövő helyeket veszik el tőlök lövéssel, ott nem veszthetjük mind őket.

Ezelőtt tíz nappal Kőrössi István hívnünknek vévén levelét, írtunk volt kegyelmeteknek az budai vezér magaviseléséről, Kőrössi István nekünk Budáról írt levelének pariaiát is mind az budai vezérnek írott leveleinknek pariaiával megküldvén és az miről az mellett írunk szükséges volt, írván; ez mai napon az minémű levele Kőrössi Istvánnak Budáról jövő útjából érkezék hozzánk, annak is pariaiát kegyelmeteknek ezen levelünkben includálva megküldöttük, kegyelmetek azokból az vezérnek hozzánk való magaviselését látja. Nem az mi írásunkban és az csausz által való resolúciónkban vagy az vétek, hanem valami más praeconceptumja lehet ellenünk az mellette lévő informatórtól, mert mi egyebet nem írtunk, sem izentünk az csausztól az vezérnek summa szerént, hanem mi igaz hívei vagyunk az hatalmas császárnak, az adót s ajándékinkat esztendőnként igazán beszolgáltatjuk az portára; azért ha császár athnaméja és az vezér hitlevele, biztatása ellen az országnak szabadságának romlására Bethlen István fegyverrel ellenünk indul, nem hatalmas császár ellen, de Bethlen István ellen oltalmazzuk magunkat, kit kegyelmetek is, az mint leveléből látjuk, az vezérnek megmondott, mi most sem mondhatunk annál egyebet. De az budai vezér divánjában bennülvén Bethlen István uram is, nem úgy informálja az portát, az mint az dolog s az igazság vagy, hanem az mint az mi vádlónk és aemulusunk magának hasznosb-

nak gondolhatja; megítélheti az vezér ő nagysága, ha az Bethlen István vádlásának kell-e hitelt adni, avagy az mi tökéletes igazságunknak és az országnak mostani csendes állapotjának. Az mint láthatja kegyelmelek, három derekas dolgot forgattak: egyik, hogy mi császárnak ötszáz ökröt küldöttünk volna ajándékon; ez merő hamisság, mert mi bizony nem küldtünk, az harminczadában hagytuk volt ökreinknek hogy egy nehányat adjanak az harminczadosoknak, de azt is megparancsoltuk ezelőtt két egész héttel is, hogy csak egyet se adjanak, hanem pénzül adják meg ökreinknek harminczadját; Kerecseni István nem mi hozzánk tartozó, császár számára való szolgálta, ez is merő calumnia; offensive török császár ellen hadat indítani soha meg sem gondoltuk [ország]ul kegyelmelek híre nélkül, az tanács híre nélkül tudja kegyelmelek jól, hogy még[csak] magunkra való vigyázásra sem mentünk; Huszt várára s egyebüé való vigyá[zásun]kban is az ország tetszéséből indultunk, magunktól semmit sem csele[kedtün]k, eddig idegen hadakat az országban be nem hoztunk. Az mint kegyelmelek m[eg]mondotta az vezéreknek immár bőségesen, ujjolag az budai vezér vádlására, [iste]nére s életekre kegyelmelek megmondhatja, hogy csak ő hatalmassága fogja el rólunk Bethlen Istvánt és több aemulusinkat, s tartson meg minket s az országot szaba[dsá]gunkban, soha mi ő hatalmassága ellen kezünket fel nem emeljük, semmiféle id[eg]len nemzetet, ellenséget az országban be nem hozunk, hanem az ország adaját ajándékinkkal esztendőnként az portára beküldjük, tökéletes igaz hűséggel leszünk s hasznoson szolgálunk ő hatalmasságának, kit mi eddig is megcselekedtünk, könyörgünk ő hatalmasságának, vegye kegyelmesen s nyugodjék meg az mi igaz hűségünkben, ne higgyen ő hatalmassága az mi vádlóinknak s gonosz akaróinknak vádlásinak, vagyon ő hatalmasságának abban módja, hogy nemcsak Budáról, hanem ez országból is igazán végére mehet, ha mi ő hatalmassága ellen fegyvert készítünk, oltalmazzon minket isten attól, inkább ő hatalmasságának szolgálni akarunk alázatosan. Mi az budai vezérnek nem vétettünk semmit, sőt csak egy vezérhez is Budára annyészor és oly becsülettel nem jártattunk mint ehez, igazán nem mondhat semmit ellenünk, nem vádolhat semmivel, hogy mi ő hatalmasságának búsulást, avagy kárt tettünk volna, hogy háborúságot szerzettünk volna birodalmunkban; okát hozzánk való idegenségének csak szintén az Bethlen István éjjeli nappali siránkozásának, vádlásinak s az mellett neki való kedveskedésének tulajdoníthatjuk; az vezér kívánságának veszedelmünkkel, szabadságunk sérelmével nem engedhattunk, szintén mint rabok úgy nem submitálhattuk neki magunkat, az igazságot meg kellett neki írunk, az mint kegyelmelek az portán is megmon-

dotta, ezután is igazságunkat meg kell írunk, ha megháborodnak rajta, arról nem tehetünk. Törökül leveleinket mint fordították meg, arról ítéletet nem tehetünk, de az mint magyarul írtunk, kezünk írása s pecsétünk alatt, azt mi nem magunktól, hanem tanácsból irattuk, kinek rövid summája csak az: Az Bethlen István sok fenyegetőzése miatt s körülöttünk az hadak készületi miatt vigyázásban voltunk mindaddig, míg kajmekám ő nagysága biztató leveleit nem vöttük; annakutánna híven az ő nagysága biztatásának csendességbe voltunk, teljes életünkben ő hatalmassága hűsége alul el nem szakadunk, kezünket ő hatalmassága ellen fel nem emeljük, nekünk semmi szükségünk semmiféle idegen nemzetre nincsen, megelégszünk az ő hatalmassága oltalmával, csak minket is állapotunkban s az országot szabadságában tartsa meg ő hatalmassága, az ország hűségében ő hatalmassága nem kételkedhetik, értsen ő hatalmassága és higgyen egy egész országnak inkább, hogynem egy magában felháborodott boszuját űző embernek méltatlan vádlásinak. Ezeket és ehhez hasonló dolgokat adjon eleibe kegyelmek az vezérnek az budai vezér vádlási ellen, az mikor a[z szü]kség kívánja, sőt ha az vezér nem proponálná is, de venné kegyelmek eszében, [hogy a]z budai vezér vádlására valami változás lenne ottbenn dolgunkban, meg[mondhat]ja az vezérnek, hogy talám az budai vezértől és Bethlen Istvántól vala[mi u]jjobb vádlás érkezett volna az hatalmas császár füleiben, azért volna valami [ide]genség, csak jelentené az vezér ő nagysága, talám választ tehetne kegyelmek róla [s] diluálhatná az szerint az vádlásokat, az mint feljebb megírók. Körössi [ur]am még hozzánk nem érkezék, csötörtökön reméljük beérkezik, s ha mi ujjobb dolgot szóval referálni fog, arról is kegyelmeket, ha kívántatik, informáljuk. Ha meg nem változik császár resolútiója, hanem főembert küldenek Budára az vezérhez Bethlen István dolgából, éjjel nappal tudósítson kegyelmek felőle, mely nap indul Konstantinápolyból. Az mely csausz Budára megyen, azt kellene kegyelmeknek igen-igen praeparálni, hogy Budán ne corrupáltatnék, minekelőtte követink oda érkeznének, mert azt hisszük, valóban rajta lesznek. Bezzeg mikor az lehetett volna, hogy kegyelmekkel együtt bocsátották volna el, látta volna az ország békességes állapotját is, nem lőtt volna talám ártalmas, de talám már azt haszontalan urgeálni s késő is. Követinket Budára nem siettetjük, míg az csausz indulását nem értjük kegyelmektől. Ezt az levelet mi úgy irattuk kegyelmeknek, mintha Konstantinápolyban találtnék velle; de ha kegyelmeket az útban találja megolvastván, és ha az ottbenn való állapathoz képest valami több informatio kívántatik, arról Sebessi Boldisár uramat informálja, és ez levelünket is, mind az Körössi uram levelével

együtt ezen postától, bepecsételvén, küldje meg Sebessi Boldisárnak, hogy az mit kegyelmeteknek kellett volna proponálni, ő proponálhassa. Ide oly hírt is hoznak, noha nem bizonyos, hogy az urmelli hadak is táborba szállottak volna, meghalljuk azt is bizonyosan. Az moldvai vajda követe Grama vala itt nálunk, az bizonyoson beszélé, hogy az tatárok Krimbe költöznek, Kantamer marad csak ide által, de nagyobb része által költözött. Az assecuratoriát az mint kegyelmetek kívánja, az szerént megküldtük, minden mesterségével azon legyen kegyelmetek, hogy az szállásán lévő embert magával együtt kihozza. Secus non facturi. Quibus de cetero gratiose propensi manentes. Datum Albae Iuliae die 19. Augusti, anno domini 1636.

G. Rakoczy m. p.

P. S. Noha ezelőtt való levelünk[ben] is az budai vezérnek írott leveleinknek pariáit megküldöttük vala, [m]indazáltal mostan is akarók megküldeni a mit Kőrössitől írtunk; annak-ut[án]na a csausztól szóval a vezérnek a mit izentünk, im azt is írva küldtük kegyelmetek[nek], abból megláthatja, ha többet s egyebet írtunk annál, az mit kegyelmetek is az port[án] a vezérnek megmondott, s a melyet meg is kellett kegyelmeteknek mondani szükségesképpen. Mi úgy gondolkodunk felőle, hogy csak azt az levelünket k[üld]te be a vezér, melyet Kőrössi Istvántól küldtünk, az mely levelet a csausztól küldtünk utólszor, azt bé nem küldötte; az izenetet is nem az szerént írta m[eg] az portára a vezér, a mint mi izentünk; azt fogta írni az portára, hogy mi azt izentük volna, hogy húsz ezer lengyelt hozatunk mellénk; azt mi nem izentük, a csausz sem mondotta az vezérnek, kin ugyan protestált is az csausz Kőrössi Istvánék előtt, hogy ő tőle nem izentük, nem is mondotta, hamisan fogták ő reá. Kőrössi István által azt írtuk volt az vezérnek, hogy táborban akarunk szállani az sok hírekre, készületekre s hadfelültetésekre nézve, de az csausztól megírtuk, hogy a vezér biztatására nézve nem szállunk táborba, sőt az kik készülni akartak is, azokat is házokhoz bocsátottuk s mostan is házoknál vannak. Ezt értesse meg kegyelmetek a vezérrel, hogy az ő nagysága biztatása után mi táborban nem szállottunk, sem semmiféle hadat nem fogadtunk s nem fogadunk, hanem mind magunk s mind az ország népe csendességben vagyunk házainknál. Ezt az levelet nem küldte be az vezér a portára, mert abból megláthatta volna a kajmekám, hogy mi hívén az ő nagysága biztatásának, sem táborban nem akarunk szállani, sem hadakat nem fogadunk; ő nagysága a vezér küldje bizonyos tökéletes igaz emberét, lássa szemeivel meg, ha vagy az országban mostan fogadott lengyel avagy német tiz vagy húszezer ember, ha ő nagysága meglát-

tatja, hisszük istent, az mi írásunknak és az kegyelmek szavának tetszik ki igazsága, nem a mi vádlóinknak szavok, írások leszén hiteles. Az budai vezér azon igyekezik, hogy az mit kegyelmek épített a portán, elbontsa, de kegyelmek isten segítségével állassa az igazságot az ő hamis vádlások ellen; itt mi nem táborozunk, [sőt] a mely egy nehány száz lovas Szilágyban vigyázott, azokat is hazasz[állítottuk]. A budai vezérnek minden információjá merő calumnia, vala[mint!] tudhatná, a Bethlen István dolgát promoteálná, egyáltaljában csak az [há]borúsághoz vagyón kedve, kevés reménységünk vagyón abban, hogy compla[cál]hassuk; hanem ott az portán a vezérek előtt forgassa kegyelmek igazság[unk]at és destruálja amazoknak hamis információjokat; nagyobb iga[zság] nem lehet annál, ha ő nagysága az vezér maga meghitt embere [ált]al láttatja meg a mi igazságunkat, s azután tehet ő nagysága a mi igazságunk és hűségünk felől ítítetet s gonosz akaróinknak is annakutánna veheti eszében ellenünk való gonosz igyekezeteket.

Az assecuratoriát kegyelmek eleiben is ezen levelünkkel megküldöttük, [ha] kegyelmeket avagy a portán, avagy az útban találná postánk, mást is küldünk Oroszcsikban avagy Bukurestre kegyelmek eleibe, hogy ha amaz elsővel nem találná kegyelmeket, ez jusson kegyelmek kezébe. Az budai vezér felől úgy gondolkodjék kegyelmek, hogy az nem jóakarónk, akármi kicsiny alkalmatosságot kaphasson is, a mellette levő informator tanácsából mind gonoszra magyarázza, mert látja kegyelmek, hogy sem írásunkban, sem izenetünkben oly dolog nincs, az kit kegyelmek a portán meg nem mondott volna, és a kin ő neki felettébb meg kellene indulni. Ezt kegyelmek az vezérrel is megértesse. Ha külömben nem dilaálhatja kegyelmek méltatlan vádlásit, láttassa maga embere által meg a vezér, noha őket erre nem kellene szoktatni, de az szükség kényszerít bennünket, hogy ilyen módon mutathassuk meg igazságunkat s oculatát kívánjunk. *)

Egy szelet papíron Rákóczy írja: 4. die Augusti expediált volt Kőrösi uram 2 váradi katonát hozzánk Budáról ugyan az vezér hírével s uti levele mellett, 5. Augusti utánok küldött 8 lovas tatárt s úgy üzték őket, hogy 7 lovok maradt el Szolnokik; onnét még ujjobb lovasok mentek utánok Szentmiklósig, még ott ujjobbak ültek, azok is majd 4 mélyföldig üzték, de mivel azok

*) *Az eredeti hátán Sebessi kezével:* 19. Augusti írt urunk ő nagysága levele követuraméknak.

A két másolat hátán: Anno domini 1636. die 20. (így) Augusti ad dominos legatos in portam et oratorem Sebessi, cursori aulico Rácz Markoni datarum par.

is igen jüttek, mindenütt fél nappal jártak előttök s békével eljöttek; bizonynal értjük, le akarta őket vágatni. Kőrösi uram előtt igen hazudtolt is bennünket az vezér, ki mely keserves legyen, kegyelmetekre támasztjuk.

Eredeti és két egykorú másolat.

VII. 1636. augusztus 21.

Az uristen sat.

Noha kegyelmednek közönségesen írt levelünkben is az budai vezér állapotjáról s illetlen magaviseléséről bőven írtunk, mindazáltal magának is akaránk kegyelmednek, kit kegyelmednek mind követőitársaival s mind Sebesi urammal communicálni szükséges. Az budai vezér, úgy látjuk, nem az igazságtól viseltetvén, hanem az maga felfuvalkodott kevély-hitségétől viseltetvén, s az mi aemulusunk is szeme előtt forogván, hihető, mind adományával s ígéretével, s azt hitette el, hogy mi császár ellen offensivum fegyvert akarunk fogni, az ki merő calumnia és hazugság, mert ha mi ilyent akartunk volna cselekedni, hiszem akkor kellett volna nekünk azt tentálnunk, mikor hatalmas császár távol által vala az tengeren. Másik, ha nekünk ilyen szándékunk lött avagy volna, meggondolván az mi tehetségünket, másokat is kellett volna incitálnunk hatalmas császár ellen; de ez sincs, mert bár utánnunk cirkáljanak is, bizonyságunk az uristen, mi soha offensivum fegyverről nem elméltünk, holott ilyen casusban az ország sem fogna mellettünk, egy is sem volna velünk, hitünk ellen is volna, holott inauguratióink idején erre minket kegyelmetek országul megkötelezett. 3-dik, hiszen az használna nekünk, ha minél készületlenebb s hamar invadálnánk az ő hatalmassága birodalmát, de azt sem kapták rajtunk, sőt míg Betlen István el nem ment s nem fenyegetőzött, leveleit s kémjeit híveink kezünkben nem hozták: hol látták csak hadi készületünkre való szándékunkot is, avagy küldtünk-e parancsolatot az statusok közé hadra való készület felől, sőt mikor ennek kellett lenni is, mind az portára s mind Budára s temesvári passának értékre adtuk. 4-dik, hol hallják országunkban az sok idegen hadakat lenni; itt bizony nincsen, az mely 200 kozákot hozattunk volt is, úgy reméljük, talán eddig vissza is mentek. 5-tödik, az vármegyék is mind leszállottanak, csendességben az ország, magunk székhelyünkben vagyunk. 6-dik, kegyelmetek által az egész portát országul assecuráltuk, csak minket ő hatalmassága országostól tartson meg régi szabadságinkban, fejünk fennállásáig hívek, igazak leszünk, soha az portától el nem szakadunk, adónkat ajándékinkkal együtt az szokás szerint esztendőnként beszolgáltattjuk; micsoda orczánk lenne s hogy merne valaki

követséget felvenni, ha mi az ellen cselekednénk, s az mivel követinket elbocsátanánk, másfelől mást cselekednénk. 7-dik, Magyarországon is nemhogy 8 zászlót osztattunk volna ki, de bizony mi egyet sem, nem is fogadnak mi számunkra, hanem római császár számára conscribálnak hadakat. 8-dik, ha az szándékunk volna, bizony nem készítenénk adcnkat az szokott időre beküldeni, kiről kegyelmelek bizvást is assecurálhatja az portát, bizony beküldjük, csak minket is országostól kegyelmelekkel együtt tartssanak meg szabadságinkban. 9-dik, ha sem kegyelmelek szavának, sem írásunknak az porta nem akarna hinni, küldje ki hatalmas császár egy meghitt emberét, láttassa meg, micsoda állapot vagyon az országban, csendesség-e vagy háborúság, idegen hadakkal rakva-e az ország, azután ítélje meg ő hatalmasága az dolognak igazságát. S az budai vezért bezzeg Sebesi uram előbb esmerete volt meg minálunknál, mert még igen eleve megírta vala ő kegyelme, hogy nem kezd jóakarónk lenni, ím meg is kezd mutatni. Ha azért ez levelünk kegyelmeleket ottbenn éri, igyekezze kegyelmelek az budai vezér illetlen vádlását, irritálását elbontani, és az mi igazságunkat s az országét az portával megértetni; hol penig kegyelmeleket ottbenn ez levelünk nem érné, Sebesi uramat éjjel nappal informálja kegyelmed. Mostani állapotunkról kegyelmednek bizonynyal irhatjuk, csendességben vagyunk, soholt Máramaroson kívül semmi had fenn nincsen az mezei hadaknál, azok is quartélyokban s némely füvelő helyen. S holdtöltőik sok esső jára, most már igen szép, jó meleg üdőre fordula. S az temesvári passa most sem volt jelen az budai az (*így*) divānban, annak nem is tetszik az budai vezér magaviselése; most is, az mint értjük, igazán viselné magát hozzánk az temesvári passa, kit kegyelmeleknek is ottbenn szükség commendálni és dögát promoteálni.

Római császárnak egy barmot sem adattunk. Huszt vitatásáról ha neheztelő szó lenne, vagy felőle parancsolni akarnának, hogy supersedeáljunk vitatásától, kegyelmelek istenért elverje róla az portát, forgassa az ország szabadságát s végezését, mivel igen nagy reménységgel biztatnak az alatta való tisztviselőink: ha ugyan keményen fogunk hozzájuk s lötetjük, nemsokára meg fogják adni, mivel már ki nem járhatnak, benn az várban egy eleven s egy csatornakútnál több nincsen, az eleven kútban sem lehet feljebb 4 ölnyi viznél, rossz is az vize, valakik benne laktanak, minden azt mondja, soha nem tarthatják az víz miatt soká.

Az ratisboniai gyűlésről még semmit nem hallottunk. Úgy halljuk, harczok volt volna Burgundi[á]ban Elsas-Berknél(!), kit az gallus meg is vött. Kegyelmed utjából is éjjel nappal tudósítson, mihez kell magunkat alkalmaztatnunk, mert ha az budai vezér táborban kezd szállani vagy felénk indulni, magunkra nem

várhatjuk. Az urumelli hadat is hirdetik hogy Buda felé vinnék, avagy erre Landorfejérvár felé. Ide mulatságért jöttünk volt, estvére jó időn visszamegyünk Férvára (*így*), s ha valami kedvetlen híriünk nem érkezik Buda felől, az más héten Újvár felé megyünk csak igen könnyű szerrel, nem is késünk oda. Kegyelmed házanépe felől semmi gonoszt nem értettünk. Adja isten, lássuk kegyelmetek szerencsés órában. Datum Dállya 21. die Augusti 10 órakor reggel, anno 1636.

G. Rakoczy m. p.

Czím: nincsen.

Tholdalaghi kezével: 1636. 31. Augusti estve hozta Markó ez levelet ő nagyságától urunktól Konstanczinápolyba. Thol. M. m. p.

Eredeti, a fejedelem kezével.

VIII. 1636. augusztus 27.

Az uristen sat.

Az Maróti Györgynek való gratiát im Barcsaitól is megküldtük kegyelmednek; de nekünk az tetszenék, hogy kegyelmed ott membe végére tőle, kikre kellene itt benn vigyáztatnunk, mert ha megértik jövetelét, előbb állhatnak addig, míg kegyelmetek hozzánk érkezik, kiről kegyelmed minket éjjel nappal tudósítson. Az német kapitánytól ma jöve levele, bizonynal tudósít, 3 felől igen jól lőtethetni Husztot, nagy reménysége is vagyon, rövid nap kézbe adná isten; csak fennvaló házak falainak rontásával is, úgy elmékedik (*így*) az kapitány, nagy bódulást szerezhetnének az benuvalóknak; most bizony valóban keményen viselik magokat, mind öreg, közép lövészerszámmal, szakállossal valóban forgódnak; azt mi bizonynal látjuk, mihentest alóla elhoznánk hadainkat, az egész vármegyéket occupálnák, az sánczokat elhánynák, magokat mindennel muniálnák, s az honnét most ő nekik kívül ártalmokra vannak, azok ellen orvosságot keresnének magoknak, az egész ország is megbódulna belé, palatinus és több gonosz akarónk is megcsufolnának bennünket. Mi az vezérnek két levelet irattunk; az melyiket kegyelmetek illendőnek itéli lenni, beadásra jobbnak, azt adassa kegyelmed be. Adja isten, minden jót hallhassunk kegyelmetek felől. Datum Albae Iuliae 27. Augusti, 1636.

G. Rakoczy m. p.

Egy szelet papíron: Az mely levelet kegyelmednek az secretariussal irattunk, azt kegyelmed[nek] szükség Barcsai Ákosnak is megmutatni és olvastatni, sőt ha valamint kegyelmed visszajön is, Sebesi uramnak beküldeni.

Cím: Generoso Michaeli Toldalaghi de Ercse, consiliario, in fulgida ottomannica porta legato sat.

Tholdalaghi kezével: [1636.] 14. (*így*) sunt praesentatae [Constanti]-nopoly per generosum [Acatium] Barcsai. Michael Tholdalaghi m. p.

Eredeti, a fejedelem írása.

IX. 1636. augusztus 27.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

Az kegyelmed 10. die huius mensis frott levelét az havaseli vajda nekünk 22. eiusdem küldötte vala meg. Eléggé valánk rajta, hogy kegyelmeteket elébb tudósíthassuk, de tanácsúr híveinket kellett convocálnunk ennek az szokatlan és az ország szabadságának igen nagy sérelmére nézendő kívánságnak értésére és deliberatiójára s ugyis látjuk, hogy az tanácsurak valóban búsulnak ezen a porta kívánságán, az ki valamennyivel szokatlanb, annyi-
val irtózásra méltóbb; mert ha minden historiákat, kik ennek a szegény hazának dolgait megírták, felhánynak is, sohult ilyen parancsolatját nem olvassák a portának. Márkházi befutott, szegény megholt fejedelem bement, az ország mindent cselekedett jószágokon, mégis csak nem is említették. Moldovai, havaselföldi vajdák ölik, fogyatják az boérokot s ha ki beszöki is a portára, hol, s ki parancsolja nekik, ne bántsák jószágát. Im Erdélyen kezdetődik el, s a kegyelmetek ideiben, az mi ezelőtt soha nem volt s ember hírrel sem hallott, melyből ezután a maradéki soha ki nem feselhetne, hanem inkább elborul benne, ha kegyelmetek országul velünk együtt szép szabadságít, az mit eddig mind ennyi változások között is megtartott, nem óalmazza s szabadságának romlásával a porta kívánságának enged, kit, lát isten, mi nem azért írunk, hogy az porta ellen irritálnánk kegyelmeteket, de minket kegyelmetek szabadságának óalmazására kötelezett meg s tartozunk vele. Mi kegyelmetek nélkül hasznosan szabadságít nem óalmazhatjuk, de együtt alkalmasint tehetünk. Im azért az kajmekámnak szép levelet íratunk, kit in paribus megküldöttünk kegyelmednek, s ha több ratiókat nem íránk is kegyelmednek, az is elég volna ott, ahol helyt adnának az igaz s méltó ratióknak. Noha kegyelmednek elég nehéz, de az szükség s hazájának ajtaja eleiben közelítő veszedelemnek eltávoztatása többre is ösztön kegyelmed előtt. Például mi erre kegyelmednek az atyánkat hozzuk, kinek elesett, törődött voltát látta kegyelmed, Bocskai fejedelem mikor az ide be való gubernatorságra küldi volt s menti volt magát elégtelenségével, Illyésházi István azt találta mondani: Engem felséged fogasson

járomban s ott is az mennyit hazámért, nemzetemért és felségedért vonhatok, vonszok, ez győzte meg az atyámat s úgy jött be. Egri kapitányságában két esztendőt töltvén, harmadikban nem akart megmaradni, végre Rodolphus császár (kinek levele most is vagyon) hazájához, nemzetihez való szeretetire kényszerítette s úgy marasztotta meg. Az régi példák ezeknél még többet adnak előnkben, mert Curtius Rómáért, Hannibál Carthagóért, Codrus hazájáért örömmel mentek az halálra. Itt, istennek hála, nem kell kegyelmednek halált szenvedni, csak haladni fog övéi között való jövetele. De térjünk az dologra.

Kőrösi István hívünk megérkezvén Budáról s dolgainak folyását, kimenetelét tőle valósággal megértvén, az budai vezér, mint ezelőtt megírtuk vala kegyelmeteknek, nem jóakarónk, minden igazság ellen Bethlen István mellett fogta a dolgot, a bosznai s több végbeli passákat, bégeket, egyéb urakat, főfő rendeket mind begyűjtött volt Budára, nagy derekas divánt, consultatiót tartott velek és mindjárást nagy solennis legatiót instituált a portára ellenünk Bethlen István promotiójára. Azt hitte el nagy méltatlanul s azt állatja, hogy mi sok ezer idegen hadakkal: némettel, lengyellel megraktuk ez országot, offensivo akarunk császár ellen hadat indítani s azért vitatjuk Husztot is. Kiről is mint írtunk az kajmekámnak, a pariából kegyelmed megláthatja.

Nem tudjuk, indulhata-e meg kegyelmetek az portáról bizonyosan avagy nem, és ha ez a vezér gonosz legatiója ott érte-e kegyelmeteket avagy nem? Úgy vagyon, Sebesi Boldisár hívünk ott vagyon, de ha benn nem érte kegyelmeteket az követség, tartunk attól, mivel ilyen solenniter közönséges diván után instituálták az legatiót, nem kezdhetvén Sebesi uram csak maga elégséges lenni az diluálására, akadályt ne szerezzen dolgunknak kegyelmetek által lött jó megindulásában. Tanácsúr híveinknek azért egyező tetszések az lévén ebben, hogy csak az egy Sebesi uram munkájára ez ellen való igaz mentségünket ne bizzuk: igen kegyelmesen és serio parancsoljuk kegyelmednek, ha ez a budai követség kegyelmeteket ottbenn nem érte, s az ellen kegyelmetek maga nem tudhatta igazságunkat ótalmazni, állatni, ha visszajövő utban volna is kegyelmetek, de több követtársait kegyelmed elbocsátván hozzánk az magok actájával és resolutiójával, maga kegyelmed térjen meg mindjárást és menjen vissza ez budai legatio ellen igaz igyünknek ótalmazására, úgy hogy ha kívántatik az adót is megvárja kegyelmed ottbenn és maga adhassa be ő hatalmasságának. Az kajmekám előtt visszatérésének okát világosan adhatja kegyelmed: utban találta kegyelmedet levelünk, kiben az budai nagyságos vezérnek ellenünk Bethlen István méltatlan vádlására ő

nagyságokhoz küldött követsége felől tudósítottuk, és noha tudja, Sebessi Boldisár hívünk igazságunkat az ellen is előmondhatta volna voltaképpen, mindazáltal hogy megtapasztalja a fényes porta a mi igazságunkat, és a Bethlen István vádlásinak méltatlan és hamis voltát, maga is megtért ilyen dologra és igazságunknak bizonyosságára, ott várja meg az ország adaját, a kit immár naponként készítünk, időnek idein beküldünk, és maga kegyelmed mutatja és adja be azt is ő hatalmasságának alázatos igazsággal. Sőt még kegyelmed azt is addálhatja: Noha az porta kívánságát most a tanácsurak értették Huszt vára felől, mindazáltal rajta annyira megindultanak, hogy az fejedelmet is prohibeálták: szabadságokat ne sértse meg, gyűlést is akartak az országnak hirdetni az fejedelemmel, de az fejedelem halasztotta; látta s tudja jól kegyelmed, ha ez az ország eleiben terjed, soha-soha szívök fájdalommal s nagy megbántódása nélkül nem fogják hallani, mert akármely nemzetnek is nincsen semmi drágább a szabadságnál; kérne s könyörgene kegyelmed az kajmekám által császárnak, ne terhelje ő hatalmassága ezzel az országot, régi szabadságiban is athnaméja szerint tartsa meg, legyen hatalmas császárnak egy ilyen kedves országának szabadságában megtartására nagyobb tekinteti egy ember kívánságánál, ne terjedjen el ez széles világra, hogy Erdély igaz hűséggel viselvén ő hatalmasságához magát fejedelmével együtt, adaját, ajándékot esztendőnként beszolgáltatván, mégis szabadságiban sértetődik, kinek híre hallásával valyon fognak-e édesedni ő hatalmasságához egyebek is? ítélje ő nagysága meg az kajmekám, s több efféle szép ratiókkal kegyelmed szép alázatosan, értelmesen, de azért illendőképpen eleiben adván az kajmekámnak, lehetetlen, ha szántsándékkal garázdát nem keresnek, hogy ne annuáljanak méltó kívánságunknak. Még azt is megmondhatná kegyelmed, visszatérésének főbb oka az is egyik: tudja jól kegyelmed, ez a haza mint szokta őrzeni szabadságát, fél s tart kegyelmed az ország bódulásától, s mint hatalmas császár híve, szolgálja, meg kell jelenteni, az mit javára itil lenni a portának. Úgy vagyon magunk is itéletben vehetjük, nehéz kegyelmednek az visszatérés mind idejére, az helyre s emberekre nézve, de viszont ha kegyelmed azt magában megfontolja, mivel tartozik hazájának s annak szabadságának oltalmazásának, bizony messzebb is el kellene kegyelmednek fáradni, csak az végre is, hogy szép gyermekit jövődre ne hagyassa szabadságtalan-ságú országban.

Megbírván azért kegyelmed magát, parancsolatunkhoz is alkalmaztassa úgy engedelmességét, ha őt —hat napi járó földet jött volna is haza felé, ne csak arról, hanem többről is csak visszatérjen kegyelmed az mint írók, kivel, bizonynal

hisszük, kegyelmed mind hazájának s nekünk nem keveset fog használni, az porta is eszébe veszi, nem kicsiny dolognak tartja azt kegyelmedek országul, s gondolkodásra veszi s ujjabb deliberatióra ebbeli kívánságát. Huszt várának vitatása az ország szabadságának ótalmazása, s elhagyatása *) . . . s akármi kicsinben sértődjék is meg az ország szabadsága, utánna vonza a többít is mintegy láncszemen, s ezután talám azt is kezdik kívánni, ha valamely rossz ember el találna menni, még jószágához is ne nyuljon az ország, s végre bizony Havaselföldénél, Moldovánál alább való szabadságtalansága lenne országul kegyelmedeknek.

Az adót óránként készítjük igazsággal, higye kegyelmed, csak három hét legfeljebb egy holnap alatt is beindítjuk, mely időskét kegyelmednek nemhogy hazájáért, nemzetiért, szabadságáért s gyermekéért, de mi érettünk is sós vízben is el kellene tölteni. Vezérelje azért az uristen kegyelmedet arra, hogy az mit mi kegyelmed felől szívünkben beplántáltunk és elhittünk, külsőképpen is követhesse kegyelmed, kiért kegyelmed is élhessen az mi fejedelmi kegyelmességünkkel, amen.

Barcsai Ákostól kegyelmednek szóval is izentünk, ötet is bevigye kegyelmed magával és szolgáltatson vele. Mind ez mi írásunkon kívül is pedig az kajmekámnak írott levelünk pariajából, és mind most kegyelmednek s mind ezelőtt Markótól beküldött levelekből, párokból elég instructiót és helyes erős ratiókat vehet kegyelmed az követség vádlása ellen való mentségünkre, s isten kegyelmednek elégséges elmét, tanácsot és experienciát adván reá, mentől jobban, hasznosban, világosban tudhatja, úgy állassa igazságunkat s igyekezze édes hazájának, nemzetének szép szabadságát és békességes megmaradását ótalmazni, s minket, mihentest ez levelünket veszi, hol találta vele, értett-e, addig ez felől a budai legatio felől s minden dolgok, állapotok micsoda karban állottak, mindeneket voltaképpen levele által éjjel nappal igen-igen postán adjon értésünkre. Ha pedig ez a követség kegyelmedeket ottbenn érte volna és kegyelmedek isten segítségével ottbálhatott volna, hogy császárnak egyszeri resolútióját ez a legatio el nem bonthatta, avagy meg nem gátolhatta volna, hanem az ugyan ratum et firmum volna, hogy megbékeltessék velünk Bethlen Istvánt és haza küldjék: in hoc casu nem szükség kegyelmednek visszatérni, hanem Barcsai Ákos ugyan bemehet az levelekkel és ezután is a mire kelletnék, az mentségek és arra való ratiók, argumentumok az levelekből és párokból mindenkor in promptu lévén Sebesi uramnál, isten vezérléséből az jól hagyott dologra reá vigyázhat.

Oda fel római császár 6. Augusti ment be Ratisbonában, ott vannak az coloniai, moguntiai electorok, az saxo is be fogott

*) A szöveg rongáltsága miatt olvashatatlan.

menni, mert Magdeburgumot megvötte, négy regimentet az svédekben, kik segítségére küldettek volt az városnak, meggyőzött, 32 kapitányt, 21 obistert fogtak el elevenen. Az ifjú király minden derekas armadájával Argentínánál vagy, az vájmári herczeg is közel 40 avagy 50 ezer néppel; ha eddig meg nem ütköztenek is, de nem halad sokára. Ha mi bizonyost érthetünk, éjjel nappal értésére adjuk kegyelmednek.

Kegyelmed mégis előbb megírt kegyelmes dispositiönk szerint az budai legatio ellen ótalmazván isten segítségével hazáját, nemzetét, szép szabadságát, édes gyermekit, nekünk tartozó hűségét, valamint az dolgok forganak, mi hírek lesznek, mi szándoka, gyülekezeti és igyekezeti a töröknek, minket kegyelmed szüntelenül éjjel nappal bizonyos hírekkel áltessen. Secus non facturum. Cui de cetero gratiosius manemus. Datum in civitate nostra Alba Iulia die 27. Augusti, anno 1636.

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generoso Michaeli Toldalaghi de Ercse consiliario, in iudiciis in persona nostra praesidenti, ad fulgidam portam ottomannicam legato nostro et sedis siculicalis Marus capitaneo supremo sat.

Tholdalaghi kezével: 1636. 14. Septembris sunt exhibitae Constantinopoli per generosum Akatium Barcsai.

Eredeti.

X. 1636. augusztus 30.

Az uristen sat.

Majd közel harmadfél héttől fogva az litvány nátha vesztegetvén, úgy tetszik doctorunknak, egy kevésse változtatnánk az eget, s ezen alkalmatossággal akarván látni is az szamos-ujvári épületünket, tegnapelőtt indultunk vala el Fejérvárról, s csak míg ide jutánk is, egy néhány felől hozák, hogy az budai vezér igen-igen készülne, s az ispaiák is mindenütt táborra való szekereket készen tartatnak, s egyébünnen is jóakaróink ugyanazont adják értésinkre, sőt az circumstantiák is mind csak gonosz szándékát s igyekezetét mutatják ellenünk az budai vezérnek. S úgy vagy, kegyelmedet Barcsai Akos által mindenekről bőségesen instruáltuk s írtuk volt azt is kegyelmednek, ha az budai informatio, kit az vezér az maga divánja után oda beexpediált, kegyelmedet ott érte, s azt kegyelmedet dilaálhatta, vissza ne térjen, hanem csak Akost bocsássa be és Sebesi uramat informálván kegyelmed; de mivel az mint feljebb is íránk, az hírek ujlnak, az készüllet is nem szűnik, az gonosz akarat is megvagy az vezérben, s valami ő rajta állana, nekünk ártani

el nem mulatná, az portai állapotot is tudván jól, mily változó, sőt majd semmit is állandót ember magának ott nem ígérhet, az mint ezt csak az kajmekám írási is megvilágosítják, ki noha egy néhány ízben megigéré Betlen István elvitetését Budáról, de még eddig semmi sem telék benne: egyáltalában az[t] kívánjuk, sőt ugyan parancsoljuk is kegyelmednek, hogy bár mindent kegyelmetek diluált volna is, és jó válasszal jőne is, de maga visszatérjen, mert az huszti dologból is (kiben az ország szabadságának megmaradása s mind romlása forog) úgy várhatjuk egyáltalában jó válasszát az portának, ha kegyelmed visszatér, eszében vévén az kegyelmed megtéréséből az porta azt, hogy kegyelmetek országul ezt nem kicsiny dolognak tartja, s ha mi gonosz szándékkal volnának is hozzánk, kegyelmed ottbenn lévén vagy teljességgel elfordíthatja, avagy halaszthatja az veszedelmet hazájáról s mi rólunk. Sőt hogy időnap előtt az budai vezért is ne láttassunk irritálni, bár ottan kegyelmed abban semmit ne jelentene, hanem elsőben fundálná visszatérését az huszti dolgon és az adónak bevárásán, s az budai vezér ellen kegyelmed mind addig se moveálna, valamig magok okot nem adnának reá, vagy elő nem hoznák, avagy kegyelmed valami ellenkező dolgot, állapotot nem venne eszében az ellen, kivel kegyelmeteket bebocsátották volt, ugyis kegyelmed álmélkodásképpen fordíthatná elő: talám valami informatio érte az portát, valamely gonosz akarónk vádaskodott; így aztán bezzeg, ha ugyan kegyelmed is nyilvánvalót tapasztalna, valamivel bennünket oltalmazhatna, szóval, ratióval mindent szép módjával eleiben kellene adni az kajmekámnak. Mégis azért kegyelmedet igen kegyelmesen intjük, sőt hazájához való szeretetire s nekiünk tartozó hűségére kényszerítjük, visszatérjen, s igyekezze mind az huszti kívánságokat velek elhagyni, s mind az budai vezér gonosz informatióját diluálni az felül megírt mód szerint s mind az adót ottbenn megvárni, s gonosz szándékjokat is ottbenn lételevel kegyelmed megtartóztatni, melyre segítse az uristen kegyelmedet, amen. Datum Kolos 30. die Augusti, anno 1636. reggel 6 órakor.

G. Rakoczy m. p.

Mivel tudja kegyelmed, mi eleitől fogva kettőre vigyáztunk: egyikre, hogy az portának megmutogatván mind az ország szabadságát, igazságát, hűségét az magunkéval együtt, arra bírhasuk, bennünket országostól tartsanak meg szabadságunkban; másakra, hogy ha azt minden igaz ut kívül tőlünk meg akarnák fogni s vonni, ottan csak az ő gonosz szándékjokat halaszthassuk tovább-tovább. Mi azért innét naponként nem látván az portát, sem az ottbenn való állapotokat nem tudván mint forogjanak, ha kegyelmed látná s azt venné eszében bizonyoson, hogy az huszti

dologgal vagy igen offendáltatnék az porta, avagy az reánk való gonosz szándékjokat sietve akarnák reánk önteni, ehez képest kegyelmednek is csak úgy kellene az huszti dolgot urgeálni, hogy az mi scopusunkot ne veszítsük magunk el, fundálván mindazáltal kegyelmed az Barscai Ákostól beküldött levelünkön, kit az kajmekámnak írtunk.

Czim : Generoso Michaeli Tholdalagi de Erese sat.

Tholdalagi kezével : 1636. 14. sunt exhibitae per generosum Acatium Barscai Constantinopoli.

Eredeti, a Rákóczy kezével.

XI. 1636. szeptember 21.

Az uristen ő felsége sat.

Akarván kegyelmeteket gyakorlatossággal tudósítanunk mostani állapotinkról, írhatjuk kegyelmeteknek, hogy már Kornis uramék mind az két párton levő hajduksággal (*így*) ki-ki birodalmában táborban szállottanak az elmúlt pénteken, azon meg is egyeztenek, akármelyiket kezdje háborgatni Betlen István, de egyik az másik mellett élni-halni akarnak. Palatinus uram levelét is mondják hogy jött volt az másik párti hajduk kezében; úgy beszélük, arra intette volna őket, vesztég legyenek, de megizenték avagy írták volna ő kegyelmének: egyáltalában hivalkodó szemmel nem akarják nézni az szomszéd házának égését, ők Erdély mellett élni-halni akarnak, magunkat ugyan megneveztek volna, reánk ők bizony nem támadnak. Az mely levelét az vezérnek beküldtük, kit az mi ditióinkban lakó hajdú vitézeknek írt volt, arra is emberül töttek választ az mieink. Az más párti hajduknak is írt bővebben; arra most volt gyűlések, úgy halljuk, azok is meg fognak felelni emberül. Az vezér indultatja felől még nem hallottunk. Kornis uramék vannak ad summum ottkin 8000, kikerkeztén az marosszéki s udvarhelyszéki hadak, kegyelmed megítélheti, mily nagy és szép erős had fog az együtt lenni, az mint ő kegyelmek computálják, ahoz képest az mint az sok jó legény mindenfelől gyülekezik, az más párti hajduksággal reá telnek 20 ezerre is etc. Igen meg vagyon parancsolva, csak legkisebben is okot semmire ne adjanak ő kegyelmek, senkit ne offendáljanak, hanem csak magokat oltalmazták. Azt is halljuk, Jenőhöz közel egy kastély-helyt akarnának megépíteni. Mi, látja isten szívünket édes Toldalagi uram, úgy akarnánk hatalmas császár bántódását távoztatnunk, minthogy az tűzben nem örömet hágnánk, hívek volnánk igazán, adónkat beadnánk esztendőnként, az szegény országot békességben tartanánk, kinékin az ő igazát kiszolgáltattánk, de ha az budai vezér ő

nagysága ugyan reánk indul, hatalmas császár atnaméját mind az kettőt és az kajmekám ő nagysága hitlevelét, melyet azelőtt 3 hoonappal küldött vala, kezünkben vesszük, s az istennek igaz ítéletire támasztjuk igazságunkat, s magunkat oltalmaznunk lehetik, mi mentek legyünk mind isten, emberek előtt. Mi magunk okvetetlen kedden kiszállunk innét isten áldomásából. Az temesvári passa ma 9 napja hogy haza jött s táborban szállott; már nemsokára el kell válni, mit akarjanak. Valóban akarnánk, ha kegyelmetek felől is hallhatnánk bizonyost. Mi Huszt alól elhozzattuk hadainkat, abból is eleget akartunk tenni császár ő hatalmasága akaratjának.

Ratisbonából ma 18 napja egy szolgánk elindult; eddig minden bizoonnyal az ifju királyt római királylyá választották. Az békesség tractájára mind az pápa, francus, anglus, danus követi Coloniában gyűltenek, egyáltaljában, higye kegyelmed, meg kezdenek békélni. Írhatnánk kegyelmednek magunkra nézendő jó dolgokról is ez mostani állapotunkra valót, de nem bizhatjuk pennára. Nem hagy uram bizony el az uristen kegyelmetekkel együtt bennünket. Kegyelmed írjon mennél hamarébb. Adja isten minden jót kegyelmetek felől hallanunk. Datum Albae Iuliae 21. die Septembris, anno 1636.

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generoso Michaeli Tholdalaghi de Ercse sat.

Tholdalaghi kezével: Sunt praesentatae Constantinopoli, 9. die Octobris 1636. per cursorem Transalpinensem. Thol. M. m. p.

Eredeti, a fejedelem írása.

XII. 1636. szeptember 26.

Georgius Rakoczy sat.

Generosi, prudens et circumspecte, fideles nobis dilecti. Salutem sat.

Tudván azt, hogy az budai vezér és Bethlen István igyekezik egyéb gonosz szándékok közben azon is, a honnét mi ellenünk való híresekéket kaphassanak, és azt a portára megírassák, azt a vezér Bethlen István intimatiójából exaggerálja, neveli, öregbíti, hogy abból is a portát ellenünk minden módon felültethesse és indíthassa: akarók ilyen dologról kegyelmeteket tudósítani. Bethlen Istvánnak egy Kálmándi István nevű régi szolgája valami csavargó néhány latrot gyűjtván öszve Ecsed táján, egy Eszeni nevű legény is, ki ezelőtt ugyan magunk katonáink között lévén, kiírtuk vala zászlónk alól, hozzája adván magát, mindenestől fogva mintegy másfél zászlóval talám töltenek s melléje mentek Bethlen Istvánnak. Mely dologból, elhittük, nagy hírt csinál a

portán Bethlen István sollicitálásából az vezér: mint megyen az ország népe Bethlen István mellé, urak, főemberek oda futnak s változást kívánnak, azért instálnak etc., s valamit fel tudnak igazság kívül is (mert a szerént istennek hála nem is lehet) ellenünk találni, mindent hirdetnek mind írás és izenet által a portán ebből a néhány latornak odameneteliből. Azért ha ennek hírét értené kegyelmeitek a portán lenni, az vezérnek így adhatja kegyelmeitek eleiben: Nemhogy azok, a kik Bethlen Istvánhoz mentek, urak, főemberek volnának, de csak nem is ebből az országból valók, nem hazafiai, nem igaz emberek, hanem csak mindnyájan amaz csavargó és titkon lopva tolvajkodó, sohonnai csalárd emberek, a kik békességnek idein hatalmas császár végházai környül a sok láterságot cselekedik, s azért őket mind itt az mi birodalmunkban és Magyarországbán is kergetik, s maradások nem lehetvén, most immár Bethlen István mellé mentenek, de azok is csak annyi kevesen s bizony nem többen a mint írók, s álmélkodásra való dolog leszen, ha azt hiszi el a budai vezér intimatiójára Bethlen István sollicitatiójából a porta, hogy azok urak, főemberek, hazafiai, ország tagjai, melyet kegyelmeitek úgy és aval dilaáljon, a mint írók; mert nem azok, hanem csavargók, tolvajok, sohonnai bujdosó latrok.

Ezek felett azon csodálkozunk és gondolkodunk: immár sok ideje kegyelmeitektől semmi levelet nem vöttünk s nem tudhatjuk mire vélni, talám minden kegyelmeitekkel való beszélgetést a vezér hátrahagya, és semmit nem tudhat kegyelmeitek, a miről nekünk valóságosan írhatna; avagy talám ugyan manifeste eltilták, arceálák kegyelmeiteket az nekünk való írástól, vagy hogy az elküldött leveleket alattomban az utban intercipiáltatják s nem szenvedik, hogy hozzánk jöhessenek; avagy ne talám minden dolgokat csak in suspenso tart a vezér semmi derekas resolutiót kegyelmeiteknek nem tévén, hogy minket is in suspenso találtathasson vigyázásunkban s véletlenül induljanak ellenünk. Azért igen kegyelmesen és serio parancsoljuk kegyelmeiteknek, nekünk minden állapotokat, dolgokat írjon meg valóságos igazsággal, ha szabados az írás kegyelmeiteknek, tudhasuk, mi az oka, hogy ennyi idő alatt kegyelmeitektől semmi levelet nem vehettünk; s ha tilalmas az írás, csak izenet által is tudósítson kegyelmeitek maga állapotjáról, hogy mi is egyéb vigyázásunk között nézhessünk és gondot viselhessünk kegyelmeitekre is.

Mi itt, a mint ennekelőtte is tudósítottuk volt kegyelmeiteket, a tegnapi napon táborban szállván, ezen mai napon az egész ország hadai beérkeztenek táborunkban, az Aranyas parton sátor alatt mezőben vagyunk, az mostani állapotokat, dolgokat az egész ország eleiben terjesztünk, mit concludálnak és delibe-

rálnak, és innen mikor s mely felé kellessék indulásunknak lenni (mivel az temesvári passa is táborban vagyon, ez elmúlt kedden volt napja indulásának, de még nem hallottunk felőle, mozdult-e meg nem-e) s mint akarjuk magunk és országunk ótalmazását continuálni, mihentest az ittvaló deliberationnak vége leszen, kegyelmeket ismét minden állapotokról bizonyosan tudósítjuk, s kegyelmek is minket mind magok veszteglésének igaz okairól s egyéb ottbenn lévő hírekről, állapotokról szünetlenül minden valósággal tudósítson; s ha abban is módja nincsen, csak azt adja kegyelmek értésünkre: mi akadály a nekünk való szünetlen írásban, miért nem jöhet kegyelmeknek levele hozzánk, hogy mi is illendő módon alkalmaztathassuk magunkat minden dolgokhoz. Secus nullo modo facturi. Quibus de cetero sat. Datum in castris nostris ad oppidum Thorda positis die 26. Septembris, 1636.

G. Rakoczy m. p.

P. S. Az mint ennekelőtte is megírtuk volt kegyelmeknek, mi Huszt alól hadainkat elhozattuk vala; de látván, hogy az budai vezér nyilván való ellenséges igyekezettel vagyon ellenünk, és immár táborban is szállott, Husztból is a vármegyét hódoltatni kezdték volt, s minden bizonynyal Bethlen Péter is haddal készült Ecsedből Máramaros vármegyének elfoglalására: úgy nem hagyhattuk szemlátomást az vármegyét veszedelemben, hanem egész tanácsúr híveinknek tetszésekből ismét hadat kellett Huszt alá küldenünk, de nem úgy, hogy álguykkal lőtetnénk avagy vitatnánk, hanem csakhogy a várból kijárásokat ne engedjük és Bethlen Péter készületinek obstálhassunk, az vármegyét valamint el ne foglalják az országtól. Erről is azért ha szó leszen, így informálhat kegyelmek mindeneket felőle.

Czím: Generosis, prudenti et circumspecto Michaeli Toldalaghi de Erse consiliario, in iudiciis praesidenti et capitaneo Marus, Petro Haller de Hallerkeő, Paulo Ugron de Abranfalva iudici regio Marus, sedium siculicalium supremis et Francisco Reits magistro civium civitatis nostrae Meggyes etc. ad fulgidam portam ottomannicam nostris et statuum regni legatis etc. etc. fidelibus nobis dilectis.

Eredeti és fogalmazvány.

XIII. 1636. november 12.

Georgius Rakoczy sat.

Generosi, prudens et circumspecte, fideles nobis dilecti. Salutem sat.

Elhittük, eddig kegyelmek 18. die praeteriti mensis írt levelünket elvehette és abból minden addig való állapotunkat

világosan meg is érthette. Azután negyednappal ugymint 21. Octobris igen szép válogatott tíz ezer kopjással, öt ezer gyaloggal és tíz lövészerszámmal úgy expediáltuk vala Kornis uramat az budai vezér táborra felé, Lippa alatt is meglátogassák őket, de az Marusnak áradása s akkorbéli 9 napig éjjel nappal esendő esők által isten nem bocsátván ő kegyelmeket az vezér táborára, Pálélésénél voltak egy nap és két éjjel táborban, kit az vezér sem vött volt tréfára s mindjárt zálagokat kezdett kívánni s a békesség tractálását kívánta Kornis uraméktól, zálogul innét Kemény János és Farkas Ferencz uramékat híveinket adván, s onnét az temesvári alajbékét s lippai békét küldvén s Kornis uramék is Pálélésétől visszafordulván, szállítottuk volt táborunkat Jenőn alól a Csighér vize mellé, azért is, hogy az törökök földéről éljenek zsákmányból, kinek meg is esék, mert csaknem egész Makóig be az Marusig Aradon alól Gyula felé az a föld mind elpusztula. 25. die eiusdem mensis hivatván Kemény János uramékat az vezér sátorában, ott egy néhány quaestiókat kérdezt tőlök, melyekre midőn ő kegyelmek annyiban feleletet tettek volna, a mennyiben hozzájuk illett, azok után a vezér mondotta: Ezeket immár értjük, ím azért mi is minden kívánságinkat leirattuk mind magyarul s törökül, de szóval is megmondjuk, s renddel elővévén s megbeszélvén ő kegyelmeknek s ő kegyelmek is értésére adván az vezérnek: azokra magoktól választ nem tehetnek, ha ellent nem tart benne, egyik eljő hozzánk s megjelenti, az vezér mindketten ő kegyelmeket hozzánk bocsátván, megmondották mindazáltal az vezérnek: ha ezek végben mennek, Bethlen Istvánt kiküldi-e? Kire azt felelte a vezér: ő dolga az. 26. die jó reggel érkezvén hozzánk ő kegyelmek Jenőben, noha innep volt, mindazáltal az nap is discurrálván, 28. die minemű resolútióval bocsátották volt el az statusok Haller István, Szalánczi István, Kemény János, Farkas Ferencz uramékat és az szászvárosi királybirót, ím kegyelmeteknek megküldöttük instructio titulus alatt, mert nem is volt egyéb instructiójuk az resolúciónál. 29. die bemenvén ő kegyelmek Lippára, 30. szemben lévén az vezérrel, s mindeneket proponáltanak volna, úgy viselte magát az vezér, mintha mind tetszenék s meg is nyugott volna rajta. Sőt midőn Bethlen István uramtól oly szót érttettenek volna az követek, hogy nem volna hírével neki az békesség tractája, reá izentek volt az követurak a vezérre, mit beszélne Bethlen István, de akkor is ugyancsak azt izente, hogy ő dolga. 31. szemben lévén az követurak a vezérrel, akkor sokkal különben kezdette magát viselni, mert ujjobb kívánsági is löttenek, s Bethlen Istvánhoz is elküldötte őket, azt kívánnván az követuraktól, ő tőle is értsék meg kívánságait, s noha az követuraknak el kellett menni Bethlen István uramhoz, mindazáltal ő

kegyelmeknek semmi kívánságiról csak emlékezetet sem tött, hanem mivel Csulai uram is udvari praedikátorunk az ecclesia követségének megmondásáért elment volt, s ő kegyelme sokat intette volna, úgy felelt reá: noha ő neki szándoka nem volt az békességre, hanem ezen csak fegyverrel akart volna által menni, de intéseknek helyt kell adni s kívánságit úgy adta aztán írva Csulai uramnak, melyeket ím in paribus kegyelmeteknek megküldöttük, eszében veheti kegyelmetek ebből is, igazán akarják-e az békességet avagy nem. Ez utolsó kívánságira is mind vezérnek, Bethlen Istvánnak mint resolválta magát az ország, annak is mind paraiáját küldtük kegyelmeteknek, privatim is Csulai uram által minemű istenesen, kegyesen resolváltuk magunkat Bethlen István uramnak, meg fogja kegyelmetek idejében érteni. Ez utólszori kívánságit is Kemény János uramtól küldte vala meg az vezér 4. die huius mensis; mi is 7. megindulván Jenőtől, Sebes nevű faluhoz szállottunk és 8. die igen jó reggel onnét bocsátánk vissza Dániel Jánost az assecuratoriákkal mind mi s mind az statusok. Azon nap ismét Deákfalvához jöttünk s mai nap viszont ide, innét immár isten áldomásából az Sztrigy mellé fogunk szállani, vigyázván mind az budai vezérre, tatárookra, ha lenne indulások és egyebüve is, az hova kívántatik. Az budai vezérrel való tractának állapotja ennyiben levén, mi úgy látjuk, ha módjok leszen, inkább fegyverrel akarnák ők dolgokat végben vinni, mintsem békességgel.

Mi kegyelmeteknek gyakran írunk, de kegyelmetek levelét igen ritkán vesszük. Mielőtt Koncz Pált kegyelmetek kibocsátotta, azolta egy levelet sem láttunk, kit közönségesen írt volna kegyelmetek s nem tudván kegyelmetek állapotját, bizony valóban búsulunk s kívánnánk jó hírt hallani kegyelmetek felől, valóban nagy szükségünk lőtt volna eddig is arra, mikor kegyelmetek megjelentette az szalontai dolgot, s az mellett az mi oblatiónkat is mint értette, hallotta s vötte a porta, s ezután pedig kegyelmeteknek, elhittük, arra leszen vigyázása, ezeket az budai vezér így fogja-e mindenkben értésére adni az portának, s mint viseltek ott is az tracta, melynek igen szükséges is lenni, s minket kegyelmetek mindenekről tudósítson. Secus non facturi. Quibus de reliquo gratiosi manemus. Datum in castris nostris ad possessionem Lunkul positis die 12. Novembris, 1636.

G. Rakoczy m. p.

Czím: nincsen.

Tholdalaghi kezével: 1636. 24. die Decembris sunt exhibitae per continuos oratores Transalpinenses 1636. Tholdalaghi M. m. p.

Eredeti.

XIV. 1637. január 26.

Az uristen ő felsége minden üdvösséges jókkal áldja meg kegyelmeit ez új esztendőnek forgásában és az következőkben is.

5. die huius mensis írt kegyelmei levelet nekünk tegnap hozák meg; örülünk azon, hogy kegyelmeit az uristen ez ideiglen megtartotta s egészségét is kiszolgáltatta, mely áldását ezután is az uristen bővítse kegyelmeiken, amen. Hogy kegyelmeit az ide ki való állapotunkról ritkábban tudósítottuk, mintsem mi akartuk s kegyelmei is kívánta volna, abban nem restségünk, feledékenységünk voltak akadályink, holott ha lehetett volna, bizony kegyelmeit szárnyon is tudósítottuk volna, hanem az útnak félelmes volta s bizonyossal is akartuk kegyelmeit tudósítani, kit már kegyelmei is eszébe vehetett, ha Markó békével érkezhettek kegyelmeikhez, melyet Fejérvárról még 22. die Decembris bocsátottunk vala el. Az adónak be nem küldése eddig is sem mi rajtunk, sem az országon el nem mult volna, csak ő hatalmassága régi boldog emlékezetű őseink s magájának is atnaméja ellen fegyverrel ez szegény hazára ez őszön ne küld vala, holott Erdély oltalomért, nem háborgatásért ragaszkodott volt az ő hatalmasságok köntöséhez, s adaját is azért szokta volt esztendőnként megadni, s ha bíránk volna, bizony uram törvénnyel is megnyernénk, hogy mi országu az adónak beküldésével sem tartoznánk, mert ha azt felköltik, hogy kegyelmeit esztendőnként ő hatalmassága egy akármely befutottnak panaszára is háborgassa s adaját is bekívánja s még felül nagy summát fizessen, lehetetlenség, ezt az ország elviselhesse, el kell pusztulni, romlani. Úgy vagy, az adó készen vala, de Betlen István uramot is 7000 forintról kelle contentálnunk, egyebüve is ki kelle adunk ez mostani állapotban, mivel országu ő kegyelmek még együtt levén, úgy delibéráltak vala, hogy az adót is csak akkor küldjük be, mikor az atnamét meghozzák. Im azért ő kegyelmeknek mi az *(így)* primum Martii országos gyűlést promulgálunk Meggyesre, s valamit fölöle végeznek, mi ahoz akarjuk magunkat alkalmaztatni. Consideratiók bizony nagyok vannak előttünk, mert im Kinán passa ő nagysága is itt az Duna mellett mind szaporítja alattomban hadait, az budai vezér is harmincz napra az mint fogadta vala császár atnaméját hogy meghozatja, abban sem telék semmi, sőt az ellen micsodást küldött ide egy Ibrahim aga nevű szolgájától, annak is kegyelmeknek verissima pariáját küldtük, tegyen kegyelmek maga ítéletet ebből is, hogy még be sem ment volt 5. Ianuarii az utolsó végezés az portára, nemhogy azt confirmáltatta

volna fogadása szerint. Hatalmas császárnak, látja az isten, szinte úgy nem vétenénk, minthogy az tüzet kerülni kell embernek, de nekünk az kegyelmek szabadságát életünk fogyásával is oltalmazunk kell, ha pedig kegyelmeknek szabadság nem kell, ám lássa kegyelmek, haragját sem gerjesztenénk hatalmas császárnak, de mindent azt sem cselekedhettük, az mit onnét kívánnak, az ország híre, akaratja ellen, mi csak ideik élünk, az ország tovább szokott fennállani, gyalázatos híremet köztök nem hagyhatom, magam személyére, az mi nem valami méltó, illendő, az földik igyekezem magamat megalázni ő hatalmassága szeméi előtt. Az kegyelmek kijövetelét szíbul váránk, azon is legyen kegyelmek, kibeszélhesse magát onnét, az új kapikihaja be foghatja vinni az adót, melyet mi hogy Budára küldjünk, soha csak meg sem gondoltunk, vagy másuva az portánál, azt is eluntuk, hogy majd második porta leszen Buda az ország szíve is.

Hogy hatalmas császárnak s az kajmekámnak nem írtunk, talám nem szinte gondolatlanul cselekedtük, ott volt kegyelmek 9 holtaptól fogva rész szerint csaknem mint rabok, semmi választ nem adtak, az budai vezérre igazították. Az két csausznak semmi bántások nem volt, itt vannak is most is. Huszain agának mi mutattuk volt meg az Ibrahim effendi ő nagysága kezéírását, de akkor is megmondtuk, hogy vétkül ő nagyságának nem tulajdonítjuk, sem az kajmekámnak, mert tudjuk, kételenek voltak azzal, mi ezután is azon jó akarattal akarunk lenni ő nagyságához. Sok gazdálkodását kegyelmeknek ezelőtt is értettük, kegyelmeknek ahoz kell nyulni, az mi vagyon. Az hollandusnak állhatatlanságát isten büntesse meg. Laskait ha az lapátra vetnék, tanulhatna más is róla. Huszain aga hogy ide be levelet hozott volna, nem értettük; lehet, volt nála, de vévén eszében az állapotot, talám visszavitte; az latrokat s hamis esküvőket meg szokta az uristen büntetni minden nemzet között, ha hamar nem is, későre is. Kegyelmekek szenvedését, tudja isten, úgy nehezteljük, mintha magunk viselnénk, s ha tehetnénk, vérünkkel is kiszabadítanánk kegyelmeket, s ha elhihetjük volna, az kajmekám ő nagysága írása ellen hogy erre menjen az dolog, kegyelmeket be sem küldtük volna kegyelmeket (*iggy*), hanem másokat rendeltünk volna; ha ennyit kegyelmek türt, szenvedett, az utolját is vigye dicséretesen végben kegyelmek, annál nagyobb emlékezetes jó hírt nevet szerez vele kegyelmek magának, kiben kétségünk sincsen, s mi is megháláljuk; hiszszük is az uristent, ennek is rövid nap jó végét engedi kegyelmeknek s mindnyájunknak érni, amen. Mi magunktól az mint-hogy eddig is semmit ez nagy dolgokban nem cselekedtünk, úgy ezután is azt akarjuk követni azért is, ha mi kedvetlen állapot történnék is, mireánk senki ne vessen az statusok közül.

Ilyen szokatlan időben is gyűlésünk leszen, deliberálván ő kegyelmek az adóról, azt hamar bevihetik, a val kegyelmek meggyőzheti az nagy emberek vélekedését is. Házanépe kegyelmeknek jó egészségben vannak, adja [isten], kegyelmeket is lássuk jó egészségben. Az ratisbonai gyűlés[en] ő felségének az votum succedált, mert az ifju királyt 22. avagy 29. Decembris kellett római királylyá választani s meg is koronázni, s az békesség is tractáltatik, kinek végben meneteléhez nagy reménységek vagyon. Datum in arce Fogaras 26. Ianuarii, anno 1637.

G. Rakoczy m. p.

Czím : hiányzik.

Eredeti, a fejedelem írása.

XV. 1637. február 2.

Az uristen ő felsége minden idvösséges jókkal áldja meg kegyelmedet.

Privatim nekünk írt kegyelmed levelét elég consideratióval olvasván meg, írhatjuk kegyelmednek mi is minden bizonnyal, valamiket az uristen mivelünk ez elmúlt állapotokban cselekedett, ha szinte azok közül némelyike akkori időben az mi vékony csekély emberi ítéletünk s reménységünk szerint nem tetszettenek is, de mind csak jónkra szolgáltatta ő felsége, semmit azokban sem okosságokskánknak, sérénységünknek, vigyázásunknak s egyéb állapotoknak nem tulajdonítunk, hanem egyedül csak ő felségének nagy irgalmasságának s nevének adjuk az dicsőséget. Mikkel intett ő felsége az békességre s mikkel nem, arról mi kegyelmeddel disputatiót írás által most nem indítunk, noha contrariomokat, szentírásbeli példákat is eleget írhatnánk, de azzal is az időt nem akarjuk tölteni, annál inkább, hogy bizony mi is egyebet nem kívánnánk az egy igaz, tökéletes, becsületes s szabadságos, állandó békességnél, ki nélkül mivel az emberi élet rabság, nem tudjuk, ez állhatatlan szabadságtalanságú gyalázatos békességnek örülnünk-e avagy sírnunk kellene inkább. Ez az haza kegyelmeké levén s azután kegyelmek maradékijé, ha kegyelmek szabadságtalanságát, az sok fizetést elviselheti s győzheti, lássa kegyelmek, magunk részéről bizonnyal írhatjuk kegyelmednek, inkább élünk kevés ideig szabados állapotban, mintsem sokáik rabság s nyomorgatás alatt, kit mi úgy látunk kegyelmekre jöni, mintha egy tükörből néznénk. Azelőtt mind az forga fenn, hatalmas császár azért haragszik reánk, hogy némethez, lengyelhez kötöttük magunkat, abból is rólunk el akarván az kétséget vetni, ám hitlevelet adtunk volna, de im ki fog nyilatkozni, ország kell nekik, az mint az

Zöldficár levele is megmutatja. Bizonyosságunk az uristen, mi ké-szek volnánk mindent illendőképpen az portának praestálni, csak ők is tartanának meg az egy igazságban.

Kegyelmednek többet íránk, de pennára nem bizhatjuk, hanem im egy clavist küldtünk be, ezután ezzel írunk. Ebben csak az az mesterség, hogy az felső 12 betűt az alsóval kell ki-írni, az alsó 12 betűt meg az felsővel.

Az kegyelmed levelét asszonyomnak megküldtük, az többit is, valakinek kegyelmed írt.

Bár megintse kegyelmed az uraimat, ő kegyelmek írjanak csak olyant ide ki, melyet illendő mindeneknek tudni. Most is úgy értjük, Ugron Pál uram az fiainak mindent megírt, valamint vagyon az kegyelmetek állapotja (de ezt csak magának írjuk kegyelmednek), ki nekünk nem tetszik, szolgarendek is az szerént. Mi haszna mi nálunk valamit titokban tartanunk, ha másfelől minden tudja.

Időnk itt igen szép jár.

Ugy halljuk minden bizonynyal, az lengyel respublica reá akar menni az bucsaki tatárookra s ki akarják onnét verni. Ezt, kegyelmed bizonynyal higye, nagy helyről írják nekünk. Adja isten, lássuk hamar való nap kegyelmeteket szerencsés órában, amen. Datum in arce Fogaras 2. die Februarii, anno 1637.

G. Rakoczý m. p.

Itt tegnapi virradólan 2 s három óra között földindulás vala, de semmi kárt nem tött, sok ember ittben nem is érzette magán azért jól, az várasban is az szerént.

Czim : Generoso Michaeli Tholdalaghi de Ercse sat.

Tholdalaghi kezével : 15. Februarii sunt exhibitae per Ioannem Turi cursorem suae celsitudinis. Tholdalaghi M. m. p.

A fejedelem írta eredeti.

XVI. 1637. február 2.

Életünkig való alázatos hűségünket sat. Áldja meg az szent isten sat.

Ez alkalmatossággal akarók kegyelmes urunk nagyságotat állapotunkról tudósítanunk. Istennek hála kegyelmes urunk, még mi mind élünk s egészségben azon custodia alatt vagyunk, az mint ezelőtt nagyságodnak értésére adtuk volt, bántódásunk azoktól is nincsen, csakhogy az vigyázás vagyon reánk; annak

okát is, hogy így őriznek bennünk, egyebet nem tudunk most is írni, az melyet *) die Ianuarii írtunk volt nagyságodnak. Hogy ha szónoknak hitele lenne, ma is írtunk supplicatiót, kit az vezérnek Sebessi uram és Zülfikár aga által adtunk be, kinek ím paríáját küldtük kegyelmes urunk nagyságodnak. Mi örömet innen, ha elbocsátanának, haza mennénk, de szökni hazánk és nagyságod kárára s magunk szégyenére, isten oltalmazzon attól, hiszem isten ennek is valaha végét adja; és interim ha vagy egy, vagy más-képpen meg nem halunk, böcsületesen akarnánk haza menni, nem szökve, hanem válaszsza. Mi kegyelmes urunk eleget gondolkodunk, értekezünk, de itt való tartóztatásunknak egyéb okát nem érthetjük az adónál, s noha kegyelmes urunk az pénz itt is mint másutt igen kedves, de az adónak meghozásában azt látjuk inkább, hogy az pénznél inkább néznek az engedelmes hűségre és abból akarják az egyikből megesmerni, ha bejő az adó, kinek megküldése felől kegyelmes urunk mi mostan is nem tudunk egyebet írni annál, az kit azelőtt írtunk, hogy míg ujlag végezés nem leszen ellenünk (ha eddig nincs is), addig kellene hűségünket elhítenünk, mert azután bizony féltő, hogy körmösebb kézzel nyulnak hozzánk mint azelőtt.

Ez némely nap Zülfikár agát találta elől Musza passa az divánból hogy ki jó volt, és engem, Tholdalaghi Mihályt kérdezett, mint vagyok. Imez mit mondott, maga tudja; amaz aztán sok köszönetit izente tőle, és az mellett azt izente: mondd meg Tholdalaghi régi barátomnak, az adót siettesse behozni, az rájok való utólszori készülettől őrizkedjék. Az ilyen szökből kegyelmes urunk mind ítéletet tehet ember. Az barian is kegyelmes urunk ihol jó, 26. vagy 27. napján leszen ennek az holnapnak, nem megyen szinte márcziusra, addig kellene itt végének lenni az conclusiónak és levelek kelésének, mert azután fegyvert kezdenek mozgatni, valamelyfelé leszen. Még Budáról mi tudásunkra (s meg is tudnók penig) az békességnek articulussi és conclusiója felől semmi bizonyos írás nem jött. Bekir passát mondják, hogy hozza az kapucsi passa, az ki innen kiment vala, még azért tisztit el nem adták, mint marad meg élete, isten tudja; vannak azért igazságát segítői, ha üdő adatik az mentségre.

Hogy Markó által írt kegyelmes urunk nagyságod nekünk alázatos híveinek, azután annál több levelét nagyságodnak nem vöttük, ha nagyságod írt is, de mi kezünkbe nem jött.

Egyéb itt való állapotok felől kegyelmes urunk többet is írhatnánk nagyságodnak, de quod non ad nos, nihil ad nos. Az szent isten éltesse és tartsa meg kegyelmes urunk nagyságodat.

*) A napnak helye üresen van hagyva.

Datum Constantinopoli 2 die. Februarii hora quasi 9 vespertina,
1637.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

servitores perpetui fideles humillimi

Michael Tholdalaghi m. p.

Petrus Haller m. p.

Ughron Pál m. p.

Reitts Ferencz m. p.

Sebessi Boldisár m. p.

P. S. Ha nagyságod kegyelmessége kegyelmes uram, egy postája helyén az mely Miklós nevű szolgámat én kiküldtem volt, az bejöhet, az utat tudja, az nyelvet is alkalmasint tudja, az legény Marosszéken vagyon, el is jár benne, ha mit nagyságod neki parancsol. Mi kegyelmes urunk úgy vesszük s talám ugyan bizonyoson látjuk is, hogy az adónak behozása mellett akarná és vihetné végben az budai vezér is azt itt portán, hogy az ő nagyságoddal csinálta békességét confirmáltathatná, mert mások nem akarják magokat az ő dolgába elegyíteni, (azok azért, az kik nem javallották) az ő nagysága mostani nagyságod és országa ellen való dolgát s indulását, azért is nem jelenté meg az kajmekám ő nagysága hatalmas császárnak az békességnek czikkelyeit, míg amonnan meg nem jó, hogy nem akarja kezit most is hozzá áltani (*így*) ahoz, az kit azelőtt nem jóvallott. Az mit írt volt ő nagysága és Ibrahim effendi uram is, kit intercipiáltak volt, arra kételenek voltak, mert az míg lehetett, ellenzették az dolgot, de az Budáról jött sok hamis hírek, magok ajánlások s az ifju elmék is elhitették hatalmas császárt és edictumot adott ki, s akkor ha ő nagysága mást írt volna, megholt volna érte; és így székesképpen írta ő nagysága, de azt az indulatot most is bánja mint megért vén elméjű, nem ifju, hig, hamar hajlandó ember.

Nagyságodnak alázatos híve igaz szolgálja

Tholdalaghi Mihály m. p.

Ha minket elbocsátnak is, quod nisi videro, credo kegyelmes uram, mi csak abban forgólódunk, az mint supplicáltunk, mert megmondottuk, hogy mivel minekünk hitelt nem adtak s nem bízták ránk az dolgot, hanem Budára vetették, és immár az budai passa végezett nagyságoddal, mivel ő nagysága vitte, végezte végben az békességet, nagyságod ő nagyságától várhatja az athename levelet is, s mi ahoz az budai vezérnek gyalázatjára nem nyulnánk, ha most megadná is, mert ő nagyságának esnék gyalázatjára, az kit ő nagysága vitt véghez, ha arról való athname más vinné meg, hanem ő nagyságának kell megküldeni s ki is venni, mert nagyságod is ő nagyságától várja, de az szerint,

az mint nagyságod arról való párt küldött, kit beadtunk mind törökül, magyarul az vezérnek ő nagyságának.

Az erdélyi követeknek nagyságodhoz való könyörgések ez.

Nagyságodnál nyilván vagyom, immár hét holnapja elmult, az mikor olyan követséggel jöttünk volt az mi kegyelmes urunktól és az országtól ide hatalmas császáruk fényes kapujára sok pecsétetes levelekkel, hogy hatalmas császáruk akaratiából Betlen István urammal megbékéljünk, Székely Mózeset is hazahijjuk s vigyük, jószága megadatik, de könyörgésünknek orca nem adatván, az dolog is mireánk nem, hanem az budai passára ő nagyságára bizaték. Annak is immár vagyom két holnapja, az mikor ő nagysága megírá, hogy az békesség meglőtt; azután az mi részünkről is megjöve az hír, hogy meglőtt az békesség és Betlen István uram is hazament; immár vagyom hátra az Székely Mózes dolga és az mi hazamenetelünk. Könyörgünk azért nagyságodnak, hatalmas császáruk előtt érettünk esedezzék, minket bocsásson jó válaszzal hazánkban az urunkhoz és országunkhoz, ne vesse el ő hatalmassága kegyelmes szemei elől olyan régi ősitől maradott szép országát és annak választott fejedelmét, az ki bizony az is igaz híve ő hatalmaságának mi velünk együtt; tekintse istent és az mi igaz hűségünket, kik hatalmas császárainkhoz ezelőtt is oly hűséget viseltünk, hogy azért az hűségért az ellenségnek sok esztendeig való fegyvere volt rajtunk, annakutánna országunknak nagy pusztulását, rettenetes nagy éhséget szenvedtünk, mely éhségben az Erdélyben maradott emberek közül sokan az magok édes gyermekeket ötétek meg és az megholt embereknek testeket is megöttek, nem-hogy egyéb oktan állatokat meg nem öttenek volna. Sokak akkori hatalmas császáruk kegyelmessége, oltalma alá futottak, az kik elszaladhattak, némelyek pedig erős rabságát és vasát viselték az ellenségnek hatalmas császárukhoz való hűségekért. Ez hűségünket mind ennyi veszedelmekben is megtartottuk, most is, látja isten, azon hívei vagyunk hatalmas császáruknak mind az urunkkal együtt, csak ne vetessünk és ne rekesztessünk ki hatalmas császáruknak kegyelmességéből, vegye el ő hatalmassága az urunknak és az szegény országnak szívökről az nagy félelmet, rettegést s kétséget, Székely Mózeset bocsássa haza velünk, magunk is ne tartóztassunk még is tovább itt, ki miatt bizony mi most is félünk, hogy az ország eddig is kétségben esett hatalmas császáruk kegyelmessége felől, hadd biztathassuk meg az országot s mind az urunkat hatalmas császáruk kegyelmességével, hadd hiessék el tökéletesen az mi hazamenetelünkkel és Székely Mózes hazavitelével hatalmas császáruk kegyelmességét. Az adó bizonyosan megjő, lám arról immár hűlevél is

vagyon, és az országnak is zálogja az régi boldogul üdvezült szultán Szulimán hánnak arról való végzése szerént itt vagyon, kinek az uristen az szent paradicsomban is lelkét az mi velünk való jó cselekedetiért, oltalmáért és törvényünkben való megtartásaért az legnagyobb boldogságba, szentségbe helyheztesse, amen, jarabbim.

Hatalmas császáruknak kegyelmességét nagyságod által igen alázatosan várjuk.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Eredeti, 5 pecséttel.

XVII. 1637. február 15.

Georgius Rakoczy sat.

Generosi, prudens et circumspecte, fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram.

Az uristennek legyen hála, mi mostan türhető jó egészségben, és ez téli időnek állapotjához képest csendességben is vagyunk, szorgalmatoskodván pedig minden igyekezetünkkel azon, miképpen kegyelmeket onnét hova hamarébb haza kérhetnők és szerezhetnők. Micsoda levelet írtunk mind császárnak és kajmekámnak is, in paribus kegyelmeknek megküldöttük, megolvassván kegyelmek a párokat, mint kellessék az kajmekámnak beadni, maga-e kegyelmek vagy Huszthi Menyhárt adja be, álljon az kegyelmek jó dispositióján, és császárnak kellessék-e beadni vagy nem, az vezér tetszése accedálván, abból is a mit jobbnak ítél, azt cselekedje kegyelmek. Ha azért kívánságunk szerént kegyelmeknek onnan hamar való elbocsátása lenne, mivel már a gyűlés napja nem messze vagyon, a mint Thuri János postánktól megírtuk volt, kegyelmek ki sietvén jőni, ottan csak a gyűlésnek vége felé érkezhetnék hozzánk, hogy magoktól érthetnék a statusok kegyelmektől ottbenn való állapotját dolgoknak, mi karban legyen ; mi az adó és egyéb ígírek dolgát proponálni fogjuk ő kegyelmeknek, lássák mit cselekednek ; kívántatnék igen, ha a gyűlésre, ottan csak vége felé, az mint írók, haza érkezhetnék kegyelmek.

Elhittük pedig, ez levelünknek megvitelég meghallja és érti kegyelmek : ez jövődő csötörtökön leszen három hete, hogy az tatár hán krimi, novaji tatárokkal és egy rész kozáksággal az Ozia vizén által kezdett költözni, s Kantamir passa is mind Kinán passát ő nagyságát, s mind az két oláh vajdákat hivatja maga mellé segítségére ; micsoda jöhessen ki belőle, tudja csak az isten.

Azt is elhittük, ez levelünknek érkezése előtt megérti kegyelmek : Ratisbonában harmadik Ferdinandus ifju királyt a római császárságra nemcsak választották minden bizonnyal,

hanem meg is koronázták, kit hogy kegyelmek is megtudjon; és a hol s kicsodák előtt kívántatik, bátorságosan és hitelesen megmondhassa, a minemű pénzt a koronázatok hánytak kapsira, kettőt küldöttünk kegyelmeknek; s az mint mi hiteles nagy helyekről két felől is informáltatunk, a megbékéléshez is soha egyszer közelebb nem voltak mint most vannak, s annak is kicsoda kimenetelét adja isten, ezután meghalljuk. Kívánjuk azt ő felségétől, hallhassunk minden kedves jó híreket kegyelmek felől, s Huszthi Menyhártot is olyan levelekkel a végre bocsátottuk be, s lássuk is hamar nap jó egészségből kegyelmeket. Datum in civitate nostra Brassó die 15. mensis Februarii, anno domini 1637.

G. Rakocz m. p.

Az koronázatok kapsira hányt-féle pénznek includálását elhagytuk, hanem Huszthi Menyhárt kezében adtuk, hogy megvigye kegyelmeknek.

Czim: Generosis, prudenti et circumspecto Michaeli Toldalaghi de Ercse, consiliario et capitaneo Marus, Petro Haller de Hallerkeő, Paulo Ugron de Ábránffalva, iudici regio Udvarhely, sedum siculicium, ac Francisco Reits, magistro civium civitatis Meggyes, ac ad fulgidam portam ottomannicam nostro et statuum regni legatis etc. fidelibus nobis dilectis.

Tholdalaghi kezével: 1637. 5. die Martii praesentatae per dominum Melchiorum Huszti Constantinopoli. M. Tholdalaghi m. p.

Eredeti.

XVIII. 1637. márczius 5 körül.

Budai vezér Musza passa levele.

Az szent Jézus hitin levő nagy uraknak méltóságossa etc.

Hatalmas győzhetetlen császáruk az fényes végeknek csendesén való gondviselésit ez jelen való áldott Ramazán havának 28. napján, az budai tiszttel együtt, nekem, nagyságod régi jó akarójának kegyelmesen adta kedves jó akarónk az isten hívei közül, kik fejedelemségnek bírására illendők, kegyelmességiből elrendelte és annak igazgatására csendes elmét is bölcsességből adott, isten engedelmből az budai birodalmat ismét kezünkhöz vettük, az szomszédságbeli nyugalmat magunk munkájával keressük, nagyságod jó akarónk is az atyafúságot megtapasztalta, és némely okokból történt zavarodást isten engedelmből az mi egyező értelmünkkel mind elhárítjuk, semmié teszszük, sokféle szeretetnek tapasztalására bizonyos leszen. Nekünk nagyságod régi jó akarójának az mely nap az budai tiszt conferáltatott, hatalmas császáruk méltóságos személye

előtt tökéletes igazságát és alázatos jó akaratját, és hogy nagyságod részéről hatalmas császáruk akaratja ellen semmi oly dolog nem származik, és ha mi állapot lett avagy történt is, mindazok felelősségben legyenek és elfelejtődjenek, mert lehetetlen, hogy azok hatalmas császáruk parancsolatja ellen cselekedjenek, az igaz tökéletességen kívül nem hágnak, mind ezeket voltaképpen így beszélettük; az mostani tekintetes, méltóságos fővezér és szerdár Bairam passa is velünk egyezett, nagyságod felől szép emlékezetes bizonyságokat tölt, az ő nagysága bizonyágtételre és az én beszédemre nézet hatalmas császáruknak kedve, kegyelme megújult, belső szeretete bizonyosan öregbült. Azért nagyságos jóakarónk elméteket bátron tartsátok, valameddig az eddig való tökéletes igazság szerint viselvén magát, és hatalmas császáruk köntösit erősen megfogván tartja, ő hatalmassága eleitől maradt országok főrendinek igazságot akar, az országnak éppen való maradásában, annak gyarapításában szorgalmatoskodjék nagyságod isten engedelmitől, hatalmas császáruk részéről az jó kegyelmességnél egyebet nem tapasztal. Bethlen Istvánnak Budára való menetele miatt Huszain passa közt levő egyenetlenségek elmúlt, nagyságod jó akarónkhoz az illik, hogy hatalmas császáruknak kedvit keresse, az kötés szerint az ígért negyvenezer tallért egy nappal elébb az fényes portára küldeni igyekezzék, kíváltképpen az erdélyi adónak beküldése régi időtől fogva szent Demeter napja volt, mostan pedig szent György napja is elközelít, azért ezen dologban fogyatkozást ne mutasson, hanem sietséggel megindítsa kedves jó akarónk.

Mely nap fejedelemmé löttünk, azon napon minden nagyságod állapotja felől szorgalmatos gondviseléssel voltunk, hatalmas császáruk kedvit, kegyelmit nagyságod részire hajtottuk, és maga áldott szavával parancsolta, hogy nagyságodnak levelet küldjünk ezt mondván, hogy: valameddig az mi császári akaratunk szerint viselvén magát fényes portánknak híseges szolgálatlaltul leszen és Erdélyországának három nemzethől álló főrendei benne megnyugodván kedvellik, a megnevezett ország, mint eddég, neki állandó bizonyos legyen, másnak nem adatik, áldásom vele vagyon. Azért nagyságod minket ezen dolog végett hatalmas császáruk előtt szégyenben és gyalázatban ne hagyjon, istennek hála nagyságod okos, elmés, jövődöt meggondoló jó akarónk levén, valakik eddég felfualkodván rugódoztanak, nyugodalmat nem láttanak, elfogytanak, efféle embereknek isten előtt választ kelletik adni. Minden igyekezetünk, szándékunk csak az egy csendes nyugalomra vagyon, nagyságodnak jóvára vagyon, ennekelőtte való szomszéd jó akaratunk, szeretetünk nyilván vagyon, isten engedelmitől ezután nagyobbá lenni bizo-

nyos. Ezelőtt adatott császári ahdname szerint a végekben levő kapitányoknak és gondviselőknak erősen megparancsolja nagyságod, hogy magok állapotjokban legyenek, az császári ahadname ellen ne cselekedjenek, maga nagyságod is jó gondviselő szorgalmatossággal legyen. Az portai kajmekámság a tekéntetes, nagyságos vezér kapitán Musztafa passának adatott, az nagyságod szeretetit tökéletesen állapotjával együtt tudósítván, felette kedvelte. A mi szeretetünkön kívül több jó akaróinkot is a nagyságodhoz való szeretetben részesítettünk, nagyságod azoknak is jó akaratjokat bizonyoson tapasztalja; mikor nagyságod fényes portára emberit küldi, azokat is szeretettel látogattassa, jó akaratjokkal örven-dezhessen. Mi az jó akaratban fogyatkozást nem töttünk, Tholdalagi és több itt levő nagyságod követi bizonytságot tehetnek, azoknak levelekből is megértheti.

Mű is az innep után negyed avagy ötöd nappal a végek felé indulunk. Magunk kedves agáink közül Mahmud agát nagyságodhoz levelünkkel küldöttük, nagyságodat kérjük, ne tartóztassa, hanem sietséggel előnkben jó hírekkel küldje. Egyéb dolgokat agánkkal menő emberinktől (*így*) Haller Pétertől és Raicz Ferencztől szóval izentünk, azokat megkérdvén, voltaképpen megmondhatják, meg is értheti nagyságod. Iratott Kustanti-nápolyban.

Egykorú másolat.

1637. november.

Tholdalaghi Mihály expedíciója Lupul ellen. *)

1637. november 13.

Életemig való alázatos hűségemet, jámbor szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Aldja meg isten sat.

Mit írt legyen tegnap az vajda ő nagysága, hogy bemene-
telem nem kívántatik, hanem Bereczknél vigyem be János vaj-
dát, kiről választ töttem neki, hogy ha be nem kívántatik mene-
telem, be nem megyek, az hadat el sem osztatom, de János
vajdát is az nagyságod kegyelmes parancsolatjáig be nem viszem,
azzal az levelemmel az vajdához most oda vannak embereim,
magam ezzel az hadakkal itt vagyok az havas közben, ím most
minemű levele jöve hozzám az vajdának, in paribus nagyságod-
nak küldtem nagyságodnak kegyelmes uram. Úgy veszem eszem-
ben, hogy azon mesterkedik az vajda, hogy az nagyságod hadát
vigye János vajda mellett offensive Moldovára; minthogy ilyen
serio hivat, elmegyek, mert nagyságod is azt parancsolta, hogy
az vajda segítségére menjek, de ha nagyságod nem parancsolta,
én az moldovai határra offensive nem megyek. Az moldovai vajda
úgy értem, hogy Foxennél vagyon táborba az moldovai határba,
táborát megerősítvén nem mentannál feljebb, ott várja segítségét,
ahoz bízik, hogy mi oda nem megyünk s az vajda ha rá megyen,
azzal megvínék; azt hiszem, talám törököt is vár oda, vagy ha
akarja, csak egy ösvényen is valami kétezer lovast bebocsátván
Háromszéken tüzet tehet, mivel az hadak mind oda vannak és
ím mi is utánnok megyünk. Ezek kegyelmes uram, úgy látom,
igen változó elméjű emberek és minket is több dologban akarná-
nak elegyíteni ez dologgal. Az kiket úzni küldött volt, azok ott
vannak közel az moldovai vajdához s nem mernek belé kapni, hát-
rább is szállottak mellőlök. Mindezeket értvén kegyelmes uram,
mennél hamarébb érkeztessen parancsolatját nagyságod hozzánk.

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 493—494 ll.

Én olyant gondolok, hogy az vajdára alig ha rá nem támad azért, hogy az hadak miatt az ország pusztul és hogy mi is el nem megyünk vele, hogy offensivum bellumot csináljunk az moldovai vajdának bevitelével. Lupul vajda is, azt hiszem, abban bízik, hogy mi az moldovai határban rá nem megyünk és azért ment oda ő is az reménység mellett. Ez nemzetek kegyelmes uram okosok és igen állhatatlanok. Isten tartsa meg kegyelmes uram nagyságodat. Datum ex castris ad Hadmásmezeje positis 13. die Novembris, 1637.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor perpetuus fidelis humillimus

Michael Tholdalaghi m. p.

Czim : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy kezével : 15. die Novembris 1637. Vásárhelyt délest 4 és 5 óra között.

Eredeti.

1637—1640.

Réthy István kapitliha. *)

I. 1637. július 28.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

30. Junii írott hűséged levelét meghozá Anthos István, s hogy az oda be való állapotokról tudósított, kegyelmesen agnos-cáljuk; ezután is azont kövesse hűséged igen szorgalmasan, és valami felől mit ért, mindeneket halogatás nélkül értésünkre adjon. Erdélyből sok ember jár a portára, mind görög és egyéb rendek is, ki egy s ki más vásárlásért, dolgaiért s az olyanok által szüntelen jöhet az hűséged levele. Az havaseli vajda tihájával is igen jó correspondentiát viselvén, az által is jó mód leszen nekünk gyakorta való írásában, s el ne mulassa hűséged.

Mi ide ki, az uristennek hála, most is azon csendes békeségben és türhető állapattal is vagyunk. Követ híveink az nagyságos vezér emberével Memhet agával együtt 16. praentis érkezének be hozzánk. Másnap mindjárást az agával szemben voltunk, becsülettel excipiáltuk és láttuk, hatalmas császár méltóságos levelét és fényes kaftánját alázatos hűséggel, az nagyságos vezér levelét is illendő becsülettel vöttük, és megfordittatván az leveleket, ismét 19. az agával ujobban szemben löttünk, vele eleget beszéltünk, és hatalmas császárnak hozzánk mutatott és ajánlott császári kegyelmességét s az nagyságos vezérnek is igaz jóakarátját örömmel értettük, ő hatalmasságának bódog hosszú életéért istent imádunk és teljes életünkben az ő hatalmassága fényes szárnyai alatt, tökéletes hűséggel akarunk megmaradni s az nagyságos vezérhez is minden kedveskedésre kész jó akarátunkat megmutatni. Irattunk mindezekről az vezérnek, mely levelünk continentiáját ex transmissis paribus meglátván és értvén hűséged, erről a dolgról levő szavait ahoz is alkalmaztathatja. Látván pedig, ha alkalmatosság lehet az vezérrel tovább való beszélgetésre, megmondhatja s igyekezzék is módot keresni benne.

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 500—564 ll.

mondhassa meg az vezérnek: mi az hatalmas császár szentül ajánlott kegyelmességében és az nagyságos vezérnek is igazságszeretiben s nekünk tött jó ígretiben semmit nem kételkedünk, sőt abban teljes szívvel megnyugodtunk és akármí ügyünkben is csupán csak ahöz ragaszkodunk. De az ide ki való állapotokat ha az nagyságos vezér látná avagy annak valósága szerént értené, talám maga is külömb itélettel lehetne az dolog felől; mert az budai nagyságos vezér táborban szállván Landor-Fejérvár mellett, ekkedig mind ott mulatott, hanem mostanság ha megindult is onnat, öt — hat, legfeljebb hét — nyolcz nappal csak ha megindult ezelőtt, utját igen lassu járással rendelte, azalatt minden hadra való készületeket sajkákkal, hajókkal Budához gyűjteni, az bosznai passát hadaival maga mellé várja, az ruméli had is csak három napi járó földön táboroz az Dunától, ha eddig el nem oszlott vagy hátrább nem szállott, az ide közelb való végekben: Temesváratt, Lippán, Gyulán, Szolnokban s minden helyeken talpon, fegyverben kész állapattal vannak, minden órán induláshoz készülnek; melyekből semmi csendességben maradásra való szándokot nem vehetünk eszünkben, sőt mindenben az tavalyi hadakozás indításának ujítására való igyekezeteknek látjuk jeleit. Tavalyi esztendőben emberinket bocsátván alá Temesvár vidékében valami sertés marhák vásárlására pénzzel, nem engedték marhát venni, emberünket felhajtották. Most is a szerént azon dologra alá bocsátván emberinket, az temesvári nagyságos passa meg nem engedte ott járásokat és marhavételeket, emberink heában jöttek vissza. Mely és több hasonló jelekre és magok viselésére képest igazán írjuk, tartunk ismét ezeknek az végbelieknek ellenünk való ártalmas szándékoktól. Magyarországi jószáginkat is az Egerhez tartozó hadak a szerént kezdték háborgatni. Im csak nem régen szerencsi jószágunkból, a ki soha nem holdolt, lóval, barommal együtt közel ötszáz marhát hajtottak el a török vitézek, szolgálkban levágtak, jószágunkat pusztították; Egerhez közelben való jószágunkat is, a kik holdolnak, a szerént vesztegetik, sanczokat a régi jó szokás felett feljebb-feljebb nevelik; vadászi házunkat is, a honnan ugyan neveztetünk és a ki soha nem holdolt, azon szerént fenyegetik, marháinkat szabad földünkön élni, járni nem engedik, s ilyen, a jó szomszédsághoz illetlen és eszveszésre való dolgokat követnek rajtunk, holott igazán írjuk, mi ittben hatalmas császárunknak igaz hűsége alatt lakván, ottkin való szolgálkinkat, jószáginkat is az ő hatalmassága méltóságos szárnyai alatt tartottuk s akarnánk is tartani. Igazán írjuk, csak azokban a jószáginkban, kiket háborgatnak, volna nekünk ezer szablyánknál több, de mi nem a val, hanem hatalmas császárunk méltóságos kegyelmességével és egyességes jó szomszédságtartással

akarván mint szintén ezt az országot, úgy oda ki való jószágunkat is és szolgálkat ótalmazni és megtartani, erős parancsolattal megtiltottuk eleitől fogva szolgálkat, semmit az ő hatalmassága vitézi ellen ne vessenek (*így*) és azt hagytuk mindenkor, hogy velek szép egyességet, jó szomszédságot tartsanak, kiben az ő részekről, mint az miénkről is, fogyatkozás nem lött. De ha így háborgatják az ő hatalmassága vitézi jószáginkat, szolgálkat, azok noha velünk együtt hatalmas császárunknak alázatos igaz hívei, de más országban, más birodalomban és tőlünk távol lévén s elkeserítettven az török vitézek kártételek és háborgatások miatt, nem felelhetünk magok ótalmazása felől, senkit lábunkhoz nem köthetünk ilyen távolról kiváltképpen. Azért igen szeretettel kérjük ő nagyságát az vezért, parancsoljon az budai nagyságos vezérnek és egri nagyságos passának, szerencsi jószágunkból elvitetett közel ötszáz marhákat adassa meg szolgálknak és ezután hogy ne bántsák, ne háborgassák őket, az mely jószágink soha nem holdoltanak, holdolásra ne kényszerítsék, kárt nekiek ne tegyenek; erről pedig ugyan egy erős protectionalist kellene extrahálni s kezünkben küldeni; hasonlóképpen hogy mindenféle marháinkat szabadosan tarthatnánk jószágunkban, kárt se marháinkban, se emberinkben ne tennének, pásztorinkat el ne vinnéjek barmaink mellől. Úgy vagy, majd talám illetlenség, hogy földesura lévén jószáginknak, az magunkéért könyörögünk, de ebből is meg akarván mutatni engedelmségünket, és hogy semmire okot nem akarunk adni, azért találjuk meg ő nagysága által hatalmas császárunkat, azokkal is azért, mint magunk után hatalmas császárunk igaz híveivel, tartsanak szép egyességet, jó szomszédságot, holdoló szegény jószáginkat is ne háborgassák, ne dülják, sanczokat ne neveljék, az régi igaz rendelés szerint való holdolásokkal, sanczokkal elégedjenek meg, maradhassanak meg azok is hatalmas császár szárnyai alatt, s mi is háladóképpen vehessük ő nagyságától. Az budai nagyságos vezérnek és ide való tisztviselőknak arról is parancsoljon ő nagysága, tartsák hatalmas császárunk kegyelmességéhez magokat, az ellen mi ártalmunkra ne igyekezzenek, a szent békességet, jó szomszédságot tartsák meg, lám mi senkit nem bántunk, semmi legkisebb veszekedésre okot nem adunk, magunk ótalmazására mindazáltal, ha valaki bántani kezd, mindenkoron készen kell lennünk, aval kételenek vagyunk. De mi csak egyáltalában hatalmas győzhetetlen császárunk kegyelmességéhez, fényes köntöséhez és az fényes porta s nagyságos vezér urak jó akaratjához ragaszkodunk, s ez méltó dolgokról hogy parancsoljon ide ki az méltóságos vezér, ő nagyságától kedves jó választ várunk s mindenkoron ő nagyságának kedveskedni kész jó akaratunkat ajánljuk.

Oda fel, úgy értjük, az békességet tractálnák, ki megyen-e nem-e végben, az idő megmutatja. Úgy értjük bizonynyal, csak ide Podoliára az lengyel respublica többet rendelt vigyázásnak okáért 50 ezer hadakozó embernél.

Ez levelünk megíratása alatt érkezék 6. praesentis írott hűséged levele, és hogy azután lött dolgokról is tudósított, kegyelmesen agnoscáljuk hűséged felől. Elhittük, ez idő alatt hűségednek is lehetett értésére az oda be való török hadaknak a Dunán mind által való költözések Havaselföldé s a budai vezér is Landorfejevárnál táborozván a mint írók, megítélheti hűséged, ha ez ilyen készüléteket, hadakat nézhetjük-e mi csak szemmel. Megnyugodjék azért hűséged abban, hogy mi hatalmas császárunknak tökéletes igaz hívei vagyunk, de látván ez nagy készüléteket, magunkra és szegény hazánkra való vigyázásunknak s ótalmazásának nem akarunk megfogytokozni, a mennyire az uristen nekünk is erőt s egészséget ad. Ha vigyázásunkat értik azért, semmi egyéb gonosz végre nem kell magyarázni, hanem az ittkin való állapotoknak s végbeliek fenyegetőzéseknek, készüléteknek s a meglőtt példának, s az recens memoriáknak elménkben tartásoknak; de mi senkit bántani nem szándékozunk, sem akarunk, csak nekünk hagyjanak békét; hatalmas császárunk kegyelmes ígretiben, szavaiban s az kajmekámében is ótalmazzon isten hogy mi kételkednénk, de mivel az kire most a hadi expeditio .bizattatott, ugymint Huszain pasára, ki tavaly is reánk jött vala, kezében levén az fegyver, az tavalyi állapot is nem succedálván neki, mi neki nem hihetünk. Ha azért bevinnék az hírét táborban szállásunknak, hadainknak szaporítását, egyébre ne tulajdonítsák az magunkra s országunkra való vigyázásnál, s ha kegyelmed azt itíli jobbnak, hogy megjelentse táborban szállásunkat, álljon az kegyelmed hűségén s tetszésén, kinek szép ratióit is adhatja. Cui de cetero sat. Datum in civitate nostra Alba Iulia die 28. Iulii, anno domini 1637.

G. Rakoczy m. p.

P. S. Ez levelünket immár pecsételtetni akarjuk vala, érkezék szintén most hírünk az budai vezér felől, hogy megindult volna Landorfejevártól, de igen-igen lassan megyen Buda felé; kiről ismét ez jövő két—három nap alatt tudjuk, érthetünk, és valamint fogja magát viselni, ismét hűségedet tudósítjuk.

Czím: Generoso Stephano Réthy de Al-Torja continuo in fulgida porta ottomannica oratori nostro etc. fideli nobis dilecto.

Réthy kezével: 1637. allatae per postam Transalpinensem, exhibitae 20. Augusti hora 3 pomeridiana.

Eredeti.

II. 1637. augusztus 27.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

Hűséged 2. praesentis írott levelét nekünk meghozák. Az vezérnek indulását és ide ki való jövetelit értvén, elküldöttünk hozzája látogató levelünkkel s akaránk hűségedhez is ez levelünket küldeni. Mi, istennek hála legyen, még eddig csendes békességben és türihető állapattal vagyunk s vigyázunk, még táborban nem szállottunk, de úgy látjuk, azt el nem mulathatjuk, mivel úgy halljuk bizonyosan, hogy az ittkin levő tatárokhoz derekas tatár jött volna ki csak mostanság Krimből, sőt maga az új hán által akarna és igyekeznek költözni az vizen, melyekre képest azt sem tudjuk, mely órán ki kellessék szállanunk, hogy vigyázatlanoknak lenni ne láttassunk.

Az mi dolgokról hűséged ír, kegyelmesen agnoscáljuk azokról való tudósítását; ezután is hűséged igen szorgalmatos vigyázásban, értekezésben levén, az papirossat, tentát ne kimélje, nekünk mindenekről gyakorlatossággal írjon.

Mi olyan hírt is hallunk, hogy amaz Huszain aga, a magyarul tudó, ott volna az táborban, és Székely Mózes szolgálai is volnának, s magát is Székely Mózeset ki akarnák indítani az vezér után. Ez ilyen dolgok felől hűséged ha mit értett vagy értene, akár nagyot akár kicsint, el ne mulassa nekünk szorgalmatosan éjjel nappal megírni. Memhet pasa ő nagysága ha kiérkezik, főemberünkkel is meglátogattatjuk.

Ha valamint a portán szó lenne, miért kellett nekünk Haller István uramat az lengyel királyhoz küldenünk, minden bizonnal helyesen felelhet meg hűséged: minket a király igen becsülettel hivatván menyegzői lakodalmára, úgy küldöttük oda legkiváltképpen azért, hogy az máramarosiak között már alkalmas időtől fogva veszekedést kezdettek az lengyel szomszédok, sok károk is lőttek mind az két részről, kiről az országgyűlésében is ittbenn az máramarosiak egy néhányszor supplicáltak, s azt akarnánk eligazítani.

Szerencsi jószágunkból mennyi marhát vittének volt el az egri törökök, annak registrumát extractus formán ím megküldöttük hűségednek.

Az mely török Toldalaghi uramékkal kijött vala, azt mi egy udvari szolgánkkal Brassóig kísértettük vala el, az utban rútul emlékezett felőlünk, nyilván mondotta: Ebek! ím soha nem felejtí el hatalmas császár az tavalyi cselekedeteket, meg-hígyjétek, hogy bizony megadjátok annak még az árát; több fenyegetőzése is voltanak, kire nézve annál inkább kell mi nekünk

vigyáznunk; még azt is mondotta: Csak heában, mert titeket hatalmas császárnak meg kell nyomni. Mely szavaira nézve ki csodálhatná, ha mi másunat is segítséget hozatnánk, de még mi azt eltávoztattuk s ezután is eltávoztatjuk, csak tartsanak meg szabadságban és békességben, kit ha praestálnak, mi bizony soha senkihez nem ragaszkodunk s nem kötjük magunkat hatalmas császáron kívül. Székely Mózes is emlegette az a török igen, maga itt, bizonnal írjuk hűségednek, becsülettel gazdálkodtatunk neki s mikor elbocsátottuk 200 tallért, 10 sing atlaczot, egy aranyas fedeles kupát, egy szép török kocsit, 4 lovat hámostól, fajlondis posztó burítékostól, szolgáinak 100 forintot adattunk.

Hűségednek mindenfelé szeme, füle legyen, Zölfikár szájával kegyelmed ne egyék, ne ő parancsoljon hűségednek, hanem hűséged ő nekiek, meg ne hagyja magát tőle csalatni, ismeri jól hűséged ötet, s maga authoritássát s egy ország és fejedelem becsületit viselje ugyan meg, mely legyen becsületire s tisztességére kegyelmednek is. Kegyelmed nekünk mind magaviselésével, szép szavával jó akarókat igyekezzék szerzeni s minket mindenekről idein tudósítani. Secus non facturus. Cui de cetero sat. Datum in civitate nostra Alba Iulia die 27. Augusti, anno domini 1637.

G. Rakoczy m. p.

Czim : Generoso Stephano Réthi de Altorja sat.

Eredeti.

III. 1637. szeptember 7.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

Istennek hála, mi még eddig is csendes vesztegségben vagyunk, Mehemet passát ő nagyságát is bizonyosan értjük, hogy az táborban érkezett s az két vajdák is még le nem szállottanak, táborban vannak, melyekre nézve noha ennekelőtte mi is írtuk vala az nagyságos vezérnek és kegyelmednek is, hogy táborban akarnánk szállani, mindazáltal hatalmas császár kegyelmes ígretihez és az nagyságos vezér biztatásához való ragaszkodásunkból azt eddig elhalasztván, az alatt találkozik ez napokban ilyen dolog. Ment volt be szebeni híveinkhez parasztember köntösben egy oláh kém ember, az ki Csizmadia Istvánnak nevezte magát, ott kezdette beszélni Horvát István crederentialis czédulája mellett, miképpen igyekezze a fényes porta Székely Mózeset behozni ellenünk Erdélyben (kiről az nagyságos vezérnek írván, pariját kegyelmednek beküldöttük, abból mindeneket megért, hogy ujjobb megírásával papirosat ne töltsünk) és offerálta is magát, ha mit izennek Székely

Mózesnek, ő megmondja, mert őtet a végre küldötte Horvát István ide ki Székely Mózes hírével és akaratjából. Azok mint igaz híveink megfogtatván az oláhot ide küldötték, s itt megexamináltatván, erős hittel vallotta mindazokat, az melyeket az vezérnek megírtunk. Melyre képest immár magunkra és országunkra való vigyázásunknak nem akarván megfogytakozni, holott maga kegyelmed is megítélheti, ilyen nyilván való vallásokat az ellenünk való ártalmas igyekezet felől mulathatunk-e el csak vesztegléssel: mi is az országbeli rendeknek ad diem 10. praesentis mensis, a mely holnapután leszen, székeshelyekben táborban jó készüllettel való szállást parancsoltunk, magunk itt leszünk helyben veszteg s vigyázván mindenfelé, ha tovább érthetjük mégis az ellenünk való igyekezetet, mezőben is kiszállunk, és istennek nevét segítségül híván, magunk oltalmára restek nem akarunk lenni. Ezeket jó alkalmatossággal így declarálhatja kegyelmed az vezérnek, s ellenben pedig azt is megmondhatja, a mint Székely Jánostól is megírtuk kegyelmednek, csak minket szabadságban s békességben tartsanak meg, igaz hűségünkben mindenkör való megmaradásunk felől soha hatalmas császár és a fényes porta ne kételkedjék, és ha mostani székeshelyekben való szállását is az ország népének említenék, egyéb semmi oka nincsen az magunkra való vigyázásnál. Most is az ország adaját naponként készítjük, az szokott ajándokkal be akarjuk az ő idejében küldeni, s csak szabadságunk, békességünk meglegyen, fogytakozást a mi igaz hűségünkben az fényes porta nem talál. Kegyelmed azért instáljon sollicite az nagyságos vezér előtt, ő nagysága jól tudja, minden diffidentiák, az tavalyi veszekedések s ez mostani nyughatatlankodásunk is az elfutott árulóknak hamis vádlások miatt volt s vagyon, ő nagysága azért maga bölcse itéleti szerént által láthatja, ha annak eleit nem veszi, hogy afféle hamis vádlások tolláltassanak, soha nyughatatlan búsítás nélkül ő nagyságok nem lehetnek. Azért kívánja kegyelmed ő nagyságától azt, lám magoknak is Székely Mózesének kedvek volna elébbi állapotjokra való kijöveletekhez, bocsássa és küldje ki őket ő nagysága, ne terheljék és ne untassák a fényes portát untalan, hanem inkább itthon békességben lakván az ország népével együtt, legyenek igaz hívei hatalmas császárunknak. Ha pedig erre nem menne semmi lött okon az vezér, ad extremum instáljon kegyelmed azon, akár csak küldjék el Rhodusban vagy hova, távul az fényes portától, ne lehessen mindennapi módja s alkalmatossága az ő nagyságok búsításában és hamis vádolkodásban; s micsoda füllel hallja az vezér és micsoda inclinatiót mutat affelől, a mit kegyelmed észében vehet s a mit mond, nekünk szorgalmatosan megírja kegyelmed.

16. Augusti frott kegyelmed levelét is elvöttük, s az mely

dolgokról tudósított, azoknak micsoda progressussa lött azután is, mint lött az persa követ szemben császárral, micsoda aján-dékokat hozott, azután való tractáltatása miben lött, miért jött volt s mivel bocsáttatik, az minek kegyelmed végére mehet, igen okosan és szorgalmatosan igyekezhén végére menni, minket voltaképpen és igen diligenter tudósítson. Memhet passához mi elküldtünk postaképpen s mihentest onnét válaszunk leszen, bizonyos emberünk által is tisztességes ajánékunkkal meg fogjuk látogatni.

Itt olyan hír foly, az tatárok az lengyelekhez állottak volna. Oda fel mégis hadakoznak, hol egyiknek hol másiknak succedál a victoria.

Most császár ő felsége ad 21. Septembris hirdetett Magyarországnak gyűlést, minket is hivatott ő felsége, kire nekünk is el kell küldenünk, mert magyarországi jószáginkra gondot kell viselnünk.

Kegyelmed minket mindenekről tudósítson, arról is, ha az persáknál találánk-e szép tigris, párducz bőrtök s jó lovakat, s ha találni tigris, párducz bőrt, s látná kegyelmed, hogy elvennék mások, vegyen kegyelmed igen-igen szép öreg tigris bőrt tizet, párducz bőrt 24 minden bizonynal, valakitől felkéri kegyelmed az pénzt, de megküldjük szent Demeter napjára ő szerint; ha lovakat találni, arról is tudósítson kegyelmed. Egyéb-képpen is pedig semmit az szorgalmatos vigyázásban hátra ne hagyjon, dolgainkban serényen forgolódjék, azokban mindenféle szeme, füle legyen, mind kedves és kedvetlen állapotja felől értsen, tudjon mindeneket s papirossát, tentáját tőlünk ne kimélje, mind magunk dolgainkról s egyéb hírekről, állapotokról is gyakorlatossággal voltaképpen tudósítson. Secus non facturus. Datum Albae Iuliae die 7. Septembris, anno 1637.

G. Rakoczy m. p.

Rákóczy keze írása: Im száz cemkin (!) aranyat is küldtünk, kegyelmed ezen vegyen ilyen skofiom aranyat és ezüstöt, az minemű az beküldött, ki olyan szép sárgák s vékonyak legyenek, aranyat papirossal nro 50, ezüstöt viszont papirossal nro 16.

Ez az cemkin (!) arany 200 gréczi tallért teszen, minden gréczi tallért 120 oszporára tudván teszen asperos nro 24,000. Az skofiomnak papirosát vehetné, úgy pro asperis nro 275 kell venni, ki teszen tallért nro 2¹/₂ közönségest, kell az aranyat venni nro 50 papirossal, ezüstöt 16 papirossal. Ilyen sárga selymet egy nitrát visszáltat.

Czím nincs.

Eredeti.

IV. 1637. október 20.

Illustrissime princeps ac domine domine clementissime. Fidelium servitiorum humillimam oblationem etc. Az uristen mindennemű üdvösséges áldásit terjeszsze nagyságodra.

Jobb alkolmatosságot kegyelmes uram kívánni sem tudtam volna istentől (az leveleknek kajmekámnak beadására, elolvasására és azon egy avagy két órában hatalmas császárnak is értékére való adására), minemű engedték. 17. praesentis érkezvén az posta naptámadatkor, mindjárást Zöldfikárral együtt alá menénk vezér kapujára s beüzenék tüle az vezérnek, hogy az nagyságod postája érkezett. Ezalatt immediate érkezett császártól Szkiderbül (immár ismét most ott lakik) egy bejáró öreg legény, császár hivatja az vezért, s mindjárást sietséggel az első házából kijöven az második házába, magát gondolván széket hozott, az ajtó közbe mindjárást behivata. Eleiben jutván, köntösséhez békélvén nagyságod méltóságos nevével illendőképpen salutálám, melyet honorate acceptála, s az leveleket maga kezében adám, kérdé azt mindjárást: Vagyon-e a fejedelemnek az levelek mellett szóval való üzenete, mivel hatalmas császár hivat, adhasam értésére azt is ő hatalmasságának. Látván azt kegyelmes uram, hogy olyan futó utjában vagyon, megkövetvén mondám neki, hogy: leszen valami egy néhány szóval való üzeneti is az én kegyelmes uramnak nagyságodhoz, más órában azt is megjelenem nagyságodnak. Ezek után kegyelmes uram maga kivevé az atlaez custodiából az levelet, látá, hogy török írás, nyujtá Zöldfikárnak, interpretálja, az maga sescretariussa is melléje állá Zöldfikárnak, az hul megakadott az expositióban Zöldfikár, az secretarius declarálta hamarébb voltáért, és így mikor az Mehemet passa és az vajda felől való emlékezetre jutának, hányni kezdé az fejét, esze vesze jó kedvének, mindazáltal nem is interruptpálá az levél declaratióját, mind végig elhallgatá s mondám cum exclamatione: Haj! haj! nagy dolog ez s nagy gyalázatjára vagyon hatalmas császár portájának, hogy ilyen hihetetlen az fejedelem hatalmas császár kegyelmes athnaméjában, naméjában, minapi kaftány mellett való szép írásnak semmi helyt nem ad, annakfelette az oláh bég dolgaira mi gondvüselése vagyon az fejedelemnek, nem ő igazgatása; ha Máthé vajdát hatalmas császár nem akarta volna avagy nem akarná vajdaságában meghagyni, azfelől magának az fejedelemnek is ha parancsolt volna, avagy ha mostan parancsolna is hatalmas császár, fel kellett nék ülni és az vajdát meg kellene fogni, mint ennekelőtte való fejedelmek azt megeselekédtek, itt tetszenék meg az igaz hűség. Ezeket tiszted szerént te is igen kevés szóval az uradnak így

írd meg. Ezeket az szókat kegyelmes uram sine augmento aut diminutione írom nagyságodnak; nem is engedteték, hogy ezekre vagy két szóval replicálhassak, mert hertelen felkapá magát, az császár inassa is utánna, udvarának főfő emberi mind hallották ezt, az magyar stylust nyujtá Zöldfikárnak, meghagyá, hogy ő is transferálja, az másikat elvivé magával, tudom exhibeálta császárnak.

Ezek után kegyelmes uram tegnap reggel ujabban felmenénk vezérhez, Ibraim effendi is ott vala, az gyulai török dolgát és azon kül való nagyságod kegyelmesen nekem írt dolgokat is megfordittatván törökül, az Zöldfikárnak adott levél translatiójával együtt beadók, Ibraim effendinek nyujtá az vezér, az gyorsan magában perlustrálá s visszaadá. Zöldfikárt az vezér oda magához inté, suga neki, ezzel kifordulván előle, kérdé az vezér, hogy ha írtam nagyságodnak; mondám, hogy készen vagyok immár az én írtam levél s megparancsolá, addég ott legyek, meddég ő is megíratja az nagyságodnak való levelet; ott mulattam addég, meddég elkészítették, és ismét behivatván magátúl adá kezemben, immár sziligyebben szóla. Egyébnek nem itilem az elsőszöri keménységét, hanem hogy az császár inassa is mondhatta meg császárnak, miképpen lőtt vele való szembelétem. Az levelet nagyságodnak kegyelmes uram megküldtem mind az budai vezérnek való parancsolatnak ujjab qualificatiójával együtt. Vezérnek sugása Zöldfikárnak ez volt: A gyulai török pénze igen nagy emberé, magunk is írunk ujabban előle.

Nem kicsin kegyelmessége mutatódék meg az szent istennek kegyelmes uram ez kicsin üdő alatt való mostani motusban is, mely igen nagy titkosképpen lőn deliberatiójok elindított praktikájokban, s mely szép világos napfényre hozá az uristen gonosz szándékokat; de ők azt nem tudják szégyenleni, gondolkák azt, hogy azt senki bizonyoson nem tudja.

Elsőbe kegyelmes uram mikor az vajda felől hozák ide az hamis híreket, az moldvai vajdának este késén kapu betéven érkeztek klarássi s mindjárt kaput nyitottak nekik, megmondták, hogy honnan jöttek s vezérnek hoztak levelet, az moldvai szarájban mentek hálni, és ott beszélették az én ott lakó praebendariusomnak ezeket, virradt előtt hozzám jött titkon és megbeszélte, elébb tudtam az kajmekámnál: Az vajda elfutott minden hadával vissza Tergovistyán feljel az havas alá, magyar segítségével is érkezett oda, s az mely rész hadát előljáróban az hatmánál az Prutt vizén túl Eszmely felé bocsátá vala, azok után postáját küldte volt, hogy mind szekereket, éléseket hagyják el, és sietséggel jöjjenek alá az vajda után; azok az szerént visszatérvén, hatalmas császárnak két faluját az Prutt mellett eldulták, praedálták, mindennemű jóvakot elvitték. Ehezképest

kegyelmes uram tovább egy hétnél az vajda kapikihái sem császár udvarában, sem vezér kapujára nem mertek feljöni, féltek nyavalyások igen; én minden nap felmentem, néztek fél-fél szemmel, mivel híre az volt, hogy magyar segítsége is érkezett az vajdának; egy néhány fő fő csauszok magamnak is mondták, hogy az vajda mellett magyarok is igen vannak, kiknek mondtam: azok az magyarok, kik ott vannak, az vajdának fizetett szolgálái azok, sok magyar telepedett oda régoltától fogván, az hul az fizetést hallja az szolgáló ember, oda megyen, de azokon kül való magyarok, felelek arra, egy is oda nem ment. Mind ezek alatt az passának érkezett postája, s az vezért különben informálta, annakutánna úgy jövének elé az vajda kapikihái. Tegnapelőtt mulék egy hete, hogy az harmadik kapikiháját Leonta armást az vajdához küldék el, s mostan oda vagyon. Kajmekámat sollicitálták sziligtár passa és Ibraim effendi, mivel ők egyaránt patrocínálnak az vajdának, mivel magok is egyféle nemzetek és egy várasiai, igen atyafiképpen élnek egymással. Ez mostani ide való írása nagyságodnak kegyelmes uram az vajdának nem kicsin hasznára vagyon, mert csak immár is mind császár udvarában, vezér kapuján publice beszélnek egymásnak, hogy az erdélyi király szerzette meg az oláh bég dolgát hatalmas császárnál; mint értem, immár kaftánt készítenek neki, de elsőbe, itílem, valami fő fő bojéroknak kellek bejőniek, valami szint csinálnak ez mostani gyalázatjoknak.

Az persa legatus kegyelmes uram igen kedvetlen való securitással vagyon, az mely szarájban vannak, mind az két kapuján csorbaesiák vannak jancsárokkal, senkit az élcs hordó csauszon kül oda be nem bocsátnak, immár egy néhányan közülök ez pestisben meg is holtak. Ezelőtt való utólszori írásomban nagyságodat tudósítottam vala erről is, hogy az jediculába tisztítottak helyt nekik s oda vinnék, mivel onnan által rossz hírek jöttek, de valami okból posthabeálák. Az az hír ilyen: Vann körül való tartományt az persák eldulták, rablották, égettek, igen nyilván mondják; az penég oly helyen vagyon az Vann, hogy azon kellek elmenni az hadaknak Muszulra, onnan tizenöt napra Bagdádra; ez legatus azzal excusálta magát: Az én uramnak avagy országának tetszéséből, akaratjából azt nem cselekedték, nyilván tudom, mely ha történt is lenni, azféle gyűlvész prédáló, tolvajsággal élő külömb-külobbféle nemzetségben álló latrok cselekedték, kivályképen az kürt nemzet, s így maradtak szállásokban meg; expeditiójok felől penig semmi egy csepp hír is nincsen, mely ha szinte lenne is, egy az tájban leszen, mikor maga is hadra való expeditióra megindul, látom, igen készülnek, meg is vagyon kegyelmes uram parancsolva, hogy minden hadra való készen legyenek, mert bariánt sem várja itthon meg csá-

szár. Egyik látható jele megindulásának ez, hogy az pénzt per fas et nefas igen gyűti. Egy Thoma neű görögöt expediált volt ez tavasszal Muszquaországra ugyan császárhoz, azzalegyütt vagy 20 szócök is mentek volt el vele nyusztbőr vásárlásra, azokra az kozákok reá találván, mind egyig levágták, valami pénze volt annak az görögnek, minden helyeken felkerestette és elhordatta, igen értékes ember volt, csak szinte házait adták meg feleségének, gyermekeinek. Tegnapelőtt kaftányoztatá fel az negyedik vezér Csivan Mehemet passát is, s tegnap költözék által tengeren misziri passaságra, az adott in paratis háromszáz ezer tallért, nyilván való dolog, kétszázezerinek magáébül tötte szerit, az többinek az zsidók, jobb szerencséje vagyon az pénz gyűttésben, hogysen az hadakozásban; csak ez minap is megmondta azt szemibe az bátyja Musztafa szultán, hogy: ne ügyekezzeél az azon, hogy birodalmuadot terjeszszed, csak oltalmazhatnád az mi reád maradt, mert az te kegyetlenségedért és sok ártatlan halálért az te szablyádnak éli kivonódott, magamot is meg akartál egy nehányszor ölni, de te nekem semmit nem árthatsz; erre való haragibül elküldte innen császár uj várábül Iszmir neű helyben tengeren túl, 4 száz vizen való mélyföldnyire mondják. Ezt is mondják egymás között: maga bátor ne menjen hadra, mert szerencsétlen. Az Feketetengerrül is kegyelmes uram az gályák 40 mind tegnapelőtt bejövének semmi haszonnal, kárral, mert nagy része pestis mia elholtak. Azák is oda vagyon, más lakik benne, melyet nemkülömben szenvednek, mintha Magyarországbán az vég-házai egyikét elvötték volna; felette nagy impedimentumára vagyon ezeknek, az kik arra jártak, azok mondják, az vañnak (*így*) dereka arrül jött, egész Keféig alá immár szabadon járhat az kozák. Egy háromszéki rab, ki odajárt, most lapátos, jött vala hozzám, az beszélé meg, hogy ők bizony nem mertek oda menni Azák segítségére, hanem igen messze földre mentek más felé; nyilván való dolog, hogy az kajmekám vizi kihája bizony be nem mere jőni, meddég császárnál meg nem szerzé dolgát, valamint ezután jár. In reliquis sat. Datae Constantinopoli 20. Octobris, anni 1637.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor fidelis

Stephanus Réthy m. p.

P. S. Kegyelmes uram, Kinán és Huszain mazul vezéreket Drinápolyban mondják lenni, nem is mernek addég ide bejőni, meddég innen meg nem engedtetik az bejövetelre való liber passus, valamint azután leszen dolgok. Kinán passa penég elindulván az táborbül mindennemű jóvait, mely vele volt, az Fekete-tengerre indította volt hajóra, jövő utjokban az hajóba való

puskaporba esett valami szikra, mind felhányta, emberestül oda vagy, ez elmúlt estve hozák nekem hírül. Mehemet passa is visszaszállott Babára, igen törekednék hazafelé az táborból, most is úgy értem, hogy behijják ide ad consultandum, mert consiliosus embernek tartják, noha nem igen kezde effectuálhatni semmi hasznos dolgot hatalmas császárnak való szolgálatjában. Budai vezértől egy néhány szekerek érkezének tegnap valami császár számára való honorariummal; az minden ide való írása-kor jól informálja az portát nagyságod részéről, sőt penég mintegy fideiussor kötötte magát az vezérnek írt levelében (mint csak tegnap is monda az ittben való hasznadára), hogy nagyságod jó szomszédságot tartat az végbeliekkel; egy néhány rabokat is küldött be, egyiket mondják oda fel valónak, az többit erdélyieknek.

Tegnap jöve hozzám kegyelmes uram egy jó természetű ifju legény, nagyságod csetneki jószágabeli fiu, Hajdó Sebestyén fia, György neve, hét esztendeje mondja, hogy Ráczkövin, mondja, hogy elfogták volt, valami marhája keresni ment volt alá, itt vagy császár kapucsiájánál Szulimán agánál, alázatosan könyörög nagyságodnak megszabadulása felől. Más magyar rab sárvári fiu, igen jó ötves, sok nyelvet tud, szolgálatra való ifju ember, szabados levele vagy, minden házanépével el akart menni Lengyelországba, de én biztattam kegyelmes uram; ez az magyar, szót sem felejtette el, igen tisztán szól mint akármely magyar, Markó helyében igen jó posta lenne; Thurival szembe juttattam, bővebben neki intimáltam szóval ennek állapotját.

Ahmát aga haza jött kegyelmes uram, az ki adóssa maradt vala nagyságodnak, ha az adóslevél el nem tévedett volna, nagyságod kerestesse fel, netalán ismét elbúdosik; én nem emlékeztem neki felőle, hogy inkább valamit ne gondoljon; ez infidus Lupul vajdánál lakott, ötvösse volt.

Az késeket két párt meghozták, az egyiket az Bezestenbe kiküldöttem az áros embereknek, senki másfélszáz oszporánál feljebb nem kérte, az is csak egy volt, az többi egy-egy talléron kérték. Itt kegyelmes uram akármely főfő emberek legyenek is, senki késsel nem él asztalnál, mind csak kalánnal s szegvén az kenyeret eszik.

Az görög András visszajövetelét nem érthetém kegyelmes uram Brusszából, annak háza, felesége Raczgradon vagy; mikor Erdélybe megyen ki, Váradra jár inkább, az Hunyadon lakó görögök avagy inkább arnótok esmerik inkább, Mészáros Péter feltalálja, csak tudakozzék.

Kegyelmes uram, az uristen ittben való ellenségét is napról napra fogyatja; az király zadénak, kit az törökök annak neveznek, mellette valói majd mind elhalnak, vagy csak har-

mad magával életben szakácsával, elholtak az többi; Horvát István is mirigybe fekszik, kétség élete; Petki Ferencznek az uristen elfogyatá életét, tegnap temeték el, nem kicsin öröme lehet Haller Péter uramnak, immár lásson dolgához.

Az zsidókkal kegyelmes uram igen sok szóval nehezen hét-hét oszporára vittem fel az gréczi tallérokat és szeges tallérokat, levelek nálam vagyon, csakhogy egyébféle tallérokat közé ne elegyítsenek.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy jegyzete : 1. Novembris A. I. 1637. Turi János magunk postája, délest 2 óraker.

Eredeti.

V. 1637. december 7.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem et gratiam nostram.

5. Novembris Konstantinápolyban írott kegyelmed levelét 6. praesentis a tegnapi napon vöttük s akartuk volna, ha előbb érthettük volna az dolgokat. Az ide való állapotokról Thuri postától küldött levelünkben tudósítottuk kegyelmedet; egyéb dolgokat Szalánczi István uram hívüinktől, kit im ez mai nap indítottunk meg, kegyelmed mindeneket megérthet. In reliquo eidem gratiose propensi manentes. Datum in civitate nostra Segesvár die 7. Decembris, 1637.

G. Rakoczy m. p.

Czím : Generoso Stephano Réthi de Altorja sat.

Eredeti.

VI. 1637. december 17.

Igaz hűséggel való alázatos szolgálatomat offerálok nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Az uristen kegyelmes uram nagyságodnak életét hosszabbítsa egészséges hosszú élettel, s mindennemű jókkal megáldja etc.

Kegyelmes uram, Thuri János az posta 12. praesentis érkezék ide levelekkel; azon nap Zöldfikkárral az magyar párt megfordittatám, és másod nap jó reggel, minekelőtte az vezér divānbúl alá nem jött volna, Ibrahim effendivel szembe löttünk az ágával és intimáltuk neki minden részeiben, mivel Máthé vajdának is ő patrocínál s nagyságodnak is nyilván írom, hogy nem gonosz akaraja, ha szavainak hinni kell, mert az levél beadáskor is kajmekám előtt megmutatá. Ezkor Maurer uramot is szembe

vittem vala. Ezeknek utánna kegyelmes uram az vezér is megjuta s behivata, csak Ibraim effendivel vala, post salutationem kérdé azt, mikor indult meg az posta nagyságodtúl; megmondám, hogy tizenötöd napra jutott be az sáros ut és esős idő mia. Azután kérdé: Hatalmas császár parancsolatjára az adó beküldését miért halasztotta az fejedelem; arra mondám ő nagyságának: Nagyságos vezér, az én kegyelmes uram nagyságodnak méltó okait, tudom, nagyságodnak megírta, én is nyilván tudom, hogy immár egy egész holnapja elmúlt, kogy Brassó városába behozták, honnan harmad napra Havaselföldébe juthatott volna az főkövet, ezalatt nagy hertelen megértették, hogy az föld népe mind elfutott havasokra imide-amoda, az ország egész Dunáig mind pusztá, mert az moldvai vajda nagy haddal havaselföldi határba beérkezett harmadik konakra; ehez képest az pusztá országon nem merészlett az követ általjóni, mivel immár az Lupul vajda hadai az országban benn volt s az erdélyi határból nyolczad napra jühetni az Dunára s szerencsétlenségtől tartott az főkövet, mikor ez posta megindult is, Brassóban volt, immár, tudom nyilván, megindul, ha lecsendesedtek az hadak. Ezek után kegyelmes uram nyilván írom nagyságodnak, Ibraim effendi több szavai között kajmekámnak ezt monda, hogy hátra kell Lupult hozni onnan. Az levelet translatióra Zöldfíkárnak adá, ekkor ezzel bocsáta el.

Az levelek exhibeálása után kegyelmes uram az vezér harmad nap behivata, monda: Immár hatalmas császárnak értésére adtam minden dolgokat, az levélnek pariaját bennhagyatá császár, az posta legyen készen, magad is kapikihaja írd meg az uradnak, az adónak tovább-tovább való halogatásával ne bizzassa az portát, hatalmas császár igen haragos ember, maga gyermekének sem kedvez; az levelet ím megíratam, de tudom, hatalmas császárnak egy néhány szavait is bele kell íratnom, ma immár abban nincsen módunk. Ismét tegnap is kegyelmes uram ujabban jó reggel felmentem, de hejába járánk, mert az fővezérnek írtak tengeren túl mind napestig.

Kegyelmes uram, akarám ezt is nagyságodnak kegyelmes tudására adnom. Moldva felől jött be ide egy Nagy Sándor neű háromszéki legény, lemhényi fiu, az atyját esmertem, itt Székely Mózes mellé adta magát, Dónát Mátyás tudhatja, mikor jött ki Háromszékből, honn nem létemben szolgálimnak beszélette, hogy az huga, kivel egy, Dónát Mátyásnénál lakik, talám nem ártana kegyelmes uram magát is kihivatni.

Petki Ferenczet törökek temették el, sok egymással maradt volt ez utolsózi vén anyjátúl, feleségétül, ezen kül négy feleségét elhagyta volt, Székely Mózesnek is jutott valami kevés egymásában, az több részét császár számára vitték el. Az

mely Szabó András nevű legény Kőrösi uram szolgája-féle ittbenn nagyon kegyelmes uram, annak is jutott volt egy mentéje kezéhez Petkinek, Székely Mózes elvétette tőle, magát is fogásra akarta vetni, ez is haragjába elhagyta, az várason művel széljel az szabóknál, az nímet agenset requirálta kétszer is, hogy instáljon nálam, nagyságodtól gratiát impetrálnék, mert ő látja, hogy soha Erdélyben nem lakhatik, nagyságod kegyelmes-sége ha nem accedál, kételensége alatt törökké kell lenni, ha megcselekedem, igen titkos dolgokat jelent. Én kegyelmes uram csak ilyen választ töttem az nímet agensnek: az én kegyelmes uram árulóiban azt akarnám, szememmel se látnék egyet is, nemhogy én annak megmaradásában fáradnék. Ő kész volna nagyságod hűségére megeskenni, hogy ittbenn is mivel törökül is tud, hasznoson ügyekezniék szolgálni nagyságodnak. Az százszebesi Nika neű görög ismét elvetemedett innen, valahova ment.

Az Duna mellől ekkedig kegyelmes uram minden hamis hírekkel, itt való vádolkodással mind Huszain aga tartotta Székely Mózeset, mostan is egyaránt irogat; hogy Iván vajdát nagyságod beküldte Moldvába s Bakón nagyon, azt is ő írta volt, ki mia bizony nagy rettegésbe, félelemben voltam, ki ha valami praetextus alatt bemenne csak magátúl Erdélyben csak hízlekedni, data occasione nem kellene visszabocsátani, mert neki szántalan sok practikái vannak, semmi itt bizony arról nem lönne, mert itt is igen gyalázatos ember. Horvát Istvánt igen pompáson temették az görögök, mivel pápista volt, magának semmie nem volt, az görögök szedtek pénzt egymáson. In reliquis sat. Actum Constantinopoli 17. die Decembris, anni 1637.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor humilis
Stephanus Réthy m. p.

Egy félíven: P. S. Kegyelmes uram, mégis nagyságodnak alázatosan de igen bizodalmason könyörgök, nagyságod kegyel-mesen recognoscálja, az én 130 tallérom most is oda nagyon Moldvába, mely incommode cselekedék velem Nemes Tamás uram, az kaszákot az moldvai erménynek egy küs datumért kezébe bocsátá, csak értésére sem adatta házamnépének. Lupul vajdának két levelei is extálnak, melyben ígírte magát az satisfactióra, napot is praefigált, melyre meghozzák, ki olyan mint egy liquidum debitum. Mindenkor ezféle dologban (mikor az satisfactio nem leszen) szokásunk volt, hogy embert is, ha marha nem találtatott, arestáltattak az ittkün való magistratusok, ők is az szerént reciproce; szegény Béldi Kelemen uram kapitány-ságában voltam tiz esztendeig Kézdi székben, magam is megcse-

lekedtem. Úgy vagyon, hogy elsőbe az ammonitio megvolt mindenik részről, hogy ha meg nem adatják, arestálnak érette. Ha kegyelmes uram meg nem változik valami okból, nem sokáig dominál Lupul Moldvában, mert ő neki fautora az bosztancsi passa volt, ki mostan mazul, tengeren túl adott hatalmas császár egy Kara Sabin Hiszar nevű szancsákságot, s elment oda, Kantamirnek is azt adták vala etc., így kegyelmes uram maradok csak az kárban, ha hertelen onnan elrándítják. Mostan ez minapi bejött Memhet agát expediálá kajmekám ő nagysága Lupulhoz, eddég ott vagyon.

Tegnap vágata le hatalmas császár egy cipriai főkadiát; az ottvaló gubernatort is tegnap bocsáták el, annak is nehezen tudtak gratiát szerzeni császártól.

Az zsidók kegyelmes uram igen sollicitálják az tallért, készen tartják az aranyat.

Ez elmúlt napokban kegyelmes uram Temesvár felől ilyen hírt hoztak vala vezér Amhet passának, hogy az sógorát, kinek az feleségével egy mind apával, anyával, az jeneiek elvitték volna, szolgálút levágták. Hivatott vala ő nagysága magához, igen nagy emberséggel tudakozék, ha vagyon valami hírem felőle. Mondám ő nagyságának, semmit ő nagysága abban el ne higyen, mert nagyságod annál sokkal küsebb dolgot is tudására ad az fényes portának.

Kegyelmes uram, ha való dolog, hogy az székelység sok kárt, égetést tött Moldvában, s az Ojtoz utján mentek ki, annak nem illenék úgy lenni; bátor az bement utat continuálták volna, itt abban csak hír sem lött volna; hogy az vajda mellé segítség érkezett volt Erdélyből, kiváltképpen ezért félő, hogy ha az kimenetelben valahun zsákmányban ha kit elfogtak volna közülök, és ide be történnék hozni, itt azon mostan az porta meg nem indul, mivel idejekorán informálá nagyságod az kajmekámot, s mellette mű is az agával Ibraim effendit, kire nagyságod kegyelmes uram illik hogy provideáljon, kevés nap mulik, hogy kajmekámmal együtt nem volna, néha egy nap kétszer is.

18. die praesentis jó reggel menék fel kegyelmes uram kajmekám ő nagysága kapujára, ekkor juta fővezérnek tengeren túl való postája ilyen hírrel, hogy az persák mentek volt egy Karsz neű vár alá (melyet Reván megvételekor Kinán passa obtineált volt negyednapig obsessióval, mivel nem sokan voltak benne akkor, s felfelé való helyen is volt, s nem is tudtak attúl tartani), s igen megverték őket ez elmúlt novemberben, de azt itt az embereknek értelmessi visszaértik.

Ez elmúlt éjjel igen hertelen betegedett kegyelmes uram Ibraim effendi, kin nem keveset bánkodik, látom, vezér is, maga is látni mene, az secretariussa vezérnek hajnaltúl fogva délig

mellette volt, s mihelyt az megjuta, úgy mene el vezér is. Itílem, mirigyos. Ótalmazza az uristen haláltúl mostan, szüből kívánom; nemcsak én penég, hanem minden rendek szomorkodnak rajta.

Egy félíven: P. S. Kegyelmes uram, az vezér levelét nyolczadnapig vártam; azon kül az mely napot maga praefigála, hogy az nagyságod postáját meg nem késlelteti, minden nap felmentünk Zöldfikárral érette, egyik napról az másakra halogattott. Látván azt, hogy csak tovább-tovább halasztja, én nem tartóztatám tovább az postát, hogy mentől hamarébb nagyságodnak kegyelmes tudására lehessen az itt való mostani állapot; vannak mostan is az vajdának itt postái, s ha ez két — három napok alatt az levelét kezembe vehetem, azon leszek, s kültön küldöm az postáktúl.

Maurer uram mikor érkezett, Thuri János immár annakelőtte az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént mindeneket megvásárlott vala, csak várta Szalánczi uramot, s vala akarátja, hogy kimenjen, de azt találók fel, hogy ha elmegyen, igen nagy suspiciót hozunk magunkra, mert itt kegyelmes uram az sok szántalan hamis hírek miatt bizony nagy félelemben, rettegésben voltunk, kit nagyságodnak meg nem írhatok.

Rusznamecsi Ibraim effendi annyira vagyon, immár az szava is megállott, az minden kétség nélkül elhal, talám holnapot sem éri, ki helyébe én idémbe nagyságodnak itt olyan jó akarója meg nem hal, csak ez mostani nagyságod levele praesentálásakor is igen megmutatá, mert azért mind ő csendesíté az vezért, látván, hogy valami kedvetlenségét ne mutassa az vezér. Az Mehemet passa felől való minapi hír igen megcsendesedék kegyelmes uram; mostan nem utolsó embertül hallám, hogy budai vezérségre menne, és Musza passa lenne itt való kajmekám; az nyilván való dolog, hogy fel akarta vitetni innen feleségét császár akarátjából, de nem engedtetett, mivel két hónapi küs fia vagyon, talám azt akarta látni.

Az anglussal beszélgeték kegyelmes uram, mivel igen familiariter élünk egymással, ilyen hírek vagyon (ez elmúlt pénteken hozták Velenczébül), hogy az hollandusok és hispanusoknak nagy conflictussok lött, s az hollandusok triumpháltak és két hólnapi obsessio alatt Briga nevű várast novemberben obtineálták; talám nagyságodnál kegyelmes uram nyilvánban vagyon. Nagyságodnak ezt is írhatom, hogy igen titkon kerestének arra oly tudós embereket, kik mesterségesen várak alá szoktak portt beásni; Babilloniának, mint mondják, nincsen olyan situssa, hogy oda kívántatnék etc.

Egy darab papiroson: P. S. Kegyelmes uram, hadra való készületi oly, melynél nagyobb egy akármely derekas hadra is nem lehet, kétszáz ezer patkónál, száz ezer kapánál (melynek

egyik vége csákán) többet hoztak az minap az hámorokrúl, minden egyéb hadra való tábori eszközöket az tárházból mind kihordtak tisztogatásra, melegen szárasztottak öreg lövészszámkokat, azoknak kerekeinek, ágyainak fáit külön-külön hajókra rakák és tengeren vivék el; minden bizonnyal mondják, hogy elmegyen az persára s az követeket magával viszi el császár. Az mely persa megadta volt Revánt, az elhitette császárral, hogy lövéssel meg nem veheti Babilloniát, de oly helyet tud, hogy az Eufrestest elvettetheti mellőle. Beszélük azt is, mivel szernyő drágaság vagyon oda által, egy sinik árpát vesznek egy talléron, az ki igaz, olykor indulna meg, mikor immár az uj abrak elérkez-nék, ha szinte Európára fordítaná is hadát, kit isten ne engedjen; készséggel vagyon, mostan 300 sajkákat csinálnak az Fekete-tengerre, Azákra mennek, másfelől szárazon akarnak reá menni. Az misziri Huszain passa, ki mostan jó Miszirből, híre az, hogy azt bocsátja császár Azák megvételére. Tegnap kaftányoztaták meg kegyelmes uram az tavalyi budai vezért Naszuh Huszain passát, nagy pompáson jöve s mene ki császár divánjából, valamint leszen végtére dolga; Kinán passa is divánülő vezér; ezeken kül Ahmet passa, Huszain passa és sziliktar Musztafa passa, noha ez nem divánülő vezér, de ennek is adtak vala ajándékot, mivel ez éjjel nappal császárral vagyon.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Réthj kezével: Posta dimissus 24. Decembris mane.

Rákóczy jegyzete: 8. Ianuarii Gyalu 1638. reggel 6 s 7 óra között Turi János czimeres posta.

Eredeti.

VII. 1637. december 29.

Illustrissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Az uristentül nagyságod áldott legyen minden dolgaiban etc.

Kegyelmes uram, Thuri János az posta innen elmenetele után is ötödnapiig sollicitáltam vezér kajmekám ő nagyságátúl (maga szava szerént) kivenuém nagyságod levelére való választételét, de semmi nem kele benne. Tegnap az palotából behivata s csak ilyen szóval resolválá magát: Nem itilem immár szükségesnek lenni, hogy többször írjunk az adó felől, holott csauszunk is ekkedig oda érkezhett, tudom, immár az oláh bégek is ki-ki helyére ment. Tudom nyilván kegyelmes uram, hogy az levél készen volt, de hogy az Lupul vajda postái érkezének és Iván vajdának két levelét is hozák, kiket Bereczkből írt volt oda be Moldába s tudom azon kül maga is írt volt az vajda, úgy kezdé az vezér egyik napról az másikra halogatni az levél elkészítetté-

sit. Ugyanazon posták által kegyelmes uram valamint informálta Lupul vajda az portát az ottküin való állapotokrúl, Zöldfikár hírmondani titkon magátúl az moldvai kapikihákhoz ment, ott neki öt sing skárlát posztót adtak, azon nap nekem az egyik kapikiha szolgálja megmondá igen nagy titkon, soha nekem semmi hírt meg nem monda Zöldfikár, noha kérdezősködtem túle. Azon klarások hozták hírül azt is, kivel rakva az porta, hogy az magyarok Tatros felől az kik kimentek, nyolcz százat azok közül az vajda hada leváगतott, az utat beváगतák volt előtök, elevent negyvent fogtak, sokaknak fejeket megnyuzatta és mind az több elfogottakkal hozzák ide be, ki ha úgy leszen kegyelmes uram, bizony megkévántatik itt az okadás, ha helye leszen, mert csak az adóval érkeznek vala be, mind szenvedhetőbb volna. Mivel az uristen az halál kapujáról visszahozá ruznamecsi Ibraim effendit minden rendbeli emberek reménysegek kül, isten után csak nála az bizodalom legfőképpen. Mivel császár is mindennemű javait regisztráltatta volt Ibrahim effendinek, noha bizonynal mondják kegyelmes uram, hogy maga s az anyja is könyveztek, kesergettek, szánakoztak érette, ehezképest az Lupul kapikihái örültek, örvendeztek rajta, hallván, hogy halálát várják, pro ludibrio tort csináltak, juhot met szettek, tehenet váगतtak, imide-amoda étket küldöztek, szegényeket behivattak, magok is nagy víg lakásban voltak; egy nap immár, hogy az uristen megjogittá (*így*), mostan divánban sem jőnek, igen búsulnak, nem tudom mint maradhatnak meg miatta. Tudom bizony, teljességgel azon vagyon, hogy Lupul tovább ne maradjon vajdaságában; sziliktar passa is ő érette mindent cselekedik, mivel nekik igen jó correspondentiájok vagyon, egy nemzetek s egy városbeliek. Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak könyörgök, adományával bátor csak kettőt, legfeljebb három igen jó akarókat állasson, akárhul gázoljanak az többi, nagyságodnak igen nagy könnyebbségére leszen.

Semmi újabb hír itt mostan kegyelmes uram nincsen, kiket Thuri János által nagyságodnak kegyes tudására adtam. Hatalmas császár hadra való indulását martius megmutatja; nyilván valóba készülnek minden rendek mostan is, de nem tudom, az idő mit hozzon magával; csak más ne következne, kiről ezután informálhatom nagyságodat nyilvánban. Ma egy emberem jött vala kegyelmes uram hozzám, azt jelent: ez elmúlt estve sziliktar kihájánál hált, ott értette egy főembertül, hogy az sziliktar passa mondta, hogy az persa igen messze vagyon, drágaság is nagy vagyon, mert négy tallért egy ér kila árpa s négy—öt holnapra jutnak oda, de oly helyre megyen hatalmas császár, hova két holnapra elmehet, és az ide hátra való dolgokat viszi elsőbe véghez. Én kegyelmes uram így hallom, nem úgy írom

mint igaz hírt, kit az uristen eltávoztasson az ő nagy kegyelmességéből.

Kegyelmes uram, az posoni gyűlésben ha mi oly conclusum, az mi idevaló illendő hírek, nagyságod részeltesse vezért is, tudom, kedvesen veszi, noha az budai vezér, elhitttem, nem praetermittálja, ha mit írt, hogy ne informálná az portát.

Tegnap szembe voltam az Musza passa szarájában Mamhut agával, sokat tudakozék kívályképpen nagyságod egészsége felől, sok szóval kére, hogy nagyságodat méltóságosan salutáljam ő nevével, maga is örömet írna, de nem érkezik reá, mert ez két nap Budára kelletik felmenni; nagyságod parancsoljon, valamibe tud, jó szívet szolgál nagyságodnak. In reliquis sat. Actum Constantinopoli 29. die Decembris, anni 1637.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor fidelis addictus
Stephanus Réthy m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rdkóczy kezével: 15. die Ianuarii 1638. Margita, estve 6 s 7 óra között Bálint deák havasalji vajda postája.

Eredeti.

VIII. 1638. július 24.

Illustrissime princeps sat. Fidelium servitiorum meorum sat. Az uristen ő szent felsége nagyságodat életben, jó egészségben sokáig éltesse, tartsa meg etc.

Kegyelmes uram, Bonczidán 28. Iunii proxime praeteriti írt nagyságod kegyelmes parancsolatját vöttem 21. praesentis estve felé, szinte igen-igen alkalmatos időben, mert ez elmúlt hétfőn noha szinte délig vezér kapuján voltam, de azon nap kegyelmes uram sietséggel estve felé hivata mind Zöldfikárral együtt az vezér; nem tudván okát sokra fordítottuk elménket; mihelyt oda érkezénk, behivata az csasz bassával, látók, hogy komor kedvvel vagyon, inassit is mind kiküldé, csak voltunk hárman benn, két levelet mutata elé: egyik amaz iniquus delator Lupul levele, másik az szilistriai Naszuh Huszain bassa levele, mindenik török írás, maga előttünk elolvasá, adá Zöldfikár kezébe, ő is magában perlustrálá; az vezér nekem való szavait kegyelmes uram ezen formán interpretáltatá: Imhol mit írt az Bogdán bég Huszain passának, nem kétségesen, hanem nyilvánossággal írta, az oláh bég Máthé vajda az havasok alatt ment volt alá az erdélyi határ felé és ott egymással végeztek az fejedelemmel ő nagyságával, hogy Iván vajdát moldvai vajdaságra ez

mostani alkalmatossággal bevigyék, az fejedelem igen is gyüti az hadat alattomban, nem egyéb végre penég, hanem ez okra nézve; mit kellessék cselekedni, ideje korán azért adják értésünkre. Azért kapikihaja mindjárást írd meg postán az uradnak az mi atyánkfjának, annak csak az gondolatjától is távol legyen, maradjon csendességben, ha szinte valami boszut szenved is ideig, azzal semmit ne gondoljon, gondolja meg jól ő nagysága, ottkүн Budán létünkben is valamikor ide be portára írtunk, mindenkor írásunkban emlékezetet töttünk hatalmas császárnak s mind az vezéreknek levelünkben, mely nagy szorgalmatossággal követi az egész végbeliekkel az békességes egyességet, sőt penég ugyan fejünkre vöttük, hogy azon jó szomszédságban mind végig megmarad etc. Hatalmas császár mostani megindulásakor is penég Szkidertül senki ide hátra maradtakról nem emlékezik, hanem az fejedelem ő nagysága felől, akkor is magamot kötöttem ő nagyságáért, magad is tudod kapikihaja, hogy akkor is megmondtam magadnak is, megírnod is megparancsoltuk volt, énnekem is sok nem jó akaróm vagyon, az hatalmas császár postái, kémei járton járnak erre vissza, kik közül sokak szembe sem lesznek velünk, mert tudom, mibe járnak, az itt való állapot miben vagyon, az itt való vigyázás vagyon-e úgy, az mint kívátnának. Tökéletesen írom nagyságodnak, ennél is bővebben voltak szavai, oly igen megfélemllett vala ez hamis vádolkodó híren, majd nem tud vala mit cselekedni, mert mostani gondos állapotjának directióját szernyő csudálatos félelemmel viseli, kit meg sem tudok írni nagyságodnak.

Kegyelmes uram, én ez prolíxa oratiójára vezérnek ezt mondtam csak elsőbe köntöséhez békélvén: Nagyságos vezér, nagyságodat követem, ez hamis vádlásnak nagyságod semmi hitelt ne adjon, mert nagyságodnál nyilván vagyon immár eleitül fogván való magavüselése Huszain bassa ő nagyságának az én kegyelmes uramhoz, Lupul vajda penég minemű szomszédságot követett ekkedig s mostan is naponként öregbíti, nagyságod annak is nagy részét immár jól tudja; ha ez igaz vádlás nagyságos vezér, egy szómnak is hitele ne legyen bátor nagyságod előtt, sőt ha ezer fejem volna is, mind oda merem kötni, életem fogyjon el, ha az végre mostani állapotban ő nagysága arra indultatnék. Ehezképest kegyelmes uram másodnap 2000 oszporán jó paripát vők és uti költségére 400 oszporát kellett adnom Rezvánnak, kinek nagyobb részét nyavalyás elköltötte, immár nyergelve volt lova, s egy szolgámnak magam paripámon kellett volna elmenni, ezalatt az uristen úgy adá ez örvendetes órát következni, melyben az nagyságod kegyelmes parancsolatja érkezik, azonnal mintha ujannan születtem volna, olyan lők. Annak okáért kegyelmes uram alázatosan könyörgök nagyságod-

nak mint kegyelmes uramnak, nekem kegyelmesen megbocsássa, ha mi kicsin szikrája volna is ez hírnek ez mostani fluctuáló állapotban, az istennek kedvéért muljék semmiben, sőt penég erre ő nagyságának egy consolatoriát írjon nagyságod, mert bizony igen gondolkodó elmével vagyom, ez minapi Lupul vajda felől való protestatiót tartja szeme előtt, mert azt is objiciálá nekem az szántalan sok szó közt, kire kegyelmes uram illendőképen választöttem ő nagyságának, abbúl semmi okon nem következhetik ez mostani hamis vádolkodások etc.

Nagyságodnak ez mostani kegyelmes intimatiójából értem az dési conventusra való menetelét nagyságodnak. Az uristen ő szent felsége szolgáltatson kegyelmes uram jó alkalmatosságot annak is deleálására, és ha kik authori közül nyilván találtatnak, azoknak is büntetésére maradjon memorabilis poenája, ne lehesen szegény hazánkban ennyi sok különböző secta.

Az mit nagyságod kegyelmesen jelent ez mostani budai vezér állapotjában, bizony kegyelmes uram itt is nincsen olyan emlékezetben mint ittbenn létében, mert mioltátul fogva innen kiment, és Duna mellől felindult Budára, császár elmenetele után sem ez mostani kajmekámnak, sem penég az elmentnek itthon létében is egy levelet sem írt, okát nem tudják, ugyan nem is imputálja pro kajmekamo, sok idegen dolgokat beszélnek felőle. Ha az vezér előhossa az otkün való nagyságod kegyelmes (országára való) gondvüselését, tudok mit mondani: régi szokása volt az az erdélyi fejedelmeknek, az nagyságod kegyelmes infirmatiójából bővebben.

Ide mostani állapotban való hírek kegyelmes uram: Hatalmas császár Helephez szállott 21. die praesentis, az mely Ibraim csausz kiment vala, tegnap érkezék, visszabocsátá az fővezér az nagyságod írására, az oda vitt leveleit is nagyságodnak igen kedvesen s böcsülettel vötték, Barian bassa sok szép szókkal emlékezett nagyságod felől, több szavai között emlékezett az neki megígirt tizezer tallér felől is, két hétig mondja, hogy ott akar mulatni császár, hogy az hátra maradozott hadak elérkeshessenek; az melyre akart menni, arra viz inkább találtatott volna, de hogy nyilván mondták, az persa azfelé szoros utakon, havasokon per stratagema egy néhány helyeken egy-egy mélyföldnére is cuniculatim föld alatt hosszú vermesen port ástak el, melyhez képest immár más utra, Muszul felé akar menni, hul szükebb lesz az viz; utja felől ordinantiájok az, hogy in initio Octobris obsideálná Bagdádöt; az szultánakat visszaküldé ide, mufti nem engedte, hogy oda hordoztassa császár. Az urumelli hadak, az szilisztriaiak mind eltakarodának az had után, magok mind az két vezérek had hajtani kimentek vala kegyelmes uram:

Ahmet vezér passa tenger mellett kergettette az urumellieket, Huszain passa penég az szilisztriaiakat.

Ide kegyelmes uram minden héten inkább jön s megyen az Lupul postái, mostan három rendbeliek vannak itt; itélem, vötte eszében, hogy nem so'áig dominál országában, mert sem itt portán, sem penég császár mellett több fautora nincsen sziliktár bassánál, minthogy arnód fi; az elment kajmekám is itt létében kedvezett neki, de az fővezér s Ibraim effendinek nem kedvében vagyon az is, az ki patrocínálni láttatik neki, ez kajmekám penig minden tehetségével azon vagyon, hogy ne duráljon igen tovább vajdaságában. Az elmúlt martiusban az mely kapucsiáját császárnak elküldte vala kajmekámságában Musztafa vezér passa az lengyel internunciussal, az is ez elmúlt héten érkezék meg más ujabban vele jött postakövettel, az mind elmentében s mind mostani visszajövetelében látta szemével Moldvának pusztá, nyomoru sorsát; vezér előtt voltam, mikor megbeszélé vezérnek, elmentében az mely falukban ugyan számoson voltak, mostan visszajöttében két—három ember ha maradt, az hul kevesen laktak, mostan csak az helye az faluknak, az kimenteknek egyik vége Lengyelországban, másik Moldvában, úgy mennek sergestül, semmi lábas marhájok nincsen, apró gyermekeket apró szekerkékre rakták s magok vonják, atyjok, anyjok utánnok. Zöldfikár mind ez szerént beszél meg ezeket nekem, mikor visszatértünk vezértül. Ezen kapucsiát immár ez két nap expedálja császárhoz, ez mellett, az hova kívántatik, ír is az kajmekám; maga ígreti, kiből kegyelmes uram jót várok következni isten akaratjából. Tegnap ujabban postát küldé az hasznadárja Momin aga után, kit minap expedált vala az két vajdához, igen reá vigyázzon az moldvai állapatra s az vajda magavüselésére.

Az mely lengyel internuncius érkezék kegyelmes uram ez elmúlt hétfőn, mintegy tizenkettőd magával vagyon, kocsin, maga noha ermén fiu, de nem valami alacsony állapotbeli lehet, az moldvai háznál vagyon szálláson, szépen felöltöztették házát, melyre igen nehezen vehette reá magát az vezér, az szokást nem tudta-e avagy az ő szernyő nabal természetű elkölcsé vitte reá, 3000 oszporát rendeltetett volt hétre neki s nem vétette fél, hanem 4000 deputáltak azután, azt is kedvetlenül leválta; kétszer hivatott immár vendégségre, de addig kegyelmes uram nem megyek, veniámot impetrálok vezértül s elsőbe hozzám hivatom, lengyel módra tartom, ha jó malozsát találtathatok, azután én is elmegyek hozzá; leveleket kegyelmes uram királytül, hatmántül, cancellariustul egy nehányat hozott, kik translatióiban voltam occupatus ez két—három napok alatt; császár részéről kettő volt, egyik 12., másik 25. Maji iratott, nem szinte unifor-

misok voltak, az egyiket paríáltam, az melyben bővebben irtak; az budai vezérnek is kit írtak (azt tudván, hogy szilisztrai basza), annak is paríáját vöttem és ez inclusával együtt nagyságodnak küldtem non tam de necesse, quam de bene esse etc. *) Az király levele continentijából kegyelmes uram nagyságod bölcsen ítéletet tehet, ha Lupul vajdát is nem comprehendálja az tatárság discursiója, noha nincsen signanter ebben, de az hatmán levelében ugyan világos értelemmel specificálva vagyon, hogy az vajda egyik bővebb oka, lengyel stylussal vagyon, azt egy lengyelbűl lött török fordította meg. Mostani hamis vádlásában inserálta Lupul mind nagyságod s mind az hatmán felől, hogy azért nincsen egység nagyságoddal, hogy keményen vüseli magát, s nagyságodat mind az hatmánt nem is ajánlékozza.

En igen tudakoztam kegyelmes uram, ha hul volnának az Szalontánál elfogott rabok közül, de itt sohul egy is nincsen nálam tudva az egy kereszszegi Nímet Jánosnál, jó legénynek mondják, kétszer is üzent nekem nyavalyás, írt is egyszer, hogy nagyságodnak kegyelmességét várja istennek való könyörgése után. In reliquis sat. Actum ex Bizantio 24. Iulii, 1638.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis

servitor demissus

Stephanus Réthy m. p.

Egy külön fél- és egy negyedíven: P. S. Kegyelmes uram, az patriarchát szegény vén jámbor Cyrillust megfojtatá kajmekám ő nagysága megfogattatásának negyedik napján 8. praesentis, testét ki azt mondja, hogy tengerbe vetették, ki pedig azt mondja, hogy jediculánál egy küs faluban temették; succedált más Cyrillus neű, kit én kimenetelemkor kaftányoztatott vala fel császár Szkidernél való akkori táborban, mikor Reván alá indult vala; ennek az vén jámbornak szolgája, discipulussa volt; nyilván mondják, hogy császár után ment volt s azzal accusálta az fővezérnél, hogy nem igaz religiót vall, kálvinista, az hollandussal együtt az ő confessiójokat az alexandriai és az jerusálembeli patriarcháknak küldték volt, s tractálták azt, hogy ők is subscribáljanak. Valamint volt az dolog kegyelmes uram, de mihelyen érkezék az az iniustus delator, ki most pat-

*) Megvan a lengyel király említett két levele Réthy másolatában (mindkettő 1638. május 12-én Varsóban datálva), melyekben a bucsaki mezőkre szállott tatárságnak a lengyel végekbe való gyakori becsapásai miatt panaszkodik. S miután ő (a király) a kozákok zabolátanságát fegyverrel torolta meg, — illő, hogy a szultán is a tatár nemzetséget »tribus istas tartaricas« a bucsaki mezőkről s más szomszédos helyekről kergettesse el.

Hasonló tartalmú ehhez a szilisztriai passának vélt budai vezérnek szóló levél is.

riarcha, másodnap mindjárt megfogák mind az kihájával Ahmet agával, az nagyságod adóssával együtt, ki most is fogva vagyon Jeni Hiszárban. Félő kegyelmes uram, ezen dologból ne legyen valami persecutiója nyavalyás Hága uramnak, melynek az előjárója el is következett kétképpen is, mert az görög interpressét, török interpressét is ugyanazon tegnap megfogatá kajmekám, mindjárást Ahmet aga mellé küldte fel, tegnapelőtt penég magát is által hivatta volt vezér csak estve felé, sokáig beszélett vele, de az conclusiója szavainak csak az: másfél százezer aranyat kér tőle, kit levált az vén patriarchatúl háromízbeli megszerzésiért patriarchaságának, s az moldvai vajdaktúl is az mit elvőtt intercessiójáért az vajdaságnak megszerzésiért, ezt objiciálta neki az kajmekám: Nem illendő másnak birodalmában annyi hasznót magának keresni; ha meg akart gazdagodni, az magok országának jovaiból, kellett volna meggazdagodni. Nekem ezt nyilván mondák. Én kegyelmes uram bizony szánom csak eddég való búsulását is, rettegését, félelmét is; ezután mi következzen, isten tudója, látom, senki nincsen jó akarója, sok irigyi vannak, mivel tudják, hogy vagyon keze között. Sola miseria caret invidia. Többi között kegyelmes uram mondta azt is vezér neki: Immár közel vagyon 25 esztendeje, hogy hatalmas császárr udvarából kijöttem, de nekem annyi hasznom tisztvüselésben nem volt. Summája ha megmarad is nyavalyásnak, élete csak úgy marad mint az megszedett szőlő.

Az venetusok oratora kegyelmes uram ma küldte vala hozzám az fiát, vele együtt az fővebbik tolmácsot is, kérvén azon, hogy nagyságodnál intercedálnék, nagyságod iratna Máthé vajdának, ez ő interpressit az 5000 tallérról contentálná; ennek lakása kegyelmes uram Galatában vagyon, igen emberséges nagy értékű ember; az feleségének előtte való urát Huszref vezér passa akasztatta volt fel, az is velenczések tolmácsa volt; Mark Antony maga is írt nagyságodnak felőle, nagyságod kegyelmes jó tetszése, ha mikor miben kívántatik, tud szolgálni ebben ez helyben.

Kegyelmes uram, Maurer uram alkutt volt meg egy hiuzmál gerezna felől tall. 500, akkor én nem láttam, azután hozták vala hozzám, egyéb időbeli árához képest olcsó rajta; ha nagyságod kegyelmes jó akaratja, fele árába kénesőt is elvétetek vele egy-egy graeczi tallérért. Graeczi tallérokért kegyelmes uram az aranyat kelle az zsidóknak szerzeni, s mennyire valót, nagyságod kegyelmes tudásában vagyon, én azután is igen voltam azon, hogy tiz-tiz oszporára felvihessem, de csak kilenczre sem menének reá; az ragusaiak adajokat is ez elmúlt héten váltották el arannyal; az mind eddig azt mondák, hogy spanyol szeges talál volt tizenkét ezer, azt superfluis asperis 6-6 váltották el.

Kegyelmes uram, ez elmúlt estve késén ismét érkezett Lupulnak postája, levelet hozott tőle, s azon posta hozta az ozi bassa Huszain levelét is. Az vajda azt írta, hogy az hatmáu hadra ment, honn nincsen, mert az kozákságnak mostan igen nagy ügye vagyon az lengyelekkel, nagyságod is igen készül hadra. Ott nem voltam akkor, mikor az vezérrel szembe löttek az görög kapikihái és az levelet praesentálták; itilem, hogy nem volt jó kedvű az vezér sok gondos dolgai miatt, igen szidogatta őket az sok hírhordozásokért. Ma reggel mind császár divánjában, vezér kapuján ott voltam, látám őket, mind hárman lefüggesztett fővel mind ott kerengének. Ez közben kegyelmes uram Zöldfikár vezérhez bement vala, az lengyel cancellarius levélnek interpretatióját vivé be neki, melyet írt az elment kajmekám kapitán passának; az lengyel internuncius is érkezék vezér parancsolatjából, annak csak kiüzené az vezér: addég el nem mehet, meddég császártól választ nem hoznak, az posta ugyan ma elindul császárhoz. Király császárnak írt leveleiben nem emlékezik egyikben is (hogy immár el is készült az ide bejövendő főkövet, ki mindjára indul, mihelyt császár visszatérését megérti), hanem az cancellarius írja ezt Musztafa passának. Kegyelmes uram, Zöldfikár igen későre kijövéen vezértől, beszédre leülénk, magától-e avagy vezértől vött ebből értelmet, nem tudom, mondá: Az fejedelemnek ő nagyságának ezt kellene cselekedni, mivel ez hitetlen Lupul immár eluntatta az vezért az sok hamis hírekkel, iratna egy levelet neki és egy rossz paraszt ugyan moldvai olától küldené be Tatrosra, onnan mindjára megvinnék neki, írná ezt ő nagysága: Mikor hatalmas császárnak tégedet commendáltak az moldvai vajdaságra, ha ő hatalmassága akkor azt tudta volna, hogy Lupul neved, talán nem jutál volna olyan könnyen vajdaságodhoz; noha immár azután más névre keresztelkedtél, de azért az farkasi természetet igen követed, magad hasznát igen keresed hatalmas császárunk juhainak megnyuzásával, kiknek illendő hasznoknak elvételével nem akarsz megelégedni, az országnak majd nagyobb része pusztán vagyon hatalmas császárunk kárára. Az jó szomszédságot velünk és országunkbeli híveinkkel, kivályképpen az széljben lakó székelyekkel nem az szerént követed, mint előted való jó emlékezetű vajdák, sőt mint vöttük eszünkbe, magunk személye felől is sok hamis híreknek írásával értetted az fényes portát, velünk való egyenetlenségednek okát írtad lenni: te kemény ember vagy, nem akarsz ajándékozni s ezért vagyon csak az egyenetlenség köztünk; csak ebből is megtetszik, hogy parasztságban születél s nevekedtél, mű az te adományod nélkül nem szükölködünk, neked is mű adhatnánk, te arról semmit nem tudsz gondolkodni, hogy nem rendeden való fejedelemmel

vagyon veszekedésed. Ekkeddig semmit magadvüselésed felől hatalmas császáruknak nem írtunk, de ezután megírni voltaképpen el nem mulatjuk. Előtted való maga megbecsülő, igaz, örökös vajdák ember emlékezetitül fogva mind az két Oláhországból régi szokott törvények szerint esztendőnként egy-egy szép lovat szerszámostúl országgyűlésekor szoktak főbojéri által az erdélyi fejedelmeknek küldeni, megtartván ebből is elejek rájuk maradott jó rendtartást. Zöldfikárnak kegyelmes uram ez tetszik, mennél hamarébb írná ide az kajmekám ő nagyságának, mit irt lött legyen nagyságod Lupulnak ezek felől, az kajmekám mindjárást azon levelet postája által bekéreti tüle és törökül megfordittatván császár után küldi, ki csak az nagyságod méltóságos arbitriumán álljon; látom, szüve szerint vagyon rajta, hogy amoveáltatnék vajdaságából ez mostani állapotjában, ha mást collocálhatna; látom, bizony maga is igen szereti az datum-ot, igen kap két—három felé.

Kegyelmes uram, nagyságod kegyelmesen megbocsásson, könyörgök, egyik levele nagyságodnak az másikat itt érje, mostan igen kívántatik; sőt meo videre kívántatnék ez is, az mely hírek mind egy mind más felől tudására lehet s vagyon az portának, ne láttassék teljességgel titokban állani, melyben ha mi kicsin inconvenientia láttatnék is, de innen következhetnék az nagyságod abbéli (portához való) favorának nevedekése és így gradatim az porta jó akarátja reconcilitáltatni láttatnék, kiválynképpen ez mostani állapotban. Mindazáltal kegyelmes uram mindekben csak az nagyságod böles fejedelmi kegyelmes censurája helyesebb etc.

Küldtem kegyelmes uram 10 papiros scofium ezüstöt tiztiz oszpora héján 300 oszporán igen-igen nehezen, facit asperos 2000/900. Selymet kegyelmes uram minap Sziládi Jánostúl küldtem két nitrát, fejjért, sárgát, melynek fele része vékonyabb, az minemüvel itt szoktak varrni. Actum 27. Iulii.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 7. Augusti A. I. 1638. Inota, Máté vajda postája délest 5¹/₂ órákor.

Eredeti.

IX. 1638. julus 29.

Illustrissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Az uristentül nagyságod kegyelmes uram áldott legyen mindennemű istenes dolgaiban etc.

Kegyelmes uram, akarám nagyságodnak alázatos írásom által kegyelmes tudására adnom, vezér kajmekám ő nagysága

expediálá ma hatalmas császáruk csauszát, ő nagyságának penég konyhamesterét Ali csauszt, miolta ő nagysága ide bejött, azolta nagyságodat ekkedig meg nem látogatathatta, hanem ez mostani alkolmatossággal akarja nagyságodat maga udvaranépe közül való jámbor böcsületes híve által meglátogatatni mostani állapotjában; parancsolá ő nagysága, hogy magam is írjak nagyságodnak felőle; könyörgök nagyságodnak alázatosan, nagyságod lássa kegyelmes szemmel. In reliquis sat. Actum Constantinopoli 29. Iulii, 1638.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor humilis

Stephanus Réthy m. p.

Külön negyedíven: P. S. Kegyelmes uram, noha láttaték (mint ilyen nagy dologban) késedelmesnek lenni, de arrúl nem tehetek; én, tudja isten kegyelmes uram, toto conatu et viribus csak erre vigyázok, mentül hamarébb s hasznosban mehetne végben, ha az uristentül engedve leszen, az mint szokták mondani vulgariter: Sat cito, si sat bene, ennek jó exitussa leszen. Ha mi végre jött avagy jön az legatus nagyságodhoz, participálja nagyságod az vezért is azzal is, nagyságod hitelt szerez vele.

Az kénésőt, nem árt kegyelmes uram ha nagyságod beküldi, csak én tülem is mennyi számú ember tudakozta, ha vagyon, egy nehány mázsa elkölt volna ekkedig; Nándorfejérvár felől apránként hozogatnak s két-két száz oszporán adták el; ha mindjára el nem kel is, itt az háznál vesztég állana s kevesenként jutalmasban adhatnók el kit marha árában s kit pénzen.

Az hálók elkészíttetésében kegyelmes uram ez az nagy akadály, hogy az selyem sodrásával el nem érkeznek, mivel csak két zsidó vállalta fel arra való gondviselést, társokot sem találunk melléjek fogadni, ezek is örömet el állanának mellőle, ha az kivitt hálónak selyme árát megadtuk volna nekik, de azt objiciálom nekik: meddég el nem készítik mindenik háló selymet, addég egy pénzt sem adok meg nekik. Az övek árát is igen sollicitálják kegyelmes uram azon zsidók, ez itt való 200 tallérból kellett nekik megadnom. Az japukoknak is egyikének az árát meg nem adtam taller. nro 37 imperiales. Az selyem kapczáknak elkészíttetésére az egész várason én nem találtathattam arra való embert, az gályákon való rabokra igazítanak, azok még be nem érkeztek kegyelmes uram.

Kegyelmes uram, akarám ezt is nagyságod kegyelmes szemei eleibe juttatnom. Igértem magamot, hogy nagyságodnak enlékezem felőle, Zülfikár ez egy leányát most igérte el ugyan nagy rendbeli embernek, karácson után meg akarja adni, aszszonyunk ő nagyságának kegyelmes jó akaratját várja valami

asszonyállati ornamentumból, dücselkedni akarna itt való főaszonyok előtt, mivel régi erdélyi szolga volt, hogy tekintet legyen reá abból is. Nagyságodat igen alázatosan követem arrúl, hogy ezzel molestálom nagyságodat, ha más ember kérné erre, bizony kegyelmes uram meg nem cselekedném, mert én magamnak sem szoktam mendicálni, de most pro tempore meg kelle cselekednem etc.

Az *gallussal* *) igen barátságosan conversálunk kegyelmes uram; semmiben sem offendáltatott ekkedig, csak ezután vüselje helyesen az reá bízott dolgot.

Egy szelet papíroson: P. S. Kegyelmes uram, ennekelőtte is alázatos írásom által nagyságod kegyelmes tudására adtam, az zsidók elváltják az reál tallérokat az szerént mint ez elmúlt esztendőben, lucrumot adnak minden két-két tallérért aurum 1, asperos 8, nem tudom, ha studio írta-e az scriba (avagy az én innen való írásomban való defectusra nézet), hogy minden egy-egy tallérra 8-8 oszporát adjanak, úgy el nem váltják; ezt nyilván tudom, hogy az ragusiaktól 6-6 oszpora lucrummal váltottak el 7000 tallért.

Az türkesek árába kegyelmes uram csak 20 oszporába sem vevé el az zsidó az süvegeket, innen csak ki kell vinni, senki-nek nem kell, immár szabados, akárki mi süveget vüseljen, Lengyelországból is az áros emberek sokat hoztak volt, mind rajtok maradt; igen közönséges fejr színű türkeseket aprókat ad vala egy zsidó érlette, mind elveszi vala; az kinek 60 adtam vala az türkesekért, reám jött egy nehányszor, vissza akarta hozni, azután 24 oszporán adta el egyenként, hütire mondja. Küldtem kegyelmes uram négy szem gyöngyöt is zálagra, valóban rajta voltam, hogy megalkhassam vele, mintha az pénz nálam lött volna; kértem talleris 300 az öregbiket, az küsebbiket 200 gréczi talléron, de egy tallérral is alább nem hagyá az 700-nál, annakutánna úgy kérék el tüle 4 szemet igen nehezen. Az gyöngyök mind ez félék, nincsen egy is portugal közöttök, mind meg-nézelttem, csakhogy ezek is elegyesek, s azért választottam mindenik ligaturából kettőt-kettőt, mind az öregbikből, mind az apróbbakból egyet-egyet, az színek vir[idis!]coloris, mint szinte ezek, nem sárgák, ujak, egy holnapra fogadtam az zsidónak, hogy behozatom.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem kezével: 11. Augusti A. I. 1638. délest 4 órakor vezér embere.

Az tallérokat elváltják s lucrumot is adnak asperos nro 8.

Eredeti.

*) Titkos jegyekkel.

X. 1638. július 30.

Illustrissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Az uristentül nagyságod áldott legyen sat.

Semmit csak tegnap is kegyelmes uram nem tudtam, ma jó reggel mind Zöldfikárral együtt hivata alá vezér ő nagysága sietséggel, mondá: Mioltátul fogva ide bejöttünk, az atyánkfiának meglátogatására nem küldhettünk ekkeddig, hanem im mindjárást emberünk megindul ugyan ma, hacsak estve felé leszen is, meg akarjuk látogattatni bizonyos magunk embere által, hatalmas császár csausza, nekünk penég konyhamesterünk Ali csausz, kit minden Budára járt erdélyi posták, követek esmerhettek etc. Kegyelmes uram, akarám nagyságodnak kegyelmes tudására adnom ez havaselföldi postátul küldött alázatos írásom által, mű bizony csudálkozunk ez dolgon, ilyen hertelenséggel való oda küldésének mi lehet az oka, mert nagyságodhoz való mostani állapotban nem volna szükséges menni innen töröknek. Én kegyelmes uram semmi egyéb okát nem itélhetem, hanem explorandi causa, mert teljességgel immár eluntatta sok hamis irkálásával az ő nagysága füleit Lupul, de hiszem istent, annak is nemsokára vége leszen. Úgy vagyon kegyelmes uram, az szent istennek áldása nagyságodon minden részeiben kiterjesztve vagyon, de ez ilyen kelletlen dologra való nagyságod expensájátul, ha miben módom lehetne, bizony távoztatnám; de látom, ez megleszen, ma minden okvetetlen vezér kajmekám ő nagysága szava szerint megindul; én itt lakásomban ilyen dolgot többszer kegyelmes uram nem láttam, elég importunitas etc.

Ilyen dolgot érték kegyelmes uram, ki császár udvarából jött ki: Tatár hánt mivel Azák alatt mondják lenni vigyázásra minden honn való hadaival, hogy több kozákság be ne mehessen Azákba, ezalatt tizezer kozák reá ment Bageszaszarájra, maga lakó helyére az hánnak, az várassát, maga házát is mind elégették, az kit hul találtak levágták, minden jövait elpredálták. Mikorra ebben az hánnak híre lött, csak könnyű szerrel étszakán megindult egy néhány ezer magával (még az tengerre nem jutott volt az kozákság az sok prédával), utólérte Bageszaszarájutul harmadnapi járó földnire s megverte őket, az sok nyereséget mind visszanyerték. Ez clonclusióját nem hiszi senki törökön kül. Az musquákat is nagy haddal mondják hogy vannak az széliben birodalmoknak, egy néhány erősségeket építenek mostan, az hul az tatároknak derekas aditussok lehetett országokban való irruptióban, nem akarják, ezután hogy olyan szabados útjok legyen az rablásra való feljárásokban.

Nyavalyás Cornelius uramnak immár házához négy csausz

őrizőt küldtek, kik vigyáznak magára is; tudom, vár immár az vezér császártúl mit parancsol, csak isten tudója, mibe maradhat ügye.

Mikor ez leveletem írnám kegyelmes uram, maga érkezék igen sietséggel az elküldött csausz hozzám az levélért, melyet vezér ő nagysága hagyásából igen hertelenséggel kényszerítettém írnom nagyságodnak s mentest mene. Ezen órában jutának postái kegyelmes uram az vajdának is levelekkel, az Lupul nyughatatlansága felől s az tatárok általjövele felől is írt ide mind az vezérnek, az bosztancsi bassának, Ibraim effendinek is, kit tudom utánna is küld vezér kajmekám ő nagysága; mivel bocsátja vissza ez postákat az vajdához, nem tudom. Ez csausznak elküldése és ilyen hertelenséggel való megindulásáról hogy nagyságodat alázatos írásom által ezelőtt kegyelmes uram nem informálhattam, az occasio nem hozta.

Az tatárok Novaj felől beüttek volt az lengyel birodalomba, nagy rablást töttek az Krajnákságon, tegnapelőtt hoztak ide rabokat két hajókkal. Nyilván való dolog ez is kegyelmes uram: Sam traboloszi beglerbéggel Sahin agával (ki Mur-taza passának kapucsi bassája vala, azután császár kapucsilár kihája lón én itt laktomban, ez elmúlt esztendőben jancsár aga) csak mostanság az Mannogli öcsce concertált, de ezek itt azt beszélék, hogy Sahin aga triumphált, igen debellálta őket; egyebek külvömben értik; az harc megölt, igaz dolog, ötven ezer magával mondják hogy volt a Mannogli atyjafia s az ő országából jött reá Sahin agára. Hirdetik kegyelmes uram itt ezt is. Az mely főpraefectus volt Babilloniában, megholt s ez itthon maradt emer Győne, ki Revánt megadta volt, innen egyszer máskor irogatott oda, minemű nagy állapotra vitte ötöt az császár, nem az persiai értéktelenségbe vagyon mostan hatalmas császár mellett, az mely substitutus gondvüselő maradt Bagdádban, mostan az praeses az benne való praesidiumnak (atyjafiának mondják ez emer Gyönének), nem bocsáttatta be az várba az mely főgondvüselőt oda küldött volt az persa az várbeli praesideálásra, hanem vissza kellett menni; ezután kegyelmes uram császár eleiben mondják hogy írt volna: ne késsék, az odajutásra rendelt időt rövidítse meg, az várat kézhez adja; mert tudja azt, hogy ennekelőtte is töröké volt; az hely kegyelmes uram meszsze, igaz-e az dolog, én nem tudom; ha az posta megérkezik, melyet mostanság expediála vezér az lengyel levelekkel, az megjövén, ha nyilván mondja, hogy Heleptül elment császár, vagyon valami ez dologban, mert Bagdádig azt mondják sohul nincsen alkotmotos derekas hadával való megszállására helye etc., csak egy hétre is nincsen víz, meg nem mulathat; ez felől egyszer másszor kegyelmes uram oly emberekkel beszéltem, kik Husz-

ret passával oda hadakoztak s tudják az helyeket. Ha lehetne kegyelmes uram, akaratom szerént én innen valami színes hamis hírekkel az nagyságod kegyes füleit nem értetném, azt írhatom, az mit értek. Ilyen hírt is érték kegyelmes uram csak tegnap. Az tunuszi gályák ugyan felesen akartak Calabriában beütni, hogy ha mi megmaradt közülök az veszedelemtől, rablást tegyenek, az velenczések obviáltak s nem bocsáták be, az mely szoros uton akartak bemenni, ide locumtenensnek megírták az tunetumbeliék: hiszem az velenczéseknek békességek vagyon velünk, mégis tengeren való járásunkat meggátolták, az vezér kemény szókkal üzent volna az venetus oratornak fölöle. His eandem sat. Datae Constantinopoli 30. Iulii, anni 1638.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor demissus

Stephanus Réthy m. p.

P. S. Kegyelmes uram, az elmúlt héten küldtem el innen két rendbeli leveleimet is, az elsővel 10 papiros ezüst scofiumot.

Czím: Illustrissimo principi ac domino domino Georgio Rakoczy sat.

Rákóczy kezével: 14. Augusti A. I. 1638. délest 5 órakor havasálji vajda postája Musat.

Eredeti.

XI. 1638. augusztus 12.

Illustrissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Az uristen ő szent felsége nagyságodat éltesse, bírja, óalmazza és igazgassa az ő anyaszentegyházának bírásába, bódog, hasznos nevedekést és előmenetelt adjon nagyságodnak etc.

Kegyelmes uram, 8. praesentis érkezék az posta Mihály deák az nagyságod kegyelmes parancsolatjával; mit parancsoljon nagyságod kegyelmesen, articulate szemem előtt vüselem, hogy azokban semmit praetermittálni ne láttassék.

Az mi az Lupul vajda nyughatatlanságát nézi, látja az uristen kegyelmes uram, az szerént (valamint értem az nagyságod kegyelmes mostani informatiójából) itt megmondtam; de kegyelmes uram, ez itthon maradtaktól bizony biztatása nincsen; nyilván tudom, életemet is oda merném kötni, sőt az mennyiben kajmekám ő nagyságának lehet módja benne, ügyekezett s ezután is azon intentumban leszen, hogy ha mi ártalmas ügyekezete volna is Lupulnak, anticipálja. Nem állatom azt kegyelmes uram, hogy az elementek közül mint sziliktár, Musztafa, kajmekám ki vala, passáknak hírekkel nem lehetett Lupul latorkodása, mert bizonyoson tudom kegyelmes uram, hogy ez elmúlt esztendőbeli Máthé vajdára való indulása az itt való legnagyobb

méltóságbeli emberek persvasiójokból volt; akkor szilikta: passának sem volt abban híre, Ibraim effendi s mind penég ez mostani fővezér igen orrolják bizony az Lupul vajdaságát mostan is. etc Tudom nyilván kegyelmes uram, hogy kajmekám ő nagysága kétszer is írt Lupulnak azután, hogy az hasznadárját Momin agát oda expedialá: üljön vesztég, háboruságot ne indítson. Az budai vezér is penég kegyelmes uram igen serio írt ide kajmekám ő nagyságának, hogy semmit az Lupul vajda hamis vádolkodásában nagyságod ellen hatalmas császárnak meg ne írjon, mert fogyatkozás leszen írásában; ez elmúlt héten Naszuh Huszain passa is azon formán írt mind kajmekámnak s maga kihájának Murat agának, Zöldfikár ugyan olvasta is az levelet Murat agánál, ez nyilván való dolog, nekem penég az kajmekám kihája Ahmet tolmácsoltatá Rezván-nal, az palotából hivata be ebédre, Zöldfikár még oda nem érkezett vala. Ha Apor Lázár bement kegyelmes uram Lupulhoz, eszében vehette, ha vigyázott, micsoda relatióval volt innen expeditus az oda küldött aga. Az uristennek vezérléséből kegyelmes uram éjjel nappal az mit az occasio mutat, azon voltam s azon leszek minden industriámmal, hogy itt haszontalanul hejába folyni itt való időmet ne láttassam.

Ide való mostani híreket nagyságodnak kegyelmes uram írni csak czeket tudom. Nyilván mondják, hatalmas császár Heleptül immár elment, Diarbikirnél vagyon, hadait megszámláltatta, 400,000/170,000 (*így*) = négyszázezer és 17 ezernek írták ide, igaz-e kegyelmes uram, én nem tudom. Csak ez elmúlt héten jött meg ide egy zsidó, ki ugyan Bagdádban lakott, ott házassodott volt meg, az felesége megholt, ide hazájába jött, azzal beszéltem eleget, nyilván mondja, hogy meg akar szembe harczolni az persa, iminnen amonnan annyi segítséget adtak neki, vagyon harcra való kész hada 180,000 embere = száznolczvanezer. Nyilván mondá kegyelmes uram tegnap vezér kapuján egy főember (igen titkon) Antonius Grillo (venetus interpres. ki minap írt is vala nagyságodnak), az táborban való török közt nagy pestis vagyon s azért változtatták meg az helyet, mert Helepnél egy holnapot akart mulatni császár. Ez nyilván való dolog, hogy senkinek se onnan ide, se penég innen császár után nem szabados (interdicálta császár) külömben jöni, menni, ha kinél császárnak salus conductussa leszen, ha penég az tábor felől jöne posta, sohul Konstantinápolyig postalovat neki ne adjanak, minemű szórú postalovakot hozzon el magával avagy innen vigyen, azoknak mineműségek consignáltatnak az salus conductusban; ezeken kül akármi rendbeli ember legyen, ha az hadról visszatérést venne magának, ha császár levele nála nem leszen, az útban való gondvüiselőktől sine misericordia

halállal büntetődjenek. Több sok efféle ordinantiái vannak hatalmas császárnak mint mondják.

Kegyelmes uram, küldtem türkeseket szépeket nro 46 tall. 35, sohul ez egész várason való zsidóknál, kik azfélét szoktak adni, venni, hasonlókat ehez nem találtam, noha bizony valóba felkerestettem zsidó Józseffel, igen alávalókat eleget tanálni, de ilyen színeseket itt mostan nem is kell keresni, mert annak materiáját Persiából hoznák, mikor az idő szenvedné. Az klárist kegyelmes uram, kinek formáját kiküldtem volt, eladták, fővezérné számára vötték el tall. 70, hüttel mondá az zsidó, az melynél vala; ez két nap kegyelmes uram inkább mind annak keresésében voltam foglalatos, valahul tudhattunk azfélét, Galatába is által mentem vala, de bizony sohul nem találék annyira való öregeket, mint nagyságod kegyelmesen informált; egy helyen tanáltam vala csak 19, négy-négy tallér alól ide nem adá, színes vala, de nem nagyobb az kiküldött viosz formánál; minden esmeretes emberimet hozzá hagytam kegyelmes uram mind itt s mind Galatában, ha hul érthetni, igazítsanak reá, ezalatt magam is mindennap divánból jötömben betérek az Beszestenben, felkeresem, ha honnan elé hozzák s szép leszén, nem halasztom sokára az megvételét; egy ligaturában az öregében szoktak csak 100 szemet fűzni kegyelmes uram, de nem tanálni olyat, hogy az nagysága mind uniformis legyen, hanem elegyesen fűzi össze, nagyobb részére apróbb kisebbek, ha penég gomboknak való leszén, nem kellene dissimilisnek lenni mind nagyságában, színében; ezalatt kegyelmes uram egy posta első alkolmatossággal bejövén, hozna be egy szemet, ahoz képest imitt-amott kevesenként válogatván alkolmatosbakot vehetni. Ennekutánna nagyságod kegyelmes uram kegyelmesen mit parancsoljon felőle, attúl várok. Én itt hagyatám kegyelmes uram az 60 tallért, kinek 29-cze imperialis, 31 oroszlános. Nagyságod számára való arany maradt vala nálam az shcofium vételtül nro 19, egyike rossz, ezüst, csak megaranyozták, talám az adó pénz között elmegyen, teszen kegyelmes uram tall. nro 36. Selymet is ím küldtem egy litrát asperis 460; az melyet minap küldtem két litrát, hozzák be kegyelmes uram, mást kell adni, az kitől vöttem, mikor megvöttem, úgy végeztem vele.

Az lengyel internuncius addég el nem mehet sem Cornelius uram, meddég császártúl relatio nem jön, mikor megérkezik, akkor érthetni kegyelmes [uram] valami újabb bizonyos hírt. Tegnap szembe voltam Cornelius urammal, kétszer is küldötte secretariussát hozzám, de jó excusatióval éltem, nem akartam oda menni kegyelmes uram vezér híre nélkül; mint értém magától, minden derekas házi eszközét vizen elküldte volt jó idein; látom, elég gondolkodó elmével vagyon; summo cum desiderio

akarna nagysággal szembe lenni, minden akaratja az. In reliquis sat. Actum Constantinopoli 12. Augusti, 1638.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor fidelis

Stephanus Réthy m. p.

Külön felíven: P. S. Kegyelmes uram, ilyen dolog is interveniála: Lupul vajda ismét indítani akar szegény Máthé vajda ellen, ez elmúlt héten négy szekér pénzt hoztak, ez nyilván való dolog, kit az drinápolyi kapun kül Kászon agánál raktak le, itt három bojéra vagyon: Katarcsi Nikola, ki akkor jött ide, mikor Barcsai uram az vajdánál volt, ő járt imide-amoda, régi barátom, voltam szemben vele, de semmi oly szónk nem volt együtt; azután az főposztelnik és az ajtón állója hozták az pénzt többet ötvenezer tallérnél, mostan ujabban az comissa jó, valóban futják az vezéreket s imitt-amott az kiket tudhatnak, az ajándékok nem kémélik. Nekem kegyelmes uram pro certo mondták, hogy tegnapelőtt éjjel Székely Mózesnek is ajándékok vittek ez itt való bojéroktól, Lupul küldte, akaratja penég az, hogy maga apprehendálja az havaselföldi vajdaságot, helyette penég Moldvában hagyja az mely ifju legénynek (itt való galatai, velenczések tolmácsa fiának) adta az küsebb leányát, azt praeficiálja vajdának; az pénzért kegyelmes uram mindent megselekednek itt, mert annak is az atyja, Antonius Grillo igen pénzes ember. Azt is beszélük kegyelmes uram igen titkon, akaratja ez volna Lupulnak, hogy az tatárt Szucsvánál akarná Erdélyre kibocsátani Huszt felől, s maga akkor Foksén felől menne alá Tergovistya felé az havas alatt, az szilisztriai passa Dresztor felől. Ezt is nyilván mondák nekem kegyelmes uram igen titkon: ezek az bojérok, mikor az Lupul küldte ajándékok beadták, tudakoztatták Székely Mózesről, ha Brassó felől mennének be Erdélyben, mennyi számú hada lehetne nagyságodnak; arra azt mondta, lehet harmincz ezer; ha penég Máramaros felől mennének ki, arrafelé mennyi had telnék fel, arra is azt mondta, hogy 60 ezer kitelik, az mely ember hozzám jött két étszaka egymásután, nappal egyszer, szinte tegnap az beszélé, annak is öt tallért adtam; s hogy penég igaz legyen, én nálam kegyelmes uram annak, hogy ajándékok vittek éjjel, nagy bizonyága vagyon, azon ember penég azt Sziaus vezér passa kihájátul is értette, mert ez az ember, ki nekem ezeket referálta, hűt nélkül meg nem mondta, s azért nem adhatok nevet nagyságodnak rúla; de ő azt az 5 tallért el sem akarja vala [venni], de ígérék, ismét megajándékozom, ezzel bocsátam el.

Nagyságod kegyelmes uram megbocsássa, én nagyságodat nemcsak test szerént való fáradságommal szolgálom, hanem lelkem vásárlásával is, melynél nagyobb avagy csak hasonló is

mi lehet, noha reménységem nincsen nekem annak jutalma felől, de az isten nekem azt refundálja az jövődő világban. Zölfikárnak is megesküttem, levelet nem adtam róla, kit ha effectuál jó módjával, az kit specificáltam neki, nekem azt refundálnom kellene, ha semmi jószágocskám nem maradna is, nekem elég kegyelmes uram az jövődőbeli megmaradandó örökös reménységem szerént való jutalom.

Muszká követnek adott ajándéknak consignatiója.

A fővebbik legatusnak tall. nro 1250, két persiai selyem szőnyegek valor. tall. nro 600, három császári köntösre való materiák, egy vég vont arany, egy vég vont ezüst.

Az teftedárnak, thesaurariusnak tall. nro 1000, egy persiai selyem szőnyeg, egy császári köntösre való materia, egy vég vont ezüst.

Harmincz personáknak egy-egy dolmányra való atlacz, öt-öt sing skarlátin, mentére való, huszonöt-öt tallér, az négy tolmácsnak 28-28 tallér, az négy dobosoknak, trombitásoknak is huszonnyolcz-nyolcz tallért. Innen is igen főembert bocsátanak, valamit ott adnak.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy kezével : 24. Augusti A. I. 1638. estve 7 óra után Mihály deák czimeres portai postánk.

Eredeti.

XII. 1638. szeptember 6.

Illustrissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Kedves sok jókkal, bódog, szerencsés, egészséges, hosszú élettel áldja meg az uristen nagyságodat etc.

Kegyelmesuram, 11. Augusti proxime praeteriti Fejérváratt íratott nagyságod kegyelmes parancsolatját vöttem 24. die mensis eiusdem, azzal együtt kajmekám ő nagysága levelét is, melyet másodnap Zülfikárral együtt beadtunk. Elsőbe salutálám az nagyságod méltóságos nevével, kit igen kedvesen és böcsületesen vön, igen serio tudakozék az nagyságod egészsége felől s hul volt nagyságod akkor, az posta hány napja hogy elindult Erdélyből s az oda kiküldte agája immár oda érkezett volt-e akkor; kikre alternatim kegyelmes uram választ töttem ő nagyságának, tudván immár az nagyságod kegyelmes informatiójából, hogy az csausz még nagyságodhoz nem érkezett volt. Ezek után ismét fordítá szavát az kérdezkedésre: az ország mi állapotban vagyon, az országba vagyon-e bőség az országban. Erre kegyelmes uram mondtam ő nagyságának: Nagyságos vezér, az én kegyelmes

uram ő nagysága bódog emlékezetű fejedelemségében az ország mostan hatalmas császáruk kegyelmes árnyékában igen szép csendes békességes állapotban volna mindenfelől való szomszédsággal, csak az egy kurt Bogdán bég ne nyughatatlankodnék; ezt igen neveté; kérdé, ha tudok többet töröktől s miért nem tanultam többet is, immár mennyi időt itt laktam. Az bőség felől való emlékezésére is kegyelmes uram mondtam ő nagyságának: Istennek ő szent felségének nagy hála, az szegénységnek munkájára nagy áldását terjesztette, mind buza, bor bőven vagyon; az szólásban az bort történém az buza előtt említenem, abból is mosolygással nagy tréfát indíta, jó venája vala az beszélgetésre, arra is megfelelttem neki. Az nagyságod levelének translatióját ezek után kegyelmes uram aperte megolvassa előttünk, Zülfikárral csak hárman voltunk belső házában. Az Lupul vajda dolgára ezt monda: Tegnap mult tizenkét napja, hogy budai vezérnek is jöve Lupul felől levele, parancsoljuk meg neki, ne keressen háborúságot, üljön vesztég székiben, mindenekben kövesse az békességet; Huszain passának penég hatalmas császár fejére megparancsolta, hogy csak két tatár is ellenségül tengeren által ne jöjjön, arra oly gondviselése legyen, mert élete elfogy, írja, ő is bizonyos emberét bocsátá volt az fejedelem atyánkfiához ő nagyságához, ki megérkezvén, semmi illetlen dolgot nem beszélt, ott egyebet nem látott békességnél; azért ő nagysága semmit Lupul felől ne tartson, mert ezelőtt is kétszer is parancsoltunk neki, magunk főemberünket, atyánkfiát is küldtük hozzá, ki által szóval is megparancsoltuk neki, hogy hatalmas császáruk távol létében háborúságot ne indítson, ím ismét ujabban írunk Huszain passának, megparancsoljuk neki, hogy ő is az széljben magát úgy vüselje, hogy valami illetlen dolog ne következhesék gondvüseletlensége miatt. Ismét tére kegyelmes uram az vezér az juhok elvitele felől való tractára, monda, hogy: nem hejába Farkas neve, mert igen szereti az bitanglott juhót; ha emberséges ember volna, az atyánkfia fejedelem tekintetiért az maga marhájában is adni kellett volna egy nehány száz juhót, nemhogy az szegénység marháját meg nem adta. Ez juhok elvitelét kegyelmes uram ezelőtt egy egész holnappal megmondtam volt vezér ő nagyságának, mert házamnépe megírta volt nekem, hogy nem meri ő is tovább az havason tartatni kevés marhámot, mert az osdolai juhokat elvitték az moldvaiak, hogy nagyságod is kegyelmes uram inseráltatta levelében, igen-igen akarám, netalám kétséges lött volna az én szómban vezér ő nagysága; mert valamit tudhatnék, mindent reá kiáltanék ez árulóra, az mi úgy nincsen is kegyelmes uram, bizony in tali casu, noha lekem esmereti ellen láttatik, de mégis accusálni nem szünöm; ez minap is Zölfikárral tolmácsoltatám neki: oly pusztá ott közel

az széljben is országa, az hul inkább épebb vala, csak imitt-amott lakják, csak nekem is több vagyon tiz ház jobbágyomnál az elfutott oláságbúl.

Ezek után kegyelmes uram egy postája az vajdának 28. die mensis iam praenotati hozá az nagyságod kegyelmes parancsolatját, melyben nagyságod kegyelmes uram kegyelmesen tudósíta az csausz onnan megindulása felől; ezalatt másodnap 29. die mensis iam saepefati az csausz is megérkezett estve az nagyságod levelével, kit azon órában vezér ő nagysága küldött Zülfikárnak translatióra, hogy virradtáig fordítsa meg s vigyük alá neki. Jó reggel alá vivók, s mindenek előtt szembe lőn velünk, az translatiót circumspeciálá s monda: Ezt igen akarjuk, hogy olyan szép csendes békességes állapotban vagyon ő nagysága mind az országgal együtt, az magunk embere is mindene ket megmondott, ő csak tiz embert is együtt hadra készültet me zőn munkálkodókon kül nem látott; azért ím postánk me gyen hatalmas császáruk után, mind az két levelét ő nagyságá nak hatalmas császárhoz küldjük, ezmellett írunk is, az hova szükséges, ezen két nap Lupultól is megérkezik emberem, az is mivel járt, mit értett, mit hallott, látott, megértjük, azt is tudá sára adjuk hatalmas császárnak, immár addég el ne bocsásd kapikihaja az postát, jusson meg Momin aga is, minden dolgok ról írassunk ő nagyságának az fejedelemnek csak egy levélben. Ezek után kegyelmes uram 2. praesentis megérkezék az aga, nagy catervával jött be az várasra, kik látták, azok mondák, az vezér az maga besliájai közül 200 küldött volt ki eleiben, ugyanazon napon szembe lőtt vele vezér. Mivel járt s mivel jött, semmit még nem értheték kegyelmes uram, mert ez két nap vezér kapu ján sem volt, mostan hever, nyugszik; isten holnapután enged wén ernem, hozzá megyek beszélésre, mert nekem atyámfia, igen jó akaróm, mint mutatja, szóval tudom, hogy mindeneket megmond, első alkolmatossággal nagyságodnak kegyelmes uram tudására adom. Vagyon mostan itt egy ifju legény bojér szolgája az vaj dának, ki pénz hoz, látám ma jó reggel, mikor az kapikihaja beviteté az vezér kihájának, senki még ekkor vezér palotájába én kívülem csak egy is nem vala, az levél expeditiójának sollici tálására mentem vala ily reggel alá; mihelyt császár divān jából alájöve az vezér, mindjárást bemenénk utánna az külső házába, az inassa kijöve s monda, hogy lefeküdt az vezér, mert ez elmúlt éjjel mind az várast járta, azt üzente ki, estve felé avagy jó reggel menjünk, kész leszen az levél. Immár két egész hete, hogy így halad egy napról az másra, nyilván nagy levitas ilyen méltóságbeli embertül, az posta nem várakozhaték kegyel mes uram, el kellett menni, vannak hárman, kik itt maradtak,

reggel ismét alá megyek, mindaddég sollicitálom, hogy kiveszem, ez két—három nap alatt elküldöm ez postáktúl.

Az zsidók kegyelmes uram az aranyat megszerzették, ha penég ruptot küld nagyságod, minden tiz ruptért egy aranyat adnak és nyereséget asperos 10. Az hiuzmált elveszik vala kegyelmes uram, mások ajándékba akarták megvenni kajmekám számára, én előpénzt talleros 4 adtam neki s zsidó Józsefnél töttem le, ha követuram drágálni fogja, én visszavehetem az előpénzt, mert nálam az bállás. Az mely görögtől ennekelötte ezer talléron vöttek volt ezen görögtől egy bállést nagyságod számára, én azt is láttam kegyelmes uram, mert ugyan én kerestem vala fel s én tartottam az zsidónál, az kénésővel hogy beérkeztek volt, akkor vöttek volt meg, annál kegyelmes uram ez öregebb, szőre is lomosh, 500 talléron nem drága, de alább soha ide nem adá, azzal is kénáltam, bátor kénésőt ne vegyen el az árában, mind pénzü adom meg, de nem mene reá arra is. Az sátozmester kegyelmes uram el nem érkezik, nem tudom, hova lehe, az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint semmiben nem tudék procedálnom.

Cornelius uramnak az maga secretariussátúl megküldtem az Alstedius uram levelét, kire relatiót küldött, ezen fasciculumban vagyon. Az gallus interponálta magát az patriarcha és Cornelius uram közé, ha megalkottathatja őket, azon vagyon, kétszázezer tallért kér az patriarcha, mindenfelől behívatta az püspököket, egy néhány száz görög papokat, kik urgeálják az Cornelius uram dolgát, vezér kajmekám is megparancsolta, hogy megalkudjék vele, mert sok szántalan adósságot hagyott az megöletett patriarcha ez uj patriarchára, kit az papokon kell exigálni, az hjerusalemi patriarcha is itt vagyon. Ha mit kelle, tik fizetni Cornelius uramnak, itt ő annak szerit nem teheti, mert ő minden pénzét ez aratás előtt hajón elküldte volt, bizonyos, csak minap is kerestet volt pénzt kölcsön; noha dissimulálja mint eszes okos ember, hogy neki nincsen igen nagy búsulása, de bizony igen nagy tribulatióban vagyon, császártúl is mi relatiót hozzanak, nem tudja; mint veszem eszemben kegyelmes uram, örömet vagy Brassóban avagy Szebenben akarna telelni, ha innen szabadulása lehetne, nagyságoddal szüve szerint akarna szembe lenni s némünemű dolgot nagyságoddal közleni; tegnap nála voltam egy kertében, kétszer küldte az maga secretariussát, hogy ne szánjam abbeli fáradságomat, mert maga által jőne hozzám, de beteges állapotban vagyon.

Nyilván való hír ez is kegyelmes uram: Az indiai király ez mostani gondos állapotjában az persának Kandahar neű várát recuperálta, mivel ezelőtt is azt mondják, hogy övék volt; másfelől az uszbegek hán is in confinio persarum nagy haddal vagyon,

az is fogyatja; ezt azért csak ezek hirdetik, ambiguum etc. Van környékét az persa mind elégette, rablotta, nyilván való dolognak mondják, az várbeliek praesidiuma kiment rájuk és igen megverték őket, 400 elevent vittek császárnak, 200 felakasztatott széljel imitt-amott az vani beglerbég; ennek is az conclusiója kegyelmes uram ambigua. His peractis sat. Actum Constantino-poli 6. die Septembris mane, anni 1638.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor demissus

Stephanus Réthy m. p.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy jegyzete : 15. Septembris anno 1638. Mikefalva ebédkor havas-alföldi vajda postája.

Eredeti.

XIII. 1638. szeptember 10.

Illustrissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Minden sok jókkal, bódog, szerencsés, egészséges hosszú élettel áldja meg az szent isten nagyságotat etc.

Kegyelmes uram, az nagyságod leveleire való vezér kajmekám relatióinak kivételében naponként semmi praetermissio nem volt, gondos állapotjában ő nagyságának egyik napról másikra kelletett halasztani; ma is jó reggel reá mentem kegyelmes uram újabban az secretariussára, addég el nem jöttem tüle, meddég expedíáltattam vele, s vezérnek maga bevivé, engemet is vezér behivata, s maga kezéből adá meg mintegy tíz órakor tájba. Mihelyt előle kiindulék kegyelmes uram, jutának eleibe két kapucsiái császárnak postán, kik hozták meg az fővezér Barian passa halálát (hat nap feküdt), ez mellett császár parancsolatját is, hogy mindjárást mindennemű javait kajmekám ő nagysága az kezlár agával együtt császár tárházába hordassa. Az vezér mindjárást mentest mene az Barian passa házainak bepecsétlésére, és minden javainak császár számára való confiscálására; immár ez héten elég dolga leszen, meddég helyére állatja ő nagysága; ennél gazdagabb vezért senki nem említ kegyelmes uram, annyit compilált volt ez. Ezen posta kapucsiák beszélík, hogy vele együtt annyi joi voltak, hogy annak elhordatását császár számára mindenek, kik látták, álmétkodtak rajta; testét ide haza hozzák maga mecsetjében; az immár nem említi az 10,000 tal-lért. Ki succedálna helyébe, még híre nincsen; mint ezek beszélétték az posták, császár az kapucsilár kihaját elküldte mindjárást, mihelyt megholt az vezér, de senki nem tudja hová, azt itílik felőle, hogy valahonnan hozatna más fővezért; ez két

kapucsiáknak eljövetelét sem tudta senki az táborban az muftin és Musztafa vezér passán kül; tudom, annak is hamar híre jön kegyelmes uram, ki leszen, más alkotmatossággal kegyelmes uram nagyságotat aláztatos írásom által informáлом arról is. Ezen posták beszélették, hogy ma 9. praesentis hatod napja, hogy császár Diarbekirhez szállott, husz napig ott mulat, husz napra való megszállást ordináltak, onnan megindulván Muszulig, ott is mulat 20 napot, onnan ismét 20 napot az Bagdád megszállására. 5. praesentis érkezett vala egy posta kegyelmes uram, az is levéllel, ezen napon maga az kajmekám ő nagysága császár levelét vitte be az anyjának, megkaftányozták ő nagyságát fejedelmi méltóság szerént. Drágaság vagyon, mint ez posta is mondtá némelyeknek, mert publice igen olcsóságot mondanak, 40 dram volt asper. 1 az kenyér Helep táján, hova tovább mind pusztább az hely, az pestilitas mint annyi sokaság között igen dominál, ki miatt igen halnak; valóban az négyszázezer embernek ekkedig sok héja vagyon, de ha az pusztaságra jutnak, az leszen nehezebb. Az kozákok megverése Azák táján való dolog, 16 nap mondják bizonyoson kegyelmes uram hogy volt velek az ellenkezés, harczolás, végre egy szigethe szorították őket, az vizen kétfelől az török ment reá: az kefei passa és az innen felment kapitán passa kihaja, harmadfelől az szárazon az tatár s úgy verték meg őket; ezerhétszáznak mondják, hogy voltak az kozákok; az utólszori conflictussok mikor lött, csak akkor 400 török veszett el, valameddég porok, golyóbissokban tartott, semmit nekik nem árhattak, valóba sulyosan esett ezeknek az triumphus, igen suhajtják. Azák őrizésére tatár hán hagyott hadat, maga bement Muszkaországba rablani, híre az; ezután jobban meghozák hírét, immár nem sokára az hajók is bejönnek Feketetengerről, az szegény magyar evezők igazán megbeszélük az dolgot. Kegyelmes uram, ez minap írtam vala, hogy ez itthon maradt két vezér passáknak is el kellett menni hatalmas császár után, mert híre az vala; úgy vagyon, hogy Huszain vezér passa elmene hadastúl, azt magam is láttam, de Ahmet vezér passa ma bejőve, itthon vagyon, immár megyen-e el nem-e, nem tudhatni, honorariumát követuram hozza el, ha elmegyen addég, careat, nem nagy tereh visszavinni ő kegyelmének.

Mint veszem eszembe kegyelmes uram, az Lupul vajdához expedíált vezér ő nagysága agáját circumveniálták ajándékkal, mert semmi illetlen dolgot nekem Lupul felől nem beszélett. Zülfikár aga beszélé nekem, hogy ő igen consulálta neki, mihelyt megjött s mikor elment akkor is: az ajándékot vegye el tüle, s vezérnek is mondja meg, mit adtak neki, de az mit értett, látott, hallott felőle, azt el ne titkolja, hogy ennekutánna is külömben ne adhassák értésére vezér ő nagyságának. Bizony kegyelmes

[uram] valóba forgolódik Zülfikár az Lupul amotiójában vezér körül; ezt tudom magam is, hogy Ibraim effendinek is íra ez minap privatim Lupul illetlen magaviüselése felől, mert nagy ellene való iniuriának tartja Ibraim effendi is az Lupul vajdaságát.

Kláríst kegyelmes uram olyanokat, mint nagyságod kegyelmesen parancsolja, gomboknak valót, együtt nem tanálni, hanem egyenként imitt-amott vehetni, kiket ugyan gomboknak az ötvösök elkészítettek, de drágábban esik, mert az mint árulni szokták egybefűzve, háromféle minden kötésben: nagyobb, közepszerű s küsebb. Ennekelőtte bőségesen írtam minden egyéb dolgokrúl kegyelmes uram csak ezelőtt egy hat nappal. In reliquis sat. Actum Constantinopoli 10. Septembris, 1638.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor demissus

Stephanus Réthy m. p.

Egy darabka papiroson: P. S. Kegyelmes uram, igen sok szókkal kére az aga Zülfikár, hogy nagyságodnak írjak, nagyságod Szalánczi uramnak több instructiói között parancsolna, az vajdánál nagyságod kegyelmességéből az ő nyilván való adósságát (kiról maga az vajda reversalissa extál) szerzené ki, 20 kaf-tán ára 1200 tallér, egy nyusztbélles tall. 600, ő nem objiciálja, miben s mit szolgált az vajda ő nagyságának, jól tudja Szalánczi uram ő kegyelme, mostan is mindennap szolgál az nagyságod méltóságos tekintetiért, sőt ugyan iratna nagyságod az vajdának felőle, olylyá tartja, ha kezéhez jut, mintha nagyságod kegyelmességéből maga tárházából adatná ajándékon; ki ha nem adatik meg, oly utat keres benne, hogy az övének meg kell lenni. Nagyságod kegyelmesen megbocsássa, hogy az nagyságod méltóságos személyét ezzel is alázatos írásom által nehezítem, az nagyságod kegyelmessége, mibe marad, minthogy ilyen rendbeli szolgálja nagyságodnak.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy jegyzete: 25. Septembris A. I. 1638., délest 3 órakor Bálint deák havasalji vajda postája.

Eredeti.

XIV. 1638. szeptember 15.

Igaz alázatossággal, hűséggel való szolgálatomat offerálok nagyságodnak sat. Az uristentül nagyságod áldott legyen sat.

Kegyelmes uram, 10. praesentis érkezék az posta Székely János és az sátozmester az négy mázsa kénesóvel, az vezér ő

nagyságátúl bujurdit impetráltam az kapusokra, jaszakcsiákra s békével bebocsáták, de mint értem, Oroszcsikon kegyelmes uram igen megvámolták, minden dramtúl két-két oszporát exigáltak rajtok, mint mondják, ki közel tött talleros 10, ha nem többet; itt feljebb egy gréczi tallérnál okáját mostan el nem veszik kegyelmes uram, hanem ha ezután lenne jobb ára. Tegnap vöttünk 66 vég fehér gyapot vásznat asperis 120 egyenként, ma adtuk az festőknek, singét festik külön-külön pro asperis 5. Az paplanokat megvöttem kegyelmes uram, kikért adtam tizenkilencz-kilencz leót, facientes in toto talleros 76, sohul csak egyet is ezeken kül kegyelmes uram nem tanáltunk, Galatában egy olasz velenczei embertül vöttem, olcsónak mondta, az ki látta. Mind hevedert, gyapot köteleket megvöttünk kegyelmes uram az nagyságod kegyelmes uram kiindulhatnak, semmi oly terhek nem leszen, mert az kalitka sátorokat kegyelmes uram elvitték az utoljában császár után elment vezérek számára. Az mely kapas sátort Sziládi János posta ittbenn létekor felvonattam vala, nem tetszék sátormester uramnak, egyebütt sohul készit nem tanálni mostan; itt egy kalitka sátort tanáltunk udvarával együtt, melyet csináltattott volt császár csausz passája, de mivel itthon maradott, eladatja, mind kül, belől vászon, bagaziás, virágos belől, igen könnyen csak két ember is felvonhatja, ez igen tetszék kegyelmes uram az sátormesternek, de mégis az nagyságod kegyelmes tetszésén kül nem meré megvenni, immár megértvén az árát, minél külömben nem lehet megvenni, nagyságodat kegyelmes uram maga akarja informálni voltaképpen felőle, az fái nem olyan formán vannak, mint az ottküin valóknak; ezen kül kegyelmes uram ugyanezen alkolmatossággal szegődünk egyre, de arra sem adunk előpénzt, miglen erről is nagyságodat nem tudósítja az sátormester. Kegyelmes uram, az zsidó felette sollicitálja az négy gyöngyszemnek visszahozatását, eskszik, hogy Hiriza vornik számára elvitték volna ez mostani tergovistiai menyegző celebrálására; ha két hétre meg nem hozatom, eladja az többit s az négy szemgyöngyöt nekem hagyja.

Akarám ezt is nagyságodnak kegyelmes tudására adnom. Tegnap előtt Zülfikár maga dolgából mene be az vezérhez, egy kevés idő mulva jöve ki s mindjárást mondá: Az vezér kérdé kegyelmedet, ha itt vagyon, mondjam meg kegyelmednek, az fejedelem ő nagyságának kegyelmed írja meg, az vezéreknek való szokott ajándékokat az adóval együtt ő nagysága küldje meg házoknépének, sokkal kedvesb leszen mostani távollétekben, hogysem mint ha magok itthon volnának. En erre kegyelmes uram immediate megfelelék neki két három szóval: Gondolkodjék még arról, hogy az mely honorariumot az ország adajával az

fejedelmek az fényes porta méltóságos tekintetiért szoktak az vezéreknek küldeni, arra az ország nem olyan obstrictus, mint az császárnak való adónak administratiójára. Erre ő sokat szóla alienumot. Én azt kegyelmes uram nem tudom, üzente-e vezér ő nagysága nem-e, mind ezekre való szavaimot csak dirigáltam az vezérek absentiajokra, ha honn volnának, aluid esset etc.

Semmi újabb igaz híreket kegyelmes uram írni mostan nem tudok nagyságodnak. Fővezérré az diarbekiri Mehemet passátötté császár, Musztafa passa fiának mondják, ki ezromi beglerbég volt, virtuosusnak, bellicosusnak mondják, quod maius, consiliosusnak, de innen tengeren való állapotokban inscius etc. Nagy nyilván mondják kegyelmes uram, hogy császár maga ütötte által Barian passát hancsárral, s azon sebekkel feküdt hatodnapig, mostan utban vannak teste hozásával, itt mindennemű jóvait az mit tanáltak, elviteté kajmekám. Az uristen nem halasztá sokára, megbünteté szem láttára az szegény vén jámbor patriarcha gyalázatos haláláért, mert ennek megölettetése csak az elment kajmekám Musztafa passával való antipathiája miatt lön. In reliquis sat. Actum Constantinopoli 15. die Septembris, anni 1638.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor demissus

Stephanus Réthy m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy jegyzete: 25. die Septembris A. I. 1638., délest 3 óraker Bálint deák havasalji vajda postája.

Eredeti.

XV. 1638. szeptember 22.

Illustrissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Az uristentül nagyságod áldott legyen sat.

Kegyelmes uram, ezelőtt nagyságodat alázatos írásom által informáltam, az sátorimester mely nap jutott be ide, mostan indult ki 22. Septembris tiz óraker tájban. Az vásárlást kegyelmes uram consignáltam ez includált catalogusban; az egyike az paplanoknak ide marada, mert nem olyan lön, mine-műt nagyságod parancsolt, de azt is elkészíttetem; ezeknek az árában maradtam adóssá 57 oroszlanos tallérokka, az kimenettelre sátorimesternek költsége nem vala, adtam neki talleros 5 imperiales, immár acceptáltatja-e nagyságod, kegyelmessége, én meg tudom rajta venni ezután. Nagyságod kegyelmes uram computáltassa oszpora számra az behozott pénzt, annak erogatióját is, az mi reliquum leszen, nagyságod itt való szükségére exponálom, isten ótalmazzon, egy oszpora is nálam (tudva)

maradjon. Az sátorok felől nagyságodat kegyelmes uram volta-képpen az sátozmester tudja informálni, kikről consignatiót is vöttem az itt való császár sátozmesterétől; abban én tudom azért, hogy el is hagy, csak érthessen bizonyost az elkészítése felől. Az mely kalitkasátor és udvara felől ezelőtt való levelemben írtam vala nagyságodnak, 20,000 huszezer oszpora alól nem adják el, arról is mint szemmel láttat tudhatja Szabó Péter informálni nagyságodat.

Semmi mostani új híreket nagyságodnak írni nem tudok. Holnap hozzák be az Barian passa testét. Császár ultima prae-sentis indul el Muszultól Babillonia alá, hírét hozák tegnap valami posták, siet, valami oka, mert két napra rendeltetett szállásokat egy nap continuálta; nyilván mondják, hogy az jancsárság igen megzerdült volt rajta, mivel az idő meleg, az por nagy; értvén az császár, másik megindulásakor maga hosszú puskáját 40 dramos golyóbisost maga vállára vötte, az vezéreknak is s mind az vén muftinak egy-egy öreg jancsár puskát adatott vállokra, egy nap úgy mentek; látván az jancsárok, könyörgések által mitigálták császárt, ne cselekedje, ha mind meghalnak is, mind addég mennek, valahul rendeltette az megszállást; elég hallatlan inconvenientia ilyen nagy hatalmasságtól, nagy embe-rektől hallottam, melyben ők ugyan gyönyörködnek, hogy olyan industrius az császár. Az mely fővezért mostan tött, az Barian passa feleségét neki adta császár (az keserűség közbe), mikor az holt testet erre felé indították. Az atya az mostani új vezérnek Musztafa passa volt, az szilisztriai Huszain passának atya kihája volt Naszuh passának, de ez Babilloniában született ez világra, s minden állapotját azt mondják, hogy tudja; igen barátja Huszain passának, azt mondják.

Meddég itt lőnek, az posta Székely János igen beteges volt, szemeivel sem látott, egyik helyből a másikba is pálczáu ment, ha az szekérnél elébb ki nem mehet nagyságodhoz, ez az oka; mindazáltal meghagytam neki, mihelyt az Dunán által kelnek, hagyja el bátor az szekeret, siessen kimenni. In reliquis sat. Actum Constantinopoli 22. Septembris in aurora, anni 1638.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor demissus
Stephanus Réthy m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy jegyzete: 17. die Octobris 1638., Székely János délest 3 óra-kor Marosvásárhelyt.

Eredeti.

XVI. 1638. szeptember 25.

Alázatos hűséggel való szolgálatomat sat. Az uristen nagyságodra bőséggel terjeszse mindennemű lelki, testi áldását etc.

Kegyelmes uram, ezelőtt negyednappal alázatos írásom ¹⁾ által informáltam nagyságodat az itt való hírek folyásáról nem különben, az mint értettem. Mostan ujabbán írhatom nagyságodnak, 22. praesentis estve érkezett posta császártúl, másnap reggel én is felmenék vezér kapujára, ezalatt érkezék oda az venetusok oratora, bemenvén vezér kajmekámhoz, nem sokat mulata ottbenn, tekintem tehát, az vezér kihája előtte jön, utánna kapucsiák, jancsárok jövének utánna, ezek után ismét az várai főkadia több főfő emberekkel együtt, vívék be egy felfelé való külön házba s berekeszték oda. ²⁾ Ezalatt kegyelmes uram fertály óra nem tölt benne, előszer érkezék az anglus, azután az gallus, immediate Cornelius uram is, egyszersmind bemenének vezérhez, instáltak előtte, hogy bocsáttassa el ő nagysága az ő kezeségeken, valamint ő nagysága kívánja az szerént lesznek kezesek érte, sohova el nem megyen; de igen hamar való válaszok lőn: hatalmas császár parancsolatja, abban egyéb nem lehet; igen nagy intercessiójokra megengedé, hogy Galatában legyen az várban őrizet alatt, azon nap estve felé viteté által oda vezér; mind addég ott voltam vezér kapuján. Nagy szernő gyalázatnak tartják kegyelmes uram, mint látom, nagy zelussal is volnának, ha ki félne tőlök, örömet is törvénykeznének az detentióért, ha volna kinek megítélni. Az anglussal és az gallussal sokat beszélék kegyelmes uram ugyanakkor, az gallus nem tud deákul, az fia immár öreg legény, jó deák is, azzal interpretáltatá nekem, látván ez nagy inconvenientiát: Eheu! in quem statum devectorum est amplissima respublica venetorum, iam bis a triennis ignominata. Ah! christianitas suppoeniteat vos (versipellis et ingraticus favor turcarum), nam tua res agitur, paries cum proximus ardet ³⁾; ugyan látám kegyelmes uram abbeli intentumát, mintha azt mondaná, írjam meg nagyságodnak. Én igen mitigálám, hogy csak honesta custodia, mely csak néz méltóságbeli emberek detentiójokra; de ennek semmi helye nincsen nálok, azt mondják, hogy incivilter incarceratus, inhoneste detentus. Ezen kül szántalan sokat beszélgettünk kegyelmes uram, nagyságod felől sok szép emlékezetes kérdezkedéseket töttek. Inkább hiszem, hogy mindenik oratornak Cornelius uram adott volt egy-egy küs könyvecskét az nagyságod neki küldött közül, az nagyságod

¹⁾ Oldalt a fejedelem kezével: Még nem láttuk.

²⁾ Szintén: Elég rossz dolog.

³⁾ Ismét: Megtörténhetik másokon is.

azokban való kegyelmes instructióját az urfi ő nagyságának illendő existimatióval dilaudálák.

Tegnap jöve híre kegyelmes uram, hogy az Feketetengeren való hadak jönek nem annyi nyereséggel, mennyi károkkal. Az Azák megvételében semmi nincsen.

Az lengyel internuncius is immár semmit nem késik, válasza vagy on császártúl, ismét csausz megyen el vele.

Híre az itt kegyelmes uram, hogy az király ellen az danczkaiak rebelláltak, s azokra haddal ment volna.¹⁾ Az német residens kételkedik kegyelmes uram, az mely levelét elein innen oda kiküldtem volt nagyságodhoz, netalám meg nem vitték volna, mert arra válasznak kellett volna eddég jöni; mindazáltal én kegyelmes uram elhitettem vele, hogy elvitték, nem is illik arról úgy gondolkodni.²⁾ In reliquis sat. Actum Constantinopoli 25. Septembris, anni 1638.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor demissus

Stephanus Réthy m. p.

Egy negyedíven: Kegyelmes uram, tengeren és általtengeren annyi az hír, hogy egy néhány árkos papirosat is beírhathnék, sok hihetetlen is, mert értelmes ember el nem hiheti. Feketetengerről hír jöve immár több két hetinél, az muszkák élést hoznak volt Azákba, de nagyobb része kozákok voltak, 35 sajkával voltak azok, azokat az ide valók tatárokkal együtt megverték, az élést elnyerték, ezer kozáknál többet fogtak el, de maig egyet is benne ide nem hoztak. Tegnap jöve be egy hajó onnan Feketetengerről, Keféből jött alá, az hozott hírt, hogy jövő útjokban vannak, de ő sem látta, csak hallotta. Kinán passát császár négy beglerbégység előtt szerdára tötte, és Revánnak megvételére küldte, az ezromi beglerbégiséget is neki adta, Gürcsi Mehemet passát onnan amoveálta, magával hadra vitte; ezt én itt bennlétemkor (elsőszer) vivék Ezromba, jól esmeri Szalánczi uram is, hasonló magavüselő kegyelmes uram az elment kajmekám Musztafa passához; én nem esmerék mostan hatalmas császár körül olyan két férfi embereket, nem effoeminate vüselik tiszteteket, mint etc. Mostan hatalmas császár Diarbekirnél vagy on táborban, pestissel, vérhassal igen halnak, az kenyér, abrak igen drága még mostan, ha elébb melhet, mint leszen; többi között kegyelmes uram bellum intestinum is csak minap is támadott volt köztök, az szeminek és jancsárok meg

¹⁾ *Oldalt a fejedelem kezével:* Nincs semmi benne; az lengyel király Berában (!) vagy on; 3. Septembris ment volt be császár Prágában.

²⁾ *Ismét:* Mindeniket megküldtük mi bizony.

akartak víni, maga császár az jancsárságot egy külön való helyre gyűtette, maga közikbe ment, sok szép engesztelő beszédekkel csendesítette le őket, közülök sokaknak ajándékot osztott, ígérte nekik minden kegyelmességét, mivel az ő praedecessori is az jancsárságot minden rendbeli hadakozó hívei felett böcsülötte, ezután is megtapasztalják hozzok való jövődöbéli kegyelmességét etc. A persa is Bagdád túl nyolcz napi járásni földön vagyon táborban, mihelyt érti Muszultúl való megindulását császárnak, közelebb száll Bagdádhoz, nem fut el, nyilván mondják; az tábor helye igen erős helyen, viz között leszen anynyi földnire az vártúl, hogy meg is segíthesse őket, ha kívánatlik; az várbúl mind kivitette az ott való parasztságot, asszonyállatot, csak vagyon az szolgáló rend benne, 40,000 fegyverfogható embert mondanak benne, nímelyek 20,000; ha csak ennyi is, elég praesidium, kivályképpen ha maga is közel leszen; in plenilunio Octobris akarja megszállani, dispositiója az császárnak, publice beszélük etc. Ha hinni kell kegyelmes uram az praedivinatiónak, in plenilunio Novembris subsequentis oly dolgot is susognak, hogy oly dolog leszen, kit idő előtt nem kell sokaknak tudni, ki ha megteljesednék, bátor soha több jövődölés meg ne teljesednék ez mostani saeculumban. Seh az ki jövődölte, de annak is nincsen neve.

Rákóczy ezt jegyezte a levél aljára: Szalánczi uram 12. indult Fejérvárról, szeges és gréczi tallért viszen nro 15,436, az aranyak érte legyenek készen. Im küldtünk két ólomból csinált formát, kegyelmed keressen ilyen rubintokat, kiket mint vehetni meg, tudósítson róla.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy kezével: 14. Octobris 1638., Musat havasalji vajda postája reggel 9 óra után az királyfalvi erdőnél.

Eredeti.

XVII. 1639. január 15.

Alázatos hűséges szolgálatomat offerálok nagyságodnak sat. Kévánok az uristentúl nagyságodnak minden sok jókat etc.

Kegyelmes uram, az vajda postája immár elment vala, hogy vezér ő nagysága levelével jöve hozzám ez levelem praesentáló Haszon aga, Tholdalagi uram fogadott fia, ki hatalmas császár sziliktárának itthon való kihája, vezér ő nagysága parancsolá, hogy nagyságodhoz bocsátotta levelével s én is írjak mellette. Minemű híreket hozott ez mai posta, kin hatalmas császárnak mindennemű igaz híveinek örvendezni igen szükséges, mű is, kik itt vagyunk, mind az több keresztyén ora-

torokkal nem kevésbé örvendünk hatalmas császárunknak ilyen győzedelmén, kit az uristen sokáig éltesse. Ezután nagyságodnak bővebben írok ezen dologról, mivel ilyen hertelenséggel kellett mostan írnom, s nem tudhatni mindjárt mindeneket meg, mint lött, kit nagyságod az levélből kajmekám ő nagyságából bővebben érthet. Az uristen nagyságodat igen hosszú ideiglen jó egészségben éltesse. Actum Constantinopoli 15. Ianuarii estve felé, anno 1639.

Nagyságod alázatos híve

Réthy István m. p.

P. S. Az elment kajmekám Musztafa passa fővezér.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy kezével: 26. Ianuarii 1639. Segesvár.

Eredeti.

XVIII. 1639. január 15.

Illustrissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Áldott legyen az uristentől sat.

Kegyelmes uram, ím ezen órában jövék divánból, ma reggel érkezék hatalmas császárunknak két tatár postája, nyilván hozák, az várat expugnálták 26. die Decembris anni proxime praeteriti, husz napra jöttek, melynek örömére mindjárt elkezdek az lőtetését, még minekelőtte az házhoz nem is jutottam. Noha holnap akartam írnom nagyságodnak és kegyelmes tudására adnom, ennekelőtte egy néhány nappal minemű híreket hoztak vala, de immár én azokkal az nagyságod kegyes füleit nem terhelem, mivel haszontalanok etc.

Ennekelőtte is nagyságodat kegyelmes uram alázatos írásom által informáltam vala az kajmekám ő nagysága kedvetlenségét (*így*), mivel az adó administratiója igen megkésődék, melynek csak itt is kicsin állapotombau naponként igen érzem súlyosságát, mert itt mostan semmit nem adnak, mi lehet az oka, én azt nem tudom kegyelmes uram. Hatalmas császár után mostan is készítik igen az költséget, az moldvai vajda az adót is immár beküldte, ki ezelőtt nem volt szokás, az szomszéd közelebb volna, az ő adaja is az parancsolat szerint nem adminisztráltatott, én arról is hallottam szót. Én kegyelmes uram az istenért könyörögek nagyságodnak, ha meg nem indulnak addég az adóval, míg ez írásom oda érkezik, ne haladjon mégis tovább, azt sem tudjuk, mely órában maga is hatalmas császár haza jut, ne lehessen abból is haragja; én az mint itélem kegyelmes uram, fogta az kajmekám megírni, hogy az adó behozásban semmi fogyatkozás nincsen,

mert idein behozzák. Mikor Szalánczi uram felől írt vala nagyságod, akkor írt volt ő nagysága is császárnak, hogy útban vannak vele; ez minap penég ilyen szavát is hallottam ő nagyságának, hogy mondta volna, nagyságod csak vár az időtől s azért vagyon az adónak tovább-tovább való haladoztatása, noha én annak, kitől értettem, illendőképpen választöttem. Az császár ő felsége postáját is holnap avagy azután való nap expedálja kajmekám ő nagysága, az kihájátul üzené ki az palotába. Az lengyel még itt vagyon, de az csak áros ember, az hatmántul volt salus conductussa.

Kegyelmes uram, mihelyt hírem jut bizonyoson az adó felől, mindjárt ujabbán megtalálom az vezért, írásson más commissiót az oroszcsiki kadiának, noha immár egyszer válaszom lón reá, hogy hozzák be az kiküldött commissiót. Maurer uram ugyan megindulhat az kenesővel, én innen quanto citius eleibe küldeni ügyekezem az ujabb commissiót, hogy abból is ne következessék késedelem. In reliquis sat. Actum (tristissimo animo) ex Bizantio 15. Ianuarii hora 12, anni 1639.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor sincerus

Stephanus Réthy m. p.

Cím: a szokott a fejedelemnek.

Eredeti.

XIX. 1639. január 31.

Illustrissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Áldott legyen az uristentül nagyságod sat.

Ennekelötte kegyelmes uram 1., 9., 15. die Ianuarii proxime praeteriti bőségesen alázatos írásom ¹⁾ által tudósítottam nagyságodat minden akkori hírek és állapotok felől. Mostan immár informálhatom nagyságodat, Babilloniának expugnatiója quomodo lött legyen, melyet császár főimrehora, lovászmestere Halil aga mostan megérkezvén beszélett főfő agáknak: Az várbán öt praefectus volt; az megvétel előtt harmad nappal négye kijött volt császárhoz látván az várnak nagy tágabb helyen való leromlását és ostromra való menetelnek elkészítését, császárral egy néhány óra alatt tractáltak s arra ígérték magokat, hogy másodnap onnan belől császár divánjába kijönek az praefectusok közül főfő emberekkel együtt ujabb tractatióra, és jó okok alatt megadni az várat készek ²⁾. Azt az napot ők praetermit-

¹⁾ Oldalt a fejedelem jegyzése: Ezeket mint s mikor vöttük el, reájok való válaszinkból megérthette eddig ő kegyelme.

²⁾ Oldalt ismét Rákóczy jegyzése: Ez híreket kegyelmesen vöttük, s ha mi újabbat érthet is, tudósítson róla, kíválcéppen az paterfamilias dolgáról.

tálták, ottbenn köztök nagy dissidium támadott. Értvén innen kül az ottbenn való meghasonlást, csak egy napot sem vártak, hanem mintegy végső ostromra úgy mentek, hajnalkor kezdték, egész napon setétültig volt az ostromlás, ugyanakkor lőtt az egy ostrommal megvétele; az fővezér ugyanazon ostromon veszett, az elment kajmekám kihája is Rezván kihaja; nyilván mondják kegyelmes uram, az várasban harmad egész napig is volt az harczolódás; 170,000 (*így*) = tizenhétezer gyalog praesidium, 8000 nyolczezer lovast mondanak hogy volt az várban, azon kül futott parasztság fegyverfogható férfiak is többen 160,000 (*így*), kiket az parasztságon kül sine misericordia lamentabili clade fegyverre hánytak; az parasztság közül az tumultusban kik megmaradtak, tizenkét ezert mondanak vasban, kikkel mostan építtetik az romlást. Az praefectusoknak egyikét megfojtatta császár, az egyik igen kedves embere, kinek neve hamlar hain = vezéreknak vezére, az hármának immár itt való tartására helyet is rendeltek, egyiknek Galatában az Majlád István erdélyi vajda tornyát, másiknak urmelli Jeni Hiszárt, az Székely Mózes elsőszöri lakóhelyét, az harmadikot ajándékon küldi az itthon maradt emer Gyön Oglinak, az ki Revánt megadta volt. Noha kegyelmes uram ezek nem promulgálják az ott való magok veszedelmét, de az mely két tatár hírét meghozá az megvételek, azok nem titkolták, hogy csak az ostromon veszett 20,000 török; ha ez nem igaz volna, innen ujabban jancsárokat nem kellettnek készítenik, de tizezert készítnék mostan, kikkel el kell menni az itthon maradt szemín basinak ez ujságon. Az hírhezó tatárokat császár anyja megkaftányoztatván öt-öt száz aranyat adott, az kajmekám száz-száz tallért, kaftánt. Mostan híre az kegyelmes uram, hogy másfél százezere magával küldte be császár Gürcsi Mehemet passát (ki ezromi beglerbég vala) az országban, hogy felkeresse az persát, ha szinte (*salvo honore*) az baromba bűnék is, valahul feltanálja. Szernyő dolog kegyelmes uram, ez mostani triumphussal mely igen felfuvalkodott ez nemzetség, itt az egész várason nincsen oly rossz elvetett dob, muzsika instrumentum, az ki éjjel nappal nem zengene, husz éjjel és nappal ez mostani szernyő hidegben innepet kelletik az utezákon minden rendbeli nemzetségnek celebrálni, az hol árulni szoktak.

Oly hideg volt itt kegyelmes uram ez elmúlt hónap két hetiben, hogy egy egész hétig minden éjjel az tenger Galatától fogva fel erre az erdélyi ház felé Szent-Jánosig az tenger által állott ¹⁾, hogy az evező lapoczkákkal törték el az jeget az perc-

¹⁾ *Oldalt Rákóczy jegyzése*: Az régi historiákból mi időnkben lőtt ilyen állapotok, úgy experiáltuk, valamikor az tenger által állott, de nem jót vontak utánna, isten tudja, mi leszen.

mecsiák s úgy járhattak által rajta; hogy ennyi ideig tartott volna az hó mint mostan, senki nem tudja. Az szilisztrai passaságot ez megjött lovászmesternek adta császár, híre az kegyelmes uram.

Immár két ízben hallottam kegyelmes uram igen titkon, hogy az paterfamilias vagy elveszett avagy sebes, mert innen éjjel tengerre szállították volna az valetudinarius öcsését Orhan szultánt, és utánna vitték; igaz-e, ezután megmutatja az idő. Minden rendbeliek, sőt magok is kegyelmes uram álmélkodással (minden reménység kül) csudálkoznak ez victorián, holott a condita urbe soha fegyverrel többé meg nem vétetett Babillonia.

Fenyegetőznek szernyen itthon az velenczésekre, készítnék sok vízre való gályákat. Az venetus interpressel beszélék kegyelmes uram, tegnap is levelek érkezett, valóba készülnek az venetusok is, nem vöttek tréfára.

Azt mondják kegyelmes uram, hogy ez mostani hadi expositiójára (*így*) császár annyit nem költött, az mennyi nyeresége Babilloniában, noha csak az egy Bezestent (az melyben szokták árulni az drága marhákat) pecsétlette el maga számára, az egyéb rendbeliek ki mit kaphatott, nálok maradott, senkitől semmit el nem vöttek. Mostan kegyelmes uram innen tengeren minden rendek, kik itthon maradtak volt quodam modo, menten mennek hadra császár után, nem akarja hadát eloszlani, meddég (ha isten engedi) nem subiugálja az persát. Ma ikindi divānban Halil agát megkaftányoztatá vezér, az szilisztriai passaságra, nem késik, elmegyen, Naszuh Huszain passát behivatják, talán az uristen ő szent felsége megfizet neki, ilyen reménység talál etc. Kegyelmes uram, az rodusi gályák mostan itt vannak, onnan küldték nekem ez includált consignatiót, ónodiak is vannak közülök ¹⁾; én el nem tudok igazodni az neveknek leírásában, senkit nem tanálék kegyelmes uram, ki által megtudakozhatnám, hul fogták el őket, ezután ügykezem megtudakozni. His eandem sat. Actum ex Bizantio ultima Ianuarii, anni 1639. vesperi.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor demissus

Stephanus Réthy m. p.

Egy negyedíven: P. S. Kegyelmes uram, ezt is kelleték alázatós írásom által nagyságodnak kegyelmes értésére adnom: Immár több esztendeinél innen ment volt ki egy Mihs neű görög valami lóra való szerszámmal, kit itt mind hitelbe vött fel s az atyja Sztratt neű görög kezes úgy értette, hogy Lengyelország-

¹⁾ *Rákóczy megjegyzése:* Az rabok neveit láttuk, kiküldjük s végére meggyünk s tudósítjuk róla.

búl Erdélybe ment volna és Brassóban megfogyván sokáig tartották,¹⁾ azt praetendálván, hogy nem peesétes ezüst volna az oda vitt egymás, s nem szabad azféle ezüstöt ott köztök árulni, itt pedig kegyelmes uram nem tilalmas, hanem az ezüstnek valora szerént adják el, vezér ő nagyságának értésére vagyon, maga parancsolá meg, hogy írjak felőle, bocsátatná el nagyságod, mivel igaz ember, felesége, öt gyermeke vagyon itthon igen fogvatkozott állapotban etc.

Kegyelmes uram, immár több egy hetinél Dániel Mihály uram ő kegyelmének érkezék egy szolgája, kitől bizonyoson értém ő kegyelme jövetelét; az mint nekem consignatióba küldte az konakokat, szálló helyeket, meg kellett változni, mert mára csak igen közel kellett volna ide érkezni, de az mint veszem eszemben, az nagy sár, árvizek mia Drinápoly felé kellett menni, itilem, 3. avagy 4. die Februarii ha beérkezik ide. Vezér ő nagyságának írt vala ő kegyelme Bukorestről, az szolgáját bevittem vala vezér eleiben, igen akará, hogy immár bizonyos jövetele, mert egy néhány héttel kegyelmes uram ennek-előtte nem igen hitte, kikeletig hogy az adó administráltassék.²⁾ Nyilván való dolog, hogy innen az kiment Haszon aga az vezér levelével inkább ment ratione explorationis, jön-e az követ avagy mibe vagyon az állapot, hogysen mint a Bagdad felől való hírel etc.

Két kis szelet papiroson: Kegyelmes uram, az bokályok készen vannak, de pénz nélkül ide nem adják, nagyságod kegyelmes jó tetszése, mit kellessék cselekedni, én örömet kezess lennék érte, de nem hiszen meg az török, császárnak az mely szaráját mostan csináltak, arra is 2000 vettek el benne; ez egy helyen találtunk, de egyebütt sohol nem, fölő, ez is elkel.³⁾

Mostan kegyelmes uram az vajdának besli agája oda vagyon, császár táborába mene, vagyon 25 napja, hogy elmene, ki ha megérkezik, az mindent meg tud mondani.^{4—5)}

¹⁾ *Oldalt Rákóczy jegyzése:* Irattunk, az brassaiak, így levén az dolog, elbocsássák.

²⁾ *Oldalt a fejedelem kezével:* Bizony uram ha szinte császárnak nem jól succedált volna is dolga, de bement volna az adó, mert mi az portától el nem akarunk szakadni soha, csak az porta minket el ne izzón magától.

³⁾ *Hátán, Rákóczy kezével:* Küldtünk ez levelünk vivő postánktól gréczi tallér nro (üres hely), arany nro (üres hely), vegye meg 2000 (így), kell igen szép patyolat ing nro 4; az nyusztláb bélést is nro 2 megvévén küldje ki, de szépek legyenek, hiuzláb bélés nro 2, de szép legyen.

^{4—5)} *Hátán, Rákóczy oda vetett jegyzése:* Ha megjőne, mindennek végre menvén tőle tudósítson.

Rákóczy följegyzése kívül: Már bizonyoson constál nálunk, hogy 22. Novembris kegyelmednek írt levelünk az vajda kezében ment, az mint maga is cancellariussával együtt megírta az tavalyi brassai bírónak, s leve-

Czím : a szokott a fejedelennek.

A fejedelen följegyzése : 20. Februarii 1639., Udvarhely.

Eredeti.

XX. 1639. márczius 6.

Georgius Rakoczy sat.

Generosi fideles nobis dilecti. Salutem sat.

Tompa István az kegyelmetek 22. Februarii nekünk írt levelét tegnap négy óraker délest hozá meg. Császár visszajövetelét értjük, s mind az tengeren tul való állapotokat, ki leszen-e úgy, visszajő-e császár avagy nem, tudjuk, kegyelmetek ez levelünk elvételeig is alkolmasint megértette. Értjük azt is, hogy az császárral való vezérek számára kívánják az ajándékot, kikről mi úgy tudjuk Dániel Mihály uram, hogy volt kegyelmednek instructiójában arról emlékezet, mit kellessék arra felelni, Szilágyitól is írtunk felőle, mihez tartsa kegyelmetek magát abból, most is egyebet annál nem írhatunk; egyáltalában az ország azzal nem tartozik, sem mi, hogy azoknak az vezéreknek, kik az portán nincsenek, ajándékot adjon, mi sem akarjuk az országra felvenni, s kegyelmetek se írjen, mert mi nem adjuk meg, s ha kegyelmetek igéri is, kegyelmetek megbocsásson, egyáltalában mi nem effectuáljuk; egyebeknek: teftedárnak s másoknak is kinek mit kellessék adni, kik az portán jelen vannak, megírtuk 25. Februarii írott levelünkben s tartsa ahhoz kegyelmetek magát. Ha valamint császárt megvártatná kegyemetekkel és ott érne kegyemeteket, valami új szokatlan ajándéknak ígéretere vagy császárnak vagy egyebeknek kegyemeteket ne vegyék, mert anélkül is elég terelviselése vagyon ez országnak s többet kegyelmetek fel ne költsön, mert mi arra nem megyünk, nem írunk, sem adunk, hanem az vezért sollicitálja kegyelmetek onnan kibocsátása felől, mivel már az adót beadta kegyelmetek, mi nekünk mostan nincsen olyan dolgunk, kiért meg kellene császárt várni kegyemeteknek. Zöldfikár szavának kegyelmetek hitelt ne adjon, mert ő csak török, ő az ország kárával akarna magának hasznót szerezni s jó akarókat.¹⁾

lét im be is küldtük kegyelmednek; írtunk most is az vajdának, ne vesszen el levelünk, kegyelmed is szorgalmazza az vajdát.

¹⁾ *Oldalt Rákóczy kezével* : Soha bizony mi időnkben, sem az szegény fejedelem idejében teftedárnak ajándékban innét 200 tallért nem vittének sem nem küldtünk; mi csudáljuk, hogy Réti uram kegyelmed egy néhány ízben jelenlén az adónak beadásának idején, reá nem tudott emlékezni s Zöldfikárnak vagy az teftedárnak megfelelni; ha az quietantiát be nem adja is, azzal mi sokat nem gondolunk, császár levelében meg leszen írva, hogy beküldtük, elég az nekünk, azonkívül is volt látója s értője, hogy megküldtük, kegyelmetek is beadta.

Az juhokat hogy mi az Dunáig hajtassuk s egy reál tallért adjon egyért-egyért, arra mi nem megyünk, hogy addig való kár is miénk legyen, hanem ha bejő ide, ha kell, öt vagy hat ezert is adunk tizenkét-két dutkáért, adminus tizért, s itt-benn birodalmunkban az harminczadját is megengedjük. Azért kegyelmetek lássa, mint conveniálhat aval az emberrel, minket usque ad 4. vel 5. Aprilis categorice tudósítson, tudhassunk mi is gondot viselni felőle, mivel nekünk is pénzzel kell megvé-tetnünk; úgy menjen pedig végére kegyelmetek, úgy ne járjunk vele is, mint most ottbenn az zsidókkal.

Miért akarják az aranyas botot megcsinálni, értjük; hogy mi adhassunk követ hozzája, abban módunk nincsen, hanem kegyelmetek alkudjék úgy vele, hogy maga szerezzon követ is hozzája és egy néhány tallért is adjon előpénzt neki, s az menyiben megalkuszik vele kegyelmetek, arról minket tudósítson, mihelyen postánk megyen be, mindjárást megküldjük; ha pedig kegyelmednél Dániel Mihály uram pénz maradtott annyira, adja meg s mi ittkin megadjuk kegyelmednek. Értjük kegyelmetek leveléből, hogy az zsidóknak adóssá maradtott volna, de az mint mi megvetettük, még ők maradtak adóssá nekünk, a mint meglát-hatja kegyelmetek a computusból; ha pedig valamivel adóssá maradtunk, lám küldtünk pénzt be s contentálja őket kegyelme-tek; az mely ötven aranyat beküldtünk, abból, úgy computál-juk, az botcsinálást is megfizetheti kegyelmetek s az zsidókat is contentálhatja. Mi az kegyelmetek írásából azt sem vehet-jük eszünkben, mennyivel maradt adóssá az zsidóknak kegyel-metek, mert csak ilyen numerussal írja $2\frac{1}{5}$ gréczi tallérral, a melyet mi két egész tallérnak s egy ötöd résznek computálunk, ennek, úgy tetszik, ottbenn is szerit tehette volna kegyelmetek.

Mi istennek hála most is csendességben s tűrhető egész-ségben vagyunk itt fogarasi házuknál. Itt jó tavasz üdők jár-nak, Fejérvár felé már szántnak is. Kegyelmetek házanépe is mostan tűrhető egészségben s állapotban vannak. Adja isten, hallhassunk kegyelmetek felől is minden jókat. Eisdem in reliquo sat. Datum in arce nostra Fogaras die 6. Martii, anno domini 1639.

G. Rakoczy m. p.

Rákóczy kezével: Ha valamint nolle velle kegyelmetekkel ugyan meg akarnák császár vártatni, s megjövén császár mégis az vezérek ajándékát urgeálnák, tandem ad extremum, de igen ad extremum, nem is úgy mint adó mellett való ajándékul, hanem csak kegyelmetek mintha hírünk nélkül cselekednék, az egy sziliktár passa számára tegye szerét háromszáz tallérnak, id est talleros nro 300 s adja oda neki kívánván, hogy legyen jó

akarónk [*a levelíró kezével beszurva*: az kitől kegyelmelek az háromszáz tallért felveszi, annak mi hova hamarább meg küldjük]. Ezenkívül senkinek se adjatok, mert mi bizony nem acceptáljuk.

Cím: Generosis Michaeli Daniel de Vargyas trium sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai supremo iudici regio ac praecipuo legato, Stephano Rétyi de eadem continuo oratori nostro in fulgida porta ottomannica etc. constitutis etc. fidelibus nobis dilectis.

Eredeti.

XXI. 1639. márczius 19.

Illustrissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Az uristen ő szent felsége sat.

Kegyelmes uram, ez elmúlt hétfőn bocsátám el innen Sziládi János postát; semmi vásárlást tőle ki nem küldhettem, mert az alkolmatosság nem hozá magával. Az nyuszt és hiuzmál bélléseket mind eladták, az mint nagyságodnak kegyelmes tudására adtam ezelőtt; husz napra ígérte magát azon szöcs, elkészített egy nyusztláb és hiuzláb bélléseket ugyan császárnak valót, kit ha úgy elkészít, nagyságod kegyelmességéből securitást kívánnék igen, mert én noha valami keveset esmerék hozzá, de mégis mint kellessék árut vele szakasztanom avagy várjak nagyságodtól arra az vásárlásra nálamnál tudósbat, én csak valami előpénzt adnék reá, de azzal nem kellene kegyelmes uram késődni, mert ez itt való állapot, mint egy nagy országé volna, olyan, hamar árusza találkozik. Az bokályokat is elkészítik husvét napjára, az öregít ötével egy reál talléron, az apróbb-szerűt hatával. Patyolatot is kegyelmes uram az két végnél[többet], kiket Dániel Mihály uramtól kiküldtem, nem merék venni, azokat kegyelmes uram csak ez minap hozták szinte Indiából; azon embernél vagyon egy vég 36 singes, az szélessége négy sing, én soha nem láttam olyant kegyelmes uram, három ízbe mentem reá, de nem hamar egymásután, árut szakasztottam igen-igen nehezen talleris 90 realibus, melynek elvételére én többé soha nem megyek, ha nagyságod nem parancsolja; két egész esztendeje mult ez elmúlt decemberben, hogy innen elment volt az ki ez patyolatot hozta, de többet azfélélt ez sem hozott. Persiai selyem szőnyegeket is tanáltam kegyelmes uram igen szépeket, kiknek az hossza öt-öt singes, szélessége három singes, ezenkül kegyelmes uram némelynek hosszasa négyed-fél singes, szélessége két sing egy fertály, ennek az ára, ki minemű, ötven, hatvan, hetven talléron; szép csinálmány. Ezek között vagyon kegyelmes uram egy, ezüst és arany fonallal, papirosan valóval szőtték, olyant sem láttam soha, az három singes egy fertály hosszára, szélessége két sing egy fertály, csudálatos

szép ez is, két-két páva avagy puplikánnak mondjam az arany és ezüst fonalból való kötése orczájokkal egybe állnak, minden egy párnak az fejek felett egy-egy szép öreg virág, az rojttjai is mindkét végén elegyes ezüst fonallal, az ára tall. 125. Ugyan ennél vagyon egy pár vánkos héj is schofiumos, igen szép.

Ide való újabb híreket nagyságodnak semmit mostan ezeknél írni nem tudok: Ipsir aga tegnap 10 órákor tájba juta császártúl recta vezér kapujára, kardját is az külső palotában odá le magárúl s úgy mene be vezérhez, egy óránál tovább mulatott ottbenn; mikor kijöve vezértül, nyusztal bélétt galléros vont ezüst kaftánban vala, onnan mindjárt az császár anyjához mene, onnan is bosztancsi passához ment, mindenik helyen megkaftányozták; azt mondák, nem késik itt sokat, elindul Budára. Mikor innen kiindul, ha alkolmatosságom leszen, ki által nagyságodnak kegyelmes tudására adhatom, azon leszek. Császár mostanság meg nem jön, noha igen vala híre, sok kapákat, csákányokat, fűrészeket, puskaport, golyóbisokat és minden egyéb hadra való készületeket visznek utánna, jövendő héten megindítják; híre az, Revánt akarja obsideálni. Az persához kegyelmes uram az csausz Durák passát expediálta volt (az elmúlt esztendőben, az mely legatussa az persának ide jött vala, azt is vele együtt bocsátá vissza), még meg nem jött volt februáriusnak 20. napjáig.

Az vajda postája kegyelmes uram ez elmúlt hétfőn estve nagyságod kegyelmes parancsolatját hozá in curia Komanaicensi 25. Februarii datas, azzal együtt aur. nro 50 pecsét alatt volt, úgy vagyon, de mint láttam, nem tudom, az hosszú ut miatt lőtt-e, az kötésről az spanyorviasz elromladozott, egyet vagy kettőt látok nem igen jónak lenni. Kegyelmes uram, azon behozott levélben az mely három kicsin pecsétű levél volt, nem akarám ezen levelemben includálnom és visszaküldenem, más jobb alkolmatosságot várok, noha nálam is nem lát napfényt.

Kegyelmes uram, nagyságod kegyelmesen (nekem alázatos szegény hívének) megbocsássa, nem akartam az nagyságod kegyes füleit ezzel is terhelnem, de ebbeli igazságom bíztat, bátorít. Nem tudom kegyelmes uram, ki informatiója lehet, hogy én Dániel Mihály uram ő kegyelme eleiben is írtam volna az zsidóknál való aranynak kész voltárul; nemhogy én ő kegyelmének azt írtam volna, de azonkül is csak egy szót is én nem írtam, házául való erre indulását, mely nap lőtt, mindaddég nem tudtam sem hallottam, meddég az ő kegyelme Bokorestrül ide expediált embere nem érkezett. Én immár öreg ember vagyok istennek kegyelmességébül, soha ekkeddig orczám meg nem pirult illetlen írásomért, szavaimért, kivályképpen uram fejedelmem előtt. Az mely 156 arany felől nagyságod kegyelme-

sen emlékezik, az nem az nagyságod kárára vagyon, mert az veszett zsidók azokért mind egyig másokat adtak; az mely 16 számú aranyak az felmérésben elmentek az szám felett, azokból 5 maradt az onnan kül behozott aranyak defectussába; bizony elég praepostere adták nagyságod kegyelmes tudására, kit magam is szégyenlek, nincs mit tennem etc. Kegyelmes uram, nagyságod kegyelmesen, bölcsen recognoscálja, ki lehet ebben vétkes egyéb az alkolmatlan időnél, mivel vicissitudines temporis csak egyedül az szent istené; mert kegyelmes uram, hogy az 15,729 gréczi tallérre való aranyak (sőt annál valamivel több is) készen voltak szent Mihály napjától fogva az uj esztendőig, olyan igaz, minthogy mostan élek istennek nagy kegyelméből, arról való nagyságod kegyelmes tudósítása, hogy circa 16. diem Septembris az adóval meg fognak indulni, melyhez képest azonnal rajtok voltam, mivel az főebbik zsidó csak itt mellett közel lakik, annakutánna kegyelmes uram Szalánczi uram levele is érkezik, legyen készen az arany, mert ő kegyelme megindult volt 12. Octobris, de házához térvén, nehéz betegségben esett volt, immár fellábadott, ehétik is: ezt értvén, ismét ujabban sollicitáltam, ők is mindennap várták, mivel annyi számú aranyat imitt-amott szedtek volt, kire mindennap usurát kellett adni; ebben is kegyelmes uram közel két hónap elműlék, mégis várokoztam igen. Annakutánna 10., 9 (*így*) die Decembris nagyságod Kolosvárárt iratott kegyelmes parancsolatját hozák, melyből értémaz Dániel Mihály uram ő kegyelme ide bejöveteletét, és az nagyságod arról való kegyelmes parancsolatját, hogy akkori következendő héten minden okvetetlen ő kegyelme megindulna; én nem tudom, ha az ő kegyelme fia házassága gátolta-e meg avagy egyéb okok, ebben is közel egy hónap műlék, mikor megértetem, hogy Bukurestre érkezett. Az uj esztendő első napján mind az hat zsidók hozzám jövének s megmondák, hogy ők tizenötöd napnál tovább nem várhatják, kinek-kinek aranyát vissza kelletik adni, mert most is károokra vagyon nekik, ezt is megírtam kegyelmes uram (si probe memini), bátor felkeressék ez uj esztendőbeli írásimban s in mense Decembri írt leveleimben, nem is tudtam, hogy 4. Februarii érkezzék be az adó, mert akaratom szerént kegyelmes uram nemhogy kárt tennék nagyságodnak, de igaz lineán egy pénzét kettővé tenném; az zsidókkal való contractusom is in specie nálam vagyon mostan is etc.

Kegyelmes uram, nyilván való dolog, Székely Mózesnek az budai vezérnél bizonyos embere volt, valaki és honnan való, nem tudhatám meg, harmadnapig volt ott, vezér nem lőtt addég szembe vele; az közben érkezett oda az innen expediált kapucsia, az ki megvitte az vezérség változását, annakutánna sem lőtt vele szembe vezér; ide három levelet küldött azon Székely

Mózes embere azon kapucsiátúl, kiknek hozzásában mikor hírem lőtt, mindjárt bizonyos főembert küldtem hozzá, ígírtam egy 50 frtos paripát, akár pénzt neki, de immár kezéhez vőtte volt Székely Mózes; az kapucsiával tegnapelőtt vezér kapuján magam is szembe voltam, megmondá maga is az dolgot, s örömet nekem kezemhez adta volna az levelet, ha elébb szóval értettem volna; az embernek nevét sem tudja, ki, de magyar volt, nagyságodtól tudom, el nem tagadná az vezér, jövő útjában ha Landor-Fejérvárra eleiben küldene nagyságod, de ne[ki] érteni nem kellene, hogy innen kivitt hír, netalám itt való gondvüselő leszen, nem jó következhetnék nekem.

Musztafa csaszut kegyelmes uram ez elmúlt kedden temetők. Ez includált (Kemenicz tájárúl elhozott lengyelből lőtt török) maga kötésének pariaját nagyságodnak ím kiküldtem, kit hogy ha nagyságod kegyelmességéből approbál, kész depónálni iuramentumát; semmi fizetést egyebet ő nem kér, csak az mi az nagyságod kegyelmessége leszen. His eandem sat. Actum Constantinopoli 19. Martii, anni 1639.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor humilis

Stephanus Réthy m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy kezével: 30. Martii Fogaras 1639., délest hora 4, Inota havas-alji posta.

Eredeti.

XXII. 1639. ápril 8.

Illustrissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Az uristen sat.

Kegyelmes uram, az uristennek több velem közlött ingyen való irgalmas kegyelmességi között ez is nem kicsin, hogy az botot az galatai ötvösnek oda nem adtam volt, mert odaveszett volna, mivel szinte csak harmadik házon szakadt meg az égés az ő házáatúl, egy néhány ezer tallér érő kárt töltek nyavalyásnak az bosztancsiák és egyéb kóborló tolvajok; császárnak is sok egymás arany műve volt nála; árut nem szakasztottam vele az megcsinálására, várom az nagyságod kegyelmes informatióját. Az mint ennekelőtte való írásomban nagyságod kegyelmes tudására adtam vala az türkesek és apró rubintoknak bele rakását, noha smaragd nem volt (mint látom) annakelőtte benne, talám vagy tizet a bot fejére illendő lenne csinálni, én mindjárt reá alkunnám és mentől hamarébb el is készíttetném etc.

Ipsir aga alias Musztafa vezér passa indula el innen az váras₂ mellől budai vezérségre 1. Aprilis; mind itt benn létekor

való kiindulása napján s mind penég innen kül való elindulásakor szembe voltam vele, az nímet agens is ott vala, elsőbben nekem engedteték kegyelmes uram az vele való szembelétel, azután őtet is beviteté. Ennekelőtte kegyelmes uram csak személyünkben esmertük egymást, de immár beszédünköt közölvén egymással ugyan alkalmas ideig, felőlem ő mit itiljen, nem tudom, de én felőle itilhetem magam tetszése szerint: non tam scitus, quam inscius, staturája is elég indecens olyan méltóságos állapatra, morosus ember; minthogy ifju is, netalám megtanítják oda fel Budán, ha vannak eszes, értelmes törökök, mert innen elég gaz, tudatlan cselédi vannak mellette az kihája Iszhak agán kül, annak több esze vagyon kegyelmes uram, hogysen mint magának; termete nem magasb Szentpáli uramnál; szegény állapattal indula el innen, az Bikir passa fiát is elvivé innen vele; felette ajánlja magát kegyelmes uram az jó szomszédságával; ezen végezé szavát: Cilibriábúl avagy Drinápolybúl nagyságod látogatására elküldi egy kapucsiáját.

Ide való híreket egyebet kegyelmes uram olyat nem értek mostan. Nyilván való dolog, hogy minden hadai császárnak az Van építésén voltak, az egész hadban való minden rendekre (az megmaradott kevés jancsárságon kül) értéke szerint bizonyos számú kövek hordatására rendeltetett volt, kit ezerre, kit három ezerre is rendeltetett, voltak az miatt is nagy tribulatióban, meddig megépítették. Drágaság nagy vagyon, taller. 20 egy kila árpát megvesznek, csak találjanak. Császár Diarbikirbe való visszajövele nyilván való, de mint mondják, Muszulba ment viszont hátra, mert az persa Babilloniához két napi járó földniro negyvenezer népet bocsáta volt elé; ezt nekem igen nagy ember jelentette meg s igen secreto. Tegnapelőtt estve érkezett kegyelmes uram egy kapucsia császártúl, hírt hozott, hogy az fővezér Musztafa passa megharczolt volna velek, s ezek megverték, fejet 6000 hoztak, foglyot 2000, ki ha úgy volna, örömét annak itt meglőtetni kajmekám nem praetermittálná; ezután kegyelmes uram nyilvánban megértem, ha az anglus secretariussa megérkezik császártúl, immár 20 napja, hogy elment innen kajmekám kapucsiájával; irt császárnak kajmekám az előbbeli oratornak elbocsátása felől, kire mi válasza leszen, nem tudja maga is. Az anglus házanépe immár régen házához jutott, ő itt lakik igen kedvetlenül, csak tegnap is sokat beszéltem vele vezér kapuján.

Vöttem kegyelmes uram egy nyusztlábbéllést is ma tall. 138, azt is olyan conditióval, hogy ha nagyságodnak nem tetszenék, kár nélkül mentül hamarább hozzák meg, az pénzt visszaadja; bizony igen nehezen tudtam árut szakasztani vele kegyelmes uram, három ízben is hagytam el, mert mostan itt is szűkön

tanáltatik, mivel Muszquaországra az előbbi szokás szerint mostan az innen való szöcsök nem járhatnak, itt penég ha eleget nem ehetik is mindenkor, de az nyuszt köntösnek meg kell lenni. Az másik hiuzlábbéllést is egy holnapra elkészítik ezen szöcsök. Az vajda kapikihájátúl, ki ez elmúlt esztendőben is ittbenn lakék, Nicolátúl kiküldtem kegyelmes uram az megvött bélléseket pecsét alatt, írtam is az vajdának, hogy jó gondvüselés alatt ő nagysága küldje ki.

Az velenczei utra való salus conductust kegyelmes uram impetrálni akarám Ipsirtől, de ő ahoz semmit nem tudta egyebet mondani: deákja is mostan itt nincsen, Budára felmenvén, örömet kedveskedik nagyságodnak abbúl is. Mint én veszem eszemben kegyelmes uram, nem is kellett mostan arról itt emlékezni, minemű karban vagyon mostan itt az velenczések dolga etc.

Itt vezérnél is híre az kegyelmes uram, hogy lengyel király mikor császárnál Bécsben volt, az királyt hagyta volt képében, s csak postaképpen maga császár római pápához ment volna igen secreto tractára; suspiciálnak itt arról, ha igaz leszen etc. His candelam sat. Actum Constantinopoli 8. Aprilis mane, 1639.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor demissus

Stephanus Réthy m. p.

Egy külön felíven: P. S. Az bokályok kegyelmes uram kószzen vannak; én előpénzt nem adtam reá, noha ők igen sollicitáltak, mivel nem tudhatám bizonyoson, jőnek-e érette.

Az mely persa követ kegyelmes uram itt detentióban lőn és magával császár elvivé, Bagdád megvétele után elbocsáttatván, főkapucsiáját is követségben bocsátá volt el vele császár; minemű volt legatioja, ez inclusábúl nagyságod kegyelmesen megértheti, *) az anglus interprese transferálta török írásbúl, én csak hertelen corrigáltam egy néhány helyen, tegnap juta ismét kezemhez az török pár, Zülfikárral megfordittatom magyarul, meglátom, ha uniformis leszen ezzel, s ugyanazont más alkotmatossággal kiküldöm kegyelmes uram, fordítsa meg az török deák. Az Babillonia megvétele is prolixé, az mint vagyon, kiküldöm nagyságodnak.

*) E göggel teli levélben Murad szultán a már űsei által birt, de a persa elfoglalta tartományok visszaadására szólítja fel ezt — ha békét akar, — különben tavasz nyiltán seregei tengerként öntik el a persa birodalmat.

Ezen melléklet hátára Réthy a következőket jegyezte: Mivel kegyelmes uram néhány nagyon obscuritas az translatiójában, de vagyon nálam törökül, Zülfikárral magyarra fordittatom, mutatám neki s csudálkozék, hül juttam hozzá, én is transferálom ennél ha lehet értelmesben. Az török stylum más alkotmatossággal kiküldöm, munkálkodjék az török deák is.

Kegyelmes uram, követuram itt benn létében ugyan in scriptis adá be az vezérnek az itt való praebenda meg nem adás felől; természeti az ő nagyságának, örömet megígíri az satisfactiót verbis, de bizony abban semmit egy punctnít abban meg nem cselekedtet; commissiót is mindjárást ad, de azzal senki semmit nem gondol. Én, tegnap mulék egy hete, minden commissiót eleiben vüm, az mellett supplicatiót is adék kezébe, az conclusiója ez vala: én immár szégyenlem ennyiszor ő nagyságát sollicitálni, vagy leszen avagy nem leszen, többé én ő nagyságát ez felől nem búsítom. Ujabban ismét ada commissiót, az kiknek satisfaciálni kellene, mindeniknek megküldtem, de csak egy fülért sem adtak, azzal mentik magokat, hogy nekik nincsen honnan megadni, mert ő nálok egy pénz is nincsen, az teftedártul keressem, engemet penég vezér nem oda igazít; ha penég oda igazítana is, tudom, ki legyen, egy nabal természetű rossz ember, nem hejába mondják itt az törökök ez mostani állapotban: minemű az fazék, olyan az fedeje is, minemű az fő, olyan az utánna való is; ezt bizony ha akarja ő nagysága meghallani, meghallhatja, mit beszélnek felőle. Csak egyik esztendőre való széna árát kérem vala kegyelmes uram, azt sem adatá meg, új szénára halasztá, akkor szénát adat azért is, de talám addég az uristen engedi, hogy más gondja érkezik; csak feselhetném ki az sok adósságból kegyelmes uram, semmin inkább nem ügyekezném, ez itt való restantiából, bizony az nem leszen, két esztendőben nekem, tudja az uristen, ezer oszporánál többet nem adtak minden napra, az Gürcsi Mehemet kajmekámságában mikor az borért három-három oszporát rendelték okájára, minden napra 48 oszpora esnék, bárcsak harmad részét adnák is meg, megfizethetnék az kapikihák az bor árát, de azt soha nem érem én teljes életemben; az egyéb élés is mind oda leszen, ha egy igen jámbor fővezért az isten nem mutat.

Tegnap kegyelmes uram az aranyat 230 oszporára kiáltatá minden utczákon az vezér, az tallért penég, ha réal taller is, 120 oszporára, valameddég tart.

Végezván ez írásomat kegyelmes uram, nyilván való hírl hozák, hogy császár egyáltalában jövő útjában vagy, vezér ő magátúl (*igy*) értették, ki ha ugyan úgy leszen, egy hétig nyilvánban értek felőle.

Az Székely Mózes Budára küldött embere kegyelmes uram, ha ugyan igaz leszen, egyébnek nem itélhetem, hanem Bakó lehet, mert vagy több négy holnapjánál, hogy eltávozék vezér kapujáról, senki nem tud semmit felőle mondani, hova lehetett; ha nem ő leszen, fog egy doctor lenni, ki az öreg úr mellett forgódott, meddég Pesten volt Huszain passa vezér-

ségében, az elment kajmekám itthon létében mind ott forga, mindennap láttam, az is elvetemedék valahova etc.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 2. Maji A. I. 1639., reggel 9 órakor Brassóból.

Eredeti.

XXIII. 1639. ápril 25.

Illustrissime princeps sat. Fidelium servitiorum meorum sat. Az uristentül nagyságod sat.

Kegyelmes uram, 3. die praesentis Fogarashban írt nagyságod kegyelmes parancsolatját hozá az vajda postája 20. praesentis estve, melyben nagyságod kegyelmesen mit parancsoljon, értem. Ennekelőtte való levelemben nagyságodnak kegyelmes tudására adtam ez innen elment mostani budai vezérnek elindulásáról, vele való szembelételemről két ízben is; elég hejába terjesztém reá szép salutatiómot mind ide haza jövésekor s mind elindulásakor, tartozik vala de necesse az szokás szerint egy rossz káftánnal, de ő bizony semmit nem ada egy küs finszal igen keserű kávénál, melyből megtetszik, hogy nem in aula natus etc., ők igen megvárják nagyságodtól az honorariumot impudenter; én nem itélhetem, hogy sokáig duráljon az ottfenn való állapotban, mivel külsőképpen is a ballábával igen sántál, az kapucsilár kihaja is az szerént azon lábával igen sántál. Nagy állapotbeli emberben keveset láttam virtuosust, az itt való kapikihaját Momin agát merem discsérni, ez mostani kajmekám teftendár ki vala, itt mostan csak olyan embert is nem igen látok császár udvarában, noha ifju.

Az mely török rab felől nagyságod kegyelmesen emlékezik, mostan igen jó karban vagyon; ha Mehemet vezér passának hírével nincsen, mert ez azt nem is tudja, ne is értse kegyelmes uram mint ilyen haszontalan fraudulentus ember, mostan bizony igen gondolkodható állapotban vagyon, igen fél az durus patertül, *) ajándékokt penég igen készített ex iniqua mammona.

Budai vezért ad 14. diem Maji subsequens várják be ide, az kihájának írta kegyelmes uram Landor-Fejérvárról; szállását elkészítették Sahin agának is, az kihája ez héten várja be minden okvetetlen; sziliktár passának is szolgálai elérkezének, házát mostan öltöztetik. Hatalmas császárt is ad 20. mensis subsequentis általánfogva bevárják, jövő utját is három helyen is megcsinálták, élését is elkészítették. Ezek nyilván való hírek kegyelmes

*) A szultán.

uram. 35 gálya ment ki Nagypénteken kegyelmes uram Fekete-tengerre, mert immár kün vannak az kozákok. Híre az, 7. mensis Aprilis proxime praeteriti (*igy*) szultán Musztafát, ki két ízben volt császár egy-egy kevés ideig, császár atyjával egy volt, igen hertelen halállal holt el, az törökök mondják; de azért ha úgy lőtt is, de suffocálták, gyalázatos helyen is az temetése, az Aja Sophiának szegeletén vagyon egy küs kápolna formájú épület, ugyanazon mecsetnek oldalából vagyon kirakva, kiben csak valami olajat kandilnak valót és kender, len, csepüt hajó tatarozni valót tartottak, abban temették csak parasztul, mint nálunk csak egy koldust is mint szoktak temetni, az szerént vagyon kegyelmes uram temetése, fejénél, lábánál két darab régi ó darab fákot állattak fel, az helynek csak boltozása is nincsen. Ennek okát kegyelmes uram, miért lőtt, más alkolmatassággal írhatom meg nagyságodnak, mert az klarás nem várható meg. His eandem sat. Cita manu 25. Aprilis Constantinopoli, anni 1639.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor humilis

Stephanus Réthy m. p.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy jegyzete : 8. Maji A. I. 1639., délest 12 s 1 óra között Inota havasalji vajda postája Inota. *)

Eredeti.

XXIV. 1639. május 14.

Illustrissime princeps sat. Fidelium servitiorum meorum sat. Áldott legyen az uristentül nagyságod sat.

*) *E levélbe a fejedelemnek következő fogalmazványa van téve* :

Ha az gallus agense meg kezdi az dolgot indítani s kegyelmedet az kajmekám behivatná s azt kérdené: nekünk vagyon-e az hírünkkel s akaratunk vagyon-e reá, kegyelmed megmondhatja : vagyon és csak hatalmas császár mutassa jó akaratját, mi készek vagyunk az szolgálatra ; sőt az gallus agensnek is megjelenetheti : ha mindenekben úgy obtineálhatja az három punctomot, az mint mi beküldtük, mi is császárnak adunk tizezer tallért, az kajmekámnak ötezeret, az sziliktár passának is ötezeret ; s ha aztán továbbra menne az dolog, hogy ezt Zöldfákárnak is érteni kellene, csak viselje híven, igazán magát s obtineálhassuk mindenekben az mi kívánságunk szerént az dolgot, neki is kegyelmed megígérhet háromezer tallért, maga is kegyelmed veszi 2000 forintik való gratiánkat vagy pénzül vagy annyi erő jószágul. Nem is kellene ezzel késnünk, mert most oda fel igen rosszul vagyon császár hadainak dolga s állapotja, erősíteni is kezdték német praesidiummal az végházakat, Szakmárra is 400 németet hoztak, magyar hadakat is fogadnak. Kegyelmed azért mondja meg az gallus agensnek, ezzel nem kellene késni, mert káros mind az királynak s az több unitusoknak, s mi sem szolgálhatunk hasznoson, ha késik az dolognak végbenvitele s megindítása. Az mely követe az királynak az őszön jött vala hozzánk, arra felett vala, hogy ad 1. Aprilis nálunk leszen, de még eddig sem jöve el.

Kegyelmes uram, 29. mensis Aprilis proxime praeteriti Fekéjérváratt írt nagyságod kegyelmes parancsolatját ma reggel vöttem mind az includált schedákkal együtt; az egyiknek exhibeálására kívántatik kegyelmes uram csak egy vagy két napi occasio. Az Handanogli Mehemet kapucsia bejövételére való rendelt alimentumnak is consignatióját látom, bizony kegyelmes uram itt házánál két három hétig sem költ annyi élést, de itt az minemű sziligy magavüselőnek tetteti vala magát, én álmélkodom rajta, netalám csak magoktúl cselekedték az gaz szolgálai, mert azok is azféle gyűlvész, nem mind maga szolgálai; ha magátúl vagyon kegyelmes uram, elég jaciniliter (*így*) cselekedtette. Nagyságod hogy tempestive erről is kegyelmesen informált, igen helyes, referálni tudom suo tempore vezér előtt is.

Idevaló mostani új híreket kegyelmes uram: Hatalmas császár megjöve tele felől ugyancsak azt írhatom, az mit csak ez minap, ad 20., 25. diem praesentis nyilván mondják megjutni, tegnap jöve postája vezér ő nagyságának Izmitből, ma kilenced napja, hogy az bejött Mehemet passa (ki budai vezér vala) elindult császár eleibe; Huszain vezér passa az öreg ember, kinél Osafer passané császár nénje vagyon, tegnapelőtt jöve meg; Ahmet vezér passa az erdélyi fiu immár több két hetinél hogy Izmitben vagyon az négy fő fogoly hánokkal és mint mondják azokon kül vagy harminczkét főfő emberekkel, kiket török formán való köntösökkel ruháztatott fel császár, mikor oda jutand császár, vele magával együtt hozatja ide be; mint mondják, nem messze ide, nyolcz napra beérkezhetik; az egyik hánt mondják kegyelmes uram hogy elszaladt volt Hel neű, két nap oda volt, de kézbe akadt nyavalyás. Oda Babillonia felé való hír mostan egyéb nincsen kegyelmes uram: Az fővezért Musztafa passát nyilván mondják hogy maga vagyon az várban, hadai császárnak mind helyben vannak nem messze az várastúl. Drágaságot nagyot mondanak az élésből, a főlovászmestert küldte volt ki 80 lovassal az vezér falukra, várasokra pénzzel élésvenni, az persák mind pénztől eddig elvitték őket, noha publice ennek híre nincsen, de nyilván való dolog. Az Feketetenger mellett az kozákok is két falut elégettek, népét elrablották; kétszáz törököt is vittek el két hajóval, Keféből ide hoznak volt rabokat eladni, azokat is elvitték; ez elmúlt héten jöve híre kegyelmes uram, ez is nyilván való hír. Akarám kegyelmes uram ezt is nagyságod kegyelmes tudására adnom, nekem nagy ember jelenté ezt, neki írta egy barátja Bagesaszarájából, az ki tatár hán körül forog: Ez elmúlt télen két ízben is Lupul vajda embere ajándékkal ment az hánhoz s coniungálták magokat, hogy császár megjöve tele után, mihelyt ír Lupul vajda, azonnal kész hadát bocsátja melléje, ha kívántatik, maga is felül az szomszéd amoveálására; az bizony dolog kegyelmes

uram, az mint ennekelőtte is írtam vala nagyságodnak, innen az portától impetrált arra szabadságot, hogy ha módja lehet benne, exturbálja bátor; én itt nem is jelentettem az kapikihájának, mert látom, szegény felette simplex, bátor ne volna olyan bátorság nélkül való ember, azért is nem említek neki semmi oly titkos dolgot, mindazáltal kegyelmes uram én elhittem, vigyáz ő is magára. Szegény szomszéd etc., neki mostan itt igen kevés barátja vagyon az egy bosztancsi passán kül.

Kegyelmes uram, vagyon ilyen dolog is. Ez elmúlt szombaton érkezett egy egri török az sárga zászló alatt való Ozman buli bassi neű, vezér kapuján az hul ülök vala szokott helyemen, egy néhány magával vezér besliái közül előmbe jöve, jó magyar, mondá: Egészséggel vitéz barátom; én is (qualis salutatio, talis responsio) mondám neki: Jól jöttél vitéz barátom; egy supplicatiót mutata, mondá, hogy: ezt vezérnek akarom beadni; kérdém, miért; mondá azt: Semmi nyugodalmunk nincsen az ónodiaktól; az több végbeliekkel szép csendességünk, békességünk vagyon, kivályképpen az fülekiekkel, akárkinek onnan hozzánk jöni szabados, senkitől bántása nincsen; mostan is nyilván megtudtuk, az kállai kapitány az hatalmas vezér szolgáját, kit az hajduktól flor. 300 vött volt, oda Ónodba küldte s mostan ott való Kütő Berthánál vagyon, annyi saczczot kérnek tüle, melyet nagy ember is meg nem adhatna, nemhogy olyan bolond, ki hatalmas vezérnél is igen kedves volt. En ezekre kegyelmes uram neki választ töttem: Immár az vezérnek (mondám neki) értésére vagyon, de ő nagysága is nem mondja azt, hogy Ónodban volna, kit Moharem passa is úgy írt meg ide vezér ő nagyságának, ki ha úgy volna is, Ónodban római császárnak is más részről fizetett népe vagyon, az kiknek az én kegyelmes uram nem parancsol. Immár adta-e be kegyelmes uram kajmekámnak supplicatióját nem-e, nem tudom, nekem azután senki azfelől nem emlékezett.

Ilyen dolog is ujabbán történt. Ez elmúlt hétfőn avagy kedden császár udvarában az mely öreg tárházban eleitől fogván régi császárok köves, gyöngyös szerszámai voltak, czebe hannya, azféle több régi annál nincsen, puskaport vetettek be oda, oly módon volt elkészítve, hogy bizonyos órája volt annak meggyuladása, nappal gyuladott fel, ottbenn sokáig égett, meddig híre lőtt, azféle szepetek, szekrényládák gyuladtak-e meg elsőbe avagy egyéb famű, nem tudák mondani, önnönmaga pecsételte be ajtaját császár, mikor elment, az kulcsa az anyjánál volt, de mégis nem merte felnyitlatni kajmekám nélkül, meddég ő feljött, addég is mind égett, mikor felszakasztatta pecsétit az ajtónak, úgy oltották el az tüzet, de mint nekem igen-igen titkon beszélék kegyelmes uram, böcsülhetetlen kár lőtt, sok drága szerszámok, kövek, gyöngy elégett, kiért igen sok ember nagy rettegésben, félelemben

vagyon, mint mondják örömesben vüselne egy bégséget, hogysen vezérség nevet. His eandem sat. Actum Constantinopoli 14. Maji mane, anni 1639.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor demissus

Stephanus Réthy m. p.

Egy negyed íven: Ego Nicolaus Krolikouski natione polonus, verus catholicus, quamvis immani turcarum captivitate coactus iuxta ritum mahumetistarum circumcisis, esküszöm az szent-háromság egy istenre, ki atya, fiu, szentlélek, egy bizony isten, az boldogságos szűz Máriának és istennek minden szentinek, hogy ebben az helyben az erdélyi fejedelemelek ő nagyságának és Erdélyországának igaz és hű leszek; valamit vagy titkon vagy nyilván értek ő nagysága és országa ellen való dolgot, itt való kapikihájának jó alkalmatossággal értésére adom igazán, semmit abban el nem titkolok, talibus conditionibus interpositis: 1. hogy az ki előtt az juramentumot praestálom, az is és utánna successori is nekem praestálják, hogy semmi időben ez dolgot senkinek ki nem jelentik; 2. hogy ha az kapikiha oly deák leszen, ki az én beszédemet jól megérti, az mint én neki az dolgot megmondom, magának mondom, ha penig úgy meg nem értené, magam igen compendiose írt levelemben általa ő nagyságának értésére adom.

Ennek hátára Réthy ezt jegyezte fel: P. S. Kegyelmes uram, ha nagyságod ez dolgot hasznosnak kegyelmesen itéli, ha az kénest behozzák, egy elsőbe valami egy temlő turót avagy csak 2 öreg sajtot kellene neki behozni, én ezt elsőszéri itt lakásomban is jól esmertem, Szalánczi uram is jól esmeri. Ezt senkivel többel nem közlöttem, hanem Sámsondi urammal, nagyságod hűtös székely cancellaristájával, mivel esmerem nagyságodnak jámbor, hű szolgájának, hívének, követuram mellett való forgolódását is láttam, esmertem, tud szolgálni, ő manussa ez pronuntiatióm etc.; ez lengyel igen fő deák.

Egy papir szeleten: Kegyelmes uram, az nímet agens írt római császár ő felségének, nagyságodat illendő méltóságos salutatójával kéreti én általam, hogy ez levelét mentül hamarább dirigáltassa Bécsbe, nagyságodnak is ezen inclusában írt ő nagysága egy néhány szót, nagyságod bontsa, szakaszsa fel az level s nagyságod kegyelmesen informáljon bátor csak engemet, mikor leszen mód az elküldésében, tudhassa; én kegyelmes uram ezzel igen barátságoson élek mindenben.

Czím: a szokott a fejedelemelek.

A fejedelem jegyzése: 27. Maji 1639. Kolosvár, délest 6 óraker havas-
alji vajda postája; mi 1. Junii töltünk választ reájok.

Eredeti.

XXV. 1639. junius 18.

Illustrissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Min-dennemű lelki, testi áldását terjeszsze az szent isten nagysá-godra kegyelmes uram etc.

Az nagyságod kegyelmes két rendbeli parancsolatit vöttem Kenderesi Ferencz postátúl 10. praesentis estve in curia Szent-Peteriensi 1. die eiusdem datas, kikről kegyelmes uram hogy alázatos írásom által nagyságodat nem informálhattam, az idő alkolmatlansága hozá, mivel hatalmas császár 12. praesentis pünköst napján hét—nyolcz óra táján jöve be az városban Szkider-ből mind az szultánával és oda járása alatt való született fiával együtt, azokon kül négy főhánokkal és azokkal együtt igen neve-zetes több főfő kapitányokkal, az országi urakkal, mintegy hat-van számuakkal, kiket az városban az megvétekor fogtak, és meddég Szkiderben hozták, kettőn avagy (mint mondják) három kül vasat csináltak az nyakokra és ugyan vason voltak külön-külön az kezek is mint egy-egy bilincsel oda foglalva, csak igen ritkán mikor annak tágasítása volt, az isten is ő szent felsége szánná azokat, minemű személy emberek; azokon kül kegyelmes uram mennyi az onnan hozott sok számtalan préda, kinek quali-tássát, quantitássát ember ki nem tudná mondani, csak az mennyit mű Zülflkárall láttunk, az Csufut-kapun, melyen maga is bejöve hatalmas császár, igen alkalmas helyen voltunk, egyig mind láttuk az szepeteket, török szekrényeket tevéken, öszvéreken, ki-ket azon az kapun behordának, de más kapun is egyaránt hord-ták be, sokakon nagy darab papirosakon volt felírva és reá ra-gasztva, ki kié volt, az aga Zülflkár azt mondá, hogy mind chaldaei nyelven vagyon az írás. Nyilván mondják nagy emberek, hogy erre ez mostani hadi expeditiójára tized részint nem köl-tött, mennyi az lucrum, kiből templumot, mecsetet akar építtetni, valahon leszen. Talám az uristen kegyelmes uram mint az jeru-zsálembeli Babilloniába elvitt zsidókat Cyrus által az rabságból kiszabadítá és vissza Jeruzsálembe menni megengedé, ez ide ho-zottakat is idővel hatalmas császár kegyelmességéből elsőbe, ha az uristentől engedve leszen, visszabocsátják. Én ezt kegyelmes uram egy néhány főfő emberektől hallottam, ő hatalmassága igen megváltoztatta ezelőtt való keménységét, igen szeme előtt vüseli az triumphus után minden rendbeli híveihez való kegyelmességét.

Alhmet passával tegnap voltunk szemben kegyelmes uram, salutálám ő nagyságának egészségben való haza jövetelét, és hatalmas császárunk szolgálatjára való hosszú életét. Igen ked-vesen látá s fogada kegyelmes uram, leültete mindnyájan bennün-ket, italt is hozata az ő módjok szerint, Maurer uramék is ott

voltak, egészséget szóval való üzenete által s nagyságodhoz való jó akaratját ajánlja, hoc addito, ő rúla is, erdélyi lévén, nagyságod el ne feledkezzék, mint egyéb nemzetségről, ezen szóval monda kegyelmes uram; adná az uristen, az többi is bátor ilyen szilid, csendes, jámbor vezér volna, ezt merem dicsérni. Az főfő persák közül 24 vagyon nála kegyelmes uram, magok vüselések is megmutatja, hogy nagy emberek voltak; az mely felöltöztetett palotában tartják őket, oda vittek vala münköt is, tovább voltunk benn egy óránál, könyveket olvasnak, mind írástudók, látom, kinek kettő, három is vagyon könyve; 15 sziliktár passánál vagyon benne, 10 vagy 12 Deli Huszain vezér passánál; kettő vagyon azokon kívül kegyelmes uram, kiknek alternatim minden nap szabados utjok császárhoz való bemenetelre, kikkel császár beszélget. Summa, bizony ez mostani alkolmatossággal kegyelmes uram igen sedálták az persát. Nyilván való hírül mondják kegyelmes uram publice, hatalmas császár Babilonia alól Diarbichirbe szállása után az várat minden ruinájában Musztafa fővezér passa felépíttette, ha hatalmas császár maga személye szerint ott lött volna is, jobban nem lött volna építése; az elvégeződván minden hadaival öt avagy hat napi járásni földön bement Persiában s az mely fortalitumokat pusztán hagytak volt az persák, azokba mind népet, praesidiumot hagyott. Annakutánna ott nem igen mulatott, hanem onnan elébb menvén, az hul táborban volt az sah, arra akart menni, de másfelé három beglerbéget bocsátott hadra való válogatott sergekkel, kik hátul akartak reá ütni; küldtek volt el kímlésre egy szerecsent közülök, az kezekbe akadtt az persáknak, kitől végére mentek akarattjoknak, reá mentek az persák, és azokat igen megverték noha ők különben hirdetik, hogy ezek triumpháltak volna s akkor is elfogták az sahnak general kiháját. Ezek után az persa bocsátá el levelekkel egy főkövetét császárhoz, az vezérhez jutván, az vezér el nem bocsátá, az is az leveleket kezéhez nem adta, az vezér megmondta neki: Én vagyok itt hatalmas császár képében, ha az békességet akarja az urad, annyit teszen, mintha hatalmas császár itt volna, vagyon arról tanuságom, mit kellessék cselekednem; az persa mind az levelekkel együtt visszament. Annakutánna ujabban ismét az főlovászmesterét és többeket küldött, kik által egy néhány napok alatt tractálták az békességet s ugyan ott véghez is ment, vezér ő nagysága megkaftányoztatta és visszakésértette őket; ennek igaz valóságára az táborban gyertyákat gyújtottak és pro festo illettek két napokat; onnan visszajött volna az fővezér is mind hadastúl, Diarbichirbe mondják mostan lenni s ide is megjön, nem késik, híre az. Ex adverso illyent is mondanak kegyelmes uram, hogy csak inducia volna ideig köztök, igaz, hogy követ jön ide az békességnek megszerzésére bizonyos con-

ditiók alatt, de mindenik részről igen fontosok. Innen azt kívánják, hogy valamit birt szultán Szulimán császár, mindeneket remittáljon az császárnak, az honorariumat is annuatim adminisztrálja az persa, ez mellett nagy dolgokat is, hadára való expensáját refundálni kívánja etc. Az persa is több dolgok között kívánja, hogy az innen való részről Ezromot funditus destruáltassa, ő is Revánt az szerént penitus evertáltatja. Több egyéb akadályos dolgokat is kívánnak, elhittem, de ennél egyebet nem hallottam kegyelmes uram az ő részokról.

Kegyelmes uram, akarám nagyságodnak ezt is kegyelmes tudására adnom: Tegnap reggel kajmekám Mehemet vezér passa kapuján voltam (noha délután is fel kellett volna mennem salutálására, mert meg vala ígérve Zülfikár által, de nem leheté mód benne, mert tengerre mene ki császárral, senki az keresztyén oratorok közül is megjövése után vele szembe nem volt), az nímet interpres hozzám jöve az hul ülök vala s ezen formán kezdé s végezé el velem való beszédit: Magnifice! Illustrissimus dominus residens haec mihi iussit significare: Iam hoc pro certo constat, ut inter persam et potentissimum imperatorem inita est pax, ac hic in porta vezerii sua illustrissima dominatio habet quosdam benevolos, a quibus intellexit, imperatore iam adveniente multa mala tractantur de Transsylvania. Serenissimus dominus princeps consulet sibi, et omnia consulte agere ne praetermittere velit, sed tempestive coniungat sese cum caesarea maiestate et serenissimo rege polonorum, quia in sui defensionem sua serenitas non est sufficiens etc. Kegyelmes uram, valahunnan indittatott ő erre s micsoda okból, én álmélkodtam rajta; noha nem tetettem, de látja az uristen, az tegnapi nap sem ebédem, sem vacsorámon nem voltam csendes ilyen cathégorica sermocinatioja miatt az interpresnek, mert én azfelől semmit másoktól nem hallok, hanem ha ezután leszen, kire az uristennek akaratiájából reá vgyázok.

Ismét elvetemedék kegyelmes uraminnen az Bakó valamelyre, nem tudom, megjövetele után egy hétig ha itt volt. Az mint értém, Mózes is kerestet volt házat oda fel császár meglátására, de nem tudom kegyelmes uram, ha feljött volt-e avagy nem, ezután ha megérthetem; ki ha úgy volt, elhittem, ez mostani kajmekám akaratiájából volt. Azt értém, hogy ekkedig az mely 150 oszpora járt per diem, immár mostan 300 adatik; nekem kegyelmes uram Dániel Mihály uram innen kiindulása után két hétre adtak maig, mint leszen ezután, nem tudom. Kinán passát is kegyelmes uram ez jövődő héten bevárják; Ezromban Naszuh Huszain passa succedált beglerbégiségre; az teftedárságot vezérséggel adá hatalmas császár Ibrahim effendinek, az megholtnak atyjafia s egy várasbelieknek is mondják.

Kegyelmes uram, hogy az postát nem expediálhatám előbb,

nagyságodnak immár kegyelmes tudására adtam ezen írásomban; az emberrel való szembeállításom is ez elmúlt kedden estve felé lehete, noha az levelet azelőtt harmadnappal megküldtem olytúl, az kit arra rendelt ő maga igen alkalmas helyről, akaratja az volt minden nap ez egész héten, hogy szembe legyen vele, immár vasárnap akar hozzá menni s ugyan azon alkalomatossággal kér időt is tőle, melyben oda mehesse az dolog felől, de magamat annakelőtte hivat az szokott igen-igen illendő helyre beszélésre, ma estve felé oda menni el nem mulatom. Ujabban ismét ha kívántatik kegyelmes uram, nagyságodnak kegyelmes tudására leszen. Az egyik inclusának elébb kiküldésében az fogyatkozás kegyelmes uram az oláh miatt vagyon, hírem nélkül küldte el emberit, kiért csak köztünk magát is ide hivatván igen megmosám az fejét, én elhittem, többé meg nem cselekedik; nem is ő vétsége mindenestül fogva, mivel mostan négyen is vannak itt azféle bojárok, pénzek nincsen, búsulnak szernyen, az gyömri emint futják igen, hogy berbécse pénzt adna, az is csak halogatja egy napról másra. Kegyelmes uram, ha mit ezután nagyságod kegyelmesen mit parancsol, szokott stylussal írják, mert amaz obscuritással írt stylusban nem tudok procedálni, ne lehessen az miatt valami hátramaradás; ha penég olyan lenne is, de az mellett legyen commentariussa, ki igazítson egyenes explanatiójára. His candel sat. Actum Constantinopoli 18. Iunii, anni 1639. *)

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor demissus

Stephanus Róthy m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 28. Iunii 1639. A. I. reggel 9 és 10 óra között, Makai Ferencz portai posta.

Eredeti.

XXVI. 1639. június 27.

Tekintetes, nagyságos vezér, minden böcsülettel való méltóságos úr igaz jóakarónk. Az uristen nagyságodat éltesse boldog jó egészségben, örömdetes napjait ez földön sokasítsa és hatalmas győzhetetlen császárunk fényes kegyelmességét nagyságod fején erősítse.

*) Ugyanezen napról Réthy egy ismeretlennek is megírja a Rákóczyhoz írt levelében említett dolgokat. Két törökké lett magyarról is emlíkezik: »pákai Baló, ki törökké lőtt, ő rakatja vala egyik fel az öszvérekre« (t. i. a persáktól nyert hadi zsákmányt) — az egyik, és »az Ahmet vezér passa kapucsiája egyik, kinek gondviselése alatt voltak mind eddig az foglyok (a persák t. i.), jó magyar öreg ember«. (Eredeti, gyulafejevári Batthyány-tár 5. IV. 4.190.)

Hatalmas győzhetetlen császáruknak napkeletre való ellen-ségi ellen viselt győzödelmes hadakozásából tündöklő birodalmának fényes és kedves lakóhelyére dicsíretes jó szerencsével való megjövetelén hogy tökéletes igaz hűségünk szerint nyilvában való örvendezésünket megmutathassuk, a végre küldöttük be ő hatalmasságának fényes portájára főember követinket, nemzetes vitézlő Tholdalaghi Mihály tanácsunkat és Udvarhely s Marusszéknek főkapitányját és Kőrössi Istvánt, mely alkalmazással nagyságodnak is akartuk általok örvendező levelünket küldeni, szívünk szerint örülvén rajta, hogy hatalmas császáruk megemlékezvén nagyságodnak előbbeni sok hűséges és nagy haszonnal való szolgálatiról, birodalmiról való bölcs és hasznos gondviselésiről, ujlág maga méltóságos császári személye előtt való felső szolgálatra, vigyázásra emelte nagyságodat, melyben az uristen nagyságodat tartsa jó szerencsésen és segélje minden dicsíretes és hasznos gondviselésre, hogy ez méltóságos tisztiben, hivataljában hatalmas császáruknak kedve és kegyelmes tet-szése szerint forgolódván és fáradozván, gondviselésében nagy-ságod ennél is nagyobb kegyelmességét érezhesse, lássa nagy-ságod maga fején hatalmas császáruknak, és ő hatalmasságának több alázatos igaz hívei között mi reánk is viselhessen hasznos gondot nagyságod minden gonosz akaróink ellen, és ez mi sze-gény hazánkot is oltalmazhassa. Megnyugodván pedig mi is bá-torságosan nagyságodnak hozzánk egyszer megígirt jó akarat-jában, szeretettel kérjük nagyságodat, azon megígirt jó akaratját ez méltóságos állapotjában is mutassa meg hozzánk mind hatal-mas császáruk fényes méltósága előtt és az fényes portán is mindenkoron, és most is követinket ajándékinkkal juttassa ő hatalmasságának méltóságos lábai eleiben, és az ő hatalmassága tündöklő császári kegyelmességét öregbítse rajtunk, kiért mi is mindenkoron háladó voltunkat és szolgálattal való kedveskedés-ünket nagyságodhoz mutatni meg nem szününk. Tartsa meg isten sokáig boldog jó egészségben nagyságodat. Iratott Gyula-fejérváratt 27. napján Szent-János havának, 1639. esztendőben.

Rájegyezve: 1639. die 27. Iunii Albae Iuliae *par* ad kajmekam Memhet passam.

XXVII. 1639. július 3.

Illustrissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Az uristen nagyságodat őtalmazza, birja és igazgassa sat.

Kegyelmes uram, nagyságod (7. Iunii Marusvásárhelyt és 13. eiusdem proxime praeteriti Fejérváratt írt) kegyelmes paran-csolatit vöttem Barakony uramtól 28. die mensis iam praeteriti.

Úgy emlékezem reá kegyelmes uram, ennekelőtte is írtam az fiam felől. Nagaj itt csak közel lakik hozzám, az mely nap megérkezik is, szállására sem ment, meddég velem szembe nem lött, akkor oly köntösben s oly állapattal volt, senki nem tudhatta, ki legyen, mostan külömb állapotban vagyon sok gradussal, multum confidit jövődő állapathoz, mert secundus a rege fautora; én neki mindeneket referáltam, kész azokat praestálni, melyre alkolmatosságot várván kegyelmes uram, nem praetermittálom. Az mint kegyelmes uram veszem eszemben, Makai Ferencz posta akkor, mikor az levél expeditiója lött, ki nem ért volt, kitől két levelét küldtem ki egy embernek, kivel azután is két izben voltam szemben, de még nem adatott occasio az tractálásra. Senki nek ez uj kajmekám maig audientiát nem adott hogy salutálhassuk, noha nekem háromszor is ígírte magát, hogy szembe lehessenek vele, kin nem kicsin gondolkodások vagyon az keresztén oratoroknak is; nemkülömben vüseli magát, mint szinte az fővezér minden részeiben. Az p. f. *) satis valetudinarius, nem kicsin nyavalyája vagyon, nem itt lakik, csak ritkán jó ide.

Ha az temesvári passa valamit írna ide, arra vigyázok, immár értem kegyelmes uram az dolgot. Az budai vezérnek való relatiót nem látom itt kegyelmes uram. Tegnap reggel vitette volt által kegyelmes uram kajmekám ő nagysága az venetust tractálásra, ugyan alkolmas ideig volt benn nála, miről lött, semmit nem értheténk benne, ezután netalám érthetni valamit benne; ugyanazon detentio alatt vagyon most is Galatában. Az elmúlt esztendőben kegyelmes uram az mely embert Nándor-Fejérváratt detineáltak és Budára felvittek volt, mostan is itt vezérnél detentióban vagyon, csak ma is látám személye szerint, egy rejtek küs házban tartják, nincsen vas rajta, jó természetű ember, nímet ruhában vagyon; nyilván való dolog, hogy elsőbe ide kellett volna jőni és innen nagyságodhoz; három levél is volt nála, az kit elvöttek tüle, de semmi uton nem tanáltak oly embert, ki megtudja interpretálni azokat, penég szinte tengeren túl az táborban vitték volt. Tegnap juta meg Haszon magyar bég, az kit nagyságodhoz expediált vala Musza vezér passa ő nagysága az bagdádi hírrel, hat nap ment innen oda Nándor-Fejérvárra, hat nap jött vissza, ott két nap mulatott; 3. praesentis indul ki Buda felé az vezér; kedvesen vötte az vezér olyan hamar való járását, maga mondá nekem.

Barakony uram is 28. Iunii proxime praeteriti érkezik be az vásárlásra kegyelmes uram; gondom vagyon, ha itt fogna mulatni Barakony uram, bizonyos klarástul is kiküldöm az 30 arannyal való vásárlást. Ez elmúlt estve is érkezik kegyelmes

*) Paterfamilis = a szultán.

uram nagyságod kegyelmes parancsolatja 18. Iunii (modo praeteriti) datae. Ma reggel [voltam szemben] az császár sátoarmesterével, ki az szegény fejedelem karikasátorit csinálta, meghagyám neki, hogy jó készséggel legyen, az Szabó Péter bejövételére mindjárt kezdhesen hozzá; azt mondá, hogy az fái készen vannak, semmi hátramaradása annak nem leszen.

Tengeren túl való hírek kegyelmes uram igen ritka; ha mi vagy on is, igen occulte tartják, ha szinte valamit aperiálnak is, úgy nem, mint az dolog vagy on. Legatust hirdetik jóni az persátul, elsőbe mint csak egy internuncius, azután magával az fővezérrel jön az főkövet az békességnek megszerzésére. Utinam, o si! Mikor ide érkeznek, nyilván leszen, mostan Muszulban vagy on fővezér ő nagysága, minden hadai mező táborban. Kinán passát is mondják, hogy visszabocsátá az fővezér, ez ujságnak vége felé megérkezik.

Nem tudom kegyelmes uram, honnan való informatióbúl avagy netalám csak magátul való practica, az nímét agens csak ez két napok alatt is ujabban az interpressit hozzám küldte vala ilyen szókkal: Nyilván érti, hogy Deli Huszain vezér passát akarja az porta elkészíteni főszerdárnak Székely Mózes promotiójára, nagyságod provideáljon tempestive és concludáljon az szomszéd keresztyénséggel. Én kegyelmes uram ennek semmi hitelt nem adhatok, mert egyebektől én ezféle dolgot nem értek, netalám onnan feljel lehet instructiója felőle, ratióját könnyű feltanálni kegyelmes uram.

Az két oláh vajdáknak kapikihái elég búsulásban vannak, az Lupulé fogva is lön egy néhány nap, el kell pusztulni azoknak országának az sok extraordinaria expensa miatt, mindenik vajdán hatvan-hatvan ezer tallért exigálnak, azonkül egy néhány nyusztbéléseket csak az császár számára, azonkül egyebeknek; az szomszédnak semmi pénze nem lön, az kajmekám adott és az gyömri emin 30,000 tall. kölcsön, az többi restál. Az mely szekeret nyavalyás küldött vala hat fehér lóval, annak az borítékját mind leszakgattatta az vezér, hogy nem illendőképpen készítették volt el, az kapikiháit meg akarta veretni, immár az pálczákat is elekeresték volt, az főfő emberek intercessiójokra csendesedett meg az vezér.

Kegyelmes uram, ha ki bejövendő az salutatióra, ne késsék, ha nagyságod kegyelmes tetszése. Bis dat, qui cito dat, nyilván való sententia. Én igen sollicitálnám kegyelmes uram az embert, ne differálná az dolgot, indítaná el, igen sok itt való suspicálásnak lenne obstaculum. His eandem sat. Actum Constantinopoli .3. Iulii mane, anni 1639.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor demissus
Stephanus Réthy m. p.

Egy negyedíven: P. S. Kegyelmes uram, az utólszori nagyságod kegyelmes parancsolatjának conclusiója ilyen tenorral vagy on denotálva, melynek collectiójában nem tudok eligazodni: *Ezeket adja érteni az gallus agensének.* *) Nagyságodnak könyörögök, szokott stylus szerint méltóztassék lucide leírni, netalám abból értelmet vehetek, ne láttassék valami defectus az nagyságod kegyelmesen írt és írandó parancsolatiban; mikor volna valaki kegyelmes uram, ki indiciumában interversatus volna, fél óra alatt, elébb is megtanulhatnám, csak az literáknak egybe való szedegetése ebben az difficultas. Kegyelmes uram, ha mi oly titkos dologról való levelek jönek is hozzám, oly provisióm vagy on nekem arra, nem lát az napfényt; kitől isten oltalmazzon, ha szinte valami detentio alá jutnék is, soha azokban egy is kezében senkinek nem akadna, nem is tanálatnék az házakban, sokára penég rothadásra jutna, oly helyet szerettem én annak ezen funduson, az hul az ház vagy on. Mégis vagy on kegyelmes uram két levél, annak is enodatiójára el nem érkezem. Hogy azért azokból is valami hátramaradás ne lehessen, quanto citius nagyságod kegyelmesen provideáljon, nyilván nincsen száma, mennyiszer veszem elé és fárasztanám csökély elmémet, de semmi úton el nem tudok benne igazodni.

Az patriarcha kegyelmes uram igen erős fogságban vagy on, százhusz lótereh pénzt kérnek túle, kit az papokon extorqueált, szegény Cyrillusról hátramaradott adósságnak megfizetésének praetextussa alatt compilálta az papokon. Az egész püspökök, papok insurgáltak ellene és supplicáltak hatalmas császárnak, törvényre hagyta, igazítsa kajmekám; tegnap voltak többen száznál vezér kapuján, behivatta vala őket egynehányan, sokáig voltak benn, mire hagyta, nem tudom. Senki nem biztatja, hogy megmaradjon élete, mert ő azt[az] pénzt mind pro munere exponálá ez elmúlt télben, hogy megmaradhasson inkább tisztiben, kivályképpen két embernek; megfizet isten neki is.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 13. die Iulii 1639. délest 12 órakor havasalji vajda postája.

Eredeti.

XXVIII. 1640. január 5.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

Immár az leveleket elkészítettük volt, hogy Thuri János postánk Seredi uram és kegyelmed leveleivel érkezék hozzánk.

*) A cursiv szedés titkos jegyekkel.

Ennyi ideig való mulatásának okát mi nem tudjuk vala már mire vélni; onnan eljövele után is nyilván negligenter jött, mert azt kegyelmed tudja, mikor bocsátotta el, de mi hozzánk ma estve érkezék. Az mint penig értésünkre vagyon, az ő eljövele után ottbenn az állapotok megváltoztak, hogy hatalmas császár Mehemet passát megöletvén, Huszain passát állatta volna helyében az kajmekámságra, melyre képest írtunk neki mint kajmekámnak Seredi uram által. Az mi penig az adó beküldésének haladásának okait illeti, ezt ennekelőtte való levélünkől megértette búségesen, és az kajmekámmal szemben lévén, az szerint adja eleiben, meg is mondhatja bizonyoson, hogy az adót még ennekelőtte beküldöttük volt, s az főkövetet is megindítottuk, ki már az Dunán általment, nem késik, hova hamarébb beigyekezik. Ennekutánna is kegyelmed mindenfelé jó vigyázásban legyen, és minket minden igaz dolgokról sietséggel tudósítani el ne mulassa. Secus non facturus. Datum in civitate nostra Kolosvár die 5. Ianuarii, anno 1640.

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generoso Stephano Réthi de Alsótorja sat.

Réthy kezével: 1640. redditae per Michaellem Kádas 20. Ianuarii.

Eredeti.

XXIX. 1640. február 28.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

9. die Februarii írt kegyelmed levelét Kádas Mihály 23. eiusdem délyest 1 órakor hozta vala, kinél bár serényebben jött volna. Az gazdaasszony bizony még most is lassan veheti fel magát ugyannyira, hogy előbbi nyavalyái közül egy is derékképpen most sem szűnt meg rajta; ha kegyelmed ottbenn igen fő doctort tudhatna s kijönne, kihozatnánk. Micsoda nyavalyája lött legyen penig az gazdaszszonynak s most is mi vagyon, igen rövid nap beküldvén Maurer Mihályt, írva küldjük kegyelmednek; most azért mégis könnyebben vagyon, mert egy asztalnál kezdettünk negyed naptúl fogva enni, ezután isten mint adja, az idő meg fogja mutatni.

*Császár *) Forgács Zsigmondot küldte vala hozzánk, majd közel két hétig vala nálunk; ő úgy jött volt, hogy mindene-
ket velünk complandjon, de mi úgy hozatánk el, hogy még hozzánk fog jüni vagy maga, vagy más, két holnap alatt el kell jüniek. Kegyelmed azért adja értésére az gallus agiensnek,*

*) A dült betűk titkos jegyek.

lássu, mert mi akkor bizon német császárral mindeneke el fogunk igazítani. Tegnapelőtt is vöttük az Danczkán levő gallus agiensek levelét, melyet 3. die praesentis mensis írt, de még híre sincs az plenipotentiáriusoknak.

Hatalmas császár halálát kedvetlenül hallottuk; de mivel ő hatalmassága is csak ember volt, úgy kell mindennek lenni, az mint isten akarja. Szalánczi uram levelét itt sem tanálja Tholdalagi uram, kit valóban neheztelünk. *Lupul minden bizonnal az lengyelekhez állott, s onnét engednek egy néhány száz lovast és gyalogot neki fogadni, sőt az ki előtte járó leszen, az ugyan az hetman, avagy az király embere leszen, oda is költözik mindenével. Kegyelmed ezt minden bizonnal igen-igen titkon így ejtheti fülében az vezérnek: Most rettenetes nagy adót szed minden rendekben, s ha úgy hagyja károsodni (!) értékesedni, nehezebben fognak hozza ezután. Ugy értjük, az tatárok ugyan számosan mentek Lengyelországba, az hetman is feles haddal 31. Ianuarii indult elejekben; mi leszen kimenetele, rövid nap meghalljuk.*

Az gyulai török miatt ott kegyelmed semmit se búsuljon, mert mi bizony semmit neki meg nem adunk, csak kegyelmed categorice adjon választ, valaki erről szólna. Az mi hozzánk tartozó kereskedő rendek is elég kárt vallottak, de csak oda vagyon, marhája penig bizony neki kétezer forint érő sem volt, kegyelmed jól tött választ az vezérnek. Vagy tartnak embert vagy nem, de kegyelmed csak megmondja, mi hatalmas császár athnaméjához tartjuk magunkat, kiben minden akkori állapatakról örök feledékenységet adott, lássa ő nagysága, ha az ellen kezdi háborgatni az kereskedő rendeket, váradi ember penig könnyen megállhatja, nem igen megyen az török földre.

Az gallus agiens mint fogja magát resolválni, éjjel nappal adja értésünkre kegyelmed.

Minap Fejérvárról az mely levelet Maurer Mihálynak írtunk volt valami czérna mértékkel együtt, kegyelmed az levelet aperiálja, legyen azon, olyan mértékű fejér igen szép szőnyegeket szerezhessen. Secus non facturus. Eidem sat. Datum in arce nostra Fogaras die 28. Februarii, anno domini 1640.

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generoso Stephano Réthi sat.

Réthi kezével: 1640. Redditae sunt 11. die Martii per tabellarium Transalpinensem.

Eredeti.

XXX. 1640. május 2.

Az uristen sat.

16. die praeteriti mensis írt kegyelmed levelét 25. die vötük vala el mind *) az gallus orator levelével együtt, kire mi most választ neki nem teszünk, mimagunkra gondot akarunk ezután már viselni, az ura emberi sem jövének el még, csak híreket sem halljuk. Magától kegyelmed neki ezt megmondhatja: tart igen attúl kegyelmed, hogy magoktúl bennünket el ne idegenítse-nek eluvván mi is az várakozást. Mi igazán írjuk kegyelmednek, az Székely Mózes dolgát tartottuk kisebbnek, de hogy ők azt tartják nagyobbnek, el kell hinni minden bizonynal, vagyon titkon ellenünk való ártalmas igyekezetek, ki ellen mi is az uristent segítségül híván kételenség alatt orvosságot kell keresnünk. Kegyelmesen kívánjuk kegyelmedtől, ezután is minden oda be való hírekről s állapotokról gyakorlatossággal igyekezzék tudósítani bennünket. Innét semmi új hírt kegyelmednek nem írhatunk. Mi, istennek hála, békével vagyunk. Az országgyűlése most áll, ez héten alkolmasint végben megyen. Onnét való kihozatásában, az mint ezelőtti levelünkben megírtuk, bizonyos legyen kegyelmed, tovább nem halad: in mense Iulio kijöhet kegyelmed, ha elébb nem is; addig viseljen úgy gondot kegyelmed, eddig valót ne vesztse az kevés idő alatt el. Az zsidó doctor kívánságát értjük, de ingyen ottbenn maradhat; mindazáltal ha félesztendőre kijőne s itt laknék mellettünk, az gazdaasszonynak is használna, az 500 tallért egyéb ajándékinkon s gazdálkodásinkon kívül megadnánk neki, de hogy ottbenn tétetnök le, arra gyalázatunkra magunkat nem vehetjük; mi Luppul vajda állhatatlan természetivel bírunk istennek hála, kihozatására s beküldésére böcsülettel viselünk gondot s meg is adnánk azt, az mit neki igfrünk, kit ha kegyelmed így reá bírhat, mi is kihozatjuk.

Az hetmantúl jöven ide ezelőtt két héttel egy lengyel főember követségben, úgy gondolkodunk felőle, lengyel királynak is vagyon hírével jövele, az mint keresztyén szomszéd fejedelemhez illik, illendő böcsülettel láttuk s fogadtuk, s itt nem is tartóztatjuk, visszabocsátjuk. Jövetelének penig oka ilyen: Az máramarosi híveink egy néhány esztendőktől fogva panaszkodtak, mely sok károkat, határfoglalásokat, emberöldökléseket is cselekedtek az lengyelországbeli szomszédságbeliek, melyet nem szenvedhetvén semmiképpen, az máramarusi híveink instantiájokra az királyt ő felségét egy néhány ízben találattuk meg, hogy azt az veszekedést igazíttassa el s az máramarusiakat contentál-

*) A dült betük titkos jegyek.

tassa, mert ha nem cselekeszi, mi sem oltalmazhatjuk, hogy az máramarussi híveink is kezekkel igazat ne vegyenek. És azért a követ a végre küldetett, ne menjen tovább ez az veszekedés, kártétel, hanem ő felsége commissariusokat rendel, s mi is innen rendeljünk commissariusokat s igazodjék el az határ dolga. Ez követ állapotjáról azért informáljuk kegyelmedet tempestive, hogy ha az portán híre futamodnék ennek az követségnek, ez szerint tudhassa kegyelmed informálni az vezért, akárki mire magyarázza; ha pedig semmi híre nem leszen, kegyelmed tartsa in secreto pro futura cautela. Secus non facturus. Eidem sat. Datum in civitate nostra Alba Iulia die secunda Maji, anno domini 1640.

G. Rakoczy m. p.

P. S. Szalánczi uramat ez héten expediáljuk az vezér eleiben Nándorfejevárra.

Czím : Generoso Stephano Réthy de Altorja sat.

Réthy kezével : 1640. allatae per nuntium Transalpinensem 14. Maji.

Eredeti.

XXXI. 1640. május 13.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat. Az uristen sat.

1. et 2. diebus praesentis mensis írt, kegyelmed leveleit 10. die reggel 6 órakor vöttük vala el. Makaitól küldött kegyelmed levelére régen választ tevén, elhittük, eddég el is fogta venni. Az lengyel legatus mikor ment be, mint excipiálták, micsoda ajándékokat praesentált, jól cselekedte kegyelmed, hogy tudósított róla. Az juh-hus drága itt is, úgy vagyon, sok hala el, de mégis istennek hála szenvedhető ára vagyon. Az 3000 oszporával annyi persona nem sokat ér. Kegyelmesen vöttük azt is kegyelmedtől, hogy tudósított, az kapitán passa mikor indult el Aszák obsideálására, kinek minemű exitussa leszen, az üdő meg fogja mutatni; azt nagy bizonnyal hirdetik, az kozákok is igen készen volnának, meg is erősítették volna az helyt; ha úgy vagyon a mint mi halljuk, *még kellettik, *) ha megmaradt szultán Muratnak fegyvere*. Az babai török dolgát, bizonnyal írjuk kegyelmednek, eszünkben nem jut, hogy ennél különben hallottuk volna; minket nem is talált meg, hazugság dolga, csak jöjjön ide s legyen igaz panaszsza, itt mindennek igazságot szoktunk szolgáltatni. Az tatárok hogy bementek volt Lengyelországban, ott kapták volt az sok rabot. *Luppult hogy megváltoztassák, occulte* teljes erejével

*) A dült betűk titkos jegyek.

azon legyen kegyelmed, csak vigye végben *Zöldficár, még annyit adok neki bizony ezer tallért s többet is. Jól cselekedte kegyelmed, hogy elküldte az lengyel legatus leveleit, ezután is azt cselekedje. Az tengeren túl való állapotokról ha mi ujobbat érhet bizonyost kegyelmed, tudósítson róla.* Az veszprími dolog igaz, de az törökök mentek volt rablani ki, s bevívén az hírt, azok után mentek volt, s az lesre vitték őket s úgy veztek felesen el. Ha Maltára is ugyan reá mennek, megmutatja az idő. Hogy mi az hír hozásért 1000 herbécsetadtunk volna az görögnek, merő hazugság, isten bizonyosságunk, vagyon egy néhány esztendeje, mi nem is lötöttünk, hanem mikor lövő szerszámokat szoktak itt önteni (mint mostan is), megpróbálják őket. Az vezérnek felőle hogy írassunk, illetlennek látjuk, de azt kegyelmed certo megmondhatja, mindenekben merő hazugság az árulónak mondása. Császár halálát is Serediuram írta meg mi magunk emberüinktől. Értettük azt is, 10. Aprilis írt levelünket mikor vötte volt el kegyelmed. Az marhákat kegyelmed csak keresse meg. Minden valósággal megnyugodjék kegyelmed benne, hogy az új kapikiha pünkösdelőtt indul s kegyelmedet kihozzatjuk, Maurer Mihály is bemenvén az marhákért megfizet; tudósítson kegyelmed az idő alatt is, ha az sátorok elkészülnek.

Az mely raboknak kegyelmed minap neveket kiküldötte vala, azok közül az ónodi rabláskor ezeket vitték volt el minden bizonnal: Fóni András deákot, Lengyel Mártont, Keresztes Miklóst, mikor az borjucsordát elhajtották volt, Dere Pétert; az többit mind az Duna mellett fogták volt el régen latrok, békeség bontogatók. Legyen érte kegyelmed, ezeket szegényeket az ónodiakat szabadíthassa ki az fogságból.

Havasalföldéből ide gyűlésre ugyan számosan jöttek vala: az fővladika Hiriza, nyolcz főbojérok sok szolgálkkal; ilyen solennis követséget Havasalföldéből mostani emberek közül senki nem látott, melynek híre, azt hisszük, az portára is elhat, kiváltképpen Lupul vajda exaggerálni fogja. Ha azért a portán kérdés támadna, mire való lött legyen az a nagy követség, megmondhatja kegyelmed, hogy: Immár alkalmas ideje, hogy Havasalfölde és Erdély között valami juhlegeltető határok, juhok dézmája, jobbágyok és cigányok felől volt veszekedés; az oláh papok is valami gonoszságot cseleküvén, innen Erdélyből Havasalföldében, s onnét meg ide jöttek; minthogy az dézmák és oláh papok igazgatása az havasalföldi és erdélyi oláh püspökök között forgott, ezeknek eligazítására jöttek volt ilyen számosan az vladikával együtt. Míg emlékezet nem leszen felőle, kegyelmed is tartsa silentiumban. Kévának azt is tőlünk, hogy Lupul vajdát intenők meg, tartana Máthé vajdával jó szomszédságot, békességet, hatalmas császárunk olyan szép országi veszekedések miatt ne puszt-

tulnának. Mi ebből az dologból őket az fényes portára igazítottuk, magunk is irattunk mindazáltal Lupul vajdának, látván, hogy az ő veszekedések miatt hatalmas császáruk országi pusztulnak. Secus non facturus. Cui in reliquo sat. Datum Albae Iuliae die 13. mensis Maji, 1640.

Eredeti, Réthynek írva.

XXXII. 1640. május 28.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

Mi istennek halála mostan is türethető állapotban s szenvedhető egészségben vagyunk mindnyájan. Az országgyűlésének 19. die praesentis lött vala vége, az articulussokat most nyomtatják. Mivel immár Sebesi uramat adminus 5 hét alatt megindítjuk, közel volna tizezer gréczi tallérunk, ha kegyelmed biztatna, hogy a zsidók úgy aranyat adnának érette, mint tavaly, ha feljebb adnának, még az jobb volna, Maurer Mihálytól be fogjuk küldeni. Az fővezérnek is ugyan ő tőlök igen szép török kocsit négy szép lóval, egy mosdó medenczét öt virágos kupával akarunk küldeni azért, hogy Seredi uramtól értjük, olyan böcsülettétellel s jó akarattal volt hozzánk, ezután is hogy abban megmaradjon. Ha az kegyelmed írása szerint az vezér is megajándékozna bennünket két jó lóval, nem bánnánk. Az minapi beküldött levelünk után kegyelmed *volt-e*)* szemben az gallus oratorral s mit akarunk, tudósítson róla. Secus non facturus. Eidem sat. Datum Albae Iuliae die 28. Maji, anno domini 1640.

G. Rakoczy m. p.

Egy negyed íven: Az mely secretum instructiót Maurer Mihálytól kegyelmednek küldtünk, azt kegyelmed az fővezérnél ott is az szerint végben vigye mindenképpen; ha pedig az fővezér mégis késnék, az ki kajmekám leszen avagy immár lött, annak proponálja kegyelmed instructiónk szerint, kire mint resolválja magát, mindenekről bennünket éjjel nappal tudósítson. Az gallus agiennsel is beszéljen kegyelmed; ha megjött az fővezér (kiben bíztak), annak is vegyék animussát; ha biztatnának az gallus agiensek, még egyszer magunk is megindítanánk az dolgot, kegyelmed is magától expiscálja Zöldfikárnak elméjét, csak ilyen formán lehetne még abban mód, hogy indíthassuk s effectuálhassuk is azokat, Zöldfikárnak ugyanazon előbbeni jó akaratumkat offerálhatja kegyelmed; de mindezeket csak maga tulajdon cselekedje s tractálja úgy is igen-igen secrete. Minket kegyelmed most is nem tudósított sok dolgokról, a kikről mi parancsoltunk volt, sem len-

*) A dült betűk titkos jegyek.

gyellel, némettel való békességeket akarja-e az porta megtartani és erősíteni.

A fejedelem kezével: Az sátorok elkészülének-e, kegyelmed tudósítson róla.

Czím: Generoso Stephano Réthy de Altorja sat.

Réthy kezével: 1640. allatae sunt 12. Iunii per tabellarium Transalpinensem.

Eredeti.

XXXIII. 1640. június 8.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

Csak tegnap is írtunk vala kegyelmednek Szamosujvárról eddig való dolgokról, kiknél most is külömbet nem írhatunk. Istennek hála csendességben s türhető állapotban vagyunk. Kegyelmesen parancsoljuk kegyelmednek, írjon gyakorlatossággal tudósítván*) minden bizonynal, ugyan bemegyen-e az Luppul fia s micsoda okért viszik be. Egyéb állapotokra is igen-igen vigyázzon. Majd két egész hete leszen, hogy Szalánczi uram Landorfejérváratt vagyon, azolta egy ujjni céduláját nem láttuk. Ez este juta Varsváról egy emberem, 11 napra jött ide, úgy referálja, re infecta oszlott volna el most is az gyűlés. Effelelt e rút egyenlenségben vannak: Az király Racivil herczeget evocáltatta volt többi között egy templomnak magától való csináltatásáért; volt nyolczezer embere Racivilnek, kívül az gyűlésre indult volt, hanem aztán az király admoneálta: az gyűlésre nem haddal kellene jünni, de mégis volt 3000 ember mellette igen jó, úgy ment be az gyűlésre. Ott is az király el akarja kezdeni az evangyelicusok persecutióját, ez immár is gyümölcse az Bécsben való járásának és házasságának. Bár ne ment volna végben az portával való békességek, kit mi azért bizony csak mézes matzagnak tartunk, és addig valónak, míg az császár is experienciát tehet, s az tengeren túl való dolgok el fog igazodni. Racivillnél tudós emberek voltak, isteni szolgálatját Varsván is mindennap végben vitte, affelől nem gondolván senkivel semmit is. Az danczkaiakkal is az mint az király commissariussi az tavaszon végeztek volt, azt sem confirmálta az király. Az görögök s oroszokat pro tempore nem akarja az király háborgatni. Az mint most megháborodtak Lengyelországban az evangyelicusok, soha bizony az király mellett fel nem ülnének.

Az sátorokot kegyelmed el ne hagyja adni, egyáltaljában

*) A dült betük titkos jegyekkel.

Maurer Mihály bemegyén 12. julira. Arról is tudósítson mennél hamarébb, Drinápolyban ugyan kijű-je császár, mert ha kijűne, tudja kegyelmed, nekünk esmét követűnket kellene oda küldennünk ajándékkal, az vezérnek is ujobban ajándékot kellene küldennünk. Eidem in reliquo gratiose sat. Datum in salis curia nostra Desiensi die 8. mensis Iunii, anno domini 1640.

G. Rakoczy m. p.

Egy szelet papiron: Mi úgy értjük, Luppul igen fogadná az hadakat, s Prut mellé szállítaná, rövid nap red akarna menni Mátéra; éjjel nappal igyekezzék bennűnket tudósítani, ugyan az porta akarattjából leszen-e, ugyan nem akarja-je az porta Máté vajdát tovább szenvedni; az silictár is hová lön el; az urumelli hadat is helyben hagyták-e, vagy elvitték Azákra; most vagy-on-e valamely felé hadra készültek. Mindezekről kegyelmed bennűnket éjjel nappal tudósítani el ne mulasztza.

A levél hátán a fejedelem kezével: Küldjön kegyelmed igen-igen szép fejr karmasint tizenkettőt, mennél hamarébb lehet, Maurer Mihály megviszi az árát.

Czim: Generoso Stephano Réthy de Althorja sat.

Réthy kezével: 1640. allatae 18. Iunii vespere per tabellarium Transalpinensem.

Eredeti.

XXXIV. 1640. június 14.

Illustrissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Az uristen sat.

Kegyelmes uram, 28. Maji proxime praeteriti nagyságod Fejérváratrt írt kegyelmes parancsolatját hozták 12. praesentis reggel, melybűl értvén kegyelmes uram az nagyságtok jó egészségét, az uristennek legyen nagy hála s engedje ő szent felsége nagyságodnak sok következendő esztendőnként való gyűléseket celebráltathatni istennek szent nevének dicsőretire mindenek felett s az szegény hazának épületire, megmaradására.

Az Sebessi uram lassu lépéssel való ide érkezését bizony kegyelmes uram igen nehezen várom itt való szoros, alkotmatlan állapotomban. Az itt való praebendát mostan is mint ennekelőtte csak az szerént adják meg, a 1. Ianuarii 8 hétre adtak kenyérpénzt is; ez három elmúlt esztendőkre igazán csak egy esztendőre valót adtak meg, költségem semmi nincsen, adósságban sokban vagyok, őt szolgálímnak fele pénzbeli fizetéseket conventiójok szerént, valahunnan leszen, itt mostan meg kell adnom. Dániel Mihály uram ő kegyelme engemet itt elég kárban

hoza reménységem kül. Az 200 tallérért kegyelmes uram 100 aranyam zálagon Galatában Hacziásán neű áros töröknél, kitől szoktunk vala vásárlani, az is tegnapelőtt meghala, háza-nepe mostan osztozódik, üzentek, hogy kíváltsam, mert felosztják, oda is kegyelmes uram fenust kell kegyelmes uram adnom holnapokra, ujabban ismét másua kell confluálnom, hogy onnan kiszabadíthassam, majd nem tudok hova lenni, ha házamnépe nem küld. Az zsidók az 88 tallér adósságért szernyen büsitnak, objiciálják nyavalyások, másfél esztendőűl fogván ők annak az pénznek hasznát vehették volna, arra sem látom kegyelmes uram semmi gondvüselését Dániel Mihály uram ő kegyelmének. Az zsidók kegyelmes uram az tallérokat aranyul elváltják az szerént mint ezelőtt, feljebb nem, ugyanazon elébbi zsidók, noha azon kül is egy néhány helyen próbáltuk, de ezek is ezután egy holnapra ha itt nem lenne, ők el nem váltják, mert mostan itt az pénz állapotja ebben vagyon kegyelmes uram: Immár a mense Ianuario az uj jó ezüstű oszporát verik igen s mostan persiai mód szerént való pénzt cudálnak (mint egy sajn elein vala az Oláhországokban is), melynek nyolcza tegyen egy tallért, az tallért asper. 80 akarják szállítani, mostan is minden héten promulgálják, császár edictuma, 120 pénznél feljebb az reáltallér ne járjon, az török bizony dolog hogy feljebb nem is meri elvenni, csak az zsidók titkon veszik el 30 (*így*) 130 oszporáért is, de ő is az eladó marhát ahozképest accommodálja. Ha nagyságod kegyelmes uram imperialis tallérokat küld, arra asper. 6 adnak, egy aranyat két tallérért.

Nem tudom kegyelmes uram, vitték-e meg nem-e, két izben is írtam nagyságodnak az rossz kolosvári ide bejött ötves legény felől, ki mostan Székely Mózes híve, kijött az jediculából, az mely szarájban Maróthi, Petki laknak vala, ez is abbau lakik mostan harmad magával, semmi emlékezetet nem értek felőle, ebből itélem, hogy levelemet nagyságod méltóságos személyének meg nem vitték. Az egyik levelemben kegyelmes uram töttem emlékezetet, hogy azon áruló Dániel Mihály urammal is ittben vala, egy éjjel oda is hált, eltévedett vala innen az erdélyi háztúl, igen kerestettem mindenütt, egy szolgálja itt siránkozott, azt tudtuk, valahul ölték meg, mivel itt az járást nem tudta; másnap mikor előjőve kegyelmes uram, azt állatá, ő eltévedett volt, nem tudott ide az házhoz jőni, 70 aranyát is vonták el tüle az jancsárok, de akkor is hamisság volt dolga, csak mostan tudtam meg kegyelmes uram, ez alkolmatossággal hogy Székely Mózes-sel szemben volt s egy éjjel ott nála hált. Az másik levelemben kegyelmes uram írtam volt az felől, miképpen vezér ő nagysága előtt forgattam ennek dolgát. Inseráltam vala azt is első levelemben, nagy incuriositas az utakra való gondvüselőktől, hogy

így országgyűlése alatt kibocsáták, járását nem expíscálták. Ezekből kegyelmes uram kitetszik, ha megvitték leveleimet.

Semmi egyéb híreket ezeknél egyebet írni nem tudok nagyságodnak. Tegnapelőtt nagy bizonnal hozák vezér ő nagyságának, hogy 35 sajkával jöttek csak közel ide az kozákok, Jeni Hiszárnak hijják, az Feketetenger partján mindkét felől vagy on, új erős kastély, lövészszám sok mind kül s mind belől, ott vág-ták volt által az Feketetengert az Fejértengerbe, magam is voltam ott kegyelmes uram, egy annyi föld szárazon ide Európa felől mint Enyed Fejérvárhoz, vizen közelb, az vezér maga mind-járást megindul vala rájok, ha vízi eszköz leszen vala, de hogy készen csak egy gálya is itt mostan nincsen, látom, hármát éjjel nappal készítenek, azok is visszamentek, mivel értették Deli Huszain passa kimenetelét. Az bosznai Sahin passát ez elmúlt vasárnap pronunciólák mazulnak, tisztit az bosztancsi Mehe-met passának adák, el is menének elfoglalni. Az urumelyi beg-lerbég ki vala varuari (*ügy*) Ali passa, annak adák az váni beg-lerbégséget; az mely passa ott volt, annak ismét adák az ezromi passaságot; onnan immár haza kell jőni Naszuh Huszain passá-nak, az nagyságod nem jó akarójának.

Én kegyelmes uram az *gallus agenssel* *) mindenikkel egy nehányszor voltam szemben, tegnap is mindenikkel eleget beszél-lettem; az *új orator* mostani is csak azon hereál, az minemű relatiót utólszor írásában tölt vala nagyságodnak. Bizony olyan hatalmas *király országában is* szűk az ember kegyelmes uram, az egy jó deáki tudományon kül semmi egy pénzérő virtus ebben nincsen etc. Prosperam de coetero valetudinem et felices omnium rerum successus illustrissimae celsitudinis vestrae a deo precor. Actum Constantinopoli 14. Iunii, 1640.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor humilis
Stephanus Réthy m. p.

Egy negyedíven: P. S. Kegyelmes uram, az előbbi gallus agens esküvéssel mondá tegnap, nyilván tudja, hogy az nagysá-god számára való pénzt az király ő felsége Hamburgban meg-küldte volt főkövete által, hogy onnan adminisztrálják nagysá-godnak; az idő táján az hispanusok egy hajóját az királynak elnyerték volt, kin ő nem keveset búsult, gondolván azt, netalám az oda küldött pénzt nyerték volna el, de annakutánna egy ba-rátja megírta volt, hogy az pénzt békével elvitték, az mely hajót elnyertek az hispanusok, valami élest visznek volt egy városban való praesidiumnak. Az mi fogatkozás az urával való tractatusbeli

*) A dült betűk titkos jegyekkel.

conclusio szerint lött, coniecturaliter bona conscientia mondja, hogy Sztranzburgh opponálta magát, az több confoederatusokat ő vonta el, azt állatta, ő az erdélyi állapotot jól tudja s portán is volt, szegény megholt fejedelem ideiben az elsőszéri ebbeli tractatusban is ő interversatus volt itt az portán, de mi haszon következett belőle; más az, hogy az ellenségnek, csak szüivet, nagyobb bátorságot adnak azzal, ha másoktól kérnek segítséget; az adversariusok azt gondolják, ha magoktól elégségesek volnának az triumphálásra, idegen segítséget nem keresnének. Szántalan sokat beszéltem vele, annakutánna úgy mentem volt kegyelmes uram az másik haszontalan homuncióhoz. Ezek között is nagy antipathia vagyon kegyelmes uram. Én majd ugyan elhiszem kegyelmes uram az Sztranzburgh dolgát, esmerem jól s tudom, minemű practicás ember.

Az vezér szekerével kegyelmes uram mikor ide közelgetnek, adják értésemre, netalám ő is Ibraim effendi szokása szerint nem hozatja be ide, hanem az majorjába viteti.

Az sátorok régen készek kegyelmes uram, mert mivel Maurer uramot az bejövetelére 2. aut 3. Aprilis vártam, elkészítését igen sollicitáltam, hogy itt ne várakozzék, hejában költsön; mostan ugyan kerengnek előtte, hogy ne lásson, haragszik szerényen, mennyi pénze neki abban vagyon, annak ő mindennap hasznát venné etc. Az párducz bőrök, tigris, nyuszt lábbelléseket mind felkerestem kegyelmes uram. Az pénz változása csak ne lenne hamar, félő, mert apró oszporást mostan egyet is nem vernek hamarébb voltáért, hanem öt oszporást és 8-czast; az mint írák, ekkedig mind azféle apró egy oszporát cudáltak többet mint mondják ezerszer való százezernél etc.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem kezével : 26. Iunii 1640. Dés, vajda postája.

Eredeti.

XXXV. 1640. j u n i u s 29.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

14. die praesentis írt leveléből értjük, mikor vötte volt el 28. Maji írt levelünket. Istennek hála, mi mostan is türhető állapattal vagyunk. Sebessi uram hogy elindult házától, ma heted napja s úgy reméljük, circa 10. Iulii tájban ottbenn is fog lenni; magánál lehet kegyelmednek annak itéleti, bizony akárkinek is gyorsabb a lova lába haza felé való menetelben, mintsem attól távozásban. Dániel Mihály uram csak ad vala számot, s az adósságnak megfizetése reánk háromlott volna, eddég is megküldtük volna, de

minekünk ő kegyelme még eddég sok sollicitálásunkra is nem adá be ratióját, s nem mireánk, hanem ő kegyelmére vessen kegyelmed, mi ő kegyelmének kezében elég pénztadtunk volt, mint szintén Seredi uram kezében, lám ő kegyelme senkinek nem maradt adóssa, sőt meg is marasztott benne; mi bizony senkiért méltatlan nem akarunk fizetni.

Maurer Mihályt úgy akarjuk vala indítani, tiz ezer tallért = tall. nro 10,000 vigyen be, de ismét más ötlék elménkben, s elhalasztánk; ha kegyelmetek végezhet velek, ha többet nem, 15,000 graeczi és szeges tallérokat ad 20. Octobris beküldünk, csak hogy ők is akkorra tartanak készen az aranyat, hogy meg ne tréfálnának. *Az Kolosvárról*) bement áros legény sok kárt nem tehet nek[ünk!], csak Sebesi uram vigyázzék, melyre elhittük, gondja is leszen s kegyelmed is informálja. Nem ártana az ajándék mellett még egyszer az vezért megtanálni kegyelmeteknek; erről mi kegyelmednek régen választ is töttünk s informáltuk is kegyelmedet, azt reméljük, eddég elvehette kegyelmed őket. Meghiggyed valósággal, rövid nap bizony megkérjük, melyik uton mentenek be; az kolosváriaknak ugyan Kassay uram által izentünk vala felőle, esküntenek, szabódtanak, nincsen semmi hírekkel, az mie volt, azt mind arestálták, de itt is lopásban s latorságban tanáltatván úgy ment el. Az kozákok cselekedeti rossz. Máthé vajda minket úgy tudósít, hogy az lengyel követ után is elküldtek volna, hogy visszavigyék, az tisztek igen változtanak. Az gallus oratorokat nem kell sollicitálni.*

Az *Strasburg discursussa* hogy olyan volt, mi elhittük, de bizony most különben tudtunk volna ő nekik szolgálni; im immár 22 egész esztendeje, hogy hadakoznak, s mit vittek végben magoktól külső segítség nélkül az pusztításnál egyebet, előttünk az példa; meghallja nemsokára, egymás közt meg fognak hasonlani, ebül leszen dolgok. Isten oltalmazzon, hogy az szegény fejedelemről gonoszul szóljak, tudják mindenek, csak az egy maga privatumát viselő szegény előtte, soha római császár bizony úgy nem tartott, s tart most is együnnen inkább mint innét, s meglátja kegyelmed, magok vallják ennek kárát. Azt ugyan megmondja kegyelmed az régi agiensnek: Soha nem hittük volna olyan hatalmas királyhoz, írásának s ígéretinek eleget ne tegyen. Maurer Mihálynak meg van parancsolva, kegyelmedtől értsen, mint kelljen az vezér szekerét bevenni. Az sátorok árát viszi. Az párducz s tigris bőrök felől is vagyon tanúsága.

Az lengyelek gyűlése most is re infecta oszlott el. Az bizonyos dolog, ha az király reá vehette volna az respublicát, offi-

*) A dült betűk titkos jegyekkel.

sivum bellumot indított volna még ez idén az török ellen, azóta is ha reá bírhatta, s ha vissza tanálták vinni az követet, mindjárt két hétig való gyűléseknek kellene is [lenni], el kezdik végezni. Immár ottbenn is elkezdette az király az persecutiót, az wilnai templumot el fogják rontani, oda is beérkezett az hispaniai directio, kinek rövid időn rossz eventussa leszen.

Sulyok uramék ma jutának meg az módovai vajdától; ha szüve is ott járna, a hol nyelve, jó volna; nem árt kegyelmednek ottbenn minden actióira vigyázni, míg ott leszen, Sebesi uramnak is megmondani, *informálni s ha valamint változnék állapotja,* mint kellene az *legendő vajdával végezni,* kiről mi kegyelmedet voltaképpen instruáltuk vala; az *szomszédot igen ottalmazni kell* kegyelmeteknek. Az módovai vajda fiának állapotja mint fog ottbenn lenni, arról is tudósítson kegyelmetek. Secus non facturus. Eidem in reliquo sat. Datum in oppido nostro Dees die 29. Iunii, anno domini 1640.

Czím : nincs.

Eredeti.

XXXVI. 1640. augusztus 16.

Tekéntetes és nagyságos fővezér, méltóságos úr, minden becsülettel való kedves jó akarónk. Isten nagyságodnak boldog napjait ez földön hatalmas császáruk szolgálatjára sokasítsa, és az ő hatalmassága fényes kegyelmességét méltóságos fején sokáig tartsa meg.

Az minthogy eleitől fogva mimagunk is hatalmas császáruk igaz hűségében és szolgálatjában igyekeztük magunkat foglalni és abban is helyezettük indulatunkat, úgy gyermekinket is, kikkel minket isten jó voltából megáldott volt, az ő hatalmassága szolgálatjára igyekeztük nevelni és szoktatni, kiknek már s kiválképpen az öregbiknek, Rákóczi Györgynek olyidőre való jutását látván, hogy hatalmas császáruk és az ország szolgálatjára is alkalmas lehetne, tanácsink tetszéséből és értelméből is rendeltük és adtuk neki az ország fő végházának, ugymint Váradnak főkapitányságának tisztit értelmes, látott, hallott főembereket is adván melléje, oly reménységgel, hogy ő hatalmasságának nem leszen haszontalan szolgálja, ha isten élteti, jövődőben is. Kit már udvarunkból, magunk mellől, egy szerencsés órában meg is indítván azon tisztben, megparancsoltuk neki, hogy az ő hatalmassága budai birodalmában levő szerdára és főgondviselő vezére, az tekintetes, nagyságos Musza passa kedves jó akaró atyánkfia ő nagysága után az végbeli nagyságos passákkal, békekkel és vitézekkel is minden szükséges dolgokban egyet-értsen, az jó szomszédtságot és békességet mint szeme fényét

úgy oltalmazza, ha kik azt háborgatni akarnák, kergettesse és érdemek szerént meg is büntettesse. Mely dolgot noha az megemléltett budai nagyságos vezér kedves atyánkfőának, és az ő nagysága után levő nagyságos passáknak, békeknek is értékre adtuk és tudósítottuk, mindazonáltal kiválképen nagyságodtúl, ugymint hatalmas császárunknak minden birodalminak főgondviselő s igazgató méltóságos fővezérétől, nekünk igen kedves és minden becsülettel való jó akarónktól semmiképpen el nem titkolhattuk, elhívén, hogy nagyságod fiunknak ebbeli állapotját tőlünk hatalmas császárunk igaz hívétől minden jóra és az ő hatalmassága szolgálatjára származott dolognak ismervén és tudván lenni, eddig megmutatott hozzánk való jó indulatját és akaratját naponként annyival inkább nevelni és öregbíteni fogja nagyságod hozzánk, kiért mi is nagyságodhoz hálaadó voltunkat és szolgálatunkat megmutatni készek vagyunk és lesziünk. Tartsa meg isten nagyságodat sokáig jó egészségben hatalmas császárunk hasznos szolgálatjára. Iratott Fejérváratt Kisasszony havának 16. napján, 1640. esztendőben.

Nagyságodnak mindenekben igaz jó akarója

Rákóczy György.

Cím : nincsen.

Egykorú másolat.

1637. november—1638. február.

Szalánczi István portai főkövetsége. *)

I. 1637. november 2.

Anno 1637. die 2. Novembris Szalánczi uram
expeditiója az portára.

Hatalmas császárnak tartozó annualis adóban viszen
ő kegyelme aranyat nro 8500; jó gréczi tallért és szegest viszen
nro 3000, ki teszen aranyat nro 1500. Ez tallérokért ígértek az
zsidók az portán ennyi aranyat adni, ezen feljül minden tallérra
oszporát nro 7, kiteszen oszporát nro 21,000, ki teszen tallért
közönségest nro 210; ezt ő kegyelme fordítsa az aranynak defe-
tussára, ha történnék benne.

Summa aureorum nro 10,000.

Kupa ki hat girás, kisebb s nagyubb nro 10.

Egy mosdó medencze korsóstól marc. 12, pis. 45.

Item 24 sólyom.

Ezek mind hatalmas császár annualis ajándékja, s az
ország adaja.

Vezérek ajándékja.

Vagyon most 4 divānt ülő vezér az kajmekámmal együtt,
kiknek ajándékjok így következik:

Fővezérnek, ¹⁾ vagy ha az otthon nem volna az kajme-
chámnak tallért nro 1700,

kupa » 5.

Kapitán passának ²⁾ tallért » 300,

kupa » 2.

Három divānt ülő vezéreknek tallért » 300,

kupa » 2.³⁾

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 565—578 ll.

Szalánczi oldaljegyzetei. ¹⁾ 14. Ianuarii voltam szemben velle és
praesentáltam levelét megspecifícált ajándékval egyetemben.

²⁾ Mivel most kapitán passa is az kajmekám ő nagysága, ezt sziliktár
passának adtam Musztafa passának.

³⁾ Ez két kupát kétszáz tallérral együtt Ahmed vezérpassának, az
tótváradgyai finak adtam, ki Murtazánnét vette.

Item két kupát és kétszáz tallért az második vezérnek Khinán passá-
nak adtam.

Negyediknek †) tallért nro 200,
 kupa » 2.
 Mufftinak-kupa » 3.¹⁾
 Ibraim effendinek kupa » 2.²⁾
 Csausz passának kupa » 1.³⁾
 Cancellariusnak kupa » 1.⁴⁾
 Tefftedárnak kupa » 1.⁵⁾
 Zöldfikárnak szolgálatjában talleros . . » 200.⁶⁾
 Maga költségére aval együtt, kit vezér s császár kapuján
 kell adni talleros nro 500.
 Ha az Duna mellett éri ő kegyelme Memhet passát, ennek
 talleros. nro 400.⁷⁾
 egy koci négy lóval.
 Ha peng bemenne az portára, kajmekám lenne, ezt neki
 nem kell adni, hanem ő kegyelme adja Maurer Mihálynak vásár-
 lásinkra; az kocsit Bukurestről küldje vissza mind az lovakkal.
 Viszen ő kegyelme kupát öszvességgel . . . nro 32,
 ottbenn is egy vagyon;
 megyen ebből ki császár s vezérek s egyebek számára
 nro 29;
 marad még benne » 4,
 kit oda adhat, az hova szükség s üdő mutatja, csak haszon-
 talan helyre ne adja ő kegyelme, azon igyekezzék.

Petrus Fejérvizi m. p. ⁸⁾

Eredeti.

†) Die 28. Ianuarii Huszain vezérpassának, ki Csafernét vette, még
 adtam tallért adtam nro 175.

¹⁾ Die 30. Ianuarii megadtam.

²⁾ Die 28. Ianuarii megadtam.

³⁾ Die 16. (igy) megküldtem.

⁴⁾ Die 21. (igy) megküldtem.

⁵⁾ Die 1. Februarii küldöttem meg Réthy uramtól.

⁶⁾ Die 15. (igy) megadtam.

Az kajmekám tihájának, mivel Recsep passa tihajaságában is min-
 denkor adtunk, hogy kedvetlenségre ne hozzuk, adtam kupát 1.

⁷⁾ 27. Decembris praesentáltam Dereztoron mind az 400 tallért, mind
 az kocsit lovastól, hámostól, az kucsi fedelét merőn publicanszin velencei
 zöld atlaczczaal megbérelve.

⁸⁾ *A consignatio után Szalánczi még ezeket jegyezte fel:* Az 3000 gréczi
 tallért, kit ő nagysága adóban küldött vala be, az ő nagysága kegyelmes
 parancsolatja szerint másfél ezer aranyat cseréltem rajta; és mivel minden
 arany mellé nyolcz-nyolcz oszporát adtak, marada még az 3000 gréczi tal-
 lérban száz tallér éppen, de ezekben kilencz rossz lött, el nem költhettem,
 visszahoztam, huszat az ő nagysága kegyelmes parancsolatjából az vásárló
 zsidónak Józsefnek adtam; az megtörött aranyak forrasztására adtam hat
 tallért; hatvanhat talléron váltottam harmincznégy aranyat, kit az resi-
 denstől kölcsönkért arannyal, az ki 166, az kétszáz aranynyomó hiányos-

II. 1637. november 10.

Kegyelmes uram természet szerént való fejedelmem. Az uristen nagyságodat éltesse örvendetes jó egészségben méltóságos állapotjában és tegye jó szerencsésé minden dolgaiban.

Akarám kegyelmes uram alázatos írásom által jelenteni nagyságodnak, hogy tegnap ugymint 9. die praesentis Novembris érkezém ide Brassóban. Az sólymokkal mindenfelől ide érkezének, az Fejérvárról ide hozott 12 sólyommal együtt 42 sólyom leszen, nem mind épek, némelyiknek megsértették az lábokat, de talám meggyógyulnak, ép is vagyon elegendő kegyelmes uram, abból talám fogyatkozás nem lenne. De az Memhed passának való kucsinak nem kész kegyelmes uram az fedele, bérletése felől is hogy megbéreljék s mivel nincsen nagyságodnak commissiója bíró uramhoz, az nélkülön pedig ő kegyelme semmit nem cselekedik azt mondja, az hámok is csak széltébeli lovakra való, nincs farhám, ide pedig kegyelmes uram az szoros uthoz képest nem széltében járják őket, Somi uram mondja kegyelmes uram, hogy ez nyárban az mely agának nagyságod kucsit, lovakat adatott, az még itt farhámot nem csináltak, addég el nem vette az kucsit, lovat, nagyságod kegyelmes tetszése kegyelmes uram, parancsoljon nagyságod bíró uramnak, csináltassa úgy az háموkat, találjunk kedvet véle, adjanak istrángokat is az háموkban, csináltassam meg itt, az nélkülön mint praesentálhassam kegyelmes uram, holott az kucsi eleiben kell fogatnom őket, bölcsen megítélheti nagyságod; az kucsi fedelére kegyelmes uram valami szürke szűrvégből valami borítót is kellene csinálni, az még oda viszem, ha esős idő talál kegyelmes uram, ne veszne el az fedele, vagy ha fedél nélkülön vinném, az kucsi festékje ne mosódnék el; pokróczok, tarisznák kellenek-e az lovakhoz, mindezekről parancsoljon nagyságod, mert nincsen, egy istrángot, egy sing szeget pedig bíró uram az nagyságod parancsolatja nélkülön nem akar adadni, s ilyen hosszú utra kegyelmes uram igen kívántatnak pedig, mert oda elé bizony affélét nem találunk, kétszerte árát adnók is. Az Memhed passának viendő lovak mellé is csak egy szabad legényt állattattak lovászmesturamék, én tölem kér fizetést, az nélkülön nem akar elmenni; ezfelől is parancsoljon nagyságod, mit kellessék cselekednem. Hogy ezféléssel búsítom nagyságodat kegyelmes uram, alázatosan könyörgök, kegyelme-

ságra adtam be; harminczkét oszpora maradott volna, kit magam sem tudom miben ment el.

Az Réthy urammal volt harmadfél girás kis virágos kupacskát adtam az budai vezér kapitihájának Musztafa agának, hogy írjon az urának az szalontai harezon elfogott raboknak Budáról való elszabadításáért az kajmekám szavával és az marhák megadatása felől.

sen megbocsásson, nekem volna kegyelmes uram könnyebb, ha lovászmesturamék provideáltak volna felőle, vagy ha bíró uram az nagyságod commissiója nélkül megcselekedné; de csak az nagyságod lovait sem patkóltatja ő kegyelme meg, maga örökké szokás volt, adajokban tudták-e azután aztán vagy mint lőtt, arra nem vigyáztam kegyelmes uram. Az Zöldfikár aga posztója felől sem committált nagyságod bíró uramnak s az nélkül nem ad semmit; ítélem kegyelmes uram, Réti uram sem vitte volt meg az tavasszal, mert panaszolkodott bíró uramnak felőle az nagyságod postái által, az mint bíró uram mondja.

Tudom kegyelmes uram, Kemény János uram ő kegyelme minden ide be való állapotokról tudósította nagyságodat, mind-azáltal kegyelmes uram, az mit azolta értettem, az mivolta bejöttem, úgy az mint az bíró uram emberi hozzák az oda be való állapotot s nekem referálják, az szerént akarám alázasatos írásom által én is tudósítani nagyságodat. Az mint eszemben vehetem kegyelmes uram, Máthé vajda nem annyira szorongottatott az ellenségtől mint az maga alatta valóktól s főképpen az gyalogitól, az kikhez ő leginkább bizott, mert az török csakhogy mindenfelől Dereztorhoz gyűjtette az Dunán való hajókat, de által nem jött az Dunán, Lupul vajda is Takucsí s Foksán közé szállott volt táborban, ki szintén határszél, annál beljebb sem jött Havasalföldében, s az mint némelyek beszélík, talám onnat is visszament Jászvásárra, de ezt nem hihetem, hanem az gyalogitól ijedett volt el, mert az Mehedia vidéki ötszáz gyalogjánál több, gyalog mellette nem maradott volt, kire való képest az ország népe is igen megcsüggedett volt, nem mennek volt melléje, hanem aztán Imecs Mózes uram hogy érkezett 400 lóval, megfogatta az főposztelnikját más bóérral együtt, úgy kezdett aztán az ország népe melléje menni, az gyalogok is aztán melléje állottak; az felesége Rucharig eljött volt, de hogy ezek meglettek, aztán Udriste az vajdáné öcsse jött utánna (ezen órában érkezék Tergoistyáról egy bolgárszegi *) oláh, az ki ezt beszélé), visszahitta, nem tudom, ment-e vissza Tergoistyára vagy várakozík még Rucharon. Máthé vajda Gergiczénél vagyon táborban, Kemény János uram oda érkezett hozzá, hiszem, hogy ennekutánna immár nagyságodat ő kegyelme bizonyosan tudósítja mindenekről; Faragó András és Sándor Mátyás uramék még Nyénben vannak; az németek ma szállanak Szent-Péterről Hétfalura; az székelý uraimban is hátra vannak talám felesebben, hogysen az kik elmentenek azok közül, az kiknek el kell menniek; Faragó uramékat s az németeket olyan instructióval hagyta ő kegyelme, hogy az még nem ír, addég veszteg legyenek. Ezen bolgárszegi

*) Bolgárszeg, Brassó külvárossa.

oláh beszélgeté ezt is, hogy Memhed passa értvén Máthé vajdának bódulását főember követét küldette hozzá s izente, hogy lássa, ő tőle bizony ne féljen, mert bántása ő tőle nem leszen, hanem vigyázzon másokra; Tergoistyán beszélették bizonyoson, de ezt csak paraszt hírnek ítéltük kegyelmes uram.

Balogh László uram ma nyolcz óraker indula kegyelmes uram el innét Brassóból; az mely boér velle vagyon, annak Rucharon voltak lovai s az kedvéért ő kegyelmének Tergoistyára kell kerülni, de holnap tiz órakerre azt mondá, hogy az vajdához igyekezik érkezni.

Toldalaghi uram is ez éjjel Mogyoróson fog hálni, az mint mondják, holnap beérkezik. Iván vajda Prázsmáron vagyon kegyelmes uram; mit ír két levelében nekem, in specie nagyságodnak küldöttem, én Toldalaghi uram jövetelére halasztottam. Nagyságodnak alázatosan könyörgök, ezen levelem vivő brassai postától küldő levelében parancsoljon, mihez tartsam magamat, követségre készüljek-e itt, vagy élés szekérért küldjek haza s tábori állapathoz készüljek, tudjam én is mihez magamat tartani. Az uristen nagyságodat éltesse sat. Ex Brassó die 10. Novembris, anno 1637.

Nagyságodnak alázatos szolgája szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

P. S. Immár megírtam vala kegyelmes uram ez levelet, hogy érkezék az bánnak Hirezának egy inassa Rucharról, ő borért küldötte be ide, az beszélé, hogy az vajda nincs Gergiczén, hanem Bukuresthez közel egy Kaldarussa nevő falunál vagyon táborban; azt mondja, hogy az passától nincsen bántások, az Dunán túl vagyon, egy sem jött által, hanem Lupul vajdától fél, tatárja is vagyon Lupul vajdának.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Eredeti.

III. 1637. november 12.

Kegyelmes uram sat. Az uristen sat.

Noha csak tegnap küldtettem alázatosan írt leveletem nagyságodnak egy brassai postától, kiben nagyságodnak ugyan bőven írtam volt, de mivel isten Székely János uramot hozá, ezzel az alkalmatossággal akarám nagyságodnak alázatos írásom által jelenteni: Toldalaghi uram tegnap érkezvén Prázsmárra délután mintegy két s három óra között, kimentem vala ő kegyelméhez, ő kegyelme maga Prázsmáron hált, az hadat Nyénre szállította vala ki az Ugron János uram hadával együtt, mivel ő kegyelme hátrább maradt volt Farkas Ferencz urammal,

nem érkezett volt elmenni az ő kegyelme hadnagysága alatt valókkal, Petki István uram Fel-Doboly nevű faluban halt az csiki haddal, ilyen correspondentiájok lón ő kegyelmeknek, hogy mihelyt az hold feljű, mindjárt induljanak és Cserlas nevű falunál egyezzenek ma meg s holnap istennek kegyelmességéből az vajdához érkezzenek. Búsul vala ezen Toldalaghi uram, hogy semmit az oda be való állapotban nem ért, mivel az mely postája Kemény János uramnak tegnapelőtt nagyságodhoz ment (noha találták) de nem tudván micsoda ember, nem kérdeztek tőle s azolta más posta ez estvéig nem érkezék, kitől érthetne valamit, hogy ahoz tudná ő kegyelme magát szabni. Iván vajda is kegyelmes uram mind eddég Prázmárott volt, tegnap Toldalaghi urammal ő kegyelmével együtt beszélgetvén ugyan sokat ő nagyságával, ma Bereczk felé indult; ha nem változtatta szavát, azt mondá, hogy ma egy szolgáját azzal az boérral, az ki felől Fejérváratt én általam izent vala nagyságodnak, nagyságodhoz expedialja, mivel az Molduából most érkezett nem régen, attól nagyságod az molduai állapotokat bizonyoson érthesse. Az ő intentuma kegyelmes uram ez, hogy ha hadat adna nagyságod melléje, bárcsak őt vagy hat ezer embert is, ő Lupulnak háta megett bemenne, feleségét, gyermekét, kincsét Lupulnak Jászvásárt találná s ő azzal az vajdaságra mely elégségessé erőssé tehetné magát, az Lupul hadának distractust csinálna, mert az Lupul hada ország népéből állván, mihelyt értenék az ő bemenését, odahagynák Lupult s ki-ki házához sietne. Nem tudom honnat vette, hogy nagyságod az ő nagysága állapotjáról engem plenipotentariussá tött, tegnapig mind engem sollicitált, tegnap aztán az nagyságod mi általunk Kemény János urammal tött kegyelmes resolútióját ujabban proponáltam neki s megmondtam, hogy eddég nagyságodategy néhány uttal meg kellett volna találni; mivolta nagyságodtól eljött, küldött volt-e be azolta s állapotja miben legyen, arról nagyságodat certificálni kellett volna, úgy tudna nagyságod disponálni az ő nagysága állapotja felől, mert nagyságod eddég is azt várta; de ő nagyságának eddég mind ez forgott szívében, az mit írék nagyságodnak. Az uristen nagyságodat éltesse sokáig sat. Ex Brassó die 12. Novembris, anno 1637.

Nagyságodnak alázatos szolgája szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

Kegyelmes uram, az Mehemed pasa kucsijának az fedelét ha bagdátal akarja nagyságod megbérletni, itt olyant nem találunk, atlaçzok vagyon. Oda be való állapatról nagyságodnak kegyelmes uram nem tudok semmit írni, mert biró uraméktól

semmit nem kaphatok; másképpen is hallgatóznom örömet, de nem kaphatok semmit.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Eredeti.

IV. 1637. november 15.

Georgius Rakoczy etc.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

Kegyelmednek két rendbeli levelét vévén, hogy eddig választ reá nem írhattunk, egyéb sok foglaltatos dolgaink és gondviselésink mulatták el. Mostan tágasodván akarók megírni kegyelmednek, az havasalji állapotokat és híreket mind értjük, mivel unos untalan jönnek leveleink ottbenn lévő híveinktől, s magától is az vajdától főember postakövet érkezvén tegnap két óra tájban, kit szintén most expediálunk vissza az vajdához, mindenekről tudósítottanak. Lupul vajda elment, visszatért, s Máthé vajdának minden szándoka az, hogy immár ne hagyja, hanem egyáltalában reá menjen és isten által magát jövődre securussá tegye tőle s méltán is, mert az mint Székely János is hozta, félő, hogy az török Dresztor táján ne teleljen várakozván az másszor lévő alkotmatosságra, s Lupul is magát azalatt jobban megerősítvén, nagyobb búsulása s romlása is ne következék miatta ezután, s minékünk is az szerint. Bizony dolog, hogy ha mi is az magunk akaratján és tetszésén járhatnánk, nekünk csak az volna tanácsunk, hogy ne hagynánk Lupult immár megállapodni és vajdaságában megmaradni, hanem isten segítségével esnénk által rajta; noha ez nemcsak a mű tetszésünk, hanem Kornis Zsigmond uram és Haller István uram híveink egyező censurájok is az, hogy ő adván okot az háborúságra, ne csak defensivum, hanem offensivum hadat is viseljünk ellene. Noha azért Kornis és Haller uraméknak vöttük ez censurájokat, mindazáltal kegyelmed tetszését is örömet értjük és vesszük; mert az Kornis uramék censurájokat beküldvén in paribus Tholdalaghi uraméknak, megírtuk ő kegyelmeknek, hogy valamit mindazáltal jobbnak, hasznosbnak, illendőbbnek és jövődő securitásunkra bizonyosabbnak ismerhetnek, látnak és itílnek, mindeneben azt kövessék. Az Iván vajda dolgát az mi illeti, ha szintén Lupul kirekesztettetik is az országból, fegyverrel és erővel mi be nem vesszük, hanem az ország népe ha híjja és beviszi, abban ellent nem tartunk. Kegyelmed azért, ha bátorságos voltát ismerheti utjának, ne késsék immár, hanem isten áldásával megindulván igyekezzék bemenni az portára.

Az vezér Memhed passának viendő kocsit hogy belől kunnikkal meg nem burították, talám ugyan magunk feletkezünk volt meg afféle materiáról provideálni, hanem im kegyelmed kezében küldöttünk ötven tallért, lehetetlen, hogy Bukoresten olyan materiát ne találhatna s burittassa meg kegyelmed igen szépen. Minemű levelet küldött nekünk Székely Jánostól az passa, im pariaját küldöttük kegyelmednek. Mind ő nála azért, mind pedig isten kegyelmedet bevívén a portára is, a kajmekámnak, a kiknek illik, megmondhatja kegyelmed: mi Lupul vajdának nem vétettünk, sem semmi veszekedésre okot nem adtunk, hanem ő háborgatott bennünket, hatalmaskodott, emberinket ottan-ottan arestáltatta, fogdostatta, határinkat foglalni igyekezte, magunkot gyalázatos rút emlékezetekkel, beszédivel szidalmazott s effélékért kellett ellene magunkra vigyáznunk; de mi hatalmas császáruk ellen semmit nem igyekeztünk, sem határt vagy országot nem foglaltunk, vajdát nem csináltunk, hanem azt hatalmas császár és az fényes porta igazgatására hagytuk, valakit hatalmas császár rendelése után az ország népe vajdát tenni akar, legyen az. Sőt ugyan obtestatióval is megmondja kegyelmed, ennyi sok szép és nyilván való declaratióknak legyen hitele előttök, nyugodjanak meg igaz hűségünkben, gonosz akaróink méltatlan vádlásiért avagy gyanakodásokért ne háborgassanak, sőt inkább gonosz akaróink és háborgatóink ellen legyenek ótalommal ezelőtt való hatalmas császároknak dicsíretes példájok és az fényes portának azok ideiben való jó szokása és magok viselése szerint; avagy ha különben nem hiszen, próbáljanak meg, illendő dologban szolgáltatassanak velünk, tapasztalják ugyis meg igazságunkot, lehessünk mi is országunkkal egyetemben bizonyos csendességben hatalmas császáruk oltalma alatt és hűségében, és esztendőnként tartozó jeleit igaz hűségünknek mutathassuk csendességben meg. In reliquo etc. Datum Marusvásárhely 15. Novembris, 1637.

G. R.

P. S. Az budai vezérnek ma jutta ide követségen az főlovászmestere, ajándékot is hozott, holnap leszünk szemben vele; ha oly dolog leszen, kiről kegyelmedet tudósítanunk kellek, azt sem mulatjuk el. Az brassaiak felől sok szó vagyon, hogy Lupult hírrel tartották volna s emberét is tartották volna ottbenn, sőt olyant is beszélnek, hogy talám onnét is izenték volna meg neki az hadaknak beindulását, valami köteleket is adtak volna ki nekik, kiről midőn az birót megintették volna levelekben: vigyázna s ne engedné kivinni, illetlenül szolt volt. Többet is sokat beszélnek az biró s Forgács Bálint s többek felől is. Ha kegyelmednek módja leszen benne, magától mind ezeknek

igyekezzék végére menni, s bennünket tudósítani hova hamarabb. Kegyelmed ne mulasson, siessen el isten áldásával.

Hátán: 1637. 15. Novembris ex Marusvásárhely ad dominum Stephanum Szalánczi legatum in portam Coronae morantem ad binas ipsius datarum *par*.

V. 1637. december 23.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Az uristen nagyságodat éltesse sokáig sat.

Akarám nagyságodnak alázatosan jelenteni, hogy 21. praesentis Decembris érkezvén ide Bukurestre, az vajda ő nagysága nagy böcsülettel fogada bennönket, három seregben volt ezer lovassa, az kiket az főspatarjával és agájával vagy kapitányával előnkben küldött vala.

Tegnap érkezvén reggel az portáról az kajmekámnak egy agája hozzája kaftánnal, mucharer nahméval vajdaságában megújító levéllel, az mellett más igen szép levéllel, kiből írják, hogy hatalmas császárnak nem volt hírével, engedelmével az Lupul vajda állapotja, de oda is emberét küldötte (azt az Mehemed agát, az ki Toldalaghi uramékkal ez tavasszal nagyságodhoz is jött vala), megizente neki, hogy vesztég üljen, többszer azt ne cselekedje, mert büntetetlen nem marad, ő is ezt az cselekedetit szenvedje békével, az szegénységet mindenfelől szállítsa haza s legyen vesztég fejedelemségében, az adót küldje be mindjárt, az mellett 300 jó herélt lovat, mert hatalmas császárnak hada lesz az kazulra, még bairámot sem várja, hanem romozánban megindul. Mivel szokás az kegyelmes uram, hogy ezféle kaftány hozó ember szállására sem megyen addég, hanem az kaftánnal, mucharer nahméval felmegyen mindjárt, az kaftányt, mucharer nahmét praesentálván úgy megyen szállására, meglévén ez az ceremonia, minket is tegnap tíz óraker tájban Dániel János urammal felvitete s azon diván ülésében, az kiből megkaftányoztak, audientiánk volt, ott az nagyságod levelét praesentálván, más házban menvén privatim beszélgetett velünk. Akarván az Mehemed passával való mostani állapotját tőle érteni, elsőben is azt kérdém, hogy ilyen re infecta micsoda reménység és mód alatt tért vissza, mert nagyságod nem bánja hazajövetelit, csak lött legyen jó módjával; s az mint beszélé kegyelmes uram, bizony legnagyobb oka az akkori erős fergeteges üdö volt, kiből igen megunakozván, az vezér intése hogy érkezett, azon mindjárt örömet kaptak s úgy tértek meg; azolta egy néhány rendbeli embere volt Mehemed passánál, beszélük, mely kedvesen látja őket

és szépen beszél vélek; azt mondá az vajda, hogy most is azzal biztatja, hogy mazullá teszi. Beszélé, hogy az portán az ő nagysága jó akarói, ugymint az sziliktár passa és Ibrahim effendi öszveszóllalkoztak volt az kajmekámmal ezen az mostani állapotjokon s Lupult találták vétkesnek; írta Ibrahim effendi, hogy vetegessék meg, mit adott Huszain passának, Kinán passának és Mehemed passának, küldje be írva, s oly gyalázatban hozza őket, hogy maga sem reménlené, Mehemed passát hogy jó akarójává tegye mind adományával, ígéretivel és jó akarójává tevén végére mehet, kellessék-e az Lupul vajda exturbálásában forgódní vagy ne. Erre azt mondá, hogy ígérték exturbálását, de soha az török azt nem cselekedí, mert igen meghitt emberek, sőt ha vádolní kezdené ő nagysága, annál nagyobb igazságnak tulajdonítanak, hanem molduaiak sokan mentenek be az portára vádolní, azok ha experiálhatnának valamit, ha Mehemed passa eszében nem venné s bemehetnének tőle. Ő ilyent beszél, hogy Máramaros felől kellene Iván vajdát beküldeni reá, ő is innét az mi szín hada volna, azokkal az molduai hadakkal, az kik onnat eljöttek, olyan praetextus alatt, hogy azok a molduaiak vitték el őket, ő is elbocsátaná s így könnyen exturbálhatnák; de én megmondám, hogy most nagyságod azt nem cselekedí, ezt aztán ratiókkal megmutogattam neki, Dániel János uram megbeszélheti nagyságodnak, kit ő nagysága is értvén igen javalla. Az portára való beküldés felől azt mondja, hogy nem küld elébb; hanem az adóval, azt sem küldi elébb be, újabb szokást nem költ, hanem annak az idején csak martiusban küldi be. Az mostani állapatról való contentálásról azt mondja, hogy az törökkel az ki békélleni akar, egyik kezében az kard legyen, az másikkal nyujtson az mit akar, mert ő vélek külömben véget nem érhetni. De most arra talám nem megyen az dolog, úgy veszem eszemben, hogy most az mucharer nahméval contentus, ezután az császár elmenetelit reménli, ha penig el nem megyen, fegyverrel való contentatiónál egyébhez nem bízik, az mint szava járásából veszem eszemben. Ezfélét beszél sokat, Dániel János uram megbeszélheti nagyságodnak. Úgy veszem eszemben, országának megmaradását maga személye megmaradásánál tovább vagy feljebb nem böcsüli. Maga személyére való vigyázásra hogy inti nagyságod és árulóinak megbüntetésére, azt nagyságodtól igen nagy háladással veszi; árulói hogy vannak, azt régtől fogván veszi eszében, de kezekben nem kaphatja vétkeket, mindazáltal gyanóságra való okot vevén eszében, vigyázásban vagyon igen, ha mi bizonyost kaphatna markokban, büntetetlen nem maradnának, mások is tanulhatnának rólok, de üdő előtt lelkét nem terhelheti halálokkal; egy levelet értette vagy többet is hogy küldöttek Brassóban az brassai folnagynak, Forgács Bálintnak, nagyságodat azon kéreti, hogy va-

lami módon azokat az leveleket nagyságod vegye ki; úgy remélni az mint értette, hogy azokból az levelekből alkalmasint végére meune, kik legyenek árulói. Az magyar hadszerzést is nagyságodtól háladással veszi, ötszázat kér nagyságodtól, hogy adjon nagyságod s azoknak az főkapitányok nagyságod udvarából való ember s arra az állapatra igen elégséges ember legyen, kopjások legyenek, sisakosok, páncél ujasok, fegyverderekasok, Dániel János urammal emberét küldi be nagyságodhoz s megfizet mindjárt nekik; de be nem meri most hozni, az még császár meg nem indul, mert együld azzal császár elmenését meggátolná, hanem nagyságodnak azon könyörög, hogy nagyságod tartsa ottbenn őket, s ő megfizet nekik, csak mód nélkül való sok fizetést ne kérjenek; azt mondá, hogy ha az szükség kívánja, nagyságod tiz ezert szerez is, megfizet nekik, nem szánja ő az pénzt kiadni fejének s országának oltalmára, mert nincs neki több egy fejénél, s azt oltalmazza az még lehet. Az Tergoistyára való költözés neki is tetszik, meg is cselekedni, ha császár elmegyen, az házait megzsindelyeztette, egyébaránt is építik az mint hallám. Az császár elmenésére igen vigyázott, vigyáz is, s minden azt beszéli, hogy elmegyen; de Ibrahim effendinek ilyen szavára emlékezik, az kitől igen fél, hogy az török nem mindenkor arra megyen hadban, az melyre hirdetik, s tettetni hogy megyen, hanem gyakorta másfelé csavarodik; külső jelekre vigyázva minden jelek azt mutatják, hogy általmegyen. Az török lovat, paripát megigéré; az mely paripákat nagyságod Dániel János uramnak szőrökön írva adta volt, azoknak megszerzésére is reá igéré magát s mind az ára felől való elvárakoztatásra nagyságodnak alázatos szolgálattát ajánlja s kére, hogy megírjam, hogy nagyságod ne kimélje, parancsoljon neki, bizony mind testestől lelkestől nagyságodé.

Az tatárok megverését az főarmas bizonyosan mondja. Ilyent is beszél s bizonyosan, hogy Kucsug Ahmed nem elveszett volt kegyelmes uram, az mint hirdetik vala, hanem azzal az hadal, az kivel mondják vala hogy levágták, azokkal mind együtt az kazulokhoz állott volt, s most valóban vitézen forgódik ezek ellen, az vezért Konyához nyomták vissza; ezek azt mondják, hogy az éhség miatt szállottak vissza oda, de az armas bizonyosan mondja, hogy az kazul nyomta oda. Ezt is beszélették Mehmed passa főember szolgálja, hogy az vezér ilyen levelet írt császárnak, hogy minden ide való ellenségivel békéljék meg, ha lehet, ha meg nem békélhetik, Drinápolyig menne is az innét való ellensége, de azzal semmit ne gondoljon, általmenjen, mert ha el nem megyen, az tengeren tul való minden birodalma oda leszen Mehmed passát viszik be kajmekámságra, reménységek az.

Kegyelmes uram, tegnap érkezék Musztafa csauz az portáról Réthi uram és Maurer uram levelével, az kajmekám kül-

dötte ilyen instructióval, hogy ha előltalálja az adót, térjen meg véle, ha nem, szintén Erdélyben menjen és megtudja állapotját az adónak; Turit nem találta sohol, 18 napja ma hogy megindult Kustanczinápolyból, de ő mind az ország után jött, Turi uram az ösvényen fogott menni. Az Lupul állapotja felől nagyságodat büntették ottbenn, hogy nagyságod öszeveskütt Máthé vajdával s nagyságod sok német s magyar hadat adott melléje, Molduára reá mentek, égetik, pusztítják. Felszakasztottam vala kegyelmes uram az Réti uram és Maurer uram levelét, az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint felbontottam vala, úgy látom, nem mertek ő kegyelmek semmit írni. Musztafa csausz is mondja az fővezér hátrajövését, haza jű az vezér császárhoz kéz csókolni, hanem az kajmekámot praeficiálják oda által fővezérségre, császárnál elébb megindul, 80,000 seiment conscribáltatott császár; ő is azt mondja kegyelmes uram, hogy nem várja császár az bairámot, hanem romozánban elmegyen, immár megparancsolta belső udvarabeli agáinak, hogy úgy készüljenek, hogy nem várja bairámot. Iván vajdának ő nagyságának jó hírrel jött kegyelmes uram: megparancsolta az kajmekám neki, hogy ha az adót elől nem találja s be kelletik menni Erdélyben, felkeresse s hitlevelet kérjen tőle, kiben assecurálja hiti szerint, hogy ha hatalmas császártól megnyerheti neki az molduai vajdaságot, bemegyén Kustanczinápolyban az bot, zászló vételére hatalmas császár lábaihoz, ha bemegyén, küldje be egy szolgájától az assecuratoriát s megnyeri vajdaságát, Zöldfikár az fő interes benne; ha be nem mehetne Musztafa csausz, hanem előltalálná az adót, csak írjon neki, s megírja kegyelmes uram, ma elvitték az vajda szolgálái; én is megírom az vajdának, hogy nagyságod híre nélkül ne cselekedjék, hanem nagyságodhoz menjen s ebben is az nagyságod kegyelmes instructióját vegye s az szerint cselekedjék, az mint nagyságod informálni fogja. Az reversalissát ím megküldöttem kegyelmes uram nagyságodnak, az assecuratoriáit viszem, ha kelletik, legyen, ha nem, megégeti az tűz. Az bizony dolog, hogy ha az nagyságod neve nem forgana az assecuratoriában, bizvásban élhetnék véle; ha nagyságod kegyelmes tetszése, az szolgájától olyant küldhet be, valaminemőt nagyságod javalni fog, ezt megégethetem. Az Réti és Maurer uramék leveleit is megküldöttem nagyságodnak. Adja isten kegyelmes uram, levelem találja kedves jó egészségben nagyságodat és hallhassak én is nagyságod felől örvendetes híreket. Datum ex Bukurest die 23. Decembris, anno 1637.

Nagyságodnak alázatos szolgája szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

P. S. Isten holnapot adván kegyelmes uram érhetnem, jó reggel megindulok. Ma bocsátottam innét postámat elől Kustanczinápolyban Dereztor felől; írtam menetelem felől Mehemed passának is.

Az Horváth István halálát igaznak mondja Musztafa csasz is. Az derzi (*így*) leveleket hiszem hogy eddég nagyságodnak megvitték; kegyelmes uram nagyságodnak alázatosan könyörögök, több gondjai között annak állapotjáról is kegyelmesen emlékezzék meg nagyságod.

Egy szelet papíron: Az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint az nagy gyermeket is felkerestettem vala kegyelmes uram, láttam, természet felett való ember lőtt volna, de még csak inas idejére elveszett, nem állhat az lábára, magam sok foglalatosságim miatt jól megnézni nem érkezhetem, Dániel János uramra bízom, ő kegyelme nézte, mérte Barakony urammal itt az én szálláson, magosságán kívül teste állásában az válla, keze's lába feje csudálatosb; ha megkönnyebbednék akkorra, az mikorra isten visszahoz, kivinném nagyságodhoz.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy füljegyzése: 3. Ianuarii Kolosvár 1638. Dániel János.

Eredeti.

VI. 1637. deczember 24.*)

Kegyelmes uram.

Tavalyi budai vezér mostani állapotját, Ibrahim effendi uram ő nagysága agonizálását és Turi János eddig való ittben késedelmének okát, egyéb hírekkel együtt, kapikihaja uram leveléből kegyelmesen megértheti nagyságod, melynek okáért sok írásammal nagyságodat nem molestálhattam. Az elmúlt héten hozák lengyelországi hetman Konieczpolski uram ő nagysága levelit khajmekhám uram ő nagyságának, melyet Zöldficár uram ő kegyelme én velem lengyelből magyarra transferáltata; noha semmi olyos nincsen benne, régi levél is, mindazáltal ex inclusis paribus kegyelmesen megláthatja nagyságod. Constantinopoli, 24. Decembris, 1637.

Nagyságodnak

szegény alázatos szolgája
Maurer Mihály m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 4. 139.

*) Ezen és a 456. lapon közölt két levelét Maurer mint a Szalán-czi vezette főkövetség tagja írta.

VII. 1637. december 27.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Az uristen nagyságotat éltesse sat.

Kegyelmes uram, die 26. Decembris érkezvén ide Dereztorra, az vezér ő nagysága igen böcsülettel fogada, az Dunán által főember agáját küldé előmben, köszöntete s költöztete is által, az Dunának az innetső partján lovak hátán sok szolgálai mind főrend s mind besliái várván, késértek szállásomra; szállásom is nem az bolgár szerben, bolgár házánál, hanem egy főember szolgáját költöztette ki szállásáról s abban szállított; egyéb-aránt is mindenekben az nagyságod tekénetiért böcsülettel volt állapatom. Ma 11 órakor tájban felvitetvén böcsülettel, kedvesen láta, praesentálván az nagyságod méltóságos levelét, azután ajándékát, az nagyságod levelét megolvastatá, kérdezkedék az nagyságod jó egészsége felől; azután azt kérdé, ha találtam-e Székely Jánost, Székely Jánostól küldött levelére levéllel való választ hoztam-e nagyságodtól vagy nem; s mondám, hogy Székely Jánost nem találtam, levéllel való választ sem hoztam ő nagyságának, de az ő nagysága levelében ha valami oly dolog volt, kiről ő nagysága érteni akarna, talám leszen szóval való instructióm nagyságodtól énnekem róla s megmondom ő nagyságának. Azt abban hagyá, hanem emlékeztetém ő nagyságát kapitiliaságomból nagyságodhoz hazament állapotomban való izenetire; kire azt mondá, hogy ő nagysága jót izent volt nagyságodnak, de nem abban találja nagyságod, mert nem kellene nagyságodnak minden hideg dolgokon megindulni. Ebből aztán kegyelmes uram mind az tavalyi dolgok elé kerülének s mind az mostaniak. Az tavalyi dolognak conclusiója ez lőn: Huszain passa nem jól cselekedett, jobb lőtt volna, ha az az dolog sem lőtt volna, de erdélyi fejedelem voltára nagyságod egy molduai vajda állapotján hogy nagyságod megindult, nem jó lőtt. Erről aztán sok discursus volt, tartott közel három óráig. En az instructióm szerint referálám az dolgot; s mondá, hogy mind jó ez az beszéd, csak az portára is ne írt volna úgy nagyságod, az mint ő nagyságának írt, maga íratja nagyságod, hogy Molduában bemennek az hadak, be is mentenek az mint nagyságod megírta, kiből megtetszik, hogy nagyságod hírével s parancsolatjából jártanak, s ezt heában is tagadja nagyságod; de azt nem azért beszéli, hogy haragudnék, mert az mi meglőtt, meglőtt, az immár oda vagyon, csak ezután ne legyen, s az portára úgy ne írta volna nagyságod az levelet mint ő nagyságának; ő nagyságát nagyságod nem kérte volt reá, de ő nagysága az székelyek bejövését úgy írta volt az portára, hogy csak valami székely ifju legények nyargaltak volt az hava-

son által hír nélkül fizetésre, de nagyságod azokat is visszavittette, s én is azt mondtam az portán, egyezzen az én szóm is az nagyságod írásával s írjam meg nagyságodnak, hogy ha nagyságod az portára még eddég úgy nem írt, ezután is csak úgy írjon, az mint ő nagysága írt. Másikot írjam meg nagyságodnak, hogy nagyságod azt írta volt az portára, hogy ő nagysága elsőben Máthé vajdát akarta megfogni, azután nagyságodra akart menni, miért nem írta nagyságod elsőben ő nagyságának meg, ha nagyságod az régi jó akaratját akarta várni jó akarójának, azzal tartoznék nagyságod, ő nagyságának is azzal tartozott volna. De ő nagysága ezeket mind csak jó akaratjából mondja hogy megírjam, hogy ennekutánna nagyságod az ő nagysága jó akaratját értvén, ez szerént cselekedjék. Ok adatván az Lupul vádlására is, elbeszélém, hogy miket cselekedett, de nem indula meg rajta s az derékra én sem lépém, hanem azon kérém nagyságod szavával, hogy megintse, hogy nagyságodhoz küldje követét és eddég való cselekedetiről nagyságodat követtesse meg; arra azt mondá, hogy ezelőtt is meghagyta volt, s most ujobban keményen megparancsolja neki. Ezen is kérém, hogy az portára is ne szánja szolgálja fáradtságát, írjon mind hatalmas császárnak s mind kajmekámnak ő nagyságának; s kérdé miről; s mondtám, mindenekről, valamiből nagyságodra valami nehézséget gondolhatna, az beszökött rossz gyermekek állapotjáról is, küldenék haza onnat, az ország szüiét ne idegenítenék ennél is inkább; s arra azt mondá, hogy szolgáját örömet küldi, ír is mindenekről, de az gyermek állapotjáról nem ír, s ha szavát fogadom, csak meg se említsem én is most, hanem isten bevívén ő nagyságát reménysége szerént, akkor találta meg nagyságod s meglátja nagyságod, abból is jó akaratját mutatja nagyságodhoz, de most nincs annak ideje. Szándékja ez volna, ha az ajándéknak igen-igen keveslése miatt meg nem változnék, hogy nagyságodhoz Isák agát (az ki az szegény Apaffi uramékkal az határt jár) egy jó lóval beküldené nagyságodhoz. Itt kegyelmes uram az cancellariussa, mivel az az cancellarius, az ki fővezérségében is volt, azt izené, hogy nagyságodnak sokat szolgált s érdemlett volna, az tihája az szerént. Bizony kegyelmes uram itt nagy kedvetlenségben maradnak az emberek, mivel az kajmekámságot kész megnyert tiszteknek tartják császár elmenésével, jövőndő szolgálatjukra ez mostani megszorult állapotjukban elveszik vala, ha hoztom leszen vala; az portán is félek kegyelmes uram az ilyen állapottól, mert csak négy vezérre való ajándék nálam, s az sziliktáron kiül hét vezért mondnak az portán, valamegyék (*így*) vélek.

Itt kegyelmes uram lengyel internuncius vagyon, az tatárok általköltöztetését köszöni, ez visszatér innét, az hetmantól jött csak, de ilyent beszéllett, hogy ha az tatárok vissza nem (*így*) jőnek,

az kozákokat ők is elfogják az tengerről, s császár ha addég el nem menne, az még főkövet érkezhetnék az portára, főkövet is jőne és az régi kötést megújítanák hatalmas császárral. Utom felől kegyelmes uram isten holnapot adván érnem, innét is megindulok, isten ő szent felsége ez kemény téli uton az mennyére segét, continuáлом utomat. Adja isten, nagyságod felől érthessek örvendetes híreket kegyelmes uram. Ex Dereztor die 27. Decembris, anno 1637.

Nagyságodnak

alázatos szolgája szolgál míg él
Zalánczi István m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 7. Januarii 1638. Gyalu estve 5 órakor Kemény János uram.

Eredeti.

VIII. 1638. február 20.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humilium servitorum sat. Az uristen sat.

Tertia praesentis mensis Februarii lehete indulásom kegyelmes uram Konstantinápolyból; noha azon igyekeztem, útomat mennél hamarjébb continuálhassam, de az kimondathatlan gonosz úton jobban nem jöhetvén, az nagy árvizek miatt is az egyenes úton nem járhatván Drinápoly felé az hidakra, szintén Burgas nevű városra kellett kerülnöm és tegnap, istennek szent neve dicsértessék, békével az szekérrel és vásárlással ide Bukurestre érkeztem. Oda be levő hamar változandó állapotot, ki miatt az fekete süvegeket el nem adhattam, követ is annyit, mennyi kívántatott volna, nem vásárolhattam, tizenharmadik és huszonhatodik Januarii Konstantinápolyban költ két rendbeli leveleimből kegyelmesen megértette nagyságod.

Vajda uram ő nagysága Fogarassi György deákot nagyságodhoz postán küldvén, gondolván Szalánczi uram levelében oly dolog lehetne, kit nagyságodnak hamar értésére kellene adni, mivel az szekeret el nem hagyhatom és lassan kell járnom vele, Szalánczi uram ő kegyelme levelit ez alkalmatossággal megküldtettem nagyságodnak.

Az német residens is nagyságodnak sok jóknak kívánsága mellett alázatos szolgálatját ajánlván, ez includált csomó levelet nagyságodnak küldi, alázatosan kértvén nagyságodat, benne levő leveleket, data occasione, az császár ő felségének expedíaltatni. En is kegyelmes uram szintén most induló félbe levén,

adja isten nagyságodékat jó egészségben látnom. De caetero sat.
Datum Bukurii die 20. Februarii, anno 1638.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humillimus servus
Michael Maurer m. p.

Czím: a rendes a fejedelemnek.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 4. 143.

IX. 1637. november–1638. február.

Rákóczy György etc.

Tekintetes és vitézlő aga,*) kedves jó akarónk. Istentől kegyelmednek sok jókat és jó egészséget kívánunk.

Az mi számlálásunk szerint die 22. Octobris költ kegyelmed levelét 11. Novembris vöttük. Eleitől fogva az mi dolgaink hatalmas császáruk fényes portáján mint forgottanak és mostan is miben legyenek, annak előszámlálását értjük kegyelmed leveléből. Meg kell vallanunk, szomorodott szível vagyunk azon, hogy hatalmas császárukhoz való igaz hűségünkért országostól ilyen jutalmat veszünk; több országbelieknek is micsoda példák legyenek ez ilyenek, maga megítélheti, mi penig egyébre nem is magyarázhatjuk, hanem gonosz akaróinknak hamis vádlásinak tulajdonétjuk, kik bizonyára eleitől fogva azon voltak, miképpen hatalmas császáruk fényes portáján bennünket kedvetlenségben hozhassanak magok hasznokat akarván inkább keresni, mintsem hatalmas császáruk igaz szolgálit többéteni. És valjon nem világos dolog-e az, hogy ha mi másoknál akarunk volna kedvességet szerzeni, vádolnának-e bennünket? Vigasztalásunk ezekben az, hogy hatalmas császáruknak és fényes portájának valamivel eleink és mi is az régi szent végezések és athnamék szerint tartoztanak, igazán beteljesítettük még oly időben is, az mikor mások méltatlan vádlások miatt fegyver küldetett is reánk; s még az is bennünket ő hatalmas-sága fényes köntössétől el nem taszíthatott s mindenkor igaz hűségünket úgy megmutattuk, másoknak is vele csudájára voltunk. Reménységünk az, hogy valamidőn hatalmas császáruk kegyes füleibe megyen az mi igazságunk, régi idvözült eleinek, nagyemlékezetű császároknak dicséretes példájok szerint az mi igaz hűségünket országostól nemhogy eltaszítaná, sőt méltóságos köntösse alatt szabadságinkban, törvényinkben szép békeséges állapotban megtart, abban ha kiktől háboríttatnánk, hatalmason megoltalmaz. Hiszszük is bizonynal, mihentest az fővezér ő nagysága régi tanácsos főrendektől is értekezni fog,

*) Talán Zülfikár.

reá kezdenek emlékezni és ő hatalmasságának is úgy adja tudására az dolgokat. Erdélyországa és annak fejedelmi eleitől fogva az ő engedelmisségeknek megmutatásokra tartoztanak hatalmas császáruk fényes portájának beszolgáltatni adajokat, böcsületben is tartattanak követi az fényes portán, és hogy azokat az fényes portán megtartóztatni szokásban lött volna, ennyi idők alatt nem értették; sőt azzal is édesítették elein amaz nagy elméjő akkori eszes, okos, látott, hallott méltóságos vezérek hatalmas császárhoz való fejek hajtására minden rendeket, hogy kit-kit szabadságokban, szokásokban megtartottanak s bezzeg inkább vigyáztak arra, hogy az ő hatalmassága kegyelmessége tündököljék s igazságos cselekedeti terjedjen s minden rendeket az fényes portához azzal édesítsenek, mintsem elidegenítsenek és az ország szabadságát háborgassák, holott bizonyval azok is ha ez mostani állapotot ítéltek volna jobbnak s hasznosabbnak mind az fényes portára s ő hatalmasságokra nézve, azt követték volna. Ugyan ezen méltóságos hivatalokban helyheztetett nagy emberek dícséretes jó híreket neveket nem is abban látták helyheztetve lenni, hogy mindenben azt cselekedjék, az mi tőlök lehet, hanem az mit az császári méltóság s magoknak is jó hírek nevek terjedése, s az igazságnak is kiszolgáltatása láttatott tőlök kívánni. Mind magunk, országunk követe csak egy kis férgecske levén hatalmas császáruk fényes tekinteti előtt, az vezér ő nagysága cselekedetét is nem annyira ő nagyságának, mint mások hamis informatiójoknak kell tulajdonétanunk.

Az országnak olyan rendbeli vénjei és állapotjok szerint való főrendek micsoda böcstelenséggel illettettek hatalmas császár ellenségének örömökre, értjük azt is; de mi mégis isten után hatalmas császáruk igazságszeretetiben s fejedelemségünknek kezdetitől fogva erősen megfogott köntösséhez ragaszkodván, és az vezérnek ő nagyságának jó akaratjához is igen bizván, várjuk ő hatalmasságának kegyelmességét s ő nagyságának is jó akaratját, remélvén azt is, megértvén ő nagysága az hamis informatoroknak tökéletlenségeket s napfényre jöven igazságunk is, csendeséteni fogja ő hatalmasságát, s nem is kételkedünk, hogy ő hatalmassága követeinket víg orzával ne bocsátaná vissza hozzánk, hogy azok is az ő hatalmassága császári kegyelmességét fejeken tapasztalván tudjanak sok jót mondani az ország lakosinak is az ő hatalmassága kegyelmessége felől, és szerencsés hosszú életéért s fényes birodalmának terjedéseért istent imádni. Szóval többet fog kegyelmed érteni Szalánczi és Réthi uraméktól. Datum.

X. 1638. május 16.

Anno 1637. die 2. Novembris az én kegyelmes uram ő nagysága országának esztendőnként való szokott adajával s ajándékjával expedialván az portára, az minemő dolgokkal ő nagysága expedialt volt, anno 1638. die 18. Martii érkezvén haza és Fogarasföldén Komana nevű udvarházánál találván ő nagyságát istennek hála jó egészségben, szóval is referáltam volt ő nagyságának igen alázatosan, most pedig az ő nagysága kegyelmes parancsolatjára írva is beadok.

Kegyelmes uram, istennek kegyelmes vezérléséből Brassóban secretarius uram ő kegyelme nemzetes és vitézlő Márkosfolvi Márton uram által utánnam küldött dolgait nagyságodnak ő kegyelmével együtt, nem kevés munkával ugyan, de istennek hála, az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént jó végben vivén, kiről ugyanakkor mindjárt mind alázatos írásom által, de bővebben szóval való izenetemmel secretarius uram ő kegyelme által igen alázatosan tudósítottam volt nagyságodat, onnat die 16. Decembris indultam volt meg és 21. eiusdem Decembris érkeztem Bukurestre az havasalföldi vajda lakóhelyére, az hol az vajda igen nagy böcsülettel excipialván, másodnap audientiam volt ő nagyságától, kit salutálván elsőben nagyságod nevével, méltóságos levelét praesentáltam, követségemet Dániel János uram ő kegyelme praesentiajában úgy mondtottam meg. Minemő beszélgetésink voltak az vajdával, ugyanakkor Dániel János uramtól ő kegyelmétől alázatos írásom által és szóval is eléggé tudósítottam, arról mostan alázatos írásom olvasásával nem szükség nagyságodat terhelnem. Onnat 24. die eiusdem Decembris indultam meg és die 26. jutottam Dereztorra az silistrei vezér Mehemed passához, kit menetelemről még Bukurestről tudósítván, vigyázott menésemre, az Duna partra érkezvén, az Dunán által fő kapucsi agáját küldé előmben, kivel igen nagy böcsülettel excipialtatván, salutáltata s nagyságodat kedvesen kérdezteté, egy néhány hajókat küldvén előmben, késedelem nélkül költöztete által, az hol udvaranépe ugyan felesen más kapucsi agájával lovok hátán készen várván, ujabban salutáltatott, nagyságodat kedvesen kérdeztette és így igen nagy böcsülettel késértetett szállásomra. Másodnap audientiam levén maga jó lovát küldé utánnom s igen böcsületesen vitete fel s úgy volt szemben velem, kit salutálván elsőben nagyságod nevével, nagyságod méltóságos levelét praesentáltam, azután az nagyságod ajándékját ugymint négyszáz imperialis tallért, egy veres gránát fedelű török kucsit, kinek az fedele merőn igen szép világos színű zöld velencei atlacczal vala megbérelve, előtte négy kék herélt

paripa igen szép szirnyos hámokkal, fékekkel felöltöztetve praesentáltam neki, széket hozatván alá leültete s nagyságodat országával egyetemben sok szóval kérdezvén. Ezek után akarván elsőben is szívét nagyságodhoz alliceálni, így kezdettem el velle való beszédemet: Az tengeren túl létében is ő nagyságának nagyságod mely igen vigyázott az ő nagysága állapotjára, jó szerencsését mikor hallotta, azon nagyságodnak nagy öröme volt, hazajövetelit pedig az mikor értette ő nagyságának, azt nagyobb örülte, mert az ő nagysága távollétében némely nyughatatlan elméjű emberek az nagyságod hűsége alól kifutván, némelyek Budára, némelyek pedig szintén be is Kustanczinápolyban hatalmas császárnak lábaihoz mentenek, kik ott nagyságodat országával együtt szüntelen való hamis vádlásokkal annyira vádlották, hogy hatalmas császárnak haragjában is ejtették nagyságodat, az ő nagysága távollétében nem levén hatalmas császár mellett oly ember, az ki az mi állapotunkat tudta volna, és azoknak hamis vádlásokat hatalmas császárral haszontalanak és méltatlannak esmertette volna, sőt az budai vezért mint ifju legényt sok hiában való ígíretekkel s adományokkal is elnyomván, hatalmas császár hadaival reánk hozták, isten tudja micsoda búsulást, fáratságot kellett nagyságodnak szenvedni országának oltalmazásában. Az volt nehéz, hogy nagyságodnak hatalmas császár hívségében kellett szenvedni; de nagyságod méltóságoson megemlékezvén az ő nagysága izenetről, melyet igen tanácsoson izent volt én tőlem, az mikor kapitiháságomból ő nagysága hazabocsátott volt s nagyságod az ő nagysága tanácsa szerint oly igen erősen ragaszkodott hatalmas császár méltóságos köntösséhez, hogy attól semminemű állapotok nagyságodat el nem szakaszthatták, hanem hatalmas császárunk hívségében fogatkozás nélkül megmaradott. Most immár, mivel isten ő nagyságát (hiszszük, hogy legfőképpen az nagyságod szerencsés-jére) meghozta, ő nagyságát kéreti nagyságod én általam, hogy ő nagysága keljen fel nagyságod mellett országával együtt s esmertesse meg hatalmas császárral az nagyságod ártatlanságát és juttassa hatalmas császárnak elébbi kedvében nagyságodat. Mondá hogy: Úgy de nem tartotta az király ahhoz magát, az mit én tetőled izentem volt, mert nem úgy ragaszkodott hatalmas császár köntösséhez, az mint én tőled izentem volt s te általad tanítottam volt. Mondám, hogy nekem úgy tetszik, az mi kegyelmes urunk még annál is többet cselekedett, az mire én általam tanította volt nagyságod, mert hadak jöven ő nagyságára, vigyázott ugyan országa oltalmozására, de senkit nem bántott, hanem mindeneket békével szenvedett nagy engedelmességgel; az mi esett hatalmas császár hadain, az nem az mi kegyelmes urunk hadaitól esett, hanem isten az mi kegyelmes urunk igazságát akarván

megesmertetni költ fel mellettünk s vezérlette arra az veszedelemre őket az hol vesztek; kivel isten az hadakat eltérítvén rólunk, az mi kegyelmes urunk istenre hagyván az boszuállást, hatalmas császár hívségében éppen megmaradott, mert országának abban az esztendőben való adaját szokott ajándékjával beküldötte. Mondá: Az sem volt jó; az mi meglőtt, meglőtt, az hadd járjon, de most hatalmas császár Máthé vajdát akarván megbüntetni, hogy az bucsaki tatárok általüzésére mellém nem jöve, miért küldé az király hadait hatalmas császár hadai ellen Máthé vajda mellé. S mondám, nem az mi kegyelmes urunk vétke az, hanem egyedül Lupul vajdáé, mert ez tavasztól fogva mind fenyegetődzék, hogy hatalmas császár az havasaljöldi vajdaságot az ő fiának adta, s mihelyt az bucsaki tatárokkal hatalmas császár elvégezi dolgát, ő melléje adja őket s Havasaljöldére jű velek, Máthé vajdát kiűzvé az országot is melléje veszi, Székely Mózest behozza Erdélyben, mert Székely Mózes kijött nagyságoddal az portáról, nagyságodnál vagyon; az székelységgel is, kik mind vitézlő rendek s hadban szolgáló emberi az országnak, az két Oláhország széliben, de főképpen molduai határszélben az havas alatt lakván, Molduában vagyon keresetek, az kik bementenek Molduában kereskedni, megfogatta őket, kímeknek nevezvén verette, kinzotta őket, meg is öletett benne; ezelett beküldött Csik nevű székben, az székely nemes embert megfogatta házában, bevitette Molduában, kit soha még eddig molduai vajda nem cselekedett, s még országunknak fejedelmi sem cselekedtek törvény előtt; értvén ezek Lupulnak indulását, régtől fogván való fenyegetődéséhez képest csak magoktól az mi kegyelmes urunk s ország híre nélkül nyargaltak volt be magok boszuságoktól viseltetvén. Hogy így esett, megtetszik, mert előttek járó kapitány nélkül jöttek, csak az ki mint felkelhetett, úgy száguldottak be, azután késén értvén az mi kegyelmes urunk úgy küldötte utánnok az fogarasi kapitányt, hogy valahol találja, annál tovább ne bocsássa őket, de immár eljöttek volt s csak Máthé vajda mellett találta őket. Ebből is kitetszik, hogy Lupul vajda ellen jöttek volt, s csak boszuságtól viseltetvén, az mi kegyelmes urunk híre nélkül, hogy az mely úton az havason kijöttek, ott az tájban az mi kegyelmes urunknak mind lovas, gyalog fizetett hadai ugyan felesen voltak, Lupul fenyegetődzéséhez képest kik ott vigyáztak, ha az mi kegyelmes urunk hadat akart volna beküldeni, azokat küldötte volna be, de azokban egy sem jött be. Mondá: Ezek jó beszédek, az kiket beszéllesz, de az urad nem ezt írta énnekem, s ha az portára is azt írta, neked nem leszen jól dolgod; én jót írtam vala az urad mentségére, mert azt írtam vala, hogy csak 20 vagy 25 kóborló székely nyargalt volt be fizetésre, de azok is az király híre nélkül. Én

mondám: Az mi kegyelmes urunk tiszta szüvű ember, azt izente én tőlem, az mi volt, hiszem, hogy levelében sem írt ő nagysága egyebet. Mondá esmét: De mind ezen volt nagyobb búsulásom, hogy az portára azt írta volt s engem azzal vádlott írásában, hogy én ő nagyságára indultam, Székely Mózeset akartam bevinni; nem vártam volna ő nagyságától, hogy engem azzal vádoljon. Mondám: Az mi kegyelmes urunk vigyázó ember, nem nehezteli országa oltalmazására gondot viselni s mivel az mint szokták mondani, hogy az fejedelmeknek sok szemek, fülök vagyon, hiszem, hogy úgy értette volt ő nagysága; de azt igazsága mellett való panaszolkodásában írta volt az mi kegyelmes urunk az fényes portára, nem nagyságod ellen való vádlásból, mert én tőlem az mi kegyelmes urunk arról semmit sem izent nagyságodnak, sőt nagyságodat országával egyetemben kedves apjának tartja. Mondá: De ugyan illetlen s méltósága ellen lón egy erdélyi királynak ez rossz oláhok közé magát elegyíteni, mert, itt immár szörnyű hittel esküék, hogy az mely isten ötet teremtette és kitől naponként való életét, jó szerencsáját kívánja s várja, ötet úgy segélje, hogy hatalmas császár ötet nem egyéért küldötte volt ki, hanem hogy az bucsaki tatárokat általüzze hazájokban, esmét hogy Ozi várát oltalmazza az kozákoktól, úgy ne járjon mint Azach. Mondám: Az mi kegyelmes urunk is úgy reménlette, hogy ha hatalmas császárnak nehéz parancsolatja volna is nagyságodon ő nagysága ellen, nagyságod látván az mi kegyelmes urunk hivségét, igazságát hatalmas császárhoz, megengeszteli nagyságod. Itt ujabban szörnyen esküék. Mondám: Isten ezeknek mind jó végét adá, az mi kegyelmes urunk hatalmas császárhoz való hivségben megmaradván, az nagyságod jó tanácsadása szerint hatalmas császár köntösséhez erősen ragaszkodik, mert ihon országának szokott adaját ajándékival együtt nagy engedelmességgel küldi én általam, hanem nagyságod se szánja főember szolgáját mind az mi kegyelmes urunk meglátogatására küldeni, mind én velem hatalmas császárhoz, és attól az mi kegyelmes urunk hivségéről hatalmas császárnak írni. Mondá: Úgy de nem kell vala az királynak hadait Máthé vajda mellé küldeni, mert Lupul nemcsak én akaratomból, hanem hatalmas császár engedelmeiből megyen vala Máthéra. Mondám: Az mint immár nagyságodnak sok szóval mondám, hogy az hadak az mi kegyelmes urunk híre s akaratja nélkül jöttek volt be, az mi kegyelmes urunknak abban több vétke nincsen, hanem hogy az fogarasi kapitány el nem érte őket, hogy be ne bocsátotta volna; de nagyságodhoz is az illett volna, hogy ha többet nem is (az két ujjamat mutatám), bárcsak ennyi papirosra való írását küldötte volna nagyságod az mi kegyelmes urunknak, kiben tudósította volna nagyságod ő nagyságát hatalmas császár abbeli aka-

ratjáról, vigyázhatott volna szorgalmatosban ő nagysága, ne jöhettek volna be az hadak; ezelőtt hatalmas császár mikor valamelyik vajdát akarta megváltoztatni, kapucsiáját küldötte csak, s az által foglaltatta ki az országot kezekből. Mondá hogy: Sokat szólasz, az portán ne szólj ilyen szókat, mert nem leszen jódra. Kérem, az mely emberét velem beküldi, azon emberétől küldött levelében írjon hatalmas császárnak Székely Mózes felől is, ő hatalmassága ugyan most küldené haza velem hazájában az mi kegyelmes urunk hivsége alá és szolgálatjára, ne hidegítse országul szívünket ott való tartásával. Mondá: Nem írok, te is ha az én tanácsomat fogadod, most arról semmit nem emlékezel, hanem ha úgy lenne, az mint reménlik az emberek, hogy kajmekámsággal engemet hagyna hatalmas császár Kustanczinápolyban, bár ugyan téged küldene be az király abból az dologból, megmutatnám, hogy szeretem az királyt; írd meg mind ezeket az uradnak; Isák agával én is egy nappal elébb meglátogattatom ő nagyságát.

Ezekkel 28. Decembris indultam meg Dereztorról ebéd után és 10. Ianuarii érkeztem Kücsugsokmegyére, az hova másodnap az nagyságod kegyelmes instructiója szerint, mivel eleitől fogván observált ususok is az bejáró követeknek, Réti István uramat ő kegyelmét, nagyságodnak ottbenn való continuus oratorát kihivattam, ottbenn való holmi állapotokról értekezvén ő kegyelmétől, istennek kegyelmes segítségével die 12. Ianuarii mentem be Kustanczinápolyban. Excipiálásom igen böcsülettel volt, az csausz passa maga személye szerint ugyan feles főcsauszokkal jött ki előmben az Dautpassa kerti alatt való cserjnyéhez, az hol akármely császár s királyok követeit szokták excipiálni, annál akárki eleiben sem jönnek messzebb, még addig sem jönnek mindenekért, és onnat szép solennitással késért szállásomra az csausz passa; azonkiül is valamivel eleitől fogva az erdélyi követeket szokták tisztelni, meg volt minden. Bemenésemnek harmadnapján ugymint die 14. Ianuarii az kajmekámtól Musztafa pasától, ki egyszersmind kapitán passa is, audientiam lévén, nagyságod nevével elsőben salutálván az nagyságod méltóságos levelét ajándékival együtt praesentálám, azután ország nevével salutálván az ő nagyságok s kegyelmek levelét is megadám. Harmadnapra az leveleket megfordittatván ujabban audientiam volt, és az nagyságod reám bizott követségét így proponáltam:

Az én kegyelmes uramnak ez elmúlt nyárban haza bocsátott úr követi által ugymint Toldalaghi Mihály és Ugron Pál uramék által szóval izent követségére, és ugyan ő kegyelmekkel küldött Mehemed aga nevű fő kapucsi agájától küldött hatalmas császárunk méltóságos levelében való parancsolatjára, s nagyságod maga nevével íratott böcsületes levelére is ő nagysága az

mi kegyelmes urunk azon Mehemed aga által illendő kedveskedéssel való választ tévén mindenekről, valamelyek az ő nagysága méltóságos személyére nézendők voltak, maradott volt hátra az szalontai harczon rabbá esett török rabok állapotja és az ötezer arany, melylyel kívánta nagyságod az országnak esztendőnként való szokott adájának nevedését. Az török rabok elbocsátását, kik még akkor nem voltak megsaczczolva, ő nagysága az mint megígérte volt, Keőreőssi István nevű főember szolgájától Musza passának ő nagyságának az budai vezérnek felküldötte, kiről hiszem, hogy ő nagysága is tudósította nagyságodat, nagyságodat is kéreti az mi kegyelmes urunk, Toldalaghi uramék által erről tött ígreti szerint nagyságod is azon szalontai harczon rabbá esett magyar rabokat, mind az kik itt találtathatnának s mind Budán és egyéb helyeken is, nagyságod is bocsáttassa el. Erre mondá, hogy jó. Az ötezer aranyról, mivel mikor az uristen ő nagyságát az erdélyi fejedelemségre választotta s behozta, hatalmas császárunk fényes köntösse alá vezérlette, országa adáját ő nagysága tizezer aranyul találta, azolta esztendőnként úgy küldötte be hatalmas császár méltóságos lábaihoz, nem is kívánt soha csak egy fővezér kajmekám is többet az tizezer aranyul és mivel az adót az ország szokta adni, azért kellett volt ő nagyságának az nemes országra abból halasztani. Ő nagysága azért az országnak mind három nemzetségből álló főuri rendeit, tanácsos vénjeit begyűjtven, nagyságodnak hatalmas császár nevével való kívánságát ő nagyságoknak s ő kegyelmeknek eleikben adta mindjárt, kiről az nemes ország mind három nemzetségül egymással tanácskozáván, mit írt legyen nagyságodnak, az ő nagyságok s ő kegyelmek leveléből megérthette; én általam szóval is kéretik nagyságodat, hogy az mint az nagyságod előtt lévő méltóságos vezérek és kajmekámok ő nagyságokat s ő kegyelmeket hatalmas császárunknak ebbeli kegyelmességében soha meg nem háborították, nagyságod se háborgassa, mert ezt hatalmas császárunk nem az bódog emlékezetű Betlen Gábor fejedelmünknek engedte volt meg, hanem az országnak, mivel az paradicsomban bódogul nyugvó szultán Szulimán császárunk méltóságos fényes köntösséhez szabad jó akarattok szerint mikor ragaszkodtak volt is az mi eleink, tizezer aranyat ígértek volt, nem többet, az ötezeret egy beszökött árulóért csak nemrégen ígérték volt. Hatalmas császárunknak is erre lévén tekinteti, úgy engedte volt meg az ötezer aranyat, ki kitetszik hatalmas császárunknak erről kegyelmesen adott méltóságos athnaméjából, kinek mássát hoztam. Kérdé, melyik császár engedte volt meg; s mondám, hogy ez mostani hatalmas császárunk. Kérdé, hol az athname pariaja, lássa; ki noha Réthi uramnak kebelében volt, de félvén, hogy valami rést találnak rajta,

szem eleiben örömet nem vittem volna, temere azt mondtam, hogy az szálláson vagy, de valamikor ő nagysága kívánni fogja, felviszem. (Kivel ennyit használtam, hogy azután aztán csak Zöldfikár agára az tolmácsra bizta hogy meglássa, annak mutottam meg az szállásomon; de mivel inclusive vala az török paria, magyarul is vala pariaja az athnaménak nálam, az törököt fel nem nyitá, hanem az magyar pariat olvastatá velem; kit igen attente elhallgatván monda, tudta ő, hogy úgy vagy írva, mert ő tolmácságában adták az levelet, ő szerzette s mondotta nekik, de nem hitték s immár elhiszik.)

Ezután kérdé az kajmekám, mi vagy, hogy ha kérdi hatalmas császár, mondhasa meg. Mondám az Székely Mózes dolgát; s monda jó, de azt csak arzban kell bevinni. Kérdé, az adó ha aranyul vagy; s mondtam, hogy úgy; s monda, hogy igen jó az, úgy készülj, hogy ez jövő kedden hatalmas császárral szemben juttatlak. De rut és hideg fergeteges, szeles üdő lévén, diván nem lehet, s megizenék, hogy szemben nem lehetünk, mert nincsen diván, és így császárral való szemben lételünk ad 24. diem Ianuarii halada. Ez nap eljüvén ugyan felesen gyülenek az erdélyi házhoz csauszok lovok hátán, és így szép solennitással késérének fel. Császár udvarában jutván az ő eleitől fogva szokott állapotjokban semmit hátra nem hagytak, hanem noha romozanjok, bőjtjök volt, de az divánban, az hol az követeket szokták vendégleni, az kapucsilár tihájával és csausz passával szépen excipiáltatván, vittek be, ott leültettek az kajmekám és vezérek előtt, nagyságotat kérdezte az kajmekám tőlem s magam utját kérdezte, úgy vittek aztán az kaftányozó helyre, ott az tolmácsal és Musztafa csauszszal együtt nyolczad magammal kaftányoztak meg az tolmács nélkül, harmad magammal vittek be császárhoz, de csak Réthi uramot hagyták benn mellettem, az még salutáltam császárt, az nagyságod méltóságos levelét praesentáltam, ajándékokat commendáltam, tudniillik az 10,000 arany adót, egy mosdó medenczét korsóstól, tiz fedeles öreg udvari formán való aranyas kupákat, 28 sólymot, s megkaftányozásunk előtt még esmét az kaftányozó helyen az császár belső udvaranépeinek való ajándékot egy summában öszvekötvé az tizenegyezer oszporát egyéb extra ordinaria szántalan sok felé nyújtogatás nélkül. Ott is isten mindezeket jó módjával adván végben vihetnem, onnat böcsülettel és azon solennitással kísérték azon csauszok szállásomra, az kik felvittek volt.

Ezek után aztán 28. die eiusdem Ianuarii jártam el a vezéreket is mind Naszup Ogli Hüsain passán kiül (mivel ahoz való menésemre nem volt instructióm nagyságottól), praesentáltam az nagyságod leveleit, ajándékot nagyságod nevével való

salutatióm után, kik mindnyájan böcsülettel láttak, szeretettel kérdezték nagyságodat, ajánlották jó akaratjokat.

Die 5. Februarii voltam harmadszor szemben az kajmekám-mal és küldöttem be tőle maga informatiója szerint arzban Székely Mózes felől való kívánságát nagyságodnak országával egyetemben.

12. Februarii voltam szemben Galatában az keresztyén oratorokkal az angliai és velencei követen kiül, mert az angliai követ megharaguék, hogy az francziai követtel lők elsőben szemben s elmenne előttem; én is aztán csak Sámsondi uramtól küldöttem meg neki az nagyságod levelét, salutáltattam is; az velencei pedig vendégeskedett volt azelőtt való nap s nem verhető fel magát, kit igen bánt s követtetett is egy nehányszor róla; az kikről levelet hozván nagyságodnak, azokból nagyságodhoz való industriájokat nagyságod kegyelmesen experiálhatta, arról való alázatos írásom olvasásával nagyságodat nem terhelem.

18-dik[án] izenék az kajmekám, hogy expeditióm leszen, ha kívánom; kit igen kedvesen vevén, mivel az Nagy Pál uram követségétől fogva hatalmas császárnál nem admittáltatott az második szembenlétel, akarván obtineálni, kéretém, hogy az régi jó szokás szerint hatalmas császártól nyerje meg, emlékeztet is császárnak, de azt mondotta császár, hogy letétetett az. Igy 20. die Februarii felhivatván az kajmekám, haza nagyságodhoz való expeditiómra monda: Hazza mennél-e; mondám: Istennek kegyelmes segítségével hatalmas császár engedelmeiből elmegyek; s monda: Az miről hatalmas császárt az király és ország nevével én általam mind szóval való izeneted s mind írásod által megtaláltattad, azokat hatalmas császárnak megmondottam, írásodat beadtam, de most is neked ugyancsak az az válaszod, az mi azelőtt Mikó Ferencznek az sok követekkel volt s Toldalaghiéknak is ez tavasszal: Az fejedelem arról ne gondolkodjék, ha ezer esztendőtt élne is és ide be 25 áruló jőne is, hogy fejedelemségében hatalmas császártól megbántódjék, ha országával szép egyességben él, hatalmas császárhoz való hívségében tökéletesen megmarad, országának szokott adaját ajándékjával igazán és annak idején beküldi, mind örökké békével, csendességben nyughatik fejedelemségében. Az országnak levelet nem írok, látom, megtudod mondani s azt mondjad, hogy valamég fejedelmekkel békével alkusznak, fejedelmekkel együtt hatalmas császár hívségében megmaradnak, hatalmas császártól mindaddég örökös békességben nyughatnak, soha az hatalmas szultán Szulimán császártól nekiek engedtetett fejedelemségnek szabad választásában meg nem háboríttatnak. Ezt az rossz ebet, kit hatalmas császár az jedikulában tartat, hogy kérésekre hatalmas császár el nem bocsátja, egyébként ne tudják, hanem hogy nem

szokás, ha bejött, üljen veszteg ott, ha szerette bejöni, üljen veszteg, attól bántások nincsen; az mit az király ez nyárban beírt vala hogy mit írt volt oda ki, annak hagyjatok békét, az mint megírtam volt, az hiában valóság, csak szél s úgy tudják ők is. Ahon két kaftányt küld hatalmas császár az uradnak, egyik hosszú ujjú, másik rövid, viselje egészséggel hatalmas császár jó egészségében; ahon két levél is, egyiket hatalmas császár küldi, az másikat mi küldjük, abban is az vagyon írva, az mit szóval izenek.

Hatalmas császár előtt való töröködését nagyságodért országával együtt megköszönnén, mondám, hogy nagyságodnak országával együtt úgy tetszett volna inkább, hogy kibocsátaná Székely Mózeset most velem hatalmas császár, ne terhelné itt az nyughatatlan emberek által hatalmas császár füleit sok hamisan talált vádlásokkal; mondá: Az hiában való az, akár mit mondjon az eb, csak hiában való.

Nagyságodnak alázatos szolgája szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

Rákóczy följegyzése: 16. Maji Albae Iuliae 1638. így adta be Szalánczi uram minden portai actáit.

Eredeti.

1638. ápril—május.

Sebessi Boldizsár követsége a budai új basához. *)

1638. május 18. **)

Életemig való alázatos hűséges szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Nagyságodat kegyelmes uram akarám ez alkolmatossággal tudósítanom nagyságodat útomnak continuálása és ide Fejérvárra való beérkezésem felől. Az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint Temesvárra érkezvén 9. Maji 11-egy órakor tájban, ott becsületes szállásom és elegendő gazdálkodással lőn a passa ő nagysága. Másod nap szemben lévén ő nagyságával igen becsülettel excipiáltata és az nagyságod szomszédságos jóakarattját és ajándékját felette kedvesen vevé, de kivályképpen az nagyságod becsülettel való köszöntését, nem is akara elbocsátani másod nap, harmad napig voltam ott. Harmad napon onnan kiindulván csauszt bocsátott el elől az vezér ő nagyságának szóló levéllel, melyben értésére adván meneteletemet, 14. napján 12 két órakor beérkezvén Fejérvárra, itt is becsülettel jó szállásadással, gazdálkodással lőnek. 3. napján ugymint 16. szemben lévén az vezérrel ő nagyságával az Száva vizén tul Zemlin felől sátor alatt, igen nagy becsülettel köszöntém nagyságod nevével ő nagyságát és mind levelét s mind az ajándékot megadván ő nagyságának, felette kedvesen és nagy becsülettel vötte nagyságodtól, akkor semmi dologról nem tractálván ő nagyságával. Kijövéen sátorából az kihájához és cancellariushoz ő nagyságokhoz menvén, azokat is becsülettel salutálván nagyságod nevével és leveleket is megadván ajándékkal együtt, azok is jó szível vöttek nagyságodnak hozzájuk megmutatott igaz jó akarattját. Izsák agával is ugyanakkor szemben lévén végére mentem az nagyságod reám bizott dolognak csak titkon. Onnét által jövéen szállásomra, másod napján is ugymint 17. ismét szemben lévén az vezérrel ő nagyságával, az utánnam hozott nagyságod levelét

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 579—584 ll.

**) A nap megjelölése hibás.

is megadtam ő nagyságának s mind az temesvári passának, mivel ő nagysága is itt volt, utánnam egy nappal jött be a vezérhez ő nagyságához, most is itt vagyon; akkor kegyelmes uram több ideig tractált velem az vezér ő nagysága másfél óránál leültetvén széken előtte és kiküldvén az sátorból mindeneket csak 4 magával maradván, mely tractái ő nagyságának sok karban vannak; erre pedig mi adánk neki alkolmatosságot az utánnunk küldött nagyságod leveleivel; mivel melyeket mostan nagyságodnak meg nem írtam, ha isten haza viszen, mindeneket nagyságod bőségesen megért tőlem alázatos szolgájátúl; emberét is bocsátja ő nagysága velem együtt nagyságodhoz. Én kegyelmes uram az ő nagysága szavából úgy vöm eszemben, nem késleltet itt ő nagysága, elbocsát, minden jó akarattal és nagyságod kívánságának beteljesítésével igéri magát ő nagysága nemkülömben mint nagyságodnak igaz jóakarója.

Az karánsebesiek az nagyságod leveleivel ez elmúlt vasárnap érkezének be ugymint 16. ikindikort tájban. Ezek után az uristen nagyságodat jó szerencsés hosszú élettel, jó egészséggel áldja és tartsa meg sok esztendeig bódogul. Datum in Alba Graeca die 18. Maji, anno 1638.

Nagyságodnak alázatos legkisebbik igaz hű szolgája

Sebessi Boldisár m. p.

P. S. Itt az vezér is ő nagysága nem sokat fog késni; mindazonáltal mivel csak bejövetelem előtt való napon szállott ki sátor alá, lovait is akkor bocsátotta füre, úgy gondolom, két vagy három hétig itt fog lenni.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy főljegyzése: 15. Maji A. I. 1638. elvétette volt az nap számát.

Eredeti.

1639. j u l i u s — n o v e m b e r.

Tholdalaghi Mihály főkövetsége. *)

I. 1639. j u n i u s 27.

Illustrissime domine, amice nobis observandissime.

Legatos nostros generosos, Michaellem Tholdalaghi consiliarium nostrum sediumque siculicalium Marus et Udvarhely supremum capitaneum et Stephanum Keörrössi fideles sincere nobis dilectos ad excelsam portam ottomanicam potentissimum imperatorem salutatum dimittentes, praetermittere noluimus, quin hac eadem occasione etiam dominationem vestram illustrissimam literis nostris peramice visitaremus, quibus ut fausto atque foelici momento adeandem pervenire contingat (*így*), divinitus exoptamus. Si qua in re opera et auxilio illustrissimae dominationis vestrae opus fuerit, speramus contestatae erga nos sinceri affectus sui propensitati nullo unquam tempore defuturos, id quod nos etiam singulari animi nostri affectu lubens recognituri sumus. In reliquo illustrissimae dominationi vestrae firmam valitudinem et optatissima quaeque comprecamur. Datum in civitate nostra Alba Iulia die 27. Iunii, anno domini 1639.

Illustrissimae dominationis vestrae

amicus benevolus

G. Rakoczy m. p.

Czím : hiányzik ; de Máthé vajdának szól, a mint ezt Tholdalaghinak 1639. augusztus 27-én a vajdához írt levele bizonyítja.

Eredeti.

II. 1639. j u n i u s 27.

Tekintetes nagyságos vezér, becsületes igaz jó akaró úr atyánkfia. Az uristen nagyságodat éltesse, örömmel kívánt jó napjait ez földön sok ezerekké tegye, és hatalmas győzhetetlen császáruk fényes kegyelmességét nagyságod fején naponként öregbítse.

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 586—603 ll.

Hatalmas győzhetetlen császáruknak napkeletre való ellenségi ellen viselt győzedelmes hadakozásából tiündöklő birodalmának fényes és kedves lakóhelyére dicséretes jó szerencsével való megjövetelén hogy tökéletes igaz hűségünk szerint nyilvánban való örvendezésiünket mutathassuk, az végre küldöttük be ő hatalmasságának fényes portájára főember követinket, nemzetes vitézlő Tholdalaghi Mihályt, tanácsunkat és Udvarhely s Marus székeknek főkapitányát és Keőrösi Istvánt, mely alkotmatossággal nagyságotat is akartuk általok levelünkkel meglátogatni. Nagy jó emlékezettel köszönjük azért most is nagyságotnak hozzánk való atyafiságos jó akarátját, melyet ez ideig mindenütt és hatalmas császáruk fényes méltósága előtt is megmutatott. Mi is azért nagyságotat semmiben meg nem fogyatkoztattuk, valamit az mi alázatos igaz hűségünk felől hatalmas császáruk íratott; mert az hűséget mindenekben nagy igazsággal megtartván, ő hatalmasságának távolylétében részünk szerint mindenféle ügy vigyáztunk s úgy viseltünk gondot, hogy az ő hatalmassága ide való országi, azoknak határi békességben nyugodtak, sohonnan háboruság nem találta. Mely igaz hűségünket ezután is meg akarván állhatatosan ő hatalmasságához tartanunk: nagyságotat mégis atyafiságoson kérjük, ennekutánna is hatalmas császáruknak dicséretes méltósága és portája előtt mutassa azon atyafiságos jó akarátját hozzánk, hogy ő hatalmassága tartsa fenn rajtunk császári kegyelmességét, melyért ennekutánna is bizvást dicsekedhetik nagyságot az mi igaz hűségünkkel és azt bátorságoson megígírheti felőlünk, hogy hatalmas császáruknak fényes köntössétől elszakadni soha mi nem akarunk, sőt ő hatalmasságának eddig rajtunk fenntartott fényes kegyelmességét fejünkön nevedni tapasztalván, hasznoson is igyekeziünk ő hatalmasságának egész életünkben szolgálni és nagyságotnak is kedveskedő jó akarátunkat több haszonnal megmutatni. Tartsa meg isten nagyságotat sokáig sat. Íratott Gyulafejérváratt 27. Szent-János havának, 1639. esztendőben.

Nagyságotnak mindenben igaz jó akaró atyafia.

Hátán: Par ad Musza passam.

III. 1639. július 19.

Instructio pro generosis Michaeli Toldalagi de Erse consiliario ac sedium siculicallium Udvarhely et Maros supremo capitaneo, ac Stephano Keoreosi de Varadino ad excelsum portam ottomanicam legatis nostris.

Az uristennek segítségéből ő kegyelmek császár és vezéreknek rendelt ajándékinkot registom szerint kezekhez vévén induljanak meg és az mint lehet, siessenek be az portára, leve-

linket az portán illendőképpen megadván s ajándékinkot is nekik adatott consignatiónk szerint kinek-kinek praesentálván.

Utjokban Máté vajdát salutálják nevünkkel, az oda be való állapotokról értekezzenek tőle, s ahozképest continuálván utjokat kérjük az vajdát is, ha valami oly új híre lehet, arról minket is éjjel nappal tudósítson.

Azon tul levő utjokban is igen vigyázzanak, értekezzenek minden állapotokról, postánkat ha előltalálják, azoktól is tudakozzanak s minket is informáljanak, s nekünk hozó leveleket is felszakaszthatják és megolvashatják az végre, hogy érthessék az dolgot idején és magokat is kezdhessék ahhoz alkalmaztatni, bepecsételvén nekünk is igen sietséggel megküldvén.

Konstantinápolyban mint kellessék bemenniek, becsületünket is előtők viselvén, arról nem itiltük szükségesnek őket instruálnunk elegendő experientiájok lévén ő kegyelmeknek.

Sem vezérrel, sem császárral való szembenlételekről, ajándékinknak praesentálásáról is nem tanítjuk ő kegyelmeket, eléggé forgottak benne, s mindeneket illendőképpen cselekedjenek.

Ajándékinkat császárnak, vezéreknak megadván igen reá vigyázzanak, mint acceptálják, jó akaratjokat ha ajánlják-e vagy kedvetlenek lesznek. Ígyent ha vennének ezekben, vagy úgy akarnának mi velünk is cselekedni, mint az két oláhországi vajdákkal, illendőképpen mondhatják, ezzel sem mi, sem az ország nem tartozott volna, mert soha példa sincs róla, noha hatalmas császárok közül többen is voltak, az persára szerencsésen jártak, más országokra is, de ajándékot semmit olyankor ez az haza ott nem adott, sem fejedelme nem küldött, hatalmas császárok sem kívánták azt, csak jó akaratból cselekedték az országgal együtt.

Az jó alkalmazhatosságra is vigyázzván, ha jóakaratjokat látják, Toldalagi Mihály uram nagy barátja lévén kegyelmed Zöldficárnak, titkon jelentené meg elsőben neki, mért tartják ott Székely Mózes, bocsátaná haza hatalmas császár elhagyott előbbeni jószágiban és előbbeni állapotjára, mind magunk s mind az ország szíve hadd nyugodnék jobban meg; nem kívánjuk kézben adatását, hanem csak haza bocsátását előbbeni tisztességes állapotjára, szolgálna itt hatalmas császárnak az országgal együtt, az mely hatalmas császárnak is dicsőretire lenne, hogy az ő hatalmassága méltóságára nézve hazájában bejöhetne. Betlen István uram valamivel nagyobb ember volt mindenképpen, ő hatalmassága ellen nem lött, hogy ide haza bocsátatott szép előbbeni uraságában.

Ha Zöldficár ebben s több dolgunknak végben vitelében szíve szerint munkálkodnék, bátor igérjenek ő kegyelmek neki

is az végezés szerint s ő általa az kajmekámnak és az siliktár passának, sőt ha egyéb benne nem lehetne, császárnak is.

Az Székely Mózes dolgában nem árt ő kegyelmeknek az keresztyén oratoroknak is segítségével élni. Isten bevívén ő kegyelmeket Réti István uramtól végére mehetnek, melyiket esmerhetette közülök jó akarónknak lenni, s melyiknek legyen nagyobb respectussa urára nézve az portán, és ha valamelyik urának autoritásságával ajándékunk avagy summa pénz ígéretünk nélkül végben vihetné, az volna jobb s alkalmasabb is, s hasznos is; de ha szinte az keresztyén oratorok ebben nem segíthetnének is, mindazáltal az felül megírt mód szerint tentálják ő kegyelmek még ez uttal is, értsük az porta animussát felőle. Székely Mózesnek maga szolgálja által csak magoktól izenjük ő kegyelmek, ne nyomorogna ott, jőne haza elébbeni szép állapotjára, császár sem tartana ellent benne. Ha Székely Mózes haza bocsátatnék és tőlünk assecuratoriát kívánna, valaminemű assecuratoriát Nagy Pál uramtól nekie küldöttünk volt, most is megadjuk; valamely jószágokat elmenetelekor birt és egyéb állapotját is restituáljuk, arról ő kegyelmek assecurálhatják, míg az magunk assecuratoriája oda érkezhetik. Csakhogy mind császárnak, kajmekámnak, siliktár passának s Zöldficárnak az ígéret úgy legyen, ha annak kell lenni s különben végben nem vihetni, hogy realitást lássanak ő kegyelmek mindenik dologban Székely Mózes haza bocsátásával együtt. Így lévén mindenek s haza is jövőn Székely Mózes, az ígért summa azután minden bizonnyal megleszen s az adóval együtt beküldjük.

Ha valami több újabb kívánságok lennének, ajándékinkkal contentusok plenarie nem lennének, avagy az Székely Mózes dolgából több, az mint signaturában adtuk, megmondhatják, ő kegyelmeknek erről való tanuságok nincsen, császár ajándékja drága, szép ajándék, pénzt az ország ő hatalmasságának az adóban szokott adni, ő hatalmassága és az fényes portája alázatos hűségünket becsülje feljebb ajándékinknál; azon legyenek ő kegyelmek, letétesenek velek minden újabb kívánságokat nem lévén ő kegyelmeknek tanósága tőlünk. Ha isten ő kegyelmeket haza hozván mindeneket referálnak, titkon azért írjon mindenekről nekünk, de az vezér eszében ne vegye, mert megvárakoztatnák ő kegyelmekkel is, vagy ha kedvek szerint való választ nem tehetnénk, elmetiszódnék minden dolog. Ha Székely Mózes elbocsátásáért s az több dolgokért várakat vagy castellumokat emlegetnének, csak szájokat se tátsák ő kegyelmek olyanra fel, hogy csak reménségét is esmerhetnék felőlök, mert mi míg élünk, soha bizon olyant nem akarunk cselekedni.

Ha mi ellenünk való ártalmas igyekezetet érthetnének ő kegyelmek, totis viribus igyekezzenek ő kegyelmek elfordítani,

ha egyéb semmi lött okon benne nem lehetne, igérettel is az szerint, az mint ő kegyelmeknek az ígétről limitációja és consignációja leszen tőlünk; de ha sem egy-, sem másképpen semmit nem efficiálhatnának, haza siessenek, elől is tudósítsanak bennünket mindenekről, alázatos hűségünket ajánlván ő hatalmasságának, az adónak is idejében való beküldését ígervén szokott ajándékkal; mind ezekről pedig minket voltaképpen tudósítsanak ő kegyelmek, mentől gyakrabban lehet. *Secus non facturi. Quibus de coetero gratiose propensi manemus. Datum in civitate nostra Alba Iulia die 19. Iulii, anno 1639.*

Az keresztyén oratoroknak egy credentionalist mindkettő nevére, kinek summája csak az legyen: Császár köszöntésére küldtük be T. T., el nem akartuk mulatni, őket is meg ne látogassuk, istentől kívánván, tanulhassa szerencsés órában ez levelünk ő kegyelmét. Ha mi dolgainkban az ő kegyelme jóakarátja fogna kívántatni s követink is megtanálnák ő kegyelmét, elhittük, egyhamar bennünket jó indulatjában s akaratjában [nem hagy meg]fogyatkoznunk.

Zöldficárnak is egy credentionalist nevére írni, kinek sensusa csak az legyen, mint az felső.

Rákóczy fogalmazványa.

IV. 1639. 19. Iulii, Albae Iuliae.

Catalogus literarum generosis dominis dominis Michaeli Tholdalaghi et Stephano Keörcössi ad portam legatis.

Instruciójok ő kegyelmeknek;

császárnak,

kajmekámnak,

Musztafa (sziliktár) passának szóló levelek;

ezeknek parái.

Négy vezérnek intitulálatlan, mind azon stylussal mint Musztafa passának s úgy is kell intitulálni mindeniket, csak az neveket változtassák, mindenikre annak nevét, a mely vezérnek intitulálják.

Ezeket kívül Musza passának külön való stylussal, mivel nem volt az hadra;

ennek is parája.

Máthé vajdához credentionalis.

Egykorú másolat.

V. 1639. j. ulius 23.

Anno domini 1639. die 23. Iulii in arce Fogaras urunk ő nagysága Tholdalaghi uramat Keőreőssi István urammal együtt az portára főkövetségben expediálván, adatott ő kegyelmek kezekben tallért, ezüst miveket és egyéb egyetmásokat e szerint.

Hatalmas császár számára egy öreg mosdó medenczét korsóstól sáhoson aranyozott, nyom № 22, p. 18.

Item egy merőn veres bársonnyal borított ezüst szegekkel ékesített, nro 4908 szeg, ablakos hintót, a superlátja virágos vont arany, hat lovakkal, szironyokkal, sikkal (!) varrott hámokkal együtt.

Item négy szép hólyagos merőn aranyas virágos fedeles kupákat, in universum nyomnak № 30, p. 39.

Item négy szép aranyas aczélu pulhákat, ágyai ezüsstel vert, gyöngyházzal rakott, tokjai veres bársony arany prémes nro 4.

Item 12 sólymot, mindeniken két-két ezüst csergő nro 12.

Item kajmekámnak egy mosdó medenczét korsóstól, mely nyomott № 11, p. 36.

Item három kupát testállásos fedelest, együtt nyomnak № 9, p. 8.

Item négy sólymot nro 4.

Egy török rabot nro 1.

Sziliktar passának is három fedeles kupát № 9, p. 3.

Egy mosdó medenczét korsóstól, nyom № 10, p. 24.

Item 4 sólymot nro 4.

Item kajmekám thihájának két kupát № 6, p. 16.

Sziliktar passa thihájának két kupát № 6, p. 20.

Brassóban adnak három kupát, azokat kell adni Musza passának.

Zöldfikár agának talleros nro 100.

Petki István uramnak talleros nro 100.

Tholdalaghi Mihály uramnak maga uti költségére négyszáz tallért nro 400.

Keőreőssi István uramnak uti költségére kétszázötven tallért nro 250.

Petrus Fejérvizi m. p.

Multszázadi másolata a gr. Tholdalaghi-ltárban Radnótfáján.

VI. 1639. augusztus 27.

Életünkig való alázatos hűségünket, jámbor szolgálatunkat ajánljuk nagyságodnak sat. Áldja meg az szent isten nagyságodat sat.

Az itt való állapotunkról akarók kegyelmes urunk nagyságodat tudósítani alázatos írásunk által. 22. die Augusti írt levelünkben addig ittbenn való minden állapotunkról alázatosan tudósítottuk nagyságodat; annakutánna kegyelmes urunk még csak veszteg voltunk. Az emberrel volt s vagyon most is sok disputatióink. Hatalmas császárral még szemben nem voltunk, hol az mi készületlenségünk s hol az ő hatalmassága akaratján mult el, de ezeken az diván-napokon ugymint vasárnap, hétfőn, kedden vagyon reménységünk, hogy szemben lehetünk ő hatalmaságával. Az embert magunk személyünkkel való odamenetellel mi magunk eddig nem sollicitálhattuk, hanem Réthi uram és írásunk által, s immár rá vöttük sok maga mentegetése után, hogy szemben leszen az vezérrel s mindent végez ő nagyságával; magunk azért nem mehattunk hozzá, hogy az dolognak titokban kellett s kell is lenni s addig mi aperte nem járhatunk sohol magunk személyében az vezéreken kiül, míg császárral szemben nem leszünk, titkon penig az törököktől soha nem mehetünk, hogy ők nem tudnák szállásunkról való kimenetelünket. És így ha kijártunk volna, azt, hogy hol jártunk, megtudakozták s meg is tudták volna, s annak okát is expiscálták volna; de fogatkozás nem volt az dologban, s az mint írók kegyelmes urunk, immár rá is vöttük az embert, hogy ezen két—három nap alatt proponálja az dolgot; addig soha rá nem ment, míg írása és Réthi uram által meg nem disputálta velünk az dolgot. Első kívánsága az vala, hogy az nagy gazdának semmi egyéb ígéret annál ne legyen, hanem csak az, hogy az ő birodalmát többítjük s ellenségét fogyatjuk. De mi kegyelmes urunk arra nem nézvén megmondottuk és írtuk Réthi uram által, hogy recens példánk vagyon arról s azt nem cselekedjük; immár úgy egyeztünk abból meg, hogy 20,000 legyen annak, az kajmekámnak 10,000, az sziliktárnak 6000, az muftinak 2000 vagy annyi éró ajándék, Zülfikárnak 2000; és mivel attól titokban nem lehet az dolog, az embernek is igen tetszik az, hogy ígéret és adomány legyen annak is, de ugyan nem kell tudni annak, ugymint Zülfikárnak, semmit addig, míg mindeneket amaz ember proponál, és úgy kell aztán annak módja szerént értésére adni az dolgot olykor, mikor immár az ember proponálta az dolgokat az kajmekámnak; de akkor aztán nem kell azt várunk, hogy ő tőle értse meg az dolgot, hanem akkor kell mi nekünk neki megjelenteniünk, de igen

caute. Volt az kegyelmes urunk az másik disputatióknk, hogy azt mondja vala, hogy az második articulussában bizonyosan az electióra semmiképpen nem megyen az vezér, ő azt tudja igen. Arra mi is kegyelmes urunk megfeleltünk s megírtuk, izentük neki, hogy a nélkül semmire mi nem megyünk s nem is adunk semmit, hiszen ők ígérték rá magokat, hogy végben viszik, kit ha praestálnak, jó s ha nem, ők vallják kárát. De hogy abból is mi reánk ne vethessen és abból az egész dolog az ő mondása szerint el ne bomoljon, arra mentünk kegyelmes urunk, hogy az mint abban úgy vagyon írva: ut ex filiis principis etc., ide bátor azt tegye az írást vagy szót az vezér előtt: ut etiam si ex filiis principis etc., de egyébben semmiben változódást ott is annál az két szónál: etiam si, többet oda ne tegyen, se el ne vegyen benne, mert egyáltalában minden dolgot csak semmiben hagyunk.

Immár most kegyelmes urunk ebben vagyon és állott meg vele való disputatióknk arról. Hanem most kívánja azt, hogy az summát 20 vagy 25 napra, azt az melyet az kajmekámnak ő nagyságának ígértünk, behozassuk; kire megfeleltünk neki, hogy semmiképpen az nem lehet, mert valameddig ez az három articulussa vagy punktuma az dolognak nem effectuálódik, addig semmit nem ad nagyságod; akkor is úgy, hogy ha arról való athnamét mi kiviszünk nagyságodnak, úgy aztán nagyságod az ő kalendarium szerint való szent Demeter napjára az adót minden bizonynyal beküldi és azzal együtt azt is az egész summát; de itt azt is ne beszélje s ne mondja, hogy azt nagyságod küldi és adja akkorra meg, hanem az királyon és vele való confoederatus unitus fejedelmeken viselje szavát s mind az adást, s aznapot is, hogy inkább ezek el ne esmerjék az dolgot, ne mondja szent Demeter napját s ne tegye azt határnak, hogy abból valamit ne coniecturáljagnak itt, hanem az új kalendarium szerint való szent Márton napját. Az titkos tolmácsának is consulálja vala kegyelmes urunk hogy ígérjünk valami ezer tallért; de arra is megfeleltünk, hogy nincsen arra instructiónk, hiszen mi fizetünk az mi tolmácsunknak. Így kegyelmes urunk mindenekről végső választ töltünk neki, melyet tegnap az hagyott helyre küldtünk volt Réthi uramtól; de az sok ott való s járó emberektől nem beszélhettek egymással, hanem mihelyt megnyitják az kapukat, mindjárt oda megyen Réthi uram. Ha mégis tovább való akadályokat talál, vagy csalni akar bennünket vagy az urának árulója, hogy úgy vontatja az üdöt mégis tovább, vagy az urától nincsen instructiója arra. Azt vesszük kegyelmes urunk írásából és szavaiból eszünkben, hogy attól tart, hogy meg nem jó az summa az napra, ha szinte végben megyen is az dolog, és úgy ő neki kell megfizetni; vagy addig míg meghozzák, ha sok üdöre halad, neki esmég itt kellek várakozni, ha szinte az más követ

elérkezik is mind addig, míg az summa megjő, mivel ő igéri és ő tőle várja is meg az kajmekám. Mi azért igen assecuráljuk, hogy vigye végben az dolgot az írás szerént, s nem kell semmitől olyantól félni, mert megküldi szent Demeter napra nagyságod az adóval együtt. Az követet maga is immár az kit azelőtt minden héten hoz vala, megmondja, hogy talám egy holnapra ha elérkezik.

Az mint feljebb is írók kegyelmes urunk, ha immár szemben leszen ő is az vezérrel s mi is hatalmas császárral, azután magunk is sollicitálhatjuk az dolgot mind nála s mind az kajmekámnál Zülfikár aga által, de igen caute ugymint ha mi nekünk ingyen sem kellene és ugyis (az mint ugyan úgy vagy az dolgot), hogy nagyságodat az király ő felsége és az confoederatusok sollicitálják és sollicitálták azelőtt is arra, de nagyságod az porta híre, akarátja nélkül, abban is hűségét megmutatván, nem akart, sem akar semmiben elegyedni, hanem az porta hírével és akarátjával.

Azzal az emberrel való írásunk és ígéretünk által való tractáinkat de verbo ad verbum ezen két nap alatt, hogy hatalmas császárral szemben leszünk, nagyságodnak megküldjük. Az Bisterfeldius uram szabados hazameneteléről való Sahin passának szóló levelet is akkor megküldjük kegyelmes urunk, mert mostanra semmiképpen el nem érkezék.

Az persa követet úgy értjük kegyelmes urunk, hogy az jövő héten be fog érkezni; hatalmas császáruk most oda fogott hajókon Izmit felé eleiben menni titkon, hogy expiscálja, mint s mivel jó. Az fűvezér ő nagysága még hátrább maradott, de ő is ez őszre megjő.

Római császártól is internuncius jó, az mint értjük; tegnapelőtt kellett meghaladni Niset, 12 vagy 13 napra be fog jöni. Az praetextus az, hogy az babilloniai hirt hatalmas császáruk megírta volt oda, arra való választ hoz; az alatt lehet más is, itt is nekünk s ottkin is nagyságodnak kegyelmes urunk nem árt vigyázni.

Az haza bocsátott európai hadak még mind jönnek kegyelmes urunk elég fogyatkozottul mint olyan s annyi ideig való hosszú utról.

Az mely levelét s kegyelmes parancsolatját kegyelmes urunk nagyságod küldte volt az vajdának ő nagyságának, hogy mi nekünk beküldje, úgy vagy kegyelmes urunk, hogy nem tudjuk mitől, de úgy tetszik, hogy viz érte volt az levélnek egyik végét, és megvizesedvén szakadásocska vala rajta, de nem oly, hogy azon kivehették vagy kieshetett volna az levél, mert nem vala annyi szakadás rajta, az kin kifértek volna az apró levelek, vagy megolvashatták volna őket.

Az magunk állapotja kegyelmes urunk mégis abban vagyon : itt vagyunk, de nem gazdálkodnak semmit; azt hiszszük, hogy praetendálják, hogy internunciusok vagyunk s nem tartoznak gazdálkodni, de csak adjanak jó választ, ha már el kell élnünk így is.

Most is kegyelmes urunk csak nagy csendesség vagyon minden állapotokból. Hatalmas császár is az mint beteges volt, immár ő hatalmassága is lovon jár, az hol akarja.

Az római császár agensével is szép egyességben vagyunk, gyakorta látogattat bennünket, mi is jó akaratot mutatunk nekik.

Az rossz papirosról nagyságod kegyelmesen megbocsásson, addig válogattunk benne, hogy elég rosszat találtunk. Az szent isten éltesse és tartsa meg kegyelmes urunk nagyságodat. Datum ex Konstantinápoly 27. die Augusti, 1639.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

servitores perpetui fideles humillimi

Michael Tholdalaghi m. p.

Stephanus Keőrössy m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 6. Septembris A. I. 1639., Ferencz.

Eredeti, Tholdalaghi írása.

VII. 1639. a u g u s z t u s 27.

Illustrissime princeps sat. Servitiorum meorum sat. Áldja meg az szent isten nagyságodat sat.

Az nagyságod böcsületes levelét tisztességgel vöttem. Az urunk ő nagysága levelének megszakadása felől az mint írt volt nekem, arról úgy, az mint az dolog volt, írtam ő nagyságának, úgy hogy nem volt oly szakadás az levélben, az mely szakadáson az benne való levelek kieshettek volna, ha szinte ki akartak volna is rajta, ki nem értek volna, annál inkább senki meg nem olvashatta őket sem egyiket, sem másikat; az levelecskék is mindenik benne volt, és úgy adták meg itt mi nekünk is. Egyéb itt való hírek felől, tudom, az nagyságod itt való szolgálai nagyságodat tudósítják. Kár, hogy egyiket az ló-esés miatt betegség bántja, és az másikat az vénség, mint magamat is. Nagyságod nekem jó akaró szolgálójának parancsoljon, nagyságodnak az én kegyelmes uram ő nagysága után jó szível szolgállok. Az szent isten tartsa meg nagyságodat. Datum Constantinopoli 27. die Augusti, 1639.

Illustrissimae dominationis vestrae

servitor et vicinus benevolus

Michael Tholdalaghi m. p.

Czím: Illustrissimo principi domino domino Matthaeo Bazaraba, dei gratia regni Transalpinæ principi ac hæredi perpetuo, domino domino benignissimo.

Rákóczy följegyzése: 10. Septembris A. I. 1639.

Eredeti.

VIII. 1639. október 2.

Életünkig való alázatos hűségünket, jámbor szolgálatunkat ajánljuk nagyságodnak sat. Aldja meg az szent isten nagyságodat sat.

Itt való állapotunk felől írhatjuk kegyelmes urunk nagyságodnak: még mi mind itt vagyunk várakodásban hatalmas császárunknak és az vezérnek is sok szántalan gondjai miatt, mivel az persa követ és az német postakövet is még itt vannak, azokra és több ilyen nagy birodalomhoz képest való gondjok miatt még eddig minket nem expediálhattak, az német követtel még császár szemben is nem volt; immár azért azt reméljük, hogy nem késlelnek itt bennünket. Az mint nagyságod kegyelmes urunk írta vala, hogy maga postáját küldi be, azt mi is kegyelmes urunk sziünk szerént várjuk, úgy látjuk, hogy az kajmekám ő nagysága is vártatja velünk. Még az budai passa ő nagysága beküldött embere is Omer aga itt vagyon várakodásban, talám ő vele minket s mi velünk ötet vártatják abból, hogy neki is s mi nekünk is az mi választ adnak, hasonló legyen egy-máshoz, és úgy bocsátnak el bennünket.

Még hatalmas császárunk füvezére oda által vagyon, az kazul passa fűkövetét várta Diarbekirbe, ki felől azt mondják, hogy elérkezett s azzal együtt jó be az vezér ő nagysága is és békességet hoz, bizonyosan beszélük.

Vaszilia vajda ő nagysága maga számára mondják hogy egy csergesz leányt hozat volt Katercsi Apostollal és az is hoz volt mást magának, s Halil passa az utban mindeniket elvétette, s ide be megírta, s az vajda is sok pénzzel, ajándékkal küldött be, hogy megadassák vele; de olyan hír is vagyon, hogy noha megparancsolta az vezér, hogy megadják, de másfelől esmét meg vagyon parancsolva, hogy mind Apostollal együtt behozzák őket; *ezt *) nekünk az havasalji kapikihái bizonyosan mondják, hogy behozzák.*

Az szekeret kegyelmes urunk úgy értjük *onnan belül*, hogy hatalmas császárunk kedvelte, belé is ült volt, *s azt mondotta, hogy ha az ládák üresek*, immár hoztak volna egy *szép magyar leányt* benne.

*) A dült betűk titkos jegyekkel vannak írva.

Ottbenn, az mint értjük, bizony jól volna az dolgunk, csak itt-kün az vezér esztét ne veszténé dolgunknak. Az szent isten éltesse sat. Datum Constantinopoli 2. die Octobris, 1639.

Illustrissimae celsissimae dominationis vestrae
servitores perpetui fideles humillimi
Michael Tholdalaghi m. p.
Stephanus Keőrőssy m. p.

Külön kis papiroson: Az titok-írással kegyelmes uram valamint az clavis vagyon úgy írok, csakhogy az mint most is íráom mindenkor az i-t oda szoktam írni és az meg után h-t, és mivel az w-nek más litera helyén kell leírati, az helyett u-t kell írnom, és az ő helyén o-t szoktam immár írni; ez szerént ha lehet vétket nem teszek az írásban, ha mit teszek is, eszemben vévén megemendálok.

Külön félíven: Az *) budai passához nem jó akarattal vagyon az kajmekám, azt beszéli, hogy nem olyan embernek, hanem más eszes embernek való volna az budai passaság, most ráciráltat; az zvonrúki bég panaszlott rá, hogy szokatlan hat ezer tallért és nem tudom mennyi sajka pénzt vött rajtok, azt javallják, az nándorfehérvári musti szép commendatiót írt felőle s azt most behijják, hogy ittben menjenek végére magától, hogy ha igazán írta-e azt vagy nem, az kivel csak jesztik, hogy inkább az commendatiót megtagadja; ezt talám jó volna értésére adni onnan kívül, mert innen nincsen nekem módom benne. Vádolják azzal is, hogy vagyon négy ezer embere, kikkel elpusztítja Budát, ha ott tartja azokat; azok felől azt hirdetik, mind cilaliák. Ezeket nekem kegyelmes uram mind Zölfikár aga maga mondotta.

Az fővezér felől, az mint írtam volt, az hír is megcsendesedék; arval is igen biztatják magokat, hogy megleszen az békesség, mert eljűtt az vezérhez az fő persa követ, kinek itt nagy hitele vagyon.

Az gallus agens bizony csak szóval tart, semmit nem effectuál; most ujobban kezeseket kíván az ígíretről, noha mi még azelőtt levelet adtunk volt neki, kihez képest nekünk is immár az utolsó orvassághoz kelletik nyulnunk és magunknak kelletik ajálnunk az dolgot, úgy azért, hogy ha lehet magát is ki ne hagyjuk az dologból. Még kegyelmes urunk itt az dolog csak ebben áll, minket itt várakoztatnak, semmivel sem gazdálkodnak; mindezeknek úgy látjuk hogy csak az az oka, hogy az kajmekám nekünk nem hiszen és nem is jó akarónk; úgy látjuk, hogy az mit azelőtt el nem vehetett rajtunk, most azt akarja megvenni, de abból is az gallus agens eleget értvén, kedvét keressük, csak vihessük végben dolgunkat nála, holnap akarunk az gallussal szemben lenni s azután, ha

*) A dült betűk titkos jegyekkel írvák.

ugyan egyéb nem lehet benne, mimagunk ajáljuk az dolgot, valamire segít az jó isten. Itt kegyelmes urunk mi most szinte az ponton vagyunk, vagy mind az magok javára nézve s mind mi reánk nézve kívánságunkra mennek, vagy fentartott boszuságokat töltik ki rajtunk, kit ha akarnának is most, immár késő; de az én fiam bizony szavával biztata, hogy jó válaszunk leszen, az pengig belső ember, az mostani szüktől kihája, szép jószágot is adott császár neki Tömösvár táján.

Az moldovai vajda mind az Máté vajda dolgát s mind az miénket igen futá, az mint mi értettük, sokféle ígéretekkel; de most az mint az leánnyal jára, igen megcsökönék dolgában, úgy értjük, ment harmincz lótereh pénze és nyolcz nyusztbélle el.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 15. die Octobris Porumbáknál 1639. az feleki pizstrángos pataknál reggel 11 s 12 óra között János deák havasalji vajda deákja.

Eredetijét Tholdalagi írta.

IX. 1639. október 4.

Életünkig való alázatos hűségünket, jámbor szolgálatunkat ajánljuk sat. Áldja meg az szent isten nagyságodat sat.

Az 19. Görgényből és 21. Eörményesről nekünk írt kegyelmes parancsolatit 2. die Octobris alázatos hűséggel vöttük, írását s parancsolatját nagyságodnak kegyelmes urunk értjük. Mi is azon napra virradólag leveleket készítettünk volt, kiket ugyan akkor akartunk nagyságodhoz indítani, de érkezvén az nagyságod levelei, eddig halasztottuk azoknak is elküldését.

Az ittben való dolog felől kegyelmes urunk most is annál egyebet s külömbet nem tudunk nagyságodnak írni, csak egy rövid szóval írva: az gallus agensnek cunctatiója miatt bizony az dolognak végben vitelében igen megfogyatkoztunk, az mint tegnap akartunk volt szemben lenni az nagyságodtól érkezett levelekre nézve, azt mára kellett halasztanunk s ha isten ránk virrasztja immár az napot, mindjárt általmegyünk hozzá s vele szemben levén azon leszünk, hogy mennél hamarébb in effectum vigyük dolgunkat; de bizony igen kétséges kegyelmes urunk végben menetele az vezérnek hozzánk kiváltképen és másokhoz is maga kedvetlensége miatt; úgy vesszük eszünkben, hogy ez dolog mellett, az kit ő mások által ígérnek mond és ajándékot is az kit pro mutuo várt, mind megvárná vagy venni akarná tőlünk; de mi kegyelmes urunk az mint nagyságod most is megparancsolta levelében s annakelőtte oretenus is, előbb nem megyünk az dologban, sem különben semmit nem ígérünk, noha bizony nekünk az mint látszik, ha nem effectuálhatjuk az dolgot,

nekünk úgy látszik, hogy jobb lött volna el is nem kezdeni, hogysen félben hagyni, az ígíretért ha mit cselekednek. Azt az summát mindazáltal készíteni kellene, hogy az megadása ne maradna messze aztán; mert nagyságod kegyelmes urunk nekünk kegyelmesen megbocsássa, de most is igen kevés vagy semmi hitelünk az egy ember előtt nincsen, mi úgy látjuk, az mint pedig látjuk, úgy kell megírunk, mert ha meg nem írnök, úgy nem volnánk nagyságodnak igaz hívei.

Az Lupul vajda házasságát és Máté vajdára való jövetelére való szándékát az mint írja kegyelmes uram nagyságod, azt itt bizonyosan mondják, hogy onnan akart két csergesz' leányt hozatni, el kell hinni, hogy az mellett volt ugyan valami szándéka, hogy az házasság meglévén köztök, annakutánna annak színe alatt valami practikát indítson vagy császár ellen vagy mi ellenünk; de most bizonyosnak mondják, hogy az két leánynak egyikét Lupul magának hozatja volt, az másikat Apostol hozza volt maga számára, az leányok mind egyek voltak s mind az kettőt Halil passa megtartóztatta, és noha itt az vezértől valami harmincz lótereh pénznek és egy nehány nyusztbéllésnek adásáért két parancsolatot is vöttek, hogy megadassa, Halil passára, de másfelől hatalmas császár és maga is az vezér megparancsolta, hogy mindeniket ide hozzák be mind Apostollal együtt, sőt igen is haragutt hatalmas császár tatár hánra, hogy megengedte volt onnan keresztyéneknek leányt adni, ki ellen az hán azzal mentette magát, hogy nem ő hírével volt; Lupul felől is itt azt mondják, hogy ha olá leányt nem akart vagy nem akar venni, jöjjön be ide s itt talál elég görög asszonyt és leányt. Az bizonyos dolog kegyelmes urunk, hogy igen-igen sollicitálja az vajdaságot sok ígíret mellett, de még eddig semmit nem efficiált, s most immár ebben vagyon ittbenn dolga, talám isten adja, hogy mint az teve úgy jár. Erre pedig kegyelmes uram, hogy ő úgy járjon, az adott igen nagy alkalmatosságot, hogy Halil passa ő nagysága kévánta tőle, hogy Ozi épületire emberi és pénzbeli segítséget adjon, kit ő az maga nagy akaratja szerint úgy az mint kellett volna nem fogadott s nem adott, az passának olyan választ tött, hogy az ő ura hatalmas császár s ha mit neki parancsol, vagyon deákja, kivel maga írat felőle. Ezen megbúsulván az passa, úgy írt ide be is ellene, s az leányokat is úgy fogatta el, maga felől olyant írt, hogy az lengyelekhez adta magát s az Barnoczki várát vötte meg az hatmántól és az Pogány-Gecsetnél való várat is az ő pénzével és tanácsából csinálják az lengyel kozákok. Most itt kegyelmes urunk az Lupul vajda dolgából ilyen szók vannak fenn, kikhez képest nem fog igaznak lenni az az Lupul motiója felől való hír; mi mindazonáltal kegyelmes urunk csak úgy, hogy magunknak kárt vagy valami illetlen vélekedést magunkra az

ő vádlásával ne hozzunk, az ő ellene való híreket segítjük; valami ajándékokskával bizony nem ártana kegyelmes urunk, ha nagyságod is oda küldene Halil passához, mert ha isten adja, hogy az előttünk való dolgunk jól succedál s nagyságod távolabb leszen, akkor az ő jó akaratja megkévántatik. Most az mint mi és az maga itt való szolgálai is Máté vajdának értik, Máté vajdának dolga helyben vagyon, noha bizony neki is igen-igen sok költségével, mert a nélkül itt nem is lehet az dolog. Az szilictár passa és Huszain passa vannak császár előtt igen mellette.

Azt hisszük kegyelmes urunk, hogy az mint nagyságod írta vala két levelében is, hogy maga emberét küldi be, azt vártatta az vezér ő nagysága mind mi velünk s mind Omer agával, mert ő is még válasz nélkül itt vagyon. Az nagyságod emberét s írását azt itéljük penig, hogy nem egyébért, hanem olyan reménységért vártatta, hogy az által valamit küld nagyságod neki, azért vártatta, mert az ígíretnek bizony kicsinyt hiszen, majd csak mint az haszontalan szót úgy tartja; úgy látjuk kegyelmes urunk, hogy felényi adással itt több dolgot láthatna ember, hogysen két annyi ígírettel, kiváltképen az mi részünkről.

Az mint parancsolja kegyelmes uram nagyságod, hogy én Tholdalaghi Mihály arra igen vigyázzak, hogy úgy ne járjunk itt is mint Budán Musza passával, az úgy vagyon kegyelmes urunk, hogy vele az mint végeztünk vala, az levelet nem adá ugyan úgy ki, de azért valamit ő vele ott az Székely Mózes dolgából végezünk volt ottfenn, itt is csak úgy lött az dolog, semmit annál egyebet ittbenn nem végeztek akkor s most is csak ő itt hatalmas császár után jó akarónk az akkori vele kötött barátságáért; de az mostani dologra kegyelmes urunk elég példa az akkori ő nagysága dolga, s arra is kell vigyáznunk az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint.

Hatalmas császáruk tegnap mene Dautpassára, immár ott leszen egy jó ideig; az német követekkel még szemben nem volt, holnap ittbenn leszen az divānban, de hogy audientiájok lenne azoknak, az estvéig semmi híre nem volt. Az kazul passa fűkövetét azt hozák hírül az fűvezértől, hogy Vanra hatalmas császár birodalmában érkezett volt immár, ki békességgel jó. Az fűvezér hatalmas császárnak sok ajándékot: 120 erszény pénzt, 75 fűleányt és sok egyéb oda által való marhákat küldött, ma ha megvirrad, ötöd napja leszen, hogy megérkeztek velek; azt mondják, hogy hatalmas császár előtt kedves lött ajándéka s mind hír küldése; de tegnapelőtt olyan hitvány hírt is hoztak vala ugyan Zülfikár aga itt létében, hogy mazullá tötte hatalmas császár és az fűvezériséget az kajmekámnak ő nagyságának adta, de az tegnapi kimenetelében megmutatódék

hatalmas császárnak az dolog, hogy még az az szó nem úgy vagy on; ezután mint leszen, isten tudja,

Az Prágánál való harcztot ide is immár meghozták vala kegyelmes urunk, de csak szóval, ezután látszik meg valósága.

Itt kegyelmes urunk nekünk semmivel nem gazdálkodnak, pénzünk elfogyott, az mink vagy on, azt adjuk s az árát költjük, s ha itt mulatásunk leszen, az kitül az kétséges állapotunkhoz képest igen tartunk, annál inkább megfogyatkozunk, ha nagyságod kegyelmesen nem provideál rólunk.

Tudjuk, Maurer uram az sátorok és bokályok felől nagyságodnak írt, arról mi nem írunk. Az adót is kegyelmes urunk nagyságod készítgesse, mert mi bizony tartunk attól, mivel keveset hisznek szónknak, hogy ha szinte az ígíretre nézve végben vihetjük is az dolgot, de az különben nem leszen, hanem itt megtartnak az ígíretnek meghozásáig bennünket. Im majd általmegyünk az gallushoz s vele beszélvén, holnap szemben lenni igyekezzünk az vezérrel és esmét tudósítjuk nagyságodat; nagyságod is írjon ide nekünk. Isten tartsa meg nagyságodat. Datum Constantinopoli 1639., 4. die Octobris.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

servitores perpetui fideles humillimi

Michael Tholdalaghi m. p.

Stephanus Keőrössy m. p.

Czim : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése : 15. die Octobris Porumbáknál az feleki pizstrán-gos pataknál reggel 11 és 12 óra között, János deák havasalji vajda deákja.

Eredeti, Tholdalaghi írása.

X. 1639. október 4.

Életünkig való alázatos hűségünket, jámbor szolgálatunkat ajánljuk nagyságodnak sat. Áldja meg az szent isten nagyságodat sat.

Az reggeli írásunk szerint kegyelmes urunk az gallus oratorhoz általmentünk vala, az mostani írását nagyságodnak mind szép renddel számlálók eleiben, s megértetők vele, és azt is, hogy immár ne haladoztassa az dolgot, hanem mivel ő dolgok, effectuálja is, de az conditiók vagy három punctumok meglegyenek az segítségadással együtt mostan is, mert nagyságod különben sem ígír, sem ad semmit. Azról azt mondá, hogy azban az három punctumokban az segítség dolga nincsen úgy, hogy most mindjárást legyen, hanem mikor az szükség kívánja. Arról az nagyságod írása szerint megmondottuk neki mindenik ratiót, az melyeket nagyságod írt, kit ő is javalla, csak hogy azt mondá, hogy

azokban az három punctumokban nem volt, nem is megyen arra az porta, mert valameddig az portával való békességről bizonyos nem leszen, addig aperte nem cselekedik az német ellen. Annakutánna kívánók azt, hogy valami választ ad az vezér, de sollicitálja az dolgot és úgy s azzal az ratióval tegyen ígretet, hogy azok az három punctumok szerint legyenek az végezések, és az szerint adjanak levelet. Arra kegyelmes urunk azt mondá, hogy ha akkor, mikor az ura embere ott volt nagyságodnál, és írása szerint beküldte volna emberét s declarálta volna magát, úgy maga bizonyos meghitt emberét küldte volna szinte az hadba az vezér után s eddig régen véghez vitte volna az dolgot; de azzal az jó alkalmazhatósággal nem éltünk, most immár nem tudja, mint leszen, mert ez az vezér igen fősvény és telhetetlen, s nem is hiszen, kétséges ember, de amannak nagy kedve volt az dologhoz, akkor véghez vihette volna. Mi ugyan csak azt mondók, hogy az ki elmúlt, elmúlt, hanem az mi előttünk vagyon, lássunk ahoz. Úgy mondá aztán azt, hogy az más követ még be nem jött s neki penig el kell menni, az passa penig az ígretet, mivel kétséges, lihetetlen ember, meg nem hiszi kétség nélkül. Mi az előbbi ígret szerint offerálók magunkat. Kire ő azt mondá, hogy még inkább suspicióban hozzuk magunkat, hogy ha per tertias personas tractáljuk dolgunkat, hanem jobb magunknak agálnunk. Azzal is megkínálók, hogy mivel neki incumbál az dolog, lássa, az negyven ezer tallért akár mind császárnak s akár az vezérnek ígérje, csak szerezze meg az dolgot; de ő ugyan az előbbi voxán haereála és marada meg, s azt kezdé tanácsolni, hogy Zülfikár aga uram által ígértessük mind az negyven ezer tallért az vezérnek, mivel az az dolog csak egyedül az kajmekámon áll császár után. Annakutánna látván azt, hogy ő nem akarja magát az dologban elegyíteni, azért hogy fél az kezesség-ről (mivel az mostani levelében nagyságod is azt írja, hogy úgy ígérjünk, hogy az három conditiók s az mostani segítség dolga is meglegyen), megmondók neki, hogy annak ha meg kell lenni, mi nem bízunk csak Zülfikár agára az dolgot, hanem magunk is oda megyünk és úgy ígérünk az mint ígérünk, csakhogy ő is azt cselekedje, hogy maga személye szerint általjöjjön az vezérhez és maga törekedjék, hogy végben menjen az dolog. Arra is nem ígéré magát, hanem azt mondá, hogy az ő credentialissával megyen által az tolmácsa, s mindegyet teszen, mint ha maga volna ott, s az által szűve szerint törekedik az dologban, s úgy is leszen jobb nagyságodnak is, s úgy vethet inkább minden suspiciót el magáról. Hozá aztán azt elő, hogy az minap az tolmácsának azt is mondotta az vezér, hogy: Bizony jobb lenne az erdélyi fejedelemnek dolga, hogy hatalmas császár oltalma, segítségével által magyar király lehetne és békével ülne királyságá-

ban nagy gazdagon, de hatalmas császárnak abban mi haszna lenne, azt is meg kellene látni; kiben az tolmácsa is megtartá, hogy az úgy volt az szó. Azért hogy hatalmas császár szívét is az kajmekám inkább felindíthassa, erre az dologra inkább rávehesse, jó volna valamit ígérni nagyságodnak császárnak úgy, hogy ha isten az királyságra viszi nagyságodat, esztendőnként valamit adna Magyarországról is császárnak és azzal mindenre inkább rá vehetné az vezér császárt is. Mi arra azt mondók kegyelmes urunk, hogy arról nincsen nekünk semmi instructiónk nagyságodtól s nem merünk az felől semmit szólni. Arról ő azt mondá, hogy Rodolfus császár is míg békességet tartott előbb császárral, negyven ezer tallért adott császárnak Magyarország részéről. Ki miért hogy úgy volt, mi is helyben hagyók, de azt esmét megmondók, hogy mi ahhoz semmit sem szólhatunk. Arra ő is azt mondá, hogy ő is tudja, hogy arra nincsen autoritásunk, hanem ha Zülfikár aga szólana magától úgy, hogy explorálná az vezér elméjét. Arra is mi kegyelmes urunk azt mondók, hogy mi azt sem mondatjuk vele, ő lássa; de ő neki ugyan úgy tetszék, hogy írjunk nagyságodnak felőle, kit ha nem persuadeált volna is, ugyan megírtuk volna nagyságodnak. Annakutánna az mint nagyságod is megírta s mi is megmondottuk, hogy Székely Mózes nem valami megbüntetésre kívánja nagyságod ki, hanem azért, hogy mint Bethlen István uram, ottkin ez is birja jószágát és tisztit is s az nagyságod hűsége alatt szolgálja hatalmas császárt: arra kegyelmes uram azt mondá, hogy Székely Mózeset kellene inducálni arra, hogy maga jó akaratjából menne ki, mert akaratja ellen nem hiszi hogy kiadják; ő arra azt mondá, hogy az úgy lehetne meg, hogy ha nagyságodnak vagy asszonyunknak ő nagyságának volna valami oly atyjafia, kit neki adna, úgy az nagyságod jó akaratjában amaz is inkább nem kételkednék és inkább kijőne és úgy nem lenne aztán semmi akadály az dologban. Arra én megmondám, hogy azelőtt mikor itt benn voltam, maga kéretett az istenért, hogy itt ne hagyjam, hanem vigyem ki, (talám most is eljön). Ő ugyan amazt javallá s adá tanácsul. Kire mi azt mondók, hogy mi itt benn oly atyjafiát, rokonságát nagyságodnak nem tudjuk, mert az ki volt, annak eladása felől mikor mi eljöttünk, akkor immár megtalálták volt nagyságodat. Ezt kegyelmes urunk azért mondám én, hogy vöttük vala eszünkben még az minap, hogy Aliáné asszonyomon jár elméjek, hogy azbeli reménységet letetessünk vele; hanem azt hozzátevők azután, hogy talám Magyarországra vagyon más, de itt nincsen Erdélyben. Azután tanácsolá azt, hogy Zülfikár által inducálnók az kijövetelre Székely Mózeset is előbb, s úgy aztán az ígérlet is meglevén az kajmekámnak, talám inkább flectálna az dolgokra. Azt is megkérdők kegyelmes uram, hogy az mikor az tolmácsa

által agálta az dolgot, az ígret dolgához mit mondott az vezér. Kire mind maga s mind az tolmácsa, mert az is ott vala, azt mondák, hogy mind az császár részére való 20 ezer tallért s mind az maga részére való tizezert kevesellette; azt is kérlette az vezér, hogy azt az ígretet ki adja meg. Kire az tolmács maga monda, hogy ő azt mondotta, hogy ő nem tudja. Csak ilyen volt az törekedése. Neki kegyelmes urunk csak minden tanácsa az lön, hogy ő immár elindította az dolgot s ezután agáljuk mi magunk, s jobb egyszer nagyságodnak úgy végezni, hogy az mostani kétséget is üsse ki elméjéből, ezután valót is távoztasson el ezzel az végezéssel mind kétséget s mind ha valami bántásra volna akarattok. Ezféle sok szántalan szók lévén kegyelmes urunk ultro citroque mind kétfelől végre azt concludálók, hogy mi magunk kérjünk audientiát és az ígretet csak mind az kajmekámnak ígérjük, mivel ő rajta áll egyedül az dolog, ő is impe-trálhatja császártól.

Azért kegyelmes urunk immár látván, hogy ő általa semmi nem leszen, hogy idevaló jövetelünk hejában ne legyen, vagy azzal inkább hogy így sine aliqua fine menjünk ki, valami nagyobb lihetetlenséget hozzunk magunkra s abból veszedelmet, az akaratunk, hogy audientiát kérjünk az vezértől s magunk proponáljunk mindeneket sub ea conditione, az mint nagyságod most is megírte és abban is módot keresünk, az mint Székely Mózes az kijövetelre inducálhassuk vagy magunk vagy mások által, mert magunk nélkül csak Zülfikárra nem merjük bizni, s más oly emberünk nincsen, kire bizhatnók. Erre immár szorgalmatos gondunk leszen kegyelmes urunk; nagyságodat is alázatosan kérjük, nagyságod is mennél hamarébb tudósítson minden dologról bennünket, az mostani segítséget ugyan ne hagyjuk-e el, hogy az conditiók inkább meglegyenek vagy mit cselekedjünk; mi az nagyságod kegyelmes psrancsolatja nélkül semmire nem megyünk, de bátor most elsőben kevés lenne is, csak lenne valami, úgy is talám meglehetne az dolog, csak az három conditiók cum eodem sensu lennének meg, s ezután is praestálnák. Ha penig Magyarország részéről valamit contribuálni kellek, abban meddig menjünk elő, arról alázatosan kérjük nagyságodat, directe írja meg, mihez tartsuk magunkat s mennyire menjünk elő benne, mert a nélkül, úgy látjuk, nem leszen meg az dolog. Az szent isten éltesse sat. Datum ex Konstantinápoly 4. die Octobris, 1639., hora quasi octava vespertina.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

servitores perpetui fideles humillimi

Michael Tholdalaghi m. p.

Stephanus Keőrössy m. p.

P. S. Az mostan mindjárt való segítség dolgából azt mondá kegyelmes urunk az gallus, hogy az urának írt levelében is nincsen az úgy írva, sem az három punctumokban nincsen, hanem akkor, mikor az szükség kívánja és nagyságod requirálja az portát felőle, kit nem difficultál is az vezér.

*Külön papiroson: Hogyha *) isten az magyar birodalmat nagyságod kezében adja, nekem jobbnak tetszik, hogy annuatim pénzt ígérjen és azzal megmentse magát az várak kívánásától, és egyszersmind az dolgot is végben vigye, hogysem mind eltig búsuljon azok miatt; kinek igen-igen titokban kellene lenni s ilyen írással írná meg nekem nagyságod, én is csak magam mondanám meg az vezérnek. Azért kegyelmes uram mind álljon az nagyságod kegyelmességén és jó tetszésén, én nagyságodtól várok. Az istenért nagyságod tudósítson mindenekről minél hamarébb bennünket, mert szinte eltelik az idő, itt ha ugyan nem adnak, nem is leszen mivel éljünk, maga bizony nem tékozlással élünk, hanem elég fősvényen. Esmét miben procedálhatunk, nagyságodat tudósítjuk. De kegyelmes uram az én tetszésem szerint nem jó azt elé is hozni, hogy valami várkéréstől félünk, mert aval csak szöveget ütnénk fejekbe, hanem azután ha valamit olyant mondanának, akkor kellene megfelelni reá. Az Magyarország részéről való athnamében is okosan kellene beleíratni mindeneket, de akkor jó török deáknak kellene itt lenni.*

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy főljegyzése: 15. die Octobris Porumbáknál feleki pizstrángos patak mellett reggel 11 s 12 óra között 1639. havasalji vajda deákja János deák.

Eredeti, Tholdalaghi írása.

XI. 1639. október 7.

Az uristen ő fölsége minden idvösséges és jó szerencsés járással áldja meg kegyelmeteket.

19. et 22. die Septembris írt kegyelmetek leveleit az elmúlt este öt és hat óra között küldé meg az havasali vajda, s mint, hogy lött *audientiája* **) s *micsoda becsülettel* kegyelmeteknek, mit mondhatunk, bizon elég szomoruan értjük, mert az inkább mi reánk esik gyalázatja. *Pacientia! Csak egyéb módon lenne jó fundamentumos kimeneteli dolgainknak, mégis könnyebb lenne; azon is legyen, mennél hamarébb kivegye viszzáját kegyelmetek minden dolgoknak, mivel im ujobban Jakusit jár hozzánk. Az vezérnek 19. írt levelében kegyelmetek úgy tudó-*

*) **) A cursivval szedettek titkos jegyekkel.

sít, hogy már arra ment kegyelmetek, az mit az silictárnak akart volna is adni és az mufftinak is, mind az kajmmekámnak adja, kit mi is helyben hagyunk; sőt ezzel többítjük mi ezt, hogy ha úgy adják meg igazán, tökéletesen mindenekben az 3 punctomról az assecuratoriát, az mint mi kívánjuk s bevitte kegyelmetek, ad extremum bár az kajmmekámnak kegyelmetek megigérje az huszezer tallért is, ezfelett 200 meddű tehént is, vagy 2000 berbécset is; sőt ha semmi lőtt okon az muffti és silictár passa jó akarátja nélkül kegyelmetek végben nem vihetné, in tali casu az silictárnak 3000 avagy ad summum 4000 tallért, az mufftinak 2000 megigérjen bátor kegyelmetek. De az istenért, jó szerencsétökért s lelketek idősségeért kérlek benneteket, az mit mennél kevesebb expensával végben vihettek, azt cselekedje kegyelmetek, hiszem jobb, hogy kegyelmeteknek tegyünk részt belőle, mind semmi (így) oda adni. Mi nem bántuk volna, ha kegyelmed Tholdalaghi uram csak maga is az vezérrel szemben lőtt volna is; az izenetire kegyelmed igen illendő választ tött s mi magunk is hitünk szerint írjuk: csak együtt kegyelmetekkel országostól tartsanak meg mind szabadságinkban tökéletesen s adják meg illendő becsületünket, s mindenek ellen oltalmazzanak meg is, s magok is ne bántsanak, háborgassanak, mi bizon igaz hívek leszünk, tőlök el nem szakadunk soha is; hiszem ha más szándékunk volna, gyermekeinket nem igyekeznénk itt benn telepíteni meg. Az végbeliek panasza, isten bizonyosságunk, mind hamis és illetlen, hiszem nyilván a példa, mennyi falunak adánk két ízben nekik dézmáját, melyet azelőtti fejedelmek idejében mindenkor bírtak. Az csavargókat soha úgy nem kergették, fogták, büntették, mint mi időnkben, innét semmi bántódások nincsen. Az munkácsi dologról im két írását küldtük be kegyelmetek[nek] Szalánczi uramnak, abból megértheti kegyelmetek, az sem mi rajtunk mult el, mert ha akkor is megadták volna az mi kívánságunk szerint az atnamét, ki mellett megtarthattuk volna az res mobilist is, mi bizony oda adtuk volna nagyobb részét, de soha úgy nem impetrálhatnák, kiről maga is Szalánczi uram bizonyosság lehet; s noha utoljára, isten látja, Munkácsot is oda engedték vala, mert segítséget sem ígérnek, mi mégis addig industriálkodunk, megtartottuk, kivel ez szegény hazának, magunknak is minemű hasznára lőtt, érzettük már kegyelmetekkel együtt hasznát. Itt benn mi igen jó vigyázatban vagyunk, az egész székelységet ez elmúlt héten mind megmustrálták; egyéb módon is jó állapattal s vigyázattal vagyunk, ide ki semmi rezgелődéseket nem vehetjük eszünkben, maga bizony valóban vigyázunk mindenfelé. Ha az persával meg nem békélt, csudás dolognak látszanék, derekas dologhoz ha kezdene. Omer aga bemenetele után s mindeddig kegyelmetekre bizott dolgainkban mennyire mehetett elő, hova hamarébb tudósítson róla. Mi

istennek hála békével s tűrhető egészséggel vagyunk. Igen száraz üdönk jár, nem vethetnek az emberek. Adja isten, szerencsés híreket hallhassunk kegyelmeitek felől, és rövid nap szerencsés órában is láthassuk kegyelmeiteket, amen. Datum Albae Iuliae die 7. Octobris, anno domini 1639.

Az munkácsi jókból úgy kellett volna nekünk részt adnunk, ha mi azokat megtarthattuk volna; de hiszem tudja kegyelmeitek maga jól, mi bizony megadtuk és mindenről contentáltuk Csatári-nét, melyekről nekünk káptalanban költ generalis quietantiánk vagyjon. Mi tökéletesen megnyuguttuk elménket abban, hogy ha most szinte mindenebből jó választ adnak is, bár az assecuratoriát kívánságunk szerint adják meg is; de ahoz ugymint változhatatlanhoz nem kell támaszkodni, elég példa az két Oldországok állapattja, az magunké is: 1633. atnamét ada császár, mind erdélyi fejedelemségünkben s mind magyarországi uraságunkban megoltalmaz, de mi lón ezelőtt, tudja jól kegyelmeitek, ezután is ilyenek lesznek ők; de ezt nekünk azért kell cselekednünk, se ők, sem mások mi reánk igazán s méltán ne vethessenek, hogy mindent meg nem próbáltunk volna, tessék mindenek előtt s kiváltképpen isten előtt az mi ártatlanságunk és igaz igyünk, kiben minket lehetetlen, hogy az uristen elhagyjon. Onnat felől jó akaróink ilyent adnak értésünkre, az török jó akaratját tőlünk ezzel is akarnák elidegeníteni, hogy ne örüljön az porta annak, ha mi erősödünk, és sok s nagy hatalmas rendekkel confoederálunk, birodalomunk terjedne, mert jövődében maga ellen fognánk azzal élni, példa az szalontai harc s több effélék; akarják corrumpálni őket, de viszont kegyelmeiteknek is idején ezek ellen kell orvosságot keresni. Tegnap juta ide a budai vezérnek is egy főembere, ki Abaza passa mellett is, a mint maga ma reggeli audientiájában mondá, tiz egész esztendeig lakott, szóval is csak izente a mit levelében írt, kinek igaz mássát ím kegyelmeiteknek megküldtük.

Bizony tudna most félni az német, mert igen rosszul vagyjon; az szabad városokkal még az német praesidiomat be nem vétetheték, most is 600 németet hoztak alá az végre, hogy az városokat megijeszszék, bevétessék velek; rövid nap meghalljuk, mi leszen; minket per tertias personas bizony valóban szorgalmaztatnak. Ne késsék kegyelmeitek mindenről tudósítani éjjel nappal. 7. die Octobris reggel 9 órakor.

Írjátok az tengeren túl való dolgokról is, akar-e nem-e békelni az persa; az fővezérnek miért kell meghalni; igyekezi-e az persa Babilloniát visszavenni, avagy csak egyáltaljában meg akar békelni császárral. Ha ártatlanságunkért s hűségünkért gonosz akaratját veszi eszében kegyelmeitek az portának, éjjel nappal írjátok meg. Az magaviseléséből a budai vezérnek jó akaratját tapasztalhatjuk, ez embert Pécsről bocsátá ide, holnap mi is

ismét visszabocsátjuk; Budáról ismét főemberét fogja ide küldeni, ez azt mondja.

Innen kezdve a fejedelem írása: Mivel immár az adónak beküldésének ideje jelen volna, ki készen is vagyon mindenképpen, de örömet egy útból s költségből kettőt nem örömet tenénk, tudósítson kegyelmetek éjjel nappal, remélhetni-e az három punctom impetrálását, tudhatnánk magunkat ahoz alkalmaztatni az végre is, hogy bizon az pataki tárházból kell kitelni nagy részént az adandó summának is, azt is hozathatnánk idején be; azért tudósítson kegyelmetek minél hamarébb. Az Szalánczi uram leveleit kegyelmetek kihozza, el ne veszsenek. Az életemet merem hozzá kötni, csak az porta viselné most keményen magát s ne adna jó szót az németnek, az mily rosszul oda fel vannak, az hét vármegyét ha mind nem is, de az Tiszáig ide tudnánk tőlök nyerni, bárcsak az budai vezér kezdene táborozni Budánál, s mi viszont indulnánk meg ottan csak Váradik is. Ha olyant venne kegyelmetek eszében, hogy jövődő nyáron császár Magyarországra akarna indulni, inkább az istenért abban munkálkodjatok, elméjeket arról elfordíthassátok; ha külömb remédíommal nem lehetne, az lengyelekre kellene őket incitálni, kinek elég ratióját adhatnátok.

Czím: hiányzik.

Eredeti.

XII. 1639. október 8.

Életünkig való alázatos hűségünket, jámbor szolgálatunkat ajánljuk nagyságodnak sat. Áldja meg az szent isten nagyságodat sat.

Itt való állapotunkról alázatos írásunk által akarók kegyelmes urunk nagyságodat tudósítani. Az mint írunk vala kegyelmes urunk nagyságodnak az *gallusnak* *) *hozzánk* való magaviseléséről és arról is, hogy immár magunknak kelleit elkezdenünk az dolgot voltaképpen, azt immár elindítottuk, kire az *vezér* az ő illetlen mostani (kiváltképen hozzánk) magaviselési szerént oly akadályosan tőn választ Zülfikár aga uram által, kiváltképpen az derék dologra, az kiben azt, hogy keveselli az ígretet s mind azt, hogy nem hiszen nekünk és neheztel is reánk, egyszersmind valóságosan kimutatá s mondatá. Mindazáltal azt izené, hogy az mint az ajándékot hoztuk s beadtuk, arról böcsületes választ adnak és hétfőn audientiánk levén tőle, elbocsát bennünket, de az derék dologról semmi választ nem ad, mert azzal az negyvezezer

*) A cursívval szedettek titkos jegyekkel.

tallérnak ígíretivel, melyet Huszain passa által ígírtünk volt császárnak, kit meg nem adtunk, ez mostani dolgot is akarnók végben vinni, mintha egy hagyítással két madarat akarnánk ütni és fogni, de immár semmit nem hisznek. Annak más okát is az munkácsi dolgot mondják, azért csak választ is nem adnak kívánságunkra. Ezfélekét többeket, sokakat izene, kiket micsoda szível hallottunk, vöttünk kegyelmes urunk, nagyságod bölcsen megítélheti, melyek ellen valahol mi is mit találtunk, mindeneket felkerestünk s úgy töttünk választ. Most immár mégis valami kicsiny reménységet vöttünk, hogy az derék dologról is jó választ adnak és úgy bocsátnak ki nagyságodhoz bennünket, kiért mi is azt ígírtük hogy ha azt cselekedik, hogy innen kimenetelünk után negyvenöt napra az adóval együtt az summát is beküldi nagyságod *császár* számára, és az *kajmekáméra negyvenezert, Zülfikávéra háromezert*, kiért vagy kire nézve ők is kevés hitelt adván reménységet is úgy adtak, az ki ha meg nem csal, az audientia meglévén hétfőn az ő ígérek szerént, azon héten az innen kiindulásunk is mind együtt Maurer urammal megleszen. Azért kegyelmes urunk kívántatik, hogy az adót és azt az summát nagyságod most az magából kiolvastatván, *hiszem azután az ország megadja*, Brassóban szállítsa míg mi kikerkezünk, és az bejövő követ is az ki leszen, legyen oly készen, hogy akkor mindjárt indulhasson, hogy ne legyen fogyatkozás az dologban.

Úgy értjük kegyelmes urunk igen titkon, hogy az Lupul fenyegetődésére is, de nem cselekedetire, innen belől volt okadás még az leány hozása előtt, kiben csak az nagyságod magaviselését akarják próbálni, segíti-e meg nagyságod Máté vajdát vagy nem, kivel okot találhassanak az nagyságod ellen való indulatnak és gonosz cselekedetnek, kire ha okot találnak úgy, hogy nagyságod segítséget ad neki, azalatt az adó is idején be nem jó, bizonybizony mind az oda fel való állapotunkat s mind az itt alatt valót elvesztjük emberi mód szerént itélve, mert az tavasszszali hadra való menetele császárnak igen-igen bizonyos s ugyis mondják, hogy az lengyelekre leszen; ki akármelyfelé legyen, de bizony mi rajtunk kezdik el, ha most abban okot találnak. Immár mit cselekedik nagyságod, az az nagyságod bölcs itéleti, *de nekünk jobbnak tetszenék az vesztegségben létel*. Ez indulatot most Máté vajdának is megvizsik szolgálai. Az tatár hánnak, ki az Lengyelországra való menetelt kérte, meg vagy on immár parancsolva, hogy az mit tud cselekedni, hátra ne hagyja, úgy értjük.

Hogy nagyságod az hadakat írta hogy megmustrálta még most jó idején, azt mi magunk megmondottuk, hogy az oda fel való készületért cselekedte, ki ugyan ugyis vagy on, hogy ennek utánna ha Lupul hamisan azzal is kezdene vádolódni, akkor megmondhassuk, hogy lám mi jó idején megmondottuk, hogy mi

végre lőtt az az mustra, nem ő ellene. Ha vagy jó válaszszaal vagy ellenkezővel bocsátnak el, de ha elbocsátnak, nagyságodnak kegyelmes urunk esmét értésére adjuk szorgalmatosan. De ezekre hogy így legyen nagyságodnak gondviselése, az istenért igen alá-
zatosan kérjük nagyságodat, bizony az nagyságod és hazánk java s kára, kit^{is} isten eltávoztasson, forog benne, kiknek sok okait az kiket számlálnak, ha isten kiviszen bennünket, nagyságodnak magunk mondunk meg. Az szent isten éltesse sat. Datum Constantinopoli 8. die Octobris, 1639., in aurora, sed nondum aperta.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

servitores perpetui fideles humillimi

Michael Tholdalaghi m. p.

Stephanus Keőrössy m. p.

*Külön papiron: Mivel az itt való állapathoz képest kimen-
telünk kétséges, azért az mit értettünk, azokban kettőt megírtunk. Mikor császárral szemben voltunk és az követtség-mondás közben az nagyságod nevét kezdettem volna emlegetni, mint valami nagy indignatióval szemét rólunk elfordítván császár az vezérekre néze, s azok csakhamar egymás után ketten is megszólítának, hogy ne szóljak, és úgy félben kelle szómat hagynom, úgy jövének ki. Akarván per tertias personas császár elméjét is expiscálni, hozták elő Székely Mózes^t hogy nem promotedlja; kire csak azt mon-
dotta, hogy míg okot nem ad arra nagyságod, addig az nem lehet, most meg ha el[jött], üljön veszteg. Ez két dologban mind az gyű-
lölséget s mind az okkeresést eszüinkben vehetjük kegyelmes urunk; ezek pedig bizony így vannak, egyiket szemünkkel láttuk, másikat bizonyosan értettük. Most mindezeket az egy adónak idején való beküldésével és az másik summával nyomjuk le, ha azt idején be-
hozzák, és úgy mehetünk elő az más dolgunkban is. Immár kegyel-
mes urunk álljon az nagyságod bölcs itéletin.*

Czím: a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem följegyzése: 17. die Octobris 1639. reggel 8 és 9 óra között Fogarason kívül az mezőben Sárkány felől.

Eredeti, Tholdalaghi írása.

XIII. 1639. október 14.

Életünkig való alázaos hűségünket, jámbor szolgálatunkat ajánljuk nagyságodnak sat. Aldja meg az szent isten sat.

29. die Septembris írt nagyságod kegyelmes parancsolatját tegnap nyolcz órakor tájban hozá meg az nagyságod postája Ferencz (az késedelemről azzal menti magát, hogy Bukoresten

kellett megkésni), kiből az mostani kegyelmes parancsolatját értjük, kire csak breviter az üdöhhöz képest kellett kegyelmes urunk nagyságodnak választ írunk.

Írtuk volt nagyságodnak 8. die praesentis, hogy ad 10. diem igírt audientiát az vezér, mely audientiára kegyelmes urunk elmenvén, úgy hiszszük, hogy közel két óráig csak magunkkal beszéllett, ő nagyságának is az mi megmondó szava volt s nekünk is az szerént, semmi el nem maradott benne megmondatlan, kit isten azt adván, az mi szükséges lenne, nagyságodnak mi magunk referálunk. Most azért, hogy nagyságod bizonyos értelmet vehessen és ahoz képest tudja dolgait dirigálni, csak breviter ím megírjuk.

Az mint kegyelmes urunk hatalmas császáruk áldására és látogatására az ajándékokkal nagyságodtól beküldettünk volt, kiket be is adtunk, követségünket is megmondottuk az mennyire lehetett, arról való válasz-levelét most készítik. Az mi az más dologról való választ nézi, arról magát igen sok és bő szóval declarálá az vezér és categorice választ tőn szóval az maga részéről, az kinek summája kegyelmes urunk csak az, hogy teljességgel neki *megindulásunk* *) *nem tetszik, hanem hogy veszteg legyünk azt parancsolja*; az három *conditiókban egyiket is nem comprobálja*, kinek ratióit kegyelmes urunk nagyságodnak magunk referálunk, ha isten megengedi. Hogy arról is írás által adjon ő nagysága választ, azon kérők ő nagyságát; *de nem cselekedé*, olyan ratióját adá, hogy arról neki is szóval hoztunk *követséget* s ő is *úgy ad választ*. Az levelet kegyelmes urunk ha kezünkben vehetjük, itt nem késünk, nagyságodhoz menni sietünk.

Omer aga is még kegyelmes urunk itt vagyon. Mivel ő az budai vezértől nemcsak az passának és többeknek, hanem magának is hatalmas császárnak hozott volt levelet, arról az vezér neki csak magától azt mondá, hogy választ nem adhat, hanem császárral szól felőle és császár ad választ s ő is úgy ír magától is választ neki, és Omer agát is úgy bocsátja el. Az budai passa kegyelmes urunk bizony valóban szíve szerént s mind emberei is ittben törekednek az dologban, hogy az uroknak kedvek szerént való választ vihessenek, *de ez az gonosz ember mind meggátolá*; *kihez képest úgy hiszszük, hogy neki is csak olyan válasza leszen mint nekünk*, sőt az mint látjuk, *arra is nehézsége vagyon azért az vezérnek*.

Az német internuncius kegyelmes urunk még szemben nem volt az császárral; azt halljuk, hogy causálják itt, hogy ajándékot nem hozott, az az oka az szemben nem lételnek.

Az levelünket kegyelmes urunk kezünkhöz vevén, mikor

*) A cursivval szedettek titkos jegyekkel.

innen kiindulunk, akkor az általutakon elől elküldvén, nagyságodat esmét mind utunkról, indulásunkról tudósítjuk az posta által.

Az leveleket kegyelmes urunk az vajdától fogyatkozás nélkül mind meghozták. Az leányt meg fogják adni vagy eddig is megadták Vaszilia vajdának; csak ötven lótereh pénzen és egy néhány nyuszt bélélen vötte innen is meg. Itt is az ő emberei az indulat ellen azzal menték magokat, hogy az menyegzői lakodalomra hivatta volt fel az boérokat, nem egyébre, mert itt igen állatták az havaseliak ellenek az dolgot, kit *mi is az mint illett, annyiban* segéttünk csak. *Az persa felől elegyes hír vagyon, kihez képest itt is titubálnak az emberek; megvilágosodván nagyságodat* arról is tudósítjuk. Az fővezért ő nagyságát úgy értjük kegyelmes urunk, hogy oda által telet, nem jó be az őszön, *de inkább hihető, hogy másuva bocsátják teletni az irígyei, és az leszen az kajmekám fővezérré.* Mi kegyelmes urunk, ha még is ugyan nem adnak semmit, az mint eddig, bizony félünk, hogy adósság nélkül ki nem mehetünk. Az adónak megindítását kegyelmes urunk nagyságod ne késlelje, annak megindítására minket ne várjon, jobb, hogy vagy Bukorest táján találjuk elől, vagy innen az Dunán, mert az vezér ő nagysága is sietteti, és az mi magunk javáért úgy kell kegyelmes urunk lenni, hogy hamar beérkezzék. Elhigye kegyelmes urunk nagyságod, hogy bizony periculum forog in mora.

Az czifrakkal kegyelmes uram én bizony az clavis szerint ennél jobban nem tudok írni; de nekem úgy látszik, hogy az clavistól semmiben nem különböz az írásom. Az szent isten éltesse és tartsa meg kegyelmes urunk nagyságodat és engedje, hogy mi is jó szerencsés és békességes állapattal láthassuk hamar nagyságodat. Datum Constantinopoli 14. die Octobris hora quasi secunda matutina, anno domini 1639.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

servitores perpetui fideles humillimi

Michael Tholdalaghi m. p.

Stephanus Keőrössy m. p.

Külön papiroson: Az itt való állapathoz képest értvén az palatinus uram írásait, én nekem az tetszik kegyelmes uram, hogy arra felnézzen nagyságod, hogy ne maradjon csak az földön az kettő között; de annak igen-igen sub rosa kellene lenni, mivel nem is kellene késni, még az dolog kinyilatkoznék, addig míg onnat valami lenne; valami keménységet is kellene mutatni, de az dologgal is nem kellene késni, mert itt nem áll az titok sokáig, s ha kimegyen, hogy itt nem akarják az dolgot, azután nem leszen haszna, itt pedig bizony nem akarják, mert ezt az vezért megtöl-

tötték Budán s csak kevés híja, hogy nem német; akkor kellett volna nekünk is megtölteniünk, mikor ő az ajándékot küldötte volt, most miénk volna. Nagyságodnak alázatosan könyörgök, írásomról kegyelmesen megbocsásson, az mit jobbnak látnék, azt írnam, ha tudhatnék, az nagyságod javára.

Külön kis papiroson: Ha urunktól ő nagyságától levél jőne hozzánk nagyságos uram, az ki hozza az leveleket, jöjjön az derék uton Faki és Erekey felé, és onnan Szaraj felé, hogy találhassuk elől az levelekkel, nagyságod parancsolja meg nekik.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem följegyzése: 23. die Octobris anno 1639. Meggyes délest 4 óra után havasalji vajda postája.

Eredeti, Tholdalaghi írása.

XIV. 1639. október 20.

Életünk fogytáig való alázatos hűségünket ajánljuk nagyságodnak sat. Áldja meg az szent isten nagyságodat sat.

Az estve ugymint 19. die Octobris érkezék Szilágyi János az nagyságod kegyelmes parancsolatival, melyeket ma mind elolvastunk, az nagyságod kegyelmes parancsolatját értjük; annakelőtte is az mint írt volt nagyságod Réthi uramnak, az uj gallus oratorral hogy mit közöljünk és indítsunk az vezér ő nagysága előtt, értjük, de még az uj orator be nem jött. Interim nekünk az vezér ő nagysága választ ada szóval, kit immár megírtunk nagyságodnak, várnók csak azt, hogy ha elkészülnének az levelek és megindulhatnánk innen, azokról most is nem tudunk nagyságodnak egyebet írni, ha kimehetnénk, az választ bővebben magunk vinnók meg; az mennyiben lehet s illik, procedálunk az nagyságod parancsolatjában. Még kegyelmes urunk az német internunciussa szemben nem volt hatalmas császárral. Még nekünk sem gazdálkodtak semmit; ha mit küldene nagyságod, bátor az utban érnének vele elől, mert innen adósság nélkül ki nem mehetünk, küldhetnók vissza az adósságot az creditoroknak. Semmit azoknál egyebet, az mint 14. írtunk nagyságodnak, most is nem írhatunk; az többit magunk akarnók megmondani, ha kimehetnénk hamar; azután semmi dolgok nem ujultak. Szilágyinak azért kellett késni kegyelmes urunk, hogy mi olyan reménységgel levén hogy innen megindulhatunk, azt izentük volt az nagyságod postájának, hogy az mi derék utunkon jöjjön, hogy előltalálhassuk s azért került arra. Az szent isten éltesse és tartsa meg ke-

gyelmes urunk nagyságodat. Datum Constantinopoli 20. die Octobris, anno domini 1639.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

servitores perpetui fideles humillimi

Michael Tholdalaghi m. p.

Stephanus Keőrössy m. p.

Egy darabka papiroson: P. S. Noha kegyelmes urunk az mint írtuk hogy az vezér ő nagysága szóval választ adott, az ugyan úgy vagyon, de ma annak 11 napja vagyon, hogy az levelet várjuk, ki még nincsen, ahoz képest bizonytalanok vagyunk, mikor mehetünk ki innen. Nagyságodat alázatosan kérjük, az költséggel ne késleljen értetni bennünket mennél hamarébb lehet, mert itt is nem tudjuk kitől kérjünk, az adósok most is minden nap szorgalmaztatnak az árpa, széna, kenyér, hus s bor áráért. Az minemű orvasságot nekem adott volt kegyelmes uram nagyságod az szemfájástól valót, küldjön egy conpolnacskaival. *)

Egy más szelet papiroson: P. S. *Én* **) *félek, hogy későre megyek innen haza az harmadévi dologért, az mint itt az szél fú felőlem, kiről, ha lehet, ezután többet írok nagyságodnak. Az titokírásbeli vétkemről nagyságod kegyelmesen megbocsásson, eléggé igyekezem igazán írni, de ha nem lehet, én is talám nem lehetek tudósabb az tanítónál, quia non (így) discipulus non est supra magistrum.*

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Eredeti, Tholdalaghi írása.

XV. 1639. október 24.

a)

Életünkig való hűségünket, jámbor szolgálatunkat ajánljuk nagyságodnak sat. Aldja meg az szent isten nagyságodat sat.

Mostani állapotunkat alázatos írásunk által akarók értésére adni nagyságodnak. Ma, ha megvirradhat, két hete leszen, az mikor az kajmekám ő nagysága verbaliter minden derék dolgokról igen sok szóval választ ada. Az ajándékoknak bevételét az mely levelében hatalmas császáruk bevötte, azt az levelet két nap alatt mondá hogy elkészítetteti és magunkat is az budai vezér emberével Omer agával együtt elbocsát, minket nagyságodhoz s amazt Budára; de mi legyen bizonyos oka, még azolta mind itt tartóztat oly

*) Kompona = mérleg Háromszéken.

**) A cursivval szedettek titkos jegyekkel.

reménységgel, hogy ím ma s holnap elbocsát, de immár megkétségeseztünk benne, hogy nem leszen. Omer aga is csak így vagyon mint mi. Ez mostani négy nap alatt való divánra halasztott vala igen sok sollicitálásunkra hogy erről el nem mulik, elbocsát, kiben csak ma és holnap vagyon hátra; inkább azt hiszszük, hogy az mostani elbocsátásunk is csak úgy leszen mint az többi. Azt mondják közhírrrel, hogy Buda felé küldött fel és onnan vár bizonyos hírt; de az mikor leszen s mi leszen, nem érthetjük; miért kellett volna annak lenni, nem tudhatjuk, holott itt vagyon az budai passa embere, ki után más is jött úgy értjük, de azt eleiben sem vitték, hogy inkább azt itt ne tartóztassák mint Omer agát; ha küldtek, az mint mi értjük, nyilván más-hoz küldték, nem az budai vezérhez, kiből azt coniecturálhatjuk, hogy sem az ő, sem az mi jónkért nem küldték, hanem inkább ellenünk való dologért, *mert*) az az ember elhiggye nagyságod hogy nyilván való gonosz akarónk.* A fűvezér Musztafa passát nyilván mondják hogy egy holnapra vagy inkább azelőtt tiz nappal is beérkezik, kinek bejövetelire nagyságodnak kegyelmes urunk úgy kellene az adót beérkeztetni, hogy *ha immár ez az vezér gonosz akarónk, az lenne jó akarónk.* Elhiheti kegyelmes urunk azt nagyságod, hogy *az mi eleink nem szokásból való jó akaratjokból ígérték volt ide az adót és ajándékot, hanem orszá-gok és magok s posteritássok veszedelmét akarták aval praeca-veálni, maga akkor nem volt ilyen spiccen az dolog, mint most, mert erejében volt az keresztyénség s volt volna hova bizniok ezek ellen, de mégis nem ahhoz bíztak, hanem az adással vették eleit dolgoknak, ki által mind eddig nyuguttak az maradékok.* Minket azért azt reméljük kegyelmes urunk hogy arra nem várakoztatnak, s ha kibocsátanak, el is megyünk, hogy nagyságoddal magunk szólhassunk, kinek szükséges is lenni.

Vezérek itt kegyelmes uram ezek vannak mostan: az kajmekám ő nagysága Mehmedt passa, az sziliktár Musztafa passa, Deli Huszain passa, Ahmedt passa ki erdélyi fiu, Musza passa ő nagysága, az bosztanci passából lött Mehmedt passa és az tefterdár Ibraim vezérpassa; ezeknek kellene kegyelmes urunk mind ajándék. Ezeken kívül tudja kegyelmes urunk nagyságod mind, kiknek kívántatik; ha pedig többíti is nagyságod, hiszem híve leszen nagyságodnak az ki behozza és helytelen helybe nem adja ki; az mi pedig az superfluum leszen, az titokban lehet, hanem urgente necessitate úgy nyuljon hozzá. Az istenért kegyelmes urunk nagyságod kegyelmesen megbocsássa, de egy szóval kiirva itt az nagyságod méltóságos személye vagyon csak *odiumba*, kit magunk akartunk megmondani nagyságodnak s

*) A cursivval szedetttek titkos jegyekkel vannak írva.

meg is mondjuk az ratióit, ha kimehetünk, de az az mikor leszen, talám későn kezdene lenni, jobbnak itültük, hogy nagyságod értse, ne legyünk akkor mi bűnösök, hogy tempestive értésére nem adtuk nagyságodnak. Tudjuk azt is, hogy az *miérettünk vagy on nagyságodon, és ha mi leszen, kit az isten lenni meg ne engedjen, tudjuk azt is, hogy nekünk, az kik igaz hívei vagyunk nagyságodnak, együtt is kellene szenvednünk mind jót, gonoszt, s azért akarjuk az nagyságodnak való értésére adásunkkal idején praecaveálni, hogy nagyságod is in tempore praecaveálhassa, quoniam tela praevisa minus feriunt.* Ha mi dolog leszen kegyelmes urunk, esmét Szilágyi uram által nagyságodat, az mit érthetünk, mindenekről tudósítjuk, most azért hagytuk itt benn ő kegyelmét.

Parancsolja utólszori levelében kegyelmes urunk azt is nagyságod, hogy arról is tudósítsuk nagyságodat, *ha az persával lehet-e az békesség nem-e. Ki felől azt értjük büvebben, hogy nem leszen; az mely fűkövetnek ide kellett volna jöni, azt mondják felőle, hogy Babillonia alá jött volt, ott megverekedvén esmét visszament.* Azért itt mind azt beszélük kegyelmes urunk, hogy *eljű az fűkövet, az ki által megleszen az békesség.*

Azt is akarja kegyelmes urunk nagyságod érteni, hogy miért kellett meghalni az fűvezérnek. Az felől azt értjük, hogy az mely fűkövetnek ide kellett volna jöni, az oda ment volt ő hozzát s visszabocsátotta, *kinek nem kellett volna lönni; de csak abban áll dolgok, hogy az itthon való annak életét s az ennek nem akarja; ha megjű, olyan hír vagy on felőlök, hogy valamelyiknek de holta leszen.*

Isten után kegyelmes urunk abban lehet megmaradásunkban egyik reménységünk, ha oda által az békesség meg nem lenne. Az istenért kegyelmes urunk az mit innen írunk, legyen igen titokban, mert bizony jű és megyen az sok kém s ha meghozzák ide, hogy mi írtuk meg, ide veszt nagyságod bennünket; most is félő némelyikünk dolga, mivel immár is meg vagy on annyira mondra az kajmekámtól én felőlem, hogy: Az az áruló eb jűve be Lupul ellen tizenkétezer emberrel s az mene arczczal hatalmas császár zászlójára és úgy kelle Lupulnak visszafutni; kit immár császárnak is bemondott, ki miatt bizony sokszor nem aluszom jó álmod. Azért kegyelmes uram ha mit kell is szenvednem, előtte el nem futok, csak az istenért az istenért kérem nagyságodat, az én szegény árváimat ne hagyja nagyságod, mert ha mit szenvedek, nagyságodért szenvedem, ki ellen isten s azután az reménységem, hogy nagyságodra nézve idő előtt most még nem bántanak nyilván, hanemha az útban titkon.

Költségünk kegyelmes urunk bizony nincsen; én két káftányomat, kinek egyikét hazul hoztam volt az végre, hogy el-

adjam és szegény leányimnak vegyek az árán valami materiát, azt 7000 oszporán adtam el, és az kit akkor adtak volt mikor császárral szemben voltunk, azt kétezer nyolczszázhatvan oszporán adtam el; azoknak is az árában immár nincs 2000 oszpora, mind magunkra költ. Keőreőssi uram is kölcsön is kért, kaftányit is adta el, azt hiszem, az is elkölt, maga bizony elég parce élünk. Az szent isten éltesse sat. Datum Constantinopoli 24. die Octobris, 1639.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

servitores perpetui fideles humillimi

Michael Tholdalaghi m. p.

Stephanus Keőrössy m. p.

P. S. Az adót kegyelmes uram ne késlelje nagyságod és az vezérnek való ajándékot, mert *vagy egyik vagy másik*, de az adó bejövetelekor fűvezér leszen ittben, és annak illendő ajándékának kellene lenni. Azért kell sietni az adóval, hogy annak későn való hozásával is ne *causálhassanak ellenünk*.

Egy különálló kis lapon: Az mely erdélyi fiu Ahmedt passa felől írtam nagyságodnak, bizony az hazájához való jó affectus benne vagyon, igen kedves ember is császárnál, az Murteza passa felesége vagyon nála; ha annak privatim valamit küld nagyságod, igen hasznos lenne, mert még az fűvezérségre is mehet; most kellene jobb akarónkká csinálnunk annál is az mint vagyon.

Az gallus uj követ mégis be nem jött kegyelmes uram, maga most immár egy nehány naptól fogva jó szél jár, kivel Angliából is jött hajó. Kenán passa mazul. Az német követ is még császárral szemben nem volt.

Czim: a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem följegyzése: 3. die Novembris Meggyes 1639. délest 3 és 4 óra között maga szolgálja.

b)

Egy különálló félíven czímezve és Tholdalaghi M. pecsétjével bepecsételve:

P. S. Az leveleket immár kiadtam vala kegyelmes uram az kalarásnak kezemből, mert attól akarom vala elküldeni, hanem azután gondolám, hogy magam szolgálmat is küldjem ki, és ez üdő alatt juta hírem, hogy az uj gallus orator hajója magával együtt elérkezett, kihez képest *talán csak el kellene kezdeni*, de csak in *suspenseo* kellene kevésbé *tartani* az né-

mettel való békességet, talám az valamit efficiálhatna az dologban; kiben ha mit érthetnénk, Szilágyi uramtól tudósíthatjuk esmét nagyságotat. De az adót ne késlelje kegyelmes urunk nagyságod. Az posta ha jó, az derék úton jöjjön, hogy találhassuk elől. Constantinopoli 24. die Octobris, 1639., prope vesperam.

Ezen külön levél czíme: In manibus illustrissimi domini domini principis Transsylvaniae sat.

Eredeti mindkettő, Tholdalaghi írása.

XVI. 1639. október 29.

Életünk fogytaig való alázatos hűségünket, jámbor igaz szolgálatunkat ajánljuk nagyságotnak sat. Áldja meg az szent isten nagyságotat sat.

Az nagyságod 16. Octobris nekünk írt kegyelmes parancsolatját tegnap reggel adá meg az posta; az 18-kon írottat az Máté vajda ő nagysága postája ugyan tegnap estvefelé hozá meg, kiben való kegyelmes parancsolatit alázatos hűséggel vévén, minden írásit nagyságotnak megértettük. De kegyelmes urunk itt mi mindeneket az *magyarországi* *) adó dolgán kiül megpróbáltunk, kikre mind finalis válaszung is vagyon, ma meg is akartunk indulni, ha az nagyságod levelei, parancsolati nem érkeznek vala. Ha látnók módját mint eddig, isten látja mindaddig, valameddig az szükség kívánná, itt lennénk, de kevés módját látjuk. Az summát kegyelmes urunk elsőben distincte az gallus agens tolmácsa által ígírte meg, s annakutánna vele is egyetértvén, ugyis itélvén magunk is jobbnak, úgy ígírtük volt ea conditione az kajmekámnak, hogy azt akár magának tartsa s akár sászárnak adja, csak szerezzon jó választ kívánságunkra; abból nem reméljük hogy vétek legyen, mert nem volt külömben az ígíret, az mint megírtuk nagyságotnak, kit mi noha megígírtünk olyan formán az mint megírtuk, de hogy írásunkban, az mit nagyságotnak kellenék megmondanunk, valamit abban is jelentsünk, nemhogy többet kérnének, de az kit ígírtünk azt sem kéri, sem kívánják, hanem csak veszteglételünket parancsolják serio, kiket kegyelmes urunk ha kimegyünk, magunk mind referálunk; ha penig valami okból mégis itt kellene mulatnunk, csak az posta által historice megírunk mindeneket. Elhiggye kegyelmes urunk nagyságod, hogy sem fáradságunkat, sem itt való mulatásunkat nem szánnók, ha valami jobbat találánk benne, de azt itéljük inkább jobbnak, hogy nagyságotdal lehessünk szemben. Szóval is izentünk holmi ittbenn való hírek felől nagyságotnak Maurer Mihály uramtól, tudván hogy nagyságotnak ő kegyelme igaz híve, szol-

*) Titkos jegyekkel.

gája. Az szent isten éltesse és tartsa meg kegyelmes urunk nagyságodat. Datum Constantinopoli 29. die Octobris, 1639., circa horam 10.

Illustrissimae celsitudinis vestrae
servitores perpetui fideles humillimi
Michael Tholdalaghi m. p.
Stephanus Keőrőssy m. p.

Cím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 10. Novembris 1639. Magyar-Herepe délest 2 és 3 óra között Maurer Mihály.

Eredeti, Tholdalaghi írása.

1640. január.

Maurer Mihály követsége Konstantinápolyba.

1640. január 10.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humilium fideliumque servitorum meorum sat.

Az uristentől nagyságodnak jó egészséget és szerencsés boldog uralkodást kívánok megadatni.

Alkalmatosságom ennél előbb nem lévén hogy ide jövelelem felől nagyságodat alázatosan tudósíthattam volna nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint, noha mint az Dunán, mint egyebütt nagy bajjal jöheték, mintazáltal az mennyire akkori gonosz utnak mivolta engedé, éjjel nappal sietvén, istennek szent neve dicsértessék, hatodik huius mensis délelőtt egy órával békével érkeztem ide Konstantinápolyban. Az fővezér ő nagysága is egy órával ha beérkezett előttem; mint acceptáltatott legyen az hatalmas császártól, és mostani változandó tisztekről s állapattokról való informatiója tudván kapikihaja uramnak incumbálván, nagyságodat szükségtelen írással nem terhelhetem.

Seredi uram ő kegyelme én tőlem az vezérnek ő nagyságának levelet küldvén, kiben ide jövele felől ő nagyságát tudósította, levelét ő nagyságának beadván, mivel annakelőtte is kajmekámságában egy néhány ízben ő nagyságával szemben voltam, és megismervén ő nagysága becsülettel látott és megkaftányoztatott.

Nagyságod kegyelmes parancsolatjához tartván magamat, hogy míg Seredi uram beérkeznék, addig vásárlásomat véghez vigyem, ki is forduljak, azon is vagyok kegyelmes uram, nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint az köveknek egy részt már

megvásárlottam, két nap alatt az többit is megvásárolhatnám; annyi pénz kegyelmes uram, hogy az nagyságod vásárlását és az köveket most egyszersmint kivigyem, az sátorot is kiváltsam, én nálam nincsen, Fogarásból nagyságodnak alázatosan megírtam, mennyi kívántatik még hozzája. Ittbenn Kamuthi István uramtól percipiálendő 518 imperialis tallér helyett $277\frac{1}{2}$ gréczi tallért adott nagyságod; kellett volna Kamuthi uramtól, hogy az 518 tallér compleáltassék, $229\frac{3}{4}$ imperialis tallért percipiálnom, de ő kegyelme azt mondja, hogy azokból az tallérokból egyet sem adhat. Már kegyelmes uram egyképpen s mint másképpen nagyságod haragjától tartván, Kolosváratt expeditiómkor kegyelmesen demandált nagyságod, az köveket mind meghozzam, ne kellessék nagyságodnak engem vagy más jámbor szolgáját azért ide beküldeni többszer. Az sátor sem kész még szintén, nem is akarnak többet művelni rajta, míg 170 tallért oda nem adok. Arra kegyelmes uram ha nem várakoznám is, szekszanát és egyéb hozzávaló eszkezt megvásárolván nagyságod paripaival együtt itt hagynám, vagy Kamuthi uram vagy pedig Seredi uram maga kivihtné. Más kegyelmes uram, ha Seredi uram bejövetelére várakozom, netalám azért is neheztelne nagyságod. Kételenségből kegyelmes uram Fogarásból és Brassóból küldett leveleimre egy kevés üdöig nagyságodtól kegyelmes választ várnom kell, ily reménységgel lévén, Seredi uram ide jövelele előtt fog beérkezni. Mert kegyelmes uram itt lévén már, nagyságod dolgait félbe hagynám, úgy mennék el, az sem volna jó; mostani állapathoz képest, istennek hála, nem aráuzom, itt való kevés mulatásom ártalmas lenne; ha mi oly dolog történnék is, mindenkor bátorságos utom lehetne énnekem.

Két nyusztlábbéllést igen szépet találtam, csak hogy az ára is nagy, nem itilem, mostan bairam készüléshez képest 300 tallérnál alább hogy megvehetnék. Illustrissimam celsitudinem vestram foeliciter regnantem ac bene valentem exoptans. Datum Constantinopolis die 10. Ianuarii, anno 1640.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humillimus servus
Michael Maurer m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Eredeti.

1640. július—deczember.

Maurer Mihály portai követ. *)

I. 1640. július 29.

Anno 1640. die 29. Iulii Constantinapolis.

Az erdélyi háznak tisztességesen megépítésére Se- bessi Boldisár urammal, az mesteremberekkel megalkuván 160 imperialis tallérban, kit egy- szer s másszor meg is kellett adnom, tall.....	nro 160
Ortabinart vagy falban való keskeny gerendákat vettem, ment reá mindenestől fogva nro 107, 25-öt oszporán vettem egyet-egyet, teszen asper.	2675
Azokat az tengerről felhozattam, kellett fel- hozatásáért adnom mindeniktől két-két oszpo- rát, teszen.....	214
Makaslikot vagy kisebb gerendafákat vettem az erdélyi ház építésére nro 112, tiz-tiz oszporán, teszen oszporát.....	nro 1120
Azoknak az tengerről felhozatásáért minde- niktől egy-egy oszporát adtam, teszen oszporát	nro 112
Bortin direkét vagy középszerő gerendafákat vet- tem nro 6, 40-negyven oszporán, teszen oszporát	nro 240
Annak felhozatásától három-három oszporát ad- tam, teszen oszporát.....	nro 18
Izmit direkét vagy temérdek gerendafát hozattam az istáló építésére nro 5, 80-80 oszporán, te- szen oszporát.....	nro 400
Annak felhozatásától adtam négy-négy oszpo- rát, teszen oszporát.....	nro 20
Binar verget vagy keskeny gerendát az istálóban hozattam nro 3, tizennégy-négy oszporán, teszen	nro 42
Annak felhozatásától 2-két oszporát.....	nro 6

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 612—625 ll.

17 jaur verget vagy keskeny gerendákat 10-10 oszporán vettem, teszen.....	nro	170
Annak felhozatásától egy-egy oszporát.....	nro	17
Sam taftát vagy széles deszkákat az kapukra vettem nro 13, 20-20 oszporán, teszen oszporát..	nro	260
Annak felhozatásától 2-2 oszporát	nro	26
asper.	nro	5320
Aga taftát vagy kisebb deszkákat vettem nro 8, tizenhat-hat oszporán, teszen oszporát.....	nro	128
Felhozatásától 2-2 oszporát.....	nro	16
Kestene taftát vagy kapu fódózni való kicsiny deszkákat vettem nro 50, hat-hat oszporán, teszen oszporát.....	nro	300
Annak felhozatásától adtam.....	nro	25
Karadenest, másféle deszkákat az istállóban vettem 24, 10-10 oszporán.....	nro	240
Felhozatásától adtam oszporát.....	nro	24
Két biczmet vagy temérdek fát vettem 10-10 oszporán.....	nro	20
Felhozatásától adtam.....	nro	2
		755
Tul vagyon az ki az fákra ment oszpora	5320	
	6075	

Teszen imperialis tallért az ki az fára és annak felhozatására ment 15 oszporát és tallért.....	nro	50 $\frac{1}{2}$
---	-----	------------------

V a s z e r s z á m.

Lapczát vagy hosszú szeget vettem 1250, 60-hatvan oszporán százát, teszen oszporát.....	nro	750
Ortasaist vagy másféle szeget vettem nro 350 pro asper.....	nro	105
Sagarat vettem 40-40 oszporán nro 300, teszen oszporát	nro	120
Merteket vettem 2 $\frac{1}{2}$ okát 25-öt oszporán vagy temérdek gerenda szegezni való szeget.....		60
Saikat vagy kicsiny szeget vettem nro 100, oszpora	nro	16
Penczere rezet vagy ablakra forgó reteszt vettem asper	nro	9
Batar rezet 15-öt oszporán nro 4, teszen.....	nro	60
Egy ökcseket vettem asper.....	nro	40
Demer siunát nro 2 asper.....	nro	80
	nro	1240
Teszen imperialis tall. tíz oszporát és tall.	nro	10 $\frac{1}{4}$
tall.	nro	60 $\frac{3}{4}$

Meszet hozattam 56 lóterhével, 80-80 oszporán egy-egy lóterhet, teszen 4480 oszporát, imperialis tallért pedig	nro	37
Köveket hozattam nro 520 cseke-követ nyolez-nyolez oszporán, teszen 4160 oszporát, imperialis tallért pedig 20 oszporát és tallér.....	nro	34 ¹ / ₂
Annak hazahozatása, két-két oszporát csekétől, teszen 1040 oszporát, imperialis tallért 20 oszporát és imper. tall.	nro	8 ¹ / ₂
Cserepet hozattam 1500, 600 oszporán ezerét, teszen 900 oszporát, tall.....	nro	7 ¹ / ₂
Az cserépnak az tengeren által való hozatásától adtam 30 oszporát, és az homálosoknak az tengertől való felhozatásától 30 embernek két-két oszporát, teszen tall.....	nro	3 ³ / ₄
600 örög lapos téglákat hozattam az udvar kerítésének befedésére két-két oszporán, teszen 1200 oszporát, tallér.....	nro	10
Item padimentomnak és az ház oldalának csináltatására hozattam apró téglákat 1200, hatvan-hatvan oszporán százát, teszen 720 oszporát, imperialis tallért pedig.....	nro	6
Az tégláknak az tengeren által hozásától és az homálosoknak az tengertől felhozatásától adtam mindenestől fogva tall.	nro	1
Tégla közepiben való apró fákat vettem pro asperis nro 30, tall.	nro	1 ¹ / ₄
Az erdélyi házat éppen megmeszeltetvén adtam meszeltetésére tall.	nro	3 ¹ / ₄
6 sepetet vagy föld- és kőhordó kosarakat vettem 7-7 oszporán, teszen.....	nro	42
4 lapátot vettem 12-két oszporán	nro	48
3 ketelet (<i>iggy</i>) vettem	nro	10
Két csákánt vettem 70-70 oszporán	nro	140
	nro	2
	nro	110 ³ / ₄
Tul vagyon	nro	60 ³ / ₄
Az mesteremberek fizetésére ment tall.....	nro	160
	nro	331 ¹ / ₂

Hátán : Az erdélyi ház építésére mennyi ment, arról való consignatio etc. 1640.

Eredeti, Maurer írása.

II. 1640. október 5.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humilium fidelium-
que servitiorum sat. Az uristen nagyságotat boldog szerencsés
uralkodással és kívánatos jó egészséggel áldja meg.

Nagyságod kegyelmes parancsolatjából Szebenben térvén
az aranyművest ott való királybíró és polgármester uraimék eleiben
hívtam, nagyságod kegyelmes parancsolatját, hogy addig az
köveket az szerszámban ne foglalja, míg nagyságod szolgáját oda
nem küldi, ki előtt az köveket berakja, megmondottam neki, az
nagyságod kegyelmes parancsolatjához tartja magát.

Az társzekérnek kegyelmes uram igen nagy terhe lévén,
csak Szebenig is egy kerék romlott el, ki helyett ugyan ott mind-
járást új kereket csináltattam, arra nézve az szükség reá kény-
szerítvén, hogy itt is egy rossz helyett egyet, és az utra is mást
kell csináltatnom. De ez mind semmi volna. Az lovakban nagyon
nagy fogyatkozás; az két középső ló sánta, az egyiket talám valami
nehezen elvihetem, az másik pedig csak egy napi járó földni is
bizony el nem mehet, most is az hátulját nem bírja, az földre
sem teheti lábát. Nagyságod kecsissá menti magát, hogy mint
nagyságodnak, mint Huszár uramnak megmondotta, mikor Nagy
Benedek két jó lovat közélek elvett volt, és azt az két rosszat he-
lyettek adta, akkor is az egyik sánta, az másik pedig, kit semmi-
képpen el nem vihetni, úgy volt mint mostan. Én már nem tu-
dom, megjelentette-e otthon az kocsis vagy nem. Bíró uramot
találtam egy szekeres ló felől, ajánlotta ő kegyelme magát, ha
találathat arra valót, az nagyságod dolga ebben meg nem fo-
gyatkozik. Az fellajtárt sem találtam az lovaknál, az kocsis haza-
bocsátotta, írtam s izentem is udvarbíró uramnak Fogarasba,
hogy mindjárást ide küldje; ha mulat és ma el nem jó, annak is
innét kell kitelni. Mihelyt az kettő megleszen, isten áldomásával
hónap meg akarnék indulni, mivel az nagyságod lovait is már
megpatkóltattam.

Az mely ifju legényt kit oda be törökké tenni akartak, ma-
gammal kihoztam, nagyon egy heti, hogy az szolgálóimtól elment,
paraszt ruhában öltözött és itt az hostadba csépel; mihelyt végére
mentem hol nagyon, megizentem bíró uramnak, hogy oda küldjön
s megfogassa, de onnét is absentálta magát és másutt az hostadban
bujkál; most is utánna vannak, és ha akarja bíró uram, könnyen
kezéhez kerítheti, mivel csak az hostadban nagyon most is.

De caetero sat. Datum Coronae die 5. Octobris, anno 1640.
Illustrissimae celsitudinis vestrae humillimus servus

Michael Maurer m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Eredeti.

III. 1640. november 28.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humilium fideliumque servitorum sat. Az uristen sat.

Az minap az társzekeret nagyságod sátorival elbocsátván az adó és pénz elváltás dolga felől bőségesen írtam volt nagyságodnak, kit eddig is, elhittem, kezéhez vette nagyságod. Az nálam levő pénzen, mennél jutalmasban lehetett, vásárlottam gyémántokat; még 43 gyémánt hátra vagyon; eddig is bár nagyságod kegyelmes írása szerint az több pénzzel elérkeztek volna, úgy is sokban fog állani az gyémánt, mivel az széna és abrak igen drága, és sok kell az lovakra; azelőtt egy szekér szénát 400 oszporán és az árpának hat-hat oszporán vettük színikját, most 800 oszporán egy szekér szénát és az árpának 12 oszporán vesszük színikját. Erre nézve az gyémántokra való több pénzre minemő kívánsággal várom, tudom, senki el nem hinné, nagyságod neheztelésétől leginkább félvén, Seredi uram indulásáig meg kell várnom, ha előbb nem jó valaki; ezután ittbenn tovább való mulatásban mint ittbenn való állapatra s mint az költségre nézve csak az gyémántok vételeért ha módom lehet-e vagy nem? nagyságod kegyelmes itéleti.

Az lengyel király internunciussa mikor érkezett és mi módon acceptáltatott, kapikihaja uram leveléből, tudom, megérti nagyságod bőségesen; minemő diplomát és leveleket mint császárnak s mint az fővezérnek hozott, ex paribus inclusis kegyelmesen értendő nagyságod. Más levelet is hozott az hajtman szolgálja az vezérnek ő nagyságának, annak párját nem vehettem, mivel Zölfikár a maga házánál olvastatta én velem, az többit pedig úgy adta, hogy itt az háznál fordítsam. Egyéb nem volt az levélbe, hanem ez, hogy ezzel az alkalmatossággal az vezér ő nagysága egészségének látogatására vásárlásnak okáért maga szolgálját is ide küldette, kinek hogy mint az vásárlásba, mint az uton való bátorságosb járásban jobb módja lehessen, az vezér mutassa szolgáljához abból való jó akaratját. Egy órát és két hosszú puskát is küldett tőle; az órát azért, hogy valamikor üt, jó akarója az ki küldette, az vezérnek eszébe jusson, az két puskát pedig, hogy azzal hatalmas császár ellenségének ellene állhasson. Az többi között azt is adta az vezérnek értésére, hogy szintén akkor szolgálja expedálásakor az király követétől, ki az tatár hánnál ennyi időig volt, levél érkezett, kiben írja az követ, hogy az tatárok elbocsátották s utban is volna, és ő vele egy tatár követ is jön az királyhoz, de nem barátságos-, hanem ellenséges-képpen. Abból is az vezér ő nagysága eszében veheti, hogy nem ő tőlek, hanem az hántól adatik ok az garázdálkodásra.

De caetero sat. Datum Constantinopolis die 28. Novembris, 1640.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humillimus servus
Michael Maurer m. p.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Eredeti.

IV. 1640. december 2.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humilium fideliumque servitiorum sat. Az uristen sat.

Nagyságod tizenharmadik Novembris Meggyesen költ kegyelmes parancsolatját 29. eiusdem hozták meg. Az gyémántok felől minden levelemben még eddig tudósítottam nagyságodat, előbbeni írása szerint pénzt vártam nagyságodtól az többire; de bizonyosan értvén udvarbiró uram szolgájától, ki az kalarásokkal együtt bejött, nagyságod maga emberit mostanság be nem küldi, hanem az havasalföldi postától ide szóló leveleket mint elküldette: én is erre nézve tovább ittbenn nem költhetek, mivel arról nagyságodtól semmi parancsolatom nincsen, isten engedelmeből Seredi urammal holnap megindulok, minemő gyémántokat találhattam és mennél jutalmasban lehetett, vehettem, magammal viszem meg nagyságodnak; 95 gyémántot vettem és 32 hea vagyon még. Ha Sebessi uramnak is parancsol nagyságod felőle, ő kegyelme szintén úgy megveheti a többit.

Az tiszta veres abából csinált kalitka sátorra kettőre mint alkudtam volt, és mennyi üdőre csinálják, azt is nagyságodnak értékre adtam már ezelőtt; ha nagyságod parancsol, tudja Sebessi uram az embert, csak pénzt kell reá adni, megcsinálják, az harmad (*így*) pedig régen kiküldtettem, talám oda is érkeztek eddig. Az jó ló szintén ilyen szűk mostan is mint azelőtt volt; az herélt paripáknak pedig most semmi ára nincsen; februariusban vagy martiusban ha általindulnak, akkor kellene beküldeni, lenne ára akkor. Az selyem hálók készítésében eleget fáradoztam, senkivel meg nem tudtam csináltatni; vagyon két hete, hogy egy emberre találtam, ki egyet felvállolt, annak fejér selymet adtam 27 öl, szimert (*így*) is ilyen színűt csináltattam hozzá, nagyságod adott mértékét is kezében adtam, egy hétre elkészül immáron; Sebessi uramnál hagytam pénzt annak kiváltására valót, ő kegyelme, elkészülvén az háló, legelső alkalmatossággal kiküldi. Ha aztán nagyságod szereti s tetszik, könnyű többet csináltatni, hogysem mostan sokat nagyságod nem kedvelené, és úgy az költség hea-

ban lenne. De caetero sat. Datum Constantinopolis die 2. Decembris, anno 1640.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humillimus servus
Michael Maurer m. p.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése : 18. Decembris Kolosvár, 1640.

Eredeti.

V. 1640. december 14.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humilium fideliumque servitiorum meorum sat. Az uristen sat.

Nagyságod 26. Novembris és prima Decembris Fejérvárrólírt két parancsolatját 9-dik huius az utban megadták, kiből nagyságodnak reám való kemény neheztelésit, hogy nagyságodat előbb írásom által nem tudósítottam, nagy szomorun értettem; istennel és kapikihaja urammal bizonyítom, hogy nem volt kitől levelet küldenem. Ha szolgálómat az társzekérrel nem kellett volna kiküldenem, most küldtettem volna el az levelekkel. Én mellém nagyságod hiszem egy embert sem adott volt nagyságod, Seredi urammal Kádas Mihály volt, azt küldettünk volna, ha ő is akart volna; eleget búsultam is akkor, hogy nagyságodnak nem írhattam, mondtam mint Seredi uram s mint Sebessi uram előtt, hogymint én reám leszen nagyságodnak neheztelése, kit ugyan szolgálatomban való sok fogyatkozásomért, melyeket nagyságodnak sokszor megjelenttem, méltán megérdemlettem.

Törkeses bottal kínáltanak, nemcsak egy, elég vagyon; de mivel instructióm nem volt felőle, meg sem nézegettem; ha nagyságod kapikihaja uramnak parancsol, talál ő kegyelme. Minemő gyémántokat találtam, mennél jutalmasban lehetett, az nálam levő nagyságod pénzén 95 vettem, még 32 hea volna; ha nagyságod ezeket szeretni fogja, vagy jobbnak kellene az 32-nek lenni, az szerint procedálhat abban is Sebessi uram, mivel ezeknek megvételén is jelen volt ő kegyelme. Ha tudtam volna, hogy nagyságod Ferenczet pénzzel beküldje, ottbenn vártam volna Ferenczet; az mely leveleket nagyságod legutól beküldött volt, abban semmit sem írt volt nagyságod, hogy nagyságod pénzt küld, hanem Seredi uramnak parancsolt nagyságod, hogy kölcsen kérjen, abból is colligálhatunk, nagyságod azt fogja gondolni, hogy Seredi uram pénzt talál kölcsen, azért nem fog nagyságod küldeni. Udvárbíró uram szolgálja is, ki kapikihaja uram szolgájával, ugyan azokkal az levelekkel együtt bejött volt, mondtotta: az vajda ő

nagysága postája, kit nagyságod Meggyesről elbocsátott, bizony-
nyal mondotta neki, hogy Sziládi Jánost akarta nagyságod be-
küldeni az portára, de elhalasztotta nagyságod, az mely leveleket
tőle akart volna nagyságod küldeni, ő viszi meg az vajdának.
Erre az két dologra nézve nem mertem tovább Konstantinápoly-
ban maradni és többet költeni, noha ugys ha egészségem lett
volna, mihelyt Ferenczet előltaláltuk, visszatértem volna az
portára és nagyságod parancsolatját véghezvittem volna; de
tudja isten, rossz egészségem miatt nemhogy visszatérhettem
volna, most is csak alig vagyok. Nagyságodnak ez okáért aláza-
tosan könyergek, ez dolgot tekéletesen úgy értvén nagyságod,
méltóztassék haragját méltatlan szolgáljáról elvenni. Az bokályok
felől való kegyelmes parancsolatját is véghez vittem volna, ha
ottbenn értenek volna az nagyságod levelével; jó részt az zsidó
jól tudja, micsoda emberrel alkuttam volt és kitől vettem az
örögít husz-husz oszporán, és az apraját tiz-tiz oszporán vettem
volt, az formája most is annál az embernél vagyon, mindjára-
st csinálnak annyit az mennyi kell, csak kapikihaja uramnak pa-
rancsoljon nagyságod felőle, nem leszen abban fogyatkozás. Az
ostábla és fejér szőnyegek csináltatására is gondom lett volna,
ha előbb értettem volna erről való kegyelmes parancsolatját
nagyságodnak, esztendőre nehezen készülné el az szőnyeg. Az
ötszáz aranyat kezemhez nem vettem Ferencztől, nagyságodnak
visszaküldtettem. Az két nemez sátor felől azt írtam volt nagy-
ságodnak, hogy mint az kettő csináltatásáért 140 tallérban al-
kuttam volt egy sátorcsinálóval, de megvetvén az nemezt és бага-
ziát, mennyi reá menne, száz-száz tallérnál alább nem csinál-
hatja; ha nagyságod parancsol felőle, mindjára-
st megcsinálja az sátorcsináló ember, az kivel megalkuttam, esmeri Sebessi uram
is, Pihalinak hijják, magyar fiu. Az selyem hálók felől eleget
szorgalmazkodtam, nagy nehezen csináltathattam egyet fejér
selyemből, de az sem volt kész mikor megindultunk; Sebessi
uramnál hagytam pénzt annak kiváltására, ha elkészül, mind-
jára-
st kiküldi nagyságodnak; ugyan jobb is kegyelmes uram,
nagyságod nézze meg elsőben ezt az egyet, ha jól csinálták és
nagyságodnak tetszik, az mennyi kell, annyit csinálhatnak azu-
tán; ha pedig ez nem jó lenne, könnyebb egy selyemhálónak az
kárát elszenvedni, hogysem hatnak.

Az két kertésznek, ki olasz gyümölcsfákkal tudna bálni,
felkeresésére is gondom lett volna, ha ottbenn tudtam volna.
Riskásavető emberek kegyelmes uram nem Konstantinápolyban,
hanem Sofiában laknak; in scriptis beadtam volt nagyságodnak
tavaly, az kivel beszéltem vala és reá vette magát hogy Erdélybe
menjen, mint nevét az embernek, mint az útát merre és mely
falura, városra és úton, micsoda állapattal is és mikor kellene

érette Sofiába küldeni, isten nagyságodhoz hozván, leveleim között felkeresvén az jegyzést, akármely görög érette mehet Sofiában; vetni való riskását is ugyan onnan kellene hozatni. Szent-György hava előtt három holnappal kellene az emberért küldeni, ha nagyságod akarná, hogy ez üdön is vessenek riskását. Isten jobb egészségemet adván, Seredi uram előtt igyekezném nagyságodhoz mennem; ha pedig egy állapotban lennék, bizony gyorsan nem mehetnék, hanem ő kegyelmével lassan kellene járnom.

De caetero sat. Datum in possessione valachica Dalia die 14. Decembris, anno 1640.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humillimus servus
Michael Maurer m. p.

Czím: a szokott a fejedeleimnek.

Eredeti.

1640. július—1641. december.

Sebessi Boldizsár kapitliha. *)

I. 1640. május 27.

Tekintetes és nagyságos vezér, nekünk becsülettel való méltóságos úr jó akarónk. Isten nagyságodnak egy napját is sok ezerekké tévén, hatalmas császárunk fényes kegyelmességét fején naponként öregbítse.

Főkövetünk az ország adajával és ajándékinkkal hatalmas császárunk fényes kapujára bemenvén, akkor újabb kapikihánk nyavalyás állapota miatt be nem mehetett volt főkövetünkkel. Mostan azért immár az vitézlő Sebessi Boldisárt, ki ennek-előtte is az fényes portán egy néhány esztendeig volt kapikihánk, beküldöttük, hogy az fényes portán az nagyságos és méltóságos vezérek és nagyságod előtt s az hol kívántatik, kapikihánk legyen és tisztiben hűségesen eljárjon. Nagyságodat azért mint hatalmas császárunknak egyik tanácsos méltóságos vezérét becsülettel és nagy bizodalommal kérjük, hogy Sebessi Boldisárt ismerje ennekutánna Réthi István helyett való kapikihánkknak; ha mi szükséges dolgainkban nagyságodat megtalálja, lássa és hallgassa meg nagyságod jó akarattal s mutassa hozzája jó indulatját. Ebbeli nagyságod jó akaratját mi is meghálálni igyekezőnk nagyságodnak. Tartsa meg isten nagyságodat sat. Iratott az mi fejevári városunkban 27. napján Pünkösöd havának, 1640. esztendőben.

Nagyságodnak mindenekben igaz jó akarója

Rákóczy György m. p.

Eredeti két példányban, egyik gyfvári Batth.-ktár 5. IV. 4.229.

II. 1640. július 5.

Életemig való alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten nagyságodat minden üdvösséges jókkal és bódog, jó szerencsés hosszú élettel, jó egészséggel áldja meg.

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 626—638 ll.

Akarván kegyelmes uram nagyságodat tudósítani utunknak continuálása felől s mind egyéb aprólék örvendetes új hírek felől: Bukurestre 4. Iulii 12 órakor érkezvén az vajdát ő nagyságát igen jó egészségben találtuk, nagyságod nevével salutáltuk is ő nagyságát, melyet igen kedvesen vevén ő nagysága nagy becsülettel látott bennünket, ma innen el sem bocsátott ő nagysága, hanem isten holnapot adván érnünk, igen jó reggel utunknak continuálásához fogunk ő nagysága kalarásokat adván mellénk, egyébképpen is ő nagysága minden jó akarattal, becsületes gazdálkodással volt. Ezek után kegyelmes uram ő nagyságával sokáig csak magunkban Száva által beszélgettem holmi dolgokról, kivályképpen tudakozván ő nagyságától az állapotokról. Ő nagysága igen nagy örvendező szível beszélgete bizonyos híreket, melyeket ő nagyságának meghoztak igen bizonynal. Egyik az kegyelmes uram, hogy Deli Huszain kapitán passát az Feketetengeren úgy megverték az kozákság, hogy majd minden hadait oda vesztette; azon füst alatt alájöttek az kozákok majd az Bovaz-szorosig nagy károkat tevén mind tüzzel, fegyverrel az tenger két felén úgy annyira, hogy Konstantinápolyban is igen megbódulván futkostak mindenfelé és hajtották ki az embereket oda a Bovaz őrizésére. Az persákra is hadai menvén által császárnak, ott is elégséges ellenségére talál, mivel az persák igen nagy készüllettel és erővel vannak. Mely híreknek levelét is mutatá az vajda ő nagysága és olvasá is maga előttünk, melyet szinte Rodusból küldöttek ő nagyságának jó akarói. Mely hírekre képest igen jó reménységben lehetünk, isten ő szent felsége megoldalmaz bennünket. Harmadik igaz híre ő nagyságának ez is, hogy az rabló tatárokat megszorítván egy vizen, az révet megállották az lengyelek és egy láb is el nem szaladott benne, mind ott veszték el, derekason voltak. Ezekről akarám nagyságodat mostani első alkalmatossággal tudósítanom; ennekutánna engedje isten, hogy ennél is örvendetesb híreket írhassek nagyságodnak. Ezek után az uristen nagyságodat sok esztendeig bódog jó szerencsés életben, jó egészségben tartsa meg mind az mi kegyelmes asszonyunk ő nagysága és az urfiakkal ő nagyságokkal egyetemben. Datum ex Bukurest die 5. Iulii, anno 1640.

Nagyságodnak alázatos legkisebbik szegény méltatlan szolgálója
Sebessi Boldisár m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

*A fejedelem följegyzése: 10. Iulii 1640., estve 9 óra előtt Dés. *)*

Eredeti.

*) Egy külön negyedév Rákóczy sajátkezű következő levelének fogalmazványát tartalmazza: 20. Iulii Szász-Szent-György 1640. Sebessi uramnak.

Istennek hála, most türhető állapattal vagyunk. Oda fel Elferdnél (!)

III. 1640. augusztus 2.

Életemig való alázatos hűséges szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, az nagyságod Eörményesen és Szász-Szentgyörgyön 17. és 20. Iulii írt leveleit 1. Augusti reggel elvöttem, melyből az nagyságod kegyelmes parancsolatit megértettem, noha instructióban is némely dolgok bőségesen meg vannak írva ugyannyira, hogy ha akkor az idő rövid nem lett volna kegyelmes uram hozzá, nehezen mulathattam volna el, hogy nem repláltam volna egy néhány articulussokra. Úgy látom kegyelmes uram, hogy némely magaviseletlen és becsületire nem néző emberekre nézve adott én előmben is nagyságod olyan erős leczkét. Én kegyelmes uram, az uristent híván segítségül, azon leszek, hogy az nagyságod fejedelmi méltóságát és hazámot minden tehetséggel, erőmmel oltalmazsam, és ha isten egészségemet megtartja, az szolgálatban nagyságodnak meg ne fogyatkozzam; csakhogy ha nagyságodnak kegyelmessége nem accedál, kit nem remélek, hogy Rezmányt az előbbi conventiója szerint mellettem nem hagyná, mert csausz nélkül semmi uton módon a szolgálatra el nem érkezem jó móddal, mivel tolmács szolgám is most nincsen, mint azelőtt volt, nagyságod bölcs itéletire támasztom. Réti uram Zöldfikárt is az mint szoktatá az három esztendő alatt, egyáltalában abból ki nem vehetni ötöt; ha peniglen ember valamire akarná is venni, derekas dolgokon kívül nem cseleksedi. Látja az uristen, nem magam hasznát, javát avagy könnyebbségét vadásznám, hanem az nagyságodét. Azért alázatosan könyörögök nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, vegye el haragját róla és méltóztassék előbbi conventiója szerint fizetését helyben

vagyon majd 6 hete hogy megverekedtek s Panir nyomta meg császár hadát. Slésiában is esett csata-paté köztök; az a híre, ott is az svecusok nyertek. Az bizonyos, most mind az praesidiomot viszik, s azzal erősíti ő felsége mezei hadát.

Ide alá igen csatáznak az törökkel; csak ez elmúlt héten is az ónodi császár praesidiomának kapitánya Szent-Miklós alá volt közel 600 lóval, 12 törököt vitt el; azelőtt meg Gyula alá voltak mások; csakhogy váratot nem szállanak, de egyébképpen bizony valóban csatáznak. Ha ezeknek híre bemenne, s alattunk valóira kiváltképpen az birodalombeliekre, ezek között (!) jeneiekre (!) fognák vagy mondanák, bizvást felelhet kegyelmed: bizony semmi sincs benne, hanem mind az német pártról cselekszik és hitelt ne adjanak neki, mert mi hatalmas császár hívei vagyunk mind országostól, tanubizonyosságot tehetnek az változó (!) rabok is, honnét bocsátják el őket s hol tartják fogva őket. Kegyelmednek ha mi hírei lesznek, minket is tudósítsor róla. Az vezért arra kell kérni kegyelmednek, ha ilyenről szó s ide való gyanúság lenne, ne adjon hitelt addig neki, innét is értsen ő nagysága, megtapasztalja, úgy fog tanálatni.

hagyni, hadd legyen akár csak az egy török csausz az erdélyi háznál; az conventiója is Kemény János uramnál maradt. Most hogy ottbenn volt az ki ötet nagyságod előtt accusálta, ezután mutatódik ki, méltán-e avagy méltatlan cselekedte. Többet erről most nem írok.

Fordítom írásomat az oda fel való csatázók állapotjára. Arra nekem kegyelmes uram vigyázásom és gondviselésem leszen. Az mi peniglen az Bukurestről való híreknek írását és igaz voltát illeti kegyelmes uram, nincs különben; ittbenn is a szerint comperiáltattak azok az dolgok. Mostan peniglen kegyelmes uram az mint hallogatjuk közhírül, az kazulok obsideálták volna Bagdátot; harczok is két izben is lött volna. Mely hírekre nézve a vezérnek ő nagyságának bizonyos embere ment postán ezelőtt egy néhány héttel, melyet azért küldött, hogy minden bizonyost meg hozzon, azt most minden órában várják, ha az is olyan hírről jű, tehát az vezér ő nagysága is általmenjen személye szerint hadakkal; az bizonyos, hogy nagy készülettel vagyon ő nagysága, kit ezután az üdő megmutat.

Itt mostan igen nagy esendességben vannak minden rendek, mintha alumnának az előbbi állapotjokhoz képest. Vagyon olyan hír is közönséges, hogy kazul követ is jűne; de abban semmi nincsen, mivel sok időktől fogva várnák hogy jűne, de igen rák-háton jű.

Itt kegyelmes uram a pestis igen kezdett grassálni. Szárazság nagy volt, most is vagyon.

Az erdélyi ház építéséhez hozzá fogatunk, az udvar körül való kerítését csináltatjuk elsőben, azután a házokat is; ha nagyságod kegyelmessége, félben immár ne maradjon, mivel most jó üdők járnak az építéshez, nagyságod minél hamarébb informáljon róla és költséget is küldjön. Az mi az kolosvári ötvös Lupul János bejövését illeti kegyelmes uram, végére mentem bizonyosan az nagyságod parancsolatja szerint, hogy Tarcsvaránál jött be harmad magával, de jól tudta az utat ide be, mert Dániel Mihály urammal jött volt be azelőtt. Bizony kegyelmes uram az vezér előtt is nem jól beszéllett az mint hallom, mert szemben lött volt az vezérrel, Réti uram jobban tudja nagyságodat informálni róla. Ennekem nem tetszik kegyelmes uram, hogy ilyen sok rossz hírű emberekkel jűnek be az követuraknak néme lyike; azonkívül is valaki magát gondolja, mindjára st jűtön jó be vásárlások színe alatt, az kik nem hasznunkra, hanem ártalmunkra vannak szavokkal és hazugságokkal, noha egyébként nem árthatnak; de ugyan eltávoztassék az ilyen emberektől az bejövetel. Követ uraimnak legyen külön instructiójok mind arról s mind az erdélyi ház pusztításáról, hogy ha meg építtetheti nagy-

ságod, ezután ne rontsák szolgálai, refrenálódjanak; arrúl bár az kapikiháknak is a szerint legyen instructiójokban, mert nem szép dolog, az mint egynémelyik cselekedett ittben. Ezt is ebben hagyom. Ezután az isten, az üdő mit hoz magával, mindenekről tudósítani el nem mulatom nagyságodat.

Az uristen nagyságodat tartsa meg sat. Datum ex Konstantinápoly die 2. Augusti, anno 1640.

Nagyságodnak alázatos legkisebbik szegény szolgálója és igaz híve

Sebessi Boldisár m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 22. Septembris küldte meg Réti uram 1640.

Monostorra.

Eredeti.

IV. 1640. augusztus 29.

Életemig való alázatos hűséges szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Noha kegyelmes uram Réti István uram kiindulása előtt is harmad nappal leveleinket küldöttük volt Maurer urammal együtt nagyságodnak az vajda ő nagysága velünk bejött kalarrássítúl, Réti uramtúl is hasonlóképpen, mely írásunkra még ez ideig is semmi válaszunk nem jöve, melyet nem tudunk mire vélni. Úgy vagyon kegyelmes uram, hogy az én írásomra nem is kívántatott annyira az nagyságod választétele, mint az Maurer uram levelére, mivel az ház épülete isten segítségéből immár úgy végben ment, hogy egy heti munkájokkal éppen elvégezvén végben megyen, az munkások pénzt kívánnak, mindennap igen búsítják Maurer uramat pénzért, és egyéb ő kegyelmére bizott nagyságod dolgaiban is nem tudván mihez tartani magát, megfogyatkozik; tudom kegyelmes uram, az maga leveléből nagyságod mindeneket bővebben megérthet.

Ezt abban hagyván, térítem magam állapotjára írásomat. Noha ilyen hamarsággal efféle kedvetlen dolgokkal talám ugyan nem is illenék nagyságodat búsítanom, de az kételességtől viseltetvén kegyelmes uram nem másnak, hanem nagyságodnak kellett nyavalyás állapotomat megjelentennem, noha mind ez ideig is várván az uristennek kegyelmes providentiáját és remélvén, hogy ő szent felsége megkönyörülvén rajtam, elveszi

rólam súlyos látogatását és nehéz beteges, nyavalyás állapotomból jó egészséggel látogatna meg; de még ez ideig abban csak egy nap is részem nem volt, mivel bejövő uton Brassótól fogva egész Konstanczinápolyig is mind beteg voltam, csak az uristen tudja, minemű nagy kinnal és betegséggel, törődéssel volt igyem. Ide beérkezvén négy avagy öt nap volt annyira való egészségecském, hogy az vezér ő nagyságával szemben lévén, azután is vagy háromszor voltam az divānban, ismét lebetegedvén három egész hétig feküdtem az ágyat; im most kezdettem felverni magamat, de semmi erőm mint egy gyermeknek sincsen, az divānban is fel nem járhatok; annyira vagyok, hogy csak az csont, bőr maradt rajtam; ha az uristen nem könyörülvén egészségre nem fordítja állapotomat, bizony féltő, hogy nagyságod meg fog fogyatkozni az én kicsin szolgálatomban; ha mind ezen nyavalya kezd rajtam uralkodni, féltő is, hogy ez ne érje végemet is, mivel még otthon sok időtül fogva kezdetett rajtam. Mindazonáltal csak az uristen kegyelméhez kell tartanom magamat.

Ezt is ebben hagyván, nagyságodnak én semmi oly új híreket nem írhatok, mivel ottfenn nem forgódhattam, semmit nem tudhatok; másoktól az mit közönséges híreket hallogattam, de azok is igen közönségesek, nem is derekas dolgok. Egyik az, hogy ez jűő pénteken indul meg innen az misziri passaságra ki azelőtt boztancsi passa volt, az ott való bejű; azt hirdetik, hogy az lenne a fővezér, ha bejű. Még mást, annál nagyobbat is hirdetnek felőle, de mindenik bizonytalan. Az Feketetengeren a kozákok igen emberül forgolódnak; egy néhányszor volt harczok csak azolta is miolta ittbenn vagyunk és mind ő nekik succedált a szerencse. Hatalmas császárunk is az pestis előtt Dautpassára költözött ki, ott lakik, mivel ittbenn igen halnak az emberek. Az hollandus orator is mindenestül egy csiflikjében ment Galotábúl és ott lakik. Ez két három holnap alatt drágaság is kezdetett; csak immár is itt majd mindent két—három áron adnak, de ugyan nem is találunk mindenkor. Szárazság felette igen nagy jár, semmi eső itt nem jár. Az szénának szekere, a kibén három avagy legfeljebb 4 jó nyaláb széna vagyon, négyszáz oszporára és ötödfél százra ment, még ugyis nem kaphat ember; az árpának sinikja nyolcz oszporán jár czég ér alatt, de az iszkilléken nem is kaphatni mint egyébba; a fának kantára 40 és 45 oszporán, de azt is nagy veszélylyel török avagy jancsár nélkül meg nem vehetni az törököktől, oly kapsi. Egyébként csendes békességes állapot vagyon minden rendek között mostan. Az persák állapotjáról is semmit sem érthetünk. Mindezek után az uristen sat. Datum ex Konstantinápoly die 29. Augusti, [1640.]

Nagyságodnak alázatos legkisebbik szegény szolgálja,
igaz híve
Sebessi Boldisár m. p.

Czim : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy kezével : 12. Septembris 1640. Jüedicznél az erdön reggel 11 órakor havasalji vajda postája.

Eredeti.

V. 1640. szeptember 5.

Életemig való alázatos hűséges szolgálatamat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Az nagyságod 16. Augusti Fejérváratt írt levelét posta Ferencztől elvöttem 29. Augusti, melybül, mit írjon nagyságod, megértettem. Az mi a ház épületinek végben vitelét nézi kegyelmes uram, istennek hála, az már két vagy három nap alatt végben megyen mindenképpen; eddig is végben ment volna, de az mives emberek az elmúlt szombaton és hétfőn nem dolgozhattak rajta, mivel az uristen az ő nagy büntető ostorát bocsátván, az várasnak itt Balat felől való nagy darab része elége, az elmúlt pénteken estve előálomkor gyulada meg az kőfalon kívül az tenger mellett és az Balat kapujától fogva az Fener-kapu közü mind elégvén, az Fener-kapun innen az kőfalon három helyen is általjúvén a tűz háromfelé szakadott, egyik része a szultán Selim mecsete felé ment fel az derékra, másik része az derék Balatra az völgyön az mint feküdt az váras, harmadik része az kőfal mellett belől arra az Balat-kapura jött és az erdélyi ház alatt való mecsetig, fürödő házig mind elégett; summa, az dereka Balatnak elégett. Mi is kegyelmes uram Maurer urammal nem vöttük vala tréfára, az mi partékánk volt, az mind lovaink hátán kin az udvaron állottak egész szombaton 8 avagy 9 órakerig, mivel az tűz szintén 12 órakeráig mind égett szombaton is; császárunk az vezérrel ő nagyságával azon éjjel, másnap is mind vizen smind az várason fennforgolódtak; úgy hallok kegyelmes uram, hogy úgy sírt az császár mint egy gyermek szánván veszedelmeket az népnek; az zsidó József háza is mind elégett, az Máté vajda, Lupul vajda és az német agens szarái is mind elégtek. Ki mondhatná ki szájjával számlálhatatlan sok károkat és sok ezer házakat, kik elégtek; sok emberek és asszonyi állatok, gyermekek égtenek meg; vagyon csak az nagy sívás-rívás közöttök. Az Máté vajda kapikihái mostan a hova költöztek minden napra egy-egy tallért adnak házbért, úgy értettem. Bizony kegyelmes uram az mi házunk is nagy szerencsén marada meg az egyszer; eléggé sopánkodtunk rajta, hogy immár égett volna azelőtt pusztább állapotjában, hogysen most, mennyi költsége ment nagyságodnak reá, tudom bizonyval írni nagyságodnak, hogy ha jó gondviselés is lenne ezután reá, 10—16 esztendeig nem kívánna épületet egyebet, hanem az ablakokat, mivel azok is mind elrom-

lottanak mindenik házakról. Az pestis is kegyelmes uram semmit sem szűnik. Az drágaság most annál inkább elkezdett mint azelőtt volt.

Az tolmács felől mit parancsoljon nagyságod, értem; azon is leszek, a nélkül ne maradjunk, csak kaphatnánk valami oly embert, kiben volna valami állhatatosság, igazság. Noha nekem nem illenék hegyelmes uram talám, hogy az tallérok váltása felől tudósítanám nagyságodat, mivel Maurer uram tudom bőségesen írt nagyságodnak felőle, de mégis egy vagy két szóval akarek én is nagyságodnak emlékeznem ez levelemben felőle. Itt kegyelmes uram a zsidók az pénznek valorának mutálását difficultálják, mivel igen publice hirdetik, hogy rövid üdön megváltoznék és alább szállana mind tallér s mind arany, és arra való képest semmi uton arra magokat nem obligálák, hogy úgy elváltanák az aranyat mint tavaly és az mint Réti uramnak fogadták volt, nemhogy levelet vehettünk volna tőlek; így kegyelmes uram az én tetszésem szerint az mint beszélgettünk velek, ha hamar üdön itt lenne a tallér, együtt is másutt is elválthatnók, ha addig helyben maradna az pénz állapotja; ha peniglen megváltoznék is azalatt, mégis nagyságod kárt nem vallana az tallérban. De kegyelmes uram az követurnak nem kellene igen sietséggel és hamar utánna megindulni, mert itt egy hat hét alatt elig szerezhetik meg az aranyat; azért az nagyságod bölcs ítéleti legyen rajta; ha peniglen az kéneseivel indítaná meg nagyságod az tallért, azokkal a szekerekkel igen lassan és sok akadályos állapotok találják őket és késedelmes lenne az dolog. Ide be való új híreket kegyelmes uram nem tudok mit írni, mivel semmi oly dolgot nem érthetünk. Ezek után az uristen nagyságodat bódog, jó szerencsés hosszú életben és jó egészségben, békességben tartsa meg sat. Datum Konstantinápoly die 5. Septembris, anno 1640.

Nagyságodnak alázatos legkisebbik igaz hív szolgálja

Sebessi Boldisár m. p.

P. S. Kegyelmes uram, az mint nagyságod megparancsolta volt mostani küldött levelében, hogy az vezér ő nagyságának az mikor megadjuk az nagyságod levelét vigyázásom legyen, minemű állapattal fogja érteni az urfinak ő nagyságának Váradban való introductióját és tisztét: ugyan vagyon kegyelmes uram, feledékeny arrúl nem voltam, hogy arra nem vigyáztam volna; de az mikor az nagyságod levelét megadtam ő nagyságának, ő nagysága még akkor nem itilem hogy tudta volna, miről írt nagyságod ő nagyságának, mivel Zöldfíkár is velünk egyszersmind jött fel és mindjárást azon órán audientiánk lőn, behivatának, nem itilem, hogy Zöldfíkár által is hogy olyan hamarsággal érthetett

volna valamit. Az levelet Zöldfikárnak adván ő nagysága az megfordításra, akkor ő nagysága elsőben is oda fel való híreket kezdte tudakozni tőlem, nem ért-e nagyságod valami oly felső országbeli híreket. Megmondtam ő nagyságának, hogy mostan semmit sem; ennekutánna tudom, hogy ha mi bizonyos dolgot ért nagyságod, ő nagyságát is tudósítja; azt igen jó szível hallá. Annakutánna az 60 mázsa kénesőről való levél adása felől szólék ő nagyságának ilyen formán, hogy ennekelőtte való fővezérek, kajmekámok is adtak ilyen levelet, hogy az Dunán és itt az kapun harminczadot ne vegyenek; arra jó szível mindjárást megparancsolá, hogy megírván kiadják; azután az Maurer uram bujurdia, uti levele felől szólék; azt is mindjárást megadá. Azelőtt kegyelmes uram három héttel ide honnan jött híre az portának az urfi ő nagysága Váradra való menetele felől, úgy halljuk, de bizonyosan nem tudjuk, hogy Lupul vajda írta volna meg és akkor volt volna valami szó ez dologról; úgy tetszik kegyelmes uram, nem szintén tetszik nekik, mivel azt hirdetik, hogy Várad vára nem alább való volna Babillonianál az erősség dolgából és valakié marad, azé az erdélyi fejedelemség is. Az vezér ő nagysága úgy tudom kegyelmes uram, hogy választ írott arra az nagyságod levelére és Maurer uramtól meg is küldi nagyságodnak, abból alkalmasint eszében veheti nagyságod szíveknek indulatjokat.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem kezével: 16. die Septembris Gürgény 1640. délest 3 órakor Ferencz portai postáunk.

Eredeti.

VI. 1640. szeptember 17.

Életemig való alázatos hűséges szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, hogy nagyságodat ritkán értetem levelemmel, arról nagyságodat alázatosan követem, nagyságod egyéb idegen dolgot abból ne ítéljen egyebet az én hosszas betegséges nyavalyámnál, mivel kegyelmes uram még mostan is csak alig vonszom a leplet (!); csak isten tudja, minemű kinnal kell az divánban is felfáradnom, lovon ugyan nem is igen mehetek, hanem peremen kell gyakrabban felmennem, az lovamra csak az Csifut-szکیلénél ülök fel.

Itt való mostani állapotokat ezeket írhatom és ezekről tudósíthatom nagyságodat mint kegyelmes uramat, hogy az tiszteket hatalmas császárunk igen változtatja: az kapitán passaságot adtak egy udvari ifju legénynek, ki sziliktár volt Murat császár idejében is, kit Sziausnak neveznek, igen ifju, ma

látám, minden udvaranépével lóháton császárukhoz megyen vala, csak most mohlik fekete bajuszkája; Dali Huszain passát szilisztrei passává tötték, Ipsir passát urmelléki passává; az urmelléki passa ki volt az Murat császár kedves sziliktárja, azt úgy értettem, hogy temesvári passaságot adták volna neki; de ezt az egyet nyilvánssággal nem írhatom, a többi bizonyosan van. A tengeren tul való állapotok felől azt írhatom bizonynyal nagyságodnak, hogy kazul követ nem jű, csak eszekben sincsen; úgy látom és hallok másoktól is, hogy egyáltaljában had nélkül oda sem lehetnek, az circumstantiákbúl is alkalmason kitetszenék. Mostan oda Diarbekirben is az tisztet megváltoztatván az császáruk mellett való főmrehornak adták Maczut agának és annak is népe ma kezdett általköltözni az tengeren, kiket szememmel láttam az Csifut-szکیلén, maga is nem késik semmit, általmegyen és besiet tisztiben. Úgy értem, hogy az tul való hadakat is mind felveszik és oda Diarbekirhez gyűtik, mivel az várat akarván oltalmazni az persáktúl.

Mégis téritem írásomat az ide ki való állapotokra. Én kegyelmes uram nyilvánssággal ezt nem írhatom, de az mennyire én az itt való állapotját az portának experiáltam és az ő nagy stratagemájokat eszemben vöttem, két dolgot forgatok az én vékony elmémben: egyiket ezt, hogy mikor tul a legnagyobb ügyök vagyon, akkor ide ki is igen nagy rettentést, rémítést szoktak tenni és azzal akarják dolgokat elfedezni; másikat azt is forgatom elmémben, hogy azon lesznek, azon igyekeznek, hogy Máté vajdát ő nagyságát mint ejthessék, csalhassák meg, mivel úgy látom, hogy az Lupul vajda ide beküldött emberi ismég forralni kezdettek és félő, hogy ezek az mostani uj tiszték valamit ne indítsanak. Azért kegyelmes uram gyakorlatossággal szokott olyan dolog esni, hogy mikor ember nem tart, nem vigyáz, azt gondolja, hogy nem kell félni, akkor esik hamarébb meg rajta; illik azért kegyelmes uram nagyságodnak jó vigyázásban lenni, a szomszéd atyánkfiai is azon szorgalmatosok lesznek. Azt is írhatom kegyelmes uram, hogy az első égés után egy hétre ismég nagy tűz indult vala a Zöldficár házán feljűl az elen (!) túl, egy nagy gumruk is elégett és hajnalban indult vala vásárra virradólag, de jó szerencsénk lévén hogy szél nem lön, hamar megoltották, de mégis égett el 16 avagy husz ház; azután is két helyen is volt gyuladás, de azt is hamar értvén megoltották. Mostan immár annyira elfélemlettünk, hogy éjjel nappal fennlévén az emberek cirkálnak minden utcákon és az gazdák is házaknál. Itt kegyelmes uram az rossz oszpora pénz miatt igen nagy szükség indult most meg; csak hust is gyakorta való napokon nem kaphatunk, fát ugyan semmit sem, az kit hoznak is, mindjárást császár számára hajtják el; mind árpa, széna, fa,

kenyér mind feljebb árára ment. Az pestis mégis grassál, de nem annyira mint azelőtt. Hatalmas császáruk is Drinápolyban akar vala indulni az elmúlt héten, nagy készültek is valának, mostanrúl elhalada, de ezután is félő, hogy úgy ne legyen. Nagyságodnak nem árt egy postáját bebocsátani ide, tudósítani a portát az adó bejövételiről és egyéb oda fel való hírekről is, az kit communicálni akar nagyságod velek, mert azt igen kívánja a vezér ő nagysága én általam nagyságodtól. Az keresztény oratoroknak is az követurtól nagyságod leveleket küldjön, mert igen difficultálják azt, hogy nagyságod csak levéllel is sem érteti ő nagyságokat. Ezek után az uristen nagyságodat tegye bódog hosszú életűvé sat. Datum Konstantinápoly die 17. Septembris, anno 1640.

Nagyságodnak alázatos legkisebbik igaz híve, szegény szolgálja

Sebessi Boldisár m. p.

P. S. Kegyelmes uram, noha talám ilyen hamarsággal nem kellene nagyságodat búsítanom az élésemnek ki nem szolgáltatása felől, de nekem úgy tetszik, hogy jobb nekem idején korán értésére adnom nagyságodnak, az míg az követúr be nem indult az adóval hogy annak instructiójában legyen adva nagyságodtól, hogy az több dolgok között arrúl is tractáljon az vezér ő nagyságával hogy kiadassék, mert az atnaméhoz kötöttet gazdálkodás, az is az jó emlékezetű megholt császároktól, mind is csak Barian passa ide jöttében (!) veszett így el, azelőtt mind kiadták az kapikiháknak; Barian passa is más tökéletlen ember informatiójára nézve cselekedte, hogy sok részt elmetszett az élésben, ki most is azon mesterkedett, hogy a többbit is utána messe nem jól informálván az emingekeket, tiszteket, a vezért is ő nagyságát. Énnekem kegyelmes uram noha kár, de bizony nagyobb kára következik az országnak, ha az oda leszen, nem har-madfél száz tallérrel kelletik bejöni az kapikiháknak, hanem toldalékjának is kevés fog az lenni; csak ötöd részét is az szokott élésnek ki nem adják; a pénz is amaz nagy rossz réz apró oszporát, az kit itt Konstanczinápolyban senki el nem veszi, a föld-ről is bizony fel nem venné, kiben ha másfél ezer oszporát elhoznak, három százat nem válogathatni benne az ki jó volna, semmit rajta nem vehetni. Az nagyságod nekem adott instructióban egyik articulus az hul a vagyon, hogy compalárságra, eladogatásra ne fordítsam az élést, hanem hozzám jövőkre-járókra módjával költsem: meglehet, mert itílem, hogy nem rakodik az én kádam meg aféle pénzzel, az mint valójára (!) kezdték, úgy is fogják ezután is kiadni avagy még rosszabbul; egyikünket az informálót nem vehettem reá soha, hogy az vezér eleiben vigyük a pénzt és

megmutassuk, könyörögjünk is, hogy parancsoljon jó pénzt adatni, sem arra, hogy supplicatiót írjon, mert magam is beadnám. Úgy nagyon dolgom, külömben nagyságod ezután is nem találja, ha isten behozza a követet, meglátja és végére mehet minden voltaképpen. Az nagyságod adta költség bizony valóban kel, mert nincs oly nap az egy pénteken kívül, hogy napjában egy-egy tallérnál kevesebbel érném meg asztalomat kenyérre, husra, borra és egyéb aprólék szerszámra és fára, szénán kívül, akár-mely takarékoson igyekezem is költeni hatod magammal lévén ittben.

Czím : nincs.

Eredeti.

VII. 1640. október 21.

Életemig való alázatos hűséges szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, hogy nagyságodat ilyen ritkán értetem levellemmel, arrúl nagyságod bocsánatos legyen, az én restségemnek avagy gondviseletlenségemnek ne ítélje, mert noha mégis mind ez ideig is beteges állapattal lévén, mindazonáltal én rajtam bizony nem mulnék el; de mivel mind mások után kell várunk, nem az mi akaratumkon járhatunk, azok is kegyelmes uram ritkán járnak most be. Más az, hogy hírem nélkül is az elmúlt napokban bocsátották embereket, hírré nem adták. Én úgy veszem eszemben, hogy ők is meguntakoztak tőlünk, igen hajtvá vehetjük hasznokat.

Nagyságodnak kegyelmes uram ide be való új híreket ezeket írhatom, hogy az kazul megszállotta volna Bagdátot és minden okvetetlen a vezér ő nagysága igen rövid időn által akarna menni az hadakkal; mely dolog ugyan bizonyos, hogy általmegyen az jövő ujságon, de az megszállás még nem szintén bizonyos, noha mostanság érkezőn onnan egy ember, azt mondják, hogy olyan hírrel jött volna, hogy megszállották volna. Annakelölte két héttel is jött vala egy postája az bagdái vezérnek, ki 16 nap jött volt Bagdátból, itt nyolcz napig volt, míg válasza lón, azzal magam is eleget beszéltem, az is olyan hírrel jött vala, hogy a kazul nagy készüllettel volna, három tábora lévén és egyáltaljában meg akarná szállani Bagdátot, de előszer még Muzult, Van, Zdrumot akarná megvívni, azután menne Bagdát alá; ezt bizonyosan beszélette, az nevét meg nem írhatom, de ez keresztyénből lött török volt. Ezt is mondotta, hogy mikor a kazul szultán Murat császárnak halálát meghallotta volna, azt mondotta, hogy övé Bagdát, kevés vérrel visszaveszi azt ő penig, az megholt. Ittben kegyelmes uram istennek hála mind hatalmas császárunk s mind az vezérek ő nagyságok igen

jó egészségben, békességben vannak. A vezér ő nagysága igen keresi kedvét hatalmas császárunknak, gyakorta vendégli is és ajándékozza hatalmas császárunkat; csak most az elmúlt 19. praesentis mensis az Kiatanának (!) az micsoda helyt szoktak törökül híni, az a hunnan az édes vizeket behozzák a városra, ott vendéglette meg hatalmas császárunkat, azelőtt Halkalinál (!), az mint megírtam volt nagyságodnak azt is prima Octobris írott levelemben. Hatalmas császárunk is bizony kegyelmes uram vigyázó ember kezdett lenni, keveset ül együtt, mindenfelé jár, kel, vigyáz, és csak immár is megjesztette az embereket, félnek tőle; mindazonáltal ugyan a vezér mindenés, az mit ő nagysága akar, az leszen. Az tiszteteket valóban adják császár udvarából kijött ifjaknak, kit az tengeren tul küldnek, kit innen tisztekben. Ide kegyelmes uram mégis nagy szárazság jár, az szegény emberek nem is szánthatnak, vethetnek. Szükség, drágaság vagyon a pénz miatt is, sohonnan nem hoznak semmit az pénzre való nézve. Az pestis immár megszűnt, mostan nem annyira halnak. Bor kegyelmes uram ide szűkön termett a szárazság miatt; egyéb eleddel is bizony minden szűk. Itt földindulás kétszer is volt miolta itt benn vagyok. Nagyságod megbocsásson, úgy írhatom meg, az minek szokták híni magyarul, az ebek is tesznek szörnyű ordítást mind az bejövetelünk ideitől fogva, kivályképpen éjjel, mikor a hocsák az tornyokban elkezdik az kiáltást, az ebek is az ordítást ottan elkezdik s mind virradtig ordítanak; mely dolgot magok is jóra nem magyaráznak. Ezen levelemet írván nagyságodnak az este vecsernye táján és szintén el is akarván végezni, azomban hozák az nagyságod 24. Septembris Kolosvárott írott levelét, melyből elsőben értvén nagyságotoknak egészségben, békességben, csendességben való létét, azt igen örvendező szível vöttem, legyen áldott istennek szent neve érette; ennekutánna is engedje isten azon jókat hallanom nagyságotok felől minden időben; az bornak kevés létéről és az vetés felől is, hogy a szárazság miatt nem procedálhattak, borunk is kevés leszen. Nincs mit tennünk; isten ő szent felsége nemcsak minket látogatott azzal meg, hanem minden országokra ki fogott terjedni az nagy szárazság, az mint halljuk mindenfelől.

Az mi kegyelmes uram a vezér ő nagysága Maurer uramtól tött izenetit illeti, én úgy tudom kegyelmes uram, hogy Maurer uram az ajándéknak bepraesentálásának idejétől fogva ő nagyságával szemben nem volt, hanem Zöldficár szája által esett és ő izente a vezér ő nagysága szavával az mit izent, de én bizony kegyelmes uram nem hiszem, hogy a vezértől lött volna az izenet; ha peniglen az leveléből ki nem tetszik az izenet és nem concordál az írásával a vezérnek, kitetszik, hogy Zöldficár az maga ebbeli tekéletlenségéből magától cselekedte. Azt cso-

dálom kegyelmes uram, hogy miért titkolta el Maurer uram én tőlem azt az izenetet, holott a többi mindeneket közlött velem.

Az urfi ő nagysága tisztiben való serény forgolódásáról is gondviselésemleszen és a hun kívántatik, megfélelek illendőképpen.

En kegyelmes uram igazsággal írom nagyságodnak, hogy senkitől csak egyfelől is panaszt se nagyságodra, se az urfira, se az nagyságod alatt levő végbeliekre nem hallottam, nem is hallok, maga mindenfelől jönnek s mennek az végbeli török vitézek ide hatalmas császáruk portájára, magam is sokakkal eleget beszéllek, de jónál egyebet bizony semmit sem mondanak, szívekben mit tudhat ember mi vagy, de oly szenvedhetetlen panaszok volna, tudom híremmel kellene nekem is lenni, de olyan nincsen; bár a száját afélével ne terhelné senki, nagyságodat is ne búsítanák aféle bizonytalan dologgal. Az Maurer uram megindulását is értem az nagyságod írásából; ha azon héten indult volna meg, most ide kellett volna érkezni, de talám még második hétre mult indulása ő kegyelmének; hozza isten jó szerencsés jó egészséggel, békességgel ő kegyelmét. Itt a zsidókat eléggé firtatjuk zsidó Józseffel, az arany megszerzésében hogy meg ne fogyatkoztassanak bennünket, de még egyáltalában három avagy négy ezernél készen több nincsen, eléggé fáradoznak az megszerzésében, meg kell lenni, meg is leszen, csak hogy hirtelenséggel nem tehetik hamar szerit.

Az mi az vezér ő nagyságával való beszélgetésem, melyet most nagyságod parancsol, illeti, azt mostan végben nem vihetem, mivel Zöldficár honn nincsen, az csiflikjében vagy, az üdö rövid hozzá, az kalarások holnap megindulnak és úgy elmaradna ez levelem, hanem ezután arra is gondom leszen és nagyságodat tudósítom felőle.

Az mi peniglen kegyelmes uram az kolosvári Lupul János dolgát, bejövetelit illeti: én valamin tannakelőtte két vagy három rendbeli nagyságodnak küldött leveleimben is megírtam, most sem tudok egyebet írnom. Azt nyilvánssággal bizonyoson értettem, hogy Tarcsváránál jött által és egyenesen Bukurestre jött, mivel jól tudta az utot, mert Dániel Mihályval jött volt először be, és itt benn is egy nap elvesztettük, oda hált azon éjen Székely Mózesnél jediculában és úgy értettem bizonyoson, hogy költséget is hozott volt Székely Mózesnek; más nap onnan haza jöven az erdélyi házhoz ütötte-vetette hazugsággal dolgát, azt mondotta, hogy ötöt megfogták volt s meg akarták ölni, megfosztották, egy néhány tallérát 40 avagy ötvent mondott hogy elvonták; abban semmi sem volt. Dániel Mihály is sem nem firtatta, sem csak egy gonosz szót sem mondott neki, hanem még asztalához ültette, nagy becsületben tartotta, kiről elég bizonyosság vagy; ezt nagyságod bizonyoson így tudja. Akkor vetett itt benn fundamentumot

az áruló, és tudta mire jű; nem is csak magátúl jött az be, hanem mások tanácsábúl, úgy veszem eszemben. Itt beérkezvén mindjárt ment fel a vezérhez Zöldficárral és ő általa tolmácsoltatott, ő szerzett levelet neki az vezértől hogy senki ne bántsa, praemendája is ő általa lött. Réti uram ezt jól tudta, miért nem contradicált ellene az vezér ő nagysága előtt, ha kapikiha volt.

Azt is értem kegyelmes uram, hogy nagyságod relatoriát kíván én tőlem pecsétem és suscriptióm alatt annak módja szerint fide mediante, hogy azzal nagyságod az terminuson az ország előtt valakiket törvény szerint megbüntessen. Igen jó volna kegyelmes uram, de én oly helyt vagyok itt, hogy az én életemet egy szempillantásban elfogyathatom, mert az mi egy ország előtt forog, nem titok az, jű s megyen most is ide be onnan Erdélyből görög, olá, moldovaiak és egyéb sok áros emberek, kik által az ittbenn valók nagyságodnak gonosz akarói mindeneket a portának értésére adnak; kivályképpen ha valamelyik megbüntetődnek, én is rosszul járnék; hanem más módot keressen nagyságod abban, mert nagyságodnak bizonyly igaz lelkem ismeretire írom, hogy mostan is csak immár is alkalmasint eszemben vöttem az vezérnek ő nagyságának és a főfőrendeknek hozzám való kedvelenségeket és nehézségeket, mert úgy látnak majd mint ellenségeket; ez penig nem mástúl vagyon, hanem Zöldficártól és az ki tavaly ittbenn volt, ő dolgok, ő commendálások hozta nekem ezt, kiért bizonynyal igen tartok, isten oltalmazzon kegyelmes uram bennünket valami változástól, mert ha a lenne, soha az én életem tovább nem lenne. Csak az elmúlt napokban is az mely török követet bocsátottak vala Toldalagi és Ugron Pállal be besli Memhet agát, vele beszélgetvén ajálván mind az nagyságod jó akaratját s mind magam szolgálatját, olyakat vöttem szavábúl eszemben, hogy egy órában bizony nem szánná elveszteni, nem-hogy valamiben jó akaratját mutatnája. Nem vagyok én itt csak olyan kedves is, mint mások voltak, kitetszik csak immár is az élés kiadásbúl is, hogy csak annyit sem adnak nekem, mint másnak adtak; Zöldficárt is soha semmire nem vehetém csak egy supplicatio beadásra is avagy csak az megírására, mert magam is beadnám. Egyáltaljában kegyelmes uram jobb lett volna holtom, hogysem mint többször ide a kínok helyére küldött volna nagyságod; csak az isten a ki megoltalmazhat miattok az nagyságod sok gonoszakarói ellen; csak annak köszönjük isten után hogy békével vagyunk, hogy az tengeren tul való ügyek fordították és fordítják most is rólunk a veszedelmet. Mindezek után az uristen sat. Datum ex Konstantinápoly die 21. Octobris, anno 1640.

Nagyságodnak alázatos legkisebbik igaz híve, szegény szolgálja
Sebessi Boldisár m. p.

P. S. Kegyelmes uram, alázatosan könyörgök nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, ne erőltessen engem arra, hogy relatoriát írjak az Lupul dolga felől, mivel én itt foglyos helyen vagyok, hanem Réti uram ottkin lévén, ő kegyelme abban a dologban többet tud és adjon ő kegyelme relatoriát róla. Száva Mihály s udvarbíró uram szolgája is igen jól tudja, hogy Székely Mózesnél halt egy éjjel, többen is tudják, az kik Dániel Mihálylyal voltak ottbenn akkor, azok is fateálhatnak róla. Réti uram is hiti szerint adjon relatoriát róla, ő kegyelmének incumbált volna annak gondviselése, nem nekem, mert ő idejében lőtt a dolog.

Egy felíven : Az kapikiháknak való élest azelőtt az régi szokás szerint így adták ki, az mint ide alá rendszerint meg vagyon írván, az hatalmas császáruknak konyhamestere által így adták ki:

Kenyérpénzt minden hétre asper. nro 280, idest kétszáz s nyoleczvan.

Riskását kilát nro hétre = 7.

Vajat okát nro hétre = 7.

Mézet okát nro hétre = 7.

Olajat okát nro hétre = 7.

Gyertyát hétre nro = 7.

Tyukot hétre nro = 7.

Ezenkiül borsot, száfránt, gyömbért adtak egy néhány dramot.

Az bor-eming tartozott megadni minden napon két medre (*igy*) bort.

Az koin-eming minden hétre hat-hat juhót, azt minden nap el szokták volt az erdélyi házhoz az csobánok elhozni magok egyet-egyet és magok nyuzták meg ott.

Az árpa-eming adott azelőtt 18 kila árpát hétre, de most nem adnak többet nyolecz — kilencz kilánál.

Az fa-eming, kit sztanbol-agának hinak, tartozott fa-pénzt adni minden hétre két cseke fa árát nro 7 oszporát.

Az császár főimrehorja, lovászmestere tartozott 62 szekér szénával az kapikiháknak, most azt sem adják meg nagyságod ideitől fogva. Hogy ha e szerint adnák mostan is ki kegyelmes uram, elérkezhetnék mind asztala tisztességesen való tartására s mind egyéb sok aprólék költségre, kit esztendő által kell cselekedni vagy akarja vagy nem, és szolgák tartására is; de sok hia vagyon ezeknek, mivel most különben szabták ők is az élés kiadást, hőszámrá vonták hétről, és az mit azelőtt hétre szoktak

volt adni, most hóra adják azt ki. Azt is felírom nagyságodnak, most mint adják ki.

Mostan így adják ki kegyelmes uram az élést:

Az konyhamester az hatalmas császáruk udvarából kenyérpénzt adnak asper. nro 280, idest kétszáz nyolczvant; de ezt is nem adják minden hétre, hanem néha az egy holnapot három hétre, néha két hétre vonszak és úgy adják ki, az is mind merő rossz réz oszpora, kiből mitőlünk 40—ötvenből is elig vesznek el 20 avagy 25.

Riskását is többet nyolcz—nyolczadfél kilánál nem adnak egy hóra, holott huszonnyolcz kila kellene, de az is mind rosta alja az kit adnak, mivel ott megrostálván, az alját adják ki az praemendariusoknak.

Vajat olyant adnak, hogy bűdös, vizes, fagyos, ocsmány vajat, hogy nagyságodnak az kedves ebei is meg nem bűzölnék, nehogy megennék, az is tizenöt oka, 18 néha, nem több.

Olajat is adnak kegyelmes uram selegan-olajat egy hóra hét—8 okát.

Mézet egy pénzárát is nem adtak miolta ittben vagyok; nem is ítélem, hogy ezután is adjanak, mivel igen szűk.

Gyertyát adnak viaszat nro 7 egy holnapra, annak is három része oda vagyon.

Tyukot nem adnak, Barian passa idejében elmetszik azt is.

Borsot, safránt, gyömbért meg sem említik, nehogy adnának.

Juhpénzt az koin-eming ad hóra ezer ötszáz oszporát, ezzel tartanám asztalomat, kivályképen hogy ha jó pénzt adna, de ez is mind olyan rossz oszporát ad.

Árpát adnak mostan egy hétre nyolcz és néha kilenezedfél kilát, csak felét, az mit kellene adni, annak.

Fa-pénzt adtak két hóra valót 400 80 (*így*) oszporát.

Eddig így adták ki kegyelmes uram, ezután ha alább nem szállana. Ezekből az élés hordó csausz hetedrészét vett el éppen mindenikben; immár mi maradott én számomra, nagyságod könnyen feltalálhatja és minemű nagy compalárságot indíthassak belőle, bölcsen megíthatja. Az árpából mikor elszakasztok is valamit, azt is szénára kell fordítanom; itt a szénát is négyszáz hatvan oszporán vesszük szekerét, egy kicsiny két ökör után való rövid, keskeny szekerecskével. Ezt nagyságod így higgye, különben sem találja azután is; talám isten Scredi uramot is behozza, és ő kegyelme is végére mehet.

Uram: nincs.

Eredeti.

VIII. 1640. október 23.

Én Sebessi Boldisár Sárdon Fejérvármegyében lakó, ki mostan hatalmas győzhetetlen császáruk török portáján Konstantinápolyban continuus oratora lévén az én kegyelmes uram az erdélyi fejedelem Rákóczy György ő nagyságának és a nemes országnak, adom tudtára az kiknek illik ez relatoriámnak seriesében, hogy én az én kegyelmes uramnak adott erős reversalisom és kötelességem szerint igaz hűséggel eljárván az én hivatalomban, az melyet ő nagysága én reám méltatlan legkisebbik szolgájára bízott, az én vékony tehetségem szerint azért minden uton módon, az egy igazsággal tartozván ő nagyságának, az mennyire az szent uristen ő szent felsége szent lelkének általa vezérel, azon igyekezem, hogy minden ő nagysága ellen való gonosz akaróit, kiket bizonyoson érthetek és tudhatok, az kik ő nagyságának gonoszára igyekeznek vagy ittbenm avagy akárhol, ő nagyságának kötelességem szerint idején korán értésére adjak, és minden módon uton eltávoztatni igyekezzem az én kegyelmes uram és hazámra való veszedelmes állapotot. Mivel azért az mikor engem ő nagysága expediála is ide be Fejérváratt, akkor is serio megparancsolta nekem ő nagysága, hogy igen jól s bizonyoson végére menjek, hogy az kolosvári Lupul János hol és melyik uton és ki akaratjából bocsáttatott által: én azért az én kegyelmes uram parancsolatja szerint még Brassóban kezdettem expiscálni ez dolgot, azután Bukuresten bővebben hallottam felőle oly emberektől, kikkel maga beszélett, Lupul a vajdának ő nagyságának hiteles emberivel, kiknek maga megmondotta, hogy ő Tarcsváránál jött által, de ki bocsátá el, azt nem mondotta meg. Ittbenm is maga nyelve fateálása (*így*) másoknak, hogy ott jött be, Bukurestről egy török mellé adta magát és mind azzal jött ide az portára. Az mely vajda ő nagysága embere is velem bejövő utonkban egy nehányszor beszélgetett felőle, mint s hogy jött, ittbenm is az szerint értettem bizonyoson bejövetelit. Mely dolgot én nagyságotoknak és ti kegyelmeteknek tábla assessorinak és az egész nemes országnak fide mea mediante írtam, pecsétemmel és kezem írásával megerősítvén.

A szent isten nagyságotokat és ti kegyelmeteket egész nemes országul sok esztendeig bódog, jó szerencsés hosszú életben, jó egészségben, békességben tartsa meg mind országostúl. Datum Konstantinápoly die 23. Octobris, anno 1640.

Az én kegyelmes uramnak és nagyságotoknak nemes országul alázatos legkisebbik igaz hű szolgája és kapikihája

Sebessi Boldisár m. p.

Czim: Az nemzetes és vitézlő Kassai István és Cseffey László uraméknak, az mi kegyelmes urunk ő nagysága és az nemes országtól rendeltül rendeltetett tábla ítélő mesterinek, az több ő kegyelmek mellett levő tábla assesorinak, nekem bizodalmas jó akaró uraimnak adassék ez relatoria.

Eredeti.

IX. 1640. október 31.

Életemig való alázatos hűséges szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, írhatom, hogy Maurer Mihály uram ő kegyelme is az elmúlt héten ugymint die 24. Octobris jöve be istennek hála békével és minden kár nélkül. Az tallért is immár maig nagyobb részét aranynyá töttük, csak 4000 maradt meg, de azért is ma meghozzák az két ezer aranyat, abból semmi fogyatkozás nem leszen. Főkövet Seredi uram is talám e héten beérkezik. A vezér ő nagysága Zöldficártul tudakozta ezelőtt 4 nappal, mikor érkezik be Seredi uram; ő mondotta az vezér ő nagyságának, hogy e héten általánfogva beérkezik; az vezér mondotta, hogy talám az pestistül fél; imez arra azt mondta, hogy nem olyan természetű emberek az magyarok, hogy ők a pestistül félnének avagy azelőtt elfutnának, hanem csak az istenre bízzák magokat. Akkor abban hagyta szavát az vezér ő nagysága. Én kegyelmes uram csak attól félek, hogy valami fortélyt ne fogjanak, hogy ha hatalmas császárunknak külön az adón kívül való küldött ajándék nem leszen, mert a Zöldficár szavábúl colligálok olyan szókat, hogy nemcsak az hatalmas császárunk adó adó országírúl, de még más országokból is ajándéket küldötenek mostani új császárunknak; Lengyelországból is az követ mikor bejött volt, az is szép ajándékkal lött szemben hatalmas császárunkkal, más országokból is hasonlóképpen; mostan peniglen die 28. érkezék az velenczéseknek követi két gályával, hatalmas császárunknak három száz ezer aranyat hoztak az tavaly köztök lött békességnek kötése szerint, mivel szultán Murat császárral úgy békéllettek volt meg, hogy azt a summa pénzt megadják.

Az moldovai vajdának a fia, az ki Máté vajda ő nagysága egyik ellensége volt és vajdaságát sollicitálta, ittben tegnap holt meg; mostan azon valának az kapikihái, hogy ha megnyerhetnék az vezér ő nagyságátul a testét elvinni Moldovában, de még nem viheték végben. Elvitték azután a testét.

A tengeren tul való állapotjok kegyelmes uram mostan is azon állapattal vagyon, az mint nagyságodnak azelőtt is megírtam volt; egyáltalánfogva egyéb nem lehet benne, által kell

menniek. Úgy hallok kegyelmes uram, hogy Dali Huszain passa lenne kajmekám; olyant is beszélnek az emberek, hogy ismét Musza passát hoznák be az kajmekámságra; a bizonyos dolog, hogy vezér ő nagyságának ahoz volna nagyobb kedve; úgy hallok, hogy Musza passa lenne kajmekám; ezután annak is jobban végére menvén értésére leszen nagyságodnak. Az minapi hirtelen futó hírek az tiszték változásakor, az mint írtam volt nagyságodnak, elesendesedtenek istennek hála; egyáltalában bizonyosan írhatom nagyságodnak, nincsen semmi jónál egyéb, nagyságod elméje megnyughatik, nem kell olyan állapotról gondolkodni mostan. Máté vajdát is az kapikihák által bizonyosan nagy erős esküvéssel assecurálta a vezér ő nagysága, hogy semmit ne tartson, ne higgyen, akárki mit mond is, hogy megváltoztatnák vajdaságában, mert az bizony nem leszen, valamig ő él. Itt kegyelmes uram az embereket igen kezdték büntetni az oszpora el nem vétele miatt; kettőt az kenyérsütőkben fel is akasztatott a vezér ő nagysága.

Az nagyságod 4. Gyaluban írt levelét Maurer uram megadta, mit parancsoljon nagyságod megértettem. Énnekem kegyelmes uram mindenekre gondviseléselem leszen. Értém azt is Maurer uramtúl, hogy az nagyságodnak küldött leveleim későre vitetnek nagyságod kezéhez; egyebütt nem késedelmeztetik ugyan, hanem a vajda ő nagyságánál, mert ittbenn néha-néha két avagy három napot vártatnak velem az oláhok az levél elküldésben, néha ismég csak akkor adják értésemre hogy kalarássok megyen; a mikor szintén indulni akar az kalarás, és így hirtelen nem írhatok, hanem készen tartom az levelet, egy, két, három nappal is írom meg, itt csak annyi késedelme vagyon az levél elvitelének.

Az hatalmas császárnak végbeli vitézítől istennek hála kegyelmes uram itt semmi panasz nincsen; jónál egyebet, elhiggye nagyságod, nem mondanak az mi részünkről. Az kolosvári Lupul Jánost hogy az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint hozzám beszéltethetném per secundas vel tertias personas, én kegyelmes uram még annakelőtte, minkelőtte nagyságod nem parancsolta volna is, voltam azon, subordináltam egy magyarul tudó Barbély Mihály neű törököt, ki az jediculához közel lakik és igen tartnak az Mózes emberi hozzá; más, egy gyulai magyar asszony által is izentem neki, Rezmány csausz által hasonlóképpen, hogy csak Bakót beszélhetnék ide, de egyiket sem hozhatják, azt mondták, hogy meg vagyon hagyva Mózesről, hogy ide ne jűjjenek, sőt még az'utczán is elkerüljenek, ha látnak is. Az Lupul János itt azzal jár, hogy Székely Mózesnek közel való atyafia, az atyja kolosvári bíróság viselte ember volt. Mégis azon leszek, hogy valami mesterséggel más által kivétessem belőle, ki hírével bocsátották által. Ertem kegyelmes

uram, hogy borunk nem mindenütt leszen bőven; csak isten ő szent felsége adjon egészséget, békességet és kenyeret bőviben, a víztől is nem hálnak meg az emberek. Nekem kegyelmes uram istennek hála alkalmasint lőtt borom, az mint írják, de én azt bánom, nem tudom, mi ízű; csak az uristen szolgálatna vetni való üdőt, itt igen jó nedves üdők, szép esők kezdetek lenni. Ezek után sat. Datum Konstantinápoly die ultima Octobris, anno 1640.

Nagyságodnak alázatos legkisebbik igaz hűve, szegény szolgája

Sebessi Boldisár m. p.

P. S. Hogy Réti uram az nagyságodnak küldött levelemet még most hazul küldötte meg, azt nem jól cselekedte ő kegyelme; talám akkor is az felhőkben fennjárván az elméje, hogy elfelejtette megadni.

Külön féltven: P. S. Kegyelmes uram, ez levelemet, kiben ezt includáltam, még ultima Octobris írtam volt és elvégeztem volt az olá kapikihákkal, hogy azon napon östve felé elküldjék, mivel embereket bocsátották a vajda ő nagyságához, de azzal is megcsufolának. Mikor az levél készen volt, oda küldök hozzájuk megizenvén nekik, hogy ha elbocsátják-e az kalarást; azt izenék, hogy se ma, se holnap el nem bocsáthatják. Aval eljüvén az szolgálom mindjárást ugyanazon estve elbocsátották az embereket, és így elmaradott az levelem akkor. Azután is kétfrendbeli emberek is jött ki az vajdához, egyszer is értősemre nem akarták adni. A mint eszemben veszem, igen meguntakoztak az levélhordozástúl, nagyságod megfogyatkozik, ha csak ő rájok bizunk, nagyságodnak postái vannak, azokat is küldözze egyszer másszor be. Én rajtam semmi el nem mulnék, hogy nagyságodat gyakorlatossággal nem tudósítanám az itt-benn forgó állapotokról. Seredi István főkövet uram is 1. Novembris érkezik be, szép becsülettel recipiálták ő kegyelmét; 4. audientiája lévén ő kegyelmének, felmentünk a vezér ő nagyságához és szemben lévén ő nagyságával, ő kegyelmét ott is szép becsülettel és víg orczával látta a vezér is ő kegyelmét; 6. az hatalmas császárunkkal is szemben lőttünk, az adót is ajándékával beadtuk. Arról a vezér ő nagysága nem volt contentus, hogy az hatalmas császárunknak külön ajándékja nem volt, azt bizony minden rendek nehéz szível említették, meg is mutoták, hogy minket is nem illendő becsülettel tractálának az hatalmas császárunk udvarában. Mostan itt-benn levő híreket nem írhatok egyebet jónál istennek hála; ezután az isten, az üdő mit hozzon magával és mire segít ő szent felsége, értésére leszen nagyságodnak. Főkövet Seredi uram tudom, bővebben fog írni nagyságodnak egyéb itt-

benn forgó dolgokról, noha még semmi oly bizonyos dologgal nagyságodat mostan még nem tudósíthatja ő kegyelme is. Ezek után mire segít isten bennünket, éjjel nappal értésre leszen nagyságodnak. Datum Konstantinápoly die 10. Novembris, anno 1640.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem följegyzése : 28. die Novembris Albae Iuliae 1640. délest 2 órakor maga szolgálja az vajdának.

Eredeti.

X. 1640. november 28.

Életemig való alázatos hűséges szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, az nagyságod Diószegen 18. praesentis (*így*) írt leveleit nekünk a vajda ő nagysága 24. Novembris küldé meg, melyből értvén az nagyságtok egészségben, békességben való létét, azon az uristennek adok hálákat, áldott legyen az ő szent neve érte; ennekutánna is engedjen ő szent felsége nagyságotok felől minden jót hallanunk. Mi is nagyságodnak alázatos hívei istennek hála egészségben vagyunk. Követ Seredi uram is itt nem fog immár sokáig késni, talám az jövő hétfőn, ha elébb nem is, megindul ő kegyelme; az ő kegyelme leveléből nagyságod minden dolgokról bővebben érthet. Az lengyel királynak is jött inter-nunciussa az hatmany emberével, 17. jöttek be, másod napján az vezérrel szemben voltak, 20. az hatalmas császárukkal is szemben löttek, azokat is itt nem fogják késedelmeztetni, elbocsátják; minemű küldöttséggel jöttek, az Maurer Mihály uram ő kegyelme levelében includált párokból nagyságod megértheti. Az velenczések követei még szemben nem voltak császárukkal; ez jövő vasárnap lesznek szemben. Ide való híreket semmi olyat nem írhatok, mivel semmit nem hallhatunk mostan egyfelől is. Bagdátí vezérnek jött tegnap reggel két embere Bagdátból, kiket az hatalmas császáruk mindjárt vitetett eleiben; nem értheténk semmi bizonyost, mivel jöttek, de úgy veszem eszemben kegyelmes uram, nem kedvek szerint való hírrel jöttek. Nagyságodnak bizonyoson írhatom, hogy ennek az nemzetnek semmi hadakozásra való szándéka, kedve nincsen, hanem ők csak az békeséget akarják hallani; oda által kételenek oltalmazni Bagdátot, úgy értem kegyelmes uram, hogy az bariánjok után általindulnak a hadak, maga is a vezér. Ezek után sat. Datum Konstantinápoly die 28. Novembris, anno 1640.

Nagyságodnak alázatos legkisebbik igaz híve, szegény
szolgája

Sebessi Boldisár m. p.

Czim: a szokott a fejedelemnek.

Fredeti.

XI. 1640. december 3.

Életemig való alázatos hűséges szolgálatomat ajánlom
nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, az nagyságod Megyesen 10. Novembris
írt levelét elvöttem az vajda ő nagysága kalarássi által 28. eius-
dem mensis. Értvén az nagyságod írásából nagyságodnak bő
írásomról való neheztelését, hogy mind nagyságodat s mind ma-
gamat nagyságodnak méltatlan szolgáját azzal az sok írással,
annak olvasásával terheltem, arról nagyságodat mint kegyelmes
uramot alázatosan követem, abban az írásomban is követtem.
Bizony kegyelmes uram nem kellett volna talám annak lenni, de
én bennem is emberi természet lévén, úgy tetszett nekem, hogy
jobb nagyságodnak megérteni az én panaszimat is, mert én is
kegyelmes uram ama mondás szerint ott tapogathatom, a hun
fáj; és noha nagyságodnak szegény legkisebbik méltatlan szol-
gája lévén én is az én mivoltom szerint tudván igaz hűséggel
való szolgálatomat és nagyságodért való sok szenvedésemet, igen
nehéznek tetszettek némely dolgok, sőt ugyan bizonynyal írom
nagyságodnak, gyaláztatna is tartottam, de nincs mit tennem
kegyelmes uram, legyen az nagyságod kegyelmes parancsolatja
szerint, én kegyelmes uram olyan bő írással ezután nagyságodat
nem terhelem; de az mi énnekem is nehéznek tetszik és fájdal-
mamra vagyon avagy lenne, ennekutána is nem másnak, hanem
nagyságodnak kelletik egyenesen megírnom, mert isten után
nagyságod kegyelmességéhez ragaszkodom.

Ezt ebben hagyván fordítom írásomat kegyelmes uram az
mostan ittben levő állapotokra, hogy azokról is két vagy három
szóval nagyságodat tudósítsam, noha követ Seredi uram és
Maurer Mihály uraméktól nagyságod mindeneket bőségesben
megérthet, mindazonáltal én az divānban forogván gyakrabban, az
mit érthettem bizonyosan, azokról tudósítom nagyságodat. Az
tengeren túl való állapotjuk had nélkül nem leszen. Az elmúlt
napokban jöttek két tatár postái az bagdái vezérnek, és utánuk
mindjárt érkezett Zdrumból is egy posta, ezekkel magam ele-
get beszéltem az oda való állapotokról; tagadhatatlanul azt
mondá az egyike, hogy bizony egyáltalában meg akarja szállani
a kazul a várat, igen nagy készüllettel vagyon, csak az üdönek
hüvesedését várta eddig is, azt mondja, hogy éjjel nappal istrá-

zsálnak, vigyáznak, őrizik az várat. Tudakoztam azon is tőle, hány ezer ember lehet az várban; azt mondá, hogy 12,000 embernél több nincsen. Az janicsárok, az kik ott vannak, kétszer is akartak támadást tenni az vezér ellen, mivel fizetéseket nem adják úgy ki, az mint kívántatnék, nehezen nyomhatta le őket a vezér. Ilyen dolgot is beszéle, hogy az császáruk Bagdáthoz közelebb levő váribúl, Vanbúl, Muszulbúl, Zdrumbúl és több helyekbúl való passák, békek azon voltanak és arra akarták venni az bagdátí vezért ennekelőtte egy néhány héttel, hogy egy bizonyos helyre mezőben gyülekezvén hadakkal menjen ki közikben és végezzenek egymással mind az vár oltalmazására s mind magok hadi állapotokról is, ki mennyi segítséget adhat, ha az várat obsideálná a kazul. Ez peniglen csak fraska (*így*) volt. A vezér nem akart kimenni hozzájuk, nem consentiált abbúl az dologbúl velek, mivel félt tőlök, csak olyan választ tött nekik breviter, hogy hatalmas császáruk öt Bagdáthban hagyta és annak gondviselésére rendelte, nem megyen ő ki onnan egyfelé is, hanem ha kivonszák lábbal. A bizonyos dolog kegyelmes uram, egy csepp követ is nem jü onnan, meg sem gondolták, azt mondja ez tatár; de ha szultán Murat meg nem holt volna, úgy volt szándékok a kazuloknak, hogy követet küldjenek ő hozzá, de hogy megértették halálát, elhagyták abbeli szándékokat. Most az barianjok után általköltöznek az hadak, az a híre itt a portán, a kazulok ellen.

Itt kegyelmes uram istennek hála kedvetlen dolgot az mi részünkrol nem tapasztaltam; semmire egyébre egyáltalánfogva nem igyekeznek az csendes békességnél, nincs semmi kedvek, se egyfelé, se másfelé való hadakozó szándékok, igyekezetek, hanem csak békességet kívánnak; Lupulnak is feladták leczkéljét, üljön veszteg, ne indítson semmi veszekedésre való dolgot, mert bizony elfogy az élete. Az velenczések ma löttek szemben hatalmas császárukkal. Az lengyel követeknek még eddig nem lött hatalmas császáruktól válaszok, azokat is nem késeltetik. Az franczia és hollandus oratorok mostan is az elébbi nagyságodhoz való jó akarathban vannak és jó szível igyekeznének szolgálni, ha fogna törekedésök; mindazonáltal ugyanazon lesznek, a mi ő rajtok áll, nem posthabeálják ezután is. Követuramot Seredi uramot kegyelmes uram igen becsülettel recipiálták mind az bejövételkor, s mind az üdő alatt gazdálkodással becsülettel voltak ő kegyelméhez; most az utólszori elbúcszásakor is a vezér ő nagysága igen becsülettel beszélgetett ő kegyelmével és minemű választ és izenetet tött ő kegyelme által nagyságodnak mind az két dologról, mind jól tudom, hallottam, mivel ő kegyelme mellett állottam, senki egyéb benn nem volt, hanem Zöldfikár és az nagyságodhoz küldött csausz, 4 voltunk; az csausztól is törökül

azon formán izent nagyságodnak mint Seredi uramtúl, tudom kegyelmes uram, ő kegyelme nagyságodnak megírt mindeneket. Az nagyságodnak hatalmas császáruk küldött két kaftánt és császáruk levelét is akkor adatta az csausz kezéhez, és igen becsületes kaftányokkal megkaftányozának bennünket hárman: Seredi uramat, az csauszt, engemet, és úgy jövének el ő nagyságátúl. Ezek után az uristen nagyságodat tartsa meg jó egészségben sok esztendeig szegény magyar nemzetünk oltalmára és megmaradására, békességben való megtartására isten után. Datum Konstantinápoly die 3. Decembris, anno 1640.

P. S. Kegyelmes uram, mivel házamnál igen vékony gondviselő szolgálom vagyom, nem is érkezhetik mindenféle dolgaimnak végben való vitelére, kivályképen derék dolognak idejekor; így az okon hogy kevesebb fogyatkozással vihessék dolgaimat végben, egy lovászlegény szolgálmat, ki ugyan sárdi nemes redesenciás (*iggy*) ember Orosz Dávid nevű, ezt küldözöm ki és onnan ismét bejön, cz által dirigálok innen is házannépét; emellett kegyelmes uram Cíkó (!) Mihály uramnak Száva Mihály nevű szolgálja is hasonlóképpen nemkülömben mint magam fizetett szolgálom júnak ide be: nagyságodnak alázatoson könyörgök, ne legyen nagyságodnak nehézségére bejövések, kimenések, sőt azon is könyörgök nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, adasson egy salus conductust nekik, jár hassanak bizvásban, hogy én is kegyelmes uram házomra és kevés majorságomra viselhessek illendőképpen gondot innen is, alázatoson megszolgálom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak.

Nagyságodnak alázatos legkisebbik méltatlan igaz híve, szegény szolgálja

Sebessi Boldisár m. p.

Czím: nincs.

Eredeti.

XII. 1640. december 11.

Életemig való alázatos hűséges szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, ez alkalmatossággal akarván nagyságodat az ittben való állapotokról mégis tudósítanom, noha mostan is semmi oly új híreink nincsenek s nem forognak az elébbiekénél, az melyekről nagyságodat tudósítottam. Az tengeren tul való hadi állapotjoknak de necesse meg kell lenni az barianjok után. Az Seredi uram elmenetele után másodnapján általmentem volt az franczia és hollandus oratorokhoz ő nagyságokkal beszélgetvén Seredi uram hagyása szerint, hogy ő nagyságok is

értsék az vezér ő nagysága ő kegyelmének tött válaszát. Utólszor az búcsuzáskor azon is kértem ő nagyságokat, hogy azt az megindított dolgot ne hagyják félben ő nagyságok is, ha az üdő és alkalmatosság hozza, a vezérrel ő nagyságával tractálják és legyenek azon, hogy vihessék végben az dolgot; de az mint az francia oratornak beszédéből értettem, onnan feljül várna leveleket és onnan ha valami jó hírek lehetne, azzal az alkalmatossággal megindítaná az dolgot a vezér ő nagysága előtt; de addig nem akar semmit mozdtítani. A másik a hollandus minden tehetségével azon volna és leszen is, az mint nekem mondotta ő nagysága, hogy mikor üdőt s alkalmatosságot lát benne, el nem mulatja, csak nagyságod is ne sileáljon ebben a dologban, hanem isméglen urgeálja vagy levelei avagy bizonyos embere által; nagyságodnak írt is a hollandus, az anglus is, de az anglus ebben a dologban semmit sem értett, mivel nem engedé az többi, hogy hírével legyen ez dolog, okát is megmondák, tudom, Seredi uram nagyságodnak referálta is eddig. Az leveleket másodnap küldötték ide hozzám, hogy általmentem volt hozzájuk. Az lengyel követ is e héten elbúcsuzván, hétben kelve elbocsátják; a rabokat mind itt az városban, az kiket feltalálhattak, a vezér ő nagysága felkerestetvén, megadatja a követnek, tegnap az divánban hoztak vala fel vagy 25 való rabokat aféle örözőket, kiket az buza-aratáskor rablottak volt el; tatár hámnak is megparancsolta hatalmas császáruk erős parancsolattal, hogy előkerestesse az rabokat, az kiket aratástúl fogva hoztak és rablottak el és visszaadassa, küldje; az silitrei passának is hasonlóképpen parancsoltak ezen dologról. Istennek hála kegyelmes uram, itt mostan békességben, csendességben vagyunk. Az selyem hálót még meg nem csinálták és mostan ki nem küldhetém; ha megcsinálják, leszen kitől, kiküldöm. Ezek után sat. Datum Konstantinápoly die 11. Decembris, anno 1640.

Nagyságodnak alázatos híve, szegény szolgálja

Sebessi Boldisár m. p.

P. S. Nagyságodat alázatosan követem mint kegyelmes uramot, megbocsásson nagyságod, hogy ilyen breviter kelleték írnom és ugyan majd rútul is, ez az oka, igen sietve kellett írnom, mivel tegnap az olá kapikihák azt mondák magamnak, hogy még holnap [nem] bocsátják el kalarássokat, ma reggel csak megizenék egyik kalarástól, hogy ők immár indulófélben vannak s igen hirtelen kelle írnom.

Czim: a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem följegyzése: 25. Decembris A. I. 1640. délest 2 órákor havasalji vajda postája.

Eredeti.

XIII. 1640. december 18.

Életemig való alázatos hűséges szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, az nagyságod Fejérváratt 7. Decembris irt levelét az vajda ő nagysága kalarássitúl tegnap ugymint 16. die vöttem el; hogy nagyságotoknak egészségben, békességben való létét értem, azon az uristennek adok hálákat, és kívánom, hogy ő szent felsége ennekutánna is azon áldását nagyságotokon fenntartván mind életét s mind jó egészségét tartsa meg sok esztendeig bódogul. Értvén kegyelmes uram azt is az nagyságod írásából, hogy arra is választ teszen nagyságod és bizonyos okait is megírja, mire nézve nem küldött hatalmas császárukknak ajándékot követ Seredi István uramtúl. Úgy vagyon kegyelmes uram, talám nem én igazgatásom volna eféle dolog, mivel én egy legkisebbik alázatos méltatlan szolgája lévén nagyságodnak és nem is az én vékony elmémhez való dolog volna, mindazonáltal mire nézve írtam arról nagyságodnak, ez írásomban is egy vagy két szóval okát megírom nagyságodnak, nehézségére ne legyen, mert én kegyelmes uram jüendő megmaradására és javára nézve nagyságodnak cselekedtem. Első oka ez kegyelmes uram. Tudja nagyságod az megholt szultán Murat császáruk minemű gonosz igyekezettel, szándékkal volt felőlünk, kit ha az isten ki nem vött volna e világból, eddig is nem tudom mint járhattunk volna; mely dologra képest ez mostani új császárukknak, ki még ez ideig nem lévén gonosz szándékkal felőlünk, az én vékony ítéletem szerint igen kívántatott volna kedveskedni és császári ajándékkal meglátogatni nagyságodnak ő hatalmasságát, hogy így idején még jó szível volt hozzánk, aval is annál inkább jó akarátját hozzánk kapcsolhassuk, magunktól meg ne idegenítsük. Nagyságod kegyelmesen megbocsásson, ama mondás szerint: egyik üdő ellensége a másiknak, az mi állapotunk is az mint vagyon, arra és az üdőre kellenék néznünk és az magunk megmaradására, nem arra, hogy másszor nem volt szokás és ennekutánna is meg fognák kívánni tőlünk; hiszem nem olyan változó állapot az császárság mint egyéb tisztnek változása, hanem holtokig lesznek és uralkodnak. Nagyságod az országnak jövődöbeli terhét akarja eltávoztatni, de én magamat s magam megmaradását orvoslanám meg, ha nagyságodnak volnék; mindazonáltal legyen az nagyságod bölcs ítéleti rajta. 2. oka ez kegyelmes uram, hogy mind volt reménységek az külső embereknek, hogy ha a vezér ő nagyságának küldött ajándékot nagyságod, annál inkább fog hatalmas császárukknak küldeni az adó mellett. 3. és a mi legnagyobb, az minemű két rendbeli

követséggel bocsátotta nagyságod Seredi István uramot ő hatalmasságához és a vezér ő nagyságához, annál inkább kívántatott volna hatalmas császárukknak kedveskedni, talám nem is ártottunk volna vele. Elég példa Máté vajda kegyelmes uram nekünk, ha ő nagysága a sok ajándékkal be nem dugta volna avagy most is untalan be nem dogná szájokat, eddig is nem tudom mint lőtt volna dolga; bizony kegyelmes uram Máté vajda ő nagysága is úgy vagyon, néz a mit néz országának megmaradására, de főképpen forgatja az maga uraságában való megmaradását.

En kegyelmes uram ezt ebben hagyom; fordítom pennámat és írásomat az mostani ide be való állapotokra. Istennek hála semmi jónál egyéb mostan nincsen, mivel az téli üdő csak honnülésre kényszeríti az embereket. Készületek bizony nagy vagyon és naponként készülnek mostan is, s itt most ilyen hírek forognak künn az emberek között, hogy tavaszra Azákra mennének, mind az urmelyéki, szilistrei hadakat és talám az két Oláországokat is felültetvén oda küldenék; de ez hír közönséges, nem bizonyos, az mint eszemben vöttem. Kegyelmes uram én abban a reménységben volnék, hogy általmennének az tengeren, lövő szerszámot sokakat készíttetnek; a barianjokig jobban experiálhatjuk igyekezeteket, mely felé leszen, arrúl is nagyságodat tudósítom, ha isten azt adja érnem.

Magam állapotom felől kegyelmes uram azt írhatom, legyen istennek hála, sok betegségem után az uristen jó egészségre fordíta, immár mikor kedvem szerint való eledelt kaphatnék, ehetném s ihatnám; de itt kegyelmes uram a kenyér és bor áros; ennekelőtte egy holnappal is egy oszpora ára kenyérrel egy ember megérte, mostan két pénzes kenyérrel is elig éri meg. Az tehén-husnak okája 8 pénzre ment, az juh-husnak okája 12 pénzre, az bornyu-husnak 14 pénzre; de noha drága, mégis eddig mind találni husneműt, de a minél meg kellene főzni úgy nyárfánál, afélét nem kaphatunk, kovács-szénre kell szoruhunk de necesse, mint egy némely kapikihák szoktak volt élni avagy telelni, kit én nem szoktam vala meg eddig. Hideggel is meghalunk itt a szép nyári házakban. Seredi uram ő kegyelme az nagyságod ő kegyelmének adott instructio szerint az élesemnek kiadattatása felől a vezér ő nagyságánál eleget törökedék az utólszori elbúcsuzáskort, supplicatiókat 5 íratam volt Zöldficár urammal öt emingre: az hatalmas császáruk konyhamesterére, az bor-emingre, az koin-emingre, az ki a juhokat szokta volt kiadatni, az tyuk-emingre, az sztanbol-agára, ki a fára való pénzt szokta volna kiadni: úgy vagyon, ő nagysága akkor megigiré Seredi uramnak, hogy kiadatja és ugyanakkor mindenik supplicatióra írata és parancsola ő nagysága hogy kiadják, de még eddig egyfelől is nem adtak csak egy pénz árát is többet, az mit

azelőtt kiadtak. Én reájok küldöttem a supplicatiókat, magam is az agával felmentem az konyhamesterhez, de csak mutogatással és napról-napra való halogatással mutatnak el bennünket. Ezek után sat. Datum Konstantinápoly die 18. Decembris, anno 1640.

Nagyságodnak alázatos igaz híve és szegény, legkisebbik szolgálja

Sebessi Boldisár m. p.

P. S. Kegyelmes uram, nagyságod reá írván Máté vajdára ő nagyságára az ittbenn levő kapikiháknak embertelenségekről, hogy egy néhányszor tréfálódtunk meg miattok, hogy az nagyságodnak szóló leveleink mind nekem s mind Maurer uramnak két avagy három uttal is elkészítvén, megírván elmaradtak, mivel úgy vagyon, azt értésünkre adták ugyan, hogy írjunk, mert kalarást bocsátanak el, és írtunk, de mikor elbocsátották kalarássoakat titkon, abban semmit sem tudtunk; ez így volt, Maurer uram is jól tudja; melyre képest én is hogy az nagyságod nehézségét rólam eltávoztassam, nagyságodnak megírtam, én úgy emlékezem reá, hogy egyéb gonoszt felőlök semmit sem írtam; mostan az vajda ő nagysága nagy haraggal reájok írván igen megcarpálta levelében és azt írta volna nekik, ők azt mondják, hogy én azt is írtam volna nagyságodnak, hogy egyéb illetlen szókkal is szólta volna nagyságod felől. Én arra nem emlékezem kegyelmes uram hogy írtam volna semmi gonoszt, de hogy az más ember lábából kivegyem a töviset, az magaméban verjem, azt nem cselekedhetem. Az ő dolgokban egyéb fraus nincsen, kit én meg is tapasztaltam, hogy azt akarják, ne az én írásomból hallja elsőben nagyságod az ide be való uj és kik kedves hírek lehetnének, hanem az övékből. Ezután is az úgy leszen, noha immár adajokat behozván más kapikihák lesznek, de azok is tudom az magok kedveskedésekre néznek inkább, hogysem az miénkre. E dologért én reám igen haragusznak és nagy panaszkodással mondák meg. Én a vajdának is ő nagyságának írtam ez dologról. Az lengyel követ is elbúcsuzék ez elmúlt szombaton és ez jövő szoradán avagy csötörtökön kiindul haza felé; azt is csak elmutatták az mint eszemben vöttem, hogy mind Duli Huszain passának s mind tatár hánnak parancsoltak az rabok megadása felől, de látva kell hinni; itt megadnak egy néhányat, azzal érzék meg; amazokra is ment ugyan parancsolat, de tudom, nem leszen semmi látatja.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy jegyzése : 2. Ianuarii 1641. A. I. reggel 7 óra után havasalji vajda postája.

Eredeti.

XIV. 1640. december 27.

Életemig való alázatos, hűséges szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, igen alázatosan akarván nagyságodat mégis az ittbenn való állapotokról tudósítanom, mostan minemű karban és állapotban forogjon az tenger habjaihoz és szélvészéhez hasonló állhatatlan állapotú porta. Ennekelőtte kegyelmes uram egy néhány levelemben minemű dolgokról tudósítottam nagyságodat, mostan azoknak némely részeiben ellene való dolog fordulván elő itt az portán, ilyen híreket értettem ezelőtt egy néhány nappal, ma is mind ottfenn a vezér divánjában s mind szállásomra jövéen némely jóakaróink jelenték igen titkon, hogy ilyen végzések lött volna hatalmas császáruk és az fővezér, harmadik is egy nagyrendű embernek Máté vajda ő nagysága megfogattatása avagy megölettetése felől, hogy az elhult napokban Seredi uram kiindulása után harmad nappal avagy 4 nappal az mely kapucsi passát Havasalföldében az adó behozásának praetextussa alatt kiküldöttek a vajdához ő nagyságához, kitől kaftánt is küldöttek Máté vajdának, annak oly instructiót adtak és oly tanúsággal bocsátották volna, hogy ha módja lehetne, az alkalmatosság hozná, fogná meg a vajdát, ha hul pedig módja abban nem lehetne, ha közel lehetne avagy ilhetne a vajda mellé, keresne oly módot benne hogy hancsárral is ölné meg a vajdát, azzal biztatván az kapucsiát a rossz császár és a vezér, hogy ha megölheti, ne féljen semmit, mert az országbeliectől semmi bántása nem leszen, nem merik semmi uton bántani. Mely szavokra és parancsolatokra az kapucsi passa reá ígérte magát, hogy egyáltaljában ha módja leszen benne hogy végbe vihesse, megcselekeszi, ha diribről darabra vágják is, csak ő vihesse végben hatalmas császáruk parancsolatját és az ő halála által az ő nemzetségének szerezessen békességes megmaradást, semmit nem gondol halálával. Hogy pedig semmi uton módon végben nem vihetné is, az adót megindítván, ottan mindjárt 4 felől való hadakkal próbálják meg: egyfelől Lupul, másfelől Dali Huszain szilisztrei passa, 3. felől Ipsir passa az urmelléki haddal, 4. felől innen belől is és így is csak végben vigyenek akarajtokat. Az híre itt igen publice az, hogy Azákra az muszka kozákok várára mennének tavaszra, készületek is vagyon reá; az is hogy általmennének az persák ellen, de az csalárdság igen nagy ő benne. Ha a persákra való indulatjuk nem leszen, egyáltaljában megpróbálják Máté vajdát ő nagyságát egy elsőben, azután mi is gondolkodhatunk magunk megmaradása felől. Kantamir merzának egy atyafia, öcsese vagyon itt, sok üdőtől fogva tekereg itt, úgy hallom, hogy

azt rendelte a vezér ő nagysága az dobrocsai tatárok és a mellett máshunnét való tatárokat is adnak alája, ő leszen merzájok; itt élést is rendeltetett az vezér neki konyhájára. Úgy értettem kegyelmes uram, hogy Lúpul vajda izgatja mind az portát, olyant írt volna most is ide be, hogy ne halogassák Máté vajdának kiűzését uraságábúl, mert most volna idejek és alkalmatosságok reá; azzal is terhelte volna nagyságotokat, hogy a némettel egyetértene. Ezeket én nagyságodnak bizonyoson némely részében nem írhatom, kivályképen az kapucsi passa dolgát, mert egy ember által nehéz olyan nagy dolgot végben vitetni olyan vigyázó fejedelem lévén a vajda ő nagysága; de az többit majd ugyan gondolnám, hogy megpróbálják haddal, ha módjok leszen benne, mivel az circumstantiák is mutatják, csakhogy igen secretumban tartják. Mindazonáltal nem úgy leszen mindenkör, mint az emberek disponálnak, hanem az mint isten akarja; az uristen ismég fordíthat más dolgot, ügyet ellenekben, hogy minket elfelejtet velek; az üdő és az isten docebit.

Az lengyel követ is az elmúlt hétfőn indult ki; minemű követséggel ment el, azt nem tudom, derekason nem érthettem, mivel magam beszédes nem voltam vele, minthogy nagyságod is nem parancsolt felőle nekem, hogy szemben legyek ő nagyságával, én is nem merészelttem cselekedni. De noha nagyságod, az beküldött követsége mint lött legyen, az kiküldött párokból érthette, arra való választétel felől elsőben jó reménysége volt az követnek, de utoljára úgy hallom, nem mindenekben lött az választétel kedve szerint. Rabokat is, az mint azelőtt írtam volt nagyságodnak, ugyan számosan hozatott fel az vezér a divānban hogy megadassa és többeket is parancsolt vala felkerestetni, de abban is kevés tölt, 3 avagy 4 adtak meg neki. Én kegyelmes uram igen bizonynyal értettem ezt a többi között, hogy két dolgot olyant adtak az követ szájában, hogy a királynak megmondja, hogy az muszkáknak segítséget semmi uton ne adjon, ha Azákra hadat bocsát hatalmas császárunk. Másikat olyant is, hogy Erdélyre is ha nagyságod ellen hada leszen hatalmas császárunknak, ide is segítséget ne adjon, se ne bocsásson, ha azt akarja, hogy az jó szomszédság, békesség köztök megmaradjon. Az követtel bocsátott csauszt is így instruálták. Az császár levelében is az a kívánság, melyre a követ a vezérnek azt felelte, hogy az ő országok szabados ország, az király is senkit meg nem foghat meg attúl, hogy fizetésre szomszéd országokban el ne menjenek a hova hivatalosok lesznek, de maga a király akaratjából avagy parancsolatjából nem leszen. Ez dolognak nagyságod igen hamar végére mehet az követ hazaérkezvén a királyhoz, kivetheti kétségét, úgy vagy-e vagy nem. A vajdának is ő nagyságának írtam némely dolgokrúl, az kiket illendőnek ítéltem lenni.

Ezek után sat. Datum Konstantinápoly die 27. Decembris, anno 1640.

Nagyságodnak alázatos, méltatlan legkisebbik szolgája, igaz híve

Sebessi Boldisár m. p.

Post S. Ezt is értettem kegyelmes uram, hogy kiment volna hatalmas császárunknak parancsolatja mind Ipsir, s mind Dali Huszain s mind Lupul vajdához igen titkon, hogy oly készüléttel legyenek, hogy mikor második parancsolatja kimegyen, megindulhassanak az mely felé kívántatik és parancsolják nekik. Ezeket értettem; ezután jobban is végére menvén értésére adom nagyságodnak.¹⁾

Czím: nincs.

Eredeti.

XV. 1640 — 1641.

Életemig való alázatos hűséges szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Nagyságodat mint kegyelmes uramat természet szerint való fejedelmemet igen alázatosan követem, megbocsásson nekem méltatlan legkisebbik igaz hívének, szegény szolgájának, és idegen ítéllettel felőlem ne legyen, hogy nagyságodat ezzel az dologgal kell terhelnem. Bizonyára kegyelmes uram eleget gondolkodván hánytam, vetettem vékony elmémet rajta, hogy ha szükség-e replicálnom az nagyságod nekem adott instructiójára avagy ne búsítsam azzal nagyságodat.²⁾ De azon nyugott meg az hitván elmém, hogy igen is szükség lett volna éppen mind az egész instructióra még ottbenn indulásom előtt; de mivel nagyságod idején ki nem adván én is nem olvastam különben, hanem ittben. Eszem-

¹⁾ *E levélbe tett darab papírra Rákóczy írta:* Máté vajda magára igen-igen vigyázzon mind titkon s nyilván való gonosz akarói ellen; meg-lássa, idegen nemzettel kívül mint leszen szemben, mert azon vannak, meg-ölessék vagy egy vagy másképpen, készülnek is reá titkon s talám ki is ment az parancsolat igen titkon Luppulra, az silistrai passára. Azért igen-igen vigyázzon, mert alatta valói is nem mind hívei. Luppul izgatja az portát, hogy most az ideje.

²⁾ *Rákóczy oldaljegyzése:* Azt mi nem bánjuk vagy hogy el nem szenvedhetnénk, mert istennek neve dicsértessék, túrni sokat tudunk, az ember-séggel is sokakat győztünk eddig is meg; de bezzeg oly uradnak írhatott volna uram, bizony választ tenne reá, mert méltatlan cselekedted s nem derekas ítéltebből, hanem hirtelenből és magad indulatjának meg nem bírásá-ból, kit mind illendőbben, jobb alkalmatossággal csendesebb írással is előnk-ben terjeszthetné volna; de evel immár jobban fogtunk megismeri, ha lehet s ugyis tanáljuk (!), bizony soha nem pironatsz írásoddal onnét.

ben vévén azért azokban az articulusokban igen fontos és terhes írásokat, melyekre képest de necesse kívántatnék ugyan éppen az egész instructióra replikálnom, de olyan sok és hosszú írással nagyságodat nem akarván terhelnem, hanem egy némely részeire és articulussira teszek választ. És noha azokra is vétkezet nem tudom, magamra nem is veszem, mindazonáltal az juristák mondása szerint: qui tacet consentire videtur, azért kegyelmes uram én is az kiben vétkezet nem tudom, ne láttassék alatta hallgatnom, egyik ok ez vitt kegyelmes uram erre. Másik, hogy mind az nagyságod fejedelemségének idejétől fogva is ilyen kemén fontos instructiót egyik kapikihának is nem adott, és ebből olyant colligálok elmémben, mintha láttatnék, hogy nekem kívántatott legerősebb és fontosb instructio kiadás, hogysem másnak, mert mintha annakelőtte mind az én ittbenn létemben estek volna azok az defectusok és abusosok, az kik denotálva vannak az instructióban. Noha peniglen mintha nem egyedül én reám, hanem kivályképpen más kapikihákra tendálna az instructio, mindazonáltal én is értek rajta, mert az nagyságod fejedelemségének idejétől fogva inkánb csak mi rajtunk forgott Réti urammal az ittbenn való veszedelmes, nyomorúságos és félelmes szolgálat, kiért nemhogy nagyságodnak fejedelmi kegyelmességét várhatnók fejünkre jámbor szolgálatunk után és rabságból való kiszabadulásunk után, hanem úgy veszem eszemben, hogy nagyságod előtt hitelünkben megfogyatkoztunk, hitelünk nincsen, mely kitetszik az nekem mostani instructio kiadásból is, az melyért kegyelmes uram bizony mondom, hogy szomorú szível és nagy búsulással vagyok. Mert elsőben istennel bizonyítom, annakutánna az nagyságod bejövő-menő jámbor főember igaz szolgálival, és ittbenn levő egész keresztény oratorokkal, az vajda ő nagysága ittbenn levő és velem együtt fáradozó egy néhány rendbeli kapikihákkal, hogy én nagyságodnak igaz szolgálja voltam s vagyok mostan is nagyságodnak, tudatlanságomból avagy emberi gyarlóságból, ha mi fogyatkozás volt, esett, kit én nem tudok, de ha szintén esett volna is, azt senkinek nem kell csudálni akkori üdő s állapathoz képest, szánszándékból bizony nem cselekedtem; mert noha én is írtam leveleket¹⁾ oda ki sok főember jó akaró uraimnak, kiket tudtam nagyságodnak igaz híveinek, jámbor szolgálinak lenni, de lutheranusoknak avagy másoknak, az kiknek nem illett volna írnom, és ide be való titkos dolgokat avagy híreket írtam volna, arra kegyelmes uram én nem emlékezem, sőt nem is cselekedtem, ezután is abban nagyságod engem meg nem tapasztal, ha az uristen meg nem

¹⁾ *Rákóczy oldaljegyzése:* Magad is sokat uram bizony csak az szegény Deli Farkasnak is, ki jelen vagyon.

bolondít, eszemet, elmémet el nem veszi. Hogy ne írnék jóakaró uraimnak mind magam dolgaimból s mind az ő kegyelmek becsületit megadván, arról nagyságod úgy tudom meg nem tilt. Az hírek állapotjának irogatásáról tudom kegyelmes uram az dolgot és az nagyságod kegyelmes parancsolatit, ahhoz tartom magamat. Istennek hála kegyelmes uram én úgy tudom, hogy én miattam és az én gondviseletlen avagy illetlen magamviselésével se az nagyságod fejedelmi méltósága, se kára nagyságodnak, se az országnak nem következett, én úgy tudom, inkább az életemet is a szükségnek idején elszántam és letennem is kész voltam, kit volt oly idő, minden órán is vártam fejemre, mégis el nem állottam senkire nézve nagyságod mellől, hanem igazán, kötelességem szerint megmaradtam az egy igazságban sok embereknek csodájára. Mely akkori belső állapotokat mint s hogy forgatták s mit akartak mások, nagyságod azokat mind jól tudja, kit azután is mind az idő s mind az circumstantiák is megmutattak és kinyilatkoztattak. De kegyelmes uram talám nagyságod azokat is csak mintegy kételkedve hitte avagy nem is, mert azok mostan is fényesen uralkodván semmi gondjok nincsen, engemet peniglen ilyen egész gyámoltalan állapotomban is ismég nagyságoddal ide bétaszíttattanak az kasza (!) kőre (!) nekem nyilván való sok káromra; de ilyen az igaz embereknek e rossz világban az ő állapotja.

Ezt ebben hagyván mégis egy panaszkodásom vagyon kegyelmes uram nagyságodra. Nagyságodat alázatosan követem, nehéz néven ne vegye, bizony semmi uton el nem hallgathatám, hogy egy vagy két szóval ne írjak nagyságodnak arról is, hogy abból is olyant veszek eszemben, hogy kelletlen és hiteletlen szolga vagyok én nagyságod előtt,¹⁾ hogy az vezér ő nagyságának küldött, mostan velünk behozott ajándéknak is praesentálását mireánk Réti urammal nem bizá, holott hazafia és zálogos nemes emberek lévén, nagyságodnak, a szegén országnak continuus oratori, örög emberek, régi szolgák lévén, itt hatalmas császáruk portáján egy néhány esztendőttől fogva szolgálván, nem méltóztatott nagyságod minket megbecsülni, hanem az egész vezér divánja és maga is csodálkozván pironkodtunk mi az vezér ő nagysága előtt, másra bizván nagyságod annak végbenvitelét, kit egy cseppnyire is nem illetett volna, noha böcsü-

¹⁾ *Rákóczy oldaljegyzése*: Soha bizony annak nem tartottunk, hanem megnyugodtam volt benned; de bezzeg veszem eszemben, hogy boszus ember vagy, ebben bizonyosságom Maurernek írt parancsolatom, hogy ő velek együtt praesentálja s meg is adja becsületeket. Úgy tetszik, istennek hála, bizony szemem előtt tudtam még eddig viselnem, mire vagyok köteles az hazafiaknak becsületeknek megadásában, ezek boszuságára nincsen egy is kit promo-
veáltam volna idegent.

lete és tisztessége ellen nem szólok, isten oltalmazzon, és hűsége ellen is az jóakaró uramnak, de egyáltalában minket illetett volna annak praesentálása; elég pironkodva jövenk el onnan, kin bizonytalán fájdalmas szível vagyunk. Ezekről az írásimról nagyságodat mint kegyelmes uramat igen alázatosan követem, az istenért is kérem, megbocsásson nagyságod, nagyságodtól nem ilyen jutalmát, becsületit várnók jámbor szolgálatunknak, hanem jobbat.

Immár fordítom írásomat két vagy három articulushoz replicatióira.

15. articulusban a hul nagyságod azt parancsolja, hogy az erdélyi házhoz való szokott szolgálatait, csauszokat el ne idegenítsék magam illetlen viselésémmel: ¹⁾ azt én kegyelmes uram azelőtt is nem cselekedtem egyen kívül, mivel nem akarta igazán nyomni a kengyelt velem együtt, hanem nagyságodnak ártalmára, veszedelmére ügykezett és én is nagyságodnak adott kötelességem szerint nem lakhattam vele barátságosan lelkem veszedelmére; a többi az kik voltak, nem panaszkodhattak igazán én reám. Most annál inkább elnyughatnak én miattam, én is ő miattok, mivel csak egy sincsen a háznál Józsefen kívül.

16. articulusban a hul nagyságod azt írja, hogy hisszük, az elébbi szokás szerint az asztalomra való élelts kiszolgáltatják, azért azt eladogatásra, compalárságra ne fordítsam, ²⁾ hanem jóvókire-menőkre illendőképpen költsem, hogy aféle eladogatás miatt se nagyságodra, se hazámra jövődöbeli nagy kárt ne hozzak: kegyelmes uram, abból én meg nem gazdagulok; én, látja isten, annak engedtem volna és most is annak engedném, az ki olyan jól tudja compalárságra fordítani az élelts; mindazonáltal én is megtanulhatnám azt, hogy ha olyan bővön adnák ki, mint nagyságodat informálják némely udvari hizelkedők; de nem úgy vagy a dolog, hogy kiadnák az megszokott praemendát, hanem e szerint adják ki most kegyelmes uram, mint ebben includált kis jegyzésből megérti nagyságod, ahoz képest, mit adhat el benne s mit nem, megítélheti nagyságod bölcsen. Én ittben hatod s heted magammal szolgálóimmal lévén, azoknak étele, itala, fizetések, ruházatjuk, lábokbeli honnan kelljen kiszülni, mert engem kegyelmes uram az egy inasomnál több fizetés nélkül nem szolgál; az nagyságod harmadfél-száz talléra is, kit költségemre adott, ha a Dunán innen eddig és ittben létemben egy egész

¹⁾ *Rákóczy oldaljegyzése:* Mikor ideje leszen, megtudjuk ezt bizonyítani.

²⁾ *Rákóczy oldaljegyzése:* Maga is cselekedte azt azelőtti ottbenn létében s annyit is hozott ki, sohon annyi nem volt. Csak az mely szegény keresztyén rabot szolgáló elrekkentettek volt is, annak is annyi drágasága maradt kezénél. [*Négy szó olvashatatlan.*]

holnapig, míg élest kezdettek kiadni, egy is el nem költ volna is benne, de mégis kevés volna s meg sem érném magam ruházatjára, szolgálaimra fizetésekre vele, s hát hul az én szolgálatomnak jutalma; azonkiül mennyi sok extraordinarie való költés a mennyi esik egyszer-másszor esztendő által, honnan süljön ki. Azért ha mi eladogatás lehetne is, nem volna csoda, hogy aval is toldaná ember sok fogyatkozását; de az bárcsak peremére, patkoltatásra, papirosra, szegény koldusokra, rabokra is esztendő által igen kevés volna. Csak az olá kapikiháknak is kegyelmes uram napjára az főbbiknek öt-öt aranya jár, az másiknak hat aranya napjára másod magával és két rend ruhája esztendő által mindeniknek iskarlát, gránát, és egy lóval vagyon az második; minekünk még csak egy tallérunk is nem esik hatod magammal is napjára, nem tudom, honnan lehessen igen illendő becsülettel való magunkviselése, megítélheti nagyságod. Bizony mondom, hogy csak olyanok vagyunk mi itt, kik ebben az értelmetlen szolgálatban forgolódunk országunkért, hazánkért másokhoz képest, mint az több oratoroknak egyik-egyik tolmácsa, az két szék között csaknem a földön maradunk, sem itt, sem hazul.

21. articulusban a hul nagyságod igen serio parancsolja, hogy kötelességünkről megemlékezvén ide be való portai híreket senkinek ne írogassak, mint némely előttem levő kapikihák cselekedték,¹⁾ hogy nemhogy másoknak, de még az lutheranusoknak is előbb hírekkel voltak minden ittbenn levő titkos dolgok az kapikihák írásiból: olyant hegyelmes uram én bizonynyal nem tudok, nem is cselekedtem én ezfélét, tudom, hogy azért nagyságod előtt gyalázatot nem vallok; de mások felől, kik más rendbeli emberek voltak ittbenn egy üdőben, nem felelek, hogy nem írtak volna nemcsak az lutheranusoknak, holott nagyobb bizodalmok azokhoz volt azokkal egyetértvén, de még másoknak is sokaknak írogattak leveleket sokakat ugyannyira, hogy egy kötésben tiz—tizenkét levél is s még [több is] volt összekötve, úgy küldötték ki, a mely ember kivitte, most is él még; micsoda mester-séggel és micsoda suscriptióval éltek, ők tudják, de ha engem nagyságod afélében ér, érdemem szerint büntetődjem bár meg. Csak tavaly is egyikünk ittbenn mint viselte magát Memhet passa előtt, alkalmasint kitetszett a végi (!) minden dolgának, kit én meg is mondtam vala nagyságodnak tavaly az audientia-házban,²⁾ mikor elsőben behivatott vala nagyságod, hogy parancsoljon ide be való jövetelem felől, ha reá emlékezik nagyságod, csak ketten voltunk az házban, hogy az életemet kötém belé,

¹⁾ A *fejedelem oldaljegyzése*: Kevés avagy egy sem volt, ki ezt bozsuból nem cselekedte volna; jelen vannak most is az levelekben.

²⁾ A *fejedelem oldaljegyzése*: Ezt igaz hogy mondta, de omnis laus in fine cautior.

hogy soha az az ember nagyságodnak igazsággal abban nem szolgál; bizony úgy is lőtt, az mint itt részszerint értettem. Nem jó annak az embernek ide jüni többször.

Mind ezekről kegyelmes uram nagyságodat alázatosan követem, megbocsásson nekem méltatlan szegény legkisebbik igaz hívének, jámbor szolgájának és idegen itélettel felőlem ne legyen, mert istennel bizonyítok, nem egyéb vitt erre az megkeseredett szívnel, holott mind az feljül megírt defectusokban, kiket nagyságod nekem egy példában előmben adott, vétkemet nem tudom, mégis jámbor szolgálatomért ezt érdemlettem, látom nagyságodnak is hozzám való kedvetlenségét is, mind ezekre nézve én is nem akartam alatta supersedeálni, hanem én is igazsággal akarván magamat nagyságod előtt mentenem mint igaz ember. Hiszem ha az uristen innen kiszabadít kegyelmes uram, nagyságod előtt ismét ennél is bővebben megmutatom, hogy igaz szolgálja vagyok nagyságodnak.

Czím: nincs.

Eredeti.

XVI. 1641. január eleje.

Az fővezér nagyságodnak sok jó köszönetét, jó akaratját üzente, s nagyságodnak tanácsul ezt adja: Ha azt akarja nagyságod, hogy az vezér ő nagysága hasznosan szolgálhasson az fiának promotiójában, nagyságod küldjön leveleket be mind az három nemzet pecsété s keze írása alatt, mindenik nemzetből menjenek főrendek is be, akkor az vezér ő nagysága kezében vevén az leveleket, még mellettek szóljon ő nagyságának az nagyságod jóvára, s megmondja mind hatalmas császárnak, az több vezéreknek, hogy ez az három nemzet kívánsága s akaratja, ki ő nagyságának az vezérnek igen tetszenék, ő hatalmassága is az szultán Szulimán Erdélynek adott atnaméja szerint szabadságokban megtartsa, akkor aztán az több vezérek is javallani fogják s az fővezérhez ő nagyságához mennek, s tetszeni fog nekik is az dolog. Mást az fővezér nem mer szólni, sok gonosz akarói vannak, megmondanák: ennek Erdélyből torkát megtöltötték, sok kénscet adtak neki, ki tudja, élete is elfogyhatna. De ha ő nagysága az erdélyi fejedelem az vezér tanácsa szerint fog járni, minden jó végben megyen, ő nagysága még szolgálhat jobban ő nagyságának. 12. Ianuarii Gyula-Fejérvárat 1641. *)

Eredeti Rákóczy kezével, Batth.-ktár 5. IV. 4. 270.

*) Úgy látszik, mintha e töredéket a fejedelem (talán) a Sebessi Boldisár kapitálya leveléből írta volna ki; a datum pedig a kiírás ideje volna.

XVII. 1641. július 20.

Életemig való alázatos, hűséges szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak akarám értésére adnom, mostan két vagy harmad naptúl fogva minemű hírek kezdének itt a portán forgani az Azákra ment hadak állapátja felől. Noha még szintén derekas és bizonyost nem érthetünk, mindazonáltal fülhegygyel két törököktül, két keresztyén tolmácsoktül, két Tatárországbúl szabadult erdélyi rabtül, ki Kolosváron innen feleki embernek mondja magát, Betlen Gábor idejekor mikor Bátori Gábort kiűzték, akkor esett volt tatár kézben, három hete hogy derék Tatárországbúl szabadult Krimbúl, aval beszélgetvén, nagy bizonnyal mondja, hogy az novai tatárok az kozákkal vannak és más rendbeli tatárokat is mond azokkal lenni, a muszkáknak is nagy táborokat mondja, lengyel kozákokot is mond hogy jöttek volna segítségekre az várbelieknek; másoktül is ugyan olyanokat hallunk. Az vezér ő nagyságának bizonyos embere ment fel, kit azért küldött, hogy minden bizonyos hírt hozzon, az még meg nem érkezett vala, de más tegnapi estve érkezvén valami 8 kozák rabokkal, ma a divánban felhozván őket, kettőt-kettőt egymáshoz lánczolván, kivel a passa kapuján az egyik szolgám, az ki törököül tud, beszéllett az rabokkal egy kicsin üdö alatt, míg megálapodtak volt velek, azt beszélette az egyike, hogy a vizen találkozván öszve az innetső párttal igen nagy harcok volt, ugyannyira, hogy ezeknek öt gályájokat elrontották, sülyesztették mind emberestül, azokbúl egy sem szaladt el, akkor fogták őket el azon harczon; derekaszon nem beszélhetett velek a szolgám, mivel hamar a passa eleiben hozták őket. Az törököt, az ki hozta őket, ugyanakkor mindjárt megkaftányozák és úgy mene alá; a vezér is ő nagysága mindjárást császáruunkhoz mene által az tengeren. Az is itt a híre, hogy Huszain passa hadát is igen megverték volna; de ezt bizonyoson nem írhatom nagyságodnak; ezután az isten, az üdö megmutatja, exitussok mire megyen. Moldovábúl is az estve érkezvén két postája a vajdának, kik igen sietséggel két-két lóval jöttek, igen voltam rajta, mi hírrel jöttek hogy megértsem, de ilyen hamarsággal nem meheték végére; mindazonáltal talám míg ez leveletem a kalarásnak adom, hallhatok valamit fölöle, mivel emberimet biztam rá. A kazul követ, úgy értettem igen bizonnyal, még egyszer szemben leszen az hatalmas császáruunkkal. Az elmúlt csötörtökön ugymint die 18. praesentis mensis a vezér ő nagysága egy kertben az tenger mellett vendéglette meg az követet igen nagy pompával, becsülettel, ott, úgy hallom, sokat

tractáltak ketten a vezér ő nagyságával csak szintén magokban lévén. Itt a híre közönségesen az, hogy egyáltalában megbékél-
nének, mivel a persának a szomszédja az uzbekán (*így*) ellene
hadakoznék és így kétfelé meg nem felelhetvén kételenségből
kelletett volna ide az békességnek végben vitelére jüni. Erről is
bizonyosbat értvén kegyelmes uram nagyságodnak éjjel nappal
értésére leszen. Az Musza passa udvaranépe közül egyiktől értém
tegnap az divānbúl kijövé, hogy ő közöttök is az a híre, hogy
az urakot megváltoztatnák. Talám kegyelmes uram az kapucsi
passa, az kit hatalmas császáruk bocsátott oda fel az végekben
az magyarországiakkal való békességnek tractájára, az által ha
lenne a változtatás, de hiszem innen küldenének mást helyette.
Másoktól olyant nem hallunk mostan; a minapiban igen bizony-
nyal hirdetik vala. Egyéb új híreink mostan ezeknél nincsenek.
Ezután merre forduljon állapotjuk, az uristen tudja csak. Ezek
után sat. Datum Constantinopoli die 20. Iulii, anno 1641.

Nagyságodnak alázatos legkisebbik igaz híve, szegény
szolgája.

Sebessi Boldisár m. p.

P. S. Kegyelmes uram, alázatosan kérem nagyságodat, ez
vőmnek Szőlőssi Istvánnak szóló levelemet, kit az nagyságod
levelével együvé csináltam, egy jámbor szolgájának parancsolván
nagyságod, küldjék kezéhez ha él, ha megholt, tudhassam azt is,
mivel nem tudhatom, hallhatom semmi állapotjokat. Maurer
Mihály uram bejövételétől fogva csak egy ujjni levelet is nem
hoztak; nem tudhatom, minemű állapottal legyen házam tája,
melyet egyéb sok búsulásim között azt sem kicsinnek tartom.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem kezével: 4. die Augusti reggel 9^{1/2} órakor Dés 1641. ha-
vasalji vajda postája.

Eredeti.

XVIII. 1641. augusztus 6.

P. S. Kegyelmes uram, én az derék levelemet úgy írtam
nagyságodnak, hogy ha palatinus uram ő nagyságának nagysá-
god in specie ki akarja küldeni is, talám meg lehet, vásárlás dol-
gokról külön akarván nagyságodat tudósítanom. Én kegyelmes
uram az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint az minek
szerét tehattuk, megvásárlottuk és a sátort nyolcz velenczék-
kel (*így*), négy vánkös héjakkal, két selyem hálóval együtt ki is
küldöttem Tódortúl; az két hamuszín öveknek megvétele és az
türkises botnak is továbbra haladott, mivel nem tehattuk szerit,
mert az ötvösöknek a pénz megváltozásának idejétől fogva nem

szabad ezüstből mívelniek, hanem igen titkon mívelnek nagy félelemmel. Mindazonáltal szólottunk egy örmény ötvössel, rövid napra készít egyet, de az mint beszél, száz talléron meg nem vehetjük tőle, kész pénzt is kíván mindjárást érte, pénz peniglen nem leszen nálunk. Az 10 tarka kecsket megvettük; egyébként szépek, jók, az mértéknél, az mi azt illeti, hosszabbak is estenek benne mind hosszára s mind szélire valamennyire ki fél singgel, ki egy singgel is, szélére is hasonlóképpen. Az 10 kecske, singgel megmértvén az erdélyi háznál, lött négyszáz kilenczvenöt sing, kiknek az ára, az limitatio szerint singit hatvanöt-öt oszporán vettük, in summa computálván, ha meg nem vétkeztünk volna az computusban, éppen négyszáz két tallért 15 oszporát tött, az mint az ilyen zeleneki (!) kecsket szokták mérni, kit másoknál is igen megcirkáltattam, magam is megcirkáltam és végére menvén a méretés dolgának, hogy tréfa ne essék rajtunk, de minden helyekben így limitálták árát. A méretés is annakelőtte is most is aszerint vagyon, kit Maurer uram is, ha vött olyanokat, informálhatja nagyságodat róla; ha peniglen másféle drinápolyi kecsket keskenyeket vöttünk volna, azoknak csak hosszát szokták megmérni, de azokféle kettő sem tött volna 4 sing szélet. Más az, hogy sokkal is alább valók azok. Nagyságod nem is specifikálta, hová való és minemű kecsket vegyünk, hanem csak tarka kecsket írt; mi ezeket ítültük jobbakknak és szebbeknek, csakhogy a méretéshez képest sokra megyen az ára. Ha nagyságod kedveli, nem drágálja, írjon felőle, a ketteit is vegyük meg, ha szükség, ugyan ilyen formákat. Az két hamuszín öveknek is hosszát, szélét megírja nagyságod, de hány dramosok legyen, azt nem, arról is nagyságod tudósítson; azokat előbb az adó bejövételénél meg nem csinálhatják, az mint József mondja, mivel egy asszony szokott olyan nagy és hosszú öveget csinálni. Bujurdit Tódornak szereztem kegyelmes uram, magam szolgálját is Makai Mihály deákkal bocsátom ki Tódor mellett, hogy minden segítséggel legyenek mellette, hogy inkább continuálhassa utját kár nélkül. Hogy peniglen kegyelmes uram ennyi ideig kellett itt késeltetnem, a sátor meg nem csinálása miatt volt, tegnap ugyan az erdélyi háznál, hárman rajta dolgozván, végezték el, üresen is nem akartam elbocsátani. Az kettei az vánkös hiaknak huszonnégy tallér ára, a kettei huszonhat tallér ára, magam vöttem oda fel, az hun szokták az ilyeneket árulni, Tódor is ott jelen volt, mely négy bokor vánkösoknak épen ötven tallért teszen az ára, aranyat huszonhetet. Im külön signaturát is küldöttem ki, nagyságod abból is talám jobban eszében veheti. Ellez béknek 4 sátorok megcsinálására előpénzt adtam talleros nro 300, a kecses embernek talleros nro 400 s kettőt, azonkívül Pihali béknek 10 tallért a sátor restanciában, azonkiül is a

selyem hálókért 10 tallért, még annak felette ugyan azon két hálókat meg nem érvén. Datum 6. Augusti.

Annál az három litra selyemnél, kit Maurer uram vött, ezután is vöttünk hat litra selymet, annak az árát is kéri az zsidó.

4. die Augusti a tiz tarka kecsket singgel az erdélyi örög házban mind hosszára s mind szélességére megmértvén,

1. kecske lött = nro 48 sing.
2. kecske lött = nro 46 sing.
3. kecske lött = nro 47 sing.
4. kecske lött = nro 49 sing.
5. kecske lött = nro 49 sing.
6. kecske lött = nro 50 sing.
7. kecske lött = nro 52 sing.
8. kecske lött = nro 55 sing.
9. kecske lött = nro 52 sing.
10. kecske lött = nro 47 sing.

Ezeket a mérés szerint computálván mi úgy találtuk 495, idest négy száz kilenczven öt sing. Az ára az limitatio [szerint] singinek 65 oszpora, idest hatvan öt oszpora; azt is computálván úgy találtuk, hogy éppen 400 két tallért 75 oszporát tött. Nagyságod is computáltassa, és ha mi fogyatkozás lenne benne, nagyságod írja meg ide be, mivel oly embertől vöttük, hogy ha mivel fogyatkozás lenne is, kárunkat talám nem kívánja. 4 bokor vánkos hiaknak az ára éppen ötven tallért teszen, aranyat 27, abbúl egy arany maradt, az 9 azoknak is hiányosok voltak, tallérokat adtam azért az kilenczért. Az aranyakat kegymles uram másfél száz oszporában nehezen tokmáltuk el; az hiányos 10 aranyat is oda az kecsék árában adtuk.

Czím : nincs.

Eredeti.

XIX. 1641. augusztus [6.]

Kegymles uram, az nagyságod Eörményesen 27. Iulii írt levelét is tegnap hozák meg ikindikor, melybül értvén az nagyságotok jó egészségben való létét, igen örültem és ervendező szível (!) hallottam; engedje isten ezen jókot hallanunk ezután is nagyságotok felől. Nagyságódnak mostan semmi portai uj híreket nem írhatok az előbbieknél. Az Azáknak megvétele nem bizonyos még eddig. A kazul is még itt vagyon, semmit sem concludált a békességnek állapotjáról hatalmas császárukkal. Tódort kegymles uram ma indítottam meg, csak vihetné el a terhet, de igen félek rajta, hogy nem fogja elvihetni békével, mivel nagy a tereh és a lovai hitvány állapattal vannak; mindazon-

által csak a Dunáig vihetné, azután postaszekérre rakhatná; a vajdának ő nagyságának is írtam, legyen segítséggel neki. Ezek után kegyelmes uram az Tódor kezemhez adminisztrált hétszáz-tizenöt tallérokbul, és a kit Maurer uram ugymint harminczhét tallérokka együtt abban az kit megtartottam a végre, hogy vagy az bot árába, vagy az két selyem ő árában, avagy az fejér selyem háló megcsinálására marasztottam meg százhet tallért, mert azok hozzá sem fognak, míg ember pénzt nem ad nekik. Nagyságod mennél hamarébb tudósítson felőle. Az 28 arany az vánkos hiaknak megvételére ment egy hián.

Czím : nincs.

A fejedelem kezével : 28. Augusti 1641. Kis-Sebes Tódor 11¹/₂ órakor délest.

Eredeti.

XX. 1641. augusztus 9.

Életemig való alázatos hűséges szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, mivel mostan kalarásokat bocsátanak ki az kapikihák a vajda ő nagyságához, ez alkalmatossággal mégis akarván nagyságodat ujjban is némely dolgokról tudósítani. Musza passa két embere érkezvén tegnap reggel Budáról olyan hírrel, hogy oda fel Nógrádhhoz közel egy palánkkal kerítettett kastélyt vöttek volna meg az törökök, kit igen nagy örömmel hirdetnek mostan itt, az passa peniglen úgy tetteti, mintha Musza passa nem jól cselekedte legyen azt a dolgot, nem is a porta akarattjából, hanem csak magátul, innét semmi licentiája arra nem lévén hogy az csatázást még is tovább üzzék; de látni való dolog, hogy csak hipocritaságok, mert mind egyetértvén cselekedti, Musza passa is hogy merné cselekedni, ha innen nem volna biztatása. Ilyen dolgot is akarék nagyságodnak értésére adnom, kit csak tegnap értettem meg bizonyoson, nem is szava hihetetlen embertul peniglen, hanem emberséges keresztyén emberektul igen bizonynal, hogy ennekelötte egy nehány héttel avagy talám holnappal is hatalmas császárunknak kemény parancsolatja és levele ment volna ki az végekben levő passáknak, békeknek és az budai vezérnek, az az minden végházaiban levő gondviselőnek, hogy ki-ki az ő tiszti alatt való végházakban valami fogatkozás volna és építést kívánna, megcsináltassák, igen jól megerősítsék és minden helyekre lövő szerszámot elegendendőt porral, golyóbis-sal, éléssel megrakjanak, magok is oly készülettel legyenek, hogy tavaszra kelvén készen jó készülettel találtassanak lenni. Kire s merre legyen szándékok, azt nem érthettem meg, de gondolkod-

hatik ember, tarthat is attúl, vagy Magyarországon, vagy mi rajtunk ne kezdjék el a veszedelmet, kitől az uristen szent fiáért oltalmazza a keresztyénséget. Talám palatinus uram ő nagysága ezt értette meg, hogy olyan biztonnyal írta nagyságodnak ellenünk való készüléteket. Én ez dolgot eddig nem hallottam, mert nagyságodnak értésére lött volna, mint az több dolgok. Tavaly ősszel futamodott vala itt a portán ilyen hír, hogy Magyarországra volna igyekezetek derekas erővel, kit meg is írtam volt nagyságodnak, úgy emlékezem reá. Azért nagyságodnak vagyon abban módja, bizonyoson végére mehet ez dolognak, igaz-e nem-e, itt igen biztonnyal értettem én.

Az Azák megvétele még nem bizonyos, a vezér embere sem jött még meg onnan. Az persa követ is még várakozásban vagyon; az mint itt discurrálnak felőle, az Azák vára megvételét fogják velek megvártatni, azután ha mit concludálhatnak a békesség felől. Ezek után az uristen ő szent felsége nagyságodat tartsa meg sok esztendeig jó egészségben, békességben országával együtt és szent fiáért őrizze, oltalmazza a keresztyénséget mindenféle veszedelemtől. Datum Konstantinápoly die 9. Augusti, anno 1641.

Nagyságodnak alázatos igaz híve, legkisebbik szolgálja

Sebessi Boldisár m. p.

P. S. Kegyelmes uram, ennekelőtte is két levelemben is írtam volt nagyságodnak, hogy költséget küldjön, azokra nagyságod semmi választ nem teszen levelében; költség nélkül kegyelmes uram nem tudom hogy érkezhessen el a szolgálatra, nagyságod bölcs itéletire támasztom. Azért mégis alázatosan könyörgök nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, küldene költséget, mert bizony csak egyedül fogok maradni, ha a szolgálknak nem fizethetek, azután mint felelhessek meg hivatalomnak, nagyságod megítélheti.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy kezével : 23. Augusti Monostor 1641. délest 3 óraker havas-alji vajda postája.

Eredeti.

XXI. 1641. szeptember 24.

Életemig való alázatos hűséges szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, nagyságodnak mostan ittben forgó híreket ezeket írhatom. Azáknak megvétele felől noha bizonyost nem hallhatunk, mivel sok üdőtől fogva nem jött onnan emberek, az kik jűnek is, de igen tévovázó híreket mondanak, mivel igen félnek is, mert a vezér ő nagysága meg is veretett benne, mind-

azonáltal úgy látjuk dolgokat, hogy nem az ő kedvek szerint leszen, sok emberek hiával fognak gyalázatokra onnan eljűni. Az mely jancsár segítséget porral, golyóbissal utólszor felküldtek vala is, azokat is Kefénél mondják lenni, mivel azt mondják, hogy Huszain passa megizente volna nekik, hogy ha azelőtt nem jöttek, immár késő, mert mi is innen rövid időn elmegyünk. Egy görög, itt való, Muszkaországban ment volt, onnan Moldovára jöven által, azt beszéli, hogy Lupul vajda az ország népét szintén akkor akarta mustráltatni, sátorait ki is vitette volt; nagyságod jobban végére mehet, igaz-e avagy nem. Az emir Gyune fejét úgy értettem hogy a kazul követek elvitték volna megmosván és jóillatú kenetekkel megkenvén, hogy szagos ne legyen, úgy vitték el. A mely fő étekgóját a vezér ő nagysága Saban aga nevű törökkel egyszersmind megindítván egyiket a Fekete-tengeren Huszain passához, a fortuna mia mint járt, arrúl írtam volt azelőtt nagyságodnak. Az ki Fejértengeren Bekir passa után ment volt, hogy felhiná az ő gályáival, hogy azt is felküldjék Huszain passához segítségre, azt az maltaiak elfogták, mind gályástól, elvitték bizonyos dolog.

Ide kegyelmes uram sok rabokat hoztanak az egri törökök Magyarországból, de igen titkon, főember feleségét is több aszszonynépekkel és egy 12 esztendős nemes leányt is, egy férfi gyermeket is, az is lehet 15 esztendős, kiket a vezér ő nagysága azelőtt el nem vött vala, de azután ugyan elvőtte mindkettőt; mely kitetszik, hogy csak azért nem vőtte volt el azelőtt, hogy a német agens panaszló levelét akkor adta vala be, azelőtt nem akarta elvenni. Nagyságodnak igen szükség oda fel vigyázatni, mint leszen tractájok a császár felküldött kapucsi passájával és concludálnak-e valamit a békesség dolgáról.

Itt igen nagy bizonnal hirdetik az keresztyén oratorok, de kivályképpen az velenczeieknek ezelőtt 4 nappal levelek érkezett, kiben igen bizonnal írják, hogy az svétek kétszeri harczon igen diadalmasok voltak császár hadai ellen és oly harcok volt utólszor, hogy reggeltől fogva egész estig mind harcztoltak, az németnek minden lövő szerszámát elnyerték, magokban is hét ezeren vesztek el az első harczon, három ezeren a németek közül, sok főkapitány embereket is többekkel együtt fogtak el, Panir is elveszett volna. Az német agens ezeket visszafordítván beszélé és azt mondja, hogy császárá ő felségeé volt az győzelem, melyet ide be is megírt hatalmas császárunknak postái által ennekelőtte egy néhány nappal. A vezér ő nagysága Zöldficár által izente nekem, ő azt mondja, hogy nagyságod tudósítsa ő nagyságát az ilyen hírekről, hogy bizonyosan hitelt adhasson; az legyen az nagyságod ítéletiben, kell-e cselekedni avagy nem.

Az adó megindítása mikor leszen és ki leszen követi nagy-

ságodnak, arrúl is nagyságod tudósítson. Monostoron 24. die Augusti írott levelét meghozván a kalarások, azolta kétrendbeli kalarások is jöttek be, nagyságodnak levelét nem vöttem azolta. Nem tudom, a vajda ő nagysága mintegy két héttől fogva igen gyakorta kezdé kalarássit beküldözni, elsőben az kik bejöttek volt, azon napon estve másokat küldöttek ki igen sietséggel, mi oka lehessen, nem tudhatom, nagyságod tudhatja; talám ismég Lupul fog forralni valamit ellenünk, ki ha úgy lenne, nagyságodnak meg kellene írni ide be, adnók értésére a vezér ő nagyságának, mert mi itt nem érthetünk semmi olyant. Az egyik kapikiháját Lupulnak Balagiát megétetvén mások, harmadnapján megholt. Ezek után sat. Datum Konstantinápoly die 24. Septembris estve késén, anno 1641.

Nagyságodnak alázatos igaz híve, legkisebbik szolgálja
Sebessi Boldisár m. p.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy kezével : 8. die Octobris anno 1641. Vágás délest 12 óra után.

Eredeti.

XXII. 1641. szeptember 26.

Életemig való alázatos hűséges szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, noha csak tegnapelőtt is ugymint die 24. Septembris írtam nagyságodnak hulmi ittbenn való állapotokrúl; mindazonáltal mivel mostan is kalarásokat bocsátanak ki, ez alkalmatossággal is nem akarván elmulatni, hogy ismegint ez kicsin írással is nagyságodat ne requirálnám. Ugy vagyom, hogy mostan is ugyancsak azokrúl tudósíthatom nagyságodat, az melyekről ezelőtt kiküldött levelemben írtam. Jóllehet kegyelmes uram ugyanaz nap estve érkezvén meg Reczep agának egy Huszain aga nevű tihája Azákrúl, tegnap az divánban felmenvén értettem bizonyosan, hogy olyan hírrrel jött volna meg, hogy a várat egyáltalán fogva meg nem vehették volna és el akarnának alóla júni; nagy hideg üdök is találták volna őket, ki miatt tovább alatta nem lehettenek volna; azt is mondotta volna, hogy volt 8000 kozák a várban, de ezt nem kell hinni, mert az micsoda várnak azt mondják, nem fért volna annyi ember belé. Immár kegyelmes uram talám csak szégyenletekben is és fejeket is féltvén hogy jühessenek be, nagyságod meggondolhatja. Más az, hogy egyéb pratikájoktól is tarthat ember, ki tudja, az elébbi elvégzett igyekezeteket is ellenünk meg ne indítsák; noha az mi discurrálásunk szerint azt gondolván, olyan fáradt hadakkal talám nem indítanának semmit, mindazonáltal a vigyázás igen

szükséges, mert Lupulnak nyugott hada vagy, ezek is ki tudja szégyenletekben is próbálhatnak másutt is kivályképpen a vajda ő nagysága ellen. Moldovából jű mostan Lupulnak főember követi, talám csak két vagy három nap alatt is beérkezik, mivel közel való útjában vagy; a híre az, hogy azok az patriárka emberi jűnének, kik a szent ember testét vitték volt innen ki, de bizonyosan értettem, azokkal jű fő bójér embere is be, az mint ezelőtt való levelemben includált postscriptában írtam volt nagyságodnak. Itt Lupulnak igen sok mellette törekedő emberei a patriárka is és azonkiül is sokan, kik alattomban igen forralják az dolgot az vajda ő nagysága ellen, de igen titkon. Bizony dolog, hogy valóban vigyáznak az ő nagysága emberei és kihái mind adományokkal s mind egyébképpen is, jóakaróktól is értekeznek, talám ők derekasban is érthetnek hulmi titkokat. Én úgy veszem eszemben, hogy ők is egyfelől kivályképpen én előttem igen biztatják magokat, de látom én, hogy bizony ők is igen tartanak; mindazonáltal mindenek csak az uristen hatalmában és igazgatásában vannak.

Posta Ferencz kimenetelítűl fogva úgy tudom ezzel 4 rendbeli levelem ment ki nagyságodhoz, csak egyikre is nagyságod semmi választ nem tőn, nem tudom, mire vélni; az vezér is ő nagysága egy nehányszor kérdezte az agát, ha jött embere nagyságodnak avagy levele, azt mondja az aga. Nagyságodnak kivályképpen most ez két avagy három hét alatt szükség emberit bejártatni, ne várjunk csak másoktól. Az mi az adó beküldését illeti kegyelmes uram, az nagyságod bölcs ítéletire hagyván és az üdő megmutatván, az mikor az jó alkalmatosságot látja nagyságod, akkor küldje be; de az más dolog felől nagyságod írjon gyakorlatossággal és informáljon bennünket az agával, tudhasunk itt benn jobban procedálni ez dologban; arrúl való ígíretit is az adó behozásával beküldheti nagyságod kész dologra, innen vevén informatiót nagyságod. Ezek után sat. Datum Konstantinápoly die 26. Septembris, anno 1641.

Nagyságodnak alázatos igaz híve, szegény szolgája

Sebessi Boldisár m. p.

Egy negyedíven: P. S. Kegyelmes uram, akarám errűl is nagyságodat tudósítan. Noha tudom, nagyságod jobban érthet mindeneket az oda fel Magyarországból való csaták állapotjáról, mindazonáltal én is két vagy három szóval írhatom nagyságodnak, hogy ma a divānban a passa kapuján lévén az olá kihákkal együtt, az német agiens tolmácsa diákul beszélvén velem monda, hogy tegnap estve érkezett onnan [feljűl az agiensnek levelei, Musza passától is jöttek a vezér ő nagyságának szóló levelek, melyben azt írta Musza passa, hogy az magyarok is az kölcsönt

igen kezdték megvenni, csak az elmúlt hetekben is két nagy kadiák[at] is több törökökkel együtt fogtak el. Az hatalmas császárunk tractára felküldött kapucsi passája is még Budán volna, mivel császár részéről alá nem jött volna az komissarius az hagyott helyre. Derekasb dolgokét nem beszéle, azt mondá, még az leveleket az agiens még nem olvasta volt a végeik, és nem tud egyebet mondani.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem kezével : 10. die Octobris A. I. 1641. délest 4 óraker.

Eredeti.

XXIII. 1641. október 9.

Életemig való alázatos hűséges szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, az nagyságod Görgényben 16., Eörményesen 20. Septembris írott leveleit egyszersmind vöttem el 6. Octobris, mely nagyságod írásából értvén nagyságotoknak jó egészségben, békességben való létét, igen örvendező szível hallottam; az uristen ezen áldását nagyságotokon ezután is fenntartván engedje, minden jót hallhassunk nagyságotok felől. Mi dolgokról írjon nagyságod mind az két rendbeli leveleiben, megérttettem. Noha bizony elébb és hamarébb kívántatott volna nagyságodnak erre a dologra választ tenni, mindazonáltal most is jól esett istennek hála; immár gondolkozásban estünk vala az agával, ha ez nagyságod levelei nem érkeznek vala, nem tudjuk vala mire vélni, az vezér eleiben is nem merünk vala kerülni, hogy sem embere, sem levele nagyságodnak nem jut vala. Az mi az urfi ő nagysága dolgát illeti kegyelmes uram, azelőtt is én azt expiscáltam vala az agától, hogyha a vezér ő nagysága offerálta volna-e magát és ő nagyságátúl esett volna-e a szó az én írásom szerint, az mint az aga szava után írtam volt nagyságodnak. Kit mikor eszében vött volna az aga, nagy esküvéssel mondotta nekem, hogy maga a vezér adott alkalmatosságot arra neki; de igen ismerjük egymást, ő is nem igen adhat hitelt az én szómnak, én is hasonlóképpen ő neki. Így próbáltam meg mostan az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint, hogy az leveleket elolvastván házához mentem és az miket communicálni kellett vele, megmondottam arra kérvén, hogy menjünk fel a vezér ő nagyságához, adjuk értésére az nagyságod írása szerint az követnek az adóval való bejövetelit a szokott üdőre, és a mellett más beszédim is lesznek ő nagyságával. Noha penig igen beteges állapottal levén is az aga, de ugyan reá vőm, felmenénk die 7. Octobris együtt az agával és mindjártást tüstént együtt bemen-

vén az vezér audientia-házában, ott megállapodván, megláta bennünket vezér ő nagysága és szólítá az agát kérdvén, mi a dolog. Az aga megmondotta, ő nagyságával volna szónk. Egy kevés vártatva felkelvén a vezér bemene maga titkos házában, behivatván bennünket, kérdé, mi a dolog. Én mondam, hogy azt akartam értésére adnom ő nagyságának, hogy az én kegyelmes uramnak levele érkezhén tegnap az adó beküldése felől írt, hogy Seredi István uram főkövete által az régi szokott időre beküldi nagyságod az adót, ez hónap 5. vagy 6. napján meg is fogja indítani; arra azt felelé: Giozel jó (*igy*). Azután azt kérdé ő nagysága, hogyha írt-e nagyságod valami oda fel való híreket. Mondam, hogy írt nagyságod olyant, hogy hallotta volna, német császár hadai (*igy*) az francziák ellen győzedelmes lőtt volna, de hol és mikor, arról nagyságod nem írt volna semmit. Arra azt felelé ő nagysága, hogy az hollandusnak és az velenczéseknek jöttek levelei, kik bizonyoson megírták, hogy másodszori harczok lévén az francziáké, svetusoké volt a diadalom ugyannyira, hogy minden lövő szerszámát el is nyerték volna az német császár hadának. Én arra azt felelém, nagyságod talám azt nem értette, azért nem írta meg. Azután mondam, hogy palatinus alá jött volna, úgy hallotta nagyságod, Érsekujvárra a végre, hogy Damasdot viszszevegye, elhagyta-e abbéli szándékát avagy mit cselekeszik, ezután megértvén nagyságod azt is beírja. Arra azt monda, hogy Musza passa bizonyoson megírta, hogy földig elrontattatta Damasdot. Én is arra a szavára mondam, meglehet talám azért tartózkodt meg palatinus Érsekujváratt, hogy ezt hallotta meg; az én kegyelmes uram azt nem értette volt, azt hiszem. Az rablások felől semmi mentiőt sem a vezér ő nagysága sem az aga előtt nem tettem, mivel eléggé megvagyom itt is a híre és hogy Musza passát is ne aggraváljuk; a vezér is semmit arról nem tudakozék, hanem azt monda ő nagysága, hogy az oda felküldött kapucsi passa, Musza passa is megírták ő nagyságának, hogy immár alájött volna az császár bécsi gubernatora commissarius is lévén ez dologban császárnak, és azon lesznek, megbékéljenek, békességet csináljanak egymással, úgy is reméljük, megleszen a békesség köztünk. Azután mondam, hogy az lengyeleknek is országos gyűlések lévén, mit fognak végezni, mivel immár nemsokára el is végeződik, ha mit érthet nagyságod, megírja nekem. Arra azt monda ő nagysága, hogy az lengyelek igen jól megtartják hatalmas császárunkkal való kötött békességet, mivel Azáknak segítségére is csak egy embert is az ő birodalmokból nem bocsátottak; sőt valami rossz csavargó kozákok, kik annakelőtte Azákból szöktek volt ki az lengyel birodalomban, azok vagy öt sajkákkal indultak volt meg az Ozi vizén Azák segítségére, de azokat is az lengyelek utánnok lévén mind elfogdosták, le is vágtak ben-

nek, a sajkájokat el is égették; igen jól megtartják a békességet velünk, hogy még csak egy halász embere is hatalmas császárunknak el nem vészett miattok a vizeken is.

Ezek után úgy hozá elő maga ő nagysága, hogy nagyságod miben hagyta a fia dolgát, nam mind eleget végzének velem, most immár talám csak abban hagyja nagyságod. Én mondtam: Az én kegyelmes uram mostan is az nagyságod jó akaratját várja és isten után hatalmas császárunk és nagyságodhoz ragaszkodik mindenekbül; úgy is reménlem, mostan az követ bejüvén nagyságodat ujjobban fogja az én kegyelmes uram requirálni ez dologrúl. Arra monda, jó. Azután monda ő nagysága: Hiszem te országfia vagy, istenedre, lelkedre kérek, két dologrúl felelj meg igazán nekem, mert ez világ elmulik, az ember meghal, azt kérdem tőled, hogy mi az oka, hogy az urad olyan igen fél, hogy valami rossz, hamis híreket hallván mindjára hadakat gyűjt és fegyvert mozgat. Én arra a szavára mondtam, hogy ő nagysága annak hitelt ne adjon, mert bizony abban semmi sincsen én is tudnám azt, ha úgy volna; de azt ő nagysága ne csodálja, ha fél is nagyságod, mert sok felől irogatnak nagyságodnak jesztő híreket, melyre képest nagyságod is gondviseletlenül nem akar lenni; Lupul is nem nyughatik, ő is ha különben nem is, szavával fenyegetőzik és untalan izgágát kezd, és valamig Lupul ott leszen, addig csendes nyugalomban nem lehet az ország s nagyságod. Arra semmit nem felele.

2. kérdése az lőn tőlem, hogy az ország nagyságodat szereti-e, kedveli-e avagy nem, mondjam meg igazán, és mint tartja nagyságod az országot s mint él az országgal, mert azt értjük, hogy a szegénység, hadakat tartván rajtok, nyomorgattatnak a hadaktól, azokat szánjuk. Ezekre az szavaira mondtam ő nagyságának, hogy elhiggye, igazsággal mondom nagyságodnak, hogy abban semmi nincsen, mert az én kegyelmes uramnak fizetett mezei hadai talám csak másfél ezer ember is elig lehet lovassa, kiket városokon osztván quártélyban hópénzeken élnek, azoknak erős parancsolatot adván ki, hogy pénz nélkül semmit el ne vegyenek, kárt senkinek ne tegyenek, mert ha panasz jó rejok, erős büntetéssel megbüntettetnek; azért is rendelték őket városokra, hogy pénzeken mindent inkább találjanak; azonkívül gyalogja is az én kegyelmes uramnak mind némettel együtt is elig lehet 7 avagy 800, kiket maga mellett tart nagyságod; az németeket még Betlen Gábor hozta volt be, azok is mind hópénzeken élnek, senkinek kárt nem tesznek. Az országot peniglen az én kegyelmes uram jól, szépen tartja, gubernálja, az mint az régi fejedelmek idejében tartották az ország régi törvénye, szokása szerint, törvénytelenül senkit nem bánt, hanem törvény szerint bünteti az ki megérdemli, különben nagyságod ezt nem

találja; nagyságod senki vádlásának hitelt ne adjon, mert ha olyan nagy inségben tartaná az országot az én kegyelmes uram, bizony eddig sok panaszkodó emberek jöttek volna be az országból ide hatalmas császárukhoz s nagyságodhoz, mint szintén Bátori Gábor fejedelem idejében hogy egyik az másikat érte, úgy jöttek az országtúl panaszló levelekkel be. De erről is nagyságod gondolhatja, nem igaz azoknak vádolkodások, kik nagyságodnak ilyeneket adnak értésére, mert az ország szép csendességben, békességben nyugszik isten s hatalmas császáruk szárnya alatt; idegen hadai peniglen biztonnyal mondom nagyságodnak nincsenek, úgy tudom, az én kegyelmes uramnak; az ország megnyugott és ezután is megnyugszik az én kegyelmes uram kegyelmességében, szeretik, kedvelik ő nagyságát. Arra mondá ő nagysága: Ha így vagyon, legyen az tő akaratok, kívánságok szerint, én okot ne adjak róla, tő tudjátok. Ezekre peniglen az ő tractára én semmi okot nem adtam, se Zöldficár most az ő elébbi szokása szerint előttem nem beszéllett a vezérrel, mivel fel is hogy jüjjön, elig vehettem reá, mert igen beteges állapottal vagyon, együtt mentünk fel, együtt mentünk be is a vezér ő nagyságához, csak hárman voltunk az maga belső házában a vezérnek. Nagyságod semmit ne kételkedjék, mert biztonnyal különben nem volt az dolog, kételen meg kellett felelnem ő nagyságának kérdéseire, az mint olyan hirtelenséggel feltaláltam hitvány elmémben. Az vezér ő nagysága az ígret felől semmit sem emlékezett nekem, de Zöldficár azt mondja, az Barcsai Ákos által tött ígretet is várja a vezér ő nagysága az császárnak s az anyjának azonkívül való ajándékkal együtt. Hogy penig azon fárasztotta nagyságod elméjét, mire nézve mutatja mostan a vezér ő nagysága jóakarátját: én kegyelmes uram az én hitván vékony elmémmel így discurrálok, hogy talám egyik oka az lehet, hogy ha mi gonosz szándékok ellenünk volt is, mivel az Azákra ment hadaknak a szerencse nem succedált és veszik eszekben, első szerencséje császáruknek nem volt szerencsés; az is, hogy azt is meggondolhatták, hogy az minemű kemény harag szókkal tött választ nagyságodnak a vezér, és hogy semmi kívánságára nagyságodnak jó választ nem adtak, semmivel nem gratificáldoktak, tehát féltek attúl, hogy nagyságod mást ne gondoljon és másokhoz ne kösse magát. Második oka az is lehet, hogy a pénzt is szeretik. Harmadik a ki nagyobb, látják, hogy az frigy közöttök nem arra való, hogy az ő idejében országokat bolygassanak meg és háboruságot indítsanak, mert az bizony dolog, ez a vezér mindazon volna, mindenfelé békességet csinálna. Itt is kegyelmes uram bizony igen megaprosódtak az nagy emberek, az egy vezéren kívül csak kettőt nem tudnánk találni oly örög renden való embert. Minthogy peniglen nagyságod any-

nyi summa pénzt és ajándékot majd mintegy koczkára vetne attúl tartván, hogy haszontalanul csak bebeszéllenék és elvennék nagyságodtól, arrúl kegyelmes uram ember, úgy vagyon, gondolkodhatnék; de mi legyen az ő szívekből, azt csak isten tudja. Mindazonáltal az mint mások is cselekesznek és nagy summa pénzeket beküldenek a vezér ő nagyságának, én úgy látom, hogy nem hiában veszi el. Máté vajda ő nagysága e tavasszal beküldött bojár követi Dragumir kulcsár által maga megmaradására olyan instructióval bocsátotta be, hogy ígrjen annuatim a vezérnek éltéig 3000 (*így*) tallért, melyet extraordinarie és az adó mellett való vezér ajándékán kívül be is szolgáltatnak ő nagyságának. Az követ az kihákkal beszélgetvén, elsőben husz ezer tallért ígérték neki, ha azzal contentus nem lött volna, az tizezeret is megígérték volna. De contentus lévén az huszezer tallérral kérlette a vezér: Most megadjátok-e. Amazok mondták: 1000 (*így*) most megadjuk, a más 1000 (*így*) az adóval hozzák be. Meg is adták az felét ugyanakkor és a vezér is mukarername levelet, kaftánt küldött ki a vajdának és ujobban hatalmas császárunk confirmálta uraságában. Azután is olyan jóakarattját is mutatta a vezér ő nagysága a vajdához, hogy Azák segítségére is ötszáz embernél többet nem kívánt. Mindezekre képest nagyságod mint bölcs itéletű kegyelmes urunk tudhatja, mint cselekedjék. Ezek után sat. Datum Konstantinápoly die 9. Octobris, anno 1641.

Nagyságodnak alázatos legkisebbik igaz híve, szegény szolgálja

Sebessi Boldisár m. p.

P. S. Kegyelmes uram, mostan semmi portai új híreket nagyságodnak nem írhatok, mivel sohonna nem hallhatunk semmit. Azák alatt tovább nem lesznek a hadak ez jövő pénteknél, ugymint die 13. Octobris eljűnek alá, mivel innen meg vagyon parancsolva az vezér ő nagyságától Huszain passának, tatár hánnak, ezt bizonyosan értettem; a vízi erejök el is jött régen onnan, Kefénél mondják hogy vannak, de azok közül is alájöttek egy néhány gályákkal az tengeren, azt mondják, a Bovaz-toroklaton feljűl csak közel volnának, a többit várják alá, hogy azokkal jöjjenek be.

Tegnapelőtt érkezvén Egrűl két posta török leveleket hozván a vezérnek, az egyike jó magyar, ma az divānban beszélvén vele, kérdezősködtem tőle az odafel való állapotok felől, azt mondja, hogy valóban csatáznak egymással; azt mondja, hogy csak Musza passának is vagyon ötszáz magyar rabja Budán. Azt is mondja, hogy az kapucsi passa még Budárul ki nem ment volna a tractára, az német pártról is alá nem jött volna az com-

missarius ; ha ez így volna, a vezér ő nagysága szavával ellenkez-
nék ez dolog, a vezér szava más, az kit megírtam nagyságodnak.

Ezelőtt nagyságodnak küldött utólszori levelemben írtam
volt, hogy valami görögök jüvén Erdélyből be ide, Verestoronnál
mondották hogy bejöttek, azokkal jött két legény be, kik ugyan
görögök, de magyar forma ruhában vannak, azt mondották,
hogy Kolosvárrúl jöttek volna, azoknak egyike igen rossz híre-
ket beszéllett itt a szolgálóimnak, azt mondotta, hogy nagyságod
hadakat gyűttetett, hóra öt-öt tallért ad nekik, háromezeret fel
is küldött volna nagyságod az magyarországiak mellé segítségre
az váraknak visszavételére és vissza is vöttek volna az várakat
a magyarok sok török veszedelmével, nagyságod számára is
Patakban sok török rabokot vittek volna. Én hitelt nem adhatok
szavának, mivel azolta sohul nem kaphatjuk, nem forog szem
előtt, azt itílem, Székely Mózes subordinálta volna, hogy ilyen
híreket beszéljen ; mindazonáltal nagyságod paráncsolja meg
Sebessi Miklós uramnak, hogy legyen vigyázásban, mert vissza-
mennek marhával nem sokan jüvén, az a legény egy szőke sza-
bású, törpe legény, ifju legény, nincsen szakálla, Zólyomi (!) kék
mentéje, veres bélétt süvege vagyon, görögökkel jár, ha vigyáznak,
vagy Verestoronynál avagy Tarcsváránál be fognak menni ; én
azt is gondolom, Kolosvárrúl talám még levelet is, költséget is
fogott volna hozni Lupul Jánosnak ; ha megkaphatnák, megmon-
daná nolle velle.

Az zsidók az aranyat készen tartják, abbúl fogyatkozás
nem leszen. Ellesz bék is az sátorokat megcsinálja az adó bejö-
veteléig. Zöldfikár aga azt mondja kegyelmes uram, hogy a
vezér ő nagysága azt mondotta volna neki, hogy megmondja
nekem, írnám meg nagyságodnak, hogy az urfi dolga hogy job-
ban és becsületesben végben menjen, nagyságod az három nem-
zethül főembereket küldjön be az követ Seredi urammal ; én-
nekem csak egy szóval is a vezér nem emlékezett arról a dolog-
rúl, Zöldficár gyanakozom talám csak magátúl találta fel az
dolgot ; mindazonáltal az nagyságod bölcs itélete legyen rajta, az
mint jobbnak itíli, a szerint cselekedjék.

Czím : nincs.

Eredeti.

XXIV. 1641. október 31.

Életemig való alázatos, hűséges szolgálatomat ajánlom nagy-
ságodnak sat. A szent isten sat.

Kegyelmes uram, írhatom nagyságodnak, hogy isten
kegyelmességébül Maurer uram tegnap ikindi előtt jöve be, ma
az vezérrel is szemben voltunk ; minemű kérdezkedési voltak ő
nagyságának, arról tudom ő kegyelme nagyságodat ez includált

levelében tudósította, arról nem szükség nekem írnom; hanem ez alkalmatossággal mégis az mostan ittben forgó hírekről akarnám nagyságodat tudósítanom. Azákról megjött Reczep aga; megjövetele után olyan hírek forognak, hogy tavaszra maga személye szerint a vezér menne Azák megvételére. Némelyek más híreket is mondanak olyant, hogy mi ellenünk akarnának hadat indítani; de nem oly emberektől halljuk, hogy bizonyos hitelt adhatna ember szavoknak, mivel mind szultán Murat idejében is, azután is mind forgottak ilyen kedvetlen hírek; mindazonáltal az isten, az üdő megtanít bennünket, jobban is végére kell mennünk. Ezt bizonynyal írhatom nagyságodnak, a mufti a vezérrel együtt hatalmas császárral igen sokat tractáltak az elmúlt napokban; miről lehetett tractájok, csak az egy isten tudója. Ilyen hír is jött az ezdrumi passátúl, hogy a kazuloknak igen nagy készületek volna hadra, attúl félnek, hogy Bagdátot szállaná meg; olyant is mondanak, hogy harczolások is esett volna. Mely hírre képest a vezér is mindjárást bizonyos emberét küldvén oda Bagdátra hogy mindeneket bizonyoson éjjel napal siessen meghozni, és ha a követeket elérné az császár birodalmában, tartóztatná meg, egyik várban lennének detentio alatt addig, míg onnan az posta megjűne, és jűvén a vezér parancsolatját vennék; mely ha így lenne, igen nagy javokra lenne. Ezek után sat. Datum Konstantinápoly die ultima Octobris, anni 1641.

Nagyságodnak alázatos legkisebbik igaz híve, szegény szolgálója

Sebessi Boldisár m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 12. Novembris 1641. Bogács estve 5 óra után.

Eredeti.

XXV. 1641. november 8.

Életemig való alázatos hűséges szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. A szent isten sat.

Ez mostani alkalmatossággal is akarván nagyságodat hulmi dolgokról tudósítanom. Seredi uramat isten ő szent fel-sége 4. praesentis mensis hozá be, utja ő kegyelmének istennek hála békességes volt. A vezér ő nagysága első audientiát holnapra adott ő kegyelmének, az más dolognak tractája felől amannak utánna leszen audientiája; tudom, ő kegyelme mindazokról tudósította mostani levelében nagyságodat, Maurer uram is hasonlóképpen. Írhatom kegyelmes uram ezt is nagyságodnak, hogy egy csernavodai Dániel nevű görög jűvén az elmúlt napokban ide be, mi nem tudván semmit dolgában, egye-

nest ment a vezér ő nagysága eleiben és panaszló supplicatiót adván be ő nagyságának, hogy ő neki a verestoronai harminczados diákok minden igaz ok nélkül mindennemű marháját elfoglalván nagyságod számára be is adták, és midőn Sebessi Miklós uramat megtalálta volna felőle, valami részt meg is adott volna neki marhájában, de többet adtak volna be nagyságod számára 400 tallér érő marhájánál ötet kuldussá hagyván. Mely dologról nagyságodat supplicatiója által meg is találta, és minemű válasza lött nagyságod maga kezeírása által, in specie nála lévén, be is adta volt a vezérnek, és több rossz panaszokkal is vádосkodván, hogy annakelőtte egyszer másfél száz forint ára sáfrányát vonták el, azt is nagyságod számára adták be; más uttal is szent-ágotai sokadalmon is Szaniszló István megfogatván, akkor is sok kárt tőttek neki és vasban is tartatott egy ideig, akkor is sok kárával szabadult fel sokat fizetvén. Több dolgokat is sokat csacsogott. Azt is megmondotta publice a diván hallatára, hogy a görögök nagyságodnak kétezeröt száz forint summa pénzt adnak annuatim, hogy csak szabados kereskedések lehessen az országban, mégis így cselekesznek velek, nem is csak ő vele, hanem sokakkal. A szebeniek város pecséti alatt levő bizonyáglevelek vagyon nála azt mondja, és hogy megbizonyította volna több vele levő görögökkel elegendő bizonyággal, hogy az igaz harminczadot ő megadta volna, de a diák ajándékot kérvén tőle két selyem övet, egy szűnyögöt, azt megadván neki, akkor el is bocsátotta volt, azután mit gondolt, utánna küldvén visszavitetvén úgy confiscálta javait. Azért bizony dolog kegyelmes uram, nem jókor esett kivályképpen mostani panasza, úgy vagyon, míg a vezér eleiben nem költünk, de igen sürget vezér bujurdiával, csauszszal hittak is fel az nap, melyen Seredi uram bejőve, akkor azon mult el, hogy ő kegyelme eleiben kimentem volt. Eléggé voltunk rajta követuram, Rácz István kapikiha uram és Maurer urammal együtt, hogy lenne csendességben addig, míg nagyságodnak értésére adnók, tudnók érteni valóságosan a dolgot, de nem akarja, hanem ezen holnap császár divánjában elő fog dolgunk kelní vele. Bizony eféle búsulás nélkül ellehetnénk; ötet valaki biztatja azzal, hogy én velem contentáltatja a vezér, kit hogy cselekedjek, nem reménlem.

Bagdátban az mely vezér embere ment vala ennekelőtte mintegy három héttel, még nem jöve meg. Itt olyan hír forog külső emberek szájában, hogy a kazul követit Diarbekirben avagy Tokatban arestálták volna, de bizonyosan nem írhatom ezt nagyságodnak. Huszain szilisztrei passa mostan hol legyen, itt semmi hírt nem hallhatunk felőle; tudom, a vajda ő nagysága arról nagyságodat bizonyosan tudósíthatja. Kapitán passa is még be nem jöve a gályákkal. Havasalföldében, Moldovában

is elmentek az adó felszedésére és behozására az császár kapucesi passái az elmúlt héten; tudom, az is nagyságodnak eddig értékére lehetett. Mindezek után az uristen sat. Datum Konstantinápoly die 8. Novembris, anni 1641.

Nagyságodnak alázatos legkisebbik igaz híve, szegény szolgája

Sebessi Boldisár m. p.

A görög állapotja felől nagyságod mennél hamarébb sietséggel tudósítson, tudhassunk mi is igazságunkkal élni.

Egy negyedíven: P. S. Kegyelmes uram, tegnap megírván az derék levelemet hogy ma elküldjem, azonban a vezér ő nagysága audientiát igérvén mára követuramnak, gondolók, hogy egy napot várakoztassunk az kalarással, hogy a szembenlétel után jobban informáltassék nagyságod, kit követuram írásából nagyságod megérthet. Az mely panaszló csernavodai görög felől írtam nagyságodnak, ma kellett volna császárunk divánjában előkelni a dolognak, de az agával együtt elbeszélgettük és dilatáltattuk vele, az míg nagyságodtól ez levelünkre válaszunk júne; azért kegyelmes uram erről nagyságod mennél hamarébb írjon, de elsőben igen jól végére menjen nagyságod ez dolognak, mert egyáltalában az harminczados diákot veti okul ez görög. Constantinopoli 9. die Novembris, anni 1641.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy kezével: 27. Novembris A. I. 1641. délest 12 órakor vajda postája.

Eredeti.

1640. október—december.

Seredi István főkövet. *)

1640. november 1.

Tekintetes és nagyságos vezér minden böcsülettel való úr jó akarónk. Isten nagyságotat éltesse, minden dolgait szerencsésen vigye elő, és boldog napjait ez földön sokasítsa.

Hatalmas győzhetetlen császárunk fényes birodalma alatt, kies szárnyai árnyékában az ország és abban levő minden rendek csendességben, békességben nyugován, az ő hatalmassága fényes tündöklő biradalmáért istent imád az egész község. Mi is ő hatalmasságának alázatos igaz híve azon kegyelmessége alatt csendes nyugodalomban lévén ügyekeztiünk azon, hogy ő hatalmasságához s fényes portájához engedelmes hűségünket mutathassuk. Melyre nézve az ország szokott adájának és ajándékainak megszerzésében voltunk foglalatosok, melyet engedelmes hűségünknek megbizonyítására az ő ideiben hatalmas császárunk méltóságos személye eleiben és lábaihoz be is küldöttünk főkövetünk nemzetes, böcsületes Seredi István Krazna vármegyének főispánja által. Mely alkolmatossággal nagyságotat is akaránk böcsületesen meglátogatni levelünkkel, kívánván istentől, követünk és ez levelünk is találja nagyságotat kedves jó egészségben; kérvén továbbá nagyságotat szeretettel, ha mi szükséges dolgainkban nagyságotat főkövetünknek meg kelletik tanálni, mi nevünkkel mondandó szavainak adjon teljes hitelt nagyságot, és mind hatalmas császárunk előtt, az méltóságos fővezér ő nagysága előtt, mind pengig egyebütt is, az hul kívántatik, legyen minden jóakarattal és segítséggel nagyságotat nekie dolgainkban, kit mi is minden kedveskedésre való kész jóakarattal vehessünk nagyságottól. Tartsa meg isten sokáig jó egészségben nagyságotat. Iratott Kolosváratt első napján Mindszent havának, ezerhatszáz negyven esztendőben.

Nagyságotnak igaz szível való jóakarója

Rákóczy György m. p.

Czím: hiányzik.

Eredeti.

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 639—643 ll.

1641. október—1642. január.

Seredi István főkövetsége. *)

I. 1641. november 9.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Az uristen sat.

Alkalmatosságomat nem akarván kegyelmes uram elmulatnom, akarám nagyságodat Konstantinápolyban való beérkezésem felől is alázatosan nagyságodat tudósítanom. 4. praesentis Novembris érkeztem be kegyelmes uram, bejövetelemben pedig böcsülettel excipióáltak, ő nagyságával az vezérrel 9. die voltam szemben, mely ő nagyságával való szembenlétem istennek hála az nagyságod méltóságáért az vezér ő nagysága igen kedvesen látott, jó egészsége és mások ellen való bántódása és hazánkban való bő mindenféle termések felől tudakozása, ígírven utoljára arra szóval magát, hogy valamig az uratok jól viseli magát, mindaddig jól leszen gondja és senkitől semmi bántódása nem leszen. Azután kérdé ő nagysága: ha kész az adó. Melyre ő nagysága császár urunkkal való szembenlétünket ez jövő keddre parancsolá, az jó isten azt adván érnünk, hatalmas császárunkkal szemben leszünk. Több szó és beszélgetés közben nagyságod kegyelmes parancsolatjából Rácz István uramat is praesentálván ő nagysága előtt, nevetséggel mondá, talám azért megyen ki Sebesi uram, hogy nagyságodnak panaszlott, hogy ittben nem jól lött volna dolga és azért vitetné ki nagyságod. Még most elsőben kegyelmes uram igen böcsülettel láttanak, úgy hiszem istent ezután is. Szemben lévén hatalmas császárunkkal minden occurrálandó dolgokról tempestive igyekezem nagyságodat tudósítanom. Az extraordinaria ajándéknak másik audientiában való praesentálását is igen javallotta ő nagysága.

Az nagyságod kegyelmes parancsolatját tegnap 8. praesentis vöttem alázatosan, szóval való parancsolatját is Maurer Mihály uram által kegyelmes uram megérttettem. Eddég is kegyelmes uram az vezér ő nagysága Szöldfikár aga előtt elő-

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 647—651 ll.

hozta, kihez reménységünk bizodalmason lehet; mindazáltal az extraordinaria ajándékoknak praesentálásában elvárom kegyelmes uram hogy okot adjon ő nagysága előhozásában, én és Rácz István uram mindenkben az nagyságod kegyelmes parancsolatjához ragaszkodván igyekeznék az szerint cselekedni, de viszont az jó alkalmatosságot is nem subiceálhatjuk. Abban nagyságod kegyelmes uram bátorságosan acquiescáljon, hogy az nagyságod méltóságát, hasznát és javát igyekeznék minden uton és módon követnünk, az alkalmatosságra vigyázván vele sem hirtelenkedünk. Az uristen sat. Datum in civitate Constantinopolitana 9. die mensis Novembris, anno domini 1641.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Seredi István m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 27. die Novembris A. I. 1641. 12 óraker délest havasalji vajda postája.

Eredeti.

II. 1641. december 4.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Az uristen nagyságodat minden üdvességes áldással látogassa nagyságodhoz tartozó kedvesivel egyetemben.

Az mint nagyságodnak kegyelmes uram kapikihái uramék betegségemet megírták volt, ugyan reménytelen is voltam gyógyulásom felől, mert hatod napig egy falatot sem öttem; most istennek hála kegyelmes uram meggyógyultam. Az vezérrel ő nagyságával 25. Novembris szemben voltam, nagyságod köszöntését megmondván extraordinaria ajándékot nagyságodnak in scriptis adtam be, melyet ő nagysága úgy kívánta. Mely jegyzésben való ajándékok seriessét mikor olvastatta volna, kérdé: mire való ajándékok. Kire én is ilyen választöttem ő nagyságának, hogy nagyságod az ő nagysága szeretetét, jó tanácsát levele s mind követe által vévén, nem akar nagyságod is ő nagysága jóakarattjáról háládatlan lenni, akar nagyságod ő nagyságának szeretettel kedveskedni. Azonban maga kezdé kérdezni: Hát az fia dolgát miben hagyá ő nagysága. Én is kegyelmes uram az nagyságod kegyelmes parancsolatja és instructiója szerint tolmácsoltattam ő nagyságának, hogy nagyságod az ő nagysága jó akaratját várja, de úgy, hogy ha az nemes ország választandja, mely eleitül fogván való szabadsága Erdélyországának, legyen ő nagysága is mint olyan méltó és igazságos dologban jó törökedő hatalmas császárunk előtt. Az ajándékokat kegyelmes uram viszont éjjel küldettem fel Rácz

István és Maurer Mihály uraméktúl, mivel ő nagysága úgy parancsolta, melyeket ő nagysága igen kedvesen vevén, mindenikét ő kegyelmeknek megajándékozta. Hisszük az jó istent, hogy nagyságodhoz kívánatos jó válasszal mehetünk, mert mind az fővezér ő nagysága és több dévönülő vezérek szép biztató szökökkel biztattak, hogy valamig nagyságod hatalmas győzhetetlen császárunk köntösséhez ragaszkodik, nem leszen nagyságodnak senkitől bántódása; Szöldfikár aga is pedig biztat, hogy reménységben legyünk.

Az athname pariaját küldtettem volt kegyelmes uram az agának Rácó István uram és Maurer Mihály uramtól, melyet csak beadni sem javall, azt mondja okának, csak szeget üténék az vezér fejében ezzel. Másik az, hogy akkorra való levél, az mikor az botot, zászlót megadják. Az ígíretben is én kegyelmes uram az tízezernél feljebb eddig nem mentem, noha ugyan annuatim az ötezer aranyat kívánta az vezér, de az agának csak megmondottuk, soha mi arra nem megyünk, öök is az üdötől fogva nem említették. Az minemű assecuratoriának kellene kelni császár neve alatt, ha isten jó kimenetelit adja dolgunknak kegyelmes uram, arról is végeztem az agával, hogy párban kivegye; mely jó szándékunkban ha az uristen boldogul előviszen, nagyságodat éjjel nappal, az párt is kiküldvén, tudósítani igyekezünk. Az uristen sat. Datum in civitate Constantinopolitana 4. die Decembris, anno domini 1641.

Nagyságod alázasos szolgája

Seredi István m. p.

Seredi kezével: P.S. Kegyelmes uram, elmémben volt az nagyságod parancsolatja, hogy nagyságodat gyakorlatossággal tudósítam, állapotunk miben legyen, melyet nem negligentiák mia mulaték el, hogy ritkán írhattam nagyságodnak. Miolta szemben voltam az vezérrel, attól fogvást Zöldfikár is nem igen lehetett szemben sok dolgai mia, hul az császárt vendégelte kertekben hova járt vele; mindazáltal kegyelmes uram reménységünk jó vagyon, hogy az nagyságod kívánsága szerint való válasszsal mehetek nagyságod eleiben. Úgy hiszem kegyelmes uram, ez jövő szombaton vagy vasárnap szemben lehetek ismét az vezérrel, azután minden bizonyost írhatok nagyságodnak, az nagyságod postáját is az végre nem bocsátottam még eddig el; isten azt adván érnem, mindjárást elbocsátom bizonyos dolgokkal. Az német császár agense kérete kegyelmes uram, hogy leveleit nagyságod kezéhez küldjem; azt hiszem, oda fel szóló levél is vagyon, melyet nagyságodhoz küldtettem. Semmit kegyelmes uram el nem mulatok, valami az nagyságod reám bizatott dolgaihoz tartozik. Adja isten, mehessek jó és kedves dolgokkal nagyságod méltóságos személye eleiben.

Czím: a rendes a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 17. Decembris Kolosvár 1641. reggel 6 és 7 óra között, havasalji vajda postája.

Eredeti.

1641. október—1642. deczember.

Rácz István kapitliha. *)

I. 1641. október 3.

Én Bihar vármegyében, Gálos-Petriben lakó Rácz István adom emlékeztetre ez levelemben, hogy mivel engemet az én kegyelmes uram fejedelmem, az méltóságos tekintetes és nagyságos Rákóczy György urunk, isten kegyelmességéből Erdély-országának fejedelme, Magyarország részeinek ura és székelyek ispánja, nekem kegyelmes uram ő nagysága, az fényes portára az continuus oratorságnak tisztiben akar állatni: eskeszem azért az élő istenre, ki atya, fiu és szent lélek, teljes szent háromság egy bizony örök isten, hogy én abban az tisztben az én megemlített kegyelmes uramnak igaz és hű leszek, barátjának barátja, ellenségének ellensége. Valamit az én kegyelmes uram vagy most szóval, írással, vagy ezután maga írása vagy más híve írása vagy izeneti által akármí dologról engemet certificál, tudósít, parancsol vagy értésemre ad, azt életem, lelkem vesztésével senkinek ki nem jelentem sem írás, izenet és semmi egyéb kigondolható és kijelenthető eszközökkel, írásokkal, szókkal, cselekedetemmel, sem az írást magát, sem pariaját másnak nem adom; azon szerint semminemű híreket onnan belől, ő nagyságának az én kegyelmes uramnak tulajdon maga méltóságos személyén kívül, senkinek is nem írogatok, semmi móddal értésére nem adok. Az mely dolgai pedig ő nagyságának nem titkosok s reám bizott és bizandó s parancsolandó ő nagysága, azokat az én tehetségem szerint híven és igazán igyekezem végben vinni, s az mikről ő nagyságát tudósítanom kellett, azt is idején igyekezem végben vinni; s az melyekből pedig kára, romlása és veszedelme következhetnék, vagy haszna, előmenetele ő nagyságának, azokat is el nem titkolom, hanem hova hamarébb megjelentem, és minden gonosz igyekezetet, szándékot minden tehetséggemmel elfordítani igyekezem ő nagyságáról és országáról. Egy szóval, valamiből ő nagysága hasznát, előmenetelét, megmaradását eszemben veszem,

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 652—696 II.

azt teljes erőm szerint promoveálni igyekezem, és mindennemű dolgaira ő nagyságának, az melyek az én tisztemre nézendők, oly gondot viselek, hogy abból ő nagyságának jova, ne kára következék, az magam hasznomnál mindenben előbb viselvén az ő nagysága és országa jóvát. Melynek megtartására, megállására mégis engemet az teljes szent háromság egy bizony örök isten úgy segéljen és úgy adja lelkemnek idvösségét. Datum in civitate Alba Iulia die 3-tia Octobris, anno domini 1641.

(P. H.) Stephanus Rác z m. p.

Eredeti.

II. 1642. február 7.

Illustrissime ac celsissime princeps domine domine mihi naturaliter clementissime. Obsequiorum fideliumque servitiorum meorum in gratiam celsitudinis vestrae humillimam oblationem.

Az uristen nagyságodat kegyelmes uram minden kívánsági szerént való üdvességes áldásival látogassa az én kegyelmes asszonyommal ő nagyságával és nagyságodhoz tartozó kedvesivel egyetemben.

Nagyságod 20. Ianuarii Szebenben írt méltóságos levelét és énnekem küldött kegyelmes parancsolatját 5. praesentis Februarii 12 órátajban megadván, alázatosan vöttem. Mit contináljon kiváltképpen palatinus uram ő nagysága levelének pariaja, azt kegyelmes uram inimicus homo seminat, mert ha én nagyságodnak mindenkor megírnám az minemű híreket hazánk veszedelmére kötenek, kiváltképpen pedig mindenkor az császár ő felsége agensétül vesznek itt is eredetet és ugyan aemulusokat csinálnak utánnam; de immár eszemben vöttem hamisságokat, én is csak fülem mellől bocsátom beszédek. Inkább magyarázhatnák azt ők magokra hogynem mint mi reánk, mert noha port, golyóbist sokat Nándor-Fejérvárra szállítottak, de azt in terrorem christianorum cselekedték, az ő kiváltképpen való rémétésekre pedig.

Hogy pedig Azákra való készületek igaz legyen kegyelmes uram, azelőtt nem régen hogy az uj tatár hán innét tisztiben is expedíaltatott vala, tanusága volt, hogy az kozákokat summa pénznek fizetésével is késértené meg; hogy immár látják ezek is, hogy azok bátran megvárják, bizony derekas készülettel készülnek. Az had eleiben való seredált is 4. praesentis császár ő hatalmassága és az vezér ő nagysága kaftányoztatá meg misiri Memhet passát, az mely igen inexpertus ember, senki még most nincsen jó reménységben hozzája, majd tulajdonítják az vezérnek ő nagyságának azt, mivel ez Memhet passa szultánától való

és hatalmas, értékes ember is, féltvén tisztit tőle, azért küldötte volna el serdarságra, melyet valakik ő nagyságának aemulussai eddig voltak, kit imide kit amoda mind eliktatta mellőle. Bizonyítja kegyelmes uram ennek igaz voltát hogy Azákra mennek, mert most is ujobban Máthé vajdának ő nagyságának is ezer gyalogot parancsolt az vezér ő nagysága hogy készítsen. Az mely kapitány passa tavaly Azák alá volt, most viszont szerencsétlen járásáért mazullá tötték. Máthé vajda ő nagysága követét is pedig kegyelmes uram egyébhai állapothoz képest böcsülettel látták. Tegnap voltam az követ bojérral szemben tudakozván holmi állapotokról, kiváltképpen hadra való menetek felől az törököknek, ők is ezen itéletben vannak; sőt az vezér élő nyelvél hite szerint assecurálta az bojér által Máthé vajdát ő nagyságát, hogy valamig hűségét hatalmas császárukhoz megtartja, az szegénységet jól oltalmazza, mint eddig is hogy ő nagysága eleiben miatta panasz nem jutott, nem leszen bántása. Ezeket mondá az követ kegyelmes uram; tudom, ő nagysága is tudósítja nagyságodat ide be való állapot felől.

Mostani énnekem írt clavissal való levelét nagyságodnak én kegyelmes uram, sem az elébbenit nem érthetem, hanem ha Maurer uram igazíthatna megtanulásában. Hogy az nagyságod kegyelmes parancsolatjához tudhassam inkább magamat alkalmaztatnom, méltóztassék nagyságod arról az két clavissal írt leveléről és parancsolatjáról tudósítani. Én valamikor kegyelmes uram az agával beszélek, de mindenkor sok szabódásával biztat, hogy nem frustráltatik nagyságod kívánságában, ezt mondván: hanem ha ő nagyságán, ugymond, az fejedelmen mulik el; de itt is az immár végben ment, csak az követek jöjjenek.

Hihető kegyelmes uram, hallván palatinus uram ő nagysága ez jó szándékot, nagyságod méltóságos állapotja hatalmas császáruk fényes portáján való terjedését és következő securitását, az indította ő nagyságát ez ilyen hír-hintetgetésre; az mint értettem, azelőtt is cselekedte ő nagysága ezt. Az isten vigyázzon az ő igaz tiszteletire, hiszem az én kegyelmes istenemet, jó szándékában az uristen nagyságodat előviszi és kívánságát nagyságodnak boldogul megáldja.

Nagyságod kegyelmes parancsolatjára az skofiom aranyat kegyelmes uram megvöttem sárgát 25, fejjér 15; hogy valami kicsin késedelem esett kiküldésében, ez az oka kegyelmes uram, hogy kész nem találhattam, mivel igen nagy tilalomban vagyok, hogy ne csináljanak papirosat; három-három gréczi tallérokön tiz-tiz oszporán teszen omnibus computatis nro 10,025 tallért; alázatosan kérem nagyságodat mint kegyelmes uramat, méltóztassa megküldeni nagyságod hova hamarább, mivel az költségre nagy szükségem vagyok és szűkőn is vagyok.

Rudolphus császár mint contrahált volt szultán Ahmet császárral az magyarországi békeségről, az aga adá hogy paríáljam magam számára; noha talám nem szükséges, mindazáltal nagyságodnak kiküldettem. Az uristen kegyelmes uram az nagyságod szolgálatjára itt is vigyáz, mert ha császártúl levél érkezik, mivel az aga deakul nem tud az egy török és magyar írásnál, velem fordíttatja, és ha lengyelektől viszont levél érkezik, arra való szolgám is vagy, ki az lengyel írást érti, az ismét interprese. Most ujobban érkezett vala panaszló levele az vezérhez az lengyelországi starostának az tatárok felől, hogy csendességek nem lehet, azok ő ellenek mindent cselekesznek, ők pedig ellene állani nem tudnak; mely gyakorta való panaszok mia ugyan despectusban is költenek.

Most istennek hála kegyelmes uram semmi ártalmunkra való híreink nincsenek; ezután következhetendő állapotokról az én istenem egészséget ad nagyságodnak értésére adnom, alkalmatosságomat semmiképpen el nem mulatom. Hogy nagyságod kegyelmes uram méltóztatott édes házamnépét meglátogattatni, mit kegyelmes uramnak teljes életemben megszolgálni igyekezem, búsulásim között az kegyelmes uram énnekem vigasztalásom, hogy nagyságtok felől örvendetes hírt és édes házamnépe felől is egészségben való léteket érthessem. De caetero sat. Datum in civitate Constantinopolitana 7. mensis Februarii, anno domini 1642.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humilis fidelisque perpetuus servitor

Stephanus Rácz m. p.

P. S. Az lator görög kegyelmes uram még is itt az moldvai kapikiháknál hever; úgy értem, több complices társait várja be, azokkal akar ujobban panaszt az vezérnek tenni; de isten velem lévén kegyelmes uram, arra elég argumentumim vannak, idejében én is választ teszek, kiről ezelőtt is az vezért ő nagyságát voltaképpen informáltam hamis panaszolkodásáról.

Czím : hiányzik.

Eredeti.

III. 1642. február 24.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Obsequiorum fideliumque servitiorum sat. Kévánsági szerint való minden üdvességes áldásával sat.

Mostani alkalmatosságomat kegyelmes uram nem akarván elmulatnom, jelen való állapotokról akarám nagyságodat alázatosan tudósítanom. Lengyelországi kozákok másfél ezeren men-

vén Azák segítségére, kiket hallván tatár hán ő is kiküldött, hogy ha kézre keríthetik őket, be ne bocsássák, kik békével bemenvén Azákban, azok közül egynél többet el nem foghattak, melyet ide az portára küldött az tatár hán, az az kozák rab azt beszéli kegyelmes uram, hogy ők nem félnek attól, hogy azok az török vitézek triumphálhassanak, mert igen erős sánczokkal az várat is környülvötték, annakfelette az muszkától való segítségket is biztonnyal várják, élések, porok, golyóbissok elegendő; még magok is ezek kegyelmes uram közülök, kikkel itt beszélgeték, kétséggel mondják, hogy triumphálhassanak, mivel az előtök járó szeredáljok igen látatlan és hallatlan ember. Az is csudára méltó dolog kegyelmes uram, most Misirben hét nap és hét éjjel mind hó esett, rettenetes nagy havat mondanak, bizonyosan pedig senki arra nem emlékezik, hogy ott hó lőtt volna, még eső is igen velte (*így*). Itt pedig kegyelmes uram földindulások is gyakran kezdenek lenni; az mint azelőtt is nagyságodnak megírtam vala, 2. Ianuarii éjjel és most viszont 7. praesentis ikindi előtt igen megreszkete az föld, mely jelek mind előljáró postái következő állapotoknak, az mint az törökök is vérontást és döghalált prognosticálnak, noha ugyan az pestis mostan is grassál közöttök. Az drágaság is immár belépett kegyelmes uram Bagdátban, az mint mostan onnat jött posta nyilván beszéli, hogy nagy szüksége vagy on csak immár is az kenyérnek.

Hogy nagyságodat kegyelmes uram sokszori írásommal az görög állapotja felől terheltem, arról nagyságod kegyelmesen megbocsásson, tartozom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak hírré adnom. 10. die praesentis viszont az vezérnek supplicatiót adott volt be, de ő nagysága csak kiüzte előle, mivel azelőtt meghagyta volt neki, az ő nagysága kapucsi passájával elmenjen nagyságodhoz, hogy el nem ment és ő nagysága parancsolatját is megvetette, semmi válasza nem lött; én kegyelmes uram az törvényét nem producáltam, mivel azelőtt két ízben is annak állapotját ő nagysága előtt manifeste declaráltam, hogy innovatio ne kelne dolgunkban. Azonban nándorfejevári török Beger aga, kit nagyságod Székelyhídon is fogva tartata, 17. praesentis az vezérnek supplicatiót adott be, panaszolkodván azon nagyságodra, hogy ő rajta nagyságod három lótereh pénzét és azonkívül is holmi egyetmást vött, ki mia mostan is minden jószágá másoknál zálogban; az mint végére mentem kegyelmes uram, kedvetlen választ adott ő nagysága, mert azt mondotta neki, hogy várja el, hogy pénzét vegye ki az az ember jószágából, azután maradjon vissza jószágá, ő pedig azon supplicált, hogy nagyságoddal fizettessen meg. Úgy hallom, de bizonyos hír gyanánt nagyságodnak írni nem tudom, tömösvári török is, ki nagyságod rabja volt, az is az vezért hasonló állapot felő

akarja requirálni. Mivel pedig ezen dolog végett kegyelmes uram in prima instantia nem lött kedve szerint való válasza és ha viszont ujobban fogja busítani, melyet mindazáltal nem remélhetnék, nagyságod tudósítson állapotjok végett, mert ha az vezér ő nagysága hivatott volna, az mint én is kegyelmes uram az dologhoz hozzá tanultam, illendő választ töttem volna róla.

Nagyságod kegyelmes uram igen elkésék az ide be való küldéssel, gyakorta csak immár is az kapucsi passát kérdezik, mi legyen oka ennyi ideig való késedelmének; az mostani halálos és gyakorta való változásokhoz képest kegyelmes uram ne halogassa nagyságod. Most is esék egy változás kegyelmes uram, az elébbeni jancsár aga Musztafa passát ezdrumi passává tevék 20. praesentis, viszont Bektas agát jancsár agává. Én kegyelmes uram valamikor az agával beszéllek és ez mostani állapatról beszélgetünk, ő azt mondja, az bizony megváltozhatatlan, csak nagyságodon ne muljék, olyan itéletben is vannak itt mindenek kegyelmes uram, hogy az vezér ő nagysága mindenfelől való szomszédságokban securitást akar szerezni, mely securitásban ő nagysága is, az vitézljő rend is nyughassanak meg; mert ha derék hadi expeditio instituáltatnék, tudnivaló dolog az, hogy magának kellene elmenni, és ha innét való székiből mozdulása lenne, sok gonosz akarótul tiszti és élete is periclitálna; ez itt kegyelmes uram mindenekben minden, néha el sem mulatja ő felsége azt, hogy udvarhoz is ne menjen hozzá, mivel az uristen megmentette attól, az kit észnek hínak, misiri Memhet passának igrte kegyelmes uram az kapitány passaságot is, ha Azákon triumphálhat most, az kapitány passaságot is maga birja. Ezek után következő állapotokról nagyságodat mint kegyelmes uramat tudósítani nem mulatom el. In reliquo sat. Datum in civitate Constantinopolitana 24. mensis Februarii, anno domini 1642.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humilis, fidelisque perpetuus servitor

Stephanus Rácz m. p.

Czim: nincsen.

Eredeti.

IV. 1642. márczius 8.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Obsequiorum fideliumque servitiorum sat. Hogy az uristen nagyságodat kegyelmes uram sat.

Nagyságod kegyelmes parancsolatit és énnekem írt méltóságos leveleit 19. et 20. praeteriti mensis Februarii Fejérváron költek nagyságod postája Száva Mihály 5 óraker reggel 5.

Martii adá kezemben, melyeket nagyságodtól mint kegyelmes uramtól alázatosan vöttem, az én istenemnek hálákat adván azon, hogy az uristen nagyságod világi életét úgy áldotta meg az uristen, hogy méltóságos fejedelmi tisztire, az mi édes hazánknak nagyságod után való gubernálására az nemes ország comuni voto et unanimi suffragio nemineque contradicente édes öregbik fiát successorul választván, állathatná utánna való méltóságos tisztiben, kérvén az uristennek szent malasztját és kegyelmes segítségét, hogy az én kegyelmes uramat is az mi édes hazánknak új választatott fejedelmünknek legyen kegyelmes gondviselő istene, igazgassa ő felsége ő nagyságát neve dücsöségére, lelkének üdvességére, az mi édes hazánknak jövődő gubernálását szép szabadságunknak progressusára, birodalmának terjedésére, kiváltképpen keresztyén vallásunknak oltalmazására, azzal ellenkezőknek oppressiójára, nagyságodnak pedig kegyelmes uram az én kegyelmes asszonyommal ő nagyságával egyetemben virágzó életeknek gyönyörűségekre és nagyságod méltóságos progeniessére tekétsen ő felsége oly kegyelmesen, hogy ez istentől ő felségétől mutattatott méltóságos állapot nemzetsegről nemzetsegre succedálván, ez világon tündekeljen méltóságos állapotja.

Az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint, mint ilyen szorgos bajránra készülő állapotjában, 7. praesentis löttem szemben az fővezérrel ő nagyságával, az uristen boldog órát nyútván, Ismael aga is azon egy órában adván előttem az nagyságod méltóságos leveleit az vezérnek ő nagyságának igen nagy dicsíretesen, de böcsületesen emlékezőn az vezérnek ő nagyságának és mindenekelőtt nagyságod felől, azonban én is kegyelmes uram eleiben állván ő nagysága eleiben nagyságod nevével köszöntvén ő nagyságát, kedvesen vevé. Annakutánna megkövetvén arról ő nagyságát, hogy oly hirtelenséggel találta küldeni postáját nagyságod, akarta általam ő nagyságának értékre adni, hogy az nemes országnak gyűlésében három nemzetül, senki ellenkezése nélkül nagyságod idésbik méltóságos fiát hazánknak jövődő fejedelmének választották, melyre kegyelmes uram ő nagysága mindjárást felele: igen jó ugymond, az mint az követnek is megmondottuk volt ugymond összevgyülvén az ország és választják három nemzetül, követek pecsétés levelekkel ide jövőn külömben megmondott szónk szerint nem találnek. Ezek kegyelmes uram ő nagysága élő szavai, ezeket tolmácsoltatta ő nagysága énnekem és jó kedvvel is vala ő nagysága. Azt is megmondottam kegyelmes uram, hogy nagyságod igen hamar postakövetétül leveleit küldvén főkövetét is az ország három nemzetbeli követivel hova hamarébb nagyságod expedialja. Nem is kívántatik kegyelmes uram ide immár egyéb, hanem az jó istent segítségül híván, bebocsátandó követeit nagyságod ne kés-

lelje, mentül illendőbb ajándékokkal kiváltképpen kegyelmes uram az vezérnek igyekezzék nagyságod kedveskedni, mert úgy veszem eszemben, nagyságodhoz való jó indulatjában nem lehet semmi kétség. Hatalmas császáruk ajándéki felől is tudakozott az aga kegyelmes uram micsodák lehetnek, mert Barcsai Akos uram szavát beszéli az aga ő kegyelme, hogy oly ajándékot küld nagyságod hatalmas császáruk számára, mely 3000 tallért megér. Az aga kegyelmes uram mondá azt is, hogy nagyságodnak írnék, hogy mentül szép és öregebb mézes pogácsákat, uj keresztyény késeket és őszi sajtokat is császár és vezér ő nagysága számára is küldene nagyságod, affélék is igen kedvesek itt kegyelmes uram.

Mostani állapotban nem írhatok nagyságodnak semmi oly híreket. Az misiri adóval ma ikindikor érkezőnek ide kegyelmes uram, kétszáz hatvanhét öszvér hozá be, sepetek pedig 500//34 volt rajta kegyelmes uram, omnibus computatis hatszor való százezer arany, és hatalmas császáruk zsebbe való pénzével egyben viszont háromszázezer tallér, az sepeteket és öszvéreket magam számláltam meg; ugyan azelőtt egy órával ismét az vezér ő nagysága mostani bajránra hatalmas császárukknak három lovat, egyiket aranybúl merőn vert köves, lóra való szerszámmal és öltözettel, másikat aranyas vékony szerszámban, harmadikat csak pokróczban, item 44 zsák tallért, 15 zsák aranyat, nyustbéllesek és bársony atlac scarlatokat, azt meg sem számlálhattam, ezeket magam látván és számlálván, ma küldé az császárnak ő hatalmasságának. 6. die praesentis pedig kegyelmes uram Musztafa passa, ki jancsár aga vala, nagy solennitással háromszáz harminczöt lovassal 65 inassival merő pánczélban öltöztettekkel mene ki Konstantinápolybúl az ezdrumi passágra; úgy értem kegyelmes uram, Memhet passa is ez jövő vasárnap száll ki Szilisztrára tisztiben menvén, ott készül Azák alá való szeredálságra.

József az zsidó kegyelmes uram mondá, hogy írnám meg nagyságodnak, az kenesőnek most jó ára volna, bárcsak két ezer okát küldene is nagyságod, elmegyen 100//35 öszporán okája. Nagyságtok számára kegyelmes uram valami narancsot 62, citromot 21, pomagránátot 22 küldettem, adja az uristen, nagyságtok költhesse jó egészségben el; most legszűkebben vagyon kegyelmes uram, in mense Ianuario igen bőven vala kegyelmes uram, eléggé voltam volna azon is, hogy nagyságtóknak kedveskedtem volna, de mivel nagyságod postái nem jártak, az mulattatta el.

Az aga kegyelmes uram valami párokat küldvén szállásomra olvasni, kivel mulassam magamat, melyeket medio tempore pariálván, nagyságodnak mint kegyelmes uramnak kikül-

dettem, vagyon egy levél, melyet nagyságod anno 1636. 9. Octobris írt őszi táborából Várad mellől Tholdalaghi uramnak és ő kegyelmével való követeknek, melyet kegyelmes uram in paribus kiküldettem, ha lehetne, magamnál marasztanám az originált, láthatná nagyságod is ki keze írása. Mivel pedig kegyelmes uram az én kegyelmes jó gondviselő istenem az én köteles ittben való szolgálatocskámnak is napjait naponként fogyatja, indított fel engem is az nagyságod kegyelmes biztató igireti, hogy nagyságod az új adónak beküldésével helyemben más hívét küldvén, édes hazámban kedves házamnépe közé kegyelmességéből megengedné nagyságod kimeneteletemet, az miért alázatosan könyörgök nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, az élő istenért fejedelmi kegyelmességéből és igireti szerint nagyságod méltóztassék idein felőlem kegyelmesen provideálni, és helyemben mást választani, hogy én is kegyelmes uram azon buzgó szível és serénységgel nagyságod alázatos szolgálja reám biztatott parancsolatit effectuálhassam. Bizonságom az élő isten kegyelmes uram, mennyi károssal kell ezt énnekem végben vinnem, az mi jószágom császár birodalmában, peresim három rendbeli is, csak periclitál és kedves házamnépétől való távol való létem naponként életeket rettegteti; bizony kegyelmes uram nem esztendeig, de csak fél esztendeig is sok volna az itt való terhes szolgálat, az ki tisztinek és reversálissának, nagyságodhoz tartozó hűségének igazán akar megfelelni. Azért várom kegyelmes uram az nagyságod kegyelmességét, és istenem éltetvén igaz és hűséges szolgálattal bizony meg is igyekezem nagyságodnak szolgálnom, kegyelmes választ várván nagyságodtól. In reliquo sat. Datum in civitate Constantinopolitana 8. Martii, anno domini 1642.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humilis, fidelisque perpetuus servitor

Stephanus Rác m. p.

Czím : hiányzik.

Eredeti.

V. 1642. márczius 9.

Georgius Rakoczy sat.

Generose sat. Salutem sat.

24. Februarii írt kegyelmed levelét tegnap vöttük vala el; kegyelmesen vöttük kegyelmedtől, hogy tudósított az ottbenn való állapotokról, melyet ezután is szükség követni kegyelmednek, és minden állapotokról gyakran tudósítani. Azáknak állapotja most miben legyen, értjük; ezután mint leszen, az idő meg fogja mutatni. Az Miszirben lőtt havat minden csudálhatja, az ki érti és hallja, annak az földnek állapotjá-

hoz képest. Az gyakran való földindulások is kétség nélkül portendálnak valamit, az mint kegyelmed írása szerint magok is nem jót prognosticálnak az törökök belőle. Az görög állapotjára hogy kegyelmednek vigyázása volt, az is jól vagyon, ezután is vigyázzon kegyelmed arra is, noha mi nem reméljük, hogy valami efficatiója lehessen sollicitálásának, de az vigyázás ugyan nem árt. Az Beker aga és az tömösvári török sollicitatiójokat is értjük az vezérnél ő nagyságánál, ki ellen is hogy kegyelmed szorgalmatos volt és reá is tanult volt, ha kívántatott volna, annak úgy kellett lenni; de arra ez is nem utolsó ratiója lehet kegyelmednek, ha kívántatni fog, az vezér előtt, hogy az akkori állapotban az mint az dolog volt, ez részről is s kiváltképpen Bihar vármegyéből sok főemberek estek arra az részre rabságban, az kiknek aztán atyjok, anyjok, némelyiknek atyjokfiai, rokonsági megtalálván bennünket, az ilyen raboknak saczczát az más részre az innen való rabságra estek saczczában kellett fizetnünk az török vitézeknek azon rabok atyjok, anyjok és rokonságok által; és így az olyan török rabok saccza az mi tárházunkban be nem jött, és ő nekik is az akkori állapotban ha úgy hozta volt az szerencse állapotjokat, nekünk nem méltán tulajdoníthatják. Az kapucsi passának hol legyen késedelme, mi nem tudhatjuk, holott mi még 5. die Februarii expedáltuk Fogarásból, eddig bé kellett volna érkezni, hanemha betegség találta volna az utban, s az miatt kényszerítettett volna megtartozni valahol; de ha egészsége volt, elhiszszük, eddig beérkezhetett, ha ugyancsak lassabban járt is. Mi, istennek hála, mostan is türethőképpen vagyunk; telünk is erős kezde lenni már utoljára. Cui in reliquo gratiosi manemus. Secus non facturus. Datum Albae Iuliae die 9. Martii, anno domini 1642.

G. Rakoczy m. p.

A fejedelem kezével: Gyűlésünknek is isten áldásából ugyan tegnap lőn boldog vége, az statusok is házukban menének. Rákóczy Györgyöt is ezten nap kiindítjuk Váraddá.

Házfűstőlőből megkezdünk fogyasztani, végére mehet kegyelmed, mic sodásokat hozattunk már egy nehányszor onnét, olyant kegyelmed vegyen pro talleris nro 25 s küldje ki, de dramszámát megírja kegyelmed s jól is becsinálja, hogy el ne vegyenek belőle.

Az temesvári török dolgában az sem utolsó ratio, hogy akkori állapotok már mind elmultanak, s mikor Memhet passa budai vezér vala, akkor is ezen török őt megtanálta volt Lándorfejérváratt s minket is az vezér, s midőn megértette volna az dolgot, csak elpirongatta előle őket; akkori állapotban Huszain passát mi ugyan megkináltuk vala, mindkét részről az rabok

bocsáttassanak frigyen el, de nem acceptálá s nekünk is aztán azoknak sanczokat úgy kellett vala azok váltságára fordítanunk, az kik rabbá estek volt.

Az két fiunk számára kegyelmed igen szép hamuszín selyemből csináltasson egy-egy övet, kinek hossza legyen magyar singgel nro 10, selyem legyen egyikben-egyikben dram nro 380 s küldje ki kegyelmed, valami az ára leszen, megküldjük.

Czim: Generoso Stephano Rácz de Gálos-Petri vice comiti comitatus Bihoriensis ac in fulgida porta ottomannica continuo oratori nostro etc. fideli nobis dilecto.

Rácz följegyzése: 24. die mensis Martii anno domini 1642. illustrissimi ac celsissimi principis et domini domini mihi semper clementissimi in civitatem Constantinopolitanam sunt allatae praesentes literae praeceptoriae.

Eredeti.

VI. 1642. márczius 17.

Georgius Rakoczy sat.

Generose sat. Salutem sat.

Kegyelmed 4. die praesentis nekünk írott levelét tegnap ugymint 16. die 7 órakor tájban vöttük vala el, melyben tudósít kegyelmed Vizaknáról 9., innét pedig 14. diebus írott leveleinket mikor vötte volt el. Az pelsőczieknek hogy protectionalis nem adatik, más annak az oka; mert mi kegyelmednek bizonnal írhatjuk, mikor Reczep passa vala fővezér, Vadászra így szerzettünk vala mi oltalomlevelet s adott vala is, de hagyja abban kegyelmed, talám Seredi uramot isten bevívén impetrálhatja ugyancsak... volna, ha császár Drinápolyban jött volna. [A]zákot hogy Lupul az kozákokkal megadassa, azt csak meg sem kell gondolni. Igen szükséges kegyelmednek ezután is vigyázni s mindenekről tempestive tudósítani bennünket. Zülfikár mit mondott értjük, de a bizony hazugság; mikor isten behozott vala, mi csak az ordinarium szerént való ajándékot küldtük vala meg, mivel az adót is akkor vitték be. Máté vajdát igen kell kegyelmednek oltalmazni. Az tracta felől semmit sem hallhatunk, mivel még Keőreösi uram is betegsége miatt csak az elmúlt szeredán indult el; már óránként várunk valami hírt s tudósítjuk kegyelmedet mindenekről; mi úgy ítültük volt, talám csak 15. Ianuarii tájban fogtak volna az tractához. Az titkos írás igazán vagy on írva, csak tudja kegyelmed megmagyarázni; mindazáltal mi abban derekasan arról írtunk volt, az mit palatinus írt volt nekünk, hogy ne higyjünk a porta ajánlásának, mert csak reá akarnak venni s ajándékunkat elvenni s azután ártani, s azt kívántuk volna kegyelmedtől, tet-

szését írta volna meg, hejában való expensát s kározt ne kellene tenpünk, most is nem árt kegyelmednek erről írni.

Száva postánk által mint tudósítottuk kegyelmedet Rákóczy György funk fejedelemmé választása felől, meg fogja kegyelmed érteni, melyről az fővezért is ő nagyságát eleve akaráván tudósítani nemzetes Dániel Ferencz hívünket bocsátottuk csak postaképpen levelünkkel, melynek verissima paríáját kegyelmednek is megküldöttük. Főkövetinket is hatalmas császárhoz készítjük minden órán s ha elébb [nem is?], de okvetetlen 10. Aprilis megindulnak, kiket*) külső belső emberek előtt legyen tekintetes s nekünk böcsületes.

Az angliai, scotiai s hiberniai confoederatusok minemű statutumot csináltak egymás között, im annak is paríáját megküldtük kegyelmednek. Mi a mint megírtuk kegyelmednek, mostan is egyebet onnét feljül nem hallunk, hanem hadakoznak. Magunk istennek hála egészségben s csendességben vagyunk. Az üdő uj szerént való szent Mátyás napjától fogva közel két hétig igen keményen viselé magát ugyannyira, hogy az Marus is általállván lóval is általjárhattak rajta, most azért ismét esős üdőre fordított (*így*). Kegyelmed legyen jó vigyázatban s bennünket gyakorta tudósítson mindenekről. Secus non facturus. Eidem sat. Datum Albae Iuliae die 17. mensis Martii, anno domini 1642.

G. Rakoczy m. p.

P. S. Az czifrálkkal való írást, ha meg nem tudja kegyelmed olvasni, küldje vissza, mi megfordítván tudósítjuk kegyelmedet.

Czím : Generoso Stephano Rácz de Gálospetri sat.

Rácz kezével : 13. die praesentis Aprilis anno domini 1642. sat. praesentes literae sunt allatae in civitatem Constantinopolitanam.

Eredeti, szakadozottan.

VII. 1642. április 6.

Georgius Rakoczy sat.

Generoso sat. Salutem sat.

Mi az uristennek áldomásából mostan is türhető egészségben és csendességben vagyunk, s im Seredi uram már udvarunkban lévén, várjuk minden órán Sulyok uramot is, s minden bizonnal azon is vagyunk, az uristen azt adván érnünk, ez jövő csötörtökön vagy pénteken (ha elébb nem is) megindítjuk ő kegyelmeket oly instructióval pedig, hogy ad 4. avagy 5. Maji instantis ottbenn legyenek ő kegyelmek, melyről akartuk kegyelmedet tudósítani; megindulván Seredi uramék,

*) A kipontozott helyek kiszakadva.

akkor is ujabban tudósítjuk kegyelmedet indulásokról. Egyéb új hírt nem írhatunk mostan kegyelmednek, hanem hogy az tömösvári passát ezen ez nap ugymint 30. *) Martii megfogták, s mindenét hatalmas császár számára foglalták. 26. Martii írt kegyelmed levelét is most vevők el. Az övet elvárhatni, csak legyen szép s úgy, az mint mi írtuk volt. Mi elhittük egyáltalában, az aga inventiója az, a mit ír kegyelmed, mert bizony Barsai nem ígért semmit is nevezve, hanem csak úgy, az mint kegyelmed maga is írja hogy felelt az agának. Nekünk bizonytalán írják, Gyulánál ez napokban vér eső lött volna. Cui in reliquo sat. Datum in arce nostra Fogaras die 6. Aprilis, anno 1642.

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generoso Stephano Rác de Gálos-Petri sat.

Rác kezével: 22. die praesentis Aprilis anno domini 1642. sat. litterae praesentes sunt allatae in civitatem Constantinopolitanam.

Eredeti.

VIII. 1642. április 15.

Illustrissime celsissime princeps sat. Obsequiorum servitiorum meorum sat. Hogy az uristen nagyságodat kegyelmes uram az én kegyelmes asszonyommal ő nagyságával és nagyságodhoz tartozó minden kedvesivel egyetemben jó egészséges életben megtartotta, ő felségének szent nevét áldottam érette, kérem ő felségét sat.

Nagyságod kegyelmes parancsolatit 17. praeteriti mensis Martii délután 2 óra tájban 13. praesentis, és 1. Aprilis Fogarasból küldött nagyságod méltóságos levelét ezen órában, mint 10 órakor délben vöttem nagyságodtól mint kegyelmes uramtól alázatosan. Ma ugymint 15. praesentis felvivén Dániel Ferencz uramat az fővezérhez, szemben löttünk ő nagyságával; ő kegyelme nagyságod köszöntését megmondván levelét is megadta ő nagyságának, melyet mindjárt egy csausztól küldött az vezér ő nagysága Zölkikár agának hogy megfordítsa, és bujurdit is ugyanakkor küldvén ő kegyelmének hogy az fordítást maga vigye fel, de arra való ereje nincsen, hogy maga vihesse fel, mivel betegsége mia igen megerőtelenült. Az mint nagyságod kegyelmes [uram] mind ez két parancsolatiban kegyelmesen parancsol, pelsőcziek protectionale sollicitálásának supersedeáljak, az szerint cselekeszem, noha én az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint eléggé voltam rajta, de az mint nagyságod

*) A nulla kiszakadva.

bölcsen elmélkedett és differálta nagyságod Seredi uramra, úgy kegyelmes uram ugyan tekéntetesb és hathatósbb leszzen az ő kegyelme törekedése. Az magyarországi tractának felx eventusát és egymás között való complanatiójokat, minden bizonynyal elhiheti nagyságod kegyelmes uram, ezek igen akarnák; semmi conclusiójokról bizonyost nem érthetünk, noha ugyan az német agens tolmácsa jelenté, hogy az residenssel mentenek volt az mufftihoz és mondotta volna nekik, hogy római császár ő felsége részéről való commissariusok Bécsben felmentek volna, de az mufftitúl is annak az complanationának modalitássáról semmit nem érthettek; ha valamit nagyságod érthetne és elébb másoknál praeveniálhatna megírásában, azzal nagyságod, úgy itilem, kedves dolgot cselekednék. Az mely avisákat nagyságod kegyelmes uram küldött, nagyságodtól alázatosan vöttem mint kegyelmes uramtól, hollandiai orator ő nagyságával is közlöm, mivel ő nagysága is közli velem holmi új híreit, és ha ez híreket az vezérnek eddig nem communicálták, ahozképest ő nagyságának is illendőnek ha ismerem lenni, úgy adom az vezérnek értésére.

Írja nagyságod kegyelmes uram, szent Mátyás nap tájban hidegen fogott volt az üdő, itt is valami kevésbé akkor keménykedék, de most igen tiszta és meleg üdők járnak, 21. a primordio novi lunii nem volt esőnk, hanem az estve perdült vala igen kicsinke.

Az czifrakkal való nagyságod kegyelmes parancsolatját én semmiképpen nem érthettem meg, de az nagyságod compendiose írt méltóságos akkori parancsolatjából és palatinus uram, ő nagysága parájából eléggé suboleáltam kegyelmes uram. Én nagyságodnak egyebet most sem írhatok, akkor mikor én ifju urunk ő nagysága méltóságos választását parancsolatja szerint nagyságodnak magam értésére adtam volna az vezérnek ő nagyságának, akkor ő nagysága mit mondott, 8. die praeteriti mensis Martii Száva Mihály nagyságod postájától írt alázatos levelemből valósággal megérthette nagyságod; hogy pedig titkon való conspiratiójok ezeknek nagyságod ellen volna, eszemben semmiképpen nem vehetem, noha én is kegyelmes uram minden igyekezettel és tehetséggel azon vagyok hogy ha affélét érthetnék, éjjel nappal nagyságodat tudósítani el nem mulatnám.

Ennek az summának császár ajándékához való ragasztásához két consideratióm vagyon énnekem kegyelmes uram, melyet én 13. praesentis fáradtig disputáltam az agával, de ő csak azzal concludál: ha beküldi nagyságod az pénzt, megleszen, hanem semmi nem telik az dologban, 1. kegyelmes uram, az nagyságod ajándékának hogy 32 ezer tallért megér, és Velenczéből meghozatta, kit Barcsai Ákos uram az vezér előtt mondotta, az aga mondja, talám ezt aestimáltuk kevésre. Másik gondolkodá-

som és gyanakodásom kegyelmes uram az agára, mert engem is eléggé faggatott, mi leszen hatalmas császáruk ajándéka, de én minthogy semmit sem tudtam, és ha tudtam volna is, hálò előtt halat fogni, hallottam kegyelmes uram, nem volna jó, ilyen válaszzal vetettem el az agát tőlem: az én kegyelmes uram okos és bölcs fejedelem, ajándékát ő nagysága bölcsen meg tudja fontolni, ilyen hatalmas császárnak minemű ajándékkal kedveskedjék ő nagysága (és ehez képest, hogy az electio meglőn) tudja, hogy ifju urunknak ő nagyságának is derogamenjére re infecta ez dolgot nem hagyja nagyságod. Én azt hiszem kegyelmes uram, hogy ő intimálta hogysem mint más, melyről nagyságodnak immár azelőtt két vagy három levelemben is bőven írtam, az clavissal írt nagyságod leveleit pedig ez nagyságodnak szóló alá-
zatos levelemben includálván visszaküldtettem.

Az mi kegyelmes uram 1. Aprilis írt méltóságos parancsolatjának meritumát attingálja, szükség kegyelmes uram az követ urak hogy ne késsenek, mivel ő nagysága az vezér is megkérdezette, hogy utban vannak-e ő kegyelmek. Hogy nagyságod engemet szegény alá-
zatos méltatlan szolgáját sem felejtett el az én édes hazámnak nagyságod kegyelmes dispositiójából celebráltott országa gyűlésében való concludált articulásoknak megkül-
désében, alá-
zatosan megiszolgálom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Nagyságodat ezelőtt írt alá-
zatos két leveleimben is könyörgésemmel requiráltam vala, de nagyságod kegyelmes uram énnekem semmi választ nem tőn. Tudhatja nagyságod kegyelmes uram, énnekem csak az egy házam nagyságod birodalmában, tiz vagy tizenkét ház jobbágyom az mi jószágocskám császár ő felsége birodalmában, peresim vannak härman is, ez üdö alatt is szathmárvármegyei széken meg is szólítottak volt, de jóakaró uraim intercessiójok által akkor az egyszer differálták; énnekem kegyelmes uram senki istennél ő felségénél több gondviselőm nincsen se jószágomban, se házamra az egy édes feleségemnél, mind kárral, búsulással eléggé teljes vagyok én kegyelmes uram. De ha immár az nagyságodhoz való engedelmességemből ez súlyos terhes szolgálatra el kellett jőnöm: az Jézus Krisztusnak kénszenvedéseért könyörgök nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, méltóztassék nagyságod idején mást helyemben prae-
ficiálni, és kegyelmes ígérete szerént az uj adónak behozásának idején ki is szabadítani; énnekem kegyelmes uram Bihar vármegyé-
hez most is azon kötelességem, hadd szolgálhassak ő nagyságoknak és ő kegyelmeknek is hivatalom szerint édes hazámban, melyben várom az nagyságod kegyelmes resolutióját, én is annyival inkább mint kegyelmes uramnak azon buzgósággal és hűséggel igyekezem alá-
zatosan jelen való hivatalomat esztendőmnek kitélé-

seig subeálni. In reliquo sat. Datum in civitate Constantinopolitana 15. mensis Aprilis, anno domini 1642.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humilis, fidelisque perpetuus servitor
Stephanus Rácz m. p.

P. S. Máthé vajda ő nagysága felől is mint parancsoljon nagyságod kegyelmes uram, eddég is azt cselekedtem, az miben tudtam, ő nagyságának jó szível szolgáltam, ezután is az nagyságod kegyelmes parancsolatjához alkalmaztatom magamat.

Siliktár tömösvári passát hogy császár megfogatta, elhittem, nagyságod megértheti elébb, mivel nagyságod szomszédságához közel; drinápolyi boztancsi passát küldette volt hatalmas császárunk megfogatására, melyet mikor megfogtak és az belső várban Temesvárárt bevitt volna az boztancsi passa, kérlette, miért fogatta volna meg ő hatalmassága, elővévén egy regestumot kebeléből az boztancsi adta siliktár kezében: ezeket parancsolatja ugymond hatalmas császárunk hogy hova tötted, add elő; bizonyos és hiteles emberektől mentem végére kegyelmes uram, hogy drága köveket, gyöngyöket, aranyból vert fényes, lóra való szerszámokat, négyszázezer arany érő jókra igazította, aranya, talléra, ruhája kívül itt is mindenét elfoglalták, tengeren túl lévő tevéi, öszvériért is elküldettek, viszont most is egy Reczep aga nevű hiteles szolgáját és mást is egy főembert küldött az vezér hozzám, hogy minden javainak tudakozzanak meg tőle hogy hol legyen; azt hiszem kegyelmes uram, elválík azután, ha él is ha hal is, de inkább hihető, hogy többet nem eszik. Előtt való szilisztrai passa, ki boznai passa mostan Huszain, és halepi passa, ki Nasub Oglinak hivatik, mely nagyságod ellen Budáról ellenségesképpen jött vala, azon hírt hintegetnék felőlek; Memhet passa is, ki szilisztrai passa most, melyet azáki szeredálságra is választottak, hasonló sorsát ezekhez promulgálják, hihető is kegyelmes uram, mert az császár anyja által az fővezérséget sollicitálta is, melyet mikor az vezér megértett volna, ki is ada rajta.

Azákra való készületek pedig ezeknek kegyelmes uram felette igen nagy, immár is az hajókat lövészerszámokkal, porokkal, golyóbisokkal és hadra való élésekkel valóban terhelik, az bégek gáli (*így*) is immár érkeztén érkezvén, szent György nap után megindulnak; az csauszokat is mind hadra írták volt kegyelmes uram, de császárt ő hatalmasságát megtalálták, hogy ők csak akkor tartoznak hadban menni, mikor ő hatalmassága személye szerint megyen el, azoknak megengedte honmaradásokat; innét pedig Konstantinápolyból 4 ezer ispaiját Azákra, Baillonía őrizni viszont 3 ezeret rendeltek.

Erről is akarám nagyságodat mint kegyelmes uramot tudósítanom, az mely oláh jancsárt az házhoz Sebesi uram fogadott volt, az nagyságodnak semmit nem szolgál, én miuta itt vagyok, két ízben állott el, Székely Mózes szolgálójának hozzá, kiről megintettem, de semmit sem fog, ugyan az ő bótja előtt találván szolgálóm Székely Mózes szolgálójára és megverekedvén féltem, hogy az vezérnek nehézsége ne jöjjön reám, mindazáltal azok nem panaszkodtak, ha nagyságod kegyelmessége accedálna, találnánk mást is, magyarul tudót, jámbort, az ki tudna nagyságodnak is ittbeem való kapikihái mellett nagyubb haszonnal szolgálni, én az nyelven sem tudok, tolmács által kell vele beszélnem is, az fizetést is hejában veszi fel, nagyságod méltóztasék állapotjáról tudósítani.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

*Rákóczy kezével : 26. Aprilis 1642. Udvarhely délest 4¹/₂ óraker havas-
alji posta.*

Eredeti.

IX. 1642. május 8.

Georgius Rakoczy sat.

Generose sat. Saludem sat.

24. Aprilis írt kegyelmed levelét 7. die praesentis vöttük vala el, értjük, hogy kegyelmed 22. Aprilis vötte el leveleinket, de honnét s mikor írtuk s melyik hóban, arról semmi emlékezetet nem teszen kegyelmed, az ki igen kívántatott volna, s ezután kegyelmed azt is kövesse, mert mi úgy tudhatjuk meg miről írtunk, mivel itt fel van írva diesse, annussa, helye, mikor mi kegyelmednek írunk, s feltalálhatnánk, ha meg nem találnák adni is, melyik levelünket nem adták meg. Az követek elébb nem mehettek, de sat cito, si sat bene, eddig beérkezhetek ő kegyelmek. Az tömösvári uj passa kajmechámjának hozzánk bocsátott emberével tegnap valánk szemben; jól cselekedte kegyelmed hogy salutálta, az is az módja. Szilikár pasát megfojtották, marháit lovaival együtt beindították, kit soknak mondanak. Azákra ment vízi erő indulásáról is hogy kegyelmed tudósított, kegyelmesen vöttük, ezután se mulassa el tempestive értésünkre adni, az mit szükség értenünk. Ha Dániel Ferencz hívünk 28. Aprilis megindulhatott, annak már 11 napja lévén, eddig az Duna felé érkezhett s rövid nap meg is érkezhetik. Istennek hála mostan is békével s türhető egészséggel vagyunk; holnap Fejérvárra megyünk, onnét isten áldomásából ad 13. praesentis az gyalog kapitán leánya lakodalmára Dévára megyünk, onnét azon héten a gyógyi fürödőben, Áldozóra Fejérvárra s mind juniust, juliust ott akarjuk isten áldásából eltölteni. Adja isten,

minden jót hallhassunk kegyelmetek felől. Datum in oppido nostro Enyed die octava Maji, anno domini Millesimo sexcentesimo quadragesimo secundo.

G. Rakoczy m. p.

Czím : Generoso Stephano Rác de Gálos-Petri sat.

Rác kezével : 23. Maji anno domini 1642. praesentes literae sat. sunt allatae in civitatem Constantinopolim.

Eredeti.

X. 1642. május 9.

Illustrissime celsissime princeps sat. Obsequiorum servitiorum meorum sat. Az uristen sat.

Az követ urak fényes portára való beérkezések és az fővezérrel ő nagyságával való szembenlétek felől ez alkalmatossággal akarám nagyságodat mint kegyelmes uramat alázatosan tudósítanom. Istennek hála kegyelmes uram békével és minden kár nélkül, jó egészségben érkeztenek ő kegyelmek hatalmas császáruk portájára, eleikben való ő kegyelmek bejövetelére is ugyan számos csauszok vezér ő nagysága parancsolatjából men-
tenek ki, és nem akarván ő kegyelmeket Kucsukcsekmezén megkéslelni, mihelyt ő nagyságának értésére adtam Csekmezére való érkezéseket, ottan parancsolta ő nagysága ő kegyelmeknek másod napján bejöni. 2. praesentis érkeztek Kucsukcsekmezére ő kegyelmek, jöttek be ő kegyelmek 3. praesentis; az fővezérrel pedig ő nagyságával 12 óra tájban 7. praesentis löttek ő kegyelmek szemben, igen szépen és jó módjával nagyságod méltóságos nevével köszöntvén főkövet uram ő kegyelme ő nagyságát, az mellett nagyságod méltóságos levelét és az nemes országnak három nemzetül írt levelét megadván annak módja szerint, nagyságod kegyelmes instructiója szerint ő nagysága előtt voltaképpen ő kegyelme exaggerála, melyre ő nagysága könnyű szókkal felel-
vén javallá; mindazáltal hozá elő, hogy olyan híre volna ő nagyságának, hogy renunciált volna nagyságod méltóságos fejedelemségének, és római császár ő felségéhez menvén kötelezte volna nagyságod magát. Kire illendő és igaz mentségekkel megfelelően Seredi uram ő kegyelme (mondá), hogy méltóságos fejedelemségének és nagyságod inauguratiójának idejétől fogván csak az ország határából sem ment ki nagyságod, mostani expeditiója is ő kegyelmeknek Fogarashól lött és nagyságodtól. Annakfelette az ország követeinek hasonlóképpen tolmácsoltatván, ha ő kegyelmek az országnak főrendei-e és azoktól való követek-e, és ha úgy vagyon, szeretik-e, ő kegyelmek tudják, és valamig nagyságod hatalmas császáruk köntéséhez ragaszkodik és nagy-

ságod fiai, mindaddig bántása senkitől nem leszen. Ilyen resolútióval bocsátá el ő nagysága mind az követ urakat, Maurer Mihály, András deák uramékat és engemet is megkaftányoztatván. Úgy reménlem kegyelmes uram, hogy ez jövő vasárnapra avagy hétfőre talám hatalmas császárukkal is szemben lehetünk. Az mi az ajándék állapotját illeti, azokat ő nagysága Zölfikár aga által megláttatta, de az ő nagysága maga ajándékát sem vötte kezéhez akarván elsőben is hatalmas császárukkal szemben juttatni és ő hatalmassága ajándékát bemutattatni. Hatalmas császáruink ajándéka mellé is tiz ezer tallért kellett de necesse kegyelmes uram mondanunk, mert ugyis kívánták, egyáltalában denomináltassék. Igen sok akadályok voltak kegyelmes uram az ő nagysága elméjén az végbeli törökök sok hamis hír hintetgetések mia, az mint feljebb is írák nagyságodnak, de azokat az aga egyszer is mászor is mind diluálta, és szintén most jó karban állatta. Az uristent segítségül híván, ha ebben az mostani statusban az ő nagysága elméje megmarad, jó kimenetelít isten után remélhetjük kegyelmes uram.

Azák alá expedíaltatott gályák Joncz (!) nevű vártúl az Feketetenger partról, hol Pompeius az Feketetengert ide Konsztinápolyhoz szakasztatta volt, 4. die praesentis mentenek el kegyelmes uram; úgy hallom kegyelmes uram, eléggé muniálják magokat mind emberbeli segítséggel és éléssel, porral, golyó-bissal ugyanynira, hogy bátorsággal megvárják őket.

Nagyságod beküldött avisái kegyelmes uram immár itt is közönségesek. Híre itt is nagy vagyon kegyelmes uram, hogy Pikolomi császár ő felsége generalissa is elveszett volna. Lupul vajdának hogy hada legyen, azt is bizonyosan mondják kegyelmes uram, de mit akarjon, jól végére nem mehettem, noha az ő sok hamis hír költéseiért lött nem régen is az vezértül ő nagyságátul admonítiója, hogy oly dolgokról informálja ő nagyságát, melyet ő nagyságá[nak] is hatalmas császáruink fülében kell ejteni, és ha úgy nem leszen, végtére is megbúsul miatta, ő pediglen, Azákbul hogy az kozákok kimennének és az várat megadnák, azzal biztatta az fővezért, melyet magok is az törökök nem hisznek, magok derekas készülétek is azt bizonyítja. Ezután való dolgokról viszont nagyságodat mint kegyelmes uramat tudósítani el nem mulatom. In reliquis sat. Datum in civitate Constantinopolitana die 9. mensis Maji, anno domini 1642.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humilis, fidelisque perpetuus servitor
Stephanus Rác m. p.

Czím: a szokott Rákóczynak.

Eredeti.

XI. 1642. május 16.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

30. Aprilis írt kegyelmed levelét Dániel Ferencztől 15. die praesentis vöttük vala el. Istent ő felségét áldjuk érette, hogy mind előttünk álló állapotok s mind maga egészsége felől örvedetes hírről fordulhatott vissza Dániel Ferencz uram. Ezután is az uristen mindenkben vigyázzon kegyelmesen mindnyájunkra.

Az hírekről hogy kegyelmed tudósított, kegyelmesen vöttük; ezután is azt kövesse kegyelmed. Innét mi most semmi újat nem írhatunk, istennek hála csendességben, békességben vagyunk. Luppul igen gonosz szomszéd, adná isten, távoznék el innét az szomszédságból. Az anadoli török még ide nem jött. Micsoda hírt értett kegyelmed felőlünk Zölkár szájából, csudálva értjük, s mi csak ő inventiójának is véljük lenni bizonyos respectusokra nézve, kit csak eddig is experiálhatott kegyelmed; cigányságnak is kell alatta lenni, vajki csuda mester ő meghigye kegyelmed; csak betegségéből való felkelése is s azelőtt való betegeskedése s Dániel Ferenczczel az vezér kapujára való fel nem menése is mind csak merő ravaszság és cigányság volt ő benne; az mikor annyit beszélt is az vezérrel, maga mind csak ravaszság s informálása az vezérnek, mint viselje magát etc. De szükség igen, felette okosak legyetek uram az istenért, az ő szavának ne higgyetek mindenben, az vezértől magától értsetek, lám ott András deák. Nem kell minket soha attól féltetni senkinek, Erdélyt mi életünkben elhagynánk, mert az bizony soha sem leszen életben mi tőlünk, erről kegyelmed bizvást (ottbenn, ahol kívánnatik) mindent assecurálhat. Pikolomeni él s Belgiumban küldték. Az francziai indulatjának itt híre nincsen. Az angliai s egyéb ottfenn való állapotokat tudjuk. 15. die Aprilis Fogarasból emanáltatott levelünket is értjük hogy kegyelmed 29. eiusdem vötte volt el; mi azután is írtunk kegyelmednek, akarnánk, ha mind elvötte volna kegyelmed leveleinket. Adja isten sat. Datum in curia nostra Devensi die decima sexta Maji, anno domini Millesimo sexcentesimo quadragésimo secundo.

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generoso Stephano Rác de Gálospetri sat.

Rác kezével: 28. mensis Maji anno domini 1642. sat. literae praepertoriae sunt allatae in civitatem Constantinopolitanam.

Eredeti.

XII. 1642. május 30.

Generose domine mihi benignissime. Servitiorum meorum sat. Az uristen kegyelmedet minden kívánsági szerint való üdvösséges áldásával látogassa kegyelmedet.

Kegyelmed énnekem jóakaró szolgáljának írt méltóságos levelét elvevén parancsolatját kegyelmednek megérttettem és azt az eszközt megszerezvén, kegyelmednek ki is küldtettem, végére menvén mi formán kelljen megcsinálni, szorgalmasan megtudakoztam. Azért uram így kell vele élni, hogy meleg vízzel kell ez port öszvekeverni és az testét is embernek meleg vízzel kell megmosni, aztán ezt rá kell kenni, de tovább, egy tyukmon meg-sülne, rajta nem jó tartani, mert az bőrét is lefosztaná vele. Ezen kívül is kegyelmed parancsoljon, tiszta szívvel szolgálni kegyelmednek igyekezem, kérvén bizodalommal kegyelmedet mint bizodalmas jó akaró uramat, az én kegyelmes uramnál való esedezése által kiszabadítani és törekedni méltóztassék; noha ő nagysága is ígérte kegyelmességét, mindazáltal hogy bizonyosabb lehessen megszabadulásom felől, jóakaróját mutatni igyekezvén kegyelmed, én is kegyelmednek, az én istenem éltet, kiesiny szolgálatocskámmal igyekezem recompensálnom. Éltesse az uristen sat. Datum in civitate Constantinopolitana 30. Maji, anno domini 1642.

Generosae dominationis vestrae

servitor addictissimus

Stephanus Rácz m. p.

Cím: Generoso domino Stephano Kassai de Kolosvár sat.

Fredetije az orsz. levéltárban.

XIII. 1642. július 18.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

7. die praesentis írt kegyelmed levelét ma reggel 10¹/₂ órakor vöttük vala el igen hatalmas nagy kínunkban, mert noha még csak jelenségét sem érezvén, sőt tegnap mind ebéden, vacsorán jól és vigan evén cum appetitu, az éjjel is három óráig jól aluván s azon órán felserkenvén feljöve reánk az arena s gyomorfájás, kiben szinte kilencz egész óráig fetrengettünk; ezalatt zabszalmából, fekete retek és ürömből fürdőt csináltatván istennek áldásából megmenekedénk tőle, s mindannyi kínunkban is noha jajjal de ugyan megolvastuk vala az kegyelmed levelét. 14. és 21. Iunii Fejérvárról írt leveleinket értjük hogy kegyelmed egyszersmind 4. die

praesentis vötte volt el ikindi alatt. Az agával kegyelmednek többször nem kell altercálkodni azon dolog felől, hanem ha valami hasznos dolgot láthatna kegyelmed kijöni belőle.

Az 15,000 aranynak 5000 elengedéséről, bizonynyal higgye kegyelmed, az országnak igen szép levele vagyon s jó igazsága, ki in specie itt az capitulumban Fejérváratt vagyon, melyen az szegény fejedelemnek szép írása is vagyon s egyáltalában nem az fejedelmek, hanem tulajdon az országnak vagyon elengedve. Mi is tartottunk attól, hogy most Seredi uramékkal kijött kapucsi passától küldött levelekben ne legyen emlékezet, de egyikben sem volt, az mint kegyelmednek ezelőtt is megirtuk. Mi életünkben nem sollicitáljuk, de ha onnét magoktól alkalmatosság adatnék, azzal élni akarunk. Az kapucsi passát mi igen böcsülettel excipiáltuk, kit kegyelmednek is megküldtünk írva, tisztességesen is volt gazdálkodása s elbocsátása is, mert 13. die praesentis magának talleros nro 1200 és 24 sing szép kamukát, az fiának nro talleros 150 és 12 sing atlaczot, az zászlótartónak, dobosnak, siposnak, trombitásoknak 9 személynek talleros nro 144 s ezen kívül $3\frac{1}{2}$ fél sing gránátot adattunk mindeniknek, az hat kapucsiáknak 96 tallért s annyi gránátot, Rezmánnak talleros nro 25, gránátot 5 singet, az kapucsi passa szolgálinak talleros 85. In summa adtunk nekik talleros nro 1700, selyem materiát ulnas nro 36, gránátot ulnas nro $57\frac{1}{2}$; hintót is rendeltünk vala az kapucsi passa alá lovakkal Brassóig, de megértvén, hogy neki nem akarjuk adni, nem üle belé. Ez bezzeg nem vala olyan ember mint az, ki ez elmúlt télen Seredi urammal kijött vala; ha okossággal bíró ember lött volna, ugyan beszéltünk volna is vele, de látván elméjének s itéletinek csekélységét, békét hagyunk neki mind magunk s becsületes híveink. Sőt maga is Seredi uram elégséges ajándéknak ismerte ő kegyelme lenni. Igaz, bizonynyal írjuk kegyelmednek, *sokkal többet löttünk volna mi az vezérnek úgy, ha éppen küldi vala ki, mintsem így, az agának is* *) az szerint. Azák**) állapotjáról mit értettünk, Száva Mihály postánk által kegyelmednek érteni adtuk 12. die praesentis írt levelünkben. Az (így) negyed nappal jött vala az lengyelországi hetmannak egy szolgálja levelek (így), melyet 27. Iunii írt volt, tudósítván, *Luppul írta volna neki, kimentek volna Azákból az kozákok*, de ő nem hiszi; ha mit ért felőle, értésünkre adja éjjel nappal, de onnét is ez napig nem jöve semmi újabb hírünk; eddig, elhittük, kegyelmed bizonyost érthetett arról is. Hogy ezután is az uristen gonosz akaróinkat kevesítse s az jókat többítse, szívből kívánjuk.

Az gyöngyszemekben kegyelmed, ha lehet, vagy 2 ugyis

*) A dült betűk titkos jegyekkel.

**) Az eredetiben azok áll, de érthetetlen.

vegyen meg s küldje ki, hadd lássuk s ottan informáljuk kegyelmedet. Az négy persai szőnyeget ha kegyelmed 750 talléron megvehette is, ki ne küldje, nemsokára megyen emberünk be s az kihozhatja; ugyanakkor párducz bőrök vételéről adunk annak tanuságot. Az fogoly hálóhoz való hat darab sinórt elvöttük. Hogy kegyelmedet kihozatjuk, elhiheti bizonnyal kegyelmed, mert immár Réthy uramnak parancsoltunk is, hogy készüljön. Semmi újabb híreket az felső országokról nem írhatunk; óránként várunk s közöljük kegyelmeddel. Cornelius Haga ha ugyan bemegyén oda be, nem kicsin dologért küldik; mihentest érkezik, el ne mulassa kegyelmed bennünket róla tudósítani. Máté vajda állapotjáról mi is úgy gondolkodunk, az mint kegyelmednek írtunk is Szávától felőle. Cui in reliquo sat. Datum in castro nostro Alvincziensi die decimo octavo Iulii, anno domini Millesimo sexcentesimo quadragesimo secundo, estve 8 óraker.

G. Rakoczy m. p.

Czím : Generoso Stephano Rác de Gálos-Petri sat.

Rác kezével : 31. Iulii anno domini 1642. sat. literas praesentes praeceptorias ex Alvincz exaratas ante horam ikindi in civitate Constantinopolitana humillime accepi.

Eredeti.

1642. április—június.

Seredi István és társai főkövetsége.*)

I. 1642. május 9.

Alázatos szolgálatunkat ajánljuk nagyságodnak mint kegyelmes urunknak. Isten ő felsége nagyságodat jó szerencsés hosszú élettel áldja meg.

Mi kegyelmes urunk istennek ő felségének segítségiből 3. praesentis békességesen érkezünk be Konstantinápolyba, előnkben böcsülettel küldött csauszokat az vezér ő nagysága; 7. szemben löttünk az fővezérrel ő nagyságával is, nagyságod méltóságos levelét megadtuk, izenetit megmondottuk, azt is jó kedvvel vötte és hallotta; az ország követségét is annak módja szerént megmondottuk, úgy hogy ő nagysága mindeneket megértett. Annakutánna kegyelmes urunk tisztességes kaftányokkal megajándékozván bocsáta szállásunkra ilyen válaszszal: Az levelét megfordítottuk, azokból is megértők az fejedelem és ország kívánságát, s azon leszünk, hatalmas császárunktól jó választ szerezzünk. Császárral ő hatalmasságával mikor lehetünk szemben, azt még kegyelmes urunk nem tudjuk; reménységünk az volna, vasárnap avagy kedden lenne audientiánk. Ez ideig kegyelmes urunk állapotunk ebben vagyon; ezután mi következik s mi dolgok occurraljanak, nagyságodat tudósítjuk. Az mire isten ő felsége segít kegyelmes urunk, igyekezzünk nagyságodnak igen készségesen és alázatosan szolgálni. Isten ő felsége nagyságodat éltesse sok esztendeig jó szerencsés egészségben. Datum Konstantinápoly die 9. Maji, 1642.

Nagyságodnak alázatos szolgálói

Seredi István m. p.
Sulyok István m. p.
Basa Thamás m. p.
Fodor István m. p.

Czím: a rendes a fejedelemnek.

Fredeti.

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 698—705 ll.

II. 1642. május 15.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Isten ő felsége sat.

Nagyságod kegyelmes parancsolatjáról, melyet mind szemben s leveleiben is parancsolt nagyságod, hogy haszontalan és helytelen költségtől oltalmazzuk nagyságodat, arrúl kegyelmes uram igen szorgalmatosan megemlékeztünk, igyekeztünk is azon, hogy nagyságodnak mennél hasznosban szolgálhatnánk, valamit elkerülhettünk volna, erőlködtünk azon; de az mit kegyelmes uram el nem távoztathatunk s nagyobb gonoszt látunk kijőni az halogatásból, azt kételen kellett cselekednünk. 11. praesentis parancsolá kegyelmes uram az vezér hogy felmenjünk audienciára másodszor. Midőn szemben lött volna velünk, elsőben kérdé, ha elmulattuk-e fáradságunkat; arra mondám, hogy ő nagyságát egészségben látom, nincsen semmi fáradságunk; annakutánna úgy kezdé el beszédét: Megfordítottam az fejedelem és az ország levelit, követségekből is megértettem, hogy az ország az fejedelemnek öregbik fiát választotta fejedelemnek, maga immár hova megyen. Arra mondám kegyelmes uram: Megmondottam nagyságodnak, hogy míg isten az én kegyelmes uramat élteni, addég semmi közit nem tartja az ifju urunk az országhoz. Mondá az vezér: Nekem bizonyoson adták értésemre, hogy mostanság is Kassán volt, ott végezett az maga állapotjáról, az erdélyi fejedelemséget az fiának hagyja, maga az német pártra megyen, ti itt beszéltek velem, maga az fejedelem mostan is oda vagyon magának helyt keresni. Arra mi kegyelmes uram mind egy szóval felelénk: Az mi kegyelmes urunk az országban vagyon, Kassára nemhogy ment volna, de mióta isten ő nagyságát behozta hatalmas császárunk hűségére, csak az határban is nem volt; ha különben vagyon az mint mi mondjuk, az fejünk essék el nekünk, ő nagysága előtt vagyunk. Ismét kérdé kegyelmes uram: Felelték-e az uratok felől, hogy hatalmas császárunk hűsége mellől nem megyen az német birodalomban. Mi kegyelmes urunk fejünkig, életünkig, sőt lelkünkre is feleltünk, hogy soha nagyságod meg nem változtatja hatalmas császárunkhoz való hűségét, míg nagyságodnak is innét békessége leszen. Ezen kegyelmes uram igen megcsendesedék az vezér elméje s monda: No immár értem az mit mondotok, azért ezten ez nap szemben juttatlak hatalmas császárunkkal ugymint 18. praesentis, az kanczellariust hivatá, minden fejedelmek idejében való athnamékat felkerestetett, azok felől micsoda beszédünk volt, Rácz István uram nagyságodnak kegyelmes uram bőségesen megírta. Azt is beszéli vala kegyelmes uram az vezér: ő nem úgy értette azt, hogy az ország ilyen

publice válaszsza ifju urunkat ő nagyságát, hanem csak az nagy rendekkel elvégezi nagyságod, innét consensusst szerez császártól. Mely dolog felől minekelőtte szemben lettem volna az vezérrel, végeztem volt kegyelmes uram Zölfikárral: ha olyan szó lenne az vezértől, emlékeztesse ő nagyságát maga szavaira s maga ajánlására, mely dologra mondám csak lassan Zölfikárnak: Most mondjad uram amaz szókat; ő is kegyelmes uram igazsággal eleiben adá az vezérnek, noha tudta jól az vezér is, csak akart exeminálni. Én kegyelmes uram megmondám az vezérnek: Nem kell nekünk consensus levél, szultán Szulimán császáruk athnaméjához tartjuk magunkat, az országnak régi szokása, szabadsága szerént az választás különben nem lehetett. Azután kegyelmes uram az vezér nem ellenkezék arról, hanem ugyan sok szókkal ajánlotta hatalmas császárnak kegyelmességét s maga jó akaratját, ha nagyságod az országgal együtt megmarad az portához való hűségében. Én is kegyelmes uram valóban ajánlottam magamat nagyságod résziről, ha nagyságod is tapasztalhatóképpen érezheti hatalmas császár kegyelmességét, az fényes porta jó akaratját, jó kedvét. Jó akarattal bocsáta el kegyelmes uram az vezér előle. Sok volna kegyelmes uram az írás, de azt meg sem győzném írni; valami kegyelmes uram ehez az dologhoz kívántatott, semmit hátra nem hagyunk, megmondottuk, megizentük. Az vezér magaviseléséről úgy veszem kegyelmes uram eszemben, kedves válaszszzal megyünk nagyságod méltóságos személye eleiben, melyet engedjen isten ő felsége. Isten szent fiáért nagyságodat éltesse sat. Datum Konstantinápoly 15. Maji, 1642.

Nagyságodnak alázatos szolgálja

Seredi István m. p.

P. S. Máté vajdának kegyelmes uram írok, isten innét megfordítván magam is beszélek ujobban vele. Noha kegyelmes uram mind kedvetlen szókat hallok vala az vezértől, noha őtet nem nevezte, azután ismét úgy értettem, nem ő reja nézve mondotta azokat az szókat. Mihent kegyelmes uram az császárral szemben leszünk, nagyságodhoz azon nap postánkat bocsátjuk, minden dolgokról tudósítjuk nagyságodat.

Czim: a szokott Rákóczynek.

Rákóczy följegyzése: 26. Maji Vincz 1642. délest 6 óra után havas-alji posta.

Eredeti.

III. 1642. május 28.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem et gratiam nostram.

Kegyelmed nekiünk írott levelét 26. die praesentis vöttük vala el az több onnét hozott levelekkel s írását kegyelmednek értjük. És mivel közönségesen kegyelmeteknek írott levelünkben kegyelme-
teket minden dologról elégségesképpen informáltuk, nem ítültük szükségesnek, hogy arról külön magát is kegyelmedet tudósítsuk, mivel abból megértheti, kegyelmesen parancsolván kegyelmednek, legyen kegyelmed is szorgalmatos igyekezettel előtte álló dol-
gainknak hasznosan való végben vitelére. Adja isten, hallhassunk minden jókat kegyelmetek felől s minket kegyelmed mindenek-
ről tudósítson. Secus non facturus. Eidem in reliquo sat. Datum in civitate nostra Alba Iulia die vigesima octava mensis Maji, anno domini 1642.

G. Rakoczy m. p.

A fejedelem saját kezével: Szinte Passaviából Bécsen felül kell 30 ezer téglát s 100 földfazekat arany, ezüst választáshoz hozatnunk, s úgy látnánk, jobban vizen Budáig hozatnánk, kiről az budai vezért meg is tanáltattuk volt s adott is levelet, kinek mássát im ugyan beküldtük. De hogy bátorságosabb utjok lehetne, ha kegyelmednek tetszenék s jó alkalmatosságát látná, szerezne az fővezértől is egy jó uti-levelet s küldené ki mennél hamarébb. Minthogy Maurer Mihálynál az vásárlásunkra pénz nem maradt, legyen kegyelmed segítséggel neki, higgyék meg, bizon megküld-
jük jó emberséggel.

Czím: Generoso Stephano Seredi de Göröcsön, comiti comitatus Krasznensis ac de praesenti ad fulgidam portam ottomannicam expedito legato nostro sat.

Eredeti.

IV. 1642. június 6.

Az uristen ő felsége sat.

Az kegyelmetek 25. die Maji írt levelét mi 3. Iunii vöttük vala el, búsulással is olvastuk ez szegén haza szabadságának sérelmére nézve; mert mikor Erdély nagyubb fogyatkozás s kevesb értékkel volt is, azt igaz hűségéért is nem szenvedte az portától, ha ugyan abban fogott maradni az vezér magavise-
lése. Mivel azért kegyelmeteknek Szávatól megírtuk: atname nél-
kül ki ne induljon, most is annál egyebet kegyelmeteknek nem írhatunk; s ha pedig ugyancsak kiküldik kegyelmeteket s ott nem szenvedik, atnamét nem adnak, sem pedig ezelőtti forma s mód szerint nem akarják kegyelmeteket mindenből kibocsátani, mind vezérnek, mufftinak, egyebeknek is az nagy emberek közzül, az kiknek illendőnek látja kegyelmetek, megmondhatja kegyel-
metek, hogy elég nagy szomorú szível kell eljöni kegyelmetek-
nek látván az ország régi szabadságának megháborítását, el is

hitte kegyelmek, hogy mind az ország s mind magunk megháborodott elmével leszünk megértvén ez szokatlan új dolgot szabadságunk ellen. Isten előtt s ez világ előtt nyilván vagyon, mi országostúl ő hatalmasságának igaz hívei vagyunk, valamivel az fényes portára tartozunk, igazán megadtuk, s azt mi csak az végre cse[le]keszszük, hogy az fényes portától mi is régi szabadságinkban országostúl megtarttassunk s oltalmaztassunk. Mostan is azt kívánja ő nagysága az vezér, az ország adaját idején beküldjük; be is küldenők idején, de a miért az adót adjuk ugymint régi szabadságinkban való megtartatásáért, az vezér ő nagysága fényes idejében változnék meg, ha ő nagysága halasztaná az atname és kard megküldését. Régi szabadságának megsértését megértvén az ország, meggondolhatja az vezér, mely megkeseredett szível leszön s az adót is nehezebben kezdi készíteni és későbbben. Ő nagysága azért gondolkodik igaz hűségünk felől és az országnak régi szabadságáról, boldog emlékeztető hatalmas császároktól adatott atnamekről és szokásokról, szerezze egészben meg valami az új fejedelemnek confirmálására kívántatik, lám mi országul egészben fogyatkozás nélkül, az mivel tartozunk, esztendőnként megadjuk; az mit mi küldtünk ő hatalmasságának és az vezérnek, az nem az régi atnamek szerént lőtt, hanem csak szinte alázatos engedelmességünknek megmutatásáért. Azt is megmondhatja kegyelmek mind vezérnek, mufftinak, az is mily nagy megháborodására leszen az országnak, hogy az régi jó szokás szerént az előbbeni hatalmas császárok kegyelmessége szerént az tanácsuraknak kaftányokat nem küld ő nagysága, az fejedelemség után azok az országnak főtagjai, soha még az nem történt Erdélyben, ilyen állapotban ne keserítse meg ő nagysága az országot tökéletes igaz hűségéért, mert erre sem mi, sem az ország okot nem adott; az ő nagysága nekünk írt levelében tött ígérete is nem ez volt, melyet kegyelmed kiküldött vala Maurer Mihálytól. Erdélynek ím többször is történhetik fejedelemválasztása, meg fognak az emberek az ilyen dolgokról emlékezni, s könnyű szóra követjek időnap előtt megyen-e nem-e be, kétséges leszen. Többet is, az mit kegyelmek illendőnek lát s ítél, megmondhat. Ha azért uralam sem ígéret, sem szép szó, igaz ratio mostan nem fog semmit nálók, az mit hozhattok, jöjjetek aval el. Mindenekről tudósítson kegyelmek bennünket. Ha kegyelmek kijött s kedvetlenül is, s nem épp[en] confirmációval, Rácz István uralmának is beküldje kegyelmed ez levelünket az végre, hogy ha az mit ezekben kegyelmed s Rácz István uralam is illendőnek lát lenni, mondhassa meg ottbenn mind vezérnek, mufftinak s az kiknek illik. Az Bátori Kristóp idejébeli példa úgy volt, de igen hamar megholt aztán Bátori Kristóp; de ím közelebb való az Katarináié; az mi nagyubb, erre minket

az vezér indított s ugyan assecurált. Az mit okának mondak, hogy éppen nem küldtük meg az ajándékot, az csak Székely-ratio, mert az porta tartozik az választott fejedelmet confirmálni az szultán Szulimán atnaméja szerint, mert az ország azért adja adaját egyikért. Nincsen is példa arra, hogy azért külön való nagy ajándékot adtak volna, s ha helye volna nálok az igaz ratiónak, könnyű volna azt kezeiből kivenni. Ha ugyan kegyelmeteket most csak úgy kezdenék kibocsátani, ezután az ki érne ilyen állapotot, soha bezzeg bizony be nem kellene így menni az portára, elég tanuság ez is az ő állhatatlan hamisságok felől, tanuljon minden ebből, mint kelljen nekik hinni. Sokszor commendálta kegyelmed az vezért hogy igazmondó s nem tétovázó szavú ember, s mi is úgy elméltünk vala felőle, de ím kimutatá magát. Mi már sok vezéreket értünk, de bizon mindenik halála előtt megfösvényedett s szavában, beszédében változóvá lött, ki tudja, isten mit rendelt ez felől is. Ha az portán elmés nagy fővezérek volnának, bezzeg ezt csak magokra nézve sem engednék így lenni, kinek sok okát írhatnánk, de elhagyjuk. Bizon nem hagy az uristen uram bennünket, s az ő hamis praktikákat az uristen megszegyeníti. Immár ha atnamét nem küldenének is, csak az többi lenne mind meg, mégsem volna oly nehéz. Adja isten, minden jót hallhassunk kegyelmetek felől. Minket kegyelmetek éjjel nappal tudósítson mindenekről. Rácz István uramnak kegyelmed ez levelünket beküldje. Adja isten, hallhassunk minden jót kegyelmetek felől. Datum Albae Iuliae 6. die Iunii, anno 1642., reggel 9 óra után.

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generoso Stephano Seredi de Görcsön supremo comiti comitatus Krasznensis ac ad fulgidam portam ottomannicam expedito legato, et alteri Stephano Rácz de Gálospetri vicecomiti comitatus Bihoriensis et in eadem porta ottomannica oratori nostro continuo etc. fidelibus sincere nobis dilectis.

Rácz följegyzése: 4. Iulii anno 1642. praesentes literas accepi in civitate Constantinopolitana ante horam ikindi domini domini mei clementissimi praeceptorias.

Rákóczy írta eredeti.

V. 1642. j u n i u s 14.

Georgius Rakoczy sat.

Generosi fideles nobis dilecti. Salutem sat.

Occurrálván mostan némely dolgok, melyekről Máthé vajdát requirálni kellett, Maurer Mihályt küldöttük hozzája instru-

ctiót adván neki, meghagytuk, hogy kegyelmeteknek is megmutassa és együtt kegyelmeikkel procedáljon az dologban. Úgy vagy, hogy ennekelőtte is egy néhány gyalogink egyszer is másszor is muskatérosink közül szökvén el, értettük, hogy Havasalföldében mentenek, kik felől megtalálván az vajdát csak elébb mutogatott és halogatott, mi is felettébb nem urgeálván csak abban maradott. De az elmúlt napokban ismét tizenkét muskatérosink szökvén el Fogarásból, Havasalföldében Rukajnál fogták meg őket, s egyiket ugyan Máthé vajdához is vitték volt, az mint mi bizonyosan értettük, de már az mint halljuk, azokat is elbocsátották és az országban imitt-amott lappanganak az bojérok háta megett. Mely dologgal mely igen megbántódtunk legyen, maga megítélheti kegyelmeitek, holott csak egy nemes embernek is nem kicsin boszuság volna, ha hittel köteles szolgálját eltaratná, annál inkább minékünk, még pedig olyanoktól szenvednünk iniuriát, kiknek oltalommal és segítséggel voltunk sokszori ügyekben, nem kicsiny boszuság. Kegyelmeitek azért megolvassván Maurer Mihálynak adott instructionkat, mind ezeket adja eleiben az vajdának: mi bizonyosan végére mentünk, hogy mind az elébbi elszökött muskatérosink, mind pedig ez mostaniak, kiket Rukajnál megfogtak volt, az ő kegyelme birodalmában vannak s ott lappangtatják őket, mely az jó szomszédságos szövetséghez nem illenek. Tudja ő kegyelme, az mely hadnagya maga mellől Brassóba szökött vala, csak ír nekünk s mindjárt megfogatván kezében küldők. Már egy néhány uttal ide beszőkött jobbhágyi, czigányi felől megtalálván bennünket magunk szolgálkat küldöttük el, s megfogdostatván úgy adattuk kézben; azért mi is méltán megkívánhatjuk és meg is érdemeljük ő kegyelmétől, hogy elszökött hittel köteles szolgálkat maga bizonyos embere által felkerestetvén birodalmában minden helyeken, megfogassa és kézben adassa őket. Ha azt mondaná, hogy mi kerestessük magunk szolgálkaival, mi nem cselekedszük, mert az csak haszontalan dolog volna, hanem az mit mi vele cselekedtünk, mi is azt tőle méltán megkívánhatjuk. Egyáltalában ha ugyan veszi kegyelmeitek eszében, hogy az vajda csak elébb akar mégis mutatni, mint azelőtt is cselekedett, az mint Maurer Mihálynak instructionjában adtuk, az szerint kegyelmeitek protestáljon és megmondja magunk személyében, mi inkább elleszünk az ő kegyelmével és bojérokkaal való szomszédságos szövetség nélkül, hogysem mint csak ilyen tettetes szövetséget viseljenek mi velünk. Kegyelmeitek ez dologról csak az mi személyünkben szóljon, nem az ország nevével, és erről minket voltaképpen tudósítson, noha mi elhittük azért, hogy ha mi ő mellőle elállunk, nem tudjuk, az ország ha felül-e ő melléje ha kívántatik. Secus non facturi. Quibus in reliquo gratiose propensi

manentes. Datum Albae Iuliae die decima quarta Iunii, anno domini 1642.

G. Rakoczy m. p.

Rákóczy kezével: Ezelőtt 3 esztendővel is az vincei németek között oda szöktek volt s onnét aztán az portára, s most is kettő ennek az hollandusok agiensénél szolgál.

Kegyelmed Seredi uram és Sulyok uram az mely lovakot ottbenn vött kegyelmetek, senki nálunkon kívül ne kérethesse vagy kérhesse hogy árossá tegye vagy ígérje, hanem hozza ide kegyelmetek, hadd láthassuk meg őket.

Cztm: Generosis Stephano Seredi de Görcsön Krasznensis, alteri Stephano Sulyok de Szopor Kolosiensis comitatum supremis comitibus, Thomae Basa de Zabola trium sedium siculicalium Sepsi, Kézdi et Orbai, et Stephano Fodor oppidi et sedis saxonialis Szászváros iudicibus regiis supremis, ad fulgidam portam ottomannicam expeditis nostris et statuum regni legatis etc. fidelibus nobis dilectis.

Eredeti.

1642. október 16—1644. január.

Réthy István kapitliha. *)

I. 1642. deczember 30.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Az uristen nagyságodat kegyelmes uram áldja, szentelje meg minden üdvösséges dolgaiban.

Kegyelmes uram, alázatos írásom által jelentem nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, mostani ide be való indulásomkor Brassóban vöttem vala Macskási uram által az nagyságod kegyelmes parancsolatját bizonyos számú talléroknak ide be való hozásomról, melyet kegyelmes uram az szerént valamint pecsételve voltak az zsákjai, az szerént azon nap, melyen ide az erdélyi házhoz jutottunk, immediate Maurer és Macskási uramék kezekhez adtam, megolvassván lón tall. nro 2600 = kétezer hatszáz másfél tallér héján; ennek behozásának difficultássa felől alázatosan írásom által requiráltam vala nagyságodat ugyan Brassóbúl, melyről az nagyságod kegyelmes resolútióját vévén Bokoresten, hogy az barczasági lovakbúl egyet is el ne hozzak, nagyságod kegyelmesen parancsolá, noha minden útra való költségemet kegyelmes uram Thergovistyán kelleték elhagynom, de mind olyan nehéz akkori úton is minden kár nélkül behoztam, nem is volt szándékomban is, hogy valamely szegénynek marháját elhozzam. Mostani alkalmatossággal kegyelmes uram semmi innen való dolgokrúl nagyságodat informálni nem tudom, tudom, mindenekről főkövet uram nagyságodat tudósította, Rácz István uram is az szerént, mivel mü egymást értvén, melyikünk mint vötte eszében az szóknak folyását, s miről volt az vezér ő nagysága szavai, satis plixe megírá ő kegyelme nagyságodnak. Ezután az uristennek segítségébül ügyekezem kegyelmes uram, hogy beállatott tisztetnek, hivatalomnak continuálását hasznoson terjeszthessem nagyságod kegyelmes szemei eleiben, melybül vár-

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 711—742 ll.

hassam jövődöbeli kegyelmességének reám terjedését. His eandem sat. Actum Constantinopoli 30. die Decembris, anni 1642.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor perhumilis
Stephanus Réthy m. p.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy kezével : 11. Ianuarii A. I. 1643. 2 órakor délest havas-
alji posta.

Eredeti, Batth.-ktár 5. IV. 4. 3

II. 1643. január 5.

Illustrissime princeps sat. Fidelium perpetuorumque servitiorum humillimam oblationem etc.

Az uristen ő szent felsége kegyelmes uram ez új esztendőnek minden részeit nagyságtoknak megáldja, szentelje sok következendő új esztendőkkel együtt etc.

Kegyelmes uram, mű istennek hála mindnyájan jó egészségben vagyunk. Ide való állapotok felől, mind bejöveteliünk s mind itt való excipiáltatásunk felől tudom főkövet uram ő kegyelme s mind penég praedecessorom Rácz István uram informálták bőségesen nagyságodat. Én idémben kegyelmes uram nem láttam, sem nem hallottam ilyen usust az erdélyi követnek megvendégelésében, hogy az vezérek közt ötöd magával leültessék, szintén három helyen voltunk asztalnál, noha italunk kegyelmes uram igen parce volt; ezt az nagy böcsületet kegyelmes uram az uristen az ő nagy nevéért engedjen durálni sokáig sincere sine fraude etc. Az persa kegyelmes uram lön szemben hatalmas császárunkkal penultima die Decembris anni proxime praeteriti, kaftányozának meg benne nro 25, meg is vendéglék őket mintegy ötven avagy hatvan magával; ezkorra egész két, három, négy mélyföldről begyűtötték vala az jancsárt, spahiákat, hogy láttassék császár udvaranépének bőséges volta. Az ajándékoknak administratioja lön ugyanezen napon kegyelmes uram az vendégség előtt, melyet kegyelmes uram mind láttam in rei veritate, mert közel voltam hozzá jó alkolmatossággal, kik felől követuramot informáltam, noha nem szintén plene, melyet nagyságod kegyelmes uram imez includált catalogusból bővebben specialiter kegyelmesen megérthet; mint értettem kegyelmes uram vagyon még hét szelencze király pecségi alatt, kiket fel nem bontottak, mint nekem referálá az tesseri faczi = rationista, azokban mi legyen, maga is nem tudja, ezután arrúl is in scriptis informál. Az hatvan tevéknek az tize nem volt olyan formán megpokróczozva mint az ötven számú, mert az ajándékokat azokon

hozák be császár udvarában, azokat (mihelyt leszedék rólok az terheket) vittén vivék császár istállójában, az ötven számút az tizennégy lovakkal együtt mutatták be szép egyforma babos fejér pokróczokkal, az lovaknak nyolcza valóban szépek valának kegyelmes uram, az többi nem annyira. Maurer, Rácz István uramék kegyelmes uram tegnap 4. die praesentis indulának ki délután, az Dunára való vezér bujurdiát ma reggel küldtem utánnok ő kegyelmeknek, tudom, utjokat continuálják, nem késlelik. Ezek után kegyelmes uram az uristen ő szent felsége nagyságtokat éltesse, tartsa meg jó egészségben hosszú időkre. Datae Constantinopoli 5. die Ianuarii, anni 1643.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor perhumilis
Stephanus Réthy m. p.

Czím : a szokott Rákóczynak.

A fejedelem kezével : 17. die Ianuarii 1643. Albae Iuliae reggel 12 órakor havasalji vajda postája.

Eredeti.

III. 1643. február 12.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat.

Az uristentül kegyelmes uram nagyságod áldott legyen minden üdvösséges dolgaiban etc.

Fejérvárrúl expediált 8., 12. Ianuarii proxime praeteriti nagyságod kegyelmes parancsolatit vöttem kegyelmes uram 3. praesentis uno eodemque die. Egyikben, melyben includálván vala az vezér ő nagysága levele, mivel Keőreösi, Rácz István és Maurer uraméknak incumbált volna annak aperiálása, én fel sem szakasztottam volna alioquin, ha oláhul reá nem írták volna : iis vero absentibus én aperiáljam ; ezt értvén úgy bontám fel az fasciculumot, melyben includálva vala vezér ő nagysága levele paríájával együtt. En mindazáltal az paríáját az agának nem is jelentettem meg hogy nálam volna, hanem csak recta vezér kapujára menénk fel s ő általa audientiát szerzeték vezértől s immediate behivata vezér, salutálám ő nagyságát nagyságod méltóságos nevével mennél rövidebb s értelmesb szókkal itilhetém helyesbnek. Ő nagysága igen kegyelmesen meghallgatá, sok szavai után kérdé : Hul vagyon mostan az fejedelem s ez levelet honnan írta ő nagysága. Azt is megmondám, mivel tudtam az párbúl. Azután ismét fordítván szavait kérdé : Micsoda nevű várast vöttek meg az svécziaiak az harc után. Látván arról az nagyságod arról való írását megmondám neki ; kire mondá : Im

csak tegnap is jöttek váczy törökök, azok is mondák, de az váras nevét nem tudák mondani, de Bécshez nem messze mint mondják. En kegyelmes uram csak arra sem léptem, hogy azt declaráljam, noha az nagyságod nekem írt kegyelmes parancsolatjából tudtam, mennyi földnére vagyon, hogy valamit abból is ne colligáljon valami ártalmas jövődöbeli gondolkodására. Bizony kegyelmes uram soha oly igen nem kerülhetni az oda fel való híreknek eltitkolását, hogy ide be meg nem hozzák úgy szinte az mint ottfenn vagyon, én látom. Ehez képest az mennyibe lehet kegyelmes uram, nem ártana egyáltalában gyakorta az oda való hírekkel ide az vezér ő nagyságának kedveskedni nagyságodnak, mert semmi ő nálok annál nagyobb örömökre nincsen, mint az mikor hallják, hogy római császár ellen másoké az triumphus. Ez minap Keőreőssi uramnak maga az vezér egy nehányszor ugyan intimálá szóval is, hogy nagyságod az maga pecsétével pecsételve küldje írva az oda fel való híreket, sőt ugyan az maga ujjában való küs pecsétés gyűrőjének impressiójának gestusával mutatá meg, ha ő kegyelme mondta-e meg nagyságodnak, nem tudom kegyelmes uram, mindazáltal az nagyságod bölcs ítletti legyen helyesh, én csak arrúl testálhatok, az mit értek s látok etc. Arrúl kegyelmes uram nem illik nagyságodnak semmit ambigálni, hogy ha mit nagyságod ír avagy irat ide, abban valakinek vezér ő nagysága hatalmas császáron kül valamit csak egy szóval is megjelentene; nem az közönséges szokás szerént való házában hallgatja meg az titkos dolgokat ő nagysága, hanem igen rejtek-házban, hul senki se inasok közül, se semmi egyéb rendek közül (egy igen vén dervisen kül) nem forog; mostan is oda hivattott vala be az levél megadásra, azután az translatiójának is meghallására. Ő nagysága is az ő módjok szerént istennek áldását kívánja ő nagyságokra terjedni, hatalmas császár szolgálatjára isten sokáig éltesse ő nagyságát. Az levelet nem hagyá Zülfikárnál, hanem eltéteté egy inassával.

Kegyelmes uram, az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént vöttem negyven papiros sárga scophiumot, husz fejért, negyven papirosának külön-külön az ára három-három tallér tiz-tiz ozipora, az huszának penég az ára negyedfél imperialis tallér egyenként; ez is uj mostani szokás, itt nem igen látom kegyelmes uram, hogy az pénznek valorához szabnák az marha eladást. Egy pár kapczát, papucsot is egy párt, az vüsel t övet az scophiummal együtt ím kiküldtem, írtam az vajdának is, ő nagysága mentől hamarébb küldje ki nagyságodnak. Mostan visznek kaftánt neki Hendán aga, az kit Babillonia megvételekor oda fel és onnan Erdélybe expediáltak vala; megküldte nyavalyás az árát, csak ez elmúlt héten jöve uj kapikihája Kupar poharnik Nikola nevű, maga mondá bizonynyal, hogy az császárnak in

paratis 40,000 tallért hozott az vezér ajándékán kül; el kell annak az országnak pusztulni etc. Az uristen sat. Datae in Bizantio 12. Februarii vespere, anni 1643.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor perhumilis
Stephanus Réthy m. p.

P. S. Az persa követet 10. praesentis igen böcsületesen vendéglék meg, 18 magával kaftányozák meg, de csak másodmagával bocsáták be mint látám császárhoz; mikor be jött vala, akkor 25 magával kaftányozták vala meg. Azt repesgetik, hogy az pactum szerént megvayon köztök az békesség, de az mely fortalitiuumokat Babillonia táján az magok földén extruáltak volt az persák, azokat elhányassák; ez néhány napok alatt elmennek, innen is ismét főember követét bocsátja hatalmas császár. Ezen dolog felől kegyelmes uram ha mi ujabbat s nyilvánbbat érthetek, ügyekezem.

Igen nyilván beszélük azt is, hogy az császár Drinápolyba akarna menni aprilisben, nem tudják mondani, ha csak mulatságnak okáért-e avagy táborba szállani, martiusnak az vége felé az idő megmutatja; ha az lófarkat kiteszik ő köztök, az hadra való készület s indulás nem igen titok, csak az melyre akar menni, idő előtt nem igen mutatódik ki. Ezt is kegyelmes uram nem kicsiny állapotbeli embertől vöttem, hogy az hánnak meg vayon parancsolva avagy inkább mondjam engedve, hogy Lengyelországot megrabolja, ha vayon jó módja benne. Itt magam is látom, hogy az jancsárok igen készítik puskájokat s egyéb hadra való rendek is veszik igen tábori eszközöket etc.

Themesvárrúl jött vala kegyelmes uram egy rossz török, itt tanálám vezér kapuján, szinte egy váczi magyarul tudó törökkel beszélek vala, kérdé, ha én vagyok az Rákóczy kapikihája. Elsőbe mondtam neki: Nem igen laktál te, látom én, oly helyen, az hul az emberséget szokták tanulni; az én kegyelmes uram az erdélyi fejedelem ő nagysága felől az fővezér ő nagysága is külömb emlékezetet teszen te náladnál, de én itflem, hogy csak só hordozó vagy az Maros vizén alá Lippára. Sokan gyültek vala ez vetekedésünkre. Végtére csak ezt adá okul, hogy az mely hódlott faluk tartoznának summát adni Themesvárra, nem engedi az jenei kapitány, szolgálatra sem bocsátja be, mostan mindnyájan jönnek panaszlani az végbeliek, de máig senki reá nem érkezék; ha kik ezután jönnek, az idő megmutatja, mit kellessék azokra mondanom.

Keőreőssi uram kegyelmes uram elégséges párokat hagyta itt nálam. Az molduai vajdának is mostan viszik meg kaftányát; helyben marad. Kegyelmes uram, az scofiumnak az ára teszen

195 tallért, az százat megadtam abból, melyet nálam hagyott volt Száva Mihály, azon tallérokbul marad még 40, de ebből kegyelmes uram imide-amoda mit exponáltam s mi marad meg, az nagyságod vásárlására adom, egy oszporát is bizony magam szükségére abból nem fordítok, más alkotmatossággal erogatióját inclusában küldöm.

Az itt való mostani állapotom kegyelmes uram az prae-benda felől bizony igen inverso ordine vagyon; nekem máig kenyér-pénznél, árpánál egyebet nem adtak, az mit ennekelőtte hétszámra adtak ki, mostan hólnapszámot és kantort vártatnak, akkor is leszen-e nem-e, nem tudom. Igazsággal írom nagyságodnak, ha nem reformáltatik ezután, (majd semmi nem leszen) három—négy esztendő elmulván; az főkövetnek itt való emlékezeit arról én nem is hallottam, kit ha egy szóval említ is, az csak abban sül, minden ember látom az maga privatumát sollicitálja, azt oda nem hagyja, ez penég publicum volna országé nagyságod fejedelmi méltósága után, az régi tetterbül ki kellene iratni, ki-írnák az pénzért s ország nevével is kellene írni vezér ő nagyságának, az mi az élésbül ekkedig tolláltatott, ne maradna el; ha így kezd lenni, mostan heted magammal vagyok, de kikeletkor haza is igazítok benne, nem 200 tallérhoz való ez mostani itt való állapot; itt kegyelmes uram egy tallérban annyi haszon vagyon, mint ottkүн negyven—ötven pénzben, néha annyi is nincsen. Actum 15. Februarii.

Itt kegyelmes uram szernyő esős idő jár. Az schofiumot és egyéb egymást az vajda kimenő kapikihájátul valami ládában tétetem vele és úgy küldöm ki, mert ez mostani clarás igen rossz ember s az lova is igen rossz; holnap indul meg szekéren az bojér is.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy kezével: 24. Februarii Déva 1643. estve 6 $\frac{1}{2}$ órakor havasalji vajda postája.

Eredeti.

IV. 1643. márczius 16.

Illustrissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Az uristentül nagyságod áldott legyen minden dolgaiban etc.

Kegyelmes uram, 11. Februarii proxime praeteriti Fejérváratt írt kegyelmes parancsolatját hozták meg 4. praesentis, melybül értem az nagyságtok jó egészségét, melyet az uristen nagyságtokon tartson meg sokáig több áldásával együtt, szívem szerint kívánom. Ennekem kegyelmes uram jó egészségem igen megbontakozék, ha az uristen rajtam nem könyörül.

Az innen kiment vezér ő nagysága kapucsiája Haszszon aga is tegnapelőtt érkezék meg, szembe is voltam vele, salutálám megjüvetelét, semmi idegen dolgot nem értettem sem magátul, sem vele valóktul, nagy böcsülettel volt excipialása nagyságod maga szekerét küldvén eleiben s meddég, vezér ő nagyságának is mind megbeszéllette rendszerént. Úgy vagyon, vallott kárt az cigány bejövetelekor, szekere bedőlt volt rossz kocsisok mia, az postalovakban is háromnak nyaka szakadt.

Kegyelmes uram, itt látom, hogy az jancsárok igen készülnek; mint értettem, az szuhbasinak is meg vagyon parancsolva, hogy kétezer lapátosokot szerezzen az gályákra valahonnan leszen, temleczből is kihozassa őket, kiből érthetni, hogy tengerre mennek, egyebüvé való indulását nem értem mostan.

Római császár ő felsége internuntiussának itt híre is nincsen, ultima die praesentis jöve egy magyarul tudó postája, azzal eleget beszéltem kegyelmes uram, az melyet ide való jövetelre delegáltak volt, az visszatért volt még ez elmúlt novemberben; ide mostan nem is jó senki, hanem uj orator jön, mert az mostani alkolmatlan sok ideje hogy ágyban fekszik. Ezen posta mondá, hogy kassai generalis Nyári uram megholt volna; nagyságodnál kegyelmes uram nyilvánban vagyon. Az kanisai passát is Vuczot úgy értem, de nem hihetem, hogy Zrinyi gróf uram mezőben levágatta volna, ki helyében Sahin passa (ki bosznai passa is vala) succedált volna. Oda által Naszuh passát is mondják hogy rebellálni akar, vagyon két ezer embere, nem akarja bebocsátani tisztiben ez minapi innen elment imrehort, kit vezér ő nagysága oda bocsáta az helepi beglerbégségre. Semmit ujabbat ennél írni hírt nagyságodnak írni nem tudok. Az vüsel t övet, papucsol, kapezát, scofiumot kegyelmes uram kiküldtem régen az vajda kapikihájátul, Kulcsár Nikolátul. His eandem sat. Datae Constantinopoli 16. Martii, anni 1643.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis

servitor perhumilis
Stephanus Réthy m. p.

P. S. Bizonnyal írhatom nagyságodnak kegyelmes uram, oly nyavalyásul vagyok, hogy csak ez levelem írására is le nem ülhettem, lovamra is mások segítségével ülhetek, s szállhatok reá lábaimra igen nehezen immár vagyon egy holnapja; én egyébként nem itülhetem, hanem vesztésnek, az doctorok sziatinak mondják, azok curálnak, de bizony nem érzem semmi könnyebbségemet Valamit ad az uristen, legyen áldott az ő szent neve.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem kezével: 27. Martii Fogaras, 1643. reggel fertály héján 10 órakor havasalji vajda postája.

Eredeti, Batth.-ktár 5. IV. 4. 355.

V. 1643. márczius 17.

Georgius Rakoczy sat. Generose fidelis nobis dilecte. Saludem sat.

Mi az uristennek áldomásából mostan is türhető egészségben és csendességben vagyunk; ide az elmúlt pénteken érkezünk, az honnan csak az gyűlésre fogunk, az uristen azt adván érnünk, Fejérvárra vissza menni.

Az ottfenn való állapotokról egyebet nem tudunk kegyelmednek írni, hanem az Lipsiánál való harcznak állapotja mint volt, azt nyomtatásban hozván meg nekünk, im kegyelmednek beküldtük, kegyelmed discretiójára bizzuk, kellessék-e beadni az vezérnek ő nagyságának vagy nem. Bizonyoson nem írhatjuk kegyelmednek, de olyan hír is foly, császár ő felsége maga személye szerint készülne az svecusok ellen és táborban szállani, s az confoederatusok hadai Csehország széliben nyomultak volna; mint lészen ezután, bizonyosban meghalljuk és tudósítjuk kegyelmedet.

Ezelőtt mintegy két esztendővel pataki házunkhoz tartozó Telkibánya nevű falunk határáról, az ki soha nem is holdolt, ott való szegény jobbágyinknak az csorda mellől kapták volt el az egri martalócok öt számú gyermekeket, kiket Egerben vívén megtaláltattuk vala az budai vezért, ígérte vala ugyan felkeresetéseket s kiadásokat, de nem praestálá. Az vezérnek ezen dolog felől akkor írt levelünk mássát, és arra való választételének paráját im megküldtük kegyelmednek, azokból is jobban megértheti kegyelmed az dolgot. Mostan az egyiket mint és micsoda sarczon bocsátotta el az egri török ura, im ugyan azon töröktől az szegény ifju legény jobbágyunknak adott uti-levelét in veris paribus megküldvén kegyelmednek, abból megértheti. Azért kegyelmednek kegyelmesen parancsoljuk, egy jó alkalmatossággal említse meg az vezérnek ő nagyságának, ő nagysága parancsolna felőle annak az szpaiának, vagy ha az passának kívántatnék, szabadítanak fel hitit jobbágyunknak és az sarczot adatná vissza, holott hiszem mi is ő hatalmasságának igaz hívei vagyunk s magunk is azt nem érdemelhattuk az török vitézeektől is, hogy jószágunkat rabolják és sarczoltassák. Azok is penig a szegény gyermekek sem kőborláson, sem latorságon nem tapasztaltattak, hogy az rabságot és sarczoltatást méltán szenvedték volna, hanem az csorda mellől vitték volt el szegényeket. Lám az mi tisztviselőink még az más párti csavargóktól is elveszik néha az elfogott

török rabokat és megküldik az végekben, az mint immár egy nehányszor megvolt. Mindazonáltal csak úgy kellene lenni az megemlítésnek, az budai vezérnek ne lenne offensiójára. Ha az vezér parancsolna, kegyelmed mentől jobb formában venné ki és küldené kezünkben, viselhetnénk gondot szegénynek állapotjáról.

Még az elmúlt deczemberben küldvén hozzánk az budai vezér ő nagysága egy emberét, az kivel gyulaiak is levén jelen, minemű dolgok felől panaszolkodtanak, im kegyelmednek mind az vezér levelének, arra való válaszunak s egyéb panaszoknak is pariait, tömösvári passa és lippai bég is minemű panaszolkodó levelet írtak volt, azoknak is mássát kegyelmednek megküldtük, azokból kegyelmed megértheti. Az vezérnek akkor tött választételünkől azt is eszében veheti, hogy azon dolgok végett inquisitiót ígértünk volt tétetni az dolognak nagyobbban való megvilágosítására. Az inquisitióra azért Sebessi Boldisár uramat és Hajdu György híveinket bocsátván ki, peragálták az inquisitiót, és relatoriában fide mediante subscriptiójok s pecsétek alatt adván kezünkben, transumptumban im kegyelmednek is megküldtük. Minthogy pedig az mely hevenyében akkor fogták volt az dolgot, talám oda be is panaszt fogtak eddig is ezek az végbeliek bocsátani, kegyelmed olvassa meg igen-igen diligenter mind az ő panaszokat s leveleinknek mássát, s kivályképpen ez beküldött vallatásokat, s conferálván az ő panaszokkal, eszében veheti maga is kegyelmed, hogy az mi részünkről lehetne inkább s méltóbban az panasz, holott mennyi illetlenségeket cselekedjenek naponként, mennyi tolvajkodás legyen az birtokok alattvalóktól, az szegénységnek nyomorgatása, rendküül való sarczoltatása, kegyelmed megértheti az relatoriából. Ha azért valamint panaszt töttek volna s az vezértől emlékezet lenne fölöle, kegyelmed ezen vallatásokból elegendőképpen megfelellhet, sőt ha az szükség úgy fogná kívánni, az relatoriának is mássát annyi részében a mennyiben illik beadhatja, s intimálhatja az vezérnek ő nagyságának mellette, hogy a panasz eddig is miénk lehetett volna inkább, hogynem mint a végbeli vitézeké, azokból az vallásokból ő nagysága nyilván eszébe veheti, de mi az jó szomszédság kedvéért várván az ő hatalmassága ittkin való gondviselőitől ez ilyen dolgokban való igazítást, azokat requiráltuk ottan-ottan az sok bántódásokról, melynek mindazáltal kevés effectussát tapasztaltuk. Ő nagysága megolvassván azokat az hiteles emberek által szedett bizonyágtételeket, mint igazságszerető méltóságos fővezér bölcsen megítélheti, melyik részről legyen inkább mind ez ilyenekre való ansa és okszolgáltatás. Ennek pedig úgy kell lenni, hogy ha az mint írók panasz menne, avagy hogy már ment volna oda be ellenünk, avagy alattunk valóink ellen; mert ha az nem lenne, az budai vezérnek offensiójára nem

kell semmit mozdítani, időtől kell várni, hanem csak tartsa magában kegyelmed és legyen kész állapattal hozzája, hogy ha emlékezet lenne, tudhassa az magok nyakában hárítani azt, az mivel minket akarunk vádolni. Az budai vezérnek is írtunk ujjobban, s az vallatásokat is a mennyiben szükséges meg akarjuk küldeni; mit írtattunk neki, ím annak is mássát küldtük kegyelmednek, abból is értelmet vehet, mi végre küldtük be, és hogy mi panaszt nem akarunk tenni az míg lehet, hanem csak magunk és alattunk való híveink igazságok oltalmazására kell vigyáznunk és gondot viselnünk.

Száva Mihálynak hagyunk két selyem hálót csináltatni, kiknek mineműveknek kell lenni, kegyelmed neki adott memorialénkből megláthatja, kegyelmed kérje el tőle s maga is legyen segítséggel az alkuvásban s megcsináltatására is legyen gondja; úgy csinálják penig, az mint az mi jegyzésünk tartja. Édes narancsraadtunk Szávának tiz tallért, kegyelmed azt is vétesse meg, de az narancs mentől édesebb lehet olyan legyen. Az minemű fát formáraadtunk Szávának, az mineműből az jancsároknak puskaágyok szokott lenni, olyan puskaágyaknak való habos fát is hagyunk hozni, kegyelmed olyant is küldjön tiznek valót. Az ottbenn való állapotokra vigyázása lévén kegyelmednek, igyekezzék mindenekről valósággal tudósítani, az mint ezelőtt is parancsoltunk volt kegyelmednek. Cui in reliquo sat. Datum in arce nostra Fogaras die decima septima Martii, anno domini Millesimo sexcentesimo quadragesimo tertio.

G. Rakoczy m. p.

A fejedelem kezével: Csak az vezér adassa vissza az saczát vigye végben Zöldficár, bizonyadunk száz tallért neki, hadd tetődjék meg gonosz akaróink előtt, mi hatalmas császárnak hívei vagyunk. Az szegény szent-péterieknek is (*a többi hiányzik*).

Czím: nincsen.

Eredeti.

VI. 1643. ápril 4.

Georgius Rakoczy sat. Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

Mi az uristennek áldásából most is türhető egészséggel vagyunk mindnyájan, innét ez jövő csötörtökön elindulunk és Fejérvárra igyekezünk menni az gyűlésnek celebráltatására. Száva, elhittük, ezelőtt egy néhány nappal meg fogta adhatni kegyelmednek levelünket, s talám ez két nap ki is bocsátja kegyelmed.

Az felső állapotokról semmit sem értettünk mostan ujabbat egyebet, hanem hogy mindkét félvalóban készül s többíti hadait,

Ide valami görögök olyan hírt hoztak, az misziri passa is rebellált volna s egyetértene Huszain passával, sőt az mely embert megfogásáért kiküldtek volna is, azt is megölette volna; kik felől is ha mi bizonyost érthet kegyelmed, adja értésünkre. Az két novai tatárok nem régen is igen megverekedtek egymás között, most is huzzák, vonszák egymást. Az azákiakban hogy az kozákok sokat vágtak volna le, kik élésért jöttek volt ki, hirdetik. Im egy levélnek mássát küldtük kegyelmednek, az ki in specie is itt vagyon, most kegyelmed semmit ne jelentsen annak az rossz Nagulnak, se másoknak, várjon tőlünk, rövid nap informáljuk kegyelmedet, kell-e nem-e tovább terjesztetni kegyelmednek; most csak azért küldtük be kegyelmednek, értvén practikálását, annál jobb módjával vigyázhasson kegyelmed.

Kegyelmed csináltasson nekünk magunk számára két selyem övet, hossza mindeniknek legyen landorfejérvári sing nro 13, mindenik legyen dramos nro 600, immár minemű szélességének kellessék lenni, könnyű ebből megítélni annak az ki csinálja, első alkalmatossággal megküldjük az árát. Kegyelmed ottbenn igen vigyázzon, s mindenekről bennünket tempestive tudósítson. Cui in reliquo sat. Datum in arce nostra Fogaras die quarta Aprilis, anno domini 1643.

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generoso Stephano Réthy de Altorja in fulgida porta ottomanica oratori nostro continuo sat.

Réthy kezével: 1643. redditae per oratorem Transalpinensem vornik Portar 20. Aprilis.

Eredeti, Szalárdi írása.

VII. 1643. ápril 13.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Minden sok jókkal sat.

Fogarashan 27. die Martii mensis proxime praeteriti nagyságod írt kegyelmes parancsolatját vettem ezen órába; meddég ez leveletem írtam, az klarás itt állott.

Az mint nagyságod kegyelmes uram kegyelmesen parancsol az curlandiai herczeg salus conductussa felől, egyebet mostan is az felől írni nagyságodnak egyebet nem tudok, abban Zülfikár egyebet egyáltaljában nem cselekedik, valameddég az elvitt salus conductust vissza nem hozzák. Látom nyilván, hogy nem is meri említeni az vezérnek, ő nála nélkül, kegyelmes uram nagyságod kegyelmesen értheti, nekem jó módod abban nincsen hogy effectuálhassam. Nem kívánják azt kegyelmes uram, hogy itt emberét tartsa,

ha nem akarja; azt is inseráltatja, hogy mindenütt egész hatalmas császár birodalmában szabadon járhatnak hajóival, valahány leszen. Én, látja az uristen kegyelmes uram, voltaképpen azon volnék, hogy az nagyságod nekem való kegyelmes parancsolatiban egy punctum is el ne mulnék semmi, de nem tehetek róla, igaz eléggé stimulálom Zülfikárt, de csak idem per idem. Immár penég mivel két salus conductusnak kellene lenni, annál inkább megkévánja az elsőszerinek reducálását; noha kegyelmes uram én interversatus ez dologban nem voltam, immár az nagyságod kegyelmes intimatiójából elegendő értelmét vöttem volna, meg is tudnám írtni, csak alkolmatosság kévántatnék.

Kegyelmes uram, nyilván gyakorta tudakozik vezér ő nagysága hül magamtúl, de gyakrabban Zülfikár által az oda fel való hírekrül. Az mely fasciculumban az oda fel való állapotokrül való írásokat nagyságod küldött, nem is tekinteltem (*így*) meg, mert nem lón alkolmatosságom reá, egyik az rettenetes nagy nyavalya, az clarás is nem mulathata, azokban kegyelmes uram ha mi oly leszen, kit itélhetek illendőnek, valami gyengén részeltetem vezér ő nagyságát is. Ő azt mondja, nagyságodnak mindeneket meg kellene tudni, mivel nagyságodnak minden várai, jószága ottfenn vagyon; de én erre kegyelmes uram két—három illendő szóval feleltem meg.

Ide való híreket semmi oly derekas nyilván valókat írni nagyságodnak nem tudok. Repesgetik, hogy mihelyt császár lovait kikötik fűre, s egy néhány hétig fűvön lesznek, azután Drinápolyban menne, de nyilván nem tudhatni. Látom, hogy az jancsárok igen készítik puskájokat, az czebehannból öszvéreken igen hordják ki az sok rozsdás jancsár-puskákat, egyszersmind az ágyának való fáját is ugyan számosan, de megyen-e hadra mostan nem-e, nem tudhatni; ő neki kegyelmes uram mindenkor kész hada vagyon; egyébkor mikor szárazon ment hadra, in fine Martii kitötték kegyelmes uram az ő zászlójokat, de mostan nem látok semmi oly signumot, melyből elhihetné bizonyoson ember, mindazáltal tempore pacis cogitandum bellum; írtam ez minap az vajdának is, vigyáztasson, ez minap Lupul Jorgantúl az második armástúl, pénzt lovakon ugyan sokat hozza ide, semmit nem mulata, két avagy három nap alatt visszamene, nem is volt vezérrel szemben szem előtt, hanem ha éjjel.

Kegyelmes uram, az szent-péteriek felől való protectionalist az mi illeti, noha sollicitáltam, de az vezér ő nagysága az szerint (az mint pecsétek alá (*így*) vala) leíratá Zülfikárral törökül, és az egri főagáktúl elküldé szemem láttára, írta is az egri passának, nekem penég azt parancso[lá] ezen szókkal: Az uradnak az fejedelemnek írd meg, ím szinte eljövén szent György napja, az

adózást elkezdi akkor, ha az régi szokás kül vetnek adót rájuk, semmit ne adjanak, sőt mondják meg nekik: mű minnyájan felkelünk és hatalmas császárra megyünk igaz panaszt tenni; az mely levelet mű küldtünk innen hatalmas császár parancsolatját, azt is kérjük hátra az basátul, legyen nálok az is, ezután onnan is válasz jön, az ótalomlevél megadás megleszen. Mint veszem eszemben kegyelmes uram, az vezér elsőbe expiscálni akarja, ha igazán referáltak az szent-péteriek. Naturalis philosophus az török, el kell hinni. Eléggé difficultálá Zülfikár kegyelmes uram leírni, de nem lön mit tenni, én pronuciáltam magyarul neki, ő törökül leírta.

Az megsacczolt Kósa Péter dolgában is igaz eleget munkálkodtunk kegyelmes uram. Az egri passa atyja Zomborban lakik kegyelmes uram, mint mondja Zülfikár, neki régi barátja, annak egy levelet írta Zülfikár, hogy egy néhány felől panasz jött az fiára, hogy 70 gyermeknél többet loptak el iminnenamonnan az egri martalóczok, azok között volt egy Kósa Péter neű nagyságod jobbagya, thekibányai, kit sacczon bocsáták el, sacczát is megírá mennyi, s elküldé, megírá, hogy az fiának írja meg, az sacczát adassa vissza, hűtit is szabadítsák fel, mert immár vezér ő nagyságának is értésére vagyon, s nem leszen jól dolga. His eandem sat. Actum in Bizantio 13. Aprilis, 1643., hora 4 pomeridiana.

Illustrissimae ac celsissimae vestrae

servitor perhumilis
Stephanus Réthy m. p.

P. S. Kegyelmes uram, az mely két öreg övek felől nagyságod kegyelmesen parancsolt vala, én itt oly embert nem tanálathaték, ki elkészíteni tudta volna, hanem az honnan fejéren szokták ide hozni Móriából, oda írtam az zsidókkal, hogy négy-négy ölni legyen az hosszasága, és mentül hamarébb hozzák meg, itt megfestik, valami szint parancsol nagyságod adatni rólla. Az madárhálókötővel kegyelmes uram négy-négy tallérral szegődtek volt meg Száva Mihály és zsidó József, előpénzt is küldtem volt neki, mivel magam által nem mehettem Galatába, mert ott lakik az hálókötő, azután sok vesződésem volt vele, hét-hét tallérnál külömben el nem akarta készíteni, az kadia eleiben hivattam az zsidóval, két szolgámat is adtam melléje, az kadiának írtam felöle (mert magam sohova nem mehetek az nagy kénomnak miatta), jámborul ítélte, meg akarta veretni az török hálókötőt, immár minden nap rajta vagyon, köti, egy holnapra mondja hogy elkészíti mátul fogván, noha valóban sollicitálom ez állhatatlan embert etc.

Tegnap mult két egész hete kegyelmes uram ezen alázatos

írásom elkezdésének, hűl mikor egy kicsiny tágitása vagy on az átkozott köszvénynek, immár teljességgel elerőtelenítette, rontotta az ballábomat, nem tudok hova lenni kegyelmes [uram,] néha-néha az balkaromba is elérkezik szintén az könyökbbe, félek azon kegyelmes uram, az kezem is el ne essék; csak hejába fizettem mind doktornak, patikariusnak, érvágó borbélynak, nagyobb ártalmára lön, hogysem épületire egészségemnek.

Kegyelmes uram, ez nyilván való hír, Miszirben annyira grassált az pestis, 30 napok alatt száz és nyolczvan ezer ember holt el az egy várason, az ki megbetegedett, tovább 24 óránál nem élt; annyira volt annak grassatiója kegyelmes uram, hogy sok háznál egyig meghaltak s azután harmad s negyed nap tanálták fel őket mégis csak az dohárúl, büdös szagárúl, kapuszám szerint regisztrálták, az beszéllette nekem, az ki ottbenn szemmel látta, értette ezeket. Ide való áros emberek is sokan holtak oda, pénzke is mind oda veszett, az ott való Maxut passa császár számára szántalan pénzt reservált mostan.

Azák felől mostan itt kegyelmes uram semmi hír nincsen. Reczep agát az vezér ő nagysága oda expediálá elmúlt három hete, az ott való praesidiumnak soldjokat vitte meg, ha az megjöhet, nyilvánbbat érthetni.

Az budai vezérnek kaftánt, kardot készítenek kegyelmes uram, ez jövő héten, mint híre vagy on, el fogják vinni, helyben marad ismét, igen szűk az derekas ember itt is kegyelmes uram, az ottfenn való állapathoz immár mostan ő expertusb, noha szultán Murad csak hoczának való nevet adott neki, elég inconstans.

Mégis az Huszain passa oda által való mostani állapotját kegyelmes uram exaggerálom ennyivel: Ma beszélé vezér kapuján egy régi magyarbúl lött török barátom, Musza passa udvarabeli, nekik onnan Helepbúl jött emberek s azt mondja, az mely főlovászmester innen az helepi passaságra expeditus vala, Huszain passa bebocsátá ugyan az várasban, de semmi authoritása nincsen, éljen az mint lehet tülle. Mikor ide híre jött volna, hogy nem engedte meg Huszain passa praedominálását, az anadoliai, eszromi, sami beglerbégeknek parancsolt, hogy akaratja ellen is elhozzák, cogant intrare; mikor ezt ő megértette, kiszállott táborban, sátorban minden hozzá tartozandókkal együtt, mikor értésére esett, mely éjjel akarnak reá menni, 3000 válogatott szemenit az sátorokban hagyta készen, hogyha rájok mennének, valóban megmutassák vitézségeket, egyáltalában maga is megsegéli őket, valamennyi lovassa volt azokkal maga lesben állott oly helyre, hova az szemenek lövéseket jól hallották, az három beglerbégek az sátorokra reá ütöttek, Huszain passa is azonnal rájok ment és mindjárást harcához

nyóltak, kik ellen triumphált Huszain passa. Egyik passát az diarbekerit homlokban lőtték, ott veszett; az ketteit elfogták, azoknak is fejeket szedette; igen sokan vesztek az harczon; azt mondják, hogy vagy 25 ezer hada; azt merte mondani, ő nem számár, hogy ő vele szemetet, ganéjot hordassanak inide-amoda, sem nem arnót, hanem ő fővezér fia, nem szilikár passára tanálnak, hatalmas császár ellen ő semmit nem vétett, mások ellen penég magára gondot vüsel. Bizony látom kegyelmes uram, itt is kiknek hol jár gondolatjok.

Nagyságodnak könyörgök mint kegyelmes uramnak, ezféle írásomat, nagyságod bölcs itéleti, kinek mit s hül kellessék aperiálni, igen ritkán tanáltatik az tiszta synceritas. Én látja az uristen kegyelmes uram itt is tartok, hogy onnan kül is az nyughatatlan elméjű emberek ha mi oly dolgot érthetnek innen való írásombúl, meghozzák ide s meg is öregbítik, értésére leszen az itt való árulónak. *)

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy kezével : 30. Aprilis A. I. 1643.

Eredeti Batth.-ktár, 5. IV. 4. 358.

VIII. 1643. ápril 25.

Illustrissime princeps sat. Fidelium perpetuorumque servitiorum sat. Az uristentül áldott legyen nagyságod minden dolgaiban etc.

Kegyelmes uram, Fogarasban 4. praesentis nekem alázaatos hívének írt nagyságod kegyelmes parancsolatját adták meg 20. praesentis, melybül értem nagyságtokat jó egészségben lenni, kit az uristen az ő szent felsége ingyen való kegyelmességébül hosszú ideiglen nagyságtokon tartsa meg, szívem szerint kívánom. Én kegyelmes uram az én istenemnek szüntelen nehéz ostorának súlyságát éjjel nappal szenvedem az rossz köszvény miatt, az doctorok addig orvoslának, eret vágattak, vért bocsáttattak, az ballábamnak az forgó csonttúl fogva alá az bokámig semmi ereje nincsen csak annyi is, hogy ágyamban maga erejétül fel-emelhessem, hanem kezemmel kell felemelnem, legyen az én istenemnek szent akarátja, valamire juttat. Kegyelmes uram, nagyságod kegyelmesen megbocsássa, idejekorán nagyságodnak alá-

*) Ugy tetszik, mintha az egész postscriptum nem e levélhez tartoznék. A levél praesentatiója (apr. 30.) és a postscriptumban elő forduló : »Tegnap mult két egész hete kegyelmes uram ezen alázaatos írásom elkezésének« sat. kizárják az együvé tartozás lehetőségét, minthogy Réthy ezen apr. 13-iki levelét a fejedelem mart. 27-iki levelének vétele után *nyom-ban* írta. A postscriptum egy *korábban*, vagy *később* kelt levélhez tartozik. B. S.

zatos frásom által könyörgök, jövődő ide való oratornak állatására helyettem nagyságod kegyelmesen provideáljon, bizony nem tudom én kegyelmes uram, csak ez nyáron is mint tudja én ennek az szolgáltnak megfelelnem helyesen, úgy az minemű continuatiót kívánjon az itt való állapot. Immár szinte két hónapja vagyon ennek az aerumnának hogy sine intermissione vexál.

Az gallus orator hivatott vala kegyelmes uram által Galatába; kétszer az secretariussát könnyű válaszszaal bocsátottam, harmadszor egy schedácskát küldé, melyben peramanter kéréte, hogy menjek által, ne difficultáljam, mert nagyságod méltóságos személyét concernálja az dolog, az ura írt Párisból, az datuma 20. Ianuarii anni praesentis. Így értvén kegyelmes uram általmenék hozzá, nem az derék kapura menék az maga írása szerint, hanem az tenger felől való küs kapura, az hol ezelőtt is szoktam ott jární, mihelyt kegyelmes uram juték, maga is előmbe jöve ugyan jó köz-földnire, nagy böcsülettel látá, elsőbe is az nagyságod jó egészsége felől tudakozék, külön-külön fejedelemasszonyunk, ifju urunk s az urfi ő nagyságok egészségek felől is hasonlóképpen; ezenkül sok szántalan beszédi lőnek kegyelmes uram, az ifju urunk mennyegzeinek lakodalma mikor és húl lőtt, honnan valók voltak az kik jelen voltak az külső országokból; az kiket tudhattam én kegyelmes uram, egy néhányat megneveztem, ad suplementum invitatorum talám történtem olyat is neveznem, ki netalám ott sem volt, mert nem tudom vala megállatnom sok szántalan szószaporítását. Ott is csak az isten tudja mint voltam. Hogy látá kedvetlenségemet tovább való beszéde meghallgatásra, kére azon, hogy ez includált levelet nagyságodnak megküldjem. Kegyelmes uram, mind előforga aze-lőtti miattok való végbe nem vitele akkori elindított dolog is; én immár nagyságodnak abbéli inclinatioját nem értettem, netalám penég holott akkor re infecta mulék, nem itflem immár, hogy ő nagysága megcselekedje. Panaszolkodék utóljában kegyelmes uram RácZ István uramra, hogy egy kicsin idő alatt meddig felöltözhetett, beteges ember lévén, nem várakozott ő kegyelme, szembe nem lehetett, az nagyságod levelét is ő kegyelme meg nem adta; de azért én mind elegendendő okot adtam RácZ István uram képében, mert én esmertem ezelőtt is ötet, ha csak ilyen consultus emberek vannak az híres neves Párisban olyan hatalmas király mellett, ki netalám rex regum, ott is elfogyott az ember, ennek kegyelmes uram sem esze, sem termete.

Az római császár ő felsége internuntiusa 20. die praesentis érkezék be ide Konstantinápolyban az uj oratorral, papi embernek mondják, nagy-szombathelyi (így) itílem püspök Serpecséni György, senki innen eleikbe ki nem ment, máig nem is gazdálkodtak semmit, sem házat nem öltöztettek, ezután mint

excipiálják, nem tudom kegyelmes uram azt is, első alkolmatossággal informáлом nagyságodat mindenekről.

Kegyelmes uram, az mely két 600-zas dram selyem öveket parancsolja nagyságod elkészíttetnem, itt azt el nem tudják készíteni, ennekelőtte az mely igen vén asszony ahoz tudott annyira elesett ember, hogy mindennap csak várja halálát, Móriában írt egy zsidó hogy elkészítsék, mivel ugyanonnat hordják ide fejéren s itt festik meg; nagyságod semmit arról nem parancsol, mi színű legyen, mennél hamarébb tudhassam; az landorfejérvári singnek hosszát sem igen tudhatjuk nyilván, ki egyképpen s ki másképpen referálja. En mindazáltal kegyelmes uram két annyi hosszan hagytam hogy csinálják, mint az minemű közönséges öveket szoktak itt csinálni, festeni.

Kegyelmes uram, az mely inclusa felől kegyelmesen intímálja megtartanom, ha Nagoj nem volna is denominálva, bizony elesmerném, hogy az ő bolondoskodása, mert mindenkor oly dolgokat forgat, az ki soha nem volt, nem is leszen; én elhittem, hogy más is részes lehet abban, mert Nagoj az helyeket úgy az szerént nem tudja, az mint declarálva vagyon. His eandem sat. Datae Constantinopoli 25. Aprilis, 1643., hora 11 ante meridiem.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor perhumilis

Stephanus Réthy m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy kezével: 5. Maji Albae Iuliae 1643. estve 6 óraker.

Eredeti.

IX. 1643. május 24.

Illustrissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Minden sok jókkal sat.

Kegyelmes uram, ez immár harmadik alázatos nagyságodnak való levelem, kiknek az ketteit adták-e meg nagyságodnak, nem tudom. Itt való mostani állapot nem szintén helyes; ezelőtt való utólszori levelemben nagyságodat bőségesen tudósítottam vala, akkor az minemű hírek folynak vala, az szerént írhattam, mostan is csak az szerént írhatom mint auditust, mert ha szememmel láttam volna, avagy mostan is nyilván tudhatnám s publice beszéllenék, az lehetne igazabb, de mostan felette titkos az dolognak mivolta, az Naszuh passa dolga hogy magát nem oltalmazná; ez nyilván való dolog, innen az minek szerit tehetik, menten mennek tengeren által eleiben, hogy akarátja ellen is vagy magát avagy fejét behozzák, de az jancsárságban is az kit által hajthattak nem akar-nak harczolni, azt mondják, hogyha hatalmas császárnak ellen-

sége volna, készsek volnának, de olyant nem értnek, mert ha ellensége volna, nem jőne szembe császárral, igazságát állatja s azért jó, mert csak két avagy három napi járó földnére mondják hogy vagyon Konstantinápolyhoz, az hova jött Izmithez, ki ha úgy vagyon, ez két—három napokban megmutatódik kegyelmes [uram], s valami leszen exitussa az dolognak, azonnal nagyságodat kegyelmes uram mennél hamarébb informálok. Ma kegyelmes uram ilyen hírem is jöve (mert magam fel nem mehetek az szernyő nagy kén miatt), az vezér az m[uftihoz] küldött volt, mit kellessék ez motusban mit kellessék (*igy*) cselekedni, mert látja, hogy vérontás nélkül le nem csendesedik ez mostani rebelliója Naszuh passának, ugyan írásból mutassa meg azt, ha az Mahomet próféta írásának, kiadott edictumának nincsen ellene, nyilván mondják, hogy reá szabadította ilyen conditióval, hogy bocsássa főemberit Huszain passához, ki hatalmas császár szavával intse meg, hogy menjen vissza szovasi *) beglerbégségre, melyet adtak volna az helepi passaságért; ha nem akarna megtérni, másodszor is, harmadszor is az szerént parancsolják meg neki, alioquin szabados, fegyverrel is kényszerítsék. Mondják azt is kegyelmes uram, hogy császár anyja is küldött volna Huszain passához, írta avagy üzente neki, ha nincsen módja elindított dolgának véghezvitelében, más útát keressen dolgában, mert ez mostani fővezért Ibrahim szultán úgy tartja, mintha mind ketten egy csecsőmen nevedtek volna fel. Itt nyilván sok különböző szűbeli gondolatok vannak; én látom kegyelmes uram, az buszurman nemzetség is naturaliter observálja: Natura hominum novitatis avida. Egy konczi papirosat beírhattam volna kegyelmes uram az mennyi szántalan sok ujjabb-ujabb hírt hallottam, én azokkal nagyságod kegyes füleit nem terhelem.

Mussa passát emlegetik hogy behoznák fővezérségre, de én azt sem hihetem, mert ő nálánál sok gradussal feljebb haladja ez mostani fővezér; mindazáltal bizony nem igen szeretik érette, hogy csak az arnót fiakot promoveálja, sokaknak fizetéseket elmetesztette, még Budáról is igen behozzák az jövedelmet, ki ezelőtt (mint mondják) nem is volt, nekem ugyan Muszsza passa udvarából való szolgáló mondá, annyira vagyon az budai mostani vezér állapotja, hogy udvaranépének is alig fizethet meg az ott való jövedelméből etc.

Római császár ő felsége itt való emberi vannak mostan is csak helyekben, azt senki közülünk nem tudhatni, mikor szabadulnak az elmenetelre. Püspök uram itt való megrekesztéstől igen fél kegyelmes uram; én gyakorta vagyok szemben vele, csak mellettem szálláson, egyaránt osztozunk az böcsülettel, ő is eljő hozzám, én is ő hozzá.

*) Sivási.

Kegyelmes uram, ilyent értettem, hogy Nándor-Fejérvárra innen 300 szerémi szekér port és golyóbist szállítottak volna, ki ha úgy vagy, nem ok nélkül vagy, az sok külömb-külobb hírek közül néha, mikor annak ideje leszen, hertelenséggel megyen napfényre. Valami arra (credibilis personát) való nagyságod kegyelmes gondvüselése által oda Nándor-Fejérvárra talám nem ártana küldeni igen titkon, mert ennyi szántalan sok hírek közül lehetetlen dolog hogy mind hamis volna. Ezen órában jövék alá császár divánjából, egy szolgám hátramaradt, nem látta meg mikor eljöttem, ő is utánnam jönni nem késett, szemével látta, hogy az lövészerszámokat császár udvarában igen készítik volt, de nem tud senki semmit felőle mondani, szernyen titkolják, ember nem mer senkivel szemlátomást beszélni, begyűlnek vezér kapujára az szokás szerént, de mint egy halottas háznál csak úgy ülnek sorban etc. His eandem sat. Datae Constantinopoli 24. Maji, 1643.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor humilis

Stephanus Réthy m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy kezével: 9. die Iunii 2 óraker délest 1643., in thermis Gyógy havasalji posta.

Eredeti, Batth.-ktár 5. IV. 4. 362.

X. 1643. május 27.

Alázatos hűséggel való szolgálatomat offerálok nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Az uristen nagyságodnak életét sok esztendőig tartsa meg, és mindennemű szent áldásával ruházza fel az ő anyaszentegyházának ótalmára és közönségesen hazánknak, édes nemzetünknek megmaradására etc.

Kegyelmes uram, alázatos írásom által informálhatom nagyságodat nyilván, istennek kegyelmes providentiájából tegnap délután négy s öt óraker itt való félelmes rettegő állapot lecsendesék (*így*), Naszuh Huszain passa tegnapelőtt estve mindenestül visszafordította útját, tegnap szinte délkor vötték eszekben az császár hadai hogy elment, az nagy egyenetlen köztök való confusio miatt csak annyira való vigyázások sem volt, hogy arra vigyáztak volna. Bizony, mint veszem eszemben, nagyobb részének szüivők, elméjek az tulsó részről volt, noha magok innen voltak személyekben. Az mint beszélük, ha el nem ment volna s tüstínt ezekre jött volna, ezeket megverte volna, csak igen közel voltak egymáshoz, mint Sárd Fejérvárhoz, császár hada az tengerparton volt Szkideren alól egy

kevéssel, az más fél penég naptámadat felől az mely cserés magasb hegy vagyon, annak az hátulsó oldalában egy erős völgyben, inná egy néhány sátorát jól látták, kiket le sem vontak, mikor visszamentek, ezek csak azokra néztek az sátorokra. Harmad naptúl fogván mind derekas divānban voltak az táborban császár sátorában, az vezérek mind egyig ott voltak, az mufti, kaszeskerek mind az kettő, császár propositiója az volt : az ő feje meddég el nem esik, addég vezérnek semmi bántása nem leszen ; és így szinte délkor tegnap az divānbúl kijöven trombitákat fúttak, dobot üttettek, rendelt sergekkel kiseregeltek, egyik sereg másiktúl várakozott, melyik indul meg előszer, tekergettek, csavargottak az zászlók, Gürcsi Mehemet passát praeficiáltak vala főszerdárnak, ez elmúlt pénteken nyilván mondják hogy könyves szemmel jött ki császár divānjábúl, akkor azon nap bocsaták el Musztafa passát az szultána Barian passané urát is, az csak maradott úgy, mint egy megszedett szőlő. Mikor immár nagy későre megindultak az sergek, csakhamar hír jött, hogy elfutott Huszain passa ; azonnal 3000 lovast válogattak utánna, érik-e el nem-e, ezután mibe marad, ujabban informálhatom nagyságodat. Nekem kegyelmes uram két szolgám ott voltak, jó reggel küldtem vala által Szkiderhez császár táborában látni, hallani, meddég az sergek megindultak, addég mind ott voltak, ezek is egy néhányan egy által-utra fogtak, szinte az Naszuh passa tábora helyére mentek, immár akkor az sok parasztság az ott hagyott egymást akkor kóborolja volt fel, egy néhányat azféle betegeseket, kik ott maradtak volt az tábor helyén, le is vágtak, az én szolgálaim is egy-egy tevét hajtnak volt (noha az immár nem én hagyásom), kiért leczkéjeket fel is adám, az tevéket elvötték tülök, magokat is isten oltalmazta hogy meg nem ölték az oda érkezett sergekből való török[ök].

Helepbúl megindulását erre Naszuh passának úgy titkolták kegyelmes uram, hogy mű semmi emlékezetet azfelől nem értettünk, hanem mikor ide negyed avagy ötöd napi járó földnire jött, akkor lőn hírünkkel, akkor mind jancsáragát, az spahiákat meg akarák indítani által tengeren, de azok renuálának, mivel nem ellenségül jön, hanem hatalmas császár eleiben törvényre ; csak szintén akkor mene el az jancsáraga vicéje valami számosan iminnen-amonnan gyűlvészekkel, császár kertéből való bostancsiákkal, szpahoghlánokkal együtt, azután való nap vezér ő nagysága udvaranépe deliái, besliái ; mikor oda érkeztek, magoknak hírt nevet akarván keresni, harcznak mentek az Naszuh népével, ezekben nyilván mondják 65-nél több meg nem maradt, azok is holt elevenek, sebeseken hozák meg, 800 voltak. Mikor ennek híre derekason megjuta, mintha sindett volna vezér oly szintelen vala, mégis minden nap divānt ült, úgy titkolta,

mintha jól volna. Az állapot végtére nem állhata tovább, hanem ez elmúlt szombat 48 számú lövészszámot hordata által tengeren, maga is minden nap mentest ment által tengeren maga, az jancsáragának: miért nem mégy az hadra, azért töttelek emberré, hogy így cselekedjél, ha el nem mégy, elfogy az életed, igen nehezen vehette reá magát, tegnapelőtt mintegy nyakon kötve úgy ment által hadastúl etc.

En kegyelmes uram minden héten itt való közönséges híreket bővön írhatnak, kiben semmi haszon nincsen, csak elme fárasztás, én azzal az nagyságod méltóságos elméit nem fárasztom, terhelem. His eandem sat. Actum in Bizantio 27. Maji, anni 1643.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor perhumilis
Stephanus Réthy m. p.

P. S. Akármely bő beszéddel exaggeráljam írásomban kegyelmes uram ez mostani itt való zürzavar fluctuáló állapotot, úgy meg nem értheti, mint az ki szemével látja; inkább akartam volna, akkor bátor nehéz betegség mia ágyamban feküdtem volna, mikor ide ez állapatra házamnépétül eljöttem volt; nem egyéb oka kegyelmes uram, hanem ilyen nyavalyás béna állapotban nem tudok magamra is provideálnom. Ha az uristen jó végét nem adja ez elindított bellum intestinumnak, ha szinte egészséges állapotban volnék is, mostan ki sem mernék menni az háztúl, az minemű dühös nemzetség ez.

Sokszor hallom itt én az szalontai harez felől való emlékezetet, sokan vesztek innen valók is ott, kinek atyafia, jó akaró barátja etc.

Kegyelmes uram, ez elmúlt estve hivat vala Zülfikár aga hozzá, de megüzeném, hogy nem mehetek, mert tudja jól, hogy lóra sem ülhetek, maga hozzám jöve mindjárt, ő neki egy esmerő jó akaró főember barátja mondta, hogy Székely Mózesnek egy szolgájával amaz rossz hűtőtlen Szabó Mihály, kit nagyságod Fogarashan vasban tartatott, Naszuh Huszain passához mentek jó lovakon, ezüstös szerszám volt lovakon, s mostan vele együtt vagyon. Ugyan ő beszélé ezt is, hogy innen az mely hadak általmenének tengeren Izmit felé, azokat mind hátra hagyta Naszuh passa, nem is ment ő csak közel is Izmithez, hanem messze földnire hagyta balkézre, feltartott az Feketetenger felé, és az Fekete-tenger mellett jött mind alá, s ma Szkiderbe jön alá, melyhez képest tegnap éjjel költözött által császár is ide Konstantinápolyban, ugyan tegnap éjjel hordották be ide az fűről császár lovait s mostan istálókban vannak. Tegnap délkor egy szolgám kegyelmes uram császár divániában volt, mikor sok számtalan lövész-

számokat előkészítettek az császár külső udvarában, mivel az czebehann fegyverház is ott vagy onnan vonogatták ki, kik mind készen állnak ott. Summa, soha nem tudjuk kegyelmes uram, mi karban áll ez mostani itt való állapot. Én nem hihetem, hogy innen is nincsen valami biztatása, hogy ilyen bátran jön, avagy igen nagy derekas igazsága lehet (s abból vagy onnan ilyen bátorsága) élete megóttalmazásában. Adja az uristen, ennél örvedetesebb hírekkel részeltethessem nagyságodat etc.

Az vajdának is írtam kegyelmes uram, hogy mostani állapotához képest az postálkodtatást valóban continuáltassa.

Kegyelmes uram, nagyságod kegyelmesen parancsoljon Basa uramnak az mű királybiráknak, tudakoztassa meg ott Kéz-diben, egy szászfalui legény mikor vetemedett volt házátúl, ha otthon Pálnak hivatta magát, tudhassak kegyelmes uram az felől is írnom nagyságodnak, itt magát magyarországinak mondta, de mások különben beszélnek etc.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem kezével: 9. Junii délest 2 órakor 1643. havasalji posta in thermis Gyógy.

Eredeti Batth.-ktár, 5. IV. 4. 364.

XI. 1643. j un i u s 25.

Életem fogytáig alázatos hűséggel való igaz szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Az uristen sat.

Kegyelmes uram, alázatos írásom által informálok nagyságodat, ez napok alatt alternatim nagyságodnak négy rendbeli nekem (alázatos hívének) írt kegyelmes parancsolatit vöttem, kiknek continentiait értem. Hogy az uristen nagyságtokat jó egészségben ekkeddig megtartotta, az szent istennek az ő nagy neve legyen áldott érte, s azon kegyelmességét hogy ezután is nagyságtokon fenntartsa, szívem szerint kívánom, könyörgésem által is az szent Pál intése szerint instálok az én istenemnél, hogy ennekutánna is hallhassak olyan örvedetes híreket nagyságtok felől.

Az Fejérváratt való generalis gyűlésnek is hogy bódog exitussa lött s ottkünn való állapotok is csendességben vannak, istennek nagy hála. Ezek így lévén kegyelmes uram, értem azt is nagyságod kegyelmes intimatiójából, hogy kegyelmes szemei eleiben vévén nagyságod főkapitányság nélkül való árvaságunkat kegyelmes provisiójából rendelte münénkünk Háromszékül főkapitányunknak és az székelységnek generalissának az nagyságod kedves szerelmes fiát, az tekintetes és nagyságos Rákóczy Zsig-

mond uramot, melynek subeálására az uristen az ő nagy nevéért szolgáltatson erőt, egészséget ő nagyságának, introductiójának is öröndetes napját is érhesse ő nagysága jó egészségben, melyben ő nagyságát az uristen sokáig tartsa, őtalmazza meg, amen.

Az tigrisbőrökre kegylmes uram és párduczébőrökre nagy gondom volt felkerestetni, tegnap magam is lóra ülvén jó köz-földnre mentem vala, 16 tanáltam egy helyen, ha szebbet nem tanálni, azokban vagy hatot illendő árán elvehetni. Tigrist kettő-nél többet kegylmes uram nem tanáltam máig, nyolczvan-nyolczvan talléron tartják, meddig az nagyságod ide küldendő hívét beküldi, mindennap tudakoztatom, netalám ez közben valahunnan hoznak.

Az szent-péteriek protectionálissát kegylmes uram ím ki-küldtem az curlandiai herczegnek való salus conductussával együtt. Soha bizony csak egy dologban is annyi búsulásom nem volt kegylmes uram, mint abban, meddég kivehetém, minemű dologgal circumveniáltuk az vezért, annak megírásával az nagyságod kegyes elméjét nem fárasztom, 6 tallérral igen nehezen végeztetém el az két levél taxáját, azt objiciálta az teszkerecsia, hogy örökös levél az szent-péterieké, csak attúl huszonöt tallér kellene, egy pár kést is ígírtem neki kegylmes uram.

Római császár ő felsége internuntiusza elmenetele felől, mely napon és mivel ment, arrúl nagyságodat eléggé informáltam, most sem tudok egyebet írni; ő nem volt oly instructióval, hogy valamit concludálhatott volna az portával, karácson napig főkövetet várnak ide, ha jó. Kegylmes uram, én innen két fasciculumban küldtem (az itt való mostani residens és az elment internuntius kérésekre) leveleket oda fel való küldésre, küldte-e meg az vajda ő nagysága, nem tudom, nem egyszersmind küldtem, hanem külön-külön, nem látok semmi emlékezetet az nagyságod méltóságos leveliben is felőle.

Ha ottkünn esős idők járnak kegylmes uram, itt nyilván nagy szárazság vagyon, itt az váras körül hó elmenetele után majd semmi eső nem volt.

Az öveket kegylmes uram az hul csinálják, meg nem hozzák, nem tudni, mi színűen kellessék megfesteni, nagyságod kegylmesen ha nem informál rúla.

Hogy kegylmes uram az széplaki és telkibányai dologt is nem sollicitáltam volna, abban is bizony semmit nem praetermitáltam, de azokra az vezér csak ilyen gyengén resolválá magát: Immár régen mazurrá töttük az gyulai béget, egri szpahiának neve is nincsen ki volt, s ha volna is, immár az régi dolog, ujonába kellett volna ahoz látni. Én az budai vezérre nem akarék kegylmes uram panaszanom, hanem csak gyengén mondtam ő nagyságának, hogy akkor nagyságod megtaláltatta volt felőle ő

nagyságát, ígerte volt is magát megszabadítani, de csak abban maradt.

Tudom kegyelmes uram, az vajda régen informálhatta nagyságodat az Naszuh passa Oroszcsikban való megfogattatása felől, ide 13. die praesentis hozák be az fejét vezér házában, ekkor ott voltam, de mint értettem kegyelmes uram, ide az vezér csiflikibe majorjába az város kapuja Top-kapu előtt közel az drinápolyi bosztanci passa elevenen hozta volt, estve késén az vezér oda ment ki és szembe lévén vele meddég akart, erős kínzás után megfojtatta, azután császár külső udvara kapuján belől harmadnapig ott hevere az feje; annakelőtte az nagyobb öcscsét is megfojtatá.

Kegyelmes uram, tegnapelőtt érkezék ide az híre, hogy az francziai király megholt, az angliait is mondják, de ez bizonytalan; ím látom az nagyságod kegyelmes parancsoló levelében is, hogy azon hír spargáltatik ottfenn is.

Kegyelmes uram, Száva Mihály kiérkezését értem az nagyságod mai megadott kegyelmes parancsolatjából ex curia Devensi 11. praesentis sine subscriptione exhibitae; ebben is kegyelmesen parancsol nagyságod az hálók elkészittetése felől, ez jövő hétfőre egyiket elkészítik kegyelmes uram, eddég 40 litra selyemet köttek fel, litráját kétszáz husz oszporán alkudtuk, netalám mégis kegyelmes uram kívántatik hozzá valami kevés. Az uristen sat. Actum Constantinopoli 25. Iunii, 1643.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor humillimus

Stephanus Réthy m. p.

Uzím : a szokott Rákóczynak.

A fejedelem kezével : 8. Iulii Albae Iuliae 1643. Száva havasalji vajda magyar secretariussa 12 órakor délest.

Eredeti.

XII. 1643. október 7.

Életem fogytáig való igaz tökéletes hűséggel való szolgálatomat offerálok nagyságodnak. Az uristen sat.

Kegyelmes uram, Fogarasban, Szombatfalván 21. Septembris proxime praeteriti nekem írt kegyelmes parancsolatját vöttem 2. praesentis reggel, kikben nagyságod kegyelmesen mit parancsoljon, értem. Vezér ő nagyságával sok distractiói miatt negyed napig szemben nem lehettem, minden nap estig ott kellett mulatnom, mert császár ottan-ottan hivatja, az nap is rövid. Ez elmúlt hétfőn és kedden voltam szembe ő nagyságával igen jó alkalmatossággal, az nagyságod levelét praesentálám, salutálám, kit igen böcsületesen

jó kedvvel vőn, azelőtt egy nappal Zülfikárral törökül meg fordítottattam vala hamarébb való válaszadásáért s mindjára agáltuk Zülfikárral csak az annuantiát sok ahoz illendő szókkal, kikre ő nagysága igen rövideden csak két szóval resolválá magát: Ezt nekem hatalmas császárnak értésére kell adnom, különben nem lehet. Az Szombatfalváról írt nagyságod kegyelmes parancsolatját is az vezérnek proponálám azon alkalmatossággal, mit írtak lött légyen nagyságodnak Magyarországból, arra is kegyelmes uram ilyen választ tőn nekünk: Irjátok le, beviszem hatalmas császárnak. Ez volt ez elmúlt kedden. Mű haza jövének az agával s tegnap éjjel kegyelmes uram megfordítottattam törökül csak az meritumát, s ha meg nem csendesednék, annak mi effectussi lehetnének s nagyságodnak is arra de necesse illendő gondviselésének kelletik lenni, s tegnap reggel én jó idein felmentem s az divánból idein kijöve vezér s mihelyt az palota ajtaján belépék, azonnal megláta, egy törököt kegyelmes uram (ki legbelső embere, Reczep aga neve) hátrakülde s behivata immediate, sietséggel én is bemenék az török után sok ajtók által az legbelső, kicsin, titkos házában viünek, az hul csak egyszer voltam, mihelyt kegyelmes uram belépém az ajtón, én azt gondolám, talám még beljebb visznek, nem tagadom, bizony megfélemlém, mi lehet annak az oka, az belépésben az vezért meg nem láttam hogy az ajtófélen ült volt le egy keresztyén formára csinált székből, megszólíta maga, három lépéssel mentem volt elébb jó távol elibe menék, kezével inte, hogy közelebb álljak, senki egy is több benn nincsen, ugyancsak hogy az mentém nem érte meg köntösét oly közel állata magához, az Reczep aga, ki behiva, távol az ajtóban állott s csak lassujába kezde velem törökül kezde velem beszélni, süvegem levévé előtte állók, elsőbe azt mondta, hogy süvegemet tegyem fel, de én nem értettem úgy hogy feltegyem nagy félelmem mia, az Reczep aga az ajtóból oda futamodék hozzám, s ragadá az süvegemet s fejembe tevé maga, s ezzel kegyelmes uram küs bátorságot vők, szavainak exordiuma ez lőn: Immár ugyan sok ideje hogy itt lakol kapikihaja s tudhatsz törökül; arra meg tudék felelni, hogy nem tudok s mosolyodék ezen. Bizonynal from nagyságodnak, sokáig examinált hogy törökül beszéljünk, nem lőn mit tennem kegyelmes uram, én bizony megesküvém törökül, hogy csak imigyamugy (bipara) értek egy-egy keveset, s ebben nem laedáltam conscientiámat, mert az igaz, s megszűnék az examinatióból s kiáltá Reczep agát, gyorsan eléugrék, s mondá: Hidd be amaz gyermeket, s meddig az bejöve, csak ketten vagyunk vezérrel mint két néma, ő azért ugyan reám néz s mosolyog. Bejöve kegyelmes uram az inas mintegy tizenkét esztendő, neki fejéredett, vagy volt nekem félelmem vagy nem, de az nyavalyás félig megholt vala, úgy ijedett vala, elsőbe én kérdém az inást: Tudsze-

jól magyarul; arra ő semmit nem felelvén, az vezér tolmácsolatni kezdte vele, soha annál egyebet nem tudta megmondani, hanem csak micsoda várát akarják (nagyságotat követem) Rákóczynek elvenni, de azt is igen haesítálva tudá kimondani, mert szinte elfelejtette az magyar szót; én az mint tudám kegyelmes uram oda hányám egy néhány szavaimat vezérnek, hogy az inas magyarul majd semmit nem tud; kérdé, hogy hul vagyon Zülfikár; mondtam neki, szintén eljő. Az gyermek elmene, ismét csak ketten vagyunk s monda: Ezután ha mi levelet hoznak, ide én kezemben hozd; ennek mi lehet az oka kegyelmes uram, én nem tudom, én azért ezt nem mondtam meg Zülfikárnak, sem is mondom még ezután is, egyéb okát nem gondolhatni, netalám suspiciál valamiben hozzá. Immár kegyelmes uram ezek után kitérék vezértül, tehát mégis el nem jött Zülfikár, magam szolgámat küldtem utánna s nagykesőre jöve el, de ismét ujabban behivata s azt parancsolá, mindjára postát küldjek nagyságotához, az főkövetet az adóval együtt mindjára bocsássa nagyságot, ez két—három nap alatt császártól választ hoz ő nagysága. Immár kegyelmes uram mit ad az uristen, ez héten elvállik, kit nem remélhetek, hogy az vezér ennyiszor való szavait megmásolná, ehez képest kegyelmes uram Makai uramat úgy kellett elküldenem; Zülfikár is hogy ázután feljöve, ő tüle is ezent üzené az adó administratióját és az követ bejövetelét. Én kegyelmes uram az nagyságot kegyelmes egy néhány ízben való informatiója szerint az gallust sollicitáltam minekelőtte vezérrel szemben löttem, hogy immár velünk együtt conveniálja vezért, de soha nem cselekedé, az urátul mondja hogy vár az ő magavüselése kegyelmes uram. Idem per idem etc. His eandem sat. Actum Constantinopoli 7. Octobris circiter horam 12, anni 1643.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor perhumilis

Stephanus Réthy m. p.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy kezével : 16. die Octobris estve 7 s 8 óra között 1643.

Eredeti.

XIII. 1643. október 18.

Georgius Rakoczy sat.

Generosé fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

7. die praesentis mensis nekünk írt kegyelmed levelét ez elmúlt estve 8 óra után vöttük vala el. Micsoda böcsülettel vötte ő nagysága levelünket, s kegyelmedet is mely vidám orczával s mosolygó ajakkal látta s beszélt ő nagysága kegyelmeddel, azt

mind az ő nagysága hozzánk való jó atyai indulatjának s akaratjának tulajdonítjuk. Az uristen ő nagyságát hozzánk való igaz jóakarátjában nemcsak megtartsa, hanem nevelje is, melyért mi is lehessünk hálaadó fia ő nagyságának. Nem csudáljuk, hogy kegyelmednek félelme volt, de jó végét látja annak is kegyelmed. Az főkövetek beküldéséről kegyelmed ő nagyságát bizonynal informálhatja, hétben kelve megindítjuk fogyatkozás nélkül, meg is leszen hagyva, ne is mulatozzanak; adja isten, szerencsés órában mehessenek be s kegyelmedet is találhassák jó egészségben.

Luppulvajdának nyughatatlanságán valóban csudálkozunk, s ha úgy vagyon, mint kegyelmed értette, állhatatlanságán is, holott minap Barsai Ákos uram által arra offerálja vala magát, csak segítségük hogy lehessen havasali vajda, maga költségén végben viszi, megöleti Székely Mózes, és azzal is elhitei, hogy igaz jóakarónk akar lenni. Erre az lött válasza: mi nem kívánjuk, holott ha mi azon akartunk volna igyekezni, talám mi is végben vihettük volna, de azt istenre támasztottuk. Másikra, hogy az portán nekünk derekas hitelt szerez, és oly ártalmas tanácsát jelenté meg ellentünk valót az portának, kin csak elálmélkodánk. De mi bizony emberül választ tőnk neki, intettük szép ratiókkal, legyen csendességben, olyan szép két országát hatalmas császárunknak ne igyekezze pusztítani; de úgy veszszük eszünkben, annak semmi helye nincsen nála. Mi csudáljuk, az fővezér ő nagysága hogy hiszen neki, mert ő most csak egy vajdaságot bírván, im még sem nyughatik, s ha az kettőt bírhatná, annál inkább nem nyughatnék, s oly háboruságot indíthatna, ki nem könnyen csendesedhetnék le. Még azt is mondta Barsai Ákosnak, hogy tudjuk-e mi, tavaszra kelve hatalmas császárnak hada leszen? Kire midőn Barsai uram azt felelte volna, halljuk mi is hogy készület volna, de híre az, kozákokra menne hatalmas császár hada, arra azt felelé, nem megyen oda, hanem másuvá, s elsőben is Máté vajdának s nekünk leszen hírünkkel. Immár kegyelmed is ezeket jól considerálván ítéletiben veheti kegyelmed, ki legyen ő. Úgy vagyon, isten oltalmazzon, mi egy hatalmas monarchaságot igazgató, hatalmas, nagy experientiájú vezérnek adjunk tanácsot, de bezzeg ha mi ő nagysága volnánk, csak meg kellene nekik hagyni, egyik is másik is ülne veszteg, ne szereznének háboruságot mindenik közülök igaz hűséget viselvén hatalmas császárunkhoz, s adnák meg az mivel tartoznának ő hatalmasságának, s így az szegéhységet is inkább építenék, mintsem pusztítanak. Ezeket mi csak kegyelmednek írjuk pro informatione s nem azért, hogy mi reá vádосkodjunk, mert míg egyéb lehet benne, el akarjuk azt távoztatni.

Az felső állapotokról ujjabbat nem hallottunk. Az kassai generalis igen megcsendesedett, inkább félnek tőlünk; bizony

uram most csak 5000 vagy 6000 emberrel is nagy dolgot vihet-nénk végben, ha úgy kellene lenni. Az ő felsége armadájával Gallas az svédek ellen, mi úgy értjük bizonynyal, inkább defensive mintsem offensive viselné magát; hihető, rövid nap meg is fognak harcolni, mert Koningsmarknak is meg kellett eddig egyezni Torstesonnal. Cui de caetero sat. Datum Albae Iuliae die 18. Octobris, anno domini 1643.

Egykorú másolat, Szalárdi írása.

XIV. [1643. október—november?]

Az vezért kegyelmed mi szónkkal becsülettel köszöntse s szép intésit is köszönje meg, s mondja meg kegyelmed, mi hatalmas császárunkhoz igaz hűséggel vagyunk, az ország békességes állapotban vagyunk, s minden statusoknak szabados állapotjuk vagyunk, törvéntelen senki nem háborgattatik; mind-azáltal kegyelmed az ország szabadságát s állapotját az szerént ne disputálja az vezér előtt, az mint kegyelmed írja az vezér szavai után.

Minemű levelet írtunk az vezérnek, kegyelmednek mássát küldtük, szavait viselje ehhez képest az vezér előtt kegyelmed.

Az magunk birodalmával mi igen contentusok vagyunk, senkivel nem háborgunk, Luppullal is jó szomszédságban élünk, csak ő is tartaná ahhoz magát, ő hatalmassága országa lévén Moldva is, csak Luppul is értene egyet velünk, minden jó akarrattal, oltalommal lennénk neki, ha kívántatnék; hatalmas császár ellenségi ellen semmit mi az vezér ő nagysága híre és jó tanácsa nélkül nem akarunk cselekedni, oly igen megnyugodtunk mi az vezér jó akaratjában, ez az oka, hogy minden szükséges dolgainkat ő nagyságának értéscére adjuk, ő nagysága ezt az mi nagy bizodalunkat ne neheztelje.

Ne gondolkodjék az vezér ő nagysága, hogy soha teljes életünkben az fényes porta hűségétől mi eltávozzunk, látjuk jól mi azt, honnan lehet ez szegén hazának s nekünk is békességes megmaradásunk, másnak is tanácsot adhatunk mi erről, csak ő hatalmassága tartson meg kegyelmességében, nemzetségről nemzetségre az ő hatalmassága s fényes porta hűségében akarunk élni és halni.

Az adót készítjük s idején korán beküldjük főkövetünk által szokott ajándékinkkal, abból fogyatkozás nem leszen; az adó mellett s szokott ajándék mellett az vezérnek más illendő ajándékot is küldünk, csak ő nagysága is az vezér jó akaratjában tartson meg bennünket, s csendes fejedelmi állapotunkban oltalmazzon gonosz akaróink ellen, egyéb dolgainkban is legyen

mellettünk ő nagysága, holott már hatalmas császáruk után ő nagyságát választottuk főgondviselőnknek s oltalmazónknak.

Az ország békességben nyugszik, mind három nemzet az ő régi törvénye s szokása szerint való szabadságiban él, istennek hála hatalmas császáruk jó szerencsájére az országban minden rendek jól vannak, szabados életek vagyon, az ő házokban békességben nyugosznak, munkájok után az mit keresnek, aval szabadon élnek, istent imádnak hatalmas császáruk s az vezér egészségéért is.

Igen szükség kegyelmednek az persa követtel való tractájakra is vigyázni, s mivel expedíálják, expedíálások után az portán micsoda állapot avagy készüllet fog következni, császár jöhet-e ki Drinápolyban, az vezér alattomban való készüllete is hova s merre néz, értekezzék.

Azák felől, kit isten távoztasson, ha valami jó hírek érkezek, arra az hírre nézve is micsoda indulat és állapot fog következni, erre is kegyelmed igen-igen vigyázzon s bennünket tudósítson róla.

Az bosnai passát mondják, már Eszéknél lenne; több tengeren innen való hadakat ültettek-e fel és készítenek-e, arra is vigyázzon kegyelmed.

Székely Mózesre vigyázzon kegyelmed, biztatják-e valammal az nagy emberek között, avagy csak azon előbbeni állapattal vagyon.

Tudósítson arról is kegyelmed, isten bevivén főkövetünket, az legbelső emberek között vagy kettőnek extraordinarie kinek kellene ajándékot küldenünk olyaknak, az kiknek császár előtt jó akarattal élhetnénk, efficiálhatnának is dolgainkban császár előtt, ha adnánk, ne lenne hiján is.

Eredeti töredéke a fejedelem kezével, Batth.-ktár 5. IV. 5. 33¹/₂.

XV. 1643. 19. Novembris Albae Iuliae.

4. die praesentis írt levelét kegyelmednek Száva Mihály postánk nekünk 15. die délest 2 óraker adta vala meg, értjük, 18. die Octobris írt levelünket mikor vette el kegyelmed. Az főkövetink, u. m. Seredi és Keőreőssi uramék eddég az Dunán általmentek, s sietni is fognak az mennyire a reméltelen nagy kemény telünk engedi, kinél mi még soha külömbet nem értünk, mert itt Fejérváratt is vagyon közel szár-középig való hó, az Marus is csak 4 nap alatt is által fog állani, ha így tart az kemény hideg idő. Utánnok is írtunk Seredi uraméknak, éjjel nappal siessenek menni.

Lupul vajdának Toma nevű bojér követe itt vagyon, ki miben járjon, más alkalmatossággal kegyelmednek megírjuk.

Úgy vesszszük esziünkben, ő mind pénzével, ígíretivel azon akarna lenni, az fényes portával Máté vajdát kivettethetné székiből; azzal is biztatja magát, már meg is volna engedve s mihentest az tavaszi üdö eljő, annyi török, tatár hadakat rendelnek melléje, valamennyit kíván; így vagyon-e vagy leszen-e, kegyelmed ottbenn értheti inkább meg, s az üdö is fogja megmutatni; mi most is arra intjük, nyugodjék veszteg, hatalmas császáruink ilyen szép csendességben nyugovó országát ne zavarja fel, az szegénységet ne pusztítsa, várjon istentől s hatalmas császár kegyelmességétől, de alig hiszszük, hogy ennek a mi jó tanácsunknak hitelt adjon. Mi bizonnal írjuk kegyelmednek, soha Barcsai Ákost egyébért hozzá nem jártattuk az egy Ragzivil herczeg dolgánál, kegyelmed az vezérnek ő nagyságának igen helyesen felelt volt kérdésére, mert ugyis volt az dolog; kegyelmed sohult azért csak elő se hozza ez Lupul magaviselését külömben, hanem ha ő kezdene mi ellenünk valamit mozdítani. Az Moldovából bement két legény felől ennél külömben kegyelmed nem tudósított, de tudtuk mi, mikor Jászvásáron az vajdánál voltak s el is mentek onnét oda fel, kémségben jártak, úgy értették.

Miben legyen ez mostani előttünk álló dolgunk, azt is értjük s kegyelmesen is vettük kegyelmed industriáját s fáradtságát, s annál inkább az vezérnek ő nagyságának hozzánk való nagy atyai szeretetit s jóakarátját, kiért minden üdöben mi is háladó s kedveskedő fiaí akarunk lenni, ő nagyságának. Immár is az nagy istennek áldásából olyan karban lévén az dolog, azon kellene kegyelmednek lenni, mennél hamarébb az két oláh vajdákra szerezzen erős parancsolatokat, ki úgy lenne írva, valamikor mi megküldjük hatalmas császáruink parancsolatját s kívánjuk, se órát, se napot nem várván mindjárt indítanak mellénk ki-ki közülök az ezer-ezer jó lovast, s küldené ki kegyelmed; ez mellett az egi passának, tömösvárinak, gyulai, szolnoki, hatvani s több közel való végvárakban levő bégeknek, agáknak is kellene parancsolni ugyan ez szerént mind az Oláhországokra, s az budai vezérre is ő nagyságára, lenne jó akarattal s meg ne akadékozná eljöveteleket az vitézeknek, mivel csak mind közel vannak, minden akadékok és kár nélkül eljöhetnének s segíthetnének. Jó volt volna kegyelmednek Zülfikártól azt is megérteni, micsoda levelet akart az vezér nekünk iratni, mi volt tenora, kit igen szükséges lött volna értenünk; ezután is érte legyen kegyelmed, végire mehessen és tudósíthasson róla.

Mi római császárnak egyébre hittel kötelesek nem voltunk, sem tovább, hanem csak addég, míg az mi nemzetünket mind szabadságában megtartja, s az mi velünk kötött békességet is fel nem bontatja vagy bontja, s hatalmas császáruinknak tartozó hűségünk ellen is az nem leszen.

Úgy vagyon, az idő most bizony keményen viseli magát, de az nagy hatalmú isten csak engedje valamennyire való lágyulását az időnek, mi az tavaszt nem várjuk, annál is inkább, hogy értjük már hatalmas császárunknak hozzánk való nagy kegyelmességét, kiért az uristen sok ezer napokkal sokasítsa számát napjainak.

Bizony dolog, ha mi az gallus oratorhoz nem biztunk volna, eddég mi sokkal elébb volnánk, de ő tüle vártunk, kivel elég kárt is tön az egész confoederatusoknak; de ut ut sit, így tetszett az uristennek s ugyis kellett lenni. Az mi hozzánk jött svédek követe hétbe kelve beindul, de kegyelmed ne jelentse senkinek, az gallushoz megyen, s ha kívántatik, az vezérrel is szemben leszen.

Az vezérnek adandó husz ezer tallér megadásról, sőt az császárnak is, leszen követinknek elegendő tanúságok, meg fogja kegyelmed ő kegyelmektől érteni. Az több dolgokról is elegendő tanúságotadtunk Seredi uramnak.

Az bement lengyel követ nem derék ember, az hatmannak csak vicetábormestere; az kik vele mentek, azok látásnak, halásznak okáért mentek be.

Az annuentiáról írott levél mint legyen, leszen arról is Seredi uraméknak tanúságok és az summáról is. Jól cselekedte kegyelmed, hogy feljebb császárnak tizennyolcz ezernél, az vezérnek husz ezer tallérnál többet nem ígért.

Hihető, az német agents azért költözött oly közel az gallus lakó helyéhez, hogy lásson s érthessen; s másoktól ám értsenek, de kegyelmedtől időnap előtt ott semmit sem. Az micsoda követséggel jött volt Kéri János hozzánk, arról már kegyelmedet tudósítottuk.

A fejedelem kancelláriáján írt egykorú másolat.

XVI. 1643. december 10.

Alázatos igaz hűséggel való szolgálatomat offerálok nagyságodnak sat. Az uristen sat.

Kegyelmes uram, secunda Novembris Fejérváratt írt nagyságod kegyelmes parancsolatját adta meg Seredi uram ő kegyelme 5. praesentis, melyben nagyságod kegyelmesen parancsolja, hogy főkövet uraimmal ő kegyelmekkel együtt menjek ki innen. En kegyelmes uram az nagyságod kegyelmes parancsolatjának alázatos obsequiumára kész vagyok; ha penég itt ő kegyelmeknek mulatások történék, mivel feles magammal vagyok, az széna is felette drága, 13 az lovaim, kiket el nem adathatok, költségem igen elfogyott, ha nagyságod kegyelmességét nem mutatja abbúl is hozzám.

Semmi mostani újabb hírt írni nagyságodnak nem tudok.

Ez elmúlt estve érkezék be császár ő felségének internuntiussa Szelepcsényi György az budai vezér emberével, vezér kapujárul szinte akkor indulék el kegyelmes uram, mikor beszállíták az budai vezér szarájában, az vezér ő nagysága szomszédságában, mely csak kapuja előtt vagyon, senkit be nem bocsátanak oda, jancsárokat rendelték oda, az császár ittvaló residensét sem bocsáták be hozzá. Mivel jött kegyelmes uram, senki még nem tudja. Az egyéb dolgokról tudom főkövet uraim ő kegyelmek nagyságodat kegyelmes uram informálni nem praetermittálják, miben vagyon mostan az dolog.

Ma kezde examinálni Keőreőssi uram, hogy az annuentiát csak az hét vármegyéről tractáltam vezér előtt avagy Magyarországról, Zülfikár is ott vala szemben; én megmondám csak egyáltaljában, hogy én Magyarországra való szabados kimenetelét agáltam az aga által, kiről mindjára kegyelmes uram írásomot exhibeálám, ki ellen csak egy szót sem tőn Zülfikár aga contrariumot; mint veszem eszemben, az annuentiáról levelet íratott immár, de separálni akarják az hét vármegyét az több részekről, az kit bizony kegyelmes uram nem egyéb okért akarják cselekedni, hanem hogy az kétszáz ezer forintot administráltassák római császárral, mivel immár az foedus szerént eltölt az husz esztendő, annakutánna pro se occupálni akarja az török az több részeket. Ezt kegyelmes uram bizony csak mostan szerzették. Némely nap Zülfikárral kegyelmes uram ugyan házánál beszélünk vala ezen dolog felől, történe azt mondam, hogy Dunán túl való része Magyarországnak maradjon hatalmas császárnak, látám, hogy megbáná abbeli szavát is. Ma mentünk vala kegyelmes uram az muftihoz, az honorariumát vívók meg, jó kedvvel fogada és monda azt is, vezér ő nagysága ma ment volt hozzá s igen jó akarattal vagyon nagyságodhoz, ki felől ez barián után többet beszélünk. His illustrissimam celsitudinem vestram sat. Datum Constantinopoli 10. Decembris vespere, anni 1643.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor perhumilis
Stephanus Réthy m. p.

Czim: a szokott Rákóczynak.

A fejedelem kezével: 22. Decembris Albae Iuliae 643. reggel 5 óraker Horvát István étékfogónk.

Eredeti.

XVII. 1643. december 12.

Igaz alázatos hűséges szolgálatomat offerálok nagyságodnak sat. Az uristen sat.

Kegyelmes uram, mikor immár minden részében végben

ment volna az dolog, maradt vala hátra az leveleknek kiadása, kit az vezér ő nagysága halasztott vala az követ uraim ő kegyelmek bejövetelekre, ígreti szerént ő nagysága azt is praestálá. De az mint veszem eszemben, Zülfikár agának az mely levelet kiadtak, abban separálták az hét vármegyéket az több részétül Magyarországnak, ki úgy vagyon-e nem tudom, nagyságod méltóságos személye eleiben itílem mostan Maurer uram sógorom kiviszi. Csak tegnapelőtt estve is ezen dolog felől alázatos írásom által informáltam nagyságodat, *Kőrösi uram* *) mit objiciála nekem, hogy vezér ő nagysága előtt csak az 7 vármegyéket agáltam seorsim, honnan vötte lött legyen ő kegyelme azféle szókot nem tudom, hogy ilyen bátorságoson, ratio nélkül gyalázatomra nézendő szókat forgat; neheztelem igen, hogy az más ember szolgálatjában valami vétket találjon azon ügyekez. Ez includált írásombúl kegyelmes uram nagyságod kegyelmesen bölcsen itíletet tehet, mert legelsőszeri exordiuma az annuentiárul való tractatusnak ekképpen kellett lenni az törökül való megfordításában s ezt vitte be is ő nagysága császárnak. Pro rei veritate ezen inclusát ha nagyságod Zülfikárnak visszaküldi is, igen akarom, netalám azt gondolta, hogy elveszett, semmit én el nem vesztettem kegyelmes uram az minutáimban, sem penég nem exorbitáltam az nagyságod nekem kegyelmesen küldött instructióitúl. Kegyelmes uram, ha sokáig haladna az követ uraimnak ittbenn való mulatások, én az nagyságod kegyelmességéből innen kimennék, immár elegenden vannak ő kegyelmek ennek jó végben való hagyására. Postremum illustrissimam celsitudinem vestram sat. Actum Constantinopoli 12. die Decembris mane, anni 1643.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor perhumilis
Stephanus Réthy m. p.

- *Czím* : a szokott a fejedelemnek.

Fredeti.

XVIII. [1643. december 12 körül].

Az fővezér ő nagyságához.

Nagyságos uram, az én kegyelmes uram az méltóságos erdélyi fejedelem Rákóczy György írása által való parancsolatját küldte nekem, hogy nagyságodat megtaláljam ez alatt megírt dologból, mely ennekelőtte is Mehemet passa vezérségében is forgott az fényes portán. Az én kegyelmes uram Magyarországnak is egyik főtagja lévén, nemcsak maga személyében, de elsőb-

*) Titkos jegyekkel.

ben s főképpen az istennek dücsőségére nézendő dologban az mü vallásunkban s hazájának, nemzetségének szabadságában igen megbántódott, erőszakkal, kételenség alatt kényszerítik az pápista hűtre, mert az egész Magyarország rendi mind egy valáson való hűtön vagyon, csak egy néhány urak és főemberek pápisták. Mivel azért mostan az uristen alkotmatosságot mutatott volna, kihez hasonló nem volt s nem is leszen, az én kegyelmes uram hatalmas császárunknak igaz hűséges szolgája készen vagyon az szolgálatra, s nagyságod ő hatalmasságánál legyen minden jó akarattal, segítséggel, kegyelmesen engedje meg kimenetelét Magyarországnak édes hazájának s nemzetségének az nagy inség alól megszabadítani, terjedjen hatalmas császárunknak fényes birodalma az én kegyelmes uram ő nagysága hűséges szolgálatja által, ezt hozzáértvén, az fényes porta mint Bethlen Gábor mellé, segítséget is adjon az én uramnak ő nagyságának: Vaszilia vajda, Máthé vajda, budai vezér ő nagysága, egri passa, themesvári passa, Lippárúl, Gyulárúl, Szolnokbúl, Esztergomrúl, Kanizsárúl, és valamikor az én uram ő nagysága azoknak hatalmas császárunk parancsolatját megküldi, azonnal késedelem nélkül az én kegyelmes uram mellé, az hova kívántatik s mikorra, fogatkozás nélkül jelen legyenek etc.

Ezek után uram ő nagysága azt írta: Ebben ugymond az aga sokat szolgálhat az levelek kiíratásában, mikor az leszen.

Az Kemény János uram írása ez, kit nyilván tudom hogy az ő nagysága parancsoló tanácsábúl írta: Noha vannak nemcsak testi, hanem lelki dologbeli megbántódásink előttünk, de ha mindazokat hátrahagynánk is, oly igen megháborodtunk mü az római császár birodalmabeliektől, holott az mü jószáginkbúl immár egy néhány faluk telepedtenek Szakmár és Szobolcs vármegyékben, az honnan csak egyet is vissza nem hozhatunk, annyi faluinkat pusztították el az hódlottságon is, kit egyáltaljában el nem szenvedünk, mozdítanunk kell valamit; az sok csavargóknak is alá s fel járásokat mind nekünk tulajdonítják erdélyieknek.

Uram kegyelmed ennél is helyesben, jobb értelemmel ügyekezék leírni az mint csak ez estve is jelentém kegyelmednek. Az szent istennek áldása legyen az kegyelmed ebbeli munkáján, elmékedésén.

Réthy utasító följegyzései talán Zülfikár számára.

1643. október—december.

Maurer Mihály portai követsége. *)

I. [1643. október 28 után].

*Mivel **)* az mostani előttünk álló állapotokról sokat gondolkodván noha csak tegnap is ugyan bőven írtunk, azután is juta eszünkben, hogy az mi ellenkezőinknek is elhittük elméjük nem nyugszik, hanem mindent megpróbálnak, az kívül megakadékozhasnák az portán jó igyekezetünknek előmenetelét. *Jut eszünkben, hogy azelőtt mind az portán s Budán is azt inculcálták az nagy embereknek, nem hasznos hatalmas császárnak, ha minket erősödnünk, terjeszkednünk és értékesednünk hagy, mert reá támadnánk; ezt kell azért az portának szívéből s elméjéből kivenni, sok szép helyes ratiókkal velek elhitetni, ne higgyék s ne adjanak hitelt neki, mert bizony hamisság, kit ilyen s ezekhez hasonló szükséges ratiókkal győzhetitek s ronthatjátok el:*

Első ratio, hogy ezek oly (!) nemzettől származnak és oly emberektől, az kik az portának nem igaz jó akarói, és csak színes frígyessi és baráti, és olyaktól, az kik mindenkor azon meszterkedtek, miképpen igaz szolgáitól az porta szívét, jó akarátját elidegeníthessék, s viszont az igaz szolgákét is az portától. De azért ezekben mind csak az magok (!) hasznára néznek, a végre cselekeszik, mint azt sok elmúlt példák megmutatják, holott ha mi ő nekik akarnánk szolgálni, avagy kedvek szerint cselekedni, hogy hihetné el az porta úk mi reánk ott vádoskodnának, de mivel látják és tapasztalják az portához való tökéletes hűségünket, mind csak az ennek az oka.

Második, tapasztalhatta az porta, miulta isten minket behozott, mi az porta ellen sem némethez, sem lengyelhez magunkot nem kötöttük, igaz hűségünket az portához megtartottuk.

Harmadik, bánván azt az német, hogy mi birodalma alól

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 743—746 ll.

**) A dült betűk titkos jegyekkel.

eljöttünk, azon mesterkednék, mint vihetne vissza és szolgálthatna magának velünk, kinek ő sok hasznát és nagy hasznát esmerete.

4. *Hogy hihetné el az porta, hogy az német ez ilyen vádlásokat az portához való jó akaratjából s annak javára cselekedné.*

5. *Midőn az német sok útakon és módokon minket az porta hűségétől el nem idegeníthetne, tanácsúr híveinknek kezdett írogattatni az palatinussal, ki értvén az fényes portának ellenünk való idegenségével ellenünk való gonosz szándékárúl, ugysis ki akarván innét bennünket az fényes porta szolgálatjától venni, de mi nem cselekedtünk.*

6. *Most is követe által tanáltatván meg, nem volna idegen az mi velünk való együlésre (így).*

Hetedik, valamint az portán mi ellenünk vádoskodik és akarja mi tőlünk az porta jó akaratját elidegeníteni, szinte úgy minket is az portától.

Nyolczadik, soha az német senkinek senkire maga kárával nem szokott vádoskodni, ellene igyekezni, hanem mindent azért szokott cselekedni, hogy neki használjon, és az kit adományával magáévá nem tehet, practicájával vigye azt végben.

9. *Egyik kívánságunk az nekünk az confederatusoktól : az portának jó szomszédi legyenek, és békességet tartsanak az portával. Ezekhez könnyen többet is tanálni Seredi és Körösi uraméknak. Másikkal azzal akarják idegeníteni, hogy ha az confederatusok előmehetnek dolgokban, azok még hatalmasabb ellenségi lennének az portának. Azt is ilyen ratiókkal kellene elrontani : Első, készek azok az portával frigyet kötni. 2. Meszsze laknak. Harmadik, akár békességgel, akár hadakozással legyen is vége ez mostani állapotnak, de egyiknél sem marad ezzel derekas birodalom, mert meg kell oszolni. Negyedik, az mely frigyet az confederatusok fognak végezni, azt inkább meg fognák tartani. Ötödik, az sem merne semmit is indítani, tartván az confederatusoktól. Ötödik (így), nagy erős hatalom levén az confederatusok kezénél, jobb jó idején az portának vele frigyet kötni. 6. Mikor magok kínálkodnak jó akaratjokkal, akkor kellene venni. 7. Az német most is, látjuk, csak szóval tartja az portát. Többet is tanálhattok fel ő kegyelmekkel együtt, melyet el se mulasztok. Ma hozának leveleket, 21. die Octobris indult az portára postán Szelepcséni az pap, ki ez elmúlt nyáron is ottbenn vala ; hihető, az is azért megyen, hogy akadéket szerezzen ; szükség nektek is vigyáznotok.*

Az zsidók lucrumot nem adnak, az mint Réti uram 28. Octobris írt levelében írja, hanem Rebestok uramtúl fogunk küldeni egy néhány száz tallért, hogy az gazdasszonyoknak is küldött is igen-igen szép vékony skofiom aranyat (20) papirossal. Mi úgy gondolkodnánk, ha látnád, hogy az pénznek interessége

sokra menne, talám jobb volna az követeknek ottbenn megvárniok, innét küldenénk az egész summát. Mindenekben azt cselekedd, az mit nekünk jobbnak látsz lenni.

Eredeti (!)

II. 1643. november 7.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humilium servitorum meorum sat.

Nagyságod méltóságos levelét Fekete János uram nagyságod postája az vederrel együtt, kiről komornik uraimékokt quietáltam, kár nélkül kezemhez adta, mindenekben nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint igyekezek eljárni. Máthé vajda ő nagysága is mi választ fog adni, nagyságodnak értésére adni el nem mulatom. Hogy Sereði uraméknál előbb igyekezzek bemenni az portára s azon legyek, az tallérokra mennél jobb lucrumot szerezhessek, alázatosan értem, az nagyságod kegyelmes parancsolatjának abból is engedelmes vagyok. De énnekem kegyelmes uram ez tetszenék, ha nagyságod kegyelmessége is accedálna, mivel ez zsidók egyébkor is mihelyt benn láttak, oly keményen tartották magokat, az megigírt lucrumot nemhogy feljebb vihettem volna, sőt abban sok defalcatiót kívántak, mint tavaly Rácz István urammal is követték; másik ez kegyelmes uram, Zölfikár beérkezésemet értvén, az vezérnek értésére adta, nagyságodtól levellem nem lévén egyikhez is, ha szintén az pénzváltásban nem suspicálnának is, talám szintén azt, az mit nem kellene eszekben vennie, gondolnának; Réthi uramhoz szolgámot küldenék be, hogy ő kegyelme az zsidók előtt úgy viselné magát, mintha az adónak nagyobb részit aranyul és vásárlásra egy néhány ezer tallért vinnék be, ha több lucrumot adnának az zsidók, az vásárlásra bevivendő tallérokat is aranyért nekik adnánk, úgy ha többre mennek, míg nagyságodnak arra rendelt emberit benn nem látnák, biztatván ő kegyelme Réthi uram szolgám bevivendő levellemre való választtételben, ha nagyságodnak is ez kegyelmesen tetszik, kiről nagyságodtól instructiót várok, ugysis Sereði uraméknál előbb mehetnék be vagy harmadnappal.

Nagyságodat mint kegyelmes uramot erről is igen alázatosan követem, az Dunán tul való lovak tartását is károsnak látom, mivel nagyságodnak oda bejáró sok rendbeli szolgája és postája lévén, ha azok között is el nem vesznének, ott kevés tekéletes ember lakván, ha pénzen eladná is, aval adna számot, az nagyságod postája vitte el, vagy megholt az ló, és esmeretlen ember eleiben akármely lóbórt vinne, mint magam is egy néhány ízben paripáimmal kárral jártam, most is egy néhány benne oda, abból is, ha nagyságod kegyelmessége volna, ilyen modalitást kellene tartani mint az két oláh vajda: Az dolog ha igen

siető, mikor bemennek, egy ember két vagy három paripával indul meg, egy nap egyikre, másnap másakra ül, az mely paripa azok közül az bemenetelben bágyadt állapattal vagy on s hozzá nem bízhatik, azt hagyja bizonyos embernél az utban meghagyván neki, míg visszajő, magán kívül az paripát senkinek oda ne adja. Ha pedig csak egy paripájával megyen be, az utban is több nincsen, ha onnan az portáról sietséggel indulnia kell, ott mindjárást elegendő paripát veszen, és mennyi az utban az négy paripa tartásra kelne, benn helyben majd kettőt vehetne azon. Mintazáltal az nagyságod kegyelmes tetszése. Ha paripákat lehetik vennem, brassai bíró uramnak commissio kívántatnék, hogy az vételben segítséggel legyen, egyébképpen drágán kellett vennem. Ha pedig magamnak előbb kívántatik bemennem az portára, az vajdának ő nagyságának is íratna kegyelmesen nagyságod, kalarást adatna ő nagysága mellém. His illustrissimam celsitudinem vestram sat. Datum Kőhalom 7. Novembris, 1643.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humillimus servus
Michael Maurer m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy jegyzése: 8. Novembris Albae Iuliae 643.

Eredeti.

III. 1643. november 16.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humilium fideliumque servitorum sat. Az uristen sat.

Nagyságod kegyelmes parancsolatját 13. praesentis Dravaslaván alázatossággal vettem, kegyelmes parancsolatja szerint kezembe küldett írásokat igazán megfordítván, Seredi s' Keőreőssi uraiméknak megjelentettem, az odabe való állapot mutatja meg, Réthi István uram utólszori levelében írt resolutiója az vezérnek míg isten beviszen ha meg nem változik, ha abban az karban megmarad, mindenikben könnyebben leszen dolgunk. Ha pedig, kit nem remélek, mivel eddig is az mostani fővezér akármely dologban is szavait meg nem másolta, isten eltávoztatván, az lengyel és német követek miatt az dologban gátlás ha lenne, előnkben adott kegyelmes instructio szerint magunknak is kicsin industriánk és elménkből az mit legjobban feltalálhatjuk, mint igaz tökéletes szolgálához kívántatik, ennek az dolognak promotiójára, el nem mulatjuk. Noha kegyelmes uram se az követ uraknak, se magamnak nem szintén illendőnek tetszik, az Dunán által menvén ő kegyelmek előtt Konstantinápolyban menjek bizonyos ratiókra nézve, az zsidók is annál inkább keménykedni fognak az lucrum dolgából is, mintazáltal kegyel-

mes uram erről nagyságotól ujobb instructióm ha nem ér az Dunáig, kegyelmes parancsolatjából nagyságotnak előlmegeyk, ha szintén az dolog nem tetszik is követ uraiméknak, mint az lucrum dolgából s mint pedig egyéb reám bizott dolgokban szorgalmasan eljárók.

Mivel kívánatos válasza vagyon nagyságotnak az vezértől,*) az *muffti is megengedte az felmenetelt*, ha szintén *mindjárt meg nem indul is nagyságot*, melylyel *vékony tetszésemből nem kellene késni*. Ha az *német s lengyel követ az dolgot impediálja*, megmondjuk-e ottbenn, hogy *késő az prohibitio*, nagyságot már az vezér engedelmeiből megindult s vissza nem térhet, attól is tartván, ha megmondjuk az vezérnek, megindult nagyságot, könnyen nem fogják elhinni s kímét bocsátnak ki, hogy szónk az dologgal megegyezzen, kívántatik, nagyságottól kegyelmes informatiót várok erről is.

Az vajdával ő nagyságával ma reggel szemben voltunk, ő nagyságának nagyságot izenetít megmondottam, mint erre s követ uraimék követségére mi választ tett, nagyságotat külön való informatióval nem terhelem, követ uraimék leveléből bőségesen megértheti nagyságot. Mivel ottbenn az *pénz érteke kétséges*, s ha találunk is, félő, az *interesse sokra menne*, hogy az dologban hamarabb való progressus lenne, az követ uraknak is ne kelletnék annyi időig ottbenn várakozniok, minthogy azonkívül is Rebenstok uram mellé maga emberit fogja nagyságot bebocsátani, aval az alkalmatossággal, ha nagyságotnak is tetszenék, mint jobb s bizonyosabb volna az pénz beküldése; mintazáltal az nagyságot kegyelmes dispositióján álljon. His illustrissimam celsitudinem vestram sat. Datum in Tergovistia die 16. Novembris, 1643.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humillimus servus
Michael Maurer m. p.

Czím: a szokott Rákóczynek.

A fejedelem kezével: 21. die Novembris Albae Iuliae 643. reggel 10 órakor.

Eredeti.

IV. 1643. december 11.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humilium fideliumque servitorum sat. Az uristen sat.

Noha kegyelmes uram beérkezésem és egyéb itt való állapotokról nagyságotat tudósítanom eddig is igen szükséges lett

*) A cursiv betűk titkos jegyekkel.

volna, az levél elküldésében módomban nem lévén, mostani alkalmatosságra halasztanom kellett. Nagyságodat mint kegyelmes uramat alázatosan tudósíthatom, kegyelmes parancsolatjából nagyságodnak az Dunán által jövőn, az mennyire az nehéz út és az árizek engedték, az követ uraknál előbb igyekeztem bejöni és istennek szent neve dicsértessék, 29. praeteriti hajnalban érkeztem ide be Konstantinápolyban békével, Seredi uram is szolgáját elbocsátván velem, kit ugyan az nap az vezér az szokás szerint megkaftányoztata. Noha Zülfikár kévánta, magam is az vezérrel szemben legyek, mivel Réthi István uram nagyságod ő kegyelmének írt leveléből az vezérnek megjelentette, nagyságod az követek előtt hat nappal az adóval bocsátott el, melylyel előbb is be fogok jöni, helyes ratiókkal magamat mentvén, maga is helyben hagyta. Ide érkezvén kegyelmes uram minden industriával azon voltam, valami lucrumot az tallérokra ha szerezhethénék, Réthi István uram előtt nehezen vittem volt az zsidókat reá, az 20 ezer tallérre semmiképpen száz-tíz tallérnál (*így*) többet nem akartak adni, azt is ilyen conditióval: az pénzzel beérkezvén, két hétre megadják az aranyat. Ezután az követ urak 4. praesentis beérkezvén, az vezér ő nagysága ő kegyelmeknek izent, készen találkozzanak ő kegyelmek, mivel az bairam közel, egy divännál több nem is leszen, addig ő kegyelmek 7. praesentis magával az vezérrel és 8-dik az császárral szemben lesznek, az adót is az napra beadják. Az követ urakkal az vezérnek ő nagyságának izentünk, ő nagyságával és hatalmas császárral való szembenlétel meglehet (*így*) akorra, minthogy aranyak mostan Erdélyben nagyságod szerit nem tehetette, az adót tallérul hoztuk be, ilyen hirtelenséggel aranynyá nem tehetni, hanem ha tallérul vinnénk fel ő hatalmasságának; az császár azt parancsolta, aranyul vigyük fel az canon szerint, valahonnan szerit tesszük. Az vezér ő nagysága az tallérokat velünk felviteté maga házához az kihaja házában, s az egész zsidóságnak megparancsolta, mindjárást tíz ezer aranyat szerezzenek és maga is igen szorgalmaztatta őket, Réthi István urammal az tallérokat az zsidók kezekben olvastunk, az aranyat pedig ő tólek császár udvarában az pénz bevevő roznamecsi deákokkal percipiáltatta, melyet pecsétek alatt 8. praesentis az több ajándékkal együtt császár udvarában felvittük. Maga az császár mit szólott és parancsolt az követeknek az adó felől, ő kegyelmek leveléből nagyságod kegyelmesen megértheti. Az extraordinari ajándékot, az csészét, vedret, tíz bokor kést és 8 sajtot az vezér ő nagysága parancsolatjából ugyan az nap estve Réthi urammal és Zülfikár agával felvittem, az vezér igen megnézegette az ajándékot s mondotta, úgy itéli, császárnak illendőbb leszen az csésze, mintazáltal az imádság után jobban megnézegeti, az melyik illendőbb leszen, császárnak beküldi.

Az lengyel követ még bejövetelem előtt egy néhány nappal indult volt el innét. Az császár követe Szelepcsényi György 9. praesentis estve érkezett be, Musza passa házához szállították, senkit hozzá nem eresztnek; mivel jött, az üdö mutatja meg. Nagyságodnak két rendbeli kegyelmes parancsolatját, egyiket követ urak bejövetelekor s az másikat 7. praesentis igen alázatos-sággal vettem, mindenikben kegyelmes parancsolatja szerint nagyságodnak igyekeznünk teljes tehetségünkkel eljárni. De coetero sat. Datum Constantinopolis die 11. Decembris, 1643.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humillimus servus
Michael Maurer m. p.

Czím : a szokott Rákóczynak.

A fejedelem kezével : 22. Decembris Albae Iuliae 643. reggel 5 órakor
Horvát István.

Eredeti.

V. [1643. december].

Kegyelmes uram, az mit nagyságodnak meg nem jelentettem volna, egyébről nem emlékezem, hanem ezekről:

1. Az vezér ő nagysága monda, nagyságod az ígérettel és császárnak való kedveskedéssel nem késett volna, addig is Pozsonyban megnyughatott volna nagyságod.

2. Az pénz beküldése felől, a val nagyságod ne késsék, az dolgot nagyságod és ő nagysága gonosz akarói császár előtt megfordították egyszer, ha késedelem esik, az állapot és az üdö ki tudja mit hoz magával.

3. Mikoron bementek és szemben voltak Seredi uramék az havasalji vajdával (kit elhittem meg is írtak nagyságodnak ő kegyelmek), monda az vajda, jól tudja, nagyságod Vasil vajdával titkon mit tractál, immáron is a val kérkedik Vasil vajda, az lengyelt s magyart meghódoltatta, rövid nap Máthét is meghódoltatja.

4. Az vezér ő nagysága mikor kezemben adta az leveleket monda, nagyságod az leveleket és az dolgot titokban tartsa, ez alatt megparancsolja ő nagysága azokra az helyekre, az ezer-ezer lovast készítsék, nagyságod császár parancsolatjával requirálván maga emberi által készen adhassák az hadat nagyságod mellé, addig nagyságod azoknak is kedveket keresse és követeket küldjen hozzájuk. Noha kegyelmes uram még be nem érkezünk volt is, mint az havasalji és moldvai kapikiháknak hírével volt, az uroknak nagyságod mellé ezer-ezer lovast kell adniok, kiról mindjártást urokat is certificálták, mint magam is beérkez-

vén Réthi uram szavából értettem; mintazáltal nem emlékezem reá, jelentettem-e nagyságodnak vagy nem? Mostan is az mire elégséges volnék, semmit sem posthabeálnám szénszándékkal. *)

VI. 1644. január 29. **)

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humilium serviti-
orum sat.

Nagyságod kegyelmes parancsolatját ez éjjel hozá meg
szolgám. Nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént nagysá-
godnak magam szolgálmtól az elmúlt novemberben adott instru-
ctiómat utánnam irt levelekkel együtt megküldtettem, azonkívől az
tallírokról való jegyzést is, az mint nagyságod kegyelmesen
parancsolt, ez alkalmatossággal ez levelemben includáltam. Noha
kegyelmes uram nagyságodnak magam is megjelentettem, mivel
az vezér lovaihoz közenséges hám és pokrócz, patkóltatás és
egyéb szükség kívántatik, az brassai bírának arról való, és Pávai
uram[nak] az kocsisok ruházatjok felől való kegyelmes paran-
csolatja nagyságodnak igen szükséges volna. Az tatárok felől
való levelet, és az budai vezérnek szóló levelet is ha adnak, bizo-
nyos alkalmatossággal kiküldjem-e nagyságodnak mindjára, avagy
az assecuratoriával együtt magam hozzam ki nagyságod
kezében, arról is kegyelmes informatiót várok nagyságodtól
mint kegyelmes uramtól. His illustrissimam sat. Datum in
Keresztyénszigeti die 29. Ianuarii, anno 1644.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humillimus servus

Michael Maurer m. p.

Czim : a szokott Rákóczynak.

Eredeti Batth.-ktár 5. IV.¹⁵ 6.

*) E jelentés csatolva van Rákóczynak »Gyula-Fejérváratt Szent-
András havának *első napján*, ezerhatszáz negyvenharmadik esztendőben«
Musztafa pasa portai fővezérnek irt *eredeti* leveléhez, mely a (*Levelek és oki-
ratok sat.* 751 l.) Kassay István *fogalmazványáról* közölt, »dévai városunkban
levő udvarunknál Szent-András havának *harminczadik napján*, az mi szám-
lálásunk szerént ezerhatszáz negyvenhárom esztendőben« kelt levéllel, cse-
kély eltéréssel egyező. Az idézett helyen olvasható ezen kitétel helyett
ugyanis : »s mi is dolgainkban hatalmas császárunk segítsége és az ő nagy-
sága jó akarattja által szerencsésen előmenvén, Magyarországot kezünkhöz
vehetjük, birodalmunk alá hajthatjuk, valamig mi Magyarországot bírhat-
juk«, a Gyulafejérváron november 1-én kelt levélben »az hét vármegye,
melyek Bethlen Gábornál is birattattanak Erdélyhez, valamig az mi birodal-
munkban kezünkben marad« mondatot találjuk.

**) *Jegyzet.* Maurer 1643. okt. — deczemberi követségéből valószínűleg
1644. január első napjaiban érkezett haza. Ezt bizonyítja Hajdúnak 1644.
jan. 21-ki levele, mely szerint Maurer visszatérésének »vagyon már 41

1643. november 2 – 1644. január.

Seredi István főkövetsége. *)

I. 1643. november 2.

Nos Georgius Rakoczy sat.

Recognoscimus per praesentes et assecuramus, affidamusque in verbo nostro principali universos et singulos tam graecae, quam etiam iudaicae ac alterius etiam nationis cuiuscunque ordinis et status homines Constantinopoli residentes et habitantes, quod nos fidelibusque nostris generosis Stephano Seredi de Göröcsön supremo comiti comitatus Crasnensis, ac Stephano Keörrössy de Várad legatis nostris ad fulgidam invictissimi imperatoris turcarum portam expeditis, ac etiam generoso Michaeli Maurer intimo aulae nostrae familiari, eisdem legatis nostris adjuncto, plenam et omnimodam certamque auctoritatem et plenipotentiam dederimus et concesserimus super eo, ut ipsi ad peculiarias nostras necessitates in dicta porta ottomannica expediendas sexaginta millia tallerorum imperialium a certis praecipuis hominibus, sub spe futurae restitutionis, mutuo vigore literarum nostrarum praesentium assecuratoriarum petere, levare ac cum iisdem de eiusdem summae plenaria et certissima persolutione, persolutionisque competenti termino tractare, transigere, eosque, qui dictam sexaginta millium tallerorum summam sive integre, sive particulariter pro sua quisque parte mutuo dederit et concrediderit, penes hasce literas nostras principales assecutorias assecurare et affidare literis suis obligatoriis peculiaribus possent et valerent. Quicunque autem praedictam tallerorum summam sexaginta millium sive insimul et integre, sive particulariter ad requisitionem mutuati fuerint et derint ad obligationem eorundem legatorum nostrorum, quantam-

napja» (*Levelek és okiratok sat. 764 l.*) De mulatása Erdélyben nem sokáig tartott. Mint e levele mutatja, január 29-én ismét utban van Konstantinápoly felé, hova a fejedelem tanúsága szerint (*u. o. 765 l.*) jan. 26-án indult el. Úgy kell lenni, e követségből újra haza jött, hogy márczius végén Sebessi Boldizsárral ossza meg a Bizáncz felé vezető ut fáradalmait: »Mivel az portai mostani állapot úgy kívánja, hogy *mindent bemenjen* kegyelme-tek« — mondja a márcz. 28-án kelt utasítás. (*Török-magyarokri államokm. III. 261 l.*)

Január 26-ika tehát egy újabb követség kezdetét jelentené Maurerre nézve. De csak e levele ismeretes ezen utjából. Azért czélszerűnek láttuk az első követségből írt jelentéseihez csatolni. B. S.

*) Lásd *Levelek és okiratok sat. 747—759 ll.*

cunque eorum quilibet summam largitus fuerit, ac prout cuique eorum dicti legati nostri super levata tallerorum summa suas obligatorias dederint, et quemcunque terminum cuiusque summae persolvendae praefixerint, ad eundem terminum certo certius eisdem creditoribus, iuxta suas cuiusque obligatorias ibidem Constantinopoli reddi, restitui et integre persolvi curabimus. Interim autem praetactorum legatorum nostrorum literas obligatorias, quas cuique creditorum dederint, eiusdem omnino vigoris et valoris, firmitatisque esse volumus, ac si nos ipsi proprio nostro nomine dedissemus. Ac in huiusce nostrae assecurationis testimonium praesentes literas nostras principales dandas esse duximus et concedendas. Datum in civitate nostra Alba Iulia die secunda mensis Novembris, anno domini Millesimo sexcentesimo quadragesimo tertio.

G. Rakoczy m. p. (P. H.)

Eredeti.

II. 1643. november 10.

Georgius Rakoczy sat.

Generosi fideles nobis dilecti. Salutem sat.

Ma ebéd felett hozák Réthi uram levelét az havasali vajda postája, kire ím választ is írtunk, legyen azon kegyelmeitek, éjjel nappal küldhesse be levelünket Réthi uramnak. Hogy pedig érthesse kegyelmeitek, miről írjon Réthi uram nekünk, ím in specie oda küldjük levelét, megolvassván kegyelmeitek, küldje ismét vissza. Azokat az hamis híreket könnyű megítélni kegyelmeiteknek, honnét s kiktől származnak; ellene valót is kell kegyelmeiteknek feltalálni, s az mi gonosz akaróink nyakában fordítani. Maurer Mihálytól kegyelmeitek többet is érthet. Quibus in reliquo sat. Datum in civitate nostra Alba Iulia die 10. Novembris, 1643.

G. Rakoczy m. p.

A fejedelem írása: Az havasali vajdát kellene kegyelmeiteknek kérni, küldené hamar be levelünket Réti Istvánnak. Az mely pap követ az nyáron benn vala, azt ismét 21. die Octobris indította postán be az portára császár ő felsége, igen igen szükség kegyelmeiteknek követségére vigyázni. Maurer Mihály is hadd értse az Réti uram írását.]

Czím: Generosis Stephano Sredi de Görcsön sat. ac Stephano Keöreössi de Várad, ad fulgidam portam ottomannicam expeditis legatis nostris sat.

Eredeti, Batth.-ktár 5, IV. 4. 393,

III. 1643. november 19.

Georgius Rakoczy sat.

Generosi fideles nobis dilecti. Salutem sat.

Száva Mihály az elmúlt vasárnap délyest két óraker érkezvén meg, noha kegyelmetek nem írt, de vettük eszünkben az Réthi uram levelét aperiálván, érte már, miben legyen ottbenn az dolog. Mivel azért az nagyhatalmú szent istennek áldásából ottbenn jó karban vagyon az dolog, szóval már az annuentia is megvagyon, azon legyen kegyelmetek, azt nehogy elbontaná vagy megkéseletné, de inkább nevelni s mennél hamarébb igen jó végben vinni igyekezzék, éjjel nappal is igyekezzék kegyelmetek bemenni, és mivel ennek mindenestől csak az vezér jóakarattjától függ fundamentuma, ha az vezér maga nem fogná kegyelmeteknek intimáltatni, mind az csészét, vedret ajándékon praesentálja be kegyelmetek az vezérnek, de nem az ordinarium ajándékkal együtt, hanem külön, és úgy az mint az vezér parancsolja vagy occulte vagy aperte. Ha pedig az vezér azt intimáltatná kegyelmeteknek, hogy császárnak adja kegyelmetek az csészét, azt kövesse. Mivel Réthi uram császárnak tizenhatsz ezer tallért, az vezérnek huszat ígért, de császár számára többet kívántak, kegyelmetek azért császárnak is ígérjen ad extremum huszonöt ezeret, az vezérnek is annyit; az több dolgokból tartsa kegyelmetek is instructiójához magát mindenekben. Réthi István hívünk írja levelében, hogy ők is concipiálták az annuentiának formáját Zulfikárral együtt, mint kellessék arról levelet extrahálni, de paráját ide meg nem küldte, ki ide igen kívántatott volna. Im mi is concipiáltattunk egy formát s kegyelmeteknek megküldtük, mindkettőt olvassa meg, s a mint leghasznosnak fogja kegyelmetek, itélni communi consilio, az szerént irattassa. Csakhogy igen-igen nagy vigyázástok legyen uram arra, hogy az az annuentia valamely nagy veszedelmes conditiókkal ne legyen írva, mely nekünk s az egész magyar nemzetnek rettenetes nagy búsulásunkra s kárunkra lenne, valami praescribálás, vagy valami határvetés s Magyarországnak adózás alá való vettetése, vagy valami részeknek elszakasztása ne legyen. Ebben uram legkiváltképpen való gondviselése s vigyázása kívántatik kegyelmeteknek, s azon is legyen, így extrahálhassa, és most mindeneknek előtte erős parancsolatokat az két oláh vajdákra, valamikor kívánjuk s nekik megküldjük, mindjárt indítsák mellénk hadaikat halogatás nélkül, az itten közel való passákra, bégekre is az szerént, ugymint egri, szolnoki, hatvani, gyulai, tömösváriakra s budai vezérre is, ő nagysága is legyen jó akarattal, segítséggel s ne akadékozza meg hatalmas császár hozzánk való kegyelmességét,

s mennél hamarébb ezeket is kegyelmeket küldené kezünkben. Mi isten áldásából már készen leszünk, s csak az uristen az üdöt lágyítsa, s érthessünk a generaltól is az egyezés felől, nem késünk az indulattal, hatalmas császár jó szerencséjére megindulunk, s szolgálai akarunk ő hatalmasságának életünk fogytáig.

Hírt kegyelmeknek ilyent írhatunk (noha még szinte nem bizonyost), hogy oda fel Nagy-Glogonál megvittak volna, s noha a római császár hada volt két annyi mint az svédé, mindazáltal ugyan az svecusoké lött volna a triumphus; erről csak öt vagy hat nap alatt is bizonyosabbat reméllünk érteni s ottan kegyelmeknek értésére adjuk.

A kassai generalis Kállóban rútol volt el az vitézlő renddel, csaknem levágták. Barkóczi is Szathmárra akart menni, de valami hírt hoztak utánna, éjjel nappal ment vissza, elannyira, hogy az Tiszán is Tokajnál éjjel ment által, gyalogja pedig s társzekerei Garannál.

Kegyelmek az papirosat ne kémélje, gyakorta írjon s tudósítson mindenekről. Isten bevívén kegyelmeket, valóban szükség az vezér jóakarátját kegyelmeknek megköszönni s életünk fogytáig való fiui engedelmes szolgálatunkat ajánlani ő nagyságának. Az nagyhatalmú isten tegye szerencséssé, boldoggá az kegyelmek forgolódását és munkáját, amen. Datum Albae Iuliae die 19. Novembris, anno 1643.

G. Rakoczy m. p.

A fejedelem kezével az eredetén: Maurer Mihálytól kegyelmeknek többet is izentünk.

A fogalmazványon: Az lelketekre kényszerítjük kegyelmeket, kisietésekkel kárt ne tegyen kegyelmek, elhívén kegyelmek azt minden bizonynyal, gyalázatunkra kegyelmeket ottbenn még nem hagyjuk sokáik.

Czím: Generosis Stephano Seredi de Göröcsön sat. ac alteri Stephano Keöreössy de Várad sat.

Seredi jegyzése: Accepi 26. Novembris 1643. in monte Novak. Stephanus Seredi m. p.

Eredeti és fogalmazvány.

IV. 1643. november 21.

Az uristen az kegyelmek utját szent fiának érdeméért bódogítsa s szerencséltesse, amen.

Tergoviscánt (*így*) 17. die praesentis írt kegyelmed levélét czimeres postánk ma reggeli könyörgés után adta vala meg, s értjük, addig való utja mint ment végben kegyelmeknek; ezután valót is az uristen szerencséltesse; s felette igen-igen

szorgalmatosan és kegyelmesen is parancsoljuk kegyelmeiteknek, siessen be éjjel nappal, hiszem jobb ottbenn legyen kegyelmeiteknek nyugovása mintsem az utban való késedelmezése miatt kárunk következze. S miért is kell kegyelmeiteknek besietni, Maurer Mihályól meg fogja kegyelmeitek érteni.

Úgy adják értésünkre, ujobban császárnak német úr követe júne ho zánk; ha így leszen, kegyelmeitek tudósítjuk. Talán ugyan nem árt érteni Zöldficárnak. Luppul vajda bizon dolog nekünk annyival igérné magát, ha praestálná, hogy magunk sem kívánhatnánk többet. Oda fel még nem vittak [meg], egymáshoz ezelőtt 20 nappal 5 mélyföldön voltak; oda is nagy hó lött. Akarnánk ha Horvát István kegyelmeitek elérhetné Konszantinápolyik. Adja az uristen, szerencsés híreket hallhassunk kegyelmeitek felől, amen. Datum Albae Iuliae 21. die Novembris, anno 1643., délest 5 órakor.

G. Rakoczy m. p.

Az temesvári passa miről írjon, ím levelének mássát küldtük kegyelmeiteknek. Az minemű panaszt akar tenni az portán, az csak garázdálkodás, mert igazsággal írjuk kegyelmeiteknek, azon kívül az kiket megkereszteltünk, mind az más pártiak cselekedték, az melyet az idevalók cselekedtek, most is kergetik őket s bujdosóban vannak érte. Ide ím nem régen is az lip-paiak egy emberséges, zálogos nemes ember csak ment jószágában ki s megölték, írt Rákóczy György neki felőle s még választ sem tött levelére. Ha azért panaszt tenne, értse kegyelmeitek is.

Egy nyolczad papiroson: Innét az kiknek kárt töttek is, az földesuraktól esett, mivel nem akarták megadni az magyar földesuraknak az mivel tartoztanak, hanem az csavargóknak alá járások miatt megfélemlvén, ez pártra kezdetek volt adózni, sokszor irongatván (*így*), izengetvén reájok az örökös földesurak s nem fogadván, úgy küldtek érettek; mind is pedig csak 3.

Czím: Generosis Stephano Seredi de Görcsön sat. alteri Stephano Kőrössi de Várad sat.

Seredi kezével: Accepi 7. Decembris, 1643. in Constantinopoli.

Eredeti, egészen a fejedelem írása, Batth.-ktár 5. IV. 4. 395.

V. 1643. december 11.

Illustrissime princeps sat. Minden istenes propositumiban adjon az felséges isten boldog progressust nagyságodnak kegyelmes urunk.

Az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint való utun-

kat az felséges isten úgy vezérelvén, hogy sok fáradságink után die 4. praesentis Decembris déltájban érkezénk be ide Konsztantinápolyban, 7. pengig az fővezérrel szemben lévén, az ordinaria ajándékját praesentálván, az mint isten tudunk adta, illendőképpen köszöntöttük megjelentvén, hogy más alkalmatossággal aztán, ha ő nagysága jó akarátja, privatim az nagyságod méltóságos követségét is megmondjuk neki. Melyet jó kedvvel hallván kegyelmes urunk promittálá mindjára magát császárral való szembeállításra, annakutánna mindjára magát az magával valóra is. Másnap ugymint 8. császárral ő hatalmasságával szembe juttatván kegyelmes urunk, ugyanakkor az ország adaját (melyet az vezér aranyra változtatott) és nagyságod méltóságos ajándékát az szokás szerént praesentálván, illendőképpen salutálók, beadván neki nagyságod méltóságos levelét is. Annakutánna az szokás szerént ki akarván jőni, maga az császár felszóval kérdé hogy: mi lehet annak az oka, hogy ennekelőtte az mi őseinknek mindenkor az szokás szerént aranyat hoztatok, most pengig tallért. Melyre ő kegyelme Seredi uram ex tempore így felele kegyelmes uram, hogy hertelenséggel nem tehetük szerit, mivel az mi országunkban másunnat hozzák az aranyat; mindazonáltal tallért ide azért hoztunk, hogy aranyra változtatván ugyan úgy adjuk be, melyet meg is cselekedvén, ennekutánna az hatalmaságod kegyelmes parancsolatjához tartjuk magunkat; és így maga monda, hogy: menjetek el. Az császár udvarából azért haza indulván, az fővezér félutunkból hivata vissza kegyelmes urunk és másodszer is audientiánk lévén, igen stricte proponálók egy néhány szóval az nagyságod követségét nem ítélvén szükségesnek lenni az jelenvaló alkalmatosság szerént abban hosszaskodni. Mely követségnek conclusiója az lőn kegyelmes urunk, hogy mentül szebben lehe, köszönők az nagyságod jelen való szükséges dolgaiban való hasznos atyai forgolódását, mivel immár az dolog annyira ment átala végben (melyben immár semmi kétség nincsen, mivel az ő nagysága méltóságos szájában soha egyéb igazságnál nem találtatott), hogy teljességgel acquiescált az mi kegyelmes urunk és az ország ő nagyságának legkisebb szavában is. Melyre kegyelmes urunk ő is így felele hogy: az mi jó akaratumkban is az fejedelem hiszem megnyughatott, hatalmas császár is az fejedelem s az ország hűségében megnyugodott. Ezek után kegyelmes urunk az derék dolgokról utrinque az minemű szók, beszédek voltanak, Maurer uram által ez levelünkben includált signaturából nagyságod kegyelmesen megértheti. Melyek után kegyelmes urunk arra promittálá csak magátul magát, hogy az bairam után viszont szemben lévén, akkor derekasban beszél velünk. Az uristent azért kegyelmes urunk segítségül híván azon leszünk, hogy az nagyságod jó sze-

rencséjére, hátramaradott részét is nagyságod derék dolgainak mentül hasznosban és jobban vihessük végben.

Az német császár internuntiussa Szelepcsényi György az este felé érkezett kegyelmes urunk be, még nem tudhattuk meg, mivel jött, azon leszünk, mentül hamarébb megértvén tudósíthassuk nagyságodat kegyelmes urunk felőle. Adja az felséges isten, hogy minden jó véggel menvén nagyságodhoz kegyelmes urunk láthassuk nagyságodat szerencsés órában.

Datum Constantinopoli die 11. Decembris, anno 1643., circa horam (*így*).

P. S. Egyéb derék dolgokról is, melyek most itt fennfor-ganak, az Maurer uram manussa által nagyságodat alázatosan informáltuk kegyelmes urunk.

Illustrissimae vestrae celsitudinis

servitores humillimi

Stephanus Seredi m. p.

Stephanus Keőrössy m. p.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése : 22. die Decembris Albae Iuliae 643. reggel 5 órakor Horváth István étékfogónk.

Eredeti.

VI. 1643. december 12.

Illustrissime princeps sat. Servitiorum nostrorum sat. Jó szerencsés, boldog progressussal sat.

Tegnapi napon immár expediálván Horvát István uramat kegyelmes urunk, Zöldfikár által hivattatá fel az vezér ő nagysága Maurer uramat az két Oláhország és némely végbeli törököknek bizonyos számú hadainak segítségül való felülések [felől], melyek felől való mandatumokat az nagyságodnak szóló levelével együtt kezében adván, nagyságodhoz sietni parancsolta véllek. Úgy vesszszük kegyelmes urunk eszünkben, hogy magunk is itt nem késhetünk, mely felől az vezér ő nagysága maga is tett emlékezetet. Az mely dolog hátra vagon, ugmint az assecuratoria kegyelmes urunk, mi bizony minden tehetségünkkel effectuálni igyekezzük, de igen kétségesek vagyunk benne, mivel Zöldfikár is igen reméntelenül szól az dologhoz. Minden egyéb dolog felől s ezekről nagyságod kegyelmes urunk Maurer uramtól bő-ségesen érthet. Tartsa és áldja meg az felséges isten nagyságodat sat. Datum Constantinopoli die 12. Decembris, anno 1643.

Illustrissimae vestrae celsitudinis

servitores humillimi perpetuique

Stephanus Seredi m. p.

Stephanus Keőrössy m. p.

Külön papíron: Kegyelmes uram, nagyságodnak alázatoson könyörgök, mivel kevés jószágom mind az két helyen utban vagyon, legyen nagyságodnak kegyelmes tekinteti kicsin alázatos szolgálatomra, maradhassanak derekas kár nélkül, ha az ideig haza nem érkezném, nagyságodnak alázatosan megszolgálatom mint kegyelmes uramnak.

Nagyságodnak alázatos szolgálója

Seredi István m. p.

Czím: a rendes a fejedelemnek.

Eredeti.

VII. 1643. december 22.

Illustrissime princeps sat. Servitiorum nostrorum sat. Hosszu ideiglen való csendes és előmeneteles boldog guberniummal sat.

Mivel az vajdának ő nagyságának emberi menének ki Havasalföldében, annak alkolmatosságával most is akarók nagyságodat kegyelmes urunk alázatos levelünkkel requirálnunk. Ez ide be való dolgok kegyelmes urunk még in suspenso lévén nem kicsin szorgalmatossággal sollicitáljuk az assecuratoriát, melynek az uristen minemű exitussát adja állván az ő felsége hatalmas dispositiójában, még semmi bizonyost felüle nem tudunk nagyságodnak írunk. Innét való megindulásunk felől is kegyelmes urunk mikor lehessen, abban is nem vagyunk securusok. Az Bisterfeld uram ő kegyelmével való főember is, istennek hála, békével bejött, de ide be való fáradságának mi kegyelmes urunk semmi hasznát nem érezhettük; úgy concludált velünk, hogy ha mikor isten ő felsége bennünket innét megindít, velünk együtt kijő és mi is reá gondot viselünk.

Az császár internuntiusa nagy custodia alatt, minden gazdálkodás nélkül még itt vagyon kegyelmes urunk. Hogy minden bizonnal írassuk nagyságodnak mit sollicitáljon, tudósok még abban nem vagyunk, hanem az gallust és hollandust requiráltuk felőle, hogy bizonnal mennének végére, mivel Zöldfikár mond ugyan holmit (mert az leveleket is ő fordította meg s tolmács is ő volt), de hitelt annak mi derekason nem adhatunk. Azt kimondá ugyan minden bizonnal, hogy nagyságodnak egy oda fel expedíált interceptus levelének is pariáját (de nem in specie) hozta be, mely felől hogy az vezér examinálta volna maga is megvallotta, hogy nem az derék, hanem csak abból íratott levél volna, de abban is kegyelmes urunk, ha úgy vagyon, az mint Zöldfikár mondja, nem volt semmi nagyságod ellen való ártalmas dolog.

Az budai vezérnek kegyelmes urunk tegnapi napon újabbán confirmatiót, botot, szablyát, kaftánt hoztak ki császár udvarából, melylyel ma vagy holnap meg is indulnak, és az mikor az ittbenn való kihájával tractált volna az vezér, Zöldfíkar ott volt és hallotta, hogy megparancsolta az vezér ígreti szerént, hogy nagyságoddal mindenben egyetértsen, ebben nincsen is két-ségünk.

Sebesi uram és Száva Mihály beérkeztenek kegyelmes urunk az nagyságod méltóságos leveleit megadván, de istennek legyen hálá, az nagyságod jó szerencséjére még arra szükségünk nem volt; de ha occurralna is, istent segítségül híván, az mint lehet, praecaveálni is igyekezzük. Reménségünk úgy volna kegyelmes urunk, hogy az vezér viszont szemben leszen velünk, s annakutánna ez üdő alatt mi dolgok occurraljanak, nagyságodat viszont Sebesi uramék által alázatosan tudósítjuk. Tartsa és áldja meg az uristen nagyságodat sat. Datum Constantinopoli die 22. Decembris, anno 1643.

Illustrissimae vestrae celsitudinis

servitores humillimi perpetuique

Stephanus Seredi m. p.

Stephanus Keőrössy m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 5. Ianuarii Albae Iuliae 1644. havasalji vajda postája délest 3 órakor.

Eredeti.

VIII. 1643. december 24.

Illustrissime princeps sat. Servitiorum nostrorum sat. Jó szerencsés, boldog előmenetellel sat.

Ma délután viszont az fővezérrel ő nagyságával szemben levén kegyelmes urunk, igen nyájason excipiala bennünket, kérdezvén Maurer uramat szorgalmatosan ha eddig oda ért-e nagyságodhoz, annakfelette, hogy ha megindul-e nagyságod míg mi kiérkezünk, az Maurer uram állapotjáról úgy felelvén, hogy ha tegnap nem is, de ma okvetetlen nagyságoddal szemben leszen, úgy hiszszük, minekünk penig, nagyságodat otthon érjük-e nem-e, bizonyosan nem tudjuk, mindazátal azt itéljük, hogy nagyságod mi utánnunk nem várakozik. Mivel penig nem egyébért, hanem tulajdon csak az derék dologért kelle audientiánk-nak lenni, azt viszont az mint isten tudnunk adta, szorgalmatosan proponáltuk és sollicitáltuk ratiókkal megmutogatván, miért kelleitük nagyságodnak kegyelmes urunk azt igen méltán ké-

vánni. Melyre kegyelmes urunk olyan választ tőn, hogy: az mi derék dolog volt, elvitték, mindazátal az mi héja leszen az dolognak, császárnak is értésére kell adnunk, annakutánna választok leszen, most menjetek szállástokra és készüljetez utra. Szerepcséni György is azon órában lévén szemben az vezérrel kegyelmes urunk, még bizonyosan mit sollicitál végére nem mehattünk, noha mind az gallust, hollandust requiráltuk felőle, most pedig Zülfikár is nem lévén jelen audientiajában. Az hollandus tegnap kegyelmes urunk holmi raboknak szabadítása felől az vezérhez felmenvén, az ide bejött főember is szolgál ruhában felment volt vele hogy már látásnak okáért. Ezekről kegyelmes urunk alázatosan viszont akarók nagyságodat tudósítanunk. Az uristen ennekutánna is mit rendel fáradságunk végett, nagyságodat viszont alázatosan requirálnunk el nem mulatjuk. Tartsa és áldja meg az uristen nagyságodat sat. Datum Constantinopoli die 24. Decembris, anno 1643.

P. S. Az postát kegyelmes urunk és Sebesi uramat igen reggel expediáltuk ez levelünkkel ugymint karácson napján.

Illustrissimae vestrae celsitudinis

servitores humillimi perpetuique

Stephanus Seredi m. p.

Stephanus Keőrössy m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 4. die Ianuarii 1644. Albae Iuliae reggel 9 órakor, Sebesi Péter.

Eredeti.

IX. 1643. december 28.

Serenissime princeps.

Gratissimas serenitatis vestrae literas accepimus allatas ab illustrissimis suis in hac porta ottomanica legatis, quibus promptissima nostra officia, si qua in re illis usui esse possent, libentissime detulimus, prout serenitas vestra nostrumque erga illam obsequium a nobis poscere videbatur. Ecce revertuntur iam illi simul cum domino colonello Rebenstockio, viro certe generosissimo et ad quasvis res gerendas admodum idoneo, revertuntur, inquam, rebus omnibus rite peractis, maximeque post impetratam aequis, ut semper praedixi, conditionibus eam licentiam, de qua tamdiu agitatum est. Faxit deus optimus maximus, ut illa foelix fausta-que fiet tum cunctis regibus ac principibus confoederatis, cum maxime serenitati vestrae, cui salutem in multos annos, victricia undique arma et amplissimos de communi iam hoste triumphos

tota mente exoptamus. Datum Perae Constantinopoleos 28. Decembris, 1643.

Serenitatis vestrae

affectissimus servitor
Delahaye m. p.

Czím : nincsen.

Eredeti.

X. 1643. december 30.

Illustrissime princeps sat. Servitiorum nostrorum sat. Jó egészséges sat.

Az uristennek segítő ereje átal tegnap déltájban indulván ki Konstantinápolyból kegyelmes urunk, ez órában estve felé szállánk meg itt Incliesen. Az vezér peniglen ez elmúlt vasárnap hivatván fel maga bennünket, legyen az uristennek hála, az nagyságod jó szerencséjére semmi kedvetlen választ nem adván mondá: menjetek haza immár az uratokhoz, az választ peniglen, isten ő felsége nagyságodhoz vezérelvén bennünket, magunk megmondjuk nagyságodnak. Innét kegyelmes urunk semmi kedvetlen válaszzsal, istennek hála, nem megyünk nagyságodhoz. Ugyanakkor előttünk felhivatván az velünk együtt nagyságodhoz jövő főembert viszont mondá, hogy: ezt bocsátom el veletek, ez emberséges ember, ez császárnak mutefarekkája, nekünk pedig kapucsi agánk, ez katona ember. Úgy vagyon kegyelmes urunk, hogy ez bejött főembernek is jelentette volt az anglus agens, de immár annakelőtte mi is értettük vala, hogy az *confirmatiót* vivő főember átal (az kit Haczi Musztafa agának hínak) ment volna olyan parancsolatja császárnak az budai vezérhez, hogy az Magyarország széliben való várakban megpróbáltasson s annak alkalmatosságával raboltasson is. Mi kegyelmes urunk bizony valóban sietnénk menni nagyságodhoz, de az iszonyu út mellett majd egy héttől fogván való éjjeli nappali hó és eső annyira elárasztotta az földet, hogy csak alig mozoghatunk. Adja az felséges isten sat. Datum Inclies die 30. Decembris hora vespertina, anno 1643.

Illustrissimae vestrae celsitudinis

servitores humillimi perpetuique

Stephanus Seredi m. p.

Stephanus Keőrössy m. p.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Eredeti.

XI. 1643. december 30.

Serenissime princeps.

Litterae serenitatis vestrae benevolae per generosos legatos Stephanum Seredi de Georizon et Stephanum Keßreossi de Varad latae tardius, decimo scilicet post accessum die, fideliter tamen nobis sunt redditae. Mensi sumus ex illis benevolum serenitatis vestrae erga nos animum. Quod vero ad generosos legatos attinet, prompti equidem semper fuimus, ut desiderata opera nostra quocunque studio in serenitatis vestrae gratiam et generosorum legatorum usus sedulo invigilaremus. Sed gratulamur illis felicem per se expeditionem, quam ex eo conjicimus, quod opera nostra, non indiguerint. Res per haec tempora in hoc orbe gestas serenitas vestra ex legatis suis facile cognoscet, quas, ne prolixis literis taedium ipsi pariamus, merito praeterimus. Caeterum serenitatis vestrae felicissima quaeque apprecamur, quem deus incolumem diuque superstitem servare velit in laetam spem plurium christianorum, qui in circumvicinis locis miseriarum mole oppressi salutem gemitibus quaerunt.

Datae Constantinopoli III. Calendas Ianuarii, anno MDCXXXIII.

Serenissimi principis
devotissimus
Henricus Cops m. p.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy füljegyzése : 13. die Ianuarii Albae Iuliae 644.

Eredeti.

XII. 1644. január 21.

Az uristen ő felsége sat.

Im most reggel vők Hajdu Györgynek egy levelét, kit az vezér parancsolatjából írt. Egy rab szökött el az portáról, az kit mindenfelé keresnek, kit mind lengyel, német császár követe kért s talám kegyelmetek is, de nem adták, valóban kegyelmetekre vagyon az kétség, hogy kegyelmetek hozta volna el, kiért az vezér panaszkodni kezdett, hogy azzal háláljuk jó akaratját. Kegyelmetek azért tudhatja, kit hozott s kit nem el, de ha kegyelmetekkel jött el, megfogassa kegyelmetek mindjárt, s küldje az vajda kezében, küldhesse be az portára; az nekünk tartozó kötelességére parancsoljuk kegyelmeteknek, ebben egyebet ne cselekedjék, egy emberért ilyen hatalmas kárt ne tegyen. Ha pedig nem kegyelmetek hírével jött el, nincsen is, s nem is volt kegyelmetek körül: írjon fide mediante nekünk levelet, küldhessük be

az portára; nem jó volna, egyik kezével kegyelmeket az mit épített, mással azt elbontani. Datum Albae Iuliae 21. die Ianuarii, anno 1644.

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generosis Stephano Seredi de Görcsön sat. et Stephano Keü-reössy de Várad sat.

Eredeti a fejedelem írása, Batth.-ktár 5. IV. 5. 5.

XIII. É v n é l k ü l.

.... igérnünk kellene, ahhoz, az melyik kevesebb volna, kellene kegyelmeknek alkalmaztatni az mi részünkről való ígéretet is. Talám az sem ártana (ha tetszenék kegyelmeknek s jónak látná), expiscálná ki Zöldficártól, mennyét tenne egy-egy esztendei adaja, kit az német beadott Magyarországtól; azt is, az mi hűségünkről ha mi levelet adnánk, az ő részekről is mit adnának; talám ugyan nem is kellene ezeket az mi beküldött leveleinket látni s tudni Zöldficárnak. Addig is felette igen-igen kegyelmesen intjük kegyelmeteket, ha az ő részekről nekünk levelet kezdenek adni, azon legyen kegyelmek, jó legyen; bezeg mikor nekünk is annyi erőnk volna mint ő nekik, mind conditiókat praescribálhatnánk nekik, s mind élhetnénk mi is az cautiókkal; de mivel az nincsen, csak úgy kell kegyelmeknek élni s annyiban előmenni az conditiók, cautiók kívánásában, el ne bontsa az derék dolgot; mindazonáltal rosszul s veszedelmesen se cselekedjék kegyelmek.

E levéltöredék a fejedelem saját kezével, Batth.-ktár 5. IV. 5. 29^{1/2}.

XIV. 1644. j u n i u s 29. *)

Alázatos szolgálatomat sat. Jó szerencsés sat.

Az nagyságod kegyelmes parancsolatja itt Kolosváratt ma 10 órakor ére. Az mely levelek kegyelmes uram nálam maradtak volt, azokat nagyságodnak megküldöttem; bizonynyal higgye nagyságod kegyelmes uram, nem szántszándékkal hagytam nálam, hanem az tentás ládámnak sok fiái vannak, több levelek közé tanáltam tenni őket, úgy feletkezém nagyságodnak beadni; de ha házamnál tanáltam volna is reájok, onnét is mindjárast nagyságodnak megküldöttem volna. Ezeknél több levél nálam csak egy czédula is nincsen. Emlékezem kegyelmes uram hogy mondja vala Zölfikár aga, nagyságodnak irni fog levelet, de nem

*) *Jegyzet.* E levél nem tartozik ugyan szorosan a követséghez, de portai levelekről levén szó benne, czélszerűnek tartottuk közlését.

emlékezem arra, ha adta-e kezemhez ; ha küldött levelet nagyságodnak, az többivel együtt beadtam, mert itt én nálam nem maradt, minden ládáimat, kötésimet felhántam, oldoztatám, de nem tanáлом ; ha ott sincsen kegyelmes uram, nyilván elfelejtette írni. Isten ő felsége sat. Datum Kolosvár 29. Iunii, 1644.

Nagyságodnak

alázatos szolgálja
Seredi István m. p.

Czím : hiányzik.

Eredeti Batth.-ktár 5. IV. 5. 41.

1643. november 1—1644. vége.

Hajdu György kapitáha. *)

I. 1643. december 11.

Alázatos és hűséggel való szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes és természet szerint való fejedelmeknek. Isten ő felsége nagyságodnak életét szerencsésen tartsa meg és méltóságát terjessze.

Noha kegyelmes uram nekem úgy látszik, hogy az mostani dologról való követségnek munkájára elégségesek az beküldött legatussi nagyságodnak, kiknek jelenlétekben való tractájokra, ekkeddiglen való feleletvételekre nagyságodhoz való írásokat (*így*) ő kegyelmeknek, mindazonáltal hogy nagyságodhoz való köteleességemnek én is valami részéből megfeleljek, egy—két szóval akarék írnom nagyságodnak. Ide az portára való beérkezésünk lött 4. Decembris, az vezérrel való szembenlétünk elsőben lön 7. Decembris, az császárral penég 8. Decembris és ugyanazon nap megint fővezérrel. Az adónak tallérul való behozásában késedelmünk esett az tereh miatt, kit úgy veszek eszemben hogy szó nélkül nem tűrhettek ; az nagyságod bölcs itfleti rajta, éltesse az uristen nagyságodat, idején kellenék ezután arról még ottkünn provideálni, és azt szokott monetájul megszerzeni, hogy annak későn való administratiójával magunkra ne vonjunk nehézséget ; egy óra poklobb néha száznál, az mint szokták mondani ; ez nemzettség igen vigyáz az résekre, az hol vehetnék eszekben meghanyatlásunkat. Azt is úgy tudom, hogy már nagyságodnak kimenetelére szabadság engedtetett császártól, leveleit is megminutálták, meddég jutnak kezéhez nagyságodnak, nem tudhatom, mivel bariamjok vagyon, reméllem, nem késnek vélle, melyről láttam is

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 760—773 ll.

signaturát (ha meg nem változik), mivel az németországi agens is vagy residens is beérkezett tegnapelőtt östve. Ezen mi válszunknak igen titokban kell lenni az vezértől kiadatott szó szerint; úgy sejdítem, mintha az törökök is szándokoznának annak idején kiszállonia ennyi heverések után elsőben Drinápolyhoz, egy része Szófiához, hogy ha kívántatik az segítség, készen legyenek; mindazáltal isten tudhatja szándékokot. Ezt nem minden ember beszéli, nem is tervezhetik idő előtt. Az télen ha mit nagyságod kegyelmes uram akar tentálni, az jó alkolmatosságot nem kellenék elmulatnia, mihelyen az császár arról való engedelméről levelek nagyságodhoz fognak érkeznie, isten azután többre is segíti nagyságodat jó alkolmatossággal, isten vezérelje nagyságodnak bölcs elméjét minden dologban. Tegnap voltunk az muftival szemben, jól szól, jól is igéri magát.

Ha mit kicsin erőtlen szolgálatommal felérhetek, semmi uton nagyságod és országa hasznára el nem mulatom végben vinnie, csakhogy igen esmeretlen vagyok és szegény legény, itt igen áll kegyelmes uram az pénzön. Maurer uram sem késik nagyságodhoz sietnie. Ezek után isten nagyságodat örvendetes egészségben kívánsága szerint való dolgainak előmenetelivel éltesse. Datum Constantinapolis summo mane die 11. Decembris, 1643.

Nagyságodnak alázatos igaz hű szolgálja

Hajdu György m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Eredeti.

II. 1643. december 23.

Alázatos és hív szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Istentől nagyságodnak jó egészséget és fejedelmi tisztiben szerencsés, bódog előmenetelt szerencsésen megadatni kívánok.

Nagyságod kegyelmesen Maurer Mihály uramnak írott levelét (az hat kerek paizsok és 6 jakupok, 20 keskeny, lóra való szerszámok, tigris és párducz bőrök felől, hogy kit ő kegyelme megvegyen, és kiknek árokat megtudja min tartják s nagyságodat felőle tudósítsa) ő kegyelmét az utban találván, megadta Sebesi Péter és ő kegyelme elolvastván visszaküldte magától hozzánk. Mi kegyelmes urunk az paizsokban kettőt tarka selyemből készített hozattunk vala, kiket 20 imperialis talléron tartának s alább sem akarák adnia; 6 jakupot is hozattunk egyet egyet pro talleris 40 orosz lányoson tartnak, alább sem adják; tigrisbőrt is egyet száz talléron tarták; örög párduczbőrt, kinek hossza $8\frac{1}{2}$ fél arasz és az széli derekában $4\frac{1}{2}$ fél arasz, azt is száz talléron hagyá, apróbbat 40 s ötven talléron; az keskeny,

lóra való szerszámot penég 30 imperialis talléron, 23-mon kértük, de nem adják, mivel mostan itt igen felhágott mindennek az ára. Az mely 93 $\frac{1}{2}$ tallérokat és egy negyed részt Sebesihez adott nagyságod, azt kezemhez vöttem, az Szilágyi Jánostól beküldött 141 tallérokat is, mit érek velle, ha nagyságod kegyelmesége, azon vásárlók, teszen együtt száz kilenczven négy tallért és felet s egy negyedrészt. Paplant asszonyunk számára még szépet nem találtunk, minemű felől Kemény János uram írt. Mindenért kész pínzt kívánnak; az szeges tallérokat penég igen változtatják, hányják, sok rosszat találnak közte. Az követ uraimnak dolgok eddég meddég extendálódott, tudom bőven írtak mostan ő kegyelmek nagyságodnak. Az fenn megírt marháknak megvételeket miben hagyjam, nagyságodtól várok alázatosan. Az kerek paizsokat megveszem. Mindezek után isten nagyságodat sat. Költ Konstanczinápolyban Karácson havának 23. napján jó reggel, [1643.]

Nagyságodnak alázatos hív szolgálja teljes életében

Hajdu György m. p.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Eredeti.

III. 1643. december 30.

Alázatos és hív szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Isten nagyságodat sat.

Az követ uraimék már az mint fővezér beszéle és az minemű válaszsza ő kegyelmeket elbocsátá, dicsíretre méltó, referálják nagyságodnak ő kegyelmek, holott csak az portához és császár ő hatalmasságához való hívségét kívánják nagyságodnak úgy, mint ekkediglen volt, immár azt mondja, hogy minden jó leszen nagyságod és országa részére is, melyet engedjen meg az isten is ő felsége. Én kegyelmes uram az mint nagyságodtól elváltomban is mondtam, istent ő felségét híván segítségül, az egy igazságban és serénységgel való vigyázásban, az mennyire ő felsége elésegít, ügyekezem forgolódnia. Interim követuram Seredi uram jelenthet nagyságodnak, az napkeleti szomszéd állapátja felől mit halla ő kegyelme. Noha olyan az ördög, sokféle mesterségi által nyughatatlankodik, de jó az isten, megsegíti az igazakat. Reméllem, vötte eszében, hogy ittbenn rossz híre vagyon, kevereg mint az csik az fazékban, hogy feljüleshetnék, nem árt az vigyázás kegyelmes uram. Minden ekkedig való állapotokat ő kegyelmek nagyságodnak referálhatnak, ha miket ezután szükségesnek látok, arra segítséget onnan feljül várok, írok.

Az asszonyunk paplanának megvétele felől írt volt

Kemény János uram ő kegyelme, de veres materiájut 21 tallérost találtam mostan, az is penég csak parasztul vagyon az belső vagy alsó részi és környéke, arra magunknak kelletik atlaczot vennünk és megcsináltatnunk, csakhogy érthessem az nagyságatok kegyelmes parancsolatját felőle. Alól vagy belől penég mivel kellessék meg borittatnia, ha tafatával, ottkünn olcsóbb az tafota, ott is megkészíthetik, csak készítsék itt az környékét meg; mindazáltal az nagyságod kegyelmessége. Jakup, lóra való gyenge szerszám, párduczbőr és tigrisbőrek felől is mit parancsoljon nagyságod kegyelmesen, alázatosan várom.

Itt kegyelmes uram jó hideg vagyon mostan, fázik vala az kezem hogy ezt írák, kevés hó is vagyon. Kegyelmes uram, az Zöldfikár aga sok panaszt mondják meg követ uraimék, az nagyságod bölcs itéleti rajta; az egy embernek mostani időben kedvezni kellene talám. Egy jó serény ifjat is, deákot nem ártana talám nagyságodnak taníttatnia ittbenn. Nagyságodat ezek után istennek ajánlom sat. Költ az portán 30. napján Karácson havának 1643. esztendeiben.

Nagyságodnak igen alázatos szolgálja

Hajdu György m. p.

P. S. Kegyelmes uram, nagyságodnak könyörgök, mikoron nagyságod ír holmi oly sietséggel végben vivő dologról, az még hozzá szokhatom (ne neheztelje kegyelmesen), legyen elolvasásra valamivel könnyebb, hogy késedelem miatta ne legyen, alázatosan követem felőle mint kegyelmes uramot nagyságodat.

Irhatom nagyságodnak kegyelmes uram, hogy az itt való háznál az istállóban néhol övig való ganéj is vagyon, mint hagyták meggyülnie eleitől fogva, nem tudhatom, minden ember szabódik. Inventáltatok is és kiküldöm nagyságodnak. Itt igen szűkesnek látom az építést, sok helyt igen megromladozott az ház menyezete, padlása és fala is fedelével együtt.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Eredeti.

IV. 1644. január 3.

Anno 1644., Albae Iuliae 3. Ianuarii Hajdu Györgynek.

Maurer Mihály 23. die Decembris érkezett vala meg hozzánk (s csak várakozánk az ezüst művek készülésére, kit az vezérnek ő nagyságának akarunk küldeni, melyek csak 10—15 nap alatt is elkészülnek), s értvén tőle, mind kegyelmetek leveléből, mibe állapodott meg ottbenn az dolog, éjjel nappal azon vagyunk, ugyan ő tőle egyszersmind be is küldhessük, abból fogyatkozás

nem lévén. Isten áldásából ím az statusoknak gyűlést promulgáltunk, s ma minden rendek begyűlnek, ottan esmégt tudósítjuk kegyelmedet mindenekről. Elhittük, intésünk s parancsolatunk nélkül is kegyelmed tisztinek s hivataljának meg fog felelni; de az mostani állapotokra tekintvén, ha kegyelmednek az portai állapotban több experientiája volna is, nem ártana. Felette kegyelmesen parancsoljuk kegyelmednek, okosan, discrete, caute viselje magát, lásson, halljon, értsen mindeneket, úgy vigyázván mindenekben mindenre, hogy nekünk előmenetelünkre s javunkra s megmaradásunkra szolgáljon, és ne csak az vezért ő nagyságát tarthassa meg mostani hozzánk való jó indulatjában, akarattjában, hanem másokat is sokakat szerezhessen s abban meg is tarthassa.

Az mikről kegyelmednek 21. die Decembris írtunk, arra kegyelmednek legyen szorgalmatos gondja, impetrálhassa s küldhesse ki, mivel bizonyoson értjük, *horvátokat* *) *akarnának ellenünk hozni*, kiket megtartóztathatna nagy haszonnal *az bosnai passa, kanisai bék* s az ott körül való *török végházakból*, ide alább pedig *az esztergomi bék az kikabdosással* igen sokat segíthetne. Ezekre azért kegyelmednek szorgalmatos gondja legyen és végben is vigye, s minél hamarébb *az parancsolatokat is, az budai vezérre az tatárok felől való parancsolat szerint legyen*, az mint 21. die Decembris megírtuk, sőt *ha tatár több lenne is, nem ártana, sőt igen* hasznos volna; ezekről minél hamarébb írjon kegyelmed.

Elhittük, ez levelünk elvétele előtt híre leszen az portán, hogy most német császár végházaiban victoriának örömét lötték meg, kiről mi még ezelőtt kegyelmedet tudósíthattuk volna, de bizonyost akartunk írni, ki így volt: Az galliai király vevén eszében, hogy az bavarus felbontotta azt az neutralitásságot, melyiket az atyjával kötött volt, küldött volt az vájmárinak hada féléhez, ki 6000, 8000 gallust az végre, hogy Bavariára inimicitiaát tegyenek, s azok mellé rendelt volt még egy nagy armadát 24,000 emberből álló Angvinii **) generalis alatt, kit úgy expedialt volt, hogy azokkal megegyezvén igyenesen Bavariába menjenek. Ez a 8000 gallus s 6000 vájmári had-féle szállott volt meg egy várost T. T. ***), az kit megvévén sáros idők s havazás lévén, quártélyra szállottanak. Vévén eszében az bavarus, hogy bátorsággal s vigyázatlanul vannak azok, az mága hada mellé, ki az, mint mi írtuk, 10 ezer ha lehet, Haczfelddel az lotaringiai fejedelmet mellé vevén, tölték 20 ezerre, s elkerülvén az vájmári hada félét, mentek igye-

*) A cursivval szedettek titkos jegyekkel.

**) Rákóczy alig olvashatóan írta e nevet; ez alakjában idegen kéz írása.

***) U. a. kéz »Rotweila«-nak írja e város nevét.

nesen az gallusokra, kik talám 3 quártélyban is voltak, és ott invadálván őket vallottak kárt mindegy 3000 embert, s 10 lövészerszámot is vesztek el, az melyről ím ez includált írásokból s nyomtatásokból kegyelmed bőven érthet. Úgy halljuk, az a nagy armada mindjárt helybe állatta az kiket dissipáltak volt is az gallusok közül és már is (!) vannak 35,000, kik Bavariára mennek, másfelől az hassiai fejedelemasszony (!) is 8000 hadával. Angliában, Lusitaniában, Cataloniában mind vagy az dolog, az írásokból kegyelmed megértheti. Hogy az német császár végházaiban lőttek az victoriájért, azt bizony leginkább hatalmas császárra s mi reánk nézve cselekedték, mert az ő mesterségek szokott lenni, az bizon csak

Az svékusok jó állapotban vannak, ez ideig is mind vetten veszik az várakat, városokat valamely felé fordulnak, s rövid nap minden bizonnyal isten ő felsége áldását nyújtván igyekezetekre, elsőben Csehországba, azután az Dunán innét való Austriába mennek. Gallas az német császár generalissa soholt még eddig csak beléjek sem mert kapni, nemhogy velek megvitt volna, csak távul keringi őket, hol utánnok 5, 6 s néha még . . . jár velek annyi távul földön. Tovább mint leszen, az nagyhatalmú isten kezében vagy az dolog. Ezeket kegyelmed az fővezérnek így adhatja érteni, akárki mit mondjon, de ne higgye ő nagysága.

Lupul esmét Máté vajdára készül, ide hátunk megé zurzavart akar szerzeni. Szóljon kegyelmed jó alkalmatossággal az vezérnek, lám annélkül is igen vén ember *Máté vajda*, az mi szolgálatunkra legyen annyi tekinteti ő nagyságának, *hadd nyukhatnék éltik az vajdaságban Máté vajda*, erről is tudósítván kegyelmed bennünket. Mi szenvedhető egészségben vagyunk, s rövid nap többet írunk kegyelmednek. Adja isten, minden jót hallhassunk kegyelmed felől. Elsőben kegyelmednek azt kellene *expiscálni Zöldficártól* vagy mástól, nincsen-e *elvégezve az portán az Máté vajda megváltoztatása, nem adták-e Lupulnak, az vezér melyiknek jobb akarója*, ennek kegyelmed végére menvén s úgy indulhatna meg jobban annak végben vitelében.

Ha ez levelünk Seredi uramékat otbenn nem érné, s már kegyelmeteknek jó *válassza lőtt volna*, teljes tehetségével kegyelmed azon legyen, *Zöldficár agával együtt az budai vezérre is tulajdon hatalmas császár parancsolatját* szerezzétek, hogy velünk *egyetértsen, és az miből megtanáljuk ő nagyságát, ne fogyatozzunk meg benne*, s ha több segítség kívántatnék annál, a mennyiről Seredi uramnak tanuságot adtunk volt, *adna s ne várna az portáról újabb parancsolatot az budai vezér.* Az *temesvári passának, gyulai, lippai, szolnoki békeknek is az szerént* kellene parancsolni, arról is tartanának jó *békességet ide hátra*, és kívánságunkra *mindjárt ülnének fel s jönének mellénk*, vagy

bocsátanának *alattok valók között* illendőképpen, felette-felette igen-igen nagy *hasznunkra* lenne, *ellenségünknek* *penig* *rémülésekre*, hogy vagy ezer, *avagy* *bárcsak* *hatszáz tatárt* is *rendelne* az *fővezér* ő nagysága, s az *kijőne* mindjárt *mellénk*, ez akár *Bobrocsánból* (*így*) s akár *Bucsakból* *kitelhetne*. Az *parancsolatokat* mind magunk kezében kellene küldeni, hogy *küldhetnénk* magunk emberétől illendő *ajándékokkal*. Ezeket *hogy* *kegyelmed* az *agával* *in effectum* vihesse, *totis viribus* érte legyen. Megmondhatja *kegyelmed* az *agának*, az *többivel együtt* ezeket is ha *végben* viszi, az *ígéretünk mellett* *becsületes más ajándékkal* is leszünk neki. Felette-felette igen érte legyen *kegyelmetek* az *agával*, *ne fogyatkozzunk meg* az *tatárookban*. Az *több helyre* való *parancsolatokban* az *kanisai*, *esztergomi békeknek* is *parancsoltatni* kellene, azok is *rezkelődnének* és *csinálnának* *distractiót*. *Mind-ezekre* igen-igen szorgalmas *gondviselése* legyen *kegyelmednek*, s *végben* is *igyekezze vinni* és *kiküldeni* *hamarsággal* minden *bizonnyal*. *Német császárnak* *postakövetje* *jű hozzánk*, 4—5 *nap alatt* *be fog* *érkezni*; *nincs jól* *oda fel* *dolga*.

P. S. Az *Luppul* s *Máté vajda* *dolgában* *kegyelmed* így is *procedálhatna* s *expiscálhatná* az *Zöldficár elméjét*: tudja *kegyelmed*, immár *hatalmas császár jó szerencséjére* *nehéz nyul* az. *Én* *uram* *sokat* *gondolkodom* az *két vajda közt* *való egyenlenségről*, ha azok *veszekedni kezdenének*, az *uram* s *minnyájunk* *szívében* is *sok gondolkodások* *ütköznének*, az *urammal* *levő hadakban* is *kedvetlenséget* [*szeretnének*]. Jó volna az *vezérnek* *mindkettőnek* *erősen* *parancsolni*, *ülnének* *vesztek*, egyik az másik ellen *ne igyekeznék*, *Máté vajda vén ember*, *maholnap* *meg fog halni*, *ugyis értette* volna *kegyelmed*, *hatalmas császártól* *oly levele* *volna* *Máté vajdának*, *élték el* *nem venné* *vajdaságát*. Ezekre való *feleletéből* *eleget* *tanulhatna* *kegyelmed*, s az *mit* *jobb* *nak ismerne* s *tapasztalna*, *azt* *követhetné*. Mégis *kegyelmedet* *felette* *kegyelmesen* *intjük*, legyen *azon*, *minél hamarébb* *tulajdon császár neve* *alatt* *extraháljon* *parancsolatokat* *mind* az *budai vezérre*, *temesvári*, *lippai*, *gyulai*, *szolnoki passára*, *békekre*, *esztergomira*, *kanisaira*, az *tatárokról* az *mint* 21. die Decembris *megírtuk* *kegyelmednek*, az *tatárok bár lennének* *két* *avagy három ezeren*, az *bosnai passára*. Az *mint* *derék levelünkben* is *írtuk*, *megmutassa* *kegyelmed* *industriáját*, *serénységét*, *okosságát* és *hűségét* *ezekben* is *hozzánk*.

Fogalmazvány, a fejedelem írása.

V. 1644. január 10.

Alázatos és hű szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat.
Isten nagyságodat éltesse sat.

Nagyságodnak akarám értésére adnom, hogy az követ uraimék innen 29. Decembris indultak el, az ő kegyelmekhez expediált leveleket penég, kiket nagyságod Déváról 8. Decembris ide expediált volt, azokat ide prima Ianuarii hozták meg, én utánnok nem küldém az követőknek, nem is látván arra való szükségét, azért nálam vannak az levelek. Eddég hogy értésére nem adtam nagyságodnak, az az oka, hogy nem volt ittben arra való posta. *Az római császár *) követe innét 7-tedik napján ment el szekéren postán hogy már, azon napon üté mellém magát az ő interpresek s azt kérdé tőlem, ha hallottam-e új hírt. Kérdém, hogy mit. Mondá, hogy ők azt hallották, hogy az erdélyi fejedelem igen nagy haddal és készülettel vagyon, mit akar, kitől vagyon bántása. Én arra azt felelém, hogy én abban semmit sem tudok. Ezzel elválék tőlem. Ez az vezér divánjában volt.*

Itt kegyelmes uram semmi oly hírek mostan nincsenek, hanem az miolta követ uraimék elmentenek, azolta császár főlovászmestere Ozman aga lött urumelli beglerbéggé, az kinek azt mondja az aga *hogy az vezér igen meghagyta, hogy jó vitézeket írjon maga alá mindjárt*, hogy az mikoron kívántatik nagyságod mellé, és ha *parancsolat éri felőle, készen lehessen*, az budai vezérnek is hasonlóképpen, ez bizonyos, *hogy mindenben egyetértessen nagyságoddal*, mivelhogy jó akarója is nagyságodnak az budai vezér. Azt is mondá az aga, hogy az vezér igen számlálja az napokat, hogy mennyi ideje már hogy *Maurer uram elment innen*, mivel nagyságod írása az volt, hogy mihelyen *innen nagyságodhoz bizonyos hír érkezik az dolog felől*, az naptól fogva számlálván egyáltaljában *ide be érkezik huszonegy napra az honorarium*, az *pénzbeli*, melyet nagyságod ígért az császárnak, és az másoknak.

Egy rabot szabadítottak el innen, Réthi uram szolgálja vagyon itt az híre hogy elvitte az császár udvarából, igen forrolák *(így)*, azt mondja az aga is, hogy mind Seredi uram s mind Szelepcsényi s mind az lengyel követ kérte azt az rabot, de nem adták, volt nála 1000 arany etc., állaták, hogy Erdélyben vitték. Én arra azt mondtam, hogy Istók oda nem hiszem hogy merjen mennie, hanem Drinápoly vagy Czilibria felé, mivel Szelepcsényinek kénálta magát, hogy elmegyen véle, magok is arra hagyták, mivel az kolosvári Luppul is ott várta volt meg és onnan ment el véle, még most is igen tudakozzák, hogy melyre vitték.

*) A cursiv betűk titkos jegyekkel.

Szinte hogy ez levelet írom vala, érkezék az nagyságod levele hozzám, melyet elolvastván menék az *agához* és *megjeleném nekié*, melyre mondá, hogy megfordítja törökül, csak írjam *én le öreg betűkre*. Abban én, isten velem levén, *igen serényen forgódom*, ha mire isten *segít*, nyilván *én nem restelkedem semmiben is*. Mind ezek után az *aga azon kéri nagyságodat*, hogy nagyságod írjon az *moldovai vajda felől*, ha nagyságod végére mehet, hogy *hol és mennyé helyen főzet salétromot*, mert az előbbénit eltévesztette(!), és igen volna rajta, hogy *sütve tenné alája*. Istén nagyságodat igen kedves és jó egészségben szerencsésen éltesse s minden *dolgaiban előmenetelessé tegye*, amen. Datum in fulgida porta othomanica die 10. Ianuarii, 1644.

Nagyságodnak igen alázatos szolgálja teljes életéig

Hajdu György m. p.

Uzím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 21. Ianuari Albae Iuliae 644. reggel 7 óra után Inota havasalji vajda postája.

Eredeti.

VI. 1644. február 1.

Alázatos hív szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Istentül nagyságodnak sat.

Ide kegyelmes uram csoda dolgok vannak és hertelen való változások. 28. Ianuarii, mikoron az leveleimet nagyságodnak expedáltom volt, akkor még nem tudtam, de már az császár sok reá való vádokért vuromelli beglerbéget, kit mazullá tött volt, Tajkot már megfojtottatta volt, mostan az misziri Maxszautot (*így*) is az passát hozatja. Tegnap napon reggel az császár divānjában menvén, ott hamar elbomlék az divān, az vezér alájöve, és ott gyüle nagy divān, talám három tikmony vagy négy egymás után még megsült volna alig volt, hogy az vezért hivatá be az császár, elmenvén oda, még annyit ha késett, egy korban hát jargalva nagy sebbel csak hallók az kiáltást, hogy bejöne, az kapuját bezárák, az számtalan sok ember peresek és fő törökök sibogtak, sohajtottak, tekéngettek ki, egy felé sem mehettek, az kaput az császár emberei ostromlották szörnyen, azalatt az vezér alacson ruhában érkezett és kiugrott, az egész városnak ellepték utcáit minden rendbeli szolgálai az császárnak, és addég keresték, hogy fellelték, homloka sebes volt, szakállát kitépték, három helyen is belé vertek az oldalában és úgy vitték fel az császárhoz s megfoj-

tották. Már nagyságod mint gondolkodik, az ajándékokkal be kellene sietnie, mert nem jó azzal késni. Kajmekám Kinán passa, annak is ajándokokkal kellene postán pénzbélivel elől nagyságodnak kedvét keresnie. Az fővezér ki legyen, nem tudhatni még eddig ki legyen, mondják azt is, hogy Dali Huszain passa az boznaiért vitték az pecsétet postán, s ki pénég azt mondja, hogy az budai vezér után. Nagyságodnak hertelen kelle értésére adnom, oly rút dolog volt tegnap itt, egy néhány ember holt meg, magamat is törökül nem tudván, isten tartott meg, oly magas helyről ugrottunk ki vezér udvarából, hogy volt másfél kopjányi, addig innen kívül az lovomat minden szerszámostól elragadták többekkel együtt, s oda vagy; már ló nélkül s szerszám nélkül vagyok, nagyságodat mint kegyelmes uramat kérem alázatosan, fejedelmi kegyelmességéből segéljen reá, vehessek mást, vallottam 150 tallér érő kárt pengig, életem maradott meg az nagyságod szolgálatjára. Ezt igen sietséggel kelle írnom, nagyságod megbocsásson. Többek is esnek ilyenek rövid üdön. Azt is hallom, hogy az császár az bajrán után Drinápolyhoz készül, hova megyen, maga-je vagy mást küld, nem tudhatni, emlegetik az németeket, de isten tudja; csak 9 *kémeket* *) is bocsátott el, merre mehetne, nem árt *vigyáznia*. Ezek után isten sat. Datum Constantinopolis in portha othomannica die 1. Februarii, 1644.

Nagyságodnak

alázatos szolgája
Hajdu György m. p.

Czim: a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem följegyzése: 15. die Februarii 1644. Lugas estve 9 órakor.

Eredetije az orsz. ltárban.

VII. 1644. márczius 15.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Isten nagyságodat minden üdvességes jókkal és jó egészséggel szerencsésen áldja meg.

Nagyságodnak alázatosan akarám értésére adnom, hogy el nem gondolhatjuk Zöldfikárral az agával, hogy urunknak ő nagyságának az mint kegyelmesen írta vala Kállóból, hogy isten segítségéből tul menván az Tiszán, mindjárt főember követét és illendő ajándékokkal s jó hírekkel beküldi ő nagysága, melyet ő nagysága kegyelmesen ugys írt énnekem, hogy mind az agával közöljem, s mind az vezérnek értésére adjam, mely meg is lőtt már azolta, csak az napokat számlálják s álmélkodnak, hogy

*) A dúlt betűk titkos jegyek.

nem jönnek, az felmenetelre ő nagyságának szabadság engedtetett, az ígíret penég sohol sincsen. Bizony Maurer uram nagy botránkozást tött azzal az megtéréssel s kétséget is nagyot szerzett, mivel az német residens valamit urunk felől hirdet, hogy az svédekkel való megegyezésére kéredzett csak fel, és ha ott dolgokat császárral végben vihetik, ottan arczczal fordulnak az törökre; azt már azzal állatja és el is hitette, okát assignálja, hogy az pénzzel is azért tértek meg és ezt nem is hozták be már, egyik postája a másikat közel éri. Budáról gyámoltítják-e hírrel valaki, vagy maga koholja, de már azt is hirdette, hogy urunk hadát igen megverték, az török penég igen az jó szerencse mellé siet. Tudván Maurer uram, hogy az az török hátra vagyon, ki az követ uraimékkal kiment, nem tért volna meg, hanem inkább hagyta volna Havaselföldében, ott el nem vesztelt volna, még urunktól ő nagyságától ujabban válaszlevelek, vagy követ is jött volna, vagy hozta volna be töstént ide be, elállhatott volna ittben is mint a moldovaiaké, azonban tegnap beadták, kaftánt vöttek s jól jártak, mi is, ha behozták volna, beadhattuk volna és mind két vajdákra ujabban parancsolatot extráhaltunk volna s az többire is, kit ő nagysága kegyelmesen parancsolt; de ez meggátlá az dolog, ezzel mi Székely Mózes állapotját és az ő nagysága több ellenségiét neveljük az késedelemmel. Az ígíret ottan adóságul vétetik. Mi történhetik, ha még is késnek, csak az jó isten tudja, minden rend csak minket beszél, és azt az megtérést, ilyenkoron az ő nagysága postájának egyiknek az másikat kellene kíváltania. Bizony az vezér hogy bejött 11. Martii, 12. Martii hivatván az agát, nehéz szókkal szóllott, kérdezőn az fejedelem követét hol vagyon, azt is mondván, hogy: ím én köszvényes ember vagyok és arénás igen s az utomban is igen sok igazgatásom volt, nehéz ember lévén, mégis az vezérnek halála utánról fogva 80 napi nehéz járó földről beérkeztem, s hát Erdélyből miért nem hozták be az császárnak ígírt summát is mind azzal együtt, kit az megholt vezérnek ígírt volt, ugymond, császár arra számot tart már; énnekem magamra abból nincsen semmi gondom, ő dolga, csak emez legyen meg. Úgy jött el onnan az aga, hogy azolta két naptól fogva igen betegen fekütt. Ujabban nagy suhajtással mondá, hogy ne adta volna az uristen soha is ő nekie bár látnia az erdélyi fejedelem fizetését, mert jól látja, hogy az életét is leteszi miatta, addig biztatjuk s velle mindent mondatunk, urunk penég minden dolgaiban így késedelmeskedik, legfőképpen ebben. Bizony tagadatlan, mi is az életünket most markunkban viseljük, császár éjjel nappal széllyel jár, az embereket igen öleti, tegnap az vízi kapitány passának más passaságot is ígírt az császár ezen tisztí mellé, s az estve felé megölette, már egy néhány fő törököt öletett meg, csakhogy ilyen hertelen

az neveknek bizonyosan végire nem mehetni, az éjjel is kettőt öletett meg. En urunknak ő nagyságának megírtam vala az calarásoktól, hogy császár mellett levő sziliktár Juszuph igen belső ember és ő igazgatja az császárt mostan, az fővezér külső, de ez belső, kedvét kelletnék keresnie, Máthé vajda is ezt találtatta meg elsőben az én írásomra, császártól jó választ is szerzett, ez volt is oka az megholt vezérnek, még az mostani vezér is igen vigyáz erre. Az császár effendi hodsája is az urunk dolgát, mivel igen kedves császárnál, igen agálta, jól is volt az dolog, mostan már ő is látván hogy sem ígíret, sem levél, sem követ nem jó, csak álmélkodván hallgat, nem mer szóllania, mert mindenben az németek residence szava áll meg előttük. Azért lássa nagyságtok kegyelmesen mit gondol, bizony igen félek valami ecclepsiától. Az francziai oratorral is és az hollandussal eleget beszéltem, hogy ők is, az miben tudnak, vigyázzanak, és az fővezérnek szívét erőlködjének magokévá és miénkké tennie, az kik ígírek ugyan magokat, de ők is csak azt állatják, hogy miért nem küldi be urunk már azt az summát, kit ígirt az császárnak 40 ezer tallért, mert annélkül semmi itt az dolog, sok az ideje az ígíretnek; Zöldfikár agának kérdék ha hihetünk-e, mivel látják, hogy az németek interpressével is sokszor tractál, ők igen tartanak, hogy az is ne sántáljon, kitől bizony még én is félek, mivel amaz mindent ígír, meg is adhatja, s ha elhajtja tőlünk, s ez mostani félelmes állapotjában élete megmaradhat, senki nekünk annyit nem árthat mint ő. Az sziliktárt is félek hogy az az német magáévá ne tőtte legyen. Mi nekünk már orczánk nincsen, hogy vezér eleiben mehessünk ez nagy fogyatkozás miatt. Itt igen készítik az gályákat, több kész már 68 gályánál, kiket mind vízre kitoltak; az császárnak is most szintén elkészítik az ő számára valót; mit akarnak, nem tudhatni bizonyost még. Az budai vezértől is félek, hogy német pártja valahogy ne legyen, holott itt azt mondják, hogy azt írta legyen, hogy segítséget és port is küldjenek nekie, mert ő reá igen sok ellenség megyen, nem tudjuk mi azt mire magyaráznia. Az aga azt is mondja, hogy urunk ő nagyságának, mint azelőtt, egy nehány csauszt kellenék itt benn tartania, ilyen nagy dolgaiban jőnének s mennének az ő nagysága emberivel vagy csak magoktól is, mikor az szükség kívánja, ne szánja ő nagysága az pínzt, holott drágább az ő nagysága élete az pínznél, és ide ujjabb-ujabb hírekkel tartanája az portát, s úgy kedvesködnék ide. Mind ezek után istennek ajánlom nagyságotat, és kérem ő szent felségét, hogy igazgassa nagyságodnak elméjét minden jóra, mert most az ideje bizony egyszer. Datum in portha othomanica die [15.] Martii, anno 1644.

Nagyságodnak igaz hű szolgálja

Hajdu György m. p.

Uzm: Illustrissimo principi domino domino Georgio Rakoczy iuniori sat.

Hajdu kezével: Az datumja lött die 15. Martii itt az portán, mivel akkor indultak meg innen.

Eredetije az orsz. ltárban.

VIII. 1644. július 4.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Kévánok az uristentől nagyságodnak sat.

Im kegyelmes uram mivel a követ uraim isten kegyelmességéből elég nagy nehezen, de megindulának az nagyságodhoz való válaszszzal, ez . . . dolgokat nagyságodnak ő kegyelmek voltaképpen referálhatják szóval is bőségesen. Nagyságodat mint kegyelmes uramot alázatos szolgája és lábainak sara igen alázatosan találom meg s kérem nagyságodat, kegyelmesen megbocsásson, ittben való állapotomról provideáljon szolgák dolgából, mert egyáltalánvéggel hogy török szolgák nélkül tisztességesen az dolgot végben nem vihetem itt divánban és egyéb szükséges dolgokban való járásból is, kit nagyságodnak követ uraimék is meg tudnak mondanía. Ezek után kegyelmes uram mégis igen alázatosan várom az nagyságod fejedelmi kegyelmességét ittben való káromnak refundálásáról, ne hagyjon olyan kárban, élhessek én is az nagyságod kegyelmességével; szegény legény voltomhoz képest is ugyan az nagyságod méltóságának díszí, ha tisztességesen viselhetem ez nemzet előtt magamot. Az mellett kegyelmes uram itt aprónként sok adom-mal jár az állapot, jó akaróknak megszerzésében és minden szükséges dolgokra hogy jobban elérkezhessem, költségből is nagyságod kegyelmesen provideáljon, mert abban bizony nem sok vagyon; az kit nagyságod kegyelmességéből adott volt, haszontalanul el nem költöm, sem magam szükségemre nem fordítom. Az ittben való praebendát is az kit megadnak oly, hogyha követ uraim referálni akarják, megmondhatják, micsodás, emberséges ember némellyikével ha akarna sem élhetne. Az mi kövés pénzt adnak is, fele is rossz, el nem költhetni. Azon is igen alázatosan könyörgök nagyságodnak, az mint bejövetelemkor kegyelmesen ígírte vala nagyságod, hogy esztendő eltelvén mást küld be helyettem, arról se felejt-közzék el, istent imádok nagyságodért, nem szokhatom ezt az ájert, otthon is [. . . szeg]ény alázatos szolgája leszek. Mindezek után sat. Datum in porta othomanica die 4. Iulii, anno 1644.

Illustrissimae ac celsissimae vestrae

fidelis humilisque servus

Georgius Hajdu m. p.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem füljegyzése : 22. Iulii 644. Ungvár s Szerenye között való útunkban. . . .

Eredeti Batth.-ktár 5. IV. 5. 42.

IX. 1644. j u l i u s 15.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Isten nagyságodat szerencsésen jó egészségben éltesse kedvesen.

Nagyságod, követem alázatosan, megbocsásson kegyelmesen, leveletem már elküldöttem volt, hogy az urunkhoz menő kapudsi passát, kit irtam volt, megváltoztatták esméig mást választván az sziliktar passa kapudslar kihajáját miszirli Ali agát, s ma reggel 8 óra közben két levelet adtak kezében és kafftánt is, hogy mindjárt menjen ; maga is kételkedik, hogy Buda felől menjen, de mivel úgy értem, hogy az egyik kaftány nagyságodnak fog mennie, s ezért Erdélyre megyen, nagyságod kegyelmesen vigyáztasson eleiben, és jöjjenek késérők, hogy tessék meg az vigyázás, és az nagyságod és az urunk ő nagysága méltóságához az utban legyen illendő gazdálkodás, mert ittben nagy ember ennek mostan az ura, legfeljebb az ki követe, arra is kell nézni. Az agának semmi hasznát ma és holnap nem vehetem, mivel feleségét három napon házában benn gyászolja. Hertelenséggel nem írhaték egyebet nagyságodnak, mivel sietséggel hozzá kell mennem az követhoz. Az székes-fejérvári szandsokságot megváltoztatták tegnapelőtt, adták Szuliman agának császár kapudsi passájának, ki azelőtt Reczep passa csausz passája volt. Ezek után sat. Datum in portha ottomanica die 15. Iulii, 1644.

Illustrissimae ac celsissimae vestrae

humillimus, fidelis perpetuusque servus

Georgius Hajdu m. p.

P. S. Ma elmentem szintén házához ez követnek miszirli Ali agának házához, s ottan eleget beszéltem velle, azt mondá, hogy nem mehet Erdély felé, mert csak postán megyen Buda felé, maga is azt mondá, hogy az egyik kafftány urunké, az másik nagyságodé leszen, de arra megyen, talám onnan fordul aztán nagyságodhoz ; igen katona ember, császár azt igrte nekie, hogyha emberül eljár az dologban, nagy állapotot ad nekie, ha megjő. Kérdém, hogy miért megyen, s azt mondá, hogy urunk mellé kell már az segítségnek elmennie ; azt is kérdém, hogy mennyé leszen, mástól azt hallám ma, hogy 12 ezer, de az azt mondá, hogy 40 ezer leszen, bizonyoson nem tudhatom. Ma vezérrel, császárral leszen szemben, jó reggel elmegyen. Mindent megírtam urunk ő nagyságának is tőle. Embert kér vala tőlem hogy bocsássak velle, mondám, hogy nekem nincsen.

Nagyságod igen vigyáztasson *Lupulra*, *) mert az estve is levelet küldött vezérnek; mit írt legyen, nem érthetém, de azt mondta egy emberséges ember, ki hallotta, az oláh kapikihajának, hogy hiszen messze érő kezének kell lennie az Bogdán vajdának, hogy hol az oláh bégre árulkodik, s hol Erdélyre fenekedik, s egyéb sok dolgokban is ártja magát, csak meg ne ártson. Ne-talám ő az lengyelrel is és némettel is egyetért, mi is penig az agával úgy tudjuk, vigyázunk is, de ott sem árt vigyáznia. Nagyságtok az ő sok latorsága és csapongása felől semmit sem ír, és ő az áruló ide mindent izeget (*így*) nagyságtok ellen. Írtam mostan Máthé vajdának is, hogy írjon ő nagysága is felölle.

Nagyságod írja meg urunk ő nagyságának, hogy ő nagysága jól eszében vegye állapotját ez mostani követnek, mert igen ajánlja magát, hogyha megjöhet urunktól, nyilván ő is kü-lömben vigyáz itt mind az uránál fővezérnél is, sőt az hatalmas császárnál is az urunk dolgaira, csak esmerkedhessék meg urunkkal ő nagyságával, ajándokot fog vinnie ő nagyságának. Nagyságod, mégis alázatosan követem, megbocsásson kegyelme-sen, futva írást ezt is, beteges lévén, régtől fogva mind jártam ez várost, míg feltalálhatám ez követet. **)

Czím: nincs; de az ifju Rákóczy Györgynek szól.

Eredeti, Batth.-ktár 5. IV. 5. 44.

X. 1644. július 28.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Fidelium sat. Az uristen sat.

Nagyságod kegyelmesen Sebessi és Maurer uramnak s nekem írott levelét, melyet 8. Iulii Görgényből hozzánk kegyel-mesen is küldött volt, itt Konstanczinápolyban délután 23. Iulii adák meg kálarások, az útban nem találván ő kegyelmeket az levelekkel. Én azért alázatosan elvevén elolvassván mind az nagy-

*) Ezen szó titkos jegyekkel van írva.

**) *Jegyzet.* E napról írt Hajdu I. Rákóczynak is. Az ifju fejedelem leveléből lényegesebbek ezek hiányoznak:

»... Írtam volt igen alázatossággal nagyságodnak (t. i. az öreg fejedelemnek) 14. Iulii, hogy hatalmas császárunk nagyságodhoz egy Huzain agát, ki császár muteszerikája és fővezér kapudsi passája, rendeltetett levéllel és kafftányval nagyságodhoz való menetelre; mindazáltal noha úgy volt, hogy Erdélyre menjen, de az ma jó reggel megváltozott és elég gyalázatban maradt; lovakot, sátorokot is vőtt volt, hogy kivigye eladnia az elmúlt Nagy ember ez mostan (a sziliktár passa), és az hodsza, *vezér is fél sziliktártól* Vasárnap, isten ázt adván érnünk, az nagyságod 28. Iunii parnai táborából költ levelét véle (Zülfikárral) közölven, holott más nincsen, az vezérnek törökül beadom Maga is mondta az vezér az tanácsossának Ali agának: nem tudom micsoda ember ez *Lupul az moldovai vajda*, de messze érő kezének kell lennie, csak meg ne ártson, mert hol az oláh bégre s hol Erdélyre fenekedik . . . « U. o. 46.

ságod, és mind az urunk ő nagysága kegyelmes levelét, itt is tartottam, az harmadikat penég, kit nagyságod Sebessi Boldisár uramnak külön írt volt, azt nagyságodnak visszaküldöttem, felbontania szükségesnek nem is ítéltém.

Irhatom nagyságodnak, hogy ide 26. Iulii hozák meg, hogy az német követ Czerniny Budára érkezett 200 magával; mivel jön, nem tudhatom.

Az tatár hámot noha még ezelőtt változni elrendelték volt, de már mostan ugymint 22. Iulii hozák ki jediculából császár és fővezér keze csókolására, 27. Iulii megkafftányozták, s mindjárt az hajóra költözött s által is ment, mert mi is az agával köszöntenie akartunk mennie. Az nevét ez uj tatár hámnak mondják hogy Iszlam Gerary han, ezt az havaselvi kapikihája mondá, hogy bizonyosan ez az neve. Nagyságodnak alázatosan akarám értésére adnom, urunknak szóló levélben es netalám nem árt megírnia, mert én meg nem írtam.

Egy rab ifju legén is ím küldött az atyjának levelet Czobad nevű falubeli Bakos Gergely fia, azt mondja, hogy az az falu ugyan nagyságodéké, igen kére, hogy elküldjem. Ha nagyságod illendőnek látja, felmenő postától küldje meg, tudhassa az atyja hogy él és hon vagyon; ki is ügyekezne nyavalyás, hogyha mód adatnék benne, mivel már felszabadították, és meg is metszették még gyermek korában Reczep passa idejében. His illustrissimam sat. Datum in portha othomanica die 28. Iulii, 1644.

Illustrissimae ac celsissimae vestrae

humillimus, fidelis ac perpetuus servus

Georgius Hajdu m. p.

Kívül a cím alatt: RácZ János beérkezett, de nem találta Sebesi és Maurer uraméket.

Cím: Illustrissimo ac celsissimo principi domino domino Georgio Rakoczy iuniori sat.

Az ifju fejedelem kezével: 8. die Augusti 1644. Albae Kis Máté az posta reggel 7 órákor.

Eredeti, Batth.-ktár 5. IV. 5. 45.

XI. 1644. augusztus 27.

Alázatos szolgálatomat igaz hűséggel ajánlom nagyságodnak sat.

Nagyságodnak alázatosan jelentem, hogy némely napon írtam volt Máthé vajdának ő nagyságának, hogy mivel ittben való kapikihái egy Lupul vajda törökök ide beírt nagyságodra vádaskodó levelét mondák hogy kerítették kezekhez egy gyer-

mektől más közbenjáró ember által 5 tallérok után, melyet ki akarnak oláhu! vennie és uroknak küldeni, kérdém, mi vagyon írva benne, de azt mondák, hogy még ki nem vötték; azért ha kivehetik jó, hanem azon török levelet küldik uroknak, kértem volt levelemben ő nagyságát, ha kiküldik, küldje nagyságodnak.

Irhatom nagyságodnak, hogy császár Drinápolyban való kimenetelekor volt az szándok az mint értem, hogy Máthét megbolygassák az vajdaságban, de isten az ittben való akadályok miatt meggátolta. Az nagyságodhoz kafftányokkal ment törököt igen várják, hogy az mely kétséget nagyságod felől ezek szíveben vöttek volt, mivel már távoznia kezdett szívekből, az megérkezvén és jó hírt hozván, annál is inkább hihetnének nagyságodnak, mert noha az miolta Musza passa bejött és császárral beszéllett s megmondotta, hogy nagyságod igaz hűséggel vagy on az portához, de mégis gyámoltódnék annak is nagyságod felől való jó hírhozáásával, annál nagyobb jó kedve fog na gyságodra terjednie császárnak, és az nagyságod követe is ha érkeznék és az svédeké, melyeket is igen várnak, mert ha az német követ pínzt nem hoz, úgy értem, hogy az oda fel való hadakat be fogják Horvátországra bocsátania, mivel Sain passa is azt mondta, hogy azok is ez idén háromszor ütöttek Kanizsa alá. Jó volna, ha az jó magyarországiak nagyságoddal megegyeznének, mert az egyenetlenség nem fog jót hozni. Sain passa is jól beszéllett ittben nagyságod felől, azt mondotta, hogy ha az császár segítsége bővebben ment volna nagyságod mellé, eddég meglátta volna császár, mit mívelt volna nagyságod. Az nagyságod felől való kétség tartóztatta volt meg eddig is, úgy értem, hogy bővebben segítsége nem ment, melyet Lupul és az németek csináltak volt, és az *szalontai* *) *dolog* is akadályoztatta ezeknek vádjokhoz képest, és ez Lupul mindenben egyetértett, bizonyos on mondák egy Musza embere hűttel, *palatinussal*, melyet akkor értett ő, mikor on *Szelepcséni* az pap Budára háromszor ment és azon kérte Musza passát, hogy szerezz e nekie az *erdélyi fejedelemséget*, és Musza passának negyven ezer aranyat ad, török császárnak penég *nyolczvan ezeret* és három *várat*, s azokat is visszaadja, melyek valaha töröké voltak s az *erdélyi adót* is két *annyira nevelé*, *nagyságodat penig* vagy *elevenen*, vagy másképpen, de *kézben küldi*, kit isten nem engedett, nem is engedi. Ezeket nekem hűt alatt mondá meg egy *esztergomi török*, *Ibrahim iszpahia* neve, Musza passának kedves ember. Azt is mondá, hogy bizony ezt három embernél több nem tudja, én se jelentsem senkinek is. Ez kívánságát és igiretit *palatinusnak Musza passa* közlöt te az *olajbékkel*, de mikor on az

*) A cursiv szedés titkos jegyekkel.

megértette volna, azt mondta, hogy ne higgyen nekie, mert semmi igaz nincsen benne s nem is lehet az oly könnyen, hanem úgy mondott: nagyságod hagyja ebben és az ki most vagyon, legyen az mellett. Én is az vezér divánjából (*így*) beszélvén ezen *esztergomi törökkel*, mivel engem az aga csak szóval tart, hogy egy jó alkotmatossággal eljő velem Muszához, nem győzvén azt várnia, indulék oda, és az tihájával szemben lévén (úgy végzettem volt ez *megírt törökkel*, hogy ő legyen *tolmácsom*) hát ott vagyon az tihaja, sokat kérdezkedék (Musza passa szintén ebéden lévén), azt is kérdé, ha igaz-e, hogy nagyságod visszajött Erdélyben, mert úgy hallják, hogy nagyságod Fejérváratt vagyon. Arra azt mondtam, hogy úgy vagyon, hogy Fejérváratt vagyon Rákóczy György ifju urunk, de nagyságod Kassán vagyon gyűlésben, az mely gyűlés eddig véghez is fogott mennie. Ez hírt is mind Lupul és az németek hintegették és azoknak szájokból értvén Székely Mózes szolgálja beszéllette. Annakutánna beizene az tihaja az passához, hogy ott vagyok, s behivata; bemenvén hozzája beszélteni s köszöntém, nagy jó kedvvel vövé, s mindjárt nagyságodat kérdé az is, hogy nagyságod mostan hol vagyon s megmondtam. Kérdé azt is, hogy ha Ali aga az kafftányos oda ment-e nagyságodhoz. Azt mondtam, hogy nagyságod Kassáról írja, hogy mely nap kegyelmesen nekem írt nagyságod levelet, az előtt való napon ment be Ali aga is Kassára. Kérdé azt is, hogy az nagyságod német ellenségi mostan hol vannak. Arra azt mondtam, hogy az miolta isten megszegyenítötte őket, az kik elmehettek, reméltem, meghaladták Nagy-Szombatot. Azt is kérdé, ha az nagyságod követe jó-e, és az svédekét is ha hallom-e, hogy jőne. Arra azt mondtam, hogy elhittem, hogy nagyságodnak vagyon követének beküldésére gondja; az svédek is ha közel érkeztek, eddig talám azok is megindíthatták. Hagyá hogy megírjam nagyságodnak, nagyságod ne késleltesse az követeket, érkezhessenek mindkét részről, ő is az mint nagyságodnak ajánlotta volt magát, most is mindenben azon ember mind császár előtt és az hol illik, nagyságod igaz jóakarója és az is leszen, csak nagyságod is, az mint ő nagysága már nagyságodat hatalmas császár előtt commendálta, maradjon meg azon igaz hűségben az portához, és írjon ide be gyakran. Ezzel én elbucszám.

25. Augusti behozák az mazul tatár hámat, Rodusban küldik. Az mint ittben az dolog forog és mozog, reméllem, hogy egy ember, az ki mind Máthé vajda ő nagyságának s mind nagyságodnak nem jó akarója, alig ha rövid napon el nem veszi jutalmát szolgálatjának, kinek neve *Muszlakhaddin aga*, ki mostan mind az császár hodsája ellen, s még az császár ellen is mozgott valamit. Ez az, az ki oka volt az megholt vezér halálának.

Úgy hallom, hogy mostan *császár is bánja azt az cselekedetét*. Némely napon hogy császár Drinápolyból megjöve és ottan hamar megint kiköltözék Dautban, s azt is hirdették, hogy megint visszamegyen Drinápolyban s az vezéreknek is meg volt parancsolván hogy készen legyenek, s most is abban vagyon, okát hallom egy embertől, hogy csak próbálta hatalmas császár őket véllé, mivel itt igen sokfelé vonszák mostan az jármot; mindazáltal igen jó embernek *vigyáznia*. Az estve jöve be az vizen császár. Ha mi oly dolog leszen, az kapikihaják mondják hogy leszen kalarássok, megírom nagyságodnak aláztatson, most ezzel Szávát elbocsátom, mivel egyebet nem tudhatok nagyságodnak ennél írnia. Isten nagyságodat szerencsésen igen kedves egészségben szerencsésen éltesse és minden dolgait áldja meg nagyságodnak. Datum in portha othomanica die 27. Augusti, 1644.

Nagyságodnak

alázatos hű szolgálja míg él
Hajdu György m. p.

Czim : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy főljegyzése : 9. Septembris Tokaj 1644. reggel 9¹/₂ órakor.

Eredeti.

1644. márczius 28—juliuss 23.

Maurer és Sebessi portai követek. *)

I. 1644. ápril 29.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humilium fidelium-
que servitiorum nostrorum sat.

Noha kegyelmes urunk ide be való érkezésünk és állapata-
tunk felől szükséges lett volna eddig is nagyságodat tudósíta-
nunk, előbb való alkalmatosságunk nem lévén, az mostanira
halasztanunk kellett. Nagyságodnak mint kegyelmes urunknak
alázatosan írhatjuk, 21. praesentis Judzezről egyik szolgánkat
elől küldvén Konstantinápolyban, kapikihaja uramnak és Zöl-
fikárnak jövetelünket megírtuk, és az nagyságod kegyelmes pa-
rancsolatja szerint ő kegyelmét Kucsukcekskezőre kihivattuk;
szolgánk beérkezvén ő kegyelmek Zölfikár és kapikihaja uraimék
az vezér eleiben vitték, az fővezér jövetelünket tudakozta és
megkafftányoztatta szolgánkat, azután csauszokat rendeltetett,
kik előnkben kijöjjenek. Az nap kapikihaja uram hozzánk jöven,
az itt való állapatról bőven beszélgetvén ő kegyelmével, másnap
jó reggel onnét elindultunk, tizenegy csausz, Zölfikár uram két
fiával az szokott helyre előnkben jöven, becsülettel s kár nélkül
érkeztünk istennek szent neve dicsértessék 22. praesentis ide be
Konstantinápolyban. Zölfikár ugyan az nap mindjárást az
fővezér szavával tudakozá, császárnak meghoztuk-e éppen mint
az 40 ezer tallért, **) egyébbel is az mivel jöttünk, ő nagysága
kévánja, megjelentsük, tudhasson császárnak bizonyost mon-
dani. Arra azt mondánk, császár *igíretivel* az 20 ezer tallérral,
maga és vezérek számára való egyéb *ajándékkal* jöttünk. Más-
nap ujabban hozzánk küldé Zölfikár agát, megmondjuk egyálta-
lánfogva, *császárnak annál többet nem hoztunk-e*, magának és
az vezéreknak, kiválképpen siliktár passának mit. Mivel azért az
megígirt *summának* beadása az *athname* és *segítségnek* *meg-
adásáért* s még úgy, ha abban igen bizonyosok lehetünk, nagysá-
godtól kegyelmesen parancsolva vagyon, mi abban az mostani

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 780—784 II.

**) A cursívval szedettek titkos jegyekkel.

állapatra nézve, kiválképen az *athnaménak* megadásában *igen kételkedünk*, arra nézve ez szerint izentünk ő nagyságának az fővezérnek Zölfikár aga által: Az mi kegyelmes urunk ő nagysága főköveti által tett ígíretit az *husz ezer tallért* beküldette tőlünk hatalmas császárnak, azt is hoztuk be, azonkívül *tíz ezer tallért* s egyéb kezünkél levő ajándékot, abból ő nagysága az fővezérnek öt *ezer tallért* és egy császári kocsit négy lóval, siliktár passának *három ezer tallért*, egy öreg mosdómedenczét, mufftinak, császár hodzsájának és egyebeknek is ajándékot, csak ő nagyságok legyenek jó akarattal az mi kegyelmes urunkhoz, kiszerezvén azt, melynek megadására hatalmas császár az megöletett vezér által megígírt volt. Arra az fővezér azt izené: császárhoz ha csak az pénzzel megyünk fel, illetlen, nem is leszen hasznos, az koci mivel el nem készült, most fel nem vihetni, noha ő számára hoztuk, de azt is császárnak adja ha elkészül, siliktár passa számára hozott öreg mosdó medenczét vigyük fel az pénzzel együtt, és azzal készen lévén, reggel vigyük maga házához, onnan császárhoz.

Ő nagysága parancsolatja szerint másnap ugymint 24. praesentis aval felmenvén az vezér házához, ott az kihaja házában voltunk, míg császártól alá jött az vezér. Kevés vártatva az fővezér házától szintén hogy elindultunk, maga az fővezér lóra ült és mellettünk sietséggel császárhoz elől menvén, az kapuzlar kihaját és az csausz passát mellettünk hagyá hogy felvigyenek, az hol az bosztancsi passa lakik, azon kapun császár kertiben felvínék bennünket. Az kertben hogy szintén császár eleiben akarnak vala vinni, az fővezér hozzánk jött, mondá: császár megtalálta az megholt vezér levelei között, az fejedelem császárnak husz ezer tallért és az vezérnek is husz ezret ígírt, azt írattra reá, ha behozzák, az maga pénzéből öt ezerit császár anyjának adja, az 15 ezret az császár 20 ezer tallirához, ahozképest megkévánja császár; azután mindjára császár eleiben vínék minket, siliktár passa az kereveten császár előtt állván, az fővezér ő nagysága is az földön, hatalmas császárnak több rendbeli fő kapucsi passái, csausz passa, kapuzlar kihaja és bosztancsiák, nagyságod nevével köszöntvén ő hatalmasságát, nagyságod magyar és török leveleit beadtuk; azt sem várá császár Zölfikár hogy szóljon, szavai császárnak elsőben ezek lőnek hozzánk: *Mért nem hoztátok meg épen az 40 ezer tallért, mért nem szolgáltatja be az uratok az régi szokás és mód szerint épen az erdélyi adót is*, nam arról volt parancsolatja tőlünk sokszor; az uratok menten megyen fel Magyarországra és vetten veszi az országot és várakat s városokat, minekünk *mi haszna vagyon benne*, semmit sem ad minekünk. Maga az mi szerelmes bátyánk promoveálta az erdélyi fejedelemségben az uratokat,

mi is kegyelmességünket mutatunk hozzá, hogy az fiát fejedelmé tettünk, semmi oda ki való dolgokról minket nem tudósít, az mint megparancsoltunk volt neki, hogy minden oda fel való dolgokról gyakorlatossággal tudósítson bennünket. *Betten Gábor nem így cselekedett mikor az császárok segítségével ment fel az német király ellen, hanem várakat adott és akkori császároknak sok hasznára volt az ő felmenetele, de az uratok semmit nem ad mincünk.* Irjátok meg neki s küldjétek ki embereteket mindjárást sietséggel, adja nekünk Nógrádot és az ország adaját küldje be épen az mint régen volt és az husz ezer tallért is; ha megküldi és ezeket megadja nekünk jó, s ha nem, ám lássa ő maga. Mi ezekre az szavaira így feleltünk ő hatalmasságának, hogy az mi kegyelmes urunk az erdélyi fejedelem ő hatalmaságának alázatos, igaz, hű szolgálja, ő hatalmasága kegyelmességéből és engedelmeiből indult meg az dologban ő hatalmasága jó szerencséjére és birodalmának terjesztésére, nem kárára, kit ezután is ő hatalmasága meg fog tapasztalni. Az mi peniglen az erdélyi adónak állapotját illeti, és Nógrádnak megadását és az husz ezer tallérnak beküldését, azokról mincünk semmi tanúságunk, instructiónk nincsen, hanem minket küldött be az mi kegyelmes urunk az husz ezer tallérral, kit azelőtt bejött főember követi által ígirt volt, azt hoztunk be. Isten kivén bennünket ezeket megmondjuk az mi urunknak, ő hatalmaságának, azt hisszük, alázatos választ is teszen ő nagysága mindezekről. Utóljára mégis mondók, hogy az mi kegyelmes urunk ő nagysága alázatosan kéri ő hatalmaságát, az mint azelőtt hogy kegyelmességét mutatta ő nagyságához, mostan is mutassa előbbeni kegyelmességét és adjon minden jó választ ő hatalmasága az fővezér ő nagysága által, akkor ezt mondván: *Ha az uratok megadja azokat, az melyeket előszámláltunk, lássa, hanem ő tudja.* Azután kafftányokat parancsolt hozatni és míg azokat elhozták, egy kevésse hátrább vének bennünket, négyünket meg kafftányoztatván, ujabban császár eleiben vének, császár előbbeni szavait számlálván ujabban ezekkel jöttünk el előre. Az fővezér ő nagysága Zólfikárral tolmácsoltatván hogy szállásunkra mehetünk, ebéd után ő hozzája is menjünk, siliktár passa pénzét és ajándékját se hagyjuk el. Melyet megcselekedvén, ugyan az nap hozzá mentünk, ő nagyságát is nagyságod nevével köszöntvén mind magyar s török levelét beadtuk, és mivel az kocsit és az örög mosdót császárnak beszolgáltattott, az órát az öt ezer tallérral együtt praesentáltuk ő nagyságának azon kérvén ő nagyságát, hatalmas császárunk előtt legyen jó törekedője, kiszerezvén hatalmas császártól az megígirt parancsolatokat és az athnamét. Arra az vezér elsőben ezt kérte, miért nem vitünk be mind éppen az 40 ezer tallért. Mondók, hogy az mit az

mi kegyelmes urunk ő nagysága hatalmas császáruunknak ígirt volt követi által, azt küldette meg mi tőlünk, azonkívől hoztunk illendő ajándékot másoknak is. Arra igen serio parancsolá, megírjuk nagyságodnak, *beküldje*. Annakutánna azt kezdé kérdezni, holott lehet nagyságod mostan, Kassán-e vagy hol. Mi arra azt mondok, hogy nem tudjuk bizonyosan, hol lehet nagyságod, de úgy gondoljuk, ki fogott nagyságod Kassáról menni. Azt is kezdé igen serio tudakozni, Kassa Fejérvárhoz mennyi föld lehet. Mondók, hogy két heti járó föld. Azt is kezdé tudakozni, hogy Havasalfölde s Moldva messze-e Erdélytől. Arra feleltük, határos Erdélylyel. Azt kérdé aztán, azok az vajdák elbocsátották-e az segítséget épen. Mondánk arra, hogy Máthé vajda el épen, de Luppul vajda csak hétszázat adott, azok is csak rossz elegy-belegy gaz had volt; azon is kérők ő nagyságát, hogy parancsolná meg ujabbán Luppulnak, küldené el az hátra maradt három száz embert, de arra nem felele semmit. Annakutánna azt kezdé expiscálni, mennyi számú hadai lehetnek nagyságodnak. Mondánk, hogy mi azt nem tudjuk, mivel téli üdön lett ő nagysága indulása, az hadak falukra s városokra szállottak, nem mözőben; hada elegendendő vagyon az mi kegyelmes urunknak, még az erdélyi hadakban nagy részit vissza is bocsátott ő nagysága. Kezde ismég Felső-Magyarország állapotja felől tudakozni, és meddig akar nagyságod felmenni, mind el akarja-e foglalni Magyarországot, az koronát el akarja-e venni, vagy mit akar nagyságod, nam ittben csak *az hét vármegyét sollicitálta, azt kezéhez vette, mért nem elégszik meg azzal az hét vármegyével*, maga leveléből is írásából, kit ide az portára írt, kitetszik, hogy 13 vármegyét *írt, kiket meghódoltatott*, innét hatalmas császáruunktól csak az hét vármegyéről volt engedelem hogy *viszszafoglalják Erdélyhez*, mivel azelőtt is *ide való volt*; már mit akar az uratok s *meddig akar menni*, mindenikről tudósítsen benünket, ezt igen serio parancsolta az vezér ő nagysága megírjuk nagyságodnak. Azután azt mondá: Valami kívánsága vagyon uratoknak, írjátok fel s küldjétek be, melyet be is küldettük, arra ő nagysága mit mond és mi választ fog adni, ifju urunk ő nagyságának szolgálja ittben lévén, sietséggel ő kegyelme által nagyságodat tudósítani el nem mulatjuk. Horváth István uramat is még eddig el nem bocsáthattuk, mivel azokra az levelekre, kiket behozott, még eddig választ nem vehettünk, naponként sollicitáljuk, mihelyt bizonyos választ adnak, és mint fogják magokat resolválni, ő kegyelmét is nagyságodhoz vissza-bocsátjuk.

Tegnap császár két ízben ide küldett megizenvén, az kocsit készítsük el, hogy ma hajnalban felvihessék; az kocsit az szerint elkészítvén, kapikihaja és Zölfikár urammal felküldettük. Az

császár hocsájával is szemben voltunk, nagyságod nevével köszentettük ajándékját s levelit is megadván, kit igen jó neven vette nagyságodtól, kértük azon ő nagyságát, mutassa mindenikben jó akaratját nagyságodhoz mint hatalmas császáruk előtt s mint egyéb rendek előtt, az hol kívántatik; ezekre az szavainkra ajánlotta minden jó akaratját. Siliktár passával magunk szemben nem lehetünk, éjjel nappal császár mellett vagyon, ő nagysága is az kihája által minden jó akaratját ajánlja. Az ide be való több állapotokról és új hírekről kapikihaja uram írásából nagyságod bőségesen megértheti. His illustrissimam celsitudinem vestram sat. Datum Constantinopolis die 29. Aprilis, anno 1644.

Illustrissimae ac celsitudinis vestrae

servitores humillimi
Balthasar Sebessi m. p.
Michael Maurer m. p.

Czim: a szokott Rákóczynak.

A fejedelem kezével: 16. die Maji Gesztel 1644.

Eredeti.

II. 1644. május 27.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humilium fideliumque servitiorum meorum sat.

Noha kegyelmes urunk 24. praesentis die Maji Horváth István uramtól minden szükséges dolgokról írtunk, mintazáltal az dolognak eventussát senki nem tudván, attól is tartván, az utban vagy szerencsétlenség és egyéb akadály miatt ő kegyelme utja nagyságodhoz meggátoltatnék, szükségesnek itiltem Erdélyen által ifju kegyelmes urunkhoz is azon levelünk formáját dirigálnom, kit nagyságod ex inclusis paribus kegyelmesen érthet. *Zölfikár* *) *szavára való feleletem*, kíváltképpen hogy azt *mondám* (az *segítség* dolgából az *portától* ha nagyságod megfogytatkozik, az két ellenség arra viszi nagyságodat, meg fog békélleni az némettel, annál inkább követet nem bocsátanak be) fogta ezt hozni, hogy Horváth István uramat *elbocsátották*, akkor mindjárást *Zölfikár felmenvén az vezérhez*. Más nap jó reggel *küldött az vezér egy ajtónállót Zölfikárért*, mindjárást *felmenjen Horvát Istvánnal, kik ugyanakkor mindjárást felmentek*, maga szemben nem lett az vezér Horvát Istvánnal, az leveleket egy török kezében adták, *kivél ugyan innét az erdélyi háztól* 24. die praesentis délelőtt megindult, nagyságodnak szóló levelet az többivel együtt vagy *Musza passa Landorfejérvárat, vagy Osman passa Budán fogja Horvát István kezében adni*,

*) A dült betűk chiffre-rel írva.

és onnan leszen *derekas expeditiója*. Noha minekünk Zölfikár azt meg nem jelentette, de *expeditiókor Horvát Istvánnak* mondotta az *divánban* az vezér, azt mondotta volna, nagyságod ötet talám semminek tartja, az előbbeni vezérnek mennyit ígért, ő neki penig semmit sem, adja meg tehát az segítséget az megholt vezér; az mennyi pénzt adott és ígért nagyságod, aval egy várat alig vehetni meg, nagyságod penig egy egész országot akar venni vele. Mely szavaiból nyilván kitetszik más emberiből maga promotiójáért való hízelkedése az gonosz embernek; az némettől is nem hiszem nagy ígéreti ne legyen, mivel az tolmácsa gyakorta frequentálja házát. Bárcsak mostan ilyen messze ne volna az svéd, sokkal könnyebben volna dolgunk ittben is.

Az elmúlt este érkezék Kupar nevő bojér Havasalföldéből Mokad [mellett] levő táborából 6. praesentis Maji költ nagyságod levelével, melyből az odafel való állapotot elég kedvetlen értettük, nagyságodnak vissza hogy kellett térni, mely az budai vezér írását és az németeknek hírit confirmálja; hogy mi is az ő dolgokat ne erősítsük, aval mostan hallgatnunk kell, egyéb dolgunkban sem mehetünk addig elő, míg nagyságod császár kívánságira választ nem ír, mihelyt valamihez akarunk kezdeni, arra halasztják. Csak most ne volna az svéd ilyen messze.

Nagyságod kegyelmes parancsolatját értem, ki ne siessek, feles lóval lévén sok költségben fog telni, mintazáltal nagyságod kegyelmes parancsolatjának engedelmes vagyok, ott kell szolgálnom, az hol nagyságtok parancsolja. Expeditionokkor válik el, az szükség ha fogja kívánni és az vezér ne küldene el, mint az megholt vezér egyszer cselekedte, kire netalám emlékezhetik nagyságod kegyelmesen reá.

Musza passát elsőben Silistriára, azután Landorfejevár-hoz gyűlő hadaknak serdarjá[nak] rendelték volt, mostan postán hivatják be.

Minemő két sátor felől nagyságod kegyelmesen parancsolt, ilyen formán és állapattal 300 tallérnál alább nem akarják csinálni egyiket-egyiket, 4 holnap alatt készülne el mind az kettő, már nagyságod kegyelmessége, mit parancsol felőle, az pénznek felét mindjárt kívánják. Gyakortább tudósitanánk nagyságodat, ha volna kitől levelünket elküldenünk, Havasalföldéből is igen ritkán jönnek be. His illustrissimam celsitudinem vestram sat. Datum Constantinopolis 27. Maji, anno 1644.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

servus humillimus
Michael Maurer m. p.

Czím : a rendes a fejedelemnek.

Eredeti.

III. 1644. június 13 után.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humilium fideliumque servitiorum nostrorum sat.

Nagyságod 19. praeteriti mensis Maji költ levelit 5. praesentis hozta meg Száva Mihály ifju kegyelmes urunk császár három kívánságára való instructiójával együtt, melyből nagyságtok kegyelmes parancsolatját értettük. Az fővezértől másnap mindjárást audientiát kértünk, nagyságod kegyelmes parancsolatjából levő szükséges dolgokat, melyeket ugyan in scriptis kívánt tőlünk, nagyságod hátranyomakodásának helyes ratióit, azt is, nagyságodat mindenféli békességgel hogy kénálják, az svédek jövetelét is, és az pénznek behozását voltaképpen eleiben adtuk. Arra az fővezér azt mondá, megparancsolja az budai vezérnek, nagyságod mellé jó két ezer válogatott török hadat küldjön; azt is megírjuk nagyságodnak, császár híre nélkül meg ne békéljék, mert ha nagyságod megbékélik is, az némettől főkövet ha nem jó, velek együtt ismét ujabban kelletik nagyságodnak megindulni. Mi az fővezért azon kértük, több segítséget rendelne nagyságod mellé, és az budai vezérnek szóló parancsolatot adná kezünkben, küldhessük ugyan ezen postától nagyságodnak, nagyságod maga emberitől az levelet az budai vezérnek küldvén, hozathassa el az segítséget. Arra az vezér mondá, bizonynyal elhihetjük, hogy az budai vezérnek megparancsolja. Hogy annál többet nem extrahálhattuk, eljöttünk onnét. Eljövésünk után mindjárást hoztak levelet az budai vezértől és egri passától benne includálván nagyságod, palatinus és érsek uraimék levelei, melyekből az fővezér megérthesse, azoknak és nagyságodnak minemő kívánsági legyenek tőlek és mit írnak mindkét részről. Melyre az fővezér, az mint Zölfikár beszéli, nagyságod leveleit elsőben olvasta, kit Rác és Szentpáli István uraimék és Kádas Mihálytól küldett volt, arra az vezér mondotta, az nagyságod leveleiből semmi kívánságát nagyságodnak nem érthet, mivel csak credentionalis levelek, az budai vezér sem írja meg, nagyságod mit kívánjon. Az palatinus és érsek uraimék levelében pedig nagyságod ellen való német császár igyekezeti ez szerént volt írva, mint az budai vezérnek s egri passának: Mivel az erdélyi fejedelem Rákóczy György minden ok nélkül az mi urunk római császár ellen haddal indult meg, várakat s városokat erővel hozzá hódoltatott, arra nézve kénszerítettünk haddal ellene támadnunk, kit vissza is kergettük, és Sárospatakban szorítottuk, mind addig is utánna igyekezünk, míg magát és fiait gyűkörestől ez világból ki nem irtunk. Azért nagyságtok csendességben legyen; mi az mi hadainkkal hatalmas császár földére nem

igyekeztünk, semmi kárt nem teszszük, az békességhez tartván magunkat az főkövetet is megindítjuk az portára, ha Rákóczy miatt útjának gátlása nem leszen. Több fenyegető s kevély szókkal volt palatinus és érsek urainék ő nagyságok levelei, kikre illendőképpen Zölkfár agától választ izentünk és az segítség felől való parancsolatokat sollicitáltattuk az fővezértől; mint az segítség dolgát s mint az derék resolútiót Musza passa bejövetelére halasztott. És mivel semmi derekast nagyságodnak nem írhatunk, Száva Mihályt derék resolúcióval akarván nagyágodhoz bocsátanunk, ez okon tartóztattuk ennyi üdöig ittben.

Ez üdő alatt érkezének havasalföldi kalarások Sárospatakon költ nagyságod levelével együtt, melyet 11. praesentis alázatosan vettünk, nagyságod írását voltaképpen megponderálván kegyelmes parancsolatja szerint, valami kívántatott, 13. eiusdem privata audientiát kérvén az vezértől, valóságosan és bőven mint az három kívánságra való resolútióját nagyságodnak, mint pedig az hét vármegyének állapotját az fővezérnek eleiben adtuk, hatalmas császárnak is megjelentse, nagyságod előmenetelivel mennyi haszna, dolgaiban való meggátlásában pedig mennyi kára fog lenni ő hatalmasságának, kiváltképpen *ha az hét vármegyét vissza kell bocsátani**) és megbékélleni nagyságodnak, mely egyedül az segítség megnemadásának leszen az oka, kit jövőndőben nagyságodra ne vessék, üdöin hogy értésekre nem adta volna nagyságod. Melyre az fővezér azt monda, az pénznek behozását és több kívánságra való nagyságod resolútióját császárnak megmondja, de az *hét vármegyének állapotjáról* és anynyi *segítségadásról* magától arra választ nem adhat, mert ez igen nagy dolog; az itt való tudós főemberek mint *muffti és mulák nem engedik meg némettel az frigyet hogy felbontsák*, nagyságod maga hadával lásson dolgához; ha nagyságod aránzotta, az *hét vármegyét meg nem tarthatja*, miért indult meg nagyságod, meggondolták *ők, német császár ellen nem elégséges* nagyságod; mintazáltal megparancsolja az budai vezérnek, jó válogatott *másfél ezer lovast* adjon nagyságod mellé, lám az moldvai vajdának is megparancsolta, az hátra maradott *három száz lovast* küldje meg. Arra azt feleltük: Az mi kegyelmes urunk az *hét vármegyét foglalta el Erdélyhez* mint azelőtt való dicsíretes *erdélyi fejedelmek*, azok sem tarthatták volna meg, ha hatalmas császár meg nem oltalmazta volna benne, az mi kegyelmes urunk is hatalmas császár oltalmát várja; ha pedig *nem, megbékélvén* nagyságod *velek*, *kezéhez vissza vévén az német az hét vármegyét*, az *benne levő népet*, kik hatalmas császár oltalma alá *folyamodtak*, azt *levágatja s németekkel úgy megrakatja*, vala-

*) A cursivval szedettek titkos jegyekkel.

mikor alkalmatossága leszen *s oda fel megbékélhetik, Erdélyt is megveszik belőle*. Arra az vezér azt mondá, mivel maga az oda ki való dolgokban nem tudós s oda ki nem volt, Musza passa pedig két ízben oda ki vezér lévén, s az oda ki való dolgokat jól tudja, ki már tiz nap alatt beérkezik, beérkezvén *az segítség dolgából végeznek*, akkor derekas válaszungk leszen, *az erdélyi fejedelmi hatalmas császár szolgálja lévén, ha ilyen súlyos dolga leszen, nem hagyjuk s megoltalmazzuk*.

(Vége hiányzik.)

Eredeti.

IV. 1644. szeptember 16.

Georgius Rakoczy sat.

Generose sat. Salutem sat.

5. és 18. Augusti *) Konstantinápolyból írt kegyelmed levélét elvöttük vala, az ottbenn való állapotokat értjük. S minthogy már az adó bevitelének ideje közelget, ha az vezér az adó felől emlékeznék, megmondhatja kegyelmed, hogy az régi szokott terminusra öketetlen ottbenn leszen az adó; azon is igyekezünk, prima vagy 2-da Octobris megindítsuk Seredi István főkövetünket, Maurer Mihálytól pedig azelőtt akarjuk az tallért beküldeni, az zsidókat bizonyosan assecurálhatja kegyelmed felőle.

Minthogy pedig az vezér kíván oda fel való híreket érteni tőlünk, s nekünk ugyan parancsolta is, hogy kegyelmednek írjunk felőle, mostan az minemű híreink vannak, im kegyelmednek is írtunk benne, a mit illendőnek itiltünk. Császár még Ratisbonában volt, s az békesség tractáját ugyan continuálták, azalatt pedig keményen hadakoznak, s császárnak is ugyan szép győzdelme lött kiváltképpen az gallus ellen. Hirdetik azt is, hogy császár Bécsben akarna jöni, de még Bécsben nincsen. Az lengyeleknek is mostan vagyon derekas országgyűlések. Ha mit érthetünk ezután, arról is tudósítjuk kegyelmedet.

Irhatjuk azt is kegyelmednek, Magyarorszáiban a török vitézek oly derekas csatázásokat, rettenetes rablásokat tesznek, egyik rablás az másikat ott éri, mi időnkben békesség alatt ilyen nem volt, talám még mikor az két császár között hadakozás volt fenn is, ritkán esett ilyen. Immár mi leszen az vége, csak isten tudja. Mondják vala azt is, hogy Magyarorszáiban is generalis insurrectiót akarnának tenni.

Ezekben kegyelmed az vezérnek jó alkalmatossággal megmondhat, az mit illendőnek itil az ott való alkalmatosságokhoz képest, csakhogy az budai vezér offensája nélkül legyen, mert

*) *Oldalt*: költ leveleit kegyelmednek . . eiusdem; 9. költet 25. Augusti vöttük volt el.

azt nem akarnók offendálni; emberi vannak ott, s mindenek értésére lesznek. Istennek hálá, mi mostan is békességben vagyunk s vigyázunk mindenfelé.

Azák felől mihentest kegyelmed bizonyost érthet vagy pro vagy contra, mindjárt éjjel nappal értésünkre adja; s arra is igen reá vigyázzon, ha succedál dolgok is, s ha nem is, mint indulnak meg rajta s mely felé kapnak.

Ez levelünket eddig egy néhány nappal ezelőtt megíratuk vala, hogy azon közben 14. praesentis az havasalföldi vajda ő kegyelme postája érkezék 28. Augusti írt levelével is, melyben az minemű dolgokról tudósít kegyelmed, igen kegyelmesen vőtük kegyelmedtől hogy azokat értésünkre adta. Mely dolgokból igen hamar nap postánkat expediálván oda bé, kegyelmedet bőségesen informáljuk.

Az adó béküldését, a mint feljebb is megíratuk, az rendelt időnél tovább nem akarjuk halasztani. Az zsidókat is kegyelmed bátorságosan assecurálhatja az talléroknak bévitelek felől.

Az minemű dologról az vezér ő nagysága magától intimatiót tött Zölfikár által, hogy arról is tempestive tudósított kegyelmed, akarjuk, kiről is hamar való nap bővebb írásunkat vészi kegyelmed. Cui in reliquo sat. Datum in arce nostra Görgény die 16. Septembris, anno 1644.*)

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generoso Balthasari Sebessi de Sard in fulgida porta othomannica oratori nostro continuo sat.

Sebessi kezével: Die 6. Octobris sunt praesentatae mane hora 7.

Eredeti Szalárdi írása, Batth.-ktár 5. IV. 5. 59.

*) *Jegyzet.* E követségből Maurer egyedül jött haza. Mint e levél mutatja, Sebessi Maurernek szeptemberi visszatérése után is sokáig maradt Konstantinápolyban.

1644. május—szeptember.

Szentpáli budai követsége. *)

I. 1644. május 3. **)

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Obsequiorum sat.

Hogy az uristen nagyságodat kegyelmes uram nagyságod kedvesivel egyetemben megáldja idvösséges áldásával, és nagyságod dolgait dicsőségére ő felségének promoveálja, ellenségein pedig győzdölmessé tegye, szívem szerint kívánom.

30. die Aprilis Szécsénből küldött nagyságod kegyelmes parancsolatját alázatosan vöttem 2. Maji 3 órakor délután azon órában érkezvén Budára. Istennek legyen hála kegyelmes uram, egészségem szenvedhető, utam kár nélküli. Az nagyságod Önodban küldött kegyelmes parancsolatja szerint 28. indultam ki Önodból, azon napon érkeztem Egerben, de az egri passa Budára jött volt és 30. eiusdem mensis Aprilis 8 órakor lévén szemben véle, nekem adott nagyságod instructiója szerint kegyelmes uram mindenekeket proponáltam, melyre sok szóval és ígéretekkel fogadta, hogy nagyságodnak mint testvératyjafiának akar szolgálni, sőt ha nagyságod kívánni fogja, egri, hatvani gyalog, lovasokkal és lövő szerszámokkal Filek alá is segítségére kész mindjárást eljőni, melyet nagyságod nevével megköszönnvén, azokkal hogy nagyságod füleit ne terheljem, ő nagyságának illendő választöttem. Nagyságodnak felső-vadászi jobbagyinak török uroktól való bántódásit is referálván, arra is ígérte ő nagysága magát, hogy megparancsolja kemény szókkal, hogy szokott adajoknál többre ne kényszerítse; viszont az pelsőcziek bántódásokat, és egri vitézek fenyegetéseket is megjelentvén ő nagyságának, arra azt mondá kegyelmes uram: Úgy vagy, miénk volna az, mi hírünkkel senki nem fenyegette, ne is gondolkodják ő nagysága, ugymond, mi bennünk annyi értelem nem volna, hogy ő nagysága ellenségeinek azzal elméjeket nevelnők, sőt az magunkéból is ő nagyságának kedveskedni igyekezzünk, nemhogy abból ő nagyságának

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 785—810 ll.

**) E levelet Rácz mint a Szentpáli vezette követség tagja írta.

véteni igyekeznénk. Mely ő nagysága ebbeli szavaira elegendő válasza levén tőlem, az Jakó Balás fiát hozám elő, arról dilatiót tött, halasztván az agákra és urára annak, kinek foglya, abból is ígérte ő nagysága nagyságodhoz való jóakarattját; de ebben nem hihetem kegyelmes uram hogy efficiáljon, mivel Jakó uramnak vagyon egy foglya, kivel az török urát megkínálván, ígérte arra magát, érette ki is bocsátja. Hat katonát Bekény uram maga levelével kibocsátván, az szolnokiak fogták volt el, kinek ötét elbocsátották, egy Foghtóvi nevű nagyságod katonáját pedig Szolnokon fogva tartották, erről is ő nagyságát kértem, hogy bocsáttassa el, hitére fogadá, mindjárást parancsol az szolnoki bégnek életére, fejére, hogy minden haladék nélkül elbocsáttassa. Evvel az passával, sőt a kikkel egri zaimokkal, főrendekkel beszélgettem kegyelmes uram, ők készek volnának az szolgálatra, csak az új vezér érkezhetnék be. Az mi az nagyságod 30. Aprilis Szécsénről írt kegyelmes parancsolatját illeti, azokat és instructionban mint parancsolt nagyságod, Kádas uram által is szóval nagyságod mint izent, még vezér Musza passának nem proponálhattam, mert ma 10 órakor levén ő nagyságával szemben, igen böcsületesen vitetvén fel, nagyságod leveleit megadván, elsőben is, az mint isten tudnom adta, nagyságod nevével ő nagyságát köszöntöttem, az négy török rabokat praesentáltam, melylyel nagyságod hitelét és hatalmas császárukhoz való hűségét teljesítette, ő nagysága szavai voltak ezek. Az kihaja is az szerint igen javallotta, sőt itt levén, ugymond, hatalmas császáruk vitézi, hogy ezeket, ugymond, ő nagysága megszabadította, annyival is az vitézeket ő nagysága magához édesítette. Az új vezér kajmekámjával is, az vezértől visszajöven, szemben voltam, köszöntvén nagyságod nevével böcsületesen látott, és szavai ezek voltak, hogy Musza passa ő nagysága, az portán Oszmány passa ő nagysága, azért jön, hogy hatalmas császáruknek nagyságoddal együtt szolgáljon, melyben ő nagysága, ugymond, meg sem fogyatkozik. Az ajándékot Musza passának ő nagyságának és kajmechánnak, vezér kihajának clam kívánák hogy beadjam, melyet még ma este be akarok kegyelmes uram adminisztrálni, holnap, úgy hiszem, viszont audientiám leszen, akkor szóval való nagyságod izenetit referálván ő nagyságának, ahozképest minden nagyságod kívánságiról bizonyost tudok nagyságodnak írni; el sem bocsátottam volna kegyelmes uram Kádas uramot addig, míg előmben adott nagyságod kegyelmes parancsolatiról in rei veritate nem tudósítottam volna, de mivel nagyságod azt parancsolja, hogyha az vezér három, négy vagy öt napi járó földön lenne, ha vezér Musza passától ő nagyságától válaszom lenne is, innét ki ne menjek, hanem nagyságodat tudósítván Kádas Mihály uram által, az új vezérnek nagyságod levelet, ajándékot és

énnekem instructiót fog küldeni nagyságod, az vezér pedig kegyelmes uram Mohácson hál ez éczaka, úgy mentem végére, ez ujságon ittbenn lenne, az Szent-Gellért hegye alatt lóháton szemben lévén egymással beszélgetvén, válnának el egymástól; hogy azért ebbeli szándékában is nagyságod meg ne fogyatkozzék, azért küldöttem vissza nagyságodhoz postáját. Mivel pedig kegyelmes uram az nagyságod szóval való izenetit ma nem referálhattam, Ali csausztól kényszeríttettem izenni az passának az 1000 lovas felől; ő nagysága azt izente, hogy magammal együtt nagyságod mellé elküldi az pesti tatárokkal együtt, Musztafa mazul passát, ki Esztergomban lakik, azt az váczí, esztergomi, hatvani hadak eleiben rendelték, hogy a németekre reá menjenek, ha ma nem is, úgy hiszem, minden bizonnyal holnap próbálni fognak; a hajók felől is azt írhatom kegyelmes uram, 6 kompot és 7 sajkát vittenek Esztergamhoz, kiken az török hadak általjárjonak, erről ugyan bujurdit kértem ő nagyságától, de holnap az váczí és esztergami bégek ittbenn lévén az vezérnél, azt is megparancsolja ő nagysága nekik, hogy abból is nagyságod hadainak általköltözésében akadály és haladék ne legyen. Ha az uristen a holnap napot adja érnem kegyelmes uram, mindenekről voltaképpen ő nagyságával beszélvén, bizonyosan tudósíthatom nagyságodat. Itt is vagyon tábora Pestnél az törököknek, talám mintegy ezer embere, úgy hallom, a több hadak is jönnek az uj vezérrel, most ideje kegyelmes uram, ilyen igyében hogy nagyságod kedveskedjék az uj vezérnek, kihájának, és Izmael csauszlár kihájának is, ki nagyságodnak segíthet az vezér előtt is, kiváltképpen kegyelmes uram az uj vezérnek, kivel nagyságod első ismeretségét és nagyságod fennálló dolgait ez promoteálhatja. Az német császárnak is csak szintén most érkezék postája, ki minemű állapattal jött legyen, leveleket még nem praesentálta ő nagyságának, ezután végére menvén, arról is igyekezem nagyságodat tudósítani. Úgy hiszem kegyelmes uram, ha az uj vezér ő nagysága be fog jőni, nagyságod dolgai is bizonyosabb karban fognak állattatni. Musza passa ő nagysága pedig minemű állapatra menjen az portára, többire az embereknek elméje majd inkább ott jár, hogy fővezérségre, mert az egri passa is mondá, ő nagysága ugymond császár udvarában nevededett, hatalmas császár tanácsával akar élni, és hogy közel legyen hozzá ugymond. Kegyelmes uram könyörgök nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, ha az uj vezért itt meg kell várnom, költséget is méltóztassék nagyságod küldeni, mert ezzel kegyelmes uram bizony, még csak bejön is ő nagysága, meg nem érem vele, látta Kádas Mihály uram csak tegnaptól való sok költsésemet Egren is. Az mely rabok Önödban maradtak, nagyságod az uj vezérnek, most míg itt leszek, küldje be nagyságod, ez előtt is nagyságod

mégis erősítse hitelét. Adja az uristen kegyelmes uram, alázatos levelem találhassa nagyságodat szerencsés órában. Datum in Buda 3. Maji, anno domini 1644.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humilis, fidelisque perpetuus servitor

Stephanus Rácz m. p.

Clavis felől parancsolt volt nagyságod kegyelmes uram, de én velem nincsen, nem is tudtam akkor arról gondolkodni, mikor házamtól eljöttem, hogy kellessék is az clavis. Rácz István volt kegyelmes uram (így).

Ezen órában 3 órakor délután adák meg nagyságod 29. Aprilis írt kegyelmes parancsolatját Jánoki uram állapotja felől, arról is, ha isten engedi, holnap ő nagyságával fogok beszélni, több nagyságod parancsolatival együtt effectuálni. Rettenetességét az német hadaknak beszélé kegyelmes uram az budai bíró, hogy Sarlónál két száznál több nem maradott, az embereit levágták, asszony népeket és szüzeket megszeplősítettek, az kajmekámnak is referálta az bíró, melyen igen moveáltattanak is. Im-már az német rabokat Esztergamból hozton hozzák harácsra, Horvátországra viszont Sain passát rendelték rablásra, melyet úgy hallók kegyelmes uram, hogy ide az német hadakhoz indult volt Zirini uram ő nagysága, de reá ütven Horvátországra, visszanyomult maga is. Ez ajándékot Musza passa ő nagysága tudakoztatá Ali csausz által, ha ezeket Huszár uram által ígérte nagyságod, az mint nagyságod nekem arról írt, hogy ha isten nagyságodnak azt végben adja vinni, kit nagyságod tud kegyelmes uram, akkor nagyságod is meg fogja teljesíteni.

Musza passa kihájának másfélszáz tallért, az kajmakámnak harmadfél száz tallért csináltam össze kegyelmes uram.

Czím : nincsen.

Eredetije a nemzeti muzeumban.

II. 1644. május 7.

Georgius Rakoczy sat.

Egregie fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

Az hűséged levelét elvettük, az Mósa Gergely rosz magaviselését értjük s igen rosszul cselekedett, kit csak vigyázatlanságának s gondviseletlenségének tulajdonítunk ; nem kellett volna ő neki Rimaszombatban annyit heverni, hanem az reá bizott dologra kellett volna vigyázni s utját szorgalmasan continuálni, de azt hiszszük, a jó lakás kedvéért mulatozott annyit. Mindazonáltal a mi már meglőtt, arról nem tehetünk, s kárával s a mit az tött volna, nem is gondolhatunk annyit, minthogy ellen-

séginknek juhok emeltetik véle. Hűségednek kegyelmesen parancsoljuk, bátorságosabb járásának okáért menjen Önödra hűséged, s menjen onnan Egerre, valahogy szerencsétlenség ne tanálja, s a mennyiben lehet, el is siessen. Secus non facturus. Datum in castris nostris ad possessionem Mulyad positus die 7. mensis Maji, anno domini 1644.

G. Rakoczy m. p.

A fejedelem kezével: Mi úgy tudjuk, vagyon száz lovas veled Putnokból is, kardéra el ne indulj.

Czím: Egregio Stephano Szentpáli de Homoródszentpál aulae familiaris nostro hoc tempore ad illustrissimum vezirium Budensem expedito sat.

Szentpáli jegyzése: Exhibitae 7. Maji in Putnok.

Eredeti Batth.-ktár 5. IV. 5. 20.

III. 1644. május 7.

Életemig való alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Isten ő felsége nagyságod szerencsáját öröndetességgel áldja és bővítse.

Mósa Gergely magaviseletlenségét én is úgy értettem kegyelmes uram, az mint nagyságod írja kegyelmesen; azt az semmire kellő titularis urat bizony könnyű megítélni, hogy nagyságod kevésre böcsüll; ugyancsak az vagyon benne, hogy az nagyságod gonosz akaróinak telik kedve az olyan dologban; elég görömbául viselte nyavalyás magát s úgy is vötte hasznát.

Az mi az nagyságod kegyelmes intimatióját nézi kegyelmes uram, hogy innen Önad felé kerülnék: alázatosan követem nagyságodat, nem látom derekas okát, mert most vagyok 120 lóval, s mivel nagyságod semmi olyat még az putnakiaknak nem parancsolt, úgy végeztem az kapitán képével, hogy mindenestől késérjen ő is valami egy mélyföldre be az hegyek közzé, onnan bizonyos számú lovassit klauzul mellém hagyván, jöjjön vissza az derekával, ki tudja nagyságod mit parancsol, hiszem istent, nem mer senki belénk kapni, s ha próbálja is, bizony árán viszi el az tallért, ha elviszi is, mert ha lehetne szárnyamon mennék; sőt az mint nagyságod parancsolta vala kegyelmesen, hogy az rabokat megvárjam Egerbe egy nap, azt én anticipáltam, mert idején verekedvén ide, két lovastól úgy küldtem meg Önadba az nagyságod parancsolatját, hogy könnyen ez éjjel circa horam 10 kezéhez jut az kapitánnak, az mellett magam is izentem, hanemha nem akar s úgy nem küldheti az rabokat holnap Egerbe talám elébb is mint én odaérkezném, s így kegyelmes uram ha mit az passával lejendő szembelétem késedelmezhetne is, de

legtovább csütörtökön reggel, isten utamat áldván, beigyekezem s ha lehet, az nap audientiát is impetrálok. Adja az uristen, mind nagyságod successusiról tudósíthasson bennünket szegény alázatos szolgálait s mind mi szolgálhassunk szerencsésen nagyságodnak mint kegyelmes urunknak. Ex Putnok sero vespere post 7. Maji, 1644.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

cliens humillimus

Stephanus Szentpáli m. p.

P. S. Mi is kegyelmes urunk ma láttunk két renden is az csavargókban tul az Rima vizén, de nem jövének ránk. Ide is az helybe bizonyos kapitánnak kellene lenni.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Eredeti.

IV. 1644. május 12.

Életemig való alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Isten ő felsége sat.

Egerről írt levelecskémben alázatosan tudósítottam vala kegyelmes uram nagyságodat addig való békességes érkezésem felől. Az raboknak Egerre küldésének késedelmezése hétfőn ott remorála, hét rabot hozának kegyelmes uram készen megruházva, sárga csizmákban, az hajokat Hatvanban elberetváltattatám, én is tegnap békességesen érkeztem Pestre olykor, mikor Rácz István uram már expeditus levén az vezértől szintén indul vala Pestről, de meg kelle térni. Most már benn vagyunk Budán, várjuk az audientiát. Az mint Egertől fogván végére mehettem kegyelmes uram, majd *kedvetlenek* *) az vitézek az *mostani hadakozáshoz*; mindazáltal az *fejek mit* akarjon, meg kell látni. Láttatnak *Rácz István és Horváth Istvánék hogy elhitték, hogy az török ha segéli is, de későre segéli meg* nagyságodat, az palatinus ezeket eltöltötte nagyságod felől való hazug híreivel. Az mi rajtam eddig állott benne, mind az utban s mind itt az embereknek *külömben lenni* az dolgot szorgalmatoskodtam megmutatni. Valamire érek kegyelmes uram, elhigyje kegyelmesen nagyságod, bizony teljes erőm szerint azon leszek, hogy nagyságodnak minél hamarébb s minél hasznosban vihessem s viheßük kegyelmes parancsolatit végben. His eandem sat. Datum Budae die 12. Maji, anno domini 1644.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humillimus cliens

Stephanus Szentpáli m. p.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Eredeti.

*) A cursival szedetttek chiffre-rel írva.

V. 1644. május 16.

Életemig való alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. és hogy az egyedül való mindenható isten minékünk és szegény hazánknak örömére több áldási között nagyságotat ellenségin való boldog diadalommal megáldja, teljes szüből kívánom.

Miolta az nagyságod méltóságos személye elől elindultam kegyelmes uram, maig öt levelét vöttem el nagyságodnak; egyiket, ki 6. Maji költ Mulyádon, az bejáró Thelegdi adá meg; másikat, ki ugyan ott íratott, 7. Maji Putnokra hozá az posta; harmadikat, kit 8. Maji Rimaszombattól küldött nagyságod, és negyediket kit 10. eiusdem Kövecsesről, 13. Maji együtt hozá meg Almádi uram; ötödik[et] tegnap reggel hozá meg egy gyöngyösi posta. Mindezeknek punctjai szerint mely szüntelen való szorgalmatossággal igyekeztünk szolgálni kegyelmes uram nagyságodnak s édes hazánknak, az élő isten s az mi conscientiánk bizonságunk. Ihol azért immár kegyelmes uram most indul Rácz István uram az itt való hadnak egy részével, *négy* *) *száz-nak kell lenni* s az egész egri passaság aljával, azon vagyok én is, minél hamarébb *extorquálhassam az Vácra menő hadat, lenni kell oda is valaminek*, mert soha bizony *addig nyugodni nem hagyom*; gyűl ide az had kegyelmes uram mindennap, immár az bosznai is el kezdett érkezni. Az mint itt computálják, úgy kell sietni Musza passának az portára, hogy tegnapelőtthöz tizenharmadnapra benn kell lennie. Kegyelmes uram, *én attól félek, az vezérnek nincs derék instructiója az személye szerint való felülésben*, valamig az fényes porta *Musza passa által nem informáltatik*. Itt valami rajtam áll benne, ezen az héten végét vetem *az Vác felé való segítség állapotjának*.

Noha Almádi uram által is, de tegnap is írtam nagyságodnak választ az utolsó nagyságod levelére, *akarnám, ha az ellenség intercipiálná*. Valóba nagy gondunk volt kegyelmes uram azokra az törökökre is, kik nagyságod mellett eddig voltak s némelyek haza szöktenek, elfogy az életek, ha ott nem lesznek, kikről, mivel Rácz István uram minden írásnál nagyságotat világosan informálhatja, többet nem írok. Az mi hátra vagyon, szüntelen arra szorgalmaztatom minden uton őket egy nihány nap alatt, míg az mulatásom leszen, *noha bizony most is erővel maradék az nyakokon s majd ugyan semmit nem gazdálkodnak*, de avval keveset gondolok, csak tudjak nagyságodnak hasznosan szolgálni várván ezenben nagyságodnak mind több instructióját

*) A dült betűk titkos jegyekkel.

és kegyelmes parancsolatját, melyet tudom nagyságod el sem fog mulatni. Az uristen kegyelmes szárnyai alatt ótalmazza nagyságodat egész táborával s édes hazánkkal. Datum Budae die 16. Maji, anno Salvatoris 1644.

Illustrissimae principalis celsitudinis vestrae

cliens humillimus

Stephanus Szentpáli m. p.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Eredeti.

VI. 1644. május 23.

Életemig való alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. teljes szívből kívánván, hogy az uristen nagyságodat mostani gondos állapotiból öröme virrasztván, áldja meg nagyságodat minden ellenségi ellen való emlékezetes diadalommal, jó egészséges hosszú étellel.

Pünkösöd napjától fogva kegyelmes uram hogy nagyságod levele nem érkezik vala, csudálkoztam magam is, az vezér is azon; mostan hogy értők, hogy az Almádi uram késedelmezése az egri passa miatt lön, nem türhetém, hogy meg ne említsem az vezérnek, talám másszor vigyázóbb leszen. En mindazáltal kegyelmes uram noha csak raptim és breviter de az elmúlt pinteken írtam nagyságodnak az ittvaló állapotokról. Gesztelytől 17. Maji írott nagyságod méltóságos hatodik leveleit ikindikor hozá meg tegnap Almádi uram, melyeket voltaképpen megolvassván, és magával is beszélgetvén Almádi urammal, minthogy itt két dolog töltötte volt el az emberek fülét, s talám szívít is, egyik, *hoggy*) nagy[ságod me]gbékéllik az némettel s úgy pedig, hogy communibus votis et v**)* ökre legyen az támadás, ezt teljes szívem, lelkem tehetőségemmel ki igyekeztem gyomlálni, s nem is haszontalanul úgy tetszik az emberek szívéből, szájából, instructiót adván Almádi uramnak is idején; másik, hogy nagyságod hadai három ezeret vágtak le az ellenség hadában; *ennek első authora nem én voltam*, úgy viseltem s Almádi urammal is az szót úgy viseltettem, hogy *az jó hír mi általunk* ne meghalljon, hanem ujúljon. Az mi az mostani írását illeti kegyelmes uram nagyságodnak, mivel érté az vezér, hogy az postája is nagyságodnak főember, ma audientiám lévén (már negyedszer) úgy tetszék az vezér ő nagyságának, magával is hadd beszéljen, az velem való bőséges beszélgetési közben ő kegyelmét is behivatván, mit beszélett mind vélle s mind magammal, mivel aztán az discursust végig hallgatta, nagyságodnak maga is referálhatja. Ennekem kegyelmes uram úgy tetszik, hogy az miért nagyságod ide küldött, *ha az ördög nem konko-*

*) A dült betűk titkos jegyekkel.

**) A kipontozott helyek kiszakadva.

lyoznék, talám elég satisfactio lenne, mert már innen s egerbeli basaság alól nem három ezer, hanem sokkal több nép vagy on egyben deputálva, kibem hogy ott akadály mégis ne lehessen, ugyan Almádi uram előtt *úgy magyaráztam az nagyságod levelét, hogy* nagyságod arról requirálja az nagyságos vezért: mi legyen az oka, hogy *palatinus arval mer kérkedni, hogy ez idén bizony* segítsége nagyságodnak innen nem jó, *elküldik ugyan az hadat Egerig*, de bizony nem az nagyságod számára küldik, hanem az *végvárat örözteti az vezér arval*. Erre minemű csodálkozással teljes obtestatióval tölt választ az vezér, filével hallotta Almádi uram, s azt mondja, bizony mindjárt elindulnak, ne kételkedjem benne. Az bizonyos kegyelmes uram, hogy már innen oly szép hadak s oly feles ment az nagyságod segítségére, hogy úgy tetszik, az vezér ő nagysága nagyságodnak arra felé kellető kívánságának elégségesképpen megfelelt. Az mi az *hátra való csapdosást* illeti kegyelmes uram, már Esztergam felől is hozton hozzák az rabokat, valóban forgódik Musztaha bég az Garam két felén, annyi részéből is hátramaradást nem látok; mindazáltal tegnap juta bizonyos hírem, hogy Léva felé nem viszik az élést, hanem az nyitrai hídra s Szent-Benedekre, mindjárt újabb postát küldte Esztergamba, hogy után legyenek oda is, intercipiálják az élést s rabolják mindenfelé. Ma heted napja, hogy Tatához küldte vala az budai hadnak egy részét, noha nem [nagy] nyereséggel járának, de satis est, hogy azoknak elég károk lón miatta. [Székes-]Fejervárra minap hogy beütöttek volt az győri és több végbeliek, arról már nagyságodat tudósítottuk, mint vesztettek rajta, azt is érte kegyelmes uram nagyságod, azolta oda is küldtön küldi az hadat, valóba infestálják az végeket. Tegnap érkezék ujonnan az híre, hogy az kanisaiak elrablották Battyán országát (ők úgy szólnak), hét várast rablottak, többől égettek el, az mint bizonyosan is végére mentem kegyelmes uram faluk-e városok-e, de Körmönd vidékét teljességgel elrontották. Summa, itt annyifelé vagy on már az csata, hogy mindennap izeni, s ma is mondá az vezér, hogy nincs egyéb hátra, hanem csak halljad az új hírt az palatinus országáról. Az lövő szerszámokat éjjel nappal kolompoztatja, készítetteti, ez héten kivonatja Pest mellé, az jancsárságot is kiszállítja, *temporizál*, azért látom *temporizál*, bizony úgy veszem eszembe, nemis fog talám megcsalni az censurám, az *derekáról az portáról vár*. Innen kegyelmes uram az régi tábor, az melyet Rácz István uram látott, mind elment ki nagyságod mellé s ki rablani az végekre, de más nagyobb szállott helyébe, mert az bosznai had érkezten érkezik, már az passa is itt vagy on. Az lengyel leveleket kegyelmes uram praesentáltam, s mint fussák az békességet megmondottam, mivel *eltagadni nem is lőtt volna* jó; azt izené az vezér palam nagysá-

godnak, ezt immár nagyságod az segítséget várja meg, isten engedelmeiből ez héten elérkezik, ne *vonattassék* nagyságod *elméjeken sohura*, egy isten áldomásából csak *próbáljon szerencsét* nagyságod, mert bizony nem jó különben ez az mai derék válassza, hallá Almádi uram, *mert bizony fél, hogy megbékéllik* nagyságod. Én kegyelmes uram az lengyel leveleket visszaküldtem, az minapiakat Rác Izván uramtól, s az mostaniakat Almádi uramtól. Az urumeliek is már közel vannak kegyelmes uram, jönnek az arnautok is, ezen két nap némely része elérkezik. Per tertias personas értésemre adá az vezér, igen várná, ha ifju urunk ő nagyságával s mind Rákóczy Zsigmond uram ő nagyságával ismeretséget vethetne. Ebben ugyan úgy látom, majd ugyan csudálkozik, hogy eddig Erdélyből csak levéllel is meg nem találattott; ebben kegyelmes uram legyen az nagyságod kegyelmes dispositiója, én értvén, meg akarám említeni. Nagyságodat kegyelmes uram akarám arról is tudósítani alázatosan, kedden érkezett vala az érseknek főember szolgálja Nagy János nevű, módot kerestem mi hogy az *fészekben volt s velek őtt* (így) *jött, az ki minden dolgot referált*, sőt Ujvártól fogva *egy enyedi fi ifju legény vellek jött*, az ki minden dolgokat referálta, elsőben avval tölték el az várást, hogy nagyságod által ment az Tiszán, s az német Kassába vagy, melyet csakhamar per idoneas personas el nyeleték vellek, hozának az vezérnek egy kupacskát, másnak semmit sem, audientiájok csüörtökön lón, az vezér lovát sem küldé alája, hanem Ali csausz viteté fel az lován; kívánságok kettő, egyik, mivel nagyságod ultro implorálja az békességet, ne tartsanak ellent benne, hanem sőt inkább imponálják, mert úgy lesz jobb. Válaszok: Tudja Rákóczi fejedelem mit csinál, se jobbra, se balra nem lépik hatalmas császár akaratja nélkül, ha velle feltöltetek, hatalmas császárral töltetek fel; nekem tudom mit parancsolt hatalmas császár, az ti barátságtokért mást nem mívelek; ezt az magam asztalán ír meg az tolmács. Másik kívánságok kegyelmes uram az, hogy Szőgyénből s Szőgyén körül minap elrablott rabok restituáltassanak. Erre az válasz: Az nem leszen, tartozzék az többi is az ki nem hódol. Túl fenyegetőzven, hogy Párkánt felverik, égetik érette, rossz válaszok lón annál inkább, fel sem vivék audientiára, hanem csak leküldék az levelet. Hintegettek itt oly híreket is, hogy az bizonyos, hogy német császár *Székelj Mózeszt promoválni* akarja, de mivel semmi fundamentomot nem tudtak neki vetni, itt is semmi fészket nem láttam hogy vert volt senki elméjében. Hirdették azt is, hogy ha valamire kel az dolog, az *német gyalog mindjárt az más részre áll*, ebben is mi fundamentumok legyen, nem tudom, mindazáltal kegyelmes uram abundans cautela non nocet; ha mire kelne az dolog, nem ártana nagyságodnak Balon Péternél

erősebb embert közükbe rendelni, legyen az nagyságod kegyelmes ítéleti rajta kegyelmes uram. Én kegyelmes uram úgy veszem eszemben, hogy mostan itt az dolog senki sem forog úgy, mint az két tolmácson, Ali csauszon s Kinán zaimon, noha mindeniket, de kivált Ali csauszt amaz száz tallérból s pohárral is ugyan alkalmason contentáltuk vala Rácz István urammal, mindazáltal nem felejtethi, hogy azelőtt neki ordinarie fizetése járt Erdélyből; ha azért nagyságod hamarság (*így*) az új vezérnek adni szokott ajándékot beküldi mostanság, nem árt Rácz István urammal az aprajáról beszélleni. Én igen nagy confoederatiót vetettem vélek az tolmácsokkal kegyelmes uram, mert asztalok nálam vagyon, ha tudtam volna, hogy szintén ennyire legyen, talám alább kezdtem volna, de már viszem az míg vihetem hogy valóba forgódnak, házokhoz minden reggel praebendabort tudván, hogy valóba csak most kell nagyságodnak az jó akarat. Ezek már így állván kegyelmes uram, úgy tetszik talám, az mire instructióm mutatott, tehetségem szerint végben vittem, végben vivén, ez elmúlt pinteken felizenék az vezérnek, ő nagysága már az nap készitene el, szombaton úgymint tegnapelőtt mennék el; két főembert küldé le, s azt izené, az erdélyi fejedelemnek mellette lévén országi, olyan hasznos szolgálja mint én kétség nélkül s hasznosb is elég lehet, de ő körülötte magyar ember, ki az erdélyi s mostani dolgokat tudná, senki nincs, ő új ember, más tanácsa nélkül mit tehet, megítélhetem, maradjak még két—három nap, ne nézzem az parancsolatot, hanem az uram hasznát, talám érkezik levél; meg kelle máig maradnom kegyelmes uram, ma ugyan rá készülék az búcsuzáshoz, in fine rerum oly választ tőn, ha ugyan feltött célom hogy csak elmenjek, meg nem fog, elbocsát, de neki bizony nem tetszik, oly tudatlan ember jöhet, az ki kárt teszen nem hasznót etc.; látván nagy kedvetlenségét kegyelmes uram, meg kelle mégis maradnom, míg nagyságodtól érthetek felőle. Ha nagyságodnak úgy tetszik, hogy haza siessek, írja meg, kérem nagyságodat alázatosan; ha pedig ugyan mulatnom kell, egy törökül tudó hiteles ember nélkül nagy bajba vagyok, bizony valamit adnak, mind az csauszoknak adom, mégis felét sem viszik végbe az mi kellene, s különben sem győzőm betölteni őket. Több írásommal nem terhelem nagyságod méltóságos szemeit, kívánván az uriszentől, nagyságod győzedelmes szerencséjéről hallhassak kívánatos híreket. Datum in civitate Budensi die 23. mensis Maji, anno domini 1644.

Illustrissimae celsitudinis vestrae humillimus cliens

Stephanus Szentpáli m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Eredetije az orsz. levéltárban.

VII. 1644. junius 28.

Georgius Rakoczy sat.

Egregie sat. Salutem sat.

Mind Kádas Mihálytól és az miskolczy embertől küldött leveledet elvöttük volt, s értjük írásodat. Azért az nagy hatalmú istennek szent áldásából ide most már az török segítsége nem igen kívántatik, kiváltképpen ha lengyel nem jön, hanem oda fel kellene már rajtok lenni, mert ez elmúlt szombaton megírtván palatinus uram, hogy az induciákhoz nincs kedvünk, s magunk is utánna indultunk, ez elmúlt vasárnapra virradóra éjjel 10 órakor megindult minden hadával, még estve minden szekereket elbocsájtván, Sáros városából Szeben felé; de mivel ott is voltanak vitézink, s az hadaknak is utánna voltak, Kemény János és Ibrányi uramék nem hagyták nyugodni, hanem rajtok voltak, s meg kellett indulni s megyen Lőcse felé s arra Slésia felé, hová Lengyelországon vagy az Vág mellett akar felmenni, csak két nap alatt is meghalljuk. Immár azért az török segítséget bár úgy ne sollicitáld mi mellénk, mint az oda fel való distractio csinálást, ezzel mi már isten után birunk s rajta is leszünk éjjel nappal totis viribus.

Az svecusok Lipsiánál micsoda győzödelemmel jártak, ez includált párból megértheted, kit tudja isten in specie az portára küldtünk be. Az ki hozta s követségen jött, itt vagyónálunk.

Immár meddig akar hűséged ott mulatni, álljon maga discretioján, de úgy jöjjön el onnét, az vezér meg ne bántódjék; im irtunk is az vezérnek levelet törökök, adja meg azt is.

Kemény János uramék mellett levő törökök feletle sok gyermek s asszonyember és marha kapdosást akarván tenni, s nem is akarván Kemény János uramék mód nélkül az ellenségre menni, megharagudtak s visszamentek onnét, azt is adja értéére hűséged jó módjával az vezérnek, ha mi rosszat szólnának vagy hűségek, vagy más felől, ne adjon hitelt neki, mert az mi hadainkkal Kemény János uramot úgy bocsátottuk mi el, annyi vitézlő népet kardéra s haszontalanól el ne vessessen.

Mi az vármegyéknek gyűlést hirdetünk, s az ellenség után bizonyos hadakat küldünk s rajta leszünk. Mi bizonynal hiszszük, Kenigssmark eddig Morvában fog lenni. Cui in reliquo sat. Datum in castris nostris ad possessionem Terebes positis, die 28. Iunii, anno domini 1644.

G. Rakoczy m. p.

A fejedelem kezével: Palatinus uram is el fogott eddig válni az német hadtúl, s külön maga akart házához menni, kit

maga mondott nyilván, elunta az velek való veszekedést. Úgy értjük, az portára be fogják küldeni Pukhamot, ajándékkal, kit bár nekünk köszönjenek és az svecusok mostani victoriájának és jövelteleknek; de én az[t] tanács[olom], okos legyen az porta, mert ha az kevés ajándékkal leköthetik most, bizon meg fogja bánni az porta jövőendőben, mert bizon soha oly békességet nem végezhet az német az fényes portával, kit fel ne bontson, csak békélhessen meg az svecusokkal; bizon most sem küldene be, ha jól volna dolga, de igen-igen rosszul vagyon, bizonnyal higgye az vezér és az fényes porta.

Czím: Generoso Stephano Szentpaali sat.

Szentpáli kezével: Praesentatae 3. Iulii Budae per dominum Kádas.

Eredeti Batth.-ktár 5. IV. 5. 40.

VIII. 1644. augusztus 17.

Georgius Rakoczy sat.

Egregie sat. Salutem sat.

Az portáról hozzánk jött követet Ali agát immár tőlünk visszabocsátván, írtunk ő általa is az vezérnek választ levelére, s Horváth István is az melly levelét hozta volt az vezérnek, arra is választ írtunk, ugyan Horváth Istvánt küldvén azon levelünkkel a portai követ mellett. De azon levelében az vezér a mint kívánja tőlünk az gyűlés kimeneteli felől való tudósításunkat, arról semmit nem írtunk, hanem arról s egyéb dolgokról is mit kellessék hűségednek értésére adni, im ez inclusából megértheti hűséged, s az szerint proponálhatja és adhatja értésére az vezérnek azokat az dolgokat. És minthogy az vezér ő nagysága tőlünk azt kívánta, azon dolgokat úgy adjuk értésére, velünk egyenlőképpen tudósíthasson az portára minden dolgokat, a fényes portára is azon szerint írtunk meg mindeneiket, s azért akartuk az vezérnek is hűséged által való izenetképpen értésére adni, de levélben nem akartuk iratni. Azért kegyelmesen parancsoljuk hűségednek, levelünk mellett, mellyet Horváth István törökül fordítva vitt el, azon dolgot proponálja az szerint az vezérnek ő nagyságának, s tudósítson Horváth István által a vezér magaviseléséről abban az dologban, és resolutiójáról, ugyan clavisokkal írván meg nekünk is hűséged az dolgot. Maga is penig immáron ne késsék, hanem igyekezzék hozzánk megjöni. Eidem in reliquo sat. Secus non facturur. Datum in libera civitate nostra Cassoviensi die 17. Augusti, anno 1644.

G. Rakoczy m. p.

Rákóczy kezével: Szóval is izentünk Horvát Istvántól.

Czím: Generoso Stephano Szentpáli sat.

Eredeti Batth.-ktár 5. IV. 5. 49.

IX. 1644. augusztus 22.

Georgius Rakoczy sat.

Egregie sat. Salutem sat.

Minemű dologbúl kellett mostan ismét az vezért megtalálnunk, ím levelünknek mássát includálva megküldöttük hűségednek, abbúl megértheti az dolgot valósággal. Ha ott éri azért levelünk hűségedet, kegyelmesen parancsoljuk, adj a be az vezérnek és legyen azon, azon dologbúl vegyen bizonyos választ hova hamarébb ő nagyságátúl. Egy török rab ifju legényt is küldtünk, azt is praesentálja be hűséged; s ha szintén Budárúl megindult volna is hűséged, de ha közel találja levelünk Budához, megtérjen és végben vigye ebbeli kegyelmes parancsolatunkot; ha hol penig immár ide Eger felé érkezett volna, bár viszsza ne fáradjon, hanem bizza Detarira levelünk beadását, s arra való válasz sollicitálását. Cui in reliquo sat. Secus non facturus. Datum in curia nostra Tokaiensi die 22. Augusti, 1644.

G. Rakoczy m. p.

P. S. Az török ifju legénnek bepraesentálásának alkalmatossággával penig igyekezze hűséged egy Jakó Balás nevű szolgánknak fiát kiszabadítani, az ki Egren fog rabságban lenni, irattunk a vezérnek is felőle.

Czím: Egregio Stephano Szentpáli sat.

Szentpáli kezével: Budae per Andream Detari praesentatae 26. Augusti anno domini 1644.

Eredeti Batth.-ktár 5. IV. 5. 52.

X. 1644. augusztus 22.

Vezirio Budensi Oszman passae.

Tekintetes és nagyságos vezér sat.

Ali aga jó akarónk és Horvát István jámbor szolgánk elmeneteli után az minemű dolgok következtenek, írtuk volt, hogy nagyságodat mindenekről tudósétjuk. Írhatjuk azért nagyságodnak, ma harmad napja, hogy palatinusnak egy erős várát sok erős lövések után megvöttük, az is immár mi számunkra vagy, hadaink onnan is Szendrőnek megszállására

mennek, hiszszük istent, azt is kezünkben adja hatalmas császárunk jó szerencséjére. Akarók nagyságodnak azt is értésére adni: az német üzésére bizonyos számú hadainkat küldöttük volt oda fel Nagy-Szombat felé, kik mind Galgócz nevű váríg úzték és fogyatták őket, olly tanúsággal bocsátottuk volt fel hadainkat, hogy más uton az nagyságod írása szerént egy néhány ezer török megyen fel utánnok, kiket hadaink igen is szorgalmaztattak, de látván, hogy nagyságod semmi török hadakat utánnok nem küld, parancsolatunkra visszajöttek. Azért is kellett inkább visszatérnie, hogy az palatinusnak egy levelét fogták el, kit maga kezével írt, melyben azt írja, hogy nagyságod neki hitire, szakállára esküszik, hogy nagyságod mi mellénk segítséget nem ad az német ellen, sőt az mely török vitézek most mellettünk vannak is, azokat is visszahivatja, táborát eloszlatja, és az némettel hatalmas császár megbékélik. Noha mi az palatinus írását teljességgel el nem hihetjük, mindazáltal nagyságodot bizodalmasan s hatalmas császárunk szerencséjére kérjük: ha nagyságod neki ezeket írta és izente, és az fényes portának is ez az akaratja, jelentse meg nekünk egyáltalában, hatalmas császárunk szolgálatjában alkalmaztathassuk mi is magunkat, egyébaránt hatalmas császárunknak mi hasznosan nem szolgálhatunk. Mi hatalmas császárunk kegyelmes biztatásából cselekedtünk s cselekeszünk mindeneket. Az palatinus írását azzal teheti nagyságod semmissé, ha nagyságod derék segítséget küld mellénk oda, az hova az szükség s mi is fogjuk kívánni, kivályképpen ha az németnek valami újabb készüléti s gyülekezeti leszen ellenünk; nagyságod minket illyen bizonytalan állapotban ne tartson, hanem minden akaratja felől tudósítson, tudhassunk magunk állapotjára is gondot viselni, ő hatalmaságának is hűségesen és hasznosan szolgálni. Tartsa meg isten nagyságodat sat. Íratott tokaji várunkban 22. napján Kiszaszony havának, 1644. esztendőben.

Nagyságodnak

mindenben jó akarója.

Egykorú másolat Batth.-ktár 5. IV. 5. 53.

XI. 1644. szeptember 9.

Életemig való alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. kívánván az uristentől sat.

Az nagyságod méltóságos levelét, kit 2. Septembris írt, 7. eiusdem hozá meg Rudnai György, ki felől való audientiára midőn tegnap reggel fel akarnék menni, jutta azonban az sajjó-szentpéteri ember is az 3. praesentis iratott nagyságod másik

levelével. Az gyulai bég dolgát az mi nézi, talám ha ugyan akartam volna is mostan az több sok dolgaink között az vezér ő nagyságának proponálni, alig adatott volna idő, de nem is volt még eddig szükség. Mivel azért nehezen hiszem én azt, hogy ide ne érkezzék az az vádlás, úgy tetszenék kegyelmes uram, bár az inquisitio is érkeznék ide, s azt az dolgot jobb volna készen várni az bizonyságokkal, avagy talám ugyan előlvenni; de abban az nagyságod kegyelmes parancsolatjától várok. Az eljött törökök felől való excusatiója nagyságodnak minthogy igen igaz, úgy valóban helyes is; több ratiókhöz annectáltam én is többi között, hogy hadakozásnak idején nemhogy fizetett volna szegény urunk az török vitézeknek, nemhogy summát erogált volna mint nagyságod hatalmas császár tárházában, de még az ország adaját is engedte oda az fényes porta az hadakozásra. Valóban helyesnek itéli kegyelmes uram mind az ratiókat az vezér; maga mondja, hogy nem tartozott vélle nagyságod s megvallja azt is, hogy hazugság jobb részére az eljött törökök szavok; *de*) ugyan nem vehetém arra, hogy segítséget adjon.* Több sok beszédinek summája csak ez: *mivel az szent békeesség megvagyjon az két császár között, hatalmas császár híre s akaratja nélkül azt nem bontogathatja, mivel immár eljöttek, noha ő nem parancsolta, vissza nem küldheti, hanem ha az fényes porta (az mint immár sokszor megírta) neki nyilván azt parancsolja. Számtalan untatásom, rajta való tüzelemem után mégis szót kezdé folytatni s azt mondja, hogy az mint nagyságodnak immár enni-hány rendben megírta, hatalmas császárnak az kívánsága, hogy az hét vármegyéről tiz ezer arany forint ajándék vitessék be mindjárt az portára, mely még eddig meg nem lött; ha nagyságod azt mindjárt ide küldi Budára, nem vár az fényes portától is, valamihelyt látja, elegendő segítséget küld mindjárt, ámbár ez jövő esztendőre való adóban tudattassék. Arra én azt mondtam, nagyságod az ő nagysága atyafiságát nagyra böcsüllí, s ím ezen két nap, az mennyire ennyi expensái között lehet, böcsüllettel meg akarja látogatni ajándékjával; de hogy azt mindjárt magára vegye, mint lehessen, nem látom, mert azokat az vármegyéket még most ennyi kárvallások között nagyságodnak hatalmas császár kigyelmességével kellett inkább gédelgetni, hogy nem szokatlan új adóval rettenteni. Más az, hogy az mint azelőtt is megírta nagyságod, Kassán derék gyűlés nem lehetett, mert soha össze nem gyűthette nagyságod ilyen állapotban őket, s ha szintén lött volna is gyűlés, ilyen derék dolgot az fényes portával kellett volna elsőben elvégezni, arról athnaménak kelni, de az nem lött, nem is lehetett, azért ő nagysága azt nem kíván-*

*) A cursivval szedettek chiffre-rel írva.

hatja, hanem mivel most hertelen kelletik, most mutassa ő nagysága sokszori ígreti szerint ha az hét vármegyében megoltalmazza, mert Szendrő mind be- s mind kinyíló kapuja az 7 vármegyének, az tölle el nem szakadhat. Válasza csak az: immár mindennap várja az fényes porta parancsolatját, addig nem lehet, de az elérkezvén megmutatja, hogy nagyságodnak igaz atyjafia, kiváltképpen ha nagyságod kedveskedő jó akaratját veheti.

Ali csausz megjöve kegyelmes uram palatinustól, Tar Mihály is vele együtt ide jött vala, egy reggel még fel sem költtem vala, hogy csak becsapodárkodék szállásomra, nem mulata, de sok beszédi között sokkal kérkedék, sokat ígére magoknak; többi között mondá, hogy az clavist is, kivel nagyságod Kemény János uramnak szokott írni, intercipiált levelekből feltalálták, azt azért nem ártana változtatni. Megjöve Musztafa aga is Bécsből tegnap Huszain csauszszal, *rakodva jövének meg, úgy egyetrtnek ezek, mintha egyek volnának, úgy egy híron pendülnek*. Kegyelmes uram, ez estve ide hozattam az Bécsből hozott leveleket, császár, Questemberg, gróf Slik és Rodolf Buchan leveleit, hatalmas bizodalom vagyon egymáshoz; az mint az előbbi leveleimben az előbbi állapotok szerint írtam, most is azon unumban megyen az dolog, *hítire, fogadására kéri az vezért*, nagyságod mellől vigye vissza az törököt, nagyságodat s nagyságod kóborló hadait dissipálja, *segítséget ne adjon*; hanem többi között Questemberg írja, hogy *ő commissarius az nagyságoddal való tractára*, biztatja igen magát, hogy *végbe viszi az békességet*, de nem hiszem én soha, hogy ez alatt *amaz nagy practica ne legyen*, az kitől én immár régen félek. Én úgy reméllem, elválik ez mántúl tizenötöd nap alatt, *mít akar az porta*, ne kételkedjék nagyságod benne, mert elvitték az német követet Hasszon passa palánchjától, szorgalmaztatta is császár útát igen, hogy egy konakból kettőt tegyen, de nem akart menni, mert felette beteg volt, de ugyancsak elvitték, igen kétséges élete, ha meg nem holt, circa 12. benn fog lenni.

Ultima Augusti az nagyságos vezérnek kaftánt hozának portáról. *Bizony valóban fél* Ali csausz is ez világban, *mindent elhordatott, dugott házatól*. Értettem kegyelmes uram én is az vezér állapotját, *igen is fél attól*. Nagyságodat mégis alázatosan kérem, ha lehetséges, ne neheztelje neki kedveskedni, ha találkoznék tisztí változni is, az portán is szolgálhat, s meglátja nagyságod is, hogy ugyan fordul itt is, valami lehet, vissza érte. Az mellette valókról se feletkezzék nagyságod, mert hírt sem írhatok ezután bizonyost, nemhogy egyebet használhatnék, az szállásomra sem kezdenek jőni, hogy nincs mivel kedveskednem. Az aga felől való feleletit nagyságodnak kedvesen veszi az vezér;

kéreti is nagyságodat, abbeli szándékát ne hagyja hátra, hogy ők is nagyságodnak szolgálhassanak kedvesben, mihelyen nagyságod szolgálatjára parancsolat érkezik.

Nagyságod parancsolja kegyelmes uram, hogy megvárjam, míg nagyságod beküldi az ajándékot; meg kell lenni az nagyságod kegyelmes parancsolatjának, mert bizony el sem bocsát, maga, hogy megvalljam, tegnap is igyekeztem rajta; csak lenne haszna itt létemnek. Az avisákban megfordítottak még ma kegyelmes uram, beküldöm. Az mint ígérték vala kegyelmes uram az francia expeditióját, abban is változás lőn; csak ez héten menne el, de nem hiszem, hogy békével járhasson, kiről Kádas Mihály nagyságodat maga fogja tudósítani. His eandem sat. Datum Budae die 9. Septembris, anno domini 1644.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

cliens humillimus
Stephanus Szentpáli m. p.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Eredeti.

1644. szeptember—1645. január.

Maurer Mihály követsége. *)

I. 1644. augusztus 23.

Az úristen ő felsége áldjon szerencsés úttal és előmenetellel, amen.

Az bemenetellel ne mulassál az végre is, hogyha kik hamis híreket hintenének, czáfolhasd meg, mert elhittük, hogy Kemény János uram aláfordult, azt is sokképen viszik be; mint lött, im historice megküldtem. Az budai vezérnek is mint íráttunk, melyet im ezen órában küldtünk el, verissima pariaját megküldvén, abból is tanúságot vehetsz. Isten áldásából Regécz is kezünknel vagyon, Szendrőt is megadják, mert immár is szöknek belőle minden nap. Bizony Füleket is meg tudnánk venni 15 nap alatt, csak az budai vezér ő nagysága csinálna distractiót valahol ellenségünknek. Isten bevivén, minket mindenekről tudósíts gyakorta. Igen kezdik rebesgetni, oda fel megharczoltak volna, ki ha így leszen, meg fogjuk hallani s tudósítunk mindenekről. Palatinus mivel biztatta Seréni Pált **) az budai vezér felől, meg fogod azt is az intercipiált levélből látni. Adja isten, minden jót hallhassunk felőletek. Datum Tokaj 23. Augusti, anno 1644.

G. Rakoczy m. p.

Egy külön álló félvén: Kemény János uramnak kezében akadván az palatinus levele, kit 6. die praesentis írt volt Seréni Pálnak, s látván, mivel biztassa az török dolgából, értvén azt is ő kegyelme, minden felől gyűjtik ellene az könnyű hadakat az Dunán túl is, s tartván attól, hogy az vezér sehonnét distractiót nem fog csinálni az mi ellenségünknek; félt attúl is, megegyezvén az könnyű had az nehéz haddal, oda fel kezdik szorítani, s

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 811—822 ll.

**) *Nagy Iván*, Magyarország családai sat. Pest, 1860. X. k. 160. l. 1656. említ mint biharmegyei volt alispánt egy Serényi Pált.

káros leszen az szoros helyekre szorúlni, úgy indúlt meg Privigyétől 12. die Augusti hajnal előtt, mely időtájban Bajmóczytól is megindúlt az ellenség is, de egyik is nem tudta másik megindulását; az ellenség túl Galgócz felől az Nyitrán, Kemény János uram innen reggel egyik az másikat meglátván, ugyan derekas ellenkezések volt, öszve is állottak harcznak rendelt seregben, 48 golyóbist lőtt taraczkokból az ellenség az mieinkre, hogy megbonthassa őket, de nem vihette végben; egyiknek sem lévén azért az harczhoz kedve, úgy váltak el egymástól, amaz Galgócz felé ment s Kemény János uram Bothoz jött, holott másfél nap mulatott, azután Palánkhoz, Gyarmathoz, Szerencshez, Filekhez s mindenütt fejet hajtottak neki, hanem Fileknél volt ellenkezések. Úgy vagyon, Bánházit elfogták elevenen az lova esvén el vele, de az filekiekben ugyan feles esett el s így ő kegyelme 19. die praesentis jött Rimaszombathoz Privigyétől 8 nap, s most az Sajó mellett volt; mi is így adtunk volt parancsolatot neki. Szendrő is isten áldásából ez héten kezünknel fog lenni. Az ellenség oda fel maradt, nem hallottuk, alább jött volna. Regéczet az elmúlt szombaton occupáltuk, Örsi uram vasárnap ment ki belőle. Immár Szádvára, Szepes van hátra az 13 vármegyében.

Czím: Generoso Michaeli Maurer primariae ordinis aulae familiari nostro etc. fideli nobis dilecto.

Eredetiről.

II. 1644. augusztus 28.

Georgius Rakoczy iunior dei gratia princeps Transsylvaniae, partium regni Hungariae dominus et saeculorum comes etc.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

Elmult napokban az palatinusnak intercipiálták egy levelet, melyet in paribus ím hűségednek beküldöttünk. Ha azért az alkolmatosság hozza s valami hasznát vehetni, el ne mulassa vele élni hűséged. Secus non facturur. Datum in civitate nostra Alba Iulia die 28. Augusti, anno 1644.

Georgius Rakoczy m. p.

Az ifju fejedelem kezével: Urunk ő nagysága parancsolá, in paribus megküldjük kegyelmednek, ha mi haszonra valót ítél benne. Ha kegyelmed lovaiért elküldünk, hagyja meg, adják szolgánk kezében. Semmit ne késsék, menjen el kegyelmed.

Az ifju Picolomini csatán ellenkezőben most az mieinktől elveszett.

Czim: Generoso Michaeli Maurer ad portam fulgidam ottomanicam expedito legato nostro sat.

Maurer följegyzése: Translatæ 31. Augusti in Brasso per Michaelem Fényes 1644.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 54.

A nádor említett levelének másolata egy félvén:

Magnifice domine affinis observandissime.

Hogy kegyelmetek az próbán s gondban nem volna, azt én nem kétlem, mert az felfuakodás magával hozta, hogy minde-
nütt kimutassa fejét az bolond kevélység; de arra való erejét
nem ismerem Rákóczy fejedelemnek, hogy Szendrő várának
megárthasson. Nagyobb akadékjá kegyelmeteknek azokkal az
rossz gyalogokkal vagyon. Ha mi pénzt azért az én creditu-
momra szerezhet nekik kegyelmetek együtt Moré urammal,
legyen érette s contentálja őket; de meg kell nekik mondani,
hogy él az isten s úgy legyek ember én is, hogy egyrül egyig
valamennyin vannak, ha rosszaságra és seditióra vetemednek,
mind felakasztatom őket vagy penig levágatom az végbeliekkel
az míg hazájokot érik. Üljenek vesztég azért az rosszszak s szen-
vedjenek egy kevéssé, ím mi megint készülünk és kétfelé akarunk
visszafordulni: a végekre egy jó könnyű szárnyat bocsátunk,
az derék hadat penig Liptóságra bocsátjuk, úgy visszük. Homon-
nai uramnak kétezer lengyele érkezett ma Thóthújhelyhez,
Beczónál Csáky uram hada is ötezerig való utánna vagyon s
én is holnap mustrálok csak magam lovasit ezer lovast, s min-
den felől várok több hadakat is mind németet, mind horvátot.

Regéczben írtam egy czédulácskát, kegyelmedet kérem,
igen szorgalmasan küldje be, értsék állapotunkat; ha megyek,
bizony körmösebb kézzel megyek, hogysem azelőtt.

Az kassai gyűlésre is vigyázzon kegyelmetek; elég lator
szokatlan hívás volt cum plenipotentia és vármegyék pecsétivel,
valami leszen a vége. Eltesse isten kegyelmedet. Sempte 6.
Augusti, 1644.

Magnificae dominationis vestrae

affinis benevolus
ad serviendum paratissimus.

Ezennel meghallja kegyelmed, mint járnak ezek a fejede-
lem felküldött hadai, kik igen feljöttek Kemény Jánossal. Volt
emberem Budán is, tegnapelőtt jött estve meg, ír sokat az vezér
és ajánlja a békességet is, s arra igéri hitére, szakállára magát,
hogy semmi segítséget nem ad az erdélyi fejedelemnek s vissza-
hivatja azokat is, kik az fejedelem mellett vannak, és hogy

hadát is eloszlatja az ki Pestnél vagyon. Nagy örömök és satisfactiójok vagyon az főkövetnek bemenetelin. Im ismég beküldtem az vezérhez s írtam Danitius felől is, azon leszek, hogy kiszabadítsam. Megírtam azt is neki, hogy török volt Szendrő alatt, talám tilalomban veszik azt is. Írtam vala az minapiban is kegyelmednek, hogy tűzzel fenyegetse az nemesek házaít, avagy hogy funditus enerválja s talám azok is munkálóznak benne, hogy békével hagyják kegyelmetek is.

Azután gazdasági ügyekről tudósít.

comes N. Eszterhási m. p.

III. 1644. szeptember 1.

Az úristen ő fölsége sat.

Mai írt levelemet akarnánk ha azzal együtt vagy utánna hamar vehetnéd el, mivel eltaláltam volt felejtteni megírni, *mi*) okát szímlálta Szentpáli István előtt az budai vezér annak, miért kell visszamenni az törököknek, kit ezen ígéssel ír Szentpáli: Első, hogy rabot nem foghatnának, kiért nem ölnék, vágnák, fosztanák őket; az pedig merő hamisság, miért számolnák meg csak az szegénységet; sok százra telnék, kiket elvitték csak az tizenhárom vármegyéből is s azt nem engedvén nekik, azt sajnálták; mi azt kívántuk s állattuk, ezek már hatalmas császárhoz ragaszkodtak, ne bántsák őket, ne idegenüljenek el mind ezek, annál inkább az többi, fogják az ellenséget, azt vigyék, hordják, holott az bizonyos dolog, tizen, huszan összeütötték magokat, aratókra, kaszásokra, szőlőművesekre, utonjáró szegény emberekre reá ütöttek, kit talám magad is hallhattál. Az gyömli agát megtaláltattuk, kéréstük, zabolázza meg, s maga adott szabadságot, ha kiket olyat kaphatnak foszszák, fogják, s ha azzal nem gondolna, ölje is; megmondhatod, az egész tizenhárom vármegye keservesen tanólt erről meg. Másik, ehhez kell meghalniok, becsületek nincs nálunk; ki merő hamisság, kire tanálsz elég ratiót. Nem fizetünk nekik; ez igaz, mert mi mellénk hatalmas császár nem úgy rendelte, mi fizessünk nekik, mindazáltal az füemberének többet adtunk egyszer is másszor is nekik hat-, hétszáz tallér ajándéknál. Utolsó, hogy az mely agát Palágnál elfogtak, miért nem szabadítottunk ki? Eddig erre ez volt az választ: ők igyekezzenek rajta elsőben, mert ha mi indítjuk, nem bocsátják s ha saczra bocsátják, mind pénzzel, rabbal készek vagyunk segíteni, annál többet nem tudok mondani; kik micsodák legyenek, magad is meggondolhatod. Ha*

*) A cursivval szedetttek titkos betűkkel.

azért ottbenn ezt előforgatnák, akaránk értésedre adni: egyáltalában ha nekünk az porta segítséget fog rendelni, úgy legyen az parancsolat, ne halogasson imide-amoda s ne várjon az portáról, hanem mindjárt indítsa. Most ezt az vezért amaz hitetlen Ibraín és Ali csauszok dirigálják és azok, kik az némethez vonszanak.

Úgy halljuk, az a török is, ki Kassán vala, sok rosszat beszélt volna Budán; forgatta azt is, hogy Kassán ő neki azt mondta[m] volna, csak érkezzenek el az svédek és erősödhezzünk meg azokkal, mindjárt császárra támadnánk. Ezt azért ha forgatni tudod, forgott ezelőtt is fenn az portán, s eléggé informatus levén benne, könnyű mindenféleképpen refutálnod egyáltalában és ad extremum. De az istenért idvességedre kérjünk, ha külemben mienké nem tehetnéd az portát tökéletesen, csak az hét vármegyében oltalmazának is meg és segítsenek rá, az többinek is hadd szolgálhassunk lelki, testi szabadságának helyreállításában, megigird az huszezer tallért, sőt ha az hét vármegyéhez engedik Sírost, Ungot, Szepest s ezekben mindenek ellen megoltalmaznak elégségesképpen, idejekorán az vezéreknek is, császárnak is beszolgyáltatjuk az solymokon kívül az ajándékkupákat, tallérokat az hét diván ülő vezéreknek úgy, az mint Erdélyből, az hadakozásnak lecsendesedése után két avagy [három] esztendő múlva. Intünk igen kegyelmesen, viseld úgy magadat, hálálhassuk meg; és ha periculumat nem látsz, az sok ígéretekkel is ne hirtelenkedjél, hanem mennél kevesebben s jó móddal viheted végben idejében és jó fundamentummal, azt kövesd, kire az úristen segítsen, amen. Az több punctumokról elég tanúságod vagyon, tartsd ahoz magadat. Datum Tokaj die 1. Septembris, anno 1644. estve 5 órákor.

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generoso Michaeli Maurer, primarii ordinis aulae familiari nostro etc. fideli nobis dilecto.

Cito
ito
ito
ito
ito

Citissime
itissime
itissime
itissime

Maurer följegyzése: Translatæ 17. Septembris 1644. per eiusdem celsitudinis cursorem Ioannem Rác.

Maurer másolata.

IV. 1644. szeptember 24.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humilium fidelium-
que servitiorum nostrorum sat.

Kegyelmes urunk, Tokajban prima két rendbeli, azután ugyanott 3. és quinta praesentis költ kegyelmes parancsolatja szerént az segítségről való parancsolatokat serio sollicitálván az fővezértől, kire elsőben jó válaszunk is lett volt, hogy az parancsolatokat írják. Látván azért nagyságodhoz való kedvetlenséget, az segítség dolgából is napról napra halaszszak és csak reménységgel tartnak, izentünk az fővezérnek, ő nagysága resolválná magát, az segítséget akarja-e ő nagysága rendelni vagy nem, adjon derekas választ, tudhassuk az mi kegyelmes urunknak megírni. Arra az vezér 21. praesentis behivatván monda: Segítséget kérték? az mely török vitézek ott voltak az ti uratoknál, azokat is rosszul *) tartották ott, csak meg nem holtak: éhkel. Azonkívül is sok panaszi lévén, de azokat mind az nagyságod levelében írt, s mind egyéb ratiókkal refutáltunk, végtére monda az vezér, mivel nagyságod császár kívánságira és maga levelére semmi derekas választ nem adott, nem is tudják, császárnak mennyit akar ígérni, ahoképest ők sem rendelhetnek segítséget, holott jól tudjuk, császár mit mondott egynehány ízben, ő maga pedig nem más által: az erdélyi adót éppen küldje be, az hét vármegyéről is tizezer aranyat; ha megcselekeszi, jó, ő tudja, ha pedig nem, maga is ő hatalmassága szablyát vonson ellene, annyi kegyelmességeért császárnak miért nem adja meg? Arra azt feleltünk: az mi kegyelmes urunk az tizenhárom vármegyéről, az kit már kezéhez vett három váron kívül, egész Magyarországnak az Dunáig vagy az Vágig való elfoglalásáról hatalmas császárnak mit ígér, én tölem szóval izent, kiről levelében is emlékezetet tett. Arra azt monda az vezér, adjuk be írásban, lássa, mit kíván nagyságod és mennyit ígér hatalmas császárnak, azt pedig ne úgy írjuk, elsőben ha mit ígérünk, ők keveselnék, azután többre mennénk, mert nem vásárlók, hanem categorice, ha megadja-e azt nagyságod, vagy nem, császár mit kíván. Arra nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént, hogy nem én kezem írása legyen, szolgálammal, kit arra erősen megesküdttük, instructiómban, és azután küldött levelében nagyságodnak kegyelmes írása és parancsolatja szerént nagyságod kívánságát és császár ígéretét leíratván ex inclusa verissima parióból ugyanazon manusát, más nap ugymint 22. praesentis beadtuk. Az vezér Zölfikár kezében adta, hogy

*) A dült betűk titkos jegyekkel.

megfordítsa, megfordítván Zölfikár azt az írást ha azon igékkel-e vagy nem, azt mi nagyságodnak bizonyosan nem írhatunk, beadta. Ismét behivatott az vezér, kérdé: Arról az ígéretről vagy-e az uratok keze írása és pecséti? Azt mondánk, hogy vagyon. Elő kérte, mutassuk meg neki. Én arra azt mondtam: az szállásunkon vagyon. Azt parancsolta, hogy felvigyük, melynek de verbo ad verbum parióját vevén, az levelet in specie megmutattuk neki, belé tett félárkoson való írást megtartottuk, melyet az egész levélnek pariójával nagyságodnak includáltunk ez levelünkben, az levelet kezéhez vette, Ali agának adta, kezénél legyen, míg császártól visszajő.

Tegnap ismét felmenvén izené ki Zölfikártól: az levelet meglátta, de mivel azt nagyságod csak nekünk írta, nem császárnak, nem is ő neki, az vezérekkel tanácskozott felőle, azt találták, arra az ígéretre semmit sem adhatnak, nem valóságos ígérlet és levél, az nagyságod levelét addig nála tartja, míg arról nagyságod császárnak vagy magának nem ír, azután az segítség dolgából meglátja mit kellessék cselekedniük. Mi arra azt izentünk az vezérnek: lássa ő nagysága, az mi kegyelmes urunk oka ne legyen, az németnek ilyen szép tartományt, kit nagyságod sok költséggel és fáradsággal megvett, ha visszabocsátják, látván az mi urunk az segítség dolgából innét az portától megfogyatkozván kételenség alatt megbékéllik az némettel, kezéhez bocsátja viszont, és maga országában visszajő. Arra az vezér azt izente: megírhatja az leveleket Budára és Egerbe, az budai vezérnek kezében küldi, hogy adjanak segítséget. Mi arra a vezérnek ismét azt izentük be: az budai vezér az némettel egyetért, ha szintén az parancsolatok kezében küldetnek is, ha az mi kegyelmes urunk oda külgy is, meg fogja tagadni és ismét segítséget nem ad, mint szintén ez előtt; ő nagyságával magunk akarunk szemben lenni, mivel egyéb dolgokról is vagyon szónk. Arra behivatott az vezér, az dolgot magának is voltaképpen eleiben adtuk ujobban. Mondá: Az fejedelem kívánságára im egy rendbeli budai vezérnek és egri passának szóló parancsolatját császárnak kezében küldjük maga kezében magunk udvari szolgánk által, ti is készítsétek egy emberteket, postalovakat adatjuk alájok, sietséggel jár hassanak, más rendbeli parancsolatot egyenesen Budára küldjük, fejére meg vagyon parancsolva az budai vezérnek, valamit kezéhez vett nagyságod és az kassai generalisság alá való volt, elegendő segítséget adjon az uratok mellé és oltalmazza is benne, mert hatalmas császár ez akarhatja, mivel az szükség ha kívánja, maga is császár személye szerént meg akarja oltalmazni. Az magunk szolgánktól levelet nem küldünk nem is izenünk, csak jelül küldjük, hogy ez hatalmas császár akaratja külsőképpen is tessen meg. Ti is írjatok az uratoknak, császárnak s nekünk is írjon az ígéretről voltaképpen, szol-

gánkat semmit se késleltesse, bocsássa vissza. Mi az uratoknak jó akarója levén *ilyen tanácsot adunk neki, küldje be épen az erdélyi adót* azokkal az levelekkel együtt, ha mi igazsága leszen magának és az országnak, azután is megengedheti hatalmas császár az *kassai generalisság alatt levő elfoglalt vármegyékről az huszezer tallért*, az megígért császár s *diván ülő vezéreknek ajánldékával* együtt, ne halaszsa továbbra, ha akarja, hogy jól legyen dolga császár előtt, *bizony többet is obtinedlhat, ha azt cselekeszi, im nem annyit ígérnek más pártról.* Arra azt mondánk: az mi kegyelmes urunk sok számú pénzt költött mostani hadakozására, mi ő nagyságának megírjuk, elhittük, választ is teszen ő nagysága. Arra azt mondá az vezér: ha azt nem cselekeszi, *bizony sokat árt vele, azt magának tulajdonítsa, ha mi esik rajta*; ha pedig megcselekeszi, *többet is nyerhet.* Azután az moldvai és havasalföldi vajdáknak való parancsolatok felől szoltunk. Az vezér arra azt mondá, megparancsolja kapikiháinak, magoknak is irat, készítettessük leveleinket és emberinket, mehessenek el jó reggel.

Elmenvén az fővezértől Musza passához tértünk be, nagyságod nevével köszöntettük, kit igen kedvesen vevén kérdé, mi válaszunk lett az fővezértől? Azt megmondván ő nagyságának, monda: Minket ő nagysága atyafiának fogadott, sokat törekedtünk az ő dolgában császár előtt, fejünket is kötöttük ő nagysága mellett, mi is intjük s kéretjük is ő nagyságát mint atyánkiát, ne neheztelje az *erdélyi adót épen és az ígíretet mostan főkövete által hamar beküldeni, hiszem jobb ő nagyságának azt cselekedni, hogysem maga állapotjáról is bizonytalan legyen, ilyen szép maga jószágát, és az mely tartományt Magyarországnak elfoglalt, az német kezében bocsátani, és hatalmas császár kedvelenségében esni, im nem annyit ígír az német; nagy hitire mondá, magát is két ízben találták már, kétszázezer tallért ígírték császárnak, csak hivassa nagyságodat vissza, az mit *penig* nagyságod Magyarországnak elfoglalt ha visszaadattják nagyságoddal, vagy nagyságodat meg nem segítik, abból annyit cselekeszzen, az mit magok kívánják. Azt bizony kegyelmes uram tökéletesen elhiheti nagyságod, nagyságodnak az igazat tartozunk megírnia, isten oltalmazzon, abból nagyságodnak tanácsot adnánk, nagyságod maga bölcs ítéleti szerént tudja mit kellessék nagyságodnak cselekedni, az *segítség* dolgából az sok ígírettel s hamis levelekkel úgy lekötötték volt az vezért, bizony kevés reménységünk volt felőle, noha maga az német követ még beteg, de az velencei orator által mindent véghez viszen, 22. praesentis fennlétünkör ismét szemben volt az vezérrel, bizonyosan értettük, ő verte ki az vezért elméjéből és sok ígíretet tett neki. Luppul tegnap ismét mikor ottfenn voltunk *tízezer tallért adott be, azt is avégre.**

Az hollandus azt izente titkon, Stiriát az császár az velenczéseknek egy millió pénzért zálogban vetette, az felét ennek az ittből levő követnek expeditiójára és ittből levő szükségére rendelte; az gallus is igen tart attól, annyi pénzt nem szerezhet, mivel az kereskedő rend ilyen nagy summa pénzt az velenczésektől már felvettek; azt izente az gallus orator, hét, hat vagy ötezer talléronként egyszer is másodszor is talám letehetik neki, mindazáltal még Velenczéből vár erről derekas választ. Csak isten tudja, mint vagyunk el benne; nagyságodat az sok költségtől úgy oltalmaznánk, mint szintén lelkiünk üdvességét kívánjuk; nagyságodtól kegyelmességet is várhatnánk úgy, ezeknek ha kedveznénk, hűtünk ellen is volna, érdemet sem várhatunk tőlek; de látván az periculumot, nagyságod előtt nagy mentségünkre és könnyebbségünkre vagyon. Az porta szavainknak abból hitelt nem ad, magára nagyságodra halaszt; már nagyságod kegyelmessége, mi választ ad, az nagyságod jó akaratján áll, ők finalis resolútiót várnak ezen postától. Engem az fővezér az főkövetnek bejöveteleig innét el nem bocsát, megizente immáron. Zölfikárnak meg kellett az kétezer tallért ígérnünk. Ali aga, ki az fővezérnek legtitkosb és belsőbb embere, az cancellariussal együtt igen segítették az dolgot nagyságod mellett az vezér előtt, kiért nagyságodtól érdemet is várnak. His illustrissimam celsitudinem vestram sat. Datum Constantinopolis die 24. Septembris, anno 1644.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humillimi servi

Michael Maurer m. p.

Georgius Hajdu Vizaknensis m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzés: 7. die Octobris 1644. Tokaj reggel 5¹/₂ órákor.

Eredeti.

V. 1644. szeptember 29.

Az úristen sat.

Incsesen 13. die praesentis mensis írt leveledet mind az Hajdu György levelével együtt mi ím ebéd felett 12 órákor vöttük vala; értjük, hogy lovad kárán kívül addig békével mentél, ki csak semmi, mert isten megtartván, az mi kegyelmességünk után az helyett más leszen. Immár isten bevivén, elhittük, útból is lehet leveled, kiből minden ottbenn való állapotokról tudósíthatatl.

Az mi állapotunk most ebben vagyon: az ellenség, ki, él

az isten, nem több 4500 fegyveresnél: 2000 gyalognál, 2000 horvát, magyar, lengyelnél, ez hónap 13. napján Aszalóhoz szállván soha onnét meg nem mert indulni, hanem bizonyosan végére ment (!), mi mellénk sohonnét török had nem jű s nem bocsát az budai vezér ő nagysága, ott fekte alatt egy napja, él az isten, nem volt, kin vitézink nem ölték, fogták, hozták s vágták volna; egyik levelünk az másikat érte az budai vezérnek ő nagyságának, adjon bárcsak 6000 embert mellénk bárcsak addig, míg az erdélyi s magyarországi hadak felülnek s elérkeznek, életemet kötöm, megverhetjük s hatalmas császárnak egész Magyarországot jó szomszédjává tehetjük; de minekünk egy embert sem adván, sőt Ali csauszt palatinushoz küldvén, assecurálta palatinust is ő nagysága, nem adnak segítséget, kit ím recipiált levelekből megbizoníthatunk. Megértvén az ellenség, hogy nincs hadunk, az török sem segít meg, e hónap 25. napján reá jűt vala s derék táborát Somborhoz szállítván minden lovas hadát reánk küldte vala, s mi is az mi kevesen valánk, eleiben kimentünk, s az úristen úgy megszégyeníté, hogy gyalázattal kelle vissza menni Somborhoz, s megértvén, hogy hadaink érkeznek, 26. die Rákóczi Zsigmond is szép nagy székelő lovas, gyaloggal érkezvén el, azon nap visszaszállott Szerencséhez, s magunk is kimenvén azon nap, csaknem Somborik küldtünk ellenkezőket be Szerencs felé, de míg ott voltunk senki ki nem jűve, hanem azután estve felé jűt volt ki mintegy 100 lovas, s valóban szégyenfalván (*így*) is mentek vissza; az mienkbe egy sem esett se sebbe, se el nem fogtak, de az övékben számos és igen előkelő rendek veszték s fogva is estek; Szerencset is 27. die meggyűjtván az atyám édes temető helyét felbontva s még éjjel szekereit elindítván maga is nagy félelemmel ment vissza Aszalóhoz, az honnét mind inkább az hódoltságot s az 7 vármegyét pusztítja, kit mi mind budai vezérnek, az mostani új egri bassának hírré adtunk, s Kőrösi István uramot szép ajándékkal is küldvén az budai vezérhez ő nagyságához még 16. Septembris, sollicitálván az segítséget, de még eddig még csak Kőrösi uram sem írt, maga tudjuk, Budára még 21. die bement. Az ellenség ment-e el Aszalótól, nem-e ma, eddig még nincs hírtünk benne, de azt is meglássuk ma, mert vagyon 3 felől 1500 vitézink csatára, s meghozzák, s ím magunk is utánna megyünk. Az 5 szabad város 5000 gyalog muskatérost ad, magunknak is több leszen annál s reájok megyünk, hiszszük is bizon, az megszégyenül s meg sem fog várni, mert az mi kevés lengyele volt, ki eleitől fogva, él az isten, több nem volt 900, horvát 7'száznál (!), magyar 12 zászló aljánál, mindezeket cselédestől tudván is nem voltak 3000, ezből (!) is sok elszökvén ki ide, ki másuva; ha ezekhez több nem jű, elegek leszünk mi magunktól is ezeknek megveréseknek, mert, tudja

az isten, megrémült erősen. Im minden bizonnyal az svecusok is jűnek, melyről im bizonyos híreket is küldtünk. Bizonyságúl hijjuk az úristent, ha nekünk 6000 jó lovas török hadat ad vala az budai vezér, még Szendrőhöz sem bocsátjuk vala, sőt Aszalónál oly helyen szoríthattuk volna meg őket, mintegy kertben vevén, egy lábik ott veszteg (*így*) volna.

Ezalatt palatinus uram az békességet is igen jártatja, s úgy reméljük, 5—6 nap alatt induciánk is leszen s minden hadakat elbocsátunk, s követinket az békesség tractájára Nagy-Szombatban bocsátván befordulunk Erdélyben, s mi megbékélünk. Tudja az úristen, soha ez az német had mi reánk alá nem jű vala, ha az budai vezér ő nagysága akarja vala, s az mi kívánságunk szerént bárcsak ír vala palatinusnak, alá ne küldjék, mert meg nem engedik.

Hajdu György uram is ír egy levelet 12. die praesentis.

Felőlünk oda mi hír[ek] folynak, kire az hol kívántatik, így felelhetsz s életedet kötheted: mi hatalmas császárnak, él az igaz isten, igaz szolgálai vagyunk, azok is akarunk lenni, kinek nagyobb bizonságára im az német követnek is be kelle menni, holott ha mi nem leszünk vala s ki nem jövünk s ezeket nem occupáljuk vala, soha bizon azt be nem küldték volna. Irja azt is, hogy miért mentek el mi mellőlünk az törökök, az mely nem igaz, mert elég élések volt, az ellenség közzül valakit elfogtak, békével elvitték, hanem mikor az vármegyékbeli embereket, kik már (!) hatalmas császár köntösé[hez] ragaszkodtanak volt, kezdették volna hordani, elsőben mind az budai vezért megtanáltuk, parancsoljon ő nagysága, azt ne cselekedjék, magát is az egri gyömli agát, holott azok immár hatalmas császár hívei, inkább oltalmaznunk kellene s édesíteni az többit is, mintsem effé[lé]vel idegeníteni, tagadatlan, azt meg nem engedjük nekik; de minekelőtte elmentek volna, nálunk az levél, kiben megírták, hogy az budai vezérrel palatinus uram végben vitte azt is, hogy azokat is mellőlünk elhivassa.

Az mely embere ő hatalmasságának Kassán nálunk vala, az is panaszkodott Hajdu Györgynek, hogy két rabot kért s nem adtuk, ki igaz is, mert nem miénk volt, hanem olyaké, kiknek öcsök, bátyjok ki Budán, Egren vagyon, s azokuak kiszabadításáért tartatnak; azelőtt mi 7 török rabot küldénk az budai vezérnek ő nagyságának, s csak egy rabot kértünk vala, bocsáttassa el, nem nyerheténk meg ő nagyságától.

Vádolnak mással azzal is, hogy csak magamnak takarnék s gyűjtenék, az ki merő hamisság, holott hatalmas császár szolgálatja mellett csak eddig is egy néhány száz ezer forin[tunk költ] el nekünk; de ha gyűjtenénk is, elkelne az hadra, az ki kétszer már isten

áldásából német császár hadait megszegényítette, [költ]séggel kellett annak meglennie. Mi bizon elhittük, soha az fővezért s az fényes [por]tát Budáról s más helyekről az [elő]kelő emberek nem tartják igaz [hír]rel, kinek okát is megírhatnánk; hivatnának csak be az egiékben, s úgy kénszerítenék reá, mondjon igaz[at], meg tudnák azok s az budaiak is mondani. Az esztergomi bék írása is, ha övé volt, hamisság volt, mert ha az ellenség több annál, az kinek ír[am], minket süssenek meg bár, nemhogy Erd[élyt] vagy magunkat kellene attól félt[en]ünk, de bizon Tokaj vagy akármelyik várunkat sem féltjük, se . . .*) se Kassát s több helyeket meg . . . búsulni. Bizonságul hijjuk az ú[r]isten[t], ha ő nagysága az budai vezér akarja vala, sok száz német rabot küldhet vala most be az portára hatalmas császárnak.

Hajdu Györgynek mi most nem írtunk, hanem add érté-sére levelének elvételét, kegyelmesen vöttük írását; de bár nekünk ne másoktól innét amonnét hallott hírt írna, hanem ugyan olyant, kit ő nagyságától az fővezértől értene.

Az főkövetet készítjük s be is küldjük minden bizonnyal. Mivel mi nekiünk már az budai vezér ő nagysága kiadta az választ, hogy nem ad segítséget, mi nem is sollicitáljuk, magunk erejével az mit cselekedhetünk, istent segítségül híván, ellene igyekezőnk állani ellenségünknek.

Akarnánk igen, ha kezeden jutott volna 1. die praesentis írt két rendbeli levelünk, item 3., 5. diebus írt leveleink.

Mi istennek hála jó állapattal vagyunk, az ellenségtől semmi tartásunk nincsen, bizon ő fél mi tőlünk, mindezekben isten lévén velünk, bizonnyal hiszszük, ez rövid nap meg fog szegényülni; mi mindenképpen jó állapattal vagyunk istennek hála. Musa passát ő nagyságát köszönts[ed] s kövessed, nem írhattunk ő nagyságának, mi ő nagysága jó akarói vagyunk mindenkor. Az agát is köszönts[ed] mi szónkkal s az mi tetszik, hogy ezekben értsen, álljon discretiótokon. Adja isten, minden jót hallhassunk felőletek. Datum Tokaj 29. Septembris, anno 1644.

G. Rakoczy m. p.

Ezeket mi az budai vezérre ő nagyságára nem vádlásképpen írtuk, hanem csak dolgait igazán akartuk értésedre adni.

Az ellenségen minden felől most is rajta vannak vitézink, egyfelől Ibráni uram Ónod felől az egész hajdúsággal, Kassa felől Kemény János és Bakos uramék, innét meg mi vagyunk rajtok. Im most 2 legén jöve az táborból, ki elszökött, hitire mondja, megrémült s el akar m[enni]**) . . . [itt megszakad].

*) A kipontozott helyek kiszakadva.

**) Jegyzet. A levél utolsó lapján, egy felragasztott szeletke papíron e

Cím: nincs; de Maurernek íratott.

A bekötés által sok helyen megrongálódott, a mellett ellhalványult eredetije Rákóczy kezével írva Batth.-ktár 5. IV. 5. 62.

VI. 1644. október 5.

Adjon isten jó egészséget kegyelmednek.

29. die írt levelét tegnap reggel 5 órakor vél el, az török is ugyanakkor érkezék, mi böcsülettel láttuk az vezér ő nagysága tekintetiért. Az zabolákat kedvesen vettük kegyelmedtől, most is megküldtük volna az árokat, de nem magunk postája. Micsoda forma zabola kelletnék, megmutattuk formáját Szilágyinak. Ha az pánczél olyan, mineműt öcsém uram ír s kíván, vegye meg kegyelmed, az pénzt mi mindjárt megküldjük, csak tudósítson, mi legyen az ára; mi számunkra is szerezzon kegyelmed, ha találni, de elébb az öcsém uramé legyen meg.

Mi resolutióval járt s mi actusi voltak Kőrössi uramnak Budán, in scriptis urunk parancsolatjából megküldtünk kegyelmednek, visszavárjuk aztán, ha isten kihozza kegyelmedet. Adjon isten jó egészséget kegyelmednek. Albae die 5. Octobris estve 9 órakor, 1644.

Georgius Rakoczy m. p.

Cím: Manibus generosi Michaelis Maurer afferantur.

Cito
ito
ito
ito
ito
ito

Cito
ito
ito
ito
ito
ito

Citissime
ito
itissime
ito
itissime
ito

Maurer följegyzése: Translatæ 18. Octobris 1644. vesperi 11 illustrissimi Valachiae principis cursoribus.

Eredeti, az ifju fejedelem írása.

VII. 1644. október 6.

Az ellenség dissipálván Ibráni uramat, kivel, bizonynal írhatjuk, alig volt 1700 lovas hajdú, az császár lovas hada pedig mind rajta volt, tegnap Aszalótól elment vissza Szendrő felé, mi is isten áldásából ím utánna megyünk, valamire segít az

századi kézzel ezen megjegyzés olvasható: »Epistola *secreta* Georgii Rakoczi ad Michaelis Maurer 1644.« Ez jellemzi Rákóczinak sokszor az olvashatatlanságig rossz írását; de e levélre nem talál, minthogy egyetlen szócška sincs benne titkos jegyekkel írva. B. S.

úristen, rajta leszünk. Az életemet kötöttem volna hozzá, ha az budai vezér ő nagysága 6000 jó lovas törököt ad vala idején, mind Aszalónál vesz vala az az kevés német, kivel tartozott volna is az vezér, mert mind az hódoltságot pusztítá, s ha Szendrőnél mulatni kezdene, ott is mind azt pusztítná, azért is meg kellett volna mozdulni az budai vezérnek. Az Ibráni urammal való hajdúságban, akárki mit mondjon, de bizonynyal hidd el, 100 héjával nincsen az hajdúság, esmég rajta leszünk valóban annál is inkább.

Az galliai király hogy megvötte Gravalingát, az bavarus hadát megverte, igen bizonyos; az többi is, kiket írva küldtünk.*)

Eredeti a Fejedelem kezével Batth.-ktár 5. IV. 5. 65¹/₂.

VIII. 1644. október 15.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humilium fideliumque servitiorum meorum sat.

Nagyságod Szilády János uramtól Fejérváratt 30. praeteriti mensis költ méltóságos levelét 11. praesentis vettem el; azután harmadnappal Száva Mihály uram is, öreg kegyelmes urunk ő nagysága levelével együtt nagyságod méltóságos levelével beérkezvén 13. praesentis, melyekből nagyságtok kegyelmes parancsolatját, és az mi kegyelmes urunknak oda fel való dolgainak szerencsésen való folyását és ellenségein való győzedelmét alázatosan és nagy örömmel érttettem; kivel az fővezérhez ő nagyságához felmenvén, arra mit felelt, és azelőtt két nappal hogy felhivatott miket beszéllett, ez includált öreg kegyelmes urunknak írt alázatos levelemből kegyelmesen megértheti nagyságod.

Nagyságod kegyelmes parancsolatjából az zabolákat még 24. praeteriti mensis Rácz János nevű postájától kiküldöttem nagyságodnak, az szerint a bársony czafrangot is Kis Jánostól 9. praesentis; az czafranggal az mint Szilády János beszéli Kis Jánost előltalálván, mint vitte és az esővel mint verette, nem ítélem kedvét találjuk nagyságodnak, ha igaz leszen, hogy az

*) *Jegyzet.* E töredék Rákóczynek 1644. okt. 6-án [Ötvös hibásan okt. 8-ról keltezteti] Tokajból Maurerhez írt levele két lapja közé van kötve. Az összehajtás azt mutatja, hogy e levélhez tartozik, melyet a fejedelem titkos jegyekkel írt Maurernek, s melyet *Ötvös Agoston* »Rejtelmes levelek« cz. munkája 95. lapján tett közzé. Minden esetre 1644. szeptember után kelt.

bársonyát úgy megvereté az esővel. Nagyságod kegyelmes parancsolatjából két keskeny, lóra való szerszámot is Száva uramtól kiküldeni el nem mulatom, mennél szebbet találhatok, 25 tallérosnál alább még eddig nem találhattam, ha szintén 20 tallérost nem találok is, 25-öt tallérost veszek, talám az tiz tallérért nem fog nagyságod neheztelni. Az minemű merő (!) pánczélt találtam, kit nagyságod méltóságos állapotjához képest illendőnek arán-zottam, nagyságodnak Rácz Jánostól egy pánczély szemet kiküldöttem, elég feles az alja, nagyságodnak ha tetszeni fog, parancsoljon kegyelmesen felőle, első alkalmatossággal kiküldhetem nagyságodnak. A lóvétél felől is nagyságod kegyelmesen mit parancsoljon, alázatosan értettem, nagyságod kegyelmességét alázatosan megszolgálom nagyságodnak mint kegyelmes uramnak; isten oltalmazzon, ajándékért szolgálnék nagyságodnak, nagyságodnak alázatos szolgája lévén, azon igyekezem, ha kettőt nem is, egy jót talám még vehetni, izentem is már egynehány helyre, jó reménységem is vagyon felőle, ha jó szájú erős öreg lovat nem vehetek nagyságod számára, kicsint, rosszat bizony nem veszek. Az minemű zabolát nagyságod Szilády uramtól beküldött, annak formájára vegyem, nagyságod kegyelmes parancsolatjából csináltattam pro talleris 6 s ugyan ő tőle nagyságodnak az ó zabolával együtt kiküldöttem. His illustrissimam celsitudinem vestram bene valere exoptans. Datum Constantinopolis 15. Octobris, 1644.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humillimus servus
Michael Maurer m. p.

Czím: Illustrissimo ac celsissimo principi domino domino Georgio Rakoczy iuniori dei gratia principi Transsylvaniae, partium regni Hungariae domino et siculorum comiti sat.

Eredetije az orsz. levéltárban.

IX. 1644. november 2.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humilium fidelium-que servitiorum nostrorum sat.

Kegyelmes urunk, az mint 28. die alázatos levelünkben írtunk volt nagyságodnak, az miről kegyelmesen parancsolt nagyságod az segítségről való parancsolatok felől, szent Demeter nap után is sonáljanak, első alkalmatossággal audientiát kérvén az fővezértől, sollicitálni el nem mulatjuk. Ahozképest 29. praeteriti mensis felmenvén, hogy az vezér császár divánjából haza jött, meglátván, maga hivatott be bennünket, kérdé, levelére még sem

jött-e válasz nagyságodtól, és miért késék annyira felküldett embere? eddiki is azért tartóztatta az tractát az német követtel, immár azt is tovább nem halaszthatja. Arra azt feleltük, jött levelünk nagyságodtól, de mikor az levél költ, még akkor az ő nagysága embere nem érkezett volt nagyságodhoz; hogy ennyi időig pedig az ő nagysága embere nem jött, egyéb oka nem lehet, hanem Budára küldett parancsolatokra vár talán nagyságod, az segítség dolga mind leszen. Mostani levelében penig mit ír nagyságod és mit kíván, onnan felől is micsoda hírek vannak, kiszedgetvén az nagyságod leveléből törökre fordítottuk, melyet ha ő nagysága meg akarja látni, felhoztuk magunkkal, nagyságod az vezért ő nagyságát azon kéreti, mivel *szent* *) *Demeter napja közel*, parancsolna az budai vezérnek, ne csak addik, hanem az meddig nagyságod kívánni fogja, az *segítséget tartanák* nagyságod mellett. Arra az fővezér *Zölfikárt megriasztván nagy haraggal monda, mecen* (így) *aval az levele* (így) az kit most hoztak, arra kíván választ, kit nagyságodnak küldett. Az budai vezér mazuljá lett, Deli Huszain passának adta hatalmas császár, az *segítség dolga* felől maga császár megparancsolta, ő is hogy egyetértsen nagyságoddal az *német ellen*; Deli Huszain passához küldett bennünket, hogy szemben legyünk vele. Azért azt kérdettük az vezértől: mivel az budai vezérség változott, *megadatik-e az segítség* nagyságod mellé, *vagy nem*? Arra azt monda az vezér: *megadatik Egerből is*. Többet is akaránk szólni, de maga küldett el mellőle. Onnan mindjárást Deli Huszain passához mentünk, hogy szemben legyünk vele, akkor az kihaja szemben nem *akart vele juttatni*, monda, az urnak sok dolgai vannak, most nem lehetne az szembenlétel; másnapra halasza, hogy jó reggel ott legyünk, az alatt megjelenti urának.

Másnap 30. die Octobris ismét házához mentünk, az kihaja azt monda, megjelentette volt az passának, de ő nagysága azt mondotta, mivel *ajándék nincsen, nem tudja, miért kellessék szemben velünk lenni, megizeni, ha szemben akar velünk lenni, oda többszer ne fáradjunk*, úgy jöttünk el onnét is. Ugyanazon nap este felé érkezett Rácz János 14. és 15. praeteriti mensis Octobris Gesztelynél levő táborából költ két rendbeli levelével nagyságodnak. Zölfikártól másnap megizentük ő nagyságának az vezérnek az okát, miért nem bocsáthatta nagyságod az ő nagysága emberit eddig is vissza, követvén ő nagyságát, ne neheztelje várni, azonkívül az főkövet is indulófélben lévén, attól mindent fog nagyságod írni. Zölfikár azt kérlette, mondjuk meg igazán, ha írt-e nagyságod, az erdélyi adót *éppen és az vármegyékről beküldi-e* nagyságod mostan az főkövet által az *pénzt*, vagy nem?

*) A dűlt betűk chiffre-rel írva.

mert bizonynyal tudja, megkérdi az vezér. Mi arra Zölfikárnak azt mondánk: az erdélyi adóról derekas választ hoz az főkövet, az *igíretről* pedig nagyságod minékünk azt írta: *ha az assecuratoriát* az szerint adják az 13 vármegyéről, nemcsak az hétről és az többiről az mi beadott írásunk szerint, mostan elsőben ad primum Februarii császárnak az megígirt ajándékot és tizezer tallért, vezérekné is az ajándékot akkor beküldi; valamit nagyságod méltóságos levelében írt és kegyelmesen parancsolt, voltaképpen eleiben adtuk. Arra Zölfikár azt mondá, hányszor mondta meg az vezér itt hatalmas császár előtt: az tizenhárom vármegyének nevezetén az hét vármegye értetik; valamit nagyságod occupált, azután is occupál, míg az békesség végben megyen, örökesen Erdélyhez birathatik; az alkoranra kezét tette megesküvén mondá, az vezérnek ha megmondja, vezér császárnak, megháborodik igen császár, ő meg sem mondja. Mielta az török birodalom fennáll, soha nem volt az szokás, hogy császár előbb adna athnamét valakinek, császár az mely pénzt kíván, ha azt beküldi; nagyságod is végez róla, akkor adatik meg az athname, soha bizony előbb nem. Ha nagyságod az 13 vármegyénél többet is kezéhez veszen, úgy végeznek az némettel, nagyságod kezénél megmaradjon; maga is az követ beadott propositiójában azt kívánja visszaadtni, az mit nagyságod occupált, se az hét, se az tizenhárom vármegye nincsen megnevezve; ilyen válaszáds miatt mi következik, ő oka ne legyen. Az vezér azt is eszében veszi belőle, az németnek rádlása nagyságod ellen igaz fog lenni, az porta ellen is az svédek megoltalmazták nagyságodat, és ismét ujjobban az alkoranra kezét tévén ujjobban és annál örösebben megesküött mondá, soha bizony nagyságod meg se gondolja, nagyságodért se az francziai király, se az svédek az porta ellenségi legyenek. Mi kegyelmes urunk nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint akár mint lenne az dolog, az mi részünkről az vezérnek ő nagyságának szintén úgy eleiben adnánk és az assecuratoriát sollicitálnánk, de nem tudván mi okokra nézve Zölfikárt rá nem vehetjük, annál inkább más sem meri ellene felvállalni. Ha nagyságod kegyelmesen itéli, talám magának kellene nagyságodnak törökül az vezérnek arról az dologról írni, noha nagyságod választételének és az főkövetnek bejövetelének késedelme miatt oly kedvetlen hozzánk az vezér, az minap is csak alig hagyott szólnunk; mintazáltal a val is semmit sem gondolnánk, csak találnánk mást. Most kegyelmes urunk immáron az tractához kezdettek az német követtel, mire végezük, csak isten tudja; az mire az követ magától nem mehet, és az pénznek megadása miatt, kit csak megkévánnak, postát küldnek császárhoz fel az resolutióért, melyre nézve igen szükséges volna Seredi uramnak is itt-benn léte. Az tizenhárom vármegyéről való summát ha nagyságod

beküldi is, nem merjük nagyságodat avar biztatni, hogy az athnamét az szerént kiadják, hanem mostan legelsőben szerencsére haveti nagyságod, ha azokban az tizenhárom vármegyében meg nem oltalmaznak nagyságodat, s athnamét nem adnának róla, jövődében nem tartoznék vele nagyságod. Nagyságod kegyelmesen megtilheti, mit kellessék nagyságodnak cselekedni, az hol ők több hasznót arányoznak, oda csatolják magokat, nagyságodnak arról tanácsot adni se elégségesek se méltók nem vagyunk reá.

Rebenstok uram levelét megküldettük az gallus oratornak; az pénz felől azt izente: ha lehet és válasza jó Velenczéből, megszerezi, de most hamarjában az tizezer arany és háromezer tallérnak megszerzésében foglódnék elsőben.

Az mint az minapiban írtunk volt nagyságodnak, az gallus agens is audientiát kért az vezértől; most jobban végére menvén maga az vezér hivatta fel, azután maga is megizente secretariussától, kiválképpen azt tudakozta az vezér tőle: micsoda confoederatiója vagyion nagyságodnak az svédekkel? de ő azt nem tudván, az mint izente, nem tudott az vezérnek derekasképpen reá felelni, tőlünk tudakozván, micsoda confoederatiója lehet nagyságodnak, kire illendőképpen megfeleltünk. Az bizonyos, fejét kötette az vezér előtt az gallus agens, az francziai király, se az svédok ellenségi nem lesznek az fényes portának.

Egyébről miről írásunkkal nagyságodat terhelni mostanság nincsen; ha mi occurral, nagyságodat tudósítani el nem mulatjuk első alkalmatossággal.

Közenségesen azt beszélük, császár megbánta Luppul leánya házasságának engedelmet, ujobban interdicálta volna; jobban megérthetni, ha bizonyos leszen. His illustrissimam celsitudinem vestram bene valentem et feliciter regnantem pugnanteque exoptantes. Datum Constantinopolis die 2. Novembris, anno 1644.

Illustrissimae ac celsitudinis vestrae

servi humillimi
Michael Maurer m. p.
Georgius Hajdu m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 25. Novembris 1644. in castris positus Kassa (!).

Eredeti.

X. 1644. november 10.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humilium fidelium-que servitiorum nostrorum sat.

Kegyelmes urunk, az mint Rác Jánostól írtunk volt nagy-

ságodnak, miképpen mentette legyen magát *Zölfikár*, *) az *assecuratoriának* és derekas segítségnek kívánságát meg nem meri említeni az fővezérnek, kitetszik abból, *meg fogta jelenteni*, 4-dik praesentis az vezér ő nagysága izent tőle: az mi kívánsága nagyságodnak és az ígíretről mit írt nagyságod, azt nagyságod leveléből kiszedegetvén és törökre fordítván in scriptis felvigyük ő nagyságának, császár divánjából haza jöven fenn találkozunk lenni. Azt breviter kiszedegetvén, kit ex inclusis paribus kegyelmesen láthat nagyságod, 5. praesentis az vezért ő nagyságát házánál vártuk, hogy szemben legyünk vele, szóval is voltaképpen referálhassuk az dolgot ő nagyságának. Császár divánja elbomolván az fővezér Ahmet passa nevű divánülő vezérnek, ki akkor holt vala meg, teste látni vagy egyetmását császár számára foglalni ment, *Zölfikár* pedig egyenesen alá jött, monda minekünk, az nagyságod kívánságát az *assecuratoria felől* császár beglegcsinek megmutatta, kinél minden országokról császárnak s királyoknak athnamék kezénél vannak, nem tanácsolja, hogy az vezérnek beadjuk, mivel császárnak és vezérnek úgy esnék, mintha joget tennénk szívekre, mivel soha az szokás nem volt, az porta adna valakinek elsőben athnamét, kiválképpen azoknak, kik birodalma alatt vannak. Melyből mindjárást eszünkben vetjük, titkon is értettük azután, császár divánjában az fővezér az egész diván előtt *proponálta, és Zölfikár mentsége közenséges végezésből ment ki, az athnamékot is mint felhányták akkor az divánban*, *Zölfikár* is hűttel monda, az *assecuratoria* előbb meg nem adatik, akár mint sollicitáltatja is nagyságod főkövete által is, míg arról való summát és ajándékot be nem hozzák. Ahozképest tovább nem urgeáltuk, hanem halasztjuk az nagyságod kegyelmes resolútiójára.

Azután való nap ugymint 6. praesentis délkor 17. és 20. praeteriti mensis költ két rendbeli levelével nagyságodnak érkezvén havasalji kalarások, az budai vezér és egri passa választételét az segítségről azokban megértvén, az fővezérnek ő nagyságának mindjárást jelenteni akartuk, közenségesen ilyen hír érkezett és bizonynal beszélették, az nagyságod hada az török segítségével együtt az német hadat megverte volna, az egri passa is sebben esett, ahoz az hírhez képest nem hirtelenkedhettünk, minden órában nagyságodtól is várván, arról bizonyosabb hírünk jöjjen; mindazáltal gondolván, ha ez hír nem bizonyos leszen, nem jó aval késedelmezni, az mely nap audientiát akartunk kérni az vezértől, 9. praesentis éjjel az fővezér maga belső szolgáját hozzánk küldvén, *Zölfikár* agával együtt felhivatott. Szemben levén velünk, kérdé, ha jött-e levelünk nagyságodtól ez na-

*) A cursívval szedetttek titkos jegyekkel.

pokban? Arra azt mondánk, harmadnapja hogy levelünk érkezett nagyságodtól, melyben nagyságod azt írja, az budai vezér ő nagysága az segítségadás felől az egri passának parancsolt, az egri passa pedig azt írta nagyságodnak, kiknek leveleinek pariai nálunk vannak, hatalmas császár másnak adta az egri passaságot, ahozképest új parancsolat kívántatnék az egri passára, derekas segítséget adna nagyságod mellé, vagy magát hagynák az tisztben. Arra az fővezér azt mondá, tegnap jött levele Budáról Osman passától, tiz napra jött az levél ide be, abban azt írja az vezér, jó válogatott kétezer embert adott nagyságod mellé, az nagyságod hada egyfelől, másfelől az német tábor vagyon közel egymáshoz, de még egymás között harcz nem volt. Mi arra azt mondánk, nagyságodnak derekas segítség kívántatnék, ahozképest kellene az parancsolat az új budai vezérre is, nemcsak az egri passára. Arra az vezér azt mondá, meg vagyon parancsolva Deli Huszain passának az új budai vezérnek, az mely tartományokat nagyságod elfoglalt, azokban nagyságodat megoltalmazza, hatalmas császárnak is ez akarhatja, az németet is tudósítsa róla, békét hagyjon annak, mert azt vissza nem adják; készítsük egy emberünket nagyságodhoz, levelet írat ő is nagyságodnak, minden dolgokról voltaképpen tudósítja nagyságodat, mit kellessék nagyságodnak ebben az mostani állapotban cselekedni, nekünk meghagyja, nagyságodnak írjunk, az mely tartományokat nagyságod elfoglalt, nagyságod is azokat *igyekezze erősen megtartani, ott állapadjék meg* nagyságod, *feljebb mostan ne menjen, míg innét nem ért* nagyságod; *ez télen jobban készüljen* nagyságod, ha az német hatalmas császárnak kedvét nem keresi, tavaszra kelve, ki tudja, isten úgy adhatja, *feljebb is mehet* nagyságod, maga is nagyságod *az németnek írjon*, hatalmas császártól nagyságodhoz ilyen parancsolat érkezett, *azokat az tartományokat vissza ne adja, hanem Erdélyhez tartsa*. Mi arra azt feleltünk, ő nagysága megbocsásson, nem jól esnék hatalmas császár részéről is, ha az mi kegyelmes urunk *feljebb nem mehetne*, kíváltképpen mostan, holott *az némettel sokkal jobb télen hadakozni hogysen nyárban, példa annak az szegény Bocskay és Bethlen fejedelem üdöbéli hadakozás; most is az svédek azt követik, sokkal többet effectuálhatnak télen semhoggy nyárban az német ellen*. Kire az vezér azt felelé, jobb leszen, nagyságod *az télen készüljen*, ha az *békesség az némettel véghez nem megyen*, tavaszra kelve is *meglehet, derekas segítséget rendelnek* nagyságod mellé; nagyságod azokról az tartományokról küldje be mostan az ajándékot és pénzt, aval császárnak ha kedvét keresi nagyságod, bizony jó leszen dolga, maga is az vezér igen felelt nagyságod felől császár előtt; ha pedig nagyságod *az ellen cselekeszik, ide s tova kap*, az mint császár maga mondotta, császárnak *fegyverit vonszon* nagy-

ságod *magára*. Arra azt mondánk: akkor is hatalmas császár előtt az mi kegyelmes urunk képében mit feleltünk, most is az szerént felelünk, az mi kegyelmes urunk ő nagysága hatalmas császárnak igaz szolgálja míg él, csakhogy ő nagyságát néha igen megijeszti; most is palatinus uram ő nagysága azt hirdette volt, hatalmas császár és az fényes porta elállott az mi kegyelmes urunk mellől; Székely Mózessel is megijesztették volt az országot, mely miatt két ízben az község szekérháton volt, meggon- dolhatja ő nagysága, az vezér, az ország micsoda állapattal va- gyon miatta, ő nagysága is az mi kegyelmes urunk mit remélhet efeléből. Arra az vezér mosolyogva azt mondá: bizony nem kell arról gondolkodni, attól nem kell tartani. Zölfikár magától mondá az vezérnek: *nem kellene ötet ittben tartani, máshova kellene kül- deni*. Azután ujabban kezdé az vezér az német követ dolgát elő- hozni, mondá, az mely propositiót beadott neki írásban az követ, azt császárnak be nem adta, visszaküldette neki, mivel se az pénzről, se azoknak az tartományoknak ide engedése felől semmi bizonyos ígret nincsen; azt izente neki: *azokhoz az tartományok- hoz semmi igazsága nincsen az kit az fejedelem elfoglalt*; azelőtt is többet birtak hatalmas császár számára, lássa, akarja-e meg- adni azt az pénzt és azokat az tartományokat ide engedi-e vagy nem, ő hatalmas császárnak meg nem meri mondani proposi- tióját, császárral szemben juttatja, mondja meg maga, mivel kö- vet, talám ő meg meri mondani császárnak, megérti hatalmas császártól is, micsoda válasza leszen arra. Az secretariussát azután behivatván előttünk parancsolá neki, mit írjon nagyságod- nak, készítse el az levelet, küldhessük el nagyságodnak mennél hamarébb. Arra az ő nagysága parancsolatjára nézve az levél kezünkben adatván, semmit sem késlelvén mindjárást egy ember- séges szolgálmtól postán nagyságodnak megküldettük. Valamint nagyságod azelőtt való levelében írt és *jövendőlt*, még eddig mint úgy vagyon.

Az vezértől alá jöven, Ali aga, az vezér belsőbb és titkosb tanácsa, Zölfikárt hozzá hívatta, azt izené tőle, valaminemő jó akarója volt az szegény megholt atyjafia Ibrahim effendi nagy- ságodnak, ő nagysága sem alább való jó akarója akar nagy- ságodnak lenni, hűtíre referálta az agának vezér szavával, ha nagyságod azokról az tartományokról az *summát és ajándékot beküldi mostan*, hogy aval az nagyságod főkövetét ittben éréjk, mivel igen kedvében vagyon mostan nagyságod császár előtt, az 40 ezer tallérnak *éppen való beküldése* nagy hitelt szerzett nagy- ságodnak ő hatalmasságánál, az *athname* azokról az *elfoglalt tarto- mányokról megadatik* csalhatatlan; császár egy szerszámos lovat egy kapucsi passája *[által.]* botot, szablyát és kafftányt, az *athna- méval együtt* azoknak az tartományoknak bírására *kiküldi* nagy-

ságodnak, az többiről is az miről nagyságod emlékezett, *feljebb való bírását is Magyarorszában obtineálhat, császárnak abból is kedvét keresvén, az mostaninál is netalám feljebb is mehet ez télen is nagyságod.* Több szavait is külön papirosra írva ez levelünkben includáltuk nagyságodnak. Már nagyságod bölcs itéleti, vékony itéletiünk szerint *az huszezer tallért és az ajándékot szerencsére ha vetné is nagyságod, mostani állapotot tekintvén, jövődre is nézvén, úgy lehet, sokat használhat, be nem küldésével pedig netalám többet árthatna annál.* Az német követ az pénznek megadásában azért keménykedik, hogy annyival inkább nagyságod méltóságos állapotjának degradálása felől *jobb válassza lehessen.* Még eddig istennek hála keveset effectuálhatott mind annyi segítségével is az moldvaiaknak és velenczéseknek, az úristen ezután sem segíti.

Palatinus uram ő nagysága oly kívánsággal nagyságod követit hogy várja, azt itilhetni, abból magának inkább, nem nagyságodnak hasznát aránza, csak valami mesterséges titkos practica nem volna az alatt. Ha egyéb nem leszen is, ide be, elhittem, *azzal fogja nagyságodat vádolni, az nagyságod követi mit tractálnak vélek az porta ellen.*

Az havasali kapikihák panaszolkodtak sok helyeken, *az urok nagyságod mellé rendelt ezer lovasban háromszáznál több nem maradt, az némettől lisztet nyertek, kit méreggel elegyítették volt, abban holtak meg.*

Az gallustól az előbbeni resolutióink vagyón. Rebenstok uram levelére választ sollicitáltunk, azt izené, nem szükséges arra az válasz. Sahin passát tegnapelőtt váni passaságra bocsátották. Deli Huszain passa is az elmúlt hétfőn indult el innét.

Engem kegyelmes urunk az sokszor és egymás után kétszer annyi üdőig ittben való létel mind ittben s mind otthonn igen megvont; ha mégis tovább való mulatásom leszen, jobban fogom megérzeni; csak az úristen nagyságodat dolgaiban boldogítsa, teljes tehetségünkből az nagyságod javára igyekezzünk, csakhogy örövel nem vehetünk. His illustrissimam celsitudinem vestram sat. Datum Constantinopolis 10. Novembris, anno 1644.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

servi humillimi

Michael Maurer m. p.

Georgius Hajdu m. p.

Czím: a szokott a fejedelennek.

Rákóczy följegyzése: 28. Novembris 1644. Hernád-Németi reggel 9 órákor.

Eredeti.

XI. 1644. november 23.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humilium fideliumque servitiorum nostrorum sat.

Kegyelmes urunk, nagyságodnak 25. praeteriti mensis Octobris Gestelynél levő táborában költ két rendbeli méltóságos levelét az vajda ő nagysága főember szolgálja Mikola logofett uram 19. praesentis adta kezünkben, egy fertály órával azután Karakás nevű főember szolgálja ujjban jöven, Bánrév mellett prima praesentis költ nagyságod méltóságos levelével, melyeket alázatosan vévén, kegyelmes parancsolatját nagyságodnak azokból voltaképpen megértettük. Az nap mindjárást audientiát sollicitálván az fővezérnél, ő nagysága azt izente, ha mi oly dolgot írt nagyságod, nagyságod leveléből kiszedegetvén törökre fordítottassuk és vigyük fel házához, találkozzunk akkor jelen lenni, mikor császár divánjából alá jó.

Másnap 20. praesentis ez levelünkben includált dolgokat, kiket mind az három levélből kiszedegettünk volt, törökül fordittatva is felvittük az vezérnek ő nagyságának, az fővezér ő nagysága behivatván, szóval is újjban eleiben adtuk. Arra azt mondá ő nagysága: az török fordításából is érti, nagyságod mit írt, de az *svecusok* *) követének jövetelét nem valószínűsnek írja az fejedelem, hogy útban volna. Mi arra azt felelénk: az generalis levelet nem küldhetett, oly félelmes volt az út, nemhogy az követ eljöhett volna; az mi kegyelmes urunk pedig levelében azt írja miénkünk, bizvást megmondhatjuk nagyságodnak az *svecusok* jöveteleket. Ha úgy nem volna, ő nagysága az mi kegyelmes urunk nem írná. Arra azt kérdé az fővezér: az generalis ha az fejedelemmel megegyezhet, onnét hány hétre jöhetne be? Mi arra azt mondánk: Erdélyben három hétre jöhetne. Erdélyből mennyi időre szoktak bejönni az szekerekkel, az aga is meg tudja mondani, mivel ő kegyelme is Erdélyben volt. Arra ismét azt kérdé az vezér: kicsoda az király most Svécziában? Mi arra azt felelénk: az megholt király leányát tartják mostan királyoknak; azonkívül gubernátorok vannak, kik az országot igazgatják, az ki elveszi az király leányát, az leszen király; az lengyel király kérette, de nem adták neki, mivel pápista. Arra az vezér igen figyelmetesen hallgatván kérdé az agától: hát ezek nem pápisták-e? Arra magától felele Zölikár: ezek luteránusok és kálvénisták. Mi azt mondánk ismét az vezérnek: most is azért hadakoznak az svédek ellen, császár minden országiból az igaz isten tisztelő keresztyéneket ki akarta üzetni s arra erőltetni, ők is bál-

*) A cursívval szedetttek chifre-rel írva.

vánt imádjának; az mi kegyelmes urunk is azért indult az magyarországi statusok hivataljokra, császár Magyarországon is kezdette volt az persecutiót. Az vezér erről sokat gondolkodott; monda végtére: az fejedelem előtt két dolog vagyon, első, az svécziak követet siettesse bejöni; másik, az husz ezer tallért küldje be, minket se hagyjon gyalázatban császár előtt, minden dolga jó leszen, mi is reá felelünk, az minemő levelet kíván, megadatik; most is az mely levél felől írt, nemcsak az mostani budai vezérre hogy szóljon, hanem az utánna valókra is, elegendő segítséget adjanak s mindenik ellen is német s lengyel és egyéb ellenség ellen megoltalmazták, hatalmas császár azt is megadja. Arra azt mondánk: az mi kegyelmes urunknak főkövete útban vagyon, elhisszük, ő nagysága mindeniket az főkövetre fogja bízni. Aval fel akartunk kelni, monda ismét az vezér, egy kevésig veszteg legyenek még, Zöldfikárt is törek módon mellé elötte leültetvén sügva monda az vezér, egy dolgot jelentene meg, ha tudná, hogy senkinek meg nem mondanánk. Arra azt mondánk, ő nagysága, ha mi titkot mondana, mi azt valakinek ha megjelenének, fejünkkel játszandánk. Arra azt monda ismét az vezér: Tudom, az oláh vajda tinektek jó akarótok, azért jelentem meg tinektek, Bairam passa üdőben sziliktár és egyéb passának kapuit gyakorlottak emberi, Musztafa passa üdejében pedig csak egy vezérek volt, annak kapuját kellett gyakorlaniok; az előbbeni kapuit mint járták, az ő üdejében most ismét egy néhány rendbeli kapujok vagyon, mitől lehet ez? Mi arra azt mondánk: az mi kegyelmes urunk mindenkor egy császárt és egy vezért tudott, most is úgy tudja, hatalmas császár előtt ha mi dolga vagyon, nem másnak kapuját találtatja, hanem az méltóságos fővezérét. Az oláh kapitányok, hogy azt cselekszik, netalám uroknak hírivel nincsen; attól is lehet, uroknak aval is kedvet akarnak találni, hogy mindenütt kedvessé tehessék urokat. Arra az fővezér ő nagysága azt monda, aval elmehetünk, azután talám többet is jelent.

Az mint előbbeni leveleinkben írtunk volt nagyságodnak alázatosan, most is egyebet nem írhatunk; valamikor az derék segítséget és Luppulra való parancsolatot emlegetjük, csak egy állapattal mentik magokat: nem ő rajtok mult, császár kívánságára hogy eddig derekas választ nem adott nagyságod, azt vetik okul. Mivel azért Seredi uram bejövetelére az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint mindeniket halasztottuk, ő kegyelme fogja az derék választ hozni, ők is mindeniket az ő kegyelme bejövetelire halasztják, az német követet is ő kegyelmére várakoztatják. Melyre nézve igen kívántatott, az mint kegyelmesen ír nagyságod, hogy ő kegyelme Seredi uram mindenikről elégségesképpen instructus, az úristen ő kegyelme beérkezésével ennek is jobb progressust adhat. Mind az segítség és az assecuratoria

megszerzésében jobb mód adatik, ha az svédekkel megegyezhetik nagyságod, az dolog szerencsésen folya és svecus követ jöhetne.

Az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint, úgy tudom, minden levelére nagyságodnak időin választ írtam és az ittbenn levő dolgokról tudósítottuk, kit hogy mint kegyelmes kívánsága szerint úgy véghez nem vihettünk, kegyelmes bocsánatot várunk nagyságodtól alázatosan, teljes tehetségünk szerint való industriánkon és sollicitálásunkon el nem mult volna, azután sem mulnék el rajtunk.

Az minemő állapot volt, mikoron nagyságod kegyelmes parancsolatjából *extremumot látván az ígérethez red mentünk*, mostani levelünkben nem specificáljuk, nagyságod mástól is, elhittük, ezután jobban megértheti kegyelmesen; istennek szent neve dicsértessék, azútától fogva mind eddig is jó karban vagyon az dolog ittbenn, császár is jó akarattal lévén nagyságodhoz, engedje isten ő szent felsége, Seredi uramnak bennlétében annál is jobban lehessen az állapot. Rest írásunk felől is kegyelmes írását is nagyságodnak alázatosan értvén, arról is kegyelmes bocsánatát várjuk nagyságodtól alázatossággal. Isten bizonyságunk, valamikor alkalmatosságunk volt az levelek elküldésében, mindenkoron írtunk nagyságodnak, egy alkalmatosságot is el nem mulattunk. Hogy az kalarások gyakortabb nem járnak, arról nem tehetünk, az nagyságtok postái is kalarások nélkül nem mernek elindulni, mikor kalarás ittbenn nincsen, az ő ittbenn való várakozások is nem miattunk esik. Mostan is egyéb alkalmatosságunk nem lévén az vezér levelével magam szolgálját kellett kiküldenem.

Az tatár merza bég, ki felől ifju urunknak írtunk, akkor mindjárást megindult innét, hogy eddig is ki nem érkezett, talám az is oka lehet, esküvésre erőltetvén bennünket, ottkinn jó állapot-jok és szabad nyereségek leszen, talám ez vagy egyéb alkalmatlanság tartóztatta meg. Az fővezér ő nagysága szolgálja még 14. praesentis érkezett ide be, sok illetlen dolgokat beszélt. Váradon és oda ki való egyéb városokban és várakban sok török rabot mondott, kin az vezér csudálkozott volna, mint másoktól halljuk; az hol illet és kívántatott az ő hamis beszédit megczáfoltuk. Az minemő török leveleket nagyságod Seredi uram[tól] küld, előtte írták meg az mint beszéli, az ki írta, eléggé firtatta, mondja meg, ha tud-e írást, ő tagadta, írást nem tud, tenorát is azoknak az leveleknek mondotta, szakállát is belé kötette, ha úgy nem lesznek írva az mint beszéli.

Az új híreket az gallus és hollandus agenssel is *communicáltam, ők is igen örvendeznek mind az svecusok jövetelén s mind az nagyságod szerencsés előmenetelén. Az pénz felől az gallus azt mondja most is, noha azt az pénzt tartoznék ő letenni, az ki*

Velenczéből kezében küldetik, mással nem tartozik, mindazáltal abból is nagyságodnak kedveskedni akar, kölcsen kér, ha mint nem éppen is, de egy részét az tízezer aranynak megszerzi, az főkövet ha bejön és levelet hoz arról nagyságodtól.

Rudolphus császár az portának adott athnaméját szegény Rimay János uram keze írása alatt az agánál találván, annak pariaját nagyságodnak ez levelünkben includáltunk.

Szegény Bornemisza Pál uram halálán méltó szomorkodni, nemcsak fejedelmihez igaz s tökéletes, még az szegény elfogyattattnak is atyjok volt és adomány nélkül szolgált, kinek helyében más nem mostan találkozok még.

Seredi uramat isten meghozván nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént ő kegyelmének eleiben megyünk. En is nagyságodnak mint kegyelmes uramnak alázatosan megiszolgál-nám, ő kegyelme vagy méltóságos levele által kegyelmesen informálna, ő kegyelme beérkezvén ittben való létem nem fog kíván-tatni, az kimenetel és egyéb állapot felől, mihez kellessék maga-mat tartanom; az itt való padimentumot csak ebben az eszten-dőben is fél esztendőig nyomtam.

Az hírek igen megcsendesedtek; ha mi oly bizonyost hall-juk, nagyságodnak első alkalmatossággal megírni el nem mulat-juk. Az két oláh vajdáknak az adajok bejött, be is adták 22. praesentis. Az új patriarcha is megkaftányoztatott császártól. His illustrissimam celsitudinem vestram sat. Datum Constanti-nopolis die 23. Novembris, anno 1644.

Illustrissimae ac celsitudinis vestrae

servi humillimi

Michael Maurer m. p.

Georgius Hajdu m. p.

Czím: a rendes a fejedelennek.

Eredeti.

XII. 1644. december 18.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humilium fidelium-que servitiorum meorum sat.

Nagyságod 15. és 19. praeteriti mensis Novembris Rima-Szécs mellett lévő táborából költ két rendbeli méltóságos leve-leivel 11. praesentis Seredi uram szolgája magam szolgálammal együtt ide beérkezvén, melyekből nagyságod kegyelmes írását és parancsolatját alázatosan értettem. Más nap 12. praesentis az vezérhez felmentem, Seredi uram szolgáját szemben juttatván ő nagyságával, ő kegyelme levelét beadtuk, kit az vezér megkaftá-noztatta is. Azután ő nagyságának az fővezérnek nagyságod

akkori írását is megjelentettem, derék segítséget sollicitáltam és az distractio csinálás felől is szóltam, kire az fővezér azt mondá, százszor megparancsolta maga is Deli Huszain passának, elegetendő segítséget adjon nagyságod mellé, melyben nem is fog megfogyatkozni nagyságod, azokban az tartományokban meg is oltalmazza nagyságodat, az kiket elfoglalt, az főkövet bejövén, minden jó válaszszaal nagyságodtól, azokról az tartományokról való ígíret is benn levén, mind az athname, mind az budai vezérekre szóló parancsolatok megadatnak. Az német követ utólszori szembenlételekor Bethlen Gábornak athnameját vitte fel, az mint az vezér mondá s megmutatta, Bethlen Gábornak csak éltéik adták volt az hét vármegyét, de ő nagysága az fővezér contemnálta, és ilyen választ tett neki: holt emberrel nem bizonyíthat. Azután azt kérdé tőlem az vezér, az követ mivel jó? az adót éppen hozza-e és az vármegyékről való summát vagy nem? En arra azt mondám, az én kegyelmes [uram] énnekem nem írta meg mivel jó, ő kegyelme két nap alatt beérkezvén, magától jobban megértheti ő nagysága. Azután kérdé: mennyi ajándékot hoznak Erdélyből az vezérek számára? Arra azt feleltem: az fővezérnek vagy kajmekámnak 1200 tallért s öt kupát, az hatának két-kétszáz tallért és kupát kettőt-kettőt. Arra az vezér kezdé az divánuló vezéreket számlálni s mondá: ha annyira való ajándék volna, az szultánának is kellene ajándékot küldeni; az német követ is hozott az szultának számára ajándékot; ha egyéb nem lehetne benne, az vezérek ajándékiból kellene szakasztani ajándékot nekik. Arra azt felelém ő nagyságának: ő kegyelme főkövet uram bejövén, erről ő nagysága ő kegyelmével beszélgessen; énnekem tanuságom erről nincsen. Azután többet nem beszéle velem, úgy jöttem el.

Más nap 13. praesentis Seredi uram ő kegyelme eleiben mentem, nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint ő kegyelmének minden ide be való állapotokat referáltam, és az nagyságod írásit megjelentettem ő kegyelmének. 14. Kucsukcsekmezőről megindulván, az útban Kis János nevű nagyságod postája utólérvén, 21. praeteriti mensis Novembris Rima-Szécsnél költ méltóságos levelét nagyságodnak kezünkben adta benne levő inclusákkal és az két hadnak rajzolásával együtt, azt is nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint Seredi uramnak voltaképpen megjelentettem, és még az útban olvastuk. Az szokott helyre jövén 12 csausz Zölfikár fiaival együtt ő kegyelme eleiben jött, kapikihája uram is, úgy érkezett be ő kegyelme istennek szent neve dicsértessék békével Konstantinápolyban. 16. die izente az vezér ő kegyelmének, hogy audientiára készülvén felmenjen, ki mint lett, az vezér ő nagysága miről kérdezkedett és mint látá ő kegyelmét, az ő kegyelme leveléből az ittbenn való állapotokkal

együtt kegyelmesen megértheti nagyságod. Azt izente volt az vezér, ajándékát fel ne vigye ő kegyelme, melyet az szerént cselekedte. Szemben lévén az vezérrel, sok tractálás között megígírté *) *Seredi uram, ad primum Februarii az huszezer tallért az ezüstbéli ajándékkal együtt beküldi nagyságod, ha arról elsőben athnamét adnak.* Arra az vezér azt kérdé ő kegyelmétől: mennyi maradott hátra az tizenhárom vármegyében? Ő kegyelme azt felelé: két vagy három vár. Arra azt mondá az vezér: meg vagy parancsolva császártól magától is *Deli Huszain passának, elegendő segítséget adjon, küldjön be akkora az ígíretet, az mind Seredi uram mondod, ad primum Februarii, várja meg Seredi uram, mivel nem messze már az üdö, adnak athnamét róla akkor, addig nem adnak.* Ezután azt mondá az vezér: az német követ nem régen azt izente neki, az fejedelemnek dolga ismét rosszul volna, alá üzték ismét, követeket küldett fel palatinushoz, reménykedik császárnak, kegyelmet kér tőle, többet effélét; kire Seredi uram illendőképpen megfelelt, kit ő kegyelme nagyságodnak bővebben meg fogja talám írnia, úgy bocsátotta el ő kegyelmét kaftányozatlan el előle.

Onnan haza jöven találtunk Száva Mihályt itthon, nagyságod 26. Novembris Kozánál és 29. Novembris Hernát-Németinél költ két rendbeli méltóságos levelit kezében adván Seredi uramnak, kit ugyan mindjárást ő kegyelme előtt elolvastván, ő kegyelme is az nagyságod kegyelmes parancsolatját bőven érthette, az szerént is teljes tehetségünkkel igyekeztünk eljárni, az mennyiben módunk és alkalmatosságunk lehet.

Az nagy-szombati tracta felől jövőndölésem igazán hogy betölt, kit azelőtt régen megírtam volt nagyságodnak, az vezér szavaiból, kit Seredi uramnak szólott, kegyelmesen eszébe veheti nagyságod. Az *segítség és mindenfelé való distractio felől* minemő válaszom lett, míg Seredi uram beérkezett, nagyságodat egynehány rendbeli leveleimben tudósítottam. Seredi uramnak minemő progressusa leszen ez dologban, ő kegyelme is, elhittem, meg fogja nagyságodnak írnia.

Az *svecus követe felől* azt mondta az vezér Seredi uramnak: *ha jövedeleik igaz volna, régen küldtek volna követet;* az német követet is azért tartóztatták annyi üdöig, *lássá, ha nem jö is, császár erővel senkitől követet ide nem hozat.*

Nagyságodat mint kegyelmes uramat alázatosan követem, Rima-Szécsnél 19. Novembris írt méltóságos levelében írja nagyságod *tizennégy vármegye felől*, kit azelőtt többszer nem parancsolt nagyságod, nagy scrupulust csinált vala az vezér szívében, nagyságodnál az *mely csasz volt*, ki még 14. Novembris érkezett,

*) A dült betűk chiffre-rel írva.

hogy az vezérnek mondotta akkor, nagyságod ő neki azt monddta: az hét vármegyétől semmit sem ad nagyságod, az tizennégy vármegyében ha megoltalmazd nagyságodat, attól teszen nagyságod ígretet, ahozképest nem urgeálhattam. Másik oka Seredi uramnak közel való léte lón.

Az gallus oratorral szemben lévén az leveleket nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint megmutattam neki; most is úgy mint azelőtt váltig ajánlja magát; az pénz felől mégis *Velenczére halaszt*, az tizezer aranyban meg nem fogyatkozik Seredi uram. Azon csudálkozik, nagyságod két levelében, kit neki írt, semmi emlékezetet nem teszen, és hogy arról az ő nyelveken vagy deákul az pénznek kezéhez való vételéről *plenipotentiája nincsen Seredi uramnak*. Ilyen okból ígerte az tizezer aranyat, hogy magunkat arra obligáljuk, míg ittben leszünk, nagyságodtól csak arra is deákul plenipotentiát és assecuratoriát hozassuk mennél hamarébb, az többi felől nagyságod *elsőben Velenczében végezvén, ha ide küldik vagy ott deponálják itt való kereskedő embereknek, leteszi ittben nagyságodnak, másképpen ő magát nem resolválhatja*.

Az svecusok jövetelén kételkednek az oratorok is; az lerajzolt mappából is kitetszik, még akkor harcz nem lévén köztük, az victoria kinek szolgált vagy szolgál, csak az jó isten tudhatja. Ahozképest, hogy az vezér jobban meg ne ütközzék elméjében, még eddig az rajzolást meg nem mutattuk neki. Csak jönének már, ha magok nem jöhetnének is bocsáta[ná]nak követet ide.

Illyésházy Gábor uram ő nagysága dolgán méltán csudálkozhatik minden; arról kegyelmesen megítélheti nagyságod, az más részről való, kíváltképpen az pápisták micsoda *intentummal* lehetnek nagyságodhoz, mit bizhatik nagyságod hozzájok, melyre nézve sokszori írt levelemben írt eszetlen (!) tetszésemből jobb lett volna az portának idein kedvét keresni, és minden velek való tractáit elhagyni; mindenkoron attúl féltem, az tracta alatt valami családrtság ne legyen, példa az szegény Bocskay fejedelem állapotja, hadakozásában semmit sem árthattak neki, mihelyt megbékéltt velek, megétették.

Szegény Rebenstok uram halála nem tudom annyira *káros-e vagy hasznos* nagyságodnak, magoknak *igyekezett inkább használni* nagyságoddal, hogysem nagyságodnak; suspitióban nagy volt előttem az nagy-szombati tracta miatt, az gallusnak hogy nem írt volna az pénz megadása felől, ne hirtelenkedjék, mert egyébképpen mint keménykednék annyira az gallus vele; *Velenczéből is annyi üdö alatt derekas válasza ne jöhetett volna*, akárki is megítélheti.

14., 15., 17., 20., 25. két rendbeli, 1. és 4. Novembris 15. és 19. költ méltóságos levelei mikor kezemben jutottak és

azokra kicsoda válaszom lett, 2. és 10. Novembris, melyre nagyságodtól immár válaszom is jött, és 29. Novembris, prima és 10. praesentis Decembris küldett alázatos leveleimben tudósítottam nagyságodat. Nagyságod írása nem kicsiny szomorúságot szerzett irigyinknek, *az könnyű hadnak ismét ujebben való alájövétele*, mely nagyságod gonoszakaróinak ittben is nagy örömekre vagon, *az porta is mint viselje magát azért az dologért*, és az vezérnek Seredi uramhoz való *keményységét*, kiválképpen mostan *az tizenötezer plenarie való adó felől mint szorítják ő kegyelmét*, az ő kegyelme leveléből kegyelmesen érthet nagyságod. Az úristen engedjen nagyságod dolgának mind ittben s ottkinn boldog előmenetelt, s az nagyságod ellenségi nagyobb szegényvallással járjanak azelőttieknél is. Nagyságod kegyelmes írása szerint *az portának annyira való garázdálkodása ki nem tetszett még úgy, mint most Seredi uram bejövetelével, kezeiben lévén mostan az állapot, azért cselekeszik*; soha nem hihetem, nagyságod mellett *vagy az országban oly ember ne legyen, kinek minden titkot nagyságod megjelent, nagyságodhoz igaz legyen*. Bizonytal elhiheti nagyságod, nagyságod méltóságának degradálásáért császárnak ajándékon kívül csak készpénzt ötvenezer tallért, vezérnek harmincegyezer tallért, az erdéli adót éppen megígérték, kicsoda *ígérte legyen?* semmiképpen *végére nem meheték*, noha isten bizonyságom, költségemet nem szánom, miolta mostan ittben vagyok, csak arra is száz tallérnál többet költöttem.

Az athname kiadása felől Seredi uramnak is ilyen válasza lön mind magamnak. Nagyságod bölcs itéleti, most is arról egyebet nem írhatok mint akkor 10. Novembris. Az töröknek *dolgát én nálamnál jobban tudhatja* nagyságod; mindenikben úgy igyekeztem, igyekezem is magamat viselni mint igaz szolga; *inkább írtam az ártalmas dolgokat* nagyságodnak, hogysem nagyságod felől való *hízelkedő szókat*, kiért, mint értem, itéletet is vettem magamra. *Isten lelkemnek ne irgalmazzon*, nagyságod is, *mennél szernyebb halál vagon, aval ölessen nagyságod, ha igaz szolgálja nem voltam s vagyok* nagyságodnak. Nagyságodnak *annyi ellensége, kit meg nem írhatom, attól félek én is, annyi gonosz akarója* nagyságodnak *annyira véghezvihető dolgát ittben, ha az mostani kívánságára nem megyen* nagyságod, méltóan *garázdálkodhatnak és az mostani dolgot impediálhassák*, és az is meglevén, *nagyságodnak mostani hátra nyomakodása miatt illetlenebb és nagyobb kívánsága ne legyen, mivel az nagyságod ellenségi az pénzübi ígretet nem kiműlik*. Az kikiről az vezér nagyságodnak velünk íratott, akkor is kértem ő nagyságát, maga írjon nagyságodnak, ő nagysága arra azt felelte: akármennyiszer írt s választ sem teszen nagyságod. Most is Seredi uram szemben létekor azon instáltam ő kegyelme előtt, szép *biztató levelet íratna*

császár nevével az tizenhárom vármegyére, arra azt felelé: magd-nak nagyságodnak írat ilyen levelet, azt publicálhatja nagyságod előtt. Valamit nagyságod parancsolt, Seredi uramnak megmondottam. Most is ujabban kéret ő kegyelme audientiát az fővezértől, kiválképpen az ötezer arany felől, mivel azzal ijesztette, császárval addig szemben nem juttatja, míg az meg nem leszen. Ahozképest az adó dolgáról semmi bizonyost nem írhatok nagyságodnak.

Nagyságodnak alázatosan megszolgálom kegyelmes igéretiért, innen kijöven nyugodalmat hogy ad nagyságod. Testembeli egészségtelenségemet istennek hála nem érzettem meg jobban, minemő egészségtelenségről írtam nagyságodnak akkor, nagyságodat mostan avar nem búsítom. Sok lóval és szolgálval lévén ittben, azért írtam volt nagyságodnak, ha mulatásom leszen, az ittben való padimentumnak heüségét *(így)* jobban meg fogom érzeni, kiről kegyelmes bocsánatot várok nagyságodtól mint kegyelmes uramtól. His illustrissimam celsitudinem vestram sat. Datum Constantinopolis 18. die Decembris, anno 1644.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humillimus servus
Michael Maurer m. p.

Az orvosság is kész, mivel lóval el nem vihetik, első alkalmatossággal szekéren azt is kiküldem nagyságodnak. Egy igen szép bezovart is vettem 32 talléron, annak contentatiójára az gallustól kértem pénzt.

Czím: a szokott a fejedelennek.

Rákóczy kezével: 5. Ianuarii Ónod 1645.

Eredeti.

XIII. 1645. január 8 után.

8-dik praesentis az császár udvarából alájöven, az útból az vezér ő nagysága az követ urakat magához hivatta s kívánta tőlek, mivel az bajram közel vagy, magának is immáron sok dolga lészen, mondják meg követségeket. Seredi uram követségeket ő nagyságának becsületesen eleiben adta; arra az vezér elsőben azt kérlette, nagyságod mikor indulna meg?*) Arra azt feleltünk, *mihelyt az annuentia adatik, semmit sem késik nagyságod.* Ezután azt kérlette, *most e télen ha megindul nagyságod, mennyi hadat kíván hatalmas császártól? Mi azt mondtuk, az két Oláhországból való hadával együtt az végéből egy elsőben megelégszik nagyságod négyezer emberrel.* Arra az vezér mondá:

*) A cursivok titkos jegyekkel.

Egerből és körül való végyvárakból jó lesz-e ha adunk? mint-
 azáltal egy kérdést tesztek előttökben: Az német császár magában is
 nagy ember, azonkívül az hispanus király leánya vagyon nála,
 az lengyel király is sógora, azok nem segítik-e? Mi arra azt
 mondtunk: Egyedül az svéd most is megfelel német császárnak;
 az hispanusnak maga elpártolt tartományokra és francziai ki-
 rály hadára vagyon nagyobb gondja; az lengyel király ha segí-
 teni akarna is, az respublica nem engedi, mivel az svédvel békes-
 séget tart. Arra azt mondtotta az vezér: Tiveletek és hatalmas
 császár segítsége által öröködik az svéd jobban német császár
 ellen, reá feleltek-e, hatalmas császárral az svéd frigyet tart s
 ellene nem hadakozik. Arra azt mondtunk: Az mi urunk azért
 is német ellen hadakozni akar, mivel az confederatusok magokat
 kénálnák jó akarattal, nagyságod által jó üdön frigyet kötnek az
 fényes portával. Arra azt mondá az vezér: Mindenfelé békessé-
 günk vagyon, az kazulnak is megfizettük az mivel tartoztunk,
 hatalmas császár hada nyugszik; ha ilyen dolgot az svéd kö-
 vetne, mi sem vonszuk el magunkat az hadakozástól, menjetek el
 mostan, bajram után választok leszén, mi is addig gondolkodunk
 felőle jobban. Azután való nap Zölfikár által izent az vezér, csá-
 szárral az dolgot véghez vitte, megengedtetett, az hét vármegyét
 visszafoglalhassa nagyságod, mivel azelőtt is Erdélyhez való volt,
 kiről császár neve alatt igen titkon az cancellariussal (minthogy
 azon kívül is manus propriája nélkül nem lehetnének az levelek,
 az maga secretariussára sem akarván bizni az dolgot) az két
 oláh vajdáknak íratott leveleket, azonkívül az egri passának, hogy
 onnan Váczból, Szolnokból és Hatvanból ezer lovast, az vaj-
 dák is, valamikor nagyságod császár levelével találja, ezret-ezret
 nagyságod melléje adjanak, mint Bethlen Gábor üdőjében, az
 budai vezérnek is maga küld levelet, főember követét nagyságod-
 hoz bocsássa, abból az dologból ő is nagyságoddal egyetértsen s
 végezzen. Mivel azért ez dolgot se mufftival, se az kazileskerekkel,
 se az vezérekkel nem közlette, csak maga az császárral igen tit-
 kon, mi is az dolgot titokban tarttuk, nagyságodnak megírjuk,
 magánál nagyságodnál indulásáig titokban legyen, ottkinn ne
 hirdettesse, magának az vezérnek sok gonosz akarói vannak, az
 császár is hirtelen. Az leveleket immáron írják, bizonyos meg-
 hűtt emberitől nagyságodnak két nap alatt is kiküldhetjük, az-
 alatt nagyságod az negyvenezer tallért készíttesse s ígreti szerént
 küldje be mennél hamarébb, császár ne offendáltassék. Az köve-
 tekkél Zölfikárnak azt mondánk: az is igen jó, de az dereka
 hátra ragyon; minemő levelet nagyságod császártól kíván (kinek
 paráját ezelőtt harmad nappal, kit Horváth István hozott, ő
 neki oda adtuk, hogy törökre fordítsa és az vezérnek megmutassa)
 megíratattik-e császár nevével, s megmutatta-e az vezérnek, mivel

nemcsak az hét vármegye, hanem egész Magyarországról volt az ígíret. Arra azt mondá Zölfikár Réthy István uram előtt, csak az hét vármegye volt emlékezetben, ő nem meri az vezérnek az levelet megmutatni, ki tudja, talám ez az dolog is megczáfoltatnék, hanem az követek, ha szemben lesznek, magok mutassák meg, ha javallják, az hét vármegye occupálása alatt nagyságod ha többet vehet, az annál jobb, elsőben ez elég volna; azelőtt is az vezér ezeket az leveleket meg akarta íratni s kiküldeni, gonoszakarói nagyságtoknak elbontották.

Az dolog eddig ebben vagyon kegyelmes urunk, melyről nagyságodat tempestive tudósítani akartunk; interim kegyelmes urunk mi is sollicitáljuk szorgalmasan nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént. Az vezérnek szavából és mindenfelé való készületiről úgy vesszük eszünkben, mindenfelé meg is vagyon parancsolva, az hadak készen legyenek az urmeli útra, sőt az vezér ugyanazt mondá, Sofiához szállítja kikeletre az hadakat hogy már nagyságod segítségére, félő, magok ne nyuljanak Magyarországhoz tavaszra kelve derekasan, netalám azért nem adatik meg úgy az annuentia egész Magyarországról, mivel kétség nélkül, elhittük, az vezérnek megmutatta Zölfikár.

Eredeti, töredék, Maurer kezével.

1644. november—1645. szeptember.

Seredi István főkövetsége. *)

I. 1644. november 27.

Mi Rákóczy György isten kegyelmességéből Erdélyországnak fejedelme, Magyarország részeinek ura és székelyek ispánja etc. Jelentjük ez levelünkben, hogy böcsületes hívünket nemzeti göröcsöni Seredi István uramat, Krasznavármegyének főispánját és udvari főember szolgálkat kelletvén az erdélyországi szokott adóval a fényes portára beküldenünk, adtunk egyéb dolgokról is ő kegyelmének tanuságot, hogy hatalmas császárunk és a fényes porta előtt végbe vigyen. Mi is azért azon böcsületes hívünknek teljes hatalmot adtunk, hogy valamiről mi tanuságot és instructiót adtunk neki, mindazokról hatalmas győzhetetlen császárunkkal és fényes portájával tractálhasson és végezessen is mi nevünkkel, (és valamiről ő kegyelme fogja hatalmas császárunkat s az fényes portát assecurálni keze írása és pecsétés levelével, mi is azt) megálljuk, tartjuk és beteljesítjük. Kinek nagyobb bizonyására adtuk ez mi kezünk írása alatt való pecsétünkkel megerősített levelünket. Iratott Gesztely mellett levő táborunkban huszonhetedik napján Mindszent havának, ezerhatszáz negyvennégy esztendőben.

Fogalmazvány, melybe a zárjel között levőt Rákóczy sajátkezűleg toldotta Batth.-ktár 5. IV. 5. 70.

II. 1645. január 4.

Az úristen sat.

Istennek áldásából mi most is тұrhető egészséggel bírunk s az mostani állapothoz képest csendességben is szenvedhetőben vagyunk. Az generálnak is tegnapelőtt jutván embere s levele hozzánk, ím ugyan in specie küldtük be levelét kegyelmednek, Maurer Mihály meg tudja magyarázni kegyelmednek, melyet kivel s mint közöljön kegyelmed, álljon ítletében. Mi is örömet

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 823—854 II.

nem hevernénk hejában s az időt sem mulatnánk ilyen haszontalanul. Igen akarnánk, ha kegyelmelek is tudósítana minél hamarabb mindenekről és azokat is jó végben vinné, az mik kívántatnának s mi is az mikről sinistra (!) által is informáltuk kegyelmeleket.

Időnk hideg, hó nélkül. Adja isten sat. Datum in arce Ónod 4. die Ianuarii, anno 1645.

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generoso Stephano Sereði de Göresön sat.

Erederi Rákóczy kezével Batthyány-könyvtár 5. IV. 5. 106.

III. 1645. január 12.

Az úristen sat.

26. die Decembris írt kegyelmed levelét mi mind az vezér levelével együtt 11. die vöttük vala el, mint s hogy voltak s forgottak az állapotok, s kegyelmednek is micsoda buja volt, értjük. Nekünk igen tetszik addig való kegyelmed magaviselése és cselekedete; az úristen segítse reá kegyelmedet ezután is, felelhessen meg annak hasznosan, mellyel hazájának s nekünk tartozik kegyelmed. Ezután is kegyelmed arra ne menjen egyáltaljában, hogy az erdéli adót csak kevéssel is nevelné és öregbíténé, mi bizon sem most, sem [ez]után ország akarátja nélkül meg nem ígérjük sem adjuk.

Hatalmas császárnál mint lött kegyelmednek audientiája, elhittük, eddig tudósított róla. Az fővezér ő nagysága levelét, az mennyire András deák betegsége és állapotja miatt hozzá térhetett, megfordítottuk, kinek mássát im be is küldtük kegyelmednek, kivel mi most elsőben, míg az derék atname lenne, contentusok lennénk, ha császár írná, és nemcsak német ellen, de egyebek [ellen] is, kik minket háborgatni akarnának ezekben az vármegyékben, megoltalmaznának, nevezet szerént az lengyelek ellen is. Azon kellene azért kegyelmednek lenni, mennél hamarabb császártól de verbum (*így*) az (*így*) verbum júne ilyen levelünk, mint az vezéré, többbítvén imez felsőkkel, azután mi is inkább bátrabban küldhetnénk s adhatnánk be az 20 ezer talért az több ajándékokkal. Jó módjával s fundamentummal azonkell azért kegyelmednek lenni, jó ratiókkal is élvén, császár is írjon mennél hamarabb úgy, mint az vezér írt; ha annál jobban leszen is, nem árt.

Mi most az fővezérnek ilyen okokért nem írtunk: első, hogy azt írja Maurer Mihály, hogy ötet az fővezér császárral szembenlétele után kegyelmeddel kiküldi; másikkért, hogy az galiai király követét óránként várjuk; harmadik, hogy az ezüst mi

felől várunk óránként bizonyos hírt, készen vannak-e, s írhatnánk bizonyost az fővezérnek, hogy ím indulnak; 4-dik, hogy ha innét való embernek is kell bemenni, az mint kegyelmed írja, ez kevés készület kell ahoz is és annak is. Ha azért kegyelmednek tetszendik, úgy kellene kegyelmednek magát viselni, ne venné észében az fővezér, elvöttük levelét, ki tudja, megbántód-nék vele, hogy nem írtunk ő nagyságának; ha pedig kegyelmednek úgy tetszendik jobbnak, hogy értse, csak ne legyen káros, mi nem ellenzzük egyáltalában, kegyelmed assecurálhatja az fővezért ő nagyságát, valamit kegyelmetek mi szónkkal mi mód-dal, conditiókkal ígért, azt mi beteljesítjük ez reánk jövő hol-nap közepéik, mentséggel is élhet kegyelmed, ha úgy kellenék lenni. Mi az gallushoz biztunk, ki biztatott volt is, de megcsalatkoztunk; azért kell egy kis haladéknak lenni. Im azért az gal-lusnak is írtunk, kinek mássát megküldtük kegyelmednek is, sollicitálja kegyelmed azt az summát.

Im az galliai király hozzánk jövő követének is leveleit beküldtük ugyan in specie, kit Bisterfeldius uramnak írt, mutat-tassa meg neki, talám fog használni; s ha megadná éppen az huszonkétezer hatszáz tallért s nem győznék innét beviendő ezüst marháának bevitelét, adná be kegyelmetek, kíválképpen ha jó hasznát is látná; ha pedig nem adna többet az gallus követ az tizenkétezer tallérnál s úgy tetszenék kegyelmednek is, vagy (*így*) jelentené meg kegyelmed az vezérnek, egy része az sum-mának ott vagyon, de az mint feljebb is íránk, megcsalatkoz-tattak, de azt is az ezüst marháával bevizsik; ha azt kívánná, adnátok be azt, az ki készen vagyon, azt is cselekedné meg kegyelmetek. Azt is írja az vezér levelében, hogy az 20 ezer tal-lért és egyéb ajándékot esztendőnként az erdéli adóval küldé-nénk be, de arról elvonja kegyelmetek az vezért, s császár levele s atnaméja se legyen úgy írva, hanem februarius legyen; ím mi ezzel is az portának kedvét akarjuk keresni, megválík, mi haszná leszén, és beteljesítik-e azokat mind, az kit kegyelmed ír s az kiról magok is ajállják magokat, kiben ha megcsalatkoz-nánk, bezzeg mi soha nem tudnánk ezután úgy ragaszkodni s bizni az portához.

Az istenért édes Seredi uram ne siessen ki kegyelmed onnét, mennél többet tűr, szenved s nagyobb jót viszen végben, annál több kegyelmességünket veszi kegyelmed. Az gallus agensre ugyan reá kellene kegyelmednek izenni, ne tegyen ilyen kárt se nekünk se az confederatusoknak az pénznek meg nem adásával, megmutatván az leveleket is, mi úgy hiszszük, fog használni. Egyéb dolgokról kegyelmednek bőven írtunk, kikre alig váránk, ha választ vehetnénk kegyelmetektől. Mi most is tűr-hető egészséggel bírunk; csak az lenne az török segítség úgy, az

mint már írtuk kegyelmeiteknek, mi az üdöt nem tölténénk hijában; mi bizon most Magyarországbán nem hallunk lenni oly urat, ki ellenünk állhatna.

Nagy-Szombathán az tracta continuáltatik, mi úgy hiszszük, végben is megyen, ha mi is akarjuk.

Az vezér előtt kegyelmeitek élhetne olyan ratióval is, hogy az ő nagysága levelét is szeretettel láttuk, az urak, nemesség is; de mivel ez mostani állapotban német császár maga nevével irogat ezeknek, hasznosabb volna, ha hatalmas császár is maga is írna, nagyobb bizodalommal s bátorsággal lehetnének. Édes Seredi uram ugyan érte legyen kegyelmed, jóval és hasznossal jöjjön kegyelmed ki, s addig is olyanokkal tartson kegyelmed bennünket. Rákóczy Györgynek is megparancsoltuk, tudósítsa kegyelmedet, mikorra lesznek az ezüst mivek készek. Az parancsolatokat bár mi kezünkben küldték volna; azon is kell lenni, szerdárnak az budai vezért kell kérni, vagy az egri passát, az mellyiket inkább aránzza jobbnak kegyelmeitek. Adja isten sat. Datum Ónod 12. die Ianuarii, 1645.

G. Rakoczy m. p.

Cím: hiányzik.

Eredeti a fejedelem kezével Batth.-ktár 5. IV. 5. 85.

IV. 1645. január 18.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Isten ő felsége sat.

Ónodból 20. Decembris írt nagyságod méltóságos levelét alázatosan vettem 13. Ianuarii, Maurer Mihály uramnak czífrákkal írt nagyságod levelét felszakasztottam, igen nagy bajjal de ugyan megfordítottam, mit parancsoljon nagyságod megértetem, nagyubb részire kegyelmes uram Maurer uram választ vitt nagyságodnak azokra. Mihent beérkeztem, nem mulattam el kegyelmes uram az nagyságod reám bizott dolgaiban szorgalmatosan eljárnom; az mi még hátra vagyon az dologban, igyekezem kegyelmes uram azokat is végben vinnem.

Most kegyelmes uram akármit sollicitáljak is, halasztnak az summának nagyságod emberinek bejövetelire; immár is igen tudakoztatja az vezér, mikor leszen prima Februarii; az svecusok felől mindennap tudakoznak, hul vannak? követek mikor érkezik be az portára? Úgy veszem eszemben kegyelmes uram, az német követet is arra várakoztatják, ha az svecusoknak látnák erejeket, előmenteket, azokkal csinálnának confoederatiót. Igyekeztem kegyelmes uram megtudni, mely felé vagyon ugyan számdéka hogy hadat indítsanak, de mind csak Malta forog emléke-

zetben, vizen is leszen nagyobb készölete. Úgy vagyon kegyelmes uram, az keresztyén oratoroknak elmékedések ott jár: ha látja Maltát jól megerősítettnek lenni, itéli, hogy fogas ott az dolog, Candiára fordul. Az is erősíti kegyelmes uram az Candiára való meneteleket, az velenczés oratorral garázdálkodik császár. Minap vala kegyelmes uram híre, hogy elbocsájtják az német követet, de az elcsillapodék, nem lön igaz. Szárazon az fővezér készül kegyelmes uram, vízi erővel az kapitány sziliktár-passa. Úgy is értettem kegyelmes uram, Oromelből és Silistréből is az főrendeket az fővezér mellé ide hijják, csak az közvitézlő rendet hagyják oda Buda felé nagyságod segítségére. Azt beszélík kegyelmes uram, maga császár nem menne hadra; szemem, fülem vagyon kegyelmes uram, vigyázok, ha mi bizonyost hallhatok, nagyságod tudósítom minél hamarébb.

Ozman passát az ki budai vezér vala, megfogató császár, két békó az lábán, az császár kapujában tartják fogságban, meg is ölette volna császár mindjára, de sziliktár passa nyerte meg életét, az mije vagyon, az csak oda leszen, az mely summát fel vett az némettől Budán, ki sutulják tőle, azt megtudta császár.

Meddig leszen kegyelmes uram itt mulatásom, örömet tudnám; nem igen szolgál kegyelmes uram most az itt való ájer, beteges állapattal vagyok. Itt kegyelmes uram igen nagy tél, hó, hideg vagyon, jó egy hűvös házak vannak kegyelmes uram. Itt lovakat kegyelmes uram még nem vettem Rákóczy Zsigmond uram ő nagysága számára; csudára méltó, mely drága az ló, nem azért, hogy hadra készülnek, mert nem igen veszik. Azt reméllem kegyelmes uram, vélekednek magok sem bizonyosan, *) mint indulnak hadra.

Nagyságodnak kegyelmes uram búsulását egy nehányszor az uraim mia tudom; nem árt kegyelmes uram megrántani az zabolát az délczeg lónak. Ha ide mi hírt hoznak, gondot viselek én arra kegyelmes uram. Most kegyelmes uram egyéb dolgokról nem tudósíthatom nagyságodat. Ha mi dolog interveniálna, el nem mulatom nagyságodat tudósítanom. Az vezér is most nem leszen szemben velem, mivel minden bizonyos dolgokkal bocsátotta Maurer uramat, várják az nagyságod választételét azokra. Isten ő felsége sat. Datum in Konstanczinápoly 18. Ianuarii, 1645.

Nagyságodnak alázatos szolgálja

Seredi István m. p.

Czim: Az én kegyelmes uramnak, az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának adassék.

Rákóczy följegyzése: 12. Februarii 1645., Zboró estve 8 óra után.

*) E mondat nem eléggé érthető.

Ehhez mellékelve Réthy kezével: P. S. Kegyelmes uram, az mely főemberek Egerbül itt valának, azt beszélék Zülfikár előtt, hogy az egri passa az honnan oda jött egri passaságra, valami lator gyűlevész ki tót s egyéb nemzetet hozott el vele s azok az martalóczok csak széljel járnak, az honnan mit hozhatnak, szem előtt nem viszik be Egerben, hanem egy erdőben megnaplatják, az passának értésére adják, azután szekerét kiküldi az passa, maga is kimegyen mintha vadászni menne, az szekeret tudják, melyre kell vinni s az lopott rabokat úgy titkon viszik be, s az szolgáló rendek is igen nehezen szenvedik, hogy ők gyalázódnak miatta. Egyáltalában nem szeretik azt az passát, valami rossz ember lehet. Ezeket Zülfikár mind így írta meg az passa apjának; én elhittém, hogy az bolha megindul benne, ha jót kíván magának, igen biztatja magát.

Az aga kegyelmes uram hogy megfordulna az szegény saczcza, az hol ő hasznót ért, igazán forgódik benne, az száz tal-
lér hasznót nézné. Mind az két tengerre tegnapelőtt menének ki az hadak, az Fekete-tengerre Pieleh bég ugyan derekasan, mivel tartnak az kozákoktól; az Fejértengerre Bekir passa mene, ezelőtt is kegyelmes uram ő szokott arra járni, ő neki jó szele vagyon, mert itt harmadnapja éjjel nappal szernyő szél volt, havas eső, mostan is havat esik, szernyő hideg időnk vagyon. Egynehány hajókat elvittek csak ez minap az maltaiak, kik Misirből jönek volt, sok egymást hoznak volt, mind az benne való emberekkel együtt vitték el, azután sietne Bekir passa ha elérné. Az Fekete-tengerre kik mentek, nincsen szelek, csak itt közel vannak egy szigetben, isten rontsa oda.

Kegyelmes uram, az szent istennek reám vetett méltó meglátogatása miatt s szernyő kénom miatt, ki [miatt] le sem ülhet[ek], ha mi fogyatkozás írásomban, kegyelmesen condonálja, immár jelen vagyon az köszvény, épen az egész bal lábomat alá bokáig el rontotta, éjjel nappal gyötör; bizon én kegyelmes uram ezt is talpon állva írtam etc.

Eredeti Batthyány-könyvtár 5. IV. 5. 103.

V. 1645. január 22—31.

Az úristen ő felsége minden üdvösséges jókkal áldja meg kegyelmedet.

Minekelőtte kegyelmednek 2. die praesentis mensis írt levelét vöttük volna, ki csak 22. die vala, már mi azt, az kiről kegyelmed ír, világosan tudtuk és voltaképpen is tudósítottuk kegyelmedtől róla elég tanúságot is adván kegyelmednek arról az dologról. Mi úgy hisszük, kegyelmed is serényen viselvén arra gondot

s ide való állapotokról is igazságot írhatunk, az ottbenn való nagy emberek eszekben veszik némelyeknek hamis informatióit, ki bizon valóban hamis is, melyet két kézzel kezdenek tapasztalni rövid nap.

Mi eddig is istennek áldásából szerencsésen vagyunk, az végházak már az mi hűségünk alatt vannak; rövid nap többet is ad az úristen. Az svédek is fölnyomakodnak (!) s már hozzánk nem messze is vannak, győzedelmesen is vannak isten áldásából.

Ha lehet, kegyelmed jó lovat is vegyen, s ha semmi lött okon lovat nem vehetne, az béléseket vegye meg, de ugyan valóban csak szépek legyenek. Az sátorunkhoz kellene tisztességes 40 darab udvarkerítés, kiket mint gyapot-kötélivel bár ottbenn készíttetne el kegyelmed, 150 vég vászonból, az minemüből azt szokták csinálni, ki fog telni. Sátor is kellene 4 tisztességes, az kettei lenne 20 köteles egyik-egyik, az kettei lenne 16 köteles tisztességes; az 20 köteles sáornak mindkettőnek formájának is kellene lennie tisztességesnek.

Istennek hála tűrhető egészséggel bírnunk most is; kedden vagy szerdán Lévánál leszünk. Adja isten, minden jót hallhassunk kegyelmed felől. Datum in castris Verbó positus, anno 1645.

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generoso Stephano Seredi de Görösön, comiti comitatus Krauznensis supremo ac ad fulgidam portam ottomanicam ablegato nostro sat.

Eredeti a fejedelem kezével Battli-ktár 5. IV. 5. 97.

VI. 1645. február 5.

Az úristen ő felsége minden idvösséges jókkal áldja meg kegyelmedet s szerencsés boldog örvendetes állapattal s jó hírrel hozza előnkben kegyelmedet. *)

11. die Ianuarii írt kegyelmed levelét Rákóczi György fiunk mind az benne levő postscriptával, kit kegyelmed 13. die írt ezen hónap, az elmúlt estve küldte vala ide. Örülünk azon, hogy kegyelmed egészségben vagyon, kívánjuk is az úristentől, ne csak halljunk kegyelmed felől örvendetes híreket, hanem személy szerint is rövid nap szerencsés órában lássuk kegyelmedet.

Az ottbenn való állapot okát értjük; vége leszen nem sokára már az kegyelmed ottbenn való késésének s mulatásának, kiről ezelőtt kegyelmednek bőven írtunk s ím csak 3. és 4. die praesentis is. Irja kegyelmed Rákóczi Györgynek, igen tudakozzák, mikor viszik be az ajándékot s számlálják az napot; tudó-

*) *Jegyzet.* Úgy látszik, Seredi hazatérése ekkor elhatározott dolog volt, de megváltozott s még félénél tovább maradt Konstantinápolyban.

sítja arról is kegyelmed, hogy úgy érti kegyelmed, német császár követét el fognák bocsátani ilyen válaszzal, hogy[ha] az Sitva-torokon lőtt békességhez tartsa magát, az 200 ezer forintot beküldik, s azokat az vármegyéket Erdélyhez engedik, kiket Bocskainak adtak volt, megleszen az békesség, kiben mi igen megütköztünk, holott Bocskainak Bereg, Ugocsa, Szakmár vármegyénél s Tokajnál többet akkori végezésben nem adtak volt, azt is úgy, hogy Bocskai István haereditario iure bírasson s defectussa után im ugyan még vissza szállhasson, minket pedig az porta azzal biztat s azt igéri, hogy mind azokban az vármegyékben meg akar oltalmazni, valamelyek Kassához tartoztak, s némely ígérete pedig az portának csak az hét vármegyéről vagon. Nyilván van az is kegyelmednél, mi is azt az ajándékot úgy ígértük az portának, ha legalább 9 vármegyében megoltalmaz és olyan atnamét ad, az mineműt kegyelmelek írásban beadott Maurer Mihály urammal együtt, az mely levelének mását beküldtük kegyelmednek az vezérnek s Budára való parancsolatnak is mását, megláthatja kegyelmed s eszében veheti haszontalanságát az parancsolatnak, holott nekünk nem úgy kellene az segítség s oltalom, hogy reánk várnánk az ellenséget, hanem hogy reá menvén dissipálhatnánk, s nem is az Bocskai Istvánnak engedett vármegyéktől ígértük volna mi azt az ajándékot s alig ha csak el akarnánk (*így*) venni azt is az summát, azután vagy halasztani fognák, avagy mutatnának valamit. Mi azért úgy gondolkodnánk, ha kegyelmednek tetszenék, ha ugyan olyan válaszzal bocsátanak el az német császár követét, mondaná meg vagy az vezérnek avagy Zöldficárnak kegyelmed, mint írt s micsoda válaszzal bocsáták el az német követet, s ha úgy megyen az békesség végben az némettel, hova leszen az kegyelmelek nekünk sok ízben írt biztatási s az porta ígérete, sőt az vezér írási is, mi azt megértvén, meg kezdünk bontrakozni (*így*) benne, s hogy-hogy adhatnánk mi annyit azokban való oltalmazásért, mi tudván közelebb is nagy hatalmas királyokkal is már az portának hozzánk való jó akaratját, az vezér leveleinek is másokat megküldvén, az ellen valót értenének az némettől, vallyon nem kezdenének-e az porta felől idegen ítéletben lenni és idegenséget concipiálni, az egymás között való békesség is hamarébb végben kezdene menni. Az vezér leveléből is kegyelmed magának tanúságot vevén, kiben azt írja, mi az vármegyéből ki ne menjünk, az német földre ne lépjünk, az segítséget is úgy ígéri, hogyha mi reánk jűne az német, akkor segítsenek, mi pedig abból is mást kívánunk, mert mi haszon nekünk ellenségeknek erősödések, ellenünk való készületeket akkor is semminek nézünk s várunk reánk, az mikor árthatnánk nekik. Az hét vármegyében is benn az német most is. Ez írásunkból azért

kegyelmed magának alkalmatosságot vevén, csak magátúl ezeket tudván, nem ártana érteni adni az vezérnek ottan csak ilyen alkalmatossággal szemben lévén kegyelmed az fővezérrel, mivel az német követ azzal vádolt, hogy mi suplikálunk az békességért, mi járunk az német császár után, mutatná meg kegyelmed az beküldött császár levelét az vezérnek, kit német császár még az nyárban küldött volna palatinusnak, de az mi emberink elfogták; másikkal az hírt is közölhetné kegyelmed az vezérrel, melyet beküldtünk. Mind ezekben azért kegyelmed az mit legjobbat feltanál, kövesse azt. Az több dolgokról ám bőven írtunk kegyelmednek ezelőtt 3 nappal. Adja isten sat. Datum Zboró 5. die Februarii, anno 1645.

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generoso Stephano Seredi de Göresün sat.

Eredeti a fejedelem kezével Batth.-ktár 5. IV. 4. 273., és egy másolat 5. IV. 5. 100.

VII. 1645. február 9.

Az úristen ő felsége sat.

Nincs kétségünk benne, kegyelmednek kezében nem jutottak volna Ónodban egynehány rendben írt leveleink s utólban Sebessi Pétertől is az kit küldtünk, mely leveleinkre igen akarnánk, ha kegyelmedtől választ vehetnénk. Ónodból eljövetelünk után is írtunk kegyelmednek egynehány rendbeli levelet, akarnánk igen, ha kegyelmednek kezében mennének. Im Maurer Mihály is elérkezék s referála mindeneket, s az mint azelőtt is kegyelmednek megírtuk, megvalljuk, mi hatalmas császárunknak igaz s hű szolgálai vagyunk, engedelmességgel is tartozunk, de mivel az ország adja az adót s régentén is, mikor Erdély hatalmas császárok köntesihez ragaszkodott volt, az ország urak, főrendek ígérték volt magokat az adónak beszolgáltatására, ők szokták azt mind felvetvén beszolgáltatni, abban mi csak mintegy beküldő vagyunk, őket is assecurálta volt az jó emlékeztető szultán Szulimán szabadságokban való megtartásokról, mi is arra erős hűtellel lévén kötelesek, nincs annyi fejünk, mi azt meg ígérhessük s az ellen cselekedhessünk; nekünk csak annyi adót szolgáltatnak be, az minemőt az portára beküldünk, azon kívül nekünk annyi nem marad, melylyel fizethessünk szolgálainknak, udvarunk népének s egyéb rendbeli szükségünknek megfelelően, hanem magyarországi jószágink jövedelmével is hol egy, hol más kereskedés által kell végben vinnünk. Hiszem jobb hatalmas császárnak is, hogy mostani adaja az országnak be-menjen minden esztendőben, mintsem az adónak megtöbbsülése

miatt elpusztulván az ország azt se szolgáltatthassa be s annyi restantia maradna rajta, mennyi azelőtt volt, az jó emlékezetű szultán Szulimán athnaméja is bántódást szenvedne, másokat is megbotránkoztatna s idegenítene ő hatalmasságától.

Kegyelmed azért az vezért ő nagyságát megkövetvén jelentse meg, magunktól meg nem merjük soha próbálni, hanem mivel mi mellénk az ország tanácsokat rendelt, kiknek hírek nélkül nem cselekedhetünk, az országnak is engedtetett (!) volna az régi athnamé szerint az régi adóra, megjelentjük hatalmas császár kívánságát, ők lássák, mi beszolgáltatjuk, ha annyi adót vetnek fel, kiből az is kiteljék, ha arra lépnek, kit mi nem hihetünk, meg kell azt nekünk gondolnunk igen, az ország mi reánk ne vetessen s minket ne kárhoztathasson.

Az mi pengig az más dolgot illeti, arról mi már kegyelmednek eleget írtunk, parancsoltunk s értésére is adtunk kegyelmednek, mind az pénzt s egyéb ajándékot beküldjük s az ezüst művel eddig be is indultak, s az pénzből is, mi úgy reméljük, nem leszén fogyatkozás, noha nem tagadhatjuk, ellenkezőt nem látnánk az ellen, kivel (*így*) minékünk mind az vezér levelében ígír s kegyelmetek által is értenünk ad; mert az segítség meg sincs, gonosz akaróinknak sohonnet distractiót nem csinálnak, magunknak is határt mutatnak, az jó alkalmatosságot el akarják tőlünk vesztetni, kivel ez vármegyéket megtarthatnánk, s ha békélienünk kellene, azt is hamarébb végben vihetnénk. Örömet hatalmas császárnak is olyan levelét kívánnánk venni, az minemőt az vezér írt vala decemberben, kinek mássát kegyelmednek ugyan be is küldtük vala tudósítván bőven mindenekről kegyelmedet.

Im mi azért az vármegyéket hétfőre várjuk hozzánk az városok követivel együtt, azon igyekezünk lenni, az vármegyéről is egy vagy két követ menjen be posta módon kegyelmed mellé; ha lehet, azon legyen kegyelmed, haladjon az ajándéknak bemutatása, hadd érkezhessenek ezek is be. Erről mi kegyelmednek nem régen innet is bőven írtunk s bővebben nem írunk. Reménységuink az, Sebessi Pétert derekas válaszzsal fogják hozzánk bocsátani s kegyelmed is meg fog mindenekről informálni, az ki igen is kívántatik; az császár követét is mivel biztatják, ki szükség volna értenünk, mert német császár részéről igen biztatják magokat, kiről az cancellarius mit írjon Lónyai uramnak, ím mássát küldtük kegyelmednek. Minap az császár intercipiált levelét megküldeni kegyelmednek megfelejtkezünk volt, azt is mostani alkalmatossággal ím kegyelmednek megküldtük, kitetszik belőle, noha akkor nagyobb örövel valónak ellenünk, mindazáltal mégis kívánták volna végben vinni az békességet velünk, annál inkább most, az mikor gyarlóbb állapottal vannak.

Istennek áldásából mi most is tűrhető állapottal bírunk.

Az mi hadaink Liptóban vannak, ki egyik az Kassához tartozó vármegyék közül; hirdetik, Pukhan uram meg akarja őket próbálni reájok való gyülekezetekkel, vigyáznak hadaink is, ha nekik való leszen, isten áldásából nem mulik el rajtok; ha pedig nekik való nem leszen, hátrább fognak nyomulni előtttek.

Kegyelmed az ottbenn való várakozást tűrje békével, nem vesztí el jutalmát sem mi előttünk, sem hazája előtt. Adja isten, lássuk szerencsés órában rövid nap kegyelmedet. Datum Zboró die 9. Februarii, 1645.

Czim: hiányzik.

Egykorú másolat Battlyány-könyvtár 5. IV. 5. 99.

VIII. 1645. február 20.

Az úristen ő felsége sat.

1. die praesentis mensis írt levelét, kit Rákóczy Györgynek írt kegyelmed, ez elmúlt estve vöttük vala el. Maurer Mihályt hogy Rákóczy György beküldje, ha ugyan szükséges, megparancsoltuk neki. Mi ő általa is egyéb választ nem tehetünk annál, melyet kegyelmednek Zboróról megírtunk. Az ezüst mívet is ám viszik s úgy tudjuk, ma 16 napja, hogy Fogarashól elindították, az többinek is meg kell lenni az mint mi ígértünk; de igazán írjuk kegyelmednek, mi igen megütköztünk az vezér írásában, mert egyfelől azt írja, hogy valamint kegyelmelek Maurerrel beadta kívánságunkat, az szerént megleszen az athnamé is adva mindenekben, az mi kívánságunkban pedig ott volt az is, hogy az mely része Magyarországnak az német kezénél maradna is, megengedjék, sőt reá segítsenek elegendőképpen, azoknak is . . . szolgálhassunk mind lelki testi szabadságoknak helyreállításában, most pedig határt mutatnak; és így ha az mi ígéletünknek beküldése tovább haladna is vagy haladott volna is, mi nem volnánk az okai; im ezekben az vármegyékben is nem akarnak úgy protegálni, az mint ígérk s mi is kívánnók. Önodból is, juthat kegyelmednek eszében, bőven írtunk vala. Istenre kényszerítjük kegyelmedet, szép illendő módon, engedelmesen adja érteni az vezérnek mindenet s könyörögjön, az mi kívánságunkat s magok ígérete szerént is adja experiálnunk és ne ütközzenek meg mi rajtunk sok kereszttyén királyok s fejedelmek s idegenséget ne szerezzen nekünk az porta ellen, vajki igen vigyáznak azok arra, mint állja s effectuálja azt az porta, az kinek mit ígér és fogad. El is távoztassa kegyelmed édes Seredi uram, ne vethessék kegyelmedre, nem mondtá volna meg kegyelmed s nem értették.

Az több dolgokról mivel kegyelmednek eleget írtunk, mi

most azt elő nem hozzuk, csak azokra kegyelmed viseljen szorgalmatos gondot s vigye jó hasznos végben, leszen mind mit megköszönnünk s mind penig meghálálnunk, kit el sem akarunk mulatni s feledékenségben bocsátani.

Az ittkinn való hírek s állapotok ezek: Torstenson minden bizonnyal Csehországban vagyon s naponként hozzánk erre Morva felé közelget, egyáltaljában 9000 lovassa, 16,000 gyalogja 40 álgúja vagyon. Császár ő felsége is valahol minek szerét tehette s teheti, Prágához és Pilsnához gyűti, maga is circa 2. Februarii tájában Prágában volt; Gallasnak 15,000 emberből hadát az generál totaliter dissipálta magát Magdeburgumban szorítván, most is Kiniksmark obsideálja, ha eddig meg nem vötte, mivel már is nagy éhség volt az városban; Holsatiában obester Frangel az dánusnak egy rész hadát dissipálta in mense Decembris; most négy helyről is bizonnyal írják, megbékélt volna az svecusokkal, ki ha így leszen, azokat az hadakat is ide alá hozzák Torstenson mellé.

Az lengyel király ő felsége *) az mantuvai herczeg leányát vötte el, kiért rövid nap érte is mennek.

Pukhamot is hogy mind hadastól Morvában vitték volna, mind ez elmúlt estve s ma is írák, ki ha így leszen, itt Magyarországban mi ellenünk semmi had nem leszen egyéb, az kik várakban lesznek; ha elvitték, nyilván nagy szükség kényszerítette ő felségét. Az mi hadaink Rosomberg táján voltak még eddig istennek hála jó állapottal, az nagy hó és sáros utak miatt nem férhettek Pukham uramhoz, ezek is utánna fognak nyomakodni.

Az lengyel király kiadott propositióiban arra inti az vármegyéket, látván a svecusoknak ilyen szerencsés előmeneteleket, jó volna örökös velek való békességről gondolkodniok, némelyek azért úgy elmélkednek ez alatt, latitat anguis in herba.

Írják azt is, hogy brandenburgi elector is letévén az neutralitásságát már declarálta volna magát ellenségévé ő felségének.

Az nagy-szombati tracta az vármegyéken forog, az mi részünkről csak azokat bocsássuk ki kezünkől, nekünk is bizony annál is többet ígérnek, az miről kegyelmedet Sebessi Péter által tudósítottuk vala

Itt való consultatióknak (így) az vármegyékkel együtt ez héten leszen legderekasban; mint fognak concludálni, kegyelmednek hírré teszszük.

Az minemű újabb parancsolatot ez elmúlt karácson havában avagy talám novemberben az porta Máté vajdára adott volt,

*) Itt e két szó *dux neversi* következik, de érthetetlen.

hogy újabb 1000 lovast adjon, megküldtük volt ugyan neki, de egyet sem ada; jó volna kegyelmednek az vezértől reája egy erős parancsolatot szerzeni császár neve alatt, adná meg s küldené ki mellénk haladék nélkül, az mellett szerzene oly parancsolatot is reá, Havasalföldében fogadhatnak (*így*) hópénzünkre 500 lovas kurtánt, kiben az vajda akadályt ne merne csinálni.

Kegyelmed bizvást megmondhatja, már jű Torstenson mellénk s nemsokára el is fog érkezni derekas erővel; mi is azon lesziünk, követek menjen be az portára.

Istennek hála, türhető egészséggel bíruuk, kit kegyelmed felől is kívánunk hallani. Az mely szegény magyar raboknak elviteléről nem régen írtunk kegyelmednek, kiket az Kassához tartozó vármegyékből elvittek, legyen érte kegyelmed, szerezzen erős parancsolatot, adná ki, bocsátának el, s az Kassához tartozó vármegyékben levő falukat is ne kényszerítenék hódolásra, némelynek (!) summájok feljebb verésére, sőt lenne engedelemmel nekik, kiváltképpen az Sajó, Rima, Boldva, Hernád mellékén való faluknak s városoknak. Adja isten sat. Datum in civitate Barthphae 20. die Februarii, anno 1645.

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generoso Stephano Seredi de Görcsön sat.

Eredeti Rákóczy kezével. Batthyány-könyvtár 5. IV. 5. 117.

IX. 1645. márczius 3.

Generose domine, frater sat. Servitiorum nostrorum sat. Isten minden szent áldásit terjessze kegyelmedre sat.

Maurer Mihály uram az minemű szóval való izenetet hozott az fényes portárúl az mi kegyelmes urunknak ő nagyságának, az ország szokott adájának ötezer arannyal való megnevelése felől, nekünk, kik mostan ittben az országban vagyunk, tanácsrendeknek értésünkre adta az mi kegyelmes urunk ő nagysága kívánván ő nagysága kegyelmesen érteni ebből való tetszésünket. Kihezképest gondolhatjuk, hogy netalán ezen dolog kegyelmednek is az hatalmas császár fényes portáján eleiben adathatik. Holott azért az országnak szokott adaját sem az mi kegyelmes urunk fejedelmünk ő nagysága ország consensussa és végezése nélkül nem nevelheti, sem mi, kik ez országnak elsőrendei közül vagyunk, ehhez ország nélkül szólni sem merünk: kegyelmedet intjük szeretettel írásunk által, hogy ha ez dolog kegyelmed előtt leszen, ebben magát úgy viselje, hogy az országnak ebből kárt ne tegyen. Holott azért ezelőtt való bódog emlékeztű hatalmas császároknak az mi eleink fényes köntösökhöz

ragaszkodván mind adajok . . . *), egyéb szép szabadságok felől szentül adatott athnáméjokkal meg[erő]sítetttenek és abban meg is tarttattanak, hatalmas császárnak kegy[elmessé]ge felől való várakozások kívül esnék az, ha oly súlyos dologgal, szabadságok ellen terheltetni kezdenének, kit ha ez országbeli három nemzetek mostan érteni fognának, hogy adajoknak megnevelését kívánja az fényes porta, netalám ez mostani hatalmas császárunak való szolgálattúl és hadakozástúl is igen megidegenednének. Mert hatalmas császárunknak ez mostani elkezdett dolgunkban segítségét és császári kegyelmességét reméli az ország inkább, mintsem adajoknak megnevelésével való sanyargatását. Eltesse isten kegyelmedet sokáig jó egészségben az mi kegyelmes urunknak és édes hazájának szolgálatjára. Albae Iuliae die 3. (!) Martii, anno domini 1645.

Generosae dominationis vestrae

fratres et amici ad
serviendum paratissimi.

A levél homlokán: Par literarum ad fulgidam imperatoris turcarum portam missarum a [dominis] consiliariis generoso domino Stephano Sereci, ex benigna illustrissimi domini domini principis nostri clementissimi commissione.

Batthyány-könyvtár 5. IV. 5. 95.

X. 1645. márczius 10.

Alázatos szolgálatomat sat.

Nagyságod 11. s 13. Zboróról írt leveleit 7. Martii alázatosan vöttem, az ciprákat (*így*) is megfordítottam kegyelmes uram, nemcsak egyszer, de ugyan sokszor megolvastam, nagyságod kegyelmes parancsolatját megértettem.

Az mint kegyelmes uram 2. Martii nagyságodnak megírtam, az német követtel szemben lőn császár 7. praesentis az elbucuzásra. Úgy vagyon kegyelmes uram, velem akart ő hatalmassága előbb szemben lenni, abból nagyságodhoz akarta kegyelmességét mutatni, hogy előbb leszen az nagyságod követével szemben, hogysem német császár követével, de hogy kegyelmes uram nem ön nekem mivel felmennem, elmulék, az mint ezelőtt is nagyságodnak megírtam. Csak könnyő válaszzsal bocsátják az német követet: első, az Ozman passával való végezések semmiben mulik, nem acceptálja hatalmas császár; másik, mivel nagyságodra sokat vádaskodott az német, arra az az válasza, nincsen nagyságodhoz semmi köze német császárnak, nagyságod dolgait ne

*) A kipontozott hely kiszakadva.

igazgassák ők, és valami most nagyságod kezénél vagyon Kassához, melyet most nagyságod bír, ahoz közit soha ne mondja, abban nagyságodat mindenek ellen meg akarja hatalmas császár oltalmazni; 3. az Zsitva-torokban való végezés szerint minden husz esztendőben az kétszázezer forintot beszolgáltatassák az portára, ha nem cselekeszik, gondot visel hatalmas császár arról.

Az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint audientiát szönetlen sollicitáltam az fővezértől ő nagyságától, de nem akart velem szemben lenni, azt izente, nem mer velem szemben lenni, fél császártól, hogy ő az oka, hogy nagyságod csak szóval tartja az portát, mert bizonynyal mondotta császárnak az fővezér, hogy most az ezüst mível együtt beköldi nagyságod az hatezer tallért. Azt az akadályt kegyelmes uram vetettem az gallus oratorra; azt is mondotam kegyelmes uram, nagyságod értésére adtam, hogy nem adta meg az gallus az summát, de ő nagysága abból meg nem fogyatkozik császár ő hatalmassága előtt, csak az vezér ő nagysága is meg ne fogyatkoztassa nagyságodat, az mint ő nagysága magát ajánlotta. Ezeket kegyelmes uram Réti uram és Zölfikáltól (*igy*) izentem az vezérnek, mivel magammal nem akar szemben lenni. Most is kegyelmes uram ajánlja az vezér magát nagyságodnak. Réti urammal is nem leszen az vezér szemben, Ali aga által izenget; nagyságodnak Ali aga jó akarója, az vezérnek minden tanácsa az. Izentem kegyelmes uram azt is, hogy hogy adhat ő nagysága annyi summát, most is ő nagyságához közel az német király hada, jól épöl, nagyságodnak csak szível kell nézni, nagyságodat tartóztatja az porta, nagyságod hatalmas császár birodalmát akarná terjeszteni. Az vezér arra kegyelmes uram azt mondja, ahoz is leszen még ödő. En kegyelmes uram úgy veszem eszemben, valameddig az svét alább nem jön, követét ide be nem köldi, aval nem végez az porta, nagyságodnak feljebb való menetére sem szabadságot sem segítséget nem adnak. Mikor isten arra való alkalmatosságot enged, hogy császárral, vezérrel szemben lehetek, bizonyoson végére megyek, mi szándékok. Eléggé izeném kegyelmes uram az vezérnek, nem késik az svét követ, bejön; azt mondja az vezér, már meg sem mondja császárnak, mert sokszor mondotta mind ez ideig is, elmúlt; mondom kegyelmes uram, ha nagyságod is közeljebb mehetne eleiben, hamarébb eljöhetne követek, német császár is hamarébb beköldené adaját; arra kegyelmes uram azt mondja, ő tudja, ha köldi vagy nem, gondot viselnek rejájok.

Nagyságodnak kegyelmes uram bizonynyal írhatom, igen megötközött az vezér, hogy nagyságod be nem köldte az hatezer tallért, igen is búsul, fél császártól, mivel igen hertelen elméjű ember az császár. Nagyságod kegyelmesen megbocsásson nekem, bizon nem magamért, hogy itt kell mulatnom, írom nagyságod-

nak, mert csak nagyságodnak szolgálhassak, nagy munkát is felveszek s vennék, de az minemő változó állapot itt most vagy, az császár is kicsodás természetű, félő, hogy nagyságodnak akadály ne tanálkozzék, ha nem perestálja *(így)* az mit nagyságod Maurel *(így)* uram által megígért, én általam is, noha kegyelmes uram én mindenkor limitatiót töttem az ígéretben, melyről bizonságom Réti uram. Az nagyságod törököl íratott levelét vezérnek mikor megadtuk, abban is nagyságod megírta, oly bizannyal elhitték mind vezér, császár, hogy fogyatkozás nem leszen az dologban, az atnamét és egyéb ajándékot kegyelmes uram most is ígéri megadni. Maurel Mihály uramot kegyelmes uram ide be egyébért ide nem várta az vezér, hanem mivel ő kegyelmét küldette nagyságodhoz, azt gondolta az vezér, hogy nagyságod ő kegyelmétől köldi be az pénzt, ajándékot. Én kegyelmes uram megizentem az vezérnek, ha itt volna is annyi, ha itt leszen is az pénz, addig be nem adom, míg az atname jól nem leszen, Zölfikártól izentem kegyelmes uram. Magyarországból ha jött volna valami főember, úgy jobb lött volna, de ha nem jöhetne is, végben vittem volna én magam is kegyelmes uram, csakhogy nagyságod levele kívántatnék császárnak, vezérnek is.

Beniczki Mihály uramat és az nagyságod társzekerét akar-tam kibocsátani kegyelmes uram, kérettem bujardit vezértől, azt izente, oltalmazza isten, hogy adna, kicsoda híre volna annak. Az magyarországi főember is, mind az társzeker kiment, mert kegyelmes uram Beniczki uramat itt magyarországi követ gyalánt *(így)* tartják.

Sebessi Péter uramat kegyelmes uram tartóztatám a végre, hogy ő kegyelme által minden bizonyos dolgok felől tudósítsam nagyságodat, mivel az vezér mind azt mondotta: hadd jöjjön be csak az ígéret, a mellett mindent tractálhatunk hatalmas császár-al, jó végben vihetünk. Immár az nagyságod kegyelmes tet-szése, mit fog cselekedni. Itt immár valamig nagyságod be nem köldi az pénzt, avagy nekem mit fog nagyságod parancsolni, semmi dolog végben nem megyen, nem is lehet sollicitálnom, mindazáltal kegyelmes uram az vezért *(így)*, azon leszek, el ne idegenedjék nagyságodtól.

Az német követet is egynehány napig megtartóztaták kegyelmes uram, Zölfikár hittel mondja, a végre, hogy ha ez ödő alatt beköldené nagyságod az ígéretet, bizonyosban meghagynák az német követnek, nagyságod kezénél levő tartományokra csak ne is tekintsenek gonosz végre. Mihent kegyelmes uram leszen alkalmatosság, hogy vezérrel szemben lehetek, valamit nagyságod nekem parancsolt, abban semmit nem hagyok, el is nem mulatok, teljes erőm szerént igyekezem nagyságodnak hasznoson szolgál-nom; ha mi oíy dolog tanálatnék, melyről nagyságodat kellene

tudósítanom, el nem mulatom. Hadra való készületek kegyelmes uram igen nagy vagyon, mégis az a hír, Maltára mennek; az mely hadok szárazon megyen, úgy mondják Sofiához szállnak, ott költöznek hajókbán. Isten ő felsége sat. Datum Constantinopoli 10. Martii, 1645.

Nagyságodnak

alázatos szolgája
Seredi István m. p.

P. S. Az gallus orator kegyelmes uram választ írt az követ urnak, nagyságodnak is írt, melyeket nagyságodnak megköldöttem.

Czím: nincs (a fejedelemlnek írva).

Eredeti Batth.-ktár. 5. IV. 5. 94.

XI. 1645. márczius 13.

Az úristen sat.

Látjuk, kegyelmed mit írjon Rákóczy György fiunknak 18. die Februarii az portáról írt levelében, s meg kell vallanunk, ha az francus agenshez nem biztunk volna, úgy provideáltunk volna mi mindenekről, az miatt kegyelmednek se várakozása s búsulása nem lött volna. Meg kell már várnunk, mi választ teszen az itt nálunk levő galliai király követének, s ha ugyanazon rossz-szaságban kezdené magát viselni, úgy viselünk gondot, éjjel nappal kezében juthasson kegyelmednek, az mi kívántatik. Hogy az napokat számlálják, nem csudáljuk, de bizon akarnánk igen mi is, ha meg nem kezdenénk csalatkozni igéreteken.

Mi megküldtük vala Budára is hatalmas császárunk parancsolatját, kire az vezér csak olyan választ tött: az 7 vármegyére tartozik s abban meg is akarnak oltalmazni; az fővezér pedig nekünk azt írja, valamennyi vármegyék Kassához tartoztak, abban oltalmaz hatalmas császár; s ha más parancsolatja nem leszen az budai vezérnek arról, bizon semmit sem cselekedik. Mi úgy vesszük eszünkben, most német követek is voltak nála, nem is üres kézzel. Az rablástól is nem akarnak megszűnni. Im csak 7. die praesentis egy Perén nevű falura, ki vagyon Ujvármegyében, melyben Kassa is vagyon, rea mentek az egrieken, 2 embert megöltek, 5 avagy hatot elvittek, most írtunk mind Budára, Egré (*így*) felőlök. Ezeket mi itt szemmel látván, nem csudálhatná senki, ha mégis halogatnánk az mi részünkről praestálni, míg onnét is valóságot nem látnánk. Azért kegyelmed ezeket is adja értésére az fővezérnek, s szerezzen az budai vezérre erős parancsolatot, ne csak az 7 vármegyében, hanem az többiben is, kik Kassához tartoztak, az ő nagysága írása szerint, oltalmazza-

nak, s legyen szerdár az egri passa s parancsoljanak is, az rablásoknak is hagyjanak békét, s az kiket elvittek is bocsássák el s büntessék meg az kik cselekedték. Mi haszna, ha így akarnak cselekedni, az mi az portára való adandó ajándékunknak. Az istenre kénszerítjük kegyelmedet édes Seredi uram, illendő módon, jó alkalmatossággal adjon mindeneket érteni az fővezérnek, s mivel Zendrót obsideálni akarjuk, parancsolnának úgy az budai vezérnek, Esztergom felől csinálnának distractiót az németnek s túl az Dunán is.

Torstenson minden bizonnyal Csehországban vagyon Laitmericznél, az ő felsége hada Prágában s ottan körül, ha mindkét félnek kedve leszen hozzá, ha eddig meg nem vittak is, rövid nap megleszen köztök. Torstensonnak ki 12, ki 15 ezer emberét mondja lenni, az ő felségeét 18 ezernek. Rövid nap bizonyost fogunk hallani, mert vissza nehezen megyen az generál.

Az lengyel király az hispaniai király követét vékon válaszsza bocsátotta el, Varsván egy hétnél tovább nem mulatott. Ugyan Galliából akar az király házasodni. Nekünk is sok jó akaróink vannak Lengyelországban; valóban becsülettel látta az király s minden rend hokmesterünket (*így*), holnaphoz 2 hét az gyűlés vége, már meg fog nemsokára jüni ő kegyelme is. Mi istennek hála, most is türehető egészséggel bírnunk. Adja isten, kegyelmedet is lássunk rövid időn szerencsés órában, amen. Datum Ungvár 13. dié Martii, anno 1645.

G. Rakocz y m. p.

Asszonyom tanálván meg ujabbán, serio parancsoltunk, az jószághoz hozzá ne nyuljon, kívárja kegyelmedet Perneszi (!); ezután is ittben való dolgaiban, az miről megtanálnak, kegyelmednek gondot viselünk, hogy kegyelmed kárban ne essék.

Mikor mi kegyelmednek volnánk, bizon reá emlékeztetnénk az fővezért ígéretére, mikor kegyelmedek beadta volt az írást, nekünk is pedig azt írja az vezér, hogy azt fogják praestálni, és úgy, az mint kegyelmedek beadta, kinek mássát Önödből meg is küldtük kegyelmednek, akkor se az 5000 arany nem forgott fenn, sem egyéb alkalmatlan kívánságok. Az mely levelet Zboróról írtunk is, arra is kegyelmednek választ kellene sollicitálni.

Czím: a szokott Seredinek.

Eredeti a fejedelem írása, Batth.-kvár 5. IV. 5. 88.

XII. 1645. ápril 2.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Isten ő felsége nagyságodat jó szerencsés hosszú élettel áldja meg.

Zbor[ró]ról 4. Martii írt nagyságod méltóságos levelét item 30. Martii alázatosan vöttem, abban való nagyságod parancsolatját megértettem. Az gallus agens kegyelmes uram csakugyan úgy viselte magát, az mint nagyságodnak ennekelőtte megírtam. Hanem tegnap, ugymint prima Aprilis hivatá császár az fővezért, kérlette: hol vannak az magyar követek? Az erdélyi fejedelem követe, mondotta kegyelmes uram az vezér, itt vagyon hatalmas császár. Hát miért nem hozatod fele vele az ígéretet, az huszezer tallért és az több ajándékot? Mondotta kegyelmes uram az vezér: még nem érkeztek be vele, most is izente az követ, hogy írt az ura, mentől hamarább lehet, beküldi. Mivel kegyelmes uram kétszer is az szerint, mint nagyságod parancsolta, követtem ő nagyságát az vezért az ajándéknak későbbben való beérkezése felől, az császár kegyelmes uram megharagutt az vezérre: mennyi ideje immár szóval tartotok, az német király követét is csak elmulattatád velem. Mert azt elbocsáták kegyelmes uram 29. Martii csak ugyan olyan válaszzsal, az mint nagyságodnak megírtam, többire mind semmi válaszzsal. Az nagyságod felől való izeneten kívül mondotta kegyelmes uram császár: talám csak játszotok velem; úgy láss vezér az dologhoz, hidd el, megbúsultatsz. Az vezér kijött az divānban nagy búsulva, mindjárást csauszokat kettőt, hármát is egymás után küldött Zölfikárért és Réthy uramért. Ezek felmentek kegyelmes uram császár divānjába, mind az vezérek ott voltak, az kazeskerék is, Zölfikár oda bement, mondott neki az vezér: no te vén hazug ember tudsz-e még több hazugságot gondolnod? hol az Bójtelő hónapnak 2. napja? attól fogvást mind szóval tartál, az te szavad után én is hatalmas császárt. Több szók is voltak kegyelmes uram, de csak Zölfikárnak; Musza passa, Juszuf passa csak lehajtották fejeket, behunyták szemeket, úgy ültek. Azok az paszák nagyságodnak jóakarói. Mondotta kegyelmes uram az vezér: eredj, menjetek alá az kapikihajával együtt, mondjátok meg az követnek, úgy készüljön, kedden szemben leszen császár vele, az császárnak való ajándék épen meglegyen az huszezer tallér az ezüst mível együtt; felnyissa az követ az szemét, mert eszére hozzák. Az öreg vezérek sugtak az fővezérnek, csendesedett, mondotta: igen megbúsult, mivel császár kemény szóval szól neki. Zölfikár aga Réthy urammal eljövénék, megmondák nekem az vezér izenetit. Bizony dolog kegyelmes uram, mind poklok ezek; de mondám Zölfikár agának, Réthy uramnak: menjen vissza kegyelmetek, mondja alázatos szolgálatomat az vezérnek ő nagyságának, az én kegyelmes uramnak nem oly reménysége vagyon hatalmas császáruinkhoz, hogy annyi pénzért ő hatalmassága nehézségét mutatná ő nagyságához, holott ő nagysága az én kegyelmes uram most is éjjel nappal abban fáradoz, mint ter-

jeszthesse ő hatalmassága birodalmát; nam ki sok szem uéz az én kegyelmes uramra, mint viseli az porta magát ő nagyságához, az kiknek szándékok volna is ő hatalmassága fényes árnyéka alá hajtani fejeket, eféle dologból idegenséget vesznek inkább, hogysen mint édesednének az portához. Többet is ehez illendőket izentem kegyelmes uram, Zölfikár úgy sirt kegyelmes uram mint egy gyermek. Elmenének kegyelmes uram, szemben löttek az vezérrel, megbeszélgeték ő nagyságának izenetemet, megcsendesedett, mondotta: látja isten, nagyságodnak jó akarója, csak-hogy fél az császártól, neki is életében jár; mondotta: igyekezzem szerét tenni, firtassa[m!] az gallust, azonban beszél az császárral, azon leszen, elhalassza az velem való szemben lételt. Az mennyi nálam volt tallér, evel kénáltam kegyelmes uram, de azt mondja az vezér, ő bizony meg nem meri mondani császárnak.

Ma ismét felküldöttem vala kegyelmes uram Réthy uramat Zölfikárral az vezérhez, izenvén, adjon (!) szót császárnak, még elvárják 10. napjáig praesentis. Izente kegyelmes uram az vezér: csak az császár számára legyen meg épen az huszezer tallér, az magáé és több vezéreké elhaladhat, elvárják ők.

Ezalatt kegyelmes uram elküldöttem ismét az gallushoz, izentem, lássa, ha ő miatta mind az ura, az több confoederatusok ilyen nagy kárt vallanak. Nagy esküvéssel mentette magát, sem teheti szerét, mégis ad négyezer tallért. Immár kegyelmes uram tizenhat ezer tallér készen leszen császárnak, négyezer kellene az vezérekén kívül, maga is gallus orator s mind az hollandus izentek ez mai napon, hogy ne vegyem tréfára. Kegyelmes uram, az oláh kapikiha is most vala nálam, divánból jött, ő is mondja, hogy nem kellene megharagítani császárt. Azok kegyelmes uram csak szók, magam állapotjára bizony én semmit sem hajtok, csak nagyságod dolgaiban fogyatkozást ne vallanánk. Mindazáltal kegyelmes uram nagyságodra semmi nehézség nincsen még eddig. Az vezér immár sokszor izente nekem kegyelmes uram, nagyságodon mulik minden dolog, mert ha nagyságod ígéreti szerént tempestive beküldötte volna császárnak való ígértit, az portán is nagyságod kívánságira jó választ adtak volna; most is ígéri kegyelmes uram mind athnamét, segítséget. Az némettel is nagyságod kedvéért nem végezett semmi derekast. Én kegyelmes uram sokszor megizentem az vezérnek, az mint ő nagyságának mind írásban beadtuk, mind szóval megmondottam ő nagyságának, azon ütközött meg nagyságod, hogy határt mutatnak nagyságodnak, meddig menjen nagyságod. Az volt az nagyságod kívánsága, az mely rész Magyarorszáiban német császár kezénél vagyon is, azok is hatalmas császár oltalma alá akarnának folyamodni, nagyságodtól kívánák, hogy oltalmazza nagyságod

azokat is mind lelki testi szabadságokban, nagyságodat ne határozna, sőt adnának elegendő segítséget nagyságod mellé. Arra kegyelmes uram azt mondja az vezér, valami leghasznosabb s jobb nagyságodnak, azt végezné császárral, csak volna mi mellett szólni. Semmit kegyelmes uram el nem mulattam, valamit nagyságod parancsolt hogy megmondjak, ezután is, mihet (*igy*) vezérrel, császár[ral] szemben lehetek, bizonyságom kegyelmes uram Réthy uram. Úgy vagy, nem maga az vezér, hanem Ali aga mondotta, de az vezértől jött ki, az felső írásomra hozott választ: most az fejedelem mit írogat, az füst (!) alatt csapja el az Vág vizéig, ha isten az ödöt kinyitja, még tovább kell tekinteni; Zölfikárnak beszélette Réthy uram jelenlétében. Biztatnak kegyelmes uram jó válaszsza. Parancsolja nagyságod, akár mint rijagassanak, de meg ne ígérjem az ötezer *) *aranyat*. Eleget hallottam kegyelmes uram én riogatást, megmondottam már egyszer, amellől nem állok el.

Az mint azelőtt is nagyságodnak írtam, igen nagy készüléssel vannak, bizonynyal Maltára, immár mennek is kegyelmes uram az szárazon az hadak, az tengerpartra gyűlnek, az honnét Maltára mehetnek; maga kegyelmes uram császár nem megyen, sem az fővezér, immár bizonyos, silictar passa, Kenán passa és Musza passa megyen az hadakkal, szent György nap után mindjárást indulnak az hajókkal, megrakták ágyukkal, éléssel őket, csak indulni kell immár velek. Az vezér kegyelmes uram nagyságod levelére hogy választ nem írt, azt mondja, abban is nagyságod megírta, beküldi az ajándékot, egy alkalmatossággal akart választ tenni nagyságod levelére. Én kegyelmes uram váltig hallgatózom, de semmi idegenséget nagyságodhoz nem vehetek eszemben, az portának csak ez vagy közben, az ajándék dolga. Ha isten ő felsége kegyelmes uram szerencsét parancsol, azon leszek, minden bizonyos és jó válaszsza mehessek nagyságodhoz. Isten ő felsége nagyságodat éltesse sat. Datum Constantinopoli 2. Aprilis vespere, 1645.

Nagyságodnak

alázatos szolgája
Seredi István m. p.

P. S. Kegyelmes uram, ugyan nem igen emlegetik az ötezer *aranyat*, az gallus orator sem adott volna több pénzt, de meghallotta, hogy haragszik császár.

Czím: nincs.

Eredeti.

*) A cursiv betűk titkos jegyek.

XIII. 1645. ápril 13.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat.

Ide be, kegyelmes uram, micsoda állapotban vagyok, nagyságod megértheti az urunknak ő nagyságának írt levelemből; úgy tetszik, kegyelmes uram, ha volt volna mivel császár s vezér eleiben mennem, jobb aránt esett volna minden állapot; ha meg nem változtatják beszédeket, kegyelmes uram, most jónak igéri magát császár ő hatalmassága s mind az vezér. Immár csak adhatnám meg az vezérek ajándékát is, azok is mind jó akarat-tal ajánlják magokat, de semmit nem vihetek nekik, csak az szép szóval tartom őket; bizon szinte más nevem kel előttök; itt, kegyelmes uram, az szép szó mellett adni is kell néha-néha keveset. Immár kegyelmes uram szinte elfogyott reménységem, hogy nem vihetek lovat az urunk ő nagyságának. Parancsolta ő nagysága jancsigot lóra való, arannyal vert vékony szerszámot, paist egyet vegyek ő nagyságának, most vásárlom azokat, de paist nehezen tanálhatok olyat, mint ő nagysága parancsolt; hoznak, kegyelmes uram ide, látni igen szépeket, de kit két-három ezer talléron tartják, igen-igen szépek, nem párost. Lónyai Zsigmond uram számára is kegyelmes uram még nem tanálhattam lovat. Nagyságodat, kegyelmes uram, alázatosan kérem, egy órát köldeitem ki, parancsoljon az órásnak, csinálja meg, még isten nagyságodhoz viszen. Én rajtam, kegyelmes uram, bizon semmi dolog el nem mulnék, s nem mulik, hogy nem sollicitálnám, erővel tőlök nem vehetek, szóval váltig rajtok vagyok, immár ugyan meguntak. Isten ő felsége nagyságodat éltesse sat. Datum in Constantinopoli 13. Aprilis, 1645.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Seredi István m. p.

Cím: Illustrissimo principi ac domino domino Georgio Rakoczy iuniori sat.

Eredetije az orsz. levéltárban.

XIV. 1645. ápril 20.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Isten ő felsége nagyságodat sat.

Fejérvárról 7. praesentis írt nagyságod levelét 20. alázatosan vöttem. Értem kegyelmes uram, hogy két avagy másfél hét alatt be fogja ő nagysága indítani az császárnak ígért pénznek hátramaradott részét; a mit nagyságodnak megírtam, azt nekem be kelle adnom kételenség alatt, négy ezert más adott; az mint immár nagyságod érti, urunk ő nagysága Munkácsról

nekem azt írta, minden bizonnal securus lehet[ek] benne, hogy öt nap alatt ő nagysága megindítja az pénzt, ahhoz való biztomban valami volt magamnál is, oda adtam; mivel az vezér azt mondotta, hogy vele szemben voltam, valamint az fejedelem ő nagysága kíván s kívánt hatalmas császártól, mind megadja ő hatalmassága, csak az ő nagysága ígérete legyen meg, eddig is csak a miá mult el, napról napra halogattam, maholnap elküldi ő nagysága, mert ő nagysága mindenkor azt írta, megküldi ő nagysága; utolsó napra szorítának, aztán fejemre parancsola az fővezér császár nevével; bizonnal írom nagyságodnak, ha ő nagysága nem írta volna, hogy megküldi, ha az tengerben vetettek volna is, be nem adtam volna. Bizonyságom isten, azt mondotta az fővezér, ha ő nagysága jobban kereste volna kedvét császárnak, nem halogatta volna 1. februariustól fogva beküldését az ígéretnek, eddig ő nagysága Posenban lehetett volna; itt, kegyelmes uram, nem úgy vagyon az állapot, mikor az követ valami dolgot proponál ura nevével, minden szavára akkor választ adjanak, császárra halaszt az vezér, azután egykor úgy ad valami választ, de akkor is nem mondja mind ki. Valamit ő nagysága nekem mind eljövetelemtől s mind írásiban parancsolt, semmit el nem mulattam, hogy az vezérnek ő nagyságának meg nem mondtam s nem sollicitáltam volna, de ő is mindenkor csak azt mondtotta, hadd jöjjön az ígéret, a mellett mindent mondhatok hatalmas császárnak, minden jó válasznak kell lenni; azonban az idő haladton haladott, az Bécsből küldött levelet, kegyelmes uram, melyet az az követe írt volt német császárnak, abban nincsen semmi igaz, az vezér nagy szavára monda, nemhogy megbéké[1]t volna hatalmas császár az némettel, de többire csak semmivel bocsátották. Az mint megírtam ő nagyságának, sem határt nem mondtak, meddig menjen ő nagysága az német birodalmában, ha látják, hogy az német császár megmarad császárságában, meggyőzi az svecust, az némettel végez az porta, ha az suegus leszen diadalmas, avval csinál valami kötést, de Magyarországot hogy ő nagyságok elől más foglalja el, nem engedi az porta, tudniillik az svecusnak, hanem ő nagyságát segíti annak elfoglalására. Irja nagyságod kegyelmes uram, hogy Kemény János uram által tudósítja ő nagysága nagyságodat, mi okért nem küldi ő nagysága meg az pénzt. Immár, kegyelmes uram, igazsággal írván nagyságodnak, azt akartam volna, magamat is megölték volna, nemhogy beadtam volna császárnak az ígért pénzt; úgy látom, ő nagyságának nem volt ahhoz kedve, hogy megadjam; soha nekem ő nagysága olyant nem parancsolt, hogy be ne adjam mindenkor azt, a ki kezemnél vagyon, ha parancsolja az vezér, adjam be; az több is benn lett volna, ha az gallushoz ő nagysága nem bízott volna. Értem, kegyelmes uram, hogy nagyságod

böcsületes híveivel vigan mulatja idejét; adja isten nagyságodnak jó egészségére, ezután is isten nagyságodat örvendetes állapotban sokáig éltesse, vigasságát, örömét többítse; bizony dolog, kegyelmes uram, én sok bosszúval, gonddal, bánattal töltöm itt való üdömet; végét adja isten ő felsége, kegyelmes uram, ennek is. Az hadak, kegyelmes uram, az kik szárazon mennek, immár mind eltakarodtak; az másunnat való gályák is mind mennek, ezek is négy-öt nap alatt elindulnak; az vezérek is az kiket oda rendelték, immár megírtam, kik lesznek; úgy értem kegyelmes uram, most nem próbálják mentest Maltát, hanem Candiára mennek elsőben, bizony dolog nagy készüllettel mennek. Higye nagyságod, kegyelmes uram, itt az portán szintén az Szalánczi uram titulussa ragad reám, az itt való titulussa, úgymint Nalánczi, noha még mind forgatom magamot, de látom nem kerölhetem el, mindenképpen rajtam az szerencsétlen állapot; minap kimentem vala, kegyelmes uram, mezőre, az jobbik török paripám úgy megsántult, az lábára sem állhat, most orvosolják, biztatnak hogy meggyógyul de az törökök. Nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak alázatosan megiszolgálom, tudósítson, mihez tartsam magamat, én immár elfáradtam ez kétséges állapotokban. Isten ő felsége nagyságodat sok esztendőig éltesse sat. Datum in Constantinopoli 20. Aprilis vespere, 1645.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Seredi István m. p.

P. S. Nemhogy főkövetet küldene hatalmas császár német császárhoz, de melléje követnek csak egy csauszt adtak, az mely velem is volt Erdélyben; itt minden jóval ígérk magokat, kegyelmes uram, ha mind abban maradnak meg.

Eredetije az orsz. levéltárban.

XV. 1645. ápril 22.

Az úristen sat. szerencsés hozzánk jövetellel áldja meg kegyelmedet.

2. die praesentis írt kegyelmed levelét mi 19. die vöttük vala el, s értünk minden addig való állapotokat, kire mi úgy ítéljük, 17. die írt levelünkben kegyelmednek mind azokra bőven írtunk, s Rákóczi György fiunk is küldött annyi pénzt, bepraesentálhatta kegyelmed császárnak az ajándékot, sőt talám az gallus agens is adott annyit, az vezéreknek is megadhatná kegyelmed. Eddig is nem mi voltunk okai, hogy haladott, hanem magok voltak az okai, s ha most is késleltettük volna is, nem ítélné kegyelmed csudásnak, mert megérthette kegyelmed, az budai vezér mit ír, az német követnek kibocsátása mint lött, mellé vetvén

penig kegyelmed azt, mi micsoda conditiókkal ígértük az ajándékot, eszébe vehette abból is okát az késedelemnek; most is csak protestáljon kegyelmed s megmondja, ha minket akadékosztának, s az kegyelmek beadott írása szerint nem assecurálnának, mi ugyan ezután be nem küldjük az ajándékot, holott az fővezér is nekünk azt írta vala, hogy valamint kegyelmek beadta Maurer Mihálylyal írásban, megleszen az atnamé is. Mint rabolják az szegénységet is, megírtuk kegyelmednek; azoknak elbocsátásáról is kegyelmed szerezzon parancsolatokat mind Egré s az vezérnek is. Az több dolgokról kegyelmedet eléggé instruáltuk 4. die praesentis írt levelünkben, alkalmaztassa ahoz magát kegyelmed. Isten áldásából mi innét az jövő hétfőn akarunk indulni s Patakra menni s dolgunkhoz látni. Felette kegyelmesen parancsoljuk kegyelmednek, legyen érte, bárcsak ezer jó tatárt adnának, Máté vajdának 500, Luppulnak is 500 jó kurtánokat, törököt jót 3000.

Az lengyel országgyűlés re infecta oszlott el, ott is leszen zürzavar nemsokára. Istennek hála, mi most is mind tűrhető egészséggel s egyébképpen is jó állapattal bírunk. Adja isten, kegyelmedet lássuk szerencsés órában. Datum in arce Munkács die 22. Aprilis, anno 1645.

G. Rakoczy m. p.

Az svédek mint győzedelmeskedjenek, Rákóczi György megírja kegyelmednek; azok már Posonnál vannak.

Czím: Generoso Stephano Seredi de Görcsön sat.

Eredeti, a fejedelem írása Batth.-ktár 5. IV. 4. 287.

XVI. 1645. ápril 28.

Az úristen sat. szerencsés hozzánk való jövetellel áldja meg kegyelmedet, amen.

13. die praesentis mensis írt kegyelmed levelét ma reggel 8 órakor vöttük vala el. Hatalmas császárunkat az úristen hozzánk való kegyelmességeért áldja meg, már csak az kívántatik, re ipsa is experiálhassuk.

Az pénzből kegyelmed meg nem fogyatkozik, kiről 17. die és azelőtt 4. die praesentibus bővön írtunk és mindezekben az leveleinkben kegyelmedet mi igen fundamontoson instruáltuk s parancsoltunk is. Mos is csak arra igazítjuk kegyelmedet kényszerítvén kegyelmedet nekünk tartozó köteletségére, mindazokat az fővezérnek, sőt az divánban is megmondja illendő alázatossággal s jó móddal s reá is feleljen kegyelmed, mi császárnak igaz hívei akarunk lenni s köntesétől is el nem akarunk szakadni, csak ő

hatalmassága is nekünk kegyelmességéből tölt ígérését valósággal töltse be, az athname legyen úgy meg, az mint mi kívántuk s már ők is megígérték, az Kassához tartozó vármegyéket ne rabolják, hódoltassák, az mint elkezdették, az elvitt rabokat adják meg, kiről kegyelmednek 17. s 26. bőven írtunk, mind török, tatár s oláh segítséget adjanak mindjárt s az többit is töltsék úgy be, az mint ígérték, s az athnamét is, ajándékot adjanak s küldjék úgy meg, az mint ígérték, hadd az idegen nemzetek előtt is essék becsületünkre.

Az svecusokkal mihentest az úristen megegyeztet, mindjárt azon leszünk, követek menjen be az portára s azokat is ő hatalmasságának jó akaróivá tegyünk mellénk (!) ; az fővezérnek is törökül 17. die praesentis bőven írtunk. Az fővezért kegyelmed assecurálhatja, csak maradjon meg az jó akarathoz hozzánk mindvégig, emberséggel leszünk ő nagyságának. Az 1000 lovas jó tatárt, Máté vajdának s Lupulnak is ha többet nem is 500—500 jó lovas adassanak, törököt 3000 jót, végben vigye kegyelmed. De az törököknek szerdárjok legyen, ki birjon velek s imide amoda csavargani ne hagyja, ne is csavarogjanak s jöjjenek menjenek, hanem legyenek meg continue.

Az gallus agens ha megadja az pénzt, hozza meg kegyelmed azokat, az mikről parancsoltunk. Zöldfikártól is vegye jó néven emberségét, elhigye bizonynal, megháláljuk neki.

Az svecusok állapotjáról Rákóczi György fiunk tudósítja kegyelmedet. Minket bizony most palatinus uram valóban sarkal, csaknem mindent ígérnének. Mi innét hétfőn indulunk. Bakos uramék már az svecusokkal vannak, Poson táján vitézkednek ; mi is csak az hadakat várjuk, felmegyünk hozzája. Mindenek jó állapotban vannak ide ki. Adja isten, láthassuk kegyelmedet szerencsés órában. Datum Ungvár 28. die Aprilis, anno 1645. délest 5 órakor.

G. Rakoczy m. p.

P. S. Az athnamét úgy adják penig, oly szó s conditio ne legyen benne, kivél ezek az vármegyék offendáltathatnának avagy idegenséget szerezhetne szüvekben, az huszezer tallér sem az ezüstbeli ajándék benne ne legyen írva, mert kárt tenne, lám az erdélyi fejedelmeknek adandó athnamében is nincsen beírva, úgy legyen írva adva, melyet mi megmutathassunk mindeneknek, főrendeknek s városoknak s annál is inkább édesíthetnének őket hatalmas császárhoz. Erre kegyelmednek valóban nagy gondja legyen. Az rabokat szabadítsa ki, mert ezen is valóban háborodott elmével vannak az magyarországi vármegyék.

Az havasalji s moldvai vajdának szóló parancsolatoknak megküldésével nem kellene késni, ide is az budai vezérnek,

jöhetnének együtt velünk mind török, tatár, oláh hadak, az volna jobb. Nem tagadhatjuk, az budai vezér levele is minket megütköztetett vala, kinek mássát mind törökül, magyarul beküldtük kegyelmednek Munkácsról. Miolta isten minket fejedelemmé tölt, budai vezértől rosszabb követ minálunk nem volt.

Az rabokat hogy kiadják s elbocsássák, kegyelmed végben vigye.

Czím: Generoso Stephano Seredi de Göresön sat.

Eredeti a fejedelem kezével Batthyány-könyvtár 5. IV. 5. 115.

XVII. 1645. márczius –ápril.

Nos Georgius Rakoczy sat. testamur per praesentes, quod postquam christianissimus Galliae et Navarrae rex nobiscum per suos legatos, nominatim illustrissimum dominum de Croissy foedus pro bono publico iniisset, nobisque ad belli promotionem certam pecuniae summam pro primo belli anno anni millesimi sexcentesimali quadragesimi quarti, prima Februarii incipiente promississet plenam protestatem, eam summam vel simul totam, vel per partes nostro nomine percipiendi, hacque de re illustrissimo ac excellentissimo domino De la Haye christianissimae regiae maiestatis ad portam ottomanicam legato, perceptae huius summae testimonium ac syngrapham sufficientem dandi spectabili ac generoso domino Stephano Seredi supremo comitatus Krasznensis comiti nostroque ad portam ottomanicam legato extraordinario, vel eo absente generoso domino Stephano Réthy nostro ibidem residenti dederimus atque hoc ipso damus, in quorum confirmationem haec manu nostra subscripsimus, sigilloque nostro corroboravimus. Datum in arce nostra Munkaciensi anno domini millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto.

G. Rakoczy m. p. (P. H.)

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 104.

XVIII. 1645. május 6.

Az úristen sat.

Isten áldásából mi ide tegnapelőtt jutánk tűrhető egészségben és jó állapotban. Az generál valóban forgolódik; tegnapelőtt is vala embere nálunk, most még újabbat várunk, mert az mi hadainknak is meg kellett vele egyezni, s nem fognak mulatni az internunciusnak beküldésével, kit mi is sollicitálánk. Akarnánk igen, ha kegyelmedet is láthatnánk úgy, az mint akarnánk s azokkal júne kegyelmed, az mit 13. die Aprilis írt levelében ad tudtunkra kegyelmed.

Az egri passát tanáltattuk volt meg becsülettel az szegény rabok felől, kiket Páskaházár[ól] *) és **) vittek volt, kiről neki írt levelünk mássát ím be is küldtük kegyelmednek; mint viselte magát, az Kászoni (!) leveléből, kit in specie küldtünk be kegyelmednek, megítélheti. Tartunk attól, az vezér is könnyű válaszsza ne bocsássa. Kegyelmed azért legyen érte, parancsoljon az fővezér ő nagysága mind az budai vezérnek, egri passának, adassák meg. Bizon nem bánjuk, ha az egri passát megváltoztatnák is. Tavaly is vitték volt el ugyan nemes emberek jobbágy asszonyembereket, férfi gyermekeket, azoknak is neveket küldtük kegyelmednek, azoknak is szabadulásokban forgolódják kegyelmed az fővezérnél, hadd édesedjenek annál inkább hozzánk az emberek is vele.

Az minemű vásárlásról kegyelmednek parancsoltunk, vigye úgy végben kegyelmed, vehessük kegyelmesen. Időnk meleg és szárazsággal jár, még is isten áldásából alkalmas őszi, tavaszi vetemények vannak; az szőlőben sok kár lőtt, inkább mind csak az töről fakad, vessző nem igen maradt, elszáradt. Árvizünk sem lőn, szűkös az hal. Az hadak felől való parancsolatoknak nem kellene mulatni. Adja isten sat. Sárospatak 6. die Maji, anno 1645.

G. Rakoczy m. p.

P. S. Az elmúlt estve is juta az generálnak egy embere, kitől palatinusnak micsoda levelét küldte in paribus nekünk, ím megküldtük kegyelmednek, kin az generál igen megütközött s tudakoznék tőlünk, ezek az török részéről így vannak, csudálkozik is, hogy mi egyfelől az portára követjek beküldését sollicitáljuk s már palatinus uram azt írja. Kegyelmed azért ezt is adja érteni az fővezérnek, ne csudálja ő nagysága, hogy az svédek emberének bemenése késendik, mert mind az ilyen hírek tartóztatják. Ő nagysága tudósítson, mint írjunk az generálnak, meg is mondja kegyelmetek ő nagyságának, az németnek s palatinusnak ne higgyenek, mert bizon megcsalják őket s az jühet ki belőle, hogy az svecus is megkezdvdén háborodni az portának hozzá való idegen magaviselésében, meg kezdene békélleni az némettel; az mint jobban lehet, úgy adja ezt kegyelmetek az fővezér elejiben; bár az budai vezér ő nagysága is ne irogat volna ilyeneket az palatinusnak.

Az generál Marheknál fekszik táborban, az bécsi hidaknak kettejét elrontotta, hármát az némettől megvőtte.

Assecurálhatja kegyelmetek az fővezért az mi részünkre,

*) Gömör és Kishont megyében, rozsnyói járás.

**) Olvashatatlan név.

igaz hívei vagyunk mi hatalmas császárnak, el sem akarunk mi attól távozni. Az török, tatár s török (*így*) segítség ha akar lenni, ne legyen késedelem benne.

Az generál levele mivel cifrákkal voltak írva, im annak is egy részét megfordítottattuk s nyilván már emberét szintén indítani akarja volt az portára, midőn az palatinus levele hozzá érkezett, kin csak elcsudálkozván, mit írjon az porta részéről s mivel biztassa az budai vezér palatinust, kire nézve meg kellett emberét addig tartóztatni, míg mi tőlünk válasza megyen arról; sokat gondolkodik arról is, mi oka lehet, hogy mi mellettünk hatalmas császárnak sem török, tatár és oláhországi hadait nem érti lenni. Irja azt is, hogy az mennyit mi biztattuk az porta jó akaratjáról, nem remélte volna, az megváltozzék, és közel hozván az úristen s még penig győzedelmesen, az volna akaratja, az portával is jó barátságot tartana, kit követe által bővebben is akarna declarálni az portának. Mi igazán írjuk, nem bátorzkodunk az generálnak írni választ bizonyost erről, valamig az vezér ő nagyságától meg nem értjük, mivel biztassuk az svédekét. Kegyelmetek azért hova hamarabb adja érteni az vezérnek mindezeket és kívánjon választ is s lenne azon, az vezér ugyan maga írna nekünk, küldhetne az generálnak levelet, hihetné el írásunkat az generál, mi is az mellett bátrabban felelhetnénk az porta jó akaratjáról.

Czím: Generoso Stephano Seredi de Göresön sat.

Eredeti a fejedelem kezével, Batthyány-könyvtár 5. IV. 5. 113.

XIX. 1645. június 5.

Az úristen sat. szerencsés hozzánk jövetellel áldja meg kegyelmedet.

Istennek áldásából mi most is тұrhető egészséggel s jó állapattal bírunk. Sohó semmi mezőben való ellenségünk nincsen, az kielőnkben mert volna eddig állani császár ő felsége részéről, mind inkább az várakot, Dunán való általkelő helyeket sánczolják, muniálják; ő felségének még ez ideik csak annyi ereje sem volt, kivel az generált megakadékozhatta volna Berennek vívásában; most is mindjárt kész volna az generál megvívni az ő felsége hadával. Most gyülekeznek mind hassiai, galliai armada, sőt Kiniksmark is arra ment az bavarus ellen, azt akarják isten áldásából mennél hamarabb ruinálni, kit ha az úristen megad, több gondja s búsulása s költsége érkezik ő felségének s distractiója. Itt már mi velünk Illésházi Gáspár uram, Nittra, Bars s több vármegyék mind megegyeztenek s naponként többen-többen adják hűségünk alá magokat. Immár isten kegyelmességéből Filek, Nódgrád, az szarka fészki váracsakákon

Murányon, Véglesen, Solyomon, Ujváron kívül mind mienk az birodalom az Vágik; Sentéről is költözik palatinus uram. Im Duklass urammal is ma egyezénk meg, kit az generál előnkben küldött salutálni, vagyon vele harczra való 40 (így) lovas könnyen svéd, kozák 2000. Immár holnapután Pöstyénhez szállunk, az Vágon ott költöznünk által s Nagy-Szombatra megyünk, az kiből már is kivitték az praesidiumot; az kik megadásának okai voltak, azok is költöznek. Az generalis Morvából előnkben jü derék hadával, s egyenlő erővel s tanácscsal Posonhoz akarunk fogni, hogy az Dunán általkelő helyünk legyen. Ide minket az emberek még az parasztok közül is sokan mint az isten irgalmát úgy vártanak be (!), és istennek áldásából egészséges táborunk vagyon. Isten ő felsége az generállal szemben juttatván, az vármegyéket mind haza bocsátjuk, hanem csak bizonyos lovasokat fogunk ő kegyelmének itt hágnyi. Ide mi mind magyar, német hadat eleget tanálunk, bizonynyal írjuk kegyelmednek, ha Erdélyből egy emberünk nem lenne is, az magyarországi vármegyékből is ezek nélkül is lovas, gyalog jó hadnak, harczra valónak németnek, magyarnak tizenkét ezernek szerét tehetjük; az is szándékunk, hogy mi német hadat fogadunk; az vármegyék is, kik az német s palatinus igáját viselték s szenvedték, szép segítséggel akarnak lenni, tele torokkal mondják: bár minden külső javok elveszszen s fogyjon, csak lelki s testi szabadságok állhasson helyre, velünk élni halni akarnak.

Duklas uram 43 esztendő s korbéli ember, becsületes, értelmes, derék ember; tegnap bezzeg látott s hallott volna mesterséges lövést, harcznak rendelte volt hadát az seregben, innét mi is 11 kopjás serget küldtünk vala ki elejében Rákóczi Zsigmond, Kornis urammal, ugyan Rákóczi Zsigmond köszöntötte deákul, mivel Duklas uram is tud deákul. Bizonynyal írjuk kegyelmednek, senki semmi német hadat ennyi számút, jobbat, szebbet nem láthatott, frissek s készek az harczra; semmi fegyverdereket ezek az harczon is nem vesznek magokra; 1000 lovas svecus reá megyen, s megver 1500 császár hadában.

Az miről kegyelmedet Rákóczi György tudósítani fogja, azokban kegyelmed hasznosan igyekezzék eljárni. Adja isten sat. Datum in castris Nagy-Tapolcsán positis die 5. Iunii, anno 1645.

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generoso Stephano Sere di Görösön sat.

Eredeti, a fejedelem kezével, Batth.-ktár 5. IV. 4. 289.

XX. [1645. június 9.]*)

P. S. Az micsoda válaszszaal akarná az porta elbocsátani az német követet, valamint kegyelmed írja, a szerént hozák meg Nagy-Szombathból, kit az német követ adott érteni, az kiknek illet. Ő ottbenn kitől s mi formánt ment végére, maga tudja, kire nézve annál inkább keményen viseli magát palatinus uram az vármegyék dolgában. Kegyelmed azért ha szemben leszen az fővezérrel, megmondhatná azt is, kin mi valóban megbotránkozunk, mert ha csak az maradna mi kezünkben, az kit Bocskaynak adtak, micsoda bolondság volna mitőlünk annyi ajándékkal lennünk az portára s azért fáradnunk s költenünk s az német ellen tusakodnunk. Im mi kegyelmednek megküldtük, Bocskay fejedelemnek mit adtak volt és mi formán, s ha kegyelmed illendőnek látja, magától megmondhatná talán, az ajándéknak nem vitelében is ilyenek tettek eddig is késedelmet, kit az vezérnek ugyan császár levelének hozzánk való küldésével kellene megörvosolni, lenne meg ugyan expresse írva, hogy ezekben az vármegyékben, kik Kassához tartoztak, avagy az 9 vármegyében megtalálmaznak, az mint már erről kegyelmednek Önödből bőven írtunk, parancsoltunk és informáltuk kegyelmedet. Az parancsolatokat is adnák úgy meg, küldenék kezünkben, mindjárt júne az segítség annyi számuán, az mennyit kegyelmednek írtunk, láthatnánk dolgunkhoz idejében. Minket kegyelmed azért minél hamarébb mindenekről tudósítson; az segítséget most is megadják, ha mit akarnak, ne csak akkor, mikor az német reánk akarna jüni, és határt is menetelünknek ne vessenek.

Eredeti töredék a fejedelem kezével Batthyány-könyvtár 5. IV. 5. 105^{1/2}.

XXI. 1645. június 19.

Az úristen sat.

Ma szinte 30 napja, hogy kegyelmednek írt levelét nem láttuk; mi legyen oka, ez mostan hozzánk jött vezér emberétől s leveléből mindazáltal alkalmasint gondoljuk, kinek ím mássát is küldtük kegyelmednek magunk levelével együtt, s noha kegyelmed minket mindenkor különben biztatott, de valamit mi kegyelmednek megírtunk, ím az szerint fogja kegyelmed tapasztalni s eszében veheti az *portának* **) *rettenetes hamisságát és csalárd-ságát*, elvevé ugyan ajándékunkat s biztata, s kinek mindent meg-

*) Valószínűleg a fejedelemnek Serédihez június 9-én írt leveléhez tartozik. L. *Ötvös*, Rejtélyes levelek 144 l.

**) A dült betűk tirkos jegyekkel.

adnak, határt nem szabnak, atnamét s egyebet adnak, kiról az fővezérnek levele is van nálunk, az divān is igaznak ítélte kívánságunkat; mindazáltal én eszében veheti kegyelmed, mit kívánjon az fővezér, ki noha ha annakelőtte jött volna hozzánk, míg ki nem szállottunk volna, talám más rendelést tehattünk volna mi is, de most már vagy élet vagy halál, de örökké való gyalázatunkra felvőtt útunkat meg nem változtathatjuk, s sem nem késedelmezhetünk. Audientiát kérvén azért kegyelmed az fővezértől s levelünket megadván, legyen azon kegyelmed, ő nagysága maradjon meg ezelőtti sok ígéretében s ajánlásában; mi kegyelmednek sok ratiókat, melylyel éljen az vezér előtt, ez levelünkben nem írunk, mert ezelőtt eleget írtunk s ez mostani az vezérnek írt levelünkéből is eleget szedegethet ki kegyelmed. Az francia agensnek s az hollandusokénak is írt az francziai követ, ezeket is kegyelmed ösztönözze (!) és küldje reá az fővezérre. Az pénz megadás felől is írt most is az francziai követ Sahinak (!), sollicitálja azt is kegyelmetek; lám már tudjuk bizonyyal, Velenczéből is írtak már oda, mert az mely embereket Croisse uram levelével oda küldtünk, azok már régen Velenczében vannak, az velencei utazás bátorságos. Ad extremum, ha különben nem lehetne az fővezért mienkké tenni, ígérjen kegyelmed neki ötezer tallért, ad extremum tizezeret, de úgy, hogy mind az atnamét az mi kívánságunk szerint küldje meg kegyelmedtől, s az mellette való ajándékokot is becsülettel, s adjanak mindjárt mind török s olá segítséget és assecuráljon ugyan császár, míg az hadakozás tart s vége nem leszen vagy fegyver vagy békesség által, mindenkor elegendő segítséget adnak, minket semmi úton s szín alatt és okkal ez mostani igyünkben el nem hagynak s meg nem akadékoznak semmi időben. Ha ugyan meg kell lenni az ígéretnek, úgy cselekedje kegyelmed, valóságra s kézzel tapasztalhatóra cselekedjék s jó móddal, mert különben nem fognánk acceptálni egyáltaljában. Legutoljára arra is reá menjen kegyelmed, csak az vezér legyen igazi valóságos jó akaronk, s maradjon meg mind végik abban, s az felül megírt mód szerint császártól szerezze meg az leveleket, valamig isten élteti, minden esztendőben öt-öt ezer tallért adunk neki, míg isten minket is élтет; csak az vezér levelére kegyelmed semmit ne fundáljon, hanem tulajdon császárárt kívánván, s ne is ígérjen különben, mert most is hogy forgatjuk az vezér leveleit, ígéretit, csak azt mondják, nem császár levele ezek (!); bezzeg ha kegyelmed nem sollicitálja vala feleszegen *) az pénz beküldését s arra haladhat vala nekik való megadása, mikor mi is fellebb löttünk volna, jobb leszen vala, meg is írtuk vala mi kegyelmednek, hogy ezt

*) Fele részben.

kezdik cselekedni, de nem hívé kegyelmed. Intjük mégis kegyelmedet lelke idvességére s nekünk tartozó kötelességére, eltávoztassa, haszontalan káros expensát ne tétessen velünk s maga se tegyen kegyelmed, s az pénzt addig se adja meg, kit categorice megmondjon, valamik az levelek így meg nem lesznek adatva s kegyelmed ki nem küldi. Az csauszt is azért küldték ki kegyelmed híre nélkül, talám azalatt kegyelmedet csak könnyű válaszszaal fogták elbocsátani, s ha kegyelmed közel lenne ez levelünk vétele idején az passához, bizon vissza kellene kegyelmednek térni, s illendő módon mind szemekben mondani állhatatlanságokat. Minket kegyelmed minél hamarébb mindenekről tudósítson. Isten áldásából reggel Fülek alá ma szállott táborunkban megyünk, mi nem késünk, az generál mellé sietünk, ki mellé Kiniksmark[na]k is 8000 emberrel most kell minden bizonnyal érkezni; hiszszük az úristent, bizon rövid nap meg fogja hallani az porta, Bécsből is ki kelletik császárnak menni. Megbocsásson az fővezér, ím (!) senki soha az némettel jó békességet . . . s vesztegültében (!) nem csinált, sem az jó alkalmatosságnak elmulatásával. Az istenért istenért (*így*) kegyelmed viselje hasznosan magát s jó móddal, csak szavokon semmit se fundáljon, még az fővezér levelén is. Adja az úristen, minden jót hallhassunk kegyelmed felől. Datum in castris Rimaszombat positis die 19. Iunii, anno 1645.

G. Rakoczy m. p.

(P. S. Az gallus agensnek most is írt az nálunk levő követ, úgy reméljük, nem teszen már fogyatkozást, *mind az százezer tallért meg fogja adni*, kit hozzon úgy ki kegyelmed, kárunk ne legyen benne. Hozna kegyelmed négy jó lovat is, kik ugyan jól lennének egyben nézők (*így*), se kötőféken ne lenne; az négy ló vételére bár reá fordítana kegyelmed kétezer tallért. Igen-igen szép hejuzláb bállést is ötöt, nusztláb bállést is ugyan valóban szépet ötöt hozna kegyelmed. Az lovak szőri pej, almáskék vagy barna lennének, de ugyan jók.

Az svéd már Morvát, az bécsi hidakat, Ausztriának egy részét mind occupálta, kiről Rákóczy György bővebben tudósítja kegyelmedet; megláthatja kegyelmed, mit ír palatinus uram is, higye kegyelmed, nincs jól dolgok; mi is ím mindjárt indulunk Patak felé isten áldásából. Bakos uramék eddig az generállal magokot conjungálhatták, mert még 11. die Trencsén vármegyében voltak, onnét Nittra vármegyére igyekeztek, akkor már az svédeknek kezeknél volt . . ., általjárt csatájok az Fejérhegyen. 25. Aprilis reggel 4 órakor 1645, Munkács (!).

Ugyancsak fejedelmi lovakat hozzon ám, kegyelmednek köszönhessük meg is, ne járjunk úgy velek, mint Rákóczy Zsig-

mond, az kit ottbenn neki 350 talléron vöttek, ittkiinn 150 megvehette volna. *)

Ha az osmán s minden egyébféle nemzet vallását, szabadságát oltalmazni szokta, hát mi miért ne oltalmaznánk, miért kell ő nagyságának ezzel is az egész magyar nemzetet hatalmas császáruktól idegeníteni, gyermekimet, atyámfiait s hazámot iga, rabság s nyomorgatás alatt hagynom, soha se . . . szegény urunk így az portának kedvét nem kereste, mint mi, még sem cselekedte azt az porta vele

Czím: Generoso Stephano Seredi de Görösön comiti comitatus Kraznensis supremo sat.

Eredeti, a fejedelem írása.

XXII. 1645. június 21.

Alázatos szolgálatomat sat. Isten ő felsége sat.

Kegyelmes uram, a mint Nagyságodnak megírtam, ritkán lehetek szemben az vezérrel, noha bizon sokszor sollicitálom, elébb tovább halogat, a mia vagyon, hogy nagyságodat nem tudósíthatom itt való állapotok felől. Hogy látám kegyelmes uram, halogatja az velem való beszélést az vezér, levelet írek ő nagyságának, mondom Zölfikárnak, vigye az vezérnek, mert bizon mikor az divánból haza jön az vezér, lóra ölk, magam adom kezében, immár ugyan nagy gyalázatomra vagyon, semmi sollicitálásomra válaszon nem leszen, nagyságod énnekem tulajdonítja; most is óránként rabolják az Kassához tartozó tartományokban lakó szegénységet. Elvivé kegyelmes uram Zölfikár írásomat, beadta az vezérnek; noha ennekelötte is adtam értessé *(így)* az vezérnek kegyelmes uram, mint rabolják az nagyságod kezénél levő Kassához tartozó vármegyéket, most ugyan megírtam vala, mit tud nagyságod remélni az portától, várni, mennyi ödötől fogvást idbenn vagyok, sollicitálok, semmire jó válaszon nincsen, nagyságod részéből minden beteljesedett hatalmas császáruknak számára. Mikor nagyságod megtanáltatá az egri passát az rabok megadása felől, nemhogy megkeresteté, adatá volna, még nagyságod felől gyalázatos szitkozódással emlékezett, megírtam kegyelmes uram, nagyságod azt felette igen nehezen szenvedí, hatalmas császáruknak nagyságodnak méltóságos illendő bücsületit megadja, hasonlóképpen ő nagysága maga is az vezér, az budai vezér is. Igen-igen sajnáltam kegyelmes uram az egri passa magaviselését nagyságodhoz, az vezér is, higgye nagyságod, búszult érette,

*) A zárjel közé tett, az eredetiben külön félívre írt Postscriptum. dátuma szerint, nem tartozik e levélhez.

meg is mondotta császárnak is, parancsolt hatalmas császár, írjanak az egri passának, az rabokat megadassa. Izeni kegyelmes uram az vezér császár szavával, küldje meg nagyságod ez parancsolatot, melyet kiköldöttem nagyságodnak, ha az rabokat meg nem keresteti, nagyságod panaszol reja, ezt az levelet nagyságod visszaköldi ide az portára, bizonynal higye nagyságod, feje ruhát adnak reja. Ez az császár parancsolatja kegyelmes uram úgy vagyon írva, ha ez idő alatt megváltoztatnák ez mostani egri passát, a mely úgy hiszem, meg is leszen, az más passára is szól az parancsolat. Az budai vezérnek is, úgy izené kegyelmes uram az vezér, parancsolnak az rablástól való megszönés felől, s az raboknak megadása felől is. Azon leszek kegyelmes uram, megváltozzék állapotja az egri passának, ha szemben lehetek az vezérrel.

Valamit kegyelmes uram nagyságod nekem parancsolt, mindeneket írásban adtam be vezérnek, az császárral mindeneket communicált, csak várnak onnét Budáról informatiót, és az mint vehetem eszemben, az oda fel való állapotok is mire válnak kegyelmes uram, azt is várják; immár csak vesztegségben kell addég lennem, mert ugyan megizené az vezér, addég szemben velem nem leszen, míg onnét híre nem jön. Mondotta kegyelmes uram vezér, azt mondja az követ, megverték az seuquos az németet, de ő neki bizonyosan hozták, az német is megverte az seuquist; arra kegyelmes uram izentem az vezérnek, ő nagysága ne higye, mert nagyságod megírná, tudósítaná ő nagyságát én általam, ha olyan állapot volna, avagy terténnék, csak palatinus hinteget olyan híreket.

Csodálatos dolog kegyelmes uram, semmi hírt nem hallhadtunk, mint vannak Kandia, Malta felé; azt hiszem nincsen kedvek szerént, mert nem volna titokban; tentálták ugyan kegyelmes uram Kandiát, de igen készen tanálták őket; beszélnek azért ilyent, rosszúl csinálták volt az gályákat, sok elveszett közölök, rossz szél volt ott Kandia táján.

Az budai vezér magaviselése felől kegyelmes uram sokat beszéltem Zölfikárral, ő is azt mondja, nem kételkedik semmit abban, hogy meg nem vesztegették volna ezt is mint Osman passát; maga sokat számlált elő az budai urakban, az kik igen németes emberek; kértem igen kegyelmes uram, adja érteni az vezérnek ő nagyságának, csak mintegy magától, meg is mutatván kegyelmes uram az nagyságod levelét neki, a melyben nagyságod írja az budai vezérnek, az mely dolgokról nagyságod tudósította, az palatinus azt írja nagyságodnak, megírta az budai vezér neki. Az levelet elvevé kegyelmes uram Zölfikár, mivel az rabok felől is írt volt nagyságod az budai vezérnek, igen fogadá kegyelmes uram Zölfikár, jó alkalmatossággal elei-

ben adja az vezérnek az budai állapotot. Zölkikárral kegyelmes uram sok bajom vagyon, hul egyben veszönk, hul meg egyben békölönk; néha jó ember, de bizony néha igen változó, ugyan valóban csak török. Valamire tehetségem vagyon kegyelmes uram, isten bizonságom, jó szível forgolódom, de elhigye nagyságod, oly állapot vagyon most itt az portán, ilyen bizon soha nem volt, valamire válik állapotjuk.

Az gallus orator kegyelmes uram csak nem akar pénzt adni. Igen szorgalmatosan azon leszek kegyelmes uram, ne mindenben adjon az porta hitelt az budai informciónak. Ha valami oly hírt kaphatok kegyelmes uram, nem mulatom el, hogy nagyságodat ne tudósítsam. Ezek után isten sat. Datum in Constantinopoli 21. Iunii, 1645.

Nagyságodnak alázatos szolgálja

Seredi István m. p.

P. S. Bizon kegyelmes uram vallásom religiómért jó szível fáradok, szolgálók kicsin erőm szerint, az én istenemet hívom segítségül.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Eredeti Batth.-ktár 5. IV. 4. 371.

XXIII. 1645. j un i u s 30.

Az úristen ő felsége sat.

Legyen az úristennek szent neve áldott, mi most is mind tűrhető egészséggel s jó állapattal bírunk. Filektől fogva Nódgrádon s Érsek-Ujváron kívül már mind ki hozzánk hódlott, ki penig neutrálitássá lött, hűtlevéllal assecurálván, ellenségink nem lesznek; Posonon innét mezőben senki ellenségink olyak nincsenek, kivel nem birnánk; mától 6 nap alatt az svecusokkal is megegyezünk, kik valóban jó állapattal vannak. Az miről kegyelmed 8. die praesentis mensis írt levelében Rákóczy Györgynek ír, arról mi kegyelmedet 18., 19., 26. diebus praesentis mensis írt leveleinkben bőven tudósítottuk, most is arról bővebben nem írunk kegyelmednek. Mi sem bánnánk ugyan, ha kegyelmed már úgy jűne meg hozzánk, az mint kegyelmed által sok ízben mind az fővezér, az fényes porta, sőt maga is császár ígérték. Croisse uram ím most is írt Sahinak (!), hogy mind az eddig adott pénzen kívül is az nekünk tartozó adósságban kegyelmed kezében ötven ezer tallért adjon, kit kegyelmed szorgalmason is vehessen meg rajta. Felette igen-igen kegyelmesen intjük kegyelmedet, sőt parancsoljon (*így*) is, az hejában való költség-től megoltalmazzon bennünket. Rövid nap kegyelmedet mind

bővebben s kíváncsatos jó hírekkel fogjuk értetni. Azon legyen kegyelmed, jó lovakat hozhasson nekünk. Adja isten, rövid időn lássuk szerencsés órában kegyelmedet, amen. Datum in castris Bors positis 30. die Iunii, anno 1645.

G. Rakoczy m. p.

Lévát is neutralissá töltük; Verebél, Szent-Benedek miénk s az egész bányavárosok is; hiszszük az úristent, rövid nap Posenből írunk kegyelmednek.

Czím: Generoso Stephano Seredi de Göröcsön sat.

Eredeti, a fejedelem írása.

XXIV. 1645. augusztus 6.

Az úristen sat.

Mi igen ritkán kezdünk kegyelmednek levelét venni, mi oka lehet, maga tudhatja. Mi istennek hála, jó állapattal bírunk. Im minden bizsonnyal végeződik római császárral ő felségével való békességünk s úgy reméljük, ezten hétfőn vagy kedden meg is fogunk indulni isten áldomásából, kiról kegyelmed az fővezért is tudósíthatja, azokról is az miről kegyelmedet Rákóczi György fogja tudósítani, s az több dolgokban is, az miről kegyelmednek ír, tartsa ahhoz magát, mi tőlünk többet nem várván, azon is legyen, mennél hamarébb kijűhessen.

Az svédek szerencsésen procedálnak, Beren is 12 nap alatt kezekben leszen, Kiniksmark is azalatt elérkezik. Az bavarusokat már az Duna mellé nyomták az gallusok, kik mind Cataloniában, Belgiomban nagy victoriát obtineáltak császár ő felségének hadain. Mind gallusok együtt is feljebb mind lovassa, gyalogja lehessen 14,000, lehetetlen, az is most gyűjtött hadak inkábbára. Az svédek is vannak itt is Kiniksmark nélkül 12,000, s kész is az harczra, valamikor akarja az ő felsége hada. Ha lehet, hozzon kegyelmed jó lovokat s egyéb vásárlást is hozzon meg kegyelmed. Adja isten, lássuk szerencsés órában kegyelmedet, amen. Datum in castris Moraviae Larmperstorff, penes fluvium . . . die 6. Augusti este, anno 1645.

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generoso Stephano Seredi de Göröcsön sat.

Eredeti, a fejedelem írása, Batth.-ktár 5. IV. 4. 281.

XXV. 1645. augusztus 21.

Az úristen sat.

Istennek áldásából mi az svécziái generál kívánságára s

mind igen becsületes hivatalira tegnap az kertben mentünk vala hozzá, ki ide annyi föld, mint Vincz Fejérvárhoz, az ki mind becsülettel, igen nagy pompáson excipiálván gazdálkodván, s ma nagy darab földig elkésérven, egymástól becsülettel válánk el tőlök, jó reggel meg is indulunk s megyünk haza felé. Végben menvén római császárral is békességünket (*így*), ezt az fővezérnek hírré tevén, jöjjön ki hozzánk semmit nem kívánván kegyelmed, sőt ha adni akarnának is olyant, kiben hazán[k] szabadsága s magunk becsülete, conscientiánk megsértődnék, semmit el ne hozzon s vegyen kegyelmed; úgy tudjuk, erről kegyelmedet nem régen is Rákóczy György által tudósítottuk vala. Adja isten, lássuk kegyelmedet szerencsés órában. Datum in castris Moraviae Larmperstorff positis die 21. Augusti, anno 1645.

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generoso Stephano Sereci de Görcsön sat.

E levélhez csatolva, de tartalmát tekintve korábban kelt a következő töredék:

Leopold herczeg ő felsége levén az főgeneralis, majd három hete, hogy Divínhez szállván mintegy 4000 fegyveressel magyar, horvát, lengyel 2000 könnyű haddal, gyaloggal 1300, besánczolván hatalmason magokat, az Dunán által hidat csinálván, onnét jártattanak csatákat, s mi még az mi táborunkból alternatim szolgálván az szerencse, bizonynyal írván, több kárral vagyunk az parasztság miatt zsákmányosinkban, mint az vitézlő rend fegyvere miatt. Gallasnak ad summum lovassát, gyalogját 6 avagy 7000 computálják. Soha az két armada nem mere egyikünkre is júni, mind csak defensive viselvén magát, az alatt az francusok az Duna mellett Ingolstádon felül megvíván, az bavarusokkal s azokat megvervén, Mersi az bavarus generalissa is ott veszvén el, oda is segítséget kívánnának ő felségtől, de mi nem hiszszük, hogy derekas lehessen. Cataloniában is két nevezetes victoriájok volt az gallusoknak az hispanus ellen, megvénén Rosast is az gallusok, most már Dunkerkát víjják, kinek előtte egy Mardek nevű erősséget már meg is vettek; Lamattát is megvötték az gallusok. Summa, most mindenütt az gallusoknak faveál az szerencse.

Az generál Torsteson mégis Berent vitátja, s az hova Kiniksmarkot várja 8000 lovas s gyaloggal, most magának is harczra való hada, lovassa jó válogatott 9000 s 3000 gyalogja vagy on mellette. Mi úgy vöttük eszünkben, ha Berennek vitátását el kell hagyni, ha mind Gallas az herczeggel együtt leszen is mostani számú hadokkal, meg fog velek víni, s ha Kiniksmark elérkezik, sánczokban is megkeresnék az ő felsége hadát. Egész Morvát 3 avagy 4 helyen kívül még eddig szabadosan birták,

az igen derekas erősségeket jó praesidiommal megrakták, Austriában is az szerént, ha szinte hátra kellenék is nyomakodniok is, de be nem veszik, profonttal igen megrakták. Azok is mind földön, vizen győzedelmeskednek s rövid nap megbékélvén az danussal, fognak melléjek jűni új had Holsatiából, Dániából s az tengerről legalább 18,000 válogatott hadak.

Se Dunán túl se innét az magyarországi vármegyék ő felsége, se palatinus uram mellett fel nem ültek, még csak hadat sem adtak, Posont sánczokkal vötték körül be. Úgy vöttük esziünkben, csak az svédek nem tartnak az ő felsége hadától, most közel osztott az generál hadai közzé 3000 pistolt ki, az mi vitézinktől is közel vöttek ennyi lovat; igazsággal higye kegyelmed, ezek az haláltúl nem félnek, csak resolutus emberek az aszszonnépe is, igazsággal írjuk, oly lovas, hogy sok magyar azt végben nem vinné. Az királynét már megkoronázták. Az lengyel király is elvötte az francus leányát, most vannak érte, novemberben meg fogják hozni. Ezeknek némely részét úgy adjuk kegyelmednek érteni, mint szemmel látott s füllel hallottat, némely részét az hírekből, kiket egyűn is másunnan is hoztak; nagyubb részét azért kegyelmednek (*így*) ennek ugyan bizonynyal így higye lenni.

Eredeti, mindkét rész a fejedelemtől írva, Batth.-ktár 5. IV. 4. 291.

XXVI. 1645. szeptember 7.

Kegyelmes uram.

Minekélőtte nagyságod levele hozzám jutott volna viszatérése felől, immár az vezérnek megírták Budáról, én is ugyanazon nap adtam vezérnek értésére, audientiát is 9. Septembris ígért az vezér. Az mely csausz ennekélőtte nagyságodnál volt, ugyanazont most is nagyságodhoz küldték azért, hogy nagyságodnak jó hírt vigyen Candiának megvétele felől, hatalmas nagy örömben vannak. Magam szabadulásom felől kegyelmes uram most vagyon valami reménységem, ha meg nem változnék. A mint nagyságod kegyelmes uram parancsolt, csak úgy igyekezem kimenni mint csak erdélyi adó behozott követ. Az galluson kegyelmes uram nem igen vonhatok többet, az kit adott. Ma (!) holnap nagyságodat mindenről tudósítom, ezt csak igen sietséggel írtam hozzám jövén az csausz. Magam kegyelmes uram 7 egész hétig feküdtem igen nagy betegségben. Isten nagyságodat éltesse sat. Datum in Constantinopoli 7. Septembris, 1645.

Nagyságodnak alázatos szolgája Seredi István m. p.

Czím: Az én kegyelmes uramnak, az erdélyi méltóságos fejedeleme-
nek, nekem kegyelmes uramnak adassék.

Eredeti Batthyány-könyvtár 5. IV. 5. 118^{1/2}.

XXVII. 1645. szeptember 17.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Isten ő felsége sat.

Morvából 21., Holicstól 23. Augusti írt nagyságod méltóságos leveleit alázatosan vöttem 14. Septembris; örvendetesen értettem kegyelmes uram, hogy isten ő felsége nagyságodat életben, egészségben megtartván előtte való dolgait is boldogul engedte végben vinni nagyságodnak. Mikor kegyelmes uram nagyságod szemben lőtt az generállal, elhittem nagy hadi pompa volt, szívem szerint kívántam volna kegyelmes uram látni az vendégséget; elhittém, nagy volt az ajándék is, fejedelmi vitézlő emberhez illendő kegyelmes uram; de mindezek felett kegyelmes uram, hogy nagyságod az szegény magyar nemzetnek testi, de kivályképen lelki szabadságát helyére hozta, melyért, míg ez világ fennáll, nagyságodnak méltóságos jó híre neve megmaradván áldásban leszen, s a ki nagyubb, ödvességes dolgot vitt nagyságod végben, melyért isten nagyságodat megáldja, amen.

Nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint az vezérnek megmondottam, hogy nagyságod hatalmas császár parancsolatja szerint megtért és az német császárral megbékélt nagyságod, melyet felette kedvetlenül halla, monda: miért kellett annak lenni, hatalmas császár dolga lőtt volna, mint akart volna megbékélleni. Mondám kegyelmes uram: Emlékezhetik nagyságod, mennyit sollicitálá az én kegyelmes uram az portát segítségért, de nemhogy adott volna nagyságod, de az ő nagysága felmenetelt is tilalmazta; azonközben Budáról mennyi írogatás volt ő nagysága ellen, mind idegenítették ő nagyságától az portát, mit tudott ő nagysága mindezekhez képest cselekedni egyebet, hanem hogy megbékéljék az némettel, úgy jöjjön ő nagysága alá. Sok volt kegyelmes uram az beszéd, de csak summáját írom. Az vezértől kérdzém, immár dolgomat elvégeztem, ő nagysága bocsáson ki ugymint csak adó hozó követet egy csauszszal. Arra monda kegyelmes uram az vezér, nem lehet engemet elbocsátani, lám megmondotta császár is, míg az ötezer aranyat meg nem adom. Én is mondám, lám megmondottam mint hatalmas császárnak, ő nagyságának is sokszor, én sem ígérem, annál inkább nem adom, mert nincsen arra való instructióm, hatalma még az én kegyelmes uramnak is ország akaratja és híre nélkül; ország dolga az adó adás. Ugyan nagyokat mondtam kegyelmes uram, az athnamé ellen vagyon fejedelem, ország követét megtartóztasák, úgy verjék feljebb az ország adáját, szabadságunknak megbántódására vagyon ez az állapot. Sokat mondtam bizony kegyelmes uram, mivel volna kedvem az innét való elválásom-

hoz, felette megunt helyem ez. Az nagyságod előbben írt levelére való audientiámkor volt ez az beszélés az vezérrel. Valóban kérdezte kegyelmes uram, mint lött az békessége nagyságodnak az némettel. Én csak azt mondtam: Nem tudom. Avval bocsáta el kegyelmes uram: No jobban meghalljuk. Mondá azt is az vezér: Miért békélt meg az urad, az budai vezért is az fejedelem kedvéért változtattuk meg.

Ez mostani nagyságod leveleire ismét audientiát kérttem, azt izené, írjam meg akaratomat, azután meglátja, az audientiát ha kell-e adni; de azt kegyelmes uram inkább hiszem, felhivat az vezér beszédre, mert nem jól tetszik nekik az nagyságod békessége az némettel, mert ők kegyelmes uram nagy kereskedést reméllettek ebből, hogy mind nagyságodon mind német császáron vohatnak, kivályképen váraikat. Mivel Zölfikár tanácsolja kegyelmes uram őket, nagy bajban vagyok vele, igen ritkán vehetem csak beszédre is; lator ember.

Nagyságodnak alázatosan könyörgök, írjon az vezérnek felőlem, bocsásson ki. Én kegyelmes uram azt is megmondottam az vezérnek: Ihon majd elé jön az erdélyi adónak behozásának ideje, addig az sem jön be, míg én itt leszek; annál inkább, ha meghallja az ország, én tartóztatásban vagyok, hogy küld más követet is, hogy azt is megfogják. Valamit tudtam volna az szabadulásomra kegyelmes uram, mindent mondtam, úgy mindazáltal, ne offendáltassék az vezér. Immár kegyelmes uram holnap küldöm fel Zölfikár és Réthy uramtól az vezérnek írásomat. Mi válaszom leszen, nagyságodat hova hamarébb tudósítom felőle.

Bizony kegyelmes uram magam is szégyenlettem, hogy nagyságodnak ritkábban írhattam; de elhigyje nagyságod, oly rossz állapot vagyon most itt az portán, nem hiszem soha ilyen lött volna, egy nap egy néhány karban fordul az állapot, nincsen semmi állandóság.

Az gallus kegyelmes uram nem ad immár több pénzt.

Vöttem 5 nyusztláb bállést, hiuzlábat azt nem vöttem kegyelmes uram, mert szépet nem találhattam, a ki vagyon is, igen darága. Sátor 18 kötélű most készen vagyon, atlaczos tiszteességes, de bizony igen darága, 800 tallér alól nem adják; több is mindjárást készülne kegyelmes uram, de nem mertem hozzá fogni, hogy olyan darága. A mi azt illeti kegyelmes uram, szép az sátor úgy is. Lovat jót kegyelmes uram csak nem tanálni; igazsággal írom nagyságodnak, 100 talléros lovat nem tudna venni ember, magam szolgálímmal mindennap jártatom az várost, pénzen fogadtam embereket, az kik keresnék, ím szintén most mondák, hogy Skiderben tudnak három lovat, mentest küldöt-

tem látni, ha dicsérik emberim kegyelmes uram, magam is elmegyek látniok.

Ez esztendőben kegyelmes uram négyszer volt itt Konstantinápolyban égés derokasan, az éjjel is valóban égc mintegy öt óráig.

Az császár kegyelmes uram igen issza az bort. Az úristen sat. Datum Constantinopoli 17. Septembris, 1645.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Seredi István m. p.

P. S. Az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint, ha adnának is valamit az egy adóhoz tartozó dolgon kívül, el nem viszem kegyelmes uram, ha el tanálnak bocsátani is, az ki igen reménytelen.

Cím : nincsen.

Eredeti Batthyány-könyvtár 5. IV. 5. 118.

1645. j u n i u s — a u g u s z t u s .

Szentpáli István budai követsége.

1645. a u g u s z t u s 19.

Ego infrascriptus ad seriam celsissimi principis Rakoczii Transsylvaniae, domini domini mei clementissimi benignamque commissionem [et fidelius referre et notum facere volo]:*) Quod ubi praelatus celsissimus dominus dominus princeps circa festum decollationis sancti Ioannis Babbistae,**) anni currentis in oppido Hungariae Rimaszombath, primum Agriam et exinde Budam, sedem puta regiam imperatoris turcarum in Hungaria me expeditivisset, et legato imperatorio ex eodem Rimaszombath iam reduci adiunxisset, ac eodem dei summi adiutorio nos dies aliquot pervenissemus, altero post ingressum die impetrata a vezirio seu locumtenente Budensi audientia, honorifice in palatium comitatus et introductus sum, ubi post exhibitionem literarum suae celsitudinis (ut vocant) credentialium devotaque salutationis celebrationem atque honorarii satis splendidi oblationem, meritum legationis in diem tunc proxime sequentem proponendum et discutiendum distuleramus . . . literis suae celsitudinis in linguam turcicam transmutatis et intellectis, ubi meae

*) *Eredetileg a [] közt valóik helyett ez állott:* quantum usque fieri potuit constantius, et a tanto temporis intervallo negotii infranotandi remissioni possum, testatum relinquo per praesentes.

**) Itt küldetésének idejére nézve Szentpáli nyilván téved. *Augusztus 29.* szent János »nyakavágása« napja, a mely körül Szentpáli Rimaszombathból Egerbe s onnan Budára küldetett volna. Úgy de e jelentés Rákóczynek lampersdorfi táborában, *augusztus 19-én* íratott. Az ellenmondás a követség később történte, s az erről írt relatio korábbi datuma között nyilvánvaló. A tévedés onnan származhatott, hogy a követ a szent János fejeztelét (aug. 29.) és szent János napját — vagy ha úgy tetszik: *születése* napját — (jun. 24.), a küldetés kezdetének idejét illetőleg, összezavarta. A dolog úgy történhetett, hogy Szentpáli szent János napja, tehát *junius 24-ike körül* indult a fejedelem rimaszombati táborából Budára, honnan augusztus 19. előtt érkezhetett vissza Rákóczyhoz, ki aug. 6—21. között Lampersdorfnál táborozott, a mint azt e két napról Konstantinápolyba Seredihez írt levelei bizonyítják. Junius 24-dike körül történt indulását pedig szintén a fejedelem egy másik, Seredihez szóló levele erősíti meg, mely jul. 19-én a rimaszombati táborból küldetett Konstantinápolyba.

Hogy pedig Szentpálinak 1644. évben ez időtájt volt budai követsége tévedésbe ne ejtsen, e jelentésében maga világosít fel, a hol mondja, hogy »anno proxime elapso centum triginta et novem dies« töltött Budán. B. S.

credentiales esse animadvertisset, consilio cum suis maturius habito, denunciavit per quendam csausium: negotium praesens nequaquam tale esse, quod differi posset, sed ipse quantotius superinde genuinam cognitionem habere deberet.

Operaepretium itaque esset, ut eodem die post meridiem comparerem, eaque omnia, quae manifestanda essent, producere non intermitterem. Reductus sum itaque rursus in palatium, ibique rem ab ovo (ut dicitur) orsus, in memoriam ipsi (tanquam consiliario imperatoris et divanico vezirio) revocandam volui, quibus modis et quibus incitamentis invictissima imperatoria potestas celsissimum principem et dominum dominum nostrum clementissimum moverit et tanquam nolentem volentem atraxerit ad id, ut contra domum austriacam arma moveret, ac non solum eo deduxit, sed postquam ex Transsylvania pedes exercitusque eduxisset, copias turcicas pro ferendis ipsi subpetiis [adiunxit], *) cuius rei cum ego, qui anno proxime elapso centum triginta novem dies Budae resedi tum alii domini consiliarii Budenses (quorum plerique ibidem stabant audientes) testes sumus locupletissimi. Mirari itaque multum celsissimum dominum dominum principem nostrum, quae ratio induxisset eo supremum vezirium portensem, ut transmisso eo (cuius supra mentionem feci) legato, medio eius suam celsitudinem ab expeditione praesenti prohibui instituisset institueretque etiam. Proinde sua celsitudo illustrissimum vezirium rogatum eo nomine maxime vellet, ut vias modosque omnes adinvenire niteretur, quibus suae celsitudini rebus ceptis insistere, praesentemque bellicam expeditionem fausto omine et ad imperium invictissimae suae maiestatis ampliandum susceptam continuare liceret, quod et ipsa fides gentium publica a sua celsitudine conficiendum postularet, imo efflagitaret, quando sua celsitudo iuxta assecurationem et benignum consensum invictissimi imperatoris cum suis confoederatis certam pactionem iniisset et sub verbo suo christiano et principali pepigisset, unde iam recedere sine extrema necessitate nedum tanti principis, sed nec hominis christiani esset. Instaret itaque sua celsitudo, ut illustrissimus vezirius lapidem omnem moverit, quod negotium praesens ad effectum optimum perveniret, neque ullo modo impediatur. Quod si feliciter effectuare posset, ipsi quidem vezirio decem imperialium millia, ceteris vero consiliariis et maxime chausiorum praefecto ampla, iuxta suum uniuscuiusque statum, honoraria defacto conferre sua celsitudo parata esset.

His et aliis consimilibus modis postquam animum vezerii probassem, ad ista omnia uno ferme modo respondebat: Quis,

*) E szó kitörülve.

inquit, modus, quis animus et quae ratio impulit principem tuum, ut contra expressam invictissimi imperatoris commissionem ex Transsylvania movere ausus fuerit et non saltem exercitus eduxit, sed ubi hisce diebus ulterius expeditionem movere prohibitus fuisset, contempto mandato imperatorio in re non solum sibi, sed vobis omnibus o transsylvani et viciosa et perniciosa persistere, imo solenne invictissimi imperatoris diploma et athname vilipendere, eidemque contraveniendo obfuscare idem non veritus fuerit. Sed ubi fidelitas vestra o transsylvani, qui pertinacibus principis vestri insistere vestigiis, et contra potestatem super omnia excellentem arma sumere non sitis uniti. Ita mihi magnus Alla sit propicius, nisi confestim redeatis et terram hanc, quam contra foedera inter duos imperatores inita iniquissimis conculcatis pedibus pacatam relinquantis, his dentibus his, inquam, triginta duobus dentibus vos conminuam et efficiam intra decursum paucorum dierum, ut patria et familiae vestrae perpetuae subji-ciantur servituti. Horresco referre, nec tempus mihi sufficit describere, quae verborum fulmina barbarus detonabat.

Tandem ubi deferbuisset et eum quibusdam verborum allectamentis reduxissem, optavi, ut rationibus etiam meis, quas haberem, fortissimas aures praeberet et negotium praesens in diem (si videretur crastinum) differret. Cui postquam consensisset et die sequenti summo diluculo me praesentassem, cepi his rationibus institutum meum promovere: Quod nimirum ego solenniter protestari vellem nomine celsissimi domini domini principis super eo, quod austriaci cum vezirium ipsum, tum alios assistentes Budenses in tantum circumvenissent, ut incommoda invictissimae imperatoriae potestatis nec futura dispicere . . .*) praesertim conspiceret . . .*) quando certissimum et luce meridiana clarius esset, quod Austriae dux suam imperatoriam maiestatem multifariam delusisset, nam in porta ottomannica septem comitatus ad partes transsylvanas applicandos esse promisisset, nunc vero nihil minus quam id ageret. Nam arcem Szendrőviensem in uno septem illorum comitatum extructam vel contra acerrimam suae celsitudinis oppugnationem defendisset defenderetque etiamnum, imo tantum abesset, ut suae iurisdictioni in illis septem comitatibus habitae renunciasset, ut in arcibus et oppidis Regécz, Thokaj et Tarczal certas instituere vellet dispositiones, quae omnia ex tractatibus legati austriaci ad latus suae celsitudinis pronunc-existentis facillime liquerent. Videret itaque etiam atque etiam vezirius et eius asseclae, ne ad tantum suae invictissimae maiestatis incommodum conniverent, sed eandem iuxta rei veritatem

*) Kiszakadva.

et exigentiam informarent, neque scientes volentes rem tanti momenti celarent, futurum enim esset, ut invictissima sua potestas re cognita severe in eos animadverteret, utque sua celsitudo se nonnisi commodo suae maiestatis sudare velle testaretur, medio suorum super hoc negotio imperatorem certificare niteretur, neque a proposito interim desistere vellet, quam haec omnia coram eodem imperatore liquidata essent, unde sine dubio benignum exceptura esset responsum. Ad haec ergo et alia non pauca mea proposita, cantilenam eandem repetens vezirius ita respondit: Si invictissimi caesaris fideles manere voluissetis, antequam signa vestra eduxissetis, de re tota eundem informassetis, sed ubi spreto invictissimo imperatore, mandatis eius iteratis vicibus emissis, contravenire non estis uniti, digni estis, de quibus notabile statuatur exemplum, subiugis (!). Ego luce crastina transmittam gyünli agam meum cum tribus husaronum seu gyünliarum millibus, qui tecum ad castra principis . . . *) penetrando, iterata vice transsylvanis et hungariensibus rem totam promulget, et ne quis excusationis relinqui possit locus, prohibeat omnes utriusque regni incolas ab expeditione ulteriori, quod si fecerint, bene, alioqui adiuncto mihi tartarorum, utriusque Valachiae, Bulgariae, Serviae, Ramae et totius Hungariae exercitu, ipsam (iuro ad animam patris mei) Transsylvaniam aggrediar et omnia ferro et igni conteram. A quo quidem proposito vezirium non al . . . potui, nisi modis multo felicioribus conficere et posse et velle, dummodo mihi concrederet, utpote quem cura patriae et charissimorum multum tangeret, promisi illi solenniter me coram magnate (*igy*) huius belli et maxime coram illustrissimo domino domino principe Sigismundo et Ioanne Kemény rem totam propositurum, cui tandem tandem ubi acquievisset, minas et territamen (!), nisi promissis starem, adiecit. Et haec sunt inter alia permulta, quae recognoscere et celeri calamo subijcere potui. In castris suae celsitudinis ad possessionem Rampersdorf positis 19. Augusti, anno domini 1645.

Stephanus Szentpáli m. p.

Eredeti, Batthyány-ktár 5. IV. 5. 119.

*) Olvaslatatlan.

1645—1648.

Szalánczi István főkövet. *)

I. 1645. november 1.

Tekintetes és nagyságos vezér nekünk becsülettel való méltóságos úr jó akarónk. Isten nagyságodnak szerencsés napjait ez földön sokasítsa, és hatalmas császáruk fényes kegyelmességét fején öregbítse.

Hatalmas győzhetetlen császáruk fényes oltalma alatt az felső esztendőkbeli hadakozásunkban is több sok hatalmas országi között ez országnak is minden lakossi és nemességi békeséges és csendes állapotban nyugudván, s római császárral való békességünknek végben meneteli után az nagy hatalmú istennek áldásából mi is bejüvén azon igyekeztünk, mennél hamarébb az régi szokás szerént hűségünknek megbizonyítására is az ország adaját szokott ajándéinkkal az ő hatalmassága fényes tárházába beküldhetnők. Mely dolognak végben vitelére becsületes főkövetünket, nemzetes Szalánczi István tanácsunkat és táblánk hites bíróját rendelvén és bocsátván, nagyságodhoz is igaz jó akaratunkat ugyan főkövetünk által megmutatni el nem akartuk mulatni. Kérjük azért nagyságodat mint becsületes úr jó akarónkat, követünkhöz szükséges dolgainkban mind ő hatalmassága császári méltóságos személye előtt, s mind az méltóságos fővezér ő nagysága előtt mutassa igaz jó akaratját s törekedését, kiért mi is nagyságodnak teljes életünkben atyafiságos jó akaratunkat s hálaadó voltunkat ajánljuk. Sokáig éltesse isten nagyságodat jó egészségben és szerencséjét naponként öregbítse. Iratott gyulafejervári városunkban Szent András havának első napján, ezerhatszáz negyvenöt esztendőben.

Rákóczy György m. p.

Czím: Az hatalmas győzhetetlen császár kedves becsületes hívének, fényes kapuján divánuló egyik tanácsos vezérjének, az tekintetes és nagyságos vezér Szulajmán passának etc. nekünk becsülettel való méltóságos úr jó akarónknak adassék.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 132.

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 855—890 II.

II. 1646. január 2.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Az úristen sat.

Noha se az fővezérrel, senkivel még szemben nem voltam, de mivel az vajdának embere mene ki, akarám nagyságodat kegyelmes uram eddig való állapotomról igen alázatosan tudósítani. Mind ilyen rettenetes nehéz alkalmatlan üdőkben, holott miolta megindultam, csak egy jó napom sem volt s azok miatt ilyen rettenetes nagy sárban és rövid sötét napokban is az szállásokat continuálván kegyelmes uram, karácson másodnapján ugymint 26. Decembris érkeztem be Kustanczinápolyban, karácson napját Kucsukcsokmegyén töltöttem el; az excipiálásban az csausz bassa személye szerint nem jött vala előmben, azt mondják, hogy az megholt császárral Babillonia alá levén az csausz bassa, az szegény Dániel Mihály uram követségében akkor hogy ki nem jött, azután aztán egy követ eleiben sem jött, Zöldfikár aga jött vala ki tizennyolcz mucsavecsés divān patyolatú csauszokkal, azok excipiáltak s hozának be szintén az szállásra elegendő solenitással; mert ezeken kívül az mely aga Seredi urammal nagyságodhoz jött vala, az is egy néhányod magával jött vala ki. Nem is késén volt kegyelmes uram érkezésem, mert csak tized nappal érkeztem volna is elébb, az fővezérség változván az mostani fővezérhez nem tudnék mivel menni. Jövésemnek hírével jött szolgám is jól talált jőni; mert az mely nap az vezérseget ő nagyságának adták, másod nap érkezvén mindjárt szemben volt velle; ítélem, idegen ember elsőbe is az én szolgám volt előtte; elég embernek dicsírik, bozna fi, azelőtt nem régen teftedár volt, de vezérséggel birta az tefterdárságot, Sali passa neve. Izené Zülfikár agától kegyelmes uram, hogy nyugodjam immár ha beszálottam, mert mivel az mazul Mehemed passát, ki fővezér volt ő előtte, hatalmas császár szerdárnak választotta az szárazon Macedoniában ez végre, hogy az tengeren túl való hadakra is vigyázzon ha kívántatik, elegendő hajók lesznek velle, az kin az hadaknak élést visznek, azokon az vizen való hajókat megsegitheesse, de azonban az velenczések egy néhány várait foglalták volt el hatalmas császárnak, azok alá is megyen hogy visszafoglalja őket, elbocsátván Mehemed passát az szerdárságra, annakutánna aztán engem is felhivat ő nagysága, szemben leszen velem. Mehemed passával kegyelmes uram szemben nem leheték, mivel az fővezértől audientiám nem leheté addég az még itt lőn, innét holnap immár megindul, Drinápoly felé megyen alá, onnat Sofiára, onnan tér aztán be Tessalonikára. Jól is lőn, hogy így esék, mert nem volt kegyelmes uram ő nagyságának való aján-

dékom; mert sokan vannak az vezérek s Deli Huszain passán kívül itthon is vannak mind, ő hogy Moriában vagyon az hadakkal, de mind kapitán passa, Musza passa mind itthon vannak. Az mint eszemben veszem, ajándék nélkül fog maradni néme-lyike; az muftinak sincsen kegyelmes uram ajándéka, az csausz passa ajándékját kellene neki adnom, ha nem keveslené csak az egy kupát.

En kegyelmes uram soha nagyobb frequentiát itt nem értem ennél, az kit mostan veszek eszemben, mert egymást éri kün az kapucsi passák, kik az gályáknak való fákat sollicitálják, érkeznek is az szekerek valóba az fákkal; az mely keresztény hajókat megszeretnek az portuson, csak üresítik mindjárt s megadják az árát, s terhelik mindjárt s menten megyen, ma magam is láték hadakozó gályát hogy elmene. Biztatják magokat az emberek, hogy az olasz hadak igen megsaporodtak, segítséget kérnek ellenek; azt kegyelmes uram nem tudom, mert csak mondják, de az olasz rabokat ide igen hordják, tegnapelőtt is ugymint ultima Decembris szemével látta az keresztény rabokat Réthy uram ugyan felest az divānban hogy hoztak. Ez mellé az szerdár mellé 12 ezer tatárt is mondják hogy rendelték, az kiket Temesvár felé mondják hogy visznek; az mely földön elviszik őket, megérzik szegények annak az földnek lakossi. Tatár hánt azt mondják kegyelmes uram, hogy az muszkákra ment; de, nagyságod kegyelmesen megbocsásson kegyelmes uram, mikor az farkas kijő barlangjából, ott kap, az hol az alkalmatosság hozza, az pásztornak vigyázni kell.

Itt kegyelmes uram ilyen dolgot is nézek, hogy az mely csausz Bécsben volt megjött, az minemő levéllel jött, vannak nagy szorgalmatosságban felőle, az első megfordítása mint lőtt, nem nyughatnak rajta; miolta beérkeztem, Zülfikár aga gyakortabb minden éjjel az vezér ő nagysága házánál hál; az kitől érthetem, úgy értem, hogy mind arról az levélről discurrálnak, consultálkodnak, de nem nyughatnak meg sensusán, kiből ezt concipiólom, mintha oda folyamodnék elméjük, értvén vagy sőt ugyan tapasztalván az alkalmatosságot; de ezt ezután jobban experiálhat[juk] talám.

Az nagyságod dolgairól elől beküldetett szolgám által izene Csokmegyére, hogy régi [jó] akaróm akarta volna, ha most más jött volna be, nem én; de immár ha így vagyon, nagyságodnak írjam meg, hogy mennél hamarébb az ötezer aranyat küldje utánnom nagyságod. Beérkezvén ide, azt beszélé itt szállásomon, hogy plenipotentialis mellett ígérték meg az nagyságod követi, az mely plenipotentialis immár benn lévén császárnál meg nem fordíthatni, mert császár az ősei lelkekre esküdt, hogy ha meg nem hozzák, fegyvert fog nagyságod ellen. Isten az audientiát

megadván, akkor aztán nagyságodat éjjel nappal tudósítom minden dolgokról. Az úristen nagyságodat éltesse sat. Datum Constantinopoli die 2. Ianuarii, anno 1646.

Nagyságodnak alázatos szolgája szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

P. S. Kegyelmes uram, Száva Mihályra az mely selyemhálók csináltatását kegyelmesen bizta nagyságod, nekem is megjelentvén, hogy az nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént procedálhasson, magam is eléggé töröködtem benne, de egyáltalában kegyelmes uram az négy kész selyemhálók (kiket nagyságod azért küldött, hogy eltokmálja és azoknak csináltatása árában fordítsa, kiknek nagyságod formáját utánna küldötte, és sodrott selymet is maga kezében adatta, hogy azokat is kibontassa és vékonyabban eresztesse, s arra az formára csináltassa aztán az hálókat, kit nagyságod utánna küldött), el nem kelnek, sőt semmiben s még munkájokban sem akarják elvenni az hálókötők, egyébire alkalmatlannak itélvén. Insuper kegyelmes uram azon beküldött hálónak való sodrott selyem gombalyogok is immár ötödik helyen tartoztanak meg, mivel az mely formát nagyságod küldött ki, nem fejtik s vékonyabban nem eresztik, olyant nem köthetnek belőle, s felfogadják ugyan, de megundkozván az sok fejtegetésétől elhagyják, excusálván azzal magokat, hogy annyi munkával egy nehányat csinálhatnának, hogysen mint azt bontogatnák s még ujjal sok bajjal öszvesodranák. Ahozképest kegyelmes uram egy hálót immár talám, az mint elfogadták, az fejtér sodrott selyemből elkészítenek, de az szederjes sodrott selyemhez egyáltalában csak hozzá sem akarnak fogni, noha ahoz értő mesterembereket eléggé futották. Az kerek paizsnak egyike immár szintén készül. Az minemő forma skárlát szűnyeget parancsolt volt asszonyunk ő nagysága huszat hogy keressenek, megtalálták azokat is, igen szép új formák; immár ő nagysága mit parancsol felőlek, mert tizenöt tallérnak alatta nem adják egyiket-egyet semmiképpen.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 151.

III. 1646. márczius 31.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

Az téli időhöz képest az pestis is valamit szünnén szegény hazánkban, megújulásától penig tavaszra kelve félvén, az gyűlést mi ad 11. Martii promulgáltattuk vala; kegyelmed 12. eius-

dem írt levelét pedig olykor vöttük el, midőn már ez mostani gyűlésünkől mind az statusok s tanácsurak is házokhoz oszlottak vala.

Látjuk most is az kegyelmed írását, kire mi most is azelőttinél egyebet nem írhatunk kegyelmednek. Nincs hatalmunkban az 5000 aranynak beküldése a statusok híre s akaratja nélkül, s az egész tanács urakkal sem communicálhattuk, mert ő kegyelmek közül is Tokajban császár commissariussal való tractán vannak s vissza sem hívathatjuk annak interrumpálásával. Nekünk pedig egyik conditionk azt kívánja, ilyen derék dolgokat az ő kegyelmek hírével s tanácsából cselekedjünk. Az statusokat is hogy ismét összevegyűjthessük, most oszolván el az gyűlésről s az pestis is megújulván s grassálván, alkalmatlannak ítélheti akárki is; sőt micsoda scrupulust is szerzene szívekben hatalmas császár kívánsága, consideratióban veheti akárki. Nagy dolog uram, mikor ember szabadságába akar háborgattatni s törvénytelen dolgot akarnak reá vetni, mint ez az 5000 arany kívánsága.

Az velenczések felől bizonyosan értjük, hogy az kereszténységben minden királyokhoz, fejedelmekhez, respublicákhoz elküldöztenek s az megholt pápa helyett más lévén, az cardinállokkal . . . [kem]ényen fogták az békességnek végbemenetelit.

Római császár ő felsége részére is, bizonynyal írhatjuk, valóba fogadják az hadakat mindenütt birodalmába, s im itt is elkezdették az 7 vármegye széliben is mi tőlünk is azt kívánván császár ő felsége, az 7 vármegyében is megengedjük. Ezt mi kegyelmednek bizonynyal merjük írni, az universalis békességhez is igen-igen közel vannak, s kárával is meg akar ő felsége békélni, ki mihentest meg kezd lenni, az életünket kötjük hozzája, az hadakat el nem bocsátják, hanem szolgáltatnak velek; mely felé az üdő meg fogja mutatni.

Azért kegyelmed audientiát kérvén az fővezértől ő nagyságától, engedelmesen kövesse meg, mi magunktól annak beküldésére nem mehetünk, hanem bocsássa ki kegyelmedet is ő nagysága s egyik tanácsúr lévén kegyelmed, és isten kihozván, mi kegyelmeteket öszvegyűjtjük s közönségesen proponálni fogjuk, s az mit kegyelmetek végezni fog, mi a tevők leszünk.

Musza passát ő nagyságát kegyelmed köszöntse. Megjelenteti, jött most Bécsből emberünk, az hadakat ott is fogadják mind császár ő felsége s velenczések számára is; bizonynyal is megmondhatja kegyelmed, mindenünnen segíteni akarják az velenczéseket, Torstensolnt az svécziai generált is nagy ígérettel hijják az velenczések magok mellé. Ezután is ha mit érthetünk, érteni adjuk az fényes portának. Azt is kérdje meg kegyelmed ő nagyságától, ha elérkezik az velenczések embere mi hozzánk is, mi választ adjunk neki, értesen ő nagysága jó tanácsával.

Az 7 vármegyétől is semmivel nem tartozunk, mi nem is küldhetünk semmit is be különben annál, az mint Fogarashól megírtuk. Im római császár ő felsége commissariussi Tokajban vannak s értékre adjuk ottan, hogysem mint mi az 7 vármegyéért búsuljunk, mind vissza kezdjük eresztetni, s ám lássa az fényes porta, mi hasznát veszi, az mi igaz tökéletes szolgálattunkért, mely igazság kívül háborgattatunk; az megholt hatalmas császár s az nagy emberek előtt (*így*), kik ezelőtt csak két-három esztendővel is élének, bezzeg meg tudják vala gondolni az mi hasznos szolgálattunkat és az hamis informatorok szavának nem adnak vala hitelt, kit-kit törvényes szabadságiba megtartással akarnak vala inkább az keresztyénség közt az fényes portához édeséteni, mintsem fenyegetéssel és méltatlan kívánsággal idegeníteni.

Az elmúlt két esztendő alatt sok jó hasznos tanácsunkat, igazságos ratióinkat nem hagyák elhinni az budai tisztek, tolmácsok és magok hasznakereső csauszok, inkább nézván magok hasznát, mintsem hatalmas császáret s híveinek szaparodását; meg fogja kegyelmed hallani, mint vagyon dolgok, Budán fogdosztatják, az vezér-e ökö, vagy azok, kik az fényes portának igaz hívei. Az a híre, hogy Zölfikár aga is ő kegyelme együtt osztozott volna azoknak hamis keresetekkel s egyetértett volna velek.

Forgács Ádám is 800 bírót hivat most fel az holdoltságról, meg is izente az budai vezérnek ő nagyságának: ha fel nem mennek, az maga jószágán kezdi el s az másén végezteti el, mind felperzselteti őket.

Római császár ő felsége hadai is megszaparodván, higgye kegyelmed, feljebb látnak oda is.

Csudáljuk igen, hogy kegyelmed meg nem tudott az vezér ő nagysága szavaira felelni, kibén kívánta ő nagysága, hogy az 5000 aranyat megküldjük s azután vegyük meg az országon; hiszem tudja kegyelmed, a mindennapi adót is szabad jó akaratja szerént szokta az ország elrendelni, azonkívül egy fillért is magunktól az országra nem imponálhatunk, sőt kegyelmed maga bizonyosságot tehetett volna az vezér ő nagysága előtt, ez 15 esztendő alatt egy esztendőben is annyi felvetett adaja ez országnak nem volt, mint néha az szegény fejedelem idejében volt.

Minden vásárlásoknak kegyelmed hagyjon békét, arra ne költösn; az egy puskapalaczkot az elefántesontból az beküldött forma szerént csináltassa meg s küldje ki kegyelmed. Az mely hálónak való fejr és szederjes sodrott selymet Száva ottbenn hagyott, abból is megcsináltatván az hálókat, mennél hamarébb küldje ki azt is kegyelmed; ha az selyem elég nem lenne, vegyen hozzá kegyelmed annyit, kiből teljék ki. Eideem sat. Secus non

facturus. Datum in civitate nostra Alba Iulia die ultima mensis Martii, anno domini 1646.

Az tatárok az mint bementek volt Muszkaországban, tudom, hallhatta kegyelmetek, s való dolog, sok rabokkal rakodtak volt meg s hozzák volt is már ökö, de azonban az szíkmézón az nagy hatalmas fergeteg, hó, szélvész, hideg idő, az éhség is érvén ökö, bizonynal higye kegyelmed, nem sok haszonnal jöttek vissza. Kin megbúsulván a muszka császár, személye szerént akart Krimre reá mennie, porrá, tűzzé tenni s meghallván kegyelmetek rövid nap ha eddig nem is, Azák alá is huszezer válogatott kozákot expedíál obsidiójára, Svécziában is követét expedíálta az királynéhoz, tizezer muskátérost kíván fogadhaszon, s aligha meg nem engedi neki, mert nagy oblatiókot teszen az muszka is az svécziái királynénak. Az lengyel királyhoz is az muszka császár maga sógorát küldte követségen, hogy egyenlő erővel nyuljanak az tatároknak opprimálásokhoz, bizonyos interceptiált leveleket küldvén az lengyel királynak, melyben azt akarja világosítani: hatalmas császár parancsolatjából az lengyel király birodalmára kellett volna menni rablani, mostani velenczések ellen való expedíalendő gályáira evedzősöknek rabokat hozzanak; de mivel tisztviselői az királynak vigyázva voltak, ő nem tartván tőlök, az portával való békességéhez bizván, úgy csaptak országhára, mutogatván azt neki, hogy az lengyel királylyal való békességet violálta volna az porta, s ha most meg nem orvosolnák, [ez]után nehe[zebb] leszen; s bizonynal higye kegyelmed, az zavorski kozákokat maga mellé akarja v[enn]i az muszka császár. Ez híreket penig kegyelmed ne fictumnak tartsa, mert bizonynal higye kegyelmed, ezt nekünk derekas helyről adják értenünk.

Im csak tegnap is bizonyos helyről adák értésünkre, az velenczések magok secretariussát igen postán expedíálták az svécziái királynéhoz, bizonynal onnét is hajókat kérnek egy néhány ezer emberrel. S a minemő nehéz néven vette a királyné, hogy a porta minket tavaly mellőlök elvona, meglátja kegyelmed, onnét is adnak nekik, s még a danus is fog adni.

Mi istennek hála türrhető egészséggel bírunk. Időnk igen kedvetlen jár, mert majd 2 egész hete ritka napunk vagy éjünk volt, kin hó vagy eső nem esett volna; ezután talám isten jobb időt ad immár.

Száva Mihály kijöveltelekor maradt volt adós . . . tallérral . . . [vá]sárlás árába, kit ím az havasalji vajda kezébe küldtünk, hogy ottbenn adasson mást érte; elvévén kegyelmed contentálja őket

Czím: nincsen.

Két idegen kéz írta egyk. másolat Batthyány-ktár 5. IV. 5. 148.

IV. 1646. szeptember 26.

Alázatos szolgálatomat sat. Az úristen sat.

Bizonyos állapotok occurrálván szintén azokról akarom vala ez alkalmatossággal nagyságodat tudósítani, hogy hozák az Máthé vajda ő nagysága kapitihái Munkácsról 5. Septembris íratott kegyelmes parancsolatját, melyből értvén az nagyságod jó egészségét *sat.*, szívem szerint örülök s kívánom istentől, hogy *sat.* az békességet penig adja meg. Bizony szüből kívánnám ha érhetném valaha, mert nyilván nekem is kellene érzennem, ha csak reménységre való ratio volna is valahonnan. Nagyságod kegyelmesen megbocsásson, szeme, füle lévén itt nagyságodnak igyekeztem, hogy méltósága megsértődése nélkül lehessen alázatos írásom (de lehetetlen, néha hogy meg ne bántódott legyen nagyságod, kinek szemmel látott jelét is esmertem, kemény írásit is szenvedtem ártatlan voltomra, nehézségét, mert rettenetes dolog lón ez, ennyi ideig s ily gyakor szorulásimra hogy egy pénzét nem láthatám nagyságodnak, maga megmondhatták az posták, hogy mezitláb vannak szolgáim, lovaim abrak nélkül, azt [én!], istennek hálá, bizony házamnál nem szenvedtem még istennek hálá soha), ha jókat írhattam volna, gyönyörködtem volna benne, örömesben is írtam volna olyant, az kivel kedvét találtam volna, hogysem mint az búsulásra indító dolgokat, de az mi előttem volt kegyelmes uram, azt írhattam. Huszonnégy esztendő koromtól fogva viselek követséget, azolta való követségviselésemtől fogva is ezt experiáltam, hogy az követ csak akkor vét méltán, mikor az követséget nem úgy viseli, az mint reá bízták, az választ sem úgy viszi meg, az mint visszaizenik tőle. Az halállal gyakorta való fenyegetés, az mellett az szörnyű disgratia, contentus, hogy mikor audientiám vagyon is az nagy bölcselenség, keresztül való nézés, hogy alig várom, hogy szabadulhassak előllek; azfelett akármilyen kicsiny dologról való panasz is oly hatható ellenünk mindjárt, hogy csausz parancsolattal jű mindjárt reánk, nem is az kapitihára, hanem én reám. Az szegény Toldalaghi uram 36-ban hogy olyan sokáig lakék ittbenn felesed magával is, Seredi uram is tavaly sokáig feles lóval is, nagyságod kegyelmesen megbocsásson, ganét gyűtetek volt az kapu előtt való kis pusztacsakára, esős üdő fordulván ez elmúlt napokban egy rész benyomá az szomszéd kertit, reánk jövének, az szomszédé vala az vétek, de az limitáló emberek azt találák, hogy az török nem szenvedhet az kereszténytől s hat tallérban, husz oszporában nehezen szerzők meg dolgunkat, látták, hogy régen gyűlt, nem én idémbe, de hiában: téged találunk itt, fizesd meg. Sokat írhatnék ezféle bántódást, de nem búsítom nagyságodat, hadd szenvedjem én.

Nagyságod írja kegyelmes uram, hogy Raczivil nagyságodnál volt s annuálni fog az republica az király hadakozásának. Az mint nagyságod írja kegyelmes uram, hogy böcsületes herczeg ember, az magok részére az megírt szavával is azt mutatta kegyelmes uram, de az főkövete királynak hogy jű, immár az Dunán által is jött, ez jövő héten okvetetlen beérkezik, az híre az, hogy az velenczések és muszkák mellett akarja interponálni magát s magának is az tatárok incursiója ellen szerzeni securitást (mivel ím csak in initio Augusti is három ezer orosz rabokat hoztak el Podoliából az tatárok), ez ellenkezik kegyelmes uram az ő nagysága beszédével. Isten után az mi békességünk innen volna kegyelmes uram, az kinek lehetetlen hogy valami jelét nem esmerném, mert noha nincs immár mit adnom hogy elfogák élésemet, de mégis eljönnek hozzám az jó akaróim, ha vagyon mit, esznek velem s meghoznak holmit. De az mostani leveléről nagyságodnak legyen elég ez, mivel nem várja az kalarás leveletem, mikor peragálom azt az parancsolatját nagyságodnak, mi végét adja isten, azokról azután tudósíthatom; most tudósítom az előttem közelebb levő állapotokról.

Az Fejértengeren való hadai ő hatalmasságának, noha gyakorta sok külömb-külobbféle hírek indulnak, de Szuda alatt vannak, az megvételehez reméntelenek is, lőtetéssel, egyébbel hatalmas császár nem is bántja, hanemha meg nem változik az ordinantia, eddég ez, hogy az oda expediált hadak oda teljeljenek, ha békesség által nem conveniálhatnak valahogy, tavasszal megujítsák az hadakat, ám az gályákat, lövő szerszámokat, egyéb hadi szerszámokat (az mint 17. praesentis küldött levelemben (ha megküldi brassai bíró uram) bő írásommal tudósítottam vala nagyságodat felőle) valóba készítik, onnan az hadak télre haza nem jönnek, de az Duna mellé Dervis Mehemed passa mellé rendelt hadak sem jönnek vissza, ott telelnek. Az mint írtam vala azelőtt, hogy meg vagyon parancsolva mind spahoglánoknak, jancsároknak, hogy magok bejöjjenek személyek szerént az fizetések felvételére, mert valaki nem comperiáltik személye szerént, in perpetuum elveszti fizetését, bejöttek vala, azzal bocsátották az parancsolattal ki, felvén fizetéseket, hogy oly készülettel legyenek, hogy valamikor hatalmas császár parancsolja, mindjárt indulhassanak oda, az hova hatalmas császár parancsolja. Az tatár hánnak kaftánt, szablyát elvittek azon parancsolattal, hogy olyan készen legyen, hogy valamikor hatalmas császár parancsolja, Dervis passa mellé menjen s ő velle s az két oláh vajdával oda menjenek, az hova parancsolják. Az két oláh vajda adajokkal is megindultanak, azok is az jövő héten beérkeznek, mit fognak parancsolni nekik, isten tudja; így mindenfelől helyre szállnak minden dolgok s periclitál az

nagyságod dolga csak. Muszka internuncius is jű, az az lengye követ beérkezése után akar érkezni.

Mi hozzánk kegyelmes uram az szegény Jászi Miklóstól küldett levele után, ki 14. Iulii költ volt és Fogarasi János nevű postától küldett levelén kiűl, kit Munkácsról 7. Augusti íratott volt nagyságod, ez mostani levelén kiűl, ki 5. Septembris ugyan Munkácson költ, több levele nem érkezett, valakitől küldötte volt nagyságod az 14. küldött levelét, mert nem írja az deák, melyik holnapnak 14. napján költ volt. Tudósítottam vala nagyságodat az 17. praesentis küldött levelemben, hogy az budai vezérség változott, az fővezér ő nagysága az öcscsének, ki főlovászmestere volt hatalmas császárnak, Murtaza passa neve, egy testvér az fővezérrel, szerzette; nem természetes ember az mint mondják, mert nem hihatók el ajándék nélkül Zülfikárt hozzája, ha ajándékot nem viszünk, ő nem jű, mást sem kaphatánk az ki el merjen velünk jőni tolmácsolni; ez sem egyéb, hanem hogy esmeretése ne lehessen nagyságoddal s ne alliceálhassuk nagyságodhoz; de bizony másképpen venném eleit, ha nagyságodnak volnék. Az szokás szerint Landerfejérváratt mikor salutáltatja nagyságod, akkor az követ által követetném s megizenném, hogy nem az ittbenn való követén mult nagyságodnak az salutatio, hanem az tolmács s nem állhatja ő soha, hogy ne impingáljon az budai vezér ellen, soha senki hamarabb meg nem ejthetné, mint ez bátyjával megejtené; hertelen haragos embernek is mondják.

Akarám ezt is alázatosan jelentení nagyságodnak, hogy, nem tudom mit ért Zülfikár rajta, magamnak is mondotta, hozám jött, beszéd közben: hadd csak megtöltették az ágyut, most szárad az por az ágyuban, de ha megszárad, kisüssük; ím csak negyed vagy ötöd napja, hogy izené ezen szókkal Réti uramtól is, talám jobb volna nagyságodnak közelebb járni, ne távoznék nagyságod annyéra el az országtól. Itt ilyent is beszél ő, valahonnan vette, mert mástól nem értettem, hogy nagyságod Fejérvárról mindeneket evitt, pusztá Fejérvár; ez csak aemulálkodik s mind azon óálkodik, hogy micsoda alkalmatosságot kaphatna valahonnan. Ugyan Réti uramtól ezt is izente volt nekem, de nem mondotta meg nekem, mert előbb provideáltam volna felőle: mond meg Zalánczi uramnak, hogy hozassa be az lovát, mert bizony azt sem tudja, mely órában megparancsolja hatalmas császár hogy menjen el, harmad nap mulva itt ne találtassék, mert nem jól leszen dolga, se csauszt velle nem küldnek, se kaptánt, csak menjen. Azután esett, egy szolgámat találta, attól kérlette: ha behozták lovaimat; s mondotta, hogy nem s még azont izente. Nagyságod erről parancsoljon, in tali casu ha így lenne az dolog, énnekem bizony pénzem nincsen, az kivel kivites-

sem magamat, mert engem ugyan nem élni küldött volt be nagyságod, valamire adja isten végre dolgomat.

Az jancsik kegyelmes uram úgy esnék kilenczszáz talléron s az kerek paizs csak száz talléron, mert nem szakasztja el egymástól; az lengyel követ meg is veszi, mihelyt bejű, eddég én tartóztattam hogy el nem adta; Száva ötszáz aranyat hamar behozhatna s az én lovaimat is behozhatná, s kimenvén én aztán az szekéren, ha nagyságod méltóztatik én reám vagy felőlem provideálni, az száz tallért én régen rovásra róttam kegyelmes uram, többet méltóztassék küldeni. Az zsidóknak most innepjek lévén az sinórját el nem készítheték az szederjes hálónak, az egész héten mind innepjek leszen, hanem sietne be Száva, mérné öszve őket kegyelmes uram, vinné jó módjával ki. Az jancsikért azért nem vár kegyelmes uram, hogy haza igyekezik Diarbekirben, nem várhatja az árát.

Audientiám lévén az vezértől, az mire isten adja abbeli nagyságod dolgainak (*így*), esmét mindjárt tudósítom nagyságodat. Datum Constantinopoli raptim die 26. Septembris, anno 1646.

Nagyságodnak alázatos szolgája szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem följegyzése : 18. Octobris Tállya estve 6 órakor.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 163.

V. 1646. október 5. *)

Szalánczi uraméknak.

Kállóbúl írt levelünkben tudósítottuk vala kegyelmedet, az szegény jeneiekben mint vágta volt le közel negyvenhetet mind gyermekekkel öszve ártatlanul az gyulaiak, lippaiak az falukon ki szántván, csépelvén, ki nyomtatván szegények, kire bizonyság a minden szíveket látó isten, okot nem adtak; s az mely három rendbeli törököt levágtak volt is, nem jeneiek voltak, hírekkel sem volt, kiről azon emberek az hol lött az dolog mit valljanak, im mássát küldtük kegyelmednek, megláthatja ártatlanságokat; most is fenyegetőznek, ők mindent akarnak cselekedni s ezeknek csak túrniek kell, ki sem akarják hogy járjanak az szegény jeneiek s ők szabadosan akarnak járni. Az masul budai vezért is találta volt meg Rákóczi György fiunk, de midőn divánt gyűjtött volna s az levelet kezében adta volna Veres

*) A levél homlokán ez áll : 1646. 8. (*így*) Octobris Sárospatak írtuk, de Tokajra adt 5. emanáltattuk.

Istvánnak, kinek mássát küldtük kegyelmednek, azonba érkezett az új vezér kajmekámja s abban maradt. Ebből is kegyelmed eszébe veheti, ők is megismerték ártatlan szenvedéseket az jeneieknek, mert divánt gyűjtött volt reá az vezér s úgy adta volt az választ. Az új vezér mikor jön ki, nem tudjuk s ha bemegyen is Budára, oly lehet, ki az hamis informatorok szavának adván több hitelt nem büntet senkit meg, sőt talám többre adhat szabadságot nekik s nekünk is oltalmaznunk kell magunkat. Kegyelmed azért az fővezért ő nagyságát találja meg s kérje, parancsoljon az új vezérnek, büntesse meg őket s üljenek vesztig s az jó békesség ellen semmit ne cselekedjenek, gondolkodjék meg, ha eddig is az csavargókat Jenőből s több végházakból nem kergették volna, bizony több kár esett volna benne; elhittük, eddig talám panaszkodni is mehettek, de isten bizonyosságunk, hamis minden dolgok. Mi érteni akarjuk kegyelmednek adni szemünk előtt viselvén amaz mondást: *Non est sapientibus dicere non putaram*, mind Lugast, Karánsebest, Jenőt lovassal, gyaloggal úgy megerősítettük s muniáljuk is naponként, ha valami illetlen dolgot kezdenek próbálni, vérrel jutnak hozzá; kit azért mi nem gondolunk, mert arra sem az ország, sem mi igazán méltán okot nem adtunk.

Az szegény pelsőcziek levelét ha kegyelmetek megszerezhetette volna, küldené ki, hiszem az mit érte ad kegyelmetek könnyű megküldeniük, menekednének meg szegények az rettegéstől. Im csak 26. vagy 27. Septembris is Krasznahorkánál Gömörvármegyébe, ki az Sajóhoz öt mérföld, két falut rablána el az egriek, szolnoki, hatvani, hevesi törökök mind voltak. Római császár részére valóknak ittkin semmi békességek nincsen, jön s megyen az csata, az török is hordja az csavargókat, de azok is bizony valóba hordják, s inkább is hordották volna eddig is, ha ónodi vitézinktől nem tartottak volna az szendreiék s több császár pártján levők, mivel isten áldásából most Ónodból csak lovas kimehet 800 jó lovas katona s azt is többétjük, most pedig az ország gyűlésébe el fogják végezni: mindenütt az végházakat megrakják vitézlő néppel; azelőtt az oszman nemzet soha sokfelé magának ellenséget nem keresett, szerzett s azzal is győzte az dolgot. Mit akar isten ebből kihozni, az ő felsége bölcsességes tanácsában vagyon.

Az németországi állapotok még fegyverben vannak, az ő felsége hadai meg nem merének víni az svecusokkal, francziákkal, az mint ezt kegyelmetek ez levélből megláthatja. Immár Baviáriában vannak, az Dunán innét való részén, az Duna mellett jönnek alá Bécs felé Slesia felől, Vittenberg meg Morvára megyen, azalatt az universalis békességet tractálják. Az anglus megbékélt az parlamentummal s onnét is az svédek mellé 12

ezer ember jövő útjában vagy. Az lengyelországi praeparatio nevekettén nevekedik s öregbül; ím az gyűlésnek napja is elközelget, meghalljuk mit végeznek. Az muszka Aszák alatt volt, szerencsésen ment még eddig elő, ki is jöttek az tatárokbán Bucsakban, az mely passák kijöttek, Bucsakban vannak, volt emberünk köztök s tudjuk minden állapotjokot, ad summum jó ha 6000 lehetnek; az mint onnét jött emberünk nekünk hozta, nem volna azoknak kedvek Aszák alá sem másuva menni, szívek rémülve sopánkodnak, panaszolkodnak, mi tudván hivataljokat mindenfelé vigyázásba s igen-igen kész állapattal vagyunk. Az pestis ottbenn igen-igen grassál s mind odább-odább megyen az Oláhországok felé.

Az ország ordinarium szerint való adaját ím óránként készétjük, indétásával is nem késünk, mi mindent, valamivel igazán az fényes portának tartozunk, meg akarjuk adni. Datum in curia nostra Tokaj 5. Octobris, 1646.

Fogalnazvány Batthyány-ktár 5. IV. 5. 161.

VI. 1646. október 19 után.

...*) költ kegyelmed levelét mi**) vöttük vala el, és mivel mi már ezekről kegyelmednek bővön írtunk, nem akartuk előbbeni írásunkat iterálni, várván már annak is kimenetelét, az miről kegyelmedet 5. die Septembris Munkácsról instruáltuk vala. Értjük, mivel fenyegeessen Zölfikár, azt tőle meg nem foghatjuk, mert Konstantinápoly s Patak közt nagy hasadás vagy; de vagyunk oly reménységben, az nagy hatalmú úristen az ő nyakára fogja fordítani. Consilium malum consultori pessimum erit. S ha kegyelmednek is becsstelen kibocsátása lenne is, nem úgy nekünk s kegyelmednek esnék sérelmére, mint hatalmas császár jó hírének nevének, és minden hozzá ragaszkodóknak tőle való elidegenedéseknek példájára. Ha nálunknál hatalmasabb emberek követin ezt megcselekedték, tőrjük mi is békével édes Szalánczi uram.

Mi ide Váradá convocalván mind a tanácsurakat s az hazafiainak is eleiben s proponálván ő kegyelmek előtt okát kegyelmed késedelmének s mind az porta kívánságát, fenyegetőzését s mind azt, mi kegyelmednek mit parancsoltunk s immár

*) *Oldalt a fejedelem kezével*: 20. Augusti írt levelét 9. Octobris, 26. Septembris 19. Octobris. [Itt az aug. 20-ikán kelt levélnek okt. 9-én történt elvétele nyilván tévedés szept. 9-ike helyett, minthogy Rákóczy 1646. szept. 20-án írt levelében úgy emlékezik róla, mint a melyet »majd csaknem három hétre hoztak vala meg.« *Szilágyi, Levelek és okiratok* sat. 867 l.]

**) Üres hely.

ideje levén az adó beküldésének (kit eddig is az ottbenn való rettenetes sűrű pestis halasztatott velünk), megküldjük-e az 5000 aranyat is az tizezer mellett, ő kegyelmek eddig való minden kegyelmed eleiben adott parancsolatinkat, ratióinkat s magunkviselését mind helyesnek, jónak és igazságosnak ítélvén, ország híre, akarata nélkül ő kegyelmek egy szóval nem tanácsolák és minket arra nem bocsátának megemlékeztetvén ő kegyelmek kötelességünkről is. Im azért mi édes Szalánczi uram az adót megindíttatjuk s új kapikihát is küldünk T. T. *), ha az pestis utját meg nem akadékozza.

Mivel azért ő kegyelmek azt is szabadságok ellen való dolognak ismerék lenni, hogy egy főkövetre más új főkövetet küldjenek, ottbenn levén kegyelmed, bizontalanok is levén abban, kijő-e kegyelmed, úgy tetszék ő kegyelmeknek s nekünk is, ha kegyelmedet nolle velle ki nem küldenék s az kijövetelre nem kényszerítik, ki ne jöjjön már kegyelmed, várja meg ez új adót is s praesentálja annak módja szerint. Sőt ha kegyelmednek nem kényszerítésből kellett volna kijőni is onnét s már jövő útban volna is, visszatérjen s bemenjen s az adót adja be, jó és azelőttiekkel ellenkező quietantiát nem hozván az adónak beadásáról; kegyelmed költségére is illendő módon küldünk pénzt, adósságit is adhassa meg, ha mik löttek volna, [noha mi az postáktól úgy értjük, ottbenn léte alatt kegyelmednek közel 2000 tallér felé adtak volna éléspénzt]. **)

Száva be nem mehet, mert az felesége megholt, hanem mi az [jancsikért] s hozzá valóért az ezer tallért az kapikihától megküldjük. Ha pedig Réthy uramnak volna annyi talléra, adná meg, kiről magának is írtunk, mi ittkinn éppen megadnánk ő kegyelmének jó ***) tallérul.

Az lengyel követ mivel ment be, solennis legatio-e? inter-nuncius-e? experiálhatta kegyelmed, s im az ország gyűlése is beállván meg fogjuk hallani, mit akarnak. Azt bizonynyal írjuk kegyelmednek, most is valóban fogadják az hadakat az király számára, s valami az hadakozáshoz kívántatik, abban valóban munkálkodnak. Im mi is emberünket küldjük Varsovára az királyhoz s respublicához, mert R. G. †) feleségének egy várát akarná elidegeníteni egy atyafia, kinek csak zálogban adták volt s meghallunk mindeneket.

Mi innét ezten vasárnapon szegény Bethlen Péter temetésére megyünk az uristen egészségben megtartván bennünket, s onnét Patakra s azután Kassára, s oda által mindeneket jó

*) *Rákóczy oldaljegyzése*: Mikó Miklós uram.

**) A [] közt valókat a fejedelem sajátkezűleg írta oldalt.

***) Innen kezdve a fejedelem kezével.

†) Rákóczy György.

karban hagyván karácsonra ide akarunk jöni, mivel oda be az pestis mindenütt sűrűséggel [serénységgel!] grassál, csak Segesváratt is majd 2500 közel leszen az ki elhullott; már Brassóban is elkezdett; nincs módunk az ottbenn való lakásra mindaddig is, míg isten már meg nem állatja.

Az jenei állapatról valamit kegyelmednek mind Kállóból s azután is írtunk s relatoriánkban (!) küldöttünk, nincs annál különben; nem jeneiek cselekedték, ártatlanul szenvedtek.

Szándékunk az, az új vezért meglátogassuk, noha mi annak semmi hasznát nem fogjuk venni, kibe minket elég tudóssá tött az experientiája (*így*).

Az pozsonyi gyűlés mégis durál, már palatinust választottak Draskovitot. Nekünk követink azt merék (!) írni, ő felsége most is arra ígérné magát, valamit velünk végezett, meg fogja állani, tartatni és effectuáltatni.

Az svécziai s francziai armadák már Bavariában vannak hatalmas városokat megvévén, azalatt az bavarussal (!) is békeség is tractáltak.

Az csizmák, papucsek, kapczák s puskapalaczkok felől kegyelmed semmi emlékezetet nem teszen, semhogy el*) volna az 42 aranyat. Mi isten áldásából most is tűrhető egészséggel bírnunk. Kérjük istentől, kegyelmedet is láthassuk szerencsés órában.

Az szegény pelsőcziek protectionalissát ne felejtse kiküldeni kegyelmedek.

Fogalmazvány.

VII. 1646. november 10.

Alázatos szolgálatomat sat. Az úristen sat.

Kegyelmes uram, Tokajból 5. Octobris nekünk írt levelét nagyságodnak 1. Novembris hozá meg az Máthé vajda ő nagysága postája, melyből értem az gyulaiak s lippaiak insolentiait az szegény jeneieken, s az egriek háládatlanságokat is az diósgyőri vitézekhez, az mellett több gyilkoskodásokat is. Mihelyt érkezék az levél, hivatám Zülfikár agát, jelentvén az dolgot neki kérék, hogy audientiát szerezzen az vezértől, az nagyságod panaszszit adhassam értésére az vezérnek, mert ebből ennél is nagyobb dolgok következhetnek, ne vessenek én reám aztán, hogy idején értésére nem adtam ő nagyságának. Nagy álmélkodással kezdé mondani, hogy gondolom ingenuis (*így*), az még az adó érkezése felől bizonyos hír nem érkezik, addég az vezér szeme eleiben merjek menni. Azután is mondotta az vezér, hogy megszánt bennünket, hogy ilyen öreg emberek vagyunk, tudja is,

*) Kimaradt talán: vette.

hogy nem mi vétünk, de ha az tavalyi hamis veres ember lőtt volna, az ki hatalmas császár előtt hamisan esküött meg, hogy mind erdélyi, magyarországi adó készen útban vagyon, csak ötöt várják, hogy kimenjen, mivel nem szokás, hogy egyik követre más jűjjen, de mihelyt ő haza megyen, mindjárt érkezik az más követ mindkétféle adóval, megölette volna, hanem várjam, hadd érkezzék híre az adó jövetelinek, addég írjam le, s ha az érkezik, az mellett aztán küldjem be az írást s talám akkor magammal is szemben leszen aztán; de most bizony nem biztat csak írás-beküldéssel is, az mint az vezér elméjét látja hogy jár, nam még az törökök nem jöttek be panaszlani, addég az bajram is elmulik (mert ma vagyon bajramjok) s talám azalatt nagyságodnak is érkezik levele az adó érkezéséről. Soha Kustanczinápolyban követnek veszedelmesebb állapotját nem értem, se erdélyi fejedelemnek szörnyebb contentióját. Mikoron az szegény fejedelem Lippát megadta vala s még kivereté Tatár Cselebi nevű nagy zaim embert az beszállott törökökkel Lippából, arról való ok-adásra engem küldött vala be, azt is tudom mint vala, isten után én csendesítém azt is, de akkor tolmácsunk volt, szómat meghallgaták; most az tolmács fővebb peres, nemhogy csendesíténé az dolgot, de inkább gerjeszti őket, szavát embernek meg nem hallják, az dolgot nem akarják érteni, hanem utcunque csak teljesedjék akarajtók. Csak ma az bajramon mennyi szidalmat, átkot eltöltöttek rajtunk, reánk jöttek s nem adhattunk, mert isten tudja kegyelmes uram, hogy csak kenyeret, hust, bort, árpát, szénát annyi vagyon rováson az mit hordottattam immár, hogy megijedek tőle, ma engednék hogy kimenjek sem mehetnék el az sok adósság mia. In fine Augusti adtak vala egy heti pénzt, az kinek jobb részét ketteivel, hármával adattam egy oszporában, hogy nem volt jó, megmondhatná Fogarasi János, mert akkor itt vala, látta, azolta egy mangurjokat sem láttam, akkor is tizenöt heti pénz restantiám volt immár, az kire egy oszporát sem adtak, ugyanis hogy adná pénzét, ha személyünket nem akarja látni, nagyságod is ihon, esztendeje leszen szintén, hogy ittbenm vagyok, egy pénzt nem nyujtá, ki embereknak rettenetes csudájára s istennek ellene vagyon. Él az isten kegyelmes uram, mivel pénteken bort nem iszom féltvén egészségemet, serbetet innám, de azt rovásra nem adnak s nincsen mivel hozatnom; azonkiül is az mit rovásra nem adnak nem hozathatok, szolgálaim mezitláb, az köntös kiszakadozott nyakokból, veszettül, rútul vagyok, jobb lőtt volna elmulnom istenben az mikor eljöttem, hogysem erre jutnom az kiben vegyok. Száz tallér gratiáját ígerte vala nagyságod még ez nyárban, nem jöve, azolta bizony az másik, harmadik száz is elkölt volna; itt csak nyolczvan pénz kegyelmes uram az tallér, minden drága penig, nem

is szoktam kegyelmes uram úgy élni mint Réti uram, az mivel ő kegyelme él, az mellett éhkel halnék én meg; még hazul hozott ordája is, vagyon ő kegyelmének, de én bizony meg nem ehetném.

Nagyságod kegyelmesen megbocsásson, hogy búsítanom kell nagyságodat, mert bizony oly kételen vagyok velle, hogy nem lehet különben, az adóbeküldéssel nagyságod ne késsék, mert az mely igen nyelvekre kele Székely Mózes az embereknek, mi bizony félünk, hogy csak kihozzák ide s minket vetnek helyében, mert bizony most is menten mennek az hadak zászlóstól az Duna felé. Az mely kalarástól ez levelemet kiküldém, bizott emberem, itt benn laktamban másfél esztendeig szolgált lovászul, én szerzem erre az állapatra az vajdának, most igen hiteles szolgálja az vajdának, az beszélé, hogy három csoportban is talált ő elől most hogy bejött zászlóstól hogy mentenek az Duna felé az hadak. Az nagyságod embere jól mondotta, hogy Bucsakban nem sokan vannak, de nem látta az Dunán innen Dobrocsánságban Dervis Mehemed passával az derék hadat. Muzdarli Musztafa passa az Dervent-kapunál költözött által az tengeren Azákhöz, de Dervis Mehemed passa az szerdár, ki az Duna mellett telel mindazokkal az mellette való hadakkal; ennek gyalogja is felesen vagyon, csak innen három ezer jancsárt küldének mellette, magának is feles gyalogját mondják. Murtazán passát az mi formán Drinápolytól Gyirgyóhoz expediálta volt császár, olyan állapattal vagyon ez. Azákot muniálván az mely hajók az Fekete-tengerről vigyáztanak Azákra 24 gályával, 2. Novembris jövének haza; ha nem változik az ordinantia, az kapitán is haza jű az Fejértengerről, csak Deli Huszain passa marad ott bizonyos számú haddal. Szuda mellett két erősséget építettek s két passát hagytak alatta, őriztetik, hogy újabb hadat ne vigyenek be s élést; ő maga Huszain passa Retimum alá ment, immár egy néhány napja, hogy vátatja, ez előtt harmad nappal bizonynal beszélük vala, hogy megvette; most élést készítenek oda az ott maradó hadaknak.

Ezt is bizonynal értettem, hogy az budai vezérség alá is minden rendeknek megparancsolták, hogy tavaszra hadra készüljenek. Ezen az héten ötezer jancsárt conscribálának esmét az boztancsiaságból, mely felé fordítják azokat, még nem érthetém.

Az lengyel követ 26. Octobris érkezik be, Csubaltoczkai neve, az hetmanytól jű, de királytól is levele vagyon, az vezérrel 1. Novembris volt szemben, csak tabellariusnak írja az hetmany, de felesen magával 34-ed magával vagyon, böcsülettel is excipiálák, csauszok mentenek ki eleiben, házat öltöztettek neki, gazdálkodása bővön külön, magától is untalan kedveskedik az vezér neki, az vezérrel hogy szemben lött, tizenharmad magával kaf-

tányozták meg az mint Zülfikár mondá, de az ki az levelét megfordította, gyakorta jár hozzám, az is azont mondá. Az követése ez, hogy úgy értettek, hogy némely nem jó akarói, kiváltképpen az tatár hán azzal vádolta császárnál, hogy hadat gyűjt, hatalmas császár ellen akar támadni az muszkák mellett, de ne higgye hatalmas császár, mert ő felsége az király s az egész lenygel respublica hatalmas császárral szentül megtartják az békeséget. Most gyűlések vagyon, ötet ne késleltesse, bocsássa vissza, király ő felsége főkövetét küldi be ide hatalmas császárhoz. Az vezér azt mondotta, hogy az tatár hán, igaz, panaszkodott hatalmas császárnak, hogy az szokott ajándékot nem akarja megadni az király, s azért ment volt országára; az bajram után haza fogják bocsátani.

Kegyelmes uram, az mint két uttal is két levelemben tudósítottam nagyságodat az uj budai vezér, Murtazán passa állapotja felől, hogy az fővezérrel ő nagyságával egy testvér, öcscse s igen kedves öcscse penig, ő nagyságával derekason esmerkedvén még Landorfejérváratt, nagyot nyomna ittben az nagyságod mellett való írása mind hatalmas császárnál, mind az fővezérnél; én ugyan könyörgök is nagyságodnak hogy megcselekedje nagyságod; kemény, haragos embernek mondják, jó volna ottkűn való gonosz akaróit praeveniálni s még ittben valókat is; az mit nagyságod mellett írna ide be, sokat nyomna; nem ok nélkül nem hagyja Zülfikár engem szemben lennem velle, ő az egész végbelieknek ittben kapitihájok.

Az császár ő felsége residense ittben szerencsétlenül jára. Ez tavasszal jött volt ide egy hispanus követ szín alatt, hogy ő követ, levelet kívánván tőle s az követséget hogy exponálja mivel küldötték; abban deficiálván vetették az gályára s ott ő hamar megunakozván az lapáttól törökké lőtt s járt az agenshez, s ott min öszvevesztek s megölte az agens az hispanusból törökké lőtt embert ő felségének egy postájával, eldugták az testét, eltemették; az galatai szupassa megtudta valahogy, azzal ötszáz aranyban alkutt meg, meg is adta; azután megtudta az vezér is, az testet felkerestette, magát az agenst minden szolgálival, tolmácsát is megfogatta. Az agens nem tagadja, hogy nem ő ölte meg, az postával együtt ölte, mert megsziódta ötet s azért verte hancsárral által, s hogy látta hogy meghal, úgy metszette aztán meg az torkát is. Az sententiát reá mondták, hogy embert ölt s ő is meghaljon, de mégsem bánták addég, hanem postán császárhoz küldének, onnan akarnák érteni, ha itt exequálják-e vagy oda küldjék császárnak ő felségének s ő felsége exequáltatja; Zülfikár aga nyerte meg; nagy gratiája ő felségének ittben. Mikor annyéra haragúék az vezér ő nagysága reánk, azt veté hogy: német császár minekünk mindenkor küld levelet, valameny-

nyiszer beküld, uradnak pedig nem érdemljük mi levelét; de ird meg uradnak, hogy mikor beküld, ne követe kapitihája által csak, hanem levelet küldjen minékönk, megérdemljük tőle; az szerént is cselekedjék nagyságod, másképpen eleiben nem bocsát tudom.

Az pelsőcziek levelét megparancsolta vala ő maga az vezér hogy megírják, Réti uram, mivel még ezelőtt is ő kegyelme sollicitálta nagyságod parancsolatjából régtől fogva, az taxáját három tallért felvéve én tőlem, én azt tudtam, hogy régen meg is küldötte ő kegyelme nagyságodnak, most mondja ő kegyelme, hogy beadta az három tallért, de az levelet még nem adták ki.

Az nagyságod eszimaiban, sólyaiban az mit az pénzzel érek, megkésztetem, még volna karmazsinom, de nincsen pénzem, hogy az mestereknek pénzt adhassak, addég kezekben sem akarják fogni az mesteremberek az szkófiummal varrón kiül, az még pénzt nem adok nekik. Az kamukás öves emberek várnák igen Száva Mihályt ha érkeznék, főképpen az öves zsidók, nem hiszem ezután hogy pénz nélkül kiadják marhájokat, adjanak Józsefnek is ezután, mert az Seredi uram vásárlásaiért s az Maurer kecséiért gyakorta szalad nyavalyás, bár megküldenék Száva Mihálytól nyavalyásnak.

Nagyságodnak alázatosan könyörgünk mindketten, küldje úgy be az adót, ne vesszszünk ártatlanul miatta, pénzt ad isten, de az ártatlan embert ok nélkül vesztetni ilyen szernyű halállal, kit immár reánk szántak, nagy számadás isten előtt. Az úristen sat. Datum Constantinopoli die 10. Novembris, anno 1646.

Nagyságodnak

alázatos szegény szolgája
Zalánczi István m. p.

P. S. Az janesikot, paizst is tartatom még kegyelmes uram, az ezer tallérért mindkettőt ide adják.

P. S. Bizonyos kételenségek mia nem meheti el az kalarás 10. die, hanem máig mulatván itt érkezék 12. estve az híre, hogy Retimumot megvették ostrommal és Szudához is nagy reménységek vagyon, mert az hadak alatta lévén, gyakorta való hajókázásokkal oly csekély helyt találtak az tengeren által Szudára, hogy könnyen és igen jó alkalmatossággal hidat vethetnek által Szudára, kinek jobb részét meg is csinálták, az várból szót is adtak immár, de hitre nem akarják venni, hanem Retimum alól visszavárják az hadakat s meg akarják ostromolni; rettenetes nagy örömben vannak, késő vacsorakori üdőtől fogva csaknem mind virradtig tartott az öreg lövő szerszámokkal való lövöldözés, ma az duttyánokat mind felöltöztötték az egész városon, harmadnapig való bajramot, innepet, kiáltata hatalmas császár.

Az mit én nagyságodnak ez tavasszal írtam vala (mert szememmel nézem vala az állapotot), kiért az urak megréfálának, de jobbat nem írának, kiből informatiót vehessenek az nagyságod és szegény nemzetségünk, hazánk megmaradására, csak alig ha nagyobbban nem teljesedik annál is, ez megleszen, s ha szavoknak állanak, az mint ezelőtt beszélük vala, hogy ők az Fejértengeren tovább nem hadakoznak, ha ezeket megvehetik, mert ő nekik csak ezek vétettek volt, hanem az szárazon való ellenségekre fordulnak, azokat akarják meglátni miért támadoztanak ellenek; azok közül az lengyelekkel, úgy látom, minden úton módon jó végben akarnak maradni; az muszkáknak is itt-benn lévén követjek jó módjok [vagyon] az megegyezésben, azoknak sincsen oly felettébb való szorongotások; nehezebb emlékezetben senki nincsen minálunknál közöttök; Székely Mózes igen nevezetekben kele, ha az adó nem kedvek szerént jű be s meg is késik, félő, késén ne essék jövele. Itt mi rettegéssel töltjük üdönket; mint az igen sűrű felleg alatt való ember rettegi az esőt, bizony mi úgy rettegjük az közönséges veszedelmet, soha ilyen állapotját nem értem vala nemzetségünknek. Az bejövő követet nagyságod bocsássa oly instructióval, hogy nehéz állapattal töltém én itt való üdömet, igen elestem, fogyatkoztam, ki miatt meg is keseredtem igen (mert isten tudja csak, micsoda szorulásban vagyok), tudja mihez magát tartani mind az ház öltöztetésből, élésünkre való rendelésből (ha adnak valamit), eddég való sanyaruságomra én is érdelemek dimidietást, nem is kívánok többet, azt nem is engedem, mivel nem is volna mivel élnem, szállásomban se háborgasson, mert nem engedhetem. Ezt azért írom kegyelmes uram alázatosan meg, veszekedés ne essék közöttünk. Die 14. Novembris datae.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem följegyzése: 5. Decembris Ezlár délest 3 $\frac{1}{2}$ órakor.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 159.

VIII. 1646. december 5.

Alázatos szolgálatomat sat. Az úristen sat.

Kegyelmes uram, 24. praesentis (*így*) Novembris reggel expedialván innen az nagyságod postáját Fogarassi Jánost, ugyanazon nap estvére beérkezének az gyulai, lippai alajbégek is egy néhány oda való szpahiákkal; 25. mindjárt audientiájok lévén az vezértől, 26. hivata az vezér minket is. Az nagyságod ellenek való panaszt azelőtt immár én mind törökre fordítottam volt várván csak alkalmatosságot az beadására, készen lévén nálam, minekelőtte audientiám lött volna, felérkezének udvarhoz

ők is, mihelyt látának, mindjárt hozzám jövének, ők esmernek volt engem, de én nem vehetém eszemben őket, ifjak voltak mikor közöttök jártam, beszélgetvén egymással, ők egyáltalában Csókási és Vancsodi uramékat kárhoztatják, az lova is az töröknek Vancsodi uramnál mondják hogy vagyon, vallattották (így) ők is azt, sok pecsét alatt hozták be. Az lippai alajbég zajog inkább, de az gyulai emberségesen viseli magát. Egy (mindkét felől arczul vágott) ifju legény azon panaszkodik, hogy az atyját az jeneiek Dorogra adták fel, ott tartják fogva. Kire resolútióm ez, hogy nem lehet igaz panaszsa, mert Dorog nem oly hely, hogy ott rabot tarthassanak. Ebben pedig bizonyos vagyok, magam tudom, nem kértem mástól, hogy felmenésekor nagyságod felkerestette mindenik várban, az hol gondolhatta volna nagyságod s érthette, hogy török rabokat tarthatnának s mind megszabadítottatta, megruháztatván őket úgy küldötte haza, ott egy török rab sem maradt sohul; de ha bizonyos hogy vagyon, miért nem találta meg nagyságodat vagy ifju urunkot ő nagyságát, nam mindenkor Váradon vagyon ő nagysága s panaszlana úgy aztán ittben. Az gyulai alajbég panaszsa ez, hogy Szentandrászi urammal bírnak hiszem jószágot együtt, nagyságod másnak adta azt s úgy akarná értetni az emberekkel, úgy is mondja, hogy nagyságod az ő jószágát másnak adta; ezt főemberek előtt beszélette s azok is megindultak vala rajta, hogy nagyságod az török jószágát magyarnak adja. Jelen volt Zülfikár is, ő is hallgatá az beszédet s mondtam, hogy ne úgy értsék azt, hogy nagyságod az alajbég részjószágát adta volna el, hanem az mely magyarral együtt bírták azt az falut, annak az magyarnak az részét adta el nagyságod, mivel azt hiszem, hogy nem volt Szentandrászi uramnak igazsága hozzá s más azt kérte meg nagyságodtól magvaszakadtán, vagy mint az minthogy az török timár szpahiák is úgy szoktak élni, mikor magvaszakadt jószágot érthet valahol, megkéri hatalmas császártól az megholt török magvaszakadtán, úgy cselekedik nagyságod is, az magyar nemes ember jószágát adja el, nem az törökét. Ezen megcsevedének aztán, nem tudá mit mondani az alajbég is hogy jóvá hagyák az többi, csak azt monda, hogy azért bánja, hogy Szentandrászi urammal ő igen jól alkutt, de az kinek most adta nagyságod, igen rossz ember, rosszul alkuszik ő velle.

2. panaszszok: Az mecsetek tornyait az nagyságod előtt való fejedelmek nem bántottak soha Jenőben, most nagyságod elrontatja s az várat építteti az kövéből. Resolútió: régi épületek lévén elromlanak s az kövét jobb helyre nem tehetik annál. Ezen eleget altercalának; azzal érém meg: nincsen arról követségem.

3. Az Sarkad építése. Arra azt mondtam, hogy mikor nekiek

építések vagyon, az egész hódoltságot mindenfelől reá gyűjtik, azokkal építtetnek, az mi nekik szabad, nagyságodnak is szabad. Azt mondják, hogy igaz, nem is szólnak az parasztemberek munkájokról, hanem nemes emberek szállottak oda az hadakozás előtt, hogy hadban ne kellessék menniek, azokat háborgatja az sarkadi kapitány; s mondám, méltán, mert az nemes ember, az ki hadban nem akar szolgálni, az előtt bujdosik, az olyan nemes ember ellene mondott az nemességnek, paraszttá tőtte magát, szolgáljon, megérdemli; ha bánja, szálljon vissza régi helyére, szolgáljon hadban hazája mellett.

4-ik az jobbágyok büntetése. Az lopásért, gyilkosságért és egyéb czéges vétekért az ispánok szoktanak büntetni, azok hitesek lévén nincsen panaszszok azokra; hanem mikor nekik vét s megérti az magyar urok, mindjárt ők is megbírságotlák, azt mondja, hogy vétett s nekik is részek vagyon az bírságban. Ezek azt kívánnák, hogy mikor az török uroknak vét, az magyar urok ne büntetné arról; viszontag mikor az magyar uroknak vét, ők sem büntetnék; ezt mindenek felett legnehezebben szenvedik.

Azonban hivata az vezér s mondá, hogy mi dolog az, miről az lippaiak, gyulaiak búsítják ő nagyságát, soha mi nem nyughatunk, értem-e az dolgot. Mondám, hogy értem, hat hete, hogy nagyságod elsőben nekem parancsolt volt felőle, azolta is irt nagyságod kétszer is, hogy ő nagyságát megtaláljam, vigyázzván nagyságod arra, hogy nagyobbra ne menjen közöttök az dolog, parancsolna az budai vezérnek ő nagysága, kerestetné fel közöttök, kicsoda az vétkes ez dolgokban s büntettetné meg is. Az dolgok mik legyenek, leírtam igazán, úgy az mint nagyságod nekem beírta, s ím törökre is fordítottam, megértheti ő nagysága, ők az vétkesek, az mint az írásból bővön megértheti ő nagysága, vétkeket akarják takarni méltatlan panaszokkal. Az Gaudi András uram híreit is azon írásba legelől írtam volt az mit illet odaírnom. Az hírek értésén kedve jöve s kérdé: hol most az császár hada s nem vínak-e; s mondám, hogy hanemha azokkal vínak az kik Morvába vannak, mert egy Wittemberg nevű svéd generalis vagyon Morvába hadastól, de az oda fel való derék haddal, ám látja ő nagysága az írásból, nem mert megvíni, hanem igen sok kárral jött el előle; most az derék svéd had megegyezvén az francziai király hadával Baviariát hódoltatják. S kérdé, mi közü most nagyságodnak az svédekkel; kitől érti nagyságod az híreket? S mondám, hogy azon kötelessége vagyon nagyságodnak most is azokhoz, az ki azelőtt volt, azoknak nagyságodhoz azon kötelességek vagyon, az ki volt azelőtt is; az híreket pedig hogy Gaudi uram írja, ki nagyságodnak fő gyalog német kapitányja volt egy néhány esztendőől fogva, igen

vitéz ember, s mivel tavaly hatalmas császár parancsolatjából el kelle hagyni nagyságodnak az hadakozást, Ztorthenson az svéd generalis mint olyan vitéz embert úgy kíváná maga mellé s haggya nagyságod ottfenn kiválképpen az tanuságért is, s noha tisztí vagyón az hadakban, de ott is az nagyságod fizetésén vagyón, nagyságod szolgálja, nagyságod nevét viseli s az tudósítja nagyságodat minden oda való állapotokról. Mondá esmét: Mi dolog, az derék dolog közé hogy ti ilyen panaszt elegyítetek s ezzel akarnátok velünk elfelejtenni az derék dolgot. S mondám: Bizony nehéz nagyságos uram annyi embernek minden igaz ok nélkül való ártatlan halálok, az kik fogva vannak, azoknak méltatlan rabságok, méltó is az panasz igen vigyázzván nagyságod arra is, hogy ez dolog nagyobbra ne terjedne közöttök; de nam mondom nagyságodnak, hogy erre én más üdőt várok vala, most nagyságodat nem búsítottam volna ezzel, ha az lippai s gyulai vitézek méltatlan panaszokra fel ne hívasson nagyságod, immár az nagyságod kérdésére be kelle adnom az írást, kiből voltaképpen megérti nagyságod, hogy méltatlanul panaszolnak, mert ők az vétkesek. S mondá az vezér, hogy ő nagysága nem beszélett derekason vélek; hogy leíráttam az dolgot, jól cselekedtem, behivatja őket, értvén immár az dolgot beszél vélek s megparancsolja nekik, hogy veszteg legyenek, az budai vezérnek is parancsol, nagyságod is elküldjen az budai vezérhez, megparancsolja ő nagysága, hogy igen szépen eligazítsa, ebből semmi nem leszen. Még itt vannak, s az mint csak tegnap értém egy barátjoktól, nekik biztatások vagyón; de ha nagyságod az budai vezérhez elküld az vezér ő nagysága tetszése szerint az rabokért, experiálhatja ott az dolgot az nagyságod követe. De ezzel nem kelene késni, hogy ha el nem bocsáttatja Lippáról az zathmári gyermeket, Egről az Lónyai uram szolgáját s Gyuláról az két váradi asszonyt, nagyságod az neveket küldené be írva, töröködnénk esmét érettek, ha az adó kedvek szerint jű be, hogy töröködhethnének érettek, de ha nem, isten irlalmazzon az többinek is, mert bizony csak isten tarthat meg minnyájunkat az mint az fenyegetés vagyón; csak tegnap is azt beszélé egy jó akaróm, ugyan ide jött vala hozzám csak azért, hogy azt megmondhassa: az vezér agái közül egy jó akarója sub rosa beszélette neki, hogy benn volt az vezér előtt s talált Zülfikár bemenni, az vezér mond mindjárt, hogy még sem jöve ember az adó hírével (csak tegnapelőtt volt az dolog) s mond Zülfikár, hogy még nem jött, de el kell jőni, mert az mikor így írás jű felőle, eljű aztán az adó is; s mond az vezér, hogy no búsít most Rákóczy György minket, de ha isten adja, hogy hadra mehetek, ki nagy esküéssel mondotta az fővezér, hogy elsőbe is Rákóczi Györgyöt keresi meg.

Az gyulaiak állapotokról való resolútiója után mondá az

vezér: az adó beküldéséről ír-e az fejdelem valamit. S mondtam, két levelében is írt nagyságod; immár vagyon hat hete az elsőt hogy írta nagyságod, abban nagyságod azt írja, hogy készíti nagyságod, az megindítását sem halasztja; az másikkban azt íratja nagyságod, hogy készen vagyon s megindítja nagyságod; minden nap várok postát jövőse hírével. Ezen igen megcsendesedék, kérdé, írja-e nagyságod, ha az hatalmas császár parancsolatja szerint mind az kétféle adót küldi s azokat éppen küldi-e. S mondtam, azt nem íratja nagyságod, hogy mit küld. S monda: Írd meg az uradnak s éjjel nappal küld meg leveledet neki, hogy megküldje mind az kétféle adót most éppen egyszersmind, mert ha meg nem küldi, kész az hatalmas császár hada, az kit ellene készített, kivonva szablyája, elsőben az fejét tapasztá mindkét kezével, annakutánna az szüét tapozta, ott tartván kezét jó szerencséjére, istenére, lelkére esküék, hogy fegyvert küld nagyságodra; de ha nagyságod engedelmességet mutat hatalmas császárhoz s megküldi éppen mind az kétféle adót, ujobban tapozta mindkét kezével az fejét, szüére veté kezét, megazon hűtre esküék, írasson mind ország s maga nevével szép könyörgő levelet be, én leszek én, s az szüét ütegette kezével, az ki hatalmas császár előtt töröködöm érettetek, hiszem hogy haszna is leszen, csak mutasson engedelmességet most hatalmas császárhoz, ez nagyon felindult haragjában, hadd csendesedjék hatalmas császár s hallgassa meg töröködésünket érettetek. Az mint szavai viselése, ex coniecturis úgy veszem eszemben, hogy az levelet kettőzteti: nagyságod is írjon s az ország is; az nagyságod részéről való írás tendál az 20,000 tallérnak 10,000 való szállításáról, az mint írva én beadtam vala, kiért csak isten oltalmazza hogy el nem veszénk, mert azt az írást igen megolvasta vala; az ország levele az 50,000 *) aranyról. Még monda: Tudjátok-e, mint vala dolga Vasziliának ittben, s még az mikor Máthé vajda kiüzte vala s vajdaságának helyére állatásában jól cselekedtem vala véllé, akkor cselekedett vala emberséget velem, most ebben az állapatjában megemlékezém én arról s mit cselekedém, az ő gonosz akaróját kivetém az ő kívánságára (az az patriarcha, esmét Sziausz passa az zelistrei passa ki vala), azon kívül is minden dolgát jó végbe vűm, úgy bocsátám haza emberét igen szépen, fogadjon szót, mutasson engedelmességet hatalmas császárhoz, ő véllé is azont cselekedem; de ha ugyan nem, esmét az szüére veté az kezét s az lelkére esküék, hogy fegyvert küld nagyságodra. Immár nem szükség Musza passától kérdenünk, hogy ha be nem küldi nagyságod az adót kívánságok szerint, küldnek-e hadat nagyságodra, elég experientia arról ez

*) Így, 5000 helyett.

sok hűt. Ezeket pedig füleinkkel hallottuk maga szájából mindketten, nem mástól. Mondá esmét, írjam meg nagyságodnak, hogy ha megindította is nagyságod az régi szokás szerint való adót, s útban volnának is azzal, de csak lóteréhbe is küldje utánna az többit is, érék el az úton velle, érkezzék éppen be az adó: megírd, ezzel se menthesse magát, hogy nem tudta; ha így leszen, esmét szörnyen esküék, az mint megmondók, jól leszen dolga, ha nem, ő lássa, nem mi vétünk leszen. Ezeknek dolgok felől parancsolunk mi az budai vezérnek, abból nem leszen semmi, küldje ő is emberét, viseljen az adó beküldésére gondot hamar-hamar. Az Székely Mózes neve kele fel, rakva minden rendnek az torkok az nevével.

Hogy ilyen hosszú írásom olvasásával terhelem nagyságodat, kegyelmesen megbocsásson, bizony én is nehezen írhatok, miolta elestek vala az kezeim, főképpen hogy jót nem írhatok, az kivel nagyságodnak is kedvét találhatnám, örömesben írnék olyant. Erről énnekem még juniusnak az kezdetin válaszom lött vala az urak nevével, de akkor csak méltatlan cenzurácskámát írtam vala meg, akkor bizony jó leszen vala könnyen s eddég el is felejtette volt nagyságod, nem tetszék az uraknak az mint az nagyságod kemény íratásából vettem eszemben, most az vezér ő nagysága persvadeálja vagy sőt parancsolja, hogy írjam s kételesen meg kell írnom; ha nem hiszi valamelyik ő nagyságok közül, jöjjen be most az adóval, megpróbálhatja; könnyű az partról az vízbe haló embernek mondani hogy: ne félj, erre jöjj, az mi ártatlan halálunkkal nem mulik ez el, félő, az mi ártatlan vérünk szikrázásában ő nagyságokra is ne terjedjen, Krisztus urunk is arra tanít, könyörögjünk, az mi futásunk ne legyen télben, mi itt az tenger mellett lakunk kegyelmes uram, mégis fázunk, hogy nincsen mivel fát vennünk, négy egész holnapja, miolta egy oszporájokat sem vettem, valóban két szék közé estem volt, az úristen minden keresztény embert megoltalmazzon az én mostani állapotomtól, esztendeig ilyen helyen s állapotban egy pénz nélkül tartani embert, ítélje meg isten. Az Zülfikárt se hagyja nagyságod fizetésen kiül, nyujtson nagyságod neki, egy rossz prókátornak, az kit ember mindenkor szemével néz, lát, mit nem cselekedik velle, s ez ilyen állapotban lévén mit nem érdemel, bizony nem ok nélkül kedvetlenkedik, ellenkezik; nem írok ezekről kegyelmes uram az mint mások ígértek is nagyságod szóval neki, mert még azt sem tudja, hogy alázatos írással búsítom nagyságodat ő érette, hanem száz arannyal próbáljuk meg kegyelmes uram, lássuk, ha hajol valamit, nagyságod többet is költött hijában annál, s ha szolgál, azután esmét adhat nagyságod, ha szolgál; kegyelmesen megbocsásson nagyságod, nam paraszt példában is szokták mondani, hogy konczczal kell hajji-

gálni, ha azt akarja ember, hogy hallgasson; ez bizony nem hallgat addég, az még így le nem nyomjuk, kételen is véle, mert két házasuló fia vagyon, egy eladó leánya, ezelőtt három esztendővel is eladhatta volna, egy 14 vagy 15 esztendő fia, más négy esztendő fia, ezek mind tőle várnak. Itt bizony veszedelmes az állapot, ha isten nem vezérli, segíti nagyságodat mind ezeknek remediálására, félő, utolsó veszedelemre ne jusson állapotunk.

Az szegény muszka követ meghala, die 5. tevék testét Hazköviben az Barnoczki teste mellé egy rakott koporsóban olyan reménységgel, hogy ha szabadulások lehet tavasszal, haza vigyék testét. Tegnapelőtt érkezett Dervis Mehemed passa embere, írta, hogy muszka internuncius vagyon nála, ha bántódása nem lenne ittbenn császártól, főkövetet küldene be muszka császár.

Az lengyel követ Iohannes Czyubaltoczki die 26. Novembris indula haza, nagy böcsülettel bocsáták, kézcsókoláskor 19-et kaftányoztatott az vezér benne, az szakácsának az szállásra küldették az kaftányt; olyan reménységgel vannak, hogy mihelyt haza jut, mindjárt főkövet jár be az békesség confirmálására; innét is csausz megyen véle szintén az királyhoz is.

Az német agens még lánczon vagyon, császártól ő felségétől még nem jöve válasz, ha onnan nem nehezítik dolgát, itt nem ölik meg, mert megvallotta, hogy parancsolták ő neki, hogy megölje azt az törökké lött hispanust; az oly ember volt kegyelmes uram, hogy hatalmas császárnak azt ígérte volt, hogy az Uj-Indiának azt az részét, az melyben az gyöngykaláris és egyéb drága kövek termenek, egy szablyavonás nélkül kézben adja, azért ölették meg véle, 15,000 aranyat ígért császárnak ha elbocsáttatja, hatalmas császár 20,000 kíván, ha ő felsége nem aggraválja, megszabadul.

Musza passa nem jól vigyázott az Fejértengeren, most utoljára Egribozt adta volt hatalmas császár Urumelyben, Macedoniában telelő helyül neki hadastól, Huszain passától Retimumban alól hogy megindult, sietett az quartélyban s Retimumban visznek volt puskaport, gulyóhist, élést is ugyan feles hajókkal, ki husznak, ki harmincznak nevezé, kereskedő hajók is jönnek volt husz hajó, mind török-hajók voltak, egyik hajó manna volt gazdag hajó volt az, kün tudván az kapitánt bátorsággal jöttek; az mint ő Egribozban elsietett, háta megett az puskaporos, élésses hajókra reá mentek az olaszok, neki gyújtották az puskaport, mind az harmincz hajót felvettették mind emberestől, élésestől, az husz kereskedő hajót is elvitték; az mannát az szél eltörte, az mi benne volt az tengerben veszett, az embere kiszaladozott volt, mivel az partban ütközött az hajó úgy törött el, de az olaszok elvitték az szárazról is az embereket; igen féltik nyavalyást

hatalmas császártól. Meg nem tudta azért hatalmas császár ezt az szerencsétlenséget, mivel holnap ugymint 6. Decembris adja meg az második leányát is az licsiptarjának, öltöztötőjének, Csafer passának, kit vezérséggel bocsát ő hatalmassága ki udvarából, divānülő vezér leszen (igen kioszlottak vala az divān-ülő vezérek, de hatalmas császár esmét kitölté őket, talám kilenczen is fognak lenni). Retimumnak is az külső várassát vették meg, abban benne vannak az törökök, de volt még belső váracskája is, abban mondják hogy szorult mintegy négyszáz ember; megadnák hitre, de nem veszik hitre, hanem ki akarják éheztetni belőle őket; ha külső segítség nem éri őket, meg is lehet. Szuda alatt is ott vagyon még Kucsug Haszon passa, őrzí erősen, segítséget s élést nem bocsát bevinni; ők szorgalmatosak dolgokban az mint látom, el is érkeznek mindenfelé, itthon az hajókat csináltatják, lövő szerszámokat építenek, ágyra készítik az kit hogy önthetnek mindjárt.

Az mely csizmát, kapczákat, sólyákat nagyságod számára szabattam, az mesteremberek csak vesztég tartják magoknál, annak dolgozik, az ki pénzt ad. Az fejr háló is ott veszedelmestik, selyem kellene hozzá s nincs pénz, hogy vehessek. Az kamukák árát sollicitálják, nehezen hiszem, hogy pénz nélkül kiadnák ezután. Az szegény Józsefet is persequálják az teveször kecséért s az jancsikért, könyörög nagyságodnak, parancsoljon Seredi uramnak, Maurerné asszonyomnak, küldjék meg az árát, ne lessék nyavalyásnak kifáradni érette, szegény ember, költségében telik nyavalyásnak kifáradni, vén, erőtlen is nyavalyás, örömost vesztég ülne inkább. Az jancsikot, kerek paizst megtartatom kegyelmes uram, immár kész is; nagyságod hozzája valót parancsol, azon az kerek paizst értem én, mert egyéb hozzája valót nem tudok egyebet mit érteni annál, mert ő azt úgy készítette minden szerszámival, az mint az lóra fel szokták tenni, az csattos szíjjai aranyfonallal elegy sőt majcz, az csattók ezüst, aranyosok, kövesek; egyéb hozzá valót kegyelmes uram mi lehet, nagyságod parancsoljon, hadd értem. Az úristen sat. Datum Constantinopoli die 5. Decembris, anno 1646.

Nagyságodnak alázatos szolgája szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

P. S. Immár megírtam vala az derék levelet kegyelmes uram, hogy érkezék az híre, hogy Retimumnak az belső várát is megvették, negyedfél száz ember volt csak benne, azokat mind megölték, azt mondotta Deli Huszain passa, hogy veszett 10,000 ember miattok s mind levágatta őket.

Az muszka főkövetet is várják, az internuncius után mind-

járt érkezett az főkövet is, sietve jű, valamint vagyon dolgok; azt hiszem, az lengyel békességét érzi s azért siet.

Ezt is bizonyoson értém egy meghitt török emberemtől, kün volt császár az leánya házánál, az kit most eladott, csak tüntető formán az mint szoktak járni, s ez csausz oda tart az licsiptárhoz az uj házaseMBERhez, érkezett az Rethimum belső várának megvétele híre, hogy megmondották hatalmas császárnak, eo momento mindjárt nevén nevezte nagyságodat, kérgette: az Rákóczi adaja bejőve-e, az vei mondotta, hogy nem értette, csak fővel csavart. Itt kegyelmes uram rettenetes az fenyegetés; az istenért ne késsék az adó, siessen, s ha kedvek szerint nem indultak is, érjék az úton az többivel, mert bizony elveszünk, meglátja nagyságod, minden erejét nagyságod ellen fordítja, tavaszt sem várja. Ez piünkösd tájban, mikor az uraktól az pirongattatást, ítéletet szenvedék, mi mult abban az mit nagyságodnak írtam vala, nem igaz, hogy mind megbékéllenék, nagyságodat az reménység alatt hagyák, én az mivel tartoztam, mind ittben megcselekedtem, ki miatt csaknem elveszék, s mind nagyságodnak, látja isten, igazán értésére adtam, soha én rajtam semmi el nem mult. Könyörgök az úristennek, az nagyságod méltóságos állapotjában s az én méltatlan szolgálatomban házáknak, nemzetségiünknek utolsó veszedelme ne következék szent fiáért, amen.

Czím: hiányzik.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 158.

IX. 1646. december 16.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis sincere dilecte. Salutem sat.

Megírtuk volt ezelőtt is kegyelmednek, hogy az úristennek ő szent felségének mindennyi látogatása között is országunk adaját és szokott ajándékinkat elkészítettük és Brassóban is küldvén Mikó Miklós uramat rendeltük annak bevitelére, úgy hogy ottbenn kegyelmed kezében assignálván az levelekkel együtt (az melyek is kegyelmed nevére voltak expedíáltatva) ugyan kegyelmed úgy mint ottbenn levő főkövetünk praesentálja, és extraháljon is in bona forma quietantiát róla, maga pedig Mikó uram Réthy uram helyében is ottbenn maradjon az kapikihaságnak tisztiben. De azonban Mikó uramat az úristen ujobb-ujobb látogatásával érvén az pestis által, gyermeki elhalván és azonban maga is súlyos betegségben esvén, ujobban úgy kellett más beküldendő kapikiháról gondolkodnunk, és arra úgy rendeltük Gyárfás Ferencz uramat, kit im mentől hamarébb lehetett, úgy hivattunk

hozzánk, és ugyis expedíáltunk, hogy az adót az 10,000 aranyat szokott ajándékunkkal Brassóban kezében vevén, mindjárt meginduljon, és valamint tőle lehet, szorgalmasan continuálja útját. Mely késedelemnek okát akartuk kegyelmednek is értésére adni in rei veritate, noha az vezérnek ő nagyságának és Zölfikárnak is megírtuk azonképpen ugyan most, tudhasson ebből kegyelmed az hol kívántatik választ tenni. Im azért mind ez utólbeli expeditióknak az vezérnek ő nagyságának s Zölfikárnak íratott leveleinknek, s mind pedig azelőtt való expeditióknak pariait megküldvén kegyelmednek, mind azokból is kegyelmed (az mint ezelőtti levelünkben is megérthette) értelmet vehet, hogy kegyelmedre más főkövetet minden példa kívül nem akarván beküldeni, kegyelmed által rendeltük ez esztendőre való adót is beadatni. Kegyelmesen parancsoljuk azért kegyelmednek, annak módja szerint audientiát sollicitálván, praesentálja s adja be, és arról igen helyes és minden conditio nélkül való quietantiát igyekezően extrahálni, legyen azon, jöhessen ki; talám ő hatalmasságának s az fényes portának is immár tekinteti kezd lenni törekedésünkre, s ki fogják bocsátani kegyelmedet. Kegyelmed pedig Gyárfás uramat minden oda be való állapotokról valósággal instruálja, és jó információval igyekezzon hagyni. Eidem de caetero sat. Datum in arce nostra Varadiensis die 16. Decembris, anno domini 1646.

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generoso Stephano Szalánczi de Szent-Tamás, consiliario nostro intimo ac ad fulgidam portam ottomannicam ablegato nostro etc. fideli nobis sincere dilecto.

Szalánczi följegyzése: Anno 1647. die 10. Februarii (*így*) hozá Gyárfás Ferencz uram urunknak Váradról ez 16. Decembris íratott levelét.

Eredeti.

X. 1646. december 19.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Az úristen nagyságodat éltesse sat.

Kegyelmes uram, Sárospatakról die 18. proxime praeteriti Novembris íratott kegyelmes parancsolatját nagyságodnak die 12. praesentis Decembris hozá meg Zilági János uram, melyből értvén az nagyságod jó egészségét szüem szerint örülöm sat.

Értvén kegyelmes uram azt is, hogy az úristen ő szent fellege ifju urunkat, ő nagyságát más jó ifju legénnyel is megáldotta (kin íratásából nagyságodnak is örömet látom), istennek adok hálát s kívánom ő szent felségétől, hogy ezen való örömet is nagyságodnak tegye teljessé, éltesse és nevelje elsőben isten-

nek nevének dicsőretire, nagyságtoknak szerelmes atyjával, anyjával együtt nagy örömére, gyönyörűségére. Ennyivel immár nagyságodnak nagyobb kötelessége vagyon az szent békelességnek őrizésére, követésére és megtartására; ugyanis az békelességes possessio generálja az bódog successiót.

Ittbenn való szenvedésemről hogy nagyságod kegyelmesen vigasztal, nagyságodtól háladással veszem kegyelmes uram s alázatos hívséggel igyekezem nagyságodnak megszolgálni. De nulla comparatio kegyelmes uram az ő állapotjokhoz az én állapotomban; mert az római császár agense gyilkosságért szenved, az felfuakodás, kevélység emberre azt szokta hozni; most immár az urát gyalázza, hogy parancsolatja volt neki annak megcselekedésére; még fogva vagyon; 1500 aranyban engedték meg dolgát, ha szerét tehetné, elbocsátának. Az angliai az kalamároktól szenved, azok vádolták s priválták tisztitól, magok közül választottak mást helyében sok adományokkal király híre nélkül, aemulálkodnak egymással, gazdagítják az vezért ő nagyságát több körüle levő főemberekkel. Az francziai, hollandiai békével vannak; de azok ha szenvednének is valamit, volna mi enyett*) könnyen felejtetik, vagyon mivel megvigasztalni magokat. De engem midőre isten megszabadíta, szállásomra jövék is, én nem kérék s azt mondja az inasom, hogy nem adott rovársra kenyeret az kenyérsütő; az lovászom elé állá s azt mondá, hogy ma nem ött az lovad abrakot, estvére sem leszen, az arpaczi nem ad többet rovársra; szolgálaimra tekinték, rongyosok, esztendőttől fogva elszakadt köntösök, s nemhogy vigasztalódnám, de újul búsulásom. Zülfikárhoz küldök kéretvén, hogy pénzt szerezzen; azt izeni, hogy vagyon vezér parancsolatja nála, de nem tud micsoda orczával az teftedárhoz menni, mert mindjárt az adóra igazítja: hadd hozzák be az adót s ad onnat, ez az válaszom. Minthogy szüntelen búsítom nagyságodat, mert nagyságod szolgálja vagyok s dignus est mercenarius mercede suo, úgy várom az nagyságod postáit, csaknem szakad ki az lelkem. Az midőre érkezik, kérdem, ha hozott s azt mondja, hogy elhozta volna örömet, de nem küldött nagyságod, azon elszakad az inom s leülök, istenhez fohászkodom s keservesen panaszkodom; az agensek nem szenvednek kegyelmes uram ezféléket, hanem ajándékkal küldik az vezérhez, ajándékkal várják haza s könnyen felejt, az mi rajta esett; de ritkán esik az. Megnyitván az nagyságod levelét, elsőbe is azt olvasom belőle, hogy vagy sütnék, vagy főznek, vagy ölnek, vagy vágnak, dulce pro patria mori; tovább olvasom, erre való ratiókkal találom éppen írva az levelet; ha mindennap meghalhatnék is egyszer-egyszer, mégsem használna ennek

*) Által.

elfelejtésére, vagy megengedésére az nagyságod adósságának az én halálom.

Mindezekre nem tekintvén, elég rettegéssel de audientiam lévén az vezértől, meg kellett mondanom az nagyságod dolgait praeponálván az magyarországit, mivel abban ha condicionaliter is, de ígérlet vagyon. Az atnahme kívánáson megháborodék, de Zülfikár ugyan én mondatásom nélkül megfelele, s mondá, az mint érthetém, méltó az atnahme kívánása, azon ne búsuljon ő nagysága. Kérdé, az ötezer arany felől mit ír nagyságod; s mondám azont most is, az kit ezelőtt: ország híre nélkül nagyságod nem ígérheti; nagyságod az országot Váradra akarta gyűjteni, hogy hatalmas császár parancsolatját értékre adja, de az pestis miatt nem mehettek; az hol nem holtak meg, iraczanok (*úgy*) az többi közé menni, hanem azon könyörögtek nagyságodnak, hogy az még az üdő annyéra hűsenedik, hogy szünték az halál, ne erőltesse az gyűlésre őket, meghidegedvén az üdő örömost özvegyülnek. Azon mosolyodék farkas módra s mondá, hogy: hét esztendeje, az miolta mind gyűjti az országot öszve, akkor halál sem volt, miért nem végezte el; írd meg az uradnak hamar, hogy az egész porta gonosz akarója, csak én feleltem eddég érette; az mit ez minap mondék, hogy megírd az uradnak, megírtad-e; mondám, hogy meg, de az még nem jutott nagyságod kezéhez; mondá, írd meg esmét, jó akarója vagyok, jó akaratomból íratom, mutasson engedelmességet hatalmas császárhoz, küldje meg az 15,000 arany adót most éppen s ország nevével jöjjen könyörgő levél az 5000 aranyról, az huszezer tallér is jöjjen be most, az felől is az uradtól jöjjen könyörgő levél, csendesítsük meg hatalmas császár haragját, könyöröghesünk aztán, én leszek, az ki könyörögök hatalmas császár előtt érettetek, haszna is leszen, meglátjátok. Kérdé, az 15,000 tallér jű-e most ezzel, az kit ír nagyságod, hogy megindított az kapitihával; s mondám, hogy nem fog jőni, mert azt írja nagyságod, hogy ha kiküldi hatalmas császár az atnahmét, mihelyt kezénél leszen nagyságodnak az atnahme, nagyságod is mindjárt megküldi az tizenötezer tallért. Erre mondá, hogy: az atnahme megleszen, abban ne kételkedjék az urad, mert hatalmas császár birodalmában valahonnan adót adnak, az hatalmas császár atnahméja mindenütt vagyon s megadják az uradnak is, abban ne kételkedjék, csak küldje be igen sietséggel ezután az többit is, mert addég ezt, az ki most jű, sem veszik be, valamég mind az 5000 arany s 20,000 tallér be nem érkezik; ha beküldi, minden dolga jó végben marad; ha nem, az had kész, mi reánk ne vessen. Az mint szavait viseli, nagyságodnak az huszezer tallérnak tizezerre való szállításáért kellene könyörögni, mert én látom, hogy mivel az 14 vármegyének csak hete maradott nagy-

ságodnál, igazságnak tetszenék nekiek is, hogy tizezere megengedtettsék, mivel hatalmas császár parancsolatjára kellett nagyságodnak leszállani s az hét vármegyének odamaradni, csakhogy azt kívánják, hogy ők engedjék meg, ne propria autoritate tartsa meg nagyságod. Az 5000 aranyat is úgy látom, mert maga nevezte az vezér azt, hogy azt többit küldjék s azért könyörödjünk; de miolta derekason megharaguk, azolta mondja, hogy nagyságod is könyörödjön s az ország is. Én úgy gondolkodom vala kegyelmes uram, ha az nagyságod kegyelmes tetszése accedál, hogy ha nagyságod annuál a vezér tetszésének ebben, nagyságod küldje csak lóteréhben Majtini uramtól be hamarsággal ez summákat, az supplicationának formáját magyarul mind az tizezer tallérnak megengedéséről nagyságod neve alatt, ne forogjon magyarországi adó néven, hanem nagyságod nevével az mint nagyságod írásából értem, hogy nagyságod ajándékja, az 10,000 aranyról ország nevével, az szultán Zulimánnal való contractus 10,000 arany volt, egy beszökött áruló ember miatt kellett volt ez 5000 aranyat ígérni, kit így értvén Murad császár, az lengyelek ellen való hadi expeditióért engedett volt meg az országnak, ittben az emberek humorához képest ha valamivel többíteni kell, többíthetni.

Az András deák uram*) bejöveteleit ezért javallanám kegyelmes uram, hogy Zülfikár együld nem merné megírni az supplicatiót; másikért ezért, hogy az atnahmét, minekelőtte turakoztatná (*így*) ember, olvasná meg, látná, mit contineál. Én kegyelmes uram az atnahméről való formulát még Jassitól küldött levelemben includálva megküldöttem vala nagyságodnak, hogy nagyságod ugyan articulusonként írassa szépen authentice írassa le cum declaratione s úgy küldje be; én nálam arról semmi egyezés nincsen az török pariáknál egyéb s ugyanazok esmét magyarul; de mind ezeknek isten után kegyelmes uram az Zülfikár szüie megcsinálása az főorvosság. Én kegyelmes uram bizony semmit neki nem ígértem, nem is javallom az ígéretet, de csak az íratása is, hogy nagyságod levelet küldött most neki, csak az is használa; mondtam ezt, hogy nem fogyatkoznak az nagyságod kegyelmességében, ha nagyságod szolgálatját érthetné tőlünk; szintén most kellene penig, bárcsak száz vagy kétszáz aranynyal tanítanók reménleni, de az szegődözés bizony nem hasznos, jobb egy nesze sok ígíretnél is; most ez kis reménységen kapjunk két kézzel kegyelmes uram; ezekkel ne úgy tractáljunk kegyelmes uram, mint az keresztyénnel szoktunk, hanem az mikor az alkalmatosságot látjuk, kapjunk rajta s éljünk vélle, látja nagyságod mennyi az irigy.

*) Majthényi András.

Az mostan ki haza ment lengyel követ szavával azt beszélük, hogy beszélte, hogy nagyságod azon instált királynál ő felségénél s az lengyel respublicánál, hogy támadjanak hatalmas császárra, nagyságod is mellettek támad; mondotta-e, nem-e, itt közönségesen beszélük nevével most.

14. praesentis Decembris jöve muszka császártól posta panaszlani. Az panasz ez, hogy az gonosz tatárok ellen kellett volt táborban szállaniok, hogy országokat oltalmazhassák rablástól, ők nem bántottak senkit, az gonosz tatárok mégis elurozkodtak mellettek, bementek országokban, nagy rablást töttek, többet hoztak el huszezer rabnál, hatalmas császár büntesse meg az tatárokat. Itt tellát kiáltának 16. Decembris, valakinek timárja, jószága, vagyon vagy csausz vagy mi, menten menjenek az Pontem (*így*) Nigrumhoz az kapitán passa mellé, s az kik hazajöttek volt onnan, azok is, mert harmad nap mulva az kit itthon találunk, felakasztják, nem nézik szent Demeter napját, se az tengernek alkalmatlanságát, úgy neki édesedtek, hogy ha lehet, ez télen elvégzik ott dolgokat. Candiában mondják hogy ugyan feles had gyülekezett, lovassa is vagyon, de gyalog az dereka, azokat akarják megpróbálni.

Az gyulaiak, lippaiak Jenőt sollicitálják, de még semmi válaszok nincsen egyéb, hanem: békességünk vagyon most véllek, lássuk mint hozzák, mint küldi az fejedelem az adót, az még adaját megadja, nem bánthatjuk addég.

Retimumnak az felső várát hitre adták meg, 350 voltak benne, csak fejeknek lött kegyelem, de priválták mindenektől, még ruhájoktól is őket.

13. praesentis igen bő írással való leveletem küldöttem kegyelmes uram az Máthé vajda ő nagysága kalarássától; mint esküszik az vezér jó akaratjának praestálásával, alioquin fenyeget, megérti nagyságod. Immár az circumstantiákat érti nagyságod mindenfelől, vezérelje isten nagyságodat minden jóra, az megírása én rajtam nem mult. Az úristen éltesse sat. Datum Constantinopoli die 19. Decembris, anno 1646.

Nagyságodnak alázatos szolgája szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 3. Ianuarii reggel 7 $\frac{1}{2}$ órákor Szilágyi János.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 154.

XI. 1646. utolsó negyede.

Anno 1646. az szederjes vagy szekfűszín fogolymadárháló hogy elkészüle, Réti István uram előtt mérve vettem be esmét

kezemhez és két megmaradott gombalyogocska sodrott ugyan szekfű selyemmel és több temérdekben öszveeresztett ezen színű selyem sinórral mind öszvemérvén, kitelék az tizenegyszáz és huszonhárom dramra = 1123, kit mindenestől öszvekötvé küldöttem ki az mi kegyelmes urunknak ő nagyságának eodem anno et Mohai Mihálytól.

Fizettem ez háló elkészítésétől az beküldött 32 aranyból, melyet ő nagysága az Máthé vajda kalarássátúl die 25. Septembris juttata kezemhez, három aranyat éppen aur. 3.

Elefántcsontból csináltattam ezen harminczkét aranyból négy puskapalaczkot, kiket ezen szekfűszín selyem hálóval küldöttem ki Mohai Mihálytól, tíz aranyért éppen aur. 10.

Az szentpéteri levél váltságáért adtam egy aranyat aur. 1.

Az pelsóczi levél váltságáért adtam Réti uramnak másfél aranyat aur. $1\frac{1}{2}$.

Ugyanezen 32 aranyból az kapu előtt való darab földnek az szomszéddal való eligazítására hogy kellett vala hivatnunk az vezér parancsolatjával az majmárt, mivel elfoglalt vala ez házhoz való földből, kit mi visszavevénk tőle, féltallért szegletes tallért $\frac{1}{2}$.

Summa tizenhat arany, féltallér hiján . . . [az összeg levélve.]

Négy sárga karmazsint és két veres karmazsint vettem aur. 3, asp. 30.

Egyik veres karmazsinból telék egy kapeza, az kiket Csizmacsia András csinált meg, az kiért adtam neki aur. 1.

Az négy sárga karmazsiuból telék négy csizma, kiknek hármának megcsinálásért adtam ugyan Csizmacsia Andrásnak aur. 1, tall. 1.

Ugyanezen sárga karmazsinokból tizenkét bokor sólya telék, kinek öt bokráért az görög csizmacsiának fizettem aur. 1, tall. fél.

Hat sing tafotát az csizmákhoz, kapezákhöz vettem pro aur. 1, tall.

Negyedfél mezkalyklabodant, ezüst fonalat vettem ezekhez aur. —, tall. 1, den. 10.

Az szkófiummal varró töröknek, hogy az maga szkófiummával megvarrotta, az négy bokor kapezáért, sólyáért adtam aur. nro 8.

Summa facit aur. nro 16, tall. 1.

Az másik veres karmazsinból is négy bokor kapeza tölt, de ezeket s az hat bokor sólyát Száva uram készíttette, ő fizetett érettek mindenik mesternek.

XII. 1647. január 24.

Anno 1647. die 24-a mensis Ianuarii Várad.

Az én kegyelmes uram ő nagysága az fényes portára expedialván, adott ő nagysága kezemben egy csomóban kötve az úr Rákóczi Zsigmond uram ő nagysága jancsikjára ötszáz vert aranyakat, id est aureos cusos nro 500.

Item más csomóban Zöldficár számára száz aranyat, id est aureos nro 100.

Item harmadik csomóban az gyöngyöknek vételére hatvanöt aranyat és egy tallért, idest aureos nro 65, tall. nro 1.

Item magam s az szekereslovak költségére, csizma s kapca csináltatásra, az másik jancsik csinálásra való előpénzre százhuszonöt tallért nro 125.

Kiről adtam ő nagyságának az én kegyelmes uramnak quietantia levelemet. Datum Varadini, anno et die ut supra.

Michael Száva m. p.
(P. H.)

Eredeti, orsz. ltár gyfvári Lymbus XXII. es.

XIII. 1647. január 24.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis sincere dilecte. Salutem sat.

Diebus 5. et 19. Decembris anni proxime transacti nekünk írt kegyelmed leveleit noha nem egyszersmind, de mind egy nap ugyanint die 3. mensis praesentis vöttük vala el. Az gyulai, lippai törököknek jól felelt kegyelmed, mert nemhogy Dorogon avagy másutt birodalmunkban engednénk mi török rabokat tartani, de azt maga jól tudja kegyelmed, miképpen kerestettük fel és szabadítottuk meg is az kiket találtathattunk.

Szent-Andrásiak jószágát hogy mi valakinek adtuk volna, abban semmi nincsen, mert ők is arra okot nem adtak, annál inkább török spahiak jószágát. Egyebet az dologban nem is értünk, hanem Magyarországból laknak Paxi néven való főemberek, azok kezdetek már jó időtől fogva az Szent-Andrásiak jószágán kapdosni, kik ellen mi oltalmaztuk eddig is őket hogy el nem foglalták.

Jenőben kegyelmed sokszor lévén, ha reá emlékezett volna, könnyen megfelelehetett volna az mecset dologáról; mert mi olyat ott ez napig sem láttunk, sem hallottunk lenni, hogy kőből csinált mecset lőtt volna, semhogy kőépületet csak egy követ másról elvettünk volna; inkább építeni akarnánk mintsemrontani

Volt ugyan valami vigyázó helyecske az egyik bástyának héjazatján, ha elrothadt fája, zsendelye, azt is nem tudjuk. De mivel mindazoknak eligazításoknak módja felől az budai vezér is írt, hatalmas császár is parancsolt, az ő hatalmassága parancsolatja és fővezér intimatioja szerint ím most bocsátjuk Budára böcsülettel főember híveinket nemzetes Keőrössy István és Sebessi Boldisár uramékat az vezérhez, mindazokról s mind egyéb szükséges dolgokról való tanusággal.

Az Gaudi András állapotja felől nekünk úgy tetszik, kegyelmednek azt nem volt volna szükséges állatni, hogy mostan is mi szolgálunk, mért az minket minden bizonnyal elhagyott, hanem mint jó szolga megemlékezvén hozzája mutatott kegyelmességünkről értet néha bennünket az oda fel való állapotokról hírekkel; ki tudja, mire magyarázzák azt ők, hogy mostan is fizetett emberinket, tisztviselőinket tartjuk mi az svécziai hadakban, holott nekünk hatalmas császár parancsolatjához való engedelmességünk szerint kellett onnan visszajőnünk; megérte volna azzal: hatalmas császárnak kívánsága szerint kívántatik, hogy mindenfelé szeme, füle legyen az uramnak, minthogy az vezérek ő nagyságok magok is kívánták gyakorta, hogy tudósítsuk az oda fel való hírek és állapotok felől.

Az hol az vezér azt kérdezte, micsoda közünk legyen az svédekhez? ott bezzeg talám több jó dolgokra is lött volna alkalmatossága kegyelmednek, kit ezután is, ha arra jó alkalmatossága szolgáltatik, el se mulassa kegyelmed, az mint erről ezelőtt is instruáltuk vala kegyelmedet.

Az fővezérnek ő nagyságának mind fenyegetését, mind pedig maga ajánlását is értjük s mi elhittük, az ajánlás ezután is meglenne, ha kívánságok szerint küldhetnénk be mindeneket, de nagy kérdés az, ha azután csak abban maradna-e meg az dolog s az kívánságok is nem ujólnának-e. Látjuk kegyelmed írásából, hogy még csak emlékezetét is neheztelik az athnaménak. Beküldöttük vala az husz ezer tallért Seredi uram által, míg beveheték, az öt ezer arany addig nem forga emlékezetben, az athname is mind ígérteték, de azután az athname helyén ismét az aranyat kezdék sollicitálni. Jussan eszében kegyelmednek, in anno 1636. ígírek ugyan az athnamét, de inkább hagyák el az akkor ígirt nagy summát, mintsem az athnamét adták volna meg. Mindazáltal hatalmas császárhoz való engedelmességünknek megmutatásáért és szegény hazánk békességének megtartásáért az tallérok dolgában mire mehetünk, ide alább való írásunkból kegyelmed megértheti.

De az öt ezer aranyak megadása az országnak szabadságában, nekünk is pedig kötelességünkben járván, mi egyáltalában nem ígírhetjük, mert nem is az mi személyünkől való adó

hanem az országé, melyet az nekünk adott athname is bizonyít, kinek mássát ím kegyelmednek is beküldöttük mind törököl, magyaról, kiből kettő tetszik ki: egyik, hogy az országé az adó is és nem az fejedelemé, kit az ország minden szabadságában való megtartásáért s oltalmáért szokott adni; másik, hogy az athnamében az is meg vagy on írva, az régi adónál feljebb ne erőltessék az országot. Az régi adó pedig ab antiquo tiz ezer arany volt; mely athnamét kegyelmed akar magyaról, akár törököl, ha úgy tetszik kegyelmednek is, beadhatja. Elhittük, hogy igyekezik Zölfikár holmi helytelen ratiókkal ez ellen, de könnyű arra kegyelmednek megfelelni, melyet elhittünk, el sem fog kegyelmed mulatni.

Pro informatione (nem úgy azért, hogy publicum legyen) ím annak is mássát küldtük kegyelmednek az athnaménak, melyet szegény fejedelem bemenetelekor adott volt az országnak első Ahmet császár, kiben nyilván meg vagy on írva az tiz ezer arany, in ea parte meg is mutathatja talám kegyelmed Zölfikárnak, mert ennek mássának meg kell lenni az tefterben minden bizonynyal. Ilyen szép igazsága lévén azért az országnak s hatalmas erős fogadása alatt is az fényes portának, ha más nagyobb nem fokszik ez alatt, nyilván meg kell csendesedni az fényes portának ebbeli kívánságától; s ilyen szép igazsága mellől is hogy az ország elmenne s jövendő romlására nyitna utat és mezőt, mi el nem hihetjük, melyet mi is magunktól nem mívelhetünk. Mindazonáltal ha ő kegyelmek meg kezdik ígérni és megadni, mi örömet beküldjük; noha abban kétségesek vagyunk, ha semmi egyéb nagy okok nem volnának is, az mely szörnyen elholtak az emberek Erdélyben, hogy nagy kételenségen kívül adajokat neveljék; holott merjük bátorságosan írni kegyelmednek, hogy Erdélyben, ha felényi része nem is, de harmad része elholt az embereknek, oda értvén gyermeket s egyéb rendeket is.

Mivel azért az országnak eddig szokott igaz adaja ím megyen, annak menetelinek hírét mint adja eleiben az vezérnek, ott lévén kegyelmetek, maga alkalmaztathatja jobban. Mindazonáltal nekünk úgy tetszenék, az adónak beérkezése előtt nem kellene azt nekik érteniek, mint és mennyit visznek, mert hihető, abban is fortélyt igyekeznek keresni. Annak pedig bemeneteli felől már bizonyos lévén kegyelmetek, az egyéb dolgokról is hogy könnyöröghessen, módjok leszen.

Kegyelmetek azért elsőben magok igen jól megruminálván az dolgokat, azután communicálhatja, az mint illendőnek lenni itéli, Zölfikárral, kinek hogy elméjét, szívét praeparálhassa, kegyelmetek intimatiója szerint ím küldöttünk száz aranyat neki, igyekezzék azért kegyelmetek ilyen rendet tartani az dologban.

Noha az mint ezelőtt is sokszor megírtuk, az minemű conditiókkal mi ígíreteket töttünk vala az husz ezer tallérnak megadása felől, azokban nemhogy promoveált volna az porta, de sőt impediált és retrahált. Mindazáltal az conditiók szerint ezt is kérheti kegyelmed, az mint ide alá meg vagyon írva:

1. hogy az athnamét az előbbi kívánságunk szerint megadják, úgy mindenekben;

2. az öt ezer arannyal is a szegény országot nem terhelik, arról is levelet adnak.

Ezek meglévé, ha csak /lóteréhben kelletik is, mindjárt küldjük hatalmas császárnak az tizenöt ezer tallért, és annuatim míg élünk, az athnamék szerint való conditiókat valamig megtartják, állják beteljesítik, megadjuk magunkéból, de nem az országéból, és megküldjük, megtartatván mi is az athnamében specificált conditiókban az mint feljebb is íránk.

Az fővezérnek pedig ő nagyságának három ezer tallért fogunk küldeni; Zölfikárnak is ezer tallért. Ez két rendbelit semel pro semper. Ezekben pedig ha magát jól viseli Zölfikár, és ezután való jó magaviselését is tapasztalhatjuk, több jó akarral is lenni igyekezzünk.

De az conditiók alatt való ígíretben igen cautusoknak kell lenni kegyelmeteknek; mert tudja azt jól, ezelőtt is mi mindenkor conditiók alatt töttünk ígíreteket s mégis conditio nélkül kívánnak mindeneket. Lám ezelőtt kegyelmetek mindenkor azzal biztatott az vezér nevével, ha az tallérok meglesznek, az mellett az 5000 arany felől könyöröghetni hatalmas császárnak. Mi isten áldomásával türhető egészséggel vagyunk, istentől kívánjuk, kegyelmetek felől is hallhassunk minden jót. Eisdem de caetero sat. Datum in arce nostra Varadiensi die 24. Ianuarii, anno domini 1647.

G. Rakoczy m. p.

Czím: Generoso Stephano Szalánczi de Szent-Tamás sat.

Szalánczy följegyzése: Anno 1647. die 15. Februarii hozá meg Száva Mihály az mi kegyelmes urunknak ez 24. Ianuarii Váradról íratott levelét az mi kegyelmes urunknak.

Eredeti.

XIV. 1647. [január (!)] 25.

Portai fővezérnek.

Az nagyságod levelét becsülettel vévén, eddég való minden cselekedetem is, bizonyság az nagy hatalmú isten, nem vakmerőségemből lött, sem akármiféle idegen gondolatokból, hanem

biztam hatalmas császáruk igazságos cselekedetihez s híveihez való kegyelmességében, kik közül én is magamat annak tartván, ezután is soha én egyáltalában az ő hatalmassága köntösét el nem akarom bocsátani és más urat nem akarok keresni, csak az ő hatalmassága szemei elől el ne vettessem s idegeníttessen attól igazság nélkül. Nagyságodnak is igaz jó akarója vagyok s akarok is maradni. Hatalmas császáruk haragjától még az tűznél is inkább rettegek, félek; mindazáltal elhittem, ő hatalmassága is mint nekem kegyelmes uram s böles császárom, ő hatalmassága is úgy cselekedné azt, ha én az nagy istennek igazsága szerint is azt megérdemleném és arra okot igazsággal adnék.

Tudja az igazságnak istene, semmivel nem tartoznám, mert a mint sokszor megírtam nagyságodnak s az török levelekből is nagyságod megértette, én velem hatalmas császáruk hadai nem voltak, elhagytak, nem segítettek s az 7 vármegye s az többi is maga jó akarátja szerint vette oltalmamat, s gondviselésemet régi szabadságoknak helyére állatásáért, kiből az német császártól megbántattak volt. Ha némely nemes emberek beszörlvén egy vagy két várban azokat az hét vármegyebeliekkel meg kellett szelidítenem, abban is nem annyira az én erőm mint az igaz magyaroké által ment végben; de azt sem tarthatam volna meg, ha magoktól meg nem maradtak volna mellettem. Oszmán passát ő nagyságát az akkori palatinus sok pénzzel betöltvén semmi segítséggel nem volt, az nagy isten csudálatosképpen oltalmazta meg az palatinus ellen. En penig (az mint nagyságod megláthatja) az ajándék beküldését úgy ígértem volt, ha elegendő segítsége leszen hatalmas császáruknek mellettem.

Az mint azért nagyságodnak ím minap is megírtam, mi semmivel nem tartozunk, de akarván hatalmas császáruknek kedveskedni immár elkészítettem az 15,000 tallért az több ajándékkal együtt s ím indítom is Brassóban, s valamihentest az athname az beküldött írás szerint ottbenn levő követem kezében adatik hatalmas császáruk kezeírása s pecsétí alatt s nekem is igaz mássa kiküldetik, meglátván, mindjárt Brassóból is mind pénzzel s egyéb ajándékokkal beindítom.

Az erdélyi tizezer arany adónak eddég be nem vétele az egész országnak nem kevés szomorúságára vagy, nem lévén ez országnak semmi közi ahoz, az miért eddég bevételét nagyságod halasztotta, sőt nemhogy az ottbenn való főkövetem, de magam is nem merném életem[ért (!)] is azt cselekedni, hogy azzal adatnám be az 15,000 tallért. Nagyságodat azért kérem igen-igen nagy szeretettel, cselekedjék mind én velem, ez szegény országgal az igazság szerint; higgye nagyságod, bizony mind

hatalmas császárunknak s mind nagyságodnak nagyobb hasznára s jó hírének nevének terjedésére fog lenni. Hogy nagyságodnak levelére későn kell választ tennem, esett a kijött kapikihának az sok árvizek s nehéz utak miatt hozzám későn érkezéséből. Parancsoltam volt főkövetemnek is, szerzett volna nagyságodtól egy uti levelet, ki mellett postámnál nagyobb rendbeli emberemet is küldhettem volna be mind az útnak bátorságáért, mind hamarébb való bemeneteliért, kiről nagyságodtól bocsánatot várok. Én míg élek, hatalmas császárunknak és fényes portájának igaz híve, szolgálja akarok lenni s nagyságodnak is jó akarója etc. Iratott besztercezi városomban 25. napján (*így*), 1647. esztendőben.

Egykorú másolat Batthyány-ktár 5. IV. 5. 194.

XV. 1647. február 4.

Szalánczi uramnak.

10. Ianuarii írott kegyelmed levelét Máthé vajda küldvén meg Brassóban, 31. praesentis vöttük vala, kiből is értjük, az vezér mint tractálta legyen kegyelmeteket s értjük az egyéb írásit is. Nem igazán informálták kegyelmedet szolgálai, mert bemeneleekben ellent tartók nem voltunk; parancsoltuk ugyan azt s méltán is, hírünkkel legyen mikor menni akarnak, írhasunk kegyelmeteknek; de még azt sem cselekedték, hanem hírünk nélkül is még decemberben mentek be közülök, Havasalföldében vagy hol mulatoznak, magok tudják. Pénzt is küldtünk mi kegyelmednek Gyárfás uramtól kegyelmednek (*így*), kit úgy remélünk, ez levelünk érkezéséig el is vött; ezután is nem fogyatozik meg reá való gondviselésünkben kegyelmed.

Az vezér fenyegetőzését mind kegyelmetekre nézve s mind közönségesen minemű búsulással szenvedjük, akárki megítélheti. Nincs mit tennünk, valamit az jó isten reánk mér, hálaadással kell szenvednünk mindnyájan, méltán sem mások minket nem vádolhatnak, sem pedig conscientiánk nem vádol, mert valamivel mi az fényes portának tartoztunk, igazán mindeneket beszoáltattunk, sőt azonkívül is mennyi kedveskedéssel, adományunkkal voltunk, abban kegyelmetek is sok részt tud; nem is hisszük, egy fejedelem idejében is extraordinarie annyi hasznót vött volna mind császár s mind ő hatalmassága után való nagy emberek, s im maga látja kegyelmed, micsoda jutalmunk vagyon érette, s nem is csuda, hátha az mit adni akarnánk, módjával s valamely bizonyos fundamentumra akarnánk kiadni, ne kellene szüntelenül búsulnunk mind nekünk s mind kegyelmeteknek, valaha lehetne valami kis securitássa ez szegény hazának is, különben csak minden haszon nélkül profundálni annyi summát, azzal megmond-

hatatlan abususokat hozni mindkét országra, valjon ki tanácsolhatná? Valamire azért mi magunktól mehettünk, azokról kegyelmeket tudósítottuk, és nagy részént az kegyelmek tetzése szerint is expedíáltuk Száva Mihályt megpróbálván azt is kegyelmek, mint afficiáltatnak és mint is acceptálják, arról való kegyelmek tudósítását elvárjuk.

Az ötezer arany dolgáról az mint már száma nélkül írtunk kegyelmeknek, mi most is egyebet nem írhatunk: nincs hatalmunkban adása, vagy megtartása, nem az mi személyünket, hanem országot illeti; az mit eddig is cselekedtünk, ne ítélje azt kegyelmed, hogy csak magunktól cselekedtünk volna, tudja jól kegyelmed maga is, egyebekben is, de kiváltképpen ország dolgában tanácsosal szoktunk mi élni és cselekedni, közlöttük mi azt mind tanácsrend híveinkkel s mind az országnak több főrendből álló hazafiaival, valakikkel illet, de felette igen irtóznak ez nagy szabadságtalanságtól, holott ha ilyen szép és nyilván való igazságokban megháboríttatnak, hát tovább mit várhatnak; de hogy eddig ő kegyelmek nem írtanak, nagy consideratiók vannak előttök; azért is írtuk mi kegyelmeknek ő kegyelmek tetszéséből is, hogy okot is adni arra távoztasson, országra ne jűjön parancsolat felőle, mert az utolsó dolog aztán. [Ezt is pedig az ő hatalmassága javára intimáltuk mi kegyelmednek, mert ha az országnak írának, ezeknek az hol most jár elméje, inkább halált szenvednének, mintsem az 5000 aranyat megigérnek s régi szabadságokat elrontának velle, holott nekik szintén olyan s nem utolsóbb szabadságokban jár mint az fejedelem szabad választás, akármelyike mellől menjenek ők ennek el, de aztán magokra azután több szabadságtalanságot várhatnának.]*)

Ali aga felől maig még semmit sem értettünk.

Az végbeliek panassza merő hamisság, az többié is, de kiváltképpen az budaiaké, mert ítélje meg maga kegyelmed, micsoda közbevetés vagyon az budaiak és mi köztünk, hol Buda, hol Erdély vagy az hét vármegye?

Hatalmas császárnak minemű parancsolatját hozták vala Budáról s az vezér is onnét mint írt vala, im kegyelmednek parájokat megküldtük, ő hatalmassága parancsolatja szerint már expedíáltuk is Kőrösi és Sebessi Boldisár uramékat mind az végbeli dolgokról való instructióval s mind pedig tisztességes ajándékokkal az vezérhez.

Rákóczi György vagy Rákóczi Zsigmond hogy Posonba löttek volna, merő szemtelen hazugság, arról bizvást felelhetett

*) A | | közt való a fejedelem betoldása, melyet egy más kéz a margóra újra leírt.

kegyelmed, noha ha szinte úgy lőtt volna is, hatalmas császár parancsolatjából békesség lévén az némettel, szabad jüvés menés lehetne, de nincsen semmi benne.

Hopmester urám régen megjött Lengyelországból, házá-nál vagyon; mi okból kellett vala beküldenünk: az Rákóczi György feleségére nézendő jószágok dolgából, ki nem is kevesset teszen, megírtuk vala kegyelmednek ezelőtt is, még most is nem végződött pedig el, hanem haladékbán ment.

Az Zölfikár sírását mi egyébre nem gondolhatjuk, hanemha syrenesek (*így*) módjára sirna, szánakozásból kötnek lenni nem itélhetjük, holott ő volt ennek főauthora, avagy talám ő reá felelt, hogy véghez viszi s látván nem könnyen leszen meg, magát is féltheti.

Akarók kegyelmednek azt is értésére adni, mivel már jó ideje, hogy mind az pestis s mind egyéb ittkin való dolgaink miatt oda be nem voltunk, ahozképest be akarunk tekinteni Erdélyben, mindazáltal ittkin levő állapotokra való vigyázásért, és az jó békességnek is mind az végekben mind egyéb helyekben való oltalmazásáért Rákóczi Györgyöt Váradon, Rákóczi Zsigmondot pedig Patakon rendeltük lenni. Adja isten sat. Datum in arce nostra Varadiensi die 4. Februarii, anno domini 1647.

Egy féleven: Értjük ugyan kegyelmeteknek félelmes állapotját lenni, részszerént nem is csudáljuk, de mind ezelőtt míg az embereknek és régi eleinek (!) azoktól, s mind pedig levelekből láttuk mi azt, ezelőtt is több fejedelmek idejében is hasonló s néha veszedelmes állapotokban is forgottak az főkövetek, sőt magunk követei is csak anno 1636., mindazáltal az úristen jobb kimenetelít adta s ugyan csak nem vehették őket arra, hogy az haza szabadsága ellen való dologban remittáltak volna valamit, csak megmondották, hogy az mellől nem recedálnak, valahová teszik őket. Kegyelmed is azért hogy úgy dirigálja szavait, igen kegyelmesen intjük s parancsoljuk is kegyelmednek, megértesse az vezérrel maga szavával csak, nem mi nevünkkel: hiában irogattat kegyelmeddel, mert ezerszer ír is, de tudja maga jól, nincs abban módunk minekünk magunktól, nem minket illet az adó, országé, és maga is, hazafia s tanácsunk is lévén nem tanácslaná, ha honn volna is, sőt ellene mondana, hogy az ország szabadsága ellen való dologgal sáfárkodnánk. Az ország pedig hatalmas császárokhoz azért folyamodott volt régen is, nem fegyverrel, hanem szabad jó akaratjából, hogy szabadságában nehogy megbántassék, sőt abbéli engedelmességekért, adózásokért másoktól is oltalmaztassék. Hatalmas császárnak egyszer megfogott fényes köntösséhez erősen ragasz-

kodván azt elbocsátani soha nem akarjuk; hallatlan dolog az, hogy ahoz ragaszkodókat valaha az régi hatalmas császárok magoktól eltaszítottak volna.

Azt is csak magától intimálná kegyelmed: úgy hiszi bizonnal, mind mi s mind az ország mintsem elállana ezbeli szabadsága mellől, készebb volna nagy dolgokat szenvedni. Micsoda példa lenne ez egész világon, és ki merne hatalmas császárhoz ragaszkodni, ha meg nem kezdenénk mi tartatni régi szabadságunkról adatott athnaméjokban az császároknak? De valjon haszna is mi lehetne hatalmas császárnak és utánna való nagy rendeknek az puszta országból, ha tüzet, fegyvert bocsátana az szegény országra? Elein mikor másoktól bántattak az országnak főrendei, hatalmas császár országában futottak, kenyér adatott szájokban és bátran nyugodtak hatalmas császároknak kies árnyékokban; micsoda dolog lenne az, ha az országnak főrendei széljel idegen országokra kezdenének bujdosni hazájokból, az szegénység éhhel, döggel, fegyverrel veszne, s attól üldöztetnék, pusztították, az kinek ennyi időtől fogva adózott? Ha pedig egyik császár athnaméja csak annak életéig tartana, szultán Szulimán idejétől fogva mi módon maradhatott volna meg Erdély az ő állapotjában s miképpen is maradhatott volna meg oly hűségben?

Az fővezérnek hogy mi írjunk, azt is nem oka nélkül mulattuk el, mert ha mi kezdenénk írni az ötezer aranyról, ellenkezni azbeli mentségünkkel, hogy nem minket, hanem az országot illeti az az dolog, mégis másfelől mi kezdenők traktálni meg-, avagy nem adását.

Azért uram mind bátorítson, igazgasson az úristen benne-teket, s mind pedig oltalmazzon minden véletlen veszélytől.

Egy másik féleven a fejedelem kezével: Azt is meg kellene kegyelmednek értetni az vezérrel ő nagyságával, emlékezzék meg az fényes porta Erdélynek elmúlt hűséges szolgálatjáról, kit az fényes portához mutatott, mikor az német kezéből maga szabadította ki magát s ő hatalmasságához megtartotta az hűséget, kit ő mind szabadságban való megtartásáért s oltalmazásáért cselekedett; arról is, mennyiszer akarta az német pengi magáévá tenni, de mivel szabadok s míg az . . . az embereknek szívek az fényes portáé volt, nem vihette végben, ki hinné azt, hogy ezután is ő azon nem igyekeznék, melyről mi is elég . . . voltunk csak 1636. esztendőben is. Elhiggye ő nagysága, bizon-bizon megbékélnek oda fel nemsokára s ki tudja, ha el nem kezdik oszlatni az hadakat s az fényes porta ellen kezdik indítani, valjon ily állapotban nem tudna-e Erdély szolgálni ő hatalmasságának és az fényes portának. Több efféle

illendő igazságos ratiókkal kell kegyelmednek az vezért tudósítani, mert új ember lévén az vezér, talám, az mit ő nagyságának érteni kell, lehetnek olyanok, kik el igyekeznek rontani; bizonynal állathatja ezt kegyelmed: az régi hatalmas császárok is nam azért kedveztek Erdélynek s nagy vezérek meg tudták gondolni, csak Erdélynek legyen az szíve az fényes portái, nem kell őket az német occupálásától féltetni, járuljon (!) az ő hatalmassága segítségé is melléje.

Fogalmazvány Batthyány-ktár 5. IV. 5. 198.

XVI. 1647. márczius 8.

Alázatos szolgálatomat sat. Az úristen sat.

Kegyelmes uram, ezelőtt egy héttel expediálván nagyságodhoz haza János deák nevű brassai postát, tudósítottam vala nagyságodat, mely szorgalmatosan vigyázzák az Száva uram menetelit kérdezkedvén az vajda ő nagysága postáitól, az kik bejönnek, hol találták, mint mehetett, az út micsodás, nagyságodat hol értik lenni, az úthoz képest mikorra gondolják, hogy érkezhetik nagyságodhoz, kiről most sem szünnék, valamikor onnan jövő embert találnak számlálván az huszonötöd napot.

Ugyanezen levélben tudósítja Szaláncezi a fejedelmet a töröknek Zadra ellen való készülleteiről. A Fejértengerre indított 5000 jancsárnak megparancsolták, hogy Zadra alá térjenek. A mazul jancsár agát, Kamancsi Mehemed passát creálta császár Zadra alá főszerdárnak, ki márczius 7-én indult el 3000 jancsárral és 1000 lovas spahoglánnal s egyéb feles számú haddal. A Dobrudzsában telelt, valamint a rumeliai és boszniai hadak is Zadra alá rendeltettek. Dervis Mehemed passa Szilistriában marad, csak a tihája megyen Zadrához a hadakkal. A tatároknak megparancsolták, hogy veszteg legyenek, Lengyelországra ne menjenek, mert a császár a lengyelekkel békességben van; azon merzákat, kik nem régen rablani mentek Lengyelországra, megölették, a lengyel rabokat szabadon eresztették. Beszéli, hogy a tatárokat is Zadra alá küldik, »de merre megyen oda is, azelőtt nehéz fenyegetéssel fenyegetnek vala véllek, bizony illik vigyázni, szükséges is az reájok való vigyázás. Az budai vezérség is mind helyben vagyon. Most ebben az állapotokban kellene őket csendesíteni, mikor az hadakat rendelik, rendelnék másfelé, mert nehéz aztán elfordítani őket, ha reánk rendelik. Most az nemes ország együtt lévén, az 5000 arany felől nagyságod végezhet ő nagyságokkal s ő kegyelmekkel, az mi veszedelmünkkel kegyelmes uram nem mulik az el, bizony megveszik, s az mint fenyegetődnek, duplával még, csak utolsó veszedelmünk ne következne belőle az mely rettenetes szorgalmatosok az emlegetésében; hiszem ha

valaha olyan állapotot ad isten, hogy megtarthassák, akkor élhetnek az alkalmatossággal, de most találjuk kedveket kegyelmes uram, ne vesszessük magunkat, kedvet találván, aztán az vezér ő nagysága tetszése, tanácsa szerént töröködjünk ottan, talám meghallgatnak aztán, ha ők nem, meghallgat isten, elég már az keménység ebben. Az 25-öd napot pedig kegyelmes uram el ne mulassuk, ujabban ne irritálódjanak, hogy Zadra alól reánk ne forduljanak az régi discursussok szerént.«

A fejtengeri hadak csendesen vannak, a pestis grassál rajtok, Deli Huszain passa is kétszer volt benne, most másodszor megbetegedvén meghalt, »de én nem hiszem«. Mihelyt a Fekete-tenger annyira csendesedik, Azák őrzésére 3000 jancsárt fognak küldeni.

Panaszkodik Szalánczi, hogy nem adnak az portán pénzt. Mikor megértették a Gyárfás jövetelét, január 21-én adtak egy heti pénzt, de többet augusztustól fogva nem kapott. Elkölt a fejedelem küldte pénz is a sok adósságra, »szaporátlan az tallér, itt csak 8003 oszporában kel.«

Datum Constantinopoli die 8. Martii anno 1647.

Nagyságodnak alázatos szolgája szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

Egy félíven: P. S. Az vajda kalarássi die 8. hírem nélkül elmenvén levelem itt marada. 9. die hozák az Máthé vajda ő nagysága ittbenn való kapitihái Fejérvárról 22. Februarii íratott levelével nagyságodnak az Ali aga által küldött hatalmas császár és vezér ő nagysága nagyságodnak küldött leveleknek pariait, melyben mit írjanak kegyelmes uram, értem. Mivel szokás az olyan küldés azelőtt nem volt, most is hírem nélkül esék, az mint igen alázatosan meg is írtam vala nagyságodnak akkor mindjárt; én valék rajta, hogy ne menjen, mert nem szokás, de az vezérnek ő nagyságának érdemes szolgája lévén, úgy adta azt az kenyeret kezében, az mellett lásson is, ha mi szeme eleiben akad s tudjon itt oda való állapatról mondani, úgy küldötték volt nagyságodhoz simulálván okát járásának az Máthé vajdához való menetellel, az mellett vont is rajta az mi[t] lehetett. Erről tovább kegyelmes uram nem szükség elmélkednünk, mert itt ezeknek most teljes szüekből, lelkekből való elmélkedések az 5000 arany s magyarországi ajándék, meggondolhatja nagyságod kegyelmesen.

Az mely órában az kapitihák meghozák az nagyságod levelét, azon nap mindjárt hivatta az vezér Zülfikárt, kérlette, mit írt nagyságod az mostan nekem küldött levelében; imez mondotta, hogy nem értette; s küldötte mindjárt, hogy jűjjen hozzám, menjen végére az kalarástól is: az mely postája nagyságodnak az ő nagysága nagyságodnak küldött levelét vitte, hol

találták, az út micsodás, mint mehetett, nagyságodat igaz-e hogy Erdélyben találta. Mind félek, hogy az Dobrocásban telelt hadat fogják megtartóztatni az Száva uram visszajövetelére, mert az tatár hánra is ujonnan mene csausz. Immár két oláh postától kérdezték így az Száva uram menetelit: hol talál-ták, mehetett-e jól az lova. Bizony vagyon valami szándékok, nem ok nélkül vigyáznak ennyére járására. Az Száva uram jól jövetelivel más dologra lenne intentumok; ha nem jól jű, nem kedvek szerint, itt való szándékjokat próbálják elsőben meg, azután fognak ahoz, az mire ennyére vigyáznak.

Beszélik, hogy a német császár megbékélt a francziákkal s hogy »az svécziái királyleányasszonyt akarja venni« a császár, sőt némelyek szerint már feleségül is vette. »Az pápa az egész kereszténységre átok alatt vetett uniót.« A budaiak a napokban az ő (Szalánczi) szolgáinak »supázkodva« beszéltek, hogy az oda fel való békesség véghez ment, »az oda fel való sok hadak megegyeznek s Buda alá jönnek.«

Valamicsodás állapot lött nem régen Zadra alatt, de mind arra fordítá hatalmas császár hadait. Ha az úristen nagyságodnak szívét, elméjét csendesítené s arra vezérlené, hogy ezeknek kedveket találhatná, az mely igen megnyugvának az lengyelekkel való békességben, még az tatárokat is oda fordítának az mint eszemben veszem, mert ők az muszkákat semminek tartják, mikor az úristen az nagyságod békességét is megadná ezekkel s olyan hitelünk lehetne, nyughatnánk mi is bátorságon aztán; de ha nem, mi lévén közelebb előttük, mi rajtunk kezdik el, bizony nem hagy hátra; most csak szabadságunkat retteg-jük, de bizony res cum onere vadit. Ebben nem tudom micsoda szabadságunk vesz, hogy nem jól kötöttek volt s nem akarják megállani, de ha reánk jű, bizony minden szabadságunk, feleségünk, gyermekink, országunk oda lesz, ez immár bizonyos; nem kell kételkednünk abban, hogy reánk nem megyen, most pedig mindjárt, mihelyt Száva uram kedvek szerint nem jű vagy csak sokáig késik is. De azt remélhetnők még ezután is, ha isten hazánkban megmaraszt békével, hogy az egész adózás alól is felszabadíthat isten. Vezérelje isten nagyságodat arra az az mi jobb. Csak adjon isten békességes megmaradást, megadja isten esztendőről esztendőre az 5000 aranyat; de ha egyszer elvesztjük az szegény hazát, soha bizony meg nem találjuk.

Az szepetek felől informálhatja nagyságod Száva uramot most. Az úristen sat. Constantinopoli die 11. Martii, anno 1647.

Nagyságodnak alázatos szolgálja szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 26. Martii A. I. estve 8¹/₂ óraker.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 200.

XVII. 1647. márczius 29.

Alázatos szolgálatomat sat. Az úristen sat.

Mivel csak az Száva uram nagyságodhoz való expeditióját, is nehezen nyerhettük vala meg s azt is az országnak való írásért inkább, hogysen mint nagyságodnak való írásunkért, s az brassai postát is noha alattomban csak, de Száva uram után hamar expediáltam vala, azután aztán immár régtől fogván nem mertem írni, mert megértvén az vezér, hogy Száva urammal többen is mentenek ki s az solymároknak is jobb része kiment, igen haragutt Zülfikár agára az vezér ő nagysága, az praefigált 25-öd nap eltelvén mindjárt hívatá az vezér kapitihaja uramé-
kot mindketten, kérdezte: ha jött postája vagy levele nagyságodnak, mert elmúlt az 25 nap, miért nem jött, nam megparancsolta volt, hogy vagy küldi nagyságod, az mit hatalmas császár parancsol, vagy nem, de 25 napra válasz jüjjen; az árvizekkel s nehéz uttal mentették ő kegyelmek nagyságodat. Elűzvén ő kegyelmeket előle az parancsolat ez lött, hogy felnyissuk az szemünket, mert hatalmas császár nem tartóztatja tovább az hadakat, az melyeket reánk rendelt, megindítja, lássa aztán az ország s lássuk mi is. Az bizony dolog, hogy az Dobrocsánban telett hadaknak az mint megparancsolták vala, hogy Zadra alá menjenek, megtartóztaták, helyekben vannak mind veszteg készen, az tatárt oly készen tartják mint az vadász az les-agarat. Ezelőtt mintegy három héttel expediálának Zadra alá egy Hamanci Mehemed passa nevű nagy embert szerdárságra ezer lovas spahoglannal, 3000 jancsárral, tegnap bizonyoson mondá nem kicsid ember s török, hogy Temesvár felé térítették, arra megyen; hatalmas császár sátorit is készítek, azt mondják, hogy Drinápolyban készül, bizonyoson mondják, hogy alattomban mind az fővezért s mind az jancsár agát készíti hatalmas császár az szárazon, az kit noha igen titkon, de énnekem azon főember török is mondá, hogy vagy az fővezér, vagy az teftedár leszen, de az kettőnek egyike szerdárságra megyen az szárazon, az másik kajmekámul marad hatalmas császár mellett. Deli Huszain passa sem holt meg az mint hirdetik vala, az tengeren túl való hadakat rendelték melléje, Candiában ez esztendőben el akarják végezni dolgokat s onnat Zadra alá jönnek által mind azok is, onnan Kassa alá jönnek, ha békesség által vég nem lehet az magyarországi ajándék állapotjában, kit az úristen

szent fiáért fordítson jobb állapotra. Ezek mind felkelének, hatalmas császárnak derék ereje indul meg az vezérrel, az kazuloktól nincsen semmi tartások, mert azoknak az jusbék hánnal vagy on rettenetes ügye. Az indistan hánnak tartották egy fiát, kicsiny korában hozták volt, szaladott oda az kazulokhoz, ott nevelték fel, az indistan hán megholt s ezt vitték Persiából haza s azzal conföderált s bocsátotta haza, most immár kétfelől vették az jusbék hánt, rettenetes hadok vagy on az jusbék hán ellen, ketten akarják az jusbék hán birodalmát obtineálni, felosztani; onnan nem lévén félelmek, az oda való hadakat is mind ide fordították. Az mint Zülfikár aga izené az kapitihaja uramékkal való szembenlétele után az vezérnek ő nagyságának, hatalmas császár parancsolatja az, hogy nagyságod most azt adja értésére az vezér ő nagysága által, ha adja-e nagyságod vagy nem, mert erre tovább nem várakoznak, hatalmas császár csak indítja az reánk rendelt hadait. Itt kegyelmes uram még üdönn volna ez rettenetes veszedelmeknek eltávoztatására. Emlékezzék reá nagyságod, 37-ben az mikor nagyságod én tőlem küldötte vala be az adót, akkor szultán Murad mi reánk készült vala, nagyságod ilyen írásocskát küldé be, hogy érti nagyságod, hogy hatalmas császár Bagdát alá készült s noha tudja nagyságod, hogy az nagyságod irigyi mit mondanak itt benn nagyságod felől, de nagyságod tudja, kihez tartozik igazsággal, ha hatalmas császár elmegyén, hagyja úgy nagyságodat s az budai vezérseget, hogy távolylétében ő hatalmasságának ide hátra nagyobb kára ne essék, parancsoljon az budai vezérnek, hagyja olyan tanusággal etc., az mindjárt oly igazságul tulajdonittaték nagyságodnak, hogy az mely nap értésére lelete az hatalmas császárnak, azon órába avagy nap kitevék az tult s kiáltatni kezdék, hogy hatalmas császár Babillonia alá megyén, az hadak által menjenek az tengeren. Vajha az én méltatlan írásomnak helye leszen vala tavaly ez tájban szintén, az mikor írtam vala nagyságodnak, sőt ugyan könyörgök vala, hogy nagyságod az magyarországi ajándékról külön írjon, az ország az 5000 aranyról külön s könyörögjünk levelünkben, bizony az magyarországi ajándékot 10,000 tallérban megengedik vala s az 5000 aranyat is; az hogy nem lőn, az vezér persvadeálja vala, hogy az magyarországi ajándékot éppen küldje meg nagyságod, az mellett az 10,000 arany adót, mutasson nagyságod engedelmességet azoknak idején való beküldésével, azok mellett könyörögjünk aztán az 5000 aranyért, ő nagysága is könyörög s még abba is elkérjünk. Azon haraguék aztán meg, most immár látja-e nagyságod, csak az elmúlt időkről az mennyi időtől fogva kéri s meg nem adta nagyságod, csak azt igéri, hogy megnyeri, de ha mégsem küldi nagyságod, bizony megveszi azt is. Az mely szép dispositiót itt

nagyságod hogy cselekedett: ifju urunk ő nagysága Váradon lakik s Rákóczi Zsigmond uramot Kassára rendelte nagyságod (az mely dispositióját nagyságodnak isten szent fiáért áldja meg, tegye örvendetessé mindnyájunknak egész magyar nemzetségül, ő nagyságoknak állandóvá sokáig), úgy leszen pedig állandó, ha ahoz nagyságod békességet szerez, az mely atnahmét nagyságod kíván, immár meg is ígérték, kezéhez juthat nagyságodnak s egynehány esztendeig abban békességben nyughatnak ő nagyságok az alattok valókkal együtt, mert most sem mondja az vezér ő nagysága, hogy nem könyörög nagyságod mellett, de úgy, hogy az magyarországi ajándék is éppen az 20,000 tallér bejöjjen, az 5000 arany is, hogy hatalmas császárnak az nagyságod ellen való nagy búsulását csendesíthesse elsőben, az ő nagysága irigynek, kik vigyáznak az nagyságod mellett való feleletire, azokat megcsendesítheti ő nagysága az mint nagyságod mellett felelt.

Itt az az híre, hogy mostani gyűlésében nagyságodnak egy néhány rendbeli követek vannak; nem tudom én, kik küldik be ide Székely Mózesnek az sok pénzt, de bizony az híreket is azok küldik. Én kegyelmes uram az nagyságod discursussira, ratióira méltatlan vagyok felelnem, itt azok kárt, nem hasznót tennének, ha szinte szabad volna is megmondanunk s meghallgatnák is. Az hol íratja nagyságod kegyelmesen, hogy az statusok elméje jár: inkább halált szenvednének, hogysen az 5000 aranyat megígérnék; ő kegyelmes uram, kegyelmes uram! bizony az ittbenn az híre, hogy az én levelemet senki nem látja nagyságodon kívül, senki nem tudja, hogy hatalmas császár az 5000 aranyat kéri, kegyelmesen megbocsásson nagyságod, eleitől fogva ha az én kicsiny szerencsécskémét nagyságod szerencséjéhez úgy nem kötöttem volna az mint kötöttem, noha ilyen contemtusban juték az mint vagyok (ezt talám ugyan nem kellene írnom), mert csak az bejáró emberektől értegetek én, de bizony külömbet beszélnek kün, hogysen nagyságod előtt, bizony egyedül nagyságod vétkes, az zalaknai hegyek nem fogytak még el kegyelmes uram, ad isten aranyat, szeresse nagyságod magát is s viseljen gondot, ennél az gyűlésnél ne haladjon tovább, érje végét az 5000 arany felől, az mire nagyságod halaszta, hogy országé az adó etc., bizony nem engedtetik több üdő erre, talám én sem írhatok, ha nagyságod mégis tovább halaszt, vessen véget nagyságod minden ebbeli ratióknak, nyuljon nagyságod az kedvkereséshez, bizony obtineálhatjuk, küldje be nagyságod az vezér tanácsa szerint s küldjön az vezérnek is, ne ígérjen, hanem küldjön Zölffkárnak is, ő neki ha kevesebbét is az mit írt vala nagyságod, csak legyen küldés az mi leszen, ne ígíret, bizony jót ad isten, csak legyen hamar az istenért, bizony az mi halálunkkal ez el nem mulik, s miért terheli nagyságod azzal conscientiáját, mert nem

az hazáért szenvedjük mi az halált, nyavalyás szolgálk az gályát, csak az átkozott 5000 aranyért.

Itt énnekem egy pénzt sem adnak, az vezérek tallérát kell költenem valamegyék (*így*), aztán az mikor be kellene adnom, honnan vegyek mást nekik, ha nagyságod nem küld; ha isten nagyságodnak szívét megszállaná s azzal szabadulást adna, ki is mivel menjek. Az úristen sat. Datum Constantinopoli die 29. Martii, anno 1647.

Nagyságodnak alázatos szolgálja szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem följegyzése: 10. Aprilis A. I. délest 12 órakor havasalji vajda postája.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 178.

XVIII. 1647. ápril 22.

Tekintetes és méltóságos fővezér sat. Isten nagyságodnak életét örvendetes jó egészséggel sokáig virágoztassa sat.

Az nagyságod levelét mi illendő böcsülettel vevén írhatjuk igen bizonynyal, mi sem az mi ígéretünkről, annak igazsága s az mi kívánságunk szerént feledékenyek nem voltunk, elannyira, valamikor Memhet passa ő nagysága minékünk arról ígéretet tött volna írása által, beküldvén az pénzt, az athname is az mi kívánságunk szerént meg leszen mindjárt adatva. Mely ígéretihez Memhet passának ő nagyságának mint hatalmas császárunk fővezérének ígéretihez mintegy erős kőfalhoz bizván, az ajándékot mikor beküldöttük volna, micsoda kimenetele lött volt, im nagyságodnak igaz mássát az leveleknek beküldtük, és mi magunknak hagyattatván, attól is megtiltattunk vala, hogy magunk kicsiny erejével is jövődő bátorságos állapotunkról ne viselnék gondot. Tudjuk jól, akkorbéli követink által beadott kívánságunk megvan hatalmas császárunk tefterébe, ki nek im mi is igaz mássát küldtük nagyságodnak. Az nagy istenre s jó szerencsés életére kénszerétjük nagyságodat, összevetvén ezt azzal s mind az dolgoknak kimenetelével ítélje meg, mi töttük-e az fogyatkozást, holott mi bizván az Mehemet passa ő nagysága ígéretihez beküldvén az summát, sem az Kassához tartozó 13 vármegyékben nem oltalmaztattunk, sem arról athname nekünk nem adatott, sőt ellenkező parancsolatokkal micsoda módon akadályoztattunk hatalmas császárunk hasznos szolgálatjába meg, im arról is elég írást küldtünk nagyságodnak. Mi soha állhatatlan orczát nem viseltünk, tétovázó, se egyfelé, se másfelé kapó emberek nem voltunk, az igazságnak útát nyomtuk, eleitől fogva

csak az egy igazságot követtük, s noha mi mind istenre s mind ez világi józan igazsággal ítélő emberekre merjük támasztani igyünknek igazságát, hogy semmivel nem tartoznánk, mert mi az császárhoz tartozó 13 vármegyébe való oltalomért, segítségért akartuk hatalmas császárnak kedvét keresni s azt az summát ígérni, nemcsak az hét vármegyében való oltalomért; de abban is mint segéttettünk, feljebb nagyságodnak érteni adánk, az nagy istennek igazsága szerént is ítélje meg mégis nagyságod, tartoznánk-e mi csak az 15,000 tallér ajándékkal is. Miolta az ország követi ottbenn vannak is, azolta is mi sokszor általok nagyságodnak értésére adtuk, noha nem tartoznánk vele, de minthogy mi mindenkor hatalmas császárunknak igaz, engedelmes szolgálói, hívei voltunk, készek vagyunk most is az 15,000 tallért hatalmas császárunk ezüstméltósági, az vezérek ajándékával együtt mindjárt beküldeni, csak az athname, kiről most is nagyságod ígéretet teszen, küldessék meg nekünk. Az mi keresztyéni hitünkre is ígérjük nagyságodnak, mihentest mi az athnamét elvesszük az mostani beküldött forma szerént, azonnal minden halogatás nélkül az 15,000 tallért az vezérek ajándékával együtt beküldjük. Kérjük is nagyságodat nagy bizodalmason jó szerencséjére, idvösségére, cselekedjék velünk az igazságnak kívánsága szerént, mondassunk jót nagyságod után. Isten oltalmazzon, mi hatalmas császárunk haragját reánk gerjesztenénk s méltóságos, ez világra kiterjedett hatalmát semminek vélnénk. Mi bízunk az ő hatalmassága igazságos kegyelmességéhez, ahhoz ragaszkodunk s nagyságodnak is bántódást nem szerzenénk; de ha igazságot kívánunk, ne ítélje azt nagyságod vakmerőségünknek. Immár mi kárunkon tanultunk beküldvén 1645. esztendőben az 15,000 tallért, az ötezeret hatalmas császárunk ezüstméltósági, az vezérek pénzbeli és ezüstméltósági ajándékira, mivel akkor hirtelen az ezüstméltósági ajándékot nem küldhettük vala, s meglőtt ugyan az ígéret az athname megadás felől, de követünk beadván az ajándékot csak az nélkül jött ki. Azulta is mennyi falukat hódoltattak meg az egri vitézek, mennyi szegénységet vittek el, mi arról is nagyságodnak igaz regestumot küldtünk; most is naponként, az hol módjok vagyon az egri vitézeknek, ezent cselekeszik. Itélje meg az istenért nagyságod: az szegénységet is rabolni, hódoltatni s ajándékot is kívánni illendő dolog-e?

Mi azért nagyságodat igen nagy bizodalommal kérjük mint igazságszerető fejedelmet, kiszerezvén hatalmas császárunktól az beküldött minuta szerént az athnamét, az szegény rabok felől is mindenüvé parancsolván az végházakban, bocsáttassanak el s azokat is az holdolás alól felszabadítani, kiket azulta meghódoltattak s azután afélével szegényeket ne bántsák, az mint feljebb írók, az summát az ajándékkal együtt éjjel nappal küldjük,

legyen tekinteti nagyságodnak az jövődő állapotokra is, hadd mi is szolgálhassunk nagyobb serénységgel, igazsággal ő hatalmasságának és az fényes portának. Az ország követit is, kérjük nagyságodat, ne tartóztassa, bocsássa ki jó válaszsza, melylyel nagyságod mind az szegény országot régi szabadságában meg fogja tartani s jó áldást tőlök venni, s mi is meg igyekezzük nagyságodnak szolgálni.

Nagyságodat felette nagy jó akarattal kérem mégis mint jó akaró bizodalmas uramot, az én gonosz akaróimnak vádlásoknak, hízelkedéseknek ne adjon nagyságod hitelt, mert igazsággal írjuk, merő álnokság dolgok, akarván hatalmas császáruk igaz, alázatos szolgálának számokat keveséteni. Csak az 1644., 1645. esztendőbeli dolgokat vizsgálja meg nagyságod, ez írásunknak igazságát meg fogja ismerni nagyságod; bizonynyal senkik nem vádaskodnának mi reánk, ha hatalmas császáruk igaz híveinek nem tudnának lenni bennünket. Az régi időbeli példákbl is nagyságod feltalálhatja, valakit el akartak hatalmas császáruk s az fényes porta hűségétől szakasztani s magokévá tenni, minden gonoszt kiáltottak rea, az fényes portát ellene gerjesztették; s ha magokévá tehették s elvohatták hatalmas császáruk és az fényes porta hűsége mellől, ottan oltalmok alá vöttek s tovább ellenek vádaskodni megszűntek s mindjárt tőlök kedveltették. Bizonyyára mi ellenünk is nem vádaskodnának, ha hatalmas császárukhoz való hűségünket nem tapasztalnák és nekik kedvetket töltenők. Tartsa meg isten nagyságodat sat. Iratott Gyulafehérváron 22. napján Szent György havának, 1647. esztendőben.

Nagyságodnak igaz jó akarattal szolgál.

Fogalmazvány Batthyány-ktár 5. IV. 5. 187.

XIX. 1647. május eleje.

Én Száva Mihály beérkezvén az portára Szalánczi István uramhoz, löttünk szem[ben] az vezérrel, Szoli[mán] passával, ő nagyságával 11. Maji Réti urammal és Gyárfás urammal ő kegyelmekkel, megadám az vezér ő nagyságának szóló török leveleket, és az míg ott állánk, az alatt előlvása ő nagysága, és juta az tizenöt ezer tallérre s mondá, hogy*) micsoda az a tizenöt ezer tallér, mit ak[ar] vélle, hiszem Memhet passa idejében husz ezer volt, most is annak kell lenni. Elvégezé beszédét, mondá, hogy**) mennénk el előle, de holnap annyi . . .

*) Két érthetetlen szó.

**) Itt is.

legyen az pénz, mert bizony az kerékre adom őket, ugymint az lapátra. Ugyanekkor azt is kérdé visszaszólítván Réti uramé-
kot, és azt kérdé az vezér ő nagysága, hogy: irt-e nektek az feje-
delem. Erre kegyelmes uram semmi feleletet nem tudta Réti
uram tenni, hanem az aga mondá, hogy az követ úrnál vannak
az levelek; nagy haraggal elbocsátá előle. Ezzel menénk Ali
agához, beszélgetvén velle, ő nagysága Ali aga menten mene az
vezérhez ez dolog felől, hogy ilyen keményen vóna ő nagysága
hozzánk.

18. Maji esmét lőnk szemben az vezérrel. Akkor esmét
elsőben hivata az utból házához Ali aga és mondá, hogy az vezér
azt parancsolá, hogy találhat-e kegyelmetek annyi pénzt. Mon-
dám, hogy mi bizony nem, mert nincs instructiónk róla, sem ple-
nipotentia levelünk. Mondá Ali aga, hogy menjünk hát az vezér-
hez. Elmenénk és szemben lőnk, s mondá az vezér, hogy nincs az
pénz. Nincs nagyságos vezér nincs, mondánk, bizony (!), sem az
urunktól nincs parancsolatunk ő nagyságától. Kérdé aztán nagy
haraggal, hogy: mi dolgotok vagyon hát velem? Elkezdé az aga,
azon kéri vala az vezért, hogy bocsássa el a 2 vén kapitihát
és az postát. Ezt ki sem hagyá mondani, azt mondá, hogy: nem
félted-e az fejedet, hogy mered az szájadot is arra feltátani, te is
olyan eb vagy, mint az többi; evel (!) is kiüzé előle, s mondá,
hogy mindjárt az követ is jöjjön fel. Ezalatt kegyelmes uram,
az míg haza mentünk, hogy Szalánczi urammal felmenjünk,
addig mit végeztek Ali agával ketten, az fővezér, mikor felme-
nénk, akkor expedialá Teliki passát megkafányozván. Mihent
kijüve, mindjárt menénk be és kérdé, hogy: Erdélyt ki tartsa,
nem hatalmas császár-e? az örög Rákóczyt ki tette czirájává,
nem szultán Murat-e? az fiát nem tette-e szultán Ibrahim? bez-
zeg nem úgy bizott hatalmas császár az fejedelelemhez, hanem
mint amaz erős kővárhoz, hogy ha csak egy kis levelivel is meg-
találná ő nagyságát, hát maga is személye szerint eljüne. Ez-
alatt mondá az vezér, hogy no: az eski vén kapitiha és az posta
készüljön, ihon ím elbocsátjuk; de az posta elől menjen, az ka-
pitiha is az Dunán ha átalme gyen, igen elsiessen az fejedele-
lemhez, az hol találja; evel bocsáta el előle Szalánczi urammal
együtt. Több szók is esének kegyelmes uram, de hogy táulsza-
bású állék, nem vehettem mind eszemben; tudom kegyelmes
uram, hogy Szalánczi uram megírta nagyságodnak.

3. Ezt is hallám kegyelmes uram Ali agától, hogy mi ne is
vessünk az vezérre, mert bizony bolond ez az császár, s csak azt
sem tudja, hogy oly haragjában csak reája küld s megöleti, mert
ő nagysága felelt felőle, hogy megküldi az fejedelem azt az
summa pénzt, s ezért félti az fejét.

4. Teliki passát hogy elsőben el akarák küldeni az hadra,

akkor azt mondotta, hogy ő bizony nem megyen kenyérsütővel, mészárossal és serbetessel, hanem adjanak pénzt, talál ő hadat; de hogy az Kucsuk Hasszán passa elveszését meghallák, csak el kelle menni kételen; most is mene kegyelmes uram egy basa, de az nevit soha nem tudhattam meg, de itélem, hogy csak Drinápoly felé fog vigyázni, csakhogy lássék, hogy több hada ment el az császárnak az olaszok ellen.

5. Ezt is hallottam kegyelmes uram hogy ugyan bizony okos törököktől, hogy mért tartja az követeket itt az császár, mert hiszem ha annyi sok esztendőől fogva meg nem kérték azt az ötezer aranyat, hiszem most is azon híve az ország hatalmas császárnak, hiszem okosabbak voltak még az több császárok; ha szultán Murat megengedte, bizony nem is kívánhatja ez az császár is.

6. Azt is mondá az fővezér, hogy nem veszik be addig az többit is, az míg mind be nem jár ez az summa pénz. Ezt kegyelmes uram sokan azt mondják, hogy csak azért viselik magokat ilyen keményen s haragoson, hogy az keresztyénség timeáljon (!) tőlek az ő gonosz haragjoktól; de bizony úgy vagyon kegyelmes uram, hogy mindenképpen eleget próbálták kegyelmes uram, hogy inkább lássék, hogy nincs semmi böcsületünk, az mely bizony valóban mind bemenet s mind kijüvet ennél gyalázatosabban ez útom, noha egy nádpálczát el is hozék a lovam farán, nem esheték magamon; mert kegyelmes uram ha az köntösünket levetnök is nekik, bizony soha nem volna elég, mert ezek bizony mind koldussá lesznek, ha még ez az hadakozás sokáig tart, mert az misiri adót nem most kellene behozni, de most hozták, mert nincs pénzek.

7. Az vajda ő nagysága kapitihái is (!) azt mondják kegyelmes uram, hogy hiszem mi is emberek vagyunk, nem ökrök, azért hiszem jobb volna, hogy egyszer átalesnének ezen az rossz pogányságon, ne tenne szintén az talpa alá bennünket, mert bizony ők is nem szintén az régi állapotban vannak.

8. Az kereszt[yén] oratorok azt mondják, hogy adja meg ő nagysága most az egyszer; de kegyelmes uram ezt is nem mondják ugyan mindnyájan, ugymint egyik az francia orator, de ezek is, hogy az törökökkel tartják a barátságot, azért mondják, és talám tanulságok is vagyon róla; mert igen tartja az agával az tanácsot, talám ugyan ő kegyelmitől állatik az, hogy ő kegyelme izgassa az követeket.

9. Az vajdához ő nagyságához hogy érkezém kegyelmes uram, ő nagysága velem beszélgete és azt mondá ő nagysága, hogy megmondjam nagyságodnak szóval, hogy igen bátron viselje nagyságod magát, mert bizony elég hadom vagyon, ha kívántatik, az török császár személye szerint jár is, magam viszem az én

fejér szakállomat elő; az tatároktól pedig semmit se gondolkodjék ő nagysága, mert azok is, hála istennek, valóban hadakoznak egymás között; most is jut hírem onnét, emberem is vagyon most oda kémségre, az ha megjű, micsoda hírrel jűnek, tudósítom ő nagyságát mindjárt felőle.

10. Az moldovai vajdának is ujjobban most küldött hitlevelet az vajda ő nagysága; mondá, az Sztrati dolgában ő nagysága is híven akar szolgálni és mesterkedni.

11. Az hocsia mint járt az császárral. Az császár tánczban akarván menni, hivatá az hocsiát, és azt kérdé, hogy én szent ember vagyok-e, avagy nem; s mondá az hocsia, hogy hatalmas császár, az császárok nem szoktak szentek lenni; kapja az botot, jól az hátához üti; a val megyen az vezérre és panaszkodik az vezérnek. Azonban nem végezheté beszédit, esmét császár hivatja és azt mondja, hogy jóval[an]ád-e ezt, hogy az kustanczinápolyi törököket Eszkiderben szállítsuk és az asszonynepet Dautpassához ki kell vinni és az ábrázotjakot meg kell látni, hogy ha vagyon-e olyan ábrázatú azok között, mint az ő feleségi között. Erre azt mondá az hocsia, hogy bizony mindjárt reád mennének érette; és esmét kapá az botot, megint megveré. Erre mene az hocsia az vezérhez és panaszkodik az vezérnek; s mondá az vezér, hogy bizony nem tudom, mert be kellene rekeszteni, de sok bajunk vagyon mindenfelé; ha az keresztyének meghallják, mást gondolnak felőlünk.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 153.

XX. 1647. június 21.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

Noha Száva még ezelőtt két héttel jött vala meg az vezér és kegyelmed levelével is, de mivel Réthy uramat értvén útban lenni, várakoztunk az ő jövetelire is, ki csak ím 18. die praesentis juta udvarunkban, s mivel mind az kegyelmed frásából s az ő kegyelme beszédéből is azt vesszük eszünkben, Ali agának, Zülfikárnak kellene valami illendő ajándékkal lennünk, s a vezérnek is, kitől mi nem is volnánk idegenek, illendő módon s örömet is a mi lehetne küldenénk jó fundamentummal s kegyelmednek is költségére; de mivel, az mint Száva mondja, ő tölle is hatvan tallerunkat vették el, sőt ha többet találtak volna is nála, az mint ő referálja, az csak mind oda lett volna: kegyelmed azért találja fel tisztességesen az útját módját, ha szintén közönséges postánknál nagyobb rendbeli hívünket küldenénk is be, se útjában, se ottbenn nem leszen semmi bántódása, tartóztatása s károsítása; kezünk-

ben jüvén erről való securitásunk, mi sem késleljük az fővezérnek ő nagyságának válaszungkat s kegyelmednek is bővebben írni. Mi istennek hála mind békével s türethető egészséggel bírunk. Esőnk sok jár. Mind gallus, svecus s császár ő felsége hadai Ausztriában, Csehországban s Morvában vannak.

Im mi is isten engedelmeiből az kolosvári Farkas-utczai templum felszentelésére megyünk, az hová Magyarországból is böcsületes mind uri s főrend híveink s egyházi személyek felesen fognak jőni. Levelünkre választ írni kegyelmed éjjel nappal siesen. Adja isten, hallhassunk kegyelmed felől öröndetes híreket. Datum Albae Iuliae die 21. Iunii, anno domini 1647.

Rakoczy m. p.

Czim : Generoso Stephano Szalánczi de Szent-Tamás sat.

Szalánczi följegyzése : 13. Iulii hozá egy kalarás ez Fejérvárról 21. Iunii íratott levelét az én kegyelmes uramnak.

Eredeti.

XXI. 1647. junius 23.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Az úristen nagyságodat éltesse sat.

Az gyógyi feredőből die 1. praesentiis Iunii nekem íratott kegyelmes parancsolatját nagyságodnak kegyelmes uram csak 22. Iunii vettem kegyelmes uram, kiből értvén az nagyságod jó egészségét és istennek kegyelmességéből az mi kegyelmes asszonyunk is betegeskedése ellen való hasznát az feredőnek, istennek adok halát rajta, kívánván ő szent felségétől, hogy az mi kegyelmes asszonyunknak is jó egészségét éppen megadván, éltesse nagyságtokat sokáig isteunek nevének dicsíretire, az szegény hazának megmaradására, nyugotására, nekem is ennyi veszedelmes állapotim után akár csak most immár megszabadulásomra. Én teljességgel elfogyék s megemésztődém az nagyságod sok és nehéz dolgai mia, az úristen még ellenségemet is megoltalmazza tőle, az mit én ez két esztendőben szenvedék, teljességgel megemésztődém, az gonosz köszvény-e, micsoda, az is az lábomban jöve, egynehány napja immár ágyra ejtett, kínozt, veszteget, el kell fogynom merő aczél volnék is, s még csak az mindennapit sem érdemlem meg. Itt ilyen válaszom vagyon az mikor kérnék, hogy csudálják hogy tőlek kéretek pénzt, holott szememmel látom, hogy azért kell meghalnom, hogy az császár pénzét nem adja meg az ura, s mégis pénzt kéret; vagyon tized napja, hogy esmét az vezérek pénzére szorultam; széna, abrak és egyéb holmi költségemből, bor, kenyér, hus rovásom aunyi, hogy én nem tudom, honnan kell megelégitenem őket; az vezér pénzét is meg-

kérik s tudom, rabbá tesznek érette; az mi kevés szolgám mellett marada, ruhátlanok, veszekednek velem, az kik kimentek, fizetetlenek, hiszem, hogy nyavalyás házamnépét búsítják érette ottbenn. Hazámtól jutalmam ez kegyelmes uram, hogy az medgyesi polgármester az mihályfalvi házamhoz való juhaim közül 35 vagy harminczhetet kiválogattatott ez télben, az oda vagyon, maga hiszem az föld alább nem nyomódott alattok, kínáltak contentatióval, ha kárt töttek, megfizetik az kárt s nem akarja, más-tól olytól szenvedtem kegyelmes uram, hogy holtom után is ő kegyelmét reménlettem kegyelmes uram maradékimnak isten után oltamul, egy magtalan nénje halván meg feleségemnek, egy bátyjával együtt ők lettek volna successori, ő kegyelme az urat az jószágban tartván, oltalmazván, az még majorságát eltékoz-lotta, emésztette, most szintén nem tudom miben lött állapotjok; azt hiszem, talám az pusztá jószágot resignáltatta ő kegyelme; hét vagy nyolcz száz forint kára lehetett nyavalyás feleségemnek bátyjával együtt, mert bizony kész pénze is lehetett annyi, maga egy rossz paripájánál egyéb nem vala, mikor oda szálla, de az asszony igen gondviselő ember vala, egyedül való ember, jószá-got szépet birt, boros jószágot is; igen fősvény is vala, az mit szerzechetett, megtartotta most épen egyszersmind oda vagyon kegyelmes uram. Ez hasznom kegyelmes uram ittben való szen-vedésemben, ez az én patriám hozzám való kegyessége kegyelmes uram, ez ilyenért hogy szenvedhessen ember dulce, az mint írják; ezenkívül sok kegyelmes uram, de ennek megírására is az kösz-vény kínja készítete kegyelmes uram, mert hazamenetelemig nem akarnám búsítani nagyságodat. Könyörgök azért kegyelmes uram igen alázatosan, az mi bántódásokat értheti nagyságod, oltalmazza kegyelmesen, látja nagyságod kibe is megfogytakoz-tam, kihez bizhassam nagyságodon kívül isten után?

Az ittben való állapati nagyságodnak mint viseltetének istentől, Száva uramtól küldött levelemből kegyelmesen érthette nagyságod, Száva uramtól magától is. Ennekem az mit paran-csolt az vezér, azt írhattam, Száva uramat maga expedialván az vezér. Ali agához is kapitihája uramékkal mindenkor elküldöt-tem, jelen volt azért, hogy füllel hallott dolgot is mondhasson nagyságodnak, az vezérnek az maga levele visel azért minden dolgokat. Réthy uramot Ali aga, Zülfikár informálták igen sok szóval, ha Zülfikár nélkül csak maga informálta volna Ali aga, megnyughatnék nagyságod minden beszédekben ő kegyelmeknek, de mivel im ezáltal volt, ő tolmácsolt, notálni kell szavakat, mint, Zülfikár azt mondja, hogy az athnamét csak az hét vár-megyéről adják meg, az kit nagyságod bír, Száva uram pedig azt mondá nekem, hogy mondotta Ali aga, hogy nagyságod vigye jó véghben most hatalmas császárral való dolgát, császár megengedi

azután, ha Posont megszállja, megveszi is nagyságod. Én Gyárfás Ferencz uramat most is megkérdelem; ő kegyelme ezt az dolgot pennára így dictálá, hogy jut eszében ő kegyelmének, hogy emlegették Posont törökül, kérdezték is ő kegyelmétől, hogy ha volt ott? az felső vára nagy-e, erős-e, közel-e az Dunához? De mivel törökül nem tud ő kegyelme, nem értette, hanem Száva uram akkor mindjárt mondotta ő kegyelmének. Én Gyárfás uramat azelőtt ennyire nem esmertem kegyelmes uram, de ha ilyen nehéz ember nem volna, az lába is olyan veszettül nem volna, megnyugodnék nagyságod ő kegyelmével, mert maga megbecsülő ember, egyébaránt alkalmas is, igaz ember, hív ember, nem is rest, ép elméjű ember is, nem is buik el az emberek előtt, az vásárokat sem futja, nem gyűjt pénzt ittbenn, úgy tetszik, az emberek előtt is több böcsületi leszen, mind künn s mind benn, de ha az lába meg nem gyógyul, véghez nem viheti ő kegyelme itt sokáig, s kár, mert hasznos ember volna akármire is, az megleget felette nehezen szenvedti ő kegyelme; ugyan nagy dolog, ha igen nehéz betegségben nem esik, ha meg nem hal is. Réthy uramtól is ezt kell megkérdeni praesentiajában Szávának, emlékezzenek jól az szókra, az athnamé elvételről úgy informálhat nagyságod engem. Másik az 5000 arany felől, de azt Száva uram nem tudja; én nekem az vezér azt parancsolá, hogy írjak arról is, de arról való parancsolatját megírtam nagyságodnak ezelőtt két levelembe is, mint viselé, nem olyan serio, csendesen, az levelébe is hogy most sem írt nagyságodnak az vezér felőle, talám isten az tavalyi jó akaratját adta esmét szívében; az mit egyszer mond vala, hogy küldje meg nagyságod az 20,000 tallért, könyörögjünk az 5000 aranyért, csak hogy az szívét kellene kegyelmes uram megcsinálnunk, mint Vaszilia vajda, annak sok dolgai esnek itt, most is elbútt egyik kapitihája, de az vezér mind helyben viseli dolgát, azzal az példával élt vala az vezér egyszer, kit ugyanakkor megírtam vala nagyságodnak, Máthé vajda mikor megverte volt s vajdaságát elvették volt Vasziliának, akkor én szerzem meg dolgát, kiért emberséggel lött vala nekem, s látod-e az akkori emberségeért mit cselekedém velle, neki itt veszedelemben forog vala dolga most, én az ő ellenségét kiserzem, elvöm ő róla, minden dolgát jó karban állatám, azt cselekedném az fejedelemmel is. Ali agát kellene esmét nagyságodnak magáévá tenni, Zülfikárnak küldeni, hogy ne ártson, én félek, az 5000 arany felől való izeneti Réthy uram által csak maga mestersége, azért kell kegyelmes uram Réthy uramtól iteratis verbis megkérdeni izenetit, ha úgy lött-e az izenet ő kegyelmétől, az mint Gyárfás uramnak mondotta, hogy az vezér levelében nincsen emlékezet az 5000 aranyról; de az vezér azt mondotta ő neki, hogy hatalmas császár nem zörgethet mindéltig

az ajtajokon, de megveszi hatalmas császár rajtok, ha meg nem küldik, hanem az istenért küldjék meg, azért az kevésért immár ne veszeszsziek magokat; mit küldjen nagyságod, vezérelje isten kegyelmesen nagyságodat, csak legyen hamar, mert itt állapát-jokat ezek esmét reformálják szintén. Az mint az kapitán passát kétszer is megréfalák az velencei hadak az vizen, elsőben nyereségek derekas volt, de azután idején eszekben vevén az keresztényeket, két hajónál többet nem nyerhettek, egy szorosban szaladott előttük, oda aztán az hol mi hajót hallott, az kik elszaladoztak volt, mind begyűjtötte, magát Deli Huszain passa megfogatta, az kapitánt fogva tartja most nála, mit csinálnak neki ezután, nem tudom, kevés jó reménységet hallok felőle. Most az kapitánságot hatalmas császár az nagyobbik vejének Fazli passának adá. Az Fekete-tengerről mind behozatá az hajókat, nincsen kozák. Az muszka követ jöveteli felől való hírek érkezett Keféből. Lengyel internuncius jó az főkövet bejövetelinek hírével, ez nemsokára beérkezik, azt írta Vaszilia vajda, az hetmannál volt az internuncius, azt írja az vajda. Hatalmas császár ezt az kapitánt olyan instructióval bocsátja innét, holnap megindul ezzel az új erővel, úgymint 16 gályával induljon meg, vagyon másféle hajó is 10 vagy 12, menjen Bogazhiszárhoz, ott egyezzek meg vojník Ahmed passával az 28 gálya, két manna, azonkívül másféle hajók is, az is ép had, nem volt az kapitánnal Szachiznál, azzal megegyezvén, ne mulasson sohult, hanem siessen az megvert hajókhoz, megegyezvén azokkal is, addég ne nyugodjék, hanem felkeresse az ellenséget, megvijjanak vellek. Deli Huszain passa ma huszad napja az szározon való hadakkal hogy megszállotta Candiát, vitatja erősen; ha annyéra való erejek volna az velenceieknek kegyelmes uram, megsegítenék, mert az metropolissa annak az országnak, nagy helynek mondják, de erőtlennek, árokkal erősítették volt tavaly, ez esztendőbe is. Zadra alá had hajtani az kisebbik vejit Csafer passát küldé, hogy az kiket oda rendelték, hajtja utánna Tekeli (*így*) passának, derék had leszen oda is. Ha Candiánál jól succedál dolgok, oltalmozzon isten, az szározon való hadakat is Zadra alá fordítják, ez penig elválik valamelyfelé nemsokára; azért kellene sietni az kedvek találásával. Eltesse isten nagyságodat kedves jó egészségben. Datum Constantinopoli die 23. Iunii, anno 1647.

Nagyságodnak

alázatos nyomorult szolgálja szolgál míg él
Zalánczi István m. p.

Czim : a szokott a fejedelennek.

Rákóczy följegyzése : 12. Julii Szent-Péter délest 4 órákor havasaljivajda postája.

Eredeti.

XXII. 1647. augusztus 1.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis syncere nobis dilecte. Salutem sat.

Kegyelmed 23. és 29. Iunii írott leveleit mi egyszersmind 12. die Iulii Szent-Péteren vettük vala el, 14. Iulii írott levelét pedig 28. eiusdem Apanagyfalván vettük vala el; bizony elég szomoruan is olvastuk mindeniket mind kegyelmed ártatlan szenvedésére s az rossz példára s magunk s az szegény haza nyomor-gatására és minden istenes igazság kívül való tartóztatására nézve. Ha hazánknak szabadságában nem járna s jövődöbeli oppressiójára nem nézne s kötelességünknek is ellene nem volna, kivel mind az természetnek s ez világi törvény szerént is igaz-sággal tartozunk, ha az köntösünket le kellett volna is vetnünk, igazsággal írjuk, csakhogy kegyelmedet kiszabadíthassuk onnét, valamire elégségünk lőtt volna, régen kiváltottuk volna kegyel-medet, s most is mi kegyelmednek írásra istenes igazságos ratiókkal megfelelhetnénk s cselekedetünknek is igaz okát adhat-nánk, de azzal sem búsulását, szenvedését nehezíteni kegyelmed-nek nem akarjuk. Eleget írtunk mi kegyelmednek, kinél mi soha ezután is egyebet nem írhatunk.

Az ötezer aranynak beküldésében csak nincs nekünk mó-dunk az ország akaratja nélkül, ezt kegyelmed akárhol csak megmondja. Valaki azt mondaná s úgy informálná az fényes portát, hogy az ország híre nélkül írtuk kegyelmednek azt a levelet, kit Száva bevitt, hazud benne, mert tudja az isten, ő kegyelmek írátták, formálták, mi köztök sem voltunk. Noha igen elfogytak az szegény hazafiai, de ugyan vannak még, kik szabad-ságokat szemek előtt viselik és fel is tudják találni, mit kell cse-lekedniek. Mi ha tanács nélkül kissebben is nem delibéralhatunk, hát ilyen nagy, szabadságokban járó dolgot ország híre nélkül hogy mernénk cselekedni?

Az mi az huszezer tallért illeti, tudja az minden szíve[ket] látó isten, egy batkával sem tartoznánk, mert be nem teljesíték ígíreteket, kit mi micsoda conditióval ígírtünk volt akkori üdö-ben, tudja már kegyelmed s ítélje maga meg lelke szerént, tar-toznánk-e vélle, annyival inkább, hogy mi igen titkos helyről értjük, csak bevehetnék tőlünk az pénzt, egy csepp atnamét sem adnának úgy, az mint mi kívánnánk, * sőt oly practika fekszik alatta, melyet mi most még kegyelmednek meg nem írhatunk.* Sőt ha ez mostani magyarországi gyűlésen végezett articuluso-kat eleve láthattuk volna, nem tudjuk, ha ígírtünk volna-e csak egy fillért is beküldeni; hiszem a ki maradékit szereti, azon igyekeznék inkább, holta után securitást szerezzen nekik mint-

sem nyomorgatást. De mivel immár az tizenötezer tallért megígértük, nem vonszuk hátra szónkat, kiről micsoda levelet íratunk az fővezérnek ő nagyságának, im mását küldtük kegyelmednek, adja be kegyelmed s ha megadják az athnamét kegyelmednek in specie, meghitt emberével magyaráztassa meg s küldje mását is, és az mint megírtuk az fővezérnek, mi is az szerént késedelem nélkül megküldjük. Meghigye kegyelmed, vajki sok példánk vannak minekünk, egynehányszor mit cselekedének mi velünk, meg sem gondoljuk mi azt, ha az athname megadás előtt elveszik az pénzt, azután soha bizony azt meg nem adják úgy, az mint mi kívánnánk, hanem a mint ők akarják, még oly rosszat pedig, hogy inkább el sem vennénk. Római császár is császár, de mind János királylyal s több fejedelmekkel mi üdönkig valamikor egyezett, elsőben diplomáját adta meg, s azután mentek végben az több dolgok is. Ez egész keresztyén világon, még egyéb nemzetek között is ez az rendtartás, az hol csálni nem akarnak s fraudulenter cselekedni.

Azt kegyelmed jó lélekkel megmondhatja, bizonyságunk az úristen, csak el ne vessen az fényes porta, méltatlant ne kívánnjon tőlünk, mi soha el nem szakadunk tőle, igazán adónkat beadjuk, az minthogy immár is készítjük s ideje eljövén beküldjük, és akárki mit itilne s mondana felőlünk, de mi csak egy igaz utat akarunk nyomni, azon járván, ha igazságunkért szenvednünk kellene is, az igaz bíróra (ki magát tagadná meg, ha az igazságot nem segítené, oltalmazná) hagynánk s támasztanánk magunkat és igaz igyünket.

Kegyelmed azért a vezérnek reménkedjék s kérje ő nagyságát, ne bántson s terheljen bennünket, gondolja meg ő nagysága, mely drága az igaz szolga, nagyobb méltóságos hírire nevére leszen ő hatalmasságának, ő nagyságának is hasznára, ha ötszáz *) tallérra nem szorítja az mi hűségünket; fogyhatatlan kécse lévén ő hatalmasságának, inkább adni kellene igaz hívének, mintsem venni tőle.

Meghigye kegyelmed Szalánczi uram, oly búsult elmével vagyunk, hogy ha ez szegény hazának tartozó kötelességünket nem considerálnánk s istenünk tiszteletit nem szeretnénk, csak kiköltöznénk innét, az hét vármegyét is visszabocsátanánk római császárnak, kiért most is várakkal kénálnak, megvonnánk magunkat s gyermekinket Lengyelországban szállítanánk, onnét senki őket ki nem vonná s mi is csendességben lakhatnánk, s ha valaki bántani akarna, római császárral, az lengyel respublicával, sőt az egész keresztyénséggel bontaná fel frigyét s kellene hadakozni. Higye kegyelmed bizonynal, ezennel ezennel *(így)*

*) Iggy, nyilván tollhiba ötezer helyett.

megbékélnek. Jármí Ferencztől ím csak 23. Iulii vettünk levelet Monasteriumból; két dolog vagyon fenn: egyik az religiónak szabados exercitiúmja az örökös országában is ő felségének; másik az svécziái hadak contentatiója, az többin mind megalkudtak. Az velenczéseknek újabb hadok is megyen, kit az imperiumban gyűjtöttek; az dániai király is adott nekik s többen is; sőt mivel immár az spanyol király megbékélt az hollandusokkal, az is több segítséget ad nekik; Hollandiából is feles hajójok és hadok leszen.

Elvévén azért kegyelmed levelünket könyöröggön az vezérnek, mégis legyen tekinteti az fényes portának igaz szolgálataunkra, kit meg tudna Zülfikár mondani, ha akarna.

Igazsággal írjuk, se némethez, se lengyelhez, ő hatalmaságán s fényes portáján kívül, nem folyamodunk, onnét el sem szakadunk, adaját az szegény hazának idején beadjuk, ajándékinkat igazán beszolgáltatjuk s effectuáljuk, csak az athname jöjjön kezünkben az mi kívánságunk szerint.

Ily hűséges magunk viseléséért, ítélje meg az isten, ha ötezer tallérért érdemlenénk-e háborgatást és csak pirongatást is s kegyelmednek is ennyi ideig való ott tartását, holott soha mi kegyelmednek arra szabadságot nem adunk, sőt lelkére kötelezzük, ha ottbenn volna is az tizenötezer tallér, de azt az erdélyi adóval be nem engednénk adni kegyelmednek el akarván azt is távoztatni, az tizenötezer tallér kegyelmed kezénél ne érné ottbenn az erdélyi adót is, mert mi már nyilván értjük, hogy az tizenötezer tallért is ahoz akarnák ragasztani, s ha szintén az hét vármegye római császár [kezé]ben vissza menne is, megkévánnák az szegény hazán. Sőt azt is adják nekünk értenünk, kegyelmedet azután sem fognák kibocsátani, valamig az ötezer arany is be nem küldetnék.

(Azért is biztatják kegyelmedet azzal, hogy csak az tallér, ajándék menjen be, a mellett törekedjenek hatalmas császár előtt, az athnamét is azért nem akarnák kiküldeni. Többet is értünk mi Szalánczi uram.)

Mindezeket nekünk igen considerálnunk kell s okosan kell cselekednünk, mert ha csak az kegyelmed kiváltásában forgana az dolog, ennyi esztendők alatt való hűséges szolgálatjáért mi csoda ítélet vennénk fel az emberektől, ha kegyelmedet ötezer tallérért oda hagynánk veszni?

Mindezeket azért kegyelmed igen megfontolja és az szegény hazát megfizethetetlen adóban ne ejtse, instáljon, vegyék be az adót, kegyelmedet bocsássák el, hiszem ezennel más követ megyen az adóval be, s ha kegyelmed kijő is, meglévén az athname úgy, az mint mi kívánjuk, kegyelmed ott nem leszen is, beküldjük mi az tizenötezer tallért s az több ajándékokat is.

Ali aga hogy elment, mi annak okáról sokat elmélkedünk ; alig ha valamit nem vött ő eszébe * következni az emberekre * s távol akarja nézni, életét megtartani.

Az béllések árát hogy eddég is meg nem küldtük, tudja isten, nem mi vétünk, hanem minket Száva úgy informált, hogy az adóval együtt küldjük csak be, mert másképpen keveses (*így*) ember soha ez mostani hadakozás miatt el nem vihetné, az faluk elpusztultak, tolvajok vannak, az török hadak közül ki megyen s ki visszajű, azoktól is félelmes, megítélheti kegyelmed. Majd ezer tallerra megyen csak az béllések ára is (s az jancsik is anyyi), egy postára mint bizhatnánk ilyen váltakozó állapotban, kegyelmed ítélje maga igazságosan meg, ne legyen nehéz az jó agának az kis várakozás. Száva most be nem mehetett, mert beteges, azért kellett Szilágyit küldenünk * s tőle kegyelmednek ötven aranyat küldtünk költségére, ha elviheti. * Az kegyelmed szolgálját is azért tartóztattuk, hogy legyenek felesben s mehesenek bátorságosan.

Mi az jó istennek szent áldásával s akaratjával magyarországi ditióinkban circa 10. Septembris akarunk indulni az végre, hogy mindeneket jó karban állassunk, és az mint most az ország*) az adót felvetette (az ki soha ennyi nem volt), az végházakban való vitélő rendek számát az 1609. esztendőbeli számra állassák mindenütt, mert azoknak fizetésére rendelte, s úgy reméljük, csak Ónodban kellek hatszáz gyalognak s nyolczszáz lovasnak tartatni, azonkívűl Győrben ; és az mik hátra vannak az mi diplománk szerént való effectuatiókban, azt is effectuáltassuk, * kire minket az porta velünk való bánása is fog kényszeríteni, mert lehetetlen securitást ne szerezzünk mind magunknak s maradékinknak római császárnál. *

Mi erről kegyelmednek sokat írhatnánk az porta részéről is hasznosakat, mikor kezünkönél volna az athname s kibocsátának tisztességesen kegyelmedet, és az tizenötezer tallér s ajándékokkal meglegednének s az ötezer aranyról is securitássa lenne ez szegény hazának.

Rákóczi György fiunk ittben marad, Szamosujváratt fog lakni, s ha az jó úristen egészségünket s csendességünket megtartja, minden bizonnyal az terminust is ki akarjuk szolgáltatni s magunk is, ha az elein nem is, de az közepin jelen akarunk lenni, mert oda ki nem akarunk késni ; semmi mezei s udvari hadak ki nem jönnek velünk, az kétezer német gyalogban is több hatszáznál s magyar is négyszáznál ki nem jó velünk, mindenik helyben leszen.

Mi istennek áldásából most is türhető egészséggel bírunk.

*) Fölébe írva : *Magyar*.

Valóba kívántatnék ugyan, hogy szép eső lenne, nem ártana, de gyakorta jár jégeső. Buza kevés leszén, mert az egér igen elvágá; tavasz bővebben leszén; bor is lenne, ha az is megmaradna.

Irtunk volt minap kegyelmednek czifrakkal Kolosvárról; ha valamint nem az a clavis volna kegyelmednél, küldje mássát az nála levőnek mennél hamarébb.

Kegyelmed Zülfikárt köszöntse; most nem írhattunk neki választ, de el nem mulatjuk. Az béli felől kegyelmed azt mondhatja, az mint feljebb íránk. Adja isten sat. Datum in oppido Dees die 1. Augusti, anno domini 1647.

G. Rakoczy m. p.

Czim: Generoso Stephano Szalánczi de Szent-Thomás ad fulgidam portam ottomannicam expedito legato nostro sat.

Szalánczi följegyzése: Anno 1647. die 26. Augusti hozá Szilágyi uram ez Dézsről 1. Augusti íratott levelét az mi kegyelmes urunknak.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 199.

XXIII. 1647. augusztus 26.

Georgius Rakoczy sat.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem sat.

Elhittük, Szilágyi János nevű postánk eddig ha meg nem adta is levelünket, de nemsokára praesentálni fogja kegyelmednek. Istennek áldásából mi most is türhető egészséggel, csendességgel bírunk, s ím isten áldásából ezennel indulunk Görgény felé, s innét belől 9. Septembris akarunk megindulni az úristen akaratjából magyarországi ditiónk s házaink látogatására, és ha szinte in mense Octobri itt benn nem találunk is lenni, de immár elkészétvén az ország ordinaria adaját, s oly dispositióval hagyjuk Rákóczi György fiunk keze alatt, idején megindéthassa. Az ő felsége birodalmára valóba csatáznak az török vitézek, az magyar végházakból is azok ellen, valóban huzzák vonszak csatázás által egymást; rabol is az török s holdoltat is az hol hozzá fér. Minap Száva parancsolatunkból hozott volt három nyusztlábbéllést, ki felől kegyelmed is írta minap, és három hiuzlábbéllést, legyen érte kegyelmed, igen helyesen menjen végére, gereznájáért mennyit kívántak, mert itt Száva majd sokat monda, s nem is igen szépek az gereznák, s írja meg kegyelmed. Buza itt kevés leszén, mert az egér elveszté; még tavasz sem annyi, az mint reméljük vala, az szőlő sem leszén igen bő terméssel. Adja

Jegyzet. A XXII. számú oklevélben előforduló, *--* tett sorok az eredetiben alá vannak húzva.

isten, láthassuk hamar időn szerencsés órában kegyelmedet.
Datum in civitate nostra Alba Iulia die 26. Augusti, 1647.

G. Rakoczy m. p.

Cím: Generoso Stephano Szalánczi de Szent-Tamás sat.

Szalánczi följegyzése: Anno 1647. die 8. Septembris hozzá Dobra nevű kalarás.

Eredeti.

XXIV. 1647. szeptember 20.

Ez régtől fogván való nehéz számkivetésben keservesen elhagyatott, szörnyű veszedelemben forgó és teljességgel elborult nehéz állapotom szerint való alázatos szolgálatomat sat. Az úristen sat.

Kegyelmes uram, hatalmas császár az fővezért, Sali passát tegnapelőtt ugymint 16. praesentis délest három óraker tájban elsőben maga hancsárral általvervén két uttal is, annakutánna megfojtattatta, ki helyett most mintegy kajmekámságban az teftedár, Ahmed passa vagyon, ki, hiszem, azon igyekezik, hogy az fővezérseget is obtineálliassa. Most az ő hatalmassága kedve Musza passán és az selistrei Dervis Mehemed passán volna, ha távolylétek miatt el nem nyeri az teftedár passa. Kire való képest mi Züllikár agával consentiálván, Szilágyi uramat nagyságodhoz haza bocsátók (ha meg nem búsulnánk miatta, mert igen felette nehéz haragú ember ez az teftedár passa) akarván tudósítani nagyságodat ez változásról, mivel talám nagyságod vigyázott erre is az magyarországi ajándék beküldéséből. Ez is meglévén már, de ellenben több nehéz állapotok forogván fenn, egyik, bizonynyal, noha igen sub rosa tudósít egy jó akaró emberem, hogy meg vagyon hagyva az kapitán passának, hogy ha módját találja, megbékélték az velenczésekkel, ha különben nem, megkénálja őket az békességgel.

Felette igen megbúsultak az végbeli atyafiak nyughatatlankodásokon, és hogy az kiket elfognak benne s behozzák, mind egy szóval, szájjal vádolják nagyságodat is, hogy nagyságod német császárhoz esküött mind országával együtt. Másikot azon emberem adja értésemre, hogy meg vagyon parancsolva, hogy az végbeliek felkeljenek és kicsinytől fogva nagyig mindent vágjanak; de nem tudja, ha csak Magyarországba-e vagy Erdélybe is. Bizony kívántatik az vigyázás, de kiváltképpen az 20,000 tallérnak sietve való bejövése, az mellett az fővezérnek extraordinarie való honorarium, talám valahogy nagyságodévá tehetné ezt nagyságod, jűne titkon ez be, ha látnók, hogy vagyon kinek adnunk, adnók, hanem más szükségére fordíthatnók nagyságod-

nak. Az Zülfikár kedve keresése is, mert ugyancsak reá szoríta isten az itt való állapotból, akárhova fogjunk, de senkink nincsen.

Az ötven aranyat megkapta Szilágyi Jánostól, s hitelezői közé osztá anélkül azonban, hogy contentálhatta volna őket, mert az 50 arany csak a korcsmárosnak sem lett volna elég. Augusztustól karácsonyig *), sőt a kapitihá beérkezéséig **) egy oszporát sem kapott a portától, ekkor adtak egy heti pénzt. Ebben az egész esztendőben csak harmadfél hétre való pénzt kapott, s nem is adnak, mert az adót várják, hogy abból adjanak. A német agensnek sem adnak. A tél jó, szolgálai ruhátlanok, a háznak is újítás kellene, mert a tapaszt lehullott róla. Nem bizik a hazamenetelhez, mert mind messzebb-messzebb esik attól.

Bizony kegyelmes uram én is nemcsak az magam veszedelmén búsulok s rettegem ennyére, hanem nézek az nagyságod állapotjára is s rettegem az nagyságod állapotját s gondolom az én sok sulyos szolgálatomat, mennyi próbákat, veszedelmes állapotokat tölték el, valahol nagyságodnak legveszedelmes (*így*) állapoti voltak, mind én forgottam azokban, de akkor ifjabb lévén panasz nélkül viseltem, most vénségemnek erőtlenségében, mikor nagyságodtól is elesett, erőtlen vén ember nevem, otthon való szolgálatra, kinek némelyikére bizony reá szolgáltam vala, mihelyt az hadból haza jövék, engem vete el nagyságod, nem nézé az otthon hizott ifjakot, az kik érdemesbek énnálamnál, feleségemet oly halálos betegségemben (*így*) hagytam el, ez világhoz semmit nem tudott, az egy fiannak értem vala ezt az állapotját, az is két esztendőből fogva ligában vagyon absentiámia, hajadon leányom hasonló állapotban, magam itt naponként külömb-külobb sententiák alatt, ha végét remélhetném, bizony kegyelmes uram nem volna olyan nehéz, főképpen jó végét, de az nem lehet soha. Megmondhatja kegyelmes uram Szilágyi uram, az megölt vezérnek mint esedeztem, de ugyancsak ez lön az válasz: Az ki hatalmas császárnak parancsolatját engedelmesen hallja, adaját megadja, az híve hatalmas császárnak; nem kérte hatalmas császár az 20,000-ezer tallért, miért ígérte; ha ígérte, miért nem küldi meg, csúfolja hatalmas császárt, boszontja, nam megíratuk veled, hogy küldje meg, könyörögjünk aztán az mellett, én is könyörgök; az mint megbúsította hatalmas császárt, az még kedvét nem találja, hogy könyöröghessünk.

Az mi nézi kegyelmes uram az securitas szerzést, tudtam én, hogy azt keresi nagyságod, méltán is, de nincs több securitas

*) 1646. augusztust és karácsonyt kell itt értenünk.

**) Gyárfás Ferencz 1647. febr. 10-én érkezett Konstantinápolyba.

bizony-bizony annál az nagyságod posteritássi dolgában, mint az kit 23. Iulii s 17. Augusti küldött alázas leveleimben megírtam nagyságodnak, az mikor az német császár levelét visszaküldém s az titkos írást, meg tudja Szilágyi uram mondani nagyságodnak. Az megölt fővezérrel való beszélgetésben elé költ vala az hét vármegyének s hajdúságnak nagyságod után való visszaszállása, megrázá fejét s mondá: Nem adja azt hatalmas császár Erdélytől soha vissza, az fejedelem ha meghal, az fiáé leszen az Erdélylyel ifju Rákóczi Györgyé, ezen szókkal, hallotta Szilágyi uram. Mondám azt is, hogy be nem jű az magyarországi ajándék addég, az még ez ittben való 10,000 arany adót be nem veszik, nem akarja nagyságod, hogy együtt adják be, nem elegyíti az kétféle adót öszvè nagyságod. Mosolyodék s mondá: Miért gondol urad azféléket, soha mi olyant nem gondolunk, maga kívánná sem cselekednék, két hét vagy tiz nap mulva vesszük be egyiket az másik után, még ha külön követ leszen, annál jobb leszen, hozza az be. Nagyságod kegyelmes tetszése kegyelmes uram, de bizony nekem az tetszenék, hogy ne gyűlölköznék nagyságod mégis tovább vélek, mert bizony nagyságodra mennek, félő, az Zadra alatt való hadat is arra ne fordítsák, az dobrocsáni hadat, tatárt, oláhokat, főképpen ha az velenczeikkel megbékélnek, úgy leszen kegyelmes uram az haza nyomorgatása, szabadsága elvesztése, jövendőbeli oppressiója, bizony res cum onere vadit, mert reánk mennek meglátja nagyságod, bizony úgy járunk az német biztatással mint Báthori Gábor szegény s az többi; ha többet nem, szánja meg nagyságod az ecclesiát, ne forduljon esmét az judaizmus feljül.

Egy bokor csizma sólya maradott vala ittben, ki az narancstól maradott egynehány pénzzel készítették el, kiküldém kegyelmes uram, ne nézzem más ember lábában; immár csak az hátra, hogy kiszállítsák az jediculából reánk; ha késik az 20,000 tallér, megleszen kegyelmes uram.

Most jön a hír, hogy Ahmed passa a teftedár »elnyerte az pecsétet,« kitől mindenki retteg; ezzel nevededik a mi veszedelmünk is.

Kéri a fejedelmet, hogy ne feledkezzék el az ő (Szalánczi) mindennapi költségéről, s hadd fizethetné ki adósságát, »adná nagyságod hősámra, napjában mit költsek.«

Az úristen sat. Datum Constantinopoli die 20. Septembris, anno 1647.

Nagyságodnak alázas, nyomorult szolgálja szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem följegyzése: 29. Septembris Gyalu délest

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 184.

XXV. 1647. október 22.

Ez nehéz számkivetésben régtől fogván keservesen elhagyatott nyomorult és immár teljességgel elbágyadt és utolsó veszedelemre jutott állapotom szerint való szolgálatomat sat. Az úristen sat.

Az új vezérrel die 1. praesentis Octobris lévén szemben mindjárt tudósítottam nagyságodat igen alázatosan felőle, de az kalarásoknak akadályok esvén csak tertia indulhatának; hiszem mindazáltal, hogy Máthé vajda ő nagysága megküldötte eddég levelemet nagyságodnak, abban tudósítottam vala eléggé nagyságodat mindenekről, experiálhatta nagyságod, az vezér változásával mit könnyebbedett itt való állapotja nagyságodnak. Az vezérek mint nagy ebek mind jók, de az mellette való gonosz informatorok corrupálják mindjárt; az másik vezért nem meri vala immár sollicitálni az 5000 arany felől, de ezzel legelsőbe is azt kérdezteté; mint resolváltam magamat, ezelőtt ugymint 3. praesentis küldött levelemben megírtam vala Válaszom ez az 5000 aranyról: ha szultán Murad megengedte volt, nem engedi hatalmas császár; az 5000 tallérról az cancellarius riaszkodék: az megholt vezértől válaszd vagyon arról, miért fárasztod az vezért mégis azzal, hogy mered csak meg is említeni most. S mondám, hogy szintén az nehéz nekem, hogy az megholt vezér nem akará az dolgot érteni, mindenkor csak fenyegetéssel üzött el, azt akarnám, hogy az vezér ő nagysága értené meg most, tudósíthatná hatalmas császárt felőle. Látván, hogy csak informatióra nyitok utot, talám ugyan öszvebeszéllettek volt Zülfikárral, nem incitálám őket, hogy valamiképpen az vezért ne irritálják felőle, abban hagyám, mivel az vezér is parancsolá hogy megírom nagyságodnak, hogy talám nagyságodnak jobb levele által török írással privativim az vezért megtalálni felőle, értse nagyságodtól is az vezér az dolgot, nemcsak imezek sinistra expositiójokat ítélje, értse, s én megírák kegyelmes uram, hiszem, hogy az vajda ő nagysága eddég nagyságod méltóságos kezéhez is juttatta méltatlan, alázatos leveletem

Itt igen kezdének sollicitálni bennönket, szintén megünják az választ várni, megharagítjuk szintén ezt is, gyakorta izen Zülfikár agának, mivel most is Zülfikár aga fekszik gyakortabb, nem járhat fel, parancsolja az vezér ő nagysága, hogy szorgalmaztasson minket. írunk nagyságodnak, hogy mind az elmara-

dott 5000 aranyat, mind az 20,000 tallért sietve küldje be nagyságod, mivel szent Demeter napja ez esztendőbe is istennek kegyelmes áldásából ím szintén érkezik, ez esztendőre is az 15,000 aranyat mellette való ajándékkal együtt siesse beküldeni, mert hatalmas császár nem várja, érette küld, megveszi az övét. Az mint Szilágyi uramtól küldött levelemben is megírtam vala nagyságodnak, hogy ő az vezér nem tűr sokat, kit csak immár is megmutata az havasalföldi követen, hogy az kapitihák nem állhatták, kiszökének mind az ketten, posztelnik Zipát, második posztelnikját küldé be az vajda, ilyen vén ember s szégyény mint én s igen ember, ő reá semmit többet nem biztak, semmi kezénél nem volt, hogy adhasson, hanem jött volt az adó behozó agáért, az adó kész, menjen ki, hozza be, ezalatt hatalmas császár nyuszt, hiuzbérleéseket kívánt, hívatta az vezér, s mivel semmi kezénél nem volt, semmit reá nem biztak, halasztott az bejövő követre, ki ím ma bejöve az adóval, be is adta az adót, s hogy nem adott, megfogatta mindjárt mind az kettőt s úgy vagyon, hogy az öreg embernek vasat nem ütettet az lábára, de az ifjabbiknak azt ütettet, külön-külön valami mirigyos beteg emberek közé vetették az nagy főembereket (mert itt felette igen grassál az pestis, az mi az ő czéljok vagy observatiójok inkább az pestises állapotban, az 1000 feljül haladta immár huszonöttel az kit az kapukon kivittek egy nap csak Kustanczinápolyból), mind ott tartották, csak tegnap szerzették ki őket, mégis találatott ember azki kiszerezzé, de minekünk senkink nem leszen, sőt az minemő disgratiát látok minden rendektől, egy szível mind crucifiget kiáltanak reánk; 1613. esztendőtől fogva járom ezt az portát, de soha nem láttam ezt az gyűlölséget hozzánk, maga rabjok is voltam, kilencz hétig két békót viseltem, de közönségesen minden rendektől egyszersmind ilyen gyűlölséget nem szenvedtem. Az cancellarius azon panaszolkodik, hogy nagyságod fejedelemségében immár negyedik fővezér mellett való cancellarius, nagyságodért sok fáradsága esett, mégsem látott nagyságodtól egy szál virág nyújtást, az szokott ajándékja is későbbben jű be, hogysen mint azelőtt, azért toldja vala, vagy inkább riaszkodik vala ellenem az vezér előtt. Az csausz passa hogy mégis jó szóval hozzánk az mikor lát, az boznaszarájjancsárok ellen isten után ő oltalmazott meg eddég, hogy törvényre nem kellett mennünk; azok állapota felől sem tudósítá nagyságod még az vezért, az jancsárokat várják haza az Fejértengerről, de egyáltaljában az szándékjok, hogy az divānban kiáltanak fel nagyságod ellen császárhoz, hogy nagyságod az jancsárt megfogatta, esztendeig erős tömlöczben tartatván priváltatta minden javaitól, oly fizetést fizettetett véllek, kire semmi vétkek nem volt, ez felől is tudósítson nagyságod

bennönket vagy sőt az vezért, ne legyen azok miatt is nyavalýánk; Bozok uramra és Szócs Jánosra panaszkodnak leginkább.

Az a hír, hogy a tatár lán Rhodusból haza jó, s az kapudán pasának megparancsolták, hogy valami módon kezdené el a velenczeikkel a béke alkut. E fordulatot mutatja az, hogy a velenczeiek tolmácsa a vezérhez kezdett feljárni. Azt is beszélék, hogy a Huszain pasa parancsnoksága alatt való szárazsi hadat (Rhodus szigetén) megerősítik, az elfoglalt várakat őrséggel, éléssel megrakják, s a kapudán pasát a hajóhaddal haza híjják. Félő, hogy »reánk ne fordítsák őket, mert ezek soha el nem hagyják az 5000 aranyat s 5000 tallért.« Zülfikár aga házépítés és »az bérlések mia« sokat költött, s reméljük, hogy e megszorult állapotjában »az adom-mal csendesíthetnők talám,« de a neki szóló levélben ne lenne denominálva az összeg, a mit a fejedelem neki szánt, »lenne úgy írva, hogy ha végben viszi úgy adjuk, hanem careant (*így*); lenne az cancellariusnak is, hajtánók konczczal, talám hallgatna; lenne az csausz passának is levele is nagyságodtól, abban köszönet az eddég valóról, az mellett az szokott kupáján kiül is lenne az, mi az nagyságod jó akarátja,« mert ez pasaságot viselt ember, s azért nagyobb is tekintélye, mint egy egyszerű csausz pasának, »s lenne meg az 20,000 tallér s ez mellett lenne törökül írt levél mind vezérnek, császárnak submissee, az mennyiben illik, kihagyván azt az clausulát (hogy noha semmivel nem tartoznék nagyságod), mert azt igen nehez-telik, elég, hogy 14 vármegyéről ígérte volt nagyságod, s hogy az ő hatalmassága parancsolatjára haza kellett nagyságodnak jőni, oda maradtott német császárhoz, nagyságod kezénél csak hét vármegye maradtott, könyörgeni aztán, hogy noha most ő hatalmasságához való engedelmességéből husz ezeret küldött be nagyságod, de értvén ő hatalmassága, hogy csak hét vármegye vagyon nagyságodnál, az atnahméban írjanak tizenötöt, ezután ne tartozzék nagyságod többet annál küldeni; az vezérnek is kegyelmes uram extraordinariát, nagyságod kegyelmes tetszése, mit, ez minap mondja volt, hogy csudálja az mostani keménységét nagyságodnak, az ő urával Musztafa vezérpassával mely jól élt nagyságod s mindenek felett dicsírte nagyságodat, s ezt igen hamar küldené be nagyságod, hogy találnánk kedvét ezzel, s ezt subsequálná az erdélyi adó is mindjárt, főkövet hozná azt, talám ezzel való kedvtalálással az 5000 aranyat megnyerhetnők aztán. Nagyságodnak könyörgök alázatosan, az athnahme formáját írassa le de verbo ad verbum mind magyarul, törökül, rövideden, úgy az mint be kell írni, mert ezt, az mely sok szóval vagyon, be nem írják így, az mint beküldötte nagyságod, látná az vezér maga is, az nagyságod török írásából értené, Zülfikár aga azt mondja, hogy úgy adják meg nagyságodnak is, mint az szegény Bocskai Istvánnak adták volt, annak

az formája megvagyon az tefterben, megtalálják, kéréim vala hogy megmutassa, de nincsen módja benne vezér parancsolatja nélkül.

Én kegyelmes uram nagyságodnak mind csak az békességet commendálnám, ez veszedelemnek rettenetes tengeréből az part felé igazítanám. »Csak a fejedelemtől várja a gratiát szolgálataiért Szalánczi, ragaszkodván »az bokályos házban tött kegyelmes ígéreti«-hez, mikor Drinápolyba küldötte a császárhoz, »hogy nemcsak azt adja nagyságod nekem, az kit addig adott vala, többet annál, s ha magam nem érhetném, holtom után gyermekimre is reájok terjeszti nagyságod nekem szánt kegyelmességét, az az kegyelmes ígéreti nagyságodnak nyakon kötve hordozván, mivel verbum regium verbum sanctum.« S ez ígérettel ma is adósnak tartja a fejedelmet, nem akarván több urat szolgálni Rákóczy nál, s kényszeríti írásra neki, bár nem tartja magát méltónak, hogy ennyire búsítsa a fejedelmet, »de mivel ilyen őrálló helyre vettem, nézek mindenfelé s csak az én emlékezetemre is ez mostan nagyságod előtt álló dolgok mint forgottak, viseltettek, azoknak mikor s micsodás exitussi löttek s im csak nemrégén is ő felségének micsodás írási jártak be ide mind csak nagyságodról; amaz régi symbolumot is: Defendam te, si potero, non pro te, sed pro me jól limitálok, most immár az szegény Bocskai István feltámadásától fogva mennyi injuriák érék, az ide be való írási szerént úgy nézem ő felségét mint amaz les-tartó vadászt, vigyázza ez nagy disgratiában ezektől való exturbálását nagyságodnak, meglévén, kitől isten oltalmazzon, bizony boszut áll nemcsak nagyságodon, hanem egész Magyarországon; megbékélt ellenségének ne higgyen nagyságod, régtől fogva kívánja ő azt, hogy Magyarországnak levágják az népét s osszák fel hatalmas császárral az földét; nem jó securitas ez kegyelmes uram; valaki én tőlem azt kívánja, hogy kiadjam fegyveremet kezemből, nincsen jó szándékkal hozzám ottan azt gondolhatom. Erről írtam volt nagyságodnak ezelőtt is

Irja nagyságod kegyelmesen, ha az hazának szabadságában nem járna s jövedőbeli oppressiójára nem nézne, kötelességének is ellene nem volna, kivel mind az természetnek s ez világi törvény szerént is igazsággal tartozik nagyságod, az köntössét le kellene vetni is nagyságodnak, kiszabadítana, de sok obstaculum kegyelmes uram; nem is abban jár az én szabadulásom, bizonyságom Gyárfás Ferencz uram kegyelmes uram, Réthy uram 600 tallérral kiszabadít vala engemet is, nem tudom, magáért mit ada, mennyiben viheté véghez, de mivel követ vagyok én, nem sanczos rab, nem illék hozzám, engem ide dolog végezni küldött nagyságod, mint az földben vetett mag, ha az én istenem megáld, nyereséggel megyek haza

nagyságodhoz; nincs is kétségem az én istenemben, ha minde-
 nestől nem is, némelyik részéből hasznót nem vehetnénk, ha
 oda feljebb való írásom effectuáltatnék minden részében, mert
 énnekem úgy tetszik, hogy az haszonnál is az engedelmisséget
 kívánják inkább, reménységem az is, hogy az engedelmisséggel
 nyernénk is valamit; nem sancz kell én érettem kegyelmes uram,
 hanem az itt való dolognak igen jól való limitálása. Mi mind
 csak az havasalföldiek nehéz igáját rettegjük, s azt vetjük
 például, bizony méltán is, de nem jó úton kerüljük, mert az mely
 úton ők abban estek s raboknak nevezetnek, arra indultunk
 mi s úgy járunk mint ők. Mikor az mi bódog emlékezetű eleink
 az rab nevet elkerülték, engedelmisséggel vették eleit, fejet haj-
 tottak s úgy maradtak meg s nyertek békességet szultán Szuli-
 mántól, az szegény oláhok fegyvert fogtak s azzal nyerték az
 rab nevet s azzal ez nagy igát is; az mely békességünket most
 szerencsére vetettük, azért periclitál régi békességünk. Ha
 vagyon olyan igazságunk, kit világosságra hozhatunk s oltalmaz-
 hatjuk magunkat, in paribus miért nem adjuk be, mit halogat-
 junk, mert bizony szintén mulik az véle való élésünknek alkalma-
 tossága; ha nincsen, miért keménykedünk erőnk felett, hogy
 abban az rabságban jussunk, az kiben az oláhokat látjuk.
 Kegyelmes uram, bizony megigérték az 20,000, az 25,000 bizony
 megígírik, mihelyt arra megyen az dolog, s az ki bűne leszen
 aztán, ők azzal salválják confoederatiójokat, hogy semmit ujat
 nem kérnek, hanem csak az mit ígértünk, de azt bizony el nem
 hagyják gyalázatjokra; én megírtam most is oda feljebb méltat-
 lan cenzuráescskámat, az 20,000 tallérral úgy az mint írák, úgy
 reménlek istenben, hogy jó dolgot cselekedhetnénk. Könyörgök
 is alázatosan, legyen elég az próba, ne szerencsétlenségünk tovább
 magunkat, mert bizony periculum in mora.

Ezt sem merém elhallgatni, mert régtől fogva izenik s oly
 emberek, az kik szánják veszedelmünket, az mint szokták mon-
 dani, hogy: *Tela praevisa minus feriuntur*, kelleték megjelente-
 nünk nagyságodnak, könyörögvén igen alázatosan kapitihája
 urammal együtt, informáljon kegyelmesen mennél hamarébb, ha
 isten ugyan reánk bocsátja őket, mit kellessék ez extremumban
 mondanunk; régen beszélük, de mind olyan reménységtől viseltet-
 tünk, hogy provideál nagyságod, nem jut arra ügyünk, de most
 sűrűn kezdék izengetni, nem tudjuk, ez szánakozás ha jóból
 vagyon-e, vagy talám subordinatusok valahonnan reája, azt ize-
 nik, hogy gondolkodjunk s készen találtassunk, mert felvitetnek
 császár eleiben, leszen-e vagy csak az vezér eleiben hatalmas
 császár parancsolatjából s azt kérdik tőlünk, miért tartjuk
 hatalmas császárt annyi üdőtől fogva szóval, miért nem mondjuk
 meg az nagyságod akaratját, s mivel nagyságod az megholt

vezérnek két vagy három levelét is küldötte, kinél mi sem mondtunk egyebet, ezzel minket igen nagyon nem büntethetnének méltán, de félek kegyelmes uram, az megholt vezér az mint fenyegete bennünket, hogy harmad nap mulva levágot hatalmas császár, az is erre nézett az izenetre, kit ha cselekedik, elég martirumságot szenvedünk igaz ok nélkül, ártatlan, s azzal nem mulik el az adósság, hanem mindjárt kezdetik az nagy veszedelem; ha az jediculában vetnek, ott éhkel, hideggel halunk meg, ha kezében adnak, mily gyalázatos hírben névben jutunk, miért küldö nagyságod ez nagy veszedelemre, nagyságod is ha se maga méltóságát, se gyermekeiét nem szánja, miért nem szánja akárcsak az kicsiny, maroknyi ecclesiát, hogy az nagyságod idejében vész. Ez írások írására méltatlan volnék kegyelmes uram, oda feljebb megírtam okát, miért kell cselekednem, nem tartozom többel ennél. Istennek kegyelmes kezeiben ajánlom nagyságodat, az még országunk leszen kegyelmes uram, bizony pénzünk is leszen, vezérelje szent fiáért nagyságodat kegyelmesen és segélje minden jóra. Datum Constantinopoli die 22. die (*így*) Octobris, anno 1647.

Nagyságodnak nyomorult alázatos szolgája

Zaláncei István m. p.

Panaszolkodik Szaláncei, hogy augusztusban esztendeje múlt, hogy a neki adni szokott pénzt elfogák s »azolta egy mangurt sem adtak,« hanem ez év (1647.) január 21-én adtak egy heti pénzt, mert hallák az adó jövetelét, aztán márczius 10-én kétezer és aprilis 18-án ezer oszporát, »az ki 5000 oszpora hiján volt egy heti pénz.« Így mind rovásra hordatott bort, kenyeret, hust, árpát, melynek megfizetésére a Gyárfás Ferencztől küldött száz tallér — számot vettetvén Száva által a »korcsomárossal, kenyerral, menszárossal, árpással« — nem volt elég, s így az egyik vezérnek szánt pénzhez kellett nyulni. A Gyárfástól küldött kétszáz tallérnak »tizenegy ezer oszporáját, ugymint százharmincznyolczadfél tallérát« a császár udvaranépének kell kiosztania, »mert kanonjok vagyon róla, mihelyt beadjuk az adót, az peskesi pasa kapja kanonlevelét, nem bizza másra, hanem maga személye szerént jó érette s maga viszi el, az fővezér főemberének negyvenöt tallér, az mely csauszok előnkben jönnek egy-egy tallért« úgy, hogy a kétszáz tallérból nemhogy maradt volna, de sőt »az dobosoknak, trombitásoknak« adós maradt, kiket tizenhat tallérral alig elégíthetni meg. Azon reményben, hogy hirtelen bekérik az adót, »az száz 83 és fél-tallért« megtartotta, s inkább a vezéreknek szánt pénzhez nyult, »kiknek egyikéből, az kinek Száva uram hetvenkét tallérát és negyven oszporáját elvivé az nagyságod szükségére,« tizenegyedfél talléron egy Török István nevű darabontját váltotta ki a fejedelemnek,

hogy gályára ne vessék, a megmaradt 115 tallért február 26-ától október 17-ig költötte, s azolta a császár udvaranépének és a vezér belső emberinek szánt száznyolczvannegyedfél tallért költi, mivel nincs hitele, s ha van is »káros rovásra . . . hordatni« a mindennapi szükségéseket. Lovait fele áron is eladta volna, mert sokba kerülnek (az árpa kilója 32 oszpora, »nincsen akkora mint az erdélyi véka,« s a hat ló két nap megeszik egy kilát, egy szekér széna ötödfél tallér, s ezzel egy hétig kell megérnie), »de nem kell senkinek, mivel nem szabad senkinek szekéren járni hatalmas császáron és feleségén kiül.« A márczius 12-től május 27-ig rovásra hordatott árpáért 19 tallér és 34 oszporával; a márczius 12-től október 25-ig hordatott 1367 oka borért (»három oka teszen erdélyi két ejtelt«) »hat oszporán véve okáját« 8202 oszporával (= $102\frac{1}{2}$ tallér); ugyancsak márczius 12-től október 25-ig hordatott kenyérért 3940 oszporával (= 49 tallér és 20 oszpora) tartozik. Kéri a fejedelmet, küldje meg ez adósságokat, mert ha »az korcsomárostól s kenyeresztől meg nem ment [nagyságod], azok bizony kézben kérnek az vezértől.« Küldje meg a vezérek pénzét is. Ha soknak tetszik a küldés, »rendeljen napszámra mint az oláhoknak, ne kellessék így búsítanom nagyságodat«.

P. S. Kegyelmes uram, ez levelem mulatásával érkezék az nagyságod postája, Fogarassi János uram die ultima Octobris, de szintén bajramjok lévén az törököknek nem leheté audientiánk, hogy arról írassak nagyságodnak. Hiszem bizony, kedvetlen állapot fog követni bennönket, mert ezek azt kívánják, hogy vagy küldje meg nagyságod, vagy declarálja magát, hogy nem küldi, immár mind az vízi erejek hogy haza érkezék, mind Zadra alól hogy hátra szállottak az hadak s ilyen idején, az mint fenyegetőznek vala, hogy az Zadra alatt való hadaknak telelő hely kívántatik, hogy oda ne igazítsák telelni mi reánk, innét is az itthon nyugutt jancsárokat, spahoglánokat Dervis passa mellé ne küldjék, ki szükség és igen kívántatik az vigyázás.

Hogy nagyságod kegyelmesen gondomat viselvén száz tallért küldé, az úristen megfizesse nagyságodnak, 60 tallérát az oda fel megírt adósságban fizetém, az többivel mezzitelen szolgálímat takarom az mit vélle érek. Die 3. Novembris, anno 1647.

P. S. Megírván kegyelmes uram levelemet nem küldhetém el, nem lón kitől, mentenek kalarások, de mindenkor titkon, bánják, hogy az voknak írok, irigykednek, mert ritkán írnak igaz hírt. Mulatni kelletvén levelemnek haza érkezék az kapitán passa, Fazli passa az vízi erővel die 30. Octobris, Huszain passát olyan állapattal hagyván, az mint oda be megírtam ezen levelemben. Csoda elválások volt az velencei hajóktól, látták mikor ezek eljöttek, s mihelyt látták, hogy ezek erre indultak, amazok is ezek

láttokra visszamentenek; egyáltalában békességnek jele, magok is azt mondják. Zadra alól is eljöttek, Boznában vannak; én immár most félek, ez télen hogy reánk mennek.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem följegyzése: Szakmár 18. Novembris 9 órákor reggel.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 183.

XXVI. 1647. november 24.

Alázatos szolgálatomat sat. Az úristen sat.

Kegyelmes uram, Váradról 28. Octobris nekem íratott kegyelmes parancsolatját nagyságodnak Fogarasi János nevű portai postája 15. praesentis Novembris hozá meg; Patakról 14. Octobris íratat 18. eiusdem Novembris küdé meg az Máthé vajda ő nagysága itt való kapitihája, melyekből értvén az nagyságod jó egészséges életét *sat*.

Kegyelmes uram, az Patakról küldött levélnek ilyen késén való érkezése mia nem tűrhetém, hogy nagyságodnak alázatosan egy-két szóval ne írjak, mivel ha folytában eljött volna az levél, az mi veszedelmes napunknál előbb ide érkezett volna s akkor mindjárt jó dolgot obtineálhattunk volna arról az dologról s ennyi búsulása nem lőtt volna nagyságodnak. De most kegyelmes uram mit tudunk cselekedni, mert az vezér eleiben, valamig az adó jól jövetelinek hírével nem compescálódik, eleiben nem mehetünk; Zülfikárt kérem vala, hogy leírom vigye be, nagyobbra ne menjen, parancsoljon az vezér az új vezérnek, még Landorfejérváratt érik s jó alkalmazhatósággal mindjárt eligazíthatja, de nem tudom, kedvez-e az végbelieknek s várja, hogy azok is érkezzenek, mivel még senki nem jöve onnan azoktól is, avagy ugyan igaz, hogy eleiben nem mer az vezérnek menni, nem cselekedő. Ezután immár várván az nagyságod levelét az adó jöveteliről, ha eljűne, mindjárt megtalálhatnók felőle, ha másképpen nem remediálhatja nagyságod, de ha lehetne azzal sem kellene bántani ebben az ellenünk felindult állapotjában; mindazáltal isten az mire vezérel, igyekezem ez dolgokba is. Azért kellene kegyelmes uram az nagyságod postáinak járni, érkeznének idejében az levelek, de későre sem adják meg mindenkor, az mint limitálom kegyelmes uram, két vagy három levelem is nem jutott nagyságod kezében, egyik 17. Septembris írt levelem, más 17. Octobris, most 15. Novembris küldtettem egyet, az szolgám kimenetele után kettőt küldöttem. Koncz András uramnak látám kegyelmes uram egy minutáját, melyben instruálja Szilágyi uramot, hogy 16 tallért adjon az vajda ő nagysága kalarássának, hogy az nagyságod levelét behozza s választ is vigyen reá; ha az én szol-

gáimnak adatott, rendelt volna nagyságod 16 tallért, kevés holnap mult volna el, kevés ide be való dolog, az kiről nagyságodat idejében nem tudósítottam volna, én is tudhattam volna az oda ki való állapotokról ittben való beszédeket declarálni. Most is azt beszélük ittben Váradra kereskedő görögök, hogy nagyságod kereskedő törököket veretett vasban; kérdém: miért; azt mondja: nem tudja; mondám, hogy talám az zakhmári gyermekért, kit Lippán tartnak fogva; s azt mondja, hogy lippai dologért nem kellene másua való embert megfogni, vasban verni. Az Lónyai uram szolgájának, kit Egré vittek s annak az Lippán tartó gyermeknek, s az Gyulára bevitt váradi asszonyembernek az nevetek nagyságod mennél hamarébb írva küldje be.

Az urak ő nagyságok s az hazafiainak elei hogy nem tanácsolták nagyságodat az ötezer aranynak beküldésére az ország híre nélkül s nekem íratott parancsolatit arról s ratióit helyesnek, jónak, igazságosnak itélik, értem kegyelmes uram, jó is, méltán dicsérik, mert ő nagyságok s ő kegyelmek nem érzik azt, az mit mi érzünk itt, fülekkel sem hallják azt, az mit mi szemmel látunk itt, nyugosznak az mikor nagyságod ezeken búsul, de mikor nagyságod az mi írásinkat, micsoda veszedelmes állapotokban forgunk mi itt, micsoda szörnyű gyalázatos halálra sententiáztattunk mi itt, s nagyságod proponálná azt is ő nagyságoknak s ő kegyelmeknek, hogy Dervis Mehemed passa vagy onnegyvenezer törökkel az Duna mellett, ez nyáron Azák alatt az mely had az szárazon vigyázott, az passájoknak Boznában adtak arpalukul egy szancsokságot, de az hadait mind Dervis passa alá rendelték telelni, az Nuák havassától fogva az Fekete-tengerig alá s az Dunáig rakva hadakkal az az nagy föld, az mint nagyságodnak 15. praesentis Novembris írt levelemben megírtam vala, kit kegyelmes uram ez levelem praesentáló postája nagyságodnak szemével látott, hogy most is mind menten mennek az hadak zászlóstól is, sok helyen csoportonként is, az egész budai vezérségre kiment az parancsolat, hogy oly készen találtaassanak, hogy az mikor hatalmas császár parancsolja, ha esztelen parancsolja is ő hatalmassága, mindjárt indulhassanak oda, az hova hatalmas császár parancsolja, az tatároknak az szerint; az mint értem az hánt is megváltoztatják, az kivel Székely Mózes az bőrvárban tartották, most Rhodusban volt, azt akarják promoteálni (hites atyafiak egymással az mint beszélük, isten ezzel is terhelni akar bennünket, rakva az embereknek szájok az nevével, noha annyéra beszélük, hogy azt tudjuk mindjárt reánk hozzák ide, csak veszedelmes minden állapotunk), érte fogtak menni Rhodusban.

A Fejértengeren való hadaknak a szerencse kedvezett. Szudát két passa őrzi, Retimumot elfoglalták, elfogtak két, Retimumba

szánt eleséges hajót. Deli Huszain passa a császár híre nélkül Kréta fővárossa (Candia) elfoglalására ment; híre jár, hogy visszahíjják, s Dervis passa mellé küldik. A muszkáktól nem tart a török, mutatja az, hogy az Azákra vigyázó szárazí és vízi haderő haza jött. Félő, hogy a muszka uralma alatt élő tatárság, egy fajú, egy nyelvű és »azon mahumetisták« lévén mint a Krim-beliek, ezekkel megbékéllik s levágják a muszkákat és országukat occupálják. A lengyel követnek, bár a hetman csak tabellariusnak írta, itt fogadtatása főkövethez méltó volt: csauszokat küldtek eleibe, házat öltöztettek neki, császárhoz, vezérhez csauszok vitték fel. Volt a lengyel királytól is levele, de Vaszilia vajda ügyében s leánya kiszabadításában fárad inkább, ki mellé e végből Vaszilia Kataresi Ogli Niculát adta »sok szép császárnak való ajándékokkal, az vezérnek pénzajándékkal alkalmaztatván.« »Az császár ajándéka: 4 öreg aranyas kupa; mosdó korsó medenczéstől; 2 óra; öt ezímer válogatott nyuszt, mindenikben negyven-negyven pár nyuszt; két hosszú puska ezüstös agyuak gazdagon, tokostól; két pár pisztoly, azoknak is ezüsttel megrakva az agyok, tokostól.« A császár kertjében fogadta s kilenczed magával kafti-nyoztatta meg, míg a vezér tizenharmad magával. Követsége ez: a király értette, hogy rossz akarói, főképpen a tatár hán, azzal vádolták, hogy a muszka mellett császár ellen »hadat támaszt,« ennek megezáfolására kész a varsói országgyűlésről főkövetet küldeni a békeség confirmálására, csak a szultán is fogja el Lengyelországról a tatárokat, ne rabolják. A válasz ez: igaz, a tatár hán kérte az engedélyt Lengyelország megtámadására, hogy a szokott ajándékot, melyet a király nem adott meg, megvehesse; küldje meg a király a hánnak, s akkor nem bántja országát; míg a békét híven megtartja a király, a szultántól sem leszen bántása. A követ holnapután (26.) tér vissza Lengyelországba, honnan remélik a főkövet jövetelét, kinek érkezése után mi lesz a nagy készülétből, alig kétséges, minthogy »nem tartnak most több ellenségeket mi nálunknál.« . . . Itt ezeknél csak nagyságod az bünes; nekünk fejünkön a sententia, kimondották, de . . . nagyságod felől is el vagyon az rendelés, . . . ha nagyságod másképpen nem gondolkodik; miért halaszt nagyságod az országra ennyi ideig, hogy nem kérdi meg őket róla minden dolgait hátra hagyván, ne vetnének nagyságodra, átkozódnának, ha mi esik rajtok. Más az pénzen vásárol, mi pedig hazánkat, nemzetségünket vetjük kockára az átkozott pénzért. Azért kegyelmes uram, ha egyebet nem, tekintse duplás fejedelemségét s abban reménljen örökösséget, ne keménykedjék az istenért, isten parancsolja: Reddite caesari, quae sunt caesaris, hagyja el minden dolgát nagyságod, gyűjtse össze az országot, mert utolsó veszedelemben forgunk, csak azt hallja nagyságod egyszer, hogy kün vagyon Dervis passánál Székely Mózes, lássa aztán nagyságod . . .

Lippát nem adá Báthori Gábor, magát adá inkább veszedelemre, az minthogy el is vesze; Bethlen Gábor megadá, uralkodék is utánna s még maradéki is; nem nagyságod szerzi kegyelmes uram, ha ez megleszen. Az 20,000 tallérnak talám elnyerhetjük tizét, azvagy ha az megleszen éppen, nam erről reménységet nyújtottak vala, mert azt acquisitumjának tartván császár nehezebben engedi az 5000 aranyból. Az mit cselekedni akar nagyságod, ne késsék velle s ide követségre semmit ne bizzon nagyságod szóval való mondatásra, mert annak interdictuma vagyon, hanem írás által való intercessio legyen úgy, hogy nem hiszem hogy ennél több engedtessek nagyságodnak erről intercessio

Az puskapalaczkokat az szekfűszínű selyem hálóval együtt kiküldöttem volt nagyságodnak Mohai Mihály szolgálmtól, most két bokor csizmát, négy bokor sólyát küldöttem Fogarassi Jánostól Azon aranyokon vött karmazsinokból szabott csizma marad még itt az mestereknél két bokor csizma, nyolcz bokor sólya, négy bokor kapcza, de nincsen mivel fizetnem nekik érette, ezekről számot nem vetettem még vellek, de adóssá maradok ezekről is. Az csizmáknak az főköltésben hírem nélkül esett az széles szkófumozás, az mi fogyatkozás ezekben leszen, nagyságod informálja Szávát felőle, tudja jobban csináltatni az többit.

Az posták kegyelmes uram nem jól mentek végére, hogy 2000 tallérnál többet adtak volna nekem, mert 19 hetit adtak, annál többet nem, annak penig tizenhárom tallérát örökké elvonták minden hetiből, ha harminczkettőt tudok rosszra benne, abban sem vétek, mert néha hármával, négyével is költötték egy oszporában; most ab ultima die Augusti egy oszporát sem adtak, az mint látom, nem is adnak ezután is.

Az szegény József könyörög kegyelmes uram Seredi uramnál való jancsik ára felől és Maurerné asszonyomnál való teveször kecske ára felől. Az jancsik kész kegyelmes uram, csak legyen az ára. Az úristen sat. Datum Constantinopoli die 24. Novembris, anno 1647.

Nagyságodnak alázatos szolgálja szolgál míg él

Zalánczi István m. p.

P. S. Immár megírtam vala kegyelmes uram leveletem, hogy jöve egy jó akaró török barátom, s mondá, hogy ma expediálta az vezér az lengyel követet s tizenkilenczed magával kaftányozta meg; igen faveálnak neki.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

XXVII. 1647. december 27.

Alázatos szolgálatomat sat. Az úristen sat.

Kegyelmes uram, Beszterczéről 28. Novembris nekem küldött kegyelmes parancsolatját nagyságodnak 23. praesentis Decembris hozá meg az Máthé vajda ő nagysága kalarássa, Gyaluból 14. Octobris praesentis anni nekem íratott leveleknek törökre fordított pariaájával az főrendeknek, mivel írtam vala mind az mi kegyelmes öreg urunknak ő nagyságának s mind nagyságodnak, hogy Zülfikár aga nem akarta törökül fordítani. S mivel az főrendek levele nem az fővezérnek szól, hanem énnekem s magyarul vagyon írva, in specie be nem adhatám, audientiát sem nyerheték, hogy szóval exponálhassam az ő nagyságok s ő kegyelmek írását s akaratját, tartóztattam vala az ő nagysága akkori beküldött postáját Fogarassi Jánost, várakoztatván egy néhány nap, hogy ha audientiám leszen, realitást ír hassak mind az mi kegyelmes urunknak, mind nagyságodnak, az főrendeknek is. Kapitihaja uram által maga által (nem bizván csak Zülfikár agára) sokáig sollicitáltam az választ, egyéb válaszungk nem lőn, hanem azt kérlette az vezér Zülfikártól (mert szemben nem volt kapitihaja uram is velle): Ez minap az követ által az mit parancsoltunk volt, jött-e arra válaszsza az követnek; s mondotta Zülfikár, hogy nem jött; s mondotta az vezér: hát mit akarnak, nincsen hatalmas császárnak most egyéb dolga ő vellek, az beküldött 10,000 aranyhoz küldjék meg az 5000 aranyat hamar, ahoz az Magyarországról ígért 20,000 tallér ajándékot, immár szent Demeter napja mivel ez esztendőbe is eljött, el is mult, küldjék meg hamar. Az mint Fogarassi János uramtól küldött levelemben alázatosan mind nagyságodnak, mind öreg urunknak ő nagyságának, mind az statusoknak megírtunk kapitihaja urammal együtt bő írással az 15,000 aranyat, ha ez török paria akkor ittben lőtt volna ha csak supplicatio formán is, de kapitihaja urammal benyujtattattam volna, talám behivatott volna aztán, de bizony jó nem lőtt volna, mert most az mi kegyelmes urunkot büntetik csak, az országot salválják s azért szenvedék ennyére ilyen csendesen az dolgot s ha beadtam volna, mindjárt extremumra léptünk volna az dolgot abrumpálván finaliter. 2. Meg vagyon parancsolva még Sali passától, hogy az nekem íratott levéllel eleiben ne menjek, hanem az ki mit akar az vezérrel, neki írjanak, mert ha német császár nem szégyenli írni, nagyságtoknak méltóbb írni, szükségesb is; méltó is kegyelmes uram ebben az extremumban, hogy ő nagyságok s ő kegyelmek ne csak én általam exponáltassák ez extremumot, hogy azt mondják aztán, hogy nem úgy exponáltam az dolgot az mint

parancsolták, írjanak ő nagyságok s ő kegyelmek az vezérnek s legyen mellette törökül az paríája, de igen limitálják az írásokat, mert bizony non datur regressus, bizony az végire jutottunk az dolognak szintén. Fogarassi uramtól resolváltam is immár ő nagyságoknak s ő kegyelmeknek magamat, várakozom arra is, mivel in fine versatur az dolog, ez dolog be nem adásával az levélnek ha halad is el nem mulik; de ha be nem adom, ha egyebet nem is, üdő mulást nyerek s minthogy ez feljebb megírt okokért nem esmerem alkalmatosnak beadni, be nem adom, az statusoktól várok s ne nekem, hanem az vezérnek szóljon az levél; most is engem büntetnek, hogy én nem írok jól, azért keménykedik nagyságtok. Ha penig az leszen az írások ő nagyságoknak s ő kegyelmeknek mégis, az ki most, bizony minden remediumot abscondálnak. En most sem javallok egyebet, hanem az 20,000 tallért hozzák meg hamar, az mellett az vezérnek extraordinariumot az mit ő nagysága akar, az cancellariusnak, csasz passának az mit ő nagysága akar, az mellett legyen ígérettel levél, hogy kárt ne tegyen, vagy talám szolgál is, Zülfi-kárnak is szép levél, abban ígéret, de most is nyújtson ő nagysága s legyen amaz gonosz bérléseknek az ára is, mert azokért most is minden héten fizeti az uzsorát, nem kevés búsulás azért is. Az 20,000 tallér mellett az Sali passa tanácsa szerint könyörögjünk az 5000 aranyért igen szép írással, így ha megnyerhetjük az ötezer aranyat s az dolognak is jó végét érhetjük, más-képpen bizony soha nem, hanem veszedelemnek leszünk fiai, mert bizony oly hadat indítanak ellenünk, hogy megadnók csak vennék.

Az boznaszarájiaknak az mint Fogarassi uramtól küldött levelemben alázatosan jelentém hogy levelet adtak nekik s kimentenek, azt hiszem, hogy rövid nap panaszló szegény érkezik nagyságtokhoz, ha eddig nem érkezett, értékre kellene adni az közikben járó árosembereknek csak magokat (*így*), másfelé járjanak kereskedni, mert bizony megbúsítják őket, ha kap-hatják.

Vagyon az létaiak török ura rajtunk, az mint megírók kapitihaja urammal együtt nagyságtoknak, ha nagyságtok el nem igazítja, mindketten kezében adnak kapitihaja urammal bennönket; az ki nem megyen addég, míg nem contentáltatik.

Öremest többet írnék, mert volna materiám az írásra, de nem győzöm, mert az szemeim is igen megfogyatkoznak, az kalarás sem vára; én olyan reménységgel, hogy isten az mi kegyelmes urunkot behozta s erről ő nagysága nagyságtól megértheti, ő nagyságának semmit nem írtam. Lovat, azt hiszem kegyelmes uram, találhánk, ha pénzünk lenne, mert most magok kénálnak velle; az utnyítás isten után nagyságtokon áll. Eltesse

isten nagyságodat sat. Datum Constantinopoli die 27. Decembris, anno 1647.

Nagyságodnak alázatos szolgája szolgál míg él
Zalánczi István m. p.

Czím: Illustrissimo ac celsissimo principi domino, domino Georgio Rakoczy iuniori sat.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 171.

1644—1647.

Réthy István kapitliha. *)

I. 1645. augusztus 19.

Igaz alázatos hűséggel való szolgálatomat ajánlom nagyságodnak sat. Az úristentől áldott legyen nagyságod sat.

Kegyelmes uram, mostani ittvaló minden derekas nyilván való hírek mind csak az velenczésekkel való dolgok felől folynak; ez mostani holnapban s ez előtt való juliusban mind vizen, szárazon ujjabb-ujabb segítség mene ez tavaszi elment hadak után: szpahiák, topcsiák, lovasok, puskások, azok előtt szerdár vezér Ahmed passa, mostani császárral egy az felesége; immár három vezérek az szerdárok, kire senki nem igen emlékezik, mikor császár maga jelen nincsen az hadban; valóban kézzel nyóltak hozzá, valamint az úristen adja. Elég szomorú hír kegyelmes uram; ilyen az ő foedusok.

Az cretai állapot maig itt kegyelmes uram ebben vagyok, míg ujjabb érkezik: Napenyészet felől való aditussa Cretának az mint vagyok (így referálta nekem maga az velenczések interpresse), volt két erős toronyforma bástya, azokban is praesidium volt, lövésekkel egy néhány napok alatt megvötték; ide is hoztak vala azféle rabokat; onnan elébb mentek és egy igen erős monostort egy-két hét alatt erős lötetésekkel megvötték, kiben sok nagy gazdagság volt, papok laktak, noha praesidium is volt benne, ostrommal vötték meg, mind levágták őket, kit gályára szegeztek; az papok közül is egy főpapot mondják hogy meghagytak, törökké lőtt, annak gazdagságát, aranyát, ezüstöt ez elmúlt héten pénteken hozta be az sziliktár passa hasznadára, mint értettem. Annakutánna kegyelmes uram egy igen erős várat obsideáltak, több egy holnapjánál hogy alatta vannak; noha titkolják, de sokan vesztek el igen az jancsárságban; mostan is allatta vannak. Miben marad kegyelmes uram, isten tudja; én

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 891—894 II.

nem ítélhetem, hogy ez időn megjönének, mert mostan az kik elmentek, hat holnapra való zsoldot leváltak, az két holnapi ajándékpénz nyolcz ezer, az ki elment. Én ezekben keygelmes uram ilyen informatióval vagyok.

Az Budára felmenő vezért tegnap salutáltam keygelmes uram az maga szarájában az mezőben, s igen kedvesen s böcsülettal vevé; Zülfikár agának meghagyá, hogy elbúcsuzásra ismét hétfőn kimenjünk; sok szép szókkal ajánlá magát s ígíré jó akaratját urunk ő nagyságának s mind penég s nevezet szerint nagyságodnak, s mint veszem eszemben, netalám nagyságodhoz is fogja emberit bocsátani; az szokás szerint ugyan hétfőn elindul keygelmes uram, de mint csak egy postaképpen elmegyen elől, minden egymássát, derekas vele valókat hátra hagy. Ezt keygelmes uram in rei veritatem írom nagyságodnak, Zülfikár munkája, mert az sok hamis ide való írogatását Deli Huszainnak elunta vala, s ő miatta majd hitele is az agának megcsökkönt vala; ezt nem kérdém mástúl, mert magam is együtt voltam akkor Zülfikárral, mikor Ali agához menénk. Egy főember is vala az végekből, kit megfogatván Deli (bolond) Huszain minden jószágát elvötte volt s pénzen másnak eladta volt; itilem, az végekből is írtak volt mellette, azonkúl is sok dolgokkal vádolták szántalan sok huzás-vonásáért etc., harmadnap mazullá pronuciálák. Nyilván emberséges úremler keygelmes uram ez új vezér, Musztafa passa neve, az felesége ennek is egy az császár, legküsőbb az több szultánáknál, az megholt ura Barjan passa fővezér vala, kit Babillonia alól halva hoztak vala meg.

Redeo iam ad rem. Keygelmes uram, alázatos írásom által jelentem nagyságodnak mint keygelmes uramnak, nagyságod keygelmesen recognoscálhatja, mennyi időtúl fogván continuálom ez ittvaló szolgálatomat, nyilván mondhatom, öreg ember koromnak vigorát majd itt extenuáltam, ki immár 70 esztendő ember vagyok, iam deficiens viribus könyörgök nagyságodnak, iam anno completo szabaduljak meg innen ez angustiából; az állapathoz képest bizony egyik esztendőben is ennyi fáradságom nem volt, mint ez mostani esztendőben, mert az vasárnapon kül nem igen mulatom el az divānban, vezér kapujára való felmenetelemet. His eandem sat. Actum ex Bizantio 19. Augusti, 1645.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor perhumilis
Stephanus Réthy m. p.

Czím: Illustrissimo ac celsissimo principi Georgio Rakoczy iuniori sat.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 120.

II. 1646. ápril 2.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Fidelium servitorum sat. Az úristen nagyságodra terjesztett lelki testi áldásiban sat. tartsa meg etc.

Kegyelmes uram, semmi újabb híreket alázatos írásom által nagyságod kegyelmes tudására nem adhatok azokon kívül, valamikről Szalánczi uram ő kegyelme nagyságodat mostani írása által tudósítja. Itt mostan csak az hadi szernyen való készüllet forog fenn; ezt szemünkkel látjuk kegyelmes uram minden nap; ezen kívül számtalan sok hírek folynak, de csak auditus, én azoknak megírásával az nagyságod kegyes füleit nem nehezítem. Én az mit értettem, hallottam, követuramnak referáltam, ő kegyelme is az mit másoktól érthetett, comportáltuk.

Itt kegyelmes uram minden órában csak várják az nagyságod relatióját, addig semmiben itt hasznoson kegyelmes uram semmi dologban nem procedálhatni. Ennyi időmnek itt elmulása alatt ilyen rossz ittvaló állapotot nem értem vala, csak az rabok felől való választ sem tudám kivenni, sem az pelsőczieknek való protectionálist; csak mind arra mutata ez mostani idiota fővezér, hogy hozzák be azt, melyet Musztafa vezér passa adott volt, ahozképest más adat, mert nem szoktak két rendbeli levelet egymásra kiadni. Bizony eleget sollicitáltam, de hejában lőn etc.

Tudom, nagyságodnak kegyelmes uram vagyon tudására, az egri passaságot, vagyon egy holnapja, Sahin passának adák; még el nem ment, itt vagyon. Repesgetik kegyelmes uram igen, hogy az depositus vezér Mehmet passa lenne ismét fővezér, más szerdárt bocsátana császár helyette; noha abban is igen vala vétek, de mégis ez mostaninál virtuosusb vala sok gradussal.

Ez includált gallus orator levelét kegyelmes uram az cancellarista Szomosközy uramnak kellett volna kivinni, de elmentele után harmadnappal küldék által, azután nem lőn az kiküldésre való kolimatosság. Az úristen sat. Datae Constantinopolis 2. die Aprilis, anni 1646.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor perhumilis
Stephanus Réthy m. p.

P. S. Mégis kegyelmes uram könyörgök nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, innen való megszabadulásom ne haladjon tovább-tovább, ennyi sok esedezésimet nagyságod vegye kegyelmes szeme eleiben, immár csak két holnap héja kilenczedfél egész esztendeje itt való sulyos szolgálatom conti-

nuálása, öreg ember vagyok, életemnek vége csak ajtóm előtt, istenemet sem szolgálhatom úgy, az mint kívántatnék.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 147.

III. 1646. a u g u s z t u s 12.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Az úristen sat.

Kegyelmes uram, 3. Iulii proxime praeteriti nekem írt kegyelmes parancsolatját Szatmárrúl igen alázatos hűséggel vöttem el 20. die eiusdem mensis, melyből értvén az nagyságtok jó egészségét sat.

Ertem kegyelmes uram az pestis grassálását is szegény hazánkban, az igen keserves, szánakozó hír mindnyájunknak, annak remediuma semmi egyéb nincsen, hanem az úristenhez való tiszta szübeli könyörgés, esedezés, bünből való poenitentia tartás, hogy az úristen ő szent felsége szüntesse meg mint szent Dávid idejében s parancsoljon az ő szent angyalának, mondja azt ő szent felsége: elég immár, hagyj békét nekik. Mű is itt ez idegen helyben kegyelmes uram el nem mulatjuk azért való könyörgésünket az szent istenhez nyujtanunk.

Az egiiek mit cselekedtek Kös-Idán és egyéb helyeken, én arról az nagyságod kegyelmes instructiója szerént az vezért nem requiráltam, de Zülfikárnak megjelentettem; ha Sahin basa meg nem változott magavüselésében, sokszori nagyságodhoz való maga ajánlásátúl most is nem fog idegen lenni.

A szőnyeges áros töröket két ízben is találtam meg kegyelmes uram, de azféle szőnyegi egy is nincsen, kit Száva Mihály kivitt volt, tall. 25 alkutt volt meg, de 24 adott érette; az mely mértéket itt hagyott volt mutatá az török, ígíré magát, hogy megcsináltatja, de addig nem akarja elkészíttetni, meddig tall. 200 szent Miklós pénzét nem adnak, mert maga emberét kellekik azoknak elkészítésére küldeni Carmaniában, itt penég az török nem veszi azféle szőnyeget s fél, hogy rajta maradna, azért kíván előpénzt, de 30 tallérnál alább nem akarja elkészíttetni semmi okon; sokáig unszoltam kegyelmes uram tall. 28, de csak lássa az pénzt, meg fog alkunni.

Második Szatmárrúl írt kegyelmes parancsolatját is, kit nagyságod communiter Szalánczi urammal ő kegyelmével íratott, láttam; az mely titkos írások abban voltak, megfordítottam egy elme fáradságával, mivel az charectereknek (*így*) leírásában igen volt obscuritas kegyelmes uram, mindazáltal helyesen írtam le, kinek paríája Szalánczi uramnál vagyon. Én azokból kegyel-

mes uram többet érték, hogysem mint olvastam, annak csak az emlékezeti is dicsőretre igen méltó s annak moveálása még sok gradussal feljebb való volna, de incertus eius exitus az mint . . . vers contineálja: *A casu describi solem, non solis ab ortu saepe dat occasus, quod negat orta dies.* Micsoda lehetne kegyelmes uram annál nagyobb emolumentuma az megmaradásra az keresztyénségnek, erre kegyelmes uram szentírásbeli példánk vagyon, az Gamaliel pharizeus mondása szerint, *Actorum 5.*, az apostolok megfogások idején: *Ha istentől vagyon, megleszen, ha penég embertől vagyon, semmiben mulik; ez is csak az egy istennek titkos provisiojából leszen, ha kezdetik is.* Nekem kegyelmes uram (az szegény magyar nemzetségnek megmaradására és szegény hazámnak jövődöbeli romlásának eltávoztatására) mostan itt való alacsony állapotomban vagyon csak arra vigyázásom, az külső országokra nincsen semmi gondom.

Itt kegyelmes [uram] vulgatus hír az, hogy az lengyel *respublica* az királylyal abból nem *consentiál*, hogy *török* *) *ellen* hadat indítson, az mostani generalissokat is nem *approbál*-ják (az *cancellariusok* ki volt), hanem az *Konyeczpozcki* fiát veszik elő, mivel az atyja is *virtuosus* ember volt. Nekem kegyelmes uram mostani írásom hivatalom kül vagyon, arról nagyságod kegyelmes uram szegény alázatos zsámolya helyett való igaz hívének megbocsásson, szegény hazámhoz, nemzetemhez való szeretetemre *obligatus*, *obstrictus* vagyok. Nagyságod kegyelmes *consideratio*jában lehet, hasonló monarcha minden részeiben ez világon nincsen, az *török birodalomnak* egyedül való monarchája vagyon, *belli potens*, azt mind ez világ látja, non *indiget probatione*, ha egy avagy két helyen megveretik is hada, az ő méltóságos állapotja ugyan fennáll; de ha műnköt egyszer derekason mezőben megvernek, azután megyünk; ha szinte mások is elkezdik elsőbe, annak nyereségével osztozzék; maga igen helyesen írják az *philosophusok*: *Nemo est consiliarius melior quam tempus.* Ennekelőtte való itt lakásomban is alázatos írásom által jelentettem s nagyságodnak kegyelmes tudásában lehet, isten után az mű békességünknek megmaradása csak ez kettőben áll: *obsequium et tributum.* István király idejiben királyságra kimenetele után Báthori Kristóf *succedálásakor* írt *articulus* contineálja: *Pro semita non est relinquenda via publica, et pro dubiis, quae sunt manifesta, non sunt rejicienda.* Mű kegyelmes urunk egész országul nyugszunk az nagyságod emlékezetes, méltóságos fejedelemségének ótalmazó árnyékában, kire az úristen nagyságodnak szolgáltasson erőt, segítséget, amen.

Redeo ad rem et scopum. Kegyelmes uram, erről való

*) A cursivval szedettek titkos jegyekkel.

írásomnak derekasban való megírását rejciáltam Szalánczi uram ő kegyelmére (tudom, nem is praetermittálja), de ha nagyságod kegyelmesen különben nem discurrál, az portán való mostani állapotot meg nem orvosolja, az egyik részről ámbár csak, mostan bizony kegyelmes uram nem remélhetek semmi jót. Utólszori szembeletünk vezérrel ő nagyságával kegyelmes uram 10. praesentis lőn, mennyi időt rende az kimenetelre az postának, ottkűn való mulatására és ismét bejövetelére nro 50 napot; ezenkül való sok szavainak circumstantiáit tudom hogy ő kegyelme követuram megírta nagyságodnak. Több szavai közt mondá ő kegyelmének vezér ő nagysága: nem félted-e magad is életedet. Miről jöve be az az mondás, szállásunkra jövén emlékezőnk, de ő kegyelmével meg nem egyezheténk emlékezetünkkel, mivel senki másokkal maga becsületivel nem örömet osztozik, én ő kegyelmére hagyván.

Ezek után hírvül írja, hogy Dervis Mehemed basa Diarbekirből általjött a tengeren s Burgasznál szállott táborba, hova jancsárok és szpahiák is, kik »császár mellett oldalul szoktak járni mikor hadra megyen« gyűltek »az fejér zászlókkal,« valamint a tengeren innen valók is. Lupul amotiójára mondják igyekeznének. A muszka császár két fiát vitték Konstantinápolyba, hol őrizet alatt tartják; egyik volt Rákóczynál is Váradon s ezt az orsovai bég vitte be, míg a másikat a tatár hán küldötte. Augusztus 7-én érkezett Handan agának egy postája a tatár hántól azon hírral, hogy a kozákokat Azáknál megverték »ilyen formán, elsőben, az mely szigetben lovakot és egyéb lábas marhájokat külön (nem messze az tábortúl) tartották, arra ütöttek az tatárok és öszvességgel mind elhajtották éjjel; kiben mikor hírek lőtt, az egész tábor felrohant marhájoknak ótalmára, ezalatt az derék tatárság mintegy éjfele táján rájok mentek, sokat benne levágtak, fogtak el« 300-at, kiket a levágot 3000 fejjel együtt Konstantinápolyba hoznak. Azák éléssel egy néhány esztendőre el van látva. A kozákság »lövő szerszámokat, vár alá való ászkat, kapákat« ott hagyva menekült. A tatárok vezérei Muradin szultán és egy »magyarbúl lőtt Ali murza« voltak. A velenceiek ellen a Fejértengerre küldött hadak felől semmi hír.

Kegyelmes uram, ez includált vezér bujurdia commissiójának az pariaja. Egy szolnoki Mehemed neű zain találta meg vezért, ő 4 esztendeig volt rabságban Füleken Vesselényi Ferencznél, Lengyelországban is tartotta, két ezer tallérral kellett megsaczczozni, azalatt egy Létha neű faluját elfoglalták, egy Prod neű falujának az határát is, kit az beszerményiek annakelőtte fizetéssel bírtak, de most csak hatalmasul bírják, az vezér nekem küldött bujurdit elvitte magával, írt az vezér az budai vezérnek is felőle, hogy nagyságodat megtaláltassa felőle.

Valami obiter kegyelmes uram emlékezik Szalánczi uram ő kegyelme reá, hogy Musztafa csausztól, az ki mind Erdélyben lakék s itthonn hala meg, attúl nagyságod Léthát pénzen vötte volt meg. Immár ujabban akarja megtalálni felőle az vezért, mi válassza leszen. His eandem sat. Dabam Constantinopoli 12. Augusti, anni 1646.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor perhumilis

Stephanus Réthy m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rököczy följegyzése: 28. Augusti Munkács reggel 8 óraker.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 166.

IV. 1646. szeptember 18.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Fidelium servitorum sat. Az úristen sat.

Alázatos írásom által jelentém nagyságodnak, minemű fáradsággal szerzettem ki mind ilyen beteges állapotomban is az pelsőcziek protectionalis leveleket, kinek csak ma lehete vége, az cancellariusnál vagyon, tall. 3 kér, az szentpéteriek levelétől is tall. 2, az aga nem váltotta ki, noha én kegyelmes uram kezes leszek vala érette az agának, de kedvetlen ember; ha ki posta jön be kegyelmes uram, méltóztassék megküldeni nagyságod neki, nem tudjuk, ismét mikor s miben kívántatik szolgálataja; ő nálok kegyelmes uram semmit nem használ az szolgálatajánlás.

Az budai vezérség kegyelmes uram megváltozék ez elmúlt kedden, az fővezérrel egy atyátúl, anyátúl való öcscse vezérnek, Murtazán passának mondják, személyében jól esmerem, de salutatiojára mennem nem lón alkalmatosságom; az agát tegnap oda küldtem vala kegyelmes uram vezér kapujárúl audentia kérni, mikor mehetnének hozzá szembelételre, halasztott kegyelmes uram az bátyjára fővezérre, hogy értésére adja elsőbe, s ugyan tegnapi napon értésére lött az vezérnek, az ismét halasztotta arra, hogy császárnak értésére kell lenni; ez csak abban maradt. Immár kegyelmes uram reggel alá megyek, ha az úristen jobb egészségemet adja, meglátom, miben kellek maradni. Ez sem volt szokás ekkeddig kegyelmes uram, hanem mihelyt vezérséget mutattak Budára, recta csak szállására mentünk salutálására; én elhittem, hogy ez is mástúl vagyon, hogy ennyire is halada.

Ma reggel mentem vala kegyelmes uram beszélgetésre az agához, ilyen szókot forgata: az fejedelem ő nagysága az 5000 aranyat nem akarja megküldeni császárnak, noha az országon

felveszi ő nagysága s tárházában teszi, kit bizony császár soha-soha meg nem enged, hiszem hallotta Sebessi uram s szegény Maurer Mihály, mit monda nekik hatalmas császár, hogy ha ő nagysága meg nem küldi, őseinek esküvék az lelkekre, hogy ő nagysága ellen fegyvert fog s Lugast, Karánsebest elfoglalja, mert szultán Szulimán engedte volt az János király anyjának Izabellának bírni az ötezer aranyért, mert azok az themesvári szancsáságból szakadt (*így*) volt ki s mostan is abban vagyon, kiről az tefterben maga is látta az levelet; azt senki ne mondja, hogy az Márkházi Pál dolgaért ígerte volt István király. En ezek felől kegyelmes uram vele valóban sokat contendáltam helyesen s azzal concludáltam, hogy az 5000 arany dolga akár mint s hogy volt, akármelyik részről lőtt annak ígéreti, de azt az üdvezült szultán Muradt megengedte szegény Bethlen fejedelemségében az országnak, kiről nam kegyelmed is aga uram jól tudja hogy ő hatalmasságának jó levele vagyon, hogy meg vagyon engedve. Ezek felett kegyelmes uram annyi szántalan való sok mód nélkül való szavai voltak, ki tudhatná mind előszámolni; én bizony kegyelmes uram ő tüle inkább félek, hogysem mint mások-túl etc.

Kegyelmes uram, én igen elbetegesedém annyira, hogy magammal is alig bírok, erőtlenségem miatt nem tudom csak meddig élek, nagyságodnak alázatosan könyörgök mint kegyelmes uramnak, nagyságod vegye kegyelmes consideratiójában ennyi idők alatt itt való súlyos, sanyarú, félelmes szolgálatomat s méltóztassék kegyelmesen engedni az vőmnek Thuri Györgynek bejövetelre és lovaimnak utánnam való behozására való szabadságot, hogy ha holtom történik, ne essék itt eltemetése az idegen helyen, kiért az úristen is jót ad nagyságodnak etc. Ezen is könyörgök nagyságodnak, kegyelmesen provideáljon, mert én nem tudom, mint kelléssek itt élnem. Immár 33 hete elmúlt, hogy fa-pénzt nem adtak, noha minden héten kétszer, háromszor elküldök érette; bor-pénzt 29 hete elmúlt hogy egy oszporát sem adtak; kenyér-pénzt két-három hétben vetnek egy heti pénzt. En az vezért eléggé sollicitálom supplicatióm által, de csak hejában való munka; ad ugyan commissiót, de az kinek adni kellene, mind csak azt adják okul: az soldosoknak kik hadban vannak, azoknak is nincsen mit adniok etc.

Itt kegyelmes uram csak mulatjuk mű hejában haszonatlanul az időt, tudja s látja az úristen, minden industriákkal azon volnánk, mind ilyen fluctuáló állapotban is hogy hasznoson szolgálhatnánk, de az alkolmatlanság nem engedi, felette stricte vagyon dolgozunk; semmi uton kegyelmes uram efficatiója nincsen itt való haszonra való ügyekezettünknek. Immár kegyelmes urunk im szinte előttünk vagyon az 50 napok eltelése is, melyet az

vezér engede az nagyságod választételére, attúl bizony igen ret-tegek kegyelmes uram, az minemű mostan itt az állapot.

Semmi bizonyos híreket én nagyságodnak írni nem tudok sem Azák felől, sem az velenczések felől; az auditus számtalan sok, de csak bizonytalan. Az szerdár Mehemed basa testével mondják hogy jönnek, de azok sem érkezének meg.

Fenyegetődik kegyelmes uram az aga Dervis Mehemed basával is, ki mostan Babánál vagyon táborban 40,000-en mint ő mondja, tatár hánnal és az két oláh vajdákkal, hogy mi-helyt parancsolja hatalmas császár, azok ottan Erdélyre mennek. En kegyelmes uram azt nem tudom, csak magátul mondja-e avagy másoktúl érti. Mikor indul ki innen az budai vezér, más alkolmatossággal kegyelmes uram nagyságodat tudósítom, azon-kül is ha mi igaz nyilván való híreket hoznak valahon-nan. Postremum sat. Datae Constantinopoli 18. Septembris, anni 1646.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor perhumilis
Stephanus Réthy m. p.

Egy szelét papíron: P. S. Kegyelmes uram, hogy nagysá-god méltóságos személyét ezzel is megbántódni ne láttassam, nagyságod kegyelmesen megbocsássa, kegyelmes tudásában lehet nagyságodnak, az én szolgálómféle az Istók ugyan falumbeli lakos volna, ha honnjában laknék, innen más szolgálmmal együtt elszökvén szegődött szolgálóm vala, 52 tallér ára oszporámmal elszökék s mihelyt Fejérvárra érkezett, az posták közé állott, házátlul citáltattam az székre törvénynyel az mi szokásunk sze-rént, ott nec per se, nec per procuratorem comparuit, sententiát pronuciált reá az szék s abban kellett maradni, mivel ide kel-leték jőnöm, nagyságodnak könyörgök (mivel az posták között is nincsen, ő csak vándorló, elbúdosik valamelyfelé), nagyságod kegyelmességébül detineáltassa avagy kezesség alá vettesse, el nem búdosik, törvényre elő áll, mostan is 500 oszporát kellettett érette fizetnem az kenyérsütőnek, én ő tőle megküldtem neki s meg nem adta az sütőnek; bor-árát is Galatában fizettem meg, kit maga költött el az elszökött Török Ferencz neű szolgálmmal, nagyságod kegyelmességét várom ebből is.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 7. Octobris Sárospatak délest 1 órakor.

Eredeti Batthyány-könyvtár 5. IV. 5. 164.

V. 1646. szeptember 26.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Fidelium servitorum sat. Bódog, szerencsés, egészséges hosszú élettel áldja meg az úristen nagyságodat etc.

Kegyelmes uram, 5. praesentis Munkácson írt nagyságod kegyelmes parancsolatját hozá meg az vajda kapitihája maga 25. die eiusdem estve, kit alázatos hűséggel láttam s olvastam, melyben nagyságod kegyelmesen intimálja, vezér ő nagysága előtt miképpen kellessék moderálnunk az két igen nagy akadályos dolgokban való szavainkot, melyhez immár kegyelmes uram istennek ő szent felségének kegyelmes áldásából holnap hozzá kezdvén accommodáljuk magunkat etc. Úgy vagy on kegyelmes uram, ez két esztendőben mind az főkövet uraim azon dolgokat tractálták ő kegyelmek, de ekkeddig nem abrumpáltatt, de bizony félek azon igen kegyelmes uram, maga az porta mostan abrumpálja, noha az nagyságod részéről semmi ok nem adatik mű általunk, úgy instituáljuk az rest; de gondolható kegyelmes uram, mivel az 50 napokat dilatióra engedte vala in eum finem, hogy realitást vehessen az porta, mind az két rendbeli adónak leszen-e administratiója nem-e. Mű mindazáltal kegyelmes uram deo favente úgy ügyekezünk instituálni vezér ő nagyságával való tractánkot, hogy mindenekben collimáljon az nagyságod abbeli intentumára etc. Itt kegyelmes uram az jó consulator mostan nem igen vagy on, *pusztá*) az divān*, maga *penég szernyő furibundus*. Én nem tagadom, bizony félelmes, rettegő szüvel vagyok, ha szinte halál nem leszen is vége, de szernyő nagy gyalázat következik reánk. Úgy legyen, az mint az úristennek szent akarátja. Ez dolog menél tovább haladoz kegyelmes uram, annál akadályosabb leszen. Az magyarországi adónak megküldését igen reménlették ez elmúlt februariusnak első napját etc.

Hírek kegyelmes uram mostan ezek: az oláhországi vajdák adaja mátl fogva 8-czad napra beérkezik. Az Lupul vajda emberit hatot kaftányoztata meg az vezér: három kapitiháit, három hazól küldött emberit igen szép kaftányokkal, mivel ezek is hozták meg az híret, hogy az lengyel főkövet az Dunán áltál jött Galacznál. Az római császár postája kegyelmes uram itt tovább egy holnapnál feküdt, igen beteg volt; ez elmúlt vasárnap mene el, valamint mehet el, nyilván rosszul vala, mert jött vala hozzám, egy nímét felől tudakoztat vala az nímét agens, hogy Erdélyben az nagyságod nímét sergeiben mi állapotbeli ember volt, örömetst akarná megtudni. Én akarom vala

*) A dült betük titkos jegyekkel.

expiscálnom, mi végre tudakozá, de eltitkolá; az neve kegyelmes uram Henricus Burianus Sann-Bach de Petersztan.

Én kegyelmes uram ilyen szókot is értettem egy nevezetes főembertől, ilyen dolgot akarnak onnan feljel elkezdéni ha eddig el nem kezdték is: nagyságodat az egész 7 vármegyéből excludálják, segítséget sem adnak nagyságodnak, ide engedik inkább az *töröknek (!) bírni*. Én ezt kegyelmes uram csak ma reggel hallottam; az úristen adta volna, hogy ezféle szernyő dolgot ne hallottam volna. Én mindazáltal kegyelmes uram csak úgy írom mint simplex auditust, nem is itilem igaznak semmi úton, az úristen ő szent felsége oltalmazza csak az gondolatjátul is keresztyén igaz lelkiesmeretű embert, hanemha az ördög practikája volna, mivel ő az ő tagaiban munkálódni fáradhatatlan. Én kegyelmes uram mihelyt érkezém haza igen betegem, azon órában megmondám ő kegyelmének Szalánczi uramnak, kérém vala is ő kegyelmét, hogy nagyságodat informálja róla; hivatalom, kötelességem az kegyelmes uram, hogy mindeneket, az melyek nagyságod méltóságának derogatiójára néznének, annak ellene álljak s nagyságodat róla informáljam etc.

Nagyságodnak könyörgök mint kegyelmes uramnak, az mint ez minapi levelemben is instáltam könyörgésem által, az én tülem elszökött és meglopott torjai szolgám Istók neű, ki magával együtt más szolgámot is szökteté el, mint értem kegyelmes uram, semmi állapotja mostan nincsen, elmegyen ismét vándorlani, mert semmije nincsen honjában is, én csak maradok az kárban avagy büntetetlen, az fogarasi várat hadd őrizné, vagyon anyja, öcsese s azok táplálják éléssel. Postremo sat. Datae Constantinopoli 26. die Septembris vespere, anni 1646.

Elusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor perhumilis
Stephanus Réthy m. p.

Egy szelet papíron: P. S. Ezt is kegyelmes uram Zülfikár igen agálja, hogy Dervis Mehemed bassá[nak] ilyen derekas had-dal, sok költséggel kelletett tengeren általjöni, nem egyéb az oka, hanem az nagyságod ide való hír-írása az lengyelek felől. Mivel immár az lengyelnek főkövete jön, abbúl kitetszik, hogy nincsen arra akarátja, nem is akarja hatalmas császárral való foedust violálni etc. Több ezféle haszontalan szavai kegyelmes uram neki bőséges mindenkor. Ez szókot ma reggel 28. Septembris mondá. Sem az Fejértengeren, sem Azák felől semmi bizonyos hírünk nincsen kegyelmes uram, nem tudjuk, mint vagyon dolgok, vannak csak az nagy imátkozásban, minden heteken két éjjeken virradtig vagyon az könyörgés az töröknek, nem kívánják az keresztyéneknek ő érettek való könyörgéseket, az császár maga

is mindenkor jelen vagy on az könyörgésen; az mecsetek sok kegyelmes uram itt az váras on, kiket régi nagy hatalmas vezérek is építetttek, de azokba nem mennek imátkozni, hanem csak oda az kiket az császárok építetttek, kivályképpen az melyet építettett volt szultán Mehemed, az ki megvötte volt Konstantinápolyt etc.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 162.

VI. 1646. november.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Fidelium servitorum sat. Az úristen sat.

Minden itt való mostani híreket és egyéb állapotokat kegyelmes uram Szalánczi urammal ő kegyelmével comportáltunk, valamelyeket értettünk s hallottunk, kikről nagyságotat voltaképpen informálta is tudom, ujabban magamnak is az onkot nagyságotnak kegyelmes tudására adnom nem ítílem szükségesnek.

Akarám nagyságotat kegyelmes uram alázatos írásom által informálnom az nyavalyás, szerencsétlen pelsőcziek protectionalis leveleknek eximálása miért haladott ennyire. Látja az úristen kegyelmes uram, nem az negligentia oka, hanem az itt való mostani akadályos állapot; egy ilyen kicsin dologban ennyi itt lakásom alatt annyit nem fáradtam mint ebben ügyekezvén azon, hogy az nagyságotat kegyelmes abbeli parancsolatját effectuálhassam, de mit tehetek, ha az idő nem szenved. Zülfikár in fine Augusti küldé hozzám egy szolgáját, hivata oda s mondá, hogy az pelsőczii levelet megírták, de az váltsága nélkül ki nem adják. Csak az szolgálatra nézve kérdém mit kell adni; mondá, hogy 3 tallérral nehezen végezhetette el; kérém, hogy maga kezeségén vegye magához s rövid választ tőn: ő nem kezeskedik. Ehezképest mindjárt az házhoz jövék, Szalánczi uramtól kérék három tallért s azon napon megküldém neki; azután minden nap sollicitáltam érte, hul egyre, hul másra mutatott. Végtére kegyelmes uram az rezkitapot, az cancellariust, tanáltuk meg felőle ugyan Zülfikárral s megmondá, hogy készen volt, de nem engedték meg, hogy az czímert reá nyomják és kiadják, az pénz is oda vagy on. Im ujabban megírtam kegyelmes uram ismét az supplicatiót s időt várok az alkotmatosságra, hadd csendesedjék felgyuladott nagy haragja, ha nem elébb is, mikor az adónak útban való jövése nek híre jut, akkor szemben kell vele lennem de necesse s akkor beadom kegyelmes uram. En megírtam, hogy Kassához való vármegyében való, de

nagyságod jobbágyi, soha azok nem hódoltak Egerhez. Az cancellarius ugyan megmondá, hogy mindenkor az panaszló félnek bujardit, commissiót ki szokták adni rebus sic stantibus, de ő nem tudja miért vagyon ez. Nem ítélhetők egyébként, hanem ugyan studio cselekedni avagy informáltatni akar az egriektől, de az is in verso ordine lenne kegyelmes uram, ki informálná maga haszna ellen.

Akarám ezt is nagyságodnak tudására adnom, ez nyár után menék az agához csak beszélgetésnek okáért, imez includált pecsétet veté előmben s kérdé tőlem, ha esmerem-e ez pecsétet s hertelenségemben látván azonnal mondtam neki: esmerem jól; s kérdé: kié lehet; s mondtam neki nevezet szerént, de semmit egyebet nem monda, én is csak elmulatom s letőm előtte, s azonban valami törökek jövőnek be hozzá, én is hertelenség-gel, híre sem lőn benne, elhozám, kit én nagyságodnak ez levelemben includálva kiküldtem. Én immár kegyelmes uram mikori pecsét s mint jutott kezéhez, nem tudom; gondoltam azt is, hogy netalám mikor ő nagysága az budai vezérhez kiment vala, akkor küldte volt neki s akkor szakasztotta le az levélről s igaz lehet, noha gyakorta mondta nekem, hogy ha nagyságod az adót éppen be nem küldi, hatalmas császár mindjárt tanál Erdélyben fejedelmet: egyik itt vagyon, ugyan denominálta, másik penég ugyan helyben vagyon; kik felől kegyelmes uram illendő választ töttem neki. Az bizonyos dolog, hogy ha mi rajta állana kegyelmes uram, márúl holnapra nem halasztaná az Székely Mózes promótióját; nem tud ő azfelől elmélkedni, hogy az úristen az fejedelmeket maga választja, nincsen az porta arbitriumában. His eandem sat. Datae Constantinopoli *) Novembris, anni 1646.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis

servitor perhumilis
Stephanus Réthy m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy kezével: 5. Decembris Eszlár.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 160.

VII. 1646. november 24.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Az úristentől kegyelmet, mindennemű lelki és testi áldásokkal tiszta szívemből kívánok nagyságodnak etc.

Kegyelmes uram, 27. Octobris proxime praeteriti Váradról írt nagyságod kegyelmes parancsolatját alázatos hűséggel vöttem

*) A napnak üres hely van hagyva.

el 17. praesentis, melyből értem az nagyságod méltóságos egész-ségben való létét, melyben az úristen nagyságodat hosszú ideig-
len hogy meg is tartsa, az szent Pál intése szerint minden napo-
kon való könyörgésemet az szent istenhez dirigálnom el nem
vesztegtem. Hogy peniglen nagyságod kegyelmesen annuált
helyettem idebe való más kapitihának succedálásával, azt éle-
temnek minden részecskéiben (ki már igen kevés) igaz alázatos,
hálaadó szível, sinceraque competentia, ügyekezem beteljesíte-
nem. Ha szintén kegyelmes uram valami akadályja lenne is ide
be való indulatjából, nagyságodnak sok ezer jámbor, igaz hívei
vannak birodalmában, azonnal ő kegyelme helyében más jöhet,
netalám kegyelmes uram csak az hírének meghallása is meg-
betegítheti, az gondolkodása is az hazaszerető embernek distra-
ctiót nemz. Nagyságod kegyelmesen inserálja azt is, hogy az
tanács urak ő nagyságokat és fő-fő uraimat ő kegyelmeket con-
vocáltatta volt, s arról való deliberatiójokat ő nagyságoknak s ő
kegyelmeknek Szalánczi uram ő kegyelme referálá azt is. De
kegyelmes uram nagyságod kegyelmesen (nekem alázatos igaz
hívének) megbocsássa, igen bátorságos az voxmondás domi, de
az itt való mostani állapot miben álljon, ő nagyságok s ő kegyel-
mek nem értik, nem tudják, mert csak hallják, gondolván neta-
lám simplici auditui non dabitur locus. Noha kegyelmes uram
mostan itt csak az két személy mű vagyunk az rettenésben és
szernyő félelemben, de bizony országul mindnyájunkon féltő, hogy
ez felhúzott szántszándékukat be ne teljesítsék, kit az úristen
szent fiának érdemiért eltávoztasson. Ha mi leszen, consilium
post facta inutile erit, ac serum erit cavendi tempus in mediis
malis. Én kegyelmes uram ez két esztendőbeli ittbenn való laká-
somban igaz eléggé fáradoztam, hogy valami hasznoson conti-
nuáljam szolgálatomat, de az alkolmatlan idő s az vezérek vál-
tozása is semmi úton nem szenvedé. Még kegyelmes uram az
dolog nem abrumpáltatott volna, az dolognak mivolta fennállana,
mind addég forgattuk, de bizony félek igen, hogy oly apparatus-
sal hozhatják be az adót, hogy mikor császárral szemben leszünk,
az leszen kegyelmes uram nekünk végső óránk. Most ideje
kegyelmes uram az consultatiónak. Helyesen írja egy pogány
bölcshet poeta: Consilium nobis resque locusque dabunt, — et
Nemo est consiliarius melior quam tempus. Én kegyelmes uram
ezután az itt való kedvetlen, böcstelen állapotot nem exaggerálok,
immár mindenek nagyságodnak kegyelmes tudásában lehetnek
ennyi sokszori írásunkból, álljon csak az nagyságod kegyelmes
arbitriumában, miben kellessék maradni.

Kegyelmes uram, nagyságod kegyelmesen parancsolá, hogy
az jancsik és kerek paizs váltására adnék 1000 tallért. Jó
lelkiismeretemből mondom kegyelmes uram, ez óráig nekem

semminemű időben egyszer tallérom csak öt avagy hatszáz sem volt; az degradált (szegény fejedelem urunk) garasa-féle volt három-négy ezer magyar forintom, de azt csak elvesztém, brassai mostani bíróval olvasztatám meg, de igen kevés lón haszna; nem hejában vétete be maga is minden száz forintot tizenöt forintban, jól tudta szegény valorát annak az rossz garasnak. Örömet kezességünkön kiküldjük vala kegyelmes uram az Havaselföldig kimenő kapitiháktúl, kik ez esztendőben itt lőnek, de nem adá ki az ötvös, lóháton penég posta el sem vihette volna kegyelmes uram igen nagy kár nélkül, mert igen ékes csinál-mány, tegnap is mentem vala látni, én többé nem is láttam ehhez hasonló jancsikot, noha sokat láttam.

Immár kegyelmes uram az lengyel internuncius következő héten elmegyén, uti levelét is elkészíték, az gazdálkodás nem szinte esett kedve szerint, mert bejövetelekor adtak huszonnégy ezer oszporát, mely teszen talleros 600, azután máig többet nem adtak, netalám pro viatico ha mit adnak. Az házát is az vajda költségével öltöztette fel az mellette való Katarcsi Nikola.

Az nímet residensnek vasat üttek az lábára ötöd magá-val; mostan immár kénáltatná az vezért 10,000 aranyynal, de immár sententiát pronunciált reá az galatai vajda, mivel ott esett az homicidium. Az lengyel internuncius forgatná dolgát nyavalyásnak, ha mit tudna efficiálni, mivel az lengyel királynak császár ő felsége minemű vér szerint való atyafia, csak szintén az vezér instálna császárnál azon, hogy bocsátának maga szál-lására, ott is bátor őrizet alatt lenne; leszen-e haszna, nem tudjuk, az idő mutatja meg. Kegyelmes uram, netalám én jártam volna nála úgy, az minemű furiosus nyalka ifju legény, hány ízben hivatott hozzá vendégségben az interpressével mikor ide bejőve, Szelepcsényi az mostani cancellarius hozá be; maga is bizony kegyelmes uram tartott tőle igen, hogy ételben avagy italban étetőt adnak, nekem sub rosa itt nálam beszéllette. Nagyságodnak kegyelmes tudására lehet, hogy informáltam vala nagyságodat, hogy hivatott egy nehányszor vendéggé, de nem merék menni. Nagyságod kegyelmes resolútióját mostan is tar-tom, mely igen rövid, de hasznos tudni. Az ördög (salvo honore sit dictum) lator az ő tagjaiban. Az úristen nagyságodat kegyel-mes uram éltesse s tartsa meg sok ideig jó egészségben, szent lelkével erősítse, bátorítsa és minden tanácsát igazgassa az ő szent nevének dicsfretére s szegény hazánknek épületire. Datae Constantinopoli 24. die Novembris, anni 1646.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor perhumilis

Czím : a rendes a fejedelemnek.

Stephanus Réthy m. p.

Eredeti.

VIII. 1646. december 14.

Alázatos igaz hűséggel való szolgálatomat sat. Kévánok az úristentől sat.

Minden itt való mostani állapotokról Szalánczi uram ő kegyelme nagyságodat bőségesen informálta, azonokat nekem iterálnom kegyelmes uram nem itelem szükségesnek ez mostani alázatos írásom által.

Kegyelmes uram, ez mostani elmúlt két esztendőben itt való munkás, fáradságos, az mi nagyobb, félelmes, rettegő szolgálatunkban semmi progressussát nem impetrálhatók az két fennálló dolgoknak, kik felől kegyelmes uram majd ugyan deplo-rando elmélkedvén gondolkodom, mely igen ügyekezünk azon, hogy nagyságodnak ilyen busungó, gondos, előtte álló dolgaiban semmit az nagyságod méltóságos csendességére jó végre nem hozhatánk, mivel az porta mindkét dolgot oly stricte suffrenálta, öszvecsatlotta, hogy egyiket az másik nélkül nem is említi. Hogy pedig ekkedig kegyelmes uram derekas relatiót nem vehetett belőle, megleszen-e, nem-e mind az két rendbeli adó, ez az oka kegyelmes uram, hogy im ez küssebb dolgokból, mint az pelsőczi protectionalisok kivételéből s az raboknak elbocsátásából semmi választ nem ad vezér, látja az úristen kegyelmes uram, nem az mű abbeli fogyatozásunk oka, nagyobb industriával mi tőlünk nem lehetett, az mint ügyekezünk jó végben vinni etc.

Akarám kegyelmes uram ezt is nagyságodnak kegyelmes tudására adnom, ha igaz leszen, nekem kétszer is *Zülfikár* *) két ízben is jelentette titkoson, mostan újabb garázdálkodásra való impedimentumot akarnak indítani ilyent: szultán Szulimán ideitől fogván való leveleket az tefterben mind felkeresték, az erdélyi adónak administratiójának régi ordinantiája mint volt, ezután az porta az szerént kívánja meg; az adónak beadása mellett való kupák császár számára, kit most adnak, az helyett az portának pogácsákban in argento liquefacto adminisztrálják, melynek az quantitása 8000 s 130 dram volt, az régi usus szerént. Én mindazáltal kegyelmes uram ennek hitelt nem adtam; ha igaz leszen, ez mostani bejövendő adónak beadása megmutatja etc.

Az gyulai alajbég s az lippai is, azokkal együtt egy néhány főemberek is az mely estve ide beérkeztek kegyelmes uram, másodnap jó reggel én is fementem divānban, én elébb érkeztem oda egy órával is, az két alajbég császár divānjában hozzám jövének, megmondák sok szóval mi végre jöttök: az jeneiek nem

*) Titkos jegyekkel.

szönnek, mennyi sok iniuriát szenvednek hatalmas császár végbeli hívei miattok, ölik, vágják az törököt minden igaz ok nélkül, ihon vallást [tesz]ünk felőle, sok bizonyságink vagyon felőle; magamnak is mutatták kegyelmes uram az levelet, melyen sok pecsétlés vala, úgy akarták, hogy császárnak beadják, de tanácsot adtak nekik, hogy vezér híre nélkül ne cselekedjenek semmit. Mivel kegyelmes uram nagyságod az ő bejövetelek előtt két-három héttel is kegyelmesen informált vala felőle, én is mondtam nekik az szegény munkás emberek mezőben mit vétettek volt az végbeli vitézek ellen, mennyi számút ártatlanul levágtak; az szakmári kereskedő jámbor emberek, ki Szigedre sokadalomra alámentek volt ilyen békességes időben, Temesvárra jöven, onnan békességgel bocsáták el, érkeztek Lippára, ott az hídon jövő útközből levágtatta az lippai bég, testeket az Marushan hányták, mindeneket elfosztották, egy 15 esztendő inast visszavittek, most is oda vagyon; két váradi asszonyt, kik az mezőben arattak, Gyulában vittek. Arra az oda való alajbég azt mondá kegyelmes uram, hogy azokat régen elbocsáták. Egymással beszélének s mondták: ím mi is alámegyünk vezér kapujára, ott leszünk szemben egymással. Onnat alájjövünk tollason, köntösösen, udvart állanak mintegy nyolczan, azután nem sok idő alatt behivatá őket vezér s tudta jól vezér kegyelmes uram egy héttel is azelőtt ez dolgot, mert törökül fordítottuk vala, nem sokáig mulatának vezér előtt. Másod napján kegyelmes uram követuramot is úgy hivatá fel vezér; arra való resolútióját nagyságodnak megírta, tudom, követuram. Mennyi sok contentiónk volt kegyelmes uram egymás közt, én azokat mind megírni nem tudnám. Jött kegyelmes uram csak mostanság is egy szolnoki aga, Musztafa neű, ki nagyságodat ez elmúlt esztendőbe Déván létében requirálta volt felőle, minemű közbenvetése lehet egy Les neű falubeli igazságában Sztepán Ferencz neű főemberrel, az is supplicatiót akar beadni; az felől kegyelmes uram semmit szólni nem tudék, mivel nem is hallottam többé; mondtam neki, nagyságodnak megírom. Ez el nem megyen hamar innen kegyelmes uram, egyéb dolgai is vannak.

Ez includált supplicatiót *) egy temesvári ifjú legény akará beadni, de Zülfikár elveré róla, nem hagyá beadni; itílem, az budai vezérnek fognak ezfelől írni. His peractis sat. Datae Constantinopoli 14. Decembris, anni 1646.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor perhumilis
Stephanus Réthy m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 155.

*) Nincs meg.

IX. 1647. február 13.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Fidelium servitorum sat. Az úristen sat.

Noha kegyelmes uram semmi kedves örvendező itt való hírek felől alázatos írásom által nagyságotat informálni nem tudom, mindazáltal mégis magunk állapotjáról vagy két szóval nagyságodnak kegyelmes tudására adnom méltónak itélem.

10. praesentis érkezének be ide az adóval Gyárfás uramék, melynek administratioja és perceptioja mint leszen, abban semmit nem tudhatunk; az idő megmutatja egy hét alatt. Én bizony kegyelmes uram igen tartok tőlök, minemű furiosus az nagy gazda, az utánna való penég minemű mondhatatlan zelussal vüseli magát nagyságodhoz, ez renden való mostani emberek nem emlékeznek arra, hogy ehez hasonló lött volna egyen kül, az ki floreált szegény fejedelem idejében Harasztosi Balás deák kapitihaságában. Itt való szolgálatunk kegyelmes uram csak félelem, rettegés alatt való időtöltés, semmi efficatioja annak nincsen, noha bizony teljes erőnkkel, minden industriánkkal azon haereáltunk, hogy mind az privatumban s mind publicumban hasznoson szolgálhassunk, de az occasio, quae mater est actionum, nem szenvedé etc.

Nagy a hadikészület, »mindennap menten mennék hadra,« híre az, Kandia megszállására mennék.

Nines bizalmuk a kimchetésben.

Az pelsőcziek protectionalis leveleket kegyelmes uram én ki nem tudám ez mai napig vennem, az taxáját is Zülfikár tall. 3 vagyon fél egész esztendeje hogy felvötte túlem, mindennap sollicitálok érette nemcsak magát, hanem az beglecsit is, az kinél szokott állani azféle regestrumok, de commissioja vagyon fölöle s nem meri kiadni, nyilván való dolog. Ha az úristen kegyelmes uram szabadulásomat engedi innen való kimenetelemre, magam az vezérnek supplicatiómot akarom beadni s tudom nyilván, hogy akkor maga teszen választ adatja-e ki nem-e, csak ebben könnyen nem hagyom.

Ez elmúlt nyárban kegyelmes uram az themesvári alajbég Iszmael aga ugyan alkalmas ideig lakék itt, maga is tött való emlékezetet fölöle, egy erdélyi áros embert öltek volt meg Themisvár vidékén Velenczéből való jövő útjában, melynek egy néhány ezer tallér erő marháját prédálták volt el, s mostan is élnek az latrok s mind az urok, melyet nagyságod kegyelmes uram ez inclusából *) kegyelmesen megérthet, kit nekem írtak

*) Nines meg.

vala. Úgy értem, az themesvári basszaság fog változni, innen megyen más oda, ha tudnám kegyelmes uram, micsoda rendbeli áros ember volt, az oda menendő bassa ki leszen, arra bujurdit viszen; Zülfikár azt mondja, hogy effectuálja annak felkerestetését, mostan is nagy része jelen vagyon az elprédált marháknak. His eandem sat. Datae Constantinopoli 13. Februarii, anni 1647.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor perhumilis
Stephanus Réthy m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 28. Februarii reggel 11 $\frac{1}{2}$ órakor Csanádnál.

Eredeti Batth.-kvtár 5. IV. 5. 196.

X. 1647. február 26.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Fidelium servitiorum sat. Az úristen sat.

Panaszolkodik, hogy kiindulásában a vezér meggátolta, a mi keservesebben esett mindennél; a mit »ez mostani harmadfél esztendőben« szenvedett. Mikor Gyárfás az adóval beérkezett, kérte (Réthy) a vezért, hogy itt lévén már az új kapitliha őt bocsássa ki, de azt felelte, »ne is gondolkodjam azfelől, miglen ez mostani dolog el nem igazodik etc.« »Költségtelen,« az új kapitliha a praebenda fele részét beérkezése után mindjárt magának szedette, ő (Réthy) 13 lóval s kilenczed magával van, hazunnan sem kapott semmi pénzt, kéri a fejedelmet, »méltoztassék költséget küldeni, akárcsak ételem, italom legyen meg, ha egyébre nem vagyok méltó etc.«

Itt való mostani haszontalan állapotok felől kegyelmes uram tudom Szalánczi uram nagyságodat bőségesen informálta, én ő kegyelmére rejiciáltam. Ez két hetek alatt kegyelmes uram maig mindennap reggel reggel (*iggy*) fel kellett mennem vezér kapujára és estve késén jöhettem meg, mind Zülfikárral együtt ott kellett kételenségünk alatt várakoznunk, kit megmondhat az nagyságod postája Száva Mihály, mindennap inkább behivatott az vezér, kényszerített arra szernyen fenyegetőzván, hogy az erdélyi 5000 aranynak szerit tegyük, kölcsön is vegyünk, mert ha meg nem leszen, bizony mind az követtel együtt meghaltok. Ez kegyelmes uram inkább mindennap megvolt ez két hétben; voltam szernyő félelemben, mivel csak engemet vexált. Tudja az én istenem kegyelmes uram, in rei veritate írom nagyságodnak, mint ember szokott imátkozni az úristennek kezeit felemelvén, én is az szerént cselekedtem előtte, könyörgöttem alázatosan, hogy ne kényszerítsen arra hogy kölcsön vegyünk, mert nincsen infor-

matiónk nagyságodtúl arrúl. Én kegyelmes uram ezt akartam praecaveálni, hogy ha arra vehet, hogy kölcsönözzünk, magaleteszi nagyságodért s császár haragját lecsendesíti vele; mert bizony dolog kegyelmes uram, ő is nemkülömben félt császártúl mint mű ő tőle, mert magam hallottam, mit tolmácsoltatott Zülfikárral: énnekem immár császár előtt hitelem is nincsen, orcám megfeketedett, az miket mondtam császárnak, semmit abban nem teljesített Rákóczi fejedelem. Bizony kegyelmes uram Zülfikár is ebből egy hajóban evezett velünk, őt is egy nehányszor halállal fenyegette; ha penég az fenyegetést csak bizonytalmondta volna, nem lött volna olyan félelmes, de hogy így eskütt: isten őtöt úgy segélje, hogy ha az ötezer arany meg nem leszen, meg kell halnunk, ez hűtít rettegtem; Zülfikárt csak úgy szidta mintegy kocsissát. Én kegyelmes uram úgy elfáradtam, bágyadtam az sok járás miatt, hogy helyemből is alig kelek fel. Ez elmúlt héten csak Ali agához is háromszor mentünk, az agával az cancellariushoz, csausz basához, hogy engeszteljék vezért, engedje meg ez küs rövid idő alatt való alkolmatosságot, küldhessünk ki nagyságodhoz. El nem hittük mi kegyelmes uram, hogy vezér csak erre is rea menjen, ha az három üremberek nem intercedáltak volna.

Én több circumstantiáit ez mostani állapotnak kevés szóval kegyelmes uram meg nem tudnám írni, micsoda sarkon forog, de az merituma mostan csak az kétrendbeli tributom; erős hűttel mondja vezér, hogy egyiket az másik nélkül el nem veszik etc. Az úristen sat. Actum Constantinopoli 26. Februarii, anni 1647.

Eiusdem illustrissimae celsitudinis vestrae

servitor fidelis idemque perhumilis

Stephanus Réthy m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 9. Martii Déva 647. délest Száva.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 191.

1647—1648.

Gyárfás Ferencz kapitáha. *)

I. 1647. február 13.

Illustrissime princeps sat. Humillimam servitiorum sat.
Az szent isten sat.

Aldassék istennek nagy neve érette, mű beérkeztünk kegyelmes uram ide Konstanczinápolyba az elmúlt vasárnap ugyan mint die 10. praesentis. Útunk kegyelmes uram igen nehéz volt, mert az Dunán innen az Novák havassáig erős fagyos út volt s hideg üdő, azon innen lágy üdő lévén nagy sár volt; mindazáltal kegyelmes uram az nagyságod lovai jól birták az utat, most is lehetőképpen vannak, mivel nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint igyekeztem én is az útban gondot viselni az nagyságod lovaira, kocissira s az drabantokra is.

Az solymokban kegyelmes uram huszonhatot hozathattam ide, noha azon is reménségem kevés volt, mivel rusnya üdők voltak gyakorta útunkban.

Az hatalmas császár portájára való adót s szokott ajándékokot én kegyelmes uram Szalánczi uram ő kegyelme kezéhez adtam úgy, az mint én is kezemben vöttem volt Brassóban bepecsételve lévén, noha mind eddég is meg nem olvastuk az aranyokat.

Nagyságodnak kegyelmes uram az itt való állapatról most nem tudok mit írni; mindazáltal Szalánczi uram s Réthi uram írnak, elhittem, nagyságodnak ő kegyelmek. Az mint nagyságod kegyelmes uram írta vala az Száva Mihály jövetelét, mind eddég is nem érkezék utánnunk; oka mi legyen, én nem tudom kegyelmes uram.

Az mint nagyságod kegyelmes uram parancsolta vala, hogy az clavisokat megtanuljam Réthi uramtól ő kegyelmétől, az clavisok ő kegyelminél itt benn nincsenek, nem látok kegyelmes uram módot benne, hogy megtanulhassam, kiváltképpen ha Réthi uram ő kegyelme kimegyen. Nagyságodnak mint kegyel-

*) Lásd *Levelek és okiratok* sat. 895—900 II.

mes uramnak igen alázatosan könyörgök azon, mivel én kevesset tudók deákul, az mikor nagyságod nekem parancsolván maga kezével ír nagyságod, kegyelmességéből írjon úgy, hogy tudjam elolvasni, ne essék az miatt fogyatkozás dolgomban, érthessem világosan az nagyságod kegyelmes parancsolatját. Az szent isten sat. Datum Constantinopoli die 13. Februarii, anno 1647.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humillimus servitor
Franciscus Gyárffás m. p.

Czim : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése : 28. Februarii reggel 11^{1/2} órakor Csánádnál.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 195.

II. 1647. február 25.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Humillimam servitiorum sat. Az szent isten nagyságodat sat.

Az úristennek segítségéből kegyelmes uram érkezünk ide be die 10. praesentis. Az adó dolgát az mi illeti kegyelmes uram, nem acceptálta sem az vezér ő nagysága sem az hatalmas császár, praetendálván azt benne, hogy az adó éppen nincsen, mert az erdélyi adónak ötezer arany híja, azonkívül az Magyarországról való 20 ezer taller híja. Az vezér ő nagysága Szalánczi uramot ő kegyelmit, Réthi uramot hivatván die 18. praesentis examinálta ő kegyelmeket az adó dolga felől kemény szókkal, hogy ittben szerét tegyék ő kegyelmek harmadnap alatt. Szalánczi uramék ő kegyelmek alájövé. az vezértől, engemet szinte estve hivata fel az vezér ő nagysága, az vacsorát végezvén estve setétben hivata be, azt kérdé Szöldfikár aga által, hogy ha én hoztam-e be az adót; mondám, hogy én jöttem be az adóval nagyságod kegyelmes parancsolatjából; kérdé, hogy hol az többi az adónak; hertelenséggel azt mondám, hogy azelőtt sok üdövel beküldötte volt nagyságod Brassóba, énnekem nagyságod hertelen parancsolván az ide be való jövetel felől, én Brassóban vöttem kezemhez ezt az adót, az mit ott találtam, én azt hozhattam. Azonban megriasztván engemet az vezér, én nem tudom kegyelmes uram mint jöttem ki előle, mivelhogy az karomnál fogva is hoztak, megparancsolá mindjárt Zöldficár aga által, hogy harmadnap alatt éppen meglegyen az adó, mert bizony horogba vettet. Az üdőtől fogva kegyelmes uram minden[nap] parancsolta kemény szókkal s esküésével, hogy csak meglegyen az adó, mert alioquin csak meg kell halnunk. Az üdőtől fogva kegyelmes uram minemű retteggéssel töltöttük üdönkö, csak az egy isten tudja. Ma ujobban hivatván az vezér Száva Mihálynak kezéhez adatá

az levelet, megparancsolá, hogy éjjel nappal elmenjen az levéllel. Annak az levélnek continentiaja kegyelmes uram mi legyen, én azt nem tudom; mindazáltal kegyelmes uram csökély elmém szerint az mint az ittvaló állapotot értem, nagyságod alázatos szolgálja lévén én is könyörgök alázatosan nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, hogy nagyságod kegyelmesen szemei eleiben vévén az ittvaló állapotot (melyről Szalánczi uramék ő kegyelmek nagyságodnak bővebben írtak), nagyságod kegyelmes uram igyekezzék jó idein nagyságodra, az nagyságod országára következő veszedelmet elfordítani isten kegyelméből, mivel kegyelmes uram most még vagyon nagyságodnak arra való ideje.

Ma adá meg kegyelmes uram az brassai posta Váradon die 1. praesentis nagyságod nekem írt kegyelmes parancsolatját, az solymok dolgából nagyságod kegyelmesen mit parancsoljon, azt kegyelmes uram értem. Ide be kegyelmes uram 26 solymot hoztunk volt, immár kettő azokban is megholt, az mint kegyelmes uram azelőtt is megírtam volt nagyságodnak, az többi közt azok voltak rosszabbak, az mely solymokat Munkácsról avagy Görgényből hoztak volt Udvarhelyszékre nagyságod kegyelmes parancsolatjából; az kik ittben vannak kegyelmes uram az solymok nro 24, csak azok maradnának immár, mivel kegyelmes uram azokban is vannak olyak, hogy az lábok meg kezdetek dagadozni.

Az mit kegyelmes uram nagyságod kegyelmes parancsolatjából nagyságod loaira, kocsisokra, drabantokra költöttem volt az míg ide bejöttünk, hogy annak megadása felől nagyságod kegyelmességéből parancsolt volt Száva uramnak, adja isten, abbeli nagyságod kegyelmességit igaz, alázatos hűséggel szolgálhassam meg nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Abbeli költésem kegyelmes uram volt tall. nro 20, az melyet én is kezemhez vöttem, mivel kegyelmes uram mindennap az erszényből élünk, noha Réthli uram ugyan adna az praebendában, ha kiadnák, de erre az hétre sem adtak egy pénzt is, csak hejába járnak oda az szolgálk.

Immár kegyelmes uram Száva uram megindul isten kegyelméből, az vezér előtt váltig menti vala magát azzal, hogy olyan rövid időre meg nem jöhet; mindazáltal az vezér ugyan csak megparancsolá, hogy csak meglegyen. Az szent isten sat. Datum Constantinopoli die 25. Februarii, anno domini 1647.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humillimus servitor

Franciscus Gyárffás m. p.

Cím: a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem följegyzése: 9. Martii Déva 647. délest Száva.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 193.

III. 1647. május 21.

Alázatos szolgálatomot sat. Az szent isten sat.

Kegyelmes uram, nagyságodnak ittbenn való állapotok felől bőséggel írt nagyságod ittbenn való főkövete Szalánczi uram ő kegyelme, melyből nagyságod mindent érthet kegyelmesen. Isten kivívén Réthi uramot ő kegyelmét, elhiszem kegyelmes uram, ő kegyelme is referál szóval mindeneket az nagyságod méltóságos személye előtt. Az magyarországi adóról való athname megadását is minemű hüttel mondá az vezér ő nagysága hogy bizonyoson meg leszen adva, csak az 20 ezer tallért küldje be nagyságod az erdélyi ötezer arannyal együtt (mivel az athnamét azután szokták kiadni, hogy az dolog jó végben megyen), nagyságodnak kegyelmes uram azt is bőséggel referálhatja Réthi uram ő kegyelme.

Kegyelmes uram, instructiómban nagyságod kegyelmesen parancsol az ország ittbenn való házának építése felől. Kegyelmes [uram], az építés itt valóban kívántatnék, mert alatt az istálló falai ki kezdetek dőlni, az kórákásán sok helyt általláthatni, mivelhogy kihullottak az kövei. Mivel pedig kegyelmes uram az házak az istállókon állanak, két háznak az fala elhanyatlott, be kezd dőlni az tenger felé; az házak fedelén való cserepek is egy néhány helyt elhullottak, az eső befoly az házakba, az házak padlása is megrothadott s belyukadott egy néhány helyen; az házakot az minemű téglákkal padimentomozták volt, három házból mind elromlott s kihullott az téglázás. Kegyelmes uram, nagyságod kegyelmessége, mit parancsol felőle nagyságod. Úgy értem kegyelmes uram, hogy Szalánczi uramék ő kegyelmek megalkudtak volt az elmúlt esztendőben az kőművesel, hogy mindezeket megépítse, melyet Réthi uram s Száva uram ő kegyelme az nagyságod méltóságos személye előtt megmondhat, úgy értem kegyelmes uram, hogy ötezer oszporát ígértek volt ő kegyelmek az kőművesnek, hogy megfoldozzák mindenütt az hol fogyatkozás vagyon, nagyságodnak értésére adták volt ő kegyelmek, azután nagyságod semmit nem parancsolt felőle. Immár nagyságod kegyelmes uram mit parancsol róla, az nagyságod bölcs itéletiben áll.

Az solymokban kegyelmes uram még huszonegy vagyon, azok most jók volnának, csak ezután lenne az mit ennének, az nyavalyás solymárok minden pénzeket elköltötték, kölcsön is vettek immár egy néhány tallért; ketten maradtak volt az solymárok ittbenn, most kegyelmes uram az is kiment az egyik, hogy az másiknak valami kevés pénzt küldhessen ide be, hogy az solymoknak vehessen enni valót, mert maga az solymár magának

enni valót mégis inkább kaphat, mivel kegyelmes uram nekünk is adnak néha afféle rossz vaját s riskását s neki is jutott abban.

Kegyelmes uram, nagyságodnak alázatosan írhatom, hogy az vezér ő nagysága ma ugymint 21. hivatván minket Réti urammal, Száva urammal együtt, Réthi uramot ő kegyelmét megkaf-tányozá az vezér ő nagysága, nagyságodnak írt levelét Réthi uram kezéhez adván elsőben az vezér, annakutánna úgy adatá Száva uram keziben. Az levél mellett kegyelmes uram szóval is izene nagyságodnak az vezér ő nagysága, Réthi uram ő kegyelme s Száva Mihály uram szóval is referálják, elhiszem, nagyságod méltóságos személye előtt.

Nagyságod kegyelmes uram parancsolt volt Száva uramnak nyusztláb s hiuzláb bélések felől, ott voltam kegyelmes uram magam is, az mikor megalkuvék Száva uram, három nyusztláb bélést, három hiuzláb bélést vón Száva uram tall. 125 egyiket, mely teszen tall. 700 és ötven tallért = tall. nyolczadfél száz, az aga lőn kezes az szőcsöknek, az béléseket kegyelmes uram Száva uram kezéhez adák. Az úristen sat. Datum Constantinopoli die 21. Maji, anno 1647.

Nagyságod alázatos szolgálja

Gyárffás Ferencz m. p.

Czim : a szokott a fejedelemnek.

Eredeti Batthyány-könyvtár 5. IV. 5. 186.

IV. 1647. december 10.

Alázatos szolgálatomat sat. Az úristen sat.

Kegyelmes uram, Szolnokon lakó Mehemed zaim aga vezér ő nagysága bujurdiát hozván 2-da praesentis híva engemet vezér eleibe. Nem adatván elébb alkolmatosság 7-ma praesentis mentünk be az vezér ő nagysága eleibe Zülfikár agával együtt; ott az vezér előtt beadván Mehemed zaim az budai vezér Murtazán passa levelét, melyet írt volt az zaim mellett, az vezér ő nagysága maga elolvasá s kérdé én tőlem, hogy: miért nem adja meg az urad ennek az zaimnak igazságát, holott hatalmas császár ennek adta, jó levelek is vagyon róla; azelőtti vezér is megírta volt az uradnak, hogy megadja ennek igazságát s miért nem adja meg? Kegyelmes uram én azt mondam, hogy abban az dologban én semmit nem tudok, mert más kapikiha volt ittbenn, annak itt lételekor ha mint volt is az dolog, én azt nem tudom. Az vezér ő nagysága azt parancsolá, hogy megfizessünk az zaimnak, azért vagyon ittbenn követ s kapikiha, hogy megfizessék az mit az urok nem akar megfizetni. Kegyelmes uram, az vezérnek azon instálék, hogy mivel ez dologban én semmit nem tudtam, hadd írhassem meg én is nagyságodnak. Az zaim is nem contendála

ez ellen, és így engede az vezér arra való üdőt, hogy sietséggel megírdam, postától küldjem el az levelet, nagyságodnak kegyelmes uram értésére adjam, hogy contentálja nagyságod ezt az záimot mentől hamarébb, mert egy ideig itt leszen az zaim, bizonyos választ vár az contentatióról. Ha nagyságod kegyelmes uram contentálja s hamar választ ír az zaimnak, elvárja három vagy legtovább négy hétig, s ha akkorra nagyságod választ nem ír, az követúr ő kegyelme s én fizessem meg, mert az zaim hatalmas császár végvárabeli vitéz lévén, el kell menni hazájába. Ezzel jövének ki az vezér elől. Kegyes uram, másod nap reggel ide jöven az a Mehemed zaim törökül in scriptis adá kezemhez az ő kívánságát, én is mindjárt elmenék Zülfikár agához, az aga interpretálván magyarul az mint dictálta, én is leírtam, ezen levelemben includálván kegyelmes uram nagyságodnak kiküldöttem, melyből nagyságod kegyelmes uram megláthatja, mit akarjon az zaim. Itt az szállásomon beszélé kegyelmes uram ez a Mehemed zaim aga, hogy nagyságodot ezelőtt az mikor megtalálta volt ezen dolog felől, akkor nagyságod kegyelmes uram jó válaszsza bocsátotta volt, ilyen kegyelmes uram, hogy nagyságod parancsol az nagy-létaiaknak, hogy szolgáljanak s adókat bevigyék Mehemed zaim agának három vagy négy hét alatt. Ezt várván egy ideig az zaim, hogy nem cselekedtek az nagy-létaiak, nagyságodot kegyelmes uram ujobban requirálta levele által, s arra az levelére semmi válaszsza nem lött; azután az nagy-létaiaknak is írt levelet, oda küldötte nekik, azok kegyelmes uram azt írták neki, hogy ők be nem mennek Szolnokra, mert nagyságod ígérte kegyelmességét, hogy gondjokat viseli. Kegyes uram, Ibrányi Mihály uram ő kegyelme levele is vagyon az zaimnál, melybe ő kegyelme azt írta volt, hogy noha kevesen vannak az nagy-létaiak, mégis megadják annuatim az ötven forintot, ha levelet ad róla az zaim, hogy ezután nem neveli sanczokot, hanem contentus leszen az ötven forint summával; azt is pedig ne kívánja az zaim, hogy az paraszt-emberek vigyék be Szolnokra az summát, hanem más helyre, hódlott faluba küldje emberét, annak kezéhez adják az summát, az vigye be Szolnokra s adja az zaim kezéhez. Kegyes uram, azt az levelet látván az zaimnál sokat beszéltem velle, azt állattam én, hogy nagyságod igen jól cselekedett volna velle, hogy az ötven forintot megadatta volna nagyságod neki, contentusnak kellett volna lenni azzal, mert azelőtti török urok az ki volt, annak sem adtak többet ötven forintnál. Erre azt mondá az zaim énnekem, hogy nagyságod szolgálja volt Musztafa császár, nagyságod tettése volt mit akart adni neki, de ő annyit kíván, az mennyit Musztafa császárnak adtak akkor, mikor Szolnokon lakott, nincsen is neki feje, hogy keveset elvenne s hatalmas császár

jósága jövedelmét kevesítse. Kegyelmes uram nekem ezt is mondá az zaim, hogy ha nagyságod ide azt írná neki, hogy nagyságod megparancsolta az nagy-létaiaknak, beszerményieknek, bereieknek, hogy az ő igazságát, jósága summáját megadják s azok nem akarnák contentálni, leszen ő neki abban módja, meg tudja azokon venni az ő igazságát. Könyörgök azon igen alázatosan nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, természet szerint való fejedelmemnek, nagyságod kegyelmes uram mentől hamarább írjon választ az zaimnak, avagy az követúrnak ő kegyelmének s nekem is parancsoljon úgy felőle, hogy tudjuk jó véggel hagyni, ne gyaláztassunk ez miatt is, mert az mikor az vezér előtt voltunk véle együtt, ha akkor nem annuál vala az zaim annak, hogy nagyságodnak megírjam, az vezér ő nagysága nem enged vala annyi időt, hogy nagyságodnak kegyelmes uram értésire adhassam, hanem hogy megfizessük az zaimnak az követúrral ő kegyelmével együtt. Elz vala kegyelmes uram az vezér parancsolatja, ezután is mi gyalázódunk az követúrral ő kegyelmével ez dolog miatt, ha nagyságod kegyelmes uram jó választ hamar nem ad az zaimnak, mert sokan vannak fautori, az vezér ő nagysága is jó akarója, elhiszi szavát, mivelhogy az végekből írtak mellette. Kegyelmes uram, úgy értém ettől az zaimtól, hogy ő neki egy atyjafia is vagyon, az ki megtalálta volt nagyságodot hét vagy nyolcz falujának be nem hódlása felől, nagyságod kegyelmes uram írtte volt kegyelmességét annak is, hogy parancsol azoknak az falubelieknek, hogy behódoljanak, mind eddig is be nem adták adajokat; az a török is megindult volt ezzel az zaimmal együtt, megbetegedvén útjában maradott el, eddig ha meggyógyult, az is beérkezik hamar, az miatt is sok búsulásunk leszen.

Az bosznaszaráji jancsárok kegyelmes uram kimentek innen, hatalmas császár s az vezér ő nagysága levele nálók, jött volt ide az szállásomra az egyik (hogy beszéljen én velem), mikor ki akartak indulni, én az passa kapuján voltam akkor, azután nem szólottam véllek, nem tudom bizonyosan, mire való leveleket extraháltak. Az elméjek ott jár vala azelőtt, hogy kereskedő árus embereket tartsanak meg ők is az török földön, az kik nagyságod ditiójából valók lesznek.

Kegyelmes uram, itt való állapotunk minekünk napról napra nehezedik, hain az nevünk, magyarul annyit teszen mint áruló. Kegyelmes uram én hertelen való szerencsétlenségtől félek, ha hamar kedveket nem keressük, annyira vagyon állapattunk kegyelmes uram, hogy ha mikor passa kapujára megyek, úgy néznek mint az farkas az bárányt, csak egy hitvány lovász is gyaláz bennünket, eddég is oltalmazott isten csudálatosan tőlök, szemembe mondják kegyelmes uram, hogy nem engedik soká ilyen csendesen alunnunk, felnyitják szemünket.

Kegyelmes uram, Fogarasi uramtól kiküldött levelemben alázatos írásom által könyörgöttem volt nagyságodnak innen való kiszabadulásom felől. Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, természet szerént való fejedelmemnek igen alázatosan könyörögök azon, legyen kegyelmes tekinteti méltó könyörgésemre, ne felekezzenek rólam nagyságod, ha az úristen életemet megmarasztja az nagyságod szolgálatjára, igyekezem kegyelmes uram én is kicsiny állapotom szerént nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, természet szerént való fejedelmemnek igaz alázatos hűséggel szolgálni. Az úristen sat. Datum Constantinopoli die 10. mensis Decembris, anno 1647.

Nagyságod alázatos szolgálója

Gyárfás Ferencz m. p.

Czím : a szokott a fejedelmemnek.

A fejedelem följegyzése : 3. Ianuarii Sárospatak 1648.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 169.

V. 1648. január 29.

Alázatos szolgálatomat sat. Az úristen sat.

Kegyelmes uram, die 14. praesentis Ianuarii alázatosan írt levelemben is jelentettem volt nagyságodnak, hogy az szolnaki Mehemed zaim gyakran sollicitálja az vezért ő nagyságát az nagy-létaiakkal való dolog felől, mit kívánjon Nagyléta, Porod és Bere állapotjáról, nagyságodnak kegyelmes uram alázatos írásom által értésére adtam volt. Ujabban bujurdit hozván rám, az üdőtől fogva kevés napja mult, hogy az vezér divánjába alá nem mentem volna. Az elmúlt szerdán ugymint die 22. praesentis hivata be az vezér ő nagysága abba az házába, az hol belső-diván leszen, kérdé az vezér ő nagysága, hogy ha jött-e válasz valami írásomra nagyságodtól azokra, az minemű dolgok felől parancsolt volt mind az követnek s mind énnekem hogy írjunk nagyságodnak. Kegyelmes uram, én mondtam, hogy nem jött semmi válasz, mert ha mit parancsolt volna nagyságod énnekem, én ő nagyságának értésére adtam volna. Az szolnaki töröknek monda az vezér ő nagysága, hogy mégis váraкоzzék egy néhány nap, talám jó valami válasz; ha pedig válasz nem jőne is, gondja leszen rá, az mint azelőtt is megmondotta. Mi kijövének az szolnaki törökkel együtt az vezér elől, Zülfikár aga benmarada. Azután hamar hivatá az vezér ő nagysága az budai vezér tiháját, az budai vezér küldötte leveleket oda adta az tihaja az vezérnek ő nagyságának. Mondotta az vezér Zülfikár agának, hogy: nagy dolog, hogy nektek semmi dolgokról nem jó válasz, avagy ha jó is, talám nekem nem mondjátok meg igazán; negyven napja,

hogy Ali csausz innen elment vala az nímet császár postájával, Komáromig késérte, onnan tért vissza, az komáromi kapitántól leveleket hozott az budai vezérnek, az budai vezértől is leveleket hozott nekem, Erdély közelb volna annál, onnan mégsem jó válasz semmi dologról, talám az követ s kapikiha nem írták meg igazán, az mit nekik parancsoltam. Az aga mondotta, hogy: nagyságos uram, megírta volt igazán mind követ, mind kapitihá, ha válasz jött volna, nagyságodnak azt is igazán értésére adták volna. Zülfikár aga is kijöve az vezér házából nagy búsulással. Azután való nap jó reggel menék az agához kegyelmes uram, az aga azt monda nekem, hogy ha nagyságod tavaszig megküldi az huszezer tallér ajándékot, az erdélyi adót is éppen, alkalmatos ideje leszen nagyságodnak hatalmas császárhoz való engedelmességének megmutatásában. Ha pedig nagyságod kegyelmes uram nem akarja kedvét keresni hatalmas császárnak, nem hagyja ő felsége is könnyen az maga igazságát, nem is szenvedí sokáig.

Kegyelmes uram, itt az hadra igen készülnek, az hajókat mindennap készítik. Fazli passa, az ki kapitán passa volt az elmúlt esztendőben, az elmúlt hétfőn ugymint die 27. praesentis ment ki innen nagy apparatussal, sok szolgálkkal, vezetékllovak, tevékkel, szekerekkel; azt mondják felőle az kik látták, hogy sok üdőtől fogva olyan állapattal ki nem ment innen hadra egy vezér is. Most Fazli passa Vramellybe megyen, egy ideig ott mulat, az ott való vitézlő rendet mustrálja, készíti őket hadi expeditióhoz; több hadakat is vár oda, kikkel meg akar indulni; hova induljon s menjen onnan kegyelmes uram, azt nem tudom. Ibrahim passa Anadolba megyen az ott való hadaknak készítésire és egybegyűttésire. Murtaza passa, az ki Budáról bejöve, babilloniai passaságot adták neki, megindult innen; azzal biztatták, hogy Musza passát (az kinek az babilloniai passaságot adták volt) visszahozzák, Murtaza passa menjen az babilloniai passaságra; az minap utánna küldöttek, hogy Murtaza passát visszahozzák, magára vigyáztván elszaladott; hoztak egy fejet vissza, de azt mondják, hogy nem az Murtaza passa feje; az mi javai ittbenn voltak, mindenit elhordották császár számára; az atyjafia is Zülfikár passa fogva vagyon, minden javait elvötték. Kegyelmes uram, az tengeren tul az mely csilali támadott volt Hajdar Ogli, az hada, az mi kevés volt, el nem oszlott, még mellette vannak. Az havasalföldi követ s kapitihá egy néhány hétig detentióban valának, most szabadon vannak, az vezért ő nagyságát complacálták; reménségek az, hogy ezután nem adnak béliést.

Kegyelmes uram, az solymokban még 16 vagyon. Az mely madarász mellettek vagyon, annak csak egy pénze is nincs,

mert az solymárok nem küldének onnan kívül egy pénzt is neki; az üdvezült követúr az vezérek pénzéből adott volt hét vagy nyolcz tallért kölcsön neki, azt elköltötte, az solymoknak s magának is enni valót vött velle; most is kérne kölcsön abból az vezérek pénzéből kegyelmes uram, én nem merék adni; az követúr halála után én tartottam étellel, noha nekem is csak néha-néha adnak praebendát, az mit adnak is, az is rossz, semmire való, az mint nagyságodnak kegyelmes uram azelőtt is alázatos írásom által értésre adtam volt. Az vezérnek ő nagyságának supplicálnék felőle, hogy parancsolna az praebendának megadása felől, de nem merem búsítani, attól félek kegyelmes uram, hogy nekem is olyan válaszom leszen, mint az üdvezült követúrnak lőtt vala az tefterdártól, azt izente vala az tefterdár az követúrnak, hogy azt csudálja, hogy pénzt kéret, eddég sem kellett volna adni, holott többet adnak nekünk annál, az mit nagyságod hatalmas császárnak küld.

Az én állapotom kegyelmes uram az miben vagyon, félelmes, gyalázatos étellel elegyes; mint leszen exitussa, csak az úristen tudja. Nagyságodot kegyelmes uram egy nehányszor búsítottam alázatos írásom által innen való kiszabadulásom felől. Vezérelje az úristen nagyságodot kegyelmes uram minden idvességű dolgoknak dicsíretesen való végbevételire, éltesse ő felsége nagyságodot nagy nevének dicsőségire, az hazának örömére s megmaradására sokáig. Datum Constantinopoli die 29. Ianuarii, anno 1648.

Nagyságod alázatos szolgája

Gyárffás Ferencz m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 22. Februarii in arce nostra Enyed délest 2 órákor.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 203.

1647. február—márczius.

Körössy István budai követsége.

I. 1647. február 26.

Illustrissime princeps sat. Servitiorum sat. Isten ő fel-sége sat.

Az mint mind az üdőnek rút alkolmatlansága, mind az felette nehéz útnak mivolta s mind penig az lovaknak jó módjával való hozások engedé kegyelmes uram, én az estve érkezém bé ide Budára, istennek hála, békével és minden kár nélkül, most immár készülvén az lovak festésekhez, melyet mihelyt elvégeztek, audientiára mindjárást felmegyek.

Az mi kegyelmes uram az ide való állapotot illeti, semmi oly seriumot, mely felől nagyságodat kegyelmes uram alázatosan tudósíthatnám, még nem értettem. Látom és hallom azt bizonyosan, hogy ide Budára most kiváltképpen valóban hajtatik az haszon, mely hogy húsosabb legyen, most Szolnokban még csak bék sincsen, hanem egy mellette való gyermeknek conferálván az vezér az ottvaló békséget, (hogy már) maga szolgája vagyon az tisztn és az percipálja az hasznót. Az Tiszán innét penig kegyelmes uram kiváltképpen nagy ravások vagyon az szegénységnek. Az lippaiak, gyulaiak régen itt vártak kegyelmes uram, az gyulaiakat Szolnokon innét félmélyfölddel találván haza menő útból viszont visszatérének velem és most itt vannak.

Az elmúlt napokban kegyelmes uram itt az alsó városban történt ilyen dolog, hogy egy emir Ali bék nevű nevezetes főembert, ki csak nemrégén is váczi bék volt és az rabokhoz kegyetlen, egy pribék, két rabból álló és egy török szolgájával megölván minden javait, igen gazdag is lévén, az fejével és jobb kezével együtt Tatában vitték ki, és az feje most is karóban ott vagyon, kit örömet kiváltanának, de az ő kegyetlenségeért még ki nem vehették. Az esztergami bék is, az ki Kéri János rabja volt és Tardoskeddet ezelőtt egy néhány esztendővel elrablotta volt, Musztája (így) bék sebbe fekszik az csavargók czombját áttallovén. Itt kegyelmes uram viszont Ali csausz az tolmács

levonván az német Huszáin csauszról, és igen kedves is az mostani vezérnél.

Úgy hiszem kegyelmes uram, eddig nyilván vagyon nagyságodnál, az szolnoki eming mint járt Nádudvarnál Német Márton által, mely emingnek lovait és egyéb egyetmássát, az mint maga mondja, harmadfél száz tallér érő javát vitte el Német Márton, s magokat is mind levágták volna, ha az szentegyházban nem értenek (!) volna és Lente Dávid is nem érkezett volna. Úgy vagyon kegyelmes uram, hogy az eming, a bizony dolog, hogy nem hír nélkül jött ki, mert a békkel íratott Lente Dávidnak felőle, hogy gonoszra ne ítéljék s ne is nehezteljék, mert csak maga jószága látogatására megyen ki. Mely levelet Ibráni uramnak küldvén Lente Dávid, otthon létemben magamnak is mutatta ő kegyelme. Mindazonáltal hogy megijesztették kegyelmes uram őket, az igen jól esett, mert Fekete Péter halálától fogva ott Nádudvaron eming nem volt; de hogy megfosztották őket, ennek nem kellett volna lenni, mivel Szolnokban kezdte el kegyelmes uram az eming az panaszt és velem együtt jöven ide is Budára, az úton is mind eddig panaszkodott, tudom bizonyoson, itt is nem mivel egyebet, többi között azt causálván kegyelmes uram benne, hogy az míg az magyarországi határ kezünknel nem volt, mind azzal biztattuk őket, hogy ha az is kezünknel lenne, onnét aztán semmi bántódások ő nékiek nem lenne. Nagyságod kegyelmes jó akaratja azért, nagyságod kegyelmesen parancsolná meg Német Mártonnak, egyetmássokat adná meg. Tartsa meg isten sat. Ex Buda die 26. Februarii, 1647.

Illustrissimae vestrae celsitudinis

servitor humilis

Stephanus Keőrössy m. p.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése : 10. Martii Déva.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 192.

II. 1647. márczius 8.

Illustrissime princeps sat. Servitiorum sat. Isten ő fel-sége sat.

Ennekelőtte való levelemben útam és idebe való érkezésem felől nagyságodat alázatosan tudósítván, most részént kegyelmes uram akarám nagyságodat tudósítanom, hogy én die 1. praesentis Martii lők szemben mind az vezérrel ő nagyságával s mind az kihaja békkel sok idegen végbeli törököknek jelenlétekben, az derék diványában az vezérnek, salutálván ő nagyságát, a

mint tudtam, nagyságod nevével, ajándékját és mind az két nagyságod méltóságos leveleit praesentálván neki. Die 3. éjjel 7 órakor viszont kegyelmes uram csak az kihaja bék és rézeffendi praesentiaíjokban audientiam lévén 11 órakor jöttem alá tüle. Győzné isten előszámolni kegyelmes uram számtalan disputatioit és vexatioit nemcsak az elébbeni birodalmáról is nagyságodnak, de az magyarországi vármegyékben való hódoltságról és az egész végbelieknek (az kik régen ide be való érkezésemenek előtte ide begyűltenek volt) sűrű panaszolkodásokról, és egy igen-igen régi regestumot hozatván elő, abból sok falukat, sőt még Mező-Petrit is kezdette vala emlegetni, hogy hatalmas császár jószága volna, és az az írás is szultán Szulimán atnameja volna; sőt még olyant is olvastata ki kegyelmes uram belőle, hogy az volt volna az kötés, hogyha valamely rabok az török birodalomból akármennyi jóval szabadulnának is el, mindenestül fogva tartoznak visszaadni. Az írást azért kegyelmes uram megmutogatván néki, hogy az csak name és nem atname, mivel szultán Szulimán idejétől fogva minden atnamék minálunk betűről betűre megvannak, de abban csak emlékezet sincsen aféléről, hanem az atnamék csak arra néznek, hogy minket ő hatalmasságok szabadságinkban és törvényünkben megtartanak. Az mi az magyarországi vármegyékben való hódoltságot illeti penig, ezt mondam néki, minthogy ezelőtt erről szó nem volt, énnekem arról nagyságod semmit nem is parancsolt, hanem azok felől, az mely faluknak az nevek, kik felől az könyvekben, az kit hoztam, írás vagyon, azoknak orvoslásokért bocsátott nagyságod hatalmas császárunk parancsolatjára és az ő nagysága írására nézve. Mely felől kegyelmes uram iteratis vicibus azt kérdé tülem, hogy reá felelek-e erre, hogyha afelől mit végez velem, megállja nagyságod. Melyre én reá feleltem kegyelmes uram. Azt kérdé azért aztán: hát micsoda volna az oda való hódoltság felől az uradnak kívánsága. Melyeket kegyelmes uram hét karban állattam aztán lenni, melyek ezek: elsőben, hogy az szegénységnek felvert sanczok redeáljon az régi sanczokra, az szerint császár adaja, bék ajándékja és egyéb is minden. 2-do hogy az mely helyek sanczot adnak, ne szolgáljanak; ha szolgálnak, sanczot ne adjanak. 3-tio ha valamely latrot valamely szegény ember megöl avagy mégis maga oltalmában avagy magistratus rea küldvén, s meg nem adja magát s megtalálják ölni, ne tartozzék az szegény falu, kinek határán ezféle történnék, senkinek semmit fizetni. 4-to az véghetetlen sok birságlások felől is rendelne ő nagysága valami jót, mert ez pusztítja egyik el az szegény embert. 5-to hogy az végbeli kapitányok hírek nélkül ne járjanak ki az szpahiák és az szegénységen ne dorbézoljanak, ne dőzsöljenek s ne tánczoljanak magyar módra az szegény

emberek feleségével az szegény ember keservesen nézvén. 6-to ha valamely helybül az szegény ember kibontakozik és alább megyen az török földre, hogy azoknak summájokat az falun is megvegye, és az hova fut, ott is azon emberen az elébbi szpahiája megvegye, egy húson két bőrt vévén, az igazsággal igen ellenkezik: annak okáért az se légyen. 7-mo hogy az latroktúl eltolvajlott és elorzott marhák után járó emberek mindenütt az végekben is, valahol akarják, szabadon kereskedhessenek és senki őket ne bántsa. Hogy nagyságodat kegyelmes uram sok szóval ne terheljem, mind reá ígéré ezekre magát ő nagysága három ízben is. Immár nem tudom, mint adja az úristen végét, mivel úgy értem, az egri panaszló törökök is útban vannak, és azonkívül is nem kicsin búsulásom és akadályom vagyok; annakfelette nemcsak egy ilyen együgyű, de három nagy elméjű embereket is megfárasztott volna itt ez a dolog. Az nagy sok inquisitiont most fordittatom kegyelmes uram. Tartsa isten sat. Ex Buda 8. Martii, 1647.

Illustrissimae vestrae celsitudinis

servitor humilis

Stephanus Keőrössy m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

A fejedelem följegyzése: 21. Martii Albae Iuliae 1647.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 190.

III. 1647. márczius 21.

Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak életemig való alázatos szolgálatomat ajánlom. Az úristen minden üdvösséges lelki, testi jókkal megáldván nagyságodat, adjon hosszú ideiglen való boldog guberniumot nagyságodnak.

Akarám nagyságodat kegyelmes uram alázatosan tudósítanom, hogy az estve érkezém meg házamhoz, és ha az úristen megengedi, ez héten valami kevés dispositióm lévén házamnál, ez jövő hétfőn reggel megindulván nagyságodhoz sietek alázatosan mennem.

Az mi kegyelmes uram budai útamra nézendő dolgokat illeti, az resolutio mind jó, ha az effectuatio is úgy lenne, de annak az embernek én szavaiban sok mutatiót tapasztalván, vélekedem felőle, melyet mindazonáltal az úristen jó véggel is áldhatja meg az nagyságod kívánságait, melyről, isten nagyságodhoz vezérelvén, bővebben szólok, vexatióm felettébb sok lévén. És valamikről nagyságod kegyelmes uram kegyelmesen oretenus instruált vala, azok igen bőségesen occurálának. Felette nagy készüllettel vannak s nemcsak az fizetett és szpahiaság ren-

divel, hanem az zsoldost is igen fogadják Jadrát akarván megszállani, mely bizonyos is, sőt bizony félfő kegyelmes uram, hogy ha igaz leszen az vezér szava, tatárt is ne hozzanak ki Budához, hogy az császár részéről Horvátország felől meg ne segíthessék, mivel ilyen hittének el, kiről énvelem nem keveset beszéllett az vezér. Adja az úristen, hogy nagyságtokat kegyelmes uram az én kegyelmes asszonyommal együtt láthassam boldog állapotban. Datum ex Várad die 21. Martii, anno 1647.

Nagyságod alázatos méltatlan szolgálja míg él

Keőrössy István m. p.

Czím: Az én kegyelmes uramnak, az méltóságos erdélyi fejedelemnek adassék ez levelem hamarsággal.

Eredeti Batthyány-ktár 5. IV. 5. 179.

Pótlék Gyárfás Ferencz kapitihaságához.

I. 1648. augusztus 17.

Alázatos szolgálatomat sat. Az úristen sat.

Kegyelmes uram, ezelőtt öt nappal írt levelem által alázatosan adtam volt nagyságodnak értésére, hogy az fővezér ő nagysága akarátja az, hogy levelet küldjön nagyságodnak, minden nap alámentem kegyelmes uram az divānba (noha igen nyavalyás beteges állapattal töltöm időmöt), ma is reggel mentem vezér udvarába, az vezér ő nagysága 11 óraker jöve ki császár divānjából, az cancellarius is oda jöven bemene az vezér házába, Zülfikár aga is bemene az cancellariushoz, kérlette az aga, hogy ha készen vagyon-e az nagyságodnak kiküldendő levél, mert mindennap azt várjuk? Az cancellarius azt mondotta kegyelmes uram, hogy készen vagyon az levél, de az vezérnek olyan tanácsot adtak, hogy most ne küldje ki nagyságodnak, mert az kapucsi passa is még nem jött haza az ki nagyságodhoz ment volt; ha az császárság, vezérség változott is az kapucsi passa kimenése után, most is ugyanazon az parancsolat, hogy az két eszten-dőre való adót éppen úgy küldje be nagyságod az bajramra, az mint hatalmas szultán Ibrahim császár megparancsolta volt, az Magyarországról való husz ezer tallért is küldje be nagyságod; ha nagyságod kegyelmes uram engedelmességet mutat az portához s megküldi nagyságod az igazságot hatalmas császár parancsolatja szerint, ezután is nem leszen késő az vezér ő nagysága levelét kivinni nagyságodhoz; ha pedig nagyságod kegyelmes uram mégis engedetlenkedik, azt is eszébe veheti az porta abból,

az minemű választ az kapucsi passa által teszen nagyságod. Kegyelmes uram, minden emberek jó exitussát reménlik ez mostani változásnak, én pedig szomoruan töltöm időmöt, mert látom kegyelmes uram Zülfikár agának kedvetlen állapotját; ma is mondá az aga, hogy ha találna, kérne kölcsön kétszáz tallért, az itt való kupáknak is ketteit adnók oda az vezérnek ő nagyságának az kétszáz tallérral együtt, ne gyalázatoskodnánk. Kegyelmes uram, én azt mondam az agának, hogy ha készen volna is az kétszáz tallér, én nem merném az kupákat oda adni, én alázatos írásom által értésére adom nagyságodnak, onnan kívül is küldhet nagyságod ajándokot, ha nagyságod kegyelmes tetszése leszen. Kegyelmes uram, ma is lőn szó felőle, hogy negyvenkét napja mult el az kapucsi passa elmenésének, az időtől fogva semmi választ nem tött nagyságod, az adó behozásának is semmi híre nincsen, én olyan választ tötteru kegyelmes uram, hogy még ez ideig nem volt késő, mert nagyságod kegyelmes uram magyarországi jószági látogatására ment volt ki, ott is nagyságod nem mulat, elhittem, hogy immár hamar jó hírünk minden dolgokról.

Kegyelmes uram, audientiám mikor leszen az vezér előtt, azt nem tudom, az mostani vezér kihájával esmeretségem nincsen kegyelmes uram, mert az több kapikihák is ajándok-adással esmerkedtek vélle, elhittem, én tőlem is azt várná; nem olyan természetű ember vala kegyelmes uram az másik vezér kihája, mint ez mostani vezér kihája, az másik vezér kihája ha közel látott az házához, behívott, böcsülettel leültetett az házában.

Kegyelmes uram, az ifjú császárt tegnap vitték volt ki az szent János mecsetéhez, nyolcz órakor hozák be az drinápolyi kapun. Az úristen sat. Datum Constantinopoli die 17. Augusti, anno 1648.

Nagyságodnak alázatos szolgálója

Gyárfiás Ferencz m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Rákóczy följegyzése: 9. Septembris in terminis Szentlászlóbánya 648.

Eredeti orsz. Itár Lymbus III. sor. XVII. cs.

II. 1648. október 12.

Alázatos szolgálatomat sat. Az úristen sat.

Kegyelmes uram, ez alkolmatossággal az itt való állapotokat így adhatom alázatosan értésére nagyságodnak: az havasalföldi s moldvai adót tegnap hozták s adták be hatalmas császárnak, az adó mellett az mely bojérek voltak, azokat megkafányozván böcsülettel jöttek ki császár udvarából. Az moldvai

adóval Jorga posztelnik jött be; az havasalföldi adóval nem jött egyéb követ, hanem kapitán Kerzte, ő marad itt benn kapikihaságra is más bojérral együtt, az mely kapikihák itt benn voltak, azok kimennek; úgy értem kegyelmes uram, hogy az moldovai vajda is más kapikihát küldött azelőtti kapikiha Paolaki helyében.

Kegyelmes uram, tegnap s ma is alámentem vezér divánjába én is, kiváltképpen azért, hogy szólhassak az bojérokkal, az kik esmernek engemet is, kérdezék én tőlem az törökök: mikor érkezik be az erdélyi adó? Azt mondtam kegyelmes uram, hogy én úgy tudom, hogy ez ideig megindultak velle, most útban vagyon; az itt való emberek csodálkoznak azon, hogy ez ideig semmi bizonyos hír nincsen az adó felől, kegyelmes uram, ha egy hét alatt valami bizonyos hírünk nem érkezik az adó állapotjáról, azután nem tudok mit mondani előttök, mivel nem is hiszik mindenik szómat, annyira vagyon az állapot.

Kandia állapotjáról egyéb hírt nem mondanak kegyelmes uram, az mit ezelőtt nagyságodnak alázatosan értésére adtam. Az tatárok hogy felmentek Lengyelországra, azt bizonyosan beszélik. Fazli passa ezen az nyáron Azáknál volt, az elmúlt héten jött meg, most harmadik vezér, olyan hír vagyon felőle kegyelmes uram, hogy ha ez mostani fővezér állapotja megváltoznék, Fazli passát fognák fővezérré tenni. Kegyelmes uram, az lengyel internuncius még el nem ment, az bajramig nem expedíálják, az bajram die 18. praesentis leszen. Az muszka követ is még itt vagyon. Kegyelmes uram, itt az pestis igen uralkodik mindenféle nemzetségen, az mi szomszédink házait üresen hagyta egy néhány helyen. Az úristen sat. Datum Constantinopoli die 12. mensis Octobris, anno 1648.

Nagyságodnak igen alázatos beteges szolgálója

Gyárffás Ferencz.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

II. Rákóczy foljegyzése: 30. Octobris 1648. Albae, vajda postája.

Eredeti orsz. Itár Lymbus III. sor. XVII. cs.

III. 1648. október 24.

Illustrissime ac celsissime princeps sat. Servitiorum sat. Az úristen nagyságodat kegyelmes uram szent lelke által vigasztalja sat.

Kegyelmes uram, az havasalföldi vajda ő nagysága kalárással érkezvén ide be, az vajda ő nagysága levelét is hozák nekem kevés szókkal íratván ő nagysága, értem kegyelmes uram az istenben boldogul elnyugott idvezült kegyelmes urunknak ő

nagyságának ez árnyékvilágról való elköltözését, mely levelét siralmas szemmel s keserves szübeli fohászkodásokkal olvastam; mindazáltal így kellett lenni kegyelmes uram, mert úgy tetszett istennek, nekünk hálaadással kell szenvednünk. Az ő nagysága beteges állapotját ezelőtt egy néhány nappal hallottam volt kegyelmes uram, noha nem adtam hitelt annak; most ez dolog így lévén kegyelmes uram, Zülfikár agának is megmondottam ezt az szomorú állapotot gondolván azt, hogy ha mástól hallja elsőben, én felőlem nagy idegenséget itél. Kegyelmes uram, Zülfikár aga is mutatá, mintha szánkodnék (*így*) az szomorú hírt hallván, azonban mindjárt fordítá elméjét arra s mondá az aga, hogy sok üdőtől fogva ellenkezett az idvezült kegyelmes urunk ő nagysága az portával, hatalmas császár parancsolatja szerint nem küldötte be az császár igazságát, immár nagyságodon vagyon kegyelmes uram abbeli gondviselés, ő elhiszi, hogy nagyságod provideál arról hova hamarébb mentől jobban lehet. Kegyelmes uram, Zülfikár agának magaviseléséből, szavaiból is úgy látszik, mintha nagyságodnak igen jó szível szolgálna, de az török természet benne vagyon, igen szereti s keresi az maga hasznát mindenben, most pedig az mint beszédéből eszembe veszem kegyelmes uram, nagy reménsséggel vagyon, sok hasznót vár ez mostani állapotban. Az aga nekem nem mondja kegyelmes uram, mindazáltal én elhiszem, ahoz bízok, hogy ő nála nélkül semmi jó dolog végbe nem mehet itt benn, kiről az boldog emlékezetű kegyelmes urunknak ő nagyságának ezelőtt való alázatos írásimban egy néhány rendben emlékeztem.

Kegyelmes uram, az nagyságod bölcs itéletiben áll, mindazáltal könyörgök én is nagyságodnak alázatosan mint kegyelmes uramnak, természet szerint való fejedelmemnek, ha nagyságod kegyelmes tetszése, ne halaszssa nagyságod az adónak beküldését, mert bizony nagy suspitio volt hozzánk egy darab üdőtől fogva, holott semmi bizonyos hír nem volt (most is nincsen) az adó behozása felől. Jó alkalmatosságot mulattunk el kegyelmes uram ez mostani császár s vezér idejében, mert alig találtatott volna egyszer jobb alkalmatosság az adó dolgának jó karban való állatásában, mint ez mostani fővezér idejében, kiváltképpen ha kedveskedtünk s adtunk volna az fővezérnek, vezér környül levő belső embereknek s Zülfikár agának; mentől tovább halad kegyelmes uram az adó dolga, annál nagyobb kétséget vonszunk magunkra.

Itt való hírek állapotjáról semmi új dolgot nagyságodnak kegyelmes uram nem tudok írni. Az elmúlt napokban vala olyan hír, hogy az fővezérség megváltoznék, de az is lecsendesett (*így*), most már nem hirdetik.

Kegyelmes uram, az nagyságod szolgálatjára én még élek, noha sok betegséggel töltöm az üdőt; az elmúlt héten is oly

sulyos betegség volt rajtam kegyelmes uram, hogy az kik látták állapotomat, nem hihették, hogy megmaradjon életem, az doktor is nem biztatott, mindazáltal az nagy irgalmú isten rajtam könyörülvén ő felsége, most már jobban vagyok kegyelmes uram. Egyébaránt is sok búsulással vagyok kegyelmes uram, praebendát csak néha-néha adnak hon egy holnapban, hol hat hétben egyszer, borért való pénzt nem is adtak többet ez ideig negyedfél hétre való pénznél, az boldog emlékezetű kegyelmes urunknak egy nehányszor értésére adtam alázatos írásom által, ő nagysága kegyelmesen parancsolta, hogy vára kozzam. Kegyelmes uram, nagyságodnak egyik lovászának boldogabb állapotja volt annyiban hogys em mint nekem, hogy annak praebendája, köntöse, fizetése volt s vagyon, de nekem ez három közzül egyik is nem volt illendőkép pen, most is nincsen.

Innen való megszabadulásom felől kegyelmes uram alázatos írásom által egy nehányszor könyörgöttem az boldog emlékezetű kegyelmes urunknak ő nagyságának, kegyelmességét ígírte volt ő nagysága, hogy ebben az esztendőben más kapikihát küld ő nagysága egyáltaljában, alázatos írásom által azelőtt is könyörgöttem nagyságodnak kegyelmes uram, most is igen alázatosan könyörgök nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, természet szerint való fejedelmnek, nagyságod kegyelmes uram mutassa fejedelmi kegyelmességét hozzám, parancsoljon erre az állapatra illendő hívének, az ki legyen elégséges erre az szolgálatra, vegye kegyelmesen szeme elibe nagyságod az én nyavalyás állapotomat, minemű hertelen illetlen időben, kit nem véltem volna, kellett eljőnöm kéntelenségből az én kegyelmes uram ő nagysága kegyelmes parancsolatjára, immár ha az úgy lött kegyelmes uram, szabadulhassak én is innen isten áldásából nagyságod kegyelmes tetszéséből, kiért az úristen nagyságodot kegyelmes uram jó egészségben sokáig éltesse, szent lelke által vigasztalván minden áldásit nagyságodra terjeszsze, nagyságod dolgainak boldog exitussát engedje, hogy én is nagyságod alázatos szolgálja láthassam nagyságod méltóságos személyét jó egészségben. Datum Constantinopoli die 24. mensis Octobris, anno 1648.

Illustrissimae celsitudinis vestrae

humillimus servitor
Franciscus Gyárffás m. p.

Czím: a szokott a fejedelemnek.

Eredeti orsz. ltár Lymbus III. sor. XVII. cs.

IV. 1648. november 14.

Alázatos szolgálatomat sat. Az úristen sat.

Kegyelmes uram, az itt való állapotokat mostani alázatos írásom által is így adhatom értésére nagyságodnak: ma az vezér divānjában monda nekem az moldovai vajda ő nagysága kapikihája vornik Gyika, hogy tegnap beszélvén az budai vezér kihájával, kérdezte az kihaja: miben vagyon most az erdélyi adók állapotja? Az moldovai kapikihája mondotta, hogy nem késik már, behozzák az adókat. Az budai vezér kihája mondotta, hogy igen kívántatott volna az, hogy az erdélyi fejedelem ő nagysága írt volna az budai vezérnek ő nagyságának kéretvén azon, hogy írt volna ide be az fővezérnek ő nagyságának s több jó akaróinak is, hogy beérkezvén az erdélyi adók, ne mutasson idegenséget az fővezér ő nagysága, sőt engedelmességet, jó akaratot mutassanak az ország követeihez. Az havasalföldi kapikihák is mondák kegyelmes uram, hogy tegnap voltak egy passánál, azt meg nem mondák mellik passánál voltak, mindazáltal úgy itélem kegyelmes uram, hogy az öreg Kinán passánál voltak, az ki most második vezér, az nagyságod méltóságos személye s az adók állapotja felől tudakozott az kapikiháktól, azok mint emberséges emberek úgy szólottak az dologhoz, az passa mondotta ilyen szókkal, hogy igen jól lenne az dolog, ha az mostani ifjú fejedelem is az atyja nyomát nem követné, de nem bízhatunk derekason ennek állapotjához is, mert nem sérénkedik az adók beküldésével; az mikor az atyja megholt s az fejedelemség kezéhez jutott, másod vagy harmad nap mindjárt kellett volna az adókat indítani, holott régen elmúlt azoknak behozásának napja. Kegyelmes uram, az havasalföldi kapikihákhoz kétség nincsen, hogy nagyságodnak s nagyságod országának igaz jó akarói nem volnának; az moldovai kapikihák s az követ is posztelnik Jorga nagy emberséggel viselik magokat én hozzám, igirik jó szível való szolgálatjokat is, ha kívántatik az nagyságod dolgaiban; ma is mondák nekem, hogy az vajda ő nagysága megparancsolta nekik levele által is, hogy az miben kívántatik szolgálatjok, örömet szolgáljanak.

Kegyelmes uram, referálhatta Száva uram nagyságod méltóságos személye előtt, az Zülfikár aga elméje hol járjon az adók állapotjáról, nagyságodnak kegyelmes uram bizonyosan adhatom értésére alázatos írásom által, hogy ott nem jár az aga elméje, hogy contentusok lennének tizezer arany adóval egy esztendőre, sőt azt mondja, hogy ha az követ úr beérkezik is, illetlen dolog leszen, ha mégis azzal búsítja az fővezért, hogy tizezer aranyra engedtessék egy esztendőre való adó, holott arról egy néhányszor már választ adtak s megmondották, hogy nem enge-

dik, mert hatalmas császár igazsága. Az Zülfikár aga elméje néha ott is járt kegyelmes uram az boldog emlékezetű kegyelmes urunk ő nagysága életében, kit alázatosan értésére is adtam volt ő nagyságának, hogy küldje meg ő nagysága az tizenöt ezer aranyat, az mellett írjon ő nagysága az fővezérnek ő nagyságának, törekedjék hatalmas császárnál, vegye rá az tizezer aranyra, mindazáltal az aga úgy is nem bízott azzal, hogy megengedtetnék. Kegyelmes uram, úgy gondolom, hogy nagyságod fejedelmi kegyelmességéből derekason fogja jó akaratját mutatni Zülfikár ágához, mivel az mostani alkalmatosság s idő is azt hozta magával; isten áldásából ha beérkezik az nagyságod főkövetje az adókkal együtt, akkor is az kívántatik, hogy az Zülfikár elméje hajoljon tökéletesen az nagyságod s nagyságod országának való szolgálatra; azután az is igen megkívántatik kegyelmes uram, hogy nemcsak az hét vezéréknek való ajándok legyen, hanem azonkívül is az kik az fővezérnek ő nagyságának belső s kedves emberei, azok is nagyságodnak jó akaróivá legyenek, melyet adással, ajándokkal vihetni végbe; az mint penig egy nehánszor alázatos írásom által nagyságodnak kegyelmes uram értésére adtam, minden dolgok, itt való állapotok felett kívántatik az adóknak mentől hamarább való behozása.

Innen vagyon két esztendeje kegyelmes uram, hogy az tengeren túl támadott volt egy czilalia, Hajdároglinak hitták, sok kárt tött szpahiákban, Kihabéba menő hacziákban s egyéb embereken is, ölte, vágta, fosztotta őket, két vagy háromszáz magával rá ütött a hol ezer ember volt is együtt, az minap megsegett (*így*), Manizadéhoz nem messze lement egy esmerőjéhez, az hírt adván az szubassának, úgy fogták meg, az elmúlt kedden hozták ide be, szerdán felkötötték nyavalyást az fővezér parancsolatjából.

Kegyelmes uram, az Galatában levő olaszoknak vagyon ilyen új hírek, hogy római császár ő felsége az svétekkel s francziai királylyal megbékélt volna, mindazáltal bizonyosan azok is nem tudják. Az úristen sat. Datum Constantinopoli die 14. mensis Novembris, anno 1648.

Nagyságodnak alázatos beteges szolgája

Gyárfás Ferencz m. p.

Czím : a szokott a fejedelemnek.

Eredeti orsz. ltár Lymbus III. sor. XVII. cs.

A) Név- és tárgymutató.

- A**baza passa 34. 36. 42. 56. 81.
114. 131.
- Adó a portára** 262. 266. 268. 271.
272. 275. 292. 293. 305. 338. 342.
343. 365. 400. 441. 462. 464. 465.
485. 486. 487. 488. 490. 492. 493.
501. 534. 569. 594. 600. 631. 643.
644. 648. 651. 658. 659. 686. 687.
711. 712. 721. 722. 726. 732. 739.
747. 748. 751. 752. 778. 779. 785.
787. 789. 790. 797. 798. 808. 812.
813. 814. 815. 816. 820. 821. 822.
823. 825. 826. 827. 828. 830. 832.
833. 842. 844. 846. 848. 851. 852.
853. 854. 860. 862. 863. 871. 872.
874. 880. 883. 884. 885. 886. 888.
893. 899. 901. 902. 904. 905.
- Ahmet passa (erdélyi fiu)** 416. 419.
420. 499. 501. 843. 849. 851. 865.
885. 893.
- Ajándékok a budaiaknak** 164. 165.
206. 897.
- Ajándékok a portán** 1. 2. 236. 441.
442. 465. 475. 591. 594. 601. 631.
643. 648. 662. 675. 678. 679. 680.
681. 683. 710. 712. 713. 726. 727.
729. 732. 733. 740. 741. 749. 753.
754. 757. 758. 760. 761. 762. 763.
764. 769. 770. 771. 774. 785. 786.
787. 808. 809. 812. 815. 820. 822.
823. 824. 829. 832. 833. 834. 835.
842. 844. 845. 846. 849. 850. 852.
853. 854. 856. 861. 862. 863. 864.
880. 900.
- Ali tatár merza (magyar)** 870.
- Ali váci bég** 895.
- Alia Farkasné** 487.
- Ali passa** 436.
- Altringer német tábornok** 89.
- Angol király** 10. 49. 414. 627.
- Angol követ** 397. 415. 426.
- Apafi György** 87. 88.
- Arany és ezüst termelés Erdélyben**
599.
- Arany értéke Konstantinápolyban**
413.
- Armpruszter Ferencz** 5.
- Aszaló** 714. 715. 719.
- Audientia a kajmekámnál** 108. 463.
464. 465. 466. 467.
- Audientia a nagyvezérnél** 58. 59.
60. 61. 73. 74. 75. 76. 77. 122.
157. 359. 360. 365. 371. 372. 381.
387. 388. 389. 495. 560. 561. 562.
563. 579. 596. 597. 598. 627. 628.
629. 651. 679. 680. 681. 682. 683.
684. 685. 711. 712. 721. 725. 726.
728. 729. 732. 733. 736. 737. 778.
779. 805. 806. 807. 808. 809. 815.
836. 837. 838.
- Babillonia** 211. 219. 400. 401. 402.
403. 412. 420. 500. 588.
- Bagdád** 158. 219. 306. 373. 392.
412. 517. 525. 535. 566. 577. 578.
- Bahner svéd tábornok** 516. 557.
- Bajor herceg** 45. 663.
- Bajorország** 663.
- Bakó Péter** 255. 256. 257. 262. 283.
285. 286. 413. 421. 533.
- Bakos Gábor** 717. 764. 771.
- Balassa-Gyarmat** 707.
- Balling János** 12. 25.
- Bálintffy Balázs** 188.
- Balogh László** 85. 86. 235. 241. 248.
445.
- Bánházi** 707.
- Barcsai Ákos** 11. 12. 29. 38. 39.
111. 127. 139. 193. 195. 217. 290.
291. 329. 563. 580. 585. 630. 633.
- Barián passa** 267. 271. 278. 281.

286. 287. 289. 290. 292. 293. 295.
347. 351. 352. 373. 391. 395.
Barkóczi 649.
Barnoczki 56. 69.
Bármegye 767.
Bárony (kék szederjes, vörös) 105.
123.
Basa Tamás 625.
Battyán országa 696.
Báthory Gábor 563.
Bécs 7.
Béke alku a lengyelek s törökök
közt 136. 137. 139. 144.
Békés-Gyula 352. 637.
Bekir passa 114. 132. 269. 286. 342
Bektás jancsárága 578.
Bély helység 98.
Beniczky Mihály 754.
Bere 891. 892.
Bereczk 349.
Beregmegye 746.
Bethlen Ferencz 233.
Bethlen István 86. 95. 179. 180.
181. 182. 183. 184. 187. 225. 229.
230. 232. 233. 234. 235. 236. 238.
239. 241. 242. 243. 245. 246. 247.
249. 250. 251. 255. 257. 260. 261.
262. 278. 279. 281. 283. 284. 288.
290. 291. 297. 298. 299. 300. 303.
304. 306. 307. 308. 309. 310. 311.
312. 313. 314. 315. 317. 318. 319.
320. 322. 323. 327. 328. 329. 331.
332. 333. 334. 336. 337. 338. 347.
460. 472.
Bethlen Istvánnal békesség 338.
340. 342. 343. 344.
Bethlen Péter 86. 163. 180. 181.
183. 225. 303. 310. 311. 312. 315.
317. 318. 335. 798.
Bezovar 736.
Bírodalmi gyűlés 248. 324. 329. 333.
340.
Bisterfeld 478.
Bokályok 407. 512.
Bornemisza Pál 133. 233. 731.
Bosnyák Tamás 25.
Bot (aranyas) 406. 410.
Bot (helység) 707.
Bouquoi tábornok 64.
Bölcs helység 98. 102. 103.
Bőr (tigris, párducz) 124. 626. 660.
Böszörmény (Hajdu-) 891.
Brandenburgi Katalin 12. 14. 15.
17. 24. 25. 32. 51. 52. 53. 61. 79.
Brandenburgi választó 40. 750.
Buda 90. 408.
Buchan Rudolf 704.
Buttkai István 92.
Carmania 868.
Confoederatus fejedelmek 10. 12. 13.
14. 15. 415. 437. 438. 584. 611.
639. 737.
Croissy 765. 770. 774.
Crollius Theodor 51. 88.
Csafer passa 164. 209. 811. 843.
Csáky István 33. 73. 708.
Cseffey László 113. 136. 138.
Csernel György 239. 244.
Csighér vize 336.
Csulai (György ?) 337.
Cyrill konstantinápolyi patriarcha
40. 50. 82. 375. 390. 426. 559.
Czaprag 105. 152. 153. 205.
Czernin gróf 674.
Damasd 561.
Dampierre tábornok 64.
Dániel Ferencz 584. 585. 589. 592.
Dániel János 337. 449. 450. 451. 459.
Dániel Mihály 308. 404. 405. 406.
409. 434. 435. 437. 438.
Deákfalva 337.
Debreczen 178.
Deési convent 373.
Deli Farkas 270.
Deli Huszain passa 425. 436. 499.
515. 523. 533. 542. 543. 545. 668.
721. 725. 727. 732. 733. 787. 801.
811. 829. 831. 843. 861. 866.
Demjén Ferencz 5. 17. 20.
Derecske 19. 21. 43. 44. 87. 98. 103.
178. 184. 186. 300.
Dervis Mehemed pasa 801. 828. 849.
860. 861. 871. 873. 875.
Desni helység 98. 99.
Déva 98.
Draskovich nádor 799.
Drégely-Palánk 707.
Duklas 768.
Durák passa 408.
Dutkák (Báthory Gáboréi) 105.
Dutkák (Bocsay Istvánéi) 105.
Dutkák (Zsigmond Ágost lengyel
királyéi) 105.
Ecsed 95. 225. 234. 235. 239. 304.
333. 335.
Eggenberg (Ekkemberk) herczeg
követsége Velenczébe 23.
Ellesz passa 15. 27. 34. 44.
Enghien herczeg 663.

Eperjesi tracta 85. 235.
 Erdély 4. 38. 223. 279. 285. 309. 317.
 326. 328. 332. 338. 388. 418. 421.
 431. 458. 461. 550. 571. 599. 600.
 Erdélyben éhség 344.
 Erdélyi ház építése 505. 506. 507.
 517. 518. 520. 888.
 Erdélyi kapitihák fizetése 529. 530.
 Eriván 155. 158. 198. 211. 212. 219.
 239. 398. 408. 421.
 Erzerum 421. 525. 537.
 Esztergom 637.
 Eszterházi Miklós 3. 25. 38. 73. 94.
 225. 235. 239. 304. 312. 332. 496.
 556. 561. 574. 575. 583. 675. 684.
 685. 693. 696. 699. 702. 706. 715.
 726. 727. 764. 766. 767. 768. 769.
 823.
 Evangelicusok üldözése Lengyelor-
 számban 433. 439.
Fa ára Konstantinápolyban 519.
 Faragó András 444.
 Farkas Ferencz 336. 445.
 Fazli pasa 843. 858. 893. 901.
 Fekete Péter nádudvari eming 896.
 Feketetenger átvágatása Pompejus
 által 591.
 Felső-Vadász 583. 688.
 Ferdinánd 9. 10. 12. 13. 14. 15. 23.
 24. 26. 38. 39. 52. 63. 64. 65. 66.
 206. 225. 238. 248. 269. 273. 329.
 330. 340. 345. 358. 415. 417. 421.
 427. 428. 456. 478. 590. 611. 697.
 713. 728. 729. 737. 750. 767. 771.
 Fiát Zsigmond 74. 79. 107. 187. 203.
 Fogaras 406. 414.
 Fonal (ezüst) 818.
 Forgács Ádám 790.
 Forgács Bálint 448. 450.
 Forgács Zsigmond 103. 427.
 Földrengés Erdélyben 341.
 Francia segítség a belga király-
 nak 64. 65.
 Francia király 10. 12. 13. 24. 40.
 49. 63. 64. 65. 66. 142. 205. 206.
 436. 489. 627. 663. 719.
 Francia orator 380. 390. 397. 428.
 429. 432. 436. 438. 481. 482. 485.
 486. 487. 488. 489. 492. 538. 539.
 619. 723. 731. 734. 741. 757. 758.
 771. 774. 777. 779.
 Franciaország 27. 436.
 Frigyes pfalzi választó 10.
 Fülel 39. 688. 706. 707. 767. 774.
 Füstölő (ház-) 125. 203. 218. 382.

Gallas tábornok 94. 95. 206. 631.
 664. 750. 776.
 Garam-Szentbenedek 775.
 Gaudi András 806. 820.
 Gávai Péter 93. 95.
 Gécz András 175.
 Gerendi Márton 214.
 Görgény 482.
 Grácz tallér, lásd. Tallér.
 Gürcsi Mehemet passa 398. 402.
 623.
 Gyárfás Ferencz 812. 813. 842.
 882.
 Gyöngyszemek 108. 109. 112. 195.
 200. 202. 203. 205. 218. 819.
 Gyűlés, lásd. Birodalmi gyűlés.
 Gyűlés, lásd. Országgyűlés.
Haczfeld tábornok 663.
 Hafiz Ahmed passa 5. 6. 28. 369.
 374. 392.
 Haga Kornél 7. 8. 9. 12. 15. 24. 29.
 32. 39. 40. 42. 48. 60. 61. 78. 84.
 93. 110. 112. 123. 225. 250. 251.
 375. 376. 381. 382. 385. 390. 397.
 538. 539. 595.
 Hajdar Oglı 893. 905.
 Hajdu György 612. 659.
 Hajduság 332. 851.
 Halil aga 401. 403.
 Halil passa 212. 480. 483. 484.
 Haller István 336. 355. 447.
 Haller Péter 279. 297. 348. 364.
 Háló (selyem-) 379. 613. 616. 627.
 788. 817. 818. 862.
 Hamburg 205.
 Handanoglı Mehemed kapuczia
 416.
 Harasztosi Balázs kapitihá 882.
 Háromszék 349. 625.
 Hászson kanizsai passa 69. 70.
 Hászson magyar bég 424.
 Határvillongás Erdély és Oláhor-
 szág között 388. 431.
 Határvillongás a lengyelek s má-
 ramarosiak között 335. 429. 430.
 Havaselföld 280. 308. 329. 425. 431.
 461. 567. 602.
 Havasalji követ s kapitihá fogsága
 893.
 De la Haye 765.
 Hernád-Németi 98. 102. 103.
 Hírek Moldovából és Oláhországból
 10. 35. 36. 37. 44. 126. 127. 128.
 207. 237. 238. 244. 360. 361. 367.

374. 386. 444. 445. 446. 447. 483. 484.
- Hírek Németországból 10. 12. 13. 42. 49. 85. 89. 92. 94. 95. 142. 194. 195. 202. 203. 205. 206. 238. 239. 244. 248. 269. 272. 273. 324. 325. 329. 330. 354. 368. 415. 485. 491. 516. 557. 591. 606. 607. 611. 631. 649. 663. 664. 686. 719. 750. 775. 776. 777. 796. 797. 806. 807. 830. 840. 846. 905.
- Hírek a török birodalomból 10. 19. 28. 29. 30. 44. 81. 82. 125. 128. 155. 156. 198. 211. 212. 219. 220. 225. 232. 289. 244. 251. 260. 268. 273. 276. 277. 302. 305. 306. 361. 362. 363. 367. 368. 369. 370. 373. 374. 375. 381. 382. 384. 390. 391. 392. 396. 398. 399. 400. 401. 402. 411. 414. 415. 416. 419. 420. 425. 436. 451. 484. 491. 496. 500. 515. 517. 519. 522. 523. 525. 526. 536. 537. 551. 552. 556. 557. 564. 566. 567. 574. 575. 576. 577. 578. 580. 588. 591. 594. 608. 614. 615. 617. 618. 621. 623. 624. 666. 667. 668. 669. 670. 676. 677. 738. 743. 744. 755. 759. 762. 773. 777. 786. 787. 791. 793. 797. 801. 803. 810. 811. 817. 828. 829. 831. 832. 843. 854. 858. 859. 860. 861. 870. 875. 876. 882. 893. 901. 905.
- Hiuzmál béli 202. 205. 376. 771. 779. 848. 889.
- Homonnay 708.
- Horn Gusztáv svéd generalis 89. 142.
- Horvát István 73. 118. 204. 276. 287. 297. 364. 366. 453.
- Horvátország 62. 675. 691.
- Hus ára Konstantinápolyban 541.
- Huszain aga 221. 281. 282. 284. 285. 339. 355. 366.
- Huszain passa 34. 43. 277. 284. 287. 291. 297. 306. 308. 309. 312. 314. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 327. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 343. 347. 354. 362. 369. 377. 388. 392. 416. 427. 454. 484. 493. 551. 557. 564. 567. 582. 588. 614. 617. 618. 801. 858.
- Huszár Péter 230. 231. 232.
- Huszref passa 5. 6. 18. 19. 21.
- Huszt 234. 310. 311. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 324. 325. 327. 328. 329. 331. 332. 333. 335.
- Huszthi Menyhárt 225. 266. 345.
- Ibrahim effendi 227. 257. 281. 284. 287. 288. 290. 364. 365. 367. 368. 370. 374. 384. 393. 421. 450. 451. 453.
- Ibrahim passa 33. 132. 499. 893.
- Ibrányi Mihály 699. 717. 719. 890.
- Illyesházi Gáspár 310. 315. 317. 767.
- Illyesházi Gábor 734.
- Imecs Mózes 444.
- Ingolstadt 89.
- Ipsir aga 114. 408. 410. 411. 414.
- Ipsir passa 523. 543. 545.
- Iván vajda, lásd János vajda.
- Jakup 379. 660.
- Jakusit 489.
- Jancsik »lóra való, arannyal vert vékony szerszám« 760. 795. 798. 811. 819. 878. 879.
- János vajda 349. 366. 369. 371. 445. 446. 447. 450. 452.
- Jármi Ferencz 92. 95.
- Jaspis 57. 263.
- Jenő 72. 75. 98. 99. 119. 120. 121. 122. 134. 135. 172. 173. 226. 235. 251. 279. 315. 332. 336. 337. 795. 796. 799. 800. 801. 805. 817. 819.
- Jenei tracta 87. 88.
- Jeruzsálemi patriarchaság 84.
- Jezsuiták kiutasítása Konstantinápolyból 40.
- Judaizmus 851.
- Juhok ára 406.
- Juszuf aga 217. 225. 258.
- Kaftány ára 501.
- Kajmekám, lásd Audientia.
- Kálmándi István 333.
- Kamuthi István 504.
- Kandahár 390.
- Kantamir passa 56. 81. 130. 140. 144. 145. 225. 237. 238. 260. 268. 271. 273. 276. 308. 321. 345.
- Kapi 95.
- Kapitihák, lásd Erdélyi kapitihák.
- Karánsebes 72. 75. 235. 796. 872.
- Kardok ára 205.
- Karmazsin (veres, sárga) 818.
- Kar-vas 82.
- Kasmírorság 212.
- Kassa 3. 697.

Katercsi Apostol 480. 483.
 Kecsek (posztó ára) 553. 554.
 Kedves Tamás 308.
 Kemény István 41.
 Kemény János 20. 25. 336. 337.
 444. 446. 699. 706. 707. 708. 717.
 Kengyel (falu) 166.
 Kéneseő 10. 124. 205. 218. 379. 393.
 394. 522. 580.
 Kéri János 634. 639.
 Keresztesi Pál 48. 51. 53. 86. 87.
 Keresztesi Pál halála 93.
 Keresztyén-kés 214.
 Kila (ürmérték) 858.
 Kinán passa 338. 345. 362. 369.
 398. 421. 450. 501. 668. 759. 904.
 Kismetény 99. 102. 103.
 Klárisgyöngy 385. 393.
 Koblenz 46.
 Kocsi, lásd Török kocsi.
 Kolosvár, lásd Templom felszen-
 telés.
 Koncz Pál 226. 227.
 Konstantinápolyban égés 417. 520.
 523. 780.
 Konyeczpolski 453. 869.
 Kornis 768.
 Kornis Zsigmond 332. 336. 447.
 Köln 46. 142. 143. 203. 333.
 Königsmark 631. 699. 750. 767.
 771. 775. 776.
 Körmend vidéke 696.
 Kőrössi István 312. 320. 321. 327.
 423. 464. 470. 471. 474. 475. 583.
 633. 635. 636. 646. 656. 666. 820.
 825.
 Kövér Mihály 225.
 Követség, lásd Török követség.
 Kréta sziget 865.
 Krolikovski Miklós 410. 418.
 Kucsuk Ahmed passa 15. 42. 211.
 219. 451.
 Laskai János 236. 237. 245. 246.
 249. 250. 277. 285. 286. 287. 297.
 339.
 Lengyel király 33. 92. 102. 130.
 223. 355. 374. 375. 377. 398. 412.
 421. 428. 429. 430. 433. 438. 544.
 737. 750. 756. 777. 791. 802. 817.
 861. 869.
 Lengyel követ 123. 238. 244. 249.
 252. 255. 374. 377. 385. 398. 455.
 456. 509. 535. 539. 542. 544. 798.
 801. 802. 810. 817. 843. 861. 862.
 874. 875. 879.

Lengyelország 23. 27. 56. 81. 100.
 240. 305. 382. 428. 429. 430. 433.
 493. 608. 828. 861. 869. 901.
 Léta 870. 871. 889. 890. 891. 892.
 Leon vajda 37. 126.
 Leopold herczeg 776.
 Les (falu) 881.
 Lindau 46.
 Lipcsei csata 611. 699.
 Lippa 119. 120. 121. 122. 133. 134.
 173. 336. 352. 637. 800.
 Lippaiak és jeneiek közt versengés
 119. 120. 121. 122. 134. 135. 795.
 796. 799. 800. 801.
 Liptóság 708.
 Ló ára Konstantinápolyban 161.
 Ló-festés 895.
 Lorántfy Zsuzsánna 427. 429.
 Lotharingia 142.
 Lugos 72. 75. 98. 235. 796. 872.
 Lupul moldovai vajda 56. 108. 111.
 141. 155. 207. 223. 224. 234. 237.
 238. 257. 260. 269. 302. 345. 349.
 350. 356. 360. 361. 365. 367. 369.
 370. 371. 372. 374. 375. 376. 377.
 378. 381. 382. 383. 384. 386. 388.
 392. 393. 416. 425. 428. 429. 430.
 431. 432. 434. 439. 444. 445. 446.
 447. 448. 449. 450. 452. 454. 455.
 461. 462. 482. 483. 484. 493. 500.
 523. 543. 544. 545. 557. 558. 559.
 562. 583. 591. 592. 630. 631. 632.
 633. 650. 661. 664. 665. 673. 674.
 675. 676. 681. 713. 729. 763. 764.
 870. 874.
 Lupul vajda fia 433. 439. 532.
 Lupul János kolosvári ötvös 517.
 527. 528. 529. 531. 533. 565.
 Maestricht 46.
 Magdeburg 330. 750.
 Magyarország 223. 239. 305. 487.
 488. 489. 556. 635. 637. 681.
 Majcz 241.
 Majcz készítése 240.
 Marcheville francia követ Kons-
 tantinápolyban 40. 63. 64. 84.
 105.
 Marcheville-el egyezkedés 63. 64.
 65. 66.
 Marhák ára Erdélyben 71.
 Marhák ára a portán 109. 112.
 Márkházi Pál 174. 175. 326. 872.
 Mármarosmegye 335. 429. 430.
 Maros-Illye 98.
 Marosvásárhely 423.

- Maróti György 99. 115. 118. 119.
199. 202. 204. 208. 209. 216. 258.
259. 260. 286. 315. 325.
- Máté oláh vajda 127. 128. 129. 143.
155. 195. 207. 225. 238. 260. 301.
302. 303. 345. 349. 356. 359. 360.
361. 364. 365. 367. 371. 386. 393.
416. 417. 425. 431. 434. 438. 444.
445. 446. 447. 449. 450. 451. 452.
455. 459. 461. 462. 472. 482. 483.
484. 493. 515. 523. 533. 541. 542.
543. 544. 545. 564. 575. 583. 598.
601. 602. 630. 633. 637. 644. 664.
665. 675. 681. 750. 751. 763. 764.
808.
- Maurer Mihály 154. 200. 206. 209.
427. 438. 565. 606. 646. 652. 662.
- Mehemet passa 36. 117. 302. 355.
356. 358. 359. 363. 368. 395. 396.
414. 416. 423. 427. 436. 443. 445.
449. 450. 451. 453. 454. 455. 459.
460. 461. 462. 463. 499. 574. 577.
578. 580. 582. 588. 786. 867. 873.
- Melith Péter 92.
- Mercy bajor tábornok 776.
- Mező-Petri 897.
- Mikes Zsigmond 193.
- Mikó Ferencz 96. 97. 113. 118. 195.
209. 217. 225. 466.
- Mikó Mihály konyhamester 270.
- Mikó Miklós 798. 812.
- Mindszenti Gábor 234.
- Moharim passa 19. 44. 102. 103. 104.
182. 183. 184.
- Moiszin vajda 56. 69.
- Moldova 280. 308. 329. 350. 351.
367. 374. 425. 452. 454. 461. 567.
631., és lásd Hírek stb.
- Munkács 12. 14. 25. 32. 33. 61. 490.
491.
- Murad passa 17. 34. 35. 42. 52. 55.
62. 71. 73. 74. 75. 76. 78. 79. 88.
132. 227. 468. 469.
- Muradin szultán 870.
- Murány 768.
- Murteza passa 5. 6. 10. 15. 17. 19.
28. 83. 104. 113. 125. 131. 209.
212. 239. 794. 801. 802. 871. 893.
- Musza passa 17. 33. 41. 42. 43. 55.
62. 90. 91. 223. 267. 272. 281.
287. 290. 295. 309. 342. 346. 347.
348. 352. 368. 424. 439. 440. 464.
471. 499. 533. 555. 559. 561. 564.
621. 675. 676. 683. 690. 713. 759.
810. 849. 893.
- Muszka követ 387. 794. 810. 811.
817. 901.
- Muszkaország 27. 81. 392. 412. 544.
791.
- Musztafa esztergomi bék 895.
- Musztafa passa 348. 369. 370. 374.
383. 410. 411. 414. 416. 420. 463.
464. 465. 466. 467. 499. 578. 580.
623. 801. 866.
- Musztafa szultán 415.
- Musztafa teftertihaja Budán 18. 178.
- Münster 143.
- Nádudvar 896.
- Nagy István 202. 218.
- Nagy-Kálló 649.
- Nagykanizsa 637. 675.
- Nagy Pál 231. 237. 251. 257. 280.
466. 473.
- Nagysarló 691.
- Nagy-Szeben 567.
- Nagy-Szombat 768.
- Nagyszombati tracta 715. 733.
742. 750. 764.
- Nagy-Várad 98. 99. 223. 226. 439.
521. 522.
- Nagyvezér, lásd Audientia.
- Nándorfejérvár 352.
- Naszuh Huszain passa 162. 163. 164.
165. 178. 179. 180. 181. 191. 203.
369. 371. 372. 384. 403. 421. 436.
588. 610. 620. 621. 622. 623. 624.
625. 627.
- Németország, lásd Hírek stb.
- Német követ a portán 118. 456.
478. 480. 495. 746. 748. 754. 757.
802. 810. 879.
- Német Márton 896.
- Nógrád 680. 767. 774.
- Nördlingen 142.
- Nürnberg 203.
- Nürnbergi csata 42. 45.
- Nyáry 610.
- Nyitramegye 767.
- Nyusztlábbéllés 109. 112. 383. 411.
504. 771. 779. 848. 889.
- O**ka (ürmérték) 858.
- Oláhország, lásd Havasalföld, és
Hírek Moldva- és Oláhországból.
- Ónod 417. 796. 847.
- Óra 680. 760.
- Oratorok Konstantinápolyban 7. 8.
9. 56. 397. 466. 838.
- Országgyűlés Erdélyben 77. 85. 101.

235. 241. 242. 248. 338. 345. 429.
432. 582. 625. 663. 676. 708. 788.
Országgyűlés Lengyelországban
763. 802.
Országgyűlés Magyarországon 94.
95. 358. 799.
Ostábla 512.
Ozmán passa 773. 823.
Ozmán rumeliai beglerbég 666.
Oxenstierna Axel 79. 80. 94.
Örményes 482.
Örsi Zsigmond (!) 707.
Öv (selyem) 614. 616. 620.

Paizs (kerek) 660. 760. 811. 878.
Pálélése (helység) 336.
Papiros-sikárló 254.
Paplanok 394. 395. 661. 662.
Papmező 98. 99.
Párkány 697.
Passau 94.
Patyolat 407.
Pázmány Péter 31. 95.
Pelsőcz 583. 585. 799. 803. 818. 867.
871. 876. 877. 882.
Pénzverés Konstantinápolyban 435.
437.

Perény (helység) 755.
Persia 385. 420.
Persa követ 478. 480. 605. 608.
Pest 283.
Pesti török tábor 690. 696. 708.
Pestis Erdélyben 92. 95. 140. 141.
146. 799. 826.
Petki Ferencz 60. 61. 97. 364. 365.
Petki István 446. 475.
Petneházy István 104.
Petneházyiné 134. 135.
Pikolomini 591. 592. 707.
Piskóti Máté 83. 84.
Podolia 354.
Posta követ Bécsből Bizánczba 42.
Posztó (brassai) 105.
Prod vagy Porod (falu) 870. 892.
Puchaim 700. 749. 750.
Puskapalaczk 790. 818. 862.

Questemberg 704.

Radul vajda 36. 37.
Radzivil herceg 433. 633. 793.
Rác István 570. 573. 581. 587. 593.
606.
I. Rákóczy György minden lapon.
Rákóczy táborba száll 334. 335.
336. 337.

Rákóczy megölésére összeesküvés
222. 223.

Rákóczy György (ifjú) 233. 234.
242. 439. 440. 521. 522. 550. 562.
565. 571. 572. 579. 582. 584. 598.
600. 601. 697. 813. 814. 825. 826.
833. 847.

Rákóczy Pál 233. 234. 242.

Rákóczy Zsigmond 625. 626. 697.
715. 768. 825. 826. 833.

Rebenstok Jakab 655. 734.

Recsep passa 5. 6. 21. 27. 28. 38.
39. 41. 42. 43. 58. 59. 60. 123.

Regéc 706. 707.

Regensburg (Ratisbona) 94. 95. 143.
248. 324. 329. 333. 340. 345.

Reits Perencz 279—297. 336. 348.

Réthy István 129. 765.

Rézmán császár 516.

Rizstermesztés Erdélyben 512. 513.

Rhodus 90. 96. 97. 160. 176. 201.
202. 209. 261. 278. 313. 357.

Rossellus Jakab 115. 118. 125.

Rubint 196. 200. 202. 203. 205. 218.
239. 240. 241. 254. 265.

Sali passa 786. 849.

Schaffgotsch tábornok 94.

Schlick gróf 704.

Sabin aga 382. 414. 436. 610. 675.
691. 727. 867. 868.

Sándor Mátyás 444.

Sándor (kis) oláh vajda 35. 126.

Sarkad 805.

Sárosmegye 710.

Sátor (nemez-) 512.

Sátorok 394. 396. 683. 745. 779.

Sebes (falu) 337.

Sebessi Boldizsár 432. 434. 437. 439.
514. 518. 519. 522. 531. 570. 612.
654. 655. 820. 825.

Sebessi Miklós 565. 567.

Selyem (sodrott) 241. 385.

Sempte 768.

Sennyey István 13. 14. 26.

Sennyey Sándor 311.

Seredi István 233. 532. 534. 566.
569. 570. 571. 584. 590. 632. 646.
656. 666. 686. 732. 739. 765.

Serényi Pál 706.

Sisak (tatár) 99.

Skóffum (arany, ezüst) 105. 109. 112.
125. 152. 200. 203. 205. 241. 378.
575. 607. 608. 818.

Smaragd 241.

Smolensk 92.

Solymok 443. 465. 475. 710. 885.
 887. 888. 893. 894.
 Solymok 768.
 Spahiák zendülése 5. 6. 28.
 Spanyol király 10. 64. 142. 737.
 Spanyolország 23. 27.
 Stiria 713.
 Strassburg Pál 5. 7. 8. 9. 10. 11. 12.
 23. 24. 25. 26. 27. 31. 32. 33. 48.
 49. 50. 51. 52. 55. 61. 66. 79. 80.
 437. 438.
 Strassburggal egyezkedés 9. 10. 11.
 Sulyok István 234. 439. 584. 590.
 Süvegek 380.
 Svéd király 7. 14. 15. 23. 24. 31.
 32. 33. 39. 40. 42. 45. 46. 64. 79.
 Szablya-vas 218.
 Szabolcsmegye 637.
 Szádvára 707.
 Szahin Giraj szultán 44. 244.
 Szakiz 243. 244. 247. 278. 313.
 Szalánczi István 203. 261. 336. 364.
 409. 433. 490. 786. 792. 853.
 Szalánczi László 41.
 Szamosujvár 433.
 Szathmár 3. 415.
 Szathmármegye 637. 746.
 Szék (kereszttyén formára csinált)
 628.
 Székely Mózes 55. 60. 61. 66. 72. 73.
 74. 75. 76. 85. 86. 87. 90. 91. 93.
 96. 105. 113. 118. 119. 149. 150.
 157. 159. 160. 163. 173. 174. 175.
 176. 191. 192. 195. 198. 199. 201.
 202. 204. 208. 209. 216. 217. 220.
 222. 223. 224. 225. 229. 236. 245.
 251. 257. 258. 259. 260. 271. 274.
 276. 277. 281. 285. 286. 287. 289.
 290. 291. 297. 298. 300. 310. 312.
 315. 344. 355. 356. 357. 363. 364.
 386. 409. 410. 413. 425. 429. 434.
 460. 461. 462. 463. 465. 466. 467.
 472. 473. 484. 487. 488. 494. 533.
 565. 601. 630. 632. 697. 726. 801.
 804. 809. 851. 860. 861. 877.
 Székesfejérvár 672. 696.
 Szelepcsényi György 619. 621. 626.
 635. 639. 644. 647. 652. 653. 655.
 660. 666. 675.
 Széna ára Konstantinápolyban 509.
 519. 530. 858.
 Szendrő 701. 704. 706. 707. 708. 709.
 719. 756. 783.
 Szentandrás 805. 819.
 Szent-Miklós pénze 868

Szentpáli István 146. 193. 194. 195.
 204. 709.
 Szentpéter (Sajó-) 163. 419. 615.
 616. 626. 818. 871.
 Szepesmegye 710.
 Szepesvár 233. 707.
 Széplak 626.
 Szerencs 707. 715.
 Szerszám (lóra való) 660. 661. 720.
 Sziaus passa 522. 808.
 Szilézia 516.
 Szolnok 352. 637. 895.
 Szőgyén 697.
 Szőnyegek 116. 390. 407. 408. 595.
 788. 868.
 Szulejman szultán athnameja 56.
 74. 85. 174. 279. 298. 345. 464.
 466. 550. 598. 601. 748. 816. 856.
 Tafota 818.
 Tallér (grácz) 120. 156.
 376. 380. 413.
 Tallér (másféle) 115. 156.
 Tallér (szeges, spanyol) 377.
 Tallér 800. 857. 858.
 Tardoskéd 895.
 Tata 696.
 Tedej 163.
 Telegdi 694.
 Telkibánya 611. 626.
 Temesvár 107. 133. 352.
 Templom felszentelés Kolosváron
 840.
 Térkép a Rákóczy telepítette hajdu
 helységekről 103.
 Térképek a németországi harczter-
 ről 70.
 Tisza-Lucz 99. 102. 103.
 Tiszán tuli rész 12. 15. 26.
 Tokaj 14. 33. 746.
 Tokaji tracta 789.
 Tholdalaghi Mihály 20. 90. 91. 97.
 103. 235. 237. 245. 279. 297. 348.
 423. 445. 446. 463. 464. 466. 470.
 471. 472. 474. 475. 490. 498. 500.
 Tomburás János 236.
 Tompa István 405.
 Torstensohn 631. 750. 751. 756.
 765. 766. 767. 768. 771. 775. 776.
 778. 789. 807.
 Törcsvár 517. 527. 531. 565.
 Török kocs 105. 117. 442. 443.
 446. 448. 459. 679. 681.
 Török követség Ferdinándhoz 54.
 55. 58. 60. 704. 787.
 Török Miklós 249. 250.

Törökország, lásd Hírek stb.
 Truvani Pietro velencei követ
 Bizáncban 52. 84. 376.
 Thurn Henrik Máthé 89.
 Thurn Theobald gróf (!) 94.
 Türkis 106. 263. 380. 385.

Ugocsa megye 746.
 Ugron János 445.
 Ugron Pál 279 — 297. 341. 463. 464.
 Ugron Tamás 264.
 Ulászló lengyel király 33.
 Ung megye 710.

Vallon Péter 697.
 Van 411. 525. 537.
 Vánkoshéjak 553. 554. 555.
 Vármegye (hét) 39. 492. 635. 636.
 681. 685. 703. 710. 711. 734. 737.
 738. 747. 755. 789. 790. 823. 851.
 854. 875.
 Vármegye (tizenhárom) 722. 723.
 Varsó 483.
 Vaszília vajda 480. 496. 637. 644.
 808. 861.
 Végles 768.
 Velence 23. 27. 142. 713. 789. 791.
 846.
 Velencei követ 397. 403. 424. 535.

Velence (teveszörből) 95.
 Verebély 775.
 Verestorony 565. 567.
 Vezérek a portán 9. 117. 369. 465.
 475. 499.
 Viasz (fejér, sárga) 203. 218.
 Vízépítéset 249.
 Vrangel svéd tábornok 750.
 Vucz kanizsai passa 610.

Wallenstein 45. 89. 92. 94.
 Weimari Bernád 94. 142. 330. 663.
 Worms 205. 206.

Zára 828. 830. 831. 843. 858. 859.
 899.
 Zólyomi Dávid 48. 49. 86. 91. 92.
 126. 129. 141. 145. 163. 238. 300.
 313.
 Zrínyi 610. 691.
 Zülfikár 221. 226. 231. 234. 236.
 237. 246. 279. 280. 281. 282. 283.
 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290.
 293. 294. 295. 342. 356. 370. 378.
 379. 380. 392. 393. 405. 432. 452.
 472. 476. 528. 560. 583. 592. 902.
 904. 905.
 Zülfikár passa 893.
 Zsitva-toroki béke 746. 753.
 Zsombor 714. 715.

B) Ritkább magyar szavak és közmondások.

»Állhatatlan orczát nem viseltünk«
 834.
 Alkolmatlan emlékezet (»ki miatt
 még az maradékoknál is alkol-
 matlan emlékezeti . . ne marad-
 jon«) 72.
 »Az dolgot jól igazán megértekez-
 vén és megtudván, nekünk adja
 értésünkre« 121.
 »Az hirt az arannyal erősítik s
 hitetik el« 42.
 »Az honnan mit hozhatnak (t. i.
 rabokat), szem előtt nem viszik
 be Egerben, hanem egy erdőben
 megnaplatják« 744.
 »Az község szekér-háton volt« =
 menekülni akart a lakosság 726.
 »Az meglőtt dolgot leetlené nem
 tehetvén« 121.
 »Az ördög (salvo honore sit dictum)
 lator az ő tagjaiban« 879.
 »Az törvényben is az rest igazsá-

got elszokta gyakorta nyomni az
 gyors hamisság« 101.
 »Az vajdának ez tettvék« = tet-
 szék 129.
 »Csak színül vannak hozzánk« 209.
 »Császár előtt hitelem is nincs,
 orczám megfekettedt« 884.
 »Egyink az másink« = egyik az
 másik 119.
 Elbírní = meggyőzni, legyőzni
 (»az német császárnak maga or-
 szágiban minemő ellenségi tá-
 madtanak és mint elbirták«) 38.
 »Eleiben vüm« = vivém 413.
 »Életünket markunkban viseljük«
 669.
 »Elhozdogalja az adónak beküldé-
 sinek idejét« 216.
 »Enyett« = által (»de azok — t. i. a
 más kapitihák — ha szenvedné-

nek is valamit, volna mi enyett könnyen felejtik» 814.
 Érkeздеgelni = megérkezni 43.
 »Érthetném, sasnak való fészek kell-e, vagy czinegének« — írja Réthy Tholdalaghinak 1632. febr. 5. tudakozván az érkezendő követekről, hogy kik 22.
 »Ez ne érje végemet« = véget vessen életemnek a betegség 519.
 »Fogdostam szóval« 208. 209.
 »Futják az portát« = járnak utánna, több helyen előfordul.
 »Gonosz humorú emberek« = rossz indulatú emberek 77.
 »Gugogott« = gagyogott, akadozva beszélt 199.
 »Gyalánt« = gyanánt 754.
 »Ha az ördög nem konkolyoznék« 695.
 »Hazament állapatomban = hazamenetelenkor 454.
 »Heüség« = hüvösség 736.
 Hivébe = hívei közül (»ugyan az hivébe jöjjenek nagyságodnak be«) 66.
 »Ifju urunk menyegzeinek lakodalma mikor és hul lött« 619.
 »Irongat« = irogtat 650.
 »Jargal« = nyargal 120.
 »Kéntkételen« 121.
 »Kevély-hitség« = önhitség, kevélység 323.
 Kézbe kapni (»vigyázván, teljességgel kezekbe kapta, hogy minden dolgok csak hitetlenség és csalárdság«) = meggyőződni 58.
 »Kézdötődik« 101.
 Kötözni állapotját (»Derecskének is valóban kötőző állapotját«) 19.
 Lakodalom = sokadalom 134.
 »Legjóakarónk« 237.
 »Les-tartó vadász« 855.
 Levent ember (»s nem is valami levent ember, hanem feleségem, gyermekem vagyon«) 41.
 »Magok tollokból lövöldöztethetnének« 17.
 Marczona = áruló, szökevény (»küldené haza őket (t. i. Székely Mózes és Petkit) az marczonákat«) 61.

Megámulni = megalkudni 14.
 Megérni = hozzáérni (»oly közel üle szembe velem, hogy az térde ugyan megérte térdemet«) 64. 628.
 Megjogítani (»az úristen megjogítja«) = meggyógyítja 370.
 Megkésődni = elkésni 400.
 Megmértélkelhetetlen = megmérhetetlen 17.
 »Megnaposítók az dolgot« = napot tüztünk ki 109.
 »Magszorult állapotokban elveszik vala, ha hoztom leszen vala« 455.
 »Multság« = mulatás, időzés 97.
 »Nem fátul szakadtam volna« 215.
 »Nem győzőm orczával« 255.
 Orcázni = szidni valakit (»magunkatnem, de hozzánk való emberinket azoknak emberei bizony eléggé orczázzák«) 10.
 Ösfelt = este 22.
 Rabhajú ember« 224.
 Rusnya = csúnya, csúf 885.
 Serkegetés = serkentés 23.
 Szegni = menni, támadni (»Ferdinánd császár és hispaniai király hadai Olaszországra szegvén ennekeltötte«) 64.
 Szembe jöven (»arczczal jöven reám«) 69.
 »Szemekkel látó dolgot... hoznak, és ő nagysága azt írja ide be« = szemekkel látott 59.
 »Szemmel látó és megtapasztaló dologból... írok nagyságtoknak s kegyelmeteknek« 72.
 »Szernyő nabal természetű erkölcsö vitte reá« 374.
 Tagadatlan = tagadhatatlan 669. 716.
 Tánccolni magyar módra 897.
 »Tartanája« = tartaná 670.
 Tavaszfelt = tavaszszal 32.
 »Táulszabású állék« = távol állék 837.
 Tetődven = tetszven (»igen olcsóba tetődven az alkuvás«) 82.
 Vélekedni = kételkedni 898.
 Üdöztet = késleltet 194.

TARTALOM.

	Lap
1631. Keresztési Pál főkövetsége	1
1631. Tholdalaghi Mihály budai követsége	3
1632. Tholdalaghi Mihály főkövetsége	4
1632—1633. Szalánczi István kapitihá	16
1633. február—július. Keresztési Pál főkövetsége	48
1633—1634. eleje. Kőrössy István kapitihá	54
1633—1634. Mikó Ferencz főkövetsége	90
1634—1635. Réthy István kapitihá	98
1634. június—október. Szalánczi István követsége Drinápolyba	127
1634. november. Szalánczi István követsége a temesvári passághoz	133
1634. augusztus—október. Mikó Ferencz követsége a lengyelek ellen küldött vezérhez	136
1635. Tholdalaghi Mihály követsége	149
1635. június — 1636. január. Szentpáli István követsége a portára	152
1635. Maurer Mihály követsége	154
1635. október — 1636. február. Nagy Pál főkövetsége	155
1635. október — 1636. február. Szalánczi István követsége a budai passághoz	162
1636. február—ápril. Szalánczi István és társai budai követsége	179
1636. június—aug., szept.—okt. Szentpáli István követségei a kozákokhoz	188
1635. február — 1637. július. Sebessi Boldizsár kapitihá	190
1636. november—december. Haller István és társai budai követsége	297
1636. június 20 — 1637. július. Tholdalaghi Mihály főkövetsége	301
1637. november. Tholdalaghi Mihály expedíciója Lupul ellen	349
1637—1640. Réthy István kapitihá	351
1637. november — 1638. február. Szalánczi István portai főkövetsége	441
1638. ápril—május. Sebessi Boldizsár követsége a budai új passághoz	468
1639. július—november. Tholdalaghi Mihály főkövetsége	470
1640. január. Maurer Mihály követsége Konstantinápolyba	503
1640. július—december. Maurer Mihály portai követ	505
1640. július — 1641. december. Sebessi Boldizsár kapitihá	514
1640. október—december. Seredi István főkövet	569
1641. október — 1642. január. Seredi István főkövetsége	570
1641. október — 1642. december. Rácz István kapitihá	573
1642. április—június. Seredi István és társai főkövetsége	596
1642. október 16 — 1644. január. Réthy István kapitihá	604
1643. október—december. Maurer Mihály portai követsége	638
1643. november 2 — 1644. január. Seredi István főkövetsége	646
1643. november 1 — 1644. vége. Hajdu György kapitihá	659
1644. márczius 28 — július 23. Maurer és Sebessi portai követek	678
1644. május—szeptember. Szentpáli budai követsége	688
1644. szeptember — 1645. január. Maurer Mihály követsége	706
1644. november — 1645. szeptember. Seredi István főkövetsége	739
1645. június—augusztus. Szentpáli István budai követsége	781
1645—1648. Szalánczi István főkövet	785
1644—1647. Réthy István kapitihá	865
1647—1648. Gyárfás Ferencz kapitihá	885
1647. február—márczius. Kőrössy István budai követsége	895
Pótlék Gyárfás Ferencz kapitihaságához	899

SAJTÓHIBÁK.

135. lapon felülről 9. sor fez helyett olv. ez.
135. » » 10. » elette » » *felette.*
199. » » 6. » gugogat » » *gugogott.*
246. » » 6. » diävnya » » *divänja.*
254. » alulról 1. » ttbenn » » *ittbenn.*
273. » felülről 17. » lálta » » *találta.*
273. » alulról 8. » Bozbouaz (!) nevű török latton (*így*) helyett olv. *Bozbovaz nevű toroklaton.*
278. lapon alulról 5. sor hételenség helyett olv. *kételenség.*
470. » felülről 12. » ade andem pervenire contingat (*így*) helyett olv. *ad eandem pervenire contingat.*
519. lapon alulról 9. sor czég ér helyett olv. *czégér.*
695. » » 11. » meghalljon helyett olv. *meghaljon.*
852. » felülről 16. » eberek » » *emberek.*

